10 f 50151

V. ALECSANDRI

OPERE VI

TEATRU

Text ales și stabilit, note și variante de
GEORGETA RĂDULESCU-DULGHERU

DONAȚIE
Prof. univ. dr.
LIVIU ONU

Domnului prof. Liviu Onu,
omagiul plin de respect și
recunoștință al editoarei pentru
participarea sa afectivă la
realizarea acestui gen de
lucrări.
Gh. Rădulescu-Dulgheru
martie 1980

inv. 254344 B

SCRIITORI ROMÂNI
EDITURA MINERVA
București, 1979

DONAȚIE

NOTĂ CU PRIVIRE LA ALCĂTUIREA VOLUMULUI DE FAȚĂ

Așa cum am arătat în volumul anterior al ediției noastre, cel de față prezintă cititorilor piesele cuprinse în vol. III și IV ale secțiunii *Teatru* din ediția de *Opere complete* publicate de Alecsandri în 1875, și anume, comedii ca: *Iorgu de la Sadagura*, *Iașii în carnaval*, *Ginerele lui Hagi Petcu*, *Boieri și ciocoi*, drame: *Cetatea Neamțului*, *Lipitorile satelor*, *Zgîrcitul risipitor* ș.a., care au avut mare răsunet în epocă și un rol de o importanță enormă în dezvoltarea dramaturgiei românești. Acest compartiment al teatrului lui Alecsandri conține — cum observa Lovinescu — „întreaga octavă a eroilor caragialești: politicianul ambițios, vînzătorul de vorbe goale, redactorele *Gogoașei patriotice*, vînătorul de slujbe, exploatatorul credulității publice". Pornind de la observarea moravurilor timpului, Alecsandri fixează în piesele sale oameni de la răscrucea a două etape istorice, a două culturi, nelimpeziți încă sufletește, unii trecînd pragul celor două momente surprinse, alții rămînînd în urmă, incapabili să înțeleagă rosturile vremii.

Teatrul de satiră socială al lui Alecsandri constituie astfel punctul de plecare al realizării estetice superioare din satira lui Caragiale, mai felurit și mai bogat, cu un caracter mai general decît al urmașului, care este, în schimb, mult mai profund și mai tăios.

Volumul se încheie cu drama istorică *Despot-Vodă*, publicată în 1880 (București, Ed. Socec) fără vreo indicație că ar face parte din seria *Operelor complete*, începute în 1875, dar înscriindu-se, în mod firesc, în aceasta. Piesa constituie — cum s-a spus pe bună dreptate — „punctul de plecare al unei noi îndrumări a activității literare a lui Alecsandri, prin părăsirea teatrului social și a comediei ușoare, pentru a lua calea «mult mai largă și mai atrăgătoare a dramei istorice»" (E. Lovinescu).

Text de bază pentru lucrările dramatice strînse în acest volum a fost considerat cel al ediției din 1875 (vol. III și IV) și respectiv al ediției din 1880 a dramei istorice *Despot-Vodă*. În transcrierea textului s-au respectat principiile stabilite la început pentru întreaga ediție. Aparatul critic (note, variante) a fost alcătuit pe aceleași baze ca și în volumele anterioare ale ediției noastre. Greșelile de tipar din textul de bază au fost îndreptate conform cu erata de la finele vol. IV al ediției din 1875 și cu aceea de la finele ediției din 1880 a piesei *Despot-Vodă*. Unde a fost cazul, s-a apelat și la redactările anterioare. Pentru toate acestea s-a făcut mențiunea corespunzătoare în aparatul critic. Greșelile minore de tipar, care nu au fost trecute în eratele amintite, au fost îndreptate tacit. Intervențiile noastre mai importante au fost marcate prin [ ]. Notele lui Alecsandri au fost păstrate în subsolul paginilor, unde, spre a se deosebi de ale noastre, se prezintă cu adaosul: [V.A.].

În încheierea acestei scurte note, exprimăm, încă o dată, profunda noastră gratitudine Editurii Minerva, pentru generosul sprijin acordat permanent realizării ediției noastre.

GEORGETA RĂDULESCU-DULGHERU

TEATRU

COMEDII

IORGU DE LA SADAGURA

PERSOANE

PITARUL ENACHI DAMIAN
IORGU, nepotul lui Damian
SULGERUL GÎNGU
COMISUL AGAMEMNON KIULAFOGLU
ZOIȚA, femeia lui Kiulafoglu
GAHIȚA ROSMARINOVICI
Baron von KLEINE SCHWABE
IȚIC, zaraf
UN PRIETEN
IFTIMI, fecior a lui Damian
MUZICANȚI, ȘARLATANI, SLUJITORI, PRIETENI, SĂTENI, LĂUTARI

DAMIAN, de 55 ani, poartă haine largi: antereu, brîu, blană și căciulă brumărie.

GÎNGU, de 50 ani, poartă asemene costum ca pitarul Damian.

PRIETENII, de deosebite virste, sînt îmbrăcați ca boierii provinciali.

KIULAFOGLU, de 45 ani, poartă ochelari, cravată albă, giletcă galbănă, surtuc lung și fes roș mare pe cap.

ZOIȚA, de 22 ani, este simplu îmbrăcată.

GAHIȚA ROSMARINOVICI, de 40 ani, poartă toaletă pretențioasă și ridiculă: beretă cu pene, rochie umflată de culoare vie și evantail. Umerile și brațele ei sînt goale, obrazul dres cu roș și împestrițat cu benghiuri.

KLEINE SCHWABE e un neamț sarac, de 35 de ani.

IORGU DE LA SADAGURA

SAU

NEPOTU-I SALBA DRACULUI

COMEDIE ÎN TREI ACTE

reprezentată pe Teatrul Național din Iași, în beneficiul artiștilor români, la anul 1844.

Scenele pe petrec în Moldova. Actul I se petrece la moșia pitarului Enachi Damian.

ACTUL I

Teatrul reprezintă o odaie mobilată după moda veche în provinție: un pat lung, în stînga, cu perine la părete, și mai în fund o sobă; ușă în fund; altă ușă în stînga, care dă în odaia pitarului Damian; o a treia ușă în dreapta, care duce în sala de mîncare, și o fereastă alături.

SCENA I

DAMIAN *(întrînd în fund)*: Să dai degrabă curcanii la bucătărie, să-i puie-n frigare... și să spui lui Gheorghi bucătariul ca să mi-i rumenească frumos, că i-oi da bacșiș bun... *(Viind în scenă.)* Ah!... ziua de astăzi este cea mai norocită pentru mine!... Astăzi vine Iorgul de la Sadagura, unde l-am trimes să-nvețe carte!... De doi ani

nu l-am văzut, și cînd gîndesc că poate peste-un ceas am să-l strîng în brațe... parcă-mi furnică ceva pin inimă... ochii mi se painjinesc... și-mi vine sughiț... *(Cu dragoste și ștergîndu-și ochii.)* Iorgule! dragul moșului!... Gugulea moșului!... cît necaz o mîncat el pin țări străine!... cît s-o strădănuit drăguțul cu învățătura pin afcademiile din Sadagura!... parcă-l văd zi și noapte cu ochii pe carte, nemîncat; nebăut și nedorind altă-n lume decît să se procopsască, după cum mi-au scris în toate răvașele... Dragă gugule! bine zicea răposatul dascalul Ieni, Dumnezău să-l ierte, c-ai s-agiungi om mare!... Să deie Domnul, fătul meu, să mi te-nalți ca ciocîrlia, și cu tine să-ți înalți și neamul!... Să deie Domnul s-agiungi și ispravnic, pentru ca să faci stare mare!... Dar ce stau eu ca să vorbesc sîngur ca un nebun, cînd am o grămadă de trebi?... Astăzi dau masă mare prietinilor de buna venire a lui Iorgu... Am poroncit să-i facă borș cu găluștele, și curechi cu rață, și mămăliguță... că știu că-i plăcea păn-a nu să porni, și le-a fi dorind ca niște zaharicale, dragul moșului!... Am adus înadins pe Barbul de la Iași, ca să-i cînte: „Frunză verde...", pentru că pe-acolo, pin afcademiile din Sadagura, nu cred să mai fi auzit cîntece de-a noastre de cele bătrînești... Măcar că și pe-acolo or fi mojîcanți... da geaba... n-au haz... Eu cînd aud țîrlîituri de cele nemțești, îmi vine să-i ieu cu toropala... Îți scîrție, frate, cîte două ceasuri la ureche niște bazaconii, de nici dracul nu-i înțălege... și-apoi zic că fac corțent... mări, ducă-se la naiba cu corțentu-le cu tot!...

SCENA II

DAMIAN, IFTIMI

IFTIMI *(întrînd cu sfială pe ușa din fund)*: Cucoane Enachi... cucoane Enachi...

DAMIAN: Ce este, prostule?

IFTIMI: Cucoane!... am dat curcanii la bucătărie...
DAMIAN: Ş-ai spus bucătariului să-i ruminească bine?
IFTIMI: Ba nu...
DAMIAN: Ce fel, ba nu?
IFTIMI: D-apoi... n-are cu ce să-i ruminească.
DAMIAN: Ce zici, măi?
IFTIMI: După ce n-ai cumpărat rumineală din tîrg...
DAMIAN: Ieşi afară, dobitocule... Auzit-ai tontul!... să ruminească curcanii cu rumineală!
IFTIMI: Ei, doar nu sînt bucătar...
DAMIAN: Hai, lipseşti şi du-te de stă la poartă ca să-mi dai de ştire cînd a veni Iorgu.
IFTIMI: Iaca mă duc.
DAMIAN: Aşteaptă!... Fost-ai, după cum ţi-am zis, să pofteşti la masă boierii la care te-am trimes?
IFTIMI: Am fost şi la boieri şi la boierițe...
DAMIAN: Nu cumva ai făcut iar vro dobitocie, după obiceiul tău?
IFTIMI: Da cum, Doamne iartă-mă?... am fost pe la toţi şi le-am spus curată vorbă: M-o poftit boieriu să vă poroncesc ca să veniţi la masă la d-lui.
DAMIAN: Ce fel? să le poronceşti?... măi hoţule, tot pe dos ai să vorbeşti?
IFTIMI: Ei, iar m-ai apucat la sucit ca pe-un fus... Dă-mi pace să vorbesc cum pot... ce dracu! dac-aş fi şi eu prost ca d-ta, n-aş fi un biet boier.
DAMIAN: Iar?... bată-te cucul să te bată!... Hai, du-te de te pune la pîndă.
IFTIMI: Mă duc... şi cum oi videa pe cuconaşu Iorgu...
DAMIAN: S-alergi iute să-mi dai de ştire.
IFTIMI *(în parte)*: Mă duc la crîşmă peste drum, doar l-oi videa mai degrabă. *(Iese prin fund.)*

SCENA III

DAMIAN: Mai pe dos om n-am văzut de cînd sînt şi, slavă Domnului! sînt de multişor. Toate lucrurile le spune şi le face anapoda; cînd îi zic să-mi aducă dulceţi, el îmi aduce ligheanul de spălat; cînd

îi zic să-mi aducă de spălat, îmi aduce cafe. Mai dăunăzi îl trimet în tîrg să-mi cumpere de zăce parale tabac, și el îmi aduce pipărușî roșî...

SCENA IV

DAMIAN, GAHIȚA (intrînd prin fund minicasă)

DAMIAN: Cine vine? ...A!... Cucoana Gahița Rosmarinovici!... Sărut mîna, cucoană Gahițo.

GAHIȚA *(dîndu-și vînt cu evantailul)*: *Bonjour, mon cher arhon* pitar... Ian spune-mi, *je vous prie*, de unde-ai luat moda să trimeți mojicii din ogradă ca să facă invitații în case cinstite?

DAMIAN: Ce spui, cucoană Gahițo?... argații mei au făcut vro bazaconie la d-ta în casă?... nu mă-nebuni!

GAHIȚA: Nu te face, mă rog, că nu știi...

DAMIAN: De știu ceva, să fiu afurisit!... Da cum socoți c-aș da eu voie să se facă acest fel de lucruri?... Mă rog, cucoană Gahiță, nu mă socoti un om așa făr'de ispravă, încît eu însuși să poroncesc slugilor mele ca să facă pozne în case străine... Păn-acum, slavă Domnului! pitariul Enachi Dămian n-au dat sămne de nebunie, și numele lui au fost totdeauna cinstit...

GAHIȚA: Da cine-ți vorbește de nebunie și pozne?... Cine-ți zice că n-ai reputație bună?...

DAMIAN: Apoi dacă am *respuntație* bună, cum o chemi d-ta... ce zici că am trimes oamenii din ogradă?...

GAHIȚA: Da n-ai trimes pe Iftimi să mă poftească la masă?... și tocmai pe el l-ai găsit mai cu cap pentru ca să-mi facă invitație?

DAMIAN: Da ce ți-au făcut? pentru numele lui Dumnezău!... ce-i *înghitația* ceea?

GAHIȚA: Nici învitație nu știi ce însămnează?... Elei! *mon cher arhon* pitar, tare ești *arriéré*.

DAMIAN: Ce sînt?... *rierel*? Mări, ce vorbe sînt aieste?

Ha, ha, ha... Auzi, *înghițație, rierel, bonjur?*... Auzi parascovenii pocite?... Nu cumva, soro dragă, s-o mutat țara Moldovii din loc?... Nu cumva sîntem franțuzi, nemți, jidovi?... și noi, ca niște proști, ne credem tot moldoveni!... Ha, ha, ha, *rierel, înghițație!*...

GAHIȚA: D-ta rîzi, pentru că nu te-ai adăpat de delicateța, de eleganța și de sublimitatea limbei franceze.

DAMIAN: Ce să fac?... Să mă adăp?... Trebuie să știi, cucoană dragă, că numai vitele s-adapă, dar oamenii beu... și să mă ferească Dumnezău de *cateține*, de *ganț* și de *bliblitatea* d-tale!... Cînd mi-i sete, eu beu vin de Cotnar și de Odobești; beu vin de cel moldovenesc curat, iar nu *ganțuri*, nici *bliblitați*... Așa să știi.

GAHIȚA: Îi *superflu* să mai *cozarisim* împreună asupra acestui *suget*, pentru că nu ne înțălegem.

DAMIAN: *Superfliur* sau *nesuperfliur*... nu știu... dar că nu te înțăleg?... asta-i adevărat... și mă pot giura pe cei patruzăci de sfinți părinți de pricep ceva din toate cimiliturile cîte le înșirați d-voastră, iști de vremea nouă, care vă ziceți... cum, Doamne iartă-mă?... *civirasilisiți*... Ha!... *civirasalisiți;* d-voastră, ipochimene alese, cărora vă este rușine a trăi și a grăi ca părinții voștri; d-voastră, oameni procopsîți și mai ales pricopsîți, care vă faceți momițele altora, împrumutînd de la străini numai cele rele, nemaiputînd trăi decît cu *bonjur*, cu *blamange* și cu *parle, marle cheschevu;* și cărora, în sfîrșit, vă e rușine să fiți moldoveni curați, români get-beget... *(În parte.)* De mi-a veni și Iorgu cu *superfliururi*, îl ciomăgesc.

GAHIȚA: Cucoane Enachi... n-am venit în casa d-tale pentru ca să mă ofansarișești... și dar te poftesc să-ți mai ții gura, c-apoi...

DAMIAN: C-apoi poate mi-i cere duel?... Atît ar mai trebui... să iasă și femeile la duel!... c-apoi s-au pricopsît de tot biata Moldovă! *(Cu blîndețe.)* Ian ascultă-mă, dragă cucoană Gahiță... nu te

mînia... eu te-am văzut mititică cît o şchioapă şi-am fost bun prietin cu tatăl d-tale şi cu bărbatul d-tale, Dumnezău să-i ierte!... în urmare, mi se poate trece cîte le zic. În vremea mea, dragă cucoană Gahiţă, bătrînii aveau voie să grăiască ce le plăcea, pentru că pe-atunci tot omul cu părul alb era cinstit... şi cred că străinii nu ne-au stricat încă toate obiceiurile cele bune.

GAHIŢA: Departe de a ni le strica, *arhon* pitar, străinii ni le-au adus în perfecţie.

DAMIAN: În ce, mă rog?

GAHIŢA: În gradul civilizaţiei care domneşte astăzi în Europa.

DAMIAN: Unde?...

GAHIŢA: Aici în provinţie nu poţi judeca *reformaţia* care s-au întrodus în ţară; dar du-te, *je vous prie*, în capitalie; du-te de vezi magaziile lui *monsiu* Miculi; du-te de vezi paveua cea nouă...

DAMIAN *(în parte)*: Ba că chiar! hodoronc-tronc.

GAHIŢA: Du-te de te întîlneşte cu cavalerii de acolo... şi să admirezi amabilitatea lor... să-i auzi ce complimente delicate îţi fac; iar nu cum faceţi d-voastră, care vă slujiţi de cuvinte groase şi ziceţi fiecărui lucru pe nume, fără a vă închietarisi de urechile damelor!... Du-te... întră în saloanele briliante, unde ard sute de *bugii*, iar nu lumînări de său ca pe-aici... du-te de vezi oglinzile acele mari care îţi reflectarisesc tot trupul... canapelile acele elastice care te saltă cu plăcere, iar nu scaune de lemn ce-ţi întră în oase... Du-te mai ales de vezi damele acele educarisite, care stau toată ziua la oglindă de-şi împodobesc graţiile figurei şi a trupului, iar nu ca pe la noi, să meargă la bucătărie şi la spălătorie, ca să-şi feştelească rochia şi degetile. Du-te de le vezi toate acele, ş-apoi mi-i zice dacă influenţa străinilor ne-au stricat mintea sau dacă ne-au *developat-o*.

DAMIAN: Vel-Lopată?... Destul!... Am înţăles. *(În parte.)* Săracă limbă!... de te-or fi sucind şi pe-acolo tot aşa, apoi te-ai sfinţit! eşti bună de

pus la zvîntat în pod... *(Tare.)* Cucoană Gahiță! ai toate dreptățile, și eu sînt un nătărău!... te mulțămești cu atîta?

GAHIȚA: Fie... îți dau *pardon.*

DAMIAN: Foarte mulțămesc. *(În parte.)* De mi-a veni și Iorgu în doaga ei, îl trimit la Golia.

SCENA V

DAMIAN, GAHIȚA, GÎNGU (viind din fund)

GÎNGU *(vorbind tare ca un surd)*: Ei, măi Enachi!... adevărat că vine astăzi Iorgu de la Sadagura?

GAHIȚA *(în parte)*: Carnacsî! că m-au spăriet... *quel manant!*

GÎNGU: Mi-au spus-o azi Iftimi, cînd o venit să mă poftească... Cînd ai și cît îi de veselă Marghiolița, fiică-mea, că-i vine logodnicul?... parcă are argint viu într-însa... Sare pin casă, frate, și gioacă drăgaica ca o nebună!... Măi, măi, măi!... Ce-s fetele ieste!... cum le pomenești de bărbat, îți sar în cap de bucurie... Marghiolița, cît pe ce era să mă gîtuie...

GAHIȚA *(în parte)*: Of! nu pot să sufăr surdul ista... răcnește parc-ar fi toți surzi ca dînsul.

GÎNGU *(către Gahița)*: Aud?... bunătatea matale... eu sînt sănătos... da mata?

GAHIȚA: Nu te-am întrebat cum te afli.

GÎNGU: Ești sănătoasă?... îmi pare foarte bine... Vezi mata, dragă... sănătatea-i ca o iapă albă... cum trece dealul, nu se mai vede.

GAHIȚA *(în parte)*: Auzi vorbe de provinție!

GÎNGU: Să te păzești, dragă cucoană Gahiță, pentru că, la vîrsta noastră, cataroile sînt foarte șugubețe.

GAHIȚA *(mînioasă)*: Cine ți-au spus d-tale că am cataroi?...

GÎNGU: Precum zici foarte bine... ele deodată, nitamnisam, te trîntesc alivanta plăcinta-n groapă... mai ales la vîrsta noastră.

DAMIAN *(în parte, rîzînd)*: Alta-i zice, alta-i răspunde... are haz...

GAHIȚA *(apropiindu-se de Gîngu și strigîndu-i tare la ureche)*: N-auzi, surdule?... ține-ți vorbele-n gură și nu te obrăznici mai mult...

GÎNGU: Ei!... aud!... ce strigi așa tare?... că doar nu-s surd.

GAHIȚA *(în parte)*: Îmi vine nu știu ce să-i fac... *Quel manant, oh ciel!*

GÎNGU: Măi Enachi! ce are Rosmarinovicioaia, de-mi zice că mă obrăznicesc?...

DAMIAN *(tare)*: Ce-o năpăstuiești și tu de-i zici că pătimește de cataroi ca babele?

GÎNGU: D-apoi n-o spus-o ea singură mai dinioare?... ce dracu, doar aud bine... nu-s...

GAHIȚA: Destul, *je vous prie*, cu astfel de vorbe, c-apoi mă-nchin cu plecăciune.

GÎNGU: Bine-ai face, bine-ai face, cucoană Gahițo... Ceaiul de soc, după cum zici, îi tare folositor pentru cataroi; dar socot că floarea teiului îi și mai bună... Întreabă, dacă nu mă crezi, pe baba Angheluța, știi... cea care face dresuri de obraz... o cunoști...

GAHIȚA *(lui Damian)*: *Mon cher arhon* pitar, se vede că dorești ca să ies din casa d-tale, de vreme ce *siuportarisești* o astfel de *infamie*. *(Se pune pe un jîlț în dreapta, mînioasă.)*

GÎNGU *(Gahiței)*: Aud?... Grăsimea de gîscă îți pare mai bună?

DAMIAN *(trăgînd deoparte pe Gîngu)*: Taci, măi Gîngule... nu vezi că cucoana Gahița-i damă de moda nouă, care, cu cît îmbătrînește, se socoate mai tînără?... Ce dracu-i vorbești tot de leacuri?

GÎNGU *(rîzînd)*: Ba zău?... Iaca dracul!... și poate mai gîndește la măritiș?

DAMIAN: Mai știi pozna?

GÎNGU *(rîzînd)*: Da bine, măi Enachi, dacă le-a veni în cap babelor să se mărite... ce-or face fetele?... de pildă: Marghiolița mea?

DAMIAN: Pentru dînsa nu-i nici o grijă... Știi c-am hotărît amîndoi s-o dăm după Iorgu...

GÎNGU: Și cînd giucăm la nuntă?

DAMIAN: Într-o săptămînă.

GÎNGU: *Ișala!*

GAHIȚA *(în parte)*: Carnacsî! iar m-au spăriet... parcă l-au umflat Rusaliile.

(Se aud pași la ușa din fund.)

SCENA VI

DAMIAN, GÎNGU, GAHIȚA, PRIETENI

DAMIAN: Ce s-aude?... vin prietinii... Iată-i buluc!... Bine-ați venit, prietini buni, să vă împărtășiți de bucuria mea!... Astăzi sosește Iorgu și cred că-ți bea cu toții voinicește în sănătatea lui.

UN PRIETEN: Las' pe noi, vere Enachi... dacă-i treaba pe-nghite-Agachi... Helbet! nu te-om da noi de rușine.

GAHIȚA *(în parte)*: Ian auzi-i cum vorbesc!... și-apoi mai au curaj să critice tinerii noștri!

PRIETENUL: Vere Enachi! scos-ai încalte vin de cel din vremea lui Han-Tatar?

GÎNGU *(apropiindu-se de el)*: Aud? Eu sînt sănătos, slavă Domnului! da d-voastră? cum o mai duceți?

PRIETENUL: Ce să ducem, vere Gîngule?

GÎNGU: O duceți bine?... mă bucur... Videți d-voastră că sănătatea-i șugubeață!... cînd îi zici: „Sus, Gahițo!" îți răspunde: „Cîrc, Frangoleo!" *(Toți rîd, afară de Gahița.)*

GAHIȚA *(în parte)*: Iar să leagă surdul de mine... se vede că-l paște păcatul astăzi.

DAMIAN: Da ian poftim, fraților... ce șideți în picioare? că doar nu vin turcii... Poftim de șideți în...

GAHIȚA *(curmîndu-i vorba)*: Pe scaune.

(Toți se pun pe divan și pe scaune. Gîngu șede în picioare.)

DAMIAN: Vere Gîngule, da nu ședzi?

GÎNGU: Ba mi-i foame, dar oi mai aștepta păn'ce-a veni Iorgu.

PRIETENUL: Vere Enachi... Ian mai spune-ne ceva de Iorgu... ce-o mai făcut el pe-acolo, pin țara Neamțului?... ce-o mai învățat?... trebuie să fie acu plin de az-buchi ca un stup.

DAMIAN: Mai știu eu, fraților, cîte-o mai învățat bietu copil!... El mi-au scris că au trecut din scoarță-n scoarță și Miftorloghia și Fisolofia și Mantemadica și Historia!... unde să le țin minte cîte mi-au înșirat pe hîrtie?

PRIETENUL: Bre! s-a fi făcut dobă de carte ș-a fi întrecut pe răposatul dascalul Ieni, Dumnezău să-l ierte!

DAMIAN: Ce întrecut, vere!... l-o lăsat în urmă, cale de-o poștă.

(S-aud afară pocnete de bici.)

PRIETENUL: Na poștă; cînd vorbești de lup, lupu-i la ușă. Oare nu cumva îi Iorgu, vere Enachi?...

SCENA VII

Cei denainte, IORGU

DAMIAN *(alergînd la ușă)*: Ba-i el!... Inima-mi spune că-i el... Iată-l!...

IORGU *(intră și se aruncă în brațele moșului său)*: *Mon oncle!*

DAMIAN: Vin', gugulea moșului! *(Îl sărută ș-apoi caută la el cu dragoste.)* Ian videți-l ce moțpan mare s-o făcut! parcă-i Alexandru Machedon.

IORGU *(în parte)*: Uf! *(Tare.)* *Mon cher oncle,* cît sînt de fericit!...

DAMIAN: D-apoi eu, fătul meu! d-apoi eu!... Vin să te mai sărut o dată... *(Plîngînd.)* Cînd gîndesc că nu l-am văzut doi ani de zile!... Ce vă pare, fraților?... așa că-i nostim? așa că-mi samănă mie?

GÎNGU: Aud?... cîte ceasuri?

DAMIAN *(luînd pe Iorgu de mînă)*: Vină să faci cunoștință cu prietinii mei. D-lui îi slugeriul Gîngu, un prietin vechi a băbacă-tău. Nu-ți aduci aminte de el?

IORGU: Ha... Ian stă... Nicidecum.

DAMIAN: Da cum dracu l-ai și uitat?... El te-au purtat în brațe... adă-ți aminte cînd te giucai de-a baba-oarba cu Marghiolița, cu fata lui.

JORGU *(căutînd cu lornionul la Gîngu)*: Ha... acum mă *suvenarisesc. (Apropiindu-se de Gîngu.) Mon cher monsiu* Gîngu, îmi pare bine că reînnoiesc amiciția cu d-ta.

GÎNGU: Așa ș-așa, nici prea-prea, nici foarte-foarte... numai că mi s-au cam lungit urechile de foame. *(În parte.)* Ce dracu are de se uită la mine prin geam?... *(Tare.)* Ian ascultă, Iorgușorule, nu cumva ai prins orbul găinilor?

DAMIAN: Cu adevărat. Iorgule, ce însămnează stecluța asta care ți-o tot bagi în ochi?

IORGU: *Mon cher oncle,* cetirea necontenită a uvrajelor mi-au cam slăbit puterea razelor vizuale.

DAMIAN: Ce ți-au slăbit, fătul meu?

GAHIȚA: Puterea razelor vizuale... Aceste cuvinte tehnice vreau să zică că i-au slăbit *ochelnica.*

IORGU *(în parte)*: Cine să fie dama asta care mă înțălege atît de bine?... *(Apropiindu-se de Gahița.) Madamă,* cu toate că n-am avut *felicitatea* de a-ți fi recomendat, dar mă folosesc de ocazia aceasta, pentru ca să te rog să mă noroceşti cu *declinația* numelui d-tale.

DAMIAN *(cu mirare, în parte)*: Ce dracu-i zice?

GAHIȚA: *Monsiu Georges, desirul* unui cavaler amabil ca d-ta nu poate rămînea neîmplinit... *par conséquence,* mă grăbesc a-ți *declinarisi* numele meu... eu mă numesc Gahița de Rosmarinovici, *votre servante.*

IORGU: Eu sînt, *au contraire, votre serviteur, madamă;* și de doresc ceva, este numai să se prezenteze vro ocazie, pentru ca să-ți pot dovedi admirația

de care sînt cuprins pentru grațiile persoanei d-tale.

GAHIȚA *(în parte)*: Na cavaler!...

DAMIAN *(luînd pe Gîngu deoparte)*: Măi Gîngule, înțălegi tu ce limbă vorbește Iorgu cu Gahița?

GÎNGU: Zici c-a ploua?... Nu cred... n-am auzit buraticul azi-dimineață.

PRIETENUL *(către alt prieten)*: Pare-mi-se, vere Constandine, că și Iorgu s-o nemțit.

DAMIAN *(în parte)*: Oare nu cumva o uitat și Iorgu românește? *(Tare.)* Iorgule, Iorgule! ian mai întoarce-te și spre noi... mai spune-ne ceva de la Sadagura... despre călătoria ta...

IORGU: *Pardon, mon cher oncle;* n-am vreme acu, că prezentez *omajurile* mele sexului frumos... asta-i datoria fiecărui galant om.

DAMIAN: Mări, băiete, lasă deoparte, *majurile* și sescul și răspunde-mi curat la ceea ce te-ntreb.

IORGU: Apoi ce să-ți spun, *mon cher oncle?* Cînd au trăit cineva într-un tîrg civilizat ca Sadagura și cînd este silit în urmă a veni într-o țară ticăloasă ca a noastră, contrastul i se pare atît de piramidal, încît nu poate găsi cuvinte destul de energice pentru ca să esplice ceea ce simțește înlăuntru.

GAHIȚA: *Rezon... are rezon monsiu Georges.* Iaca, de pildă, eu, care am voiajarisit și care am fost la Cernăuți... nu pot să mă deprind nicidecum cu Moldova... *Of!*... de-aș scăpa mai degrabă de țara asta!

DAMIAN: Da bine, mă rog, ce are Moldova de nu vă mai place cum ați călcat peste graniță?

IORGU: *Ah, mon cher oncle!*... nu mă sili să-ți spun cîte are și cîte n-are...

DAMIAN: Da spune, spune... N-are și ea tîrguri?... N-are și ea oameni ca și celelalte țări? N-are munți, copaci, ape, vite?

GAHIȚA: Ba are prea multe... prea multe!

DAMIAN: Nu te-ntreb pe d-ta. *(Lui Iorgu.)* Spune ce-i lipsește bietei Moldove?... Nu-s oamenii

buni și cu frica lui Dumnezeu?... Nu este grîu bun? Nu este vin bun?... Nu-i, în sfîrșit, belșug în țară?... ce vă trebuie mai mult?... N-am dreptate, vere Gîngule?

GÎNGU *(căutînd la ornic)*: Aud?... opt ceasuri.

IORGU: *Ah, mon cher oncle!...* Ce-mi pomenești d-ta de grîu, de vin și de vite?... Aceste materialuri sînt bune cu adevărat, dar nu aduc nici o înaintire inteligenții... Ce ne folosește că avem cele trebuincioase pentru hrana trupului, dacă mintea moare de foame?

PRIETENUL *(către alt prieten)*: Ian auzi, vere Constandine, zice că mintea moare de foame... *(Pufnește de rîs.)*

IORGU: Ce-i o țară fără canaluri, fără comerț, fără industrie, fără drumuri, fără lib...

GÎNGU *(strănută tare)*: Aferim!

PRIETENUL *(către alt prieten)*: Auzi, vere, zice că n-avem drumuri?... dar el pe ce-o venit cu poșta?...

DAMIAN: Ian ascultă, Iorgule... dacă vrei să-mi faci mulțămire, te poftesc... altă dată să nu mă mai amețești cu astfel de fleacuri... Țara Moldovei îi binecuvîntată de Dumnezău! și cine nu știe s-o iubească și s-o prețuiască nu-i vrednic să-i mănînce pînea și sarea.

GÎNGU *(strănută)*: Aferim!... vrei tabac?

DAMIAN *(luînd o priză)*: Foarte mulțămesc. *(Strănută.)*

TOȚI: Să-ți fie de bine!

DAMIAN: Amin!

(Se aud lăutarii afară.)

DAMIAN: Iaca și scripcarii!... Hai să ne punem la masă.

TOȚI: Haideți, haideți!

IORGU *(dă brațul Gahiței)*: *Madamă*, fi-voi destul de *felice* ca să nu-mi *refuzarisești* brațul?

GAHIȚA: Ce se potrivește!... sînt foarte *flatarisită*...

IORGU: Fiind lîngă d-ta la masă, mă voi crede în sînul civilizației din Sadagura.

GAHIȚA: Nu mai puțin și eu mă voi *suvenarisi* de Cernăuți.

(Lăutarii intră cîntînd pe ușa din fund, trec scena și ies pe ușa din dreapta. După ei ies Iorgu și Gahița, dîndu-și brațul, pe urmă ies prietenii și, în sfîrșit, Damian și Gîngu.)

DAMIAN *(lui Gîngu)*: Tare-s îngrijit, măi Gîngule, despre Iorgu!... ce socoți și tu?

GÎNGU: Dac-a ploua, pun rămășag. *(Ies amîndoi.)*

(În tot timpul scenei a 8-a se aud lăutarii în culisele din dreapta și din timp în timp cîte un „Vivat!")

SCENA VIII

IFTIMI *(intră beat pe ușa din fund)*: Păn-acu am șăzut la pîndă-n crîșmă, și degeaba... cu toate că m-am și uitat eu într-o părere, doar l-oi zări... Se vede că cuconașu Iorgu n-are de gînd să vie astăzi... Facă cum a vrea... De-a veni, a fi bun venit! iar de nu, nu. Ian să videm eu pe degite *(numărînd pe degete)*:... n-a veni, a veni, n-a veni, a veni, n-a veni!... curată socoteală... Mă duc dar iar la crîșmă să-l pîndesc... Moș Niron m-așteaptă c-o sîngeapă de pelin... și ce pelin!... cînd gîndesc, îmi vine să cînt *(cîntă)*: „Frunză verde peliniță".

(Se aud răcnete de „Vivat!" alăturea.)

Măi!... cine chiuie în sofragirie?... Îra!... boierii-s la masă... Ian vezi-i cum chilesc!... Înghite-Agachi... să te văd... înc-o dată... ha... dăi, dăi, dăi. *(În parte.)* Dacă-s boieri, tot mai voinici decît noi!... beu boiereșteș, cu oca. *(Uitîndu-se iar pe ușă.)* Cine-i flăcău cela care nici nu bea, nici nu mănîncă?... ce dracu-i tot șoptește cucoanei Gahiței la ureche?... și-i place babei... îi place, da... Dec! se scoală flăcău de la masă și vine-ntr-acoaci?... dos la față ș-amandea la moș Niron. *(Iese alergînd pe ușa din fund.)*

SCENA IX

IORGU *(intră pe gînduri, avînd șervetul prins de frac)*: Uf!... am scăpat!... Să mă mai răsuflu puțin... Borșul mi-au înăcrit stomahul; mămăliga mi s-au prins în gît, și curechiul cel cu rață... *(oțerîndu-se)* brrrrr... de-aș avea un pic de colonie să-mi mai dreg mirosul... *(Cu desperare.) Ainsi donc!* Iată viitorimea ce mă așteaptă!... iată viața ce mi se pregătește!... Bucate țărănești cu ceapă și usturoi, pentru plăcerea gurei!... Miros de curechi murat, pentru plăcerea nasului!... Scîrțîituri și răcnete țigănești, pentru plăcerea urechilor!... și priveliștea unor persoane urîte, ruginite și necioplite, pentru plăcerea ochilor!... Iată în ce se-ncheie tot traiul ce am să sufăr, pănă la moartea me!... O! Sadagură, Sadagură!... Unde sînt mulțămirile ce cuprinzi în sînul tău?... Unde-s chiflele? Unde-i berea? Unde-s cartofele? Unde-i șnițelul tău cel chesaro-crăiesc?... Dar valțurile tale cele șvăbești?... Dar soțietatea ta cea plină de grații?... Vai ș-amar!... Ce-o să mă fac?... îmi vine să ieu cîmpii, să fug în lume... departe de casa părintească; departe de provințialii acești fără de sentimente și fără ideile veacului meu; departe de toți... și de rude, și de țigani, și de curechi cu rață...

SCENA X

IORGU, GAHIȚA; mai pe urmă, DAMIAN

GAHIȚA: *Monsiu Georges...*

IORGU *(tresărind)*: Cucoana Gahița!

GAHIȚA: Ce ai, *mon cher monsiu Georges?*... văzînd că te-ai sculat de la masă, am gîndit că te-au apucat vro durere la...

IORGU: La suflet?... dar!

GAHIȚA: Ești cu adevărat *indisposé?*

IORGU: Şi mă mai întrebi?... Ah! nu vezi palida mea faţă?... nu vezi progresurile durerii pe trăsăturile obrazului?... nu vezi că, de cînd am întrat în casa asta, mă usuc, mă topesc din picioare, ca o pansea arsă de vînt.

GAHIŢA: Ce nu bei oleacă de apă de nintă?

IORGU: Apă de nintă!... Ah!... nici o băutură nu poate vindeca patimile sufleteşti şi *intelectuale.*

GAHIŢA *(oftînd)*: Te înţăleg!

IORGU *(apropiindu-se de ea şi luînd-o de mînă)*: Mă înţălegi?... A! Slavă Domnului! că am găsit, în sfîrşit, un suflet botezat care să mă înţăleagă!

(Damian, cu şervetul legat de gît, apare la uşă şi ascultă.)

DAMIAN *(în parte)*: De înţăleg ceva, să mă ieie dracul!... ian s-ascultăm...

IORGU *(cu foc)*: Simţeşti ce sufere inima mea aici, în atmosfera asta barbară, unde nu răzbate nici o rază a civilizaţiei?... Eu, care sînt copilul ei şi care-s hrănit cu laptele ei!...

DAMIAN *(în parte)*: Cu a cui lapte?

IORGU: Gîndeşte ce efect ţi-ar pricinui, cînd ţi-ar pica peste cap turnul Trisfetitelor... Asemine efect îmi pricinuiesc toate lucrurile ce mă-ncungiură... Nimic nu-mi place, nimic nu mă mulţămeşte!... parcă-mi stă o greutate nemistuitoare la stomah... Nu ştiu ce să fie? mămăliga, sau altă? dar, te rog, scapă-mă din haosul acesta în care, cu cît merg, mă dau de-a rostogolu mai afund.

DAMIAN *(în parte)*: O-nebunit!

GAHIŢA: *Mon cher monsiu Georges!*... eu nu doresc altă decît să te scap... dar cum?

IORGU *(cu mare foc)*: Cum?... jărtfindu-mi toate simţirile inimei tale celei pline de poezie, de melodie şi de melanholie!... Dă-mi amoriul tău cel de înger *tutelaire;* căci de mă poate scăpa ceva pe lume, este numai dragostea ta, *vergură* divină şi senină!

DAMIAN *(în parte)*: Ce să-i deie?... Îmi vine mie să-i dau o palmă.

GAHIȚA *(în parte)*: *Ah! quel bonheur!* mă iubește! *(Tare.)* *Piudoarea* sexului meu nu mă iartă ca să răspund îndată dorințelor d-tale, dar... *(Coboară ochii.)*

IORGU: Ah! Gahițo!... suflet ceresc și-naripat!... nu mă *ecrazarisi* cu astfel de vorbe!... Lasă modestia oamenilor de rînd; las-o la de-alde Gîngu... la persoane nensufletite de spiritul veacului, precum sînt provincialii de aici.

DAMIAN *(în parte)*: Așa!...

IORGU: Iar tu, Gahițo!... tu, care ți-ai dezvălit mintea ca o conopidă la căldura civilizației; tu, care ai făcut voiajuri; tu, care ai văzut Cernăuții!... nu te supune la niște cuvinte deșarte, precum modestia și *piudoarea*... Mărturisește *ritos* sentimentele inimei tale... spune-mi: *Georges*, te iubesc!... precum îți zic eu în patru limbi: Gahițo! Gahițo! te iubesc! *sas agapo! ich liebe Ihnen! je vous aime!* *(Cade în genunchi.)* Ah! fie-ți milă și mă mîngîie de nenorocirea ce-am avut a mă întoarce în țara mea și-n casa asta!...

DAMIAN *(apropiindu-se de Iorgu, tare)*: Așa, tălhariule!... Casa părintească-i o nenorocire pentru tine?... Afară să ieși, nerușinatule!... afară, ticălosule... și să nu te mai arăți în ochii mei, că, să n-am parte de bătrînețile mele...

(Prietenii intră, unul cu șervetul la gît, altul cu paharul în mînă, și încungiur pe Damian, căutînd să-l liniștească.)

SCENA XI

Cei denainte, PRIETENII; mai pe urmă, GÎNGU și IFTIMI

PRIETENII: Ce este?... ce este?...

DAMIAN: Auziți, mă rog, fraților?.. Dumnealui cuconu Iorgu, nepotul meu, găsește casa moșului său o năpaste pentru dînsul!... auzit-ați așa lucru?... Eu care m-am străduit, Dumnezău știe! pentru ca să-l trimit în școli, cu cheltuieli

mai pe sus decît starea mea... Eu care l-am dorit și l-am plîns doi ani de zile... Eu care l-am așteptat din zi în zi, din ceas în ceas, cu bătaie de inimă... și toate aceste pentru ca să-l fac om de treabă!... auziți răsplătirea ce-mi dă, ticălosul?... auziți!... casa moșu-său! casa unde s-au născut el! casa unde-au murit mai-că-sa!... îi o nenorocire pentru dînsul!... Afară, păn'nu uit de tot că-ți sînt moș.

IORGU *(în parte)*: Îmi vine să mă-mpușc!... *(Iese prin fund foarte turburat.)*

GAHIȚA *(în parte)*: Acu-i vremea să-i dovedesc ce este *pasia* amoriului... Mă duc să fiu îngerul *tutelaire* a lui *mon cher Georges! (Iese după Iorgu.)*

DAMIAN: Degeaba vreți să mă mîngîieți, fraților!... de-acum toate nădejdele mi s-au stîns!... Un nepot am avut, și-acela... l-am perdut!... Blăstămat să fie ceasul cînd mi-au venit în gînd să-l trimit peste graniță, la Sadagura!

GÎNGU *(întră iute)*: Cum ai zis, vere Enachi?... vrei tabac? *(Îi dă tabacherea.)*

DAMIAN *(zvîrlindu-i tabacherea jos)*: Du-te la dracu cu tabacu-ți cu tot, surdule.

GÎNGU *(în parte)*: Iaca!... Se vede că s-o cîrchit vărul Enachi.

IFTIMI *(alergînd pe ușa din fund)*: Cucoane, cucoane... de cînd zăresc n-am pîndit pe nime.

DAMIAN *(furios)*: Lipsești, prostule, că te ie dracul!

IFTIMI *(ieșind fuga)*: Să te duci, duluță...

(Cortina cade.)

ACTUL II

Actul se petrece în casa comisului Kiulafoglu, la Iași. Teatrul reprezintă o sală nemobilată cu trei uși; una în fund, care duce afară; alta în dreapta, ce dă în odăile lui Iorgu; și

o a treia în stînga, care se deschide în apartamentul lui Kiulafoglu. Lîngă ușa din fund, un dulap mare cu pendulă și cu o ferestuică sub cadran. Scaune pempregiur.

SCENA I

IORGU *(intră pe ușa din dreapta, posomorît și pe gînduri)*: De cînd m-o alungat moșul meu din casa lui, fatalitatea s-au legat de capul meu!... toate-mi merg pe dos și nu-i zi în care să nu am cîte-o supărare!... Am alergat aici în Iași, nădăjduind c-oi găsi distracții care să-mi gonească gîndurile cele posomorîte; în zădar!... Cine caută distracții în capitala noastră samănă cu nebunul care caută cai morți să le scoată potcoavele... Am cercat de toate, făr-a da de mulțămire!... Mi-am zdruncinat șelile pin drosce pe paveua noastră... cea vîndută carîtașilor!... făr-a cîștiga altă plăcere, decît o durere în șolduri, care m-au ținut la pat vro două săptămîni... Am alergat ca un iepure pe cîmpul Copoului, făr-a căpăta altceva decît o ocă de colb în pept și deplina încredințare că locuitorii Iașului au fost și sînt oamenii cei mai colbăiți din toată lumea... Am fost la balurile măscărite... vreu să zic, măscuite... și m-am întors acasă cu ideea că cei mai mulți care-și pun mască o fac pentru că le-i rușine de obrazele lor!... În sfîrșit, m-am dus la opera nemțască, la vodevilul franțez și la bietul teatru național, sărmanul!... cînd moare, cînd învie... da-i mai mult răposat!... Și ce mulțămire am tras din toate aceste pitreceri ale Iașului?... Nimic!... *(Se preumblă puțin pe gînduri.)* D-apoi creditorii care-mi stau de strajă la ușă, cum se fac ziuă... dă!... parcă eu le-am zis să-mi facă credit... D-apoi Itic zaraful cărui sînt dator două sute de galbini, cu dobîndă de șăizăci la sută pe lună!... și care mă îngrozăște pe tot ceasul c-a d-a jalbă la Agie... *(Cu mînie.)* Dă!... cine

dracul mi-au zis mie să mă potrivesc Gahiței!... Las'că din pricina ei m-au dat moșul meu afară din casă... dar apoi s-au și legat de mine, nebuna, ca un scai!... Nu pot să mă desfac de dînsa nici pintr-un chip!... De șăse luni acum de cînd șade cu mine tot într-o casă... Ce să fac?... Am scris moșului meu să mă ierte, și nici nu mi-au răspuns... Cum dracul să scap de Iți̦c și să plătesc chiria odăilor comisului Agamemnon?... *(Stă pe gînduri.)* O! ce idee!... Comisul Kiulafoglu șade tot într-o casă cu mine; *(arătînd în stînga)* iată apartamentul său... iată și al meu... *(Arată în dreapta.)* Comisul Agamemnon îi, după alte păcate, și însurat cu o femeie frumușică ce nu-mi pare prea haină... Tot îi fac ceva curte... ian s-o strîng mai de-aproape... poate că... mai știi ce?... Iubindu-mă cu nevasta, bărbatul negreșit trebuie să-mi facă credit, și poate că m-a și împrumuta cu bani!... Bărbații au fost totdeauna birnicii amorezaților... Bravo, Iorgule! se vede că ți-ai ascuțit mintea pe tocila civilizației din Sadagura!... A!... cine vine?... De-ar fi cucoana Zoița, femeia comisului! *(Zărind pe Gahița.)* A!... iaca dracul pe uscat!

SCENA II

IORGU, GAHIȚA (intrînd pe ușa din fund, cu capela pe cap și cu șalul pe umeri)

GAHIȚA: Ah! *Georges,* îmi vine leșin de mînie!

IORGU: Ce ai?

GAHIȚA: Pune-ți în gînd, *mon adoré,* că m-am dus la Miculi ca să-mi aleg o coafiură verde cu pene roșii și aflu că au luat-o comisoaia.

IORGU: Care comisoaie?

GAHIȚA: Femeia lui Agamemnon Kiulafoglu, gazda noastră.

IORGU: Și numai pentru atîta îți vine istericale?

GAHIȚA: Numai pentru atîta?... Ce-ntrebare-i asta?... Îmi pare curios, *Georges*, să-mi faci o astfel de-ntrebare mie, care am jărtfit pentru tine și *reputație*, și nume, și...

IORGU: Mă rog, nu mă mai ameți cu pomelnicul jărtfelor d-tale... le știu și iar le știu pe de rost... Slavă Domnului! nu-i zi în care să nu-mi aduci aminte; că te-ai legat de capul meu ca boala de om sănătos.

GAHIȚA: Ce vorbe sînt aceste?... Tu, *Georges*... care mă numeai îngerul tău *tutelaire!*... tu, care mă numeai *vergură* lină și senină! tu să-mi zici că ți-am picat năpaste!... Ah! cîtă deosebire-i între tine și între nobilul baron *von Kleine Schwabe*, care...

IORGU: Care te slăvea cînd ai fost la Cernăuți?... știu... Mi-ai spus povestea asta de-o mie de ori... o cunosc!... Îi chiar degeaba dar să-mi mai pomenești de el.

GAHIȚA: Auzi, auzi tiranie!... nici nu mă lasă acum să vorbesc! *(Plîngînd.)* Ah!... văd că amoriul tău începe a să răci și că nu-mi mai rămîne altă decît să mor!...

IORGU: Nu-ți mai uda basmaua degeaba!... Schimositurile aceste mă strîng de gît!... În toate zilele, tot țipete și bocete!... destul, pentru numele lui Dumnezău!... că m-am săturat acum.

GAHIȚA: Te-ai săturat de-a mă videa plîngînd, om fără suflet ce ești!... Cînd tu însuți ești pricina că mi s-au schimbat ochii în pîraie de lacrîmi... Vai de mine! cît sînt de nenorocită!... Eu, care i-am jărtfit toate *palpitațiile* inimei mele! și care l-am rîdicat în *fantasia* mea pănă la al nouăsprezăcelea cer!... Ce *descepție* crudă! ce deșteptare fioroasă!... ce...

IORGU: Și celelalte multe... Le știu pe de rost... și, de vrei, pot să ți le spun eu însumi... *(Imitînd pe Gahița.)* Ce deznădăjduire amară! ce lovire cumplită pentru inima mea! ce durere sfîșiitoare!... Toate aceste, soro dragă, sînt

bune în *Malvina* și în *Gonzalv de Cordova*[1]... iar pentru mine, toate aceste suspinări mă fac să casc păn-îmi strămut fălcile... și cît pentru lacrîmile cu care mă stropești necontenit, trebuie să știi că-mi dau gutunari.

GAHIȚA *(cu mînie)*: *Infame!...* cum de îndrăznești să mă calci în picioare, pe mine care te-am învăluit în toate fericirile lumești și te-am legănat pe sînul meu ca un copil rătăcit în calea vieții?...

IORGU: Și aceste le știu... așteaptă... *(Imitînd pe Gahița.)* Pe mine care te-am legănat și te-am înviat, ca pe-o floare vestejită, la razele amoriului meu!... și care, priveghind ca un înger binevoitor asupra ta, am depărtat toate furtunele ce ar fi putut să zbuciume coardele inimei tale!... și celelalte... Vezi, cucoană Gahiță, că le știu toate de-a rîndul, deși nu le-am învățat și eu din romanțuri ca d-ta... În sfîrșit însă, vreu să mă tălmăcesc curat... Cucoană Gahiță, m-am săturat de toate parascoveniile și de toate farafastîcurile d-tale.

GAHIȚA: Farafascovenii, eu!... *Oh ciel!*

IORGU: Dar; din pricina d-tale am făcut pe moșul meu să mă deie afară din casa lui... Atunci eram un nebun, ș-acum mă căiesc... ai înțăles?... De șase luni de zile, de cînd te-ai legat de mine, m-ai scos din toate mințile și m-ai adus aici în Iași...

GAHIȚA: Ingratule!

IORGU: Aici nu numai că m-ai înglodat în datorii păn-în urechi, ba încă m-ai și făcut să-mi lepăd

---

[1] Alecsandri se referă, fără îndoială, la romanul scriitoarei franceze Marie Risteau Cottin, publicat la Paris în 1820, citit și apreciat și în Moldova, unde s-a tipărit în românește: *Malvina*, de Madama Coten. Tradusă din franțuzește de d-lui J.I. Gheorghiadi. Tom I—III, Iașii, La Cantora *Foaiei sătești*, 1841, și la poemul în proză al lui Jean-Pierre Claris de Florian, *Gonzalve de Cordoue ou Grenade reconquise*, publicat la Paris în 1791, în două volume. Scrierea a avut largă audiență în Moldova, unde a fost publicată, în tălmăcire românească: *Gonzalv de Cordova sau Luarea cetății Grenada cu război*. Tradusă din franțuzăște de Sardariul Alecu Vasiliu. Tom. I—II, Iași, 1840. Printre numeroșii „prenumeranți" înșirați în lista de la finele volumului al II-lea figurează și: „Stolnicul Iancu Alecsandri".

numele tătîni-meu!... și să ieu pe-al d-tale... Auzi poznă!... să nu mă mai chem eu Dămian, ci *de* Rosmarinovici!... zicîndu-mi că Rosmarinovici bate mai bine la urechi.

GAHIȚA: *Misérable!*

IORGU: Și eu, ca un prost, mă potrivesc ei!... Ce-ar zice moșul meu cînd ar afla că mi-am schimbat porecla familiei și că mă alung datornicii pe uliți?... Destul, cucoană Gahiță!... foarte-ți mulțămesc de dragoste și te rog de-acum înainte să-mi dai bună pace.

GAHIȚA: O! *quel infâme!*... Să-ți dau pace, după ce m-ai compromețarisit?... Ah! știu eu de ce mă depărtezi tu acum de la sufletul tău... pentru că iubești pe alta, pe comisoaie.

IORGU: Ai-nebunit?

GAHIȚA: Te-am înțăles eu de mult că-mi calci într-a-iurea... însă bun îi Dumnezău!... Mi-a veni prilejul să-mi răzbun... ș-atunci... ceriul va fulgera, mările s-or clătina și pămîntul s-a cutremura! *(Iese turburată pe ușa din dreapta.)*

IORGU: Și dracul te-a lua!

SCENA III

IORGU: Du-te, rusalie, pe ceea lume, și să vii înapoi cînd or ieși carașii fripți din Bahlui!... Mă mir cum de-am putut trăi șase luni de zile cu o dihanie înveninată ca dînsa?... Da de-acum, să știu c-oi videa tîrgul Iașului curat și fără jidani! mă duc de-aici... fug unde m-or duce picioarele, ca să scap și de Gahița, și de Iași, și de Iți...

SCENA IV

IORGU, IȚIC (în fund)

IȚIC: Parche vorbeai de mine, chicănașule... poate che ai bani?

IORGU: Piei, drace!

IȚIC: Acum o trecut de mult vadeua sinetului... Cred che mi-i pleti acei două sute de galbini...

IORGU: Giupîne Iți̦c, nici vorbă nu-i că ți-oi plăti, dar... mai tîrziu.

IȚIC: Mai tirziu nu pot; trebuie se me refuiești îndată... destul de chind me porți cu vorbe.

IORGU: Dragă giupîne Iți̦c... mai îngădui-mă măcar vro două luni.

IȚIC: Două luni?... nici două ceasuri... Pletești indată sau me duc pe agie? zic zeu!

IORGU: Iți̦cule dragă! nu te mînia, ce dracul! doar sîntem prietini.

IȚIC: Nu știu nimichi... Frate, frate... brînza-i pe bani.

IORGU: Iți̦că, Iți̦cuțule...

IȚIC: Așa mi se cade mie dache am a face cu birbanți.

IORGU *(mîniindu-se)*: Măi tîrtane, ce te obrăznicești?... nu te gîndești că ți-oi smulge perciunii?

IȚIC *(cam cu frică)*: Perciunii? nu me tem... Perciunii mei sint sudiți.

IORGU: Ian așteaptă să ți-i sudițesc eu mai bine.

IȚIC: Nu veni, nu, che strig *ghevalt*, zic zeu!... Ce! vrei să mi și bați dache nu-mi pletești?... Am se te spun pe Conțu.

IORGU: Măi tîrtane, se vede că te mănîncă chica.

IȚIC: Eu n-am chichi; eu sint ras.

IORGU: Bată-i crucea, Iuzi!... de i-ar da mai degrabă afară din țară, să scăpăm de dînșii...

IȚIC: Mie nu-mi pasă, che am bani.

IORGU: Du-te dracului cu banii-ți cu tot, litfă afurisită!...

IȚIC: Me duc, dar se știi che am se mi-ntorc cu totă agie, ca se te ridic pe sus.

IORGU *(alergînd după el)*: Iaca litfa că nu iese...

IȚIC *(fugînd)*: *Ghevalt!...*

SCENA V

IORGU: Îi în stare s-o facă tîrtanul... Cum să scap?... De m-aș întîlni cu cucoana Zoița, poate c-aș îndupleca-o să puie pe bărbatu-său chizăș...

Cine iesă din apartamentul comisului Kiulafoglu? *(Se apropie de ușă și se uită.)* El îi tocmai, cu femeia lui... Mă duc degrabă să-mi fac toaleta, ș-apoi... vai de capul tău, *kir* Agamemnon! *(Iese pe ușa din dreapta.)*

SCENA VI

KIULAFOGLU, ZOIȚA (intrînd amîndoi pe ușa din stînga)

KIULAFOGLU *(fără surtuc, cu fes mare și cu ochelari)*: *Ma psihi mu*, Zoița, nu m-ai inselato... crede *mu* che nu m-ai inselato... *eți na ziso!*

ZOIȚA: Ei! te cred, te cred... dă-mi pace.

KIULAFOGLU: *Ma ohi eți.* Se me crezi din tot sufletu mataluți.

ZOIȚA: Și din tot sufletul mataluți, dacă vrei... Te cred... mai mult pofteşti?... De cînd am pus iedeș amîndoi, n-am cap să mă odihnesc.

KIULAFOGLU: *Mite ego; ma* țe se fațem?... iadesu-i mare... stii?... Un salo pentru mata daca mi-i insala, *ke* o chisa de *capnos* cusuta pentru mine, daca te-oi insala *ego* pe mataluți... *Lipon*, fiind che mune nadazduesco a me fațe ispravnicos, *elpizo* se castigo totodata si chisaoa pentru *sohpeti.*

ZOIȚA *(cu bucurie)*: Zău, mîni te faci ispravnic?

KIULAFOGLU: *Oriste?*

ZOIȚA: Mîni te pun în slujbă?

KIULAFOGLU: *Malista;* de mult alergo, *psihi mu; omos* imprezurerile nu mi-au fostu cu favori... *Ostoson tora ime siguros.*

ZOIȚA: Cît îmi pare de bine! îmi vine să te sărut de bucurie.

KIULAFOGLU *(zîmbind)*: Saruta, *matia mu*, saruta.

(Zoița voiește să-l sărute; Kiulafoglu o oprește.)

KIULAFOGLU: Ba nu, sirata țe esti; vrei să-mi dai o sarutare, s-apoi se ziți iadesi?... *(Rîzînd.)* Acus sirata! cum vrea se me insele ca se castize *to*

sali... Ma si eu *palicaris...* nu me prindo asa lesne.

ZOIȚA: Ha, ha, ha... da fricos mai ești!

KIULAFOGLU: *Ego* sinto comisos Agamemnon Kiulafoglu si am capo nu *kefali...* țe zic eu?... nu bostani... A! vrei mata numaidechit se porți salo de ispravnițesa? *ma* cu asta fel de *tesmecherii* nu me prinzi pe mine... Vezi... Zoi *mu,* sint necontenit cu ghindul tot la iadesi, si pentru ca se nu-l uit, am hoterito se zic stiu! de dimineața *eos tin* seara... *Paradigmatos harin;* chind mi aduțe fițorul dulțeți, eu zic stiu!... chind me-ntreaba țineva de sint senatos, zic stiu!... de-mi zițe țineva: *Arhon* comise, femeia d-tale... stiu, fratico, si iar stiu!

ZOIȚA *(în parte)*: Bine, bine.

KIULAFOGLU: *Ma* se lasemu *iadesu* de o parte... Ian spune-mi, *psihi mu,* a platito chiria odailor *monsu de Rosmarinopulos?*

ZOIȚA: Ba încă nu.

KIULAFOGLU: Țe fel nu?... *omos* vadeoa a trecut-o de mult, *fos mu,* si eu am trebuința acum de parale, pentru ca se me fac ispravnicos mai degraba.

ZOIȚA: Lasă, frate, că ți-a plăti; mai îngăduie-l puțintel.

KIULAFOGLU: Pentru *hatiro mataluți* țe n-asi fațe?... daca vrei, zocu *to piperi.*

(Intră o slugă cu un răvaș.)

SLUGA: Iaca un răvaș pentru d-ta, cucoane Agămemnule.

ZOIȚA *(luînd răvașul)*: De unde să fie oare?... na, dragă, deschide-l.

KIULAFOGLU *(întinzînd mîna și trăgînd-o iute înapoi)*: Stiu... A! sirata! iar ai vruto se me prinzi, *ma* ți-am spuso che sint *palicaris... (Ia răvașul rîzînd.)* Se videm ține-mi scrie. *(Citește:)*

„Cu frățască dragoste mă închin d-tale, *arhon* Agamemnon!

Mai întîi nu lipsesc a cerceta despre întregimea fericirei sănătății d-tale, ca aflînd că ești după

cum doresc, nu puțin să se bucure sufletul meu; al doilea, vei ști că, din mila cerescului împărat, și eu sînt sănătos; al 3-lea, te înștiințăz că vin la Iași, ca să caut pe nepotul meu Iorgu, care mi-au scris că s-au pocăit pentru cele trecute. Deci, în puterea prieteșugului nostru, am gînd să trag la d-ta în gazdă, rămîind al d-tale

preaplecată și supusă slugă,

Enachi Dămian, pitar."

ZOIȚA: Pitariu Enachi Dămian?... cine-i, dragă?

KIULAFOGLU: Un prietinos vechi a meu, cu care am fuzito peste Pruto, in vremea turților.

ZOIȚA: Ce fel? ai fugit?... Parcă mi-ai spus că te-ai bătut cu dînșii la Sculeni?...

KIULAFOGLU: *Malista psihi mu*, m-am batut-o, *ma* de departe... Eu sidemu pe țelalalt mal a Prutului chind a sosit urdia turțesca si recneam *„Elate kakohrononaki diavoli... Ela* incoațe, daca ve da inima, se ve aretu eu"... *ma* niți unu n-a indreznit-o se treca Pruto, che pe toți îi fațeam *kes*.

ZOIȚA *(rîzînd)*: Auzi voinic!

KIULAFOGLU: *Ma* cum socoți?

ZOIȚA: Știu că ești din cei care întră-n doi ca-n doi-sprezăce și nu-i pot scoate nici douăzăci și patru.

KIULAFOGLU: Ian lasa saga; *ke* se gatim mai bine conacu pentru pitaris Enachi.

ZOIȚA: Odaia-i gata, nu te-ngriji.

KIULAFOGLU: Un lucru numai nu ințelego in ravasul ista... zițe che vine se caute un nepoto a dimisale țe s-a pocaitu... țe nepot?

ZOIȚA: Las' că te-i tălmăci cu pitariu Enachi.

KIULAFOGLU: A! *natos ke monsu de Rosmarinopulos*

SCENA VII

KIULAFOGLU, ZOIȚA, IORGU

IORGU: *Bonjur*, cucoană Zoiță; *bonjur*, cucoane Agamemnon; de mult nu am avut norocire să vă văd.

KIULAFOGLU: *Kalimera sas, monsu* de Rosmarinoviți.

IORGU: Îmi pare curios să ne întîlnim așa de rar, mai ales că șidem tot într-o casă.

KIULAFOGLU: *Neski; ma* țe fațe cocona d-tale? senatosa-i?...

IORGU *(în parte)*: Ducă-s-ar pe pustii! *(Tare.)* Îi cam zaifă, drăguța!

ZOIȚA: Zaifă?... ce are?

IORGU: Au răgușit.

KIULAFOGLU: A! *poli me kakofeni!*... Parca esti gata se iesi?... unde te duți?

IORGU: Mă duc să ieu o lojie pe desară la Teatru Național.

KIULAFOGLU: Ha, ha, ha... la teatro moldovenesco!... Nu-ți e mila se dai parale dezeaba, ca se vezi niste baieți care nu stiu niți se vorbesca macar... si se asculți niste piese ca vai de ele?

IORGU: Dac-ar giudeca toți ca d-ta, domnule, apoi teatrul național nu s-ar putea întemeia niciodată în țară; dar, slavă Domnului! sînt persoane care știu să prețuiască greutățile unei scene începătoare ca a noastră; care nu se rușinează de a merge să vadă piese naționale și care, în sfîrșit, iertînd greșelele actorilor, îi încurageazâ și le dă agiutorul cuviincios... Acele persoane sînt vrednice de toată lauda, și teatrul național le va fi totdeauna recunoscător.

KIULAFOGLU: Stiu che eu nu am curazi ca se mergo se casco patru țeasuri pentru hatirul patriotismosmului.

IORGU: Cît pentru d-ta, domnule, teatrul național te lasă-n pace să faci ce ți-a plăcea; cu astă condiție însă, ca și d-ta să-i dai pace ca să-și urmeze cariera, cum poate, și să nu-l critici cu ochii închiși.

ZOIȚA *(trecînd între amîndoi)*: Lăsați, vă rog, vorba teatrului, că iar o să-ncepeți a vă sfădi.

KIULAFOGLU: Bine ziți, *psihi mu. Lipon, monsu* Rosmarinoviți, ma inchino cu plecațune... ma duc si

eu se ma imbraco. *Ela, Zoița mu. (Iese prin stînga).*

(Iorgu se face că iese pe ușa din fund; și cînd vede că Kiulafoglu a ieșit, se întoarce iute pe scenă și oprește pe Zoița.)

SCENA VIII

IORGU, ZOIȚA

IORGU: Slavă Domnului că mă găsesc, în sfîrșit, singur cu d-ta, cucoană Zoiță...

ZOIȚA *(voind să iasă, în parte)*: Degrabă ți-a fi?

IORGU: Nu fugi, îngerașule!... nu mă lipsi de fericirea ce sîmt a te videa și a-ți spune cît te iubesc.

ZOIȚA: Domnule...

IORGU: Ah!... cînd ai ști cîte pătimesc în sufletul meu din ceasul cum te-am zărit! Zi și noapte te visez cu ochii deschiși și nu pot nici să mănînc, nici să beu, nici să trag ciubuc.

ZOIȚA: Vai de mine!... vorbește mai încet că te-aude bărbatu-meu.

IORGU: Te iubesc mai presus decît cum iubește un giudecător aurul!... Pune-ți dar în gînd cît te iubesc!...

ZOIȚA: Adevărat grăiești?...

IORGU: Să n-am parte de bărbatu-tău, dacă-ți spun minciuni... Zoițo... Zoițo!

KIULAFOGLU *(strigînd din culise)*: Zoița... Zoița!

ZOIȚA *(lui Iorgu)*: Fugi că vine.

IORGU *(voind să fugă)*: M-am dus.

ZOIȚA *(în parte)*: Îmi vine-o idee. *(Lui Iorgu, oprindu-l.)* Nu pe-acolo.

IORGU: Da pe unde?

ZOIȚA: Ascunde-te aici în ceasornic, păn' ce-oi depărta pe bărbatu-meu.

IORGU: Cum dracu? în ceasornic?

ZOIȚA: Dacă mă iubești!

IORGU: Te iubesc; dar ce are-a face dragostea mea cu ceasornicul?

KIULAFOGLU *(asemene)*: Zoița... Zoița!

ZOIȚA: Întră degrabă că ți-oi tălmăci eu mai pe urmă...

IORGU: Da nu se poate, soro...

ZOIȚA: Ți-i frică poate?

IORGU: Frică?... ha, ha, ha! Nu cunoști pe Iorgu.

ZOIȚA: Ei; apoi ce te mai oprește?

IORGU: Zi dintîi că mă iubești ș-apoi întru și în tartar.

ZOIȚA *(deschizînd ornicul)*: Te iubesc.

IORGU: Încă o dată... *(Întră în ornic.)*

ZOIȚA: Te iubesc. *(În parte.)* Am cîștigat rămășagul.

(Agamemnon intră și vede pe Zoița închizînd ușa ornicului.)

SCENA IX

KIULAFOGLU, ZOIȚA

KIULAFOGLU: Zoița, te strigo de un țeaso... *ma* te fațeai la țeasornico?

ZOIȚA: Nu făceam nimică.

KIULAFOGLU *(în parte)*: S-a tulburato... *(Tare.)* Cu ține erai aițe?

ZOIȚA: Cu nimine.

KIULAFOGLU *(în parte)*: Negresit, a ascunso pe țineva *is to* țeasornico... *mesa. (Tare.)* Zoița!... Zoița, *kitakse* drept la ochi a mele.

(Zoița coboară ochii.)

KIULAFOGLU *(mîniindu-se)*: *Pes mu* drepto, ține-i in *orologhion?*

ZOIȚA: Da cine vrei să fie?... nu-i nime.

KIULAFOGLU: Nime? sirata țe esti!... vrei si tu se me fați de mascara! Nu auzi che a statuto țeasornico?

(Iorgu imitează cu limba bătăile ornicului.)

ZOIȚA: Ce fel s-au oprit? n-auzi că merge?

KIULAFOGLU: Merze?... *ma* de țe merze asa iute?

(Iorgu imitează mai rar.)

ZOIȚA: Se vede că-ți țiuie urechile.

KIULAFOGLU: Ian asculta... Acum merze ințet.

(Icrgu imitează iute.)

KIULAFOGLU: Zoița, Zoița, ai ascunso pe țineva acolo... Unde-i cheia?

ZOIȚA: Nu-i la mine.

KIULAFOGLU *(mînios)*: Dă-mi cheia, che m-am aprinso ca un zaratico.

ZOIȚA *(dîndu-i cheia)*: Dacă nu mă crezi, poftim cheia... deschide și vezi... *(Kiulafoglu ia cheia.)* Iadeș! am cîștigat rămășagul.

KIULAFOGLU *(scăpînd cheia jos)*: *Karnaksi!* m-ai insalato! *(Se bate cu pumnii peste cap.)* Na, na, bostani fără *kefali!* se perdo eu remesagu! eu cari mi sinto *palicaris!* Ah, Zoița *mu!* îți țero iertațune in zenunchi, pentru che am prepuso nevinovația ta, sirata țe esti!

ZOIȚA: Mai bine hai să-mi cumperi șalul.

KIULAFOGLU: Haide, *psihi mu...* haide. *(În parte.)* *Tin patzirisa hiotiki.*

(Ies amîndoi prin fund.)

SCENA X

IORGU *(deschizînd ferestuica dulapului)*: Ai văzut diavolul de Zoiță cum și-o bătut gioc de bărbatu-său și de mine!... și toate aceste pentru ce?... pentru un șal!... Apoi, pas de nu zi că interesul poartă fesul... Uf! mă înăduș aici... m-am săturat de ceasornicărie... Cum dracul să ies? *(Zgîlție ușa.)* Ușa-i închisă cu cheia pe dinafară... Ar avea haz să mă lase ca să mă zvîntez aici!... ba mai bucuros aș fi să mănînc mere acre, decît... Parc-au întrat cineva-n casă... la loc, Iorgule. *(Închide ferestuica.)*

SCENA XI

DAMIAN *(intră prin fund)*: Măi, măi, măi!... ce casă pustie! Nici că aș întîlni vrun suflet botezat!... În sfîrșit, iată-mă-s în Iași!... Nepotul meu mi-au scris că s-au pocăit, berbantul!... Auzi d-ta, să fugă din tîrgul nostru la Iași, cu cine?... cu Rosmarinovicioaia!... ce blăstămat!... Da ce dracul!... n-a să vie nimine astăzi să-mi spuie dacă comisul Agamemnon îi acasă?... Ei, Toader, Nastasă, Chirilă.

IORGU *(deschizînd ferestuica, în parte)*: Parc-am auzit un glas de rudă.

DAMIAN: Vasile, Gavril, Pricochi!... Tufă, pustii... ca cînd au trecut turcii.

IORGU *(asemene)*: Săracul de mine! moșu-meu!... de m-a găsi aici, sînt prăpădit... Numai de nu mi-ar veni să strănut. *(Strănută.)*

DAMIAN: Dec! cine strănută-n dulap?

(Iorgu mai strănută.)

DAMIAN: Ce să fie?... Ian să videm. *(Voiește să deschidă dulapul.)* Îi închis cu cheia... Hei! cine-i acolo?

(Iorgu face ca cucoșii.)

DAMIAN: Ian auzi-l acu... îmi cîntă ca cucoșii... Spune, măi... cine-i acolo?

(Iorgu face ca mîțile.)

DAMIAN: Știi că are haz?... Poate că-i vrun ceasornic cu mojîcă... Tocmai... ha... ha... ha!... Răposatul dascalul Ieni, Dumnezău să-l ierte! avea unul care cînta ca cucul.

(Iorgu face ca cucul.)

DAMIAN: Măi!... da aista-i cu mai multe meșteșuguri... Cînd aș găsi cheia, ca să văd cum dracu-i lucrat înlăuntru. *(Găsind cheia jos.)* Iaca o cheie; oare nu cumva-i de la ceasornic? *(Deschide.)* Piei, drace!... Iorgu!... în ceasornic... Ce faci aici, tălhariule?

IORGU: Mă... mă primblu, moșule.

DAMIAN: Așa mi te-ai pocăit, blăstămatule? Te ascunzi prin dulapurile oamenilor și cînți ca cucoșii, și miorlăiești ca mîțile, pentru ca să-ți bați gioc de mine?

IORGU: Moșule...

DAMIAN: Să mă facă să cred că-i ceasornic cu mojîcă! A, hoțule, mă faci de mă scol de-acasă, eu, om bătrîn, și vin la Iași pentru tine! și tu, în loc să te arăți înaintea mea blînd și supus, te-apuci să-mi cînți cucul? Las' că te-oi învăța eu... Socoți că te-oi face clironomul meu? Pune-ți pofta-n cui, dragă... Îi cînta tu mult ca cucoșii și-i miorlăi ca mîțile, păn' ce-i videa o para de la mine.

IORGU: Moșule, ascultă-mă și pe mine...

DAMIAN: Lipsești dinaintea mea... Auzi, împușcă-n lună, așa! îl trimet în țara nemțască ca să se facă om de treabă, și el învață acolo a-și urî pămîntul unde s-au născut.

IORGU: Nu-i adevărat... nu-i adevărat... Eu îmi iubesc patria mai mult decît d-voastră, pentru că știu cum s-o iubesc.

DAMIAN: Așa! vrea să zică, spun și minciuni?... Atîta mi-au mai rămas, ca să mă faci și minciunos. Trage-mi încalte ș-o bătaie, ca să se mîntuie comedia... Mă mir ce mă oprește de nu-ți sfărm capul.

IORGU: Moșule, ești aspru cu mine... N-am meritat să mă tratezi astfel.

DAMIAN: Ți-oi da un *tartat* acuș de nu l-îi putea duce.

SCENA XII

DAMIAN, IORGU, IȚIC, DOI COMISARI

IȚIC *(la comisari)*: Veniți cu mine se-l ridicați.

IORGU *(în parte)*: Iaca și Ițic! ca cînd dracul l-au adus.

DAMIAN: Pe cine cauți, giupîne?

IȚIC: Pe chicănaș Rosmarinovici.

DAMIAN: Care Rosmarinovici?... El o murit de mult.
IȚIC *(zărind pe Iorgu)*: Ba nu; iată-l după d-ta.
DAMIAN: Cine? Iorgu?
IȚIC: Dumnelui.
DAMIAN *(lui Iorgu)*: Vrea să zică ți-ai schimbat și numele?... ți-o fost rușine de numele tătîni-tău?
IORGU: Nu crede, moșule...
IȚIC: Ba crede, chicone... zic zeu. Dumnelui chicon Rosmarinovici mi-i dator cu 200 de galbeni, și nu vrea se-mi plitească.
DAMIAN: Încă și dator cu 200 de galbini! Da bine, că-i bun de dat la ocnă.
IȚIC: Și dache nu mi-a pleti acu indată... am adus poronchi de la Departament ca se-l ridic cu comisari.
DAMIAN: Dar, dar, să-l închideți! bine-ți face.
IȚIC: Plitești, chicon Rosmarinovici, ori nu?
IORGU: Moșule... pentru numele lui Dumnezeu, scapă-mă de-o necinste ca asta... nu mă lăsa să mă rîdice... Gîndește-te că-ți sînt nepot.
DAMIAN: Tu, nepot mie? Să ferească Dumnezău! Eu mă numesc Dămian, iar nu Rosmarinovici... Du-te de-ți găsește moși aiurea.
IORGU: Moșule, mă aduci în deznădăjduire.
DAMIAN: Ba la agie, dragă... Du-te la închisoare, fătul meu; acolo-i fi mult mai în huzur decît în dulapul ista și-i putea cînta cucul cît ți-a plăcea.
IȚIC: Nu plitești?... Giupîne comisari, umflați-l!

(Comisarii pun mîna pe Iorgu.)

IORGU: Piei, tîrtane, că te rup în bucăți.
IȚIC *(fugînd deoparte)*: *Ghevalt!*... nu lesați.
IORGU *(către comisari)*: Nu vă apropieți, guleraților, că vă zdrobesc săbiile de cap.

(Comisarii vreiesc să-l ducă; Iorgu se zbuciumă.)

DAMIAN: Nu te da, *monsiu* baron... Nu te da... odată... să te văd... vîrtos.
IORGU: Să dai samă, moșule, de nenorocirile ce s-or întîmpla.
DAMIAN: Auziți, domnișorilor, vi-l dau în samă...

SCENA XIII

Cei denainte, GAHIȚA, ZOIȚA, KIULAFOGLU

TOȚI: Ce vuiet? ce este?

DAMIAN: *Monsiu* baron Rosmarinovici se duce la agie... ha, ha, ha.

TOȚI: La agie!

GAHIȚA: La agie!... Ah! *(Leșină.)*

DAMIAN: Vrea să cerce dacă temnițele din Iași sînt ca cele din Sadagura.

(Comisarii duc pe Iorgu.)

KIULAFOGLU: *Arhon* pitaris!

DAMIAN: *Arhon* comis!

(Se îmbrățișează amîndoi.)

ZOIȚA *(în parte)*: Sărmanul Iorgu!

(Cortina cade.)

ACTUL III

Actul se petrece la moșia lui Gîngu.

Teatrul reprezintă o piață de sat: în stînga, o crîșmă cu laiți dinainte; doi stîlpi mari de lemn pentru exercițiile acrobatice ale lui *Kleine Schwabe;* în dreapta, un scrînciob, în fund, satul.

SCENA I

ȚĂRANI și ȚĂRANCE
(jucînd hora)

Iată,hora se pornește
Sub stejar la rădăcină;
Iată, hora se-nvirtește,
Vină, puico, vină.

Mi-am pus flori la pălărie,
Mi-am pus flori, mi-am pus mărgele;
Să cați vesel cu mîndrie,
Puicuțo, la ele.

Sînt sătul de biruri grele
Și de plug, și de lopată,
De ciocci, de zapciele
Și de sapă lată.

Dați, ccpii, într-o lovire,
Să vuiască-n fund pămîntul;
Lumea-ntreagă să se mire
Și Dumnezeu sîntul!

SCENA II

Cei denainte, IORGU

(Icrgu intră prin dreapta în costum de vrăjitor, țăranii spăriați fug în crîșmă, strigînd: „Iaca dracu, mă! iaca dracu!")

IORGU *(către țărani)*: Nu fugiți, oameni buni, că doar nu-s Scaraoțchi!... Cînd vrea dracul să muncească oamenii, el se face giudecător sau ispravnic... Au fugit!... s-au dus!... Așa fug toți cei ce mă-ntîlnesc. Iată-mă-s, în sfîrșit, și șarlatan... De patru luni de zile alerg acum din sat în sat și dau reprezentații acrobatice... Eu, Iorgu Dămian!... Și ce dracul era să fac? Cînd m-au găsit moșul meu în blăstămatul cel de ceasornic și cînd m-au dat pe mîna comisarilor, era să-nebunesc; însă m-am smuncit voinicește din ghearele ce mă prinsesără de gît; mi-am luat călcăile de-a umere și m-am dus, m-am dus, m-am dus, păn' ce m-am văzut departe de capitalie, și de Itic, și de agie, și mai ales de stahia cea de Gahiță. Atunci am întrat într-o crîșmă ca să mă odihnesc!... Cînd, în crîșmă, ce să văd?... pe *Herr von Kleine Schwabe!*... un neamț ce cunoscusem la Sadagura și care se ducea la Iași ca să deie

reprezentații gimnastice... Deodată-mi trăsnește prin cap o idee de cele cornorate... Mă apropii de neamțul meu și-i zic: „Măi, șonțule!... deschide-ți urechile-n patru la glasul adevărului... Tu te duci la Iași ca să arăți locuitorilor lui că știi să te dai de-a tumba și că poți rîdica multe oci de bere și de fer?... Sărmane cartoflariule! Nu știi că acolo sînt acrobați care pot să-ți fie profesori în meșteșugul paiaților!... Tu poți, de pildă, rîdica 50 sau 80 de ocă de fer; iar acolo sînt voinici care umflă stări întregi! Tu știi să te dai peste cap; iar acolo sînt paiați care știu a să da, nu numai ei însuși de-a tumba, dar a da și pe alții peste cap!... Nu-ți cerca norocul în Iași, nefericitule șonț! că-i muri de foame... Vin mai bine cu mine și haideți amîndoi să facem o asociație pentru ca să speculăm nevinovăția provințialilor... Tu te-i face că-mi ești rob, și eu te-oi arăta peste tot locul, ca pe-un sălbatic din America... Îi videa cît de bine-i fi priimit sub numele de sălbatic, într-o epohă ca aceasta mai ales, unde oamenii civilizați sînt socotiți de nebuni!" Neamțul meu se uita la mine ca o broască la soare, și, în sfîrșit, au priimit... De-atunci, slavă Domnului, ne curge bine laptele-n păsat!... Nu-i sat unde să nu cîștigăm cîte 50 de ouă și cîte 10 pui de găină... Să trăiască șarlatanismul!... El și aurul sînt domnitorii veacului! Cine știe dacă prin agiutorul lui nu voi agiunge un om însămnat?... Poate să mă fac vrun prinț... de Sadagura... *(Văzînd pe Kleine Schwabe.)* Iaca și *baron von Kleine Schwabe!*... Bre... posomorît îi!

SCENA III

IORGU, SCHWABE (intră prin dreapta foarte posomorît)

IORGU: Ce ai, măi neamțule, de ți-ai zbîrcit sprincenile?

SCHWABE: Am superar la inima. *(Oftează.)*

IORGU: Nu cumva te-au înecat vro cartoflă?... Trage o stacană de bere, că ți-a trece.

SCHWABE: O! *niks Erdäpfel!*... Mi-am adus aminte de un madam ce am iubit la Cernoviez!

IORGU: Ce era? spălătoriță sau bucătăriță?

SCHWABE: *Terteifel!* spălătorițĭ!... *Nein*... un madam de la *Moldau*.

IORGU: Ce spui, șonțule?... De la noi?... Cum o chema?

SCHWABE: *Gahizen!*

IORGU: Gahița Rosmarinovici poate?

SCHWABE: *Mein Got!*... o cunoști?

IORGU *(în parte)*: Ha, ha, ha... Aista-i graful cel vestit despre care-mi rodea urechile cucoana Gahița? ha, ha, ha...

SCHWABE: Ce rizi, domnule? *Ich bin Baron*...

IORGU: Nu te bosumfla, șonțule... Ian spune-mi: Gahița te iubea?

SCHWABE: *O, ia!*... și eu pe dîns o iubeam mai mult de chit cel mai bun *Bier in Oesterreich*.

IORGU *(în parte)*: Îmi vine-o idee... *(Tare.)* Măi neamțule, ce-ai zice dacă te-aș însura cu Gahița?

SCHWABE: *Vai mir!* te-aș învăța ciubotăria.

IORGU: Ține-o pentru tine... Și du-te-acum de te gătește ca să începem reprezentația!... Mai pe urmă îți făgăduiesc să te pun la cale.

SCHWABE: *O! ich danken! (Iese prin dreapta.)*

SCENA IV

IORGU: Auzit-ai gust din partea Gahiței? Să se drăgostească... cu cine? cu șvabul meu!... Mă miram eu de ce-i era așa de dragă țara nemțască?... Ar avea haz să-i însor... Dar... cu chipul acesta scap pentru totdeauna de Gahița, cu toate c-am numit-o înger *tutelaire*... Să te ferească Dumnezău de îngeri, cînd se îndrăcesc de-ți stau năpaste!...

SCENA V

IORGU, ȚĂRANII (ieșind din crîșmă)

IORGU: Veniți, oameni buni... nu vă temeți... veniți mai aproape, că doar nu-s privighitor... și eu sînt om pămîntean ca și voi!... Auzit-ați de vestitul *Cocus Mocus imperator* ce-au sosit acum din America, aducînd cu dînsul un om sălbatic?

ȚĂRANII: Ba nu, giupîne.

IORGU: Eu sînt acel vestit vrăjitor!... și știu să proorocesc tot ce are să se întîmple peste două sute de ani.

ȚĂRANII: Ian auzi poznă și minune!

IORGU: Dacă vreți, vă pot spune la fiecare ce-o să pățască pănă mîni... dar fiindcă nu vreți, apoi v-oi arăta omul cel sălbatic care mănîncă foc și bea smoală clocotită... Hai, duceți-vă de dați de știre stăpînilor voștri și tuturor boierilor vecini, ca să alerge degrabă aici, să vadă minunea minunilor! *(În parte.)* Minciuna minciunilor.

(Cîțiva țărani ies.)

IORGU: Nu uitați însă a le spune ca să aducă svanțihi fără bortă și galbini netăieți, pentru ca să cerce ei înșuși cu ce plăcere sălbaticul mănîncă bani... Eu mă duc să mă gătesc; dar vă înștiințăz să nu căscați gura prea tare de mirare, pentru că sălbaticul are patimă pe guri căscate.

(Iese prin stînga.)

SCENA VI

CÎȚIVA ȚĂRANI și ȚĂRANCE

UN ȚĂRAN: Ați auzit, măi?... zice că bea smoală!

ALT ȚĂRAN: Mări, las', măi Ioane, nu mai crede... Minciuna nemțască, ca și cea boierească, trece-n țara ungurească... știi vorba ceea...

CEL DINTÎI: Ba zău, mai știi ce?... Nemții iștia sînt cu dracu...

CEL D-AL DOILEA: Poate de-aceea îi și ie dracu păn' în sfîrșit...

SCENA VII

ȚĂRANII TOȚI, GÎNGU, DAMIAN, PRIETENI
(Intră toți prin stînga.)

DAMIAN: Ce ziceți, măi proștilor, de *Cocus Mocus* și de sălbatic?... unde-i? să-l văd și eu cum mănîncă foc și bea smoală clocotită?... auzi poznă, măi Gîngule?

GÎNGU: Cine? Elenuța?... sărmana!... toată ziua plînge de cînd au aflat că și-au perdut pe Iorgu, logodnicul ei.

DAMIAN: Nu-mi mai pomeni de el, că mă supăr.

GÎNGU: Ei, da și tu te-ai arătat prea aspru... ce dracu!... Iorgu-i tînăr și trebuie să-i iertăm dacă-i zburdă inima... Adă-ți aminte ce făceam noi cînd eram de vîrsta lui... cînd beam vutca în fesuri și-n papucii cucoanelor...

DAMIAN: Foarte bine; dar pentru ce să mă-nșăle?... de ce să-și lepede numele tătîni-său?... de ce să facă datorii ca un boier mare?... Auzi!... *monsiu* Rosmarinovici și nu Dămian!... asta, frate, nu i-oi ierta-o niciodată... Cine se rușinează de numele tătîni-său nu merită să fie nici om!... De-aceea l-am lăsat și eu pe mînile comisarilor... doar i s-a mai liniști sîngele șăzînd cătăva vreme la răcoare.

GÎNGU: Aud?... să se-mpuște?... mai știi ce?... Ea!... se poate... Tinerilor de astăzi nu le prea sufli-n borș...

DAMIAN: Ce vorbești, surdule, de împușcat?... El!... Iorgu!... Ba să ferească Dumnezău!... Auzi?... Gugulea moșului!... să-l ferească Dumnezău!

(Se preumblă turburat.)

UN ȚĂRAN: Cucoane Enachi, s-aude-o poștă.
DAMIAN: Cine să fie?
KIULAFOGLU *(în culise)*: *Ma staso*, Zoița, *psihi mu*, se vino si eu, țe fuzi asa iute? ca o capriță?
DAMIAN: Îi comisul Agamemnon...

SCENA VIII

Cei denainte, ZOIȚA, KIULAFOGLU (urmărit de un slujitor ce-i ține ciubucul.)

KIULAFOGLU: *E! natos* si veru Enaki! *Ma* cum de te intilnesco aițe?
DAMIAN: Da d-ta, *arhon* comise, de unde și pănă unde?... Iată și cucoana Zoița!... Sărut mînile, cucoană Zoiță.
KIULAFOGLU: *Ego* sinto ispravnicos *telos panton!*... cu mila lui Dimnezeu m-am facuto ispravnicos la ținutul ațesta; *ke* acum vin de la Iasi ca se mi sui pe scauno ispravniției!... Am munat tatareste... Adeca chind zic tatareste, *eți* vine vorba, *dioti* caii de poțta nu mergo niți ca vintul, niți ca ghindul, *ma* ca... nu stiu țe... Deziaba surugii... *dos tu ke dos tu* cu harapnico! dimialor din pas nu iese... din priținа *ke* nu stiu care filosofos a ziso: ințet merzi, mai departe azunzi!... Se vede che aței filosofos nu se facuse niți o data ispravnicos... ha, ha, ha!... *Ma* se nu spuneți, ma rogo, che am riso de poțte, pentru che ma cam temo de chihai...
DAMIAN: N-ai frică, *arhon* comise... La noi, ce întră pe-o ureche iese pe alta.
KIULAFOGLU: Nu de alta, *file, ma* fiind che sinto ispravnicos... ințalezi?... Chind nu eram in sluzba, avem tota voie se racnesco... si racneam chit septe, *dioti* eram patriotis. *Patrida* frate!... alt cuvint nu-mi iesa din gura... *omos tora*... ințalezi!
DAMIAN: Da cum nu?... lupul cînd vrea să se apropie de turmă latră ca cînii păn' ce prinde oaia.

KIULAFOGLU: Sss!... *sas parakalo*, frate... nu vezi che sinto ispravnicos?... *ma* se lasemo asta... Spune-mi unde ma gasesco, si cum se fațe de te intilnesco aiți linga poțta, in mizloco drumului?

DAMIAN: Aici sîntem la moșia lui Gîngu, unde am venit de vro două zile ca să sărbăm ziua Marghioliții.

KIULAFOGLU: *Pios?...* Ghingos?

DAMIAN: Nu-l cunoști?... Iată-l.

KIULAFOGLU *(cu un aer de protecție)*: A! *Arhon* Ghingos, mi pare bine, mi pare bine...

GÎNGU: Cîte fălci?... numai patru sute.

KIULAFOGLU *(lui Damian, încet)*: Se vede che are podagra la urechi *arhon* Ghingos? *(Rîde.)*

DAMIAN: Norocire pentru dînsul că n-aude toate dobitociile ce zic unii și alții.

ZOIȚA: Frate, d-ta stai la vorbă și biata cucoana Gahiță ne-așteaptă-n trăsură.

KIULAFOGLU: Las-o se astepte.

DAMIAN: Ce zici, cucoană Zoiță?... Gahița-i cu dumneavoastră?

KIULAFOGLU: *Neski*, fratico... *I* cocona Gahița ne-a rugat-o, chind ne-am pornito de la Iasi, ca s-o luam cu noi, *ke* s-o adutem inapoi la casa dimisale... *Ma* țe nebuna *kira!...* A!... *me sinhorese...* uitasem che-ți este nepotica... ha, ha; ha...

DAMIAN: Lasă șaga, *arhon* comise, că mă supăr.

KIULAFOGLU: Țe berbanto! Se ne insale, si pe Zoița, si pe mine, si pe d-ta, si pe toți!... *Ti puskis! Ma pes mu*, țe ai mai facuto cu el?... l-ai scoso de la adzie?...

DAMIAN: Ba nici n-am gîndit.

(Se aude în culisa din dreapta trîmbițe și o dobă.)

KIULAFOGLU: Țe este asta? nu vine oare vreo urdie de turți?

DAMIAN: Nu te teme... Se vede că tot îți aduci aminte de la Sculeni?

KIULAFOGLU: *Katergari!...* ha, ha, ha.

SCENA IX

Cei denainte, IORGU și SCHWABE (intră prin dreapta întovărășiți de doi cameni îmbrăcați ca șarlatani, din care unul sună din trîmbiță și cellalt dintr-o dobă. Schwabe este în costum de acrobat.)

IORGU *(în parte)*: Valeu!... moșu-meu aici!... am pățit-o...

KIULAFOGLU: Țe *kabazliki* asta, *arhon* Enaki?

DAMIAN: Așteaptă că-i videa. *(Lui Iorgu.)* Domnule, am auzit că vrei să ne-arăți niște lucruri de pe ceea lume.

IORGU *(în parte)*: Nu mă cunoaște... curaj! *(Tare.)* Oameni buni! *(În parte.)* Ce dracu! parcă și-au dat cuvînt cu toții... Iată și Gîngu, și Kiulafoglu, și Zoița... numai Gahița lipsește, din norocire. *(Tare.)* Creștini blagosloviți!...

DAMIAN *(în parte)*: Curios glas!

IORGU *(suindu-se pe o laiță)*: Oameni buni! boieri, țărani, țigani, jidani!... Gătiți-vă urechile și ochii, că o s-auziți și să videți lucruri care n-au văzut neam de neamul vostru!... Eu sînt vestitul *Cocus Mocus imperator*, care-am încungiurat pămîntul ș-am trecut peste nouă mări și peste nouă țări.

DAMIAN: Chiar ca Făt-Frumos din poveste.

IORGU: Tocmai!... Eu știu toate descîntecele de dragoste și de diochet și pot prooroci viitorul!... Am descîntat în Iași și în București cîteva cucoane de slutenie și le-au trecut... Am descîntat de dragoste unei babe de 60 de ani și peste 5 minute au văzut viind pe iubitul ei călare pe prăjină... prăjina însă era de aur!... Am descîntat cîțiva patrioți de tălhărășug... *(în parte)* și tot tălhari au rămas!...

KIULAFOGLU: Bre, bre, bre! țe mora stricata!

DAMIAN: Auzi, măi Gîngule?

GÎNGU: Ce să fie, franțuz?... ba-i neamț.

IORGU: Am descîntat...

DAMIAN: N-auzi, domnule, nu știi să descînți și de lehăit?

IORGU: Am descîntat și de lehăit pe oarecine care poartă minciuni pin casele oamenilor, răstălmăcind toate lucrurile în rău, și i-au crescut 70 de pușchinețe pe limbă. Dar toate aceste nu-s nimică, oameni buni!... știința mea cea mare stă în proorocii.

DAMIAN: Lasă, domnule, proorociile mai pe urmă... Arată-ne acu ce-ai să ne-arăți... Nu ne trece vremea cu vorbe.

IORGU: Foarte bine. *(Arătînd pe Schwabe.)* Vă arăt acum un om sălbatic din codrii Americei, care-au venit înot pin Ocean păn-în Europa... El îi ficiorul împăratului Ghildiririm Kleaf-kleaf! ș-au fugit din palatul tătîni-său, pentru ca să vie să facă voiajuri pin Moldova... fiindcă auzise că-i o țară foarte poznașă... adică o țară unde se fac multe pozne... Acest tînăr și interesant străin are o mare procopsală, căci au fost crescut în Academia Azbucovniană, unde pintre multe altele au învățat a să da de-a tumba, a să acăța pe frînghii și a rîdica mii de ocă de fer în mîni...

DAMIAN: Frumoasă poveste, dar mare minciună!

IORGU: El se hrănește numai cu jăratic, și bea numai smoală clocotită!... În țara lui doctorii au hotărît că acest soi de hrană prelungește viața și că împuternicește vinele întocmai ca apa răce. Iată, spre pildă, tînărul Ghildiririm Kleaf-kleaf!... el au dobîndit o putere atît de mare... încît acum poate să ieie turnul Trisfetitilor în spinare și să fugă cu el păn' la Hîrlău...

DAMIAN: Își bate gioc de noi șontul! *(Tare.)* Ian așteaptă, domnule... De vreme ce zici că sălbaticul mănîncă foc... să-l videm și noi... *(Către un țăran.)* Du-te, măi, în crîșmă de adă un tăciune aprins.

IORGU *(în parte)*: Au pățit-o neamțul!... *(Tare.)* Îi de prisos să mai aducă foc, pentru că sălbaticul îi sătul... Ți-i foame, americanule?

SCHWABE: *Ia.*

IORGU: Auziți că nu?... Nu-i e foame. Ți-i sete?

SCHWABE: *O, ia.*

IORGU: Nici sete.

DAMIAN: Ian să-ți spun, măi neamțule... după cîte înțăleg, tu vrei să ne-nșăli... Ori începe comedia și lasă vorba, ori îți trag o bătaie de cele sfinte.

IORGU *(în parte)*: Ar avea haz să ieu un *kaftan*... *(Tare.)* De vreme ce-i treaba pe ciomag... apoi încep îndată. *(Către trîmbițaș și toboșer.)* Cîntați uvertura.

(Trîmbițașul și dobcșerul sun din instrumentele lor.)

DAMIAN: Destul, că ne-ați asurzit.

IORGU: Se vede că nu vă plac concerturile?... Fie!... Tăceți, măi! Acum înalta noblețe și onorabilul public sînt poftiți a ședea, căci comedia are să înceapă... Vestite Ghildiririm Kleaf-kleaf!... *ein, zwei, drei*... marș...

(Schwabe face „brațele de fer".)

IORGU: Vă rog, domnilor, să însămnați puterea vinelor prin care sălbaticul se pune în poziție orizontală... Această exercițiie se numește „brațele de fer" sau spînzurătoarea... Cine din d-voastră dorește a să spînzura... este rugat a să grăbi, pentru că o să trecem la „rotirea de moarte".

DAMIAN: Ce zici, măi Gîngule?... ai gust să te spînzuri?

GÎNGU: Ian nu vorbi de-aieste, măi Enachi... Fă-ți cruce mai bine.

(Schwabe face „rotirea de moarte".)

IORGU: Iată „rotirea de moarte"!... Această exercițiie primejdioasă au atras laudele tuturor capitaliilor din lume, *(în parte)* pe unde n-am trecut!... Bravo, bravo, americanule!... Domnilor, vă poftesc să bateți în palme. *(Toți bat în palme.)*

(Schwabe face „piciorul de fer".)

IORGU: Exercițiia aceasta este numită „piciorul de fer"... Toată puterea stă în vîrful călcăiului... Vestitul Ghildiririm Kleaf-kleaf va rîdica deosebite greutăți, precum și un bou de cîțiva viței... Nu cumva aveți, domnilor, o asemine vită la îndămînă?

KIULAFOGLU: Ha, ha, ha... *isos* che socoți, *anoite*, che purtamu zirezi de boi *ist to* buzunari?

IORGU: În locul boului, dacă vrei, te poate rîdica pe d-ta.

KIULAFOGLU: Du-te *is to diavolo, puski!*

(La finele acestui exercițiu se aude vocea Gahiței.)

GAHIȚA *(în culise)*: *Monsiu* Agamemnon, *monsiu* Kiulafoglu.

IORGU: Ce-am auzit? Glasul Gahiței!

DAMIAN: Îra! Biata cucoana Gahița!... ați uitat-o-n trăsură... Haideți s-o aducem aici.

(Toți se duc în fund, înaintea Gahiței.)

IORGU *(încet, lui Schwabe)*: Ai auzit ceva, neamțule?

SCHWABE: *Ia!...* am auzit un glas care m-a petruns *in das Herz.*

IORGU: Norocul s-apropie de tine, măi șontule... fugi de te-ascunde.

SCHWABE: *Ich verstehe nicht.*

IORGU: Gahița *von* Rosmarinovici vine aici.

SCHWABE: *Mein Gott!*

IORGU: Fugi degrabă să nu te vadă, că de te-a cunoaște sîntem prăpădiți.

SCHWABE *(alergînd în crîșmă)*: *Sapperment! noch einmal!... fort...*

SCENA X

Cei denainte, GAHIȚA (viind din fund)

GAHIȚA: Frumoasă politică... *Monsiu* Agamemnon... Bravo... vă duceți și mă lăsați în mijlocul drumului, de vă aștept un ceas.

KIULAFOGLU: Nu-i vina nostra, *kera mu... Ma* a lui *arhon* Enaki, care ne-a ținuto cu de-a sila.

GAHIȚA *(văzînd pe pitarul Enachi, coboară ochii)*: Cuconu Enachi!...

DAMIAN: Nu-ți coborî ochii, dragă cucoană... cele ce-au fost s-au trecut.

KIULAFOGLU: *Omos* bine che ai venit si d-ta, cocona Gahița, ca se vezi omul ațel selbatico, care fațe o mulțime de *kabazlikia*.

GAHIȚA: Ce om sălbatic?

KIULAFOGLU: *Ma pu ine*, bre?

DAMIAN: Ba că zău, unde-i?... ce s-o făcut?

IORGU: Nu vă îngrijiți de el c-a veni acuș... S-o dus să-și răcorească gîtul c-o stacană de smoală.

KIULAFOGLU: *Lipon*, țe mai sidem aițe?... *as pame* si noi, se ne recorimo...

IORGU: Mai stați că încă n-am sfîrșit comedia... Acum au să înceapă proorociile... Cine vrea din d-voastră să-i spun trecutul și viitoriul?... Eu, vestitul *Cocus Mocus imperator*, am proorocit de mult că are să vie o vreme unde oamenii au să meargă pe brînci și, slavă Domnului!... azi videm mulți culbeci cu fețe de om. Am proorocit iar că vînzătorii au să fie schimbați în măgari, și moldovenii în... jidani!... Am proorocit unui însurățel că femeia lui...

KIULAFOGLU *(mînios)*: Cum indreznesti, *katergari*, se vorbesti de surăței *me katigoria?*... Nu stii che si eu sinto suraţelos?

IORGU: Ba eşti sur cumsecade, nu surățel.

KIULAFOGLU: *Ghidi, puski*... Moi sluzitori, umfla la dinsu.

DAMIAN: Ian lasă-l, *arhon* comise, să sfîrșască... *(Lui Iorgu.)* Ziceai, domnișorule, că știi să spui toate lucrurile trecute și viitoare?... Spune-mi dar mie, unde se găsește acum Iorgu, nepotul meu?

IORGU: El se află aici în sat.

DAMIAN: Minciuni spui, șonțule, că-i la Iași, închis la agie... Auzi cum le croiește!

IORGU: Ei, pui rămășag că eu, vestitul *Cocus Mocus imperator*, îți aduc pe Iorgu aici păn-într-un șfert de ceas?

DAMIAN: De la Iași în 15 minunte?... cale de 5 poști?

KIULAFOGLU: Cu caii de poțta de-acum, țe nu se pote!

IORGU: Însă, dacă m-oi ținea de cuvînt, d-ta să-l ierți pe Iorgu și să-i plătești toate datoriile...

DAMIAN: Iar de nu?

IORGU: Să mă faci chisăliță de bătaie.

GAHIȚA: Mă mir, *mon cher arhon* pitar, cum de stai ca un prost de-l asculți?... Nu vezi că domnișorul vrea să ne ieie în rîs cu minunile d-sale?... D-lui socoate poate că nici unul din noi n-au făcut voiajuri.

IORGU: Știu, dimprotivă, cucoană Gahiță, că d-ta ai fost la Cernăuți.

GAHIȚA: Cine ți-o spus-o?

IORGU *(apropiindu-se de Gahița, încet)*: Baronul *von Kleine Schwabe.*

GAHIȚA: *Oh ciel!* îl cunoști?

IORGU: Pe cine nu cunosc eu?

GAHIȚA: Oare... nu l-ai putea și pe dînsul aduce de la Cernăuți... tot în 15 minunte?

IORGU: Și mai degrabă, dacă vrei.

GAHIȚA: Cum nu? mai vîrtos, te poftesc.

DAMIAN *(căutînd la ornic)*: Domnule, au trecut zăce minute!... îți mai rămîn încă cinci... dacă-n vremea asta n-a veni Iorgu... te stropșesc.

IORGU: Bunătatea d-tale... Stați puțin să-mi fac descînticul. *(Face semne cabalistice cu bățul.) Cocus Mocus imperator, ein, zwei, drei... (În parte.)* Să vii, Iorgule, să mă scapi de bătaie, că de nu-i veni, îi rău de pelea mea.

DAMIAN: Șfertul o trecut... Unde-i Iorgu, șonțule?

IORGU: Acuș trebuie să vie.

DAMIAN: Pe dînsul, băieți... învățați-l să-și mai bată gioc de creștini.

(Toți se răped spre Iorgu.)

IORGU: Ho, țară! să-mi sfîrșesc descînticul... *Marș, pantalon, ein Cocus, zwei Mocus, drei imperator... (În parte.)* Marș și tu, Iorgule, că atît îi scăparea ta. *(Tare.) Marș, pantalon... (Fuge iute pintre oameni, de întră în crîșmă și închide ușa după el.)*

DAMIAN: Nu-l scăpați, flăcăi; stricați ușa și mi-l aduceți aici, ca să-i dau un pantalon pe spinare.

(Cîțiva țărani se încerc să deschidă ușa.)

KIULAFOGLU *(furios)*: Ai vazuto *maskaraliki!* se ne rida un sonți pe toți, si mai ales pe mine care sinto coscoze ispravnicos!... prindeți-l, moi.

GAHIȚA *(furioasă)*: *Infame charlatan!* să mă facă să cred că-mi aduce pe *Kleine Schwabe!...*

DAMIAN *(la țărani)*: Da ce dracul!... nu puteți da gios o biată ușă?... Ian să-mi pun eu umerile... Măi Gîngule, vin de ne-agiută și tu.

GÎNGU: Ce să faci?... să dai foc casei?... Da cum, Doamne iartă-mă, să-mi arzi crîșma.

(Ușa se deschide și deodată se înfățișează Iorgu și Kleine Schwabe, schimbați în haine civile. Iorgu merge de pică în genunchi la mcșul său, și Schwabe dinaintea Gahiței.)

TOȚI: Ce minune-i asta?

DAMIAN: Iorgu, aici?

GAHIȚA: Kleine Schwabe! *oh ciel!*

IORGU: Ai făgăduit să mă ierți, moșule!...

SCHWABE: *Ah! liebe Gahizen!*

DAMIAN: Bre, bre, bre!

KIULAFOGLU: Bre, bre, bre! țe botcarie!

DAMIAN *(ridicînd pe Iorgu)*: Parcă nu-i lucru curat... Da spune-mi, măi băiete, cum ai scăpat de la agie?... cum și cînd ai venit?

GÎNGU: Măi Enachi, crede și nu cerceta... Nu vezi că giupînu *Mocus* era dracu pe uscat?...

(Toți își fac cruce, zicînd: „Piei drace!")

KIULAFOGLU: *Fevghe satana... Ma* țe s-a facuto *kir Mocus?*

UN ȚĂRAN *(aducînd costumul vrăjitorului din crîșmă)*: Iaca, cucoane... numai pielea i-o rămas.

ZOIȚA *(în parte)*: Pare-mi-se că nici vrăjitorul nu-i departe.

KIULAFOGLU: *Na scaso an den itan Skaraoțki!...* Zoița, Zoița... vin' linga mine, se nu te umfla o *diavolos* cornoratos.

IORGU *(în parte)*: Ba că chiar!... scapă de unul și dă peste altul... *(Tare.)* Nu vă mai spărieți degeaba... Mai bine haideți cu toții să sărbăm ziua astă fericită în care un copil nebun au cîști-

gat iar iertăciunea și dragostea moșului său... *(Către Gîngu.)* Unde mi-i logodnica, cucoane Gîngule?

GÎNGU: Acasă... caută-n cărți.

IORGU: Prietinilor!... vă poftesc peste trii zile la nunta me cu duduca Marghiolița, fiica sulgeriului Gîngu.

GÎNGU: Ura!... strigați ura, măi!

ȚĂRANII: Ura!

GAHIȚA: Totodată, domnilor, vă poftesc și eu la nunta me cu d-lui baronul *von Kleine Schwabe.*

GÎNGU: Îra!

ȚĂRANII: Îra!

DAMIAN: Dec!... da aista de unde-o ieșit?

IORGU *(încet, moșului său)*: Ți-oi spune mai pe urmă...

SCHWABE: *Liebe Gahizen! du bist meine Lieben!*

GAHIȚA: *Pour toujours?*

SCHWABE: *Tușur!*

IORGU *(încet, Gahiței)*: Vrea să zică noi sîntem cfit de-acum?

GAHIȚA *(furioasă)*: *Monstre!*

GÎNGU: Măi Enachi!... știi ce?... De vreme ce Iorgu tău s-o îndreptat pe calea adevărului, hai să tragem o horă cu toții.

DAMIAN: Mări, bine zici, surdule... Unde-s scripcarii?... Iată-i... Ian ascultați, dancilor... să-mi cîntați o horă de cele bătrînești, cum le plăcea părinților noștri.

(Scripcarii cînt hora. Damian, Gîngu, Zcița, prietenii și țăranii se prind la joc.)

DAMIAN: Măi, Iorgule!... da tu nu vii să joci? Tot nu-ți plac obiceiurile noastre?

IORGU: Ba acum îmi sînt dragi... Acum știu să prețuiesc bunătățile care ne-au rămas de la strămoși și să deie Domnul să le păstrăm totdeauna, pentru ca să rămînem tot români și să ne fie dragă țara noastră!... *(Se prinde în horă.)*

TOȚI: Ura!... să trăiască Moldova!

(Toți joc hora, afară de Kiulafeglu care trage ciubuc deoparte; Gahița și Kleine Schwabe joc valțul împregiurul horei.)

COR FINAL

Sînt român și tot român
Eu în veci voi să rămîn!
Țara noastră să trăiască
Și-n veci steua să-i lucească!

(Cortina cade.)

CREDITORII

PERSOANE

ALECU VERIȘANU, actor
D-la AGLAE, actriță
TACHI JĂVRESCU
UN CROITOR FRANCEZ
UN CIBOTAR NEAMȚ
UN COFETAR GREC
UN ZARAF JIDOV
UN TUTUNGIU ARMEAN
UN DROȘCAR LIPOVAN
UN FECIOR

CREDITORII

COMEDIE ÎNTR-UN ACT

Reprezentată pe Teatrul Național din Iași, în beneficiul artiștilor români, la anul 1844.

Scena se petrece în Iași.

Teatrul reprezintă o odaie cu patru uși; două în fund, din care una duce afară, și alta într-un cabinet; iar celelalte două, în dreapta și-n stînga. O masă în dreapta, pe care sînt două lumînări stinse, chibrituri și un bust de ipsos; o canape în stînga și o masă între ușile din fund.

SCENA I

ALECU *(ținînd o broșură în mînă)*: Bată-l cucu de rol, că greu îi de-nvățat!... și păn' desară trebuie negreșit să-l știu, c-apoi dau cinstea pe rușine... Desară-i beneficiul Aglăiței și giucăm la teatru o tragedie în 5 acte: *Amorul și eroismul*... Eu am rolul cel mai însămnat! rol de împărat înamorat!... Am să fiu încoronat, cu hlamidă îmbrăcat și cu sceptru înarmat... numai de n-aș fi șuierat... Bre! de cînd învăț versuri de rost m-am făcut și poet!... Încalte de mi-ar aduce vrun folos poezia! de m-ar plăti de creditori... de m-ar scăpa de-aceste lighioi înfricoșate ce m-alungă zi și noapte cu socotelele încărcate!...

Eu mă mir de ce Dumnezău au zidit trei dihănii în lume?... muștele, țînțarii și creditorii!... și mă mir încă mai mult de ce oamenii care-au aflat chipuri de a să dezbăra de muște și de țînțari nu caută vrun mijloc de-a stîrpi și creditorii de pe fața pămîntului. Dac-aș fi un împărat, aș da poroncă să le frigă ochii la toți... cu toate că și fără asta ei ne încarcă tot cu ochii închiși... Însă apropo de împărat, ian să-mi cerc rolul de pe desară.

(Declamă, cetind în broșură.)

„Ce-mi folosește viața, și tronul, și puterea,
Cînd, vai! în al meu suflet s-a încuibat durerea?
Eu sînt puternic, mare; sînt domn, sînt împărat!
Popoarele se-nchină la glasu-mi adorat.
Cu un cuvînt din gură-mi... pot să răstorn o lume,
Și, amar mie! tremur... eu, tremur la un nume!
Dar acel nume gingaș, sînt, dulce, îngeresc,
E a ființei blînde pe care o iubesc!

(Întinzînd brațele spre figura cea de ipsos.)

O! tu, necunoscută și mult frumoasă floare!
Tu ce trăiești departe de razele-arzătoare
Care-ncununâ fruntea eroilor slăbiți..."

(Vorbit.) Ce fel? slăbiți?... A! slăviți... A dracului buche!

„Care-ncununâ fruntea eroilor slăviți;
Pentr-o singură rază din ochii-ți mult iubiți,
Pentr-o zîmbire dulce, ș-o dulce mîngîiere,
Aș da și tron, și sceptru, și viață, și putere.
Vină! l-a ta poroncă eu voi să mă supun,
Eu voi pe a ta frunte corona să depun!"

(Pune chitia lui pe capul bustului.)

SCENA II

ALECU, AGLAE (intrînd pe ușa din fund.)

AGLAE: Ha, ha, ha... Bravo, bravo! Desară publicul are să te turtească sub coroane de flori.

ALECU: Tu eşti, Aglăiţă?

AGLAE: Eu şi cu mine, puiule... Am venit ca să facem o repetiţie împreună.

ALECU: Bine-ai făcut, pentru că desară are să se hotărască soarta noastră dinaintea unui public întreg.

AGLAE: Desară au să ploaie coroane şi bucheturi cu răvaşe de amor... pline de ah, mor!

ALECU: Ce zici?... Ţi-au aruncat vrodată cineva vro declaraţie în obraz?

AGLAE: Zi mai bine în ochi, că ş-acum mă doare cel stîng.

ALECU: Cum?

AGLAE: Ştii, mai dăunăzi, cînd am giucat comedia cea în trei acte?... La sfîrşitul piesei publicul m-au chemat; dar, cînd am ieşit, deodată, nu ştiu cine s-apucă şi-mi trînteşte peste ochi coşcoge buchet, care mai că nu m-au chiorît.

ALECU: Vrea poate să ţi-l bage în ochi, pentru ca să vezi răvaşul ce era înuntru.

AGLAE: Aşa se vede... căci, în adevăr, în pomenitul buchet era o declaraţie de amor plină de foc... un pîrjol întreg.

ALECU: Şi... nu ţi-au fript inima?...

AGLAE: Ba nici măcar nu mi-au pîrlit-o.

ALECU: Unde-i răvaşul?

AGLAE: Iată-l. *(Citeşte)* „Frumoasă Melpomenă!"

ALECU: Bre! ştie şi mitologia.

AGLAE: De vreme ce-i bătrîn, cum să nu cunoască vechimea? *(Citeşte:)* „Frumoasă Melpomenă! De cînd te-am văzut, mă usuc la focul dragostei pentru mata. Peptul meu s-au prefăcut într-un jăratic ce mă chinuieşte peste măsură."

ALECU: Sărmanul!

AGLAE: „Scapă-mă, că mor!... Sufletul meu arde... arde mai avan decît focul cel mare din Sărărie. De vrei să fii pentru mine ca o tulumbă cerească, eu sînt gata a face toate jărtfele... toate! pentru mata, scumpa mea Afrodită."

ALECU: Trebuie să fie vrun pojarnic.

AGLAE: Iscălit: *Taki Jăvrescu.* Îl cunoşti?

ALECU: Ba m-au ferit Dumnezău! Dar tu?

AGLAE: Astăzi, cînd am ieșit de la repetiție... un soi de provințial, ca de vro cincizăci de ani, s-au apropiet de mine și mi-au pomenit de buchet și de răvaș.

ALECU: Tocmai el a fi fost, Jăvrescu.

AGLAE: Tocmai, dar. Pe urmă mi-au cerut voie ca să vie să-mi facă vizită, și eu l-am poftit desară aici; ha, ha, ha...

ALECU: Cum! La mine?

AGLAE: La tine! I-am spus că șăd aici... Cum îți pare, să-l vezi desară că vine, în vreme ce noi om fi la teatru!... și-n locul meu să găsască?...

ALECU: Păreții goli?

AGLAE: Ba nu. *(Arătînd bustul de ipsos.)* Iată persoana care l-a priimi și căria va putea spune în toată voia jăraticul ce-i arde inimioara... Dar, ian spune-mi, îți știi rolul pe desară?

ALECU: Mai am încă o scenă de repetat... scena în care te omor.

AGLAE: Hai s-o repetăm împreună.

ALECU: Haide... însă n-am pumnar și nu știu cu ce să te îngiunghii.

AGLAE: Ține evantailul meu.

ALECU: Dar coronă?

AGLAE: Pune capela mea... *(Îi așează rîzînd capela pe cap.)* Parcă ești un mutunachi.

ALECU *(rîzînd)*: Ar avea haz să mă înfățoșez așa desară pe scenă. Pune-te la locul tău și te fă că ești nevinovată... dacă poți.

AGLAE: Ce fel, dacă pot?... Nu-mi spui că ești isteț, să te cred?

ALECU: Credé și nu cerceta.

ALECU

(viind din fund, declamă)

„Ascultă-mă, copilă! Un împărat ce ține
A lumii soartă-n mînă ... acum, tremurînd, vine
Să-nduplece-al tău suflet, să ceară mila ta!"

AGLAE *(rîzînd)*: Vrei pomană? na-ți un fifirig.
ALECU: Ian lasă șaga acu, soro...

„Eu te iubesc, copilă. Ah nu te-nspăiminta
D-acest cuvînt, vai mie! Numai Dumnezeu poate
Durerea să măsoare și lacrimile toate,
Ce simte al meu suflet, ce ochii-mi au vărsat
De cînd amorul aprig în sînu-mi a intrat!
Dar; te iubesc și sufăr! Nu te-ndura, copilă...
Ești înger, și ca înger tu trebui să ai milă.

AGLAE

Glasul slăvirei tale, mărețe domnitor,
În inimă-mi aduce cutremur și *fuior*."

ALECU: Ce fel? fuior?
AGLAE: Vream să zic fior... Mi s-o încîlcit limba.

„Eu sînt o biată fată, o tristă orfelină
Crescută prea departe de-a tronului lumină.
Sceptrul nu se cuvine să-ncarce mîna me,
Și pentru a me frunte coroana e prea gre."

Ie sama să nu-mi boțești capela.

ALECU

„Tu mă urăști pe mine! Ah! altă nu-mi rămîne
Decît să caut moartea...

AGLAE

Nu te urăsc, stăpîne.
Eu îți slăvesc puterea... mă-nchin în prejma ta.
Cad în genunchi și tremur...

ALECU

De-ai vrea a m-asculta,
De-ai vrea să curmi durerea ce inima-mi apasă,
M-aș face eu supusul și tu împărătească;
Lumea, întreaga lume, cînd ei te-aș arăta,
Uimită, la picioare-ți îngenunchetă-ar sta.
Taci însă?... O idee în minte-acum îmi vine...
Ori tu iubești pe altul, ori mă urăști pe mine!

AGLAE

(cu spaimă)

Nu te urăsc, stăpîne . . .

ALECU

Pe altul dar iubești?
A! înțeleg acum de ce tu nu primești
Nici sceptru, nici coronă . . . A! sceptrul ți se pare
Prea greu, și pentru tine corona me prea mare?
Dar știi, nenorocito! că pot cu un cuvînt
Să fac, de viu să intre iubitu-ți în mormînt?

AGLAE

(îngenunchind)

Fii milostiv, stăpîne, pentru o biată fată.

ALECU

Pe cine iubești? . . . spune!

AGLAE

Nu!

ALECU

Spune!

AGLAE

Niciodată!

(Cîntînd.)

De mi-i pune
Pe-un cărbune,
Ibovnicul nu ți-oi spune.

ALECU

(făcînd că o înjunghie)

Mori, mori dar, ticăloasă!

AGLAE

Ah!
Adă-mi un scaun să cad moartă. *(Alecu-i aduce un fotoliu.)*
Pentr-al meu amor
E dulce să-mi dau viața, e dulce ca să mor!

Parapanghelos ... De-acum zi să-mi tragă clopotele ... Am murit?

(Se face că-și dă sufletul.)

ALECU

Ce-am făcut? Ce văd? sînge ... Blestem! ea moartă, moartă!
Și eu i-am răpit viața ... O! ticăloasă scartă!
Ce furie mult cruntă împins-a brațul meu?
Turbez; inima-mi arde ... Moarte, ah, moarte vreu!"

(Aceste patru versuri, Alecu le declamă umblînd ca un nebun pe scenă și apropiindu-se de ușa din fund cu evantailul ridicat. Tocmai atunci intră jidovul zaraf și, găsindu-se față-n față cu Alecu, se sparie de el și fuge îndărăt, strigînd: „Ghevalt". Alecu rîde.)

AGLAE *(sărind de pe fotoliu)*: Ce este?

ALECU: Litfa de zaraf s-au spăriet de mine și-au fugit, parcă l-au umflat năbădaica... ha, ha, ha...

AGLAE: Auzi Iuda? Poate că venea să-ți ceară parale?

ALECU: D-apoi ce altă?... Unde face vizită degeaba vrun zaraf? Acestuia sînt dator vro treizăci de galbini, cu procent de 500 la sută pe an.

AGLAE: Și ai de gînd să-i plătești vrodată?

ALECU: Cît se poate mai tîrziu... Cu toate aceste însă vizita lui mă umple de groază, pentru că-mi vestește vizitele tuturor creditorilor mei... și-s cam mulți, slavă Domnului!... Creditorii sînt ca locustele... cînd vine unul, vin sute și mii.

AGLAE: De ce-i primești?

ALECU: Da unde-i primesc, mînca-i-ar moliile!... De cîte ori m-am închis în casă, pentru ca să scap de ei... De cîte ori am dormit pe aiurea... De cîte ori i-am dat afară!... În sfîrșit, astăzi mi-au scris doi din cei mai colțați că de nu le-oi plăti au să mă închidă.

AGLAE: Să te-nchidă?... și tocmai astăzi?... înaintea beneficiului meu!... Mai bine închide-i tu pe dînșii.

ALECU: Cum nu i-aș închide, dac-aș putea?... La ocnă i-aș trimete.

AGLAE: Știi ce?... Mi-au venit în cap o idee minunată.
ALECU: Care?
AGLAE: Las' pe mine, că te scap eu.

SCENA III

ALECU, AGLAE, CROITORUL

CROITORUL: *Bonjour.*
ALECU: A! *bonjour,* domnule croitor... Ești bine?
CROITORUL: *Très* bine, *merci.*
ALECU: Madama-i sănătoasă?
CROITORUL: *Senatos.*
ALECU: Dar copilul d-tale ce mai face?
CROITORUL: Care?... Napoleon?... *Ah! est gaillard!*
AGLAE *(aducînd un scaun)*: Poftim, domnule...
CROITORUL: *Ah!... Madame...*
AGLAE: Tragi țigare, domnule?
CROITORUL: *Cigarre?... merci.*
ALECU: Ce mai novitale spun gazetele franceze?
CROITORUL: Noi batut pe Abdel-Kader.
ALECU: L-ați bătut?... Bravo! Dar l-ați scărmănat bine?
CROITORUL: *Ui,* bine... schermanat... ha, ha, ha.
ALECU: Mă bucur... socot că de-acum s-a astîmpara...
CROITORUL: *Comment?...* para?... *Oh! ui;* vrem para. Iac' nota.
AGLAE: A! nota?... prea frumos! Vrei bani?
CROITORUL: Vrem.
AGLAE: Cît e numărul lor?
CROITORUL: *Comment? de l'or?... Ah! ui... de l'or.*
AGLAE: Faci calambururi, domnule?
CROITORUL: Ha, ha, ha...
AGLAE *(în parte)*: Te-oi face eu acuș de nu-i mai rîde. *(Tare.)* Poftim de treci în cabinetul ist din dreapta și așteaptă-mă puțin că-ți aduc banii îndată.

CROITORUL: *Vous, madame?*

AGLAE: Dar, eu sînt vara lui Alecu.

CROITORUL *(cu galanterie)*: D-ta, un vara formos ca un primavara.

AGLAE: Ce se potrivește... Poftim în cabinet.

CROITORUL: Poftim. *(Intră în cabinetul din dreapta. Aglae închide ușa și ia cheia.)*

AGLAE: Na calambur dacă-ți place, franțuzule... L-am pus platcă pe unul.

ALECU: Bravo, Aglăiță, ești un înger.

AGLAE: Un lucru numai mă cam îngrijește. Tu ai numai trei odăi și creditori o mulțime. Unde să-i închidem pe toți?

ALECU: Totul e să scăpăm de cei mai vajnici, măcar pînă mîni dimineață, pentru ca să nu-mi facă vro șotie înaintea beneficiului tău.

AGLAE: De-aceea trebuie să-i primim pe toți.

ALECU: Ian să-i vezi cum o să curgă acum unul după altul ca furnicile.

AGLAE: Las' că le-am gătit noi furnicar bun.

ALECU: Ha, ha, ha... Cît ești de nebună, Aglăiță!... Îmi vine să te sărut. *(O sărută.)*

SCENA IV

ALECU, AGLAE, CIBOTARUL

CIBOTARUL *(văzînd pe Alecu că sărută pe Aglae)*: *Sapperment, das ist gut!*

ALECU: Iată și *Herr Șnițel von Kaiserlik*, ciubotariul care are cinste a să îngriji de picioarele mele.

CIBOTARUL: *Ia, ia...* Eu am *das Ehre* să incalț pe *Herr Graf* de doi ani acum, *aber...* parale... *nics...*

ALECU: Crede, *Herr* Șnițele, că prin aceasta ai cîștigat mult în opinia mea.

CIBOTARUL: Ce folos!... alt nu cheștigat nimic.

ALECU: Și asta puțin o socoți *Herr Kaiserlik?*

CIBOTARUL: *Sehr wenig.*

ALECU: A! Șnițele dragă! te socoteam un ciubotar cu ambiție; dar văd că m-am înșălat... Ai obraz de săftian.

CIBOTARUL: De seftian *oder* glanz, *ist alles einz.* Poftesc platești la mine *sechs Paar* ciubot.

ALECU: Ei bine, ți-oi plăti mai pe urmă, că n-am să fug.

CIBOTARUL: Să fugi cu *Stiefel* a mele? *Gott bewahr!*

ALECU: Măi neamțule, ie sama cu cine vorbești, c-apoi te trimet la berărie.

CIBOTARUL: La berarie?... Am fost acum la berarie.

ALECU: De-aceea ești cîrpit.

CIBOTARUL *(mîniindu-se)*: *Ich nicht* papuc, *ich nicht* cherpit; *verstehen Sie, mein Herr? Ich bin kaiserliche-koenigliche Stiefelmeister. Sapperment!* Platești? ori me duc la aghenție?

AGLAE *(în parte)*: S-o înferbîntat berea! *(Tare.)* Are dreptate domnul Șnițel; de ce-l năcăjești degeaba? Nu te mînia, domnule *Kaiserlik*... Nu vezi că Alecu vrea să te supere? Întră mai bine în cabinetul ist din stînga și mă așteaptă acolo vrun șfert de ceas, c-oi veni eu singură să-ți plătesc.

CIBOTARUL: *A! so? gut, gut.*

ALECU *(încet, Aglăiței)*: Ce! vrei să-l închizi și pe dînsul?

AGLAE *(asemene)*: Nu cumva vrei să-l lăsăm ca să meargă la aghenție? *(Cătră cibotar:)* Poftim, domnule Șnițel, că eu aștept posesorul moșiei mele să-mi aducă cîștiul.

CIBOTARUL: *Sehr gut. (Intră în cabinetul din stînga. Aglaia închide ușa și ia cheia.)*

AGLAE: L-am pus în calup pe ciubotar.

ALECU: O! Aglăiță, Aglăiță! Dumnezău trebuia să te facă împărat, pentru ca să scapi lumea de creditori... Acum sînt sigur că nu m-or mai opri pănă mîni.

AGLAE: Ba zău, nu prea... că bate nu știu cine la ușă.

ALECU: Încă o lighioaie bălțată! Spune-i, dragă, că dorm. *(Se culcă pe canape.)*

SCENA V

ALECU, AGLAE, TUTUNGIUL

TUTUNGIUL *(închinîndu-se)*: Sarut muna la dumneta.

AGLAE: Țist... nu face vuiet că doarme boieriul... Ce poftești?

TUTUNGIUL: Puftim la mine plata pe opt oca tutun.

AGLAE: Doarme boieriul.

TUTUNGIUL: Așa, bre! pacate al mef!... De cîte ori vin la mine aici, tot doarme!... bre!

AGLAE: Îi zaif.

TUTUNGIUL: Zaif... nu plătește; senatos... nu plătește! asta belea mare!... Vine, zeu, la mine sa cînta: Frunza verde mîr, pîr, valef pacate al mef!

AGLAE: Ei, las' că ți-oi plăti eu. Treci mai apoi.

TUTUNGIUL: D-ta?... E! sa fie udaaciu la obraz a d-tale... Sarut muna. *(Iese.)*

ALECU

(sculîndu-se și întinzînd mînile spre ușă)

Du-te, Agop, aleargă păn' te-i preface-n fum,
Și tidva-ți în ciubeică, și oasele-ți în scrum!

Am scăpat și de arman! slavă ție, Doamne! Numai cofetariu-mi mai rămîne... poate că m-a fi uitat pe astăzi.

SCENA VI

ALECU, AGLAE, COFETARUL

COFETARUL: Ba nicidecum, *arhonta mu*, cu toate că d-ta m-ai uitat de tot pe mine.

ALECU *(Aglăiței)*: Nu-ți spuneam drept, Aglăițo, că creditorii sînt ca locustele?

COFETARUL: Zi mai bine că datornicii sînt ca locustele, pentru că mănîncă la cofeturi de le prăpădesc, și la plată nici gîndesc.

ALECU: Dar cine ți-au spus că eu n-am de gînd să-ți plătesc?... De unde știi că eu alta nu visez, că altă ambiție n-am decît să mă cfituiesc de d-ta?

COFETARUL: Ce folos că nu se mai împlinește visul și ambiția!

ALECU: S-a împlini, dragă Zahar-Marojnă, s-a împlini.

COFETARUL: Te poftesc, cu toate aceste, să se împlinească acum îndată, c-apoi, după cum ți-am scris azi-dimineață, oi fi silit să întrebuințăz mijloace...

AGLAE: A! se poate să te mînii d-ta, *kir* Zaharaki!... d-ta care ești omul cel mai dulce din tîrgul Iașului! și care trăiești în dulcețuri!

COFETARUL: D-voastră vă este a rîde, mie însă nu. Îmi plătești, *arhonta mu?*

AGLAE: Nu te-aprinde, *kir* Cofetaki. Gîndește că ești un om care lucrezi înghețate și că nu trebuie să te faci foc... Una cu alta nu merge.

COFETARUL: Văd că d-voastră vreți să mă luați peste picior. Așa? apoi dar știu eu ce-mi rămîne de făcut... mă duc.

AGLAE: Așteaptă, sufletul meu, nu te bosumfla, că noi am șuguit... Alecu vrea să-ți plătească astăzi.

COFETARUL: Adevărat?

AGLAE: Mai ai vro îndoială? El așteaptă pe moșul său ce are să vie acuș.

COFETARUL: Și crezi că i-a da ceva?

AGLAE: Cum nu?... Unde s-au întîlnit vrodată moș cu nepot, fără ca nepotul să smulgă bani de la moș?

COFETARUL: *Lipon*, pot să mai aștept?

AGLAE: Dar; așteaptă în odaia cea din fund, pentru ca să nu te vadă moșul.

COFETARUL: *Pola kala;* am priceput. *(Întră în odaia din fund. Aglaia închide ușa și ia cheia.)*

AGLAE: L-am pus la formă și pe cofetar.
ALECU: Bravo! Acum sîntem scăpați de tot; acum putem merge la teatru. Cît sînt de norocit! Îmi vine să gioc de bucurie.
AGLAE: Știi că-i bună idee? Să giucăm pe la nasurile creditorilor.
ALECU: Hai să tragem un contradanț.
AGLAE: Pune-te în față.

(Alecu și Aglaia se așează ca pentru contradanț.)

SCENA VII

ALECU, AGLAE, DROȘCARUL

DROȘCARUL: Coconaș, plateşte la mine *dva* galbine pe droșca.
ALECU: Bine c-ai venit să ne duci la teatru. Așteaptă-ne afară.
DROȘCARUL: *Haraşo. (Iese.)*

(Orhestra cîntă contradanțul. Alecu și Aglaia joc.)

CROITORUL *(bătînd la uşă)*: *Ouvrez!*
CIBOTARUL *(asemene)*: *Machen Sie auf!*
COFETARUL *(asemene)*: *Anikse, bre!*
AGLAE: *Entrez!*
ALECU: *Herein!*
CROITORUL *(zgîlțiind uşa)*: *Sacré nom de nom!... Ouvrez...*
CIBOTARUL *(asemene)*: *Sapperment, noch einmal!*
COFETARUL *(asemene)*: *Kako hrononaki diavole!*

(Alecu și Aglaia se prind la galop și trec jucînd pe dinaintea tustrelelor uși, zicînd: „au revoir, Abdel-Kader"; „gute Nacht, Herr Șnițel"; „ke is hronus pclus, Zaharikaki", și apoi ies pe uşa din fund. Muzica încetează și creditorii se liniștesc.)

CROITORUL: *Comment?*
CIBOTARUL: *Was?*
COFETARUL: *Oriste?*
TOȚI TREI: Se mai aşteptam? ... *Bien! — Gut! — Pola kala!*

(Tăcere și întunerec pe scenă.)

SCENA VIII

JĂVRESCU: Aice-i!... Iată-mă-s în locașul Melpomenii!... a zînei care m-au fărmăcat atît de mult mai alaltăsară la teatru... încît mi-am uitat și casă, și nevastă, și copii, și tot! *(Se primblă puțin pe gînduri și se lovește de canape.)* Valeu!... Ah, Aglăițo! de cînd te-am văzut, toate gîndurile mele sînt cu tine!... inima-mi bate mereu ca un ciocan și sîmt că departe de ochișorii tăi viața este pătată cu negru! *(Se lovește de masă.)* Valeu!... Măi, că întuneric îi aici!... Parcă zăresc niște lumînări pe masă... Ian să videm de n-or fi și chibrituri? *(Găsind cutia cu chibrituri.)* Ba sînt; iată-le. *(Aprinzînd lumînările.)* Ce fericit om sînt eu, Tachi Jăvrescu, eu care, prin deosebite biruințl asupra sexului frumos, am dobîndit la Hîrlău titlul de leu paraleu!... Nu mi s-au întîmplat, frate, niciodată să-mi arunc ochii asupra unei dame, fără ca s-o farmec prin căutătura mea... Am auzit că este o dihanie cu ochi de vasilisc și că sînt păsări care amețesc vrăbiile la care se uită?... Dar ce au a face gîngăniile acele pe lîngă mine?... De pildă, am văzut pe Aglăița și mi-au plăcut. A doua zi am întîlnit-o ieșind de la repetiție... i-am aruncat o ochire de cele tătărești, și ea, fără a ști ce făcea, au priimit răvașul ce i-am dat! Am rugat-o pe urmă să-mi deie voie ca să-i fac vizită, și sărmana copilă m-au poftit fără doar și poate ca să viu în astă-sară aici... toate aceste din pricina ochilor mei!... Zău, îmi vine de-acum să port ochelari, că-s prea primejdios!... mă tem să n-am a da samă pe ceea lume de toate nenorocirile cîte-am făcut!... Cine vine?

(Intră o slugă cu un paner plin de farfurii, pahare, cuțite, sticle, două butelii de șampanie și deosebite lucruri de mîncare.)

A! tu ești, Gheorghi?... Ai adus toate cîte ți-am poroncit? Bine... Așează masa.

(Feciorul pune două serviciuri pe masa din fund.)

Îmi închipuiesc mulțămirea ce s-a zugrăvi pe chipul Aglăiții cînd a videa deodată o masă împodobită cu zaharicale și mai ales cu două butelci de șampanie!... Nu mă îndoiesc că recunoștința o va îndupleca-o în favorul meu, mai ales că, după deosebitele însămnări ce-am făcut în viața mea, am descoperit că, cu cît amoriul e mai mare, cu atît și stomahul e mai lacom. *(Slugii:)* Ai sfîrșit? Du-te de-acum.

(Feciorul iese.)

Trebuie să mărturisesc că-s un berbant de frunte! *(Cîntă.)*

Dar, dar, eu sînt berbant,
Sînt un berbant galant
Și un galant amant...

(Creditorul bate la ușă.)

Dec!... cine bate la ușa asta? Cine-i acolo?

(Cibotarul bate la ușă.)

Și dincolo? Parcă ne giucăm de-a puia-gaia! *(Tare.)* Cine bate?

(Cofetarul bate la ușă.)

Și colo iar? Măi, dac-aici parcă-i la teatru! *(Tare.)* Cine-i acolo?

CROITORUL: *Ouvrez à la fin!*

CIBOTARUL: Deschid, *sapperment!*

COFETARUL: *Anikse pusti!*

JĂVRESCU: Cine sînteți voi, bre? *(În parte.)* A dracului casă-i asta!

CROITORUL
CIBOTARUL
COFETARUL } *(furioși)*: Stricăm ușa.

JĂVRESCU: Știi că-ncepe a-mi fi frică?... Mai că-mi vine să spăl putina, ș-așa și... *(Voiește să iasă.)*

(Creditorii strîc ușile, intră furioși și se răped asupra lui Jăvrescu, scoțînd că-i Alecu.)

SCENA IX

JĂVRESCU, CROITORUL, CIBOTARUL, COFETARUL

CROITORUL: *A, ça animal! vous moquez vous?*
CIBOTARUL: *Dummer Kerl!*
COFETARUL: *Kakohrononaki...*
JĂVRESCU *(spăriet)*: Ho, țară... ce vreți?
CROITORUL, CIBOTARUL, COFETARUL *(cu mirare)*: Nu-i el!
JĂVRESCU: Nu-s eu?...
CROITORUL *(primblîndu-se pe scenă, furios)*: *C'est une infamie!*
CIBOTARUL *(asemene)*: *Das ist eine Schulerei!*
JĂVRESCU *(în parte)*: Ce... dracu i-au apucat?
COFETARUL *(trăgîndu-i pe amîndoi deoparte)*: Nu răcniți degeaba... Hai mai bine să ne unim ca să ne răzbunăm. D-voastră ați pățit ca și mine, după cum văd?... v-au închis în loc să vă plătească?
CROITORUL: *Ui, sacré...*
CIBOTARUL: *Ia, sapper...*
COFETARUL: Cu *sacher* și cu *saper* nu faceți nimic. Haideți cu mine la agie să dăm jalbă, și pe urmă să ne întoarcem aici cu comisari ca să-i venim de hac.
JĂVRESCU *(în parte)*: Ce-am auzit! să vie cu comisari la Aglăița? *(Tare.)* Ian stați, domnilor; spuneți-mi și mie ce-aveți de sînteți așa de tulburați?
COFETARUL: Ce am? Avem că ne-au închis, în loc să ne plătească datoriile ce are cătră noi. Da, las' că-i vom arăta noi cum să-nchid și datornicii, nu numai creditorii.
JĂVRESCU *(în parte)*: Aglăița datoare! și creditorii vreu să puie mîna pe dînsa!... Asta n-oi suferi niciodată, de-oi ști că m-oi calici.
COFETARUL: Mergem, domnilor?
CROITORUL, CIBOTARUL: Merj...

JĂVRESCU: Mai îngăduiți puțin. Ca cît aveți să luați cu toții?

COFETARUL: Ce-ți pasă d-tale?

JĂVRESCU: Poate că vreu să vă plătesc eu.

CROITORUL: *Vous?*

CIBOTARUL: *Sie? (În parte.) Er ist der* posesor!

COFETARUL: D-ta? *(În parte.)* Aista-i moșu lui Alecu. *(Tare.)* Dacă-i așa, apoi se schimbă treaba, și de vreme ce d-ta ai bunătate să ne despăgubești, ne facem blînzi ca niște *provata*.

JĂVRESCU: Cît ai să iei d-ta?

COFETARUL: Opt galbini. *Oriste* și socoteala.

JĂVRESCU *(luînd nota și cetind)*: Cinci ocă de cofeturi, zaharicale, înghețate. *(În parte.)* Măi, că tare-i plac cofeturile. *(Tare.)* Poftim, iată opt galbini, dar ți-s cam sărate cofeturile.

CIBOTARUL: *Und ich* am să ieu doisprezece galbini.

JĂVRESCU: Pe ce?

CIBOTARUL *(dîndu-i nota)*: Poftim... vezi.

JĂVRESCU *(cetind)*: Șăse părechi ciubote nouă; căputături... doisprezăce galbini. *(În parte.)* Ce fel! Aglăița poartă ciubote? *(Tare.)* Nu te-nșăli, domnule?

CIBOTARUL: *Nein, mein Herr.* Șese părechi nouă și trei căputături.

JĂVRESCU: Cum, Doamne iartă-mă, să poarte ciubote?... Măcar!... modele de astăzi sînt așa de poznașe!... bărbații au început a pune corsete; nu-i de mirare ca femeile să-ncalțe ciubote. *(Tare.)* Iată, domnule, doisprezăce galbini. *(Către croitor:)* Dar d-ta?

CROITORUL: Patruzeci *ducats*.

JĂVRESCU: Patruzăci de galbini! și pentru ce atîția bani?

CROITORUL: Doi surtuc, 20 *ducats;* trei gilet, 6 *ducats;* 3 pantalon, 7 *ducats*.

JĂVRESCU: Pantaloni!...

CROITORUL: Un costum de teatru, 7 *ducats*... total: 40 *ducats*.

JĂVRESCU *(în parte)*: Ha! am înțăles acum. Aceste-s straie de teatru. Mă miram și eu... ce dracu! pantaloni! Cu toate că n-ar fi prea de mirare, giudecînd după bărbații care poartă fuste în casele lor.

CROITORUL: Patruzeci *ducats*...

JĂVRESCU: Foarte bine; am auzit. Iată-ți banii. *(În parte.)* Ah! Aglăițo, Aglăițo, amoriul tău mă ține cam scump! și pot zice că surtucile tale mă strîng urît în spete.

SCENA X

Cei denainte, TUTUNGIUL (intră în timp ce Jăvrescu plătește croitorului)

TUTUNGIUL *(în parte)*: Boier plătește la franțuz!... *artîc* la boier a nostru. *(Tare.)* Plătești și la mine opt oca tutun... Sa fi udaaciu la obraz...

JĂVRESCU: Opt ocă! Ce dracu! Un beșleagă nu trage ciubuc așa de mult. Na și d-tale și mergi sănătos. *(În parte.)* Opt ocă! Se vede că și Aglăița s-au luat după moda de astăzi. Ah! bine zice, nu știu cine, că lumea-i plină de fumuri!

CREDITORII *(închinîndu-se la Jăvrescu)*: *Je vous salue. — Ich habe die Ehre. — Filo to heri. — Sabansairosum.*

(Se gătesc să iasă.)

JĂVRESCU *(în parte)*: Duceți-vă la dracu! Măi!... știi că m-am spetit plătind? Da-ncalte acum sînt sigur de Aglăița.

SCENA XI

JĂVRESCU, CREDITORII, ALECU, AGLAE

(Alecu purtînd pe deasupra hainelor civile o hlamidă de împărat și o coroană pe cap. Aglaia în costum de fantazie. Ei țin în mîni buchete și corone de flori.)

ALECU *(intră întîi)*: Întră, Melpomenă minunată, tu care ai cîștigat în astă-sară aplaudele cu sutele și coronele cu merța.

AGLAE: Toate le împărțesc cu tine, împărățele dragă... Ce văd? Creditorii au scăpat de la gros!

COFETARUL: Și v-au așteptat înadins ca să vă mulțămească.

(Creditorii se închin.)

ALECU: Pentru ce? Pentru că v-am pus la răcoare?

CIBOTARUL: Ba, pentru che posesorul d-tale ne-au plătit *ales*.

JĂVRESCU *(în parte)*: Posesor!

ALECU: Cine v-au plătit?

CREDITORII *(arătînd pe Jăvrescu)*: D-lui.

ALECU: Ce-aud? D-lui au plătit datoriile mele?

JĂVRESCU: Datoriile d-tale?

ALECU: Ah! Domnule, cît sînt de recunoscător! Vin să te îmbrățoșăz.

JĂVRESCU: Ian stați... Eu am socotit că-s datoriile Aglăiții; dar de vreme ce-s ale altuia, apoi dați-mi banii înapoi.

CREDITORII *(grăbindu-se să iasă)*: *Bonsoir. — Gute Nacht. — Kali spera.*

(Ies iute prin fund.)

JĂVRESCU: Ian stați, domnilor, să ne-nțălegem, că doar nu sîntem în codrul Herții... *(Aleargă după ei pănă la ușă.)*

ALECU *(încet, Aglaiei)*: Nu cumva aista-i Jăvrescu?

AGLAE: Tocmai. *(Lui Jăvrescu.)* Ce? vrei, domnule Tachi, să-ți întorci darul?... Asta nu-i galant.

JĂVRESCU: Galant, negalant, nu știu. Eu n-am gust să mă fac bancherul tuturor strengarilor. *(În parte.)* Mă miram și eu... pantaloni, tiutiun!...

ALECU *(apropiindu-se de Jăvrescu și arătîndu-i ravașul lui)*: A! mă numești ștrengar?... Ei apoi, ian spune-mi: cunoști răvașul ista?

JĂVRESCU *(în parte)*: Scrisoarea mea!

ALECU: Ce-ai zice ... dacă, făcînd cu adevărat ca un ștrengar, aș trimete răvașul ista cucoanei d-tale?

JĂVRESCU *(în parte)*: M-au prins la mînă, blăstămatul! dă! cine dracu mă punea să scriu?

ALECU: Hotărăște: să trimet răvașul ori ba?

AGLAE: Da cum să faci un lucru ca aista unei persoane care te-au scăpat de datorii!

JĂVRESCU: Ce fel?... l-am scăpat? Ba nicidecum; eu socoteam că-s a d-tale, iar nu a d-sale.

AGLAE: Totuna-i.

JĂVRESCU: Cum?

AGLAE: Negreșit; pentru că ne cununăm mîni împreună.

JĂVRESCU: Vă cununați? *(În parte.)* Și eu ca un prost îi fac curte și mă calicesc plătind! Știi că-ncep a crede că-s neghiob?... Să nu-ntreb eu a cui sînt datoriile! Ce să fac acum? Să-nghit mai bine gălușca cît e de ferbinte și să tac. *(Stă pe gînduri.)*

ALECU *(Aglaiei)*: Oare ce are de gînd să facă?

AGLAE *(încet)*: Nu te-ngriji, că ai răvașul lui.

JĂVRESCU *(viind lîngă Aglaia)*: Madmoazelă. de vreme ce vă cununați împreună, apoi te rog să socoți plata datoriilor d-sale ca prezentul ce-ți fac pentru benefițiul d-tale.

AGLAE: Ah! domnule, meritezi o coronă.

ALECU: Ce zici o coronă?... două coroane.

(Îi pune fiecare cîte o coronă pe cap.)

JĂVRESCU *(în parte)*: Ce coroane... Coarne-mi trebuie, coarne! *(Tare.)* Mă duc; dați-mi răvașul și rămîneți sănătoși.

ALECU *(dîndu-i răvașul)*: Poftim. Da cu ce te duci... că-i glod afară?

JĂVRESCU: Puțin îmi pasă... mă duc...

ALECU: Da cum să mergi pe gios? Ie droșca noastră. *(Strigă la ușa din fund.)* Ivanușca, Ivanușca!

DROȘCARUL *(intrînd)*: *Seceas.*

ALECU: Du-l pe dumnealui acasă. *(Încet.)* L-am însărcinat să-ți plătească tot ce ai să iei de la mine.

DROȘCARUL: *Haraşo. (Lui Jăvrescu.)* No... mergem, cuconaș. *(Iese.)*

JĂVRESCU: Mergem. *(În parte.)* De mi-ți mai prinde pe la actrițe... să mă bateți la talpe. *(Iese furios.)*

ALECU *(închinîndu-se)*: Cu toată plecăciunea; mă rog să nu ne dai uitării; ie sama la scări, că-s cam răpezi.

(Jăvrescu se aude picînd pe scări.)

ALECU *(la ușa din fund)*: Hodoronc, tronc!

JĂVRESCU *(afară)*: Valeu!

DROȘCARUL: Tbrrr!

(Alecu și Aglaia se uită unul la altul și rîd.)

SCENA XII

ALECU, AGLAE

AGLAE: Ha, ha, ha, ha! Sărmanul cuconul Tachi!... Nu numai că s-au spetit plătind, ba încă se mai spetește și pe scări.

ALECU: Dumnezău să-i deie sănătate și coaste bune! Așa om de preț nu cred c-au mai fost, nici c-a mai fi!... Auzi, să mă scape de creditori făr-a mă cunoaște? Ce zici tu, Aglăițo?

AGLAE: Zic că, deși multe comedii în lume se sfîrșesc în tragedii, noi am făcut tocmai dimpotrivă, în astă-sară; am început prin tragedie ș-am sfîrșit prin comedie... Un lucru numai ne lipsește.

ALECU: Ce?

AGLAE: O masă... că mor de foame.

ALECU *(văzînd masa din fund)*: *Vivat!* Norocul s-au îngrijit atît de pungile cît și de stomahul nostru.

AGLAE: Cum?

ALECU: Uită-te în fund.

AGLAE: Cu adevărat! Ah! Jăvrescule, unde eşti să-ţi mai trîntesc o coronă pe creştet. Se vede că tare mă iubea, sărmanul!

ALECU: Te slăvea din tot sufletul şi din toată punga, precum se dovedeşte prin aceste două butelci de şampanie.

AGLAE: Şampanie! Ah! Tachi, îngeraşul meu, eşti bun de pus la cabinet! Hai să mîncăm.

(Aduc amîndoi masa în faţa scenei şi aşează două scaune.)

ALECU *(se apropie cu galanterie de Aglaia)*: Duducă Aglae, vrei să-mi faci cinste?... *(Îi dă braţul.)*

AGLAE: Ce se potriveşte... cum nu?... mai vîrtos. *(Alecu o ia de mînă, o duce la masă şi se pun amîndoi faţă-n faţă.)*

ALECU: De unde să-ncepem, *mademoiselle* Aglae?

AGLAE: De la şampanie, *monsieur* Alexandru.

(Alecu destupă o butilie şi umple două pahare.)

ALECU: În sănătatea ta!

AGLAE: Ba nu; în sănătatea lui Jăvrescu, că el au plătit şampania.

ALECU: Acum să bem pentru căsătoria noastră.

AGLAE: Ba încă nu; aşteaptă. Să bem în sănătatea...

(Arată publicul cu capul.)

ALECU: Cui? *(Face semn cu capul, arătînd publicul.)*

AGLAE *(încet)*: Dar.

ALECU *(încet)*: Ideea-i minunată! dar... ai curaj?

AGLAE: N-am băut două pahare de şampanie?... Să cercăm.

ALECU: Să cercăm.

(Se scol amîndoi cu paharele în mîni şi vin în faţa publicului.)

AGLAE *(neîndrăznind)*: Zi tu.

ALECU: Ba zi tu, că tu ai avut ideea.

AGLAE *(după puţină neîndrăzneală)*: Domnilor şi doamnelor, bem în sănătatea d-voastră!

(Beu amîndoi.)

(Cortina cade.)

IAȘII ÎN CARNAVAL

PERSOANE

Postelnicul TACHI LUNĂTESCU
TARSIȚA, femeia lui
Jignicerul VADRĂ ot Nicorești
ALECU, nepotul său
LEONIL, cadet de cavalerie
Șatrarul SĂBIUȚĂ, comisar șchiop
MARGHIOLIȚA, fiica lui
CATI, modistă
TREI PRIETENI a postelnicului Tachi
UN COMISAR
UN IROD
UN PĂZITOR DE NOAPTE
UN TURC
UN JIDOV } măști
UN DRAC
UN NEAMȚ beat
IROZI, STEA, PĂPUȘI, LĂUTARI, SLUJITORI, MĂȘTI, DRACI

IAȘII ÎN CARNAVAL

TABLOU ÎN 3 ACTE

Reprezentat pe Teatrul Național din Iași, în beneficiul artiștilor români, la anul 1845.

ACTUL I

Acest act se petrece în casa postelnicului Tachi Lunătescu. Teatrul reprezintă un salon bine mobilat, cu uși în stînga, în dreapta și în fund; două divanuri: unul în dreapta, altul în stînga, și în mijlocul scenei o masă de cărți întinsă, cu scaune pempregiur.

SCENA I

LUNĂTESCU, TARSIȚA

(Amîndoi, lungiți pe divanuri, dorm horăind.)

LUNĂTESCU *(trezindu-se și căscînd)*: Soro?

TARSIȚA *(asemene)*: Ce-i?

LUNĂTESCU: Cîte ceasuri sînt?

TARSIȚA: Cîte-au fost și ieri pe astă vreme.

LUNĂTESCU: Da mult am mai dormit! bre! bre! ian cată c-au însărat.

TARSIȚA: Cum nu-i dormi dacă ești cît un somn?

LUNĂTESCU: Aud, dragă?

TARSIȚA: Zic că alta nu știi să faci decît să horăiești.

LUNĂTESCU: Așa să trăiești?

TARSIȚA: Mai bine ie sama să nu te trezești într-o dimineață mort de damla.

LUNĂTESCU: Ba să ferească Dumnezău! auzi vorbă?... nu-i destul c-am visat grozăviile lumii; încă mă și sparii cu damlale! Foarte-ți mulțămesc de bunătate.

TARSIȚA: Ce grozăvii zici c-ai mai visat? Or fi iar niscaiva fleacuri.

LUNĂTESCU *(serios)*: Ba nu, dragă. Astă dată am avut un vis care m-au încrețit din talpă păn-în creștet.

TARSIȚA: Ce vis?

LUNĂTESCU: O revoluție! un complot înfricoșat!

TARSIȚA: Ha, ha, ha!

LUNĂTESCU: Nu rîde, soro, că, zău, nu-i de șagă. De cîteva zile mi se bate ochiul stîng; și sînt sigur că are să se-ntîmple în curînd vro blăstămăție grozavă.

TARSIȚA: Ha, ha, ha, ha!

LUNĂTESCU: Ian auzi-o cum rîde cînd îi vorbesc de revoluție! ș-apoi pas de nu zi: poale lungi, minte scurtă.

TARSIȚA: Zi mai bine: haine strîmte, minte-ngustă.

LUNĂTESCU: Da-nțălege-mă, ființă nătîngă ce ești. Acum lumea s-au deschis... s-au deschis peste măsură! Acum toți vreu să fie deopotrivă, zicînd că toți sînt de-o făptură: cu ochi, cu nas, cu gură... și că nici unul nu-i coborît cu hîrzobul din cer. Auzi vorbe! deopotrivă! dacă se potrivește... eu să fiu totuna cu un ciocoi... și tu, ce ești cucoană protipenda, să fii totuna c-o giupînească din casă!

TARSIȚA: Taci, frate, că-mi vin istericale... au căpchiet lumea!

LUNĂTESCU: De tot, dragă Tarsiță!... de-aceea mă și tem de comploturi.

TARSIȚA: Dar cine vrei să le facă aceste?

LUNĂTESCU: Cine?... Parcă nu sînt ei o mulțime de *bonjuri* care ne numesc pe noi ruginiți.

TARSIȚA *(furioasă)*: Eu ruginită!

LUNĂTESCU: Dar, dar; nu te-aprinde degeaba... Las' că nu se mai *catadicsesc* să ne sărute mîna ca mai-nainte; apoi îi auzi că-ți stropșesc urechile cu vorbe de pe ceea lume: cu *opinia publică!* Auzi? *opinia publică!*... parcă eu am trebuință de dînsa, cînd moșii și strămoșii mei au trăit foarte bine, făr-a ști ce soi de mîncare-i ea... Ah! soro, în rele vremi am agiuns!... Numai Dumnezău să-și aibă milă de noi, că toate merg pe dos! *(Bate din palme.)* Bre! fa!...

SCENA II

LUNĂTESCU, TARSIȚA, SAFTA (intră prin fund)

SAFTA: Aud, cucoane.

LUNĂTESCU: Adă dulceți, Safto.

TARSIȚA: Și să spui ficiorului să meargă la *marșande-mod* s-o poftească aici.

SAFTA: Aud, cuconiță. *(Iese prin fund.)*

LUNĂTESCU: Așa, așa, soro dragă! Din zi în zi lumea se face mai sumeață și trebile să încîlcesc mai urît. Eu, unul, știu că mă tem!... îmi mărturisesc păcatul... mai ales de cînd am visat complotul de care ți-am vorbit.

TARSIȚA *(îngrijită)*: Mări, nu șuguiești, frate?

LUNĂTESCU: Nu, suflete, nicidecum. Revoltanții își daseră cuvînt să se îmbrace în costiume de irozi, pentru ca să nu deie prepusuri, și... parcă-i văd avidoma ș-acum alergînd pe uliți cu coifuri de hîrtie poliită și strigînd în gura mare: *Iroood! opinia publică!*... Uf! îmi curg sudori ferbinți pe spinare.

(Safta intră cu dulceți.)

TARSIȚA: Bea apă răce că te-i răcori.

LUNĂTESCU *(luînd dulceți)*: Eu unul mă-ngrijăsc foarte mult... Ce dulceți sînt aieste?

SAFTA: Șerbet de nufăr.
LUNĂTESCU: Nu pentru mine, ci pentru obștie... dulceți de chitru mai avem?
SAFTA: Mai sînt încă două chisele.
LUNĂTESCU: Îmi vine să dau de știre poliției ca să ieie măsurile cuviincioase.
TARSIȚA: Să-ți fie de bine, dragă.
LUNĂTESCU: Sărut ochișorii. *(Își aprinde ciubucul.)*
TARSIȚA *(luînd dulceți, zice încet Saftei)*: Mai trecut-au azi călare pe-aici?
SAFTA: Cine? Ofițeriul?
TARSIȚA *(cu blîndețe)*: Dar, Săftico... ofițeriul Leonil.
SAFTA: Au trecut de vro două ori.
TARSIȚA *(pătrunsă)*: Și... s-au uitat la ferestrile mele?
SAFTA: Ba nu.
TARSIȚA *(mînioasă)*: Lipsești, toanto!
LUNĂTESCU: Să-ți fie de bine, soro.
TARSIȚA: Sărut gurița.
LUNĂTESCU: Safto, zi unui ficior ca să poftească aici pe șatrariul Săbiuță, comisarul cfartalului nostru.

(Safta voiește să iasă prin fund, dar să lovește în ușă cu Alecu, și paharele se strîc.)

TARSIȚA: *Carnacsî!*
LUNĂTESCU *(răsărind)*: Ce este? revoluție!

SCENA III

LUNĂTESCU, TARSIȚA, ALECU

ALECU *(intră prin fund)*: Ba nu, cucoane Tachi... un duel între chisele și pahare.
LUNĂTESCU: A!... tu ești, Alecule?
ALECU: Eu, care mă închin cu sara bună... *(Sărutînd mîna Tarsiței.)* Cucoana Tarsița-i sănătoasă?
TARSIȚA: Noi sîntem bine; dar d-ta cum te mai proslăvești cu slujba dicanicească?

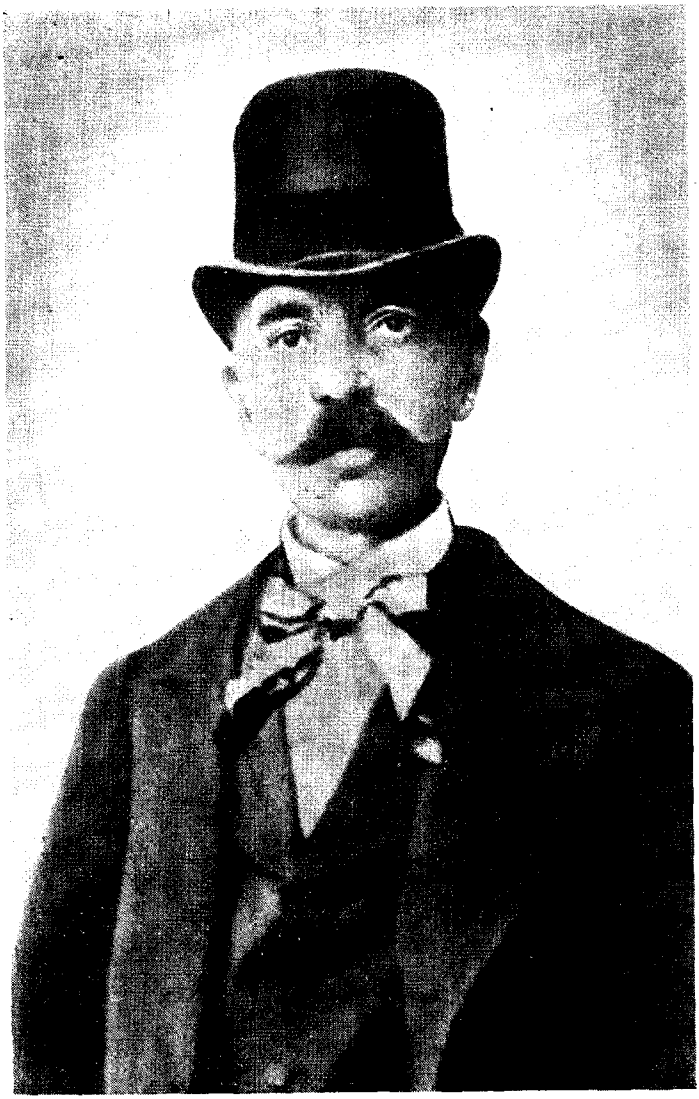

Vasile Alecsandri (B.A.R. — Stampe).

VASILIE ALECSANDRI

OPERE COMPLETE

PARTEA ÎNTIIA

TEATRU

VOLUMUL III

COMEDII

al Operelor complete Vol III

BUCUREȘCI

Editura Librariei SOCECU & Comp

Foaia de titlu: vol. III, *Opere complete*. Partea întîia. *Teatru*, București, 1875.

Costache Caragiale (reprodus după *Istoria teatrului în România*, vol. I, București, 1965, p. 320).

К. К. ІОРГѢ

ДЕ ЛА

САДАГѢРА

САЎ

НЕПОТѢЇ САЛБА ДРАКѢЛѢ.

КОМЕДІЕ ДИН 3 АКТЕ.

ДЕ

В. АЛЕКСАНДРІ.

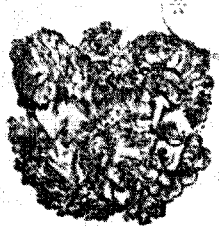

ІАШІ,

Ла Институтул Албинеі

1844

Foaia de titlu: broşura *C. C. Iorgu de la Sadagura*, Iaşi, 1844.

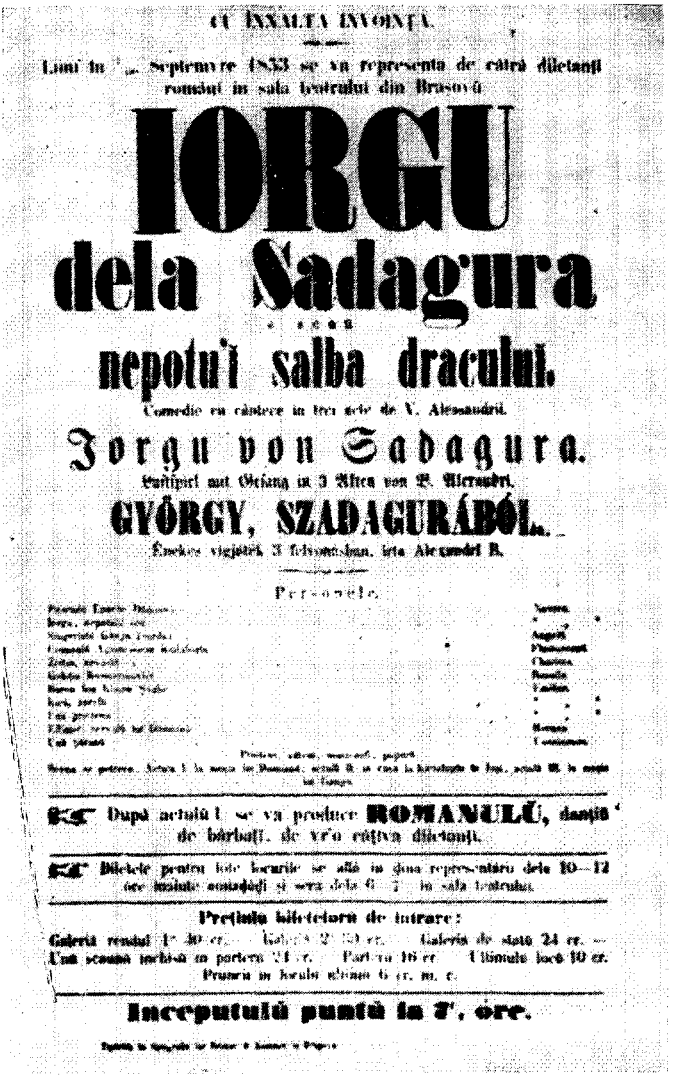

cu ÎNALTA INVOINȚA.

Luni în [illegible] Septembre 1853 se va representa de către dilletanți
românî în sala teatrului din Brașovu

IORGU
dela Sadagura

sau
nepotu'i salba dracului.

Comedie cu cântece în trei acte de V. Alecsandri.

Jorgu von Sadagura.

Lustspiel mit Gesang in 3 Akten von V. Alexandri.

GYÖRGY, SZADAGURÁBÓL...

Énekes vigjáték 3 felvonásban, irta Alexandri V.

Personele.

[illegible]	[illegible]
Jorgu, [illegible]	[illegible]
[illegible]	Anghel.
[illegible]	Panteleimon.
Zinka, [illegible]	Chersina.
[illegible]	Rosalia.
Banca lui Iancu Vatav	Lambru.
[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]
[illegible]	Romanu.
Unu [illegible]	Comisionarul.

Pentru ultima representație, [illegible]

Prima representație. Actulu I. la orele 7 de Românesce, actulu II. și ultimulu la orele 8. în urmă în limba ungurească.

☞ După actulu I. se va produce **ROMANULU**, dansu de bărbați, de vr'o cătiva dilletanți.

☞ Bilecle pentru fie-care locurile se află în ziua representațiunei dela 10—12 ore înainte amiadi și sera dela 6—7 în sala teatrului.

Prețiulu bileteloru de intrare:

Galeria rendul I. 30 cr. Galeria II. 20 cr. Galeria de susu 24 cr. —
Unu scaunu închisu în portera 24 cr. Partea 16 cr. Ultimulu locu 10 cr.
Prunca în brațiu plătesce 6 cr. m. c.

Incepututu punctu la 7. ore.

[illegible]

Afișul piesei *Iorgu de la Sadagura*, de Vasile Alecsandri, Brașov, 1853.

1844

КРЕДИТОРІІ.

КОМЕДІЕ ДЪН 1 АКТ

ДЕ

B. Алексанdpi.

(Репрезентатъ пе театрѣл націонал дин Іаші дин тоамна анулуі 1844.)

ПЕРСОАНЕ.	АКТОРІ.	ПЕРСОАНЕ.	АКТОРІ.
АЛЕКЪ ВЕРІШІАНЪ, автор.	Д. Лекан.	Ун негустор грек	Д. Мавротин.
Д-за АГЛАЕ, актрицъ	Дна. Маск.	Ун тынер вадов	Аностин
ТАКІ ЖЪРЕСКЪ	Д. Гецеанъ.	Ун тынер ерминь	Хаджіа
Ун кротитор ерминь	„ Пенъ.	Ун дрогыст армян	Іоанъ
Ун хелтуар неам	Теодоръ	Ун актор	„

Театрул дескидеще о одаіе ку трей інтрі: доі де кынд деспре ун актор ші алта деспре кынтеч; сер ынкисе доі, ун деспре ел ші ун алт ку дешфаіта, не каре сынт доі жокурі, ынтрерупе ун ал доіле. Окупаце ун стрін. О масъ пентру доі оаспеці.

СЦЕНА СЪ ПЕТРЕЧЕ ДЕ Іаші, ан 1841.

СЦЕНА І.

АЛЕКЪ. (цінд о хронікъ дин мынъ)

АЛЕКЪ – Бать'л кълъ рол. къ трей мі de пиндаре!... ші ынкă доі серъ трекъ ынтр'ешіт съ'л ціе, к'ынсă даѳ фіеште не рынине. Дескидъ'л ынсоціеза Аглаіеі, ші ынкеіе ун тенер трагедіе дă ынтр'ун акт: Амора ші Ероісма... Ей ын ро-

...дъ чел ынтъ фіеште рол де жинере дишнораг... Ам сă ме хороаре, ей Аглаіеі дăруеск ші ку стимъ фоарте... ынсă, де н'ынă ей ынсерат... Бре! де ар фі вро вереме де рол, ш'ам сă ме ар'ат!... Дăмане, де'мі ар адъче ун фоіле поезіа' де м'ар ажу-

Începutul piesei *Creditorii*, broșura Iași, 1844 (cota B.A.R. II. 538360).

1845

ІАШІЙ ÎN КАРНАВАЛ.

ТАБЛОŬ ДЕ 3 АКТЕРІ,

DE

B. Александрі.

(Репрезентатъ пе театрŭлъ націонале дин Іаші де асеменеа труппа Артистилор Ромънь.)

ПЕРСОАНЕ.	АКТОРІ.	ПЕРСОАНЕ.	АКТОРІ.
Постъ: ТАКІ ЛЭКЪТЕШКЪ.	Д. В. Чернат	МАРГЪОЛИЦА, оаспе маре	Дна Гаврила
ТАРСИЦА, оспесе дин	„ Келем.	Трей прієтіні а Постъ. Таки	" "
Жупънеръ: БАДЪ от Лисоренді	„ N. Теодоръ.	Ун Комисаръ	"
АЛЕКЪ, невоіа сеў	„ Поп	Ун Іпсп	"
ЛЕОНІЛ, сидет де Капітанъ	„ Лекеан.	Ун вълетаръ де менаже	"
КАТІ, модістъ	„ Димитріе.	Ун чіраг	"
Шатр: СЪБЪЖЪ, Комисар полиціе	„ Теодоръ.	Ун вісіов	"
		Ун дрог	"
		Ун пеамц алт	"

Іроаї, Віталіі, Сусіоп. Актарі. Сапеторі. Маде. Дрогі

АКТЪЛ І.

Театрŭлъ дăтъторіеазъ ун сезон аїпе пощіат. Оте дă стăпъ, ле дресеаъ ші ле вънă. Доъ діпаторі: поаї ле дресеаъ, алцій ле стăлче. Ле шеліпкă сесіа о піаць де кърді дотпеск, ка скапе пе дапрецівр.

СЦЕНА ЧЕ ПЕТРЕЧЕ ЛЪ Постъ. Таки Лекътеску.

СЦЕНА І.

ЛЭКЪТЕСКЪ, ТАРСИЦА, (амъндої лежеадъ пе діпаторі дорміпд ъоптіпд.)

ЛЭК – (трезіндосе ші кăскънд) Сопо?
ТАРС – (десміерс) Че?

ЛЭК – Къте чеасърі сънтъ?
ТАРС – Къте ъ фост ші сері пе аст ъ греме.
ЛЭК – Ду-мъ-ле ам маі дорміт! ъре' ъре! сăп-кънтъ ъ ъ дресеаъ.

Începutul piesei *Iașii în carnaval*, broșura Iași, 1845 (cota B.A.R. II. 541466).

ЧЕТАТЕА НЕАМЦЮЛЮЇ

сѧ

СОВІЕЦКІ ІИ ІЛЪЕІИІЇ РОМ'ЛЇ.

Такъюб історік ,дн 3 актърі

де

D. B. AJEKCANDPI.

Ediție a Doa.

Tiпъргоіа luі Adolf Bergmann, Bodkі-gaſſa.
1857.

Foaia de titlu: *Cetatea Neamțului*. Ediție a doua, Iași, 1857.

ALECU: Mă primblu și eu pintre cele dele cum dă Dumnezău.

LUNĂTESCU: Și nu te împedici vrodată?

ALECU *(cu mîndrie)*: Deși slujba mea este favoritoare cîrciocurilor, mă pot însă făli că încă n-am făcut nici un pas necumpănit și că n-am picat în opinia publică.

LUNĂTESCU: Na și altul cu opinia publică!... Nu ți-am spus, soro, că toți se molipsesc de boala asta?... Sărmane Alecu!... ce-ar zice moșul tău, bietul jignicerul Vadră, din fundul Nicoreștilor, cînd ar afla că tu în loc să te folosești de slujbă, ca oamenii, pentru ca să te *chivernisești*, alergi după visuri deșărte și te închini la niște cuvinte săci?

ALECU: Cît mi-a fi cugetul curat, nu-mi pasă de cele ce-ar zice moșul meu și alții. Mai bine să fiu sărac și curat, decît bogat și hulit de lume; pentru că cinstea-i cea mai frumoasă avere pentru un om cu simțiri bune. Cît pentru moșul meu... el, care n-au ieșit niciodată din Nicorești, știe să facă vin și bani; eu știu să cheltuiesc banii și să beu vinul. Prin urmare iarăși cfit.

TARSIȚA: Bravo, Alecu! bine faci.

LUNĂTESCU *(în parte)*: Ș-aista-i *bonjour*. *(Tare.)* Ei! da ce mai veste prin tîrg?

ALECU: Bine; veselie peste tot locul, căci sîntem în carnaval. În toate ulițile întîlnești măști, păpuși, irozi...

LUNĂTESCU *(spăriet)*: Irozi! *(În parte.)* Revoluția-i gata!... Visul mi se împlinește!

ALECU: Da ce ai, cucoane Tachi, de te-ai îngălbinit?

TARSIȚA *(viind lîngă Lunătescu)*: Cu adevărat! ce? nu ți-e bine, dragă?

LUNĂTESCU: N-am nimică... Ești sigur că sînt irozi pe uliți?

ALECU: După ce i-am văzut cu ochii... dar... ce are-a face?...

LUNĂTESCU *(în parte)*: Sîntem perduți! Mă duc să-mi încarc pistoalele. *(Fuge pe ușa din stînga.)*

TARSIȚA *(spărietă)*: Săracan de mine, că mi-au nebunit bărbatul! Mă duc să mă-nchid în casă, că mi-e frică. *(Fuge în dreapta.)*

ALECU: Iaca pozna că au sturluibat amîndoi!... Oare ce dracul i-au apucat?... Mări, ducă-se naibei! ce-mi pasă? *(Căutînd la ornic.)* Șase ceasuri... n-am vreme de perdut. Trebuie să mă-ntîlnesc cu prietinii cu care am vorbit să merg la bal masche. Avem să ne îmbrăcăm în păpușeri; ha, ha, ha! Ce-or să mai rîdă pin lojii! *(Își ia pălăria.)* Ian să-mi fac socoteală... Pănă la începutul balului mai sînt încă vro două ceasuri și giumătate... așadar, am toată vremea ca să trec pe la Marghiolița, fiica comisariului Săbiuță... *(Scoțînd o scrisoare din buzunar.)* Dar ce dracul să fac acum cu răvașul moșului meu? El mi l-au trimes ca să-l dau cuconului Tachi, și cuconul Tachi s-au făcut nevăzut... Ce să fac?... A! iată vine cineva. *(Văzînd pe Cati.)* Demuazela Cati, modista! *(Se închină Catii.)*

SCENA IV

ALECU, CATI (intră prin fund, aducînd o cutie cu bonete)

ALECU: Negreșit, cauți pe cucoana Tarsița, mademuasel Cati?

CATI: Dar, cucoane Alecule; îi aduc o bonetă nouă.

ALECU: Ce? mă cunoști? Cum de-mi știi numele?

CATI: Tot asemenea precum mi-l știi și d-ta pe al meu.

ALECU: Pentru d-ta nu-i de mirat, mademuaselă; pentru că cine te vede dorește să te și cunoască.

CATI: De vreme ce-mi faci complimenturi, apoi dă-mi voie să-ți spun și eu că ai mult talent pe ghitară.

ALECU *(rîzînd)*: Da de unde-ai aflat?

CATI: Las' că te-am auzit eu însumi; dar mi-au spus-o ș-o persoană care iubește foarte mult muzica de cînd te-au auzit pe d-ta cîntînd pe sub ferestrile sale.

ALECU: Marghiolița! o cunoști?...

CATI: Mi-i bună prietină și ne videm în toate zilele.
ALECU: Cu adevărat; șideți față-n față.
CATI: Și vorbim adeseori de d-ta.
ALECU: Ah, mademuaselă, cît mă norocești cu cuvintele aceste! Dă-mi voie dar să mă număr și eu de-acum pintre prietinii d-tale.
CATI *(dîndu-i mîna)*: Cu mare bucurie.
ALECU: De-acum te rog să-mi poronceşti la cîte te voi putea sluji.
CATI: Bucuros; dar și d-ta să urmezi asemine cu mine.
ALECU: Frățește... și, spre dovadă, iată o scrisoare pe care te rog s-o dai cucoanei Tarsiței ca s-o deie boieriului d-sale.
CATI *(luînd scrisoarea)*: Adă.
ALECU: Mademuasel Cati... sărut mînile... *(Voiește să iasă.)*
CATI *(zîmbind)*: Și... ce să spun Marghioliții?
ALECU: Spune-i c-o iubesc din tot sufletul.
CATI: Foarte bine. Oi spune că tînărul ce-o iubește merităză dragostea ei.

(Alecu se închină și iese.)

CATI *(singură)*: Ce de treabă tînăr!... D-apoi și Leonil al meu... mor după el cînd îmi zice că mă iubește ca o sabie turcească... numai îi cam nebun, cam berbant... dar ce să-i faci? nu-i degeaba cornet la cavalerie. Ian să videm ce-mi scrie? *(Scoate un ravaș din sîn și-l citește:)*

„Îngerul meu!

Tu ești steagul la care ochii mei stau țintiți cu dragoste și cu fală. Glasul tău e mai dulce decît trîmbița scadronului!... Pentru tine doresc cinuri și slavă; pentru tine aș birui lumea toată. Desară mă duc la bal masche! Vină și tu, puiule, să petrecem împreună. Eu oi fi îmbrăcat în Irod-împărat. Al tău pentru vecii vecilor.

Leonil Crișu."

Auzi cît e de nebun! ha, ha, ha!

SCENA V

CATI, LUNĂTESCU (intră prin stînga posomorît și cu două pistoale în mîni)

LUNĂTESCU *(cu glasul amorțit)*: Revoluție!

CATI *(spăriindu-se)*: A!

LUNĂTESCU: Ce văd?... Modista cea frumoasă!

CATI *(în parte)*: Oare nu cumva-i turbat?

LUNĂTESCU *(lăsînd pistoalele pe canapé și apropiindu-se iute de Cati)*: Madmuaselă... văzut-ai irozi pe uliți?

CATI *(cu frică)*: Ba... nu...

LUNĂTESCU: A! slavă Domnului!... parcă m-am mai răcorit!

CATI *(în parte)*: Negreșit că-i lipsește o doagă.

LUNĂTESCU: Cînd ai ști, madmuaselă, cît bine mi-ai făcut cu două cuvinte... crede că mi-ai dat viață; *(luînd-o de mînă)* și de la voința matale atîrnă ca să-mi dai și inimă.

CATI *(cu mirare)*: Ți-am dat viață? și vrei inimă?... nu te-nțăleg.

LUNĂTESCU: Nu-nțălegi, scumpă și frumoasă modistă ce ești, că ochii matale m-au prins de suflet?

CATI *(rîzînd)*: Ochii mei te-au luat de suflet? *(În parte.)* Vorbește-n bobot.

LUNĂTESCU: Nu-mi întoarce vorbele-n cabazlîc. Vreu să-ți zic că, din ceasul ce te-am văzut, mi-ai plăcut așa de mult încît sînt gata a cheltui pentru mata tot venitul moșiilor mele.

CATI: Și ce-i va rămînea cucoanei d-tale?

LUNĂTESCU: Tarsiții?... Ah, nu te îngriji de dînsa; îngrijește-te mai bine de starea în care m-au adus nurii matale.

CATI: De cîți ani ești?

LUNĂTESCU: Nu căuta că-s sur, îs verde încă.

CATI: Ești sur-verde? foarte bine. Mă duc s-o spun cucoanei Tarsiții, pentru ca să se bucure. *(Voiește să iasă prin dreapta.)*

LUNĂTESCU: Nu face pozna, madmuasel Cati... așteaptă.

CATI *(ieșind)*: A! vrei să-mi dai zăstrea cucoanii? ha, ha, ha!

LUNĂTESCU *(aleargă după ea)*: Cati, Cati... ascultă, modistă împeliţată. Au fugit!... Ar avea haz să mă pîrască nevestii!... Ba, zău, n-ar avea haz nicidecît, pentru că Tarsiţa mi-ar scoate ochii... A dracului modistă! să nu vreie să se boiereasc㠂!... Ce să fac ca s-o înduplec? *(Stă pe gînduri.)*

SCENA VI

LUNĂTESCU, SĂBIUŢĂ (dînd busta în cdaie pe uşa din fund)

SĂBIUŢĂ: Iată-mă-s, cucoane Tachi. Ce-mi poronceşti?

LUNĂTESCU *(răsărind)*: Ho, că m-ai spăriet!... Dar bine c-ai venit, *arhon* şatrar, pentru că am să-ţi descopăr nişte lucruri care au să te-ngrozască din talpă păn-în creştet.

SĂBIUŢĂ: Sînt gata să te-ascult, cucoane.

LUNĂTESCU: Prea bine!... dar mai întîi răspunde: te simţi în stare să te jărtfeşti pentru patrie?

SĂBIUŢĂ *(îngrijit)*: Ce fel... să mă jărtfesc?

LUNĂTESCU *(serios)*: Cu totul... şi cu viaţa, poate!... după împregiurări.

SĂBIUŢĂ *(spăriet)*: Cu viaţa mea? ori cu alta?

LUNĂTESCU: Cu a d-tale!

SĂBIUŢĂ: Cu... a... mea?

LUNĂTESCU: Dar!

SĂBIUŢĂ: D-apoi ştiu eu?

LUNĂTESCU: Ce fel? dacă ştii?... Nu eşti însărcinat cu liniştea şi cu siguranţa publică? Nu eşti un mădular al poliţiei? Nu eşti comisar?...

SĂBIUŢĂ *(oftînd)*: Ba sînt.

LUNĂTESCU: Aceste cinstite titluri trebuie deci să te-ndemne a nu cruţa nimică pentru binele obştesc... pentru patrie!... Patria! înţălegi?

SĂBIUŢĂ: Înţăleg, dar nu te pricep.

LUNĂTESCU: Mi-i pricepe prea mult, nefericitule, cînd ți-oi împărtăși taina înfricoșată de la care spînzură viața noastră!

SĂBIUȚĂ: Săracan de mine, cucoane! Ce taină?

LUNĂTESCU *(se apropie de Săbiuță, îl trage deoparte și-i zice la ureche serios)*: Văzut-ai irozi pe uliți?

SĂBIUȚĂ *(se uită la Lunătescu lung ș-apoi zice)*: Am văzut.

LUNĂTESCU: Sîntem perduți!

SĂBIUȚĂ: Cum?

LUNĂTESCU: Acei irozi, pe care i-ai văzut d-ta nu erau irozi, cum nu sînt eu Nastratin Hogea, ci complotiști ascunși în costiumuri de irozi... buntași care au de gînd să deie foc tîrgului în astă-noapte!

SĂBIUȚĂ *(răsărind)*: Elei!

LUNĂTESCU: Ba mai bine zi: *Kirie eleison!*... Dar să nu-i lăsăm, *arhon* șatrar, ca să-și împlinească planul cel nelegiuit... Și dacă vom izbuti a-i prinde, dragă Săbiuță, să știi că te faci agă.

SĂBIUȚĂ: Agă! da... d-ta?

LUNĂTESCU *(zîmbind)*: Eu?... Helbet!

SĂBIUȚĂ *(aprinzîndu-se)*: Bine zici, cucoane Tachi; datoria noastră de patrioți este să înădușim complotul în față. Trebuie să facem, și să dregem, și să închipuim... și să facem... și să dregem... într-un cuvînt, vină cu mine.

LUNĂTESCU: Ba nu... eu șăd acasă... Du-te d-ta de fă ce-i ști pentru ca să depărtezi primejdia și adă-ți aminte că patria așteaptă scăparea sa din mînile unui comisar de cfartal!

SĂBIUȚĂ *(cu entuziasm, voiește să-și scoată sabia)*: Mă giur...

LUNĂTESCU *(tăindu-i vorba)*: Lasă giurămîntul pe altă dată, că nu-i vreme de perdut.

SĂBIUȚĂ: M-am dus... *(Iese iute prin fund.)*

LUNĂTESCU: Să ne videm sănătoși.

SĂBIUȚĂ *(întrînd iar)*: Agă?

LUNĂTESCU: Agă!

(Săbiuță iese.)

LUNĂTESCU: Cînd ar şti Moldova ce slujbă i-am făcut eu, mi-ar rîdica un monument de patru lei... aduşi de peste graniţă!... Dar aud glasul nevestii. Oare să-i fi spus ceva modista?... Ce-i bine nu-i rău; mă duc să mă-mbrac. *(Ieşind prin stînga.)* Nici pe dracu să-l vezi, nici cruce să-ţi faci!

SCENA VII

TARSIŢA, CATI (viind din dreapta)

TARSIŢA *(purtînd o bonetă încărcată cu flori multe, pene şi cordele)*: Şi zici, Cati, că mă prinde boneta asta nouă?

CATI: Cum să nu te prindă?... Cînd îi cineva tînără şi frumoasă... orice pune pe cap îi merge.

TARSIŢA *(cu cochetărie)*: Aşa-i? Asta ziceam şi eu cumnăticăi mai alaltaieri, şi nu vrea să mă creadă.

CATI: A fi bătrînă... poate.

TARSIŢA: Dar, ar putea să-mi fie bunică.

CATI: De-aceea!... îi zuliară de tinereţile d-tale.

TARSIŢA: Nu-i vina mea dacă m-au înzăstrat natura cu graţii. *(În parte.)* Ah! cînd m-ar videa acum Leonil.

CATI *(în parte)*: Cînd ar videa-o Leonil ar zice că-i stahia cazarmei.

TARSIŢA: Şi cît zici că ţin bonetele amîndouă?

CATI: Doisprezăce galbini.

TARSIŢA: Nu-i prea scump?

CATI: Poate fi ceva scump în lume pentru o cucoană mare ca d-ta? Iată nota.

TARSIŢA *(luînd nota)*: Socoteală veche: 20 de galbini; două bonete, 12 galbini; peste tot 32 de galbini. *(Dînd nota Catii.)* Foarte bine; s-o arăţi boieriului.

CATI: Da oare mi-a plăti îndată?... Vezi c-aştept acum de-un an.

TARSIŢA: Cum să nu plătească? că doar nu dă din banii lui.

CATI: Prea bine... Sărut mînile, cuconiță. *(Voiește să iasă.)* A! uitam răvașul cuconului Alecu.

TARSIȚA: Ce răvaș?

CATI: Cuconu Alecu m-au însărcinat să-l dau d-tale ca să-l dai boieriului.

TARSIȚA: Adă-l încoaci. *(Ia ravașul.)*

(Cati se închină și iese.)

SCENA VIII

TARSIȚA: Ce răvaș să fie?... de la cine?... îi despecetluit... ian să videm. *(Deschide ravașul.)* Ce văd?... de la Leonil! Ah! *(Pică pe un scaun.)* Leonil îmi scrie!... Leonil! Leonil! *(Sărută ravașul și citește:)*

„Îngerul meu!

Tu ești steagul la care ochii mei stau țintiți cu dragoste și cu fală!" *(Vorbind.)* Ah!... mă asemeluiește cu un steag! voinicelul meu, voinicel!... cît de frumos scrie! *(Cetind.)* „Glasul tău e mai dulce decît trîmbița scadronului!..." *(Vorbind.)* Decît trîmbița scadronului!... cît mă iubește! *(Cetind.)* „Pentru tine doresc cinuri și slavă! pentru tine aș birui lumea toată!" *(Vorbind.)* Te cred, îngerul meu, dacă m-ai biruit și pe mine! *(Cetind.)* „Desară mă duc la bal masche; vină și tu, puiule, ca să petrecem împreună. Eu oi fi îmbrăcat în Irod-împărat". *(Vorbind.)* Irod-împărat! Vezi dacă-i militar, tot a vitejie trage! *(Cetind.)* „Al tău pentru vecii vecilor!" *(Vorbind și sculîndu-se.)* Ah! Leonil, și eu sînt a ta pentru vecii vecilor. Ce fericire!... unde-i Cati s-o sărut de mii de ori că mi-au adus un răvaș atît de slăvit!... Și eu oi merge la bal masche, și m-oi întîlni cu tine, scumpul meu Leonil! viteazul meu Irod-împărat! *(Strigă.)* Safto, Safto!

SCENA IX

TARSIȚA, SAFTA (intrînd prin fund)

SAFTA: Aud, cucoană.

TARSIȚA: Du-te degrabă, Săftico, la teatru, și să-mi iei două domino de catife.

SAFTA: Ce mîncare-i aceea, cucoană?

TARSIȚA: Du-te de spune acolo cum îți zic eu: să-ți deie două domino... domino, auzi tu? și să le duci la cumnățica.

SAFTA: Ș-apoi?

TARSIȚA: Ș-apoi să m-aștepți acolo păn' ce-oi veni eu. Na și bani. *(Îi dă o pungă.)*

SAFTA: Foarte bine; două... cum le-ai zis?

TARSIȚA: Domino.

SAFTA *(iese prin fund, zicînd)*: Două domino, două donimo, două dimono...

TARSIȚA *(alergînd după Safta)*: Domino, proasto! *(Viind în fața scenei.)* Cît îmi bate inima de tare! parc-am alergat două poște pe jos... Ah! ce putere are amoriul asupra inimilor celor gingașe!

SCENA X

TARSIȚA, LUNĂTESCU

LUNĂTESCU *(în parte)*: Tarsița!... Aflat-au oare ceva?

TARSIȚA *(în parte)*: Bărbatul meu!... de n-ar' afla...

LUNĂTESCU *(cu dragoste)*: Dragă?...

TARSIȚA *(asemene)*: Frățioare?...

LUNĂTESCU: Ce facem în astă-sară?

TARSIȚA: Eu mă duc să petrec la cumnățica; dar mata?

LUNĂTESCU: Eu, surioară? zău, nu știu.

TARSIȚA: Nu gioci cărțile, puiule?

LUNĂTESCU: Ba aș giuca, sufletul meu, dac-aș avea cu cine.

TARSIȚA: Iată, tocmai că ne vin prietinii pentru partidă. Puneți-vă la gioc, că eu mă duc să mă gătesc. *(Iese prin dreapta.)*

SCENA XI

LUNĂTESCU, TREI PRIETINI

LUNĂTESCU: Bine-aţi venit, fraţilor, că v-aşteptam cu nerăbdare.

UN PRIETEN: Aşa, hoţule, pentru ca să ne iei paralele.

LUNĂTESCU: În puterea prieteşugului...

PRIETENUL: Foarte-ţi mulţămesc de prieteşug, vere. Iată trii sări de-a rîndul de cînd perd necontenit. Nu mă pot scula o dată fără ca să nu întru platcă.

LUNĂTESCU: A cui e vina, dacă nu ştii să gioci?

PRIETENUL: Nu mi-i învăţa d-ta cărţile? Eu care le gioc de douăzăci de ani!... Ian să vezi cum am să te frec în astă-sară.

(În timp ce vorbesc, un fecior aşează masa de cărţi, aduce lumînări, cărţi ş.c.l.)

LUNĂTESCU: Vorbă multă, sărăcie. *(Arătînd masa.)* În faptă se cunoaşte omul... Poftim.

(Tachi cu doi prieteni se pun la cărţi; al treilea priveşte.)

PRIETENUL: Preferanţul giucăm? Cîte zăce parale fisa?

LUNĂTESCU: Cum îţi vroi... Eu fac cărţile. *(Amestecă cărţile şi le împarte.)* Ce noutăţi aţi mai aflat astăzi?

PRIETENUL: Tot cele de ieri şi de-alaltaieri... Nimic.

LUNĂTESCU: Cum? N-aţi văzut pe nime?

PRIETENUL: Ba am văzut o mulţime de irozi pe uliţi.

LUNĂTESCU *(scăpînd cărţile din mîni)*: Irozi! *(În parte.)* Iar irozi şi tot irozi!

PRIETENUL: Na! c-ai făcut *mal-donné*... şi ce cărţi bune aveam!

LUNĂTESCU: *Pardon!*

PRIETENUL: *Pardon, pardon,* dar preferanţu-i pe bani.

SCENA XII

Cei denainte, TARSIŢA (cu mantelă şi capelă)

TARSIŢA *(întrînd prin dreapta)*: Sluga d-voastră, boieri.

PRIETENII *(închinîndu-se)*: Sărut mînuşiţile, cucoană Tarsiţă.

TARSIŢA *(apropiindu-se de Lunătescu)*: Cum îţi merge norocul, dragă?

LUNĂTESCU: De-abia am început: dar nădăjduiesc că mi-a fi în favor, de vreme ce te interesezi mata, sufletul meu.

TARSIŢA: Îţi proorocesc că ai să cîştigi mult în astă-sară.

LUNĂTESCU *(în parte)*: De-ar fi şi Cati modista cuprinsă în acel mult!

TARSIŢA: Eu vă las cu sara bună. *(Sărutînd pe Lunătescu pe frunte.)* Noroc bun, dragă, şi gioacă cu minte. *(Iese prin fund.)*

LUNĂTESCU: Să nu mă laşi multă vreme sîngur, sufletul meu, că mor de urît făr' de mata.

PRIETENUL *(către ceialalţi)*: Cît de bine trăiesc împreună!

LUNĂTESCU *(în parte)*: S-au pornit! De-acum mă pot duce unde mă cheamă amoriul... la magazia modistei!... şi cît pentru irozi, mi-oi lua pistoalele. *(Către prietenul care nu joacă.)* Vină, te rog, prietine, de gioacă în locul meu vro giumătate de ceas, că am puţină treabă păn-în tîrg. *(Se scoală; prietenul se pune în locul lui Lunătescu.)*

PRIETENUL: Da bine... ne laşi? încotro?

LUNĂTESCU: Mă duc să cumpăr o bonetă nevestei. *(Îşi ia pălăria şi pistoalele şi iese prin fund.)*

PRIETENUL I: Ce casă blagoslovită! se iubesc de 20 de ani ca nişte hulubaşi.

PRIETENUL II: *Protos.*

PRIETENUL III: *Defteros.*

PRIETENUL I: *Preferanţ!*

(Cortina cade.)

ACTUL II

Teatrul reprezintă partea Uliței Mari dinspre Trii-Ierarhi. În dreapta, magazia modistei Cati, avînd pe la ferestе bonete și capele, în stînga, în față, casa comisarului Săbiuță. Ulița este pustie și întunecoasă; numai un culucciu se zărește în stînga, la colțul casei comisarului. La ridicarea cortinei un orologiu îndepărtat bate șepte ore și, după ce încetează, culucciul strigă: *„Raita!"*

SCENA I

LEONIL *(ieșind din magazia modistei)*: Adio, scumpă și neprețuită modistă!... înger cu bonetă și cu papiliote, care-mi îndulcești viața și-mi tivești basmalele! Așteaptă-mă păn' într-un ceas, că am să mă-nfățoșez ochilor tăi de șopîrlă în costium de Irod-împărat, căci ești vrednică a te numi împărăteasa modistelor și amoreza unui crai!

CATI *(iese pe pragul ușii)*: Adio, craiule, berbantule. *(Închide ușa.)*

LEONIL *(viind în fața scenei)*: Ca modista lighioaie plăcută nu este pe fața pămîntului. Cu inima te iubește și cu degetele-ți coase cămeși... dacă nu-ți scoate ochii... Dar apropo de bal masche... cu ce-oi să mă duc la teatru? Prietinii care-or să vie cu mine, îmbrăcați în irozi, mi-au mărturisit că-s tufă de parale; pe de altă parte, casierul nu face credit, și cît pentru bătuți... *(își pipăie buzunarele)* i-au bătut vîntul de mult!... ș-așa de mult, încît a rămas pustie-n urmă... Mări, ce-mi pasă! bun îi Dumnezău, mai ales pentru cadeți de cavalerie. *(Se pune drept ca un soldat.)* În stînga! piciorul drept înainte, marș! *(Pornește cătră fund, făcînd marș.)* Ranplanplan, ranplanplan, plan, plan, plan. *(Iese prin fund în stînga.)*

SCENA II

SĂBIUȚĂ (ieșind din casa lui), MARGHIOLIȚA (pe pragul ușii)

SĂBIUȚĂ: Închide bine ușa pe dinlăuntru, Marghioliță, și nu mă aștepta în astă-noapte, că eu poate n-oi veni acasă păn-în ziuă.

MARGHIOLIȚA: Cum?... toată noaptea ai să te trudești?

SĂBIUȚĂ: Așa cere slujba, fata mea. Cu sara bună.

MARGHIOLIȚA: Noapte bună, tată. *(Închide ușa.)*

SĂBIUȚĂ *(viind în fața scenei)*: Agă! agă!... De cînd gîndesc să mă fac agă, eu, șatrarul Săbiuță... îs bun de dus la agie... Brrr... da frig îi!... da frig îi!... Auzi, comploturi de irozi, brrr... parcă-mi curg sloiuri de gheață pe spinare... Desară-s rînduit la teatru. Am să mă-mbrac și eu în irod, să m-amestec pintre măști și să trag cu urechea, doar oi descoperi ceva... Hei! culucciu...

CULUCCIUL: Aud.

SĂBIUȚĂ: Să iei sama, dacă-i videa irozi, s-asculți ce-or vorbi. Auzi?

CULUCCIUL: Aud.

(Săbiuță iese prin fund, în dreapta.)

SCENA III

CATI, MARGHIOLIȚA

CATI *(ieșind pe pragul ușii)*: Marghioliță, Marghioliță!

MARGHIOLIȚA *(asemene)*: Ce dorești, Cati?

CATI *(viind în mijlocul scenei)*: Vin' degrabă să-ți spun ceva.

MARGHIOLIȚA *(asemene)*: Ce lucru?

CATI: M-am întîlnit astăzi cu iubitul tău, cu Alecu, într-o casă și m-au însărcinat să-ți zic că nu te iubește nicidecum.

MARGHIOLIȚA: Ha, ha, ha, nebuno... Dar Leonil al tău cum se mai poartă cu tine?

CATI: Ca un leu. Mă iubește mai mult decît trîmbița scadronului și mi-au făgăduit că m-a lua.

MARGHIOLIȚA: Ce bine-ar fi să ne măritățm odată amîndouă!

CATI: Poate-o da Dumnezău... Da, ian spune-mi: gătitu-ți-ai costiumul de bal masche?

MARGHIOLIȚA: Îi gata... însă mă tem să mă-mbrac cu el.

CATI: Pentru ce?

MARGHIOLIȚA: Cînd gîndesc să merg la bal masche fără știrea tătîni-meu, mi se taie tot glasul.

CATI: Nu fi copilă. Ce te temi, după ce ai să mergi cu mine?

MARGHIOLIȚA: Știu; dar dac-a afla tată-meu?

CATI: Îi zice că s-au înșălat și te-a crede.

MARGHIOLIȚA: Dar Alecu?

CATI: Lui Alecu îi spune că te-ai dus la bal masche cu nădejde de a-l întîlni pe dînsul. Și, cine știe... poate să-l găsim acolo.

(Trece prin fund un neamț beat care zice: „Gott verlasst kein Deitscher nicht!...")

MARGHIOLIȚA *(spărietă)*: Vine cineva. *(Fuge în casă.)*

CATI: La opt ceasuri să vii la mine. *(Intră în magazie.)*

SCENA IV

ALECU *(vine prin fund din stînga, purtînd o ghitară pe sub manta)*: Oare să fi ieșit comisariul de-acasă? *(Se apropie de casa lui Săbiuță și caută pe fereastă.)* Perdelile sînt trase. Nu se vede nimic. Ian să cerc a da de știre Marghioliții, după chipul obicinuit... să-i cînt pe sub ferești. *(Își acordă ghitara.)* Bre! da frig îi! îmi îngheață degetele pe strune... Ah, Marghioliță! cît trebuie să te iubesc, pentru ca să fac strajă noaptea pe la mezul iernei!... numai un amor înflăcărat ca al meu poate răbda 17 graduri de frig. Haide!...

cum a da Dumnezău... într-un noroc! *(Se primblă pe sub ferestele Marghioliții, cîntînd din ghitară și din gură:)*

Vină, dragă, păn'te-aștept,
Să te strîng la pept,
Că de frig și de-al tău dor
Eu îngheț și mor.

(Cîntă iar la fereasta Marghiciții.)

Nimic nu se ivește!... oare ce-au pățit azi de nu m-aude, c-am răgușit cîntînd... Să cerc și de-al doilea oară. *(Cearcă ghitara.)* Tronc! s-au discordat ghitara!... Pas acum de-o acordează cu mînile înghețate! *(O acordă.)*

SCENA V

ALECU, LUNĂTESCU (învălit în manta, intră prin fund din dreapta urmat de patru lăutari)

LUNĂTESCU *(către lăutari)*: Stați aici în colț puțintel și vă gătiți scripcele. *(Viind în fața magaziei Catii, fără a vedea pe Alecu.)* Iată-mă-s, în sfîrșit, lîngă casa Afroditei inimii mele!... Mi-au venit în gînd să-i dau o serenadă prin care să-i pot face cunoscută starea jalnică a sufletului meu... și nădăjduiesc că, după oftările ce va auzi, se va milostivi a priimi cîte i-am propus azi după-masă. *(Caută pe fereasta Catii).*

ALECU *(nevăzînd pe Lunătescu)*: În sfîrșit am acordat-o! *(Cercînd ghitara.)* Sună bine acum.

LUNĂTESCU: Îi acasă! Acu-i vremea. *(Face semn țiganilor să înceapă.)*

ALECU: Curaj, Alecule.

(În timp ce Alecu cîntă, lăutarii se pornesc din fund grămadă și vin păn'în fața scenei, cîntînd: „Ah, noroc norcace!", pe urmă se întorc înapoi, iar vin și iar se duc în fund. Lunătescu stă cu dosul la Alecu și privește cu drageste la ferestele Catii.)

ALECU

(cîntînd)

Vină, dragă, păn' te-aştept . . .

LUNĂTESCU: Cîntă cu suflet, bălaure.

ALECU *(mînios)*: Cine dracu au adus cioarele aieste? *(Voieşte să cînte, dar nu poate din pricina lăutarilor carii răcnesc în gura mare: „Ah, noroc noroace!")*

LUNĂTESCU: Oftează, baragladină!

ALECU

(cîntînd)

Să te strîng la piept,

Ei, geaba! nu-i chip de cîntat! *(Către Lunătescu.)* N-auzi, domnişorule? N-ai putea să te duci să urli mai departe?

LUNĂTESCU *(neîntorcîndu-se)*: Uliţa-i cît a mea, cît a d-tale. *(Către lăutari.)* Trage of grozav, cioroiule!

(Lăutarii ţip cît le ţine gura.)

ALECU

(cdată cu lăutarii)

Că de frig şi de-al tău dor
Eu îngheţ şi mor.

(Ferestele se deschid la amîndouă casele. Cati şi Marghicliţa se arăt.)

SCENA VI

Cei denainte, CATI, MARGHIOLIŢA

CATI, MARG. } Ce vuiet îi în uliţă?

ALECU *(zărind pe Marghioliţa şi alergînd la fereastă)*: Marghioliţa!

MARGHIOLIŢA: Tu eşti, Alecu?

(Se pun amîndoi la vorbă, încet.)

LUNĂTESCU *(zărind pe Cati)*: Modista! *(Către lăutari.)* Tăceți, măi. *(Se apropie de fereastă.)*

(Lăutarii tac și se duc.)

CATI: Ce văd? Cuconul Tachi!

LUNĂTESCU: Eu și iar eu, frumoasă Afrodită!

CATI: Dar ce cauți noaptea pe uliți cu lăutari?

LUNĂTESCU: Nu mă osîndi, scumpă modistă ce ești, că numai amoriul ce am pentru tine au putut să mă scoată din sărite.

CATI: Nu ți-e rușine să vorbești așa, d-ta, om însurat?

LUNĂTESCU: Ei! dragă, cu rușinea astăzi n-o scoți la cap. Dar nu-i vorba de rușine... îi vorba că te iubesc așa de năstrușnic, încît acum sînt *adiafor* păn' și de ciubuc! eu, care eram în stare să-mi vînd sufletul pentr-o liule de tiutiun.

CATI: Ha, ha, ha! Ș-apoi ai obraz să-mi zici că mă iubești ca sufletul?

LUNĂTESCU: Ascultă-mă: Ce vrei de la mine? capele? bonete?

CATI: Foarte-ți mulțămesc, că am prea multe.

LUNĂTESCU: Cu adevărat!... ți-i magazia plină! Spune-mi dar ce dorești? Droșcă de birjă cu luna? mobile?... Poroncește supusei slugi a matale.

CATI *(scoțînd o notă din buzunar)*: Vreu să-mi plătești socoteala cucoanei d-tale.

LUNĂTESCU *(în parte)*: M-au prins în căpcană, diavoloaica. *(Tare.)* Cu mare bucurie... Cît îi acea socoteală?

CATI: Triizăci și doi de galbini.

LUNĂTESCU: O bagatelă... Iată banii, spre dovadă că sînt gata a împlini toate dorințile matale... numai de mi-i da o dulce nădejde... *(Scoate punga și numără banii pe fereastă.)*

ALECU: Zău? mergi la bal masche, Marghioliță?

MARGHIOLIȚA: Merg cu Cati... Nădăjduiesc însă că mi-i sluji de cavaler, Alecule?

ALECU: Păn' la moarte, scumpa mea. *(Vorbesc iar încet.)*

(În timp ce Lunătescu numără, jignicerul Vadră intră din dreapta, prin fund, șuierînd cu mirare și căutînd cu curiozitate împregiurul lui, fără a vedea însă pe Alecu și Lunătescu.)

SCENA VII

Cei denainte, VADRĂ

VADRĂ: Măi! măi! măi!... da mare tîrg!... Ce de minunății!... Ian privește uliți, să mergi cale de-o poștă și să nu le mai dai de fund. Bre! bre!... și cînd gîndesc... puteam să mor făr-a videa Ieșu, eu, jignicerul Vadră ot Nicorești, care de cînd m-au făcut mama nici c-am ieșit din Nicorești... Slavă ție, Doamne, că m-ai învrednicit a întra și eu o dată în capitație!... Atîta numai îmi pare rău, că am sosit noaptea... și nu știu cum să fac ca să găsăsc gazda nepotului meu Alecu... sau măcar casa cuconului Tachi Lunătescu... Pe alții nici că cunosc în capitație...

(Tot vorbind, se apropie încet de culucciu fără a-l vedea.)

LUNĂTESCU *(numărînd)*: Triizăci, triizăci și unul, triizăci și doi... Tocmai?

CATI: Tocma... Foarte-ți mulțămesc.

CULUCCIUL *(la urechile lui Vadră)*: Raita!

VADRĂ *(spăriet)*: Ho! *(Viind iute în fața scenei.)* Ce dracu au oamenii pe-aici de se sparg așa, noaptea? *(Își stupește în sîn.)*

(La răcnitul culucciului, Alecu și Lunătescu se întorc și zăresc pe Vadră; iar Cati și Marghicliția închid degrabă ferestele.)

ALECU } *(în parte)*: Nu cumva m-au văzut?
LUNĂT. }

(Se apropie amîndoi de Vadră, ascunși în mantale, și apucîndu-l fiecare de cîte o mînă, îi zic cu vocc groasă;)

ALECU: De-i spune ce-ai văzut, te stropșesc!

LUNĂTESCU *(arătînd pistoalele)*: De-i zice-un singur cuvînt, ești mort!

VADRĂ *(spăriet)*: Elei!

(Vadră rămîne încremenit; iar Alecu și Lunătescu se depărtez de el, mergînd spre fundul scenei.)

SCENA VIII

Cei denainte, LEONIL (îmbrăcat în costum de irod)

LEONIL *(ieșind din stînga, se pune dinaintea lui Alecu și a lui Lunătescu, declamînd cu voce tare)*:

Eu sînt Irod-împărat,
Care pe cal am încălecat,
Și pămîntul s-a cutremurat!

ALECU: Să fii d-ta sănătos. *(Fuge în dreapta.)*

LUNĂTESCU *(spăriet)*: Valeu! *(Scapă pistoalele jos, tremurînd.)*

LEONIL: Închină-te dinaintea stăpînului tău, ființă fricoasă, supusă sabiei mele.

LUNĂTESCU *(plecîndu-se pănă la pămînt)*: Nu te-ndura de mine păcătosul, domnule revoltant, că am o casă de copii... și sînt patriot bun, moldovan curat.

LEONIL: Moldovan?... ba, mai degrabă jidan, că ești prea voinicos da fricos. Haide, caută-ți de drum și adă-ți aminte cît îi trăi de vestitul și preaputernicul Irod-împărat, luceafărul Răsăritului!

LUNĂTESCU *(fugînd prin stînga)*: Aud, slăvirea-ta.

LEONIL *(luînd pistoalele de jos)*: Ha, ha, ha!... fricoasă lighioaie! și încă purta pistoale ca giupînul Leiba din codrul Herții... Știi că-s bune pistoalele?... Numai bune de scos plata de la bal masche. *(Le pune la brîu.)*

VADRĂ *(pe gînduri)*: Unul m-a stropși și altul m-a omorî de-oi zice vrun cuvînt... Unde m-am vîrît eu?... Nu cumva am întrat într-un tîrg de ieniceri? *(Stă cu ochii țintiți în jos.)*

LEONIL *(zărind pe Vadră)*: Cine să fie acest blagoslovit creștin încoronat cu căciulă brumărie și

înfășurat cu contăș de vulpe?... Amirosă a provinție cale de-o poștă! Ian să videm. *(Se apropie de Vadră pe dinapoi și strigă:)*

Eu sînt Irod-împărat!

VADRĂ *(răsărind)*: Ho, drace! Ce dihanie-i asta?

LEONIL *(în parte)*: Îi chiar provințial!... Am să-l spariiu și pe dînsul. *(Tare.)* Răspunde-mi cine ești?... și ce cauți noaptea, fără fînar, pe ulițile capitaliei noastre?

VADRĂ *(în parte)*: Da... vorbă-i? Numaidecît ți-oi răspunde, ca să mă omoare ceialalți doi.

LEONIL: Ei!... auzi? ești surd ori mut?

VADRĂ *(în parte)*: Sfinte Panteleimoane!... Sfinte Nastasî!...

LEONIL: Uită-te la mine, provințialule, și te supune la poroncile lui Irod-împărat, că de nu mi-i asculta, va fi rău de pelea ta.

VADRĂ *(în parte)*: Na și altul!... aista m-a ucide dacă n-oi grăi! Mări, unde dracu mă găsăsc? *(Tare.)* Nu te mînia, măria-ta, dacă nu-ți răspund... Mă tem de ceialalți.

LEONIL: Care ceialalți? *(În parte.)* Ha, ha, ha... Se vede că și-au mai bătut gioc cineva de dînsul. *(Tare.)* Eu îți dau voie să vorbești.

VADRĂ: Așa? Ei! apoi, spune-mi, te rog, măria-ta... nu știi unde șade nepotul meu, Alecu Mădian?

LEONIL: Nepotul d-tale? *(În parte.)* Să fiu al dracului de-l cunosc.

VADRĂ: Eu sînt jignicerul Vadră ot Nicorești ș-am venit la Ieș ca să-l văd.

LEONIL: Să vezi Iașul sau nepotul?

VADRĂ: Pe-amîndoi.

LEONIL: Dacă vrei să cunoști Iașul, caută-mpregiur și l-îi videa; mirosă și l-îi simți. Cît pentru cuconu Alecu Mădian, trebuie să te hotărești a veni cu mine unde te-oi duce eu... dar să nu-ți fie frică. *(În parte.)* Am să-l duc la bal masche să-mi plătească bileturile. *(Tare.)* Parale ai?

VADRĂ: Am vro cîteva! dar... pentru ce?

LEONIL: Nu-ți pasă și nu te teme, că te ieu sub ocrotirea mea.

VADRĂ: Sărut mînile. *(În parte.)* De treabă împărat!

LEONIL: Dar pentru ca să poți întra acolo unde vreu să te duc ca să vezi pe nepotul tău, trebuie să-ți pun o decorație neapărat.

VADRĂ: Ce-i cocorația ceea?

LEONIL: Un sămn de cinste. Vin dar să te decorez. Întinde nasul.

VADRĂ: Nasul?

LEONIL: Of! Nu mă supăra și întinde-l fără grijă. *(Îi anină lui Vadră un nas minciunos.)*

VADRĂ: Da bine, mă rog, acole se pun cocorațiile?

LEONIL: Unii le poartă la pept, alții le spînzură de gît; dar fiindcă decorația ce-ți hărăzesc este mai *șucada*, ți-o anin de nas.

VADRĂ *(rîzînd)*: Pentru că nasul îi mai sus decît gîtul... am gîcit?

LEONIL: Ai gîcit, o! preacinstite Vadră!... Acum te sfătuiesc să ții nasul tot mai sus, pentru că sîntem într-o vreme cînd rîdicatul nasului e de *bon ton*.

VADRĂ: De monton?

LEONIL: Dar, de monton. *(În parte.)* Bravo, Leonil, te-ai pus la cale despre bileturi. Acum hai să dăm de știre Catii.

VADRĂ: Ei! mergem?

LEONIL: Acuș... Așteaptă-mă puțin aici că vin îndată. *(Merge spre magazia Catii.)*

VADRĂ: Ce!... mă lași sîngur?

LEONIL: Nu te teme, că ești decorat... rîdică nasul mai sus, frate. *(Întră la Cati.)*

SCENA IX

VADRĂ; mai pe urmă, MARGHIOLIȚA

VADRĂ: Măi, că șugubață-i capitația asta! Bietul frate-meu, Dumnezău să-l ierte! îmi spusese cu adevărat că aici se fac multe pozne ziua meazamare; iar de cele ce se întîmplă noaptea nu mi-au

pomenit. Se vede că și aici, ca și la Nicorești, el se culca odată cu găinile.

MARGHIOLIȚA *(îmbrăcată în costum de fantazie și purtînd pe obraz o mască de catife neagră, iese din casa ei și zice în parte)*: Cînd ar ști tatăl meu că mă duc la bal masche, m-ar închide la monăstire. *(Trece pe lîngă Vadră și intră la Cati.)*

VADRĂ *(răsărind)*: Mai iată o dihanie! asta-i cu obraz negru!... trebuie să fie vro arăpoaică... Bre, bre, bre! a dracului tîrg!

(Trec prin fundul scenei mai multe măști, cu fanare în mini și cîntînd:)

Haideți, frați, să trăim bine,
Să trăim noi între noi,
Căci curînd timpul ne vine
Încărcat tot de nevoi.

VADRĂ: Mai iată și alte lighioi! Bre, bre, bre! da multe soiuri de dihănii mai sînt în Ieș!

(După măști, trec doi draci sărind și împungînd cu coarnele pe un jidan care strigă: „Ah vei! ghevalt!")

VADRĂ *(spăriet de tot)*: Iaca și dracu! *(Își ascunde capul în blană și-și face cruce zicînd:)* *Fevghe satana! (După ce nu se mai aude nimic, el scoate capul din blană.)* Am asudat!... sărmane Vadră! cine te-o îndemnat să vii tu în capitație?... Of, of!... Se vede c-am agiuns în vremea lui Antihîrț... *(Își face cruce.)* Brr... tare mi-i frică... și cînd aș putea... tare-aș fugi înapoi la Nicorești... Lehamite și de nepot și de Ieș, dacă nu poți face două pasuri făr-a da de dracu pe uscat... Mă duc, fug în lume, de-oi ști că m-oi întoarce pe gios acasă. *(Face doi pași cătră fund și se oprește.)* Iar dihănii!

SCENA X

VADRĂ, ALECU (îmbrăcat în păpușer, intră prin dreapta, purtînd un coș cu păpuși), DOI PRIETENI (costumați, ai lui Alecu, îl urmează, ducînd cușca păpușilor), UN LĂUTAR

(cîntînd din vicară, vine după ei), IROZI, PRIETENII LUI LEONIL (intră prin stînga totodată, fiind precedați de steua pe care o duc doi băieți. Toți port nasuri minciunoase.)

ALECU *(strigă întrînd)*: La păpuși! păpușele românești! tot să stai să le privești!

IROZII *(strig)*: Irozi! Irozi! Steua!

VADRĂ: Aș giura că-s pe ceea lume.

(Irozii și păpușerii se opresc față-n față, la mijlocul scenei.)

UN IROD: Fă-te-n lături, păpușăriule, și dă pas ostașilor lui Irod-împărat.

ALECU: Faceți voi în lături, irozi nerozi ce sînteți. Nu știți că trăim în veacul păpușăriilor?

IRODUL: În lături îți zic, păn' ce nu te rup în două ca pe-o păpușă.

ALECU: Tu pe mine? ha, ha, ha! Vină dacă-ți dă curăua și dacă vrei să te vîr în cosciugul ista cu Vasilachi țiganul.

IRODUL *(către ceialalți irozi)*: La săbii, copii, în numele lui Irod-împărat.

ALECU *(către păpușeri)*: La pari, băieți, în numele lui Vasilachi țiganul.

(Irozii trag săbiile. Păpușerii ridic ciomegele.)

VADRĂ: Iaca pozna!... Păpușile or să facă moarte de om!

SCENA XI

Cei denainte, LUNĂTESCU și SĂBIUȚĂ (arătîndu-se în fund), LEONIL, CATI și MARGHIOLIȚA (ieșind din magazie cu măști de catife neagră pe obraz. Leonil poartă nas minciunos)

LEONIL *(către dame)*: Veniți cu mine. *(Văzînd scena din fund.)* Ce văd? Irozii mei încăierați cu niște păpușări! *(Aleargă iute de se pune între dînșii.)* Stați, voinicilor, că mai sînt și eu pe-aici. Ce?...

vreți să vă bateți în vreme de pace și să v-aprindeți în vreme de iarnă?... Cine v-au însuflat dorința de-a tulbura liniștea publică, tocmai sub nasul cinstitului culucciu care vă privește din colț?... Vă poroncesc în numele meu să puneți satîrele-n teacă, și vouă, să lăsați ciomegele-n odihnă păn' ce-a cînta cucoșul...

ALECU: Și cine ești tu ca să ne dai poronci?

LEONIL: Eu sînt Irod-împărat, care pe cal am încălecat și pămîntul s-au cutremurat!

CATI *(cunoscînd vocea lui Alecu)*: Și eu sînt Cati, prietina d-tale, cucoane Alecu.

ALECU: Madmuazel Cati?

LUNĂTESCU *(în parte)*: Cati!

CATI: Și mai iată ș-o tînără copilă care dorește a se face păpușa d-tale. *(Arată pe Marghioliția.)*

(Marghioliția se duce lîngă Alecu.)

CATI: Haideți dar cu toții împreună la bal masche.

TOȚI: Haideți, haideți!

LEONIL: Care vra să zică, am închiet pace! Și din ceasul acesta sîntem prietini? Păpușile cu irozii se prind frați de cruce!... haideți dar să giurăm cu toții pe steua aceasta *(arată steua)*, că ne vom da tot soiul de agiutor, la tot soiul de întîmplări ce vom avea în astă-noapte!

TOȚI *(întinzînd mînile spre stea)*: Giurăm!

LUNĂTESCU: Ai auzit giurămîntul complotului, dragă Săbiuță?

SĂBIUȚĂ: L-am auzit, cucoane Tachi.

LEONIL: Acum, dați-mi voie să vă recomendez un suflet blagoslovit, care-au venit înadins din fundul provinției pentru ca să ne plătească bileturile la locul știut. *(Arată pe Vadră.)* Iată sufletul!

VADRĂ *(în parte)*: Ce zice?

TOȚI: Hura! să-l luăm în triumf!

(Irozii se arunc asupra lui Vadră și-l umflă pe sus.)

VADRĂ *(zbătîndu-se în brațele lor)*: Da dați-mi pace; că mi-ți rupe vro mînă. *(În parte.)* Ah, Sfinte Panteleimoane! scapă-mă din ghearele lor, că ți-oi da trii paraclisuri.

LEONIL: Haideți, fraților! balul ne-așteaptă; gloria ne cheamă! Steua aceasta să ne lumineze drumul, căci fînarele de pe uliți s-au lăsat în nădejdea lunei pe astă-sară, și luna în nădejdea fînarelor.

(Se pornesc cu toții prin dreapta. Steua merge înainte; după dînsa, Leonil dînd brațul Catii; pe urmă irozii, ce duc în triumf pe Vadră; după aceștia, Alecu cu Marghiclița și, în sfîrșit, păpușerii cu cușca. În timpul acestei ieșiri, Leonil comandă în gura mare marșul; irozii strig: „Irodul!"; păpușerii răcnesc: „La păpuși!"; orhestra cîntă un marș triumfal.)

LUNĂTESCU *(viind în mijlocul scenei)*: După dînșii, voinice Săbiuță! Patria are ochii asupra noastră!

SĂBIUȚĂ: Agă?

LUNĂTESCU: Agă.

(Se răped amîndoi după irozi. Culucciul strigă: „Raita!")

(Cortina cade.)

ACTUL III

Teatrul reprezintă sala teatrului în timp de bal masche. Luminație mare. Măști multe în diverse costume joc polca în fund.

SCENA I

TARSIȚA și SAFTA (în domino)

TARSIȚA *(cetind ravașul lui Leonil)*: „Vină, puiule, la bal masche. Eu voi fi îmbrăcat în Irod-împărat!..." Iată acum un ceas de cînd aștept, și nici un Irod încă n-am zărit. Safto! nu l-ai întîlnit pin sală?

SAFTA: Pe ofițerul?

TARSIȚA: Dar, pe Leonil.

SAFTA: Nu, cucoană. Am auzit însă că s-au suit la *bunfet* cîteva măști nouă... Poate-a fi acolo?

TARSIȚA: Hai degrabă, Săftico, să luăm un ceai. *(În parte.)* Ah, Leonil! Cît trebuie să te iubesc, pentru ca să mă pun în primejdie de a bea un ceai la bufet!

(Ies amîndouă prin stînga.)

(Polca încetează.)

SCENA II

MĂȘTILE *(strig)*: Mazurca... valțul... polca... hora!

UN TURC *(către orhestră)*: *Banabak!* cînta la mine un *mane ghiuzel, ghiuzel,* ha! sa zicem la tine: *aferim ciugiuk.*

UN JIDOV *(asemene)*: Inchi si vezi, jupine cu doba, chinta pe balabusta, că ți-oi lua măsur de-un ciubot.

UN DRAC *(împingînd pe jidov)*: Fugi, Iudă!

JIDOVUL: *Avei! ghevalt...* Urzichi.

DRACUL *(la muzicanți)*: Vă poroncesc, în numele lui Scaraoțchi, să-mi cîntați un valț drăcesc... că de nu, vă umflu pe sus.

(Orhestra cîntă valțul pe jumătate de ton. Măștile joc în fund. Dracul joacă valțul cu jidovul.)

SCENA III

LEONIL, CATI, ALECU, MARGHIOLIȚA, VADRĂ, IROZI, PĂPUȘI, STEUA (toți intră prin stînga, păstrînd rînduiala însemnată la finele actului al II[-lea]. Valțul contenește și măștile s-adun împregiurul irozilor)

LEONIL: Irod! Irod!

ALECU: Păpușele românești... tot să stai să le privești!

VADRĂ *(căutînd cu spaimă împregiur)*: Săracul de mine! ce de mai drăcii! Ce de mai minunății! Bre! bre!... parcă-i halima!

TURCUL *(lui Alecu)*: Hei, *banabak!* nu-i jucam la mine *karaghioz?*

ALECU: Ba giucam, *efendi*... dar tu ce dam la mine?

TURCUL: Dam *bakşiş!* cinci butelci de vin cu *buuum!*

ALECU: *Aferim, kapioldaş!* Hai dar la bufet îndată să mai prindem la inimă, c-am înghețat de frig afară.

TURCUL: *Peki, peki.* Hade sus la cafenea.

TOŢI: Haideți... hai!

LEONIL *(lui Vadră)*: Vin' cu noi, provinție blagoslovită.

VADRĂ: Unde?

LEONIL: La bufet! să bei șampanie... de la Nicorești.

VADRĂ: Ce să beu? Șampan?... ba, mă ferească Dumnezău!

LEONIL *(împingîndu-l)*: Ei! marș înainte și nu mai cîrcni.

VADRĂ: Mări, unde dracu m-au adus păcatele? Bre, bre!

(Toți ies prin dreapta, afară de cîteva măști ce stau în fund.)

SCENA IV

LUNĂTESCU, SĂBIUȚĂ (îmbrăcați în irozi și purtînd nasuri minciuncase, intră prin stînga. Trei comisari îi urmează.)

LUNĂTESCU *(arătînd măștile ce ies)*: Îi vezi, *arhon* șatrar?

SĂBIUȚĂ: Îi văd, cucoane!

LUNĂTESCU: Ceasul primejdiei se apropie!...

SĂBIUȚĂ: Așa mă tem.

LUNĂTESCU: Te temi?...

SĂBIUȚĂ: Vorba vine.

LUNĂTESCU: Că te poftesc să nu cumva să mă lași la dică. Eu am venit cu d-ta, precum m-ai rugat... iar apoi n-am gust să-mi dau pelea popii.

SĂBIUȚĂ: Nici popii, nici preutesii, cucoane, că doar sîntem în putere; și de vreme ce ne-am îmbrăcat și noi în irozi, revoltanții ne-or crede din partida lor.

LUNĂTESCU: Din partida lor? eu!... asta-mi vine cam *paraksîn, arhon* șatrar... dar d-tale?

SĂBIUȚĂ: Ei, cucoane!... mai bine *paraksîn* așa, decît pe spinare. *(Către comisari.)* Voi făcut-ați pregătirile trebuincioase, precum v-am poroncit?

COMISARII: Avem vro triizăci de slujitori.

SĂBIUȚĂ: Nu-s tocmai destui.

LUNĂTESCU *(spăriet)*: Oare?

SĂBIUȚĂ: Cu toate aceste, duceți-vă de vă împărțiți... pe la locurile știute; și cînd oi striga *iuruș!* să săriți cu toții. V-am spus că revoltanții sînt îmbrăcați în irozi?

COMISARII: Dar, ca d-voastră?

SĂBIUȚĂ: Hî, hî!... Hai, duceți-vă!... dar să nu mă lăsați cînd îți auzi strigînd: *iuruș!*

COMISARII: *Ni boisa.*

LUNĂTESCU: Gîndiți că patria își încredințază soarta în mînile a patru comisari: voi trii și șatrariul al patrule.

SĂBIUȚĂ: Cu adevărat... Unul și cu trii fac patru.

LUNĂTESCU: Așa-i?... Hai... duceți-vă.

(Comisarii ies.)

SCENA V

LUNĂTESCU, SĂBIUȚĂ (se primbl turburați)

SĂBIUȚĂ: Acum au sosit vremea să dovidesc lumei că această sabie nu-i în zădar aninată de Săbiuță, vel șatrar și biv-vel comisar!

LUNĂTESCU: Dar, Săbiuță dragă, să dovidești ce ți-a plăcea, și mai ales dă dovidești complotiștii, căci patria...

SĂBIUȚĂ: Patria?... O! Patrie! nu ai frică că eu te-aș lăsa în primejdie... cînd e nădejde de agie.

LUNĂTESCU: Mai ales...

SĂBIUȚĂ: Am să-i fac praf!...

LUNĂTESCU: Și pulbere, ca să nu mai rămîie nimic din ei.

SĂBIUȚĂ: Nimic!

LUNĂTESCU: Nimic!

SĂBIUȚĂ: Da unde-s ticăloșii, să-i mănînc!... Unde-s, să-i hăcuiesc ca...

LUNĂTESCU *(în parte)*: Măi, că hapsîn îi șatrariul!

SĂBIUȚĂ: Unde-s, să le-arăt eu răsmiriți și volintirii.

LUNĂTESCU: S-au dus la bufet sus ca să beie șampanie.

SĂBIUȚĂ: Șampanie? ticăloșii!... vreu să prindă la curaj...

LUNĂTESCU: Știi ce?... n-ar fi bine oare să tragem și noi o dușcă?

SĂBIUȚĂ: Doar pentru hatîrul d-tale.

LUNĂTESCU: Eu plătesc... Mergi înainte că te-agiung. Să caut numai de am parale. *(Caută prin buzunare.)*

SĂBIUȚĂ: Vin' degrabă că mi s-au uscat gîtlejul. *(Iese prin stînga.)*

LUNĂTESCU: Unde, Doamne iartă-mă, să-mi fie punga?... Oare nu cumva mi-au șters-o vrun moțpan?

*(În timp ce **Lunătescu își caută buzunarele, Tarsița și Safta intră prin stînga.**)*

SCENA VI

TARSIȚA, SAFTA, LUNĂTESCU, MĂȘTI

TARSIȚA: În zădar am așteptat la bufet... n-am zărit nici un irod.

SAFTA *(arătînd pe Lunătescu)*: Iaca unul, cucoană!...

TARSIȚA: Bine zici, Săftico... El trebuie să fie... Leonil!

LUNĂTESCU: Ba mi-au șters-o ca mai bine.

TARSIȚA: Stăi deoparte, Săftico!... Ah! cît îmi tremură inimioara!...

(Safta se amestecă cu măștile în fund. Tarsița se apropie încet de Lunătescu.)

LUNĂTESCU *(în parte)*: Pas de bea șampanie dacă poți...

TARSIȚA: La cine gîndești așa, iubite irodule?

LUNĂTESCU *(răsărind)*: Ce face?

TARSIȚA: Știu că sufletul tău arde în flacăra unui amor învăpăiat pentru un alt suflet ce tot asemine se usucă la para dragostei nemărginite.

LUNĂTESCU: Ce face?

TARSIȚA: Ah! cînd ai ști cît de mult te adorează acel suflet... tu n-ai sta cufundat în gînduri triste, ci ai sări în pod.

LUNĂTESCU: Să sar în pod? *(În parte.)* Mări, ce pacoste-i asta, de se leagă de mine nitam-nisam?

TARSIȚA: Dar, scumpul meu, bucură-te și te veselește, căci dama gingașă ce iubești... te iubește!... și cum să nu te iubească, tu care sameni chiar un Făt-logofăt cu părul de aur!...

LUNĂTESCU *(în parte)*: Ei! *to paroksilose! (Tare.)* Ian ascultă, madamă, cată-ți de drum și-ți găsește logofeți aiurea, că eu n-am vreme de-ascultat povești cu Feți-logofeți. *(În parte.)* Mări, că a dracului!...

TARSIȚA: Povești!... Ce vorbe sînt aieste?... Da... nu mi-ai scris tu astăzi c-ai să vii aici îmbrăcat în Irod-împărat, și că glasul meu e mai dulce decît trîmbița scadronului?...

LUNĂTESCU: Ian fugi încolo, nebuno, că ți-oi da acuș o trîmbiță...

TARSIȚA: Așa, blăstămatule?... așa mă priimești, cînd eu pentru hatîrul tău mi-am lăsat bărbatul la cărți și l-am făcut să creadă că mă duc la cumnățica!... Da nu știi că-s în stare să-ți scot ochii?

LUNĂTESCU *(în parte)*: La cumnățica!... Oare nu cumva-i Tarsița!...

TARSIȚA: Auzi, puștchiu! să mă facă să beu un ceai la bufet... să mă puie în primejdie de moarte! ș-apoi să se facă că nu mă cunoaște... Vai! furnica-te-ar dracii, calindroiule...

LUNĂTESCU *(în parte)*: Calindroiule!... îi Tarsița!... pe-aici mi-i drumul!... *(Fuge prin dreapta.)*

TARSIȚA: A! îs nebună?... Ian așteaptă, mangosîtule, să-ți arăt eu... *(Aleargă după Lunătescu.)*

SAFTA: Dec! da unde-aleargă cucoana?... Cucoană Tarsiță... cucoană... *(Voiește să iasă după Tarsița.)*

SCENA VII

SAFTA, VADRĂ (țiind calea Saftei)

VADRĂ: Ho, cumătră! că mai sînt și eu pe-aici.

SAFTA: Ian șăzi binișor.

VADRĂ: Ba, zău, nu, puiule, că doar eu nu-s din capitație, cu *je vous prie* și cu *pardon, mardon, lesebon* și *triton*... eu sînt, dragă, tocmai din Nicorești.

SAFTA: Poți fi și de la Cotnari... Ce-mi pasă mie?

VADRĂ: Că de-ai videa... nici mie nu-mi pasă de-ți pasă sau de nu-ți pasă. Eu vreu să gioc o horă cu tine, că de cînd am băut sus, în sofragerie, vin de cel cu spumă, parc-am întinerit de 20 de ani.

SAFTA: Da ce?... ești poate și bătrîn?

VADRĂ: Sînt ca vinul cel de Nicorești. Cu cît îi mai vechi, cu atîta-i mai bun.

SAFTA *(în parte)*: Știi că are haz moșneagu! *(Tare.)* Dă-mi drumul să mă duc.

VADRĂ: Ba, zău, nu; n-ai să scapi din mînile mele cu una, cu două. Ai să gioci, de-oi ști că s-or prăbuși scîndurile. Doar n-am băut eu degeaba un șîp de vin de cel cu dopu-n pod.

SAFTA *(în parte)*: Adică de ce n-aș giuca și eu? *(Tare.)* Prea bine, cucoane; dacă vrei numaidecît, om giuca; dar știi costrădanțul?

VADRĂ: Știu!... îi ca cel de brîu.

SAFTA: Și poalca?

VADRĂ: Și... o băteam vîrtos cînd eram mic. Vrea să zică te-ai domolit?... Cu atîta mai bine, că almintrele, zău, n-aveai ce face. Acum scoate-ți cocoratia.

SAFTA: Ce să-mi scot?

VADRĂ: Cocoratia... să te văd cum ești la față?

SAFTA: Ba, mă iartă. Numai mașca nu mi-oi mai scoate-o.

VADRĂ: Da eu nu-ți grăiesc de mașcă, soro dragă... Îți grăiesc de cocorație.

SAFTA: Fie ș-așa, dar n-o scot.

VADRĂ: N-am și eu atîta hatîr la mata?

SAFTA: Nu.

VADRĂ: Mă rog matale, puică...

SAFTA: Nu te mai ruga degeaba.

VADRĂ: Puicuță...

SAFTA: În zădar.

VADRĂ: Puiculiță...

SAFTA: Nu se poate.

VADRĂ: Suflete... *(În timp ce zice aceste, îi dezleagă masca pe furiș.)* Lumina ochilor mei... Să mă vezi mort...

SAFTA: Măcar să te și-ngrop... *(Masca cade de pe obrazul Saftei.)*

VADRĂ: Pei, drace!

SAFTA: Ce-ai pățit?

VADRĂ: Ian vezi dihanie!

SAFTA: Dihanie ești tu, blăstămatule!

VADRĂ: Și eu o numeam lumina ochilor mei!... Înc-așa rușine! *(Fuge prin stînga.)*

SAFTA *(furioasă)*: Vai! mînca-te-ar cioarele, zbîrciogule... Să-ți dau eu dihanie!... *(Aleargă după Vadră.)*

SCENA VIII

ALECU, CATI, LEONIL, MARGHIOLIȚA, PĂPUȘI, IROZI, MĂȘTI și, la urmă, SĂBIUȚĂ
(vin prin fund)

ALECU: Păpuși! păpuși...

LEONIL; Irozi! Irozi!

TURCUL: Ei *banabak*... Băut la cafenea vin cu *buuum*, hade joca la mine *karaghioz*.

(Păpușerii așează cușca pe două scaune în fața publicului. Alecu se pune în dos. Măștile s-adun împregiur. În timpul acesta Săbiuță se arată în dreapta.)

SĂBIUȚĂ *(în parte)*: Cu gîtul uscat m-am suit la bufet cu gîtul uscat m-am întors. Parcă am iască cole...

TURCUL: Ei, gata, captan?

ALECU: Gata, *efendi*... deschide-ți ochii și urechile, în patru.

SĂBIUȚĂ *(în parte)*: Iaca irozii mei... ce au de gînd să facă?... Să gioace păpușile în bal?...

ALECU: Măi, copii! cum vreți să spun... de-a dreptul? ori pe de lături?

TOȚI: De-a dreptul! de-a dreptul!

SĂBIUȚĂ *(în parte)*: De-a dreptul?... Că atîta le trebuie!...

ALECU: Bine, fie și de-a dreptul. Tăceți chitic de-acu. *(El scoate o păpușică mică și o închină publicului prin cușcă.)* „Hei!... bine v-am găsit, bine v-am văzut, cinstiți boieri și cavaleri de toată mîna, și mai mari și mai mici! Eu sînt vestitul Statu-Palmă-Barba-Cot din poveste, care trăiesc în lume de cînd se potcovea puricii cu nouăzăci și nouă de ocă de fer și sărea păn-în cer și tot le părea ușor. Ș-acum am venit aici tocmai din țara păpușilor, unde multe pozne-am văzut și multe-am auzit... De vreți să vi le povestesc?... eu sînt gata... aud?... vreți?... bucuros..." *(Către lăutari.)* Măi, bălaure, cîntă țiitura... dar pe gîtul scripcei, ca să nu te-aud nici eu, nici tu.

(Lăutarii cîntă slab cîntecul păpușilor și Alecu acompaniază.)

Într-a păpușilor țară,
Din hotare, la hotară,
Am văzut și buni, și răi,
Și cu duh, și nătărăi.

Unii mîndri și-ngîmfați
Ca bășici cu vînt umflați!
În ceea lume cît trăiesc,
La tot vîntul se-nvîrtesc.

(Către lăutari.) Cîntă cu inimă, baragladină!

SĂBIUȚĂ *(în parte)*: Auzi, tălhariul, cum batgiocorește lumea!

ALECU

Alții iar cu fudulie,
De neam mare vrînd să fie,
Se lipesc tot de cei mari...
Nu-s nici copoi, nici ogari!

SĂBIUȚĂ *(în parte)*: În mine bate... lasă, lasă...

ALECU

Alții, vrednici patrioți,
Dar mai vrednici patri-hoți,
Latră, urlă furios
Păn' ce-apucă cîte-un os.

SĂBIUȚĂ *(în parte)*: Unde-i cuconu Tachi s-asculte?

ALECU

Într-a păpușilor țară
Mulți netoți pe bani se-nsoară;
Fie fata cît de rea,
Lada numai de-a fi grea,
Fie stahie, fără dinți,
Galbenii să aibă zimți.

SĂBIUȚĂ *(în parte)*: Asta-i cam așa; n-am ce zice nici eu.

ALECU

Într-a păpușilor țară,
La mulți cinstea-i chiar de ceară;
Cît rușfetul se ivește,
Cinstea-ndată se topește!

SĂBIUȚĂ *(în parte)*: Valeu! că iar ne-au pocnit!

ALECU

În cea țară de păpuși
Tălharii poartă mănuși,
Și se jură pe dreptate,
Că le-s mînile curate!

SĂBIUȚĂ *(căutîndu-și mînile)*: Asta nu-i în pilda mea.

ALECU

Așa-i lumea! așa-i veacul!
Unii seamănă cu dracul,
Alții, cu niște momițe
Care sar din schițe-n schițe;
Alții, cu painji postiți
Ce tot prind la musculiți;
Alții, cu lei-paralei
Ce nu fac nici chiar doi lei...
Că-s păpuși, păpuși lumești!
Tot să stai să le privești.

TURCUL: *Aferim... aferim... aferim!*
TOȚI: Bravo!... bravo!...
SĂBIUȚĂ *(în parte)*: Acu-i vremea să pun mîna pe dînșii! *(Tare.)* Iuruș... *(Iese puțin prin dreapta.)*

(Păpușerii ridic iute cușca și se retrag în fund.)

SCENA IX

Cei denainte, VADRĂ (alergînd spăriet din stînga), LUNĂTESCU (viind fuga din dreapta)

VADRĂ *(trecînd răpede scena)*: Înc-așa dihanie, să m-alunge de-un ceas!... bre!...
LEONIL: Ha, ho! provințe!... cale bună!

(Vadră intră puțin în culisele din stînga și se întcarce îndată fcarte spăriet.)

LUNĂTESCU *(trecînd răpede scena)*: La fugă, Tachi, că nu-i șagă... Tarsița vrea să-ți scoată ochii!
ALECU: Bre! da aiștia se gioacă de-a puia-gaia...

(În timpul acesta, Lunătescu se întcarce răpede din culisele din stînga și, ajungînd la mijlccul scenei, se lcvește de Vadră, care fuge ca și dînsul.)

VADRĂ: Ho!
LUNĂTESCU: Ho!
VADRĂ: Na, că mi-ai turtit cocorația.
LUNĂTESCU: Valeu! că mi-ai strîmbat nasul.
VADRĂ: Chiorule!

LUNĂTESCU: Chior ești tu!

VADRĂ *(ridicînd palma)*: Te cîrpesc...

LUNĂTESCU: Ian dă, ian dă, să te văd... Ian dă...

ALECU *(despărțindu-i)*: Hei, domnișorilor... nu-i iertat să vă bateți în bal.

VADRĂ: Da cum nu l-oi cîrpi, cînd mă batgiocorește de la ochi?

LUNĂTESCU: Sărace... sărace! că nu te-mpinge păcatul...

(Măștile despart pe Vadră și Lunătescu; ei se sfădesc în fund. În timpul acesta, Săbiuță se arată cu comisari și slujitori.)

SĂBIUȚĂ: Iată-i toți buluc!... acu-i vremea... Iuruș!... pe dînșii, flăcăi!

(Comisarii și slujitorii încungiur pe irozi și păpușeri, între carii se află: Lunătescu, Vadră, Leonil, Cati, Marghiolița și Alecu.)

TOȚI: Ce vrea să zică asta?

SĂBIUȚĂ: Iuruș!... prindeți irozii și mi-i legați vîrtos.

(Comisarii leg cot la cot pe Vadră și Lunătescu.)

TOȚI: Da pentru ce? pentru ce?

SĂBIUȚĂ: N-am să vă fac raporturi vouă... volintirilor!... Țineți-i bine, voinici!

LEONIL: Dacă-i astfel treaba... apoi cine-a face un pas spre mine îl trimet să vadă pe bunică-sa.

(Scoate două pistoale.)

SĂBIUȚĂ *(tupilîndu-se)*: Să nu cumva să tragi, că te-am prăpădit!

VADRĂ *(zbuciumîndu-se)*: Că eu nu mă dau cu una, cu două... La ce să mă opriți? pentru c-am turtit o cocorație?... Eu sînt boier, măi!... neam de neamul meu n-o fost legat... auziți voi, boier!

SĂBIUȚĂ: Dacă ești boier, nu te face complotar.

VADRĂ: Clopotar o fost ficiorul tătîni-tău. Auzi, tu, guleratule?

(În tot timpul acesta, lupta urmează între irozi și slujitori.)

LUNĂTESCU *(către Săbiuță)*: *Arhon* șatrar... ***arhon șatrar***... Nu mă lăsa, frate, că doar nu-s din taraful lor.

LEONIL *(aruncîndu-se asupra lui Săbiuță)*: Pe dînsul, irozi... aista au poroncit să ne oprească... Pe dînsul, cu toții!

SĂBIUȚĂ: Cine? eu? Doamne ferește! Eu sînt irod ca d-voastră. *(În parte.)* Na, c-am pățit-o!...

(Luptătorii, după o scurtă luptă, se împart în două cete, una a slujitorilor în stînga, avînd între dînșii pe Vadră și Lunătescu legați, cealaltă, a irozilor, în dreapta, cu Săbiuță legat între ei.)

LUNĂTESCU: Măi, surzilor... vă spun de-un ceas că eu nu-s revoltant... *Arhon* șatrar! *(Se zbuciumă.)*

VADRĂ *(lui Lunătescu)*: Mări, omule, nu te zbuciuma așa, că-mi rupi coastele.

SĂBIUȚĂ *(la irozi)*: Fraților, vă zic cinstit că n-am poroncit eu nimic. *(Arătînd pe Lunătescu.)* Ia, dumnealui a strigat: „iuruș".

LUNĂTESCU: Cine? eu?... auzi minciună!... ba tu!

SĂBIUȚĂ: Ba tu!

VADRĂ *(furios)*: Ian auzi-i cum se tuesc! ba tu, ba tu, ba tu!... Da cine sînteți voi, în sfîrșit? scoateți-vă cocoratiile, ca să se lămurească pricina. *(Vine răpede în mijlocul scenei, trăgînd după el pe Lunătescu.)*

LUNĂTESCU: Încet, bre, că doar nu-s cotiugă.

VADRĂ *(arătînd pe Săbiuță)*: Împingeți-l încoaei și pe moțpanu cela, ca să ne cunoaștem la fețe.

LEONIL *(împingînd pe Săbiuță)*: Hăi încolo la *sprafcă*.

SCENA X

ALECU, LEONIL, CATI, MARGHIOLIȚA, IROZI (în dreapta), COMISARII cu SLUJITORII (în stînga), SĂBIUȚĂ, LUNĂTESCU, VADRĂ (în mijlocul scenei), MĂȘTILE (în fund), TARSIȚA, SAFTA (intrînd prin fund)

TARSIȚA: Ce este-aici? ce este?

VADRĂ: Gios cocoratiile, ș-apoi om videa ce este.

TOȚI: Gios măștile cu toții.

(Toți își desnod măștile unii la alții. Marghiolița desleagă mînile și nasul lui Săbiuță, în timp ce acesta îi desleagă ei masca: Tarsița asemene lui Lunătescu, Alecu asemene lui Vadră.)

VADRĂ		Alecu!
ALECU		Moșu-meu!
SĂBIUȚĂ	*(răpede și*	Marghiolița!
MARGHIO[LIȚA]	*cu mirare)*:	Tată-meu!
TARSIȚA		Tachi!
LUNĂT[ESCU]		Tarsița!

(Celelalte măști rîd cu hohot.)

SĂBIUȚĂ *(Marghioliței)*: Ce cauți aici, dimoni?

TARSIȚA *(lui Tachi)*: D-ta la bal?... în Irod!...

LUNĂTESCU: Ia păcate, soro.

TARSIȚA: Ba-ncă și legat? frumos!

LUNĂTESCU: Frumos, nefrumos... nu mă supăra.

TARSIȚA: Ce face?... poate că te-ai și bosumflat?... Ian poftim acasă... să ne răfuim. *(Îl ia de mînă.)*

LUNĂTESCU: Dacă-i pe răfuială... apoi ian poftim să te spovăduiesc despre cel logofăt cu părul de aur! și despre trîmbița scadronului...

TARSIȚA *(în parte)*: Au aflat tot! *(Tare.)* Ah... ah... mor... am murit!

LUNĂTESCU: Iaca pozna!

(Tachi duce pe Tarsița în brațe în mijlocul scenei, o pune pe scaun și caută să o desleșine. În timpul acesta, Alecu vorbește cu Vadră, arătîndu-i pe Săbiuță și pe Marghiolița.)

VADRĂ *(lui Alecu)*: Bine, fătul meu... am înțeles. Îți place fata șatrariului Săbiuță... Ți s-au aprins călcăile? Las' pe mine, că ți le stîng eu. *(Se îndreaptă către Săbiuță.)*

LUNĂTESCU: N-are cineva apă de colonie... sau oțet de trandafir?

VADRĂ: Da ce este? ce-i?... *(Zărind pe Lunătescu.)* Ce-mi văzură ochii?... Cuconu Tachi Lunătescu!

LUNĂTESCU: Eu, *arhon* jignicer.... Mi-au leșînat odorul, și n-am cu ce să-l disleșîn.

VADRĂ: Cheamă un tulumbagiu să-i toarne o cofă de apă din cap.

LUNĂTESCU: Că doar îi botezată o dată...

VADRĂ: Ei, stăi că eu îi sînt doftor... Hora, măi, împregiurul cucoanii Tarsiții... hora pe zdravîn.

TOȚI: Hora, hora!

(Orhestra începe o horă răpide; toți se prind la joc împregiurul lui Lunătescu și a Tarsiței.)

SĂBIUȚĂ *(Marghioliții)*: Ce-ai zis?... că nu vrei să mergi la monăstire?... auzi, drăcoaica! *(O ia de mînă și voiește să iasă.)*

VADRĂ *(oprind pe Săbiuță)*: Ho, viteazule! Stăi pe loc și nu-mi mai ciondăni nepoțica.

SĂBIUȚĂ: Care nepoțică, boierule?

VADRĂ: Ian, Marghiolița... mireasa nepotului meu Alecu.

ALECU *(închinîndu-se lui Săbiuță)*: Alecu, biv-vel păpușăr și supusul ginere al d-tale.

SĂBIUȚĂ: Cum... boieriule? Vrei să te-ncuscrești cu mine?

VADRĂ: Se vede că vreu, măcar că mi-ai zis clopotar... Da, mă rog, ian spune-mi, ce te-apucase mai dinioare s-amuți cazacii asupra noastră?

SĂBIUȚĂ: Ia, nebunii de-a lui cuconu Tachi... Visază un complot.

VADRĂ: Iar compot!... De vă-nțăleg, să fiu anaftima... Hora, măi... vîrtos, vîrtos!

SĂBIUȚĂ *(în parte)*: De nu agă, dar măcar socru... Tot m-am căptușit cu ceva! *(Merg amîndoi de se amestec în horă.)*

(În vuietul horei Tarsița se trezește și voiește să fugă cu Lunătescu, dar nu au pe unde.)

(Cortina cade.)

KIR ZULIARIDI

PERSOANE

KIR ZULIARIDI, arnăut cărunt
AFRODITA, femeia lui
PAPĂ-LAPTE, calfă de spițerie
MĂNDICA, țărăncuță

KIR ZULIARIDI [1]

COMEDIE ÎNTR-UN ACT

Reprezentată pe teatrul din Iași, în beneficiul artiștilor români, la anul 1852.

Scena se petrece în Galați.

Teatrul reprezintă un salon mobilat după moda veche, cu o ușă în dreapta pe planul I, care duce în ietacul Afroditei; mai în fund, tot în dreapta, o altă ușă care se deschide pe scara din dosul casei; în fund, ușa care dă în tindă, și lîngă ea un dulap mare; în stînga, alte două uși și o fereastă cu perdele; scaune, divanuri și o mesuță pe care este o besecte deschisă.

SCENA I

MĂNDICA, AFRODITA

MĂNDICA

(măturînd, cîntă)

Frunză verde nu știu ce,
De-aș avea o oarece...

AFRODITA *(ieșind din ietacul ei, cu lene)*: Doamne!... da mult am mai dormit!... douăsprezăce ceasuri în capăt... Măndico, fa Măndico!

[1] *Le tigre de Bengale*, par Ed. Brisebare et Marc-Michel [V.A.].

MĂNDICA: Aud, cucoană.

AFRODITA: Unde-i bărbatu-meu?

MĂNDICA: Boieriu?... se rade.

AFRODITA: De-abia acu se rade? pe la amează? Dumnealui, care se culcă odată cu găinile și se trezește odată cu cucoșii?

MĂNDICA: Ba că chiar... Mai dinioarea s-o trezit și dumnealui.

AFRODITA: Vai de mine! a fi bolnav cumva.

MĂNDICA: Cum, Doamne iartă-mă! bolnav, cuconiță?... c-acu o mîncat o ocă de masline ș-o putină de halva.

AFRODITA: Apoi dar... o pățit ceva.

MĂNDICA: Ce să pățască?... Ian, o bojbăit toată noaptea prin odăi ca un strigoi și păn-în ziuă n-o închis ochii.

AFRODITA: Iar?... l-ai văzut tu cu ochii tăi, Măndico?

MĂNDICA: Hî, hî! O ieșit pe furiș din odaia d-sale de cole *(arată ușa din stînga)*, cînd dormea toți... cu scufia-n cap, cu lumînarea-n mînă și cu iartaganu-n dinți...

AFRODITA: Cu iartaganu?...

MĂNDICA: Coșcoge spală-varză!... Știi, cel din cui... Ba încă mai ținea cu mîna dreaptă și *șușanciua* cea de-o prăjină. Parcă era să meargă să ieie Brăila.

AFRODITA *(pe gînduri)*: Curios lucru! *(Se apropie de mesuță, șede pe scaun, scoate un fes de catifea din besecte și începe a lucra la el.)*

MĂNDICA: Ș-așa, cum ți-l spun, o venit de-o ascultat la ușa ietacului d-tale; apoi s-o dus de-o pus urechile pe la toate ușile... o ieșit pe-afară, o umblat p-împregiurul casei, ca un zăvod; s-o uitat pe fereasta asta o bucată bună de vreme, și-n sfîrșit s-o întors în odaia d-sale, făcînd ia așa *(face semne de deznădăjduire comică)*: Ah! Vah!

AFRODITA: Mare minune!

MĂNDICA: Ian ascultă, cuconiță... poate că-i lunatic?

AFRODITA: Da cum, Doamne, că de trii luni de cînd m-am măritat cu *kir* Leonidas Zuliaridi, nu mi s-o întîmplat niciodată să-l văd astfel.

MĂNDICA: Apoi știi una, cuconiță?... te teme... îi zuliar.

AFRODITA: Ha, ha, ha... zuliar?... ai nebunit?... el zuliar?...

MĂNDICA: Mai știi păcatu?... Cică, după cum spun megieșii, cu nevasta d-sale cea dintîi era zuliar cît un motan și giumătate... îi făcea zile fripte...

AFRODITA: Așa spun megieșii?

MĂNDICA: Așa!... ș-apoi și alta... Cică pistoalele i-s încărcate totdeauna.

AFRODITA: Ha, ha, ha... da pentru ce?

MĂNDICA: Știu eu?... Să ucigă hamorînjîții.

SCENA II

AFRODITA, MĂNDICA, ZULIARIDI (îmbrăcat cu fustanelă, iese încet din odaia lui și ascultă)

ZULIARIDI *(în parte)*: Ţe puno la cale amundoa?

AFRODITA: Cum ai zis, fa Mândico?... hamorînjîții?... ha, ha, ha...

MĂNDICA: Apoi dă, știu eu cum îi mai cheamă, bată-i cucu!... hamoran... hamorîn...

ZULIARIDI *(în parte)*: Amori! vorbesco de amori? *To prokopsamen!...*

MĂNDICA *(spărietă)*: Piei, drace!...

AFRODITA *(ascunzînd fesul în besecte)*: Bărbatu-meu!

ZULIARIDI *(în parte)*: Ţe a ascunso la saltari *mesa?*

AFRODITA *(sculîndu-se, merge înaintea lui Zuliaridi)*: Buna dimineața, dragă!

ZULIARIDI *(zîmbind și țintind ochii la saltar)*: *Na se haro, matia mu...* Ţe ai?...

AFRODITA: Cum ai dormit astă-noapte, puiule?

ZULIARIDI: Ca un amorasi... *Ma...* țe ai?...

AFRODITA: Ești cam galbîn la față... Te doare ceva?

ZULIARIDI: La mine?... Nu mi dore niți macari virfo nasolui. Sinto voinico ca un *palikaris*. *Ma* țe ai ascunso aițe la besacta?

AFRODITA: Nimic, dragă.

ZULIARIDI: Ba ai ascunso... Mințunia spui... ian se videmo. *(Deschide besecteua.)* Un feso? straino... Pentru cap a cui feso ațesta, *kera mu?*...

AFRODITA: Pentru a matale. Pentru a cui să fie? Vroiam să-ți fac un dar cusut de mîna mea.

ZULIARIDI: *Eți na zisis? (În parte.) Țe budulas* mai sinto! na! *(Își dă o tiflă.)* Afrodita... *e ros mu,* bate la mine. *(Se pleacă în două.)* Țomagesti la mini. Fa-ma bucațele... *komatia,* che nu sinto vrednico...

AFRODITA: Te iert... dar altă dată... *(Ia fesul și-l așează în besecte.)*

ZULIARIDI: Alta data se mi dai tifla. *(În parte.)* Țe-i in muna nu-i mințuna. Ma rogo... puteam s-o pațesco *hiotika* si acum ca si cu *kera* a me țea de-ntîi... O vedo intr-o zi cu o cutiora... intrebo: țe-i? Mi raspunde dimiaii: udagați. Smunțesco cutiora... deschido, si țe gaseco in launtro?... un ofițero di pozarniți... zugravito pe fildisi. Asa m-am aprinso atunțe si mi-a venito un *parakseno,* che piste trii țeasuri m-am disparțito... *gligora, gligora. (Zicînd aceste, se apropie de fereastă.)*

AFRODITA *(viind spre Zuliaridi)*: Ce vorbești singur, dragă?

ZULIARIDI *(în parte)*: *Natos!*... iar acolo-i birbanto!

MĂNDICA *(încet, Afroditei)*: Ian privește, cuconiță; așa se uita astă-noapte pe fereastă.

ZULIARIDI *(în parte)*: Țe *puski!... A! katergari!* de te-asi prinde la muna me...

AFRODITA: Da ce cauți așa pe fereastă, suflete?

ZULIARIDI *(zîmbind)*: Privesco la rindunelele. *Ma* ian spune-mi, Afrodita, *psihi mu:* Cum petreți mata chindo ma duco de acasa?... Te pui la fereasta?...

AFRODITA: Mă pun cîteodată... pe la ceasul cînd știu că te-ntorci acasă.

ZULIARIDI: *Eți?... lipon* da-mi o *pliroforia...* nu poți se-mi spui ține-i baetu țela care sede tota

ziulica in ţerdaco lui, faţa-n faţa cu fereasta mataluţi?... *oriste?*...

AFRODITA: Care băiet?

ZULIARIDI *(arătîndu-l pe fereastă)*: Ţela... ţela, care traze ţibuki... cu perol creţo ca un *muţunaki*...

AFRODITA: Ştiu eu cine să fie?... nu l-am însămnat niciodată.

ZULIARIDI: Se mi ingropi?... *Ma* stii che-i nostimo, *diavolo?*... are *nuria*.

AFRODITA: A fi avînd; ce-mi pasă?

ZULIARIDI: Niţi mie nu-mi pasa; *omos* asi vrea se aflo de ţe sede zi si nopte in ţerdaco?... tragundo ţibuki ca un pasa, cascundo ca o stridia si stropindo necontenito doua oale de flori, ca un gradinari?

AFRODITA: Se vede c-aşa-i place. Ce-avem noi cu dînsul!

ZULIARIDI *(mînios)*: *Ma* el ţe are cu noi? de ţe se lega de noi?... *puski* nerusinato!

AFRODITA: El?

ZULIARIDI: Dimialui... priveste... Iar uda florile... *kala!*... iar îsi aprinde ţibuki... *pola kala*... si inchide fereasta... *Kirie eleison!*... traze perdeoa stinga... *To prokopsamen!*... De ţe a traso pe ţea din stinga si nu pe ţea din drepta! ha?

AFRODITA *(în parte)*: Oare nu cumva o-nebunit?

ZULIARIDI: De ţe! pentru che-i amorezato de tine, Afrodita *mu*.

AFRODITA: Amorezat?

ZULIARIDI: Chit un motanis. Ola ţe de flori insemneza: *kera mu*, coconiţa, *psihi mu*... cum vrei... Asa este?

AFRODITA: Poate.

ZULIARIDI: Perdeoa din stinga... inţalezi?... in stinga inima!... *lipon*, coconiţa, inima me... ţibuki aprinso vra se zica: arde, se topeste pentru mataluţi. Piste tot, cu ola, cu perdeoa si cu ţibuki, birbanti ţi faţe o declaraţie de amori: Coconiţa, inima me arde pentru mataluţi... *sosta, sosta*.

AFRODITA: Ce obrăznicie!... niciodată n-aș fi crezut c-a îndrăzni!... Auzi, blăstămatul! Ei, las! de m-oi mai pune eu la fereastă de azi înainte...

ZULIARIDI: Ha... ha, Afrodita: bine ziți, *psihi mu;* se nu te mai areți la feresta, ca se-i venimo de hac birbantului. Se te inchizi in etacu mataluți... la intunerico... se crape el de țuda.

AFRODITA: Cum îi vrea, suflete, așa oi face, pentru că doresc să n-ai nici o grijă.

ZULIARIDI: *Ego, psihi mu? Ma* eu sinto barbato țel mai linistito din lume. Ma incredo in mata cu ochii inchisi. *(În parte.)* Am se pun chetrari se zidesca tote ferestile casei... *Ma* nu se pote!... *amartia!* mai bine ma duco se alego alta casa cu chirie. *(Tare.) Fos mu?*... Eso puțintelo ca se-mi cumpar un fustanela noua... Pentru mata, Afrodita, pentru ca se placo mataluți nu stiu țe nu mi-asi cumpara.

AFRODITA: Și eu mă duc în ietac să mă gătesc.

ZULIARIDI: Merzi, *zoi mu, matia mu, elpida mu*... che eu ma intorco indata acasa... *(O sărută pe frunte.) Na se haro...*

(Afrodita intră în ietacul ei.)

SCENA III

ZULIARIDI, MĂNDICA

ZULIARIDI *(în parte)*: Mi plațe a crede che Afrodita este inca nevinovata... *omos* si țea de-intîi era nevinovata pun-a nu fi vinovata!... *lipon,* am se mergo se cauto pentru Afrodita un casa in fundo unei ograzi, in fundo unei mahalale care se fie in fundo tirgului... *(Vorbind, se apropie de masă, deschide besecteua, găsește un ghem și începe a disface ața.)* Un ghemo de bumbachi!... *ke* simțesco che este harti in lautru... țe harti se fie?... Nu dora che ma temo de vro pacoste... Am tota incredințarea in Afrodita... *Ma* țe-i in muna nu-i mințuna... *(Desface ghemul iute.)*

Mandica... fa Mandica... *(În parte.)* Ţarancuţa asta prosta pote se-mi fie de mare azutori... Mandica... fa Mandica!

MĂNDICA *(intrînd)*: Aud, cucoane.

ZULIARIDI: *Ela do, ke* asculta frumos: Ţi plaţe rochia *kinuria* si bosmachii rosi?

MĂNDICA: Cum roşi?... roşi de guzgani?

ZULIARIDI *(în parte)*: Ţe prosta! *(Tare.) Ohi* de guzgani... *Ma* rosi ca fes a me... Ţi plaţe?... raspunde.

MĂNDICA: Ei; ba nu mi-a plăcea, că mi-a fi ruşine poate.

ZULIARIDI: *Pola kala.* Vrei se ai rochiţa *kinuria* si bosmachii rosi?

MĂNDICA: De vreu?... Mă-ntrebi de vreu?... *(Rîde prost.)* Ha, ha, ha, da poznaş mai eşti, cucoane.

ZULIARIDI: Poznasi. Daca vrei... apoi trebuie se faţi ţe ţi-oi ziţe eu.

MĂNDICA: Fac tot... spune degrabă ce trebuie să fac?

ZULIARIDI *(lasă ghemul şi, mergînd la fereastă, se pune pe scaunul de lîngă ea)*: Alta nimica dechit *eţi.* Se deschizi un ochi si se-l ţii tota ziua ţintito asupra ţerdacului ţelui din faţa.

MĂNDICA: Unde-i cuconaşu cela?

ZULIARIDI: *Neski...* Unde-i birbanti aţela... si se-mi spui pe urma *ritos* tot ţe a fi făcut el de dimineaţa puna sera si de sera puna dimineţa.

MĂNDICA: Elei!

ZULIARIDI: *Sopa.* Cu ţelalalt ochi se urmaresti tote pasurile duduchii Afroditei, draguţa me *kera,* si iar se-mi spui tot... *Ma* tot, tot, tot.

MĂNDICA: Da cum, Doamne iartă-mă?...

ZULIARIDI: Vrei rochiţa *kinuria* si bosmachii?... atita-ţi zico... Vrei?...

MĂNDICA: Ei, vreu... d-apoi...

ZULIARIDI: Atita-ţi zico. *(Se duce la mesuţă, în parte.)* Am puso in cofa *mesa* pe ţarancuţa.

MĂNDICA: Ce s-o apucat de disfăcut acolo?

ZULIARIDI: Ha, ha... am dat-o de harti... Se nu fie un ravaselo de amori?... Ian se videmo... *(deschide hîrtia şi citeşte:)* 15 parale maslinia;

30 parale halvas... *ke ta lipa... (Vorbind.)* Aţesta-i un izvozelo *(aruncînd hîrtia)*, nu-i ravaselo de amori... maslinia nu merze cu amori... *(Se scoală.)* Alta data pote oi ave mai multo noroco... *Lipon,* Mandica... eu ma duco... *Ela do. (O pune pe scaunul de la fereastă.) Staso eţi...* si fa straza buna... *(Se îndreaptă spre uşa din fund.)*

MĂNDICA: D-apoi bine, cucoane...

ZULIARIDI: Vrei rochiţa şi bosmachii?... Alta nu-ţi zico... *(Iese prin fund.)*

MĂNDICA *(singură)*: Să mă ferească Dumnezeu de aşa bărbat!

ZULIARIDI *(arătîndu-şi capul la uşă)*: Alta nu-ţi zico.

MĂNDICA: Da du-te pîrlii!... auzi? să vînd eu pe stăpînă-mea care m-o crescut?... Atunci s-a-giungă parpalecu... Măcar să-mi deie fesu lui plin de galbini... Nu mănînc eu astfel de pîne.

SCENA IV

MĂNDICA, AFRODITA

AFRODITA *(aduce o scrisoare)*: A! tu eşti, Măndico? Ian spune-mi, bine-s gătită? Socoţi c-a plăcea boieriului?

MĂNDICA: Că, zău, nu-i de obrazu lui, cuconiţă...

AFRODITA *(supărată)*: Măndico... uiţi cu cine vorbeşti.

MĂNDICA: Nu te supăra, cuconiţă... Cînd ai şti ce vorbe mi-o zis boieriu!... i-ai scoate ochii.

AFRODITA: Ce vorbe?

MĂNDICA: Mi-a făgăduit rochie de nurcă şi buşmachii, că să-i spun tot ce-i face în lipsa d-sale... Ai auzit, cuconiţă, aşa batgiocură?

AFRODITA *(în parte)*: Sărmanul! cît mă iubeşte! *(Tare.)* Aista-i ce-l mai bun chip ca să se liniştească... Te îndemn dar şi eu, Măndico, să-i spui tot ce-i videa... afară însă de un lucru.

MĂNDICA: Care?

AFRODITA: Vezi răvașul ista?... să-l duci degrabă cuconașului celui din față... știi? cel de cole, din cerdac; dar să nu cumva să afle boieriul.

MĂNDICA *(cu mirare)*: Ba zău... vrei... să-i duc... lui... un răvaș?...

AFRODITA: Cît se poate mai degrabă... Hai, să te văd... Cît oi bate-n palme, să fii înapoi.

MĂNDICA: Mă duc. *(În parte.)* Iaca!... iaca... iaca... se-ngroașă treaba... A pățit-o grecu!... *(Iese prin fund.)*

SCENA V

AFRODITA: Nădăjduiesc că după ce-a ceti răvașul meu, și-a pune minte-n cap... Auzi, mă rog?... Eu care nici nu știam de era el pe lume... ar fi putut să-și ude florile, să-și închidă perdelele și să tragă ciubuc pân' la sfîrșitul lumii... și eu nici habar să n-am... Doamne! tare-s îndrăzneți tinerii de astăzi!... cum văd o femeie... frumușică, s-anină de ea ca scaiul... Da, încalte nădăjduiesc că *monsiu* ista din față și-a căta de nevoie după ce-a ceti răvașul... *(Se uită pe fereastă.)* De urît nu-i urît... d-apoi îs măritată și nu pot...

SCENA VI

AFRODITA, MĂNDICA

MĂNDICA *(intrînd iute)*: Cuconiță, cuconiță... Iată-l că vine.

AFRODITA: Cine?

MĂNDICA: Cuconașu cel din față.

AFRODITA: Cum se poate?

MĂNDICA: După ce-o cetit răvașul d-tale, a început a striga: Ce vra să zică asta?... ce *cabazlîc* îi aista?

AFRODITA: *Cabazlîc?*

MĂNDICA: Și-ndată și-o și luat bățul și pălăria ș-o alergat după mine... *(Merge spre ușa din fund.)*

AFRODITA: Na! c-acum mi-am găsit beleua... Dac-a veni aici, spune-i că nu-s acasă și fă toate chipurile ca să se-ntoarcă-napoi. *(În parte.)* Vai de mine! că amarnici îs cavalerii din ziua de astăzi!...

MĂNDICA: Las', cuconiță, că ți-l dreg eu cum se cade.

SCENA VII

MĂNDICA, PAPĂ-LAPTE

PAPĂ-LAPTE *(pe pragul ușii)*: Iaca țărăncușa... aice-i! *(Măndicăi.)* Du-te de spune stăpînă-ta c-am venit.

MĂNDICA: Degeaba, cucoane; cuconița mi-o poroncit să-ți spun că nu-i acasă... *(În parte, bătînd în pumni.)* Și-i acasă.

PAPĂ-LAPTE: Foarte bine; oi aștepta păn' ce-a veni din tîrg.

MĂNDICA: Ce zici?... ai s-aștepți aici?

PAPĂ-LAPTE: Pănă mîni, pănă poimîni, păn' la Sîn-Chetru, dac-a trebui...

MĂNDICA: Șuguiești?

PAPĂ-LAPTE *(puindu-se pe scaun)*: Iaca cum șuguiesc... îmi fac răsadniță în odaia asta...

MĂNDICA: Da bine, ce vrei?

PAPĂ-LAPTE: Vreu să am tălmăcirea răvașului care mi-ai adus... ai înțăles?... Hai, du-te de spune stăpînă-ta să vie, și nu mai cîrîi...

MĂNDICA: Ce fel? cîrîiesc!... N-auzi, *monsiu* Flaimuc...

PAPĂ-LAPTE: Dusu-te-ai... ori mă duc eu?...

MĂNDICA: Măi, măi, măi, că nătîng mai ești...

PAPĂ-LAPTE: Cît un catîr și giumătate... încotro-i ietacul cucoanei?

MĂNDICA: Iaca mă duc... mă duc... *(În parte.)* Atîta ar mai trebui acu să vie și grecu... ș-apoi să vezi încăieratu dracului... *(Întră în ietacul Afroditei.)*

SCENA VIII

PAPĂ-LAPTE *(își pune pălăria pe măsuță și-și razimă bățul de scaunul care e lîngă dînsul)*: Nu mă duc de-aici păn' ce n-oi afla ce-nsămnează parascovenia asta de răvaș... doar nu sîntem în carnaval, nici la zi-ntîi april... Ian privește *(celind)*: „Domnul meu, te poftesc să încetezi de a mai face niște sămne cu totul zădarnice și care îmi tulbură liniștea. Nu am trebuință să iscălesc acest bilet... știi prea bine cine-i persoana care ți-l scrie." Ce fel știu?... nu știu nimic... Da să-mi cadă gușterul ca la copii de știu ceva... Eu nici nu fac, nici nu gîcesc logogrifuri... Slavă Domnului, m-o ferit Dumnezău de-asemine meteahnă!... Îs spițer... calfă... da nu logogrifar... așa să știți...

SCENA IX

PAPĂ-LAPTE, AFRODITA, MĂNDICA

MĂNDICA: Așa, cuconiță, aista-i alt păcat... zice că s-a culca aici.

AFRODITA *(intrînd, în parte)*: Ce obrăznicie! *(Tare.)* Domnule...

PAPĂ-LAPTE *(închinîndu-se)*: Cuconiță, sărut... *(În parte.)* Brr... frumoasă cucoană!

AFRODITA *(încet, Măndicăi)*: Nu te depărta, Măndico, că-mi pare cam stropșit.

MĂNDICA: N-ai frică, cuconiță... că te păzește Măndica.

(Ese prin fund.)

SCENA X

AFRODITA, PAPĂ-LAPTE

PAPĂ-LAPTE *(în parte)*: Da frumoasă... coz!

AFRODITA: Domnule, îmi pare foarte curios...

PAPĂ-LAPTE: Să am *pardon*, cuconiță... și mie-mi pare și mai curios... pentru că mi-ai scris un răvaș plin de talpa gîștii... adică un răvaș neînțălegibil.

AFRODITA: Ce fel?... Da nu ești d-ta persoana care șăde-n față?

PAPĂ-LAPTE: Ba eu, cuconiță; al matale preaplecat și supus... Timofti Papă-Lapte.

AFRODITA: Papă?

PAPĂ-LAPTE: Lapte... familie veche de cînd vacile.

AFRODITA: Să-ți trăiască.

PAPĂ-LAPTE: Sărut picioruțile...

AFRODITA: D-ta ai obicei de petreci toată ziua-n cerdac?...

PAPĂ-LAPTE: Nu pot tăgădui una ca asta, de vreme ce-ați însămnat-o. Dar cucoană, petrec toată ziua în cerdac, între două oale de rozmarin, iar una de bosuioc.

AFRODITA: Apoi dacă ești d-ta vecinul din față, ai trebuit să-nțălegi noima scrisorii mele.

PAPĂ-LAPTE: Ba, zău, nici bechi... să am *pardon*.

AFRODITA: Dacă-i așa, ți-oi spune, domnule, că nu-i frumos din partea d-tale să abuzezi de vecinătatea noastră... și că, dacă nu te-i astîmpăra, oi fi silită a mă-nchide-n casă ca într-o temniță ș-a nu mai îndrăzni să mă pun la fereastă, din pricina d-tale.

PAPĂ-LAPTE: Din a mea?... mare minune!... Da ce-am făcut? Poate că fără să gîndesc... am uitat vrodată să trag perdelele...

AFRODITA: Ba chiar dimprotivă, domnule... le tragi prea mult.

PAPĂ-LAPTE: Zău? *(În parte.)* Iaca pozna!... îi pare rău?

AFRODITA: Mai ales perdeua cea din stînga.

PAPĂ-LAPTE *(în parte)*: Perdeua care-mi ascunde crivatul? Măi... măi... măi...

AFRODITA: Ș-încă asta nu-i nimică...

PAPĂ-LAPTE: Nimică?...

AFRODITA: Șăzi toată ziua-n cerdac de tragi ciubuc și uzi necontenit două oale de flori.

PAPĂ-LAPTE: Cu adevărat... Am două oale de rozmarin, din care una cu bosuioc... dar ce are-a face?...

AFRODITA: Nu te face că nu-nțălegi, domnule... și mai bine... te sfătuiesc să-ncetezi de azi înainte cu niște cercări cu totul zădarnice.

PAPĂ-LAPTE *(în parte)*: Oare nu cumva-i lipsăște-o doagă?... Păcat! *(Tare.)* Da bine, cuconiță, cu ce gînd socoți că șăd eu în cerdac și trag ciubuc?

AFRODITA: Dacă vrei numaidecît să ți-o spun... Cu gînd de a-mi face o declarație de amor.

PAPĂ-LAPTE: Eu? declarație?... Eu? Cine ți-o spus una ca asta?

AFRODITA: Cineva care... într-un cuvînt, bărbatu-meu.

PAPĂ-LAPTE: I! că mare nătărău îi!... groaznic s-o înșălat bietul creștin!

AFRODITA: Cum?

PAPĂ-LAPTE: Da... să mă prindă șăpte gutunaruri, dac-am știut păn-acum că ești măcar pe lume... *(Cu galanterie.)* Dovadă că n-am avut niciodată fericirea de a te videa...

AFRODITA: Adevărat spui?

PAPĂ-LAPTE: Căci dacă te-aș fi zărit... *(În parte.)* Brrr... mare chior am fost!... *(Tare.)* Căci dacă te-aș fi zărit... doar nu sînt necioplit, cuconiță... sînt tînăr cu educație... calfă de spițer...

AFRODITA: Calfă?

PAPĂ-LAPTE: Deocamdată... însă cum m-oi însura, mă fac spițer cu dugheană.

AFRODITA: A! ai să te-nsori?

PAPĂ-LAPTE: Am... cu madama Flaimuc... știi, cea care vinde bastoane și corteluri... Acum se află la iarmaroc la Fălticeni; dar o aștept să vie din ceas în ceas.

AFRODITA: A! Domnule, cît îmi pare de rău că...

PAPĂ-LAPTE: Că mă-nsor?

AFRODITA: Ba nu...

PAPĂ-LAPTE: Madama Flaimuc îi păstrată cît se poate de bine; și cînd o vede cineva de departe... pare chiar ca un trandafir... *(În parte.)* De-aproape-i cam borș cu știr...

AFRODITA: O cunosc.

PAPĂ-LAPTE: Atîta numai că are o meteahnă... îi zuliară... da zuliară... să fugi în lume...

AFRODITA: Apoi eşti de jălit.

PAPĂ-LAPTE: Şi mai are înc-o meteahnă... Pune-ţi în gînd, cuconiţă, c-o luat una şi bună să-mi dăruiască pe toată luna cîte-un baston... Păn-acum mi-o dat optsprezăce bețe...

AFRODITA *(rîzînd)*: Optsprezăce! Da ce vrea să faci cu ele?...

PAPĂ-LAPTE: Să mă primblu!... Îţi închipuieşti pe supusa sluga matale, Timofti Papă-Lapte, ieşind la primblare cu optsprezăce bastoane-ntr-o mînă?... ha, ha, ha... Iar apoi ce să-i faci?... Madama Flaimuc mă iubeşte... şi dragostea-i şugubaţă de firea ei.

AFRODITA: În sfîrşit, domnule... ce-o fost s-o trecut... Nădăjduiesc că-i uita răvaşul ce ţi-am scris, şi de-acum...

PAPĂ-LAPTE: Să-l uit?... Da cum, Doamne iartă-mă, să uit o scrisoare care mi-o prilejit cunoştinţa unei persoane atît de... vorbă-i?... Niciodată, cuconiţă; doar îs tînăr cu educaţie... calfă de spiţer... şi nădăjduiesc dimprotivă că mi-i da voie, cuconiţă, ca să vin cîteodată să-ţi aduc ale mele complimenturi, împreună cu puţin zăhar de gheaţă pentru tusă.

AFRODITA: Nu se poate, domnule... nu se poate să vii aici... pentru că bărbatu-meu îi foarte zuliar.

PAPĂ-LAPTE: Zuliar?... *(Cu galanterie.)* Cred şi eu c-a fi zuliar de-o persoană atît de... adică... cum s-ar prinde...

AFRODITA: Lasă complimenturile, te rog... şi dacă vrei să-mi faci o mare plăcere...

PAPĂ-LAPTE: Poroncă...

AFRODITA: Făgăduieşte-mi să ieşi mai rar în cerdacul d-tale.

PAPĂ-LAPTE *(dînd parola)*: Îţi dau parolă...

AFRODITA: Şi să dai oalele cu flori într-o parte.

PAPĂ-LAPTE: Am să le-azvîrl în pod. Pentru d-ta, cuconiță, ce n-aș face!... aș înghiți o spițărie-ntreagă.

AFRODITA *(în parte)*: Ce de treabă tînăr!

PAPĂ-LAPTE: Mi-aș pune optzăci de lipitori la stomah, dac-ai poronci.

AFRODITA: Ar fi prea mult atîta...

PAPĂ-LAPTE: Ei, fie 50.

AFRODITA: Ba nu... ceea ce te rog este ca să te faci că nici mă mai cunoști de azi înainte.

PAPĂ-LAPTE: Asta-i cam greu... dar dacă aceasta-i înalta rezoluție a matale... sînt gata a urma întocmai.

AFRODITA *(în parte)*: Mai de treabă tînăr nici că se află.

PAPĂ-LAPTE *(în parte, căutînd la Afrodita)*: *Hübsch, hübsch, hübsch... (Îi aruncă o sărutare pe nevăzute.)*

MĂNDICA *(întrînd iute din fund)*: Cuconiță, cuconiță, vine boieriu!...

PAPĂ-LAPTE: Aud?

MĂNDICA: O întrat pe poartă.

PAPĂ-LAPTE *(luîndu-și degrabă pălăria)*: Cuconiță, priimește ale mele... Preaplecată și supusă slugă. *(Merge spre ușa din fund.)*

AFRODITA *(oprindu-l)*: Nu pe-acolo, domnule, nu pe din față, ca să nu te-ntîlnești cu d-lui.

PAPĂ-LAPTE: Da pe unde?

AFRODITA: Pe-aici... pe scara din dosul casei... *(Îi arată ușa din dreapta, spre fund.)*

PAPĂ-LAPTE: M-am dus... *(Iese pe ușa din dreapta, în fund. Măndica îi arată drumul.)*

SCENA XI

AFRODITA: Ce spunea bărbatu-meu că-i berbant?... Mai cumsecade tînăr nici că se dă... De-ar fi fost amorezat de mine s-ar fi obrăznicit... da el, dimprotivă... Dacă n-ar fi de treabă, aș crede că-i prost...

SCENA XII

AFRODITA, ZULIARIDI (intrînd prin fund), MĂNDICA

ZULIARIDI *(în parte, ostenit)*: Am umblat toate mahalalele ca se gasesco casele... dezeaba! Uf! che nu mai poto... am obosito!

MĂNDICA *(întrînd pe ușa scării din dos)*: Cuconiță, s-o dus.

ZULIARIDI *(răsărind)*: S-a duso? ține?

AFRODITA și MĂNDICA *(spăriete)*: A!

ZULIARIDI: Ține?

AFRODITA *(mergînd la Zuliaridi)*: Ai venit, drăguță?...

ZULIARIDI *(furios)*: Ține s-a duso? raspunde... Ține a fosto? ține s-a duso?... A fosto țineva, daca s-a duso țineva...

AFRODITA: Da ascultă, frate.

ZULIARIDI *(bălînd din picioare și răcnind)*: Ține, ține, ține?

AFRODITA *(în parte)*: Săraca de mine, că mă sparie!

ZULIARIDI *(urlînd)*: *Ma* ține?

MĂNDICA: Cine să fie, cucoane?... Sacagiul.

ZULIARIDI: O sacazis?... *Staso* se videmo daca nu spune mințunia. *(Întră în sofragerie.)*

AFRODITA *(către Mândica)*: Cine te-o pus să-i spui minciuni?

MĂNDICA: Apoi dă! dacă urla, parcă l-ar fi mușcat un cîne turbat. *(Imitîndu-l.)* Ține, ține, ține?

ZULIARIDI *(întrînd cu un pahar în mînă, plin pe jumătate cu apă)*: Sacaziul? ha?... *Ma* daca s-a duso sacaziul, a venito sacaziul; daca a venito sacaziul, a aduso apa sacaziul; *lipon* daca a aduso apa, de țe n-am gasito dechit un paharuți de apa la poloboțelo *mesa?*

MĂNDICA: Stăi să-ți spun...

AFRODITA: Taci din gură, Mândico...

ZULIARIDI: *Ohi, ohi,* si mi ertas, *kera mu;* lasa se vorbeasca *i* Mandica... Ea-i de la țara... prosta... si nu stie se chircheasca mințunia. Graeste, Mandica... de țe nu este apa in poloboțelo de la cuhne, daca a venito sacazio?...

MĂNDICA: Pentru că n-o venit nici un sacagiu, cucoane.

ZULIARIDI: *Lipon* cum s-a duso, daca n-a venito?

MĂNDICA: Iaca cum: Văzînd un sacagiu că trece pe la poartă, am alergat după el ca să-i zic să ne vîndă vro două cofe de apă: dar păn-a nu agiunge la poartă el se făcuse nevăzut... atunci m-am întors înapoi ş-am zis cuconiţii că s-o dus, s-o dus...

AFRODITA *(în parte)*: Auzi cum le croieşte?

ZULIARIDI *(liniştindu-se)*: *Neski*... asa priţepo şi eu... Vezi daca vorbeste gura adeverului, che ma linistesco indata... che nu sinto zuliaris, *ma*... *(Aruncînd ochii asupra ferestei.) Oriste!*... a fuzito berbanti din ţerdaco si a inchiso ferestile!... ţe insemneaza asta? hîm... Mi amirosa a ţeva... De ţe a fuzito dîn ferestile? de ţe a inchiso ţerdachi?... alta *katergaria! (Îşi trage mustaţile, pe gînduri.)*

AFRODITA: Da ce ai, frate, de stai iar pe gînduri?

ZULIARIDI: Nimica...

AFRODITA *(văzînd bătul lui Papă-Lapte răzimat de scaunul de lîngă mesuţă)*: Vai de mine! că şi-o uitat bătul aici dl. Papă-Lapte. *(Ia bătul şi-l ascunde din dosul ei.)*

ZULIARIDI *(răsărind)*: *Oriste?... Ma* ţe ai patito, *psihiţa mu*, de ţii munile dinapoi... ca Napoleon *o vasilevs ton Galon?*

AFRODITA *(turburată)*: Eu?...

MĂNDICA *(încet, Afroditei)*: Adă-l încoaci. *(Ia bătul, îl ascunde la spatele ei şi caută să iasă pe furiş.)*

AFRODITA *(arătîndu-şi mînile)*: Iaca... priveştè... am ceva?

ZULIARIDI *(zîmbind)*: Am suguito... *(Văzînd pe Măndica.)* Ei! *ora kali*... incotro, zupinesa Mandica?

MĂNDICA: Mă duc să dau demîncare găinilor.

ZULIARIDI: *Ma* ţe ascunzi dupa spatele?

MĂNDICA: Nimică.

ZULIARIDI: Arata munile... se vedo... Nu asta... ţeealalta... Pe amundouă odata...

(Măndica schimbă bătul dintr-o mînă într-alta şi le arată pe rînd; iar cînd e silită să le arate pe amîndouă odată, ea anină bătul din dosul rochiei. Zuliaridi, nemulţămit de atîta, o ia de mînă, o întoarce şi zăreşte bătul.)

MĂNDICA *(în parte)*: Am codălghit-o!

ZULIARIDI *(luînd bățul)*: Ţe *maskaraliki*-i asta?

MĂNDICA: Ce să fie?... ia, un băţ.

ZULIARIDI *(furios)*: Un bastoni de coconasi!

AFRODITA *(căutînd să liniştească pe Zuliaridi)*: Aşteaptă, frate, să-ţi spunem...

ZULIARIDI *(răcnind)*: Cum a intrato bastoni aţesta in casuţa me?...

AFRODITA: Frate!...

ZULIARIDI: Nu mi-ţi spune che-i bastoni a sacaziului... care niţi nu a venito aiţe.

AFRODITA: Apoi dacă nu vrei s-asculţi...

ZULIARIDI *(bătînd din picioare)*: Iaca asculto... asculto... cu liniste... Mai linistito ca mine ţine mai este?... Spune... graeste... *ma*... graeste azi.

AFRODITA *(în parte)*: Ardă-l focu, că mare capchiu îi?

ZULIARIDI *(turbat)*: *Kakohrononaki!*...

MĂNDICA: Iaca, cucoane, să-ţi spun eu cum îi.

AFRODITA: Taci... nu te-amesteca.

ZULIARIDI: *Ohi*... mesteca, mesteca Mandica... spune tu adevero... tu nu stii se chirchesti minţunia... esti prosta de la ţara... inţepe: *stavro voifise... alfa.*

AFRODITA *(în parte)*: Săraca de mine!... Oare ce-a să spuie?

ZULIARIDI: Ei... *lipon*, ţe bastoni e aţesta?

MĂNDICA: L-o cumpărat cuconiţa ca să ţi-l dăruiască de ziua d-tale.

AFRODITA *(în parte)*: Auzi poznă! bastonul vecinului!

ZULIARIDI *(confundat)*: Sinto un *budalas!*... Afrodita... *matia mu... psihi mu... zoi mu... elpida mu*... ţe se faco ca se ma ierţi?... Marturisesco che sinto un natareos...

MĂNDICA: Mai aşa...

ZULIARIDI: *Sopa esi... (Cătră Afrodita.) Oriste* beţo... bate la mine, Afrodita... sdrobeste la mine... faţe bucheţi pe Leonidas... *Se parakalo*... che nu sinto vrednico...

AFRODITA: Fie!... te iert ş-acum... dar altă dată...

ZULIARIDI: Esti buna ca un *paklavas*... alta data se mi faţe *kuskebaki*... De acum am tota incredere in mataluţi. *(Zicînd aceste se uită la baston şi zice, în parte.)* Curiozo *pragma*... samena che nu-i nou.

MĂNDICA: Aşa că-i frumos băţ, cucoane?

ZULIARIDI: *Neski*... nostimo... tare nostimo... *(În parte.)* Virfo ii ros!... a sluzito la ţineva beţo!... la ţine se fi sluzito?... hîm... Leonidas, deschide ochii in opto!

SCENA XIII

Cei denainte, PAPĂ-LAPTE (intrînd prin fund)

PAPĂ-LAPTE *(în parte)*: Mi se pare că mi-am uitat aici bastonul.

AFRODITA, MĂNDICA *(zărind pe Papă-Lapte)*: Vai de mine!

ZULIARIDI *(răsărind)*: *Oriste?*

PAPĂ-LAPTE *(în parte)*: Brrr... am dat peste arnăut!

ZULIARIDI *(în parte)*: *To mutunaki edo!*

MĂNDICA *(încet, lui Papă-Lapte)*: Ţîst...

PAPĂ-LAPTE *(cu mirare, în parte)*: Ţîst? Ce văd? băţul meu în mîna arnăutului!

ZULIARIDI *(graţios)*: Poftimo, *arhonta mu... emba mesa.*

PAPĂ-LAPTE: Ce se potriveşte. *(În parte.)* A dracului figură mai are!...

ZULIARIDI *(pipăindu-se, în parte)*: Incarcate-s *ta* pistolia?... *neski... Aksiologo!...*

PAPĂ-LAPTE *(cu frică, în parte)*: Am sfeclit-o!

ZULIARIDI: Ţe poftesti?... ţe doresti? ţe porunceşti, coconasi?

PAPĂ-LAPTE: Eu?... ce... poroncesc?

ZULIARIDI: *Neski*... mataluţi... *neski*...

PAPĂ-LAPTE: Aş dori... să vorbesc... puţin... cu d-ta.

ZULIARIDI: *Orismo sas... orismo sas;* graesti... *lipon?*

PAPĂ-LAPTE: *Lipon...*

ZULIARIDI: *Lipon?*

PAPĂ-LAPTE: Dar... poate c-aveți treabă... și eu vă *sinhisesc.* Mai bine-oi veni altă dată...

ZULIARIDI *(oprindu-l)*: Se mi ertas... nu me *sinhisesti.* Nu am niți o trebuința... Graesti... graesti... țe poftesti?

PAPĂ-LAPTE: Să grăiesc numaidecît?

ZULIARIDI: *Neski...*

PAPĂ-LAPTE *(în parte)*: Aș da doi sorocoveți ca să fiu într-o droșcă... cu ceasul...

ZULIARIDI *(cu nerăbdare)*: E! spune astazi țe ai se spui...

PAPĂ-LAPTE: Iaca... ia... frumos băț ai, căpitane... unde l-ai cumpărat?...

ZULIARIDI: Se mi ertas, che nu l-am cumparato...

PAPĂ-LAPTE: Nu?

ZULIARIDI: *Oheske.*

PAPĂ-LAPTE: Mare minune!

ZULIARIDI *(cu nerăbdare)*: Minune... neminune... nu-i vorba de beto.

PAPĂ-LAPTE: Cu adevărat... însă înțălegi...

ZULIARIDI: Ha!... pote che voiesti se remunemo singuri? *pola kala...*

PAPĂ-LAPTE *(în parte, spăriet)*: Sîngur cu dînsul!... nu-mi place.

ZULIARIDI: Mandica, merzi se dai dimuncato la gainia... Afrodita, intra puțintelo in ietaco mataluți...

AFRODITA: Da pentru ce?

ZULIARIDI: Pentru che asa voesco, *psihița mu... (Ia pe Afrodita de mînă și o duce pănă la ușa ietaculuí.)*

MĂNDICA *(apropiindu-se iute de Papă-Lapte, îi zice încet)*: Păzește-te, cuconașule, că-i amarnic grecu cît un strigoi...

PAPĂ-LAPTE: Elei!...

MĂNDICA: Și să nu cumva să-i pomenești de baston, c-o pățești rău...

PAPĂ-LAPTE: Elei!...

ZULIARIDI *(întorcîndu-se)*: *Oriste?...* Mandica, ți-am poronțito se merzi la gainia...

MĂNDICA: Iacă mă duc... *(În parte.)* Mînca-le-ai fripte!... *(Iese prin fund.)*

SCENA XIV

ZULIARIDI, PAPĂ-LAPTE

PAPĂ-LAPTE *(în parte)*: Măi! d-apoi aici eu îs platcă... dos la față! *(Voiește să fugă.)*

ZULIARIDI *(oprindu-l)*: *Ora kali?* unde speli putina, *file kir mutunaki?*

PAPĂ-LAPTE: Mă duc să-mi cumpăr o perie de dinți.

ZULIARIDI: Sterze-te pe dimialor acum deocamdata... A!... *tora* sintemo singurei... spune-mi te cauți la casuța a me... graesti... te asculto cu *pasis haras*... mai aleso che-mi plațe cum graesti... Ai *nostima des* la vorba.

PAPĂ-LAPTE: Bunătatea d-tale...

ZULIARIDI: Țe se potriveste... poftimo, ma rogo, de sezi...

(Se pune pe scaun, ținînd bățul dinaintea lui.)

PAPĂ-LAPTE: Nu... foarte mulțămesc... îi de prisos.

ZULIARIDI *(puindu-l cu de-a sila pe scaun)*: Si mi ertas... nu-i de prisos... poftimo.

PAPĂ-LAPTE *(în parte)*: Ce dracu să-i zic? *(După o mică tăcere, pune mîna dreaptă pe vîrful bastonului, zicînd:)* A! am găsit! *(Tare.)* Căpitane...

ZULIARIDI *(puindu-și mîna peste mîna lui Papă-Lapte)*: *Oriste?*

PAPĂ-LAPTE: Frumos bățai... cît l-ai cumpărat?

ZULIARIDI: *Ma* mi ai mai spuso o data, fratico...

PAPĂ-LAPTE *(puind ceealaltă mînă peste mîna lui Zuliaridi)*: Cu adevărat... o uitasem... te rog dar să-mi spui... dar cred că nu te superi c-am luat îndrăzneală a veni în casa d-tale, fără a fi cunoscut de d-ta?...

ZULIARIDI: Nițidecum... dimprotivă... pe urma?

PAPĂ-LAPTE *(foarte turburat)*: Așadar... te rog să nu-ți pară curios dacă te-oi întreba de cîtă vreme locuiești în casa asta?

ZULIARIDI: De unsprezeți luni și unsprezeți zile... *sosta*...

PAPĂ-LAPTE: Numai atita?... apoi dar văd că nu poți să-mi dai lămuririle de care am trebuință... *(Voiește să se scoale.)*

ZULIARIDI: Ţe?... alămuri?... *staso* puțintel... ai trebuința de alămuri?...

PAPĂ-LAPTE: Ba nu... dar aș vrea să știu dacă nu iese fum din sobe?

ZULIARIDI: Da... țe?... esti d-ta hornaris?...

PAPĂ-LAPTE: Ba m-o ferit Dumnezău.

ZULIARIDI: Nu esti hornaris?... pote che esti sacazios?

PAPĂ-LAPTE: Sacagiu?... să am *pardon*... îs calfă de spițer.

ZULIARIDI: Calfa de spițeria?... *eți?*... fați hapuris...

PAPĂ-LAPTE: Precum zici... și fiindcă doresc a lua casa asta cu chirie... înțălegi?...

ZULIARIDI: Am înțeleso!... *(În parte.)* Ghidi *puski* nerusinato!... *(Se scoală.)* Am înțeleso che a mai venito pe aițe si che bastoni îi a dimisale... am se i-l strico de cap.

PAPĂ-LAPTE *(în parte)*: Ce are de gînd parpalecu?

ZULIARIDI *(tare)*: *Sinanastrofia* dimitale mi a placuto peste masura... *ke lipon* doresco se faco cu *ipokimeno* mataluți o cunostința mai de aprope... *(Învîrtește bățul.)*

PAPĂ-LAPTE: Cum de-aproape?... ce fel de-aproape?... stăi...

ZULIARIDI: Te iubesco, *katergari;* mi plați, berbanti; parche esti un *mutunaki* cu perul ista increțito... *(Îi pune mîna în păr.)*

PAPĂ-LAPTE: Nu pune mîna, măi țapule.

ZULIARIDI: Ţapa... țapa? ghidi, *kateramene*... se te invața eu... A!... Afrodite ți trebuie dimitale, *paçavura?*... astepta se... *(Îl alungă prin casă.)*

PAPĂ-LAPTE: Măi! că l-o lovit strechia... vrea să mă stropșască... să nu dai, că mă mîniiu...

ZULIARIDI: A!... *kakohrononaki diavoli*... de te-asi prinde...

PAPĂ-LAPTE: Ba-i prinde tu pe cine-ai mai prins, cîrjaliule.

ZULIARIDI *(oprindu-se)*: Kirzali!... *Steka. (Scoate un pistol din sîn şi se găteşte a-l trage în Papă-Lapte.)*

PAPĂ-LAPTE: Săracul de mine! c-a să mă-mpuşte curcanu dracului... *(Scoate o tabachere, o deschide şi azvîrle tabac în ochii lui Zuliaridi.)* Na, grecule... *(Fuge prin fund.)*

ZULIARIDI *(ascunzînd pistolul, ţipă şi se freacă la ochi)*: Ah!... Vah!... M-a chiorito *puski*...

SCENA XV

ZULIARIDI, AFRODITA şi MĂNDICA (alergînd)

AFRODITA / MĂNDICA: Ce este? ce-ai păţit?

ZULIARIDI *(zîmbind)*: *Tipote, kera mu*... nimica... sugueam cu tinero ţela, stii... îi tare nostimo! *(În parte.)* Lasa che l-oi prinde eu... l-oi invaţa eu se-mi arunţe tabaco la ochi.

AFRODITA: Da ce ai la ochi, suflete?... tare-s roşi!

ZULIARIDI: S-a rosito de mult ţe am riso cu tinero ţela... asa *kabazi!*... ha, ha, ha... *(În parte.)* Ma prifaco ca s-o prindo mai bine la laţo.

AFRODITA: Îmi pare bine că te-ai liniştit despre dînsul... aşa-i că-ţi era prepusurile minciunoase?

ZULIARIDI: *Malista.*

AFRODITA: Şi de-acum înainte nădăjduiesc că nu-i mai fi zuliar.

ZULIARIDI: Niţi atitica... *(În parte.)* Tot ma prifaco!... *Ma* cum se drego ca se-i prindo in capcana?... *(Ţipînd tare ca cum ar fi găsit un chip.)* A! am gasito!

MĂNDICA: Ho! că m-ai spăriet...

ZULIARIDI: Prosta.

AFRODITA: Ce te-au apucat, frate, de răcneşti aşa?... te doare ceva?

ZULIARIDI: Mi am aduso aminte che ieri am intalnito la cafenes pe prietin a me *Paklavasoglu*, care m-a poftito pe astazi la carabia lui ca se fațem un *zaifeti* puna muni dimineța.

AFRODITA: Cum?... pănă mîni n-ai să vii acasă?...

ZULIARIDI: Nu, *psihi mu*... înțalezi... *zaifeti* de *palikaris!*... *lipon*... vina se te saruto... *(O sărută.) Na se haro.*

AFRODITA: Da caută să nu te-mbolnăvești, dragă...

ZULIARIDI: N-ai griza, *elpida mu*... *(În parte.)* Am sa-l casapesco pe *puski!*... *(Se duce spre fund.)*

MĂNDICA: Cucoane...

ZULIARIDI: He?

MĂNDICA: Nu uita bușmachiii...

ZULIARIDI: *Pa's to diavolo*... *(Iese.)*

SCENA XVI

MĂNDICA, AFRODITA

AFRODITA *(în parte)*: Înc-așa zuliar nici c-am auzit să fi fost vrodată!... i se năzare ca la caii cei cu năravi...

MĂNDICA: Cuconiță... știi una?

AFRODITA: Ce?

MĂNDICA: Ferește-te de boieriu, că umblă cu mîța-n sac.

AFRODITA: Cum?

MĂNDICA: Pare-mi-se că s-o dus să se puie la pîndă undeva...

AFRODITA: Ce fel? la pîndă?... el s-o dus la corabia lui *kir Paklavasoglu.*

MĂNDICA: Să deie Dumnezău să nu fie cum zic eu!... dar cînd aș fi în locul d-tale, cuconiță, știu eu ce i-aș face...

AFRODITA: Ce i-ai face, Măndico?

MĂNDICA: Ia... șotii peste șotii... ca să-i pun minte.

AFRODITA *(în parte)*: Ba că, zău, i s-ar cuveni...

MĂNDICA: Așa li se cade celor zuliari.

SCENA XVII

AFRODITA, MĂNDICA, PAPĂ-LAPTE (viind din fund cu alt băț în mînă)

PAPĂ-LAPTE: Iată-mă-s iar eu...

AFRODITA: Iar aici?

PAPĂ-LAPTE: Precum vezi...

MĂNDICA *(în parte)*: O caută spițeriu cu lumînarea... Mă duc iar de strajă. *(Iese.)*

AFRODITA: Da bine, ce cauți?

PAPĂ-LAPTE: Să-ți spun... Nu te supăra... Am văzut chiar acum arnăutu ieșind de-aici...

AFRODITA: Ei! și pentru astă pricin-ai venit?...

PAPĂ-LAPTE: Pentru asta și pentru alta nu mai puțin însămnată... almintere poți fi sigură că n-aș fi mai întrat în bîrlogul ursului cu care te-ai însoțit.

AFRODITA: Te poftesc să nu-mi batgiocorești soțul...

PAPĂ-LAPTE: N-ai nici o grijă despre soțul d-tale... mi-am luat eu măsurile cuvenite în *predmetul* lui... *(Arată bățul.)* Că mai dinioare, cît pe ce era să mă trimeată pe ceea lume, că să fac cunoștință cu bunica...

AFRODITA: Apoi dar ce poftești?

PAPĂ-LAPTE: Iaca!... am priimit o scrisoare de la madama Flaimuc, în care mă-nștiințază c-are să sosască chiar astăzi în Galați.

AFRODITA: Și ce-mi pasă mie de-a veni sau nu?

PAPĂ-LAPTE: Nu ți-a fi păsînd, dar... însă mie-mi pasă foarte mult, și tocmai pentru că-mi pasă, am venit să te rog ca să-mi dai bastonul care l-am uitat aici.

AFRODITA: Bastonul?... nu-l am la mine... L-o luat bărbatu-meu...

PAPĂ-LAPTE: Cum l-o luat?... bastonul meu... l-o luat?... și d-ta l-ai lăsat?

AFRODITA: D-apoi ce era să fac?... Pentru ca să nu afle c-ai fost azi-dimineață aici... am fost silită să i-l dăruiesc.

PAPĂ-LAPTE: Iaca!... asta-i altă istorie... da cum ai putut să dăruiești lucru străin?

AFRODITA: Nu te supăra, domnule, că, zău, n-aveam ce face ca să scap de nevoie... Spune-mi însă cît ține bastonul... și să ți-l plătesc.

PAPĂ-LAPTE: Ce să mi-l plătești, cucoană?... n-am trebuință de banii d-tale... am nevoie de baston.

AFRODITA: Nu mi-ai spus că ai optsprezăce bețe?... unul mai mult sau mai puțin... ce-ți face?

PAPĂ-LAPTE: Ce-mi face?... Da nu știi că mi le-a dat pe toate madama Flaimuc?... și că dac-a veni-n Galați ș-a găsi că-mi lipsește unul măcar, îi în stare să-mi scoată ochii...

AFRODITA: Apoi ce să-ți fac?... Giudecă sîngur...

PAPĂ-LAPTE: Ce să giudec?... mie-mi trebuie bastonul... făr' de el nu-s bun de nimică... Madama Flaimuc îi iute... ș-așa-i c-am pățit calcavura?... Nu mă duc de-aici făr' de baston... să știu că m-oi mai întîlni o dată cu arnăutul.

MĂNDICA *(viind iute din fund)*: Fugiți, că vine boieriu.

AFRODITA: Bărbatu-meu vine-napoi? Vai de mine!... Fă-te nevăzut...

PAPĂ-LAPTE *(dînd semne de mare spaimă)*: Pe unde, pe unde să fug... *(Aleargă în toate părțile.)* Brrrr, că frică mi-i!...

(Papă-Lapte aleargă la ușa scării din dos; deodată ușa se deschide; Papă-Lapte se găsește ascuns după ușă. Zuliaridi intră.)

SCENA XVIII

ZULIARIDI, AFRODITA, MĂNDICA, PAPĂ-LAPTE

ZULIARIDI: Mi-am uitato basmaoa.

AFRODITA *(tremurînd)*: A!

PAPĂ-LAPTE *(în parte, fugind pe scara din dos)*: *Sappermenț*, pe-aici mi-i drumul.

ZULIARIDI *(în parte)*: Aițe-i *puski!*... puno ramasago che-i aițe. *(Tare, cu blîndețe și căutînd împregiur.)* Țe ai, *psihi mu*... țe tremura munusuța mataluți ca o frunza de mastachino chindo sufla furtuna?

AFRODITA: N-am nimică... dar fiindcă nu te-aşteptam...

ZULIARIDI: *Neski*... ţi-a sarito inima din loco... prieţepo... *ma*... înţalezi che nu puteam se mergo la prietin a me, la *Paklavasoglu, horis mandili.*

AFRODITA: Înţăleg... Mândico, adă o basma boieriului.

MĂNDICA *(în parte)*: Biata cuconiţă!... are s-o bage-n gălbănare.

ZULIARIDI *(umblînd în toate părţile şi căutînd cu prepus, găseşte jos celalt băţ al lui Papă-Lapte, pe care acesta l-a scăpat în fugă)*: A! *kakohrononaki!*...

AFRODITA: Ce mai este?

ZULIARIDI: Încă un bastoni!

AFRODITA *(în parte)*: Altă poznă!

ZULIARIDI: Curiozo *pragma, kera mu!*... cum se faţe che de chite ori ma intorco acasa, gasesco bastonia semanate pe schindure? ha?

AFRODITA: Să-ţi spun...

ZULIARIDI *(furios)*: A venito iar o *puskis*... aiţe-i!... acuma l-am prinso!... *(Închide uşa din fund şi ia cheia.)* De-a mai scapa elo, se nu fiu *palikaris*... *(Scoate iartaganul.) Kera mu*... unde l-ai ascunso?... in ietaco?... merzi inaintea me. *(Îşi pune bastoanele subsuoară.)*

AFRODITA: Frate...

ZULIARIDI: Merzi *gligora, ke mi kirknis. (În parte.)* Amo se-i faco chiseliţa pe-amundoi.

(Afrodita intră în ietac stărieţă. Zuliaridi, după ea.)

MĂNDICA *(viind din odaia lui Zuliaridi)*: Iaca basmaua... dec! nu-i nime!

PAPĂ-LAPTE *(deschide uşa scării şi, nevăzînd pe Zuliaridi, intră căutînd peste tot locul şi zice)*: Mi-am prăpădit şi celalt baston... unde dracul să fie?...

MĂNDICA: Tot aici eşti?... da fugi, măi omule, că, de te-a găsi grecul, te taie bucăţi.

PAPĂ-LAPTE: Puşchea pe limbă-ţi... *(Voieşte să fugă spre uşa scării.)*

ZULIARIDI *(în odaie)*: *Ma* unde-i?... unde-i, se-l maninco.

MĂNDICA: Stăi... nu pe-acolo... întră degrabă ici. *(Îl împinge în odaia lui Zuliaridi.)*

PAPĂ-LAPTE: Iată-mă-s... *(Întră în odaia lui Zuliaridi.)*

ZULIARIDI *(ieșind din ietacul Afroditei)*: N-am gasito niți un soarițe in ietaco Afroditei... ian se videmo in ietac a me.

(Merge spre ușa cdăiei lui, tct cu iartaganul în mînă și cu bețele subsucară.)

MĂNDICA *(în parte)*: Pozna-i gata!... *(Oprește pe Zuliaridi.)* Cucoane...

ZULIARIDI: Țe?

MĂNDICA: Iaca basmaua...

ZULIARIDI: *Pa's to diavolo,* che n-am vreme se-mi suflo naso... am se faco morte de *puski. (Întră în odaia lui.)*

MĂNDICA *(în parte)*: O pățit-o bietu cuconaș!... de-acum *parapanghelos!...*

PAPĂ-LAPTE *(ieșind din odaia lui Zuliaridi, se ascunde după perdelele ferestei, fără de pălărie și ținînd papucii în mînă)*: De mă găsa în odaia lui, mă hăcuia, cîrjaliu dracului...

MĂNDICA *(zărindu-l)*: Iaca dracu!... Vai de mine!... fugi!...

PAPĂ-LAPTE *(scăpînd papucii din mînă și strîngîndu-i)*: Să fug... să fug... da unde să fug?... păcatele mele!...

ZULIARIDI *(în odaia lui)*: A! *anatema su, diavoli!...*

MĂNDICA: Iată-l... ascunde-te-n sofragirie... *(Îl împinge iute în sofragerie.)*

ZULIARIDI *(vine, aducînd o pălărie)*: O pălărie *is to etaki mu mesa!...* bre!

MĂNDICA *(în parte)*: Pălăria cuconașului! *(Tare.)* Cucoane, iaca basmaua.

ZULIARIDI: *More, pa's to diavolo* cu basma cu tot... o palarie de birbanti! *(Aruncînd pălăria jos și călcînd-o în picioare.) Na su...* na... na... *pațavura...*

PAPĂ-LAPTE *(ieşind pe jumătate din sofragerie)*: Îmi turteşte pălăria!... nouă-nouţă!

ZULIARIDI: Na... na... puna ţe-oi putea se calco asa pe stapun a tău... Haidemo acu la sofrazerie... *(Merge în sofragerie.)*

PAPĂ-LAPTE *(ieşind mai înainte din sofragerie şi tupilîndu-se după un fotoliu lîngă uşa din fund, cu papucii în mînă)*: Valeu!...

MĂNDICA *(în parte)*: Hait... acu o păpat-o cuconaşu...

PAPĂ-LAPTE *(ieşind de după fotoliu)*: Fa...

MĂNDICA *(spărietă)*: Ha?

PAPĂ-LAPTE: Dă-mi drumu să ies... că mă strîmb de frică...

MĂNDICA *(împingîndu-l pe uşa scării din dos)*: Fugi pe scara din dos...

PAPĂ-LAPTE: Am să-mi fac masli... *(Fuge, scăpînd un papuc.)*

ZULIARIDI *(ieşind din sofragerie)*: Nimine niţi in sofra... *(Zărind papucul îl ia cu vîrful băţului.)* Ţe vedo acu?... un bosmachi!...

MĂNDICA *(în parte)*: Asta-i chiar colac peste pupăză...

ZULIARIDI *(mergînd la fereastă)*: *Ma* unde esti?... unde te ascunzi, sopirloi ţe esti... unde te-ai bagato, se te turtesco ca un ghindachi. *(Aleargă prin toată casa, deschide dulapul din fund, bagă băţul pe sub toate mobilele, şi pe urmă se îndreaptă către uşa scării din dos.)* Aiţi... aiţi... ba aiţi...

MĂNDICA *(în parte)*: Cată tu de-acu cît ţi-a plăcea.

ZULIARIDI *(oprindu-se)*: Ohi... nu-i pe scara, che nu l-am intalnito chind m-am suito... *(Furios.)* *Ma* unde-i?... *pu ine?*... che mi vine se musco de ţuda!

MĂNDICA *(în parte)*: Săraca de mine!... ţîbă, haită...

ZULIARIDI: Priveste *kabazliki!*... se nu gasesco dechit un bosmachi, o palaria si doua bastonia. Ah!... *Kaimene* Leonida!... *(Furios.)* Ţe *kaimene?* sinto furiozo... ko vine se strico tot.. *(Azvîrle scaunele prin casă.)* Na... na... *ke esena*... na...

SCENA XIX

MĂNDICA, ZULIARIDI, AFRODITA

AFRODITA *(ieșind din ietacul ei)*: Mă rog, nu te-ai mai săturat de bodogănit pin casă?... ai nebunit ori nu ți-i mult?

ZULIARIDI: *Sopa,* nelezuito... nu apuca cu gura inainte... che mi a neținstito mai dihai dechit *kera* Nastasia... de care m-am despărțito... Incalte dimiaei si de m-a insalato, m-a insalato dupa doi ani... *ma* dimiata... niți trii luni nu s-a implinito de chind te-am luato de la Ibraila, si mi ai zucato festa... *(Plîngînd.)* Nu ai rusine la obraz... niți trii luni... *kaimene* Leonida!

AFRODITA: Ai căpchiet, sărmane!

ZULIARIDI: Am capchieto?... *pola kala... ma* de țe am capchieto?... pentru che mi ai puso *luludia* pe fesi... *(Arătînd bețile și pălăria.)* Țe cauta așteste fleacuri la casa me?

AFRODITA: Eu știu?

ZULIARIDI: Ha, ha! nu stii dimiata?... *ma* eu stiu... si am se ma duco se le arato la matusica dimitale, la *kera* Brustoroviți, ca se vada țe nepoțica de treba are *i kaimeni!*

AFRODITA: Foarte bine... dacă mergi la Brăila, la mătușă-mea, merg și eu.

ZULIARIDI: Ba si mi iertas... Dimiata ai se sezi aițe, *kera mu...* si chindo m-oi intoarțe de la Ibraila, am se te duco la monastiri, se te spasesti.

AFRODITA: Ce face?... la monăstire?

ZULIARIDI: *Neski...* iar chit pentru amorezi dimitale, care a spalato *tin* putinica... amo se-l dascalesco eu, acus... acus?

AFRODITA *(întorcîndu-i dosul)*: Da du-te-n colo...

ZULIARIDI: Ma duco... n-ai griza... ma duco acasa la dinso ca se-i strico de cap așteste bastonia... *(Mergînd spre ușa din fund.)* M-am inchinato cu plecațune, *psihi mu...*

MĂNDICA: Cucoane...

ZULIARIDI: Țe?

MĂNDICA: Iaca basmaua. *(Iese.)*

ZULIARIDI *(ia basmaua și i-o aruncă-n obraz)*: Na basma, *anoiti...*

(Iese prin fund și închide ușa pe dinafară cu cheia.)

AFRODITA *(singură)*: Mă-nchide-n odaie?... da bine, că-i de fugit în lume cu un capchiu ca aista... auzi, să mă puie la monăstire?... Ei! apoi o avut dreptate femeia lui cea dintîi.

SCENA XX

AFRODITA, PAPĂ-LAPTE

PAPĂ-LAPTE *(scoțînd capul pe ușa scării, cu vocea stinsă)*: Cuconiță... s-o dus?...

AFRODITA: Vai de mine! tot aici ești?

PAPĂ-LAPTE: Tot... da s-o dus? *(Întră numai cu un papuc.)*

AFRODITA: S-o dus; da bine, cum se face?...

PAPĂ-LAPTE *(slab)*: Cum să se facă... ia păcate!... o închis curcanu dracului ușa de-afară care dă pe scară, și de-un ceas acum tremur pin întuneric... ia cole...

AFRODITA: O închis-o și pe asta cînd o venit!... apoi nu mai ai pe unde ieși.

PAPĂ-LAPTE *(scăpătîndu-se din picioare)*: Elei!

AFRODITA: Ce ai?... ce ți-i?...

PAPĂ-LAPTE: Nimică... mi-o slăbit balamalele... *(Se pune pe un scaun în dreapta.)*

AFRODITA: Ești bolnav?...

PAPĂ-LAPTE *(cu vocea stinsă)*: Așa-mi pare...

AFRODITA *(dîndu-i sub nas colonie)*: Bolnav, aici!... Alt păcat acu... Na, mă rog, de-ți vină-n simțiri.

PAPĂ-LAPTE *(iute)*: Ai!... Îmi frigi vîrful nasului.

AFRODITA: Nu-i nimică... trage tare pe nas.

PAPĂ-LAPTE *(strănutînd)*: Foarte mulțămesc... *(Îi sărută mînile.)* Mă simt mai bine...

AFRODITA: Da ce faci, domnule?

PAPĂ-LAPTE: Nu băga-n samă... *(Sculîndu-se.)* Bre!... ce de mai întîmplări!...

AFRODITA: Așa!... și toate din pricina d-tale; că dacă n-ai fi venit aici să-ți perzi papucii ca jidanii...

PAPĂ-LAPTE: Apropo... dă-mi-i să mă duc... Nu știi că de la fereasta sofragiriei am zărit mai dinioare pe madama Flaimuc în balcon la mine... o sosit de la iarmaroc... Dă-mi lucrușoarele, să mă duc acasă.

AFRODITA: Să te duci?... da pe unde? Bărbatu-meu ne-au închis pe dinafară și s-o pornit la Brăila.

PAPĂ-LAPTE: Tronc... atîta-mi mai trebuia... Care vra să zică oi să fiu sîlit a șide toată noaptea aici... cu d-ta...

AFRODITA: Apoi dă!

PAPĂ-LAPTE: Sînguri... singurei... ca doi hulubași?...

AFRODITA: Ce vrei să zici, domnule?...

PAPĂ-LAPTE: Nu te spăria... că-s tînăr cu educație... calfă de spițer... și supusă slugă...

AFRODITA: Nu mă-ndoiesc...

PAPĂ-LAPTE: Nu te-ndoi. *(În parte.)* Brrr... da știi, zău, că-i pupuică de tot.

AFRODITA: Cu toate-aieste... trebuie să găsim numai-decît un chip ca să te duci de-aici.

PAPĂ-LAPTE: Las' pe mine... Cînd a înnopta de tot... oi sări pe fereastă.

AFRODITA: A! domnule, mi-i îndatora păn' la moarte.

PAPĂ-LAPTE: Ce se potrivește! sînt gata la ce-i poronci...

(Îi sărută mîna.)

AFRODITA: Iar?

PAPĂ-LAPTE: Nu băga-n samă... că știu să respectuiesc sexul... sînt tînăr cu educație... calfă de spițer... *(În parte.)* Da pupuică... nu fleac. *(Tare.)* Valeu!...

AFRODITA: Ce ai?

PAPĂ-LAPTE *(scăpătînd din picioare)*: Ah!

AFRODITA: Iar îți vine slăbăciune?... vrei colonie?...

PAPĂ-LAPTE: Ba foarte mulțămesc... aș vrea mai bine altăceva...

AFRODITA: Altăceva?

PAPĂ-LAPTE: Dar... am uitat să fac zacuscă azi-dimineață, și...

AFRODITA: Ți-i foame?...

PAPĂ-LAPTE: Ba-ncă astfel de foame, că mi-o venit slăbăciune la linguric... te-aș soarbe cu lingura...

AFRODITA *(în parte)*: Sărmanul copil! *(Aducîndu-i un pahar cu vin.)* Ține, domnule... bea degrabă un pahar de vin să mai prinzi la puteri.

PAPĂ-LAPTE: A! cuconiță, cum să-ți arăt recunoștința mea vrodată!...

AFRODITA: Bea și lasă recunoștința deoparte...

PAPĂ-LAPTE *(după ce a băut)*: Așa de bună... ș-atît de frumoasă!... *(Îi dă paharul și-i mai sărută mîna.)*

AFRODITA: Iar?

PAPĂ-LAPTE: Nu băga de samă... sînt tînăr cu educație și...

AFRODITA: Și calfă de spițer... o știu.

PAPĂ-LAPTE: Și cînd gîndesc că azi-dimineață nici nu știam de-ai făcut ochi... adică ce-i lumea asta!

AFRODITA *(zîmbind)*: Așa, zău... de nu era bărbatu-meu... puteai să mori, și eu habar să n-am.

PAPĂ-LAPTE: De nu era lighioaia cea de arnăut... *pardon* adică, că ți-i soț... vreu să zic, că de nu era dihania cea de curcan... n-aș fi acum pe lîngă prea nostima lui Afrodită...

(Se aude la ușa din fund un vuiet de cheie în broască.)

AFRODITA: Țîst...

PAPĂ-LAPTE: Aud?

AFRODITA: Nu știu cine deschide ușa...

PAPĂ-LAPTE *(spăriet)*: A fi cîrjaliul... ne-am topit!... *(Tremură.)*

SCENA XXI

AFRODITA, PAPĂ-LAPTE, MĂNDICA

MĂNDICA: Ce-mi văzură ochii!... iar împreună?

AFRODITA: Ne-o închis bărbatu-meu, Măndico.

MĂNDICA: Pe-amîndoi la un loc? *(În parte.)* Te-reacu!... bun cap o avut!

AFRODITA: Da bine, Mândico, cum ai întrat tu aici?... Cine ți-o dat cheile?

MÂNDICA: Le-o adus acu un slujitor... împreună cu aieste două scrisori...

AFRODITA *(luînd o scrisoare)*: De la dumnealui?

PAPĂ-LAPTE *(luînd pe ceealaltă)*: De la madama Flaimuc?

AFRODITA *(cetind)*: „Am stricato tot te am gasito in casa lui birbanti, amorezi dimitali... i-am venito de hachi..."

PAPĂ-LAPTE: Frumos...

MÂNDICA *(în parte)*: Apoi... dă! nu-i bun de Golia?

PAPĂ-LAPTE *(cetind)*: „*Dummer Kerl*... m-am intilnit cu *Herr von* barbat a madamei cu care te-ai dat in tragoste!" *(Vorbind.)* Am codălghit-o!

AFRODITA *(cetind)*: „*Lipon*, o comisaris *tis* poliţias m-a inchiso la grosi *mesa*. Vina, *psihi mu*, si mi scote de aiţe, unde nu mi ierta filotimia se sedo, pentru ca si poto si omor pe birbanti, amorezi dimitale."

PAPĂ-LAPTE: Auzi capchiul?... parcă-s un pui de găină! *(Cetind.)* „Din minut aist *ich mache sie mein Knix*... nu mai *freu* se mai fiu matam Pap-lapte. *Aber* te aştept ca se-ţi scot ochii. *Fin* tegrabă." *(Vorbit.)* Ba-ţi pune pofta-n cui, madamo...

MÂNDICA: Se vede c-o mîncat amîndoi cucută...

AFRODITA: Ei! pace... nu mai este de trăit cu Leonidas.

PAPĂ-LAPTE: Nu!... da nici eu cu madama Flaimuc.

AFRODITA: Îmi vine să-l las la gros ca să se răcorească.

PAPĂ-LAPTE: Şi eu o las pe Flaimucoasa în cerdac... s-o bată vîntul.

AFRODITA: Pufnească el cît i-a plăcea. Eu una mă duc la mătuşica, la Brăila.

PAPĂ-LAPTE: Că bine zici... hai la Brăila.

AFRODITA: Cum hai?... da eu merg la mătuşi-mea...

PAPĂ-LAPTE: Ei! şi eu merg la moşu-meu...

AFRODITA: Ai vrun moş la Brăila? d-ta?

PAPĂ-LAPTE: Trebuie să am... oi căuta, şi nu se poate să nu găsesc...

AFRODITA: Mândico, aleargă de adă un harabagiu.
MÂNDICA: Cum? zău... așa și luați tălpășița?
AFRODITA: Du-te degrabă, te rog, Mândico dragă, că mă tem să nu se-ntoarcă dumnealui...
MÂNDICA: Da pe mine mă lăsați aici?
PAPĂ-LAPTE: Ba, ferească Dumnezău... hai... pei, ca să pornim îndată...
MÂNDICA: C-un papuc numai vrei să mergi la drum?... ca ciofu?
PAPĂ-LAPTE: Că bine zici... nici nu gîndeam... cum să fac acum?
MÂNDICA: Lesne lucru... boieriu ți-o luat pălăria și papucu... întră la dumnealui cole și ie-i ce ți-a trebui...
AFRODITA: Da nu se poate una ca asta, Mândico.
PAPĂ-LAPTE: Apoi bine, cuconiță... ori vrei să merg la Brăila fără pălărie, și păn-acolo să prind un gutunari de cele tătărești... ori vrei să rămîn aici și să mă ucigă dihania cea de arnăut... hotărește...
AFRODITA: Fă cum îi vra. Eu mă duc să-mi gătesc lucrurile.
MÂNDICA: Eu mă duc s-aduc harabagiul...
PAPĂ-LAPTE: Și eu să-ncalț ciubotele grecului; numai de n-ar fi prea strîmte.

(Papă-Lapte întră în odaia lui Zuliaridi. Afrodita întră în ietac. Mândica iese pe ușa scării.)

SCENA XXII

ZULIARIDI *(vine din fund galbăn la față, ostenit, măhnit și scărmănat)*: M-a lasato se eso de la grosi, sub chezasia lui *Paklavasoglu*, prietin a me!... Țe rusine! *ego*, Leonidas Zuliaridi la grosi!... Țe fațe amori pe lume ațesta!... Ah! Afrodita!... *(Furios.)* Am venito s-o ieu si s-o duco hurduzi, burduzi la Ibraila, ca s-o dau pe muna matusei Brusturoviți... haide... de-acum mi s-a duso *parigoria*, amori *ke* bucuria!... *(Se uită pe*

broasca ușii ietacului.) Te fațe nelezuita?... bocțele de rochii si de camasi!...

(Se aude în odaia lui Zuliaridi o mctiiă căzînd jos.)

Oriste?... ține-i in odaia me? *(Se uită pe broasca odăiei lui.) Kirie ton dinameon!...* un barbato!... o *puskis* din fața... incalța țibotele mele țele *kenuria?...* pune pe capo *to fesi mu!...* Bree!... țe pozna-i asta? A! prițepo acu... se gatesco se fuga amundoi... *eți?... (Furios.) Ma* eu țe sinto?... de mascara?... unde-s *ta pistolia mu? (Scoate pistoalele din brîu.)* De mascara?... se le arato eu ține-i Leonidas... *na tos* che vine... se m-ascundo puțintel... unde?... ha! in dulapo!... Mari nenoroțiri are se se-ntimple... *ma* n-am țe fațe... nu mi ierta filotimia. *(Intră în dulap.)*

SCENA XXIII

ZULIARIDI, AFRODITA, PAPĂ-LAPTE

PAPĂ-LAPTE *(iese cu cibote foarte largi și cu un fes care-i cade pe ochi)*: Da ce *hondrokefal* îi arnăutu!... îmi cade fesu pe nas... și ciubotele-mi ies din picioare... ian privește!

ZULIARIDI *(în parte)*: Parche vedo che o se-mi calțe țibotele...

AFRODITA *(aducînd o bocce)*: Iată-mă-s gata.

PAPĂ-LAPTE: Și eu... haide.

ZULIARIDI *(în parte, trăgînd oțelele)*: Si eu sinto gata se dau foc!

PAPĂ-LAPTE: Nu mai sta la gînduri... și haide azi, păn' nu vine curcanu.

ZULIARIDI: Curcanis *ego?... ghidi anoite!*

AFRODITA: Ascultă, domnule... cu toate că bărbatu-meu îi un zuliar de n-are margini... nu vreu nici cît de puțin să-i dau pricină de zulie... de-aceea socot că-i mai de cuviință să mă pornesc sîngură la Brăila.

ZULIARIDI *(în parte, cu mirare)*: *Oriste?*

PAPĂ-LAPTE: Da bine, cuconiță... ce are-a face?... știi foarte bine că-s tînăr cu educație și calfă...

AFRODITA: Calfă de spițer!... mi-ai mai spus-o.

PAPĂ-LAPTE: Prin urmare poți avea toată încrederea-n mine.

ZULIARIDI: *Oriste?*

PAPĂ-LAPTE: Mai ales că de azi-dimineață ai avut toată vremea a te-ncredința că știu a respectui sexul...

AFRODITA: Cu adevărat... o mărturisesc că ești un tînăr foarte de treabă... însă...

ZULIARIDI *(în parte)*: *Ma* te spuno?... te spuno?... nu stiu te se mai credo... *na skaso* daca stiu.

PAPĂ-LAPTE: Nu mai sta la îndoială dacă-mi cunoști haracterul... vreu să te-ntovărășesc numai și numai ca să nu ți se-ntîmple ceva pe drum... O femeie singură... și frumoasă ca d-ta poate-ntîmpina primejdii de tot soiul... prin urmare, are trebuință de-un bărbat ca s-o apere...

ZULIARIDI *(în parte)*: *Ama* bine... baetu ațesta-i un *anghelaki!*

PAPĂ-LAPTE: Vrei?...

AFRODITA: Domnule, mă-ncred în d-ta ca-ntr-un frate... haide...

PAPĂ-LAPTE: Hai...

ZULIARIDI: *Ama* bine... mi vine se plingo... Afrodita-i nevinovata! Ah! *Vah!... (Cade pe fotoliul din fund și dă drumul unui pistol.)*.

AFRODITA: Vai de mine!...

PAPĂ-LAPTE: Și de mine... am murit, m-am dus... să tragă clopotele.

AFRODITA: Ce văd?... dumnealui?...

PAPĂ-LAPTE: Arnăutu?... săriți!... agiutor!... săriți, oameni buni, că ne omoară!

ZULIARIDI *(viind în scenă)*: Nu va temeți... che nu omor pe nime... Cu adeverato hotarisem se vi casapesco... *ma* dupa țele te am auzito... nu pot dechit se ve stringo ia inima a me. *(Lui Papă-Lapte.)* Esti un garofalo de baet... ți daruesco țibotele si feso... si tu, Afrodita, esti

un *anghelaki*... un *provato*... si eu... *(Plîngînd.)* Un *budalas*...

PAPĂ-LAPTE *(în parte)*: Iaca, mă!... iaca, mă!... iaca, mă!...

ZULIARIDI *(plîngînd)*: *Neski*... un *budalas*... un *anoitos*... un zuliari care nu sinto vrednico... *ma* țe se faco daca te iubesco, Afrodita *mu*... *(Plînge tare.)*

AFRODITA: Ei!... dă... liniștește-te, dragă, că te iert ș-acum... dar de-i mai avea de azi înainte cel mai mic prepus... să știi că te las cu lacrimile pe obraz.

ZULIARIDI: De astazi ma zuro pe Leonida țel vestito, stramosi a me, ca se prindo orbo gainilor.

AFRODITA: Ai văzut cîte nenorociri poate s-aducă zulia?...

ZULIARIDI: Bine ziți... *proton;* era se vi uțido de flori de cuchi... *Kirie eleison!*... țe reu mi ar fi paruto!...

PAPĂ-LAPTE: Al doilea... tot din pricina d-tale am scăpat de la mînă pe madama Flaimuc... De unde era să mă așed... să-mi deschid dugheană de spițerie...

AFRODITA: Cît pentru asta, domnule, nu-i vro pagubă mare... și dacă, mergînd la Brăila, ți-a plăcea soră-mea cea mai mică... om fi preafericiți de-a te avea de cumnat...

ZULIARIDI: Bine ziți, Afrodita... *Lipon, arhon* cumnațele, vina se te saruto... *(Îl sărută.)*

SCENA XXIV

Cei denainte, MĂNDICA

MĂNDICA: Harabagiul îi la poartă... Iaca poznă și minune!... boieriu sărută pe cuconaș!...

PAPĂ-LAPTE *(smuncindu-se din brațele lui Zuliaridi)*: Ei! destul, destul... că mă-nnăduși...

ZULIARIDI: *Ohi... akomi,* cumnațele, *psihi mu*... De-acum ai se fii cu noi... *ena mu ke ena su*... *Ma* cum, *diavolo,* te chiama?...

PAPĂ-LAPTE: Timofti Papă-Lapte!...

ZULIARIDI: *Timoteos Papa-gala?... Na zisis.*

PAPĂ-LAPTE: Nu papagal... Papă-Lapte, familie veche de cînd vacile...

ZULIARIDI: *Ke is hronus polus...* Haide la Ibraila.

PAPĂ-LAPTE: *Pame,* hai să luăm Brăila... Cît pentru Flaimucoasa... ducă-se pîrlii...

MĂNDICA: Cucoane, da bușmachiii mei i-ai uitat?

ZULIARIDI: Lasa che ți-i cumpar la nunta lui Papagala... Zi se traga harabagiul la scara.

(Papă-Lapte se îngimfă.)

MĂNDICA *(în parte)*: Măi... ian vezi cum se umflă-n pene papagalu... *(Iese.)*

PAPĂ-LAPTE: Hai, cumnate, că mi s-au aprins călcăile.

ZULIARIDI: Mai *steka oligo,* che am se spuno doua vorbile. *(Către public.) Arhonta mu...* pațito-i si prițeputo... am fosto zuliaris si ați vazuto chite am pațito... *ke* ați riso toți de mine... *Lipon...* zulia *ine* o patima de țele mai cornorate... dupa cum spuno filosofi... *(În taină.) Ma* cu toate ațeste... patima, nepatima... eu stiu un lucru: paza buna fereste primezdia rea.

MĂNDICA *(întrînd)*: Harabagiu-i la scară.

TOȚI: Hai la Brăila. — *Is tin Ibraila.*

(Papă-Lapte dă brațul Afroditei, Zuliaridi îi urmează și toți se îndreaptă spre ușa din fund.)

(Cortina cade.)

CONCINA

PERSOANE

PRINCESA EMMA
DOCTORUL LEONARD
LINA, fiia doctorului

CONCINA

PROVERB ÎNTR-UN ACT

Scena se petrece în Iași, la princesa Emma.

Teatrul reprezintă un salon elegant cu două uși, una în fund și alta în stînga; un cămin de marmoră în dreapta, cu pendulă de bronz aurit și vase de porțelan chinez; lîngă cămin, fotoliul princesei; alături, o masă de cărți, pe care este așezată o lampă aprinsă; alt fotoliu, dincoace de masă, destinat pentru doctorul; în mijlocul scenei, un piano patrat și pe pereți tablouri.

SCENA I

PRINCESA, LINA (în toaletă elegantă de iarnă, șal, capelă de catife etc.)

PRINCESA *(conducînd pe Lina de lîngă cămin spre camera din stînga)*: Șterge-ți lacrimile, dragă Lino... Doctorul Leonard te-a iertat... n-ai îndoială, deși e foarte pornit asupră-ți. El are să vie în curînd, după obicei, ca să facem împreună partida noastră de concină și să ne sfădim, ca în toate serile... Oi căuta să-l îmblînzesc... deși e lucru cam anevoie; căci ai un tată cam... urs de soiul lui... Tu, scumpa me, stăi ascunsă aici în camera me de culcat, și să te-arăți cînd oi da un semnal... Ce semnal? A! cînd oi

suna din piano... Mergi și nu perde speranța... Cunoști proverbul: Ce vrea femeia...

(Lina, ajungînd lîngă ușa din stînga, sărută mîna princesei și iese.)

(După o scurtă tăcere:) O! tinerețe, primăvară a vieții! florile tale atît de frumoase port numele de nebunii... Nebunii!... Ferice de-acel care le culege-n calea sa și-și încunună fruntea cu ele! *(Întorcîndu-se iute.)* Iaca!... fac și eu tirade poetice ca doctorul Leonard, cînd vorbește de trecut. Nu cumva m-aude cineva?... la vîrsta me să duc dorul... nebuniilor? eu, o babă cuminte... *(Oftînd.)* Căci sînt babă... n-am încotro face... și cuminte... *(zîmbind)* de nevoie. *(Se apropie de cămin.)* Opt ore... ce-a pățit doctorul meu de-ntîrzie?... focul pîlpîie voios în cămin, masa de concină e gata, fotoliul său îl așteaptă cu brațele-ntinse... *(Cu grijă.)* Să nu i se fi-ntîmplat ceva!... E lunecuș afară... poate c-a căzut undeva, bietul bătrîn; căci are mania să umble tot pe jos, și la 60 de ani picioarele-s cam nesigure, cam... cu nărav; ele te răstorn ușor. Bine-aș face să trimit un fecior ca să-l caute de nu s-a troienit la vrun colț de uliță. *(Cînd voiește să sune clopoțelul, se aude la ușa din fund vocea doctorului, zicînd: „Brrr!")*

SCENA II

PRINCESA, DOCTORUL

PRINCESA *(cu bucurie)*: A! iată-l!... mulțămită Domnului, nu s-a troienit.

DOCTORUL: Sărut mînile, princesă. *(Vine de sărută mîna princesei.)* Brrr! da frig îi!

PRINCESA: Vino azi, doctore; am crezut că te-ai prefăcut în sloi de gheață.

DOCTORUL *(frecîndu-și mînile la foc)*: Brrr! da ger îi!... Cine? eu să-ngheț?... ha, ha!... doar nu-s un tinerel din ziua de astăzi.

PRINCESA: Nu, ce e drept...

DOCTORUL: Oamenii de pe vremea noastră...

PRINCESA: Sînt deprinși cu frigul, fiind agiunși de mult în iarna vieții... asta vrei să zici?

DOCTORUL: Ba, mă iertați, princesă. Vroiam să zic că oamenii din vremea noastră păstrează, chiar sub părul lor alb, focul tinereții în suflet... *(cu emfaz)* ca niște vulcani cu zăpada pe frunte, dar cu lava aprinsă în sîn.

PRINCESA *(rîzînd)*: Ha, ha, ha... un vulcan care se-ncălzește la foc!

DOCTORUL: Da, da; degeaba rîdeți... Noi sîntem născuți într-o epohă în care soarele era tînăr, și prin urmare mai ferbinte; cînd astăzi, bietul soare au agiuns a pătimi și el de cataroi, de podagră... mai știu eu?... căci toată căldura lui și-o ține pentru dînsul... De aceea generația asta nouă e chircită ca un fruct necopt...

PRINCESA: Mai bine-așa decît prea copt.

DOCTORUL *(urmînd)*: Sîngele ei e amestecat cu șampanie stricată, iar pulsul ei nu dă mai mult de 30 de bătăi pe minunt.

PRINCESA: L-ai pipăit?

DOCTORUL: Pipăit cu toată știința medicală cu care m-am ghiftuit în curs de 40 de ani, ș-am descoperit triste simptome de slăbăciune și de dezorganizare...

PRINCESA *(șezînd jos lîngă cămin)*: Văd că iar ai să-ncepi a băga scalpelul în sărmana omenire... Ce vrea să zică de-a fi cineva doctor, hirurg!... Pănă ce n-a tăia, n-a ciocîrti, n-a hăcui, nu se ține mulțămit... Mai bine dă pace omenirii și vino de-ți fă partida de concină.

DOCTORUL *(așezîndu-se pe celalt fotoliu)*: Mulțămit!... da cum aș putea fi mulțămit, cînd văd trecînd sub ochii mei trista panoramă a unei generații palidă, zbîrcită, gîrbovită și îmbătrînită fără vreme?

PRINCESA *(amestecînd cărțile)*: Ia seama, doctore, că pătimești de gălbănare...

DOCTORUL: Eu?... Ce vreți să ziceți?...

PRINCESA: Societatea modernă ți se pare îmbătrînită pentru c-o privești poate cu ochi de 60 de ani.

DOCTORUL: Șăizăci de ani fără cinci luni; dar anii nu-i opresc de-a vedea bine... Cu dînșii, și fără agiutorul ochelarilor, *nota bene*, descoper pe toată ziua o mulțime de neghiobii, de deșărtăciuni, de nebunii, de mizerii.

PRINCESA: Și celelalte... *(Dîndu-i să taie cărțile.)* Taie cărțile.

DOCTORUL *(tăind)*: Pretutindene o ambiție nemărginită pentru scopuri de nimic... pretutindene oameni pitici ce se cred urieși, broaște care se umflă în pele ca s-agiungă boi, viciuri care înfloresc și dau roade la lumina soarelui, anarhie în idei, în obiceiuri, ba chiar și în limbă.

PRINCESA *(tăind cărțile)*: Ia seama să nu te-nșăli ca totdeauna. *(Joacă.)*

DOCTORUL: Eu... nu mă-nșăl nicidecum... Ascultă pe toată ziua declamările de principii, de libertate, de egalitate, de fraternitate etc. etc. etc. Ți se pare că auzi la moși strigătul precupeților: *încet, încet, nu mă grămădiți, că v-oi da la toți*, cînd nimene nu-i grămădește.

PRINCESA: Ha, ha, ha... mă faci să rîd.

DOCTORUL: Se poate; dar știți ce-nsămnează cuvîntul de libertate în ziua de astăzi?... însămnează libertatea de a sări cu amîndouă picioarele peste regulele bunei-cuviinți și peste înfrînarea legilor, libertatea de a lua zăbala în dinți cu nătîngie și de-a lovi cu copita în tot ce este respectabil și respectat.

PRINCESA *(cu intenție)*: Și libertatea de a critica timpul de față în favorul celui trecut... Vezi că acea libertate au produs egalitatea tuturor dinaintea criticei... Iată concina cea mică... o ieu. *(Joacă.)*

DOCTORUL: Concina?... egalitatea vreu să zic?... hmm! o mașină inventată pentru a nivela toată omenirea pe aceeași măsură, pentru a reduce deopotrivă meritele cu nulitățile, naturile mărețe și generoase cu acele ticăloase, frumusețea cu

sluțănia, curajul cu mișălia, patriotismul cu șarlatanismul...

PRINCESA: Ciuda noastră, doctore, este că acea mașină nu poate să facă deopotrivă și bătrînețea cu tinerețea. *(Jucînd.)* Iată concina cea mare... Cine are s-o ia?

DOCTORUL: Eu... *(Aruncînd o carte pe masă.)* Iaca... să-i fie de bine... am luat-o! Eu am să cîștig în astă-sară...

PRINCESA: Cum?... vrei să iei zăce ochi de caro cu nouă ochi de treflă?... Frumos!

DOCTORUL: *Pardon*... Nouă ochi era?... Nu l-am văzut bine.

PRINCESA *(rîzînd)*: N-ai văzut bine?... cu ochii d-tale cei de 60 de ani fără cinci luni, care pătrund așa de adînc?

DOCTORUL: O greșală... E liber de a greși în ziua de astăzi.

PRINCESA: Vezi, doctore?... dacă poți greși într-un gioc simplu ca concina, dar apoi în giudecata ce faci asupra lumii, asupra progresului omenirii?...

DOCTORUL: Progresul... hmm! altă mașină!

PRINCESA: Iar?

DOCTORUL: Iar!... Ce este progresul de astăzi? O spoială înșălătoare ce-ți ia ochii; o civilizare pripită, fără rădăcini în țară; o momiţărie generală de tot ce se petrece aiure... Poporul nostru, care este blînd, înțălept, patriarhal; el, care poartă cu mîndrie opinca străbună, sumanul strămoșesc, căciula română, noi vrem să-l încălțăm cu botine strîmte, să-l îmbrăcăm cu frac care-l strînge-n coate, să-i acoperim capul c-o pălărie neagră ce-l face ridicul... Din român, vrem a-l schimba într-un manechin cosmopolit, sub cuvînt de progres.

PRINCESA *(rîzînd)*: O! retrogradule!

DOCTORUL: Pe timpul nostru ei își ziceau frați: — *Buna ziua, frate Vasile.* — *Mulțămim d-tale, frate Grigori.* Astăzi ei se poreclesc cetățeni!... Pe timpul nostru ei își doreau belșug și sănătate;

astăzi badea Vasile roagă pe badea Grigori să primească asigurațiunea înaltei considerațiuni și stime, cu care are onoare a să subsămna al său devotat serv!...

PRINCESA: Ha, ha, ha!

DOCTORUL: Mărturisește, prințesă, că dacă s-ar trezi părinții noștri, sărmanii! ar cădea iar în mormintele lor... leșinați de rîs.

PRINCESA: Cine știe?

DOCTORUL *(aprinzîndu-se)*: Eu știu... Auzi progres?... Anarhie! anarhie! Oricare perde-vară, cînd nu mai știe ce să facă, se proclamă de la sine om de stat și pretinde a fi chemat să regenereze lumea; oricare gură-căscată, în loc să-și caute de păcate, se preocupă numai dacă orizonul politic este posomorît sau neposomorît; oricare grămătic se crede *gramatic* și vrea să fie reformatorul limbei românești, și prin urmare îl vezi făcînd proașcă în această comoară națională, păstrată cu sfințenie de strămoșii noștri. Unul îi adaoge o codiță, un *ciune*, altul un *țiune*, altul un *țione* etc.; încît nu mai știe bietul neam românesc ce este: *nație, năciune, națiune* ori *națione!*... Ca mâne a veni un al cincilea reformator, care i-a zice *năcială*, fiindcă sînt cuvintele *cotleală, răceală, amețeală* etc. Pănă și amorului, prințesă, i-au schimbat sexul și l-au botezat *amoare!*... de aceea amorurile din ziua de astăzi sînt hermafrodite. Pănă și onorului, acestui sentiment nobil și bărbătesc, i-au schimbat înțălesul, poreclindu-l onoare!... Astfel încît ar crede cineva că românii sînt lipsiți de onor și că nu ambiționează decît a dobîndi la onoare... De aceea vedem atîți lingușitori ce se tîrîie pe brînci, pentru ca să agiungă la culmea onoarelor... Acesta e progresul... o amețală, o rătăcire, o anarhie, un delir!

PRINCESA: Doctore, știi cu ce sameni de-o oră de cînd te zbuciumi ca un oarecare fost orator la tribună?... Cu un arici de 60 de ani, ce s-ar răsto-

goli și și-ar înfige ghimpii săi în toate încercările timpului de față.

DOCTORUL *(protestînd)*: Eu... vă rog...

PRINCESA: Ba nu, ai vorbit destul; acum e rîndul meu să mă sui pe tribună... Ești un om învățat și nu vroiești a înțălege că omenirea păşăşte, de voie, de nevoie, către un țăl cunoscut de Providință numai. Ești inteligent și vorbești ca un om cu mintea întunecată de nourii patimei. Timpul ce critici cu asprime are și el defectele sale, ca toate epocele trecute și viitoare; oamenii de astăzi au și ei ridiculele și nebuniile lor, precum le-am avut și noi pe-ale noastre, cînd eram tineri; căci astfel va fi omenirea pănă la sfîrșitul lumii, un amestec de bine și de rău, de mărire și de micșurare, de spirit și de prostie... Însă caută să fim drepți, deși poate nu ne plac toate cele ce vedem, caută să mărturisim că generația asta nouă este mișcată de-un neastîmpăr generos, necunoscut pe timpul nostru, că ea este condusă de-o putere nevăzută, care-o împinge de umeri către un viitor măreț, și că această putere este tocmai geniul propășirii, adică progresul!... Dar, doctore; progresul ce dezvoltă simțurile de dreptate, de libertate, de egalitate, pe care le poreclești d-ta de mașini; progresul ce înflorește în inimi și produce ca rod acea nobilă demnitate de om, prin care neamurile se fac puternice și respectate... Românii de astăzi nu știu poate să-și aleagă bine cărarea; poate că, în loc s-apuce pe-un drum drept și bătut, ei se abat pe de lături și dau prin hăugașe, nu zic ba... însă să li se ierte acea abatere, căci ei încă sînt cam... copii... zburdalnici, ca tot ce este tînăr și pornit de îndemnul entuziasmului. Inima lor e mai mare decît giudecata; ea îi duce cîteodată în rătăciri, îi face să cadă în greșeli periculoase... fie; dar ia sama, doctore, că românii nu dau îndărăt, ci, dimpotrivă, ei merg tot înainte, urmînd glasului celui tainic și ademenitor ce le zice: Înainte, copii, înainte!...

Viitorul este al vostru, înainte!... Așa este?... răspunde dacă poți...

DOCTORUL: Hmm, hmm! înainte... înainte... De aceea copiii nu mai respectează pe părinți, și chiar fetele fug din casa părinților...

PRINCESA *(în parte)*: Aice-l doare! *(Tare.)* Nu fi aspru pentru bieții copii, dragă doctore; căci oricît de mare fie prifacerea întrodusă în legile omenești, ea nu va putea niciodată să desființeze legile sfinte ale Naturei. Cît va fi pămîntul locuit de oameni, tot va exista acea ferbinte legătură de inimi ce lipește părinții de copii.

DOCTORUL *(cu amărîre)*: Părinții de copii, dar copiii de părinți, nu!

PRINCESA: Ești nedrept.

DOCTORUL: Nedrept?... Mă numiți nedrept, cînd cunoașteți purtarea Linei către mine și nerecunoștința cu care au răspuns la dragostea mea?

PRINCESA: Lina n-au încetat niciodată de-a te iubi și respecta, ca pe cel mai bun părinte.

DOCTORUL: Frumoasă iubire!... curios respect!... n-am ce zice... Acea iubire ș-acel respect n-au oprit-o de-a să revolta în contra vroinței mele și de a părăsi casa părintească, luîndu-se ca o nebună după un străin și lăsîndu-mă pe mine... pe mine... la bătrînețe, singur, mahnit, fără mîngăiere... *(Se înduioșază și plînge.)*

PRINCESA *(cu blîndețe)*: E o greșală mare din parte-i, o recunosc, iubitul meu amic; dar cînd inima începe a să trezi și a bate în sînul unei fete; cînd amorul îi amețește mintea... nimic nu-i în stare de a-i rîdica de pe ochi acel văl aurit, prin care ea zărește ademenirile raiului... Gîndește că Lina are 20 de ani, că ea se găsește acum în acea epohă critică a vieții, unde sufletul aspiră a zbura în lumea visurilor fărmăcătoare... Ești doctor, trebuie dar să fii indulgent pentru slăbiciunile naturii noastre; ești părinte, trebuie să fii îndurător pentru greșelele copiilor... N-am fost și noi odinioară în vîrsta Linei?...

N-am căzut și noi în păcat?... Cine din noi poate giura c-au fost totdeauna sfînt?

DOCTORUL: Tocmai sfînt, nu zic; însă pe vremea noastră...

PRINCESA: Pe vremea noastră nu eram mai de treabă... Ș-apoi, în sfîrșit, tînărul cu care Lina s-au măritat într-ascuns este un om onorabil și demn atît de iubirea ei, cît și de stima d-tale.

DOCTORUL *(pornit)*: Așa este! însă cu drept îi ca noi părinții să-ngrijim și să creștem 20 de ani o copilă ca pe-o floare gingașă; 20 de ani s-o considerăm ca pe-o avere neatinsă, pentru ca deodată cel întîi hoț de tînăr cu pletile-n vînt și cu musteața răsucită să vie să ne-o fure de la sîn? Legile osîndesc pe-un nenorocit care, împins de foame, fură o pîne, și pe cei care răpesc fete mari îi lasă în pace!... O! cu drept îi?

PRINCESA *(zîmbind)*: Dacă n-ar fi cu drept, n-ai fi d-ta părintele Linei...

DOCTORUL: Cum?

PRINCESA: Pentru ca să ai această fericire, au trebuit mai întîi să te porți și d-ta ca un hoț, pe cînd erai tînăr cu musteața răsucită, și să răpești pe mama Linei din sînul familiei sale... Prin urmare: iartă, Doamne, greșelile noastre, precum și noi iertăm...

DOCTORUL: Nu-i totuna, prințesă!... Soția mea și cu mine ne iubeam cînd ne-am cununat, căci pe vremea noastră exista încă amoriul... cînd în ziua de astăzi n-au mai rămas decît un soi de dihanie sentimentală, ce-i zic amoare.

PRINCESA: Amoare, amor, totuna e! Numele s-au stropșit, dar simțirea e tot aceeași.

DOCTORUL: Ba, mă iertați...

PRINCESA: Ba, decît să te iert eu, mai bine-i ierta pe Lina, care e disperată că te-a mâhnit, și i-ai întinde brațele, ca să scapi de trista singurătate în care te găsești... Gîndește-te la dulcea fericire de-a te vedea iubit, dismierdat, alintat de-o copilă ca Lina; ea să te ție de vorbă, ea să-ți citească gazetele, ea să-ți aducă dimineața cafeua

cu lapte, ferbinte, zăhărită, cu chifle proaspete, cum îți place... căci de cînd lipsește ea din casă, nu cred să fi mai băut cafe bună...

DOCTORUL *(cu jale)*: Nu... nime nu știe s-o facă ca dînsa.

PRINCESA: Vezi?... și cînd îi fi bolnav?...

DOCTORUL *(cu grijă)*: Bolnav?...

PRINCESA: Dar... deși ești doctor, poți însă fi bolnav, ca toată lumea... Cine te-a căuta? cine te-a privighea toată noaptea?... Știi că nopțile sînt mai grele la boală... Cine?

DOCTORUL *(iute)*: Lina!...

PRINCESA: Iar Lina!... ș-apoi... cine știe?... poate că Lina să-ți facă mulțămirea de-a te rîdica la rangul de tată bun... Închipuiește-te încungiurat de vro giumătate de duzină de nepoți și nepoțele, o claie de tirani drăgălași.

DOCTORUL *(încîntat)*: Dar... o claie... o duzină...

PRINCESA: Care să-ți sară-n spinare, să se agațe pe genunchi, să-ți tragă pletele cele albe...

DOCTORUL *(aprobînd)*: Hî, hî...

PRINCESA: Și să-ți zică cu glasul lor de îngerași: moșu... papucu...

DOCTORUL *(transportat)*: Moșu, papucu... Moșu, papucu!... Ah! prințesă, de ce nu mi-au făcut Lina această mulțămire făr-a fugi din casa părintească?

PRINCESA *(rîzînd)*: Auzi, nătărăul!

DOCTORUL: De ce nu vă samănă Lina?... De ce n-au fost ca d-voastră, un model de virtute, de spirit, de...

PRINCESA: Ca mine?... Ei!... doctore dragă; nu mă rîdica în nouri, căci mă tem să nu cad prea de sus...

DOCTORUL: N-am grijă despre asta... Vă cunosc eu...

PRINCESA: Nu?

DOCTORUL: Nu.

PRINCESA: Îți figurezi poate că m-am născut pe lume ca o statuă... de marmoră.

DOCTORUL *(cu convicție)*: De marmoră albă și fără pată.

PRINCESA: Și fără sînge, care să fearbă, și fără inimă, care să bată, și fără închipuire, care să se aprindă?... O! doctor lipsit de știință!... Ți-ar părea un fenomen ca să fiu și eu ca toate celelalte ființi și numai dac-ai discoperi vro pată în marmora albă a statuei, numai atunci ai fi dispus a ierta greșala Linei?... Află dar, că și eu am săcușorul meu de păcate, un săcușor mic, dar rotund și plinuț...

(Doctorul clatină din cap cu îndoială.)

PRINCESA: Nu crezi, Toma necredinciosule!... Să deschid săcușorul?

DOCTORUL: Deschideți. *(În parte.)* Sînt curios să văd cu ce soi de păcate se laudă prințesa.

PRINCESA: Ascultă dar... Am să-ți fac o destăinuire din cele mai delicate, pentru ca să te conving că nu se cuvine să osîndim tinerimea, cînd nu mai putem face nebunii plăcute ca dînsa... Știi că m-am măritat tînără; aveam numai 18 ani și eram destul de frumușică.

DOCTORUL: Frumușică?... poeții de pe vremea noastră vă numea Afrodita, în versurile lor.

PRINCESA: Eram de-abia sosită dintr-un pension de la Viena, une fusesem crescută, cînd părinții mei mă cununară, în contra voinții mele, cu prințul Mihail, un om mult mai în vîrstă decît mine, slab, bolnăvicios, de un caracter aspru, temător... într-un cuvînt, nesuferit; căci pe timpul nostru, doctore, pe acel timp atît de lăudat de d-ta, copiii erau ades victimele despotismului părintesc; căsătoriile se făceau nu în privirea fericirii copiilor, dar în privirea mulțămirii părinților... Peste opt luni, de o viață tristă și amară pentru mine, prințul căzu la pat; doctorii, declarîndu-l că pătimește de piept, îi ordonară să meargă într-o climă mai dulce, în Italia sau în Sicilia... Ne duserăm dar la Neapoli, unde prințul muri după două luni de suferințe... Cunoști Neapoli, doctore?

DOCTORUL: Cum nu?... Pe cînd îmi făceam studiile de medicină la Piza, mă duceam în toți anii de petreceam carnavalul acolo... Mă înamorasem ca un lazaron de golful Neapolii și trăiam mai mult pe mare, scăldîndu-mă în razele soarelui, visînd și cîntînd la lumina stelelor... pe-atunci aveam un glas de tenor, foarte plăcut... Ah! prințesă, ce ore de încîntare am gustat în acele nopți senine și poetice, cînd barca mea luneca pe marginea malurilor înflorite de la Castellmare!... Îmi aduc aminte mai cu samă de-o noapte, de-o serenadă, de-o întîmplare romantică, care-au lăsat urme neșterse în inima mea... Închipuiți-vă... dar, *pardon*, v-am întrerupt... Vă rog să urmați.

PRINCESA: Tocmai la Castellmare îmi alesesem locuința, după moartea bărbatului meu, într-o *villa* încungiurată de portocali și de lauri, ca un cuib între flori, și așăzată chiar pe malul mării... De la ferestele salonului, ochii se preumblau pe minunata panoramă a Neapolii, pe insulele Ischia și Capri, ce par ca două corăbii fantastice, și pe acel poetic tablou al golfului Neapolii, a cărui albăstrime limpede oglindează limpedea albăstrime a cerului Italiei. În timp de cinci luni petrecui într-o contemplare neîncetată; nopți întregi stam la fereasta salonului sau în grădină, sub înrîurirea unui farmec răpitor care mă îmbăta! Parfumul florilor, adierea răcoritoare a nopții, lumina dulce a stelelor, cîntecele depărtate ale păscarilor neapolitani produceau o armonie, o atmosferă încîntătoare, în care sufletul meu plutea cu o plăcere nemărginită... Adeseori mintea-mi se exalta astfel de mult, că uitam tot ce era pe lume și pare că întram într-o viață nouă, necunoscută, o viață cerească!... Mă simțam în acele minute cuprinsă ca de un delir, ca de-o nebunie, ce mă aducea în stare de a nu mai avea conștiința faptelor mele... Ce să-ți mai spun, amice? Aveam 19

ani!... inima-mi era însătată de iubire... *(Stă puțin pe gînduri.)*

DOCTORUL: Inima se deșteaptă!... *(În tot cursul scenei ce urmează, el dă semne de o mare uimire.)*

PRINCESA: Într-o noapte mă coborîi în grădină și mă apropiai de malul mării... Sufla despre Sicilia un vîntișor cald și-ncărcat de parfumul florilor de portocali... Stelele sclipeau în aer ca o ninsoare de diamanturi... Inima mi-era plină de lacrimi... mintea-mi tulburată mai mult decît totdeauna... Căzui plîngînd pe iarbă!... Pentru ce plîngeam însă?... nu știam!... Deodată veni din depărtare un glas dulce și pătrunzător ce cînta o barcarolă venețiană... Acel glas părea că răspunde la dorul tainic ce-mi frămînta sufletul... El se apropia încet, răspîndind pe mare notele sale armonioase, și cu cît se înainta spre malul unde mă găsam, cu atît sîmțam că mă atrage cătră el!... În sfîrșit... o barcă se opri lîngă mine, în barcă era un tînăr, necunoscut mie, care-mi zise: *Marea-i lină, noaptea-i frumoasă; vin' de te primblă-n barca mea, signora...*

DOCTORUL *(tremurînd)*: Și?... și?...

PRINCESA *(zîmbind)*: Și... mă-i crede, doctore?... m-am dus cu tînărul acel străin pe mare, uitînd lumea, uitîndu-mă chiar pe mine!... și păn-în zori de zi am fost legănată pe valurile mării ca într-un vis din cele mai fericite... un vis de tinerețe și de poezie, precum știu a le face numai imaginațiile de 20 de ani... Ei! doctore, ce mai zici acum de statua de marmoră albă... fără pată?

DOCTORUL *(sub impresia unui suvenir)*: Și de-atunci?...

PRINCESA: Și de-atunci n-am mai văzut niciodată pe frumosul meu cîntăreț... A doua zi am plecat la Moldova.

DOCTORUL: O! Dumnezăule... Dumnezăule!

PRINCESA: Da ce ai?... ce tulburare?

DOCTORUL: Barcarola... barcarola... V-o aduceți aminte?

PRINCESA: Vezi bine?...

DOCTORUL: Cîntați-mi-o, vă rog, cîntați-o...
PRINCESA: Dorești s-o cunoști?... fie!... ascultă. *(Se pune la piano, întorcînd spatele spre doctor.)*

(Arie de barcarolă)

Cine-n gondolă, pe-o noapte lină,
Atunci cînd luna ieșind din valuri
Revarsă tainic a sa lumină
Peste palaturi, peste canaluri,
Cine-a plutit
Și n-a iubit?

(Figura doctorului se luminează ca de razele unui suvenir depărtat și încîntător.)

PRINCESA

Cine-n gondolă culcat se duce,
Atunci cînd suflă vîntul de noapte
Și de la Lido tainic aduce
Suspine blînde, duioase șoapte...
Cine-a plutit
Și n-a iubit?

(Pe cînd princesa cîntă a doua strofă, ușa din stînga se deschide și Lina se arată; ea se retrage în fund fără a fi zărită de doctorul.)

SCENA III

PRINCESA, DOCTORUL, LINA (în fund)

PRINCESA *(întorcîndu-se spre doctor)*: Am uitat sfîrșitul... strofa a treia...

DOCTORUL *(în estaz)*: Sfîrșitul? *(Cîntă acompaniat pe piano de princesa.)*

Cine-n gondolă plutind în pace,
Pe-ale lagunei lucioase spume,
N-a simțit viața-i că se preface
Și că renvie în altă lume?
Cine-a plutit
Și n-a iubit?

PRINCESA *(cu multă mirare)*: Cunoşti barcarola mea?..

DOCTORUL *(neputînd să vorbească de uimire)*: Eu... eu... eram... la Castellmare... cu barca... noaptea... pe mare... eu...

PRINCESA *(turburată)*: D-ta?... *(În parte.)* El!

DOCTORUL *(ca în delir)*: Eu... acesta-i suvenirul acel neşters din inima mea!... *(Întinde braţele.)* O! scumpă nălucire a trecutului! vin-înc-o dată în braţele mele!...

PRINCESA *(zărind pe Lina, în parte)*: A! Lina! *(Împinge pe Lina în braţele doctorului.)* Iată o realitate mult mai drăgălaşă... strînge-o pe inima ta. *(Lina se aruncă în genunchi dinaintea doctorului.)*

DOCTORUL *(trezindu-se)*: Lina! Lina! *(O sărută transportat.)*

PRINCESA *(luînd pe doctor de mînă)*: La vîrsta noastră, dragă Leonard, cînd deschidem braţele, nu ne este iertat a cuprinde cu ele decît pe copiii noştri.

DOCTORUL *(ştergîndu-şi ochii şi sărutînd mîna princesei)*: Aveţi dreptate... Eşti un înger, prinţesă!

PRINCESA *(zîmbind)*: Aşa e c-am cîştigat eu concina? *(În parte, privind cu jale la doctor.)* Cine-ar zice c-au fost tînăr, frumos şi poetic?... O! lume, lume!...

(Cortina cade.)

GINERELE LUI HAGI PETCU

PERSOANE

HAGI PETCU
Prințul RADU MOVILĂ
ȘTEFAN MOVILĂ, vărul său
VERDULESCU
ADELA
ȘLOIM, ȘAFĂR } creditori
UN BUCATAR
UN VATAV
UN FECIOR

GINERELE LUI HAGI PETCU[1]

COMEDIE ÎN 2 ACTE

Scenele se petrec în Iași, în anul 1866.

ACTUL I

Teatrul reprezintă un salon foarte elegant, o ușă în dreapta și în stînga; două ferestre și o ușă în fund, care se deschid în grădină.

SCENA I

FECIORUL, ȘTEFAN (în haine de subofițer)

FECIORUL *(șezînd pe un fotoliu lîngă o masă rotundă și cetind o gazetă)*: Ian să videm ce mai zice *Monitoriul*... *(Citește:)* „20 mai 1866. Moșia Sătula fiind a să da în arendă pe cinci ani, cu șăse mii de galbini pe an, doritorii se vor adresa la domnul propietar, logofătul Ghiftui..." S-o ieu?... Să n-o ieu?... Ba mai bine să-mi caut de treabă.

ȘTEFAN *(întrînd)*: Acasă e prințul Radu Movilă?

---

[1] Această comedie e prelucrată după piesa franceză: *Le gendre de Mr. Poirier* [V.A.].

FECIORUL *(sculîndu-se)*: Acasă, dar încă nu s-o sculat.
ȘTEFAN: Pe la 10 oare? *(În parte.)* Se cunoaște că-i însurat de curînd... *(Tare.)* A!... ia spune-mi, la cîte ore face dejun prințul?
FECIORUL: La unsprezăce.
ȘTEFAN: Caută să pui un tacîm mai mult pe masă.
FECIORUL: Pentru cine?
ȘTEFAN: Pentru mine.
FECIORUL: Pentru d-ta? ha, ha, ha... Nu-mi spui că ești mucalit?
ȘTEFAN: Și mă faci haz?... Nu-i așa?
FECIORUL *(rîzînd)*: Te fac, zău?
ȘTEFAN: Îmi pare bine... Acum mergi de mă anunță la stăpînul tău.
FECIORUL: Să te anunț?... Numaidecît, așa?... fără doar și poate?... ca pe un prinț?
ȘTEFAN: Precum zici.
FECIORUL: Și pe cine să anunț, mă rog?
ȘTEFAN: Pe prințul Ștefan Movilă.
FECIORUL *(rîzînd și mai tare)*: Prințul... *(În parte.)* Da-i mucalit de tot sergentul.

SCENA II

ȘTEFAN, RADU (ieșind din stînga), FECIORUL

RADU: Ce văd?... Ștefan?... vărul meu. *(Îmbrățișează pe Ștefan.)*
FECIORUL *(în parte, spăriet)*: Iaca! iaca! am pățit-o... dos la față, băiete. *(Iese pe furiș.)*
RADU: A!... vere Ștefane!... cît îmi pare de bine că te văd!
ȘTEFAN: D-apoi mie, Radule!
RADU: Nici că puteai să sosești mai la timp.
ȘTEFAN: Cum?
RADU: Ți-oi spune-o acuș... Da ce ți s-au întîmplat, verișorule, de te-ai schimbat astfel?... Cine ar cunoaște, sub uniforma asta, pe modelul tinerimii elegante, pe cel mai de frunte rîsipitor din Principatele Unite?

ȘTEFAN: Cel mai de frunte... după tine, Radule... Ce să facem, frate!... Vremea vremuiește, cum zicea bunul nostru. Ne-am lăsat amîndoi de nebunii, ca să întrăm în calea cuminției. Tu te-ai însurat, eu m-am făcut soldat; și, orice-ai spune, verișorule, îmi place mai bine regimentul meu de ostași, decît regimentul tău de bărbați... însurați...

RADU: Foarte-ți mulțămesc. *(Se întoarce pimpregiurul lui Ștefan și-l examină.)*

ȘTEFAN: Dar, dar... privește, examinează cît ți-a plăcea uniforma me; dar nu rîde, căci e o haină în care nu poate întra nici un sentiment uricios.

RADU: Ha, ha!... Văd că gloria lui Ștefan-Vodă ți-au aprins și ție mințile.

ȘTEFAN: Chiar așa să fie, n-ar fi de mirat, de vreme ce port, ca și tine, numele de Movilă... dar fără a mă urca cu gîndul pănă la înălțimea eroului nostru, mărturisesc că mi-e dragă cariera de oștean... Singură această carieră e demnă pentru un om cu nume mare și cu avere mică... Nu sînt obligat să mă supun decît disciplinei, și, de este ca să mă închin cuiva, încalte îmi plec capul numai dinaintea steagului patriei mele!

RADU: Prea frumos!... însă opiniile tale politice... spiritul de partidă ar trebui să-ți mai potoale focul entuziasmului.

ȘTEFAN: Ba nici cît de puțin... Înainte de toate sînt român! Asta-i politica me!... Cît pentru spiritul de partidă ce mă amețise cînd purtam frac negru, l-am închis în garderobă împreună cu fracul, și-acum nu voiesc s-ascult alt spirit decît acel ce mă îndeamnă a-mi vărsa sîngele pentru România.

RADU: Într-un cuvînt, ești mulțămit?... Noroc să deie Dumnezeu! Să te văd în curînd general... Dar, ia spune-mi: de mult ai sosit la Iași?

ȘTEFAN: Astă-noapte am venit de la București, unde am fost în garnizonă.

RADU: Și pe cîte zile ți-ai luat concediu?

ȘTEFAN: Pe o lună, cît ține carnavalul...

RADU: Ce-aud? nefericitule!... ai alergat poate la petrecere în Iași?

ȘTEFAN: Negreșit.

RADU: Sărmane!... Se vede c-ai comis vro mare crimă dincolo de Milcov și de-aceea ai venit aici spre pocăință... dar nu știi tu că Iașul au agiuns a fi un schit de pustnici?

ȘTEFAN: Fie! mi-oi spăla păcatele în compania ta.

RADU: Ba chiar și în casa me... Auzi? Să nu cumva să ai de gînd a te chinui la otel.

ȘTEFAN: Aș primi bucuros... însă mă tem să nu pricinuiesc supărare... stinghireală...

RADU: Cui?

ȘTEFAN: Soției tale, socrului tău...

RADU: Soției mele?... Îți închipui poate că eu, prințul Radu Movilă, dacă m-am însurat cu fiica fostului bogasier Hagi Petcu, m-am și îngropat de viu într-o boccea de marfă? Crezi poate că soția me face bibiluri și corăbiele? că această casă în care ne găsim e o dugheană, și eu calfă de bogasierie? Fii liniștit, iubite... Ambiția me n-au mers încă păn-acolo!... Eu trăiesc dimprotivă, cum îmi place, ca un prinț, aruncînd banii pe fereastă ca mai nainte, cumpărînd cai frumoși, tablouri și dînd mese mari; căci am un bucătar cu 10 galbini pe lună, un adevărat artist... Și, apropo, te-i încredința tu însuși despre meritele lui nu mai tîrziu decît mîni, fiindcă i-am comendat un festin de Baltazar pentru ziua me... Într-un cuvînt, ce să-ți mai spun, vere? Căsătoria nu mi-au schimbat obiceiurile întru nimic, ea au adus o singură prefacere în persoana me.

ȘTEFAN: Care?

RADU: M-au scăpat de creditori!... *(Cu ton tragic.)* Așa, frate!... Nu mai am nici o lipitoare de creditor!

ȘTEFAN *(tragic)*: Te jălesc! *(Vesel.)* Dar bine, soția ta și socrul nu zic nimic că cheltuiești cu mîna spartă?

RADU: Nimic!... Adela-i o copilă gingașă, delicată, care mă iubește; și sînt sigur că, de cînd s-au măritat cu un prinț, ea caută ades în oglindă ca să vadă dacă o prinde titlul de princesă. Cît pentru socrul meu, carele, după ce se numește Petcu, apoi e și hagiu, îmi vine a crede că Dumnezeu l-au trimis de la Ierusalim pentru ca să îndeplinească dorințile mele. Visul lui cel mai drăgălaș au fost totdeauna de-a avea scumpa fericire ca să fie preasupusul și preaplecatul socru al unui prinț... și eu, care am suflet bun, i-am realizat visul.

ȘTEFAN: Ce-mi spui, frate?... Și unde-ai găsit asemene odor de socru?

RADU: Să vezi: După ce mi-am ruinat starea cu tot soiul de nebunii, precum știi, și cu agiutorul cămătarilor Șloim și Șafăr, am început a aduna în locul ei un capital de datorii, un capital astfel de spăimîntător, că mă hotărîsem a scăpa de el în templul căsătoriei... Tocmai atunci îngerul meu păzitor îmi scoase înainte pe Hagi Petcu...

ȘTEFAN: Ce de treabă înger!

RADU: Pravoslavnicul avea o sumă mare de mii de galbini și căuta să-i dea cu împrumut; eu, din parte-mi, căutam o asemenea sumă ca s-o ieu cu împrumut; prin urmare, eram meniți de soartă ca să ne întîlnim împreună.

ȘTEFAN: Și?

RADU: Și fiindcă nu-i dam destule garanții ca datornic, el mă găsi minunat de bun ca ginere... M-am informat de moralitatea lui, m-am încredințat că averea lui provenea din izvoare curate și, fără a perde timpul, m-am băgat ginere la dînsul.

ȘTEFAN *(rîzînd)*: Cu cîtă leafă?

RADU: Cu leafă de 40 000 de galbini... zestre.

ȘTEFAN: 40 000!... frumoasă simbrie.

RADU: Dar asta nu-i nimică... Pravoslavnicul s-a îndatorat a mă scăpa de creditori și mi se pare că chiar astăzi are să se întîmple acest mare

eveniment. Numai de nu s-ar cutremura pămîntul!...

ȘTEFAN: Apoi bine, frate, Hagi Petcu-i bun de arătat ca un fenomen a naturei.

RADU: Așteaptă... Simțirile lui de părinte neiertîndu-l a să despărți de fiică-sa, hagiul au pretins numaidecît ca să ședem în casa lui și să nu ne îngrijim de nimică despre ale vieții; încît, fiind hrănit, încălzit, primblat și slujit degeaba, îmi rămîne 4 000 de galbini pe an pentru buzunăritul Adelei și al meu.

ȘTEFAN: Bravo!

RADU: Mai așteaptă.

ȘTEFAN: Da ce mai este?... Nu cumva s-au prins către tine ca să-ți aducă și luna pe tipsie?

RADU: După ceremonia cununiei, Hagi Petcu s-au apropiet cu uimire de mine și și-au cerut iertăciune că n-are mai mult de 60 de ani... însă mi-au dat a înțălege că s-a grăbi să aibă în curînd 80... ca să mă lase clironomul întregei sale averi... Eu nu-l silesc, sărmanul, pentru că mi-ar fi cu greu să găsesc un vatav mai priceput decît dînsul; socrul se ține la locul lui cu o modestie de bogasier înțălept; el se culcă odată cu găinile, se scoală odată cu cucoșii, regulează socotelele, poartă de grijă de toate, și... și nu mă fură ca alți vatavi.

ȘTEFAN: Minunat!... dar... dar... aș vrea să te-ntreb de un lucru.

RADU: Întreabă.

ȘTEFAN: Ce-au zis societatea despre căsătoria ta?... Au trebuit s-o critice amar.

RADU: Ba nu prea... căci lumea s-au mai democratizat de-o bucată de timp... ș-apoi știi că averea-i un talisman puternic, care în ochii oamenilor te fac frumos cînd ești slut, cu spirit cînd ești prost, și chiar onorabil, cînd ești dimprotivă... Damele s-au arătat cam aspre la început, mai cu samă acele ce aveau fete de măritat; dar, în sfîrșit, le-am îmblînzit... și chiar pentru asta sînt mulțămit că ai venit tocmai acum.

ŞTEFAN: Pentru că ai îmblînzit damele?... Ce mă privește pe mine?

RADU: Nu-nțălegi, tu care mi-ai servit totdeauna de secondant?

ŞTEFAN: Un duel?...

RADU: Dar, verișorule; un duel frumușel ca pe timpul cel bun, cînd eram holtei... Ei! ce zici? așa-i că nu m-am bogasierit de tot, deși mi-am ales domiciliul căsătoresc în dugheana lui Hagi Petcu?

ŞTEFAN: Un duel!... Cu cine? pentru ce?

RADU: Cu unul... care-și zice conte de Tazleo, fiindcă tatăl său au fost răzăș de pe malul Tazlăului... trebuie să-l cunoști?

ŞTEFAN: Cum nu? un personagiu ridicul ce n-are alt merit decît acela de a fi văr cu doamna Rosescu.

RADU: Și care și-au pus în gînd a să constitua, ca în poveste, zmeul acelei dame... El pretinde ca nime să nu îndrăznească a să apropia de vara lui și a-i face curte...

ŞTEFAN: Pretenția e ridiculă ca și dînsul, în adevăr; dar ce-ți pasă ție? Nu cumva, de-abia însurat, ai început a sări garduri prin grădinile vecinilor?

RADU: Ce să fac, vere, dacă prin acele grădini sînt poame frumoase?... Doamna Rosescu e o văduvă cochetă; eu, precum știi... un... un...

ŞTEFAN: Un berbant... spune, nu fi modest.

RADU: Și, prin urmare, înțălegi? trebuie să mă bat cu zmeul de Tazleo.

ŞTEFAN: Ca Făt-Frumos!... Prea bine!... Cînd au să vie secondanții lui?

RADU: Îi aștept azi dimineață... Să-i primești tu din parte-mi și să regulezi condițiile duelului.

ŞTEFAN: Bucuros... oi căuta să împac treaba...

RADU: S-o împaci?... de cînd, mă rog, ai luat deprindere a termina prin împăcare chestiile de onor? de cînd ești în oaste?...

ŞTEFAN: Tocmai; de cînd sînt militar!... ca oștean; cunosc prețul sîngelui, și găsesc că, putînd cineva să și-l verse pentru țara lui, e ridicul de-a-l vărsa pentru plăcerea de a combate cu un dom-

nișor de pe malul Tazlăului ce poartă un titlu falș.

RADU: Fie!... te las în voia ta să pui la cale cum îi găsi mai bine de cuviință... Dar ce s-aude? A! vine pravoslavnicul meu socru, împreună cu domnul Verdulescu, vechiul său asociat de bogasierie... Aține-te, vere Ștefane, că ai să vezi o pereche nedespărțită și foarte curioasă.

SCENA III

RADU, ȘTEFAN, PETCU, VERDULESCU

RADU: Bună dimineața, domnule Verdulescu.

VERDULESCU: Plecăciune, *beizade.*

RADU: Iubitul meu socru. *(Prezentînd pe Ștefan.)* Vărul meu, prințul Ștefan Movilă.

ȘTEFAN: Subofițer de cavalerie.

PETCU: Mă simt foarte cinstit, *bei mu... (Se închină lui Ștefan.)*

RADU: Cinstit, precum ziceți, și cu atît mai mult, iubite socrule, căci vărul meu au binevoit a primi să găzduiască aici...

ȘTEFAN *(către Petcu)*: Mă iertați, domnule Petcu, că am primit această ospeție fără a fi cunoscut de d-voastră.

PETCU: Ce se potrivește, *beizade!...* de vreme ce vărul *evgheniei* voastre v-au *proskalisit,* nu încape nici o *aporie...*

RADU: Se-nțălege... Vărul meu va ocupa chioscul din grădină... Binevoiți a poronci ca să-l găteasscă.

PETCU: Oi purta însumi de grijă...

ȘTEFAN: Da, mă rog... nu vă dați osteneală...

RADU: Dimprotivă! Hagi Petcu va fi preafericit...

PETCU: Preafericit!

RADU: Veți avea bunătate a pune asemenea la dispoziția vărului faetonul cel albastru.

PETCU: Cu care mă slujesc eu?... Bucuros.

ȘTEFAN: Ba foarte vă mulțămesc; nu vreu să vă lipsesc de caleașca domniei-voastre.

PETCU: Ce se potrivește, *bei mu!*... Sînt birje alături cu casa... oi umbla cu birja.

VERDULESCU *(în parte, imitînd pe Petcu)*: Oi umbla cu birja... Ghidi *colachiu!*

RADU: Minunat!... Acum, vere, hai la grajdi să-ți arăt caii... Am cumpărat ieri niște telegari ungurești care n-au pereche în Iași... i-am plătit 400 de galbini... Hai!

ȘTEFAN *(către Petcu)*: Vărul meu e nerăbdător să-mi arăte luxul cu care trăiește în casa d-voastră, pentru ca să mă convingă că sînteți socrul cel mai bun și mai generos.

PETCU: Bunătatea *pan evgheniei*-voastre și a d-sale... Fac și eu ce pot... cum îmi dă mîna...

RADU: Apropo... știți, iubite socrule, că mîni dau o masă mare amicilor mei din Iași... Cred că ne-i face mulțămirea să mănînci cu noi?

PETCU: Ba, să mă iertați, *bei mu*... oi mînca mai bine cu Verdulescu... La *ilikia* mea... un om bătrîn.

RADU: A! Domnule Verdulescu... o să ne sfădim împreună.

VERDULESCU: Pentru ce, *beizade?*

RADU: Pentru că-mi iei pe socrul meu de cîte ori am mese mari.

VERDULESCU: Eu, *bei mu?*... El nu vrea să fie în *sinanastrofie* cu musafirii *evgheniei*-voastre.

PETCU: La *ilikia* mea...

VERDULESCU *(strîmbîndu-l, în parte)*: La *ilikia* mea.

RADU: Fie!... A revedere... Vină, Ștefane. *(Iese cu Ștefan.)*

PETCU: Mă închin cu toată supunerea.

SCENA IV

PETCU, VERDULESCU

VERDULESCU *(în parte, strîmbînd pe Petcu)*: Mă închin cu toată supunerea. *(Tare.)* Ian ascultă, Petcule, găsesc că ginere-tău te ia cam peste picior... și că tu te supui cu prea multă umilință.

PETCU: Fac cum îmi place, auzi tu?... Ştiu eu doar să mă port cu oamenii.

VERDULESCU: Cum nu!... Te porţi astfel cu ginere-tău, că l-ai făcut a avea pentru tine o bunătate deosebită decît pentru celelalte slugi în casă... Ce-i drept îi drept.

PETCU *(ridicînd din umeri)*: Ai vorbit de te-ai pripit... Mai bine cată-ţi de trebile tale şi nu te amesteca unde nu-ţi ferbe oala.

VERDULESCU: Ba m-oi amesteca, c-aici îmi ferbe oala ca şi ţie... Sîntem amîndoi prietini şi tovarăşi de 30 de ani; ne-am deprins unul cu altul, ne sămănăm în toate, parc-am fi făcuţi tot pe-un calup... încît, măi Petcule, cînd te văd în brînci dinaintea ginere-tău, nu mă pot ţinea bine pe picioare...

PETCU: În brînci!... Eu în brînci dinaintea lui Radu! da... pentru ce? pentru că-i *beizade?* Socoţi tu că mă spariiu de *evghenia* lui? Da eu, măi Verdulescule, am fost totdeauna un om liberari, o ştii tu?... Mi-am bătut gioc totdeauna de *arhontologhie*. O ştii tu? Auzi? în brînci? eu, Hagi Petcu!... Măi, în ochii mei numai omul cu merite şi cu *iskiuzarlîc* la treabă are *ipolipsis*...

VERDULESCU: *Aferim!*... apoi ginere-tău are, se vede, multe merite, de vreme ce-i suferi toate.

PETCU: Da ce?... ai vrea poate să-i scot pe nas binele ce i-am făcut, scăpîndu-l de sărăcie?

VERDULESCU: Adică, dîndu-i pe Adela cu ochii închişi?... Hei, Petcule!... de m-ascultai, mai bine nimereai s-o fi măritat cu un bogasier de-ai noştri.

PETCU: *Ama!*... Atîta mi-ar fi trebuit... să-l ascult pe d-lui.

VERDULESCU: Şi de ce nu?... Nu-s rău *sfetnik*, cînd s-atinge de interesele Adelei.

PETCU: O! D-ta eşti un *sofologhiotatos!*... un om cetit!... ca proorocul Agatanghel... Cum nu?... Ai vorbe cu *parimii; eksighiseşti* lucrurile cu *tropos:* dar în cît s-atinge despre dreapta giude-

cată, despre tertipul lumii, nu m-agiungi nici la călcăi.

VERDULESCU: Despre tertip, nu!... tu ai făcut o avere de 100 000 de galbini, și eu de-abia una de 30 000.

PETCU: Ș-încă tot prin agiutorul meu.

VERDULESCU: Tot!... o mărturisesc... De-aceea, fiindcă astă avere am cîștigat-o prin tine, tot în familia ta are să rămîie, căci am s-o las fiicei tale, cînd te-a ruina ginere-tău.

PETCU: Pe mine! el să mă scoată *silemet!*

VERDULESCU: Pe tine... și asta nu tîrziu... Peste cîțiva ani.

PETCU: Ai nebunit?

VERDULESCU: Doi, trii ani, cel mult, giudecînd după cheltuielile ce face pe toată ziua... Fă socoteală...

PETCU: N-am nevoie... Îmi cunosc eu catastihul.

VERDULESCU: Acu de te-ar calici numai pe tine... nu m-ar durea măsaua...

PETCU: Și pentru ce, mă rog, să nu te doară măsaua? Vra să zică nu te interesezi nicidecum de soarta mea... puțin îți pasă să rămîn lipit pămîntului, eu care te-am făcut om cu stare?... Vrei să-ți spun una, dacă-i așa?... Ești un nerecunoscător, un *adiafor* fără *ithiki. (Se uimește.)*

VERDULESCU: Se poate; dar, precum ți-am spus, nu m-ar durea capul despre tine, fiindcă nu-ți sînt nînaș, nu te-am botezat eu.

PETCU: Da ai botezat pe fiică-mea, ieniceriule!

VERDULESCU: Tocmai pentru asta n-aș vrea să-i mănînce starea bărbatu-său... Adela mi-i dragă ca ochii din cap, o iubesc ca un părinte... și mai mult...

PETCU: Mai mult decît un părinte? mai mult decît mine, vrei să zici?

VERDULESCU: Știu eu ce vreu să zic.

PETCU: Și eu știu că pretindarisești a fi mai cu dragoste decît mine!... ba-ncă ai și cercat a face să creadă copila că-i așa.

VERDULESCU: Haide!... iar ai început *oktoihul* ista! Dă-i înainte, că nu-ți ţin isonul.

PETCU: Să știi că i-oi da nainte... Tu cați să mă *mazilești* din inima copilei... faci intrigi ca domnii greci la Ţarigrad... ș-acum Adela se-ncrede mai mult în tine decît în tată-său, te dismiardă mai adeseori pe tine, decît pe mine.

VERDULESCU: Eu n-o spariiu.

PETCU: Da ce?... Eu o spariiu?... Stahie sînt? Strigoi sînt? Papalugă sînt ca s-o spariiu?

VERDULESCU: Nu ești papalugă... dar nici ești un părinte blînd, dismierdător... Ești prea *turkomerit*.

PETCU: Așa; eu sînt *turkomerit*, și tu?... Adică numai tu știi să te porți cu copiii?... Adică-i greu marafet de-a să-mprieteni cu copiii, împlinindu-le toate vroințile!... Asta nu-i dragoste, îi *egoismos*.

VERDULESCU: *Egoismos!*... Dar ian spune-mi, cînd au fost vorba de căsătoria Adelei cu Radu, cine i-au apărat interesele ei? Cine-au cătat a să-mprotivi vroinței sale? Eu și numai eu, căci tu, dimprotivă, o îndemnai hojma să se facă prinţesă... așă-i?

PETCU: Adela iubea pe Radu... Nu puteam să le strîc dragostele. *(Se pune pe un scaun și citește jurnalul.)*

VERDULESCU: Vorbă să fie!... Tu l-ai tras pe prințul aici cu *skopos*...

PETCU *(sculîndu-se)*: Na!... Încă unul scos la oameni!... *(Lovește cu palma peste jurnal.)* Ficiorul lui *kir* Manoli au agiuns senator!

VERDULESCU: Și ce-mi pasă mie?

PETCU: Cum ce-ți pasă? Nu-ți pasă de-a videa unul de-ai noștri că s-au înălțat așa de sus?... să fie chemat de ocîrmuire în numărul *ipokimenelor simandicoase* de stat?... să între în *ekpaeaua* senatorlîcului!... Da bine, omule, n-ai în sufletu tău nici un dram de *hambition?* Nu ești mîndru de-o epohă ca aceasta unde tot omul poate să *katortosască* prin vrednicia lui? Cum? ești *adiafor*,

cînd de azi pănă mîni poți chiar tu s-agiungi senator? Bre!

VERDULESCU: Eu? să mă ferească Dumnezău de asemenea *hambițion*... și mai cu samă să ferească Dumnezău țara mea de senatori ca mine!

PETCU: Pentru ce? Ficiorul lui *kir* Manoli...

VERDULESCU: Ficiorul lui *kir* Manoli, deși ficior de bacal, au fost crescut în străinătate, unde-au prins la *prokopsală*. El îi advocat, cunoaște toate pravilele și-i în stare să lucreze cum se cade în Senat; dar eu și tu?...

PETCU: Eu și tu? da n-ai cetit, măi prostule, ce spune gazeta cea din București? Ea spune *ritos* că comerțul este adevărata școală a oamenilor de stat; prin urmare, fiind comerțant, ca unul ce-am fost bogasier, sînt și eu om de stat ca oricine, și pot să rîdic în spinare sarcina politicalelor.

VERDULESCU: Dacă acea sarcină ar fi o boccea de cutnii, n-aș zice ba; dar țara nu-i o dugheană de bogasierie...

PETCU: Nu pricep *parimia*... Poate să fie filosofiească, dar n-o pricep.

VERDULESCU: Și tu, Petcule, ești din taraful celor cu mania de ocîrmuirlîc; și tu te-ai *hirotonosit* om de stat, nitam-nisam... tronc! ca hatmanul Velișcanu?... O! netoților! decît ați gîndi să ocîrmuiți țara, mai bine v-ați ocîrmui casele cum se cade, și nu v-ați da fetele după *evgheniști*, tufă de parale, care socot că vă fac mare cinste plătind datoriile lor cu banii voștri.

PETCU: Pentru mine-o spui asta?

VERDULESCU: Ba nu, pentru mine.

SCENA V

PETCU, VERDULESCU, ADELA (ieșind din dreapta)

ADELA: Buna dimineața, tată; cum te afli?... *(Sărută pe Petcu.)*

PETCU: Ca un bujor.

ADELA: Iaca și nînașul. *(Sărută pe Verdulescu.)* Vii să faci dejun cu noi?

VERDULESCU: Dar, Adeluță.

ADELA: Ești cît se poate de gentil.

PETCU: Îi gentil!... el!... Apoi eu ce sînt, eu, care l-am poftit la zacuscă?

ADELA: D-ta ești cel mai bun din toți părinții.

PETCU: Dar! sînt cel mai bun... de cîte ori poftesc pe Verdulescu...

ADELA: Unde-i bărbatul meu?

PETCU: Unde să fie? la grajdi...

VERDULESCU: S-au dus să-și vadă caii...

PETCU: Așa! de n-aș ști că-i *beizade*, aș crede că-i herghelegiu.

ADELA: Un gentilom se cuvine să iubească caii și armele, tată...

PETCU: Fie, dar aș vrea să mai iubească și altceva.

ADELA: Iubește artele, pictura, poezia, muzica...

PETCU: Ama!... fleacuri.

VERDULESCU: Ai vrea poate să iubească mai bine bogasieria, Petcule?

PETCU: Frumos, Verdulescule; ține-i partida ei, intrigantule, ca să te ieie la ochi buni... *(Către Adela.)* Ia vezi-l, Adelo? Chiar acu-mi zicea că bărbatu-tău te ruinează...

VERDULESCU: Dar! o spuneam... însă tu n-ai decît să strîngi baierile pungii.

PETCU: Nu zic ba... dar eu socot că dacă Radu s-ar îndeletnici...

ADELA: Cu ce?

VERDULESCU: Cu vînzare de cutnii și de metanii de calembec?...

PETCU: Ba nu!... Știu că nu-l agiunge capul să facă asemene *pazarlîkuri*.

VERDULESCU: Ei!... apoi?

PETCU: Apoi să cate a lua o slujbă de boieri *protipenda*... să ieie un minister...

VERDULESCU: Un minister!... parcă să ieu ministeriele ca o cafea turcească...

PETCU: Cînd se numește cineva prințul Movilă, poate să pretindarisască la toate.

ADELA: Însă este obligat a nu pretinde nimic.

VERDULESCU: *Raison!...* Ginere-tău are opinii care nu-l iartă a da mîna cu...

PETCU: Așa!... opinii!... el are numai una... lenea!

ADELA: Ești nedrept, tată!... bărbatul meu are tradiții de familie care-i impun obligarea de a nu lua parte la lucrările regimului de astăzi.

PETCU: Nu-nțăleg ce vrei să-mi spui cu regimul... Eu știu ce știu... l-am *spudaksit* pe Radu păn-a nu-l lua de ginere, și-l cunosc mai bine decît voi. El îi un sturluibat... o vîrtelniță care face sfîrrr!... și alt nimic. Cît pentru fudulia lui de *familiot*, dac-ar ținea mult la dînsa nu s-ar fi cununat cu fata lui Hagi Petcu.

VERDULESCU: Prin urmare?

PETCU: Prin urmare trebuie să-l facem a înțălege cu *tropos* subțire, că un om înzăstrat cu un nume vechi ca al lui și cu rang de prinț își necinstește *evghenia* cînd se lasă pe lene.

VERDULESCU: Așa este, Petcule; ai vorbit ca din carte; dar cine să-i grăiască?

PETCU: Cine?... Adela!... *(Către Adela.)* Dac-ai vrea tu să-l aduci la *prokimen*... sara... cînd îți despletește părul... știi?... tertip femeiesc...

ADELA: O!... tată!...

PETCU: Ce o!... ce tată!... Astfel m-au *englendisit* neneacă-ta, cînd au avut poftă s-o duc la teatru... și a doua zi am luat numaidecît o lojie la rîndul al doilea.

ADELA: Nu aș îndrăzni niciodată să vorbesc lui Radu de un lucru așa de serios.

PETCU: De ce nu? Zăstrea ta îți dă *pitak* la mînă ca să poți pretindarisi ce-ți place.

ADELA: Radu ar ridica din umeri și nu mi-ar răspunde.

VERDULESCU: Ce-aud? El rîdică din umeri cînd îi grăiești!

ADELA: Ba nu... dar...

VERDULESCU: Iaca, iaca... de ce cobori ochii? Se vede că bărbatu-tău îi cam... nepoliticos cîteodată.

PETCU: Nu cumva te tratarisarisește cum... spune drept.

ADELA: Nu, tată.

PETCU: Nu te iubește cu *sevas* ca pe-o *nekokera?*...

ADELA: Ba...

PETCU: Apoi dar ce?

VERDULESCU: Ascultă, Adeluță... arată-ne curat ce ai la suflet, dragă... Tată-tău și eu sîntem născuți pe lume pentru ca să privighem asupra ta... Spune: Aĭ vro supărare?... Ai a te plînge de Radu?

ADELA: De el?... nicidecum... îi bun... îi amabil...

PETCU: Ei! apoi?... ce-ți trebuie mai mult?

VERDULESCU: Bun, amabil... prea bine; dar nu te bagă de samă mai mult decît pe-o păpușă frumușică... așa este?

ADELA: Chiar așa să fie... Nu e vina lui, e a mea!... Sînt prea timidă cu dînsul, nu îndrăznesc să-mi deschid inima în ochii lui... și sînt încredințată că mă consideră ca pe-o copilă ieșită abia din *pension* și preafericită de a fi prințesă.

PETCU: Auzi, dobitocul!

VERDULESCU: De ce nu te tălmăcești cu dînsul?

ADELA: Am cercat-o de mai multe ori; însă tonul cu care mi-a răspuns se acordă astfel de puțin cu gîndirea me, că n-am avut curagiu să urmez... Sînt oarecare confidențe care au nevoie de a fi încuragiate... Sufletul e ca o păsărică ce se sparie de-o umbră... Mă-nțelegi, nînașule?

PETCU: Iaca! Da eu nu te-nțăleg, poate?

ADELA: Ba și d-ta, tată... Cum să zic, de esemplu, lui Radu că ceea ce mi-a plăcut în persoana lui nu-i titlul său de prinț, dar nobleța manierelor lui, veselia lui de *bon ton*, disprețul său pentru micșurătățile lumii?... Cum să-i zic, în sfîrșit, că el este eroul visurilor mele de copilă, dacă la cel întîi cuvînt ce rostesc el îmi taie vorba cu o glumă?

PETCU: Na!... dacă glumește, dovadă că-i vesel băietul.

VERDULESCU: Ba, Petcule! dovadă că-i e urît cu nevasta lui.

PETCU *(Adelei)*: Urît cu tine?

ADELA *(oftînd)*: Așa mi-e teamă!

PETCU: Fleacuri!... Urîtul îi vine nu de la tine, dar din trîndăvia vieții sale. Un bărbat nu-și iubește multă vreme nevasta, cînd n-are altă de făcut decît s-o iubească...

ADELA: Așa să fie, nînașule?

PETCU: Îi de prisos să mai întrebi pe Verdulescu, dacă ți-o spun eu.

VERDULESCU: Are dreptate tată-tău; amoriul trebuie economisit ca și averea.

PETCU: Iaca, de pildă, eu... pentru ce-am slăvit totdeauna pe nineacă-ta?... pentru că n-am avut niciodată vreme să mă gîndesc la dînsa.

VERDULESCU: Bărbatu-tău are douăzăci și patru de ceasuri pe zi ca să te iubească...

PETCU: Giumătate mai mult decît trebuie... Ian să ieie un *huzmet*, și-i videa cum te-a iubi.

ADELA: Un *huzmet?*

PETCU: Adică o slujbă...

ADELA: Bine; dar cum să-l înduplecăm?

PETCU: Lăsați pe mine... chiar astăzi... voi să mă sprijiniți...

VERDULESCU: Astăzi?... înaintea zacuscăi?

PETCU: Ba nu, după... Am *paratirisit* că *beizadeaua* îi mai vesel cînd mistuiește.

SCENA VI

PETCU, VERDULESCU, ADELA, RADU, ȘTEFAN

RADU *(prezentînd pe Ștefan)*: Dragă Adelă... îți prezint pe vărul meu, prințul Ștefan Movilă... Nu ți-e necunoscut.

ADELA: În adevăr, domnul meu, Radu mi-a vorbit atît de des de d-voastră, că vă consider ca pe un vechi amic.

ȘTEFAN: Aveți dreptate, doamna me; și mă simt fericit de acest titlu. *(Încet, lui Radu.)* E de tot plăcută cumnățica.

RADU *(încet, lui Ştefan)*: Dar; e gentilă. *(Către Adela.)* Ştefan e oaspele nostru în tot timpul concediului său.

ADELA: Sper, domnul meu, că e lung concediul.

ŞTEFAN: O lună numai, doamna me... după care sînt silit a merge cu regimentul pe malul Dunărei.

PETCU: *Aferim!*... Văd cu mulţămire, *beizade*, că vă place a nu şidea cu mînile subsuori...

RADU *(în parte)*: Bate şeua socru; dar mă fac că nu pricep.

(Intră un fecior aducînd un tablou.)

FECIORUL: Măria-ta... o adus cadrul ista de la domnul Ponianu.

RADU: A! bine... aşază-l cole pe scaun, lîngă fereastă... Vin', Ştefane, să-mi dai opinia ta.

ŞTEFAN *(esaminînd tabloul)*: Minunat!... ce frumos efect de asfinţitul soarelui... Cum îl găsiţi, doamna me?

ADELA: În adevăr, minunat!... Priviţi cît de natural se strecur razele soarelui pintre frunzele arborilor!... cum se joc în linişte pe faţa apei!... şi în depărtare ce pată de lumină arzătoare se întinde pe albastrul cerului!... O! e un tablou frumos cît se poate!...

PETCU: Ian să videm şi noi, Verdulescule... *(Se apropie amîndoi.)*

RADU: Cum îl găseşti şi d-ta, iubite socrule?

PETCU: Îl găsesc... Mă rog, ce înfăţoşază?

RADU: O priveliştе de ţară la culcatul soarelui.

PETCU: Fleacuri!... N-are nici o *noimă*... Să videţi portretul ce am în odaia mea... acela-i cu haz... îţi sare în ochi cît colo...

RADU: Şi ce reprezintă?... vro mîţă turbată?

PETCU: Ba nu... Un ieniceri cu musteaţa de-un cot şi cu coşcogea sabie în mînă; iar gios, de giur împregiurul lui, o mulţime de căpăţini tăiete... Pricepi deodată cum îl vezi că le-au făcut *kies* pe toate, în vremea *răzmeriţei*... îi lucru cu *noimă* care te ocărăşte şi te...

RADU: Așa?... tablourile cu... *noimă* îți plac, socrule?... Ce nu mi-ai spus mai degrabă?... Am să comand, înadins pentru sărbătoarea d-tale, un tablou cu o *noimă* și mai oțeritoare decît ienicerul d-tale...

PETCU: Care tablou?...

RADU: O ceapă... mică... o sărmană cepușoară tăietă în patru bucăți!... pe-o masă de lemn... cu cuțitul alăturea... să nu te poți uita la ea fără a-ți veni lacrimi în ochi.

VERDULESCU *(încet, lui Petcu)*: Te ia în trii parale, Petcule.

PETCU: Lasă-l să mă ieie, că nu mă dau.

ȘTEFAN: Care artist a făcut tabloul acesta?

RADU: Un tînăr cu mult talent, ce-a studiat la Roma și care moare de foame la noi.

PETCU: Și cît i-ați plătit pe bucățica asta de pînză?

RADU: Cinzeci de galbeni.

PETCU: Cinzăci de galbini!... unui zugrav care moare de foame?... Pe la vreme de masă ai fi putut să-l cumperi cu cinzăci de lei.

ADELA: O! tată!...

PETCU: Ce o!... ce tată!... prețul pînzei e un leu cotu... Nu-i așa, Verdulescule?...

VERDULESCU *(încet, lui Petcu)*: Ai trîntit o gogomănie, Petcule.

PETCU: Cum?... ce fel?...

FECIORUL *(intrînd)*: Poftiți la masă.

PETCU *(către fecior)*: Spune stolnicului să scoată din pivniță o garafă de Comandaria de cea bună... *(Către Ștefan.)* Am adus-o eu însumi de la Kipru... ține opt sute de lei balerca... Nici sultanul nu bea mai bună... *(Încet, lui Verdulescu.)* Noi n-om bea... om lăsa garafa lor.

RADU: Opt sute lei balerca!... N-a fi avînd bietul sultan cu ce s-o plătească.

VERDULESCU *(încet, lui Petcu)*: Iar te ia în trii parale, Petcule.

PETCU: Să-i fie de bine! Petcu n-asudă nici de patru parale.

(Ies cu toții prin stînga.)

SCENA VII

FECIORUL, ȘLOIM, ȘAFĂR

ȘLOIM *(băgînd capul pe ușa din fund)*: Sluga d-tale, domnule lighifeti.

FECIORUL: Ce cauți, giupîne?

ȘLOIM: Acasă-s boierii, me rog?

FECIORUL: Sînt la dejun; dar ce vrei?

ȘLOIM: Am piținticht treabă cu chiconu Hagi Petichi.

FECIORUL: Vină mîni. *(Iese.)*

ȘLOIM *(întrînd)*: Muni, nu pot che intrăm in Sabăș. *(Strigă încet la ușă:)* Șafărlă...

ȘAFĂR *(arătîndu-se)*: *Vus ist?* [1]

ȘLOIM: *Kimț a hier.* [2]

ȘAFĂR *(întrînd cu sfială)*: Nu-i nimine?

ȘLOIM: *Kim, kim.*

ȘAFĂR *(privind în giurul lui)*: *Mein Gott!...* frumoasă dugheană-i aici... tot mobile de Lipschi.

ȘLOIM: *Azoi, io...* [3] cumperate cu bani a nostri.

ȘAFĂR: *Ai, vei!...* banii nostri... Chind i-om mai vide, Șloim...

ȘLOIM: *Vus ist?*

ȘAFĂR: Crezi tu che Hagi Petichi a vre si ni plitească datoria lui *Fürst* Radu?

ȘLOIM: Și de ce nu, me rog?... Nu-i destul de chind așteptăm? *Fürst* Radu s-o insurat cu o zestre mare; Hagi Petichi o cumperat un giner *grof*. Acu-i vreme se cerem banii nostri. Chit ai se iei tu?

ȘAFĂR *(scoțînd un sinet)*: Mult: 4831 de galbini, 27 de lei, 30 de parale și jumatate cu dubunda pină astazi.

ȘLOIM *(scoțînd asemene un sinet)*: Și eu, 5168 de galbini, 9 lei, 6 parale și jumatate... Șafărlă...

ȘAFĂR: *Vuăs? (Se pune pe colțul unui scaun.)*

ȘLOIM: Spune drept, cu chit l-ai inchercat pe *Fürst?*

---

[1] Ce este? [V.A.].

[2] Vin aici [V.A.].

[3] Așa,dar... [V.A.].

ŞAFĂR: Pe Radu? *(Coborînd ochii.)* Cu nimic, zeu.
ŞLOIM: Cu chit?... sută la sută?
ŞAFĂR *(rîzînd)*: Dubunda boieresc... dar tu, Şloim?
ŞLOIM: Iu?... Iu sint bencheer, nu zaraf ca tine. Am pus dubunda-n capital: atita tot, zic zeu.
ŞAFĂR: *Vuăs?* bencheer?... din colţ a vuliţii cu zur, zur in palmă?... Te chinosc eu.
ŞLOIM: Şi eu nu te chinosc pe tine?... nu te ştiu de chind ai vinit de la Sniatin ş-ai vindut mere murate in Tirgu-Cucului?
ŞAFĂR: Mere murate? Minciuni. Am vindut perge putrede.
ŞLOIM: Şi pe urmă ai fost brişcar cu keruţa cu un cal in Tirgu-de-Sus.
ŞAFĂR: Minciuni; am fost harabagiu.
ŞLOIM: Şi pe urmă ai dischis kercimă in Pecurari.
ŞAFĂR: Minciuni; am dischis-o in Tataraşi.
ŞLOIM: Ş-ai vindut rachiu misticat cu vitriol.
ŞAFĂR: Minciuni; cu vitriol şi cu ciomofai... dar tu ai fost mai de treabă?
ŞLOIM: Iu?... Am vinit din ţara rusasc, de la Nijni-Novgorod.
ŞAFĂR: Minciuni; ai vinit de la Novo-Sulița şi ai vindut pe vuliţi straie rupte, giletches, surtuches, *hosentrai...*
ŞLOIM *(mînios)*: *Vuăs?*
ŞAFĂR: Şi pistol riginite şi carabine.
ŞLOIM: Carabine? *Vus fer a carabin?*
ŞAFĂR: *Veist nist vus a carabin ist?*
ŞLOIM: *Nu schoin... A carabin ist tacă a carabin.*
ŞAFĂR: *Abăr zug mer vis i dus fer a ding.*
ŞLOIM: *A... a... a... a! Nu horji; Eh vel dir a mul zugn! a carabin ist a zoi a dinghi vus hat a lifki; hertn a koilbîn, an der saat a panăfki, intn a enţiskes; oibîn a kogăţihi. Ţiust di dran ebs a kighilke, a proh ind ebs a klaţkes, ind macht di enţiskes a ştos; enţiskes maht ploşk; der kogălţihi trosk, ind in der lifki a grois hermider, und di bist toid vi a hind!*
ŞAFĂR *(spăriet, cade pe scaun)*: *Ai! vei mir ghevalt!*

(Se aude zgomot de scaune alăturc.)

ŞLOIM
ŞAFĂR } *(tresărind)*: *Vus ist?*

ŞLOIM *(ascultînd la uşă)*: Şafărlă?

ŞAFĂR: *Ha... a... a... a?*

ŞLOIM: Se scol boierii de la zakuschi... Hai degrabă se nu ne ghisască aici.

ŞAFĂR: Hai, hai... *(Se răped amîndoi la uşa din fund şi se lovesc, voind să iasă împreună.)*

ŞLOIM *(ridicînd palma asupra lui Şafăr)*: Nu impinge, che fac trosk.

ŞAFĂR *(asemene)*: Ian se dai, che fac şi eu trosk.

ŞLOIM *(ieşind)*: *Di dimer hind.*

ŞAFĂR *(urmîndu-l)*: *Ştil, du bist a şmok.*[1]

SCENA VIII

RADU, ADELA, ŞTEFAN, PETCU, VERDULESCU
(întorcîndu-se de la masă)

ŞTEFAN: În adevăr, domnule Petcu, vinul d-tale de Comandaria n-are preţ.

PETCU: Mă simt prea cinstit că vă place, *bei mu.*

RADU: Socrul meu e omul cel mai delicat din lume... orice lucru bun are în casă, d-lui îl păstrează pentru mine şi pentru amicii mei, şi, zău, aş fi fericit dacă s-ar înfăţoşa vrun prilej unde să-i probez recunoştinţa me.

PETCU: *Beizade...*

---

[1] Ce-i asta carabină?
— Nu ştii ce-i carabină?
— Bine... carabina este o carabină cu teacă.
— Da spune-mi ce lucru-i acesta?
— Ascultă dar; eu ţi-oi spune! Carabina este un obiect, care are ţeavă, jos un pat, la o parte o tigăiţă, dedesubt limba şi sus cocoşul. Dacă pui un glonţişor, iarbă de puşcă şi cîlţi şi faci limbei o mişcare, limba face plosc, cocoşul trosc şi ţeava produce o mare detunare şi cazi mort ca un cîne.
— Ah! vai de mine!
— Ce este?
— Cîne prost, ce eşti.
— Taci, tu eşti o mascara [*ncta ed. 1875*].

RADU: Zi-mi Radule, pe nume... că doar sînt copilul d-tale.

PETCU *(încet, lui Verdulescu)*: Pare-mi-se că acu-i vremea. *(Tare.)* Apoi... dragă *beizade*... Radule... dacă vroiți numaidecît să-mi faceți o mulțămire, îi lesne...

RADU: Cum?

PETCU: Priimind a întra puțin în *filonikie* cu mine asupra unui *predmet* care vă privește...

RADU: *Filonikie* asupra unui *predmet!*... fie, iubite socrule; fie... sînt gata să te-ascult... D-lor... seanța este deschisă... binevoiți a ședea... *(Toți se pun pe scaune.)* D-nul orator Hagi Petcu are cuvîntul.

PETCU: Iubite Radule, de trii luni acum, de cînd v-ați însurat, ați dus-o una cu bencheturile, cu zaifeturile... Ar fi vreme poate de a vă mai schimba *tabietul*.

RADU: Cum?... domnule orator... nu vă-nțăleg.

PETCU: Mă *eksighisesc*...

RADU: *Eksighisiți*-vă...

PETCU: De pildă, ce-aveți de gînd, mă rog, a face de-acum înainte?

RADU: Cînd? azi?

PETCU: Și azi, și mîni... *ke ta lipa*... aveți negreșit vrun plan pentru viitor?

RADU: Negreșit!... planul meu este de-a face azi ceea ce-am făcut ieri, și mîni ceea ce voi face azi... Vezi, iubite socrule, că sînt statornic în obiceiurile mele.

PETCU: Adică ești hotărît a nu face nimică?

RADU: Apoi dă! aș face ciubote dac-aș ști ciubotăria... dar educația me au fost necomplectă, din nenorocire.

PETCU: Nu-i vorba de ciubote.

RADU: Dar de ce e vorba?

PETCU: De ceea ce trebuie să facă un *evghenist* ca d-ta...

RADU: Un *evghenist* ca mine, cînd se însoară, nu poate avea mai bună ocupare decît a-și iubi soția și a fi fericit.

ADELA: În adevăr, Radule, această ocupare este cea mai plăcută; însă nu am mîndria de a crede că eu aș fi în stare să ocup toate orele vieții tale...

RADU: Pentru ce atîta modestie, dragă Adelă?

ADELA: Pentru că un barbat e chemat a juca un rol demn de numele său în lume... iar nu numai a trăi în atmosfera vieții casnice, ca o femeie.

RADU: Și?

ADELA: Și aș dori, cît pentru mine, ca să urmezi esemplul vărului d-tale.

RADU: Ai voi să întru în oaste?

ADELA: Ba nu... dar...

RADU: Dar?...

VERDULESCU: Am dori cu toții ca să întrați într-o carieră...

RADU: Singurele cariere ce-mi sînt permise mie, sînt cariera militară și cea de plugar...

PETCU: Mă iertați... mai sînt și altele, precum ministeriile, senatorlîcul... deputația...

RADU: Nu zic ba... însă nu-s pentru mine.

PETCU: *Patrida* cere ca s-o slujim cu toții, și cine nu vroiește ca să facă parte din *ekpaeaoa* statului, dovedește că-i împrotivitor ocîrmuirii.

RADU *(sculîndu-se)*: Păn-aici, Hagi Petcule... nu vreu să cad în politică cu d-ta; opiniile se pot discuta, iar sentimentele nu... *(Către Ștefan.)* Îți cer *pardon*, Ștefane; pentru întîia oară se vorbește politică aici, și te asigur că va fi pentru cea de pe urmă oară.

VERDULESCU *(încet, lui Petcu)*: Așa-i c-ai ieșit *abraș*, Petcule?

PETCU *(încet, lui Verdulescu)*: Nu face nimică... iurușul cel dintîi rareori izbutește... om mai trage alt *iuruș* la vreme.

(Adela iese în dreapta. Un fecior intră.)

FECIORUL: O venit vro trii negustori care așteaptă în salonul cel mic și zic c-au să grăiască cu cuconul Petcu.

PETCU: Bine, merg îndată...

RADU: Ce negustori să fie, iubite socrule?

PETCU: Creditorii *evgheniei*-voastre, iubite ginere.
RADU: Ai mei? ba ai d-tale... eu ți i-am dăruit.
ȘTEFAN: Ca prezent de nuntă?
RADU: Ți i-am dat în deplină proprietate... ca pe niște monstruozități ale naturei... buni de pus în muzeul din castelul Ocnei... Trebuie să-i cunoști, Ștefane?... Șloim și Șafăr.
ȘTEFAN: Îi cunosc și-i prea cunosc, mînca-i-ar ocna!... Cunoștința lor mă ține destul de scump: 100 la 100 pe an.
PETCU: 100 la sută!... ce tălhărie!... ș-ai avut dobitocia să le plătești? mă iertați, vreu să zic... neghiobia...
ȘTEFAN: Am avut și acea dobitocie și acea neghiobie, precum zici foarte frumos.
PETCU: Și d-ta, Radule, tot așa dobînzi te-ai legat să plătești?
RADU: Tot!... Îmi mărturisesc păcatul.
PETCU: Bine că mi-ai spus-o... Am să le dau numai cît li se cuvine după lege.
RADU: Ba să nu faceți una ca asta, iubite socrule... Sîneturile mele trebuie să fie achitate fără nici o scădere.
PETCU: D-apoi n-ai priimit în *naht* nici pe giumătate din șoma cuprinsă în sîneturi...
RADU: Așa este; însă datoresc acea sumă întreagă.
PETCU: Cum?... nu pricep.
RADU: O datoresc nu hoților cei de cămătari, dar o datoresc semnăturii mele!... De vreme ce-am recunoscut acea sumă, ea reprezintă datoria me deplină.
PETCU: Să am iertăciune. Eu sînt negustor, sînt cinstit și cred că numărînd soma ce-ai priimit în *naht*, cu dobînda ei legiuită, cinstea d-tale rămîne neatinsă.
RADU: Cinstea... poate, dar onorul nu.
PETCU: Iar nu pricep... Care vra să zică, cinstea mea și cu onorul d-tale nu sînt tot de-o măsură.
RADU: Nu zic...
PETCU: Care vra să zică, nasul unui bogasier nu-i nas ca nasul unui *evghenist*.

RADU: Nu-i vorba de nas.

PETCU: Care vra să zică, egalitaua e o palavră deșartă! Apoi dar, fiindcă cinstea mea este însărcinată a plăti datoriile onorului d-tale, mă duc să-i hățuiesc pe creditori, după cum știu eu. Vin cu mine, Verdulescule... Cu plecăciune... *(Iese împreună cu Verdulescu.)*

SCENA IX

RADU, ADELA, ȘTEFAN

ȘTEFAN: S-au cam supărat domnul Petcu!

ADELA *(întrînd)*: Radule, domnii Leonil și Bancescu te-așteaptă în salon.

RADU *(încet, lui Ștefan)*: Secondanții Tazleului... *(Tare.)* Știu pentru ce-au venit... ca să-mi vadă caii cei noi... Ștefane, fă bine de-i primește tu în locul meu... și le spune că am ieșit. *(Încet.)* Regulează condițiile duelului.

ADELA: De ce nu voiești să-i primești, Radule?

RADU: Pentru că prefer să rămînem împreună amîndoi.

ȘTEFAN *(încet, lui Radu)*: Cînd ne vedem? *(Căutînd la ornic.)* Acum sînt două ore.

RADU *(încet, lui Ștefan)*: Doamna Rosescu mă așteaptă pe la 3 ore... să ne-ntîlnim pe la 4. *(Ștefan iese.)*

SCENA X

RADU, ADELA

RADU *(se pune pe canape, deschide un jurnal, cască, apoi zice)*: Adelă, mergi desară la teatru?

ADELA: Merg... dacă-i veni cu mine.

RADU: Oi veni... Ce rochie ai să pui?

ADELA: Care ți-a plăcea.

RADU: O! cît pentru mine, totuna mi-e... voiesc să zic că toate te prind deopotrivă.

ADELA: Radule... ești cunoscut în Iași ca un model de eleganță, ca un om cu gust mai deosebit; ar

trebui să mă povățuiești în alegerea toaletelor mele.

RADU: Dragă Adelă... eu nu sînt un jurnal de modă... Dacă voiești să fii elegantă, nu ai decît să imitezi pe damele cele mari din societate, de esemplu pe doamna Mezianca...

ADELA *(cu intenție)*: Pe doamna Rosescu... mai cu samă?

RADU: De ce mai cu samă pe doamna Rosescu?

ADELA: Pentru că ea-ți place mai mult decît altele.

RADU: Ce te face-a crede?

ADELA: Mai alaltăsară, la Operă, i-ai făcut o vizită lungă în lojă... Doamna Rosescu e frumoasă, elegantă... cochetă!... are spirit?

RADU: Dar! prea mult.

(Mică tăcere.)

ADELA: Radule, de ce nu-mi dai de știre, de cîte ori fac vrun lucru care-ți displace?

RADU: Pentru că păn-acum n-ai făcut nimic care să-mi fi displăcut.

ADELA: O! Nu-mi fac iluzii asupra defectelor mele; știu tot ce-mi lipsește ca să fiu demnă de tine; dar dac-ai voi să mă dirigi, să-mi dezvolți spiritul, să mă deprinzi cu ideile lumii în care m-ai întrodus, eu simt că te iubesc îndestul pentru ca să mă metamorfozez îndată.

RADU *(sărutîndu-i mîna)*: Aș perde mult cu asemenea metamorfoză, dragă Adelă... Chiar de-aș voi să ieu rolul de profesor cu tine, n-aș fi în stare să-ți dau lecții... Studie lumea... în societatea cea aleasă se găsesc modelele cele perfecte.

ADELA: Dar!... în ea se află doamna Rosescu... nu-i așa?

RADU: Iar doamna Rosescu?... Nu cumva mi-ai face onorul să fii jaluză de mine? Fi! dragă... jaluzia e un sentiment... bogasieresc. În lumea cea mare căsătoria nu-i un măritiș prozaic; ea-i o unire de tot ce este nobil și elegant în viață... așadar, cînd sînt absent, departe de tine, Adelă, nu te-ngriji de ce fac; gîndește-te numai la

aceste: că-mi scutur defectele afară din casă, pentru ca să mă-ntorc lîngă tine ca un barbat perfect.

ADELA: Se poate... însă defectul tău cel mai mare în ochii mei este... absența ta.

RADU: Complimentul e delicat... și iată răspunsul meu. *(Îi sărută mîna.)* Cine vine?... A! creditorii!

SCENA XI

RADU, ADELA, ȘLOIM, ȘAFĂR

ȘLOIM și ȘAFĂR *(întrînd)*: *Herr Fürst, Herr Fürst... Ai vei!* pecatele nostre!... chiconu Hagi Petichi ne-o calicit ca in codru Herții...

RADU: Ce v-au făcut Hagi Petcu?

ȘLOIM și ȘAFĂR *(împreună)*: In loc se ne pliteaschi tot ce ne este dator, maria-ta... *Ai vei!* am remas lipiți pimintului.

RADU: Cum?... vorbiți pe rînd și nu vă mai scînciți.

ȘLOIM: Socru d-tale, Hagi Petichi, ne-o dat numai chite jumatate din datoria mariei-tale, zichind che sintem niște telheroi, și ne-o silit se intrăm la invoială cu dinsul...

ȘAFĂR *(plîngînd)*: *Ai vei!...* banii nii... banii nii...

RADU: Auzi, Adelă, ce rușine mi-au făcut tatăl tău?... *(Cătră jidani.)* Nu-i nimic... tăceți din gură... mă oblig să vă număr eu restul.

ȘAFĂR *(cu bucurie)*: Tot? tot?

ȘLOIM: D-ta ești un grof... dar cu ce-ai si ni plitești, me rog, che nu te poți atinge de zestrea grofinei, fără invoirea d-sale?

ȘAFĂR: Așa o spus chiconu Hagi Petichi.

ȘLOIM: Așa e scris in contractul de zestre. Numai maria-sa domnița poate se ni dispegubeaschi, dache a lesa-o inima.

ADELA *(la o masă scrie o obligă și apoi o dă lui Șloim)*: Iaca o obligă din partea mea; sînteți plătiți.

ȘLOIM și ȘAFĂR *(se răped de apuc lacom obliga din mînile Adelei)*: *Gott! mein Gott!*

RADU: Mai aveți ceva de reclamat?
ȘLOIM și ȘAFĂR *(esaminînd obliga)*: Nimichi... nimichi.
RADU: Nimic... Afară, canalii!
ȘLOIM: Iaca me duc... dar, me rog, chind îi mai ave nevoie...
RADU: Afară! *(Se răpede spre dînșii.)*
ȘLOIM și ȘAFĂR *(fugînd)*: *Ghevalt!*

SCENA XII

RADU, ADELA

RADU *(luînd pe Adela la braț și sărutînd-o cu foc)*: O! Adeluță, ești adorabilă!
ADELA: Dragul meu Radu...
RADU: Unde dracu Hagi Petcu au luat inima asta nobilă care ți-au dat-o? aș jura că nu ești fiica lui.
ADELA: O! Radule, nu-l judeca cu asprime pe bietul tată-meu... El e bun și generos, deși are idei cam înguste... Nu-nțelege unele delicatețe care sînt dezvoltate prin educație; însă inima sa are calități adevărat demne de stima tuturor.
RADU: Fie, scumpa mea princesă!... nu voiesc să te contrazic... *(Pendula sună trei ore.)* Trei ore! *(În parte.)* Și doamna Rosescu m-așteaptă. *(Zîmbește.)*
ADELA: Ce gîndire te face să zîmbești?
RADU: Adelo, voiești să facem împreună o primblare? Ziua e frumoasă.
ADELA: Voiesc, cu cea mai mare mulțămire.
RADU: Pune-ți degrabă un șal pe umeri și haide. *(În parte.)* Doamna Rosescu poate să aștepte.

SCENA XIII

RADU, ADELA, PETCU

PETCU: Ei! *beizade*, văzutu-ți-ai creditorii?
RADU: I-am văzut, să fii d-ta sănătos. *(Supărat.)*
ADELA *(încet, lui Radu)*: Fii blînd, Radule, te rog...
(Își așează un șal pe umeri.)

RADU *(zîmbind)*: I-am văzut, iubite socrule... şi nu mă pot opri de a-ţi esprima toată admirarea ce mi-au însuflat dibăcia d-tale... I-ai dat de-a tumba pe hoţii cei de zarafi.

PETCU: Îţi place? Mă bucur... Eu credeam, dimpotrivă, că te-i fi supărat.

RADU: Nicidecum... Fiecare se poartă după ideile lui; d-ta ai crezut cu dreptul de a le plăti numai jumătate; eu am găsit şi mai cu dreptul a le îndeplini suma.

PETCU: Aud?... d-ta?

RADU: Adică, Adela şi eu.

PETCU: Cum? *(Către Adela.)* Le-ai dat iscălitura ta?

ADELA: Le-am dat-o... Mă iartă, dac-am greşit, tată.

PETCU: Brea!... da ştii tu c-ai aruncat astfel 10 000 de galbini pe fereastră?...

RADU: Nu plînge, socrule, că cine samănă galbini are mînă cu ogur... Hai, Adelă, la primblare.

ADELA: Hai... nu mă săruţi, tată?

PETCU: Fugi de-acole... să nu te văd... Auzi! 10 000 de galbini!

RADU *(ieşind cu Adela)*: Astfel e onorul, dragă socrule... Ha, ha, ha!

SCENA XIV

PETCU: Onorul!... Să-ţi arăt eu onor, măi badeo, dacă-i aşa povestea... Am fost un nătărău păn-acum de ţi-am suferit obrăzniciile şi nebuniile!... Ian să mai apuc hăţurile-n mîni, că prea ai luat frîul în dinţi şi prea faci proaşcă în averea mea, onorariule... Am crezut c-aş putea să-l aduc la *prokimen*, şi l-am lăsat să-şi facă de cap în casa mea; dar văd că nu-i bun de nimic altă, decît să-mi *afierosască* averea cu onorul lui... Aşteaptă... dacă-i aşa, să-ţi arăt eu cine-i Hagi Petcu! *(Sună un clopoţel şi întră un fecior.)* Spune vătavului şi bucătariului să vie sus. *(Feciorul iese.)* A! nu vrei să întri în slujbă... Eşti prea fudul ca să

urmezi sfaturile unui bogasier ca mine? Prea bine... *arhon beizade*... prea bine... gustul *filonikie* n-are... îți place să trăiești ca un haitui, trăiește, fătul meu... și eu de azi înainte mi-oi strînge băirile pungii.

SCENA XV

PETCU, VATAVUL, BUCATARUL

VATAVUL: M-ai chemat, cucoane?

PETCU: Da!... Ascultă, Constandine, cunoști pe doftorul Vanberg?

VATAVUL: Îl cunosc, cucoane.

PETCU: El m-au întrebat mai dăunăzi dacă n-aș vra să dau cu chirie giumătate din casa mea. Du-te-ndată de-i spune că sînt gata să-i închiriez rîndul ist de sus.

VATAVUL: Bine, cucoane. *(Iese.)*

PETCU: Domnule bucătar... vin mai aproape. *(În parte.)* Îi zic domnule, pentru că ține 10 galbini pe lună.

BUCATARUL: Poroncă.

PETCU: Am auzit că pregătești o masă mare pe mîni?

BUCATARUL: Dar, cucoane... Mîni e sărbătoarea prințului, și cred că va rămînea mulțămit de talentul meu.

PETCU *(în parte)*: Talent!... și el are talent, ca și zugravul cel care moare de foame. *(Tare.)* Ce bucate ți-au poroncit să faci?

BUCATARUL *(scoate o listă și o citește)*: Iată lista: O supă de verdețuri, numită *printanière*, ș-o supă numită *brique*.

PETCU: În locul lor îi face alta numită borș de pui.

BUCATARUL: Borș, la o masă mare?

PETCU: Borș... mi-i poftă mie de borș... Spune înainte.

BUCATARUL: O cigă feartă în salcie de frunze de dafin și alămîie... pepturi de pui de găină în zalatină... mușchi de căprioară împănat cu *truffe*... jambon

de Vestfalia fert cu vin de Maderă... friptură de fazan...

PETCU: Prea frumos! În locul acestor lături, vei face o ihnea cu ceapă, un curechi cu rață, niște răcituri cu usturoi ș-un curcan fript... cu curechi murat.

BUCATARUL: Cucoane... mă iertați... nu-i obiceiul la mese mari...

PETCU: Lasă obiceiul de-o parte... că eu îl cunosc mai bine decît d-ta... și te-apucă de lucru.

BUCATARUL: Ba... să am *pardon*... M-aș dezonora dacă...

PETCU *(în parte)*: Iaca! și el îmi scoate ochii cu onorul... *(Tare.)* Hai, nu mai lungi vorba și mergi la bucătărie.

BUCATARUL: Eu să mă-ngiosesc a face bucate țigănești!... mai bine mi-oi arde mîna-n foc. *(Iese.)*

PETCU: Arde-ți mîna cît ți-a plăcea, numai cată să nu arzi bucatele... Hai... *(Frecîndu-și mînile.)* Am pus la cale despre masă; acum nu-mi rămîne decît să trimet ca să poftească pe mîni cîțiva din prietinii mei; pe *kir* Kor cu nevasta lui, pe *kir* Manoli băcalul, pe Hagi Hristodulo, cu care-am fost la Ierusalim... Hai... Aține-te de-acum, *arhon beizade*, s-au schimbat Hagiul, nu mai e cum îl știi... *(Iese prin stînga.)*

(Cortina cade.)

ACTUL II

SCENA I

RADU, ADELA (intrînd)

RADU: A!... Ce minunată primblare!... Ce aer plăcut de primăvară... S-ar crede cineva în luna lui mai.

ADELA: Nu ți-au fost urît cu mine, Radule?

RADU: Urît!... cu tine!... Da nu știi tu, Adelă, că ești cea mai drăgălașă din toate damele ce cunosc?

ADELA: Complimente?...

RADU: Ba, zău, nu!... Adevărul în toată sinceritatea... În cîteva minute, am făcut azi cele mai frumoase descoperiri.

ADELA: Care descoperiri?

RADU: Întîi, că ai un suflet nobil de adevărată prințesă; al doilea, că ai un spirit încîntător... și al treilea, că am trăit păn-acum lîngă tine fără a te cunoaște... Am fost ca un țăran care ar fi găzduit o regină deghizată... Deodată regina își pune corona pe frunte, și bietul țăran rămîne încremenit, cu ochii holbați și cu limba legată de uimire.

ADELA: Eu? o regină?... pretenția me nu se-nalță așa de sus, Radule... Tot ce doresc este să-ți plac.

RADU: Dorința ți-e realizată, Adeluță, căci te iubesc ca un amant de 18 ani.

ADELA: Iubește-mă mai bine ca barbatul meu; voi fi mult mai fericită...

RADU: Pentru ce?

ADELA: Pentru că-mi închipuiesc că o femeie poate înceta de a-și iubi amantul; iar barbatul, niciodată.

RADU: Bravo!... îmi pare bine că nu ești exaltată.

ADELA: Nu!... însă am unele idei care nu-s de modă, poate, dar care-s înrădăcinate în minte-mi, ca toate impresiile din copilărie. Cînd eram mică, îmi închipuiam că tatăl meu și maica me erau rude, și de-atunci căsătoria o consider ca cea mai dulce și strînsă rudire. Amorul pentru un alt om decît barbatul meu, pentru un străin, îmi pare un sentiment contra naturei.

RADU: Iată idei de matroană română, dragă Adelă... Păstrează-le totdeauna, în interesul fericirii și onorului meu.

ADELA: Ia sama însă, Radule... sînt totodată și geloasă... geloasă, dar... cu toate că gelozia e o simțire... bogasierească, precum ai zis... Pentru

mine un singur om există pe lume; acelui om i-am dat tot sufletul meu și pretind cu tot dreptul să am dragostea lui deplină. În ziua cînd aș descoperi că el o împarte cu altă femeie, simt că toate legăturile între mine și el s-ar desființa!... Barbatul ar redeveni pe loc un străin în ochii mei, și cît pentru mine... din minutul acela, m-aș crede că-s văduvă.

RADU *(în parte)*: Hm! *(Tare.)* N-ai grijă despre asta, scumpă Adelă... o să trăim împreună ca două turturele într-un cuib aurit... Și, apropo, voiesc să dau un bal strălucit pentru tine; voiesc să-ntuneci prin grațiile tale pe toate doamnele noastre; voiesc ca toți barbații să-mi pizmuiască fericirea... Mergi îndată de-ți pregătește toaletele, armele cochetăriei, ca să faci pe toți a admira eleganța princesei mele.

ADELA: Mă duc; dar să vii ca s-alegem împreună armele cele mai victorioase.

RADU: Voi veni, scumpa mea regină. *(Îi sărută mîna. Adela intră în dreapta.)*

SCENA II

RADU; apoi, PETCU

RADU *(singur)*: Orb am fost păn-acum de n-am văzut ce comoară aveam sub ochii mei!... Adela e de-o mie de ori mai plăcută, mai gentilă, decît doamna Rosescu!... Să mă ieie dracu dacă nu mă simt înamorat de dînsa!... Bine-au zis nu știu care poet că amorul e ca un vis încîntător ce te face a vedea pe... *(Văzînd pe Petcu.)* Hagi Petcu! Bine că te văd, iubite socrule... eram nerăbdător să-ți spun că ești părintele unui înger...

PETCU: Eu?

RADU: Da! de-ai mai avea dugheană, ai putea să pui marca următoare: Hagi Petcu, fabricant de îngeri... Păcat numai că ești mînios pe mine.

PETCU: Eu?... Nicidecum... D-ta cred că te-i mînia mai degrabă, cînd vei afla hotărîrea ce-am luat.

RADU: Ce-aud? ai luat vro hotărîre înspăimîntătoare?... în ce privire?... în privirea creditorilor mei?

PETCU: Ba nu; în privirea d-tale chiar.

RADU: Cum asta?... Sînt curios s-o aflu.

PETCU: *Arhon*... ginere! Cînd ți-am dat fata cu o zăstre de 40 000 de galbini, am nădăjduit că vei fi om serios și că-i întra în *ekpaeaoa* ocîrmuirii...

RADU: Iar!

PETCU: M-am înșălat ca un prost, o înțăleg acum, deși cam tîrziu... Și tot ca un prost te-am lăsat să dai iama în averea mea. Fiind dar că averea mea nu-i destul de mare pentru ca să poată acoperi cheltuielele onorului d-tale de *beizade*, am chitit c-aș nimeri, ca un om cu minte, făcînd oarecare forme neapărate în casa mea.

RADU: Forme?... vrei să zici reforme?

PETCU: Forme, reforme... totuna-i...

RADU: Dacă-i totuna... binevoiește, te rog, a mi le încunoștința și mie.

PETCU: Bucuros!... Cea întîi...

RADU: Formă?...

PETCU: Formă, fie... Cea întîi formă este, ca să-mi faci plăcerea de a nu mă mai lua peste picior. M-am săturat de duhurile d-tale.

RADU: Duhuri?

PETCU: Știu că mă privești ca pe-un... negustoraș, ca pe-un prostuleț.

RADU: A!... socrule...

PETCU: Dar află, domnișorule, că se găsește mai multă giudecată în papucul meu decît sub pălăria d-tale; auzitu-m-ai, *arhon beizade?*

RADU: O!... Fi!... fi!... Astea-s vorbe bogasierești...

PETCU: Se poate... eu nu-s *beizade*... nu-s *țintilom*...

RADU: Te cred, te cred; n-ai nevoie să strigi.

PETCU: Eu îs liberari... și-mi bat gioc de *arhontologhie*... o știi d-ta? Eu giudec oamenii după

meritul lor, iar nu după titluri... *evghenia* nu plătește nici un *zlot* în ochii mei...

RADU: Nu?

PETCU: Nu!

RADU: Prea bine!... care vra să zică, mă găsești pe mine cu merit?

PETCU: Ba nicidecum... N-ai merit nici de-o lițcaie.

RADU: Apoi dar pentru ce mi-ai dat pe fiica d-tale?

PETCU: Pentru ce ți-am dat-o?...

RADU: Ai avut dar vrun gînd ascuns, cînd m-ai luat de ginere?

PETCU *(turburat)*: Un gînd ascuns?

RADU: Negreșit... Adela nu mă iubea cînd m-ai atras în casa d-tale; pe de altă parte, cunoșteai numărul datoriilor mele... și nu cred că acel număr monstruos te-au îndemnat a mă gineri; fiind dar că n-am nici un merit și că nesocotești titlurile de noblețe, sînt silit a crede c-ai avut un gînd ascuns în privirea me.

PETCU: Ei!... chiar așa să fie... Nime n-ar avea dreptate să mă *katigorisască*, c-am căutat să-mpac interesurile mele cu fericirea Adelei... Scoțînd din pungă 40 000 de galbini, am vroit să ieu un ginere care să mă poată dispăgubi de jărtfa ce făceam în favorul lui ș-a copilei mele... Am gîndit la Adela mai întîi, căci era o datorie pentru mine; dar am gîndit și la mine... Ce rău găsești d-ta întru aceasta?

RADU: Nici cît de puțin rău, iubite socrule. Ai fost în dreptul d-tale... De ești greșit în ceva, este numai că n-ai avut destulă încredere în mine.

PETCU: D-apoi cum era să am încredere într-un om care hojma rîde și glumește?

RADU: Haide!... te-ai supărat pentru niște glume de nimic?... Mă mir, din partea unui om cu mintea coaptă ca d-ta... În adevăr, o mărturisesc, nu sînt un ginere foarte... respectuos; îmi place a rîde, a glumi, dar în lucrurile serioase știu a fi serios ca oricine și găsesc că-i cu dreptul să pretinzi de la mine tot concursul, tot ajutorul de care ai avea trebuință.

PETCU *(în parte)*: Să-l cred?... să nu-l cred?...
RADU: Ia să vedem, iubite socrule, la ce te pot servi?... Spune-mi fără nici o sfială.
PETCU: Să spun... *ritos?*
RADU: Fie și *ritos*.
PETCU: Dacă-i așa... îți mărturisesc c-aș dori să te văd bine cu Curtea.
RADU: Dar ce-i pasă Curții de mine? Nu cumva ai gust să joci la balurile cele mari?
PETCU: Nu-i vorba de gioc... n-am asemenea deșărtăciuni...
RADU: Dar ce ai?... în sfîrșit... ce ai?
PETCU *(rușinos)*: Am... *hambițion!*...
RADU: *Hambițion!*... Nu trebuie să te roșești pe obraz pentru asta, Hagi Petcule... *hambiționul* este dorul sufletelor mărețe.
PETCU *(încurcîndu-se)*: Nu-i așa?
RADU: D-ta, în timp de 30 de ani de bogasierie, ai dobîndit o esperiență ce-ți dă dreptul de a pretinde orice... Comerțul este școala oamenilor de stat.
PETCU: Tocmai aste cuvinte le-am cetit într-un jurnal de la București... le-am rostit și lui Verdulescu...
RADU: Ia să vedem, ia să vedem ce-ar putea conveni mai bine lui Hagi Petcu?... O prefectură? prea puțin... Nu-i așa?... Un loc la Curtea de Casație?
PETCU: Nu prea cunosc pravilele.
RADU: Vrun post diplomatic?... Agenția de la Țarigrad?... Știi turcește, socrule?
PETCU: Știu... însă aș dori să nu mă depărtez de lîngă Adela... și...
RADU: Așteaptă... *(Îl lovește peste umăr.)* Ți-am găsit un loc mai bun...
PETCU: E *simandicos?*
RADU: Judecă însuți... Senator!...
PETCU: Senator... *(În parte.)* Ca fiiul lui *kir* Manoli.
RADU: Îți place?...
PETCU: Cum nu?
RADU: Îl primești?... spune *ritos*.
PETCU: Priimesc...
RADU: Da să nu-ți întorci cuvîntul...

PETCU: Îți dau parola mea de bogasier.

RADU: Ha, ha, ha, ha!... *pardon*... nu mă pot stăpîni... ha, ha, ha... Senatorul Hagi Petcu! ha, ha, ha...

PETCU *(în parte)*: M-au pus *mesa*, berbantul!

SCENA III

RADU, ȘTEFAN, PETCU; apoi, VATAVUL și BUCATARUL

RADU: Vin' degrabă, Ștefane, aleargă... Știi tu pentru ce aprodul Purice, în războiul cu ungurii pe Siret, au fost poreclit Movilă de Ștefan-Vodă?... Știi pentru ce hatmanul Ștefan Movilă au murit viteje̦ște, luptîndu-se cu turcii la Războieni?... Știi pentru ce pe tronul Moldovei au domnit strămoși de-ai noștri, Movilești?... Pentru ca în anul de la Christos 1866, Hagi Petcu să devie senator!...

ȘTEFAN: Ce voiești să zici?

RADU: Iaca secretul asaltului ce-am susținut azi-dimineață, din partea lui Hagi Petcu cu tot neamul lui.

ȘTEFAN: Pentru ca să te facă a întra în serviciu?... înțeleg acum!...

PETCU: Știi, *beizade*, pentru ce-am lucrat 30 de ani în viața mea? pentru ce-am adunat para cu para 100 000 de galbini, lipsindu-mă de multe plăceri?... pentru ca *pan evghenia*-sa *beizade* Radu Movilă, care nici s-au luptat cu ungurii pe Siret, nici au murit la Războieni, nici au domnit în țara Moldovei, să poată muri de bătrîneț̦e, pe-un crivat moale, după ce-și va petrece viața în trîndăvie.

ȘTEFAN: Bravo... bine-ai replicat, domnule Petcu.

RADU: Are apucături de orator... și se pregătește pentru Senat.

(Întră vatavul.)

VATAVUL: Cucoane Petcule, am fost la doftorul și m-o însărcinat să vă spun că ie cu chirie rîndul de sus a casei.

RADU: Care rînd? din care casă?
PETCU: Chiar aista în care ne aflăm.
RADU: Cum? dai cu chirie apartamentul meu?
PETCU: Așa... și asta-i una din reformele ce-ți spuneam mai dinioare.
RADU: Și eu... unde-oi ședea?
PETCU: Dedesubt, în rîndul de gios... împreună cu mine... departamentul e încăpător.
RADU: A fi... ca corabia lui Noe... unde era tot soiul de dobitoace?
PETCU: Precum zici nu numai frumos, dar și cu știință de Sfînta Scriptură... Asemenea am de gînd să închiriez și grajdiul... șura.
RADU: Dar caii mei?... unde ai de gînd să-i pui? tot în apartamentul de jos?
PETCU: De vreme ce-i corabia lui Noe... ar avea loc... însă îi vei vinde mai bine ca să nu te stinghirească...
RADU: Să-i vînd?... și eu să umblu pe jos?
ȘTEFAN: Îi face mișcare, Radule, și ți-a merge bine.
PETCU: Dar; *kikioforia*-i bună pentru sănătate.

(Intră bucatarul.)

BUCATARUL: Măria-ta...
RADU: Ce este?... Ce-ai pățit, artistule?... de ești așa de posomorît? Ți s-au răsturnat tingirile pe foc?
BUCATARUL: Măria-ta... vă rog să primiți dimisia mea.
RADU: Dimisia?...
BUCATARUL: Nu mai pot fi bucătar, făr-a mă dezonora, într-o casă unde mi se comandă borș, curechi cu rață, răcituri...
RADU: Cine ți-au comandat asemenea lături?
PETCU: Eu... borșul e *stomahikon*... curechiul cu rață sînt bucatele favorite ale lui *kir* Kor... și Hagi Hristodulo se-nebunește după răcituri cu usturoi...
RADU: *Kir* Kor?... Hagi Hristodulo?
PETCU: Și *kir* Manoli... prietinii mei!... i-am poftit pe mîni la masă.

RADU: Împreună cu amicii mei? *(Către bucatar.)* Ești liber să te duci. *(Bucatarul iese.)* Ha, ha!... Vra să zică mîni avem s-avem bucate cu cheltuială, Hagi Petcule?...

PETCU: După cum îmi dă mîna, *arhon beizade... (Către Ștefan.)* Nădăjduiesc că *evghenia*-voastră nu s-a rușina să șadă la masă între *kir* Kor și *kera* Varvara, soția lui *kir* Manoli?

ȘTEFAN: Nicidecum!... din contra... *Kera* Varvara poartă testemel?

PETCU: Poartă... cu fiong mare pe ureche și chiar cu fes alb, dacă-ți place.

ȘTEFAN: Minunat!... am să-i prezint sîmburi de mere pe vîrful cuțitului... Și după masă vom be vutcă?

PETCU: De odogaciu... ș-om face-o partidă de mărieș...

RADU: Sau o concină?...

ȘTEFAN: De zece parale...

RADU: Da bine... o să petrecem împărătește... Casa d-tale, Hagi Petcule, are să devie un rai... fiind însă că mă socot prea cu păcate... mă voi grăbi a părăsi raiul d-tale, chiar mîni dimineață.

PETCU: Mi-a părea foarte rău... și unde-o să-ți duci *evghenia?*

RADU: Nu-ți pasă d-tale.

PETCU: Și de ce-ai să te-apuci?... de doftorie?... de advocăție?... de geambașlîc?... Căci nu cred să-ți poți ținea *ifosul* și *ighemonikonul* cu un venit de 500 de galbini.

RADU: Cum? 500 de galbini?...

PETCU: Fă-ți socoteală... ai priimit 5 000 de galbini cînd te-ai însurat?... îs păpați de mult!... așa-i? Am plătit 10 000 de galbini lui Șloim și Șafăr, datorii de-a d-tale, fac 15 000 de galbini. Adela le-au mai dat o obligă de alte 10 000 de galbini... fac 25 000... Mai adaoge alte 10 000 amanetați în moșioara ce ți-au mai rămas, în Movilești... fac 35 000... scade-i din banii zăstrei 40 000 de galbini... ce rămîn? 5 000... care, puși la dobîndă cu zăce la sută, dau *sosta* 500 de galbini pe an! așa este?... Acum te-ntreb:

cu acești 500 de galbini ai să-ți hrănești prietinii cu fazanuri, cu mușchi de căprioară împănați cu *trufe?*... și celelalte?... Ascultă-mă, fătul meu... ședzi mai bine la mine și te gîndește la copiii ce-i avea, dacă ți-a da Dumnezău... cînd or crește mari, ei or fi mulțămiți să găsască în buzunarul *beizadelei* Radu Movilă economiile lui Hagi Petcu bogasierul... m-ai auzit... Să ne videm sănătoși... *(Iese prin stînga.)*

SCENA IV

RADU, ȘTEFAN (se uită unul la altul un moment; Ștefan începe a rîde)

RADU: Îți vine-a rîde, ție?

ȘTEFAN: Ha, ha, ha!... Acesta-i *pravoslavnicul* cel de socru, sosit înadins de la Ierusalim pentru ca să realizeze toate dorințile tale? Pare-mi-se, din contra, că ți-ai găsit pe dracul, vere... Ha, ha, ha!...

RADU: A!... jupîne Petcule, te porți cu mine de parc-aș fi o calfă din dugheană?... foarte-ți mulțămesc de lecția ce mi-ai dat... Voi profita de dînsa cît mai în grabă. *(Își ia pălăria.)*

ȘTEFAN: Ce voiești să faci?...

RADU: Mă duc la doamna Rosescu, ca să mă desbogasiresc, căci am început a mirosi a tarabă aici.

ȘTEFAN: Te duci la doamna Rosescu, dar femeia ta, ce faci cu dînsa?

RADU: Femeia me?... Închipuiește-ți, vere, că era cît pe ce să m-acopăr de ridicul... înamorîndu-mă de dînsa... Noroc că m-au trezit Hagi Petcu la timp.

ȘTEFAN: Femeia ta nu-i responsabilă de mojiciile tatălui său... Ea-i, din contra, delicată, plăcută...

RADU: Dă-mi bună pace... Seamănă cu tatăl său.

ȘTEFAN: Adela?... Nu-i cît de puțin... te-nșăli!

RADU: Îți spun eu că are un aer de familie bogasiească!... De-acum înainte nu voi putea niciodată s-o sărut, făr-a gîndi la Hagi Petcu... Adio!

ȘTEFAN: Radule... stăi... nu te duce.

RADU: Degeaba cauți să mă oprești...

ȘTEFAN: Ascultă-mă, frate...

RADU: N-ascult nimic... Adio!

ȘTEFAN: Așteaptă macar să-ți spun două vorbe despre duelul tău.

RADU: A!... îl uitasem... ce-ai pus la cale?

ȘTEFAN: Vă bateți peste-o oră, la Rediu.

RADU: Minunat!... Am să-i tai urechile comitelui de Tazleo.

SCENA V

RADU, ȘTEFAN, ADELA; mai pe urmă, VERDULESCU, PETCU

ADELA: Ieși, Radule?

RADU: Ies, doamna me... *(Iese.)*

ADELA: Radule!... *(Către Ștefan.)* Ce are?... Cine l-a mîniet?

ȘTEFAN: Părintele d-tale.

ADELA: Cum?... Cînd?...

ȘTEFAN: Părintele d-tale e ambițios...

VERDULESCU *(intrînd din stînga)*: Ambițios Petcu?... *(În parte.)* Au nebunit!

ȘTEFAN: Visul său este a să face senator prin ajutorul lui Radu, și de ciudă că ginere-său refuză de a-i servi ambiția, Hagi Petcu caută acum a-și răzbuna cu niște șicane mici, care pot să vă cauzeze multe supărări chiar d-voastre, doamna me.

ADELA: Mie?

VERDULESCU: Negreșit, ție, Adelă... Cu cît tată-tău a face casa lui nesuferită, cu atît Radu a fugi din ea... și a căuta petreceri aiurea.

ȘTEFAN: Domnul Verdulescu are dreptate, doamna me... Numai d-voastră puteți îndepărta pericolul... ce vă amenință.

ADELA: Pericol!... ce pericol?... în contra cărui pericol am a mă apăra?

ȘTEFAN: În contra pornirei părintelui d-tale...

ADELA: Ba nu... să-mi spui tot... pornirea tatălui meu nu poate să depărteze pe Radu de lîngă mine... El face curte unei femei!... Mărturisește, domnul meu... Am o rivală!... Ș-acum Radu se află lîngă dînsa... Inima me o presimte...

ȘTEFAN: Liniștiți-vă... doamna me... Radu vă iubește.

ADELA: De ce dar n-a venit să se plîngă mie de purtarea tatălui meu? de ce s-a dus aiurea? la o străină?

ȘTEFAN: Dar... vă-nșălați... mă jur...

ADELA: Jură pe onorul d-tale de gentilom că Radu nu se găsește acum la doamna Rosescu.

ȘTEFAN: Chiar de-aș face acest jurămînt, el n-ar proba nimic; căci un galant om are drept să mintă în asemene caz...

ADELA: Vra să zică Radu?... Ah!... Am perdut într-un minut toată iubirea lui!... toată fericirea me!...

(Adela leșină și cade pe canape.)

VERDULESCU: Adelă... Adeluță... *(Către Ștefan.)* Aleargă la un doftor, domnule Movilă. *(Ștefan iese.)*

(Petcu intră prin stînga.)

PETCU: Ce este?... ce este?... au leșinat Adela?... Cum?... din care pricină?... *(Aleargă lîngă Adela.)*

VERDULESCU: Din pricina ta, Petcule... nebunule... *(Îi dă colonie la nas.)*

PETCU: Ba din pricina hoțului de Radu... *(Arătînd pumnul spre ușa din fund.)* Ghidi, berbantule! ghidi, Pazvantoglu!...

(Caut amîndoi să desleșine pe Adela. Adela se deșteaptă încet.)

VERDULESCU: Iaca!... își vine-n simțiri, drăguța moșului.

(Adela, deșteptîndu-se, începe a plînge.)

ADELA: Ah! nînașule, foarte-s nenorocită...

VERDULESCU: Ba nu, Adeluță... ba nu... *(Plînge.)* Te înșăli... zău, te înșăli...

PETCU: Ian auzi-l cum se scîncește!...

VERDULESCU: Nu mai plînge, dragă Adeluță; nu-ți închipui lucruri care nu sînt.

PETCU: Dă-te deoparte, Verdulescule, căci tu nu știi s-o mîngîi. *(Ia locul lui Verdulescu.)* Nu mai plînge, Adelă dragă; nu-ți închipui lucruri...

ADELA *(plîngînd)*: Oh! ce rău am făcut eu pe lume ca să fiu astfel pedepsită!... De-abia măritată de trei luni... să mă văd sacrificată unei cochete! Barbatu-meu... Radu să mă-nșele... O! Dumnezeule!... simt că el are să-mi pricinuiască moartea.

PETCU: Ba ferească *Pronia!*... Decît să mori, mai bine să ne răzbunăm.

VERDULESCU: Nu atîța focul, Petcule; nu vorbi de răzbunare. Radu nu-i vinovat...

PETCU: Nu-i vinovat?... Da cine-i vinovat?

VERDULESCU: Tu...

PETCU: Eu?...

VERDULESCU: Vezi bine... Ce te-ai apucat să-i faci șicanuri, pentru că el nu vrea să devie puntea ambiției tale?

PETCU: Ce punte, măi?... Ce ambiție?... Ce dîrdîiești din gură?

VERDULESCU: Dar, dar; știu eu ce zic... Ți-au întrat în cap gărgăuni... Vrei s-agiungi senator!... Ama!...

PETCU: Ce ama!... poate că n-aș fi bun de senator... *(Verdulescu ridică din umeri.)* Ce dai din umeri?

VERDULESCU: Vrei să-ți spun una și bună?... Ai strechiet la bătrînețe...

PETCU: Ce face?...

(Un fecior aduce o scriscare.)

FECIORUL: O scrisoare pentru luminarea-sa prinţul.
PETCU: O scrisoare? de unde-i?
FECIORUL: O adus-o sluga doamnei Rosescu.
ADELA: De la doamna Rosescu?... Ad-o-ncoaci. *(Ia scrisoarea, caută la dînsa cu multă curiozitate şi zice în parte:)* O scrisoare de la dînsa? Îndrăzneşte să-i scrie chiar aici... în casa me... O! *(Plînge.)*
PETCU: Ce este?... Ce mai are, Verdulescule?
VERDULESCU: Ce să aibă?... Nu-nţălegi, frate, că-i zuliară?
PETCU: Zuliară... de scrisoarea asta?...
VERDULESCU: Ba de persoana ce-au trimes-o lui Radu.
PETCU: Cine?... Roseasca?... Roseasca să fie *ibovnica* lui?... Adă răvaşul să-l deschid.
ADELA: Tată... nu deschide... secretul scrisorilor trebuie respectat.
PETCU *(luînd scrisoarea)*: Respectat?... Ian să-i arăt eu respect. *(Deschide ravaşul.)*
ADELA: Nu ceti, tată, pentru numele lui Dumnezău!... Ce-a zice Radu?...
PETCU: Zică ce i-a plăcea... *(Citeşte:)* „Iubite Radule". Bree, ce *katergar!* are *ibovnici! (Îi cade scrisoarea din mînă.)*
ADELA: O!... *(Plînge cu desperare.)*
VERDULESCU: Adeluţă... Adeluţă... nu te despera...
PETCU *(lui Verduiescu, furios)*: Tu eşti pricina de ceea ce se-ntîmplă.
VERDULESCU: Eu?
PETCU: Tu!... De ce nu m-ai oprit să mărit pe Adela cu berbantul de Radu?
VERDULESCU: Da nu te-am sfătuit îndestul?... Ce te legi de mine?
PETCU: Ce neghiobie-am făcut eu! Să-mi arunc bunătate de copilă, crescută cu cheltuială prin pensioane... în gura lupului... *(Dîndu-şi pumni.)* Na, na... prostule... dobitocule!... ginere *evghenist* îţi trebuia?... na!
ADELA *(sculîndu-se)*: Tată... nu te despera... că eu... priveşte... nu mai plîng... mi-am luat

hotărîrea... de-acum știu ce-mi rămîne de făcut. *(Iese cu batista la ochi.)*

PETCU: Unde te duci?... Verdulescule, n-o lăsa singură... mergi cu dînsa... mă tem să nu cadă în *apelpisie.*

VERDULESCU: Liniștește-te, Petcule... nu fi copil... *(Iese după Adela.)*

SCENA VI

PETCU, RADU

PETCU: Bree!... ce berbantlîc!... Îmi ia fata, îi mănîncă zăstrea și sare garduri!... *(Văzînd pe Radu.)* Iată-l... Cauți ceva, domnule?

RADU: Dar; o scrisoare.

PETCU: De la doamna Rosescu?... N-o căuta degeaba, îi în buzunar la mine.

RADU: Nu cumva ai deschis-o?

PETCU: Ba d-ta să fii sănătos.

RADU: Ai îndrăznit s-o deschizi? Da știi d-ta că asta-i o faptă de mișel?

PETCU: Mișel și necinstit îi ficiorul tătîni-tău. Auzi-tu-m-ai? Berbant nerușinat ce ești! Ți-am dat eu în pîrte!... Ți-am aflat eu blăstămățiile, știu eu, în sfîrșit, ce poamă ești!

RADU: Le-ai aflat toate aceste însușindu-ți un drept pe care nu l-ai avut... deschizînd o scrisoare străină.

PETCU: Cum?... un părinte n-are dreptul... Da ce-mi mai perd eu vorba degeaba... Ne-om tălmăci la tribunal.

RADU: La tribunal?

PETCU: Dar... unde-am să citesc scrisoarea *ibovnicii* d-tale în public... ca s-o vorbească tîrgul...

RADU: Voiești să compromiți o biată femeie?

PETCU: Vreu... dar!

RADU: S-o dezonorezi?...

PETCU: Are și ea onor? *To prokopsamen!* de-aceea v-ați îngurluit împreună?

RADU: Domnule Petcu... ea nu-i vinovată... eu singur merit toată asprimea.

PETCU: Cît pentru d-ta... te despreţuiesc ca pe cel de pe urmă *pehlivan* din ţara Moldovii... Nu ţi-e ruşine obrazului!... să te porţi cu Adela ca un tîrîie-brîu!... Da ce-i lipseşte copilei, de-ai apucat a călca în strâchini verzi? Găseşte-i un cusur măcar cît de mic... N-are ochi frumoşi? n-are nuri? n-are inimă bună şi creştere cum se cade?... Dac-am cheltuit şi ochii din cap, până cînd am văzut-o mare şi *spudaksită*... *(Înduioşîndu-se.)* Şi d-ta, în loc să ştii a preţui un odor ca Adeluţa, îţi baţi gioc de dînsa!... Hai la tribunal!

RADU: Hagi Petcule, te rog... lasă pănă mîni... Nu asculta îndemnul mîniei... Răzgîndeşte-te... te rog...

PETCU: Mă rogi?... A! mă rogi acum? *Beizade* Movilă roagă pe Hagi Petcu!... Mare cinste pentru mine; dar nu se prinde Petcu cu *tertipuri*... Hai... *(Voieşte să iasă.)*

RADU: Ia sama, domnule; ia sama la ceea ce voieşti să faci. Nu mă aduce în desperare... înţelege că sînt responsabil de reputaţia doamnei Rosescu... că sînt dator s-o apăr cu orice chip... ia sama, îţi zic... că, pe viul Dumnezeu!...

PETCU: Ce face?... mă ameninţi în casa mea?... *(Voieşte să iasă.)*

RADU: Nu te las să ieşi de-aici... Dă-mi scrisoarea... dă-mi...

PETCU *(apucînd clopoţelul de pe masă)*: De-i face-un pas mai mult, trag clopoţelul să vie slugile şi te leg butuc ca pe-un *apelpisit*.

RADU: Ai dreptate... mi-am perdut mînţile... Ascultă-mă, Hagi Petcule; nu eşti un om rău... nu te-a lăsa inima să-mpingi în prăpastie pe-o biată femeie ce-i nevinovată... Eşti indignat, eşti mâhnit... o înţeleg... ai toată dreptatea... Îmi recunosc greşelele... dar... dacă m-aş jura pe ce am mai scump de a nu mai vedea niciodată

pe doamna Rosescu... dacă m-aș jura că de azi înainte voi consacra toată viața pentru fericirea Adelei...

PETCU: D-ta?... un om deprins a trăi în trîndăvie?... Cine te crede?

RADU: În adevăr, trîndăvia m-au perdut... însă dacă m-aș hotărî a întra în vrun serviciu?...

PETCU: Dacă... Vezi d-ta că-i un dacă la mijloc...

RADU: Nu mă crezi... Ei bine, îți dau *parola* me de onor.

PETCU: Fleacuri!...

RADU: Voiești o garanție mai mare?... Păstrează scrisoarea la d-ta, ca o armă... și cînd nu mi-aș îndeplini jurămîntul... te-i servi de dînsa cum ți-a plăcea.

PETCU *(în parte)*: Ș-așa se poate. *(Tare.)* Te giuri că nu-i mai fi leneș?...

RADU: Mă jur.

PETCU: Și că-i întra în *ekpaeaoa* ocîrmuirii...

RADU: Dar... Gîndește, Hagi Petcule, că prin mine ai putea și d-ta s-ajungi...

PETCU *(în parte)*: Senator!... helbet! la asta chitesc.

RADU: Te primești?

PETCU: Fie... cît pentru mine, aș fi în plecare să mă-mblînzesc și să-ți îndeplinesc rugămintea... dar....

RADU *(cu îngrijire)*: Dar?...

PETCU: Rămîne acum să dobîndești iertăciunea Adelei. Mă duc să-i fac cunoscut hotărîrea ce-ai luat și giurămîntul cu care te-ai legat... și crede, *beizade*, c-oi cerca toate mijloacele s-o împac... *(Iese prin dreapta, zicînd în parte.)* Senator!... hait!...

SCENA VII

RADU: În ce grad de înjosire am picat! Să atîrne soarta me din mînile unui Hagi Petcu!... și asta... pentru o fantazie... o intrigă de amor... fără amor adevărat; căci n-o iubesc pe doamna

Rosescu... și însă onorul îmi comandă s-o apăr în contra furiei socrului meu... s-o feresc de un scandal spăimîntător... O! Radule! Radule!... ce-ai făcut? În ce condiții umilitoare te-ai pus... *(Cade obosit pe un scaun.)*

SCENA VIII

RADU, ȘTEFAN

ȘTEFAN *(intrînd)*: Ce ai, Radule, de ești așa de obosit?... ți-a murit socrul?

RADU: Ce am? Îți aduci aminte de pretenția lui Hagi Petcu?

ȘTEFAN: Ca să întri în nu știu care *ekpaea?*

RADU: Dar!... Ce-ai zice, dacă ți-aș spune că primesc?

ȘTEFAN: Aș zice că nu se poate.

RADU: Ei bine!... sînt silit să plec capul dinaintea bogasierului.

ȘTEFAN: Tu?...

RADU: Eu!... Socrul meu a deschis scrisoarea d-nei Rosescu, și, în furia lui, voiește s-o ducă la tribunal, ca o dovadă în contra me... A trebuit, pentru ca să-l opresc, a trebuit să mă pun la dispoziția lui.

ȘTEFAN: Sărmane Radule! în ce haos ai picat!

RADU: A! dacă m-ar ucide contele de Tazleo în duel, ce mare serviciu mi-ar face!... Cînd ne batem?

ȘTEFAN: Peste o jumătate de oră... Dar ce zici tu... să te ucidă un conte fals ca dînsul!... ar fi un ridicul pentru tine.

RADU: Fie! aș scăpa de-o viață amărîtă!

ȘTEFAN: Viață amărîtă!... la vîrsta de 25 de ani?

RADU: Și ce-mi folosește tinerețea?... Privește unde mă găsesc, Ștefane!... ruinat, sclavul unui socru despot și ambițios, barbatul unei femei rănită în suflet prin purtarea me... Tu crezi că viața mai poate avea mulțămiri pentru mine?... Dar sînt dezgustat, frate, de toate, și de mine chiar!... Nebuniile, rătăcirile mele m-au adus

în așa stare, încît toate-mi lipsesc deodată, și libertatea, și fericirea casnică, și stima lumii... și stima me!... O! Ștefane! tare-s nenorocit! *(Plînge în brațele lui Ștefan.)*

ȘTEFAN: Curagiu, frate... nu te despera...

RADU: O! sînt un mișel!... Adevăratul gentilom are dreptul a perde tot, afară de onor!... Știu ce-mi rămîne de făcut.

ȘTEFAN: Ce?

RADU: Ceea ce-ai face și tu în locul meu.

ȘTEFAN: Eu? nu m-aș ucide!

RADU: Ba te-ai ucide, de vreme ce m-ai înțeles...

ȘTEFAN: Radule...

RADU: Nu cerca să-mi schimbi hotărîrea... Singura avere ce-mi rămîne pe lume este numele părinților mei și voiesc să-l păstrez nepătat.

SCENA IX

RADU, ȘTEFAN, ADELA, VERDULESCU; mai pe urmă, PETCU

ADELA: Degeaba, nînașule, degeaba... de azi înainte prințul Movilă nu mai este decît un străin pentru mine.

VERDULESCU: Da... au făgăduit că n-a mai vedea pe d-na Rosescu... că te-a face fericită...

ADELA: Nu mai poate exista fericire pentru mine!... Prințul nu m-a iubit păn-acum...

VERDULESCU: Dar te-a iubi, Adeluță, de-acum înainte.

ADELA: Nu-mi trebuie iubire cu sila.

VERDULESCU: Da... grăiește și d-ta, Radule... spune-i...

ADELA: D-lui știe bine că nu l-aș mai crede, orice-ar zice... și face bine că tace... Știe că orice legătură dintre noi este desființată... Nu ne rămîne dar decît a ne relua fiecare libertatea sa...

VERDULESCU: O dispărțenie!

ADELA: Dar!

VERDULESCU: Da gîndește-te, Adelă, la scandalul...

ADELA: Durerea me e mai pe sus decît scandalul... *(Către Radu.)* Domnul meu, purtarea d-tale către mine cere o răzbunare... Răzbunarea o țin în mîna me... Iat-o... *(Arată scrisoarea.)*

RADU: Scrisoarea doamnei Rosescu!

ADELA: O cunoști!... doamna... Rosescu n-a avut milă de suferințile inimii mele... Ea, pentru o simplă fantazie de cochetărie, a stins fericirea și liniștea vieții mele... Spune-mi ce merită o asemene faptă?

RADU: Doamna me... fii generoasă...

ADELA: O aperi?... îndrăznești s-o aperi în fața me?

RADU: Doamnă...

ADELA: Știu că onorul d-tale de prinț îți comandă ca s-o ferești de scandal... Ei bine! iată cum își răzbună fata lui Hagi Petcu... fii mulțămit. *(Rupe scrisoarea și-o aruncă jos.)*

PETCU *(întrînd)*: Ce faci, Adelă? îți dai arma din mînă?

ADELA: Datoria-mi fac, tată.

VERDULESCU: Nobil suflet! *(Sărută pe Adela.)*

RADU: O! doamna me, cum să vă esprim admirarea și recunoștința me... D-ta porți numele meu mai bine decît mine... Ești o adevărată prințesă... Ah! toată viața me vei fi pentru mine de-acum...

ADELA *(cu mîndrie)*: De-acum sînt văduvă, domnul meu. *(Voiește să iasă.)*

PETCU: Ce zice? Ce zice?

VERDULESCU *(oprind-o)*: Adelă...

ȘTEFAN: Văduvă! Dar vă iubește Radu, doamna me, vă iubește ca un nebun.

RADU: Ah! taci, Ștefane!... taci, că nu mai voiește să mă creadă.

ȘTEFAN: El s-a trezit din rătăcirea în care s-a găsit; ochii lui s-au deschis și-au văzut, în sfîrșit, cît sînteți de superioară...

ADELA: Superioară doamnei Rosescu?... Mare triumf pentru fata lui Hagi Petcu!

PETCU: Ce fata lui Hagi Petcu! Da tu ești mai puțin decît una ca Roseasca?... pentru că tată-tău

au fost bogasier și nu te-ai coborît cu hîrbozul din cer, cînd ai venit pe lume?... Fata lui Hagi Petcu!... Trebuie să fie cineva orb ca d-lui... *(arată pe Radu)* pentru ca să nu fi văzut din capul locului că ești un luceafăr în *protipendaua* Iașului.

RADU: Aveți dreptate, domnule Petcu, am fost un orb!... Fiica d-tale era demnă de amorul cel mai îngeresc, și eu am luat-o numai pentru zestrea ei!... Am fost un orb, pentru că n-am cunoscut grațiile și nobleța sufletului său... Am fost un orb ș-un nerecunoscător, căci ea mi-a scăpat onorul de două ori într-o zi, și eu nu i-am căzut la picioare ca să-i închin toată viața me. Vedeți că-mi mărturisesc însumi greșala... Aveți dar toată dreptatea să mă disprețuiți, doamna me; disprețuiți o inimă nedemnă de d-voastră; am perdut pănă și dreptul de a mă plînge și nu-mi rămîne decît să vă zic adio pentru totdeauna... Haide, Ștefane!

ȘTEFAN: Așteaptă... Știți, doamna me, unde merge Radu? merge să se bată la duel.

TOȚI: La duel!

RADU: Ștefane...

ȘTEFAN: De vreme ce femeia ta nu te mai iubește, putem să-i spunem tot... Dar, doamna me; Radu merge să se bată la duel, căci voiește să moară!

ADELA: Să moară!...

ȘTEFAN: Să moară, dar! pentru ca să rămîneți văduvă, precum doriți... Haide...

(Radu și Ștefan plec spre ușă.)

ADELA: Radule!...

RADU: Adelă!...

ADELA: Radule... *(Îi întinde mîna.)*

RADU *(îi sărută mîna)*: Îngerul meu!

PETCU *(în parte)*: Auzi, *pehlivanu!* vroia să moară la duel, și-mi făgăduise pe de altă parte c-a întra în slujbă... ca s-agiung senator... Vra să zică, iar își bătea gioc de mine... Ei! las', *moț-*

pane... (Tare.) Ha, ha! D-lui boieriul e și duelgiu!... Frumos!... Da ian întreabă-l, Adelă, pentru ce vrea să se bată?... pentru ochii tăi ori pentru ochii alteia?

ADELA: Ce voiești să zici, tată?

PETCU: Mi-aș pune mîna-n foc că d-lui e duelgiul doamnei Rosescu.

ADELA: Adevărat e, Radule?... Nu răspunzi?

PETCU: Nu-i dă curăua să răspundă.

RADU: Aș putea să mint, Adelă... dar nu e obiceiul meu... E adevărat.

PETCU: Auzi?... ș-încă are nerușinarea a mărturisi!

ADELA: A!... domnul meu... mă căiesc de slăbiciunea ce-am avut ca să cred pe vărul d-tale, cînd m-a încredințat că mă iubești...

ȘTEFAN: V-am spus adevărul, doamna me... însă fatalitatea cere ca Radu să se bată pentru doamna Rosescu, deși n-o iubește.

PETCU: Dacă n-o iubește, n-are decît a nu să duelgi pentru dînsa... Mi se pare că-i bob numărat... Ceară-și *pardon* de iertăciune de la protivnicul său.

RADU: Eu! să fac scuze?

VERDULESCU: E prea mare jărtfa, Petcule... un *evghenist*... cu onor...

PETCU: Iaca! și tu te-ai *onorlificarisit?* Ama!... Verdulescu *onorlificarisit!*

RADU: Aș face cu mulțămire sacrificiul vieții mele, pentru ca să-mi răscumpăr greșelele; dar să-mi sacrific onorul!... Cred că nici princesa n-ar primi-o.

ADELA: Și dacă te-ai înșela, domnul meu?... Dacă ți-aș cere însami acest sacrificiu?

RADU: Cum, doamna me, ați pretinde?

ADELA: Ce să pretind?... Ca să faci pentru mine ceea ce faci pentru d-na Rosescu?... Dar, o pretind... Pentru dînsa ai renunțat la datoriile d-tale conjugale, și pentru mine n-ai renunța la un duel?... la un duel ce mă-nspăimîntă? Cum voiești să cred în amoru-ți, cînd el e mai mic decît deșertăciunea d-tale?

PETCU: Ş-apoi!... cine ştie?... poţi chiar să fii rănit... nu se poate?... Crede-mă... paza bună fereşte primejdia rea... frica păzeşte bostănăria...

RADU: Auziţi, doamna me?... Iată ce-ar zice lumea de mine.

ADELA: Şi cine-ar îndrăzni să se îndoiască despre curagiul d-tale?... N-ai dat o sută de dovezi?

PETCU: Şi pe de altă parte iar, ce-ţi pasă de ceea ce-ar zice lumea?... Îi destul să ai *ipolipsul* meu ş-a prietinilor mei, a lui *kir* Kor şi a lui *kir* Manoli...

RADU: Vedeţi, doamna me... aş ajunge de rîs... şi nedemn, prin urmare, de stima d-tale.

ŞTEFAN: Nime n-a rîde de tine, Radule... Voi duce însumi scuzele tale lui Tazleo şi fii încredinţat că nici n-a zîmbi macar.

PETCU: Cine? Tazleo?... Contele Tazleo!... el îi duelgiul protivnic?... Primejdie!

RADU: Cum, Ştefane, şi tu mă-ndemni să fac scuze?...

PETCU: Iaca!... Şi de ce nu?... Eu unul aş face fără doar şi poate.

VERDULESCU *(încet, lui Petcu)*: Da bine, măi omule, vrei numaidecît să-l trimeţi să se bată?

PETCU: Eu?... dimprotivă... cerc toate chipurile să-l opresc... Nu vezi?

ŞTEFAN: Hai, Radule... împlineşte dorinţa femeiei tale... dă-i această dovadă de iubire.

RADU: Ah!... ba nu... nu pot.

ADELA: Asta-i singura condiţie de-mpăcare între noi.

RADU: Mai bine să mor de-o sută de ori, decît să mă-njosesc.

PETCU: Ta, ta, ta... Vorbe... palavre!... fanfaronade!...

ADELA: Dacă te-ar ruga doamna Rosescu te-ai supune?... Adio, dar, pentru totdeauna. *(Voieşte să iasă.)*

RADU: Adelă!... pentru numele lui Dumnezeu!...

ADELA: A! văd că n-ai nimic în sufletul tău decît o mîndrie oarbă.

ŞTEFAN: Radule... curagiu... îţi jur că eu în locul tău aş primi.

RADU: Ei bine!... unui ca Tazleo!... fie! cum voiți!... Ești mulțămită, Adelă?

ADELA: Dar, Radule!... sînt fericită... te iert; te cred, te iubesc. *(Se apropie de Radu ce stă obosit, îi ia capul cu mînile și-l sărută pe frunte.)* Ș-acum mergi de te bate, mergi!

RADU *(vesel)*: O! Adelă!... ai un suflet nobil ca a maicei mele!

ADELA: Am sufletul maicei mele... Radule.

PETCU *(în parte)*: Doamne!... adică proaste mai sînt femeiele pe lumea asta!

RADU *(lui Ștefan)*: Hai degrabă la Rediu... să n-ajungem cei de pe urmă.

ADELA: Știi să maniezi armele, Radule?...

ȘTEFAN: N-aveți grijă, e perfect, și la pistol, și la floretă.

ADELA: Să nu-l ucizi pe bietul conte.

RADU: Nu; am de gînd numai să-i zgîrii titlul cel fals cu vîrful floretei... Hai, Ștefane...

(Un fecior aduce o scrisoare.)

ADELA: Iar o scrisoare?

RADU: Deschide-o tu singură...

ADELA *(deschizînd scrisoarea)*: E de la contele Tazleo.

RADU: Zău?

ADELA *(cetind)*: „Scumpul meu prinț..."

RADU: E familiar răzeșul.

ADELA: „Am dat amîndoi destule probe de curagiu."

RADU: Amîndoi?... Auzi, Ștefane?

ADELA: „Prin urmare îmi este permis de a face scuze unui om care va ști să aprețieze purtarea me."

RADU: O aprețiez dar, precum merită.

ADELA: „Și nu mă îndoiesc că le veți primi ca un galant om, precum sînt încredințat că considerați pe al d-voastră devotat... Conte de Tazleo."

RADU: Ce se potrivește!... galant om!... *(încet, lui Ștefan)* ca Hagi Petcu.

VERDULESCU: Vra să zică pacea-i închietă... *(Lui Radu.)* Cred că de-acum înainte?...

RADU: O! de-acum înainte întru pe calea vieții serioase, și, pentru ca să fac un început bun,

am să mă apuc de plugărie... Mă retrag la moșioara me.

PETCU: Cum?... cum?... Iar te-ai lăsat de *ekpaeaoa* ocîrmuirii? *(În parte.)* Să rămîn iar afară din senatorlîc?

RADU: Domnule, mai bine să faci un plugar bun, decît un biurocrat prost.

PETCU: Da bine... la ce moșie ai să te retragi... că Movileștii s-au vîndut la mezat azi-dimineață?

RADU: S-a vîndut moșioara me strămoșască?

VERDULESCU: Însă am cumpărat-o eu, ca s-o dau de zăstre Adelei...

ADELA: O! nînașule, cît ești de bun!... *(Îl sărută.)* Să vii să șezi cu noi...

PETCU *(în parte)*: Nînașul îi bun!... intrigantul!... Să m-arăt și eu cu *megaloprepie*... *(Tare.)* Foarte bine, *arhon* ginere... îmi place să te văd serios și liberari... Acum mai vii de-acasă... și ne putem înțălege-mpreună... Un *beizade* să se hotărască la plugărie... *Aferim!* erai vrednic să te naști bogasier... Vin să dăm mîna... și ședzi ca păn-acum în casa mea.

RADU: În casa d-tale?... Hagi, socrule?... Ba mă iartă... mi-ar fi prea bine și nu merit...

PETCU: De ce? vrei să-mi iei copila? să mă lăsați cuc aici?...

ADELA: Voi veni să te văd în toate zilele, tată... cu nînașul...

PETCU: De la țară?... șăpte poște!... cu Verdulescu!... Pe dînsul îl luați, și pe mine ba? Ah, toți copiii sînt nerecunoscători!... Bine zicea tată-meu...

VERDULESCU: Cumpără și tu o moșie alăturea cu Movileștii.

PETCU: Bine zici... bună idee.

VERDULESCU: Și te fă plugar... în loc de senator.

PETCU: Dar... dar... *(În parte.)* Mă fac proprietar... ș-apoi membru consiliului județan... și de-acolo... țup! în senatorlîc... ca fiiul lui *kir* Manoli... Crișu eu!

(Cortina cade.)

NOBILA CERŞITOARE

PERSOANE

ADELINA DORIAN, tînără văduvă
NICU DORIAN, vărul ei
LEON DALBU, proprietar
ȘTEFAN DALBU, fratele lui Leon
SAFIR BALAUR, amicul lui Leon
GHIȚĂ, serv

NOBILA CERȘITOARE

COMEDIE ÎNTR-UN ACT

Scenele se petrec la moșia lui Dalbu, lîngă Siret, în anul 1871.

Teatrul reprezintă un salon elegant; o panoplie în păretele din fund; trei uși: una în dreapta, una în stînga și una în fund; o fereastă în dreapta, pe planul 1-i [întîi]: o canape cu gheridon dinainte, și alături, spre fereastă, un fotoliu.

SCENA I

GHIȚĂ *(așăzînd pe gheridon un serviciu de ceai)*: Iaca ceaiul gata, ceai rusăsc cu chifle nemțăști, cum îmi place mie!... Acum n-au decît să vie ca să le-mbuce stăpînu-meu, d-nul Leon Dalbu, cu amicul său, d-nul Safir Balaur, un ofticos zvîntat care-o venit aici în gazdă de opt zile, sub cuvînt ca să beie lapte de capră... Nu știu, zău, dacă-i priește laptele, dar știu că suge vîrtos la vin de Cotnar, și cît pentru chifle, mi le pune la cale pe toate, făr-a avea în privire că poate și mie-mi fac ele cu ochiu... Cîte sînt în talger?... Șăse! *(Luînd o chiflă.)* Adică dacă s-ar îndopa ofticosul numai cu cinci, s-ar cutremura pămîntul?... *(Mai luînd una și băgînd-o în buzunar.)* Și chiar dacă i-aș lăsa numai patru, nu l-aș îndatora, ferindu-l astfel de patima lăcomiei?... El patru și eu două; mi se pare că n-are ce bănui... *(Apropiindu-se de fereastă și vorbind în cantonadă.)* Nu-i așa, Martine?... care-i opi-

nia ta?... Am dreptate?... așa-i?... Na și ție o bucățică de zăhar... *(Aruncă pe fereastă o bucată de zahar; către public.)* Martin îi un urs legat cu lanțug de-un stîlp, colea sub fereastră, și totodată legat de mine prin lanțul amiciei... cum zice d-nul Balaur... El îmi dă totdeauna sfaturi bune, și eu îi dau zăhar... *(Se apropie de masă.)*

(Leon Dalbu deschide încet ușa din stînga și asistă la scena următoare.)

GHIȚĂ *(examinînd talerul cu chifle)*: Patru pentru ofticosul și două pentru mine. *(Oftînd.)* Însă de ce să n-aibă el două și eu patru? Parcă s-ar potrivi mai bine... Nu... să fim drepți... el trii și eu trii... frățește. *(Ia o chiflă.)* Ian așa... egalitate și fraternitate.

SCENA II

GHIȚĂ, LEON

LEON *(se apropie încet și apucă pe Ghiță de braț, tocmai cînd acesta voiește să bage chifla în buzunar)*: Bravo, Boscule!

GHIȚĂ: Aud?

LEON *(ridicînd brațul lui Ghiță)*: Bun scamator ești

GHIȚĂ: Eu, cucoane?... Ferească Dumnezău!... Neam de neamu meu n-a fost boscar.

LEON: Dar chifla asta ce caută-n mîna ta?

GHIȚĂ: Am luat-o-n mînă ca să văd de-i proaspătă, cum îi place d-lui Safir.

LEON: Așa?... bietul băiet!... și eu îl acuzam... *pardon*, Ghiță... cred că nu te-ai *ofensat*.

GHIȚĂ: Nu, cucoane; dar mărturisăsc că nu m-așteptam să fiu poreclit scamator... *(Scîncind.)* Asta m-o jîgnit foarte adînc... Îmi plac, nu zic ba; dar nu m-ating de ce-i a stăpînului.

LEON: Nu?

GHIȚĂ: Nu... Mai bine să mor de foame.

LEON *(în parte)*: Auzi hoțul! *(Lui Ghiță.)* Ghiță, ia întoarce-te puțin.

GHIȚĂ *(în parte)*: Am pățit-o. *(Tare.)* Eu să-ntorc spatele dinaintea stăpînului meu?... Odată cu capu!...

LEON *(apucîndu-l de ureche)*: Ghidi, potlogar nerușinat!... Buzunarele ți-s pline de chifle... nu te-am văzut eu cînd le-ai furat?

GHIȚĂ *(în parte)*: Na! *(Scoate chiflele din buzunar.)* În adevăr, ar putea crede cineva că le-am dat după persic; însă, mă giur, să n-am parte de ele, dac-am avut de gînd să le... să le...

LEON: Să le furi.

GHIȚĂ: Mi s-o părut că nu-s destul de calde, ș-am chitit că, ținîndu-le-n buzunar păn' mai în sară...

LEON: Ar fi numai bune pentru Martin?... Dacă-i așa, aruncă-le-ndată pe fereastă.

GHIȚĂ: Să le-arunc? Poate că nu i-i foame ursului.

LEON: Aruncă,-ți zic... nu lungi vorba.

GHIȚĂ *(aruncînd o chiflă)*: Na, Martine, prinde... *(Privind pe fereastă.)* O prins-o... cu ce gust o mănîncă!...

LEON: Îi place?... mai aruncă-i una.

GHIȚĂ: Încă una?... Să nu-și strîce stomahul... Urșii îs delicați...

LEON: Azvîrle...

GHIȚĂ *(în parte)*: Mă doare inima după ele. *(Aruncă încă o chiflă.)* Na, Martine... dar mănîncă încetișor, fătul meu, să nu te-neci.

LEON: Ți-a mai rămas una... azvîrle-o și pe-aceea.

GHIȚĂ *(cu desperare)*: Cucoane... dorești moartea lui Martin?... Să știu că mă-i ucide... nu pot să fiu calăul amicului meu.

LEON: Hai, ieși, obraznicule.

GHIȚĂ *(alergînd spre ușa din fund)*: Ascult.

LEON: Și mergi de invită pe d-nul Safir ca să luăm ceaiul împreună.

GHIȚĂ: Ascult. *(Aleargă spre ușa din dreapta; în parte, arătînd chifla.)* Tot mi-o rămas una!... Am scăpat-o de la moarte. *(Iese.)*

SCENA III

LEON *(se pune pe canapé)*: N-a sosit încă curierul... Se vede că iar s-a troienit drumul de fer!... De cînd s-a aprins focul războiului între Franția și Prusia, de cînd, mai cu seamă, frate-meu Ștefan s-a înrolat într-un batalion de franc-tiriori, aștept în toate diminețele curierul cu nerăbdare. Ștefan mi-a scris numai o dată de pe cîmpul luptei... Iată ravașul lui *(scoate un ravaș și-l citește)*, îl citesc necontenit:

„Iubite Leon!

Îți scriu aceste rînduri dintr-o pădure plină de zăpadă, unde ne-am retras după o luptă grozavă cu armia generalului Verder; împregiurul meu zac mulțime de nenorociți: unii uciși, alții murind de frig, de osteneală și chiar de foame. Eu pănacum am scăpat teafăr și, în mijlocul tristei mizerii în care mă aflu, gîndesc necontenit la voi... la scumpa mea mamă, la tine, Leon, și la..." *(vorbit, în parte)* la d-na Adelina Dorian... n-a avut curagiu să-i scrie numele. *(Citește:)* „Ah! frate, dac-a fi să mor, spune-i cît am iubit-o, cît o iubesc!... Adio... Cum se va încheia pacea, voi alerga să m-arunc în brațele voastre. Sărută pe mama de-o mie de ori." *(Vorbit.)* Biata mamă! nimic n-o poate mîngîia... oftează, plînge și-și cere copilul... Bine-a zis poetul:

„Mama pentru-a ei copil are scumpe desmerdări;
Are inimă cu ochi, are ochi cu sărutări ..."

SCENA IV

LEON, SAFIR; mai pe urmă, GHIȚĂ
(Safir strănută în dreapta)

LEON: A! iaca Safir... îi cunosc strănutatul.

SAFIR *(intră, purtînd halat și chitie cusută cu fir)*: *Bonjur*, Leon.

LEON: Cum îți merge gutunarul, viteazule?

SAFIR: Merge ca deficitul din budgetul nostru; crește și înflorește.

LEON: În adevăr, ți-i cam înflorit nasul.

SAFIR: Oare? *(Își pipăie nasul.)*

LEON: Ba chiar a început a da și mugur. De te-ar vedea acum vro damă căreia să-i placă patlagelele vinete, zău că n-ar putea rezista de a te iubi.

SAFIR: Ah! Leonaș dragă... Ai atins coarda cea mai zbîrnîitoare a inimii mele!... Amorul!... adică visul, dorința, elementul vieții mele!... Amorul!... Ah! el face pe om a deșerta cupa fericirii și a durerii... El m-a redus a bea lapte de capră roșie.

LEON *(prezentîndu-i o tasă)*: Și ceai?

SAFIR: Și; dar chifle sînt?

LEON: Privește... *(Arată talerul.)*

SAFIR: Numai trei? *(Mîncînd.)* Ah! amice, amorul îmi scoate chiar poftă de mîncare; căci am o natură gingașă, poetică, vulcanică!... Vezuvul, frățioare, nu-i decît o ghețărie pe lîngă focul ce pîlpîie în peptul meu... *(Întinde mîna.)*

LEON *(dîndu-i o chiflă)*: Na, hrănește-ți focul.

SAFIR: Adeseori cad în visuri cu ochii holbați la stele și-aștept să se coboare de sus un înger nurliu și fără malacof, care să mă onoreze cu confiența sa și să-mi declare că părăsește cerul pentru mine... Ah! cînd ar veni, i-aș zice: înger cu păr galbăn!...

LEON: Dar dac-a avea păr negru?

SAFIR: Nu face nimic: Înger cu păr galbăn! Spune ce probă de amor voiești să-ți dau? Voiești să întru în vizunia pardoșilor și să le tai cozile? Pentru tine mă simt în stare să întreprind lucruri imposibile, aș fi ministru constituțional, aș mînca jaratec, aș mînca...

LEON *(dîndu-i a treia chiflă)*: O chiflă?

SAFIR: Asta-i cea de pe urmă?

LEON: Precum vezi.

SAFIR: Așa trec toate pe lume!... Haosul eternității înghite tot: oameni și împărați etc. Numai amorul rămîne vecinic neînghițit!

LEON: Stă în gît, berbantul... nu trece?

SAFIR: Și nici va trece cît va fi un soare sus pe cer și un Safir Balaur pe pămînt!... *(Se răstoarnă în fotoliu.)* A! mi-a prins bine ceaiul ista... Mă simt dispus la reverie... Să ne-aprindem țigaretele. *(Își aprinde o țigaretă.)*

LEON: Bucuros. *(Trage clopoțelul.)*

GHIȚĂ *(întrînd prin fund)*: Poroncă?

LEON: Ghiță, ridică tablaua cu ceai.

GHIȚĂ *(în parte)*: N-o mai rămas nici o chiflă... toate le-o îndopat oftigosu!... *(Iese, ducînd tablaua.)*

SAFIR *(fumînd)*: Cum se-nalță fumul în aer!... așa și visul omului!...

LEON *(în parte, fumînd)*: Cînd mistuiește, totdeauna vorbește într-aiure.

SAFIR
(absorbit în gînduri)

Ce este omul? un vis, un fum,
O floare-n drum, un pic de scrum!

LEON: Bum, bum, bum, bum!

SAFIR *(tresărind)*: Bum, bum, bum, bum? *(Caută să priceapă.)* Ha!... Ba nu... nu-nțeleg.

LEON: Nu face nimic... vei pricepe altădată.

SAFIR: Fie!... Ah!... Leonaș! Ce-ai zice cînd a vedea întrînd deodată în salonul ista o văduvă tînără, frumoasă, gingașă, elegantă și zîmbitoare ca d-na Adelina Dorian?

LEON *(în parte)*: Și el gîndește la dînsa?

SAFIR: Spune... ce-ai spune?... spune.

LEON: Ba spune tu.

SAFIR: Aș spune că bețivului și dracu-i iese cu oca-nainte.

LEON: Nu e tocmai poetic pentru un om care bea lapte...

SAFIR: Am zis bețiv și declar că sînt beat de farmecul Adelinei... Ea-i o ființă adorabilă.

LEON: Și adorată?

SAFIR: Și mai cu seamă adorată... Am întîlnit-o acum doi ani pe vîrful Ceahlăului și i-am propus să m-azvîrl cu capul înainte într-o prăpastie fără fund, pentru ca să-i dau o mică probă de amor... Și știi tu ce mi-a răspuns îngerașul?...

LEON: Ce?

SAFIR: Mi-a răspuns cu o voce trăgănată: „Nu acum, d-le Balaur... altă dată, dacă nu ți-a fi cu supărare... las' pe altă dată!..." Și, zicînd aceste cuvinte, ea mi-a aruncat o căutătură lungă și galeșă, care m-a străpuns din scoarță-n scoarță... Ia așa... *(Caută galeș la Leon.)*

LEON: Hîș... că mă-i deochea.

GHIȚĂ *(aducînd un teanc de jurnale)*: Cucoane, a sosit curierul; iată gazetele...

LEON: Dar vro scrisoare nu-i?

GHIȚĂ: Nu, cucoane. *(Iese.)*

LEON *(deschide un jurnal)*: Să vedem ce s-a mai întîmplat în Franția?

SAFIR: Citește, Leon, citește, în timp ce eu voi visa la Adelina ș-oi mistui ceaiul.

LEON *(citește)*: „În ziua închierii armistițiului la Versailles, o lovire crîncenă a avut loc între trupele germane și mobilii francezi, lîngă Orléans... Mobilii au fost siliți a să retrage, lăsînd mai mulți morți și prizonieri pe cîmpul bătăliei..." Iar! *(Îi cade jurnalul din mînă.)* Nu mai am curagiu s-arunc ochii pe jurnale... îmi pare că trec printr-un vis de sînge... sărmana Franție!

SAFIR
(dormitînd)

Amor, amor!
Te chem cu dor;
Amor, amor,
De tine mor!

LEON *(luînd iar jurnalul)*: Ce văd? *(Citește:)* „În aceeași zi, la trecerea unui pod apărat de germani, un batalion de franc-tiriori dînd năvală cu

furie, o mare parte din ei au căzut sub o cumplită ploaie de gloanțe. Cei rămași începeau a să retrage în dezordine, cînd un tînăr ieși în fruntea lor și, strigînd: « Trăiască Franția ! » — se izbi ca un leu în contra tunurilor din capătul podului. Companionii lui, electrizați, năvăliră după dînsul și goniră pe enemici din pozițiile lor, luîndu-le un tun... Aflăm că tînărul franc-tirior este român și că a fost rănit la brațul stîng în acea luptă eroică... Onoare acestui demn și curagios fiu a României, care a plătit cu sîngele lui datoria de recunoștință a patriei sale către Franția nenorocită!" *(Vorbit.)* A !... Parcă mi s-a luminat dinaintea ochilor... Un român !... cine să fie? frate-meu, poate?... o Doamne, cînd ar fi el !... dar, el trebuie să fie... Ștefan e brav, entuziast, capabil de-a privi moartea-n față, fără sfială... Balaure, ai auzit?

SAFIR *(tresărind)*: Ce?

LEON: Un român de-ai noștri a făcut un act eroic pe cîmpul războiului...

SAFIR: Unde? Ce act?

LEON: A luat un tun de la enemici.

SAFIR: Numai unul !... Eu aș fi luat opt, dacă starea sănătății mele nu m-ar condamna să beu lapte de capră roșie.

GHIȚĂ *(întrînd prin fund)*: Cucoane, o sosit doamna Adelina Dorian cu vărul d-sale...

LEON *(sărind de pe canapé)*: D-na Dorian, aici?

SAFIR: Adelina! *(Se răstoarnă cu fotoliul pe spate; Ghiță îl oprește de a cădea.)*

GHIȚĂ: Ține-te bine să nu dai rău.

LEON: Cum a venit?... N-am auzit trăsură.

GHIȚĂ: O vinit călare.

SAFIR: Regina Amazoanelor!

LEON: Ghiță, primește-i aici în salon. Eu merg s-o anunț mamei mele. *(Iese prin stînga.)*

SAFIR: Și eu mă duc să mă-mbrac, să mă fac frumos ca Arghir!

(Iese prin dreapta.)

GHIȚĂ *(deschizînd ușa)*: Poftim, doamnă.

SCENA V

ADELINA, NICU, GHIȚĂ

NICU: Domnul Leon e acasă?

GHIȚĂ: Vă roagă s-așteptați aici... vine-ndată.

NICU: Bine. *(Face un semn lui Ghiță, care iese prin stînga.)*

ADELINA *(în parte)*: Nu știu pentru ce mi se bate inima de cînd am întrat aici... *(Tare.)* Acesta-i salonul d-lui Dalbu? elegant!

NICU *(cu ton sec)*: Nu prea.

ADELINA: Cum? nu-ți place, verișorule?

NICU: Ceea ce nu-mi place este de a te vedea pe d-ta, o tînără văduvă, în apartamentul unui holtei.

ADELINA: Dac-aș fi venit singură, aș merita blamul persoanelor serioase și venerabile ca tine; dar fiindcă te-am ales pe tine de cavaler...

NICU: Zi mai bine că m-ai ales de paravan.

ADELINA: Ce voiești să zici?... tu, paravan?... așa de tînăr!

NICU: Voiesc să zic că, deși n-am mai mult de 20 de ani...

ADELINA: 17... nu 20.

NICU: Ba 20... nu sînt așa de copil încît să nu cunosc inima femeilor.

ADELINA: Tu!... Ha, ha, ha, ha, ha!

NICU: Eu, eu, Nicu Țifne... precum m-ai poreclit... citesc foarte clar în sufletul iubitei mele verișoare.

ADELINA: Știi să citești la vîrsta ta?... Mare minune! Ce bine se face educația în țară!... Și nu s-ar putea să-mi spui și mie, verișorule, ce-ai cetit în sufletul meu?

NICU: Un adevăr foarte simplu... iubești pe domnul Leon.

ADELINA: Eu?

NICU: D-ta. *(În parte.)* S-a uimit... Mister!

ADELINA: Știi ce, Nicule?... Profesorul care ți-a dat lecții de cetit ți-a furat banii... Cere-ți banii înapoi...

SCENA VI

ADELINA, NICU, LEON

LEON *(dînd mîna Adelinei)*: Vă rog să mă scuzați, doamna me, că nu v-am ieșit înainte ca să vă primesc ca pe-o regină în castelul meu; însă am gîndit mai întîi la mama me, ș-am alergat s-o bucur anunțîndu-i vizita d-voastră.

ADELINA: Prea bine-ai făcut, domnul meu, căci vizita me este în mare parte pentru d-na Dalbu, și puțin pentru d-ta.

LEON: Sînt prea fericit de părticica me, fie cît de mică... *(Întinzînd mîna lui Nicu.)* A! domnule Nicu...

NICU *(ațos)*: Domnule... *(Se închină și dă mîna.)*

ADELINA: Ce face d-na Dalbu?... Pot să intru în apartamentul d-sale?

LEON: Îndată... Se gătește să vă primească...

ADELINA: Am auzit c-a fost cam bolnavă?

LEON: S-a bolnăvit de scîrbă de cînd a aflat că frate-meu s-a înrolat în compania de franc-tiriori... Biata mamă! preocupată de periculele războiului, vede necontenit prin vis pe fiiul său rănit... mort...

ADELINA *(uimită)*: Mort!

NICU *(în parte)*: S-a uimit pentru Ștefan?... Alt mister!

ADELINA: Însă... cred c-ați primit scrisoare de la d-nul Ștefan?...

LEON: Numai una... de mult... și tăcerea lui ne-ngrijește serios.

NICU: Îngrijire legitimă, căci, în cele din urmă loviri dintre francezi și prusieni, au căzut mulți străini înrolați. Am cetit chiar...

ADELINA: Iar ai cetit?... apoi dar sînt liniștită... D-nul Ștefan ne va reveni teafăr, glorios și demn de stima compatrioților săi.

LEON *(luînd mîna Adelinei)*: O sperăm cu toții, d-na me.

NICU *(în parte)*: *Ne* va reveni... acest *ne* zice mult!...

SCENA VII

ADELINA, NICU, LEON, SAFIR (elegant pretențios)

SAFIR: Grațioasa me doamnă, permiteți-mi să depun omagele mele la picioarele d-voastră.

ADELINA: D-nul Safir Balaur!... Ce surpriză!

SAFIR: Surpriză este pentru noi, grațioasă doamnă... surpriză plăcută... surpriză surprinzătoare ca și cînd ar întra o căprioară, o gazelă în bîrlogul unor urși.

ADELINA: Tot amabil și poetic d-nul Safir?...

SAFIR: În prezența d-voastră pot să fiu altfel?

NICU *(nervos, în parte)*: Ce secături!... *(Tare.)* Apropo de urși, d-le Safir...

SAFIR: A! Nicușor?... nu te zăream... Ai mai crescut de an.

NICU *(atins)*: Am... însă apropo de urși, am văzut un urs legat cu lanțul cole sub fereastă... al cui e?

LEON: Al meu; mi l-a dăruit de ziua me amicul meu Safir, acum un an.

ADELINA *(către Safir, zîmbind)*: Nu cumva l-ai prins în Ceahlău?

SAFIR: Tocmai... chiar în anul cînd v-am întîlnit lîngă Panaghia.

ADELINA: Știu... cînd mi-ai propus să te-arunci într-o prăpastie... nu-mi aduc aminte pentru ce...

SAFIR: Pentru ca să vă dau o mică probă de... devotament. Fiind refuzat de d-voastră, prin niște cuvinte care mi-au rămas întipărite aici *(arată inima)*, m-am simțit atunci cuprins de-o desperare ce m-a făcut să rătăcesc mai multe zile prin munți... Într-o dimineață mă-ntîlnesc bot la bot cu ursul ist de sub fereastă!... Nenorocitul!... se ridică-n două picioare și cearcă a să măsura cu mine!... se apropie, îmi dă o palmă... Eu îi trag un pumn în bot și-l amețesc... pe urmă îl leg frumușel cu batista de gît și-l aduc acasă ca pe-un pudl... Iaca tot adevărul...

ADELINA *(zîmbind)*: Ce eroism!

NICU *(în parte)*: L-a fi cumpărat de la un țigan.

ADELINA: Ce sînge rece în fața pericolului!

SAFIR: Efectul amorului, doamna me... Eram înamorat și știți că amorul învinge chiar fiarele sălbatice.

ADELINA: Nu mă îndoiesc, domnul meu; însă un lucru mă miră... Cum d-ta, care prin o simplă lovitură amețești ursii din codru, d-ta, care pari a fi un erou în soiul d-tale, d-ta, care ești așa de mare amator de pericule, nu te-ai dus să iei parte la războiul din Franția?

SAFIR: Cum?... Un motiv prea simplu m-a împedecat.

ADELINA: Care?

SAFIR: Beu lapte de capră roșie; căci ahturile mi-au slăbit peptul.

ADELINA: Asta te face prea interesant, domnule Safir; însă în ochii mei ai fi mult mai poetic, dacă te-aș ști luptînd ca un leu în focul războiului... Și, zău, poate că ai deveni nerezistibil pentru sexul nostru, dacă te-am vedea întors de la bătălie fără brațe, fără picioare și chiar fără nas.

SAFIR: Fără nas!... foarte mulțămesc. *(În parte.)* Unde mi s-ar încuiba gutunarul?

LEON: Văd cu mulțămire, doamna me, că aveți mare simpatie pentru biata Franție.

ADELINA: Dar, o mărturisesc... Mi se rupe inima cînd gîndesc la *nenorocirile* acelei țări frumoase, unde-am fost crescută în copilărie... De la începutul războiului fiecare zi este pentru mine o zi de suferințe și de doliu; căci nu mă pot deprinde cu ideea căderii și umilirii nației franceze... Ș-apoi cînd îmi închipuiesc mizeriile de tot soiul: foametea... gerul... boalele... grozăviile luptei... mamele ce-și plîng copiii, copilașii ce rămîn fără părinți... satele care se ard, orașele ce se dărîmă și, mai presus de toate, durerea morală a Franției căzută din culmea prosperității și a gloriei... Ce să vă spun?... Mă doare în suflet, mă doare! *(Plînge.)*

LEON *(cu căldură)*: Nobil suflet!... Ah!... cînd v-ar putea auzi fratele meu, Ștefan, s-ar bate de-o sută de ori mai cu entuziasm.

ADELINA: Fratele d-tale e un tînăr cu inimă... o natură nobilă și generoasă... îl stim... îl admir... și te rog să-i scrii din parte-mi că-l urmez pretutindene cu gîndul, ca pe un frate...

NICU *(în parte)*: Ce foc!... Hîm!

ADELINA: Însă... văd că entuziasmul mă duce prea departe și c-am uitat adevăratul motiv a vizitei mele.

SAFIR *(în parte)*: Adevăratul motiv sînt eu... să vedeți însă că n-are s-o spuie.

ADELINA: Domnilor, în urma luptelor grozave din Franția, știți că numărul bolnavilor și a răniților este considerabil. Ajutoare de bani și provizii se organizează în toate părțile lumii civilizate; trebuie să urmăm și noi acest esemplu de umanitate.

LEON: Sîntem gata, doamna me... Luați d-voastră inițiativa.

ADELINA: Am luat-o, și iaca pentru ce am început a vizita pe toți propietarii carii îmi sînt vecini... Am deschis o subscriere și o loterie în ajutorul sărăcimei din Franția ș-am venit acum aici ca să întind o mînă cerșitoare pentru acei carii sufer fără să fi meritat suferințele lor. *(Întinde mîna.)*

LEON: Aș dori să depun o comoară întreagă într-această mînă nobilă; dar în lipsă de comoară permiteți-mi, doamna me, a depune acest inel de briliant ce-l am de la mama me... E tot ce am mai prețios.

ADELINA: Mulțămesc în numele nenorociților... Vom pune inelul la loterie... *(Întinde mîna lui Safir.)* D-le Safir, e rîndul d-tale.

SAFIR: Eu, grațioasă doamnă, dacă mi-ar fi permis, aș depune bucuros inima me simțitoare în această mînușiță, în acest crîn cu cinci degete.

ADELINA: Voiești să-ți pun inima la loterie?

SAFIR: Cum nu, dac-aș fi sigur c-ați cîștiga-o d-voastră?... însă fiindcă nu mă pot despărți de ea,

binevoiți a primi o ofrandă mai prozaică... *(Pune punga lui în mîna Adelinei.)*

ADELINA: Bravo!... erou și generos!... ai toate calitățile, domnule.

SAFIR *(în parte)*: Cum mă cunoaște de bine!

ADELINA: Acum, verișorule, ai aflat adevăratul motiv pentru care m-ai întovărășit aici... spune, tot știi să citești în inimile femeilor?

NICU: Citesc în ochii matale, verișoară, că nu te înduri să rîzi de mine...

ADELINA: Acum ai cetit adevărul... Meriți să-ți dau 20 de ani.

NICU: Și eu dau cu mulțămire pentru loterie calul meu favorit.

ADELINA: Adevărat prezent de gentilom.

SCENA VIII

Cei denainte; GHIȚĂ (viind din stînga)

GHIȚĂ: Cucoana-i gata și vă poftește în apartamentul d-sale.

ADELINA: Să mergem îndată.

LEON: Veniți s-o mîngîieți, căci vă iubește ca pe fiica ei.

ADELINA *(către Safir și Nicu)*: La revedere, d-lor. *(Iese prin stînga cu Leon.)*

SAFIR *(cu sentiment)*: La revedere... aici... și pe ceea lume... *(Rămîne în estaz dinaintea ușii din stînga.)*

(Ghiță iese prin fund.)

SCENA IX

SAFIR, NICU; pe urmă, GHIȚĂ

NICU *(privind la Safir, în parte)*: Ce personagiu ridicul!

SAFIR

(declamînd)

„S-a dus!... a dispărut ca raza răsfățată,
Și lumea-n lipsa sa, îmi pare-acum bălțată!

NICU *(în parte)*: Îmi irită nervele cu strîmbăturile lui.

SAFIR

O! dulce îngeraș! te-ai dus, te-ai dus, te-ai dus
Și eu rămîn pe jos, cînd tu ești sus, sus, sus!

NICU *(în parte)*: Îmi vine să-l muș̦c.

SAFIR

(privind împrejurul lui)

Acum orice privesc e pogan, trist, urît,
Amar, fatal!...

NICU

— Destul că, zău, mă strîngi de gît."

SAFIR: Te strîng de gît, eu? ce voiești să spui?

NICU: Voiesc să spun că tonul cu care vorbești verișoarei mele îmi displace, domnule...

SAFIR: Tonul?... Ce ton?

NICU: Tonul acest sentimental și... ridicul cu care-ți permiți a-i adresa declarații de amor... ca un năuc.

SAFIR: Năuc eu?... Ia ascultă, Niculeț... dacă n-ai fi de ieri de-alaltaieri, m-aș simți ofensat; dar fiind, precum am zis, de ieri de-alaltaieri, mă mărginesc a-ți zice că ești... un obraznic.

NICU *(furios)*: Obraz...

SAFIR: nic, Niculeț, nic.

NICU *(aleargă de scoate două florete din panoplie)*: Obraznic!

SAFIR: Ce face?... strică panoplia?

NICU *(viind în fața lui Safir)*: Domnule, știi să mînuiești floreta?

SAFIR: Pentru ce astă-ntrebare?

NICU: Pentru că voiesc să-ți dau o lecție de politeță.

SAFIR: Mie? *(În parte.)* Curios băiet!

NICU: Nu răspunzi? *(Dînd o floretă lui Safir.)* Ține.

SAFIR: Dar ce voiești să faci?

NICU: Voiesc să-ți probez că un obraznic ca mine poate să puie în frigare un bîtlan ca d-ta... Apără-te... *(Se pune în poziție de scrimă.)*

SAFIR: Bîtlan!... Așteaptă, coșcodane, să-ți arăt eu. *(Apucă o floretă și-o examinează; în parte.)* Floretele au bumbi?... Minunat!

NICU: Ești gata?

SAFIR: Gata să te pun în rîndul nenorociților carii au avut curagiul a să măsura cu mine. *(Se bat cu floretele.)*

NICU: Palavre.

SAFIR: Am ucis 10 dueliști păn-acum; ia sama!

NICU: Palavre... Na, na, na! *(Atinge pe Safir.)*

SAFIR: Încet, încet, dă-mi timp să mă apăr, omule.

NICU: Apără-te, dacă poți... Na...

SAFIR: Mă gîdili... mă gîdili, îți zic... și eu cînd mă gîdil încep a rîde... ha, ha, ha, ha!

NICU *(urmărind pe Safir care se retrage înapoi)*: Ești nervos, se vede.

SAFIR: Foarte nervos... Iar? ha, ha, ha, ha! *(Ajunge lîngă canape și cade obosit.)*

NICU *(oprindu-se spăriet)*: Te-am ucis?

SAFIR: Ba... decît îmi vine să mor de rîs; ha, ha, ha! *(Rîde zvîrcolindu-se pe canape.)*

NICU: Iaca poznă!... Are să plesnească ferea-ntr-însul. *(Trage clopoțelul.)*

GHIȚĂ *(alergînd din fund)*: Poroncă... Ce este?

NICU: L-a apucat isterismul pe d-nul Safir. Trimite la un medic.

GHIȚĂ: Nu-i nevoie, îl vindec eu.

NICU: Cum?

GHIȚĂ: Îi videa. *(Se apropie de Safir pe din dosul canapelei.)* Domnule Safir, o adus giupîneasa chifle proaspete.

SAFIR *(încetînd de rîs)*: Unde-s?

GHIȚĂ: În camară. *(Lui Nicu.)* I-o trecut.

SAFIR *(sculîndu-se)*: Adă-le aici... De mult ce-am rîs, mi-a venit poftă de mîncare.
GHIȚĂ: Îndată. *(Iese prin fund.)*

SCENA X

SAFIR, NICU, LEON

LEON: Domnule Nicu, vara d-tale dorește să plece și vă roagă să purtați de grijă pentru cai.
NICU: Prea bine; merg să esaminez daca-s înșeuați bine. La revedere, d-le Safir; cînd vei avea gust să mai rîzi, voi fi gata să-ți mai dau o lecție de scrimă. *(Iese.)*
SAFIR *(în parte)*: Du-te val-vîrtej, păn' la Măru-roș.
LEON: Dar ce s-a-ntîmplat aici?... Văd floretele scoase din panoplie.
SAFIR: Nimic... am dat o lecție de scrimă lui Nicu și l-am umplut de spăriet pe bietul băiet.
LEON: De-aceea rîdeai cu hohot mai dinioare?
SAFIR: Cum să nu rîd?... Avea o figură așa de comică!... Dar parc-ai spus că doamna Adelina voiește să plece?
LEON: Își ia acum adio de la mama me.
SAFIR: Știi una, Leon?... îmi vine s-o întovărășesc pînă la marginea moșiei... Cum socoți?... Aș putea profita de fuga cailor, ca să-i declar din fugă amorul...
LEON: Minunată idee!
SAFIR: Sublimă... Mă duc să-mi pun pinteni...
LEON: Du-te și-i lua calul meu care-i înșeuat gata... Numai caută să nu te trîntească.
SAFIR: Pe mine? Eu sînt în stare să-ncalec pe zmei, pe balauri.
LEON: Dacă-i așa, fugi degrabă.
SAFIR: Mă duc ca vîntul și mă-ntorc ca gîndul. *(Iese.)*
LEON *(singur)*: Uf!... credeam că nu s-a mai duce nebunul, ș-aș dori foarte mult să mă găsesc cîteva momente singur cu d-na Adelina... pentru ca să-i vorbesc de frate-meu.

SCENA XI

LEON, GHIȚĂ (intră tainic)

GHIȚĂ *(cu jumătate de voce)*: Cucoane... cucoane...
LEON: Ce-i?
GHIȚĂ *(căutînd împregiur)*: Nu ne-aude nimene?
LEON: Da ce este?
GHIȚĂ: Fratele d-voastră, d-nul Ștefan, o sosit.
LEON: Ștefan! Unde-i?
GHIȚĂ: În capătul parcului... *(Arătînd pe fereastă.)* Colo, în casa grădinariului...
LEON: L-ai văzut tu cu ochii?
GHIȚĂ: Ba-ncă i-am și vorbit... Iaca un răvășel pentru d-voastră. *(Iese prin fund.)*
LEON: Adă. *(Deschide ravașul și citește.)* „Iubite Leon, închiindu-se armistițiul, am părăsit Franția; acum sînt aproape de voi... Pregătește pe mama... ș-atunci cînd vei crede că pot să m-arăt, dă-mi un semn cu batista pe fereastă." *(Foarte agitat.)* Ștefan aici?... Alerg să-l strîng în brațe. *(Voiește să iasă.)*

SCENA XII

LEON, ADELINA

ADELINA *(întrînd, vorbește în cantonadă)*: Fiți încredințată, doamna me, că voi reveni în curînd să vă văd.
LEON *(oprindu-se, în parte)*: Doamna Dorian!... Nu-i timp de perdut. *(Se apropie.)* Doamna me, vă duceți așa degrabă?
ADELINA: Dar; sînt silită să plec pentru ca să vizitez și alți proprietari... Aș fi foarte mulțămită dac-aș obține și pe aiurea un rezultat atît de bun... ca aici... Mama d-tale mi-a dat, pentru bieții răniți, cinci ocă de scamă, făcută cu mînile d-sale. E un prezent foarte prețios.
LEON: Cîte binecuvîntări aveți să vă atrageți din partea celor nenorociți!

ADELINA: Tot ce doresc, este s-aduc o alinare cît de mică suferințelor.

LEON: Cine știe dacă o parte din binefacerile d-voastră nu se vor revărsa chiar și-asupra fratelui meu?

ADELINA *(iute)*: E rănit?

LEON: Sper că nu; însă am cetit în jurnalul de astăzi fapta eroică a unui tînăr român... care a primit o lovitură de glonț la brațul stîng, și mă tem să nu fie Ștefan...

ADELINA *(agitată)*: O faptă eroică?... Unde-i jurnalul?

LEON *(aducînd jurnalul de pe masă)*: Iată-l; cetiți înșivă.

ADELINA *(cu mare uimire, citește)*: „Deodată un tînăr ieși în fruntea franc-tiriorilor, strigînd: « Trăiască Franția », și se izbi ca un leu..." *(Vorbit.)* El a fi, Ștefan! *(În parte.)* Rănit!... și eu nu-s lîngă dînsul!...

LEON: Doamna me... vă văd pătrunsă de milă... Uimirea d-voastră mă încurageazâ a vă spune din partea fratelui meu...

SCENA XIII

ADELINA, LEON, SAFIR

SAFIR: Iată-mă împintenat și încravașat!...

LEON *(în parte)*: Lua-l-ar naiba, strechiet!

SAFIR: Doamna me, îmi permiteți să vă întovărășesc pănă la capătul moșiei, și mai departe!... Drumurile nu sînt sigure, de cînd cu polițiile rurale...

ADELINA: Bucuros, domnule Safir... un poteraș ca d-ta...

LEON *(încet, Adelinei)*: Depărtați-l, vă rog... am ceva să vă spun foarte important.

SAFIR: Doamna me... fie poteraș sau cavaler servent, toată ambiția mea este ca să vă apăr în contra oricărui pericul, cu prețul vieții mele... Pentru cel mai mic favor, pentru un gaj neînsemnat, sînt în stare să devin un Alexandru Macedon.

ADELINA *(zîmbind)*: Pentru un simplu gaj?
SAFIR: Pentru...
ADELINA: Ș-ai face tot ca să-l meriți?
SAFIR: Ah! doamnă!... tot!
ADELINA *(apropiindu-se de fereastă)*: Dacă-i așa, privește batista asta. *(O agită.)*
LEON *(în parte)*: Agită batista la fereastă? Frate-meu va crede că-i semnalul pentru ca să vie...
ADELINA: Vezi batista asta, d-le Safir?
SAFIR: O văd.
ADELINA: Voiești să fie a d-tale?
SAFIR: Ah! doamnă!
ADELINA *(aruncînd batista pe fereastă)*: Mergi dar de-o scoate din labele ursului.
SAFIR *(se răpede la fereastă)*: Mă duc! *(Se oprește.)* Ursul a prins-o în labe!... Diha, Martine...
LEON: Pe dînsul, Safire... sai în spinarea lui.
SAFIR: Aș sări, de n-ar fi cam sus... Alerg însă ca să mă ieu la luptă dreaptă cu Martin. *(Iese, alergînd, prin fund.)*

SCENA XIV

ADELINA, LEON

ADELINA: Nenorocitul! l-a rupe ursul în bucăți!...
LEON: N-aveți grijă, doamna me, Safir e om prudent. *(Arătînd pe fereastă.)* Priviți... a luat o prăjină și caută să scoată batista făr' a să apropia de urs.
ADELINA: Bine zici... ha, ha, ha, ha!
(Se aude sub fereastă vocea lui Safir strigînd: „Diha, Martine!")
LEON *(depărtîndu-se de fereastă)*: Doamna me... vă rog să m-ascultați cu bunătate... Am o misie delicată de împlinit către d-voastră, din partea...
ADELINA: Din partea?...
LEON: Din partea fratelui meu... Mă iertați de îndrăzneala ce ieu... însă am sacra datorie a vă comunica

cele din urmă cuvinte ale unui om care poate în momentul acesta...

ADELINA: Te ascult, domnule Leon.

LEON: Păn' a nu pleca în Franția, Ștefan mi-a mărturisit că vă iubește... fără nici o sperare de a fi vrodată iubit de d-voastră... El mi-a scris din cîmpul luptei că ar fi fericit să moară combătînd, dacă prin sacrificiul vieții sale ar atrage compătimirea d-voastră.

ADELINA *(cu o nobilă francheță)*: Domnul meu, ești un om de onor, și dinaintea d-tale nu voiesc s-ascund admirarea ce mi-a inspirat purtarea fratelui d-tale... Părăsindu-și țara, fratele, mama, pentru ca să meargă a lua parte la apărarea unui popor nenorocit, fratele d-tale a probat că posede o inimă nobilă și demnă de a fi aprețuită... Deie Dumnezeu ca să se-ntoarcă din cîmpul luptei, înfățișeze-se în ochii mei cu prestigiul ce a dobîndit, ș-atunci i-oi întinde cu mîndrie această mînă...

SCENA XV

ADELINA, LEON, ȘTEFAN

ȘTEFAN *(cu brațul stîng în eșarpă, se arată în fund)*: Leon!

LEON: Ștefan! *(Se aruncă în brațele lui Ștefan.)*

ADELINA *(în parte)*: El!

ȘTEFAN: Mama me... Ce face mama me?

LEON: Te-așteaptă... Ce văd?... ești rănit?... la brațul stîng?... Tu ai fost eroul?... bravo, Ștefane! *(Îl mai îmbrățișază.)*

ȘTEFAN *(zărind pe Adelina)*: D-na Dorian!... aici!...

ADELINA: Eu, domnul meu... Iaca mîna me... sînt fericită de a o întinde unui om cu suflet măreț. *(Ștefan ia mîna Adelinei în tăcere.)*

LEON *(între amîndoi)*: Ștefane, vezi tu mînușița asta albă și delicată?... Este mîna unei nobile cerși-

toare în ajutorul răniților din Franția... Tu ești din numărul lor, ți-ai vărsat sîngele pentru sora Patriei noastre... *(Către Adelina.)* Dați-i voie, doamna me, s-o păstreze ca o dulce și neprețuită recompensă.

ADELINA: Fie!... din toată inima.

ȘTEFAN *(transportat de bucurie)*: A!... *(Sărută mîna.)*

LEON: Acum, vin' la mama me...

SCENA XVI

ADELINA, LEON, ȘTEFAN, NICU, GHIȚĂ

NICU *(întrînd)*: Caii sînt gata, verișoară... Ce văd? d-nul Ștefan!... sînt foarte fericit, domnul meu, de a te revedea... Cea mai vie dorință a me este de a deveni amicul d-tale.

(Se aude vocea lui Safir sub fereastă strigînd: „Diha, Martine!... lasă batișta... Diha!...")

TOȚI: Ce este?

NICU *(căutînd pe fereastă)*: D-nul Balaur se hîrjonește cu ursul... Iată-l că vine călare pe prăjină.

SCENA XVII

Cei denainte; SAFIR (intră cu un aer triumfal și aduce o bucată de batistă în virful unei prăjini)

SAFIR: Iaca batista!... Iaca trofeul victoriei, doamna me!... M-am luptat voinicește cu Martin; dar, în fine, l-am învins!

ADELINA: Bravo, domnule Safir!

SAFIR *(oferindu-i batista)*: Acest bravo din partea d-voastră e o scumpă recompensă pentru mine... nu zic ba... însă cred că merit ceva mai mult.

NICU: Mai mult?

SAFIR: Permiteți-mi, doamna me, să păstrez această batistă ca un gaj, precum odinioară cavalerii...

ADELINA: Gajul e cam rupt, domnul meu.

NICU: Şi pentru un erou cu gutunar ca d-ta, nu-i destul de mare.

SAFIR: Nu-nţeleg...

LEON: Oricum, doamna me, daţi-i acest trofeu glorios ca un prezent de nuntă.

SAFIR *(încîntat)*: De nuntă?... de nunta me?

LEON: Ba de nunta d-nei Adelina cu fratele meu Ştefan.

SAFIR *(ţîfnos)*: A! *(Lui Ştefan.)* Ştefane... nu te zărisem... dar te felicit... Uf! m-a obosit ursul... *(În parte.)* O! femei!... îngeri căptuşiţi cu drăcuşori! *(Cade pe canapc şi deodată se scoală.)* Ghiţă... Ghiţă...

GHIŢĂ: Aud?

SAFIR: Adă-mi un pahar cu lapte.

GHIŢĂ: Lapte de Cotnar?

SAFIR: Da.

NICU: Voieşti să bei în sănătatea verişoarei şi a d-lui Ştefan?

SAFIR: Tocmai.

ADELINA: Mulţămesc, domnul meu... Eşti un adevărat Safir.

SAFIR: O ştiu. *(Cu melancolie, privind la Adelina.)* Dar ce folos!...

(Adelina dă braţul lui Nicu şi se îndreaptă spre uşa din fund. Leon şi Ştefan se duc să între în stînga. Ghiţă aduce un pahar cu vin lui Safir, care-l deşeartă şi cade trist pe canapc.)

(Cortina cade.)

BOIERI ȘI CIOCOI

PERSOANE

Ani

Hatmanul ŞTEFAN STÎLPEANU 60
Vornicul IORGU HÎRZOBEANU 50
Postelnicul EVGHENIDIS 50
Polcovnicul VITEAZOVICI, locoţiitor de general a miliţiei 50
Aga NEAMUŞ 45
Banul VULPE 50
ARBORE, răzeş 50
Sulgerul TRUFANDACHI 40
Pitarul SLUGĂRICĂ 40
LIPICESCU, om de casa lui Hîrzobeanu 30
ELENA, fiia lui Hîrzobeanu 18
Princesa LUŢA 50
Postelniceasa EVGHENIDIS 35
Cucoana TARSIŢA, soţia lui Neamuş 30
RADU, orfan 25
UN STOLNIC
UN PAŞĂ TURC
INVITAŢI LA BAL, POPOR, LĂUTARI, MUZICA MILITARĂ ŞI DOI LACHEI

STÎLPEANU, poartă haine europene de formă serioasă: surtuc negru... etc.
HÎRZOBEANU, poartă surtuc, giletcă şi pantalon de coloare deschisă.

EVGHENIDIS, poartă frac și cravată albă; turnură de diplomat.

VITEAZOVICI, poartă uniformă de pe timpul lui Sturza-Vodă; epolete late.

NEAMUȘ, poartă costum elegant, cam pretențios.

VULPE, poartă haine orientale: antereu, giubea, șal, ilic și metanii.

ARBORE, poartă dulamă, ilic de postav, chingă și căciulă.

SLUGĂRICĂ, poartă haine europene cam sărăcuțe.

TRUFANDACHI, poartă antereu cu flori și fes.

LIPICESCU, poartă haine ciocoiești, însă nu livrea.

RADU, poartă costum elegant, de bonton și măsurat.

TARSIȚA, poartă toaletă încărcată, fără a fi caricatură.

DAMELE, port costume elegante.

BOIERI ȘI CIOCOI

COMEDIE ÎN 5 ACTE

Scenele se petrec în Iași, între anii 1840—1846, în casa vornicului Iorgu Hîrzobeanu.

ACTUL I

Teatrul reprezintă un salon mare, mobilat luxos; el are trei uși mari, în fund, o ușă în dreapta și alta în stînga, pe planul întîi, și-o fereastă în dreapta, pe planul al doilea; între ușile din fund se vede un portret mare a sultanului; pe planul întîi, la stînga, sînt așezate în rînd: o canapé, două fotoliuri și cîteva scaune; sub fereastă este o masă cu tot ce trebuie pentru scris, și pe părețele din stînga se vede portretul soției lui Hîrzobeanu.

SCENA I

LIPICESCU, DOI LĂCHEI

LIPICESCU: Hai, iute, mergiți de gătiți tablalele cu dulcețuri și ciubucile de iasomie, c-au să-nceapă acuș a veni boierii la vizită de Anul nou, și cum a sosi Barbu Lăutariul cu taraful lui, să-l puneți să cînte în capătul scării. Hai!...

(Lacheii ies prin fund.)

Iată-ne cu Anul nou în casă!... Care ce prezent mi-a face stăpînul meu, cuconul Iorgu Hîrzobeanu?... Un coșcoge vornic, un boier de stareantîi, trebuie să-mi deie cel puțin o păreche de straie și vro zăce galbini, ca la o slugă credincioasă ce-i sînt de-atîția ani... *(Pe gînduri.)* Slugă, eu!... Slugă, eu, care mă sîmt în stare să-mi calc pe inimă chiar, pentru ca să-mi fac o treaptă de înălțare!... Ce n-aș da, ce n-aș... ca să prind vrun rang, să mă boiresc ca cei mulți de sama me!... de pildă: Slugărică, agiuns pitar acum doi ani, de unde era brutar!... Pe dînsul l-au slujit norocul, au ieșit la oamini... și eu tot nimic păn-acum, tot de casa boieriului, tot ciocoi!... În adevăr, m-am înălțat ceva în vreme de zăce ani, însă tot pe-aceeași scară: din liopciofleandură, ciocoi de coada trăsurii, am agiuns hop-ciocoi, vătav de ogradă, și, din hop-ciocoi, para-ciocoi, stolnic de curte... dar, cătînd bine, tot ciocoi!... Hei! cînd mi-ar agiuta Dumnezău să-nhaț un post ș-un cin, Crișul eu!... bine mi-aș giuca eu calul, bine mi-aș face mendrile!... În cîțiva ani m-aș înstări, cu bani m-aș tot acăța de poalele boierilor, păn' ce m-aș încuiba frumos în *arhontologhie*, și-n sfîrșit m-aș însura, pentru ca să întru în neamuri... în neamuri! *(Oftează și stă adîncit în gînduri.)*

SCENA II

LIPICESCU, ARBORE

ARBORE *(întrînd prin fund)*: Acasă-i boieriul?

LIPICESCU *(în sine)*: Măcar un comisar de cvartal deocamdată!...

ARBORE *(mai tare)*: Boieriul acasă-i?...

LIPICESCU *(tresărind)*: Da ce vrei cu boieriul, bade... Cum te cheamă?

ARBORE: Arbure răzășul... Mă cunoaște bine cuconul Iorgu... Sîntem vecini de moșie.

LIPICESCU: Te știu.

ARBORE: Dacă mă știi, ce mă mai întrebi de nume?... Ai prins orbul găinilor?

LIPICESCU *(obraznic)*: Ei!... ș-apoi?...

ARBORE: Cum apoi?... Apoi te mai întreb o dată, acasă-i boieriul?

LIPICESCU: Acasă; ce poftești?

ARBORE: Poftesc să-l văd și să-l urez de Anul nou. *(În parte.)* Măi!... că țanțoș ciocoi!

LIPICESCU *(în parte)*: Cum se cunoaște mojîcul! *(Tare.)* Așteaptă afară... Boieriul nu-i gata încă.

ARBORE: Afară, eu?... Ian ascultă, măi, linge-talger...

LIPICESCU: Ce-ai spus?

ARBORE: Afară-i locul celor ce sînt și vreu să fie ciocoi ca tine... Ieși!... *(Se pune pe un scaun.)*

LIPICESCU: Măi!... Bre!... *(În parte.)* Hei!... Căci nu sînt boieri!...

SCENA III

LIPICESCU, ARBORE, TRUFANDACHI, SLUGĂRICĂ

TRUFANDACHI *(intră prin fund, gudurîndu-se și zîmbind)*: Cu plecațune, *file* Lipițesco.

SLUGĂRICĂ *(imitînd pe Trufandachi)*: Plecăciune...

LIPICESCU *(măgulit)*: Sluga, *kir* Trufandachi; mănchin, cucoane Slugărică... Doriți să sărutați mîna boieriului?

TRUFANDACHI: *Neski*, se saruto la dimiaii, ca un supuso țe sinto.

SLUGĂRICĂ: Supus și credincios.

LIPICESCU: Prea bine, prea bine... Cum s-a găti boieriul... Iaca!... mi se pare că s-au și gătit... *(Se aude în stînga bataie în palme.)*

TRUFANDACHI: Ma rogo, frațica, spune la *pan evghenestato*, che a venito sulziaris Trufandachi la *heretismos*.

SLUGĂRICĂ: Împreună cu pitariul Slugărică.

LIPICESCU: Bucuros; îmi place să-ndatoresc oameni cumsecade.

ARBORE *(în parte)*: Care vra să zică, eu nu-s... *(Tare.)* N-auzi, logofete?... Boieriul bate-n palme; aleargă iute, ca să nu mănînci o papară de Anul nou.

LIPICESCU: N-auzi, bade Arbure?... ie sama, c-aici nu te afli la Arbureni. *(Iese.)*

ARBORE: Cred și eu, ciocorofleandură... Acolo-i baștină de răzăși, ș-aici e roi de ciocoi.

TRUFANDACHI *(atins)*: Pentru mine, ma rogo, le ziți aste vorbele?...

ARBORE: Ba nu... pentru tustrii.

TRUFANDACHI *(încet, către Slugărică)*: Un mozico.

SLUGĂRICĂ *(încet)*: Un țopîrlan.

ARBORE *(în parte)*: Dacă lingușesc pe slugă, ce dracul or mai face stăpînului?...

SCENA IV

ARBORE, TRUFANDACHI, SLUGĂRICĂ, HÎRZOBEANU, LIPICESCU

LIPICESCU *(deschizînd ușile din stînga)*: Vine boieriul!... *(Iese prin fund.)*

TRUFANDACHI *(făcînd temenale, se apropie smerit de Hîrzobeanu și-i sărută poala hainei)*: La mulți ani, *eklambrotate!*... Se deie Pronia se ve videmo logofetos mare *ke megas* postelnicos!...

SLUGĂRICĂ *(se apropie de Hîrzobeanu, strîngîndu-și haina la piept, și-i sărută ceealaltă poală, foarte umilit)*: Amin! s-agiungeți mare și tare, ca s-agiutați pe nevoiești și să vă-nmulțiți slugile ca năsîpul mării.

HÎRZOBEANU *(cu aer de protecție)*: Vă mulțămesc, vă mulțămesc... Ei! moș Arbure, ce faci acolo în ungher ca un cuc?...

ARBORE: Aştept, cucoane Iorgule, să-mi cînte cucul în dreapta, ca să-mi vie şi mie rîndul a te ura de Anul nou, după obiceiul strămoşesc. *(Se apropie şi presară pe Hîrzobeanu cu orez.)* La mulţi ani cu fericire!... Belşug şi sănătate!... Să-ţi fie vara vară, iarna iarnă, casa casă şi masa masă.

HÎRZOBEANU *(rîzînd)*: Bine, bine; destul, moş Arbure, destul.

TRUFANDACHI: *Ma* destulo, bre, destulo a ziso *arhontas*, vrei se faţi pilaf la dimialui?

ARBORE: Nu zbera, grecule!

TRUFANDACHI: *Sopa*, bre.

ARBORE *(în parte)*: Ce te-aş măsura eu cu *sopa*, ca-n vremea ienicerilor!...

HÎRZOBEANU *(se pune pe canape şi bate în palme)*: Nastasachi!

(Lipicescu se arată la uşa din fund.)

LIPICESCU: Poroncă!

HÎRZOBEANU: Adă-mi un ciubuc.

LIPICESCU: Îndată, stăpîne. *(Dispare.)*

TRUFANDACHI: *Evghenestate*, tot aveţi *capnos* de ţel vestito de al sultanului?...

HÎRZOBEANU: Am, dar, *kir* Trufandachi.

TRUFANDACHI *(închinîndu-se)*: Să-l metahirisiţi sanatoso. *(Către Slugărică.)* Ca maria-sa nu are nime *tabieti ke ighemonikon*.

SCENA V

Cei denainte, VULPE, LIPICESCU

LIPICESCU *(intră prin fund, suflînd într-un ciubuc lung şi anunţă)*: Banul Sandu Vulpe! *(Apoi prezintă ciubucul lui Hîrzobeanu cu talim turc.)*

ARBORE *(în parte)*: Ha! Vulpea răzăşilor! Creştin cu crucea-n sîn şi cu dracul de-a spinare.

VULPE *(îmbrăcat în haine orientale, antereu, giubea, şal, jes, ţine şlicul într-o mînă şi merge de sărută mîna lui Hîrzobeanu)*: Să trăiţi, precum doriţi;

cucoane, şi să vă fie Sfîntul Vasili ogurliu, cum s-ar prinde.

HÎRZOBEANU: Şi dumnitale asemine, *arhon* bane... Lasă, lasă... *(Se face că-şi trage mîna.)*

VULPE: Da, mă rog, cucoane, nu mă obijduiţi.

(În lupta lor de poliţeţă, Vulpe scapă şlicul peste ciubuc, Hîrzobeanu scapă ciubucul jos, Trufandachi aleargă de-l culege şi-l dă lui Lipicescu, care iese.)

TRUFANDACHI: *Nato!* s-a facuto primezdia! *To prokopsamen!*

VULPE *(ruşinat)*: Mă iertaţi, cucoane...

HÎRZOBEANU: Nu-i nimica, nu-i nimica... Poftim, *arhon* bane. *(Îi arată un scaun.)*

VULPE: Sărut mînile. *(Se retrage.)*

ARBORE *(către Vulpe)*: Ai păţit-o... cum s-ar prinde.

VULPE *(ştergîndu-se pe frunte)*: Oboroaca asta de şlic m-au dat de ruşine.

ARBORE: Pune de-acum să clocească găinile într-însul.

LIPICESCU *(anunţînd)*: Aga Neamuş!...

ARBORE *(în parte)*: Ha!... ha!... Aista nu-i nici copou, nici ogar... sărută peptul *celor mari*, neîndrăznind a-ţi întinde botul păn' la gură... îi zic vărul obştesc.

SCENA VI

Cei denainte, NEAMUŞ

NEAMUŞ *(în frac, cu decoraţie rusă, intră ţanţoş, purtînd capul ridicat; însă, cum dă cu ochii de Hîrzobeanu, începe a-l pleca, zîmbind. El se apropie de stăpînul casei şi-l sărută pe pept)*: Vere... Cucoane Iorgule, daţi-mi voie.

HÎRZOBEANU *(sărutînd pe Neamuş în frunte)*: Sluga, *arhon* agă... Ce mai face cucoana Tarsiţa, soţia dumnitale?...

NEAMUŞ: Sărută mînile. Au fost cam zaifă... Se vede c-au răcit pe drum, cînd s-au întors de la ţară, mai alaltaieri.

HÎRZOBEANU: Adevărat că i s-au troienit sania, cale de trii poşti, tocmai la Teiuş?...

NEAMUŞ: Adevărat!... ba-ncă s-au şi răsturnat în omăt.

HÎRZOBEANU: Ce spui, frate?... şi cum au scăpat de-acolo?...

NEAMUŞ: Noroc c-au trecut un călător care-au cules-o şi mi-au adus-o-n sania lui.

HÎRZOBEANU: Cine?...

NEAMUŞ: Un tînăr ce se-ntorcea din străinătate.

HÎRZOBEANU: Cum îl cheamă?...

NEAMUŞ: Zău, nu ştiu bine... Am întrebat pe Tarsiţa... dar l-am uitat...

HÎRZOBEANU: Ş-au venit amîndoi... sînguri... toată noaptea?

NEAMUŞ: Ce era să facă?... decît s-o mănînce lupii... *(Se retrage lîngă Vulpe.)*

HÎRZOBEANU: Că, zău, bună parte-ar fi avut!... O Afroditâ!...

TRUFANDACHI *(zîmbind şi făcînd cu ochiul lui Hîrzobeanu)*: *Neski, neski...* Un garofalo...

VULPE *(către Neamuş)*: La mulţi ani, vere Alecule, cum s-ar prinde.

NEAMUŞ *(mîndru)*: Să trăieşti, *arhon* bane. *(În parte.)* Prea mă văruieşte banul!

ARBORE *(în parte, imitînd pe Neamuş)*: Să trăieşti, *arhon* bane... Bine zice vorba ceea: Mare cu cei mici şi mic cu cei mari.

LIPICESCU *(anunţînd)*: Marele hatman Ştefan Stîlpeanu.

HÎRZOBEANU *(sculîndu-se iute)*: Lipicescule, dulceţi şi cafele. *(Merge înaintea lui Stîlpeanu.)*

SCENA VII

Cei denainte, STÎLPEANU, RADU

HÎRZOBEANU: Bine-ai venit, vere Ştefane!... nu m-aşteptam la o mulţămire ca asta.

(Stîlpeanu şi Hîrzobeanu se îmbrăţişază împreună.)

STÎLPEANU: Am sosit chiar asară de la Trotuşeni, împreună cu Radu.

(Radu se închină la Hîrzobeanu.)

HÎRZOBEANU: Radu?

STÎLPEANU: Dar... Radu; l-ai uitat?

HÎRZOBEANU: Ha!... copilul cel găsit în grădină?

STÎLPEANU: Şi crescut în casa mea cu fiică-ta, cu Ilenuţa.

HÎRZOBEANU: Ha!... îmi aduc aminte... Da unde-ai fost păn-acu, Radule?... or fi vro opt ani de cînd nu te-am mai văzut.

RADU: Am fost la Paris.

HÎRZOBEANU: Şi ce-ai *spudaksit* acolo?

RADU: Am studiat legile.

HÎRZOBEANU: Vrei să te faci vechil?

RADU: Avocat, judecător, jurnalist... tot ce poate fi de folos ţării mele.

HÎRZOBEANU: Aşa?... *(Către Stîlpeanu.)* Poftim, vere Ştefane.

(Se pun împreună pe canape. Radu ocupă un fotoliu în stînga.)

NEAMUŞ *(încet, către Vulpe)*: Văzut-ai aşa obrăznicie! Radu n-au sărutat mîna vărului Iorgu.

TRUFANDACHI: Lipsa de *sevas*.

VULPE: Ş-aista-i *bonjurist*.

ARBORE *(în parte)*: Îmi place mie băietul.

STÎLPEANU: Ce mai face Ilenuţa?

HÎRZOBEANU: Sănătoasă, pitrece cu claviriul.

STÎLPEANU: A fi crescut mare, drăguţa.

HÎRZOBEANU: Crescut, de n-o mai cunoşti.

NEAMUŞ *(voind a să amesteca în vorbă)*: Ba chiar şi bună de măritat, nepoţica.

STÎLPEANU: Nepoţica!... Aşa găsăşti dumneta?

NEAMUŞ *(îngăimat)*: Adică... mi se pare... poate mă greşăsc... credeam că la 18 ani...

ARBORE *(în parte)*: O încurcă agaua.

STÎLPEANU: Iaca şi moş Arbure, talpa răzăşilor! Ce caţi aici, ursule?

ARBORE: Cat dreptate, cucoane Ştefane, şi n-o găsăsc.

STÎLPEANU: Iar ai vrun proces?

ARBORE: Am o gîlceavă c-o vulpe şîrată pentr-un petic de pămînt.

VULPE: În pilda mea o spui asta, răzășule?... cum s-ar prinde?

ARBORE: Se prinde chiar de minune.

(Toți rîd.)

(Stîlpeanu și Hîrzobeanu stau pe canape; la dreapta lor se află Neamuș pe un fotoliu; apoi Vulpe și Trufandachi stau pe scaune și se scol de cîte cri vorbesc boierii cei mari. Arbore și Slugărică stau în picioare. Doi lachei în livre aduc tablale cu dulcețuri și merg de le prezintă întîi la Stîlpeanu, pe urmă la Neamuș și Vulpe. Doi arnăuți aduc cafele în felegene cu zarfuri. Arbore și Slugărică nu ieu dulcețuri; iar Trufandachi urmărește pe lacheu pînă la ușă, și acolo bea un pahar cu apă.)

HÎRZOBEANU *(către lachei, arătînd pe Vulpe, Trufandachi și Slugărică)*: Dați dulcețuri și cafele la dumnealor... dați și la dumnealui, colo... Poftim, boieri, și să vă fie de bine.

VULPE: Sărut mînile.

TRUFANDACHI: Saruto zenunchii.

SLUGĂRICĂ: Sărut tălpile.

ARBORE *(în parte)*: Știu că au buze de dîrvală.

STÎLPEANU: Ce mai nou pe-aici pin Iași, vere Iorgule?

HÎRZOBEANU: Tot aceea și iar aceea: intrigi, furături, dispărțănii, hatîruri, nedreptăți...

NEAMUȘ: Așa, așa... bine zice vărul... cuconul Iorgu... *katahrisuri* și iar *katahrisuri*.

STÎLPEANU: Ești în vro slujbă, *arhon* agă?

NEAMUȘ: Ba m-au ferit Dumnezău... cu toate că; poate-aș meritarisi și eu de-a fi *pristavlisît*, ca *evghenist*...

STÎLPEANU *(întorcîndu-se spre Hîrzobeanu)*: Ș-așa ziceai, vere?

HÎRZOBEANU: Zic, vere, că țara se găsăște într-o epohă din cele mai îngrozitoare...

STÎLPEADU: Cum, mă rog?

HÎRZOBEANU: *Adiaforisirea* de Patrie au agiuns a fi o boală obștească, mai rea decît ciuma! Putregaiul îi la măduvă. Administrația-i un codru plin de hoți *buiurdisiți;* ramul dicanicesc, o tarabă, unde se vinde sfînta dreptate cu dramul și cu vurta. Posturile se precupețăsc, se hareciluiesc în piață... cine dă mai mult... Rangurile se

cîntăresc cu bani. Ciocoii se mîndresc cu cinuri cumpărate și ne-nădușă pe noi, adevărații *evgheniști*.

ARBORE *(încet, către Vulpe, Trufandachi și Slugărică)*: *Pil!*

HÎRZOBEANU: Obștească obicinuita Adunare au agiuns o adevărată adunătură slugarnică, care încuviințază toate *katahrisurile;* ba-ncă-și însușăște dreptul a face iama in iconomiile visteriei și a le dărui pe tot anul lui Vodă, sub cuvînt de recunoștință pentru fericirea de care s-ar fi bucurînd țara... și însă!... noi, boierii cei mari, noi, Stîlpenii, Hîrzobenii, *protipendiștii*, sîntem lăsați la o parte ca niște netrebnici și osîndiți a priivi peirea Patriei, făr-a putea deschide gura.

STÎLPEANU: Cine vă oprește?

HÎRZOBEANU: Cine?... Teama de-a fi surguniți pe la monăstiri!...

ARBORE *(în parte)*: Frica păzăște bostănăria.

STÎLPEANU: Însă, pe cît am aflat, acea teamă nu v-au stînjînit a trimete memuare la Petersburg și jalbe la Țarigrad, cerînd amestecul străinilor în trebile țării?

RADU *(în parte)*: Ce infamie!...

HÎRZOBEANU: Am trimes... dar, și vom mai trimete, pănă vom izbuti a face tronul vacant; căci numai străinii, protectorii noștri, epitropii noștri, sînt în putere a ne scăpa de răul ce ne bîntuie... Mai bine să vie străinii...

STÎLPEANU: Taci, nemernicule! Nu-ți mînji sufletul cu astfel de cugete păcătoase... Cine cheamă ș-aduce amestec străin în țară îi mai nelegiuit decît Iuda vînzătoriul, și ca Iuda el merită hula și blăstămul omenirii.

RADU *(în parte)*: Bravo!

ARBORE: Să trăiești, cucoane Ștefane!

HÎRZOBEANU: Știu, vere, că dumneta ai fost totdeauna de altă părere și că n-ai vrut niciodată să te unești cu noi, deși ești din *protipenda;*

însă dumneta trăiești la moșie, unde ești stăpîn cît un domn și n-ai prilej, ca noi, iști din oraș, a te tulbura de călcările ce se fac zilnic în *arhontologhie* și în drepturile noastre.

STÎLPEANU: Așa este!... N-am vrut să mai dau mîna cu voi, căci voi n-aveți îndrăzneală a vă lupta fățiș și peptiș cu puterile asupritoare, ci umblați cu pîri ascunse pe la consuli, cu intrigi fanarioticești, cu mijloace dosălnice, cu jalbe pe la împărății, parcă împărățiile n-au altă grijă decît să cate de păcatele voastre... Hei! vere, în vremea de mai-nainte boierii, adevărați stîlpi ai țării, în loc de-a cere agiutoruri de peste hotar, mergeau de-a dreptul la Curtea domnească și ziceau lui Vodă cu glas bărbătesc: „Măria-ta! țara sufere, țara geme, țara-i sătulă de rău... stîrpește răul, ca să nu te stîrpească el pe măria-ta!" și Domnul asculta de glasul boierilor pămînteni... Iar acum, voi sînguri v-ați nimicit în ochii Domnului, v-ați mîncat credința în ochii poporului, arătîndu-le că nu mai aveți pept, nu mai aveți glas, nu mai aveți adevărată durere de țară, ci numai o ticăloasă ambiție, hrănită cînd de vîntul de peste Prut, cînd de cel de peste Dunăre... Iaca pentru ce nu dau mîna cu voi.

HÎRZOBEANU *(sculîndu-se supărat)*: Ambiția, ambiția!... dar!... Cu acest cuvînt ne scot ochii acei care nu vreu să-nțăleagă soiul nostru de patriotism... Ambiția!... Ei, fie! Avem ambiție a nu ne coborî de pe treapta pe care ne găsim înălțați; din contra, vre a ne înălța și mai sus.

STÎLPEANU: Vrei să zici, a vă acăța?

HÎRZOBEANU: Avem ambiție a săpa ș-a disrădăcina pălămida din pămîntul nostru, ș-o săpăm într-ascuns, chiar cu agiutor de brațe străine; căci decît a sta deoparte răce și *adiafor*, mai mult patriotism arată cel ce se luptă cu orice armă în contra vrăjmașului... Nu-i așa, boieri?

VULPE
NEAM.
TRUFA.
SLUGĂ. } : Așa! așa!

HÎRZOBEANU: Vă ieu marturi pe toți; spuneți: rămas-a ceva neprihănit în țară?

VULPE
NEAM.
TRUFA.
SLUGĂ. } : Nimic, nimic.

HÎRZOBEANU: Dreptatea, sfînta dreptate mai există?... Averile sigure-s?... Cinstea apărată-i?... Chiar viața!... Cînd toate posturile se ieu în arendă pe trii ani, cînd oamenii ocîrmuirii sînt îngăduiți, încurajați chiar la pradă, pentru ca să-și facă avere, mai poate fi cineva scutit de lăcomia lor?... Guvern îi aista?... vă-ntreb, boieri, guvern regulamentar ori *pașalîc*, în care domnește interesul și *samavolnicia?*... Și noi să privim cu *adiaforie* o asemine stare de lucruri, să răbdăm tirania și să plecăm capul la giug ca niște vite?... Nu! la luptă, boieri, la luptă cu inimă!... Eu voi fi în fruntea voastră păn' la moarte!... Eu!... *(Se preumblă aprins.)*

SCENA VIII

Cei denainte, LIPICESCU

LIPICESCU *(spăriet)*: Cucoane! cucoane! Au năvălit în curte aga c-o ceată de slujîtori!

HÎRZOBEANU *(turburîndu-se)*: Să m-arestuiască!

TOȚI: Aga!

HÎRZOBEANU *(slăbind)*: Să mă-nchidă! să mă-nfunde la Săcul! *(Cade pe canape.)*

TRUFANDACHI *(încet, către ceialalți)*: Aga!... primezdie, frațico... *fevga! (Se furișază și iese prin fund.)*

SLUGĂRICĂ: Oare?... pe-aici mi-i drumul! *(Urmează pe Trufandachi.)*

VULPE: Ş-al meu, cum s-ar prinde. *(Fuge, scăpîndu-şi iar şlicul.)*

NEAMUŞ *(în parte)*: Văru-i compromitarisit!... La sănătoasa; Alecule!... *(Iese, zicînd tare:)* Mă duc să văd ce cată aga aici?

ARBORE: Dos la faţă, voinicii!

HÎRZOBEANU: Nu mă lăsa, vere Ştefane, că-s prăpădit. Ah! ah! *(Îşi frînge mînile.)*

STÎLPEANU: Da ţine-ţi firea, omule; ce te-ai spăriet de nimica şi te faci de rîs?

HÎRZOBEANU: Nimică?... Aga cu slujîtorii... să mă rîdice!

STÎLPEANU: Să te rîdice? pentru ce?

HÎRZOBEANU: Pentru că fac împrotivire ocîrmuirii... Iaca dreptatea din ziua de astăzi! Vodă mă are la ochi răi şi cată a să disbăra de mine. El m-au ameninţat o dată cu monăstirea... Ah! ce să mă fac?

STÎLPEANU: Fă-te om, dacă poţi, român verde în faţa prigonirii, boieri de viţă sănătoasă, iar nu un mişăl din tulpină putredă.

HÎRZOBEANU: Vorbe, vere... vorbe late şi frumoase!... Dar eu sînt la dică... Săracul de mine!... Unde să m-ascund?

LIPICESCU: În gherghir, cucoane.

HÎRZOBEANU: Bine zici, Nastasachi... uşa-i de fer... Haide... să nu afle aga... Haide... *(Iese alergînd pe uşa din fund, urmărit de Lipicescu.)*

STÎLPEANU *(cu dispreţ)*: Ce mişălie!... Mi-i greaţă să mai stau în casa asta... Radule, rămîi aici ca să vezi ce s-a întîmpla... Eu merg la Vodă. *(Iese prin fund.)*

SCENA IX

RADU, ARBORE

ARBORE *(şuieră cu mirare)*: Parc-au dat uliul într-un cîrd de vrăbii. *(Către Radu.)* Cum îţi pare cîte le văzuşi aici, domnule Radu?...

RADU: Mă simt încremenit, moșule... Unde mă aflu?... În ce lume trăiesc?

ARBORE: Unde te afli?... Într-un furnicar ciocoiesc!.. într-o mișină de jigănii pocite cu fețe de om... Cuconul Iorgu Hîrzobeanu?... ciocoi de starea-ntîi, care se crede coborît cu hîrzobul din cer și care se-nchină azi la Sfîntul Neculai și mîni la Mohamed... Aga Neamuș? ciocoi în doi peri, giumătate acățat de *protipenda* prin măritișul unii mătuși a lui c-un boieri mare și giumătate atîrnat în gios de rudele lui de starea a doua; fudul sau umilit, după oaminii cu care se găsește; dar totdeauna gata a da cinstea pe rușine... Vulpe? ciocoi c-o treaptă sau giumătate mai gios decît Neamuș, aprig, hrăpitor, spaima răzășilor, molie de dulapuri cu dele afumate, faur de cîrciocuri, și, cu toate-aieste, creștin cu frica lui Dumnezău, dus la biserică, spovăduit, împărtășit și grijit... Slugărică? ciocoieș, ciocofleandură, ciocorofleac, care se tîrîie pe urmile tălpilor boirești, ca să le sărute și chiar să le lingă la nevoie... Trufandachi? ciocoi grecesc, intrigant, care se furișază pintre români, zîmbind, gudurîndu-se, lingușind, făcînd *pehlivănii*, pentru ca să rîdă boierii, și care ține a prinde rădăcină în pămîntul țării, a să însura cu zăstrea unii cuconiți iertată de Dumnezău și de oameni, ș-a agiunge-ntr-o zi *megas postelnicos*... Lipicescu? ciocoi din gunoi ce răsare pe nesîmțite ca o ciupercă veninoasă, nopîrcă încălzită la sîn, care vra să muște mai întîi chiar pe stăpînul, pe făcătoriul său de bine!... Iaca lumea în care te găsăști, domnule Radu! Numai doi oameni, afară de dumneta, care ești acum venit din ceea lume, numai doi, din cîți ai văzut aici, sînt adevărați oamini: hatmanul Ștefan Stîlpeanu, boieri de cei vechi, talpa țării, român întreg ca din vremea lui Tăutu cel bătrîn, și eu, Arbure răzășul, opincă nevăxuită, ce-am trăit păn' la bătrînețe cu inima lipită de pămîntul Moldovii, și astfeli mi-am

păstrat-o teafără și curată!... Acum, fătul meu; cunoști hora, întră-n danț, dacă-ți cere inima.

RADU: Mă-ngrozești, moșule!

ARBORE *(zărind pe Elena)*: Iaca leac dulce pentru spaimă, fătul meu.

SCENA X

RADU, ARBORE, ELENA

ELENA *(întră îngrijită, pe ușa din dreapta)*: Unde-i tatăl meu, unde-i tatăl meu?

RADU *(uimit, în parte)*: Elena!

ARBORE: Nu te-ngriji, duducă... Boieriu-i în odaia sa.

ELENA: Adevărat e, moș Arbore, c-a venit aga să-l?...

ARBORE: Nu... vorbe... nu crede...

ELENA: Ah!... nu căuta să mă-nșeli... moș Arbore... inima-mi spune că-l amenință un pericul.

ARBORE *(în parte)*: Nici că se prinde minciuna.

ELENA: Moș Arbore, nu-mi ascunde adevărul, că mai rău mă chinuiești.

ARBORE: Apoi... adevărul adevărat...

RADU *(înaintînd)*: Adevărul este, domnișoară, că aga e în ogradă c-o ceată de slujitori; dar mă jur că păn-a aresta pe părintele domniei-voastre, el va trebui să calce peste mine.

ELENA *(cu recunoștință)*: Ai un suflet generos, domnul meu... îți mulțămesc din fundul inimii... Ah! apără-l pe tatăl meu... el e bun și merită...

RADU: Îl voi apăra ca pe însuși părinții mei, dac-ar mai fi pe lume.

ELENA: Ești orfan?... domnule... înțelegi dar îngrijirea me.

RADU: O! dar; și voi fi fericit a vă proba că n-am uitat, nici voi uita timpul din copilărie ce l-am trăit împreună la moșia hatmanului Stîlpeanu.

ELENA *(uimită)*: Radu!... Radu!... dumneta ești?

RADU: Eu; mă recunoașteți?

ELENA: Radu!... amicul meu din copilărie!

(Mică tăcere.)

ARBORE *(în parte)*: Au început a să-neca unul în ochii altuia... Hm! Sămn bun.

(Se aude zgomot afară.)

ELENA: Ce s-aude?... Vine aga?

RADU: Nu vă temeți, domnișoară... Întoarceți-vă în apartamentul domniei-voastre... Eu și moș Arbore stăm aici pe loc.

ELENA *(întinzînd mîna lui Radu)*: A revedere, amicul meu. *(Iese prin dreapta.)*

(Radu sărută mîna Elenei și rămîne cufundat în gînduri.)

ARBORE *(în parte)*: Noroc!... și la anul cununie!... *(Tare.)* Domnule Radu... Domnule Radu, trezește-te că vine dușmanul... să-i ațînem calea.

SCENA XI

Cei denainte, NEAMUȘ, VULPE, TRUFANDACHI, SLUGĂRICĂ (dau năvală prin fund)

TOȚI *(întrînd)*: Ce-am auzit? — Ce-am aflat?

NEAMUȘ: Vărul meu, ministru!

TRUFANDACHI: Cocono Iorgo, ministro!

TOȚI: Ministru!

ARBORE: Ce ministru? Cine-i ministru?

VULPE: Boieriu-i ministru... cum s-ar prinde.

NEAMUȘ: Aga au venit să-l felicitarisască din partea lui Vodă ș-au adus slujîtori la poartă și la scară; după obicei... Știam eu că nu putea fi altă ceva.

TOȚI *(afară de Radu și Arbore)*: Și eu, și eu știam.

NEAMUȘ: Și presimțam de mult că vărul meu era s-agiungă la putere.

TOȚI: D-apoi eu?

VULPE: Eu chiar l-am și visat astă-noapte cu ceea de ministru... subsuoară...

ARBORE: Ce-a fi aceea?

VULPE: Porto... portofolnița... cum s-ar prinde.
TOȚI: Și eu l-am visat.
ARBORE *(lui Radu)*: Sînt buni de-arătat la iarmarocul de la Fălticeni, pre legea mea!
TRUFANDACHI: *Sopa*, che vine *evghenestato arhon* ministro.

(Ușa din stînga se deschide.)

SCENA XII

Cei denainte, HÎRZOBEANU, LIPICESCU

LIPICESCU: Loc, loc!... *(Anunță:)* Exelența-sa, domnul ministru din lăuntru!

(Hîrzobeanu, încărcat cu decorații ruse, turce și nemțești, intră mîndru și se îndreaptă spre canapé, în timp ce doi comisari vin de se pun lîngă ușa din fund.)

TOȚI *(afară de Radu și Arbore)*: Uraaa!... Să trăiască exelența-sa!
HÎRZOBEANU: Vă mulțămesc, boieri, vă mulțămesc.
TOȚI: Și la mai mare, și la mai mare!
HÎRZOBEANU: Mai mare nu se poate, boieri, căci mai marele nostru este măria-sa!... Să strigăm dar cu toții și din fundul inimii: Trăiască înălțimea-sa!... Ani îndelungați părintelui Patriei, subt a cărui oblăduire țara au atins culmea fericirii!... Căci, fiind drepți, trebuie să mărturisim cu mîna pe cuget, boieri, că niciodată Moldova n-au fost mai bine ocîrmuită, niciodată ea n-au sîmțit cu așa îmbelșugare binefacerile îngrijirii părintești... Administrația-i deșteaptă și cinstită!... ramul dicanicesc, nepărtinitori și cinstit!... oamenii guvernului, vrednici și cinstiți; într-un cuvînt, cinstea și dreptatea domnesc în toate, căci ele domnesc peste toate... Nu-i așa; boieri?
TOȚI *(afară de Radu și Arbore)*: Așa, așa!
RADU *(încet, lui Arbore)*: Ce spune, moșule?
ARBORE *(încet, lui Radu)*: Ține isonul de ministru.

HÎRZOBEANU: Ce zici acolo, moș Arbure?

ARBORE: Eu?... nimică, cucoane. *(În parte.)* Doamne! pune pază gurii mele.

HÎRZOBEANU: Să nu cîrtești, moșnege, că ești bătrîn și trebuie să te-nchini adevărului... Spune: Au sfînta dreptate lipsește în țară?... Au nu-s sigure averile oaminilor?... Au cinstea nu-i apărată?... Spuneți, boieri!

TOȚI *(afară de Radu și Arbore)*: Așa, așa!

ARBORE *(în parte)*: Adică, așa ș-așa.

HÎRZOBEANU: De-aceea eu zic c-ar fi o fărdelege a nu binecuvînta guvernul nostru și prin urmare: vai de-acei ce-ar cugeta să urzască uneltiri împrotiva lui!... Zis-am!

TOȚI *(afară de Radu și Arbore)*: Trăiască măria-sa!

(Se răped să sărute mîna lui Hîrzobeanu.)

NEAMUȘ *(încet, plecîndu-se să sărute peptul lui Hîrzobeanu)*: Să te gîndești la mine, vere... cucoane Iorgule... Postul de prezident Divanului domnesc îi vacant. *(Iese.)*

HÎRZOBEANU: Bine... om videa... Închinăciuni cucoanii Tarsiței.

VULPE *(încet, sărutînd mîna lui Hîrzobeanu)*: Toată nădejdea mea-i în puterea măriei-tale... cum s-ar prinde.

HÎRZOBEANU: Ai procesuri?

VULPE: Un cîrd întreg. *(Iese.)*

HÎRZOBEANU: Să fii fără grijă, *arhon* bane.

TRUFANDACHI *(sărutînd poala hainei lui Hîrzobeanu)*: In sfirsito, *bei mu*, m-a invrednițito Dimiezeo se ve vedo azunso la virfo, precum m-am rogato la iconele zi si nopte... Se ve milostiviți, stapune, si de mine, de *kaimeno* Trufandachi.

HÎRZOBEANU: Am să te rînduiesc ispravnic.

TRUFANDACHI: *Na zisis, eklambrotate! (Iese.)*

SLUGĂRICĂ *(sărutînd poala hainei lui Hîrzobeanu)*: Sărut tălpile măriei-tale și-mi pun capul sub ele, în pulberea lor.

HÎRZOBEANU: Din pulbere te-om rîdica și pe tine; Slugărică.

SLUGĂRICĂ: Să v-agiute Preaputernicul, milostive! *(Iese.)*

RADU *(închinîndu-se)*: Domnule ministru, primiți felicitările mele. Țara vă privește și așteaptă vindecarea relelor de care-ați vorbit păn-a nu vă face ministru. *(Iese.)*

HÎRZOBEANU: Știu eu ce am de făcut, domnișorule... Ei, moș Arbure, ce mai zici?

ARBORE: Zic, cucoane Iorgule, că lumea-i ca un puț cu două ciuturi; cînd se urcă cea plină, se coboară cea dișartă.

HÎRZOBEANU: Ce *parimie*-i asta?

ARBORE: Ian... o zicătoare veche de cînd puricele purta potcoave de fer și sărea păn-în ceri.

HÎRZOBEANU: Ha, ha, ha! tot ghiduș ești... Dar altă n-ai nimic de spus?... nimic de cerut?

ARBORE: Ba aș avea, dacă nu ți-ar fi cu supărare.

HÎRZOBEANU: Grăiește, unchișule... nu te sfii.

ARBORE: Apoi... să te ferești de ciocoi lingăi și de nopîrci lingușitoare cît îi fi sus, la culme, și să te gîndești cîteodată la biata țară, care-i tocmai ca firul de iarbă crescut în mijlocul drumului, cîți trec toți îl calcă.

HÎRZOBEANU: Bine, bine, moș Arbure; îți mulțămesc de povață... o priimesc fără să mă supăr, ca de la un om de țară, simplu, dar înțălept.

ARBORE: Apoi dă, cucoane; cică stejarul cel drept crește pe munte, în aer viu și-n țălină sănătoasă, iar nu în bahnă. *(Iese.)*

HÎRZOBEANU *(în parte)*: Ce vrea să zică unchișul?

SCENA XIII

HÎRZOBEANU, LIPICESCU

LIPICESCU *(apropiindu-se umilit)*: Îmi dați voie și mie, măria-voastră, să vă sărut poalele, ca o slugă credincioasă ce vă sînt?

HÎRZOBEANU: Sărută, Nastasachi.

LIPICESCU *(ștergîndu-și ochii)*: Eu sînt cel mai mic și cel mai supus... Ziua de astăzi oi pomeni-o cît oi trăi, căci îi ziua înălțării stăpînului meu...

HÎRZOBEANU: Ș-a tale, băiete... te fac șatrari.

LIPICESCU *(uimit)*: Șatrari!... șatrari, eu!... eu, boieri!... Ah! S-agiungeți domn, milostive stăpîne!

HÎRZOBEANU: Ș-aceea se poate... de ce nu?... Acum însă, fiindc-are să vie consulul aici, pregătește toate pentru priimire... A! scoate din fund portretul sultanului ș-anină-n loc pe-al împăratului Neculai... Eu merg la Curte. *(Își ia pălăria.)*

LIPICESCU: Ascult. *(Strigă la ușa din fund, afară:)* Să tragă carîta exelenției-sale.

HÎRZOBEANU *(în parte)*: În sfîrșit, m-am făcut ministru! *(Iese prin fund.)*

SCENA XIV

LIPICESCU: Șatrari!... în sfîrșit, m-am făcut boieri!... Una la mînă, și cele multe-nainte!

(Se duce să desprindă portretul sultanului.)

(Cortina cade.)

ACTUL II

Același decor, ca la actul întîi; pe păretele din fund însă se vede portretul împăratului Necolae.

SCENA I

LIPICESCU *(răsturnat pe canapé)*: Cu mila lui Dumnezău, eu, șatrariul Lipicescu, iată-mă-s ieșit din taraful ciocoilor ș-agiuns secretariul, omul de încredere al ministrului... Ian să videm cîți bani mi-au întrat în pungă de-un an și mai bine;

de cînd boieriul îi la cîrma țării? *(Desfășură o listă lungă.)* Frumos pomelnic! *(Citește:)* „800 de galbini de la comisul Trufandachi, pentru ca să-l rînduim ispravnic la Hîrlău; 500 de galbini de la pitariul Slugărică, pentru ca să-l numim viț-agă în Iași; 725 de galbini în naht și mai multe giuvaeriuri *i* argintării găsite asupra hoțului Grozan, prins în codrii Vasluiului; 37 de galbini, 14 irmilici, 8 carboave și ceva mărunte, de la un căpitan de rohatcă, pentru niște jafuri făcute țăranilor ce-aduc provianturi în oraș; 280 de galbini, 50 de merțe de orz, 4 putini de brînză, 7 stoguri de fîn și două poloboace de vin din viile lui Vidrașcu *ot* Odobești, de la *hadgi Iani Marathonopulos*, posesorul moșiei Haramul, pentru ca să se răspingă jalba locuitorilor dată împrotiva lui; 600 de galbini de la jidanii pitari, pentru ca să li se învoiască a vinde mai scump jămle făcute cu făină aprinsă; 900 de galbini de la jidanii casapi, pentru ca să li se *posvolească* tăierea vitelor bolnave; 1500 de galbini de la *otcupcicul* poștelor ș-acel al ocnelor; 1500 de galbini de la *otcupcicii* vămilor ș-a pavelelor; 480 de galbini ș-o sută de testele, de la *apaltul* cărților de gioc; 7200 de galbini de la mai multe fețe, pentru deosebite posturi *i* cinuri; adică 14 522 de galbini, 14 irmilici, 8 carboave și ceva mărunte peste tot, bani în naht, pe care i-am depus la Leiba Kana, prietinul meu." Alte venituri: Am împosesuit moșia boieriului, Hîrzobenii, cu 3000 de galbini pe an; însă posesorul este ținut a-mi număra mie, șatrariul Nastasachi Lipicescu, cîte 600 de galbini pe an, drept filotim. Am priimit toate cîștiurile înainte pe 5 ani, scăzîndu-se dobînda banilor cîte 2 la sută... adică numai 1 și giumătate; dar am socotit de cuviință a trece 2 la socoteală, după cum m-au sfătuit Leiba Kana. Ce s-au cheltuit? *(Citește:)* „250 de galbini pentr-o masă dată domnilor consuli, cînd s-au rînduit boieriul ministru." *(Vorbit)*. Am

trecut în socoteală 350 de galbini. *(Citește:)* „Pentru un bal gala dat de Sfîntul Neculai, și la care au asistat măria-sa Vodă, 400 de galbini." *(Vorbit.)* Adică 580 de galbini. *(Citește:)* „Pentru o carîtă cu roțile poliite, telegari ungurești, faleturi și livrele, 840 de galbini." *(Vorbit.)* Adică 960 de galbini; și celelalte, și celelalte. Astfeli își umflă gușa cine-i cu cap, cu prevedere și cu credință cătră stăpîn... Cine vine?... Ha! stolnicul... avem o răfuială împreună.

SCENA II

LIPICESCU, STOLNICUL (vine din fund)

LIPICESCU: Stolnice, te-am chemat ca să-ți spun că nu sîntem mulțămiți de tine.

STOLNICUL: Pentru ce, păcatele mele, cucoane Nastasachi?

LIPICESCU: Încarci la *izvod* fără nici o măsură și fără nici o durere de stăpîn.

STOLNICUL: Ferească Dumnezău, cuconașule!... De s-a afla una ca asta, să mă dai în Criminal, pe mîna lui Gavril buzatu.

LIPICESCU: Deschide-ți ochii bine, stolnice, ca să nu mă sileşti a-ți face o daună de care-i pomeni cît îi trăi, și te gîndește că mănînci pînea și sarea boieriului.

STOLNICUL: Dumnezău să-i întărească puterile și să-i lungească zilele!

LIPICESCU: Bine... Ți-am poroncit asară să dai vezeteului 50 de bice, pentru că s-au îmbătat în agiunul Sfîntului Vasile... i-ai dat?

STOLNICUL: Dat, cucoane... 50 în capăt... și azi zace pe coaste.

LIPICESCU: Ba să-i spui să se scoale și să nu se fasolească, c-apoi îl trimet la agie ca să-l răfuiască viț-aga Slugărică... A!... ți-am mai poroncit

să pui în feară pe Stanciu bucătariul, pentru c-au greșit pîrjoalele boieriului... l-ai pus?

STOLNICUL: Ba-ncă l-am și-mpodobit c-o păreche de coarne.

LIPICESCU: Bine... Leiba Lipțcanul era s-aducă peșcheș 40 de căpățini de zăhar și 50 de ocă de cafe Martinica în zîmbiluri... le-au adus?

STOLNICUL: Adus; însă s-au găsit lipsă trii căpățini și două ocă 50 de dramuri de cafe.

LIPICESCU: Iuda, tot Iudă!... Ispravnicul de Hîrlău, comisul Trufandachi, îmi scrie că trimete cîteva hîrzoabe de păstrăvi și două căprioare de la munte... sosit-au?

STOLNICUL: Ba-ncă nu, cucoane.

LIPICESCU: Cum or sosi, îndată să trimeți o căprioară, cea mai mare, cucoanii Tarsiții lui aga Neamuș, din partea boieriului.

STOLNICUL: Oi duce-o chiar eu sîngur.

LIPICESCU: Ca să iei bacșiș?... fie!... Acum du-te, stolnice, și adă-ți aminte de cuvintele mele: sluga bună nu se lăcomește la banul stăpînului.

STOLNICUL: Ascult. *(În parte, ieșind prin fund.)* Culcă-te pe-acea ureche.

SCENA III

LIPICESCU *(se scoală de pe canapé)*: De cînd boieriul s-au înălțat la rang de ministru, îl ochește cucoana Tarsița, și stăpînul meu, pentru hatîrul ei, cată să rînduiască pe aga Neamuș prezident Divanului domnesc... Bine zice românul: Fusta femeii, fața dracului!... Hei!... cînd m-aș însura și eu c-o nevăstuică... frumușică... ce-aș mai prohorisi în astă lume!... *(Stă puțin pe gînduri.)* Răbdare, Lipicescule... meșter îi cel cornorat... ți-a veni și ție rîndul... Acum cuconul îi dus la Curte pentru ca să măsluiască alegerile deputaților, și trebuie să se-ntoarcă în curînd... S-ar cuveni să-i ies cu plin înainte;

pentru ca să-mi meargă ziua bine; însă pân-acum nu s-au înfățoșat nici un chilipir... Cum să fac?.. să nu rămîn de rușine?... *(Zărind pe Vulpe.)* Ha!... pare-mi-se că iaca un Dănilă...

SCENA IV

LIPICESCU, VULPE

VULPE *(întrînd prin fund)*: Cu buna dimineața, cucoane Nastasachi.

LIPICESCU *(preocupat)*: Sluga...

VULPE: Exelența-sa, domnul ministru?...

LIPICESCU: Se găsește la Vodă... Ai vro treabă cu boieriul?

VULPE: Să vezi dumneta... Cum s-ar prinde... aș avea să-i *pristavlisăsc* o jalbă în *predmetul* unei *peripisce* ce am cu niște răzăși.

LIPICESCU *(în parte)*: Chilipiriu-i gata. *(Lui Vulpe.)* Ai fost obijduit prin vro samavolnicie din partea lor?

VULPE: Adică... să vezi dumneta... Ei sînt vecini cu moșia mea, ș-aș avea poftă... dacă s-ar putea... cum s-ar prinde... Mă-nțălegi?...

LIPICESCU: Cum nu?... Ai avea poftă să le răsluiești o parte de pămînt... cu hapca.

VULPE: Să vezi dumneta, cucoane Nastasachi: făcînd *sprafcă* în *ispisoacele* mele, am *dosloșit* din *holdul* lor, că unchiul meu, răposatul ftori-vist Nicu Hapcea, au cumpărat la *leat* 1812 o *hirtă* de loc de la răzășul Toadir Arbure; pe preț de-un cal bălan, cu *zdelcă* întărită în *presustvia* giudecătoriei de Botșăni, așa precum se poate dovidi din cuprinsul delilor *scripisite* și șnuruite, ce se află la arhivă, în dulap, în *predmetul* sus-pominitei vînzări; *(se răsufică)* însă la *leat* 1816 moare, cum s-ar prinde, Toadir Arbure de dropică... moare!...

LIPICESCU: Să-i fie de bine!...

VULPE: Amin... Iar ce să vezi?... La *leat* 1817, se scoală ficiorul răposatului, unul Costandin Arbure, zis Cîrnul, se scoală c-o *povescă* plină de *ponos*; arătînd cu dovezi *i* mărturii, că tată-său n-ar fi priimit de la unchiul meu, ftori-vist Nicu Hapcea; calul cel bălan din *zdeică*, şi că sus-pominita *hirtă* de loc ar fi fost luată de sus-pominitul meu unchi cu *insovolnicie*, ba chiar şi cu *vigavor*... Isprăvnicia *doctadariseşte* giudecătoriei, care şi trimete un *stolnacealnic* la faţa locului în *comandirovcă*...

LIPICESCU: Bun... zi-nainte.

VULPE: *Cinovnicul* vine cu *podorojnă*-n căruţă de poştă; cere *podpiscă*, dă *rospiscă* şi, fără a să teme de-a face *ostanovcă* în *slujbă*, aşterne o *otnoşănie* pe hîrtie *tricapel*, prin care îndreptuieşte pe Costandin Arbure, zis Cîrnul.

LIPICESCU: Ce face-atunci ftori-vistul?

VULPE: Unchiul meu aleargă la Ieşi cu *ponos* împrotiva *stolnacealnicului* care *adiaforisise* de *raspolojănie* şi cere să i se facă o *nacazanie*, ca unuia ce luase *rusfert* în *predmetul* de mai sus... însă n-au *katortosit*... cum s-ar prinde... şi deci... prin urmare... aşa precum...

LIPICESCU: *I proci... i proci...* Am înţăles cursul pricinii... Mi-ai lămurit-o de minune.

VULPE: Vra să zică, ai îndestulă *obişnenie* despre dînsa?... Şi ce socoţi, cucoane Nastasachi?...

LIPICESCU: Socot că ai toate dreptăţile. *Peripisca* dumnitale atîrnă de ramul administrativ şi se poate mîntui prin o simplă poroncă din partea escelenţiei-sale... Făcut-ai vro jalbă cătră cuconul?

VULPE *(scoţînd o hîrtie din brîu)*: Iat-o gata.

LIPICESCU *(luînd hîrtia)*: Ad-o... Vrei s-o *pristavlisesc* ministrului îndată?

VULPE: Dac-ai avea această bunătate... ţi-oi fi recunoscător...

LIPICESCU: Nu mă-ndoiesc... *(Întinde mîna, în timp ce se face că citeşte.)* Dă mai iute, c-acuş vine exelenţia.

VULPE: Dar să pui și dumneta vro două vorbe pentru mine.

LIPICESCU: Las' pe mine... Cît ai adus?

VULPE: O sută de galbini... cu zimți. *(Dă un fișic lui Lipicescu.)*

LIPICESCU: Numai un fîșic?... Glumești?... Mai adă unul.

VULPE: Două sute de galbini pentr-o jalbă?... păcatele mele!... Îi cam sărat... cum s-ar prinde.

LIPICESCU: Ei!... frățico, cu două fîșicuri mai lesne ucizi ursul... și Arbure-i urs chilos.

VULPE: Fie!... poftim... într-un ceas bun... Așadar, îmi este *posvolit* a nădăjdui?...

LIPICESCU: Cum nu?... Acum fugi iute că vine ministrul, și mergi de-așteaptă gios în odaia mea, păn' ce l-oi pregăti...

VULPE *(în parte)*: M-am stîns. *(Ieșind.)* Te-am pus în cofă, bade Arbure. *(Iese.)*

LIPICESCU: Portofilul de ministru îi ca o geantă de vînător... plină de fîșicuri... Iaca boieriul...

SCENA V

HÎRZOBEANU, LIPICESCU

HÎRZOBEANU *(intră prin fund, purtînd un portofoliu elegant)*: Nastasachi... pune să-mi gătească-ndată carîta cea de drum și trimete să vie 12 cai de poștă, că trebuie să plec astăzi prin ținuturi spre a face deputați.

LIPICESCU: Să v-agiute Dumnezău, exelența-voastră!... însă fie-mi iertat a vă încunoștiința că, pe cît am tras cu urechea prin unele case, am aflat că o samă de țînutași s-ar fi pregătind a face oarecare împrotivire ocîrmuirii.

HÎRZOBEANU: Știu; cei de la Vaslui mai cu deosebire... însă am eu leac de vindecat boala opoziției.

LIPICESCU: Sînteți atotputernic... lumea o știe... și tremură!... Numai domnul Radu pare că n-are

grijă de nime. El au deschis o gazetă, în care nu se sfieşte de-a atacarisi pe faţă actele ocîrmuirii.

HÎRZOBEANU: Radu?

LIPICESCU: De trii luni de zile el au adunat împregiuru-i mai mulţi cuconaşi cu idei franţuzăşti, *bonjurişti, duelgii,* care, după ce-ţi zic verde-n ochi că eşti hoţ, apoi te şi ameninţă cu pistolul... Eu însumi, cucoane, nu mai departe decît ieri, am fost atacarisit de unul c-o palmă, şi mai mult!... chiar batgiocorit cu porecla de ciocoi... deşi acum sînt şatrari, din mila măriei-tale... Dacă-s ciocoi, îs ciocoiul exelenţiei-voastre, iar nu al lui... Ce are el cu mine?

HÎRZOBEANU *(posomorîndu-se)*: Da cine-i acela?

LIPICESCU: Domnul Radu... Cine altul să fie?

HÎRZOBEANU: Iar Radu!... Au prins la nas, pentru că-l ocroteşte vărul Ştefan Stîlpeanu; dar, cu toată protecţia ce are, l-oi înfunda într-o bună dimineaţă la monăstire, cît nu şi-a toci limba şi condeiul.

LIPICESCU: Asta o caută, se vede, dacă nu ştie a să pleca mai-marilor lui.

HÎRZOBEANU: Dar ian spune-mi, Nastasachi, dus-ai răvaşul meu cucoanii Tarsiţei?

LIPICESCU: L-am dus chiar asară, stăpîne.

HÎRZOBEANU: Şi i l-ai dat în mînă?... Ai găsit-o?

LIPICESCU: Era sîngură... pe gînduri... tristă...

HÎRZOBEANU: Tristă?

LIPICESCU: Însă cum au cetit scrisoarea exelenţiei-voastre, faţa i s-au luminat... Au cetit răvaşul o dată, şi-încă o dată, şi iar... părea că nu se satură de-a-i gusta dulceaţa. Pe urmă mi-au zis să vă spun că vă este foarte recunoscătoare şi că va veni însaşi să vă mulţămească, împreună cu aga ...

HÎRZOBEANU: Bărbatu-său îi de prisos. L-am rînduit prezident Divanului domnesc, pentru ca să-l mai scot de-acasă, de lîngă nevastă.

LIPICESCU: Nu ştiu însă, cucoane, cum a duce-o cu slujba şi cu zulia?

HÎRZOBEANU *(rîzînd)*: Trebuie să se jărtfească pentru ocîrmuire... Na, Lipicescule, portofilul ista... du-l în cabinetul meu şi resularisăşte hîrtiile din el.

LIPICESCU *(luînd portofoliul)*: Îndată, măria-ta. *(Iese prin stînga.)*

HÎRZOBEANU *(singur)*: Cucoana Tarsiţa s-au arătat cam năzuroasă păn-acum; dar nădăjduiesc că de azi înainte... *(Zărind pe Elena.)* A!... iaca Lenţa!

SCENA VI

HÎRZOBEANU, ELENA

ELENA *(iese din apartamentul ei, din dreapta, şi vine de sărută pe Hîrzobeanu)*: Tătuţă, tătuţă...

HÎRZOBEANU: Buna dimineaţa, copila mea.

ELENA *(zîmbind)*: Cum?... buna dimineaţa pe la 2 ore după-amează?

HÎRZOBEANU: Că bine zici, Lenţo... Trebile statului...

ELENA: Trebile statului te fac să uiţi multe lucruri; tătuţă... chiar să mă negligi pe mine...

HÎRZOBEANU: Pe tine, dragă Ilenuţă?... niciodată.

ELENA: De două zile nu m-ai sărutat... A! domnule ministru, avem să ne certăm împreună... ia seama... de ţi s-a mai întîmpla să comiţi o asemene călcare de regulament, să ştii că te destituez.

HÎRZOBEANU *(sărutînd-o)*: Nu vă supăraţi, măria-voastră, că n-oi mai greşi.

ELENA: Să lăsăm gluma... Te prea ostenești; tătuţă, cu serviciul şi-s îngrijită să nu te-mbolnăveşti... Cînd la palat, cînd la consuli, cînd la minister, cînd prin provincii... şi prea puţin acasă... Nu era mai bine-nainte, păn-a nu te face ministru?... Şedeai cu mine, mă desmerdai, îmi vorbeai de mama me şi mă mîngîiai de perderea ei... Acum rămîn zile-ntregi singură... şi plîng... ades, privind la portretul mamei mele. *(Arată portretul din stînga.)*

HÎRZOBEANU: Singură?... dar nu priimești o mulțime de vizite? Prințesa Luța, vorniceasa Protipendeasca, postelniceasa Evghenidis, cucoana Tarsița a lui aga Neamuș?...

ELENA: O!... cît pentru cucoana Tarsița, mai bine-ar face să nu mai vie.

HÎRZOBEANU: Pentru ce?

ELENA: Pentru că nu ne-nțelegem... nu ne convenim împreună.

HÎRZOBEANU: Știu... mi s-au jăluit că ești răce cu dînsa... chiar și fudulă... Asta nu-i bine, draga mea... Cucoana Tarsița, deși nu tocmai de starea-ntîi, îi priimită-n toate casele cele mari; poftită la balurile de la Curte...

ELENA: Se poate... însă simpatiile nu se impun; și mărturisesc c-astă damă nu-mi inspiră nici o simpatie...

HÎRZOBEANU: Nu-nțăleg...

ELENA: Își permite cu mine niște familiarități care-mi desplac... niște consilii care mă irit... Cine i-a dat acest drept?... Ce legături exist între noi?...

HÎRZOBEANU *(îngăimat)*: Nici una, draga mea, nici una... dar știi... la vrîsta ei... socoate... *(Zărind pe Radu.)* A!... cine vine?

SCENA VII

HÎRZOBEANU, ELENA, RADU

RADU *(întrînd prin fund)*: Eu, domnule ministru... Vin să v-aduc complimentele mele cele mai sincere... *(Închinîndu-se Elenei.)* Domnișoară...

HÎRZOBEANU: Complimente?... pentru ce?

RADU: Pentru cuvintele elocvente și patriotice pronunțate de domnia-voastră ieri în consiliul de miniștri, sub președința lui Vodă.

HÎRZOBEANU *(măgulit)*: A!... în care pricină?

RADU: În cestiunea năvălirii jidanilor în Moldova!... Ați arătat cu argumente puternice periculul unei

asemene năvăliri de vagabonzi, alungați din Rusia și Austria; ați prevăzut că de nu se vor lua măsuri aspre în contra răului, peste puțini ani Moldova are s-ajungă o nouă Galiție mizerabilă și demoralizată... A! credeți, cucoane Iorgule, că noi, tinerii surnumiți *bonjurişti*, v-am admirat, v-am binecuvîntat...

ELENA: Ah! cît sînt de fericită, scumpe tătuță, a vedea compatrioții noștri recunoscînd serviciile ce faci țării!...

RADU: Dar!... Puteți fi mîndră de părintele domniei-voastre, domnișoară, căci a probat o mare iubire de Patrie; a probat că, dac-ar atîrna de la voia domniei-sale, lucrurile-ar merge mult mai bine-n țară...

ELENA: Dar ce?... nu merg bine?

RADU: Nu prea.

HÎRZOBEANU: Știu că vouă, celor tineri, nu vă plac, nu se potrivesc cu ideile voastre... d-apoi... și voi sînteți prea aprinși, prea nerăbdători, prea revoluționari, după cum zice consulul... Vreți ca toate să se prifacă după capul vostru, îndată, cît ați bate-n palme, făr-a vă gîndi că o țară nu-și schimbă datinile decît cu-ncetul, cu chibzuială... Mai ales tu, Radule, te-arăți prea aspru în gazeta ta, și asta poate să-ți căşuneze vro supărare... Gîndește-te bine...

RADU: M-am gîndit și m-am răsgîndit din capul locului, cucoane Iorgule, și m-am decis a primi ș-a înfrunta orice loviri, cînd am întrat în luptă... Datoria către Patrie să-mi împlinesc, periculele nu mă sparie.

HÎRZOBEANU: Înțăleg; te bizui pe protecția vărului Ștefan Stîlpeanu... dar cu toate-aieste eu te sfătuiesc părintește să-ți mai ții gura, să-ți mai înfrînezi condeiul, căci însuși consulul, în numele Reglementului, au protestat verbal...

RADU: Protestat?... cu ce drept?

HÎRZOBEANU: Nu-i vorba de drept... Vorba-i că stăpînirea și consulul sînt nemulțămiți de-apucăturile

voastre, ale *bonjuriştilor*... Spărieţi oamenii cu idei de pe ceea lume... ba opinie publică, ba libertate, ba egalitate, ba naţionalitate... mai ştiu eu?... Prin urmare, ia sama, băiete; atîta-ţi spun.

RADU: Vă mulţămesc, cucoane Iorgule, de interesul ce-mi arătaţi; însă...

HÎRZOBEANU: Nu se-ncape însă... Să nu zici pe urmă că nu ţi-am dat de ştire... Toată pasărea pe limba ei pere... Eu mă duc să resularisesc hîrtiile ministeriului... *(Se îndreaptă spre stînga.)*

ELENA: Tătuţă, te duci fără să mă săruţi?

HÎRZOBEANU: Trebile statului... *(Sărută pe Elena.)* Mă iartă, măria-ta. *(Iese prin stînga.)*

SCENA VIII

ELENA, RADU

ELENA: Ce voieşte să zică tatăl meu, domnule Radu?... Ce pericul te-ameninţă?... Ce crim-ai comis?

RADU: O crimă care, de cînd e lumea, a fost considerată ca cea mai mare dintre toate crimele!... o crimă pentru care mulţi au pătimit şi-au primit corona martirilor! o crimă notată cu negru-n cartea despotismului!

ELENA: Care crimă?... Mă sparii!

RADU: Crima de-a spune adevărul!... Crima de-a-şi simţi inima revoltîndu-se-n faţa abuzului! Crima de-a cere dreptate deopotrivă pentru toţi, fie mari sau mici, tari sau nemernici, avuţi sau săraci!... într-un cuvînt, crima de-a visa pentru omenire o soartă mai omenească, şi pentru Patrie o soartă mai fericită, demnă, independentă!... Iaca crima de care sînt acuzat şi care negreşit mă va arunca-ntr-o zi pe calea exiliului.

ELENA *(uimită)*: Să fii exilat?... pentru că-ţi iubeşti ţara?

RADU: Ca mulţi alţi!... Dar nu mă-ngrijesc, pe cît timp voi avea convingere că cuvintele mele vor găsi un răsunet într-o singură inimă de român.

ELENA: De este-așa, urmează-ți misiunea cu bărbăție; căci aceleași visuri de fericire și mărire pentru neamul român le fac și eu în adîncul inimii mele... și de-a fi să te exileze guvernul oriunde, inima me te va urma în singurătatea exiliului cu toată compătimirea de amică... de soră...

RADU: O! Dumnezeule!... Iaca cea mai dulce mîngîiere pentru amarul ce-mi umple sufletul, cînd privesc la starea Moldovei... Ah! de-acum nimic nu mă va opri de-a combate răul, nici persecutările, nici chiar moartea!... Mă simt tare, plin de curagiu, plin de abnegare, gata pentru luptele cele mai neîmpăcate; căci am găsit un suflet în care arde amorul Patriei ca o lampă cerească... Ah! domnișoară... iertați exaltarea ce m-a cuprins... dar cînd ai vedea ce se petrece-n inima me... cînd aș avea îndrăzneală a vă destăinui... a vorbi... Ah! Elenă, ți-aduci aminte de copilăria noastră?... ți-aduci aminte de-acele zile scumpe și luminoase, care ne-au văzut jucîndu-ne-mpreună pe malurile Siretului?... Eram copii, ne iubeam ca doi frățiori... De-atunci împregiurările ne-au despărțit. Dumneta ai fost crescută-ntr-un pension din Germania, eu am fost trimis la Paris de cuconul Ștefan Stîlpeanu ca să-mi fac studiile; dar crede-mă că-n toate orele vieții mele, ore de veselie sau mâhnire, de studiu sau visuri, suvenirul sororii mele din copilărie m-a însoțit necontenit; el m-a mîngîiet în străinătate, el m-a încurageat, el m-a susținut și mi-a dat credință-n viitor... Se zice că fiecare om are-n cer cîte-o ste tainic legată cu soarta lui... Steua me ai fost și ești dumneta, Elenă!

ELENA *(pătrunsă)*: Eu!

(Mică tăcere.)

RADU: Sînt un nebun... așa-i?

ELENA: Ba nu; ești un om cu simțiri nobile și generoase, Radule, și mă simt fericită a te vedea astfel entuziast pentru binele României... Cura-

giu, amicul meu; steua-ți va zîmbi totdeauna pe calea-n care ai întrat... *(Întinde mîna lui Radu.)*

RADU *(sărutînd mîna Elenei)*: Ah! Elenă, de-acum lumea-i a me!

(Elena iese prin dreapta, foarte uimită.)

SCENA IX

RADU, ARBORE (se ivește la ușa din fund)

RADU *(privind lung la ușa pe unde a ieșit Elena)*: Ce înger! Ce suflet dumnezeiesc!... Cum să n-o iubesc?... Cum să rezist pornirii inimii mele?... O! Dumnezeule!... Nu cereți de la mine ceea ce nu-mi este cu putință... O iubesc, o iubesc, o iubesc!... *(Foarte exaltat.)*

ARBORE *(apropiindu-se)*: Iubește-o, fătul meu, dar nu strîga crainicul, pentru că lumea-i plină de urechi lungi.

RADU: Ah! moș Arbore, moș Arbore, simt că mi se perde mintea.

ARBORE: Ferească sfîntul, copile; căci avem mare nevoie de dînsa, ca să bați în metehnele noastre bătaia popușoiului... Ș-apoi chiar dacă ți-ai perde puțin mințile, îți rămîne inima, și, vorba ceea: Omul inimos, ca un pom frumos; el te umbrește, el te hrănește, el te-ncălzăște.

RADU: Da bine, moșule, cum ai aflat?...

ARBORE: Că iubești pe duduca?... Na, na, na... iaca-ntrebare!... D-apoi bine, băiete, ce mă socoți pe mine?... urs din bîrlog?... N-am fost și eu tînăr?... N-am luat și eu cîmpii cei înfloriți ai tinereții, cînd omul aleargă năuc și bat de beția dragostii?... I, Doamne!... doar am fost și eu pe vremea mea un puișor de român... știi, colea... făcut pe poronceală... Unde-ți aveam niște plete negre ca pana corbului... Unde-ți aveam niște ochi de vulturaș, care-mproșcau în truspatru părți a lumii... Unde-ți aveam o musteață răsucită ș-ascuțită care-mpungea cu sula-n

inimile nevestilor... Ce să mai spun?... Mă poreclisără fetele Făt-Frumos... Eu? Făt-Frumos! Ian privește-acum... Ha, ha, ha... Se potrivește ca nuca-n părete.

RADU *(zîmbind)*: În adevăr, te-ai cam schimbat de-atunci.

ARBORE: Nu eu... anii m-au schimosît, mînca-i-ar mama pădurii!

RADU: Dar inima-i tot verde, moșule?

ARBORE: Inima, fătul meu, îi ca un armăsar din poveste, cu coama de aur, cu ochii de foc, cu nările dischise, și care, cînd nechează, răsună lumea!... și care, cînd se izbește, zboară prin nori, trece munți, trece șesuri, trece peste nouă mări și nouă țări, și-i pare că nu-i destul de largă lumea pentru el... Nu-i așa?

RADU: Așa, așa, moș Arbore... Mie-mi pare azi că-s împăratul lumii!

ARBORE *(în parte)*: Drăguțul! *(Încet, lui Radu.)* Te iubește?... hei?... Cînd giucăm la cununie?

RADU: Cununie?... Ea, o fată de boier mare, și eu, un copil sarac, fără părinți?...

ARBORE: Taci, băiete, nu te-ntrista, că doar inimile n-au pitace, n-au ranguri... sîngura lor boierie-i iubirea, și cînd iubirea le-au dat aripi, ele zbor una la alta de pin fundul fundului... dar să schimbăm vorba, că vin musafiri.

SCENA X

RADU, ARBORE, NEAMUȘ, TARSIȚA

NEAMUȘ *(afară)*: Acasă-i vărul Iorgu?... bine. *(Intră pe ușa din fund.)*

ARBORE *(zărindu-i, în parte)*: Aga Neamuș cu soția dumnisale, cucoana Tarsița... Bună păreche!...

NEAMUȘ *(intrînd)*: A!... Domnule Radu, ale mele complimente.

RADU *(închinîndu-se Tarsiței)*: Doamna me...

TARSIȚA *(închinîndu-se lui Radu, în parte)*: Ades vine pe-aici tînărul.

NEAMUȘ: Vărul Iorgu-i, se vede, în cabinetul său?

ARBORE: Dar...

TARSIȚA: Și Lența-i în apartamentul ei?

RADU: Dar, doamnă...

TARSIȚA *(în parte)*: Îi bine informat... au văzut-o!...

NEAMUȘ: N-ai merge să m-anunți, giupîne Arbure?

ARBORE: Doar nu ești Pori-împărat... Hai să întrăm de-a dreptul, că boieriul nu-i fudul ca alții. Ușa lui îi dischisă pentru toți, fie agi ca dumneta, fie giupîni ca mine.

NEAMUȘ: Ha, ha, ha!... Tot mucalit, giupînul Arbure... *(În parte.)* Mojîc obraznic! *(Tare.)* Hai dar să întrăm sadea ca niște...

ARBORE: Precum zici... Hai!

NEAMUȘ: Tarsițo, mata mergi la Lența?

TARSIȚA: Dar.

NEAMUȘ: Sărut-o din partea mea... Domnule Radu, a revedere... *(Intră prin stînga.)*

ARBORE *(în parte)*: Îl lingușăște pe băiet, că se teme de gazeta lui. *(Intră în stînga.)*

SCENA XI

TARSIȚA, RADU

TARSIȚA *(în parte)*: Sîntem sînguri...

(Radu se închină și voiește să plece.)

TARSIȚA: Domnule Radu... fugi de mine?

RADU: Nu, doamnă; dar credeam...

TARSIȚA: Dă-mi voie să te opresc puțin, pentru ca să-ți spun că sînt fericită a te-ntîlni măcar aici; căci la mine-acasă am rareori mulțămire a te videa... înainte vineai ades, iar acum...

RADU: Sînteți prea amabilă, doamna me...

TARSIȚA: Amabilă... se poate; dar mă neglijarisăști... *(cu sentiment)* și nu cred să merit a fi astfeli neglijarisîtă... Eu îți sînt prietină... mă-nteresez de

soarta dumnitale... îți vreu binele... îți sînt mult recunoscătoare că m-ai scăpat din primejdie, în noaptea cînd m-ai adus de la Teiuș la Iași... Ah! pentru mine, crede-mă, n-oi uita niciodată acea noapte plină de emoții... găsindu-mă lîngă dumneta, răpită-n fuga cailor pe cîmpiile-acele pustii ș-acoperite cu omăt; nu mai simțam nici gerul nopții, nici spaima lupilor care ne-alungau... Mi se părea un vis, un vis prea frumos; căci trista realitate m-așteptа acasă... și dumneta nu te-ai mai îndurat să-mi rennoiești visul... M-ai părăsit cu totul...

RADU: Doamna me... ocupările mele zilnice...

TARSIȚA: Care ocupări?... ale minții sau ale inimii?... Nu răspunzi?... A!... Domnule Radu, te-ai depărtat de-o prietinie sigură și credincioasă ca a mea, o prietinie care s-ar fi schimbat poate într-un sentiment mai viu, mai dulce... mai înfocat, pentru ca să cazi subt farmecul unei copile care nu știe nici măcar dacă are-o inimă de iubit.

RADU: De cine voiești să vorbești, doamna me?

TARSIȚA: De cine?... de Lența... O! ți-am gîcit eu de mult secretul... nu zice ba... Dar; te-ai înamorat nebunește de Lența, o fată rău crescută; fudulă, disprețuitoare, care-a să rîdă de-amoriul dumnitale, în loc să-l aprețuiască cum l-ar aprețui o inimă simțitoare, ș-a să rîdă pentru că ești fără avere, fără poziție, fără părinți...

RADU: Doamna me, dacă vă credeți în drept a-mi adresa mie mustrări cît de aspre, le primesc cu politeță, deși nu le-am meritat nicidecum... iar în cît privește pe domnișoara Elena, vă rog, foarte vă rog, să nu-i pronunțați numele decît cu cel mai adînc respect.

TARSIȚA: Cum?... să am eu considerație pentru dînsa, care nu mă respectează pe mine?... pentru dînsa?... O! nu te-adimeni cu-asemine idei... O urăsc din toate puterile sufletului!... și... ie sama, domnule Radu, ie sama să nu m-aduci în poziție a te cufunda și pe dumneta în acea ură...

Nu-i pe lume dușman mai nempăcat decît femeia ce se simte disprețuită... Mi-i zice poate... căci m-aștept la toate insultele din parte-vă... Mi-i zice că mi-am făcut iluzii, c-am căzut de bună-voie-n ridicolul de-a mă crede iubită... fie!... răzbunarea mea va fi cu-atît mai cumplită asupra celor ce m-au trezit din vis!

RADU: Doamna me... cuvintele domniei-voastre mă surprind și mă mâhnesc... Încă o dată vă rog să mă iertați dacă, fără s-o știu, v-am ofensat, v-am turburat liniștea; însă, înc-o dată vă rog să fiți convinsă că domnișoara Elena...

TARSIȚA *(furioasă)*: Elena dumnitale... o urăsc ca pe-o rivală... o urăsc de moarte!...

RADU: Ura domniei-tale poate să fie tot așa de crudă, pre cît e și de nesocotită; dar Elena mi-e soră de copilărie și mă jur că voi ști s-o apăr în contra furiei domniei-tale.

TARSIȚA: Om videa cum ți-i putea-mplini giurămîntul...

SCENA XII

TARSIȚA, RADU, ELENA

ELENA: A!... Domnule Radu, tot aici?...

RADU: Am avut o conversație interesantă cu doamna Tarsița, care vă adoră.

TARSIȚA *(cu dragoste)*: *Bonjour*, Lenţo... Vin' să te sărut, îngerașule... *(Înaintează spre Elena ca să o sărute, Elena însă se retrage.)*

ELENA: *Bonjour*, cucoană Tarsiță... Domnule Radu, doresc să am cel de pe urmă valț de Lanner... te rog să mi-l aduci... îl vei găsi negreșit la librăria lui Henig.

RADU: Mă duc îndată să-l caut.

ELENA *(dîndu-i mîna)*: A revedere, amicul meu.

RADU: A revedere... *(Închinîndu-se Tarsiței.)* Doamnă... *(Iese prin fund.)*

TARSIȚA *(în parte)*: Parc-o fac într-adins ca să mă iriteze și mai mult.

SCENA XIII

TARSIȚA, ELENA, ARBORE; mai pe urmă, VULPE

ARBORE *(ieșind din stînga)*: Duducă Lență, te poftește boieriul împreună cu cucoana Tarsița.

ELENA: Bine, moșule... *(Către Tarsița.)* Doamna me...

TARSIȚA: Bucuros, îngerașule...

(Intră amîndouă în stînga.)

ARBORE *(singur)*: Nu-mi place mie-nfipta asta de cucoană Tarsiță... Alături cu duduca, parcă-i un uliu lîng-o turturică...

VULPE *(intră prin fund, căscînd)*: I!... bine-am mai dormit în odaia cuconului Nastasachi.

ARBORE: Iaca și Vulpoiul... *(Lui Vulpe.)* I-ai tras vîrtos ș-ai visat?... Cîți răzăși ai mîncat pin vis?... cum s-ar prinde... spune.

VULPE: Las' că i-oi mînca eu ș-almintere; n-ai grijă, bade.

ARBORE: Zău!... Se vede c-ai dat vro hîrtie lui Lipicescu... Spune, cîte te ține?

VULPE: N-am să-ți dau ție socoteală.

ARBORE: Așa să trăiești... un fîșic, două?

VULPE: Două?... cine te-au *pliroforisît?*

ARBORE: Cunosc prețul mărfii ș-a dughenii... Ei, apoi să-ți spun una?... Ți-ai dat bănișorii de sufletul tatii, ca țiganul căciula.

VULPE: Pușchea pe limbă-ți... Cum?

ARBORE: Apoi dumneta, boieriule, crezi că pentru 200 de galbini numai o să cîștigi dreptul de-a disbrăca un popor de oameni?... Ha, ha, ha... Nu te știam așa de găgăuță... Trebuie, *pravoslavnicule*, să dischizi băierile pungii, să verși la bani cu pumnul, ca să-nfrupți pe toți, și pe cenușeri, și

pe șefi de masă, și mai cu samă pe ispravnici; după ce mai întîi îi unge cu miere pe giudecători și-i umbla cu pomana de la cel mai mic ciocoieș păn' la... hăt... sus!... Dar ce stau eu de te-nvăț?... Parcă nu ești trecut prin ciur și prin sită, de cînd freci păreții giudecătoriilor... Mai bine, crede-mă pe mine, lasă pe bieții răzăși în pace și nu-ți încărca sufletul de blăstămuri; căci blăstămul de la săraci nu cade pe copaci.

VULPE: Ama!... Ai vorbit de te-ai pripit... Dar iaca și cuconul Nastasachi... îmi aduce rezoluția ministrului... Aține-te, giupîne Arbure.

SCENA XIV

ARBORE, VULPE, LIPICESCU

LIPICESCU *(în cantonadă)*: Aud, măria-ta... *(Întrînd.)* Ha, cucoane... bane, iată-ți hîrtia resularisită după toate formele. *(Iese prin fund.)*

VULPE: A! să videm...

ARBORE: Să videm...

VULPE *(citind)*: „Priimit astăzi în 13 octomvrie 184... Cererea jăluitoriului fiind de ramul dicanicesc, rămîne ca subiscălitul să se adreseze la locurile competente." *(Vorbit.)* Ce fel?... ce fel?... Numai pentru-atîta am dat eu 200 de galbini... Breee!

ARBORE: Ce ți-am spus eu?... Hait!... Căciulă țiganului...

VULPE: Și-au bătut gioc de mine pușchiul, cum s-ar prinde.

ARBORE: Blăstămul săracilor!

SCENA XV

Cei denainte, EVGHENIDIS, VITEAZOVICI, BOIERI, LIPICESCU (în fund)

VITEAZOVICI: Ce spui?... Pleacă ministrul chiar astăzi?

LIPICESCU: Peste-un ceas, domnule ghinărari.

EVGHENIDIS: Să mergem, să-i dorim drum bun.
LIPICESCU: Iată-l că vine-aici, cucoane Evghenidis.

SCENA XVI

Cei denainte, HÎRZOBEANU, ELENA, NEAMUȘ, TARSIȚA

HÎRZOBEANU: Îmi pare rău că vă las, dar n-am ce face... Trebile statului...
VITEAZOVICI *(dînd mîna lui Hîrzobeanu)*: Am aflat chiar de la Vodă că pleci astăzi ș-am venit...
EVGHENIDIS: Am venit să te rugăm ca să nu-ntîrzii mult, căci ministeriul cam șchiopătează cînd ești absent.
HÎRZOBEANU: N-aveți grijă, m-oi întoarce-n curînd... Noi, miniștrii, avem obicei a trece prin țară ca fulgerul, cînd mergem să facem revizii... O știți dumnevoastră ca și mine... însă păn-a nu mă depărta, vreu să vă dau o veste bună... *Arhon* aga Neamuș îi numit prezident Divanului domnesc!

(Toți felicit pe Neamuș.)

TARSIȚA *(încet, lui Hîrzobeanu)*: Prin influența dumnitale.
HÎRZOBEANU *(încet, Tarsiței)*: Au fost destul s-o dorești mata... *(Tare.)* Lipicescule, vutcă... Să bem, boieri, cîte-un păhăruț pe cursă, ca să-mi meargă-n plin.

(Un lacheu aduce o tablă cu o sticlă cu vutcă și pahăruțe.)

HÎRZOBEANU: Poftim, boieri...

(Afară de Neamuș, Vulpe și Arbore, carii se găsesc în dreapta, toți ceialalți formează un grup în stînga și ciocnesc pahăruțele.)

NEAMUȘ: Dar, boieri; s-au milostivit măria-sa Vodă să mă-nalțe pe scaunul prezidenției, și sînt hotărît a ținea cumpăna dreptății cu nepărtinirea cea mai... cea mai... *(Tușește.)*
ARBORE *(în parte)*: Nu-i dă-n pîrte. *(Se apropie de urechea stîngă a lui Neamuș și-i vorbește încet.)*

VULPE *(în parte)*: Prezident!... La el mi-i nădejdea. *(Se furișază încet la dreapta lui Neamuș.)*

ARBORE *(încet, lui Neamuș)*: Cucoane Alecu, îmi dai voie să fac săftea cumpenii?

NEAMUȘ: Ce fel?

ARBORE: Să pun într-unul din talgere vro patru fîșicuri.

NEAMUȘ: Cum nu?... dar ce vrei de la mine?

ARBORE: Să-mi dai glasul dumnitale în procesul răzășilor cu banul Vulpe... Cunoști procesul?...

NEAMUȘ: Trebuie să-l cunosc... Adă.

ARBORE: Poftim, și să-ți fie cu ogur...

NEAMUȘ: Fii sigur de glasul meu.

ARBORE *(depărtîndu-se, în parte)*: I-am dat în glas... ce să fac?... obiceiul pămîntului!

HÎRZOBEANU: Moș Arbure, vin' încoaci... Eu plec pe cîteva zile, și fiindcă ești un urs de care se tem cățeii, vreu să te las de pază Lenții.

ARBORE: Bucuros, cucoane, numai de nu s-ar teme duduca s-o mănînc.

ELENA *(zîmbind)*: Nu, moș Arbore, că te cred domesnicit.

TARSIȚA: Și cu dinții tociți.

ARBORE: Apoi dă, cucoană... la vrîsta noastră...

TARSIȚA *(rîzînd, cam furioasă)*: Auzi, unchețul!...

HÎRZOBEANU: Na, moșule, un păhăruț de vutcă pe cursă... dă-l pe gît.

ARBORE *(închinînd)*: Drum bun, cucoane, și fără nici o cursă.

(Toți rîd.)

VULPE *(în dreapta lui Neamuș, încet)*: Ș-așa, cum s-ar prinde, cucoane Alecu, fiindcă *raspolojenia* în *predmetul peripiscei* cu răzășii din Arbureni...

NEAMUȘ: O știu... însă nu pot să-ți dau glasul.

VULPE: Vai de mine!... apoi ce mă fac eu?

NEAMUȘ: Nu te desnădăjdui... spune: ai vro 5—6 fîșicuri?

VULPE: Am.

NEAMUȘ: Pune-i în cumpăna dreptății, colea-n talgerul din dreapta, *(arată mîna dreaptă)* și te fac să cîștigi procesul.

VULPE: Cum asta?

NEAMUȘ: Înjghebîndu-ți majoritate-n Divan. Cu chipul aista n-ai nevoie de glasul meu.

VULPE: Și zici c-oi cîștiga?

NEAMUȘ *(imitînd o cumpănă cu amîndouă mînile)*: Ian privește cumpăna. În talgerul din stînga sînt patru fîșicuri depuse de Arbure. *(Coborînd încet mîna stîngă.)* Privește cum îl atîrnă pe cel din dreapta... Vezi?... Pune dumneta cinci, șăse fîșicuri dincoaci, și-i videa minune.

VULPE *(punînd 5 fișicuri în mîna dreaptă a lui Neamuș)*: Iată-le.

NEAMUȘ: Bine... Cată acum. *(Coboară mîna dreaptă în timp ce ridică mîna stîngă.)* Vezi cum atîrnă talgerul din dreapta pe cel din stînga?... Haide, ha... Na, na, na... Dumneta ai dreptate.

VULPE: Să te-audă Dumnezău. *(În parte.)* M-am spetit, cum s-ar prinde.

NEAMUȘ *(în parte, admirîndu-și mînile pline)*: Frumos giuvaer îi cumpăna dreptății, cînd talgerile-s aurite!

HÎRZOBEANU: *Arhon* agă, *arhon* bane... n-ați mai sfîrșit de pus țara la cale?

NEAMUȘ: Sfîrșit, vere Iorgule... Iaca venim.

LIPICESCU *(în fund, la ușă)*: Măria-ta, carîta-i la scară cu 6 slujitori călări și cu viț-aga.

HÎRZOBEANU: Hai!... să nu perdem vremea, cînd îi de slujît ocîrmuirea... Nastasachi, adă-mi ghizdanul cel mare din cabinet, cel cu doftorii.

(Lipicescu intră în stînga.)

TOȚI: Doftorii?

ARBORE: Împrotiva boalei vitelor?

HÎRZOBEANU *(vesel)*: Ba, unchișule, împrotiva epidemiei opoziției. care s-au lățit în provinții.

LIPICESCU *(aducînd un portofoliu, un tricorn și o cravașă)*: Iaca ghizdanul, cucoane, șleapca cea nouă și cravașa.

HÎRZOBEANU *(deschizînd portofoliul și arătîndu-l plin de hîrtii)*: Iaca rețetele destinate pentru opozanți;

decreturi de posturi şi de ranguri cu numele lăsate în alb. În sînul acestui portofil ministerial zace opinia publică, conştiinţa alegătorilor şi soarta ţării!... *(Închide portofoliul.)* Îmi cunosc eu oamenii... pentru unii posturi, pentru alţii cinuri, pentru alţii bani, şi pentru cei mai mulţi... *(Arată cravaşa.)* Şi astfel se complectează o Cameră de deputaţi sub regimul Reglementului Organic...

TOŢI *(afară de Elena şi Arbore)*: Ha, ha, ha, ha!

ARBORE *(în parte)*: Vai de biata ţară!

HÎRZOBEANU: Lenţo, vin să te sărute papa. *(Sărută pe Elena.)*

ELENA *(tristă)*: Adio, tătuţă... să nu-ntîrzii mult.

HÎRZOBEANU: Cucoană Tarsiţă, sărut mînile. *(Sărută mîna Tarsiţei şi-i zice încet:)* Îi gîndi la mine?

TARSIŢA *(încet şi cu sentiment)*: Te mai îndoieşti?

NEAMUŞ *(în parte, îngrijit)*: Parcă şi-au şoptit în taină!

HÎRZOBEANU: Să ne videm sănătoşi, boieri!

TOŢI: Călătorie bună!

(Hîrzobeanu iese prin fund întovărăşit de toţi, afară de Elena şi Tarsiţa. Elena merge de caută pe fereastă.)

TARSIŢA *(în parte)*: Iorgu mă iubeşte!... Sînt prezidentă Divanului... Am ieşit la rîndul cucoanelor celor mari!... A!

(Afară se aud vuiete de trăsură şi pocnete de surugii.)

SCENA XVII

ELENA, TARSIŢA

ELENA *(în parte, văzînd pe Tarsiţa)*: Tot aici e? *(Voieşte să iasă prin dreapta.)*

TARSIŢA: Lenţo, Lenţo, unde te duci?... şi dumneta fugi de mine?

ELENA: Mă duceam...

TARSIŢA: Te duceai ca să nu rămîi cu mine... o ştiu; căci nu mă iubeşti.

ELENA: Doamna me...

TARSIȚA: O! nu te prifaceți... îți sînt nesuferită, pentru că-mi ieu voie cîteodată să-ți dau sfaturi ca o... soră mai mare; însă, draga mea, ar fi cu dreptul s-aprețiezi almintere purtarea mea... Dacă nu te-aș iubi, nu mi-ar păsa nicidecum să te văd apucînd pe cărări unde nu trebuie să calce piciorul unei fete de boier mare și cu bună creștere.

ELENA *(ofensată)*: Ce voiești să zici, doamnă?

TARSIȚA: Mă-nțălegi... mă gîcești.

ELENA: Aceasta e, negreșit, o enigmă ingenioasă; însă nu știu să gîcesc enigmele.

TARSIȚA: Da lasă, mă rog, enigmele deoparte. Roșața obrazului dovidește c-ai gîcit de cine-i vorba.

ELENA: De cine?

TARSIȚA: De Radu!

ELENA *(uimită)*: Radu?

TARSIȚA: Dar!... am băgat de samă că prea ades el vine-aici, prea ades vă-ntîlniți și stați la vorbă-mpreună... Asta te compromitarisește în ochii persoanelor care știu a respecta rangul și poziția lor... Radu-i un om de nimică, fără familie, fără stare, un *bonjurist* ce are ambiție a ieși la neamuri și cearcă a-ți fura mințile, pentru ca să uiți cine ești.

ELENA *(cu demnitate)*: Cucoană Tarsiță, se vede că aveți o mare esperiență de unele lucruri pe care mintea me nu le pricepe... Îmi vorbești o limbă ce n-o înțeleg; prin urmare îmi veți permite a nu mai prelungi o convorbire ce nu-mi pare conformă cu buna educație.

TARSIȚA: Buna educație?... Ce vrei să zici?... Te socoți poate mai bine educarisită decît mine, pentru c-ai fost crescută la Viena?

ELENA: Acolo unde-am fost crescută am învățat a mă respecta pe mine ș-a da fiecăruia partea de considerare ce merită. De-aceea mă retrag, cucoană, și vă las în compania unei persoane care cunoaște bine regulele bunei cuviințe, în compania venerabilei soții a lui aga Neamuș *(Iese prin dreapta.)*

TARSIȚA *(singură)*: Soția lui Neamuș!... Auzi!... Mă ia-n rîs și mă disprețuiește fiindcă-s măritată cu

Neamuș?... dar ce-i bărbatu-meu?... ciocoi?... Pentru că nu-i tocmai de starea-ntîi, nu-i nici din starea a doua... și are chiar și rude în *protipenda!...* îi prezident Divanului domnesc, și eu prezidentă!... A! giupîneasă Lențo, ești fudulă pentru că tată-tău îi ministru?... te uiți la mine cu dispreț pentru că-s soția lui Neamuș?... O! de te-aș videa măritată după gîndul meu... cum ți-ar cădea nasul! *(Se preumblă agitată.)* Venerabila soție a lui Neamuș... Venerabilă!... Radu te-au învățat a fi așa de obraznică, duducă Lențo!... Vă-nțălegeți împreună ca să rîdeți de mine... Las' că nu-ți avea voi multă vreme parte unul de... altul... Venerabilă!... Ah! ce n-aș face ca să-mi răzbun de impertinențile ei!... Ce n-aș da s-o văd măritată c-un adevărat ciocoi, dar ciocoi... colea... ciocoi ca...

SCENA XVIII

TARSIȚA, LIPICESCU; mai pe urmă, NEAMUȘ

(Lipicescu intră prin fund și se îndreaptă încet spre ușa din stînga, examinînd un decret.)

TARSIȚA *(zărind pe Lipicescu, în parte)*: Ca Lipicescu, de pildă... Lipicescu!... și de ce nu?... *(Observîndu-l.)* Lipicescu-i tînăr... are turniură ciocoiască... tocmai ce trebuie... *(Tare.)* Lipicescule!

LIPICESCU: Poroncă!

TARSIȚA: Ascultă: ai vrun cin?

LIPICESCU: Din mila boieriului sînt șatrari, cuconiță.

TARSIȚA: Bine... Te iubește stăpînu-tău?

LIPICESCU: Ca pe-o slugă credincioasă... Măria-sa are toată încrederea în mine... Eu mă îngrijăsc de averea dumnisale, și dumnealui îmi destăinuiește toate secretele, atît ale statului cît și... celelalte.

TARSIȚA: Care celelalte?

LIPICESCU: Ale... inimii... Știu, cucoană, că boieriul vă iubește ca ochii din cap... Să mă iertați că îndrăznesc...

TARSIȚA: Te iert și vreu să mă ocuparisesc de viitoriul tău.

LIPICESCU: Sărut mînile și picioarele, milostivă...

TARSIȚA: Ascultă: ai vrea să te-nsori?

LIPICESCU: Cum nu?... dac-aș găsi vro fată de boieri...

TARSIȚA: Ești ambițios?

LIPICESCU: Om sînt și eu... Și am și ceva parale.

TARSIȚA: Multe?

LIPICESCU: Bunișoare... cum au dat Dumnezău.

TARSIȚA: Bine... Să vii disară la mine, c-am să-ți vorbesc ceva importent.

LIPICESCU: Ascult.

NEAMUȘ *(deschizînd ușa din fund)*: Dragă, mergi să te duc acasă păn-a nu trece la Divan? *(Dispare.)*

TARSIȚA: Vin. *(Lui Lipicescu.)* Mi-ai spus că ești șatrari... puțin lucru... *(Iese.)*

SCENA XIX

LIPICESCU: Puțin... însă... eu nu-s prost... am scamotat un decret din ghizdanul ministrului... *(Scoate o hîrtie.)* Iată-l... *(Citește:)* „Cinstit și credincios boieri Domniei-Noastre..." *(Vorbit.)* Numele-i lăsat în alb. *(Citește:)* „Pentru slujbele ce ai făcut ocîrmuirii, Ne milostivim a te înălța la rangul de spatari..." *(Vorbit.)* Spatari!... bun număr am tras la loteria boieriei!... Spatari!... Spatariul Nastasachi Lipicescu!... bine sună la ureche!... Ian să videm dacă bate și la ochi tot așa de bine? *(Merge la mesuța din fund de-și scrie numele în decret.)* Așa... frumos! Spatariul Nastasachi Lipicescu...: Minunat!... Spatari după șatrari... *Ișala!...* Două la mînă!... *(Se îndreaptă spre ușa din stînga.)*

(Cortina cade.)

ACTUL III

(Același decor; pe peretele din fund însă este aninat portretul sultanului, în locul celui al împăratului Necolae.)

SCENA I

HÎRZOBEANU, EVGHENIDIS, VITEAZOVICI, NEAMUȘ (stau împregiurul unei mese, în mijlocul scenei), LIPICESCU (scrie la altă masă, mai în fund, în stînga)

(Consiliu de miniștri.)

HÎRZOBEANU: *Arhon* postelnice Evghenidis, *arhon* polcovnice Viteazovici și chiar dumneta, *arhon* agă Neamuș, v-am poftit din poroncă domnească ca să v-adunați aici, dumneta ca marele postelnic, dumneta ca locoțiitor de ghenerar miliției și dumneta ca prezident Divanului domnesc, pentru ca să chibzuim niște măsuri înțălepte în niște trebi vajnice a ocîrmuirii... Îmi pare rău că n-au venit și vornicul Protipendescu, logofătul Dreptății, precum și *arhon* visternicul, pentru ca să fie Sfatul în complect.

NEAMUȘ: Marele logofăt îi zaif... îl doare stomahul.

HÎRZOBEANU *(rîzînd)*: Îi cam lacom logofătul.

(Toți rîd.)

EVGHENIDIS: Cît pentru marele vistiar, îi dus la Vodă cu prinosul obicinuit.

HÎRZOBEANU: Dar, știu; cu ploconul bănesc votat măriei-sale de Obștească obicinuita Adunare, pentru părinteasca oblăduire... *ke ta lipa.*

TOȚI: Se cuvine... Se cuvine.

HÎRZOBEANU: Dar... se cuvine; nici vorbă nu-i... Acum, boieri dumnevoastră, să-ncepem lucrările. Avem de regularisit trii *predmeturi simandikoase: predmetul* ocnelor, *predmetul* jidanilor și *predmetul* tinerilor *bonjuriști*, care, precum știți, și-au rîdicat nasul prea sus de la o vreme-ncoaci.

VITEAZOVICI: Eu sînt militar, boieri dumnevoastră... sînt răpide la treabă... Cred dar c-am putea-n

două cuvinte să resularisim aceste trii *predmeturi*.

TOȚI: Cum?

VITEAZOVICI: Îi vorba de ocne, de jidani și de *bonjuriști?*... Hai să băgăm în ocne atît pe *bonjuriști*, cît și pe jidani... și *pașol*.

TOȚI *(rîzînd)*: Ar avea haz.

HÎRZOBEANU: Așa ar avea... dar nu se poate... Să vorbim serios... În priivirea ocnelor, iată cum stă pricina: *Kir* Zaharachi, în tovărășie cu Leiba Kana, propun să cumpere *otcupul* ocnelor pe 5 ani, cu preț destul de folositor pentru *hazna;* însă ei cer agiutori de la stăpînire pentru înlesnirea cărăturii sării la Dunăre și la Prut; cer adică să li se *posvolească* a lepăda bani prin sate, pe la țărani, cît or găsi de cuviință, iar guvernul să obligarisască pe locuitori a face cărătură pentru acei bani.

EVGHENIDIS: Cunosc pe Zaharachi; el îi *simpatriotul* meu de la *Saranta eklisia*, om cu stare și cu *hristoitie*... Nu-i place să *obijduiască* pe săraci; prin urmare, eu sînt de părere să-i învoim cererea.

HÎRZOBEANU: Dar dacă n-or vrea țăranii să priimească bani și s-or împrotivi?...

VITEAZOVICI: Oi merge eu însumi cu soldații de i-oi sili... Eu sînt militar, nu știu multe.

NEAMUȘ: Mojîcul nu poate să zică ba, cînd poroncește guvernul.

HÎRZOBEANU: Care vra să zică, boieri, încuviințați?

TOȚI: Dar, dar; se cuvine...

HÎRZOBEANU: Nastasachi, gata-i anaforaua către Vodă în *predmetul* sării?

LIPICESCU *(aducînd o hîrtie)*: Iat-o, exelența-voastră.

HÎRZOBEANU: S-o iscălim dar, boieri.

TOȚI: S-o iscălim.

(Boierii subsemn.)

LIPICESCU *(în parte)*: Îs îndulciți cu sare, ca moronul... Zaharachi i-au presărat în belșug ș-așteaptă rezultatul în salonul de-alături, împreună cu Leiba Kana.

HÎRZOBEANU *(dînd hîrtia lui Lipicescu)*: Na, *arhon* șatrari, pune-i numărul.

NEAMUȘ: Lipicescule, un ciubuc.

LIPICESCU *(în parte)*: Mie-mi poroncește? *(Se face că nu aude, și merge la masa din fund.)*

NEAMUȘ: Lipicescule, adă-mi un ciubuc.

LIPICESCU *(pe scaun, în parte)*: Spatarii nu-s ciubuccii.

HÎRZOBEANU: Nastasachi... n-ai auzit?... surd ești?

LIPICESCU: Ba nu-s surd... dar nici ciocoiul nimărui.

HÎRZOBEANU *(în parte)*: Ce-au spus?... Hmm! au început a să obrăznici și el. *(Tare și cu un aer poroncitor.)* Un ciubuc îndată.

LIPICESCU *(merge încet la ușa din fund, o deschide și strigă)*: Un ciubuc pentru domnul prezident Divanului. *(Apoi se întoarce iar la masă, după ce a ieșit puțin cu anaforaua.)*

HÎRZOBEANU: Boieri dumnevoastră, am pus la cale ocnele și cred că tot așa de lesne ne-om înțălege ș-în *predmetul* jidanilor... Știți că este a să orîndui comisii spre cercetarea vagabonzilor ș-a să lua măsuri pentru a-i scoate din țară... Știți că numărul jidanilor crește pe toată ziua... Norodul au început a să-ngriji de astă năvălire; *bonjuriștii* strigă că guvernul îi vîndut jidanilor... Ce credeți dumnevoastră că-i de făcut într-un caz atît de vajnic?... Binevroiți a vă rosti pe rînd și *ritos*.

VITEAZOVICI: Eu sînt militar, nu știu multe... Rău-i rău, binele-i bine; răul trebuie stîrpit!

NEAMUȘ: Stîrpit, dar!... căci năvălirea jidanilor în Moldova îi mai primejdioasă decît toate celelalte năvăliri de dușmani care-au trecut peste țara noastră... Tătarii au venit și s-au dus!... Turcii au venit și s-au dus!... Nemții cei cu coadă au venit și s-au dus!... Chiar rușii pravoslavnici au venit și s-au dus!... Jidanii însă vin și rămîn, și prind rădăcină, și se plodesc ca vermii, și se-ntind pe latul și pe lungul Moldovii ca o picingină otrăvită...

EVGHENIDIS: Așa este; însă...

NEAMUȘ: Priviți în ce hal au agiuns Iașul!... Ulița Mare, Tîrgul-de-Sus, Tîrgul-Cucului, Sfînta-Vineri, Podul-Vechi, Păcurarii și însuși Tătărașii, Tătărașii, pe unde nu se pomenea țipenie de Iudă, astăzi sînt înghesuiți de litfe pîngărite... Asemenea toate orașele Moldovii; asemenea satele... tot îi prada lor.

VITEAZOVICI: Așa este; însă...

NEAMUȘ: Pretutindene ei se-mprăștie ca locustele ș-aduc cu dînșii toate năravurile cele mai vițioase: fanatismul, tălhăria, camăta, apriga lăcomie de bani, ura de creștini, necurățănia, putoarea și boalele!... Ei hrăpesc negoțul din mîna românilor, ei otrăvesc locuitorii cu băuturi falsificate și corump firea blîndă a poporului.

EVGHENIDIS: Așa este; însă avem ș-un mic număr de familii vechi de jidani, născuți și crescuți între noi, și care nu se cuvine să-i punem în rînd cu vagabonzii din Galiția și de peste Prut... Ei sînt jidani pămînteni, nu litfe străine...

NEAMUȘ: Într-un cuvînt, jidanul îi un element mîrșav și dușmănesc de care împărățiile cele mari și puternice a Rosiei și Austriei cată a să disbăra; alungînd-l la noi. Să urmăm și noi pildei lor, dacă ne doare inima de soarta Moldovii... Să-i alungăm și noi de la noi.

(Un arnăut aduce un ciubuc lui Neamuș.)

VITEAZOVICI: Așa este; însă voi face și eu o observație...

HÎRZOBEANU: Fă, *arhon polcovnice;* însă, păn-a nu începe, nu *metahirisiți,* boieri, țigare minunate de la Viena? Mi le-a adus Gaetan Miculi, înadins.

TOȚI *(afară de Neamuș)*: Bucuros.

(Aprind țigări.)

NEAMUȘ *(voind să fume, găsește ciubucul astupat; examină imameua, descopere în ea o hîrtie răsucită și o scoate)*: Ce dracu-i în imamea de nu merge?... Îi astupată?... Ce-i asta?... o hîrtie băgată-n ea? *(Desfășură hîrtia și citește*

în parte.) „Exelenția-voastră! o somă de 2000 de galbini vă așteaptă la mine la cantor, dacă veți apăra pe jidani astăzi la Sfat... iscălit: Leiba Kana." *(Vorbit.)* Așa?... Apoi se schimbă treaba.

EVGHENIDIS: Dumnealui, *arhon* aga Neamuș, au grăit ca un Dimostenes...

NEAMUȘ: Adică nu eu... V-am rostit cele ce-am cetit într-un jurnal *bonjurist*... Cît pentru mine, n-am nici o ură-n contra jidanilor...

EVGHENIDIS: Nu-s și ei oameni?

NEAMUȘ: Oameni dar!... și, ca oameni, făpturi a lui Dumnezău!... și, ca făpturi a lui Dumnezău, sînt frații noștri!... Oare legea creștinească iartă ca fratele să prigonească pe frate?... Nu, dimprotivă, ea ne povățuiește să ne iubim unii pe alții, să ne-agiutăm unul pe altul, să-mpărțim pînea și haina cu aproapele nostru... Ce rău fac bieții jidani că se-ncălzesc și ei la soarele Moldovii?... Nu-i acest soare destul de mare, destul de ferbinte, destul de strălucitor, ca să-ncălzască și să lumineze pe toți de laolaltă, fie creștini, fie jidani?... S-au zis că ei sînt fanatici?... Este oare-o crimă de-a urma cu fanatism preceptele religiei sale?

HÎRZOBEANU: Ei!... prea departe mergi cu-ndurarea, *arhon* agă.

NEAMUȘ: Se sparie Moldova de-nmulțirea elementului jidovesc?... Care Moldovă?... poporul prost!... însă oamenii *procopsiți*, care s-au adăpat la izvorul economiei politice, nu trebuie oare să se bucure cînd văd că se-mpoporează cîmpiile goale ale țării?... Se mai adauge multe și mai multe, dar toate fără temei; căci jidanul îi harnic, econom, industrial, comerțant, și prin el, numai prin el, are să-nflorească-n viitori negoțul patriei noastre.

HÎRZOBEANU: Și nu uita, *arhon* prezident, că dar averile lor nasc o mulțime de proțesuri, care sînt mana ramului dicanicesc...

NEAMUȘ: Prin urmare, eu sînt de părere să depărtăm de noi orice gînd de prigonire-n contra acestui neam atît de interesat... asta... atît de interesant, vroiam să zic...

HÎRZOBEANU: Limba greșînd, adevărul spune.

EVGHENIDIS: Eu voi tratarisi un punct de videre mai politic, ca unul ce sînt postelnic. Îmi pare lucru greu, și chiar primejdios, de-a lua măsuri în contra jidanilor, mai întîi pentru că ei au toți banii în mîna lor, și dacă ei ar părăsi Moldova, Moldova ar rămînea săracă... Al doile, pentru că cu asemine măsuri am supăra pe aghenția nemțască... Cei mai mulți dintre jidani sînt sudiți; prin urmare, nu ne putem atinge de dînșii... Boieri dumnevoastră, Moldova are miniștri, are Domn, are Obștească obicinuită Adunare; dar mai are și pe domnul aghent și pe gheneral consul al maiestății-sale împăratului Rosiei, protectorul nostru... Miniștrii și chiar Domnul sînt ades obligați a pleca fruntea dinaintea vroinții consulilor... și dar politica cere ca să priimim cu brațele deschise tot ce ne vine din Rosia și din Austria, fie jidan, fie holeră.

VITEAZOVICI: Adînc ai vorbit, *arhon* postelnice... Ești un Metternich, un Neselrod, și eu mă unesc cu părerea dumnitale. Eu sînt militar...

HÎRZOBEANU: Dar; nu știi multe... nici măcar că însuși ofițerii dumnitale de pe graniță dau drumul tîrtanilor să năvălească-n țară.

VITEAZOVICI: Ofițerii mei sînt înțăleși cu ispravnicii dumnitale... Însă aș vrea să cunosc și opinia dumnitale, *arhon* vornice. Dumneta, care, sînt cîteva săptămîni, te-ai rostit dinaintea lui Vodă în contra jidanilor, văd cu mirare c-acum păstrezi o tăcere... cam...

HÎRZOBEANU: Eu?... Nastasachi, ad-aici besacteua cea nouă.

(Lipicescu aduce din cabinet o besecie și-o depune înaintea lui Hîrzobeanu.)

VITEAZOVICI: Cum?... îți ții opinia-nchisă, ca să nu zboare?

HÎRZOBEANU: Precum zici... Boieri dumnevoastră!... Asară, tîrziu, doi zarafi cunoscuți au venit în cabinetul meu și mi-au închinat această besactea, zicîndu-mi: „Vă rugăm, exelență, să priimiți acest dar din partea noastră, a jidanilor... nu însă pentru ca să ne sprijiniți mîni la Sfat, ci numai și numai ca să nu ziceți nimică..." *(Deschide besecteua.)* Priviți, boieri, aici sînt o pereche de șfeșnice de aur și trii pungi, cuprinzînd fiecare cîte-o mie de galbini... Prezentul îi frumos... așa-i?

TOȚI: Prea frumos!

HÎRZOBEANU: Așadar... iată opinia mea în *predmetul* jidanilor... Ați vorbit cu toții de minune în favorul lor... Stau acum și mă gîndesc: dacă mie mi s-au plătit așa de scump pentru ca să nu grăiesc, ce-au trebuit să vă plătească dumnevoastră pentru ca să deveniți advocații lor și să vorbiți cu-atîta elocvență!

VITEAZOVICI și EVGHENIDIS: A!... protestarisim...

HÎRZOBEANU: Prin urmare, domnilor miniștri, sînteți de părere ca să lăsăm pe jidani în pace, nu-i așa?

TOȚI: Dar, dar, sărmanii... sînt oameni buni, oameni cinstiți, oameni darnici...

HÎRZOBEANU: Fie!... M-așteptam la răspunsul dumnevoastră... Nastasachi, adă anaforaua către Vodă în *predmetul* jidanilor.

LIPICESCU *(aducînd o hîrtie)*: Iat-o, exelență.

EVGHENIDIS: Cum?... era chiar gata?

HÎRZOBEANU: Te miri?... Binevroiți a o iscăli, boieri; și tu, Nastasachi, să duci besacteua asta zarafilor înapoi...

(Boierii subsemn.)

LIPICESCU *(strîngînd besecteua la sîn cu dragoste, în parte)*: Cum?... Vorbă-i... Atunci s-agiungă

ei! *(Duce besecteua în camera din stînga; apoi se întoarce de ia anaforaua, în parte.)* Mă duc să bucur pe Leiba Kana, cole-n salon, şi să mă capăt cu vro cîteva fişicuri. *(Iese prin fund în salon şi se întoarce peste puţin, numărînd vro 4 fişicuri în palmă.)*

HÎRZOBEANU: Ce ne mai rămîne-acum de tratarisit?... Ha!... *predmetul bonjuriştilor*. Boieri dumnevoastră, observarisit-aţi de cîtva timp ce avînt au luat tinerii întorşi din Ghermania şi Franţa?

VITEAZOVICI: *Bonjuriştii?* pantalonarii?

EVGHENIDIS: Un avînt revoluţionar, asupra căruia consulul au trimes mai multe note...

NEAMUŞ: Şi care-mi pare de natură a îngriji serios pe-un guvern înţălept ca al nostru. Las' că ei ne tratarisesc pe noi, cei mari, cei *simandicoşi*, fără nici un *sevas;* dar şi *catigorisesc* fără nici o sfială actele stăpînirii. Cu critica-n gură şi cu pistolul în mînă, ei pretindarisesc să formeze opinia publică-n ţara Moldovii, ş-astfeli au început a răspîndi groază în sufletul amploaiaţilor.

VITEAZOVICI: Trebuie-nfrînaţi!

HÎRZOBEANU: Trebuie... însă cum? Ei sînt *duelgii*, nu se tem de nimică, ţin frăţeşte-mpreună şi-s în stare să facă o revoluţie... ş-apoi îs toţi ficiori de boieri.

VITEAZOVICI: Eu sînt militar, *arhon* vornice... nu ştiu multe... îmi ieu soldaţii cu mine şi...

HÎRZOBEANU: Şi speli putina...

(Toţi rîd.)

VITEAZOVICI *(atins)*: *Arhon* vornice... am fost cu ruşii la Varna!...

HÎRZOBEANU: Ai fost, dar n-ai luat-o... Însă nu-i vorba de Varna... Boieri dumnevoastră, vreţi s-auziţi lucru nostim?... Ascultaţi raportul lui viţ-agă... Nastasachi, aice-i pitariul Slugărică?

LIPICESCU: Aşteaptă de azi-dimineaţă la uşă.

HÎRZOBEANU: Zi-i să între.

(Lipicescu deschide uşa lui Slugărică ş-apoi iese.)

SCENA II

Cei denainte, SLUGĂRICĂ (în uniformă de viț-agă)

HÎRZOBEANU: *Arhon* pitar, ce mai veste-n oraș?

SLUGĂRICĂ *(închinîndu-se milităreşte de cîte ori răspunde)*: Bine, exelenția-voastră... Astă-noapte doi caldărămgii au spart păretele casei lui Avrămică.

HÎRZOBEANU: Cel din Ulița Mare?

SLUGĂRICĂ: Și l-au ucis.

TOȚI: Sărmanul!... Și i-ați prins pe hoți?

SLUGĂRICĂ: Ba nu... s-au făcut nevăzuți.

HÎRZOBEANU: Ca totdeauna... Altă?

SLUGĂRICĂ: Bună pace, exelenție... Azi-dimineață, într-o vie de la Copou, au fost un duel...

TOȚI: Iar?

SLUGĂRICĂ: Tocmai pe cînd se primbla măria-sa Vodă, încît caii s-au spăriet de pocnitul pistoalelor... Poliția n-au putut sosi la vreme ca să-mpedice duelul.

HÎRZOBEANU: Ca totdeauna, se-nțălege.

SLUGĂRICĂ: Asară, la teatru, au fost un scandal mare. Se parastuia două piese nouă pline de-mpunsături în ispravnici și-n giudecători... În cea dintîi, un țăran cînta:

Din Focșani la Dorohoi
Țara-i plină de ciocoi,

și-n cea de-a doua, un aftor, schimbat în păpușări, spunea că-n țara păpușilor, adică la noi, tălharii poartă mănuși

Și se jură pe dreptate
Că le-s mînile curate.

TOȚI: Cum se poate? Și dumneta, ca viț-agă, ce-ai făcut?

SLUGĂRICĂ: Am dat poroncă să-nchidă perdeua; însă deodată-au sărit toți cuconașii și m-au amenințat...

TOȚI: Cum? Au îndrăznit?... Și?...

SLUGĂRICĂ: Și piesa s-au giucat păn' la sfîrșit.

VITEAZOVICI: Dar cine era-n capul răzvrătitorilor?
SLUGĂRICĂ: Domnul Radu.
TOȚI: Radu?
SLUGĂRICĂ: Dacă nu mă credeți, excelență, puteți să-i luați *dopros* chiar dumnisale; căci l-am zărit mai dinioare aici, în salonul de-alături.
HÎRZOBEANU: Mergi de-l poftește să vie dinaintea noastră.
SLUGĂRICĂ: Ascult. *(Iese.)*
VITEAZOVICI *(mînios)*: Boieri, treaba se-ngroașă, trebuie asprime... Auzi? „Din Focșani la Dorohoi țara-i plină de ciocoi!..." Care vra să zică, noi?...
NEAMUȘ: *Raison*... Sumeția *bonjuriștilor* nu mai are margini!... Auzi? în țara de păpuși tălharii poartă mănuși!... Și eu port mănuși... Care vra să zică...
HÎRZOBEANU: Ești pîcîlit... Ha, ha, ha!
EVGHENIDIS: Ha, ha, ha!
VITEAZOVICI: Nu se cuvine să rîdem, boieri. Revoluția-i în aer... Datoria noastră-i s-o înăbușim în față... militărește...
HÎRZOBEANU: Măi, că viteaz îi prietinul... *(în parte)* de departe.

SCENA III

Cei denainte, RADU, SLUGĂRICĂ

SLUGĂRICĂ: L-am adus... excelență.
VITEAZOVICI *(cu severitate)*: Domnule... Radu, te-am chemat dinaintea noastră ca să ne dai samă de purtările dumnitale.
RADU: *Pardon*, domnule colonel, îmi place a crede că vă înșelați... Eu nu vin aici chemat de nime. Vin însărcinat de hatmanul Ștefan Stîlpeanu să dau de știre cuconului Iorgu că a sosit de la țară și că dorește să-l vadă.
HÎRZOBEANU: Cînd au venit vărul Ștefan?
RADU: Ieri noapte.

VITEAZOVICI: Să fie dumnealui sănătos. Acum, fiindcă eşti dinaintea noastră, răspunde, cum de-ai îndrăznit asară la teatru?...

RADU: *Pardon*, domnule colonel, în ce calitate îmi faceţi interogatoriu?... Mi se pare că nu mă găsesc înaintea unui tribunal... milităresc.

EVGHENIDIS: Eşti în prezenţa Sfatului, domnule, în prezenţa miniştrilor, şi trebuie să răspunzi cu respect.

RADU: Prea bine, domnilor miniştri. Binevoiţi a mă întreba.

VITEAZOVICI: Domnule! prietinii dumnitale, comendaţi de dumneta însuşi, vă *posvoliţi* de-un timp încoace o mulţime de desfrînări care supără pe guvern şi pe consuli. Vă bateţi la duel, atacarisiţi oamenii stăpînirii cu acuzări de hoţii... Declamarisiţi cuvinte late de opinie publică, de libertate, de egalitate, ca şi cînd aţi fi în Franţa... Scriţi în gazete lucruri nepomenite până azi în ţara Moldovii, încît ameţiţi lumea şi mergeţi cu anarhia păn-a nesocoti poroncile stăpînirii. Asară aţi obligarisit pe actori la teatru ca să gioace nişte piese revoluţionare, pe care viţ-aga vrea să le oprească... şi cine-i şeful răzvrătitorilor... dumneta! aşa este?

RADU: Aşa.

VITEAZOVICI: Ş-încă o mărturisăşti... Vra să zică-i adevărat că v-aţi bătut gioc de viţ-aga?

RADU: Adevărat.

VITEAZOVICI: Auziţi, boieri?... *Arhon* viţ-agă, mergi îndată de găteşte căruţi de poştă, ca să trimeţi pe autorii pieselor de-asară la monăstirile de la Săcul şi de la Soveja. Cît pentru actori, să-i ticseşti într-o trăsură de harabagiu şi să-i expeduieşti la monăstirea Slatina spre pocăinţă.

SLUGĂRICĂ: Ascult. *(Iese ca să dea ordine şi vine iar înapoi.)*

RADU *(indignat)*: Minunat!... Ş-apoi vă miraţi că tinerimea Moldovei e animată de spiritul revoluţionar?... Cum?... Oameni onorabili sînt, în

seculul nostru, osîndiți la exiliu, la închisoare prin monastirile munților, osîndiți fără a fi judecați, numai după un simplu ordin a domnului Viteazovici, și pretindeți ca noi să rămînem spectatori indiferenți în fața unui asemene act arbitrar!... Cum?... Se dă pradă un popor întreg unui Zaharachi și unui Leiba Kana!... Se deschid frontierele țării unei grozave năvăliri de vagabonzi, de lipitori care vin să sugă măduva Românieі, ș-apoi pretindeți ca să nu se revolte-n noi simțul de omenire?... A!... Domnilor miniștri, luați seama!... timpurile se schimb, ele reclam și impun adoptarea principiilor civilizătoare care nu se împac cu obiceiurile barbare ale trecutului... Luați seama!... A început a sufla despre Occident un vînt mîntuitor care e menit a arde, a seca, a stîrpi chirul ce înțelenește pămîntul Moldovei... Luați seama!... O junime deșteaptă, onestă și patriotică vă calcă pe urme; ea are o inimă ce cuprinde tot viitorul României; o junime ce e nerăbdătoare a-și vedea Patria ieșită din făgașul putred în care zace de seculi, și acea junime care are dreptul a purta fruntea sus, fiindcă e gata a să sacrifica pentru sînta dreptate a țării, acea junime e compusă din fiii, nepoții și rudele domniei-voastre. Ei sînt față cu bătrînii carii se găsesc astăzi la cîrmă. Nu-i faceți marturi unor fapte ce ar fi de natură a stinge respectul lor filial; nu mai comiteți greșeli de acele care pot duce Patria la peire, căci ele vor sili pe tineri să smuncească cîrma din mînile bătrînilor!

VITEAZOVICI: Auziți, boieri?... Ne-amenință-n față cu revoluții!... *(Furios.)* Nebunule! te-oi trimete să te-nchidă la Golia.

RADU: Se poate, domnule, dar vei comite un act de nebunie.

VITEAZOVICI: Cu cine grăiești așa de obraznic, pantalonariule?

RADU: Cu un militar care cred că are obicei să dea satisfacție prin arme, cînd insultă pe cineva.

VITEAZOVICI: Satisfacție!... Vrei duel cu mine?... Mă provocarisești pe mine, generalul miliției?

RADU: *Pardon*... nu ești general, ești numai inspector.

VITEAZOVICI: Eu?

RADU: Dumneta... Reglementul Organic îți dă titlul de inspector general a miliției, adică inspector obștesc, și dumneta, schimbînd ordinea cuvintelor, te-ai numit general și inspector... Prin urmare, înțeleg să nu ai obicei a te bate la duel... Te las, dar, tot inspector, precum te-am găsit, și mă retrag. *(Iese.)*

SCENA IV

Cei denainte; mai pe urmă, LIPICESCU

VITEAZOVICI *(furios)*: Viț-agă, după dînsul, să-l înfunzi la cazarmă *(se preumblă agitat)* și să-i închizi jurnalul.

SLUGĂRICĂ: Ascult.

HÎRZOBEANU: Stăi pe loc, *arhon* pitari... nu te grăbi.

VITEAZOVICI: Ce feli?... nu vrei să-l arestuiască, cînd m-au insultarisit pe mine, ministru!

HÎRZOBEANU: L-om arestui, n-ai grijă; însă cu forme, cu *tropos;* căci vărul Ștefan Stîlpeanu au sosit în Iași, și vărul Ștefan îl ocrotește pe Radu.

EVGHENIDIS: O știm... însă mi se pare că s-ar cuveni o pildă...

NEAMUȘ: O pildă care să coboare nasul *bonjuriștilor.*

HÎRZOBEANU: Dar... o pildă serioasă... însă pentru aceasta trebuie să ne chibzuim ca oameni fără patimă, fiindcă... ce să vă spun?... *bonjuriști*... *bonjuriști*, dar sînt copiii noștri... și cam au dreptate-n unele lucruri.

EVGHENIDIS: Prea bine; hai să ne chibzuim.

NEAMUȘ: Să iscodim vrun tertip...

VITEAZOVICI *(punîndu-se la masă)*: Să facem un plan...

HÎRZOBEANU: Să combinarisim...

(Se pun toți cu frunțile pe mîni și gîndesc.)

EVGHENIDIS: Lucru-i delicat...

NEAMUȘ: Îi greu...

VITEAZOVICI: Nicidecum...

HÎRZOBEANU: Ai găsit ceva?

VITEAZOVICI: Ba... nu... dar...

LIPICESCU *(intră și zice încet lui Hîrzobeanu)*: Cucoane, au venit cucoana Tarsița.

HÎRZOBEANU: *(încet)*: Tarsița... unde-i?...

LIPICESCU *(încet)*: Am întrodus-o în salonul de-alături cu cabinetul dumnevoastră.

HÎRZOBEANU *(sculîndu-se)*: Boieri dumnevoastră, văd că sînteți osteniți de-atîta lucru... Să lăsăm dar pe-altă dată *predmetul bonjuriștilor.*

TOȚI *(sculîndu-se)*: Bucuros.

NEAMUȘ: Eu mă-ntorc la Divan. Azi se tratarisește protesul lui Arbure cu banul Vulpe.

EVGHENIDIS: Eu merg să fac vizită pașii care-au adus scrisoarea vizirului.

HÎRZOBEANU: A!... apropo... știți că astăzi pașa-i poftit aici la masă.

EVGHENIDIS: Numai pașa?... fără consulul rusăsc?

HÎRZOBEANU: Așa cere politica... Cred că mi-ți face mulțămire să veniți și dumnevoastră, ca să facem cinste turcului.

EVGHENIDIS, VITEAZOVICI, NEAMUȘ: Bucuros... *(Ies prin fund.)*

HÎRZOBEANU *(singur)*: Uf!... mă *plihtisisem* cu sfetnicii tronului... Bine c-au venit Afrodita să mă mîngîie. *(Merge la ușa din stînga și o deschide.)* Cucoană Tarsiță, poftim!

SCENA V

HÎRZOBEANU, TARSIȚA

TARSIȚA *(foarte agitată)*: Ah!... Iorgule, s-au dus bărbatul meu?

HÎRZOBEANU: Dus la Divan.

TARSIȚA: Cît îmi tremură inima! *(Cade obosită pe un fotoliu.)*

HÎRZOBEANU: Pentru ce?... sufletelule?... Sîntem sînguri, sîngurei.

TARSIȚA: Neamuș are prepusuri... îi zuliar... îmi face scene... mă pîndește... M-au amenințat alaltaieri cu dicasteria.

HÎRZOBEANU: Ce spui, soro?... au îndrăznit?... Dacă-l dau afară din prezidenție...

TARSIȚA: Alaltaieri te-au zărit ieșind de la mine și s-au făcut foc... dar nu mă *sinhisesc* de furia lui, pe cît oi fi sigură că mă iubești... Ah! mă iubești, Iorgule?

HÎRZOBEANU: Mai poate fi-ntrebare?... Îmi ești dragă ca Afrodita din Olimp și sînt gata să-ți dau orice dovezi ai dori... Ah! *psihi mu*, sîngura mîngîiere ce am, în mijlocul supărărilor politice, este de a gîndi la mata... și, zău, adeseori uit chiar trebile statului...

TARSIȚA: Ah! Iorgule, mă-nșăli...

HÎRZOBEANU: Eu?... Să n-am parte de... minister, dacă mint.

TARSIȚA: Te cred, scumpul meu; însă... *(Se face că plînge.)*

HÎRZOBEANU: Însă?... Ce ai, *matia mu*, de plîngi?... pentru ce-ți arzi ochișorii?... Ai vro măhniciune?... spune-mi-o... te rog...

TARSIȚA: Ah! Iorgușorule, sînt foarte nenorocită... *(Sculîndu-se și schimbîndu-și tonul.)* Sînt furioasă.

HÎRZOBEANU: Vai de mine!... Ți-au pricinuit vro daună cineva?

TARSIȚA: Dar!... am fost insultarisită asară, la teatru... și vreu să-mi răzbun.

HÎRZOBEANU: Cum?... Cine-au îndrăznit?

TARSIȚA: Radu!

HÎRZOBEANU: El!... În ce chip?... Spune, ce s-a-ntîmplat?

TARSIȚA: Asară, la ieșire, îmi trăsese carîta la scara teatrului, pe cînd m-aflam încă-n lojie... am întîrziet ca vrun șfert de ceas păn' să mă gătesc, și-n vremea asta, Radu cu prietinii lui mi-au alungat vezeteul, subt cuvînt c-așteptau alte cucoane... de starea a doua... Ficiorul au cercat a să-mprotivi, dar ei l-au împins în glod, și cînd eu m-am coborît în antret, toți au început a rîde... De cine rîdeau?... de mine!... Ah! ah! Iorgule, dacă nu mă-i răzbuna, nu mai trăiesc... Radu a să-mi scurteze zilele!

HÎRZOBEANU: Nu te despera așa, *elpida mu*... nu te-aprinde... Cine știe?... poate că s-a fi obrăznicit ficiorul... Știi cum sînt slugile...

TARSIȚA: Așa?... îl aperi pe Radu?... cînd el m-au făcut de batgiocură?... Ș-apoi pretindarisești să cred că mă iubești?... *(Plînge.)* Ah! nenorocita de mine! la cine să găsesc protecție, dacă mă *adiaforisește* chiar omul cărui am jărtfit tot!...

HÎRZOBEANU: Te-nșăli, sufletul meu, nu țin cu Radu nicidecum și, de vreme ce ai *parapon* asupră-i, sînt gata să-l pedepsesc.

TARSIȚA: Nu te cred, căci ți-i teamă de vărul dumnitale, de hatmanul Stîlpeanu.

HÎRZOBEANU *(atins)*: Teamă de Ștefan?... Spune, dacă-i așa, ce pedeapsă merită Radu?

TARSIȚA: Degeaba mă-ntrebi... nu-i avea curajul...

HÎRZOBEANU: A! m-atingi la filotimie. Tarsițo, spune: vrei să-l trimet la un schit?

TARSIȚA: Dar!... tocmai în fundul munților... să nu mai aud de dînsul.

HÎRZOBEANU: Ei bine, îți dau *parola* mea că ți-oi împlini dorința.

TARSIȚA: *Parola*-i bună... însă...

HÎRZOBEANU: Nu te-ncrezi într-însa?... Dacă-i așa, dimoni drăgălaș... privește... *(Merge la masă.)*

Iată... îmi pun iscălitura în giosul coalei aste albe de hîrtie și ți-o încredințăz ca să ai sîngură mata mulțămirea de-a scrie poronca de arestuire și de surghun a lui Radu... Vrei mai mult? *(Iscălește o coală de hîrtie și o dă în mîna Tarsiței.)*

TARSIȚA *(mulțămită, luînd hîrtia)*: Ah! acum văd că mă iubești, Iorgule... Mă sîmt fericită cum n-am fost niciodată...

HÎRZOBEANU: Te mai îndoiești de iubirea mea?

TARSIȚA: Ah! nu, scumpul meu... M-ai robit pentru toată viața.

HÎRZOBEANU *(cu dragoste, sărutînd mîna Tarsiței)*: Giuvaeriule!

SCENA VI

HÎRZOBEANU, TARSIȚA, SLUGĂRICĂ

(Slugărică deschide ușa, vede sărutatul mînii, se retrage, apoi tușește și iar se arată.)

TARSIȚA *(auzind tusa)*: Vine cineva! *(Se depărtează de Hîrzobeanu.)*

SLUGĂRICĂ: Exelența-voastră ! au venit un aghiotant... Vă poftește măria-sa Vodă. *(Iese.)*

HÎRZOBEANU: Mă duc îndată.

TARSIȚA: Mă lași, iubitule?

HÎRZOBEANU: Păcate, soro... trebile statului... dar nădăjduiesc că-i veni azi la masă.

TARSIȚA: Cu cea mai mare mulțămire... Mai este cineva?

HÎRZOBEANU: Dar!... Pașa... am poroncit să-i facă un pilaf de-o baniță de orez.

TARSIȚA: Ha, ha, ha, ha!

HÎRZOBEANU: Așa-mi place să te văd... veselă ca o garofă... A revedere... Mă iartă că te las... dar dacă vrei s-o vezi pe Lența... ea trebuie să se-ntoarcă-ndată de la primblare... Să vii la

masă... *(Îi sărută mîna.)* Să-l ameţeşti pe turc. *(Iese prin stînga.)*

TARSIŢA: Ha, ha, ha... Ce nebun eşti, Iorguşorule!

SCENA VII

TARSIŢA: A!... în sfîrşit, îl ţin la mînă pe domnişorul Radu! *(Arată hîrtia.)* Am prins în gheare pe duduca Lenţa cea fudulă... am să-mi răzbun şi pe unul şi pe altul... A!... Mult ai să scîrşneşti de ciudă, domnule Radu, cînd te-i videa închis la o săhăstrie! Mult ai să-ţi plîngi odorul, duducă Lenţo, cînd te-i videa dispărţită de dînsul... Dar nu-i destul atîta... M-ai dispreţuit?... am să te fac s-agiungi ciocoaică... Mi-ai smomit pe Radu?... am să-ţi stîng visul de căsătorie cu omul care te iubeşte... cu Radu!... Ai să-ţi calci pe inimă şi să devii nevasta ciocoiului Lipicescu... Tatăl tău îi orbit de dragoste pentru mine, face orice vreu eu, îl port de nas cum îmi place, şi chiar el, fără să aibă nici un prepus, are să m-agiute ca să-mi răzbun de zulia, de ura şi de suferinţile ce-au deşteptat în mine iubirea voastră... A! iaca Lipicescu... Să videm dac-au urmat povăţuirilor mele.

SCENA VIII

TARSIŢA, LIPICESCU (iese din cabinet)

TARSIŢA: Lipicescule, spune-mi degrabă: întins-ai mrejele, precum te-am sfătuit, împregiurul duducăi?

LIPICESCU: O parte din ele le-am întins, cuconiţă, dar nu toate.

TARSIŢA: Cum asta?

LIPICESCU: Am cîţiva prietini, şi mai cu samă pe viţ-aga Slugărică, în care mă pot încrede, şi care s-ar bucura mult să mă vadă ginerile boieriului.

TARSIȚA: Prea bine, și?...

LIPICESCU: Ei au început a răspîndi vorbe pe ici, pe cole, că duduca s-ar fi uitînd cu ochi blînzi la mine... că poate... s-ar fi dat și-n dragoste cu mine...

TARSIȚA: Minunat!... are s-o vorbească lumea... dar tu dat-ai ceva a înțălege duducăi despre dorințile tale?

LIPICESCU: Am cercat, cuconiță...

TARSIȚA: În ce chip?

LIPICESCU: Precum m-ați învățat, cînd ați avut bunătate a mă chema la dumnevoastră acasă, am oftat privind la duducuța, i-am adus flori din grădină, am îndrăznit chiar a o strînge încetinel de braț, cînd am suit-o în trăsură...

TARSIȚA: Și ea... ți-au mulțămit?... ți-au zîmbit?

LIPICESCU: Mi au mulțămit, însă fără a-mi zîmbi... și, pe cît am înțăles, fără a mă băga-n samă.

TARSIȚA: Și nu i-ai rostit încă nimică despre starea inimii tale?

LIPICESCU: Drept să vă spun, cuconiță, n-am îndrăznit...

TARSIȚA: Ești un prost... Fetele sînt totdeauna flatarisite de-amoriul ce aprind în sufletul unui bărbat, și gata de-a-și da inima celui întîi tînăr care le spune că le iubește... Tu ești tînăr, ești curățel, ești iubit, aprețiarisit de părintele Lenții, ai avantajul de-a te întîlni ades cu dînsa... Nu văd nici o greutate de-a o putea scoate din minte... și dac-ai fi mai îndrăzneț...

LIPICESCU: Așa-i, cuconiță... ba-ncă-s și spatari...

TARSIȚA: Spatari... ești spatari?... Minunat!... lucrurile se simplificarisesc... Cu cinul de spatari ai întrat în starea a doua... O singură treaptă te mai disparte de *protipenda*... Nu văd dar nici o pedică care să te oprească a ieși la neamuri.

LIPICESCU: Mai cu samă că am și stare... Am o moșie cumpărată pe numele pitariului Slugărică... Am bani depuși la Leiba Kana... Cînd stăpînul meu îi foarte-ncurcat în averea sa.

TARSIȚA: Ce spui, Lipicescule?

LIPICESCU: De cînd s-au făcut ministru, au mers cu cheltuielile mai departe decît îl ierta mijloacele, şi astăzi se găseşte înglodat în datorii.

TARSIŢA: Iorgu?

LIPICESCU: Cuconul Iorgu... încît de-ar vinde tot ce mai are, de-abia i-ar rămînea vro 30 000 de galbini.

TARSIŢA *(în parte, cu bucurie)*: Zăstrea Lenţii îi compromitarisită! *(Tare.)* Ascultă, Lipicescule, nu-i vreme de perdut... Vrei să te-nsori cu Lenţa?

LIPICESCU: Cum nu, cuconiţă?... O duducă de starea-ntîi!

TARSIŢA: Trebuie numaidecît să te declarariseşti astăzi, s-o uimeşti cu cuvinte de amori... să-i rosteşti ceva din *Eretocrit*... Ai cetit pe *Eretocrit?*

LIPICESCU: Ba nu.

TARSIŢA: Păcat! *(În parte.)* Pe mine Neamuş m-au ameţit cu *Eretocrit*... *(Tare.)* În sfîrşit, spune-i ce-i şti... Altul în locul tău ar fi izbutit păn-acum.

LIPICESCU: Ei!... păcatele mele!... dac-aş fi şi eu crescut la Paris, ca domnul Radu, nu m-aş încurca în vorbă cu duducile.

TARSIŢA: Radu?... el te-ngrijeşte?

LIPICESCU: El... căci mi se pare că-i şi place duducăi... Ştie franţuzeşte.

TARSIŢA: Ţi se pare că-i place?... numai atîta?... Năucule, orbule, n-ai văzut, n-ai priceput că se iubesc împreună?

LIPICESCU: Vai de mine!... apoi ce mă fac eu?

TARSIŢA: Nu te văita, că-ţi port eu de grijă... Radu-i un impertinent ambiţios, nesuferit... îl urăsc din toată inima... M-au insultarisit asară la teatru, şi de cîte ori mă vede, mă tratariseşte fără respect... Vreu să-mi răzbun, Lipicescule, şi prin răzbunarea mea să lucrez în interesul tău.

LIPICESCU: Să-ţi agiute Dumnezău, cuconiţă... dar cum? Domnul Radu-i ocrotit de cuconul Ştefan Stîlpeanu, şi nime nu-ndrăzneşte-a să atinge de dînsul, nici chiar ministrul!

TARSIȚA: Așa crezi tu?... Ei! dar ascultă: Lența iubește pe Radu pentru că-l socoate un om mai deosebit, mai presus decît alții... însă sînt încredințată că amoriul ei ar scădea mult, s-ar stînge chiar, cînd Radu ar fi insultarisit, umilit în ochii ei, dezonorat de un om mișel care să nu vroiască a-i da satisfacție.

LIPICESCU: Las' pe mine, cucoană... Eu îi sînt omul.

TARSIȚA *(în parte)*: Ce ciocoi!... Numai bun pentru rivala mea.

LIPICESCU: Însă... dacă s-ar întîmpla să mă pălmuiască el dinaintea duducăi, atunci eu rămîn platcă...

TARSIȚA: Și asta se poate... nu mă gîndisem... Mijlocul cel mai bun îi să-l depărtăm pe Radu din Ieși.

LIPICESCU: N-a vroi el, cuconiță...

TARSIȚA: N-a vrea el, vreu eu!... Chiar astăzi am să-l expediuiesc.

LIPICESCU: Fără poronca stăpînirii?... Nu se poate.

TARSIȚA *(arătînd hîrtia)*: Iaca poronca!

LIPICESCU: Ați căpătat-o?... *(Examină hîrtia.)* Îi o hîrtie albă.

TARSIȚA: Albă... dar cole, gios, nu vezi iscălitura ministrului?... Na, scrie tu deasupra iscăliturii ordinul de arestuire și de exil, și dă hîrtia în mîna agăi... Păn-în sară să fie Radu pornit spre Săcul.

LIPICESCU *(luînd hîrtia)*: Las' pe mine... Eu îi sînt popa de-acum... am să-l călugăresc, cît ai zice *Tatăl nostru*. A! mi-au căzut drăguș la căuș...

(Se aude un vuiet de trăsură.)

TARSIȚA: Ce s-aude?

LIPICESCU *(căutînd pe fereastă)*: Se-ntoarce duduca de la vizite.

TARSIȚA: Vine Lența?... Nu vreu să mă găsască aici... Ies prin cabinetul lui Iorgu... Tu,

Lipicescule, urmează cum te-am povățuit; fă declarație, și-ndată, pe urmă, aleargă la aga. *(Iese prin stînga, zicînd în parte:)* Mi-am răzbunat!

SCENA IX

LIPICESCU, ELENA

LIPICESCU *(singur)*: Să fac declarație!... Iesne-i de zis, dar cum?... N-am făcut de cînd sînt... doar să parastuiesc ca actorii de la teatru.

ELENA *(intrînd prin fund)*: Domnule Lipicescu, acasă-i tatăl meu?

LIPICESCU: Ba nu, duducă... *(se turbură)* îi dus la Curte... să facă ... declarație...

ELENA: Ce?... *(Rîde.)*

LIPICESCU: Mă iertați... nu știu ce spun... Mă simt ametit.

ELENA: Ești bolnav?

LIPICESCU: Ba nu... dar...

ELENA: Cu-atîta mai bine, fiindcă astăzi avem masă mare... Mă duc degrabă să mă gătesc...

LIPICESCU: Duducuță...

ELENA *(oprindu-se)*: Ce voiești?...

LIPICESCU *(în parte)*: Hait, într-un noroc! *(Cade în genunchi.)* Duducuță, fă-ți milă și pomană cu mine... care te iubesc... de mă prăpădesc... și nu știu cum să-ți declararisesc, după cum vrea cucoana Tarsița...

ELENA *(cuprinsă de mirare)*: Tarsița!

LIPICESCU: Cucoana Tarsița-mi vrea binele... Sînt un biet tînăr cu inimă... și cu stare... și cu cin de spatari... Sînt mai bogat și mai boieri decît Radu... Nu mă lăsa-n părăsire, duducă... și eu sînt ficior de oamini.

ELENA *(în parte)*: Tarsița l-a îndemnat?...

SCENA X

ELENA, LIPICESCU, STÎLPEANU, ARBORE

ARBORE *(întrînd prin fund)*: Ce-mi văzură ochii!... Lipicescu bate mătănii!

LIPICESCU *(în parte, spăriet)*: Na! c-am sfeclit-o... De-acu-s mort!

STÎLPEANU *(înaintînd)*: Lenţo, ce cată ciocoiul ista la picioarele tale?

LIPICESCU *(în genunchi, întinzînd mînile)*: Duducă, fă-ţi milă şi pomană...

ELENA: Moş Ştefan... s-a înamorat, sărmanul! de cameriera me, şi mi-o cere de nevastă.

STÎLPEANU: Aşa?... apoi dă-i-o, sărmanul! că-s potriviţi împreună.

ARBORE *(în parte, cu prepus)*: Bîzzz!

STÎLPEANU: Lipicescule, mergi de-ţi scoate peciul... Te-oi cununa chiar eu, băiete.

LIPICESCU *(sculîndu-se)*: Sărut mînile, milostive... *(Ieşind, în parte.)* Din mare primejdie m-au scăpat duduca... Am asudat... Hai la aga.

ELENA *(pe gînduri, în parte)*: Care i-a fost planul Tarsiţei?

STÎLPEANU: Lenţo, n-au venit încă nici un musafir?... Eu sînt cel întîi?

ELENA: Aşa se cuvine, moş Ştefane... Ai fost totdeauna şi eşti în fruntea tuturor.

STÎLPEANU: Draga moşului!... ce guriţă plină de miere!... Dar tu nu te gătesti?... Acuşi au să-nceapă a veni poftiţii la masă.

ELENA: N-aş voi să te las singur, moş Ştefane.

STÎLPEANU: Nu te ocupa de mine, draga mea... Rămîn cu Arbure... Hai, mergi de te fă mîndră.

ARBORE: Ca Ileana Cosînzana.

ELENA: Mă duc şi vin îndată. *(Iese prin dreapta.)*

STÎLPEANU: Ce bujorel de copilă!... parcă-i primăvara-n picioare... te întinereşte numai cătînd la dînsa.

ARBORE: Brîndușă, cucoane, brîndușă.

SCENA XI

STÎLPEANU, ARBORE, HÎRZOBEANU, VITEAZOVICI, EVGHENIDIS

HÎRZOBEANU *(întrînd prin fund)*: Poftim, boieri... A! vere Ştefane, îţi mulţămesc c-ai priimit să vii la masă... Paşa doreşte mult să te vadă.

STÎLPEANU: Ne cunoaştem împreună de la Ţarigrad.

ARBORE: Cucoane Iorgule, aveţi un paşă la masă astăzi?

HÎRZOBEANU: Dar, uncheşule; un paşă cu trii tuiuri.

ARBORE: De-acea ai scos portretul împăratului şi-ai pus pe-a sultanului?

HÎRZOBEANU: Se-nţălege... Aşa cere politica.

ARBORE: A fi cerînd... dar nu mă dumeresc bine...

HÎRZOBEANU: Ha, ha, ha... Nu pricepe creştinul... El ştie numai să se-nchine pe la icoane.

ARBORE: Apoi dă... să am iertare... fiecare se-nchină la icoanele sale.

SCENA XII

Cei denainte, TARSIŢA, NEAMUŞ

HÎRZOBEANU *(în parte)*: Iaca şi icoana mea! *(Merge înaintea Tarsiţei.)* Poftim, cucoană Tarsiţă. Cît sînteţi de amabilă c-aţi venit!... Văzîndu-vă, paşa a să se creadă în raiul lui Mohamed.

TARSIŢA: Ce se potriveşte...

NEAMUŞ *(în parte, cu gelozie)*: Prea multe complimenturi!

TARSIŢA: Dar Lenţa unde-i?...

HÎRZOBEANU: Iat-o că vine.

SCENA XIII

Cei denainte, ELENA (iese din apartamentul ei)

HÎRZOBEANU: Lenţo, iată cucoana Tarsiţa care-ntreabă de tine.

TARSIȚA *(înaintînd spre Lența)*: De mult nu te-am văzut, surioară... Ce frumușică ești!... Ce tualetă de *bonton! (În parte.)* Nu-i merge.

ELENA *(trecînd alături cu Tarsița, se apropie de Stîlpeanu)*: Moșule Ștefan, cum mă găsești?... Sînt după placul matale?

STÎLPEANU: În ochii mei, drăgulică, ești totdeauna o floricică.

ARBORE: Ghiocel, cucoane, ghiocel.

SCENA XIV

Cei denainte, STOLNICUL, PAȘA

STOLNICUL *(deschizînd ușile din fund)*: Exelența-sa Mustafa-Pașa. *(Iese.)*

(Toți, afară de dame, Stîlpeanu și Arbore, se răped înaintea pașii. Pașa intră închinîndu-se turcește.)

HÎRZOBEANU: Exelență, dați-mi voie să vă prezentez pe fiică-mea Elena.

(Elena se închină grațios.)

PAȘA *(făcînd temenea)*: A!... *ghiuzel... ghiuzel...*

HÎRZOBEANU *(prezentînd pe Stîlpeanu)*: Vărul meu, hatmanul Ștefan Stîlpeanu.

PAȘA *(cu bucurie)*: Ha... a... a! Ștefan-*efendi... Hoș gheoldum, efendi?... Kefinis ei?...*

STÎLPEANU: Mulțămesc, *efendi...* și dumneta?

PAȘA: *Allah amanetoolu... (Dînd cu ochii de portretul sultanului, se închină respectuos.)*

HÎRZOBEANU: Portretul padișahului Abdul Medjid, suzeranul nostru.

(Toți, afară de dame, Stîlpeanu și Arbore, fac temenele portretului.)

PAȘA: *Aferim... aferim...*

(Se aude zgomot între culisele din stînga.)

HÎRZOBEANU: Ce este?

SCENA XV

Cei denainte, RADU, LIPICESCU, SLUGĂRICĂ; pe urmă, STOLNICUL

LIPICESCU *(afară)*: Stăi, nu-i voie de întrat.

RADU *(afară)*: În lături, ciocoiule.

TOȚI: Ce este?

RADU *(intrînd agitat)*: Domnule ministru! vin să reclam în contra agenților poliției. Voiesc să m-aresteze... Mi-au călcat casa și mă alung ca pe-un criminal.

STÎLPEANU: Să te-aresteze!... din a cui poroncă?

SLUGĂRICĂ: Din ordinul domnului ministru...

STÎLPEANU: Tu?... vere Iorgule?

HÎRZOBEANU: Eu?... nici n-am gîndit... *(Lui Slugărică.)* Cine ți-au adus ordinul meu?

SLUGĂRICĂ: Șatrariul Lipicescu au venit și mi-au spus, din partea exelenției voastre, ca să pun mîna pe domnul Radu.

HÎRZOBEANU *(lui Lipicescu)*: Tu?... ai îndrăznit?

LIPICESCU: Dar... n-ați hotărît dumnevoastră astăzi în Sfat ca să-nchideți *bonjuriștii* la monăstire?... Domnul Radu-i un răzvrătitori... locul lui îi la temniță, nu prin casele boierilor, ș-încă mai puțin aici. *(Înaintînd spre Radu.)* Domnule, nu ești poftit la masă, nu poți rămînea în salon... Afară!

RADU *(indignat)*: Ticălosule!

TARSIȚA *(cu intenție)*: Adevărat îi că nu-i invitat?

ELENA *(înaintînd spre Radu)*: Domnule Radu, vă rog să-mi dați brațul ca să mă duceți la masă... Veți fi cavalerul meu.

RADU *(cu recunoștință)*: Domnișoară... *(Se apropie de Elena.)*

STÎLPEANU: Bravo, Lență... *(Întorcîndu-se către Lipicescu.)* Cît pentru tine, ciocoiule, acu să ieși din casa vărului Iorgu și să nu te mai arăți pe-aici... ieși!

LIPICESCU *(obraznic)*: Nu priimesc poronci de la dumneta.

HÎRZOBEANU *(cu autoritate)*: Ieşi!
STOLNICUL *(deschizînd uşile din fund)*: Poftiţi la masă!
HÎRZOBEANU *(paşii)*: *Buiur, efendi...*
PAŞA: *Peki. (Dă braţul Tarsiţei şi iese.)*
(După paşa trece Radu, dînd braţul Elenei, apoi ceialalţi invitaţi, afară de Arbore.)
NEAMUŞ *(încet, lui Arbore)*: Giupîne Arbure, ai perdut proţesul cu banul Vulpe. *(Iese.)*
ARBORE: Sta-ţi-ar în gît!

SCENA XVI

ARBORE, LIPICESCU

LIPICESCU *(abătut)*: Afară!... sînt dat afară... eu!
ARBORE: Ei!... Lipicescule, aşă-i că s-au adeverit vorba românului: Nici din talpă cerc de bute, nici din mojîc om de frunte... Pătişi ruşinea chiar dinaintea paşii... Ce-a zice sultanul?
LIPICESCU *(furios)*: Hei!... meşter îi dracul!... Le-oi arăta eu cine-i Lipicescu!... *(Scoţînd o hîrtie din buzunar şi arătînd-o publicului.)* Iaca arma răzbunării mele! *(Iese.)*
ARBORE: Ce zice?... Bun îi de-nfundat în ocnă... împreună cu aga Neamuş care-au vîndut pe bieţii răzăşi lui Vulpe... Hai de-acum la moşie, Arbure sărmane. Au venit vremea să ne-apărăm dreptul cu parul... La pari, români! *(Iese.)*

(Cortina cade.)

ACTUL IV

Acelaşi decor; cele trei uşi însă din fund sînt deschise şi las să se vadă salonul de alături luminat pentru bal; pe pereţi, în faţa publicului, se văd portretele împăratului Necolae şi a sultanului; candelabrele sînt aprinse, şi muzica militară e aşezată între culise.

SCENA I

PRINCESA și POSTELNICEASA (pe o canapé, în stînga, pe planul I), VITEAZOVICI, EVGHENIDIS și NEAMUȘ (joc preferanțul la o masă, mai în fund), TARSIȚA (pe un fotcliu, în dreapta), HÎRZOBEANU (în picioare, lîngă Tarsița. În salonul de alături, mai multe grupe de dame și cavaleri. Lachei în livre port tablale cu înghețate etc.)

EVGHENIDIS: *Protos.*

NEAMUȘ: *Defteros. (În toate scenele pîndește cu gelozie mișcările Tarsiței și ale lui Hîrzobeanu.)*

VITEAZOVICI: Nouă-n cupe cu onori mari.

PRINCESA: *Mon cher Georges,* te complimentez... Balul e splendid!... Nici la prințul Metternich n-am văzut mai elegante toalete.

HÎRZOBEANU: Azi îi ziua de naștere a Lenții, prințesă... Balul e al ei, și am nădejde că ne vor face cinste să vie atît consulul rusesc, cît și Mustafa-Pașa.

PRINCESA *(privind portretele din fund)*: A!... în adevăr, ar fi trebuit s-o gîcesc după galeria de portreturi ce ornează salonul.

HÎRZOBEANU: Așa cere politica.

PRINCESA: Și politeța... Dumneta, ca om politic și politicos, ai simbolizat astfel amicia protectorului cu suzeranul nostru, alianța Rosiei cu Turcia... Bravo! diplomatule!... *(Căutînd împregiur.)* Dar balul e în adevăr foarte briliant, și ceea ce-mi place a constata este că și la noi au început a prezida un ton elegant în adunări. Nu ca mai-nainte, cînd cavalerii întra în saloane cu ciubote nevăcsuite și cu ciubuce aprinse.

HÎRZOBEANU *(vesel)*: Asta se făcea, prințesă, ca un soi de omagiu cătră dame... le tămîia ca pe niște dumnezăițe.

PRINCESA: Frumos omagiu!... Bietele divinități era afumate și zvîntate...

(Toți rîd.)

HÎRZOBEANU: Trebuie însă ca să mărturisim, prințesă, că dacă obiceiurile soțietății s-au mai poliit, dacă

bontonul s-au introdus la noi, meritul e al dumnevoastră.

PRINCESA: Şi al generaţiei nouă crescută în străinătate... Am găsit buni auxiliari în damele june şi în junii cavaleri de astăzi... în *bonjurişti*; precum îi numiţi dumnevoastră.

EVGHENIDIS: *Protos.*

VITEAZOVICI: Hîmm!... Nouă-n cupe cu *bonjurişti* mari.

NEAMUŞ: Iar!

TARSIŢA *(încet, lui Hîrzobeanu)*: Prinţesa are dragoste de bunică pentru *bonjurişti.*

PRINCESA: Ai spus vro răutate... cu spirit, cucoană Tarsiţă?

TARSIŢA: *Pardon,* prinţesă... nu mi-aş permitarisi... Am observarisit lui domnu ministru că dumnealui nu prea are a să lăuda cu protegeaţii dumnevoastră.

PRINCESA: Pentru ce?

TARSIŢA: Pentru că-s nesupuşi... cam tulburători...

POSTELNICEASA: Asta-i aşa... Nu-s prea duşi la biserică.

TARSIŢA: Nerespectuoşi.

PRINCESA: Curios lucru!... Mie nu mi-au lipsit niciodată de respect... Nu ştiu dacă dumnevoastră v-aţi expus?...

POSTELNICEASA: Ba, ferească Dumnezău!... dar eu una mărturisesc că mi-i frică de dînşii. Aud în toate zilele o mulţime de istorii care mă sparie... Ba se ucid între ei la duel... Ba *katigorisesc* miniştrii... Ba se laudă c-or să facă revoluţii!... Ştiu atîta, că de cîteva nopţi nu dorm liniştită.

TARSIŢA: Nici eu.

PRINCESA: Curios lucru!... eu n-am nici o grijă şi dorm dusă.

VITEAZOVICI: Rău faci, prinţesă.

PRINCESA: Dorm în pace, domnule colonel, pentru că ordina publică este încredinţată unui militari viteaz care a asistat la asediul de la Varna.

VITEAZOVICI: Hîmm!... Nouă-n cupe cu onori mari.

NEAMUŞ: Iar?

EVGHENIDIS: Ce noroc!

SCENA II

Cei denainte, STÎLPEANU

PRINCESA: Vină, vere Ştefane, în agiutoriul meu ca să apărăm pe bieţii tineri... care-s acuzaţi de lucruri monstruoase.

STÎLPEANU *(salutînd şi mergînd să sărute mîna princesei)*: Mai bun advocat decît dumneta, verişoară, nu pot să găsască ei... Ai trăit prin ţări civilizate şi apreţiezi oamenii civilizaţi.

PRINCESA: Vra să zică, ţii cu mine?

STÎLPEANU: Se-nţălege... Mie-mi plac apucăturile tinerilor, deşi poate unele idei ale lor sînt cam nepotrivite cu starea-n care ne aflăm astăzi... dar, în sfîrşit, ce vreu ei?... Vreu binele obştesc, vreu progres.

EVGHENIDIS: Progres pripit...

NEAMUŞ: Progres nebun.

VITEAZOVICI: Progres franţuzesc.

TARSIŢA: Progres obraznic.

POSTELNICEASA: Progres care-mi alungă somnul.

PRINCESA: Ha, ha, ha... Sînteţi admirabili...

POSTELNICEASA: Dumneta rîzi, prinţesă, pentru că nu cunoşti ca mine ce se pitrece-n tîrg... Bărbatul meu, Evghenidis, ca postelnic, ştie multe şi mi-au destăinuit...

EVGHENIDIS: Taci, soro, nu divulgarisi secreturi de stat.

POSTELNICEASA: Ce să tac?... Nu mi-ai spus însuşi c-au străchiat lumea şi că ne găsim pe-un... cum ai zis? pe-un balcon?

EVGHENIDIS: Un vulcan.

POSTELNICEASA: Fie şi vulcan... că de azi pănă mîni poate să izbucnească o răscoală?... Ş-apoi vreţi să dorm în pace?... N-aţi observarisit de azi-dimineaţă o mişcare mai deosebită pe uliţi?... Mă dusesem la Leiba Grosu din dughenile Mitropoliei pentru ca să cumpăr o ştofă de patrahire pentru biserica de la ţară, şi de-abia vezeteul au putut răzbate de multă lume.

PRINCESA: Ce era, vere Ştefane?

STÎLPEANU: Se trata la Obştească Adunare chestia jidanilor, şi-n adevăr Uliţa Mare era înghesuită de oameni.

POSTELNICEASA: Aşa-i?... şi chiar astă-sară, viind aici la bal, n-aţi remarcarisit grupe de oameni pe la răspinteni? *(Se scoală agitată.)* Of!... oi să mor de lipsă de somn!... Am presimţiri care nu mă-nşală... îmi ţiuie urechea stîngă de trii zile...

PRINCESA *(sculîndu-se)*: Ha, ha, ha, ha!... Soarta noastră atîrnă de urechea postelnicesei... Frumos cercel!

VITEAZOVICI: Nouă-n cupe cu cercei mari.

EVGHENIDIS şi NEAMUŞ: Iar!... Breee!...

(Termină iute partida şi se scol de la masă.)

SCENA III

Cei denainte, ELENA (iese din dreapta în toaletă elegantă)

PRINCESA: Iaca şi Lenţa! regina balului!... Vin la mine, *mademoiselle*, să te examinez dacă meriţi titlul de regină?

(Elena se închină la adunare, apoi se apropie de princesa.)

PRINCESA: Ian să videm... toaleta-i perfectă... coafiura, de minune... ochii, limpezi şi strălucitori de veselie... faţa, cum aş dori s-o am eu însami... totalul, încîntător!... Vin să te sărut, îngeraşule... Nu-mi pare rău de trecut, cînd văd prezentul atît de frumos. *(Sărută pe Elena, care-i sărută mîna.)*

TARSIŢA *(în parte)*: Ce anostie!

ELENA: Prezentul e fericit de aprobarea unei persoane care reprezintă trecutul în toată nobleţa lui.

PRINCESA *(cu dragoste)*: Scumpa mea... de mi-ai fi noră, eu ţi-aş fi mamă, nu soacră... Dar se-ncepe valţul... Treci iute-n lumea plăcerilor... mergi ca să te-admire cu toţii... Nu-i locul tău aici

pintre moșnegi și... babe. *(Privește cu coada ochiului la Tarsița.)*

TARSIȚA *(în parte, atinsă)*: Babe!

POSTELNICEASA *(în parte)*: Babe!

(Muzica execută un vals.)

SCENA IV

Cei denainte, RADU (vine din salonul din fund)

RADU *(apropiindu-se de Elena)*: Domnișoară, vă rog să-mi faceți onorul de a-mi acorda un tur de vals.

ELENA: Cu multă plăcere, domnule Radu... Îmi permiteți, doamnă princesă?...

PRINCESA *(imitînd-o)*: Cu multă plăcere, domnișoară Lență.

(Radu dă brațul Elenei și ies împreună.)

TARSIȚA *(în parte, cu ciudă)*: Ian privește-i!

PRINCESA: Hai, cucoanelor, să videm regina dănsînd.

TARSIȚA *(încet, lui Hîrzobeanu)*: Peste cinci minute să te găsăsc aici... am să-ți vorbesc.

HÎRZOBEANU: Voi fi.

(Toți se duc în salonul balului. Viteazovici dă brațul princesei, Evghenidis Tarsiței și Neamuș postelnicesei.)

SCENA V

HÎRZOBEANU, STÎLPEANU

STÎLPEANU: Stăi, vere Iorgule... avem două vorbe-mpreună.

HÎRZOBEANU: Bucuros, vere... dar aș vrea să văd dacă n-au venit consulul și pașa...

STÎLPEANU: N-au venit și poate că nici vor veni.

HÎRZOBEANU: Te-nșăli... Mi-au făgăduit acum trii zile...

STÎLPEANU: Fie!... Ascultă: lucrurile merg rău, poporu-i neliniștit, tinerimea indignată, Vodă îngrijit, consulii țin sfaturi între ei...

HÎRZOBEANU: Ai văzut pe Vodă?... Cînd?

STÎLPEANU: Pe la patru ceasuri... S-au arătat pornit asupra tinerimei și nemulțămit de miniștri... Știi că toată ziua orașul au fost în picioare pe uliți, așteptînd hotărîrea Camerii în chestia jidanilor, și Camera au făcut greșala să voteze propunerea miniștrilor... Pe la două după-amează, o deputație din popor, compusă de tineri, s-au prezentat la Curte ș-au cerut schimbarea agăi și chiar... a ministeriului... O știi?

HÎRZOBEANU: Și ce le-au răspuns Vodă?

STÎLPEANU: Le-au făgăduit că va chibzui... va lua măsuri... dar nu le-au zis nimic hotărîtor... N-au luat nici un angageament...

HÎRZOBEANU: Și nici n-a lua, cît a afla c-au fost la balul meu pașa și consulul.

STÎLPEANU: Nu te-adimeni, vere, cu năluciri... Ați cîștigat neîncrederea țării prin o mulțime de acte arbitrare, crezînd că, fiind la putere, vă este totul iertat... Lumea țipă și are dreptate...

HÎRZOBEANU: Țipe cît i-a plăcea... Ce ne pasă?

STÎLPEANU: Nu vorbi copilării, că ești om cărunt... Nu știi că țipetul unui popor îi mai puternic decît tunetul, că el răstoarnă cetăți și munți, cînd îi pornit din durere? Deschide-ți, ochii, căci orbirea duce la peire.

HÎRZOBEANU: Vrei să mă-ngrozăști ca pe-un copil, dar nu ți-ai găsit omul, vere... Aștept pe consulul și pe pașa la bal... Prezența lor va fi pentru mine un sprijin în contra paraponului domnesc... Cît pentru norod, avem slujitori, avem soldați... Om ști noi să-l aducem la supunere.

STÎLPEANU: Deie Dumnezău să nu vă treziți din amețală prea tîrziu... Eu ți-am arătat primejdia... fă cum te-a povățui mintea ca s-o înlăturezi în interesul liniștei orașului ș-a țării... *(Voiește să iasă.)*

SCENA VI

STÎLPEANU, HÎRZOBEANU, SLUGĂRICĂ

SLUGĂRICĂ: Cucoane Ştefane, vă pofteşte-ndată măriasa Vodă la Curte.

STÎLPEANU: Pe mine?... Ce să mai fie?... Merg...

HÎRZOBEANU: *Arhon* pitari, n-au venit încă paşa şi consulul?

SLUGĂRICĂ: Nu încă, exelenţia-voastră.

STÎLPEANU: Pare-mi-se că-i aştepţi în zădar, vere... Mă duc şi vin iar... *(Iese.)*

HÎRZOBEANU: Du-te, vere, şi să-mi spui ce-i vorbi cu Vodă.

SCENA VII

HÎRZOBEANU, SLUGĂRICĂ

SLUGĂRICĂ *(în taină)*: Exelenţie...

HÎRZOBEANU *(preocupat)*: Ce este?

SLUGĂRICĂ: Daţi-mi voie să vă raportarisesc că s-au întîmplat multe neorînduieli în oraş.

HÎRZOBEANU: Cînd?

SLUGĂRICĂ: Acu-nspre sară... Tătărăşenii s-au coborît din mahalaua lor cu ciomege şi sparg capetele jidanilor pe uliţi... Ei s-au dus de-au stricat cu bolovani geamurile lui *kir* Zaharachi, şi pe Leiba Kana îl caută ca să-l arunce în Bahlui.

HÎRZOBEANU: Cum se poate?... Mojîcii au îndrăznit?...

SLUGĂRICĂ: Pe Uliţa Mare, pin Tîrgu-de-Sus şi pin Sfînta Vineri se primblă cete de oameni care par turbaţi şi chiar aici, la poartă, sînt adunaţi vro sută.

HÎRZOBEANU *(îngrijit)*: O sută!... şi ce vreu?

SLUGĂRICĂ: Nu ştiu bine, dar pintre dînşii am zărit pe şatrariul Lipicescu şi l-am auzit aţîţînd norodul în contra miniştrilor.

HÎRZOBEANU: Lipicescu!

SLUGĂRICĂ: Ce-mi poronciți să fac, exelență?

HÎRZOBEANU: Nu te-ai priceput păn-acu, mangositule?... Ia-ndată slujitorii agiei și-mprăștie mojîcii cu bicele... Cît pentru Lipicescu, să-l prindeți și să mi-l aduceți aici... Hai, degrabă... nu holba ochii la mine... Mergi de te-arată vrednic.

SLUGĂRICĂ: Ascult. *(Iese.)*

HÎRZOBEANU *(singur, se preumblă turburat pe scenă)*: Să aibă dreptate vărul Ștefan?... Să ne găsim oare-n agiunul unei revoluții?... Revoluție la noi!... Ce-a zice consulul?... Ce-a zice pașa?... Trebuiesc luate măsuri aspre... Trebuie să mă consultarisesc cu colegii mei, cu Evghenidis, cu Viteazovici... *(Privind în salonul din fund.)* Ha!... iată-i colo, aproape de consulul grecesc... mă duc să le fac cunoscut...

SCENA VIII

HÎRZOBEANU, TARSIȚA

TARSIȚA *(pe pragul ușii din fund)*: Iorgule...

HÎRZOBEANU: Aud?

TARSIȚA: Vin' încoaci... Privește, mă rog... colo... lîngă fereastră, pe duduca Lența cu domnișorul Radu, cum se hlizesc împreună... Nu se lasă unul de altul...

HÎRZOBEANU: Și ce rău găsești dumneta?

TARSIȚA *(coborînd în scenă)*: Răul că-i vorbește lumea și te *katigorisește* pe dumneta ca pe-un părinte fără prevedere... Toți se-ntreabă cu mirare, ce caută Radu-n casa dumnitale?... Ce-l autorisază a fi într-o relație așa de... strînsă cu Lența?... Frate nu-i e, văr nu-i e... prin urmare ce-i?... Logodnicul ei?... Amorezatul...

HÎRZOBEANU: Cucoană Tarsiță, Lența mea au priimit o creștere care-o va opri totdeauna de-a să abate din calea bunei-cuviințe și care-o pune mai presus de toate bănuielele.

TARSIȚA: Nu mă-ndoiesc, Iorgule... dar... știi... gura lumii numai pămîntul o astupă... Cu ce drept Radu se găsește-n casa dumnitale ca-n casa lui?

HÎRZOBEANU: Radu au fost crescut din copilărie cu Lența... Ei sînt ca doi frați.

TARSIȚA: Frați... frați. Eu nu m-aș încrede-n asemine frăție.

(Începe a să auzi sub fereastă un vuiet surd și depărtat.)

HÎRZOBEANU: Ce s-aude?... poate că vine consulul?... *(Merge de se uită în fund.)*

TARSIȚA *(în parte)*: Ce are-n astă-sară?... Îi îngrijit, tulburat... *(Tare.)* Iorgule!

HÎRZOBEANU *(întorcîndu-se)*: Aud?

TARSIȚA: Ce ai, scumpul meu?... Ești neliniștit... pe gînduri.

HÎRZOBEANU: Nimic, nimic.

TARSIȚA: Poate că te-ai mâhnit de protesul ce se zice că vrea să-ți facă Lipicescu?

HÎRZOBEANU: Un protes mie?... Lipicescu?... Cine-au spus așa bazaconie?

TARSIȚA: Bărbatul meu, asară, mi-au dat a înțălege că Lipicescu ar fi pretindarisit că-i ești dator cu o sumă *simandicoasă*.

HÎRZOBEANU: Eu?... lui?... fleacuri... N-am să-i dau nici o para. El, din contra, are socoteli cu mine pentru toți banii ce i-au trecut prin mîni, cît au fost în slujbă la mine.

TARSIȚA: Nu știu... se vorbește de-un sînet al dumnitale de 30 000 de galbini, care s-ar găsi în mînile lui Lipicescu.

HÎRZOBEANU: Un sînet?... 30 000 de galbini?... Ha, ha, ha, ha... Frumoasă poveste!

TARSIȚA: Nu-ți face cruce, Iorgușorule... poveștile din ziua de astăzi s-adeveresc cîteodată... Bărbatul meu au și văzut sînetul.

HÎRZOBEANU: Aș!... a fi avut orbul găinilor.

(Un nou vuiet se aude afară în depărtare.)

TARSIȚA *(în parte)*: Nu crede!...

HÎRZOBEANU *(tresărind)*: Iar?... *(Se apropie de salonul din fund.)* Nu... încă n-au venit!... Oare ce-i împedică? *(Se întoarce posomorît.)*

TARSIȚA: Iorgule... ai ceva care-mi tăinuiești... Nu ești în apele dumnitale...

HÎRZOBEANU: N-am nimică... zău... crede-mă...

TARSIȚA *(luîndu-l de braț)*: Iorgușorule... parcă nu mai ai încredere-n mine, și asta-mi sfâșie inima... Eu, care te iubesc cum n-am iubit pe nime-n lume!... eu, care-aș vrea, cu prețul vieții mele, să te văd fericit!... Ascultă-mă: Nu nesocoti cuvintele mele... Știu desigur că te amenință o mare supărare... o nenorocire chiar.

HÎRZOBEANU: Pe mine?

TARSIȚA: Dar! scumpul meu... De cînd l-ai dat afară pe Lipicescu, ți-ai făcut un dușman primejdios... El acum îi boieri de starea a doua, căci îi spatari.

HÎRZOBEANU: Șatrari vrei să zici?

TARSIȚA: Ba spatari!... i-am văzut decretul... Are bani... mai mulți poate decît dumneta... Are și-o moșie...

HÎRZOBEANU: El?

TARSIȚA: El... Are trecere la boierii divaniști... Se zice că-i bine priimit de însuși pașa... Precum vezi, s-au rîdicat și el între oameni și-au dobîndit o poziție destulă de-naltă... Nu trebuie desprețuit... Dacă-i adevărat că posedarisește un sînet de 30 000 de galbini, n-ar fi lucru de mirare să cîștige protesul și să-ți deie astfeli o lovire serioasă-n avere!

HÎRZOBEANU: N-am grijă.

TARSIȚA *(cu dragoste)*: Iorgușorule... ascultă-mă pe mine, căci mă-nteresez mai mult de mata decît chiar de mine însami... O știi...

HÎRZOBEANU *(pătruns, sărută mîna Tarsiței)*: O știu, surioară.

TARSIȚA: Decît să te expozarisești a fi tras în giudecată... a fi supărat... a fi calicit poate... Mai cuminte-ai urma iertînd pe Lipicescu, dacă ți-au

greșit... Mai măreț ar fi din parte-ți să-l tratarisești ca pe-un om de casă, ca pe-un copil crescut de dumneta; să-l agiuți a să-nălța pe scara soțială, să-l scoți la neamuri, să-l însori c-o fată de boieri... chiar și c-o fată din *protipenda*...

HÎRZOBEANU: Cum?...

TARSIȚA: Căci urmînd astfeli, ai să fii admirarisit de lume. Toți au să zică, cu toată dreptatea: Cît de mare, cît de *evghenist*, cît de puternic îi vornicul Iorgu Hîrzobeanu, dacă cireacii lui agiung boieri mari!

HÎRZOBEANU: Poate să ai dreptate, draga mea Tarsiță.

TARSIȚA: Am, Iorgușorule, nu te-ndoi, căci îți grăiesc din adîncul inimii... din dragoste...

HÎRZOBEANU *(sărutîndu-i mîna)*: Scumpa mea!... odorul meu!

(În tot timpul scenei acesteia, Neamuș se învește pe la ușile din fund și urmărește cu ochii pe Tarsița.)

SCENA IX

TARSIȚA, HÎRZOBEANU, NEAMUȘ

NEAMUȘ: Frumos!... bravo, cucoană Tarsiță!... bravo, cucoane Iorgule!

TARSIȚA *(în parte)*: Bărbatu-meu!

NEAMUȘ: Vă retrageți deoparte din bal ca să vă dismierdați, ca să vă ciuguliți ca doi hulubași. A!... de mult vă pîndeam eu... În sfîrșit, v-am prins!

HÎRZOBEANU: Se poate... dar, te rog... nu răcni... nu face scandal...

NEAMUȘ: Știu eu cum să mă port în adunare. *(Tare.)* Cucoană Tarsiță...

HÎRZOBEANU: Mai încet, te rog...

NEAMUȘ *(apropiindu-se de Tarsița, îi zice furios, dar mai încet)*: *Kera mu*, mîni vom merge la dicasterie.

TARSIȚA: Alecule...

NEAMUȘ: Taci, muiere nerușinată...

HÎRZOBEANU: Mai încet, mai încet...

NEAMUȘ *(încet)*: Taci, muiere nerușinată... De mîni nu-i mai fi agoaie.

TARSIȚA: Ah! *(Cade pe fotoliu în dreapta, cu batista la ochi.)*

NEAMUȘ: Cît pentru dumneta, vere... cucoane Iorgule...

HÎRZOBEANU: Sîsss!

NEAMUȘ *(încet)*: Cît pentru dumneta, vere... cucoane Iorgule... așteaptă-te la o răzbunare de care te-i simți cît îi trăi.

HÎRZOBEANU: Să nu te-mpingă păcatul, că te dau afară din prezidenție.

NEAMUȘ: Mai degrab' îi cădea tu din minister decît eu de pe scaunul de prezident, și păn-atunci am să te rad în protesul tău cu Lipicescu, să te osîndesc a-i plăti 30 000 de galbini.

HÎRZOBEANU: Cum?... există acel sînet?

NEAMUȘ: Existariseşte!... A! cucoane Iorgule, m-ai necinstit?... am să te calicesc.

HÎRZOBEANU: Sîsss!

NEAMUȘ *(cu vocea înăbușită)*: Să te las lipit pămîntului.

(Se aude afară un zgomot mai accentuat. Muzica încetează.)

SCENA X

PRINCESA, POSTELNICEASA, ELENA, RADU, EVGHENIDIS, VITEAZOVICI, TARSIȚA, NEAMUȘ, HÎRZOBEANU, VULPE, TRUFANDACHI, LIPICESCU, INVITAȚI, POPOR

POPORUL *(afară)*: Ho... ho!... Capra... Prindeți capra, măi...

TRUFANDACHI *(afară)*: Ah!... *aman!... aman!...*

POPORUL *(afară)*: Au scăpat țapul... ha, ha, ha...

TRUFANDACHI *(afară)*: *Epanastasis!... (Intră în salonul din fund, strigînd:) Epanastasis, arhonta!*

VULPE *(alergînd după Trufandachi)*: Răscoală... săriți... agiutori!...

TOȚI *(în salonul din fund)*: Ce este?... ce este?... Răscoală!...

(Vin spărieți în salonul de pe scenă. Mulți dispar în toate părțile.)

HÎRZOBEANU: Răscoală?... Fugi, Tarsiţo, în cabinetul meu...

(Tarsiţa fuge în stînga.)

TRUFANDACHI *(în uniformă de prefect, fără şapcă şi fără sabie-n teacă)*: Unde-i *eklambrotato* ministro?

HÎRZOBEANU: Trufandachi?... prefectul de Hîrlău!

TRUFANDACHI: *Epanastasis, bei mu... ke* la ţinuturi, *ke* la mosiile, *ke* aiţe la Iasi.

HÎRZOBEANU: Cum?

TRUFANDACHI: Ţarani s-a sculato... tirgoveţi s-a sculato... m-a alungato... m-a...

HÎRZOBEANU: Unde?

TRUFANDACHI: La mosie la Arbureni, *ke* aiţe la porta *evgheniei*-voastre.

TOŢI: Aici, la poartă?

TRUFANDACHI: *Neski...* m-a rapito *to spati. (Arată teaca goală.)*

VULPE: Şi mie şlicul din cap... nişte blăstămaţi de pe uliţi.

TRUFANDACHI: *Neski, neski...* hoţi!... Ienicheri!... Eu cu *arhon* Vulpe veneam in fuga mare de la Arbureni ca se ne zaluimo che s-a rasvratito ţarani.

TOŢI: Cum se poate?

TRUFANDACHI: *Neski...* de-abea am scapato de la munele lor si am dato aiţe peste alta belea... Cum ziţe vorba: Am scapato de draco si am dato peste tata-so dimisale...

HÎRZOBEANU: Nu vă-nţăleg... ţăranii?... tîrgoveţii?... dracu?... tată-său?... Tălmăciţi-vă curat.

TRUFANDACHI: *Bei mu,* la Arbureni...

VULPE: Las' să spun eu... la Arbureni...

TRUFANDACHI: *Ohi,* eu... La porta exelenţiei-voastre.

VULPE: Nu aşa... la poartă... ba la moşia răzăşilor... cum s-ar prinde...

HÎRZOBEANU: Ei bine!... La Arbureni ce s-au întîmplat?...

SCENA XI

Cei denainte, ARBORE (se arată în fund)

ARBORE: Iată ce s-au întîmplat, boieri dumnevoastră!... Să v-o spun eu.

TOȚI: Moș Arbure... grăiește... grăiește...

ARBORE *(înaintînd în mijlocul scenei)*: Dumnealui, banul Vulpe... îl cunoașteți?... Iată-l! priviți-l bine... Așă-i că-și poartă numele-n față?... Dumnealui îi vecin de moșie cu răzășii din Arbureni, și ca Vulpoi și ca vecin s-au pus la pîndă de mai mulți ani ca să hrăpească pămîntul bieților locuitori... că mare dulce-i, se vede, bucățica săracului în gura bogatului!... cînd mai cu samă bogatu-i pravoslavnic ca dumnealui, om cu frica lui Dumnezău, care se spovăduește și se-mpărtășește de cinci ori pe an!... S-au cercat cu binele... cum s-ar prinde... s-au gudurat pe lîngă români, doar i-a înșăla, după obicei; dar, ieșind abraș, au luat, în sfîrșit, calea lungă și sucită a giudecății... Pe la mijlocul calei au dat de-un pehlivan cucuiet tocmai sus... sus, pe scaunul prezidenției Divanului domnesc... Înțălegeți de cine-i vorba?

NEAMUȘ: De mine?

ARBORE: D-apoi de cine?... de Nastratin Hogea?... Marele aga Neamuș... ș-aista-i mare, din păcate!... Aga Neamuș, de cum au prins la mînă șușaneua dreptății, și-au zis în gîndul lui: Dumnezău mi-au dat două brațe... pentru ce?... pentru ca să ieu cu-amîndouă mînile, și-n dreapta și-n stînga, și de la Stan și de la Bran, și de la creștin și de la păgîn... Creștinul sînt eu, boieri, și păgînul, banul Vulpe!... Cum au zis, așa au făcut... Au luat de la mine patru sute de galbini, făgăduindu-mi glasul dumnisale, și pe de-altă parte cinci sute de la Vulpe, făgăduindu-i că i-a face maioritate în Divan.

NEAMUȘ: Minciuni!

ARBORE: Să se zgîrcească mîna celui care-au luat banii?... Răspunde!... Ș-așa cumpăna dreptății au tras în partea celui fără dreptate!... Nu trecu o săptămînă, și stăpînirea milostivă trimise poronci de-mplinire ispravnicului de Hîrlău, lui *kir* Trufandachi... Vreți să-l videți, boieri?... Iată-l!... Nu-i frumos, da-i șiret... Dumnealui au fost halvagiu vestit peste Dunăre, și prin urmare dincoaci de Dunăre au fost chitit ca numai bun de-administrat țara... Sărmană țară!... Cum ai agiuns de rîsul veneticilor!... Într-o zi luminată cu soare... Adică multe mai vede soarele-n țara noastră!... Într-o zi, pomenitul *kir* Trufandachi, halvagiu-ispravnic, împreună cu banul Vulpoi, întovărășiți de-o ceată de slujitori, sosesc pe neașteptate la Arbureni... știți? ca boala-n trupul omului!... Ei aduc un plug și-ncep a tăia moșia răzășilor în două... Boii trag din greu, căci însuși pămîntul părea a să lupta împrotiva hoției!... brazda se-ntinde neagră ca păcatul de-a lungul cîmpului... Cînd, deodată iesă dintr-un rădiu o romîncă naltă cu pruncușoru-i la țîță... Ea vine sumeață-n fața calăilor, pune copilul la picioarele boilor și zice: „Ați venit să ne luați hotește moșia strămoșască?... Na!... trageți încalte brazda peste unicelul meu, pentru ca să nu rămîie pe lume peritor de foame!... Trageți!..." Și romînca, dreaptă, mîndră, vitează, se părea atunci că crescuse naltă cît naltul ceriului și fulgera cu ochii împregiurul ei!... Așa este, Vulpe?... Așa este, ispravnice?

PRINCESA: Bravo, romîncă!

ARBORE: Deocamdată-ați rămas încremeniți amîndoi; dar văzînd dinaintea voastră numai o biată femeie ș-un biet copilaș, ați prins la inimă ș-ați poroncit slujîtorilor s-azvîrle copilu-n cîmp... Așa este, ispravnice? așa este, Vulpe?... Cînd, ce să videți?... Unde-ncepe-a pîrîi rădiul, unde iesă deodată vro sută de români cu ciomege și

cu topoare, viind ca zmeii, răcnind ca leii... dar cînd să puie cangea pe hoți... tufă!... și ispravnic, și Vulpoi, și slujîtori o luasără la sănătoasa, de nu le zăreai călcăile... Dusu-s-au pîrle, ca vîrtejul de toamnă, în răcnetul românilor care strigau în urma lor: La oarba!... la oarba!... Iată ce s-au întîmplat la Arbureni!

RADU *(uimit, esaltat, cu lacrimile în ochi)*: Care-i romînca ceea?... Unde-i, să merg în genunchi ca să mă-nchin ei... Carii sînt românii acei voinici?... să merg ca să-i strîng la peptul meu?... *(Către Neamuș, Trufandachi și Vulpe.)* A! mizerabili! mizerabili!... Voi sînteți răzvrătitorii, voi vînzătorii sîntei dreptăți!... Peste voi s-ar cuveni să treacă ferul plugului!

TOȚI *(căutînd să liniștească pe Radu)*: Radule...

RADU: Lăsați-mă!... indignarea și lacrimile mă-năduș cînd aud asemene infamii în biata Moldovă!... Ș-apoi vă mirați că spiritele ferb, că dorul de răzbunare crește-n inimi?... Eu mă mir cum de n-a izbucnit păn-acum o revoluție mîntuitoare?... dar bun e Dumnezeu!... Ora va suna!

(Se aude sub fereastă zgomot mare, strigăte și larmă.)

TOȚI: Ce este?... ce este?

RADU *(transfigurat)*: Ora a sunat!

SCENA XII

Cei denainte, SLUGĂRICĂ, STOLNICUL

POPORUL *(afară)*: Ho!... ho!... — Nu da, guleratule! — Valeu! — Pe dînșii, măi! — La pari, la pari! — Dați de moarte! — Prindeți ciocoiul! — Ho... hooo!...

(Se aude zgomot de luptă, tropot de cai și zinghenit de săbii.)

SLUGĂRICĂ *(spăriet, rupt, stîlcit)*: Exelență... fugiți... tălharii!... m-au ucis!...

TOȚI: Viț-aga bătut?... Cum, cum?...

SLUGĂRICĂ *(căzînd pe un scaun)*: Norodul!... Mi-ați poroncit să ieu oamenii agiei ca să-mprăștii bandele de pe uliți... Am ieșit cu slujîtorii călări, am dat iuruș; dar, în loc să-i alungăm noi pe dînșii, ne-au alungat ei pe noi păn-aici în ogradă. Priviți în ce hal m-au adus!... Valeu!

VITEAZOVICI: Mojîcii!... trebuie-mpușcați!

ARBORE: Mojîci, mojîci, dar mulți... Nu cerca marea cu degitul.

POPORUL *(afară)*: Ce batgiocură-i asta? — Să hăituiască norodul cu slujîtori? — Răzbunare! răzbunare! Gios ciocoii! — Gios aga!

LIPICESCU *(afară)*: Gios aga... gios miniștrii!

POPORUL *(afară)*: Gios miniștrii!

VITEAZOVICI: Ce zic?... gios miniștrii!... Soldații... să vie soldații... Viț-agă, aleargă-ndată la cazarmă.

SLUGĂRICĂ: Ba, aleargă dumneta dacă vrei... Eu m-am săturat de buchisală.

LIPICESCU *(afară)*: Afară ministeriul!

VITEAZOVICI: Iar? *(Deschide fereasta.)* Măi, beților, cum îndrăzniți?... oi aduce tunurile...

POPORUL *(afară)*: Oarba!... la oarba!...

(Afară se aud șuierături.)

VITEAZOVICI: *Șelma!*

LIPICESCU *(afară)*: *Șelma-i* ficiorul tată-tău.

(O peatră aruncată sparge un geam.)

VITEAZOVICI: Aruncă cu bolovani?... Ah! *ti padleț!* *(Azvîrle un scaun pe fereastă.)* Na!

POPORUL *(afară)*: Ho... o... o!

(Petrele curg în fereste, una lovește pe Viteazovici la cap.)

VITEAZOVICI: Valeu!... mi-au spart capul, tălharii!

ARBORE: Ian să văd... *(Examină capul lui Viteazovici.)* Nimică... o zgîrîitură... Vin' de-ți pune-un bleastur... *(Duce pe Viteazovici în dreapta.)*

(Se aud lovituri de topoare în ușile din dreapta.)

STOLNICUL *(alergînd)*: Cucoane, sparg ușile de gios cu toporul... Fugiți!

POSTELNICEASA: Vin sus ienicerii!... Ah! ah! ah! *(Leşină.)*

EVGHENIDIS: Au leşinat Todosia?... *(Aleargă lîngă ea, o ridică pe braţe şi o duce în camera din dreapta.)*

ARBORE *(ieşind din dreapta)*: Da ce mai este?... Au lovit-o şi pe cucoană?

EVGHENIDIS: Sîntem perduţi... Poporul năvăleşte pe scări... *(Intră în dreapta.)*

ARBORE: De-aceea fugi?...

(Zgomot mai aproape.)

TOŢI: S-au suit!... sînt la uşa salonului din fund!

RADU: Doamnă princesă... Elenă... vă rog, retrageţi-vă-n apartamentul de-alături.

ELENA: Eu nu mă despart de tatăl meu. *(Se lipeşte de Hîrzobeanu.)*

PRINCESA: Să mă retrag de-aici, eu?... O! nu; spectacolul e prea interesant... *(Se pune pe canapé.)* Şi chiar mă aşăd la locul întîi, ca să-l văd mai bine...

POPORUL *(afară, zgîlţîind uşa salonului din fund)*: Stricaţi uşa, măi... Adă toporul!

(Se aud loviri în uşă, pe dinafară.)

TOŢI *(îngroziţi)*: A!

RADU: Nu vă spărieţi, nu vă desperaţi... Merg să vorbesc poporului. *(Se îndreaptă răpide spre uşa salonului din fund şi iese.)*

ELENA *(îngrijită)*: Radule...

PRINCESA: Nobil suflet!... El se expune pentru toţi.

RADU *(deschide uşa din fund şi se prezintă poporului)*: Oameni buni!...

(Se aude zgomot mare în popor.)

POPORUL *(afară)*: A... a... a!...

POPORUL *(năvălind în salonul din fund)*: Dreptate, că ucidem tot!... dreptate!

RADU *(mănţinîndu-i)*: Staţi, staţi!...

TOŢI *(îngrijiţi)*: A! *(Se grupează deoparte.)*

SCENA XIII

Cei denainte, STÎLPEANU

STÎLPEANU *(iese din cabinetul din stînga şi se prezintă măreţ dinaintea poporului)*: Ce este, oameni buni, ce vreţi?

POPORUL: Cuconul Ştefan!... Să trăiască cuconul Ştefan!

STÎLPEANU: Să trăiţi cu toţii, feţii mei!... Spuneţi-mi ce vă tulbură?... Ce doriţi?

POPORUL: Dreptate, cucoane, dreptate! — Aga ne-au ucis pe uliţi cu slujîtorii.— Jidanii ne-năduşă. — Pînea-i făcută cu făină aprinsă.— Carnea-i de vite bolnave.— Sîntem jăcuiţi din toate părţile. — Ne-au agiuns cuţitul la os.— Să-l deie afară pe aga.— Gios aga!

LIPICESCU *(ivindu-se pe deasupra capetelor poporului)*: Gios miniştrii!

ARBORE *(arătînd pe Lipicescu)*: Iaca Iuda!

RADU: Tăcere!... Voi espune eu plîngerile voastre.

POPORUL: Grăieşte, grăieşte, domnule Radu!

RADU *(pe pragul uşii din mijloc)*: Domnilor miniştri! ţara sufere de multe rele... Poporul e călcat în picioare!...

POPORUL: Aşa, aşa, păcatele noastre!

RADU: Poporul e bun, poporul e răbdător... dar şi răbdarea are margini... El s-a deşteptat, în fine, din somn, s-a ridicat din înjosire, şi-a adus aminte că e român!... El cere dreptate pentru toţi, pentru cei mici ca şi pentru cei mari... parte dreaptă... Aşa e, oameni buni?

POPORUL: Aşa, aşa...

LIPICESCU: Toţi, afară de miniştri!

RADU: Tăcere!... Poporul s-a oţerit de monstruoasa învoire dată lui Zaharachi, ca să facă din sătenii ţării robii lui; el cere să se desfiinţeze acel pact de crudă şerbire.

STÎLPEANU: Se va desfiinţa!

RADU: Poporul s-a îngrozit de năvălirea vagabonzilor pe pămîntul Moldovei; el cere să se rînduiască comisii pentru cercetarea și izgonirea lor.

STÎLPEANU: Se vor rîndui!

RADU: Poporul se simte umilit de a vedea în Cameră, ca reprezintanți ai țării, oameni impuși prin corupție și amenințări... el cere depărtarea lor din sînul Obștestei Adunări.

STÎLPEANU: Vor fi depărtați!

RADU: Poporul a fost maltratat pe strade de zbirii agiei... el cere schimbarea agăi și darea lui în judecată.

STÎLPEANU: Fie!

RADU: Sînteți mulțămiți, oameni buni?

POPORUL: Dar, dar! — Să trăiască cuconul Ștefan! — Să trăiască domnul Radu!

LIPICESCU *(arătîndu-se)*: Poporul cere mai presus de toate demisionarea miniștrilor care-au făcut tot răul.

POPORUL: Dar, dar! — Afară miniștrii!

STÎLPEANU: Liniștiți-vă, copii!... Ministeriul întreg au demisionat, pentru ca să împace obștia... Măria-sa Vodă m-au însărcinat pe mine însumi ca să formez noul minister... Sînteți mulțămiți?

POPORUL: Sîntem, sîntem.— Ura! — Să trăiască noul ministru! — Hai să luăm muzică, să ne primblăm pe uliți.— Ura... a... a!

(Poporul se retrage cu zgomot pe sub fereastă, în sunetul muzicei.)

SCENA XIV

Cei denainte, VITEAZOVICI, POSTELNICEASA, TARSIȚA

VITEAZOVICI *(întră furios, cu un bleastur pe frunte)*: Am demisionarisit eu?... Cînd?

EVGHENIDIS *(ieșind din dreapta)*: Cînd am demisionarisit?

STÎLPEANU: Dacă n-ați dat demisie, v-au depărtat chiar Vodă, pentru ca să liniștească orașul.

VITEAZOVICI: N-aveam oaste? n-aveam tunul?
ARBORE: Care?... cel dogit?
STÎLPEANU: Nu vă supărați... Mai bine mulțămiți lui Dumnezău c-ați scăpat teferi din ghearele norodului.
EVGHENIDIS: Om protestarisi la Petersburg și la Constantinopoli... *(Iese.)*
VITEAZOVICI: Hai la pașa... *(Iese.)*
ARBORE: Priviți-i... de-abia dați afară din slujbă, și țup! în opoziție!
STÎLPEANU: Afară de vărul Iorgu, care-i om întreg la minte.

(Hîrzobeanu șede abătut pe canape lîngă princesa.)

PRINCESA *(încet, lui Hîrzobeanu)*: Iorgule, rîdică-ți funtea că te privește copila ta.
HÎRZOBEANU *(ridicînd capul, întinde brațele Elenei)*: Scumpa mea Lență!...
ELENA *(aruncîndu-se în brațele tatălui său)*: Tătuță!...
PRINCESA *(sculîndu-se)*: În sfîrșit m-am învrednicit și eu a videa o revoluție în țara mea!... Am petrecut de minune... *(Lui Stîlpeanu, luîndu-i brațul.)* Domnule ministru, reclam protecția dumnitale ca să mă duci acasă.

(Toți se retrag. Hîrzobeanu, Elena, Radu și Arbore rămîn deoparte.)

(Cortina cade.)

ACTUL V

Același decor; ușile însă sînt închise și portretele sultanului și a împăratului Necolae sînt scoase.

SCENA I

ARBORE *(ieșind din stînga, pe gînduri)*: Măi, măi, măi!... adică mare farmec or fi mai avînd puterea și mărirea, de vreme ce nu se pot mîngîia boierii cînd cad de-a rostogolul din culmea lor... Dure-

roasă-i tumba!... Bietul cuconu Iorgu!... îi tot posomorît din noaptea cea furtunoasă care l-au răsturnat din minister... parcă-i tot ninge și-i plouă... oftează, n-are poftă de mîncare, i-au perit somnul, ba-ncă vorbește cîteodată și singur... și pare muncit de teama sărăciei, de cînd i-au deschis protes nopîrca cea de Lipicescu... Astă-noapte m-au întrebat dacă-i greu de-a fi sărac pe lume? Ba, zău, mai ușor nici că se poate, cucoane, i-am răspuns, atunci cînd omul îi sărac și curat. Eu unul știu că n-aș mai tînji după săcături ca acele care fură mințile boierilor... Am fost și eu boier odinioară, boier de nu mai știu care stare... coșcogea ban!... Îmi zicea lumea banul Arbure!... dar de cînd am dat de bani calpi, ca banul Vulpe, m-am lepădat de boierie și m-am lipit de răzășie... Sărac și curat!... *(Privește împregiur și în salonul din fund.)* Bree!... ce pustiiu în casa asta!... Nici țipenie de lingău pin saloane și pe scări!... Lipsește mierea, se duc mustele...

SCENA II

ARBORE, PRINCESA (intră prin fund)

PRINCESA: Moș Arbure, unde-i Iorgu?

ARBORE: Cole, alături, în ietac, cucoană.

PRINCESA: Ce face?

ARBORE: Duce dorul ministeriului și grija protesului.

PRINCESA: Azi se caută procesul?... Luat-au vrun advocat?

ARBORE: Nu cred, cucoană; boieriul nădăjduiește în sfînta dreptate a divaniștilor...

PRINCESA: Slabă nădejde!

SCENA III

ARBORE, PRINCESA, STÎLPEANU

STÎLPEANU *(intrînd)*: Arbure! Ursule!

ARBORE: Cine mă cheamă pe nume?

STÎLPEANU: Ce face vărul Iorgu?... Nu se gătește să meargă la Divan?... Boierii divaniști au început a s-aduna.

ARBORE: Și-or fi ascuțînd bricele; însă boieriul pare a nu să teme de-a fi ras.

PRINCESA: Ce nebunie!... Toată averea lui e în pericul... Trebuie să-i vorbim numaidecît.

ARBORE: Iată-l... faceți-i un *engomion*.

SCENA IV

ARBORE, PRINCESA, STÎLPEANU, HÎRZOBEANU

STÎLPEANU: Vere Iorgule, ce faci?... la ce te gîndești?... Peste-un ceas începe proțesul... și dumneta stai pe loc?

HÎRZOBEANU: Ce vrei să fac, vere Ștefane?...

PRINCESA: Să mergi la Divan ca să te aperi...

HÎRZOBEANU: Eu?... să mă duc ca să mă găsesc față cu ciocoiul meu dinaintea giudecății?... Prea mare cinste-ar fi pentru ticălosul de Lipicescu.

STÎLPEANU: Nu-i vorba de cinste... Cînd te calcă hoții, cinstea nu te oprește de-a te lupta în contra lor.

HÎRZOBEANU: Nu, vere!... Ciocoii pot să ne fure, să ne vîndă, să ne calicească, să ne ucidă chiar... fie! dar noi să nu ne-ngiosim a ne măsura cu dînșii niciodată.

PRINCESA: Îmi place mîndria ta, Iorgule, ș-o înțăleg... dar ie sama că zăstrea Lenței este în rizic.

HÎRZOBEANU *(turburîndu-se)*: Zăstrea Lenței!...

PRINCESA *(la ușa din dreapta)*: Lenţo!

SCENA V

Cei denainte, ELENA

ELENA *(viind)*: Cine mă cheamă?... A!... doamna princesă?

PRINCESA: Vin', dragă, de unește glasul tău cu al nostru, ca să convingem pe tatăl tău că trebuie să meargă la Divan, pentru ca să se apere în contra lui Lipicescu... Toată averea voastră, tot viitoriul tău sînt astăzi în gioc... și tatăl tău nu vrea...

ELENA: Nu voiește să cerșească dreptate?... *(Se aruncă în brațele lui Hîrzobeanu.)* Bine faci, tătuță.

PRINCESA *(în parte)*: Drăguța mea!...

SCENA VI

Cei denainte, RADU

RADU *(intrînd răpide)*: Cucoane Iorgule... nu-i timp de perdut... Alergați îndată la Divan... judecătorii s-au adunat, și Lipicescu se laudă-n gura mare că-i sigur de izbîndă...

HÎRZOBEANU: Fie!

TOȚI *(afară de Elena)*: Iorgule! — Vere Iorgule! — Cucoane Iorgule...

HÎRZOBEANU: În zădar mă-ndemnați... Nu mă duc... Facă-să cu mine ce-a vrea Dumnezău.

RADU: Cucoane Iorgule, dacă nu voiți să vă găsiți față cu mizerabilul ce vă persecută, dați-mi voie mie să pledez în numele domniei-voastre... Am venit numai într-o fugă ca să vă cer această învoire... Nu mi-o refuzați... vă rog... Aș fi așa de fericit să lupt din toate puterile pentru interesele domniei-voastre și să probez că n-a perit încă dreptatea în țara noastră.

HÎRZOBEANU: Radule...

ELENA *(înaintînd și dînd mîna lui Radu)*: Mergi, amicul meu... Însami eu te îndemn și te rog, în numele părintelui meu, ca să demaști pe trădător.

RADU: Alerg... și am încredere c-oi reuși. *(Iese.)*

ARBORE: Hai și eu... Duducă Lență, auzit-ai vrodată pomenind de sfîntul Ioan Gură-de-aur?... Să fii încredințată că Radu a să vorbească la Divan mai dihai decît el. *(Iese.)*

STÎLPEANU: Acum, vin' degrabă, Iorgule, de fă o împuternicire lui Radu, ca advocatul dumnitale, și mi-o dă să i-o duc la Divan.

(Întră în stînga cu Hîrzobeanu.)

SCENA VII

ELENA, PRINCESA

PRINCESA *(după o mică tăcere)*: Lenţo... caută drept în ochii mei...

(Elena se uită cu mirare la princesa.)

PRINCESA: Răspunde: nu-ți spune inima nimică?

ELENA *(coborînd ochii și uimită)*: Nu...

PRINCESA: Minți!... ochii îți strălucesc... Ai o presimțire de-o mare bucurie.

ELENA *(turburată)*: Eu?

PRINCESA *(luînd-o de mînă)*: Nu te tulbura, drăguliţa mea... Eu te considerez ca pe copila mea și doresc fericirea ta... Vin' cole lîngă mine... am să-ți destăinuiesc un mare secret...

(Se pun amîndouă pe canape.)

PRINCESA: Știi, scumpă Lențușoară, ce ne-am pus în gînd eu și cu vărul Ștefan?... Ne-am pus în gînd să te măritățm... O!... nu te spăria... Dorința noastră este ca să realizăm visul tău cel mai drăgălaș, iar nicidecum să-l stîngem... Spune-mi dar fără sfială... cu cine-ai vrea tu să te cu-

nuni?... c-un tînăr cuconaş de starea-ntîi, fudul, crescut la Cuculi?

(Elena zîmbeşte şi face semn din cap că nu.)

PRINCESA: C-un baron neamţ?

(Elena face asemene semn negativ.)

PRINCESA: C-un cneaz rus?

(Elena face asemene semn negativ.)

PRINCESA: C-un *beizade* de la Fanar?

ELENA: Princesă, sînt româncă şi voi să fiu soţia unui român.

PRINCESA *(sărulînd-o)*: Bravo, îngeraşule, m-aşteptam la acest răspuns din parte-ţi... Acum să videm cine să fie oare fericitul Făt-Frumos la care se gîndeşte Ileana Cosînzana?... Negreşit el este de-o natură mai aleasă şi are un suflet măreţ şi plin de iluzii frumoase ca al tău... El iubeşte Patria mai presus decît chiar pe tine, şi tu eşti mîndră de-a avea o asemene scumpă rivală?

ELENA: O! dar, dar!

PRINCESA: El are o misie sacră de-mplinit în ţara lui şi nimic nu-l sparie pe lume, căci are lîngă dînsul doi îngeri păzitori: amoriul Patriei şi amoriul tău... El despreţuieşte chiar moartea şi ştie a înfrunta cu bărbăţie chiar furia unui popor turbat, precum a înfruntat-o în noaptea cea de răscoală...

ELENA *(exaltată)*: O! dar, dar!

PRINCESA: Cine altul decît Radu poate fi dar eroul închipuirii tale?... Este altul?

ELENA *(ascunzîndu-şi obrazul în sînul princesei)*: Ba nu, nu-i altul decît el...

PRINCESA: Îngeraşule!... De mult eu v-am unit pe amîndoi în inima mea... Sînteţi demni unul de altul... Radu te iubeşte... o ştii?

ELENA *(zîmbind şi coborînd ochii)*: O ştiu.

PRINCESA *(se scoală)*: Zău?... Şi eu credeam... Ei, dac-o ştii, *mademoiselle*, primeşte din partea nunei tale acest şirag de mărgăritar pentru ziua cununiei tale...

ELENA *(luînd șiragul)*: A!... princesă...

PRINCESA: Ș-acum hai în camera ta să te ornez cu el, pentru ca să mai văd o dată cum eram eu acum triizăci de ani.

ELENA *(sărutînd mîna princesei)*: Scumpa me protectoare... ești bună și iubitoare ca mama me.

PRINCESA *(uimită)*: Taci, nu mă face să plîng... tocmai acum cînd mă sîmt întinerită prin fericirea ta.

SCENA VIII

PRINCESA, ELENA, STÎLPEANU

STÎLPEANU *(ieșind din stînga)*: Iaca împuternicirea... mă duc iute s-o dau lui Radu.

PRINCESA: Și-i spune, spre încurajare, că Elena și eu îi pregătim o surpriză care l-a nebuni de bucurie.

STÎLPEANU: Am înțăles... alerg. *(Iese.)*

PRINCESA: Ce diplomat profund! *(Întră cu Elena în dreapta.)*

SCENA IX

HÎRZOBEANU *(întrînd trist și pe gînduri)*: Vărul Ștefan mă-ndeamnă s-o mărit pe Lența cu Radu, după ce va cîștiga procesul meu... Sărmana copilă!... ea nu mai are nici o zăstre!... Cheltuielile nebunești ce-am făcut în vremea ministeriului meu și tălhăriile lui Lipicescu, care-mi avea toată averea-n mîni, m-au ruinat!... Și de-a fi să mă osîndească Divanul a plăti banii reclamați de hoțul de ciocoi... rămîn calic!... Sărmana copilă!... deprinsă a trăi în lux, ce-o să devie în mizerie?... Cum s-o mărit c-un om care n-are nimic?... Ce-o să mă fac eu însumi?... Să merg a trăi de pomană la vărul Ștefan sau la altul?... Mai bine moarte!... Ah! blăstămat să fie ceasul cînd m-au mușcat șărpele ambiției de inimă!... Am perdut viitoriul copilei mele! *(Cade obosit pe canape.)*

SCENA X

HÎRZOBEANU, TARSIȚA (în delir)

TARSIȚA *(cu voce dureroasă)*: Iorgule...

HÎRZOBEANU *(tresărind)*: Tarsița!...

TARSIȚA: Eu!... Vezi în cel hal sînt?...

HÎRZOBEANU: Îmbrăcată-n negru?...

TARSIȚA: Vin de la dicasterie!... m-am despărțit!... m-au lăsat bărbatu-meu din pricina ta!...

HÎRZOBEANU: Cum?

TARSIȚA: A!... mă mai întrebi cum?... Nu știi cît era de zuliar?... Ai uitat scena cea de la bal, cînd ne-au surprins împreună?... De-atunci n-am mai avut zile bune; am pătimit toate vărvăriile din partea lui!... am fost tratarisită mai rău decît o slujnică!... și astăzi, după ce ne-am înfățoșat la dicasterie, el m-au alungat din casă... *(Plîngînd.)* Am rămas pe uliți, Iorgule, fără nici o protecție, hulită de toți, arătată cu degitul!... și toate-aieste umiliri pentru ce?... pentru că te-am iubit pe tine, Iorgule, pentru că ți-am făcut toate jărtfele, pentru că, orbită de dragoste, am călcat în picioare datoriile mele de soție... Iată răsplata ce-am dobîndit: sîngurătatea, sărăcia, disprețul!... Ah! Iorgule, nu mă părăsi...

HÎRZOBEANU: Sărmana!

TARSIȚA: Fie-ți milă de mine... Nu mă lăsa peirei...

HÎRZOBEANU: Nu, nu, Tarsițo... Liniștește-te.

TARSIȚA *(plîngînd mai tare)*: Ah! nu pot, nu pot, căci mi-i sufletul plin de amar... Sîmt că nebunesc cînd privesc soarta ce m-așteaptă... dacă tu nu mi-i întinde-o mînă de-agiutori, dacă tu nu mă-i rîdica din cădere, dacă tu, care ești bun, drept, nobil, generos, nu mă-i pune-n fața lumii alături de tine, pentru ca să fie sîlită lumea a mă respecta...

HÎRZOBEANU: Dragă Tarsiță... tot ce mi-a fi prin putință...

TARSIȚA: Tot îți este cu putință, scumpul meu, dacă mai păstrezi un pic de iubire pentru mine... Iubirea ta mi-au dat cea mai mare fericire pe pămînt, mie, care mă credeam osîndită a nu mai cunoaște fericirea în viață... Iubirea ta poate să-mi deie tot ce-am perdut, poziție, nume, considerație....

HÎRZOBEANU: Înțăleg că sînt datori a șterge lacrimile ce verși din cauza mea, ș-a te rîdica mai presus decît ai fost păn-acum... Așa cere sfînta dreptate... dar ce poziție pot să-ți dau eu acum, cînd nu-mi mai rămîne decît puțin, foarte puțin din averea mea... acum, cînd mă văd amenințat de-o ruină desăvîrșită prin procesul lui Lipicescu?... Ce trai o să-ți pregătesc?... un trai de lipsuri, de zile negre...

TARSIȚA: Ah! Iorgușorule, nu mă sparie sărăcia cu tine-mpreună... dar dacă m-ai asculta pe mine, noi am putea duce înc-o viață plăcută și-mbelșugată.

HÎRZOBEANU: Cum?... Nu mai am nimic, dac-oi fi condemnat a plăti acele 30 000 de galbini.

TARSIȚA: Ascultă-mă: am văzut pe Lipicescu... pe spatariul Lipicescu; l-am mustrat că ți-au deschis proțes, și știi ce mi-au răspuns?... Mi-au răspuns că desperarea l-au împins să facă acest pas... El iubește pe Lența.

HÎRZOBEANU: Ce?... el?

TARSIȚA: El!... Ar fi-n stare să te slujască toată viața lui în genunchi, numai dac-ar putea căpăta mîna Lenței... Ce să-i faci?... îi tînăr... are inimă... are și ambiție nobilă, de vreme ce visază a fi ginerele vornicului Hrzobeanu!... Nu cred să merite osîndă pentru asta...

HÎRZOBEANU: Auzi, ciocoiul!

TARSIȚA: Nu mai e ciocoi acum... îi boieri ca toți boierii, are bani, are rang de spatari... și astăzi el sîngur îi în stare să te ferească... să ne ferească pe-amîndoi de sărăcie.

HÎRZOBEANU: Nu-nțăleg...

TARSIȚA: El s-au giurat dinaintea icoanelor că-i sigur să cîștige procesul... și nu mă-ndoiesc, pentru că s-au agiuns c-o parte din divaniști... Cît pentru Neamuș, știu c-au luat o mie de galbini de la Lipicescu... Procesul îi perdut pentru dumneta...

HÎRZOBEANU *(trist)*: Perdut!

TARSIȚA: Zi un cuvînt, și Lipicescu rupe sînetul.

HÎRZOBEANU: Care cuvînt?

TARSIȚA: Zi că-l priimești ginere.

HÎRZOBEANU *(sculîndu-se indignat)*: Eu?... niciodată!

TARSIȚA: Dragă Iorgușorule... gîndește cît de fericiți om trăi-mpreună cînd ne-a mai rămînea o avere de 30 000 de galbini... Lipicescu nu cere nici o zăstre... el va fi robul nostru, și eu n-oi mai avea altă grijă-n viața mea, decît să te-ncungiur de mulțămiri... Gîndește că vin bătrînețele, ș-odată Lența măritată, o să ne găsim sînguri... La bătrînețe nevoia se simte mai greu... ea-i mai aspră... Averea numai o poate-nlătura și, crede-mă... 30 000 de galbini nu sînt de lepădat... Căsătoria Lenței...

HÎRZOBEANU *(pe gînduri)*: Lența... Lența n-a priimi niciodată...

SCENA XI

TARSIȚA, HÎRZOBEANU, ELENA

ELENA *(intră veselă, purtînd colierul de mărgăritar pe cap)*: Tătuță, privește ce colier frumos!... *(Văzînd pe Tarsița.)* A! *pardon... (Voiește să se retragă.)*

TARSIȚA: Stăi, Lențo, nu te retrage.

ELENA: Tătuță, voiești să-mi spui ceva?

HÎRZOBEANU: Eu... nu... draga mea.

ELENA *(apropiindu-se)*: Dar ce ai?... te văd trist, preocupat...

(Hîrzobeanu încarce capul și-și șterge ochii.)

ELENA: Plîngi, tătuță?... Ce ai?... pentru Dumnezeu, ce supărare ai?... Azi-dimineață erai vesel... Ce ai, tătuță?... Nu voiești să-mi spui?

TARSIȚA: Iaca ce-l muncește, dragă Lențușoară... în două cuvinte...

HÎRZOBEANU: Taci, cucoană Tarsiță... te rog...

ELENA: Ba nu; te rog, vorbește.

TARSIȚA: Tatăl tău au perdut o mare parte din averea sa și are un proțes cu spatariul... cu spatariul Lipicescu, pentr-o sumă de 30 000 de galbini, un proțes pe care negreșit are să-l peardă... atunci rămîneți săraci, lipiți pămîntului...

ELENA *(desmierdînd pe tatăl său)*: Asta te mîhnește, tătuță?... Ei bine, vom trăi-n sărăcie împreună și Dumnezeu ne-a purta de grijă.

HÎRZOBEANU: Dragă copilă!... dar tu rămîi fără zăstre...

ELENA: Ș-apoi?

HÎRZOBEANU: Cum te-i mai putea mărita?...

ELENA: M-oi mărita mai lesne c-un om fără stare și ți-om face-amîndoi o comoară din dragostea noastră.

TARSIȚA: Nu-i vorba de tine, Lențo... tu ești în timpul nălucirilor și nu cunoști nevoile vieții... da-i vorba de tatăl tău... El, un boieri mare, unul din cei întîi în țară, diprins a ține punga deschisă pentru agiutoriul celor sărmani, diprins a trăi în luxul și considerația ce dă averea, cum l-ai condemna tu să cadă din rangul său?... să-i lipsască pînea de toate zilele... să fie miluit de alții?...

ELENA *(lipindu-se de tatăl său)*: Tătuță...

TARSIȚA: Cum ai suferi să-i zică lumea: Hîrzobeanu cel calic?... Așă-i că, dac-ai putea, ai face toate jărtfele ca să-l scutești de-o asemine-ngiosire?

ELENA: O! dar!... Ce pot face eu?

TARSIȚA: Poți să dai cea mai mare dovadă de iubirea părintelui tău, luînd o hotărîre sublimă de abnegare.

ELENA: Care?... sînt gata...

TARSIȚA: Să te măriți c-un om, care sîngur îi în stare să-mpedice ruina tatălui tău.

ELENA: Așa e, tătuță?

(Hîrzobeanu pleacă capul și tace.)

ELENA *(către Tarsița)*: Cine-i acel om?

TARSIȚA: Spatariul Lipicescu!

ELENA: Lipicescu!... O! Dumnezeule! ce ți-am greșit, să mă pedepsești astfel... *(Plînge.)*

TARSIȚA: Lenţo... Cinstea și viața părintelui tău iubit atîrnă de la curajul inimii tale.

ELENA: Așa e, tată?

(Hîrzobeanu plînge înădușit și tace.)

ELENA *(Tarsiței)*: Ei bine, doamna me... primesc!

HÎRZOBEANU *(tresărind)*: Priimești să fii soția lui Lipicescu?... Priimești?

ELENA: Dar!

TARSIȚA: Și m-autorizezi să duc acest răspuns lui Lipicescu?

ELENA *(slăbind)*: Dar!

TARSIȚA: M-autorizezi să-l aduc aici cu mine?

(Elena cade pe canapé.)

TARSIȚA: Mă duc și vin îndată... Lipicescu m-așteaptă la poartă. *(În parte, cu bucurie, ieșind.)* A! mi-am împlinit gîndul!...

SCENA XII

HÎRZOBEANU, ELENA

ELENA *(aruncîndu-se-n brațele tatălui său, plîngînd)*: Ah! tătuță, tătuță!...

HÎRZOBEANU *(înduioșet)*: Lenţo, Lenţo... ești un înger... vrei să te jărtfești pentru mine... dar nu priimesc jărtfa ta.

ELENA: Ba s-o primești, scumpe tătuță... căci nu voiesc să cazi în lipsă... nu voiesc să fii miluit de nime... nu voiesc să văd pe părintele meu

umilit... despreţuit!... Nu voiesc să suferi... nu... o!... nu... Mai bine eu... mai bine eu... sînt tînără... am curagiu... *(O înecă lacrimile.)*

HÎRZOBEANU: Lenţo, Lenţuşoară...

ELENA *(sculîndu-se exaltată)*: Dar!... am curagiu!... îmi împlinesc datoria de copilă iubitoare... şi mama me mă va binecuvînta din cer... *(Căzînd în genunchi dinaintea portretului mamei sale.)* O! mamă!... mamă sîntă!... priveşte: din culmea fericirii iată-mă-s căzută-n nefericirea cea mai cumplită!... Trebuie să renunţ la Radu, la singurul om pe care-l cere inima me, şi mă condamn a fi soţia unui mizerabil, despreţuit de toţi!... O! mamă!... spune-mi că eşti mulţămită de sacrificiul meu... căci el scapă onorul şi viaţa părintelui meu!... *(Se scoală şi iese prin dreapta, cu faţa transfigurată.)*

HÎRZOBEANU *(singur, privind lung la portretul soţiei lui)*: Cainicul de mine!... la ce-am agiuns! *(Deodată se ţereşte şi zice, dominat de o halucinare:)* O! Dumnezăule! ce-am văzut!... O! Dumnezăule... ochii portretului sînt plini de lacrimi!... *(Rămîne încremenit, privind drept la portret.)* Umbra soţiei mele... plînge!...

SCENA XIII

HÎRZOBEANU, TARSIŢA

TARSIŢA: Iorgule...

HÎRZOBEANU *(tresărind)*: A!... dumneta?... ai venit?

TARSIŢA: Dar; ş-am adus cu mine pe spatariul Lipicescu.

HÎRZOBEANU *(în parte)*: El!

TARSIŢA: Îi dai voie să între?

(Hîrzobeanu tace.)

TARSIŢA *(cu rugăminte)*: Iorgule, adă-ţi aminte de făgăduinţa ce mi-ai dat... Soarta noastră-i în mînile lui... Lenţa-i hotărîtă să se mărite cu

dînsul... Priimește-l să vie să-ți sărute mîna... Iorgule... te rog...

HÎRZOBEANU: Ei!... fie... *(Se pune pe canape.)*

TARSIȚA: Ah! acum văd că mă iubești. *(Deschide ușa din fund și face semn lui Lipicescu.)*

SCENA XIV

HÎRZOBEANU, TARSIȚA, LIPICESCU

LIPICESCU *(se apropie să sărute mîna lui Hîrzobeanu)*: Cucoane...

(Hîrzobeanu retrage mîna; Lipicescu se dă înapoi.)

TARSIȚA: Iorgule... Spatariul Lipicescu vine cu supunere să vă ceară iertare pentru greșelile lui... Fiți milostiv și-l iertați, căci el îi gata să spele-acele greșeli cu dovezi de cel mai adînc respect și cea mai adîncă recunoștință.

LIPICESCU: Așa este, cucoane Iorgule!... Am greșit; dar am greșit numai din deznădăjduire... Cînd m-am văzut tratarisit ca un ciocoi, dat afară din casa dumnitale în fața unei adunări întregi de boieri... Cînd am văzut mai ales pe domnul Radu alături cu duduca... Om sînt și eu, cucoane... M-au apucat furia ș-am giurat să-mi răzbun... Mă iertați... eram orbit de-o patimă necunoscută mie păn-atunci... de patima dragostei... iubeam pe duduca, precum o iubesc ș-acum, ca un nebun... Cucoana Tarsița au avut bunătate să vă spuie cît am suferit și ce sînt gata să fac pentru dumnevoastră, dacă v-ați milostivi cu mine ca să mă priimiți iarăși în casă... să mă priimiți ca... ginere, ca un fiiu supus, care toată viața lui...

HÎRZOBEANU *(se scoală indignat)*: Tu, ginere!... tu, fiiul meu!... Ș-ai crezut... au putut să-ți treacă prin minte, ciocoiule, că eu, vornicul Hîrzobeanu, boieri de starea-ntîi, m-aș îngiosi păn-a te culege pe tine din gunoi... din gunoi, ca să

te rîdic alături cu fiica mea, pe tine!... V-aţi închipuit amîndoi, şi dumneta, cucoană, şi tu, ticălosule, v-aţi închipuit că eu aş face-o faptă atît de nelegiuită?...

TARSIŢA: Iorgule...

HÎRZOBEANU: Eu, vornicul Hîrzobeanu, socrul ciocoiului Lipicescu!...

SCENA XV

Cei denainte, PRINCESA (ieşind din dreapta), VITEAZOVICI, EVGHENIDIS, VULPE, TRUFANDACHI, SLUGĂRICĂ (vin prin fund. Trufandachi şi Slugărică vin îmbrăcaţi ca la actul I)

PRINCESA *(întrînd)*: Ce este?

HÎRZOBEANU: Vină, prinţesă... Veniţi, boieri, s-auziţi lucru neauzit în ţara Moldovii!... Veniţi şi videţi pănă unde poate să meargă obrăznicia unui ciocoi!... Ticălosul acesta, crescut în casa mea, boierit de mine, scos din întuneric la lumină prin mila mea... Ştiţi cum mi-au plătit binele ce i-am făcut?... S-au îngrăşat din averea mea, s-au încolăcit, şărpele, în sînul meu!... au abuzat tălhariul de-ncrederea stăpînului său, mi-au furat iscălitura pentru ca să facă o plastografie, cu gînd de-a mă calici de istov!... şi astăzi vine acest nelegiuit... vine... aţi crede, boieri?... vine şi-ndrăzneşte să-mi propuie ca să-i vînd eu fata mea pe suma de 30 000 de galbini, ce nu-i sînt datori!... Şi cine-l sfătuieşte?... cine-l ocroteşte?... cine-i îndreaptă pasul pe calea sumeţiei?... dumneei, cucoana Tarsiţa!... A! muiere fără suflet!... te-ai gudurat cu vorbe dulci pentru ca să iei în casa mea locul mumei copilei mele, şi cea întîi faptă de mamă vitrigă este ca să-mi lepezi copila în mînile celui mai mîrşav ciocoi dintre toţi ciocoii?... Afară să ieşiţi amîndoi, procleţilor!... afară... periţi din ochii mei!

TARSIȚA: Pe mine m-alungi? *(Amenințătoare.)* O! mi-oi răzbuna eu! *(Iese.)*

HÎRZOBEANU: Afară, ciocoiule!

LIPICESCU *(obraznic)*: Nu ies, păn' ce nu mi-i plăti datoria de 30 000 de galbini... În ceasul aista Divanul îmi recunoaște dreptul... Peste puțin ți-oi vinde tot la mezat... și chiar pe tine te-oi vinde.

HÎRZOBEANU *(ridicînd un scaun)*: Ticălosule!

PRINCESA: *Georges,* nu te coborî cu mînia păn' la dînsul.

TOȚI *(voind să aline pe Hîrzobeanu)*: Cucoane... — Iorgule...

SCENA XVI

Cei denainte, ARBORE (viind răpide)

ARBORE: Cucoane Iorgule... te-au ras divaniștii!... deși Radu te-au apărat cît un viteaz... Iaca vine și prezidentul.

LIPICESCU: A! boieriule... să-ți arăt eu acum ce-i ciocoiul.

SCENA XVII

Cei denainte, NEAMUȘ, BOIERI DIVANIȘTI

NEAMUȘ: Cucoane Iorgule, pricina dumnitale s-au căutat chiar acum la Divan... Trii boieri divaniști au fost pentru, și trii contra... Rămîne acum ca eu, prezidentul, să fac a atîrna cumpăna dreptății de-o parte sau de alta... Datoria mea este să-ți adresarisesc o de pe urmă întrebare... *(Arată o hîrtie.)* Iată sînetul de 30 000 de galbini... A dumnitale-i iscălitura? *(Se apropie de Hîrzobeanu.)*

(Hîrzobeanu, în fața scenei, ia hîrtia și o examină.)

NEAMUȘ *(încet)*: Fie a ta sau ba... eu sînt hotărît să-mi răzbun și să dau dreptate lui Lipicescu... A!... îți place să spargi case?... oi să te-aduc la sapă de lemn. *(Tare.)* A dumnitale-i iscălitura?

HÎRZOBEANU *(privind la Neamuș cu dispreț)*: A mea!... dar giur pe Dumnezău că sînetu-i falș...

NEAMUȘ: Prin urmare majoritatea Divanului declară în conștiință că: dumnealui vornicul Iorgu Hîrzobeanu este datori spatariului Nastasachi Lipicescu cu suma de 30 000 de galbini, pentru care dumnealui vornicul va fi împlinit pănă în 24 de ceasuri.

TOȚI *(consternați)*: O!

LIPICESCU *(triumfător)*: A!

HÎRZOBEANU *(abătut, scapă hîrtia din mînă și zice trist, în parte)*: Dumnezău mă pedepsește!... Asta-i coala de hîrtie albă ce-am dat-o scorpiei cei de Tarsiță ca să scrie pe dînsa poronca de arestuire a lui Radu... și el, sărmanul, au fost apărătoriul meu! *(Rămîne adîncit pe gînduri și cade pe canape.)*

ARBORE *(culegînd hîrtia de jos, o examină în zare; deodată, figura lui se luminează)*: Ce văd?

LIPICESCU *(voind să iasă)*: Să ne videm cu bine, cucoane Iorgule... Cînd te-a trage foamea la pămînt, să vii la pomană la ciocoiul Lipicescu...

ARBORE *(cu voce tare)*: Stați, boieri... mai stați pe loc... A! cucoane Ștefane...

SCENA XVIII

Cei denainte, STÎLPEANU, RADU

STÎLPEANU: Ce-i?

ARBORE: Ești ministru!... poruncește slujîtorilor să păzască ușile... *(Mergînd la ușa din fund.)* Unde-s slujîtorii?... Veniți aici... *(Aduce la ușa din fund doi subcomisari și-i așează la ușă.)* Stați cole... și să nu lăsați să iasă nici dracul.

STÎLPEANU: Dar ce te-au apucat, Arbure?...

ARBORE *(luînd pe Radu de mînă și aducîndu-l în fața lui Lipicescu)*: Radule, pune-te colo-n fața ciocoiului ca un ștejar în fața unui putregai... și, dacă s-a mișca din loc, să mi-l trîntești c-un pumn în genunchi.

TOȚI: Dar ce-i?

ARBORE: Am prins hoțul în căpcana lui... A! Liopciofleandură... A! Ciocorofleacule!... faci plastografii ca să calicești pe stăpînu-tău?... *(Către Neamuș.)* A! giupîne prezidentule al Divanului domnesc, dai mîna cu plastografii ca să apeși în cumpăna dreptății?

NEAMUȘ *(mîndru)*: Ce?

ARBORE: Ș-ați crezut voi că vi s-or trece coțcăriile așa ghioșgorea, ca-n satul lui Cremine? Dacă doar n-au perit toți cînii de pază din sat!... doar n-au murit încă Arbure răzășul!

STÎLPEANU: Bine, unchișule... unde-i plastografia?

ARBORE *(arătînd hîrtia)*: Privește, cucoane Ștefane... priviți cu toții, boieri, cole, în zare, hîrtia astă afurisită!... Care-i data hîrtiei?... 1848!... acum cetiți data sînetului: 1846!... Apoi cum s-au putut scrie un sînet la 1846 pe-o hîrtie care-au ieșit din fabrică la 1848, cu doi ani mai în urmă?

LIPICESCU: Vai de mine!... sînt perdut! *(Tremură.)*

ARBORE: Ian videți, nelegiuitul!... L-au apucat tremurul lui Cain!

STÎLPEANU *(la comisari)*: Comisari!... puneți mîna pe ticălosul ist de plastograf și, la Criminal!

LIPICESCU *(cade în genunchi)*: Iertare, boieri, iertare!... Fie-vă milă...

STÎLPEANU: La Criminal!

(Comisarii apuc pe Lipicescu și-l trag afară.)

STÎLPEANU *(lui Neamuș)*: Cît pentru dumneta, domnule Neamuș, din minuntul acesta nu mai ești prezident Divanului domnesc, pe care l-ai dezonorat!

NEAMUȘ: Oi protesta la consul și la pașa! *(Iese.)*

STÎLPEANU: Ha!... apropo de pașa. Domnilor Viteazovici și Evghenidis... Iată jalba ce-ați dat pașii în contra guvernului, după ce-ați căzut de la putere... Iat-o!... Vă invit ca să faceți o primblare pe la moșiile dumnevoastră.

VITEAZOVICI: Asta-i un abuz! *(Iese.)*

EVGHENIDIS: *Katahrisis! (Iese.)*

VULPE: *Samavolnicie! (Iese.)*

TRUFANDACHI: *Adikie! (Iese.)*

ARBORE: Hait!... S-au curățit copacul de omidă... Sfînta dreptate-au ieșit în undă pentru toți!... *Vivat!*

PRINCESA: Ba-ncă nu pentru toți... Așteptați!... *(Merge în apartamentul din stînga și aduce de mînă pe Elena.)*

SCENA XIX

Cei denainte, PRINCESA, ELENA

PRINCESA: Lențo, și tu, Radule... *(apucă de mînă pe Radu)* veniți de-ngenuncheți înaintea părintelui vostru, ca să binecuvinteze cununia voastră...

RADU și ELENA *(cad în genunchi dinaintea lui Hîrzobeanu)*: Ah! tătuță...

HÎRZOBEANU *(ridicîndu-i și strîngîndu-i în brațe)*: Copiii mei!...

PRINCESA: Bravo!... așa se cuvine, căci adevărata nobleță-i scrisă în inimi, nu pe pergamente.

STÎLPEANU: Ei, frate Arbure, nu tragi un chiot de bucurie?

ARBORE *(uimit)*: Ba trag... *(Cearcă să tragă un chiot, dar îl înecă plînsul.)* I...i...i... Nu pot, că-mi stă un nod în gît... Mă-neacă lacrimile de bucurie!...

(Stîlpeanu și princesa se apropie de Hîrzobeanu. Radu se aruncă în brațele lui Stîlpeanu. Elena se aruncă în brațele princesei.)

(Cortina cade.)

DRAME

CETATEA NEAMȚULUI

PERSOANE

SOBIESCHI, regele Poloniei
IABLONOVSCHI, hatmanul armatei polone
POTOSCHI, aghiotantul lui Sobiesch
ŞOIMAN, căpitan bătrîn de cetate
TUDORA, fica lui
FARCAŞ, tînăr ostaş român
GALU, GHEŢU, MIRCEA } plăieşi
UN STRĂJER ROMÂN
O SENTINELĂ POLONĂ
UN ROMÂN BĂTRÎN
O ROMÂNĂ
UN COPILANDRU
UN SOLDAT POLON
TREI PLĂIEŞI
ROMÂNI, ROMÂNE, STATUL MAJOR POLON, AGHIOTANŢI, ARMATA POLONĂ

CETATEA NEAMȚULUI [1]

SAU

SOBIESCHI ȘI PLĂIEȘII ROMÂNI

DRAMĂ ISTORICĂ ÎN 3 ACTE

Scenele se petrec la Cetatea Neamțului, în anul 1686.

ACTUL I

Teatrul reprezintă malurile pîrăului Neamț, cu o punte peste el; dealuri în fund, cu o cărare ce șerpuiește pe coastele lor, și în stînga casa lui Șoiman.

SCENA I

GALU, GHEȚU, MIRCEA (în fața scenei), ROMÂNI și ROMÂNE (învîrtesc o horă pe malul pîrăului)

GALU: Mîndră zi ne-o dat Dumnezău de sărbarea icoanei lui Ștefan-Vodă!

GHEȚU: Mîndră, fărtate, și strălucită ca numele marelui Voievod ce-o apărat țara noastră, 40 de ani în șir, cu brațul său cel neînvins!

GALU: Astăzi are să s-adune tot poporul de prin munți și de prin văi, ca să meargă sus, la Cetatea Neamțului, spre închinare dinaintea icoanei Sfîntului Ștefan, după datina strămoșască.

---

[1] Subiectul acestei drame e tras din novela istorică a d-lui C. Negruți [V.A.].

MIRCEA *(mai în fund, privind spre dealuri)*: Iată-i cum vin din toate părțile, cîrduri, cîrduri. Parcă se cobor turme de oi de pe coastele Ceahlăului.

GHEȚU: Însă nu-l zăresc pe moș Șoiman, căpitanul cetății... De ce oare-o întîrziet în casa lui? *(Arată casa din stînga.)*

GALU: Vezi că azi a să fie cununia fetei lui, Tudora, cu Farcaș aprodul, și s-a fi gătind de nuntă.

GHEȚU: Da s-o întors Farcaș de la Ieși?

GALU: Ba-ncă nu... S-așteaptă să cadă pe nică pe ceas.

GHEȚU: Numai de i-a fi dat voie Cantimir-Vodă.

GALU: N-ai grijă despre asta, căci Farcaș îi frate de cruce cu căpitanul Turculeț, și căpitanul Turculeț îi mîna dreaptă a lui Cantimir-Vodă.

MIRCEA: Iaca și moș Șoiman cu Tudora.

SCENA II

Cei denainte, ȘOIMAN, TUDORA (ieșind din casă)

ȘOIMAN: Vin', Tudoro, și-ți șterge ochii, fata mea, că Farcaș, logodnicul tău, trebuie să sosască azi negreșit.

TUDORA *(tristă)*: Să te-audă Dumnezău, tată, dar...

ȘOIMAN: Ce?... te-ndoiești poate de cuvîntul lui Farcaș?... cel mai vrednic și mai voinic aprod a lui Cantimir-Vodă?

TUDORA: Ba nu, tată... Știu că el mă iubește, și că, de-a trebui să treacă chiar pin foc, el a trece ș-a veni; însă o presimțire dureroasă îmi muncește sufletul de astă-noapte!

ȘOIMAN *(îngrijit)*: Ce presimțire?... Poate c-ai visat ceva?

TUDORA: O! dar; am visat un vis îngrozîtor!... Parcă năvălise peste biata țară un potop de sînge!... Farcaș se lupta pintre valuri, și valurile tot creștea împregiurul lui, păn' ce-o atins zidiurile cetății de pe deal.

ŞOIMAN: Ferească Dumnezău sfîntul!... Destule nenorociri o căzut pe biata Moldovă: locuste, săcete, năvăliri de tătari, de turci, de unguri, de leşi!... vrajbe între fraţi, neunire, împărecheri!... toate răle ce pot aduce stîngerea unui neam întreg!... Ferească Cel-de-Sus, să nu-ţi fie vorba-ntr-un ceas rău, fata mea, că mi se opreşte inima cînd gîndesc la cîte-o pătimit bieţii locuitori!... Dar ce stăm noi de vorbim de astea, cînd azi a să fie cununia ta?... Vezi... flăcăii şi fetele s-o adunat la horă şi gioc voios, că doar sîntem în vreme de pace... Iaca şi tovarăşii mei de cetate: Galu, Gheţu şi Mircea, care s-o coborît din deal pentru ca să te privească în haine de mireasă. Nu-i aşa, fraţilor?

GALU: Aşa, moş Şoimane... Să trăieşti, Tudoro, şi să fii fericită după cum dorim şi după cum doreşti!

TUDORA: Mulţămim d-voastră... Să ne fie traiul bun la toţi românii!

ŞOIMAN: Amin! *(Către plăieşi.)* De mult v-aţi coborît din cetate?

GALU: De cu răsăritul soarelui.

ŞOIMAN: Şi cîţi oameni o rămas de pază înlăuntru?

GALU: Nouă plăieşi, tot unul şi unul.

ŞOIMAN: Prea bine; nouă plăieşi români plătesc cît nouăzăci de voinici. *(Către români.)* Copii!... gătiţi-vă să mergem în cetate că să ne-nchinăm icoanei Sfîntului Ştefan.

ROMÂNII: Hai să mergem, hai să mergem...

ŞOIMAN: Şi dac-a sosi Farcaş, pe cînd ne-om întoarce de la cetate, om face nunta Tudorii.

ROMÂNII: Noroc bun, noroc bun! Hai la cetate!

ŞOIMAN: Tăcere... Datina strămoşască este ca cea mai frumoasă fată din munţi să cînte-n ziua asta cînticul lui Ştefan-Vodă... Cine vreţi voi ca să cînte?

ROMÂNII: Tudora să cînte, Tudora!

ȘOIMAN: Auzi, fata mea?... Cică tu ești cea mai frumoasă dintre toate... Cîntă dar.

TUDORA: Bucuros, tată.

CÎNTECUL LUI ȘTEFAN-VODĂ

Ștefan, Ștefan Domn cel mare,
Seamăn pe lume nu are
Decît numai mîndrul soare!
Din Suceava cînd el sare,
Pune peptul la hotare,
Ca un zid de apărare.

Brațul său fără-ncetare
Bate oardele tatare,
Bate cetele maghiare,
Bate leși din fuga mare,
Bate turci pe zmei calare
Și-i scutește de-ngropare!

Lumea-ntreagă stă-n mirare!
Țara-i mică, țara-i tare,
Și dușmanul spor nu are!
Lumea-ntreagă stă-n mirare!
Căci precum în cer, un soare,
Unu-i Ștefan Domn cel Mare!

ROMÂNII *(cu entuziasm)*: Ura!

(Se văd alergînd pe dealuri cîțiva români spărieți, carii strigă: „Săriți!... agiutori!... dușmanii!...")

ROMÂNII *(mergînd spre fund)*: Ce este? Ce să fie?

ȘOIMAN: Ce larmă s-aude?

(Farcaș se arată pe deal, urmărit de un soldat polon. Luptă între amîndoi. Polonul cade ucis. Muzică la orhestră.)

TUDORA: Iaca Farcaș, Farcaș!

ROMÂNII: Farcaș, aprodul!

ȘOIMAN: Farcaș în luptă cu un leah! *(Strigă:)* Nu te da, Farcaș băiete, că venim și noi! *(Către români.)* Pe leah, copiî!

ROMÂNII *(voind să alerge spre deal)*: Pe leah!... pe leah!

ȘOIMAN: Ba nu; stați locului... N-are Farcaș nevoie de-agiutor împrotiva unui dușman sîngur.

TUDORA: Tată, tată!... poate să mi-l omoare!...
ŞOIMAN: Taci, copilă, că nu ştii ce spui... Românul are şăpte sufléte-ntr-însul!... Iaca leahul slăbeşte... Farcaş îl strînge de-aproape... Leahul cade... Ura! să trăieşti, Farcaş!
ROMÂNII: Ura! Farcaş!

(După ce cade polonul, Farcaş aleargă pe deal, se cobcară, trece puntea şi vine în scenă.)

SCENA III

Cei denainte, FARCAŞ

FARCAŞ: La arme, fraţilor!... la coase... la topoare, c-o întrat sabie-n ţară!
ROMÂNII: Leşii?
FARCAŞ: Leşii cu craiul lor Sobieţchi!
ŞOIMAN: Sărmana ţară!
FARCAŞ: Sobieţchi o venit cu toată puterea sa şi cu toţi hatmanii ţării leşeşti, încît o pustiet locurile pe unde-o trecut... Toţi locuitorii şi-o părăsît casele de-o pribegit prin fundul codrilor, căci n-o rămas colţ de pămînt neprădat şi nestrîcat de duşmani!... Ba-nc-o tăiet pe Doamna Ruxanda, fiica lui Vasile-Vodă, şi s-o cercat s-o ieie pe Sfînta Paraschiva din biserica Trii-Ierarhilor.
ŞOIMAN: Ce nelegiuire!... Ş-o luat-o?
FARCAŞ: Ba nu, căci călugării o închis porţile, şi de sus, de pe turn, o chemat blăstămul ceriului asupra duşmanilor!... Atunci, hatmanul cel mare, Iablonovschi, o poroncit oamenilor lui să se retragă.
ŞOIMAN: Pui de români, călugării.
FARCAŞ: Leşii s-o retras din Ieşi; dar o luat în robie pe mitropolitul, ş-acum vin spre munţi... La arme cu toţii, fraţilor, că ne-agiunge potopul!
TUDORA *(în parte)*: Visul meu se împlineşte!
ŞOIMAN: Pe unde-ai lăsat duşmanii?
FARCAŞ: Aproape de-aici!... *(Mergînd mai în fund şi arătînd în dreapta.)* Priviţi colo norul cel de colb care se-nalţă păn' la ceri?... Leşii, fraţilor, leşii!

ŞOIMAN: La clopot, copii!... Trageţi clopotul de larmă, ca să s-adune românii de prin toate unghiurile munţilor.

(Cîţiva români ies alergînd prin stînga şi strigînd: „La clopot! la clopot!")

ŞOIMAN: Şi voi, cu toţii: bărbaţi, femei, copii, pe-apărare!... Înarmaţi-vă cu ce-ţi găsi şi daţi de moarte, ca să nu zică litfa c-o întrat în ţara noastră ca-ntr-un sat fără cîni.

(Se aude în culise clopotul de dandana, şi se văd viind prin munţi mulţime de români înarmaţi.)

ROMÂNII: La arme!... la arme!

(Ies alergînd între culise şi se întorc îndată înarmaţi cu coase, topoare, sineţe şi pari.)

FARCAŞ: Să mi-i dai mie, moş Şoimane, ca să-i duc eu la luptă.

ŞOIMAN: Tu să mi-i duci, Farcaş, că eu merg să apăr cetatea.

TUDORA *(apucînd pe Farcaş de braţ)*: Farcaş, eu vin cu tine!

FARCAŞ *(cu dragoste)*: Vin', Tudoro, draga mea!... şi de-a fi să murim, om peri-mpreună tot de-o lovitură!

ROMÂNII: Pe leşi, români!... Ori ei, ori noi!

FARCAŞ: Veniţi cu mine, fraţilor, şi să nu cruţaţi păgînul, că el nu v-a cruţa... Iată-i că se văd!

ROMÂNII *(ridicînd armele în sus)*: Pe moarte, pe moarte!

FARCAŞ: Pe moarte! Mai bine să murim, decît să robim! *(Pleacă înainte în dreapta, ţiind pe Tudora de mînă. Românii îl urmează cu entuziasm.)*

SCENA IV

ŞOIMAN, GALU, GHEŢU, MIRCEA

ŞOIMAN: Galu, Gheţu, Mirce, staţi pe loc... Unde vă duceţi?

GALU: La luptă!

ŞOIMAN: Nu-i treaba noastră s-alergăm înaintea duşmanului. Datoria noastră-i s-apărăm Cetatea Neamţului, care ne-o-ncredinţat-o Cantimir-Vodă. Hai la cetate!

GALU: Cum?... Să ne-nchidem între zidiuri, cînd fraţii noştri înfruntă moartea la lumina soarelui!... Şoimane, rău cuvînt ai rostit!...

ŞOIMAN: Taci, Galule, că tu, deşi ai cărunţit, tot îţi zburdă inima mai pe sus decît mintea... Luptă vrei tu?... Luptă-i avea în apărarea cetăţii!... Moarte vrei tu?... Moarte-om găsi cu toţii; căci mai bucuros ne-om îngropa subt rîsipurile cetăţii, decît s-o închinăm duşmanului.

MIRCEA: Ian ascultaţi ce zvoană s-aude?

(Se aude în depărtare un zgomot de voci şi împuşcături.)

ŞOIMAN: Negreşit românii s-o întîlnit cu leşii ş-acum s-o încleştat la luptă! *(Ridicînd mînile către cer.)* Doamne, Dumnezăul părinţilor noştri!... fie-ţi milă de femeile şi de copiii noştri!... Întinde mîna ta şi umbreşte aieste locuri nenorocite...

MIRCEA *(de pe punte)*: Şoimane, Şoimane!... norul se tot apropie!... Mi-i teamă pentr-ai noştri!

ŞOIMAN: Facă-se-n voia Domnului!

GALU *(pe punte, privind în dreapta)*: Şoimane, românii noştri sînt puşi în rîsîpă!... Leşii îi alungă şi-i ucid!... Hai într-agiutori, să perim şi noi cu dînşii!

ŞOIMAN: Ce agiutori o să le dăm noi, patru oamini, împrotiva unii oştiri întregi?... Hai mai bine la cetate ca s-o apărăm păn' la cel de pe urmă om! *(Se îndreaptă spre punte.)*

MIRCEA: Staţi, că zăresc o fată alergînd încoaci.

TOŢI: Unde-i?... care-i?

SCENA V

Cei denainte, TUDORA (vine alergînd cu părul despletit, ţiind în mîna dreaptă o pală şi în mîna stîngă un steag polon)

ŞOIMAN *(zărind-o)*: Tudora! *(O strînge în braţe.)*

TUDORA *(exaltată)*: Tată, tată!... sîntem perduți!
TOȚI: Perduți!
TUDORA: Românii noștri s-o lovit cu toată oastea lui Sobiețchi, și, după o luptă crîncenă, o fost biruiți!
TOȚI *(cu desperare)*: Românii biruiți!
TUDORA: Cei mai mulți din ei o perit strigînd: „Să trăiască Moldova!..." Farcaș s-o luptat și se luptă încă ca un zmeu!... Pe unde trece el, cad leșii ca snopurile de grîu subt săcere... L-am văzut cu ochii mei făcînd minuni de vitejie și smuncind steagul ista din mînile unui căpitan leah, pe care l-o ucis... El mi l-o dat ca să-l duc sus în cetate, pentru ca să nu cadă iar în mînile dușmanului.
ȘOIMAN: Ați auzit?... Frații noștri sînt în rîsîpire!... Nu ne rămîne decît s-alergăm la cetate... Tudoro, vin cu noi!
TUDORA: Ba nu, tată... Ține steagul, că eu mă-ntorc ca să găsăsc pe Farcaș.
ȘOIMAN: Nu te-ngriji tu de el, că-i voinic de frunte, și el iesă chiar din gura lupului... Vin' cu noi, fata mea, că ne-i fi de-agiutori în cetate... Tu ne-i închide ochii, dac-a vrea Domnul ca să murim.

(Mare zgomot în dreapta; răcnete, vaiete, împușcături, zinghete de arme.)

TUDORA: Iată-i! iată-i că vin!... Iată armia leșască!
ȘOIMAN: Să nu perdem vreme... Hai, păn-a nu cădea de vii în mînile păgînului!

(Toți pleacă spre fund, trec puntea și intră în culisele din stînga.)

SCENA VI

ROMÂNUL BĂTRÎN, ROMÂNCA, COPILANDRUL

(Cîțiva români, femei și copii intră alergînd spre scenă; scldații pcloni îi alungă; luptă între ei. Muzică la orhestră. Un scldat pclon prinde din fugă pe un bătrîn și voiește să-l înjunghie.)

ROMÂNUL BĂTRÎN: Omoară-mă, păgîne, că m-am săturat de-a videa nenorocirile Moldovii!

COPILANDRUL *(aruncîndu-se între bătrîn și soldatul polon)*: Ticălosule!... vrei să omori un bătrîn cu părul alb?

(Soldatul polon lasă pe bătrîn și apucă pe copil, îl trîntește la pămînt și vrea să-l ucidă.)

ROMÂNCA *(încleștîndu-se de brațul soldatului)*: Nu da, păgînule, că-i copilul meu!... Ucide-mă pe mine; na, lovește! *(Își arată sînul.)* Lovește sînul care l-o hrănit, dar lasă copilul!

(Ceilalți soldați se răped și prind robi pre români.)

(Se aud trîmbițile armatei în dreapta. Armata începe a defila în sunetul muzicei și se așează în rînd; după dînsa intră românii robiți și înjugați la tunuri.)

SCENA VII

SOBIESCHI, IABLONOVSCHI, POTOSCHI, AGHIOTANȚI, STATUL MAJOR

POTOSCHI *(intrînd mai înainte și anonțînd)*: Maiestatea-sa craiul Sobiețchi!... *(Cătră armată.)* La front!... Sus armele!

(Muzica cîntă o fanfară de oncare. Steagurile se pleacă dinaintea lui Sobieschi. Soldații prezintă armele.)

SOBIESCHI *(se închină la steaguri)*: Ostași!... sînt mulțămit de voi!... V-ați purtat cu vrednicie la luptă!... Unde sînt robii?

POTOSCHI *(arătînd românii)*: Iată-i, maiestatea-voastră!

SOBIESCHI: Să-i lege ca să-i ducă în Polonia, și care din ei a cerca să fugă, să-l împuște!

(Potoschi se închină și merge spre ofițerii din fund ca să le comunice poroncile regelui.)

IABLONOVSCHI: Fie-mi iertat, maiestatea-voastră, a vă observa că acești oameni s-au purtat vitejește și că nu merită așa asprime...

SOBIESCHI *(fără a-l asculta, se primblă posomorît pe scenă)*: Neam obraznic și sumeț!... Niște țărani

fără arme să-ndrăznească a să măsura cu oastea mea și a-mi ucide o mulțime de viteji de-ai mei!... Să-ndrăznească o țară mică ca aceasta a să împrotivi mie, craiului Sobiețchi! mîntuitoriul Vienii! învingătoriul sultanului Mohamed IV!... Foc și sînge am să las în urmă-mi, pentru ca să pomenească vecinic de mine! *(Tare.)* Iablonovschi!...

IABLONOVSCHI *(apropiindu-se)*: Maiestate!

SOBIESCHI *(încet)*: Cîți ostași de-ai noștri au perit, de cînd am întrat în Moldova?

IABLONOVSCHI: Mulți, căci Domnul Cantimir...

SOBIESCHI *(furios)*: Cantimir!... O!... să mă-ntorc eu în Polonia fără-a pune mîna pe el!... Mișelul! s-o ascuns în lagărul turcilor, în loc să iasă la cîmp de bătaie și să deie ochi cu mine!

IABLONOVSCHI: Asta ar fi nimică pentru gloria maiestății-voastre care-o biruit atîți dușmani mai însămnați și mai puternici decît Cantimir-Vodă; dar moldovenii și cu tătarii ne-au făcut mare strîcăciune, otrăvind fîntînile, arzînd fînațele de pe cîmpuri, urmărind armia noastră, ca o turmă de lupi, și ucigînd tot ce găsa în calea lor. Caii noștri au perit mai toți!... Cea mai mare parte din tunuri au rămas pe drum, și ostașii maiestății-voastre cer în gura mare a ieși din această țară blăstămată, unde-au pătimit toate chinurile și toate rălele.

SOBIESCHI *(cu mînie)*: Iablonovschi!...

IABLONOVSCHI *(cu mîndrie)*: Maiestate!... de-oi ști chiar că-i urgisi pe bătrînul Iablonovschi, care te slujește cu credință de cînd te-ai suit pe tronul Poloniei, eu mi-oi face datoria de a-ți spune adevărul!... Mare greșală au fost a noastră că ne-am dușmănit fără nici o pricină cu vecinii noștri moldoveni; căci ei ar fi putut fi pentru țara leșască un zid de apărare împrotiva năvălirilor din Răsărit. Ar fi trebuit să dăm mîna cu dînșii, în loc să căutăm a-i subgiuga.

SOBIESCHI: Prea tîrziu îmi dai sfaturi, Iablonovschi. Moldova e destinată a fi o provinție a crăiei leșești, și mă giur pe numele meu că așa va fi, precum zic eu.

IABLONOVSCHI: Maiestate!... Acum sînt 40 de ani de cînd trăiesc tot pe cîmpul războaielor; am îmbătrînit cu arma-n mînă ș-am cunoscut ce plătesc moldovenii la luptă, cînd își apără țara și neatîrnarea lor... Ei plătesc mult, măria-ta!... Crede-mă pe mine, care mi-am jărtfit toată viața pentru gloria lui Sobieschi; dă poroncă armiei de întors în Polonia, căci de cînd am întrat în Moldova, cu gînd de a o supune, am perdut nebunește giumătate din ostașii noștri; ș-acum această armie, ce s-au luptat ș-au biruit sub zidurile Vienii, samănă mai mult c-o armie pusă-n rîsipă decît c-o oaste învingătoare!

SOBIESCHI *(pe gînduri, în parte)*: Are dreptate bătrînul Iablonovschi... *(Tare.)* Vrednicul meu general, îți mulțămesc că mi-ai vorbit astfel, fără sfială, cînd s-atinge de gloria mea. Tu ești cel mai bun sprijin al tronului meu, și pe tine te voi asculta... Dă poroncă de plecare.

(Iablonovschi se închină și se apropie de statul major.)

(Se aude buciumînd în cetate.)

SOBIESCHI: Ce sunet s-aude?

POTOSCHI *(înaintînd)*: Un bucium ce răsună în Cetatea Neamțului; el cheamă românii la război.

SOBIESCHI: Iar!... război vreu ei?... Fie!... război le voi da!... Îndreptați tunurile spre cetate!

(Soldații îndreaptă tunurile spre culisele din stînga și se pregătesc de război.)

IABLONOVSCHI: Eu aș zice, maiestate, să lăsăm cetatea asta și să ne urmăm drumul înainte... Avem tunuri de cîmp, nu de asalt.

SOBIESCHI *(aprins)*: Ba!... pre numele patronului meu!... Nu va zice lumea că o cetate s-au arătat dinaintea lui Sobieschi fără a i să cuceri!... N-avem tunuri?... Vom lua-o dar cu mînile.

POTOSCHI: Numele maiestății-tale îi destul tun!

SOBIESCHI: Potoschi! pe tine te însărcinez să dai asalt acestui cuib de hoți... ș-ascultă: să nu rămîie peatră pe peatră!

(Potoschi se închină și se întoarce spre caste ca să dea poroncă de asalt.)

(Se aude între culisele din dreapta un zgomot de luptă.)

SCENA VIII

Cei denainte, FARCAȘ, (prins de poloni, intră, smuncindu-se din mînile lor)

FARCAȘ: Mort mi-ți lua rob, dar viu niciodată! *(Polonii îl apucă de mîni și-l țin în loc.)* Ticăloșilor!... vă puneți zăce împrotiva unui om!

SOBIESCHI: Ce este?

POTOSCHI: Un ostaș moldovan robit în bătaie și care nu vrea să se supuie.

SOBIESCHI: Un ostaș moldovan?... să-l aducă înaintea noastră.

(Soldații aduc pe Farcaș dinaintea lui Sobieschi.)

SOBIESCHI: Ce ești tu?

FARCAȘ: Ostaș de-a lui Cantimir-Vodă.

SOBIESCHI: Cantimir!... Tot ascuns șăde în lagărul turcilor, mișelul?

FARCAȘ: Mișel nu poate fi apărătoriul Moldovii!... El îi în țara lui cît și tu în țara ta!

SOBIESCHI: Ți-i prea lungă limba, voinice!... Ie sama să nu ți-o scurtez.

FARCAȘ *(cu mîndrie)*: În mîna ta sînt... Poți să-mi tai și capul; dar de plecat, nu l-oi pleca niciodată dinaintea dușmanului țării mele!

SOBIESCHI: Nici cînd dușmanul îi învingător ca mine?

FARCAȘ: Învingători, tu?... care ai întrat hoțește în Moldova ș-acum te-ntorci rușinat în Polonia?... Mare ți-este deșărtăciunea, dacă te crezi învingători!... Privește-ți oastea obosită și-ngiumătățită!... Mergi de vezi drumurile pe unde-ai trecut acoperite cu trupuri de leși, ș-apoi te fălește că

eşti învingători... Ai năvălit la noi fără veste; ţi-ai călcat cuvîntul ce l-ai dat, acu' un an, lui Cantimir, de a fi prietinul nostru, şi ce-ai izbutit?... Ai ucis cîţiva creştini nevinovaţi, ai ars cîteva sate, ai prădat cîteva monăstiri, ş-acum te furişezi ca un lup urmărit de zăvozi... Sobieţchi! mare ţi-i numele!... mici ţi-s faptele!

SOBIESCHI *(furios, pune mîna pe sabie)*: Sumeţule!...

FARCAŞ *(cu un rîs spasmodic)*: Sobieţchi!... cît eşti tu de mare şi de puternic, eu rîd de mînia ta; căci noi, românii, sîntem deprinşi a videa moartea cu ochii!

SOBIESCHI: Dacă eşti deprins a videa moartea cu ochii, mori în faţa soarelui! *(Face un semn soldaţilor.)*

(Soldaţii trag săbiile şi încungiură pe Farcaş.)

FARCAŞ: Sobieţchi!... să ştii, de la Farcaş românul, că nu-i vrednic pentru tine să omori voinici ca mine!

SOBIESCHI: Spînzuraţi-l!...

FARCAŞ *(tresărind)*: Să mă spînzure pe mine!... Hei!... că doar nu pere românul cu una, cu două. *(Smuncește un baltag din mînile unui soldat, îl ridică asupra soldaţilor şi-l poartă răpide.)* În lături, păgînilor, că eu sînt Farcaş aprodul!

(Farcaş se izbeşte pintre poleni, apucă pe punte, se opreşte puţin de strică puntea cu baltagul, ş-apoi pleacă, fugind spre munte. Soldaţii se aruncă după el, dar se opresc la capra punţii dărîmate. Vro cîţiva trag cu puştele în Farcaş.)

(Cortina cade.)

ACTUL II

Teatrul reprezintă interiorul Cetăţii Neamţului; în dreapta, pe planul I, poarta cea mare e închisă; în fund, în stînga, se află un turn în care păzeşte un plăieş; de la poartă pănă la turn, zidul cetăţii e cu metereze; de-a lungul zidului este

o galerie de lemn pe care stau de pază cîțiva români înarmați; în stînga, pe al doilea plan, se află o capelă cu fereste gotice, luminată înîntru. La ridicarea cortinei se aud din timp în timp tunuri depărtate care bat în ziduri. Plăieșii cară bolovani pe galerie. Începe a însera.

SCENA I

ȘOIMAN, GALU, GHEȚU, MIRCEA, STRĂJERUL ROMÂN, PLĂIEȘII

ȘOIMAN: Hai, voinici... cu inimă! cărați mereu la bolovani pe galerie ca să-i aruncăm în capul leșilor, cînd or mai cerca vrun asalt... Ei ne trimet ghiulele din tunuri... Noi sîntem mai darnici și le plătim cu petre... scumpe.

MIRCEA: Nu știu de-s scumpe; dar știu că-s grele, și pe care l-a agiunge bolovanul ista... halal de dînsul!... Bună parte a avea. *(Arată un bolovan mare și-l duce pe galerie.)*

ȘOIMAN *(spre turn)*: Străjări!

STRĂJERUL ROMÂN: Aud.

ȘOIMAN: Deschide-ți ochii în patru și-i țintește pe lagărul leșesc. De-i zări vro mișcare de oamini, să ne dai de știre.

STRĂJERUL ROMÂN: Bine.

ȘOIMAN: Și tu, Mirceo, primblă-te cu plăieșii de-a lungul zidiului și fiți tot cu mîna pe cucoșul puștii.

MIRCEA: N-ai grijă, moș Șoimane... Care leah a trece prin calea puștii, a și culege un plumb.

ȘOIMAN *(coborîndu-se în scenă)*: Ei! măi Galule, îți place?... Luptă cereai?... Iaca luptă!

GALU: Îmi place, Șoimane; dar pare-mi-se că s-apropie funia de par.

ȘOIMAN: Fie cum a vroi Cel-de-Sus!... Știu încalte că n-or zice leșii c-o luat cetatea cu mîna, ca un cuib de rîndunele... De cinci zile-acu, toată oastea lui Sobiețchi tabără în valea Neamțului și prin munții

de primpregiur. Tunurile lor bat zidiurile aiste necontenit de cinci zile. În cinci zile patru asalturi o dat cetății, și tot rîsipiți și rușinați o întrat sub corturi... Mîndriți-vă, români!... Noi, o mînă de oamini, ne luptăm de cinci zile și cinci nopți c-o armie-ntreagă!

GHEȚU: Așa este, fărtate; dar am obosit, că, de cînd s-o început războiul, n-am închis ochii.

ȘOIMAN: Lasă, Ghețule, că-n ceasul cînd i-om închide, a fi pentru somnul cel vecinic, ca bieții tovarășii noștri, ca Trotușan, ca Udrea, ca Veveriță și ca ceialalți care-o perit în luptă.

GALU: Fie-le țărna ușoară, că mare bine s-o purtat păn-a nu cădea!

ȘOIMAN: S-o luptat cum trebuie să se lupte tot românul pentru țara lui ș-o murit cum trebuie să dorească a muri tot românul care se sîmte mîndru de numele lui!... cum oi peri și eu ca azi, ca mîni; cum îi peri și tu, Galule, și tu, Ghețule, și toți cîți mai rămîn teferi acu în cetate; căci altă n-avem de-așteptat, decît moartea!

GALU: Moarte, dar!... mai ales că ni s-o sfîrșit și merindele de gură și cele de pușcă.

ȘOIMAN: Ce spui, frate? Nu mai este nici iarbă, nici plumbi?

GALU: Numai cîteva încărcături ne-o mai rămas, și de-abia putem răspunde din cînd în cînd la loviturile dușmanului.

ȘOIMAN *(pe gînduri)*: Asta-i ră treabă!... Dar să nu perdem bărbăția, căci poate ne-o aduce Farcaș ceea ce ne lipsește.

GALU: Farcaș?

ȘOIMAN: Dar... Spre amează, cînd erai tu de strajă-n turn, Farcaș o ieșit din cetate.

GALU: Pe unde?

ȘOIMAN: Prin fîntîna asta-n care se deschide-o hrubă tainică, ce duce la poalele dealului... El s-o dus să pîndească mișcările dușmanilor mai de-aproape, doar a afla ceva despre hotărîrea lor, și doar a putea căpăta ceva merinde pentru noi.

GHEȚU: Numai de n-ar pune mîna leșii pe dînsul!

ȘOIMAN: Pe Farcaș?... El îi în stare să le fugă dintre degite, ca o șopîrlă.

GALU: Ș-apoi îi tînăr, frate!... îi cu focu-n inimă și-l trage inima într-acoaci, la Tudora, care-i închisă cu noi în cetate... N-ai grijă de Farcaș... Un voinic ca el, cu dragostea-n suflet, are zăce vieți într-însul.

GHEȚU: Dar biata Tudora unde-i, Șoimane?

ȘOIMAN: Cole, în biserică... Ea poartă de grijă celor răniți în bătaie și închide ochii celor ce mor.

GHEȚU: Sărmana copilă!... Ce s-a face ea de-a fi să perim aici cu toții?

ȘOIMAN *(cu mîndrie)*: Ea, Ghețule?... Ea-i fata lui Șoiman bătrînul!... îi româncă, ș-a muri cu tată-său și cu logodnicul ei la un loc!

GHEȚU: Păcat de tinerețile ei!

ȘOIMAN: Tăceți!... parc-aud un glas în fundul fîntînii.

GHEȚU: Farcaș a fi.

(Se pleacă cu toții pe gura fîntînii.)

ȘOIMAN: Zăresc o umbră ce se urcă spre noi de-a lungul părețelui... *(Strigă în fîntînă:)* Farcaș, tu ești?

FARCAȘ *(în fîntînă)*: Eu!

ȘOIMAN: Vină-ncet, băiete... nu te grăbi, să nu-ți lunece piciorul.

FARCAȘ: Întindeți-mi mîna.

ȘOIMAN, GALU, GHEȚU *(întind mînile în fîntînă)*: Iaca mîna... Apucă-te vîrtos.

FARCAȘ *(ivindu-se)*: Iată-mă-s cu bine. *(Iese din fîntînă.)*

SCENA II

Cei denainte, FARCAȘ (aducînd o torbă)

ȘOIMAN: Vină-n brațele mele, fiiule, că mult ți-am mai dus grija.

FARCAȘ: Dacă puțin o lipsit să nu mă mai videți.

TOȚI: Cum? Ce feli?

FARCAȘ: Era să mă prindă și să mă ucidă leșii.

TOȚI: Ferească Dumnezău sfîntul!... Cum asta?

FARCAȘ: După ce m-am coborît azi în fîntînă ș-am dat în hrubă de-am ieșit în poala dealului, am cercat să m-apropii de lagărul leșesc ca să prind limbă și să aflu ceva, cînd, chiar în drumul meu, am dat peste-o ceată de cinci leși care sta la pîndă subt o stîncă. Era un căpitan cu dînșii, și le-mpărța praf și plumbi, zicîndu-le să fie gata pe astă sară, căci Sobiețchi o poroncit să ne deie un nou asalt.

TOȚI: În astă sară?

FARCAȘ: În curînd trebuie să ne lovească, căci soarele-i pe-asfințite.

ȘOIMAN: Ei! și?...

FARCAȘ: Auzind de asalt, soldații o început a chiui ș-a bea dintr-o ploscă, ca să prindă la inimă... Eu mă uitam la torba cea cu praf cum se uită uliul la cloșcă și, în vremę ce leșii deșărta plosca, m-ar unc deodată în mijlocul lor ca o arătare, smuncesc torba și plec la fugă pintre stînci... Dușmanii se ieu turbați după mine, împușcînd ca într-un iepure și zbierînd ca copoii, dar nu mă nimeresc și-mi perd urma... Numai unul din ei, căpitanul, un tinerel fără musteață, nu știu cum dracul face, și-mi iese înainte, tocmai la gura hrubii...

TOȚI: Și?...

FARCAȘ *(cu sînge rece)*: L-am ucis!... Iaca torba leșilor!

GALU: Da bine, trupul lui ce l-ai făcut?... L-ai lăsat acolo, la gura hrubii?

FARCAȘ: Aș!... să deie tovarășii lui de dînsul și să discopere hruba?... Nu, tată, nu-s așa de copilandru... Am tras trupul în hrubă și l-am ascuns de lumina soarelui.

ȘOIMAN *(deschizînd torba)*: Să trăiești, băiete, că voinic braț și coaptă minte ai la vrîsta ta!... Ian să videm ce ne-aduci?... Îi plină! plină, fraților, de praf și de plumbi! Hei! că multe morți o să mai trimetem în cei păgîni, din torba lor!

FARCAŞ: Aşa, tată Şoimane!... dar şi noi trebuie să ne gătim, căci Sobieţchi s-o giurat pe steagul crăiesc să nu rămîie azi nici peatră pe peatră din cetate, nici om cu viaţă înlăuntru.

ŞOIMAN: Aşa s-o giurat Sobieţchi? *(Strigă:)* Măi copii, veniţi cu toţii aici!

(Toţi plăieşii, afară de străjer, se cobor şi vin lîngă Şoiman.)

PLĂIEŞII: Iată-ne!

ŞOIMAN: Aţi auzit, voinicilor?... Cică craiul Sobieţchi o giurat peirea noastră pe azi... Ce ziceţi voi?

MIRCEA: Vie să ne ucidă, dac-a putea!

ŞOIMAN: Copii!... acuş a să-nceapă o luptă cum n-am mai avut pănă azi. Hai să facem şi noi giurămîntul de moarte; dar mai întîi, na, copii... întindeţi mînile: na praf leşesc, na plumbi leşeşti. *(Împarte patroane la plăieşi.)* Să le trimetem duşmanului cu dobîndă prin ţăvia puştii.

PLĂIEŞII: Adă, adă!

ŞOIMAN: Ş-acum, ascultaţi şi ziceţi ca mine:

I

Moartea ne vine, dar nu ne pasă!
Moartea-n războaie noi o dorim.
Moartea vitează e mult frumoasă!
Jurăm cu toţii ca să murim!

TOŢI

Jurăm cu toţii ca să murim!

II

Pentru Moldova ce pătimeşte,
Pentru Moldova care-o iubim,
Pentru Moldova ce ne priveşte,
Jurăm cu toţii ca să murim!

TOŢI

Jurăm cu toţii ca să murim!

III

(Șciman se pune în genunchi.)
O! țară scumpă, rămîi cu bine!
O! țară dulce, noi ne jertfim!
O! țara noastră, noi, pentru tine,
Jurăm cu toții ca să murim!

TOȚI

Jurăm cu toții ca să murim!

SCENA III

Cei denainte, TUDORA (se arată la ușa capelei și ascultă jurămîntul plăieșilor)

TUDORA: Faceți giurămîntul morții și pe mine nu mă chemați!

PLĂIEȘII *(cu mirare)*: Tudora!

TUDORA *(înaintînd spre plăieși cu un aer inspirat)*: Cine v-o dat vouă dreptul să uitați pe Tudora, cînd este a vă jărtfi pentru țară?

ȘOIMAN: Copila mea!...

TUDORA: Numai voi vă cunoașteți datoria?... Voi numai vă iubiți țara?... Eu n-am suflet ca voi? n-am ca voi sînge de româncă?

FARCAȘ *(cu dragoste)*: Tudoro!...

TUDORA: Deși nu sînt decît o biată copilă, dar de cinci zile, de cînd trăiesc cu voi, mi-o crescut în pept inimă bărbătească!... Aici, în bisericuța asta, sîngură, fără agiutori, am închis ochii la opt creștini răniți în bătaie; am auzit cele de pe urmă cuvinte ale lor, suspinurile lor cele de pe urmă, și m-am diprins a videa moartea-n față. Cum nu vă-i frică vouă de dînsa, așa nici mie!... și cum vreți voi să vă dați viața pentru Moldova, așa și eu vreu să mi-o dau!

ȘOIMAN: Tu, fata mea?... tu, în floarea tinerețiii!

TUDORA: Moartea n-alege!... ea, cînd vine, abate și pe cel tare, și pe cel slab... Și-n curînd, din cîți sîntem aici, nici unul n-a să mai rămîie cu viață!

ŞOIMAN: De unde ştii?...

TUDORA: Am auzit tot ce v-o spus Farcaş... Sobieţchi o giurat peirea noastră, şi Sobieţchi-i tare!... Giurămîntul lui s-a împlini; dar eu nu vreu să cad vie în mînile lui.

FARCAŞ: Nu, Tudoro!... cît oi fi eu lîngă tine...

TUDORA: Locul tău, Farcaş, nu-i lîngă mine; locul tău îi pe zidiuri, în faţa duşmanului. Datoria ta-i să mori în luptă lîngă tată-meu; datoria mea-i să vă răzbun pe toţi!

ŞOIMAN: Să ne răzbuni?

TUDORA *(inspirată)*: Ascultaţi!... În noaptea trecută, pe cînd voi păzaţi zidiurile, eu stam îngenunchietă dinaintea icoanii Maicii Domnului şi mă rugam pentru sufletele celor morţi. Lumina candelilor se răsfrîngea pe opt trupuri de voinici fără suflare, care zac în biserică... Atunci, am văzut cu ochii mei rîdicîndu-se morţii în picioare!... mergînd să sărute icoana, şi pe urmă, apropiindu-se de mine, mi-o zis: „Tudoro! de ai inimă de romîncă... Tudoro! de ţi-i dragă ţara Moldovii, n-o lăsa nerăzbunată!"

ŞOIMAN *(uimit)*: Ce zice?

TUDORA: „Tudoro! nu ne lăsa pe noi, nu lăsa pe tatăl tău şi pe Farcaş, logodnicul tău, fără răzbunare!... Mergi în lagărul leşesc şi, cu braţul tău, du moarte duşmanului românilor!... du moarte lui Sobieţchi!"

ŞOIMAN *(către ceialalţi)*: Îi perdută!...

TUDORA: Aiste cuvinte mi-o rostit morţii!... şi eu m-am legat cu giurămînt către ei aşa să fac.

ŞOIMAN: Tu să omori pe Sobieţchi!... Cum?... în ce chip?

TUDORA *(zîmbind)*: Îngerul Moldovii m-a duce de mînă!... Decît să mor aici, ucisă de soldaţii lui Sobieţchi, mai bine să cerc o faptă măreaţă şi mîntuitoare pentru ţara mea!

FARCAŞ: Tudoro, pe mine m-ai uitat?

TUDORA *(cu înduioşare)*: Farcaş!... Dumnezău n-o vrut să facem casă-mpreună, deşi numai El ştie cîtă dragoste-am avut şi am pentru tine! *(Vocea*

îi slăbește.) Nu mă sfiesc acu, în agiunul morții; s-o mărturisăsc în auzul oaminilor... dar nu vreu să mă dispart de tine ca o străină, nu, că mi se rupe inima!

TOȚI *(cu înduioșare)*: Tudoro!...

TUDORA: O! lăsați-mă să plîng, ca să-mi mai răcoresc sufletul... Nu pot gîndi fără tulburare c-are să moară tata!... și tu, Farcaș, și voi toți, oamini buni, și eu!... în loc de cununie, în loc de fericire... moarte, în floarea vieții!... Ce-am făcut noi lui Dumnezău ca să fim osîndiți așa?... *(Plînge.)*

ȘOIMAN *(luînd pe Tudora lîngă sînul lui)*: Tudoro, draga tatii, nu ne face să slăbim tocmai cînd avem nevoie de bărbăție. Dac-o vrut Dumnezău sfîntul astfeli cu noi, trebuie să ne supunem poroncii lui... Tu sîngur-ai spus că jărtfa pentru țară îi o datorie sfîntă!... Nu mai plînge, draga mea, că-mi frîngi inima. *(Plînge.)*

TUDORA *(încetînd de plîns)*: Iaca, nu mai plîng, tată!... Cată-n ochii mei... Așă-i că nu mai sînt lacrimi?... Nu băgați de samă, oamini buni... Tudora s-a arăta vrednică de tată-său și de voi!... Și tu, Farcaș, dă-mi mîna și vin' de-ngenunche cu mine dinaintea tată-meu, ca să ne binecuvinteze și să ne unească cu mîna lui! *(Ia pe Farcaș de mînă, zîmbind.)* Vezi cît ți-i de veselă mireasa, dragul meu... Fii și tu vesel ca mine, că ne-om găsi uniți în ceea lume!

ȘOIMAN *(către Galu)*: Galule, mi se sfîrșește inima cînd o văd astfeli.

TUDORA: Tată, binecuvîntarea unui părinte îi sfîntă-n ochii lui Dumnezău!... unește-ți copiii și-i binecuvintează-n fața ceriului, unde-o să ne-ntîlnim în curînd.

(Se pune în genunchi, împreună cu Farcaș, la picicarele lui Șoiman.)

ȘOIMAN *(întînzînd mînile pe capetele lor)*: Unite fie sufletele voastre în vecinicie, precum numele voastre sînt nedespărțite în inima mea!... Co-

pii!... priimiți prin graiul meu binecuvîntarea ceriului și-a pămîntului!

PLĂIEȘII *(uimiți)*: Amin!

TUDORA *(ridicîndu-se veselă)*: Tată!... dă-mi mîna s-o sărut... Acu mă sîmt fericită!

ȘOIMAN: Vin' în brațele mele, fiică scumpă și viteză. *(O îmbrățișază cu dragoste și-i zice încet:)* Să mori cu bărbăție, Tudoro.

TUDORA *(încet)*: În ceasul de pe urmă mi-oi aduce-aminte că-s fiica lui Șoiman bătrînul!

FARCAȘ *(întinzînd brațele)*: Tudoro, mie nu-mi zici nimică?...

TUDORA *(aruncîndu-se în brațele lui Farcaș și sărutîndu-l)*: O! Farcaș, soțul meu, îți dau cea-ntîi și cea de pe urmă sărutare pe-aist pămînt! *(Încet.)* Să aperi pe tata, Farcaș!

FARCAȘ: Oi peri lîngă dînsul!

TUDORA: Ș-acum voinicilor, fiecare la locul său: voi pe zidiuri, și eu în lagărul leșesc!... Rămîneți cu bine! *(Se îndreaptă spre gura fîntînei.)*

PLĂIEȘII: Dumnezău să-ți agiute și să-ți apere zilele.

TUDORA *(se suie pe marginea fîntînei)*: Acu mă sîmt vrednică să mă unesc și eu la giurămîntul vostru. *(Cîntă:)*

O! țară scumpă, rămîi cu bine!
O! țară dulce, noi ne jertfim!
O! țara noastră, noi pentru tine
Jurăm cu toții ca să murim!

TOȚI

Jurăm cu toții ca să murim!

(Tudora se coboară în fîntînă și dispare. Plăieșii grămădiți împregiurul fîntînei privesc înîntru.)

FARCAȘ: Tudoro, să iei arma leahului celui ucis.

TUDORA *(din fîntînă)*: Bine.

TOȚI: Noroc bun, Tudoro!

TUDORA *(din fîntînă)*: Noroc bun!

SCENA IV

ȘOIMAN, GALU, GHEȚU, MIRCEA, FARCAȘ, STRĂJERUL ROMÂN, PLĂIEȘII

FARCAȘ *(cu desperare)*: De-acu s-o sfîrșit toate pentru mine-n lumea asta!

ȘOIMAN: Și pentru mine!... Un sîngur copil am avut și l-am perdut!

GALU: Nu slăbi, Șoimane frate, nici tu, Farcaș băiete, că s-apropie ceasul luptei.

(Străjerul român din turn buciumă.)

TOȚI: Ce este?

STRĂJERUL: Oastea leșască vine spre cetate.

FARCAȘ: Asaltul cel mare se pregătește!... La zidiuri cu toții, la zidiuri!

ȘOIMAN: La metereze, copii!... și chitiți tot subt țîța stîngă. Cînd nu-ți mai avea plumbi, încărcați cu nasturi de la chingă; cînd nu-ți mai avea praf de pușcă, răsturnați la bolovani pe capul dușmanilor.

PLĂIEȘII *(cu entuziasm)*: La zid!... la zid!...

(Plăieșii se răped pe galerii și se gătesc de bătaie. Afară de cetate se aud răcnete de leși. Tunurile trag în ziduri.)

ȘOIMAN: Auziți răcnetele leșilor?... Tu, Galule, așază-te colo lîngă turn cu trii oamini. Tu, Ghețule, la mijlocul zidiului. Tu, Farcaș, cole, lîngă poartă; și eu peste tot locul... Să vă văd, copii!... Faceți ca să rămîie pomenire neuitată în Moldova de plăieșii din Cetatea Neamțului.

(Cîteva ghiulele cad pe scenă. Una din ele rănește pe un plăieș.)

UN PLĂIEȘ: Valeu! *(Rămîne cu corpul spînzurat pe galerie.)*

ȘOIMAN: Ce este?... Un plăieș rănit!

GALU: Ba-i ucis, sărmanul!

ȘOIMAN: Dumnezău să-i ierte păcatele!... *(Se suie pe galerie și privește preste ziduri.)* Ce fac leșii?

FARCAȘ: Fugi, tată, că te ucid păgînii!

ȘOIMAN: Atunci s-agiungă!... Iaca, leșii așază scările pe ziduri! Luați sama bine, copii!... Foc în grămadă!

(Plăieșii împușcă deodată preste ziduri. Se aud răcnete dureroase afară din cetate.)

FARCAȘ *(privind preste ziduri)*: În plin!... opt pușți, opt morți!... și cei mulți înainte!

(Polonii împușcă de dinafară. Plăieșii le răspund cu foc necurmat.)

GHEȚU *(strigă preste ziduri)*: Măi, pane, mă!... cel cu musteața de-un cot!... Ce-mi dai, să-ți trimet un plumb în frunte?

ȘOIMAN: Ghețule, nu fi nebun... pleacă-ți capul.

GHEȚU *(asemene)*: Ce zici, mă?... îl vrei în dar?... Fie și-n dar... ține!... *(trage cu pușca)* drept în frunte!... M-am ținut de cuvînt... Să-ți fie de bine! *(Se pleacă pe ziduri rîzînd.)*

(Polonii trag în Ghețu care cade pe zid rănit, strigînd: „Valeu! m-o ucis!" Farcaș se răpede de-l ridică și-l coboară în scenă.)

FARCAȘ: Na! c-a pățit-o Ghețu!... Apoi dă!... n-o cată românul cu lumînarea?

ȘOIMAN: Păcat de el, că era bun viteaz!

FARCAȘ *(depuind pe Ghețu lîngă fîntînă)*: Ești rănit de moarte, Ghețule?

GHEȚU *(reînviind)*: Ba nu; dar mi-o frînt o mînă păgînii. *(Se întinde la pămînt.)*

ȘOIMAN: Farcaș, Farcaș!

FARCAȘ *(suindu-se răpede pe galerie)*: Aud, tată.

ȘOIMAN: Ce se zărește colo lucind ca un boț de aur?

FARCAȘ: Sobiețchi, tată!... craiul Sobiețchi cu hatmanii leșești!... Iată-l!... întinde mîna spre cetate și dă poroncă de asalt!... Ațineți-vă, fraților, c-acu-i greul!... Sobiețchi însuși o rîdicat steagul crăiesc.

ȘOIMAN: Steag pentru steag... Mă duc s-aduc și eu steagul Moldovii. *(Se coboară, intră în biserică și aduce stindardul cu marca țării.)*

(Se aud răcnete turbate afară de cetate și împușcături. Asaltul începe.)

FARCAȘ: Iaca, leșii se suie pe scări!... Plouați cu bolovani peste dînșii.

(Plăieșii ridic bolovanii și-i aruncă peste ziduri, strigînd: „La bolovani, copii! — Plouați cu petre! — O merță! — Dați de tot! — Nu lăsați păgînii să între în cetate!")

ȘOIMAN *(trecînd scena cu stindardul)*: Iată steagul Moldovii!... Marturul biruinților lui Ștefan-Vodă!... Pe zid!... *(Se suie pe galerie și așează stindardul la mijlocul zidului.)*

(Polonii, la vederea stindardului, strigă: „Ura!")

PLĂIEȘII: Ura!

(Lupta se încleștează mai tare. Plăieșii trag cu puștele și aruncă cu bolovani. Polonii dau asaltul. Cîțiva scldați se arată de-a lungul zidului. Plăieșii se luptă cu ei și-i resping. În timpul luptei cad doi plăieși morți și unul rănit.)

FARCAȘ *(către un soldat polon ce se ivește pe zid lîngă poartă)*: Bine-ai venit, pane!... Ce cați tu la noi?... Moarte? Na, moarte! *(Se luptă cu soldatul.)* Iute mi te-ai suit, dar mai iute te-i coborî. *(Îl apucă cu brațele și-l aruncă peste zid.)*

(Alți doi scldați se arată în față cu Șciman și pun mîna pe stindardul Moldovei.)

ȘOIMAN *(apărînd stindardul)*: Iaca, mă!... Vă face poftă steagul nostru ș-ați vinit doi odată?... Așa-mi place și mie, că două mîni am și eu.

(Șciman se luptă cu scldații; pe unul îl înjunghie, iar celalalt rănește pe Șoiman, lovindu-l cu un baltag în frunte.)

FARCAȘ: Nu te da, tată, că vin și eu.

ȘOIMAN *(scăpînd stindardul, cade de pe galerie pe scenă)*: Valeu! m-o ucis păgînul!... La steag, Farcaș!... Nu lăsa steagul!...

FARCAȘ *(aruncîndu-se pe polonul ce a apucat stindardul)*: Las' pe mine, tată!...

(Farcaș apucă pe polon și-l trage de pe zid pe galerie și pe urmă pe scenă, unde se încinge o luptă grozavă.)

FARCAȘ *(luptîndu-se)*: Dă-te rob, leahule, că te stîng de pe fața pămîntului... *(Apucă de stindard și ridică baltagul.)* Nu vrei?... *(Îl lovește.)* Mori, dar! *(Polonul cade mort.)*

ŞOIMAN *(în genunchi, răzimîndu-se pe palme, urmează cu ochii scena acelei lupte şi, cînd cade polonul, el zice cu voce slabă)*: Scăpat-ai steagul?

FARCAŞ *(ridicînd stindardul în sus)*: Iată-l, tată!

ŞOIMAN: Slavă ţie, Doamne!... De-acum pot muri! *(Cade leşinat.)*

GALU: Ura!... Biruinţa-i a noastră!... Leşii se retrag!

PLĂIEŞII *(cu bucurie)*: Ura!

FARCAŞ *(sprijinind pe Şoiman)*: Zădarnică bucurie, fraţilor, căci am perdut pe tata Şoiman!

PLĂIEŞII *(sărind de pe galerie şi viind lîngă Şoiman)*: Moş Şoiman!... o murit?

FARCAŞ: Îi rănit la cap... Aduceţi apă răce să-i spălăm rana.

(Plăieşii aduc o cofă cu apă.)

GALU *(îngenunche lîngă Şoiman şi-i ia capul în braţe)*: Adă-ncoace să-i văd eu rana, c-am mai văzut eu multe-n viaţa mea... *(Spală rana.)* Adîncă-i!... *(Cu înduioşare.)* Şoimane, frate Şoimane, nu-i cu drept să mori tu-naintea mea. Vină-ţi în sîmţîri, că doar nu poţi tu peri de-o lovitură de leah...

FARCAŞ *(plîngînd)*: Sărmanul tata Şoiman!... Mai bine muream eu decît el!

GALU: Taci, copile, nu plînge, că nu se poate să perdem noi pe Şoiman viteazul. *(Îi pune mîna la inimă.)* Nu... iaca!... i se bate inima ca-ntr-un om verde. *(Îi leagă rana.)* Şoimane!... Scoală, Şoimane, că te plîng tovarăşii tăi, ca nişte femei. *(Îşi şterge ochii de lacrimi.)* Deschide-ţi ochii de vezi rîsipa duşmanilor.

ŞOIMAN *(deşteptîndu-se)*: Cine mă cheamă?

PLĂIEŞII *(cu bucurie)*: Noi, tată, noi!

ŞOIMAN *(încă ameţit)*: Voi?... Cine sînteţi voi?... *(Zîmbind.)* Ha! tovarăşii mei... vă cunosc... iaca şi Farcaş... iaca şi Galu... Dar steagul!... unde-i steagul?...

FARCAŞ: Iată-l, tată!

ȘOIMAN *(luînd stindardul)*: Nu ni l-o luat dușmanii?... Nu... Iată-l!... iată-l!... O! parcă-mi mai vine inima la loc... *(Îl sărută plîngînd.)* Steagul Moldovii!... fala țării!

GALU: Destul, Șoimane... Nu te tulbura, că ești încă slab.

ȘOIMAN: Ba nu, Galule... Lasă, că el îmi dă viață. Cînd îl sîmt cole, pe inimă... inima-mi crește și prinde la putere... Farcaș, tu l-ai apărat?

PLĂIEȘII: El, el!

ȘOIMAN: Strămoșii noștri să te binecuvinteze din ceriuri... Na, ți-l încredințăz de astăzi ție... Să mori pentru dînsul.

(Farcaș ia stindardul. Străjerul buciumă.)

GALU *(mergînd spre turn)*: Străjeri, ce este?

STRĂJERUL: Vine călare spre cetate un hatman leșesc cu steag alb în mînă.

ȘOIMAN: A fi vrun sol de la craiul Sobiețchi.

GALU: Poate că ne-aduce vorbe de pace.

ȘOIMAN: Pace?... Cît praf și plumbi mai avem?

GALU: Nici de-o încărcătură!

FARCAȘ: Dar avem topoare și bolovani!

(Se aude bătînd în poartă.)

ȘOIMAN: Auziți?... Solul o sosit la poartă... Galule, mergi de-i deschide.

GALU *(mergînd la poartă)*: Cine-i?

IABLONOVSCHI *(afară)*: Sol a craiului Sobieschi.

ȘOIMAN *(sculîndu-se)*: Să-l primim cum se cuvine... Copii, deschideți poarta!... Și voi, cîți mai sînteți în cetate, oamini teferi sau răniți... în picioare cu toții, ca să nu vadă dușmanul, român culcat la picioarele lui!

(Noaptea cade treptat în toată scena asaltului. Scena sclului se petrece la lumina torțelor aduse de plăieși din biserică. Ghețu și alți doi plăieși răniți se scoală cu greu în picioare și se apropie de Șoiman. Ei, în toată scena următoare, stau sprijiniți pe puștele lor. Șoiman se sprijină cu brațul stîng pe umărul lui Farcaș; dar cu cît vorbește cu sclul el slăbește, se clatină și, în sfîrșit, cade în brațele plăieșilor.)

SCENA V

Cei denainte, IABLONOVSCHI

IABLONOVSCHI *(intră fără a să închina)*: Voinicilor, sănătate!

ŞOIMAN *(mîndru)*: Sănătate, domnule!... Ce poftești de la noi?

IABLONOVSCHI: Mărirea-sa, Sobieschi!... Riga Poloniei și mare ducă de Litfania, cere ca să-i cuceriți cetatea; căci dacă pănă mîni, în faptul zilei, nu o veți închina lui, el o va dărîma cu puterea sa și va trece garnizoana sub tăișul sabiei!

ŞOIMAN: Du răspuns măriei-sale că laude și-ngroziri de-aiste am mai auzit noi multe și nu ne-am spăriet!... Cetatea ne-o fost încredințată nouă de Domnul Cantimir, ș-o vom păzi cu credință, pănă la cel de pe urmă om! Așă-i, copii?

PLĂIEȘII: Dar, dar!

IABLONOVSCHI: Nu vă împotriviți armiilor noastre, că va fi rău de voi!

ŞOIMAN: Nu purta grija noastră, domnule, că sîntem cu toții hotărîți a ne-ngropa în rîsîpurile cetății!

IABLONOVSCHI: Vă întreb, pentru cea de pe urmă oară... vă închinați ori ba?

ŞOIMAN: Ba.

IABLONOVSCHI *(uimit)*: Să trăiți, voinicilor! Astfeli de răspuns așteptam de la voi!... Pănă acum v-am vorbit ca solul lui Sobieschi; acum vreu să vă vorbesc ca un vechi oștean, ce știe a prețui bărbăția chiar în dușmanii lui. Voi, românilor, v-ați făcut datoria! Ați apărat cetatea cinci zile de-a rîndul împrotiva armiei întregi a lui Sobieschi!... Ați împlinit o faptă măreață, de care se vor făli strănepoții voștri!... De ce dar să vă îndărătniciți a muri fără nici un folos pentru țara voastră, cînd cetatea nu o mai puteți apăra de rîsîpă?

ŞOIMAN: Cum am scăpat-o pănă azi, așa om scăpa-o și de azi înainte, cu agiutoriul Domnului.

IABLONOVSCHI: Vă cred; dar ce puteți face voi ca să opriți zidiurile de a sări în văzduh?... Temeliile lor sînt minate cu praf, ș-o sîngură scînteie vă poate nimici într-o clipă. De nu vă veți supune, în astă noapte cetatea va sălta în nori cu oameni cu tot, și voi veți fi răspunzători cu sufletul de stricăciunea sa!

ȘOIMAN *(către plăieși)*: Ce ziceți voi?

(Plăieșii pleacă capetele cu întristare.)

GALU: Să scape cetatea, și noi murim bucuroși!

ȘOIMAN: De este așa, domnule... noi ne închinăm; însă fă-ne giurămînt că, ieșind noi de aici, vom avea voie a merge unde vom vroi, și că leșii vor lăsa cetatea întreagă.

IABLONOVSCHI *(întinzînd mîna)*: Vă giur că așa va fi!... Giur că-ți putea părăsi aceste zidiuri, teferi și cu toate averile voastre!

ȘOIMAN *(arătînd stindardul)*: Iată sîngura noastră avere, steagul Moldovii!

IABLONOVSCHI *(închinîndu-se stindardului)*: Aceasta este cea mai nobilă comoară a unor viteji ca voi!... Adio!... Sînt fericit că am găsit în voi oameni după inima mea!... Rămîneți cu bine! Și d-ta, bătrînule, dă-mi mîna să o strîng frățește într-a mea.

ȘOIMAN *(dîndu-i mîna)*: Iat-o.

IABLONOVSCHI *(îndreptîndu-se spre poartă)*: Mîni, în faptul zilei, vă aștept în lagărul leșesc! *(Iese.)*

ȘOIMAN: Om veni cu toții, de-om trăi... *(Căzînd în brațele plăieșilor.)* Vai de mine!... că nu mai pot!

(Porțile cetății se închid.)

(Cortina cade.)

ACTUL III

Teatrul reprezintă lagărul polon, noaptea pe lună; în stînga, pe planul I, cortul lui Sobieschi; în față cu el, cortul soldaților

de gardă. Puștele sînt așezate în snop dinaintea lui. În dreapta, pe planurile 3, 4 și 5, începutul lagărului; în fund se văd dealurile și Cetatea Neamțului. Două sentinele se primblă pe dinaintea corturilor pe planul I. La ridicarea cortinei se văd mai multe grupe de soldați poloni așezați împregiurul focului din lagăr. Români robiți, încărcați cu lanțuri, stau jos grămadă, dincolo de cortul de gardă.

SCENA I

ROMÂNII ROBIȚI

(Se aude în grupa lor un fluier sunînd o doină jalnică și pe urmă o voce de femeie cîntînd:)

Frunză verde de sălcie!
Am căzut în grea robie,
Și tot plîng cu amărie
După scumpa mea moșie!
(Repriză de fluier.)
Frunză verde de nagară!
O! Moldovo, dulce țară,
Din pămîntul tău afară
Mult e viața grea ș-amară!

(Cîțiva soldați din cortul de gardă ies și merg de schimbă sentinelele; pe urmă se duc în fund și intră în culisele din dreapta. Muzică surdă la orhestră.)

(Fluierul sună din nou.)
Floarea smulsă din tulpină
Se usucă și se-nclină.
Românu-n țară străină
Duce dorul și suspină!

UN ROMÂN *(sculîndu-se)*: Taci, nevastă, că-mi rupi inima cu cînticul ist de robie!... Destul de nenorociți sîntem așa, cu lanțurile de mîni și de picioare, ca niște oamini răi.

O ROMÂNĂ *(sculîndu-se și viind în scenă)*: Cînd ar fi numai atîta!... Dar a să ne scoată leșii din țara noastră, bădică, și să ne ducă robi peste hotar!... Asta mă omoară pe mine! *(Plînge.)*

ROMÂNUL *(uimit)*: Apoi dă!... ce să facem?... Așa ne-o fost scris, se vede, fa nevastă!... Taci, nu mai plînge... ce dracul!... Fii bărbat, că ne-or videa leșii cu lacrimile-n ochi, și-i rușine!... *(Își șterge ochii.)*

ROMÂNA: Geaba!... Nu pot, bădică, că mă-neacă plînsul cînd gîndesc să-mi las eu casa părintască și copilașii, dragii mamii!... Ce-or să se facă ei, mititeii, făr' de mama lor?... S-agiungă la ușa străinilor!

ROMÂNUL *(voind s-o mîngîie)*: Dumnezău le-a purta de grijă, nevastă; că Dumnezău îi bun și nu părăsește pe român!... Ian vezi cei din cetate, cum se luptă de cinci zile, cu agiutoriul Domnului, încît nu le-o putut face nimică toată oastea leșască.

ROMÂNA: Așa este; și, de ciudă, leșii ne schingiuiesc pe noi, păcătoșii; ne pun bărbații în lanțuri, ca pe niște fiare, și ne țin aici ca pe-o turmă de oi de căsăpie!

ROMÂNUL: Cum nu le-a fi ciudă, dacă per pe toată ziua cu mulțimea sub zidiurile cetății, fără nici o ispravă, încît o început soldații a-și perde bărbăția. Unii cer în gura mare a să-ntoarce în țara lor. Alții nu mai vreu s-asculte de poroncile hatmanilor, și cu toții sînt gata de răscoală.

ROMÂNA: Oare?... *(Încet.)* Ian spune-mi, bădică, dacă s-ar întîmpla una ca asta, n-am putea noi cerca să fugim, în vreme cît ar fi vălmășag în lagăr?

ROMÂNUL *(încet)*: Taci, nevastă, că la scăpare chitim cu toții... Răbdare și bărbăție, că bun îi Cel-de-Sus!

(Sentinela se întoarce, respinge pe români în fund și apoi intră în cortul de gardă. Muzică surdă la orhestră.)

SCENA II

SOBIESCHI (iese din cortul lui. Sentinela îi prezintă arma)

SOBIESCHI *(primblîndu-se posomorît)*: Soartă! soartă amăgitoare!... Nebun care se-ncrede ție!... Tu

astăzi făgăduiești glorie, putere, fericire; și, ca mîni, rîzi de noi fără milă și fără osebire de oameni!... Ce-a zice Polonia, ce-a zice lumea-ntreagă, care răsună de numele meu, că eu, Sobieschi, sînt oprit în calea mea prin o cetățuie ticăloasă, pe care de-atîtea zile cerc în zădar a o supune!... Bine făceam de-ascultam sfatul bătrînului Iablonovschi și-mi urmam drumul făr-a o băga în samă... Am perdut o mulțime de soldați și de ofițeri în asalturi nenorocite!... Hoții acești de moldoveni sînt nătîngi ca zimbrul lor!... Să vedem de s-or închina solului meu, Iablonovschi... Dacă ei vor urma poroncilor mele, Iablonovschi trebuie să mă-nștiințeze printr-un sămn... un brad aprins în vîrful dealului... *(Privește spre cetate.)* Nimic încă păn-acum!... Nici o lumină!... O! de s-or împrotivi mai mult oamenii din cetate, mîni, în faptul zilei, zidiuri și oameni vor sări în văzduh, și nu s-a alege nimic din Cetatea Neamțului.

(Se aude un zgomot depărtat în lagăr.)

SCENA III

SOBIESCHI, POTOSCHI (viind din lagăr, răpide)

SOBIESCHI: Ce este?

POTOSCHI: Maiestate...

SOBIESCHI: Potoschi! tu ești?... Ce zvoană s-aude-n lagăr?

POTOSCHI: Nu-ndrăznesc a o spune maiestății-tale!

SOBIESCHI: Îți poroncesc să vorbești!

POTOSCHI: Soldații sînt în răscoală!

SOBIESCHI: Soldații mei?... pentru care pricină?

POTOSCHI: Zic că vreu să părăsască locurile aceste și să se întoarcă în Polonia.

SOBIESCHI: Cum?... Polonii să lase pe riga lor!... Nu se poate!... nu-i adevărat!

POTOSCHI: Ascultați însuși răcnitele lor.

(Zgomotul se apropie.)

SOBIESCHI *(primblîndu-se pe scenă, turburat)*: Să se retragă dinaintea unei cetăți de nimică, ei, care au apărat cetatea Vienii!... Nu, nu, niciodată!

POTOSCHI: Iată-i că vin spre cortul măriei-tale.

(Soldații ies din lagăr și vin în scenă cu zgomot mare. Acei ce sînt de gardă se înarmează și se înșiră dinaintea cortului lor. Scena e luminată de cîteva torțe aduse de revoltanți.)

SCENA IV

SOBIESCHI, POTOSCHI, SOLDAȚII POLONI

SOLDAȚII *(revoltați)*: Nu mai vrem să stăm aici! — Să ne-ntoarcem în Polonia! — Destule-am pătimit pân-acum! — În Polonia! — Moarte cărui ne-a opri! — Moarte! *(Scot săbiile.)*

SOBIESCHI *(cu voce detunătoare)*: Tăcere!... Cum îndrăzniți voi să rîdicați glasul dinaintea regelui vostru, dinaintea lui Sobieschi?... Ce! voi, tovarășii mei de arme, voi, care-ați învins pe Mohamed al IV, voi, care mi-ați giurat credință, voi, care purtați numele de poloni, v-ați cuprins de groază și de descurageare într-o țară mică ca Moldova!... Vroiți a lăsa nestrîcat și nestîrpit un cuib de hoți ca Cetatea Neamțului!... Dar pe mine m-ați uitat? *(Face un pas spre soldați, care se dau înapoi cu sfială.)* Ați uitat că brațul acesta, de va cădea peste voi, va face să întrați în pămînt!... În genunchi, dinaintea stăpînului vostru! *(Soldații se buimăcesc.)* În genunchi dinaintea lui Sobieschi!

(Soldații cad în genunchi. O lumină mare apare pe deal, spre cetate.)

SOBIESCHI *(în parte)*: A! iată semnalul! Cetatea s-au închinat! *(Tare.)* V-ați săturat de lupte? Vreți să vă-ntoarceți în Polonia?... fie!... De azi înainte nu mai am trebuință de voi... Cetatea Neamțului, în ceasul acesta, s-au cucerit vroinții mele!

SOLDAȚII *(sculîndu-se)*: Să trăiască Sobieschi! — Pentru el murim cu toții! — Ura! — Noi sîntem copiii lui, robii lui păn' la moarte! — Iertare!

SOBIESCHI: Bine!... Vă iert, ca pe niște copii fără minte, și vă dau de știre că mîni vom pleca spre țara noastră.

SOLDAȚII *(cu bucurie)*: Ura!

SOBIESCHI: Potoschi, dă poroncă să-mpartă vin pe la soldați, pentru ca să serbeze victoria noastră, și tu întră în cortul meu de scrie Senatului din Cracovia despre întoarcerea noastră în Polonia. Eu merg sîngur să vizitez lagărul. *(Iese prin dreapta.)*

(Soldații din cortul de gardă prezintă armele, și apoi le depun iar în snopuri și intră în cort. Potoschi intră în cortul regelui.)

SCENA V

SOLDAȚII POLONI, ROMÂNII ROBIȚI (viind din fund)

SOLDAȚII *(veseli)*: Ura!... Să bem și să giucăm!... De-acum ne-ntoarcem în Polonia!

(Cîțiva soldați aduc panere cu sticle de vin.)

ROMÂNII *(mâhniți)*: De-acum ni s-o stîns toată mîngîierea! Săracii de noi!... Ne ducem din Moldova!

SOLDAȚII
(bînd)

Ura! ura! soldați voinici,
Să bem, să bem și să jucăm!
Ura! ura! cu toți de-aici
În țara noastră-o să plecăm.

ROMÂNII
(plîngînd)

Amar de noi! sărmani români,
În dor cumplit o să picăm!
Amar de noi! cu toții, mîni,
Din țara noastră-o să plecăm!

UN SOLDAT: Măi, români!... Veniți de vă veseliți cu noi.

UN ROMÂN: Veselia voastră-i mâhniciunea noastră, domnule!... Lăsați-ne pe noi în pace.

SOLDATUL: Dacă nu vreți voi, dați-ne nevestele voastre ca să giucăm cu ele.

O ROMÂNĂ: Romîncele nu gioacă cu dușmanii țării lor!

SOLDATUL: Nu gioacă, poate, de voie; dar de nevoie-or giuca. *(Pune mîna pe femeie.)*

ROMÂNA *(împingîndu-l)*: Ticălosule!... Om muri, și n-om da mîna cu voi!

SOLDATUL *(furios)*: La arme, fraților!... Să-i ucidem!

SOLDAȚII *(scoțînd săbiile)*: Moarte românilor!... Moarte!

ROMÂNII *(punîndu-se dinaintea femeilor)*: Voi cu săbii, noi cu lanțuri!... Veniți, păgînilor, dacă vă dă inima!

(Luptă mică. Începe a să mîji de ziuă.)

SCENA VI

ROMÂNII RĂNIȚI, SOLDAȚII POLONI, TUDORA (în haine de căpitan polon, vine din stînga, învălită cu o manta albă, și se aruncă între scldați și români)

TUDORA: Stați!

SOLDAȚII: Un ofițeri! *(Se trag înapoi.)*

TUDORA: Nu vă-i rușine!... voi, înarmați cu săbii, s-amenințați niște nenorociți legați în lanțuri!... Decît să vărsați sînge, voinicilor, mai bine să vărsați vin și să vă veseliți ca niște ostași viteji ce sînteți... Cine-mi dă un pahar de vin să benchetuiesc cu voi?

(Scldații îi dă un pahar cu vin.)

Iată cum trebuie să beie și să cînte un soldat...

Ura! ura! soldați voinici,
Să bem, să bem și să jucăm.
Ura! ura! pe mari și mici
Sub brat de fer noi îi plecăm!

Trăind, murind tot în război,
Ori în ce zi, ori în ce loc,
Cînd noi sosim, cînd trecem noi,
Lăsăm pustiiu, omor și foc!

SOLDAȚII

Ura! ura! soldați voinici...
etc. etc.

TUDORA *(bînd)*: Să trăiți și să vă videți țara cît mai degrabă!

Ura! ura! soldați voinici,
Să bem, să bem și să jucăm.
Ura! ura! pe mari și mici,
Sub braț de fer noi îi plecăm!
Plîngă amar femei, copii!
Scoată din pept glas dureros!
Noi ducem moarte la cei vii
Și-i prohodim cîntînd voios:

SOLDAȚII

Ura! ura! soldați voinici!...
etc. etc. etc.

(Soldații se retrag, cîntînd, între corturi.)

TUDORA *(viind în scenă)*: Mă iarte Dumnezău de cuvintele ce-am rostit, dar numai astfeli am putut scăpa viața bieților români!... Acu, să-mi împlinesc hotărîrea!... Sub hainele aste, a căpitanului ucis de Farcaș la gura hrubei cetății, am putut pătrunde în lagărul leșesc, făr-a fi cunoscută... Dar ziua-ncepe-a să ivi... Trebuie să mă grăbesc... Iată cortul craiului... *(Scoate pumnarul.)* „Îngerule păzitori a Moldovii!... întărește-mi brațul și inima ca să pot răzbuna țara în sîngele lui Sobiețchi!..." Haide!... *(Voiește să între în cort.)*

SENTINELA *(oprind-o)*: Cine-i?

TUDORA *(lepădîndu-și mantaua)*: Aghiotant a craiului, cu poronci.

(Sentinela ridică arma. Tudora intră în cort. Muzică la orhestră. Peste puțin se aude vocea lui Potoschi: „Ah!... agiutori!")

SENTINELA *(strigă tare)*: Larmă!

(Scldații din cortul de gardă ies iute și se înarmează. Trei din ei aleargă la cortul regelui.)

UN SOLDAT: Ce este? ce este?

SENTINELA: Un omor în cortul crăiesc!

(Cei trei scldați intră în cort și ies îndată, aducînd pe Tudora cu pumnarul în mînă. Dobele bat. Ziua se ivește în plin. Zgomot mare în lagăr.)

TUDORA: Mă puteți omorî de-acu, căci mi-am răzbunat țara!... Am ucis pe Sobiețchi!

SOLDAȚII *(turbați, ridică săbiile asupra ei)*: Pe Sobieschi?

SCENA VII

Cei denainte, SOBIESCHI (arătîndu-se în dreapta)

SOBIESCHI: Cine zice c-au ucis pe Sobieschi?

TUDORA: Eu!

SOLDAȚII: Minciuni, minciuni... Iată craiul nostru!

TUDORA: Cine?... El?... Tu?... A! *(Voiește să se arunce asupra lui Sobieschi. Soldații o țin pe loc.)*

SOBIESCHI: Unde-i nenorocitul care-au fost jărtfă în locul meu?

SCENA VIII

Cei denainte, POTOSCHI (iese din cortul regelui, galbăn și cu brațul legat)

POTOSCHI: Eu, măria-ta... Lucram aici în cort, cînd deodată m-am simțit străpuns de-un cuțit... Dar nu-i nimică... O rană la braț numai...

SOBIESCHI: Îmi pare bine, Potoschi. *(Către Tudora.)* Tu ești ucigașul?

TUDORA: Eu!

SOBIESCHI: Pentru ce-ai căutat să făptuiești o așa nelegiurire?

TUDORA: Nu făptuiește nelegiuire acel ce cată să răzbune și să scape țara sa de dușman!... Dar o mărturisesc în fața ceriului că n-am voit să ucig pe Potoschi, ci pe tine, Sobiețchi, care-ai adus foc și sabie în Moldova!

SOBIESCHI: Și cine ești tu?

TUDORA *(scoțînd șapca polonă de pe cap și lăsînd să-i cadă părul de-a lungul corpului)*: Eu sînt Tudora, fiica lui Șoiman bătrînul care te-o răspins cu vitejie de la zidiurile cetății!

ROMÂNII: Tudora!

SOBIESCHI: O fată!... ș-încă fata sumețului ce-au îndrăznit a să măsura cu mine!... și tu, o copilă, ai cercat să omori pe Sobieschi!... dar nu știai, nenorocito, ce soartă te-așteaptă?

TUDORA: Ba știam că m-așteaptă moartea!... însă m-am hotărît a mă jărtfi cu mulțămire pentru țară!

SOBIESCHI: Împlinească-se jărtfa dar! *(Face un semn la soldați.)* La moarte!

TUDORA: O! Moldovo! iartă-mă că n-am putut să-mi împlinesc giurămîntul!

(Soldații duc pe Tudora spre fundul scenei, la osîndă.)

ROMÂNII *(către Sobieschi)*: Măria-ta, fă-ți milă de-o biată copilă! — Nu te-ndura de tinerețile ei! — Ia-ne viața la zăce din noi ș-o iartă pe Tudora! *(Sobieschi, pe gînduri, trece spre cortul său.)*

SCENA IX

Cei denainte, IABLONOVSCHI (intră prin stînga, în fund, și oprește soldații ce duc pe Tudora)

IABLONOVSCHI *(către soldați)*: Stați!... Unde-i maiestatea-sa?

SOBIESCHI *(pe pragul cortului)*: Iablonovschi!

IABLONOVSCHI *(apropiindu-se)*: Măria-ta!... solia ce mi-ai încredințat am împlinit-o. Oaminii din

cetate au priimit a să supune, cu condiții însă de a fi liberi să meargă unde vor voi, și...

SOBIESCHI: Cu condiții?...

IABLONOVSCHI: Iată ziua... Ei trebuie să iasă în curînd din cetate pentru ca să vie să se-nchine maiestății-tale.

SOBIESCHI: Bine.

IABLONOVSCHI: Vitejia ce-au arătat ei în apărarea zidiurilor, și mai cu samă onorul ce-au avut de-a să lupta cu marele Sobieschi le dă lor dreptul de a fi priimiți cu vrednicie în lagărul leșesc.

SOBIESCHI: Ai dreptate, Iablonovschi... Dă poroncă să s-adune toată oastea, ca pentr-o mare paradă. *(Intră în cort.)*

(Iablonovschi scoate spada și face un semn. Dobele de la cortul de gardă încep a bate zorile. Corturile lagărului din fund se ridică și scldații polcni se așează în linie ca la actul I. Românii stau grămadă între șirurile scldaților. Tudora, încungiurată de scldați, se află în dosul cortului regesc. Iablonovschi intră la Sobieschi și iese îndată cu el. Fanfare de cnor.)

SOBIESCHI *(trecînd armia în revizie)*: Soldați! Astăzi, cea de pe urmă cetate a Moldovii s-au închinat nouă!... Țălul nostru e împlinit!... Să trăiască Polonia!

(Fanfare. Stindardele se pleacă dinaintea regelui. Un bucium răsună în cetate.)

SOBIESCHI: Ce semnal e acesta?

IABLONOVSCHI: Plăieșii ies din cetate... Iată, porțile se deschid!

(Sobieschi, Iablonovschi și statul-major vin de se grupează lîngă cortul regesc.)

SCENA X

Cei denainte, PLĂIEȘII

Porțile cetății se deschid. Un cortej de opt oameni iese și coboară dealul. Farcaș merge înainte purtînd stindardul Moldovei. După el, patru plăieși duc pe Șoiman pe un pat de

scînduri; în fine, Gheţu şi alt plăieş, răniţi amîndoi, urmează, sprijinindu-se împreună. Orhestra sună un marş funebru, păn' ce cortegiul soseşte în scenă. Sobieschi face atunci un semn, şi toată armia prezintă armele.

SOBIESCHI *(văzînd cortegiul)*: Iablonovschi!... Ce oamini sînt aceştia?

IABLONOVSCHI: Garnizoana Cetăţii Neamţului!

SOBIESCHI: Cum?... Numai cu-atîţi oamini s-au luptat întreaga noastră oaste?

IABLONOVSCHI: Atîţia au rămas!

SOBIESCHI *(furios)*: O mînă de plăieşi să-ndrăznească... O! trebuie pedepsit aspru asemine sumeţie, ca să rămîie pildă la moldoveni!

IABLONOVSCHI *(cu energie)*: Ba să nu faci o aseminea faptă, măria-ta, căci ar fi nevrednică de viteazul Sobieschi! Ea ar păta gloria maiestăţii-tale şi ar călca cuvîntul dat de mine apărătorilor cetăţii!... Fii mare precît ţi-e numele şi generos precît se cuvine unui rigă!

SOBIESCHI *(uimit)*: Iablonovschi!... dă-mi mîna!... Eşti vrednic să te numesc părintele meu.

(Iablonovschi se închină şi dă mîna regelui. În timpul acestui aparte, cortegiul s-a coborît şi s-a oprit în faţă cu Sobieschi.)

TUDORA *(văzînd pe tatăl ei, voieşte să alerge spre el, strigînd)*: Tată, tată!...

(Soldaţii o opresc şi o trag deoparte.)

(În timpul scenei următoare, o parte din armia polonă se înşiră pe coastele dealului. Un căpitan polon merge de aşează stindardul polon pe zidurile cetăţii.)

SOBIESCHI *(păşind spre plăieşi)*: Sănătate vouă, plăieşilor!

ŞOIMAN *(cu voce slabă)*: Să trăieşti, măria-ta!

SOBIESCHI: V-aţi purtat ca nişte viteji!

ŞOIMAN: Datoria ne-am făcut, măria-ta.

SOBIESCHI: Cîţi oamini aţi fost de toţi în cetate?

ŞOIMAN: 18... Zăce o perit din mila măriei-tale!

SOBIESCHI: 18!... Numai 18! *(Către armie.)* Afle lumea-ntreagă că 18 plăieşi români s-au luptat cinci zile cu armia-ntreagă a lui Sobieschi şi că

Sobieschi au sărutat pe căpitanul lor! *(Lui Șoiman.)* Viteazule, vin în brațele mele! *(Se apropie de Șoiman și-l strînge la pept. Fanfare.)*

SOLDAȚII și ROMÂNII: Ura!

SOBIESCHI: Cum te cheamă?

ȘOIMAN: Șoiman bătrînul.

SOBIESCHI: Șoimane!... În fața tuturor soldaților mei, eu, Sobieschi, riga Poloniei, declar că mă simt mîndru că m-am luptat cu tine și că vreu să împlinesc orice-i cere tu de la mine... Spune, ce vrei?

ȘOIMAN: Dacă vrei să te milostivești cu mine, măria-ta, iartă robii, ca să mă bucur și eu în ceasul morții de bucuria lor.

SOBIESCHI: Liberi să fie cu toții! *(Face un semn.)*

(Șirurile soldaților se deschid. Românii ies fără lanțuri și se apropie de Șciman.)

ȘOIMAN: Să-ți deie Dumnezeu putere și mărire!

ROMÂNII: Să trăiască moș Șoiman!

SOBIESCHI: Dar altă nu dorești nimica, Șoimane?

ȘOIMAN: De-acum, moarte!... ca s-o găsesc pe biata fiică-mea, Tudora, în ceea lume.

SOBIESCHI: Ba nu moarte... Viață și fericire, viteazule! *(Aduce pe Tudora de mînă.)* Iată fiică-ta!

ȘOIMAN: Tudora!

TUDORA *(aruncîndu-se în brațele lui Șoiman)*: Tată!

SOBIESCHI: Și tu, copilă, care-ai vroit să ucizi pe Sobieschi, pentru ca să-ți răzbuni țara, ține inelul acesta ca un suvenir de la mine pentru cununia ta.

TUDORA *(luînd inelul)*: Măria-ta, dă-mi voie să-l pun în degitul bărbatului meu, Farcaș. *(Merge de dă inelul lui Farcaș.)*

SOBIESCHI: Farcaș!... Tu ești, voinicule, care-ai scăpat din mînile soldaților mei?

FARCAȘ: Eu, măria-ta!... Am scăpat atunci, pentru ca să ai acum mulțămire de-a mă ierta!

SOBIESCHI *(vesel)*: Fie!... Îmi place să vă știu uniți împreună, căci aveți amîndoi suflete viteze și sînteți vrednici de tatăl vostru și de țara voastră!... Acum e vreme să ne despărțim... Mergeți

cu bine, românilor, și fiți mîndri de numele vostru!... Voi m-ați împăcat cu Moldova, și de azi înainte Sobieschi se declară cu mîndrie prietinul românilor!

ROMÂNII și SOLDAȚII: Ura! ura!

(Plăieșii, urmați de români, pleacă și trec pe dinaintea șirurilor de soldați, carii le prezintă armele. Ei se urcă pe deal și de la mijloc apucă în stînga. O parte de soldați se suie după dînșii și se înșiră pe coastele dealului. Muzica militară și orhestra sună un marș triumfal. Salve de tunuri. Tablou.)

(Cortina cade.)

LIPITORILE SATELOR

PERSOANE

Kir IANI AVDELAS, arendaşul moşiei Haramul
JUPÎNUL MOISE, orîndarul şatului
VÎNTURĂ-ŢARĂ, răzeş
ION teslarul, răzeş
CATRINA, soţia lui Ion
NIŢU, copilul Catrinei
GAVRIL sîrbul, argat
MARTIN, pădurar
Jupîneasa RUXANDA
MĂRIUCA, orfană
SUBPREFECTUL
UN JANDARM
GHEORGHE, ţăran
ŢĂRANI, LĂUTARI, JANDARMI

IANI, grec de 40 ani, îmbrăcat în haine europene ordinare şi în cap cu fes mare.

MOISE, evreu de 30 ani, îmbrăcat evreieşte ca cîrcimarii evrei din sate.

VÎNTURĂ-ŢARĂ, de 50 ani, îmbrăcat cu dulamă veche şi căciulă brumărie; poartă o geantă cu ispisoace.

ION, de 45 ani, îmbrăcat mai curat decît Vîntură-Ţară, cu căciulă neagră şi cizme de iuft.

GAVRIL, de 40 ani, îmbrăcat cu poturi, ilic, brîu roş, pălărie ţărănească şi opinci.

CATRINA, de 35 ani, îmbrăcată cu rochie, scurteică și în cap cu testemel.

MĂRIUCA, fată de țară de 17 ani, îmbrăcată cu cămașă cu altiță, fotă, papuci roși și la gît poartă șiraguri de mărgele.

NIȚU, MARTIN, GHEORGHE și ȚĂRANII sînt îmbrăcați în haine țărănești.

LIPITORILE SATELOR

DRAMĂ ÎN 3 ACTE ŞI 2 TABLOURI

Scenele se petrec în Moldova, în satul Haramul, la anul 1860.

ACTUL I

Teatrul reprezintă interiorul casei lui Ion teslarul; pe lîngă pereţi sînt aşezate laiţe acoperite cu scoarţe; în fund este o uşă şi în stînga altă uşă; în dreapta e o fereastă, lîngă fereastă o masă şi două scaune; pe pereţi sînt aninate unelte de teslărie; lîngă uşa din fund se află doi saci plini.

SCENA I

CATRINA, NIŢU, GAVRIL

CATRINA *(ştergînd masa)*: Da du-te azi, bade Gavrile, du-te la treabă, că soarele-i sus şi te-a ocărî bărbatu-meu, de te-a găsi tot aici.

GAVRIL: Ce ocărî, ce ocărî?... doar nu-s robu lui.

CATRINA: Nu eşti robu lui, dar eşti tocmit cu luna ca să-i agiuţi la duratu casii cei de închisoare.

GAVRIL: Ard-o focu!... M-am săturat de dînsa şi nu mă mai duc, de-oi şti că m-or închide-n ea. *(Aruncă cu mînie uneltele jos.)*

CATRINA: Nu te-ndărătnici, bade Gavrile, că ți-i găsî beleua cu bărbatu-meu.

GAVRIL: Mai degrabă și-a găsi-o el cu mine, cît a da păcatu să se-ntreacă cu gluma.

CATRINA: Haide, hai, păcătosule...

GAVRIL: Ian nu mai lungi și d-ta vorba, lele Catrină; că nu-s în apele mele, și-i da peste dracu.

NIȚU *(care în toată scena de mai sus împletea un bici; se scoală și vine de privește drept în ochii lui Gavril)*: Cine și-a găsi pe dracu, măi sîrbule?

GAVRIL: Mă-ta.

NIȚU: Mama?

GAVRIL: Și mă-ta și tu, de nu-i peri acu pe loc din fața mea.

NIȚU: Măi, ai nebunit, ori ești bat?

GAVRIL: Nițule... nu te pune cu mine, că pre me lege...

CATRINA *(alergînd la Nițu)*: Nițule... Nițule...

NIȚU: Ian las', mamă, că doar nu m-ai purtat nouă luni în sîn, pentru ca să las să te batgiocorească un bețiv chiar dinaintea mea. Măi sîrbule, vezi ușa?

GAVRIL: Ș-apoi?

NIȚU: Ieși!

GAVRIL *(rîzînd)*: Tu-mi poroncești, țîncule? Ha, ha; ha!

NIȚU: Ieși, îți zic.

GAVRIL *(cu dispreț)*: Dar dacă n-oi vrea?

NIȚU *(răpezindu-se asupra lui)*: De nu-i vrea pe ușă, îi ieși pe fereastră.

GAVRIL *(luptîndu-se)*: Iaca mucosu...

NIȚU *(împingîndu-l pe fereastă)*: Degeaba te lupți, că-s mai tare decît tine.

CATRINA: Nițule, lasă-l în plata lui Dumnezău.

NIȚU: Ba nu!... l-oi învăța eu să te batgiocorească.

GAVRIL *(furios)*: Măi, te ucid, măi!

NIȚU: Păn-atunci... ian sai pe fereastră. *(Îl îndoaie cu mijlocul pe marginea ferestei.)*

GAVRIL: Ei! lasă-mă, că ies pe ușă.

NIȚU: Ba nu, ticălosule!

GAVRIL: Iartă-mă, Nițușorule, că n-oi mai face.

CATRINA: Iartă-l, copile.

Iancu Alecsandri, fratele poetului (B.A.R. — Stampe).

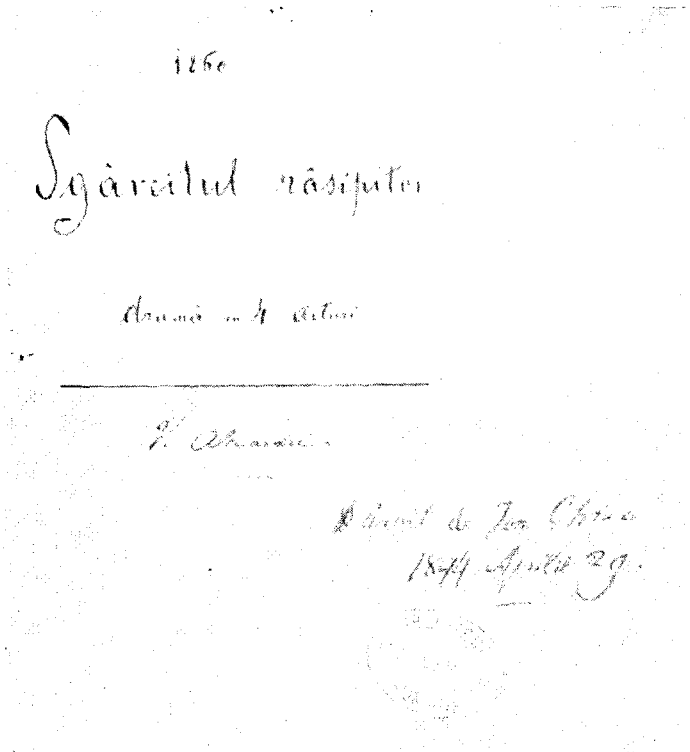

Ms. autograf: *Zgîrcitul rîsipitor* (ms. B.A.R. 809, f. 102^{r}).

REPERTORIUL DRAMATIC.

BIBLIOTECA [illegible]
Fondul [illegible]

LIPITORILE SATULUI

Dramă în 3 Acturi și 2 Tablouri.

ULTRA-DEMAGOGUL SI ULTRA-RETROGRADUL

CÂNTICELE COMICE

DE

V. ALECSANDRI.

JASSII.
TIPOGRAFIA HERMANN PILLAT
1863.

Foaia de titlu: *Lipitorile satului*, Iași, 1863.

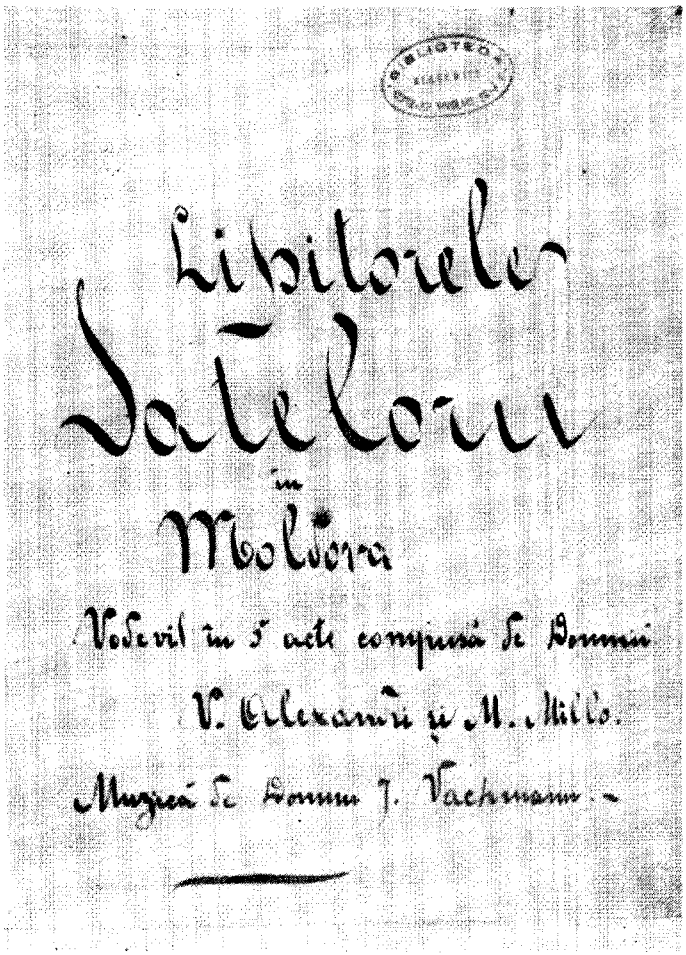

Ms. copie: *Lipitorele satelor* (ms. B.A.R. 2856, f. 2^{r}).

SCENA II

CATRINA, NIȚU, GAVRIL, VÎNTURĂ-ȚARĂ

VÎNTURĂ-ȚARĂ *(arătîndu-se în fund)*: Bucuroși la oaspeți?

CATRINA *(întorcîndu-se)*: Ce văd? Moș Vîntură-Țară?

VÎNTURĂ-ȚARĂ: Eu!... Da cine se hîrjonește la fereastră?

NIȚU *(lăsînd pe Gavril)*: Eu!... Îi vîram o țîră de minte lui Gavril.

VÎNTURĂ-ȚARĂ: Pentru ce?

NIȚU: Pentru c-o batgiocorit pe mama.

VÎNTURĂ-ȚARĂ: Bine i-ai făcut, finule.Copilu îi datori să-și apere părinții cu viața. Vin-încoaci la moșu să te sărute. *(Sărută pe Nițu.)*

GAVRIL *(lîngă ușa din fund)*: Bine-o făcut?... bine?... Ei! las'că v-oi arăta eu cine-i Gavril sîrbu. *(Iese furios.)*

NIȚU: Încă-ndrăznește să ne-amenințe?... Oi pune eu mîna pe tine. *(Voiește să alerge după Gavril.)*

VÎNTURĂ-ȚARĂ *(oprindu-l)*: Dă-l dracului pomană, și nu vă mai potriviți la vorbele unui bețiv. Pun rămășag că se duce la crîșmă să-și înece ciuda... Așa rușine! să-l trîntească un băiet de ieri, de-alaltaieri...

CATRINA *(cu mîndrie)*: Vezi că-i voinic ca tată-său.

VÎNTURĂ-ȚARĂ: N-ar fi de diochi... Da cumătru Ion unde-i?

CATRINA: S-o dus la tîrg să mai cumpere lemne pentru casa cea de închisoare.

VÎNTURĂ-ȚARĂ: Casa de închisoare?... Unde?

CATRINA: Aici, în sat...

VÎNTURĂ-ȚARĂ *(cu multă mirare)*: Ce în sat?...

NIȚU: Temniță.

VÎNTURĂ-ȚARĂ *(frecîndu-și urechile)*: Nu cumva-mi țiuie urechile și n-aud bine? Ian mai zi o dată, băiete... Temniță în satu Haramu?

NIȚU: Ca în toate satele din Moldova... Da bine, moș nînașule, de unde vii?

VÎNTURĂ-ȚARĂ: De unde și-o înțărcat dracu copiii.

NIȚU: De-aceea poate n-ai aflat c-o vinit poroncă ca să se facă case de închisoare în toate satele?

VÎNTURĂ-ȚARĂ: Elei! Și pentru ce?

NIȚU: Știm noi?

VÎNTURĂ-ȚARĂ: Și ce are-a face tată-tău cu temnițile?

CATRINA: Să vezi, cumătre. Ion s-o alcătuit cu privighitoriu ca să dureze tot lucru teslăriei, ușile, ferestrile, dușamelile, acoperemîntu...

VÎNTURĂ-ȚARĂ: Rău o făcut, dragă cumătră, c-asemine lucru nu-mi pare lucru curat și cu noroc!... Știți vorba ceea: Nu săpa groapă altuia, căci cazi în ea.

CATRINA: Aste i le-am zis și eu bărbatu-meu. Apoi dă!... ce să facă bietu om?... Nevoia...

VÎNTURĂ-ȚARĂ: Nevoia, nevoia!... o cunosc și eu, bat-o pîrdalnicu! Că de cînd vechilul monăstirii mi-o răsluit bucățica mea de răzășie de-aici, din satu Haramu, am rămas pe drumuri ca un calic!... Dar apoi chiar de m-ar mînca de viu stahia cea de nevoie, tot n-aș vrea să pun mîna la durat de temniți și la făurit de lanțuri. Mai bine sărac și curat!

SCENA III

Cei denainte, MĂRIUCA (arătîndu-se la fereastă)

MĂRIUCA: Nițule, Nițule!

NIȚU: Măriuca?... ce vrei, Măriuco?

MĂRIUCA: M-o trimes giupîneasa să culeg buruiene uscate de leac; nu vii cu mine să-mi agiuți?

NIȚU: Ba vin, Măriuco; iaca vin, iaca vin... *(Iese prin fund, alergînd.)*

VÎNTURĂ-ȚARĂ: Na, na, na, na! după dînsa, băiete... prinde-o, băiete... *(Uitîndu-se pre fereastă.)* S-o dus... o zburat hulubașii... *(Către Catrina.)* Cine-i Măriuca asta care smonește flăcăii de la ochi?

CATRINA: O copilă fără tată și fără mamă, care slujește în casă la posesoru.
VÎNTURĂ-ȚARĂ: La *kir* Iani Avdela?
CATRINA: La el!... și sărmana copilă!... Vai de capu ei, ce mai trage cu giupîneasa Ruxanda!
VÎNTURĂ-ȚARĂ: Țiitoarea grecului?
CATRINA: Nu știu ce-a fi... țiitoare... giupînească?... Naiba să le-aleagă!... dar știu că-i ră foc cu biata Măriuca.
VÎNTURĂ-ȚARĂ: Și se vede că biata Măriuca se mîngîie cu Nițișor...
CATRINA *(zîmbind)*: Tineri nu-s?
VÎNTURĂ-ȚARĂ: Să le fie de bine!... Treaba noastră-i să le credem, că, Doamne! mare zburdalnică-i tinerețea!... și mare bună-i! *(Oftînd.)* Hei, hîc!... Am fost și eu un pui... ș-acu, ian privește... parcă-s un ciung pîrlit.

(Se aude afară un car și vocea lui Ion, strigînd la boi: „Ha ho... ha ho!")

CATRINA: O sosit bărbatu-meu. *(Aleargă spre ușa din fund.)*
ION *(afară)*: Gavrile, măi Gavrile... vin de digiugă boii.
CATRINA *(pe pragul ușii)*: Degeaba-l chemi, Ioane, că nu vine.
ION *(afară)*: Da unde-i?
CATRINA: A fi la crîșmă...
ION *(afară)*: Bată-l mama lui Dumnezău, bețiv!... Ho... ha ho... nea, Bălan, na...
VÎNTURĂ-ȚARĂ *(în parte)*: Apoi dă!... plătește argații...

SCENA IV

VÎNTURĂ-ȚARĂ, CATRINA, ION

CATRINA *(sărutînd pe Ion)*: Bine-ai venit, bărbate.
ION: Bine-am găsit, nevastă... Iaca și cumătru Vîntură-Țară! Da ce vînt te-o mai suflat pe la noi?
VÎNTURĂ-ȚARĂ: Vîntu cel de iarnă.

ION: Ba cel de primăvară, că ne-nveseleşti inima cînd te-arăţi, dragă cumătre.

VÎNTURĂ-ŢARĂ: De-i aşa, noroc să deie Dumnezău! *(Bate mîna cu Ion.)* Să-ţi fie casa casă şi masa masă.

ION: Şi d-ta, cumătre, să-mi fii totdeauna şi-n casă şi la masă. Ei!... de mult nu ne-am văzut! or fi ani! Pe unde-ai mai fost? ce te-ai mai făcut?

VÎNTURĂ-ŢARĂ: Hei!... păcatele mele cele grele! Am fost la Ieşi de m-am giudecat pentru peticul cel de răzăşie... ştii, cel răşluit de vechilu monăstirii grecesti.

ION: Ştiu, cel de-alături cu răzăşia mea.

VÎNTURĂ-ŢARĂ: M-am giudecat şăse ani de zile!... Am avut a face cu toţi cenuşerii, şi-n cenuşă s-o prifăcut drepturile mele!

ION: Ce zici, frate? te-o ras?

VÎNTURĂ-ŢARĂ: Ras şi smuls!... Dumnezău să le plătească, c-am agiuns la uşile oamenilor cu ispisoacele-n sîn!

ION: Bietu cumătru!... Catrino!... aleargă de ne adă o ocă de vin, să mai uităm din cele nevoi.

CATRINA: Îndată, bărbate. *(Iese.)*

VÎNTURĂ-ŢARĂ: Unde-o trimeţi? la crîşma din sat? la jidan?... Nu beu vin cuşăr.

ION: Ba, mă ferească Dumnezău!... o trimet la crîşmuşoara mea... colea, lîngă drum.

VÎNTURĂ-ŢARĂ: Nu te ştiam şi crîşmari, cumătre; te-am lăsat teslari...

ION: Mi-am durat şi eu o dugheniţă pe răzăşia mea, ca să-mi vînd vinul de la pogoanele din deal.

VÎNTURĂ-ŢARĂ: Şi nu zice nimică vechilu monăstirii?

ION: *Kir* Iani?...cîrneşte el din nas, pentru că cei mai mulţi români beu de la mine, în loc să meargă la giupînu Moisi orîndariu, dar n-are ce face...

VÎNTURĂ-ŢARĂ: Cum?

ION: D-apoi nu-s slobod eu pe moşioara mea, fie cît de mică?

VÎNTURĂ-ŢARĂ: Mări nu-ţi face cruce.

CATRINA *(aducînd o oca de vin, două pahare şi covrigi)*: Iaca vinu, bărbate... V-am adus şi covrigi. Voie bună de-acu, că eu mă duc să fac bucate. *(Iese.)*

VÎNTURĂ-ŢARĂ: Uscaţi îs covrigii, cumătră?

CATRINA *(de pe prag)*: Uscaţi troscot.

VÎNTURĂ-ŢARĂ: Da dinţi ai adus?... c-ai mei s-o cam tocit pin giudecătorii.

ION: Ha, ha, ha... tot glumeţ eşti, cumătre. *(Închinînd.)* Noroc bun şi veselie!

VÎNTURĂ-ŢARĂ: Şi la anu cu bine! *(Bea.)* Drăguţu moşului, că bun îi! Lunecă pe gît ca şărpele, şi cînd caţi în pahar... tufă.

ION: Înc-o duşcă.

VÎNTURĂ-ŢARĂ: Ba şi două, în sănătatea gazdelor. Să le meargă trebile cum doresc, tot în belşug şi cu opt boi la giug!

ION *(căzînd pe gînduri)*: Opt boi! *(Oftînd.)* Îmi aduc aminte c-aveam odinioară opt boi de cei de frunte, ş-acum am rămas numai cu doi.

VÎNTURĂ-ŢARĂ: Mări, nu spune. Boii tăi cei frumoşi o perit?

ION: Ba i-o mîncat de vii giupînu Moisi orîndariu.

VÎNTURĂ-ŢARĂ: Cum asta?

ION: Cum?... cu camăta!... Ştii, cumătre, ce-i nevoia cînd se leagă de capul omului.

VÎNTURĂ-ŢARĂ: Scaiu dracului.

ION: Ba cade peatra, de-ţi face ogoru una cu pămîntu; ba vine geru, de-ţi îngheaţă vita de vie... ba una, ba alta, şi nevoia te pîndeşte ca un hoţ, te paşte ca păcatu... Cînd vrei să te scapi de ghearele ei, numai ce-ţi iesă Iuda-nainte cu camăta şi azi îţi ie o vacă amanet, mîni boii, poimîni sumanu din spinare... şi tot astfeli pănă ce te lasă lipit pămîntului.

VÎNTURĂ-ŢARĂ: Apoi, cumătre, dacă cunoşti rău, de ce nu fugi de el?

ION: Da, bată-l crucea! poţi fugi dac-ai încăput o dată pe mîna lui?... O dată, măi frate, numai

o singură dată m-am împrumutat de la el cu 500 de lei, și de-atunci Iuda m-o sărăcit, m-o încurcat în socoteli, încît nici azi nu m-am putut plăti de tot. Și, ucigă-l trăsnitu! parcă-i spune diavolu cînd am nevoie mare de parale, că numai cît îl vezi viind, știi?... ca vulpea, pe furiș, și-l auzi zicînd: „Buna dimineața, bade Ioane".

SCENA V

VÎNTURĂ-ȚARĂ, ION, MOISE (viind prin fund)

MOISE: Buna dimineața, bade Ioane.
ION: Na!
VÎNTURĂ-ȚARĂ: Piei, drace!
MOISE: Te-ai întors de la tîrg, bade Ioane?
ION: Precum vezi, giupîne Moisi.
MOISE: Ș-ai adus lemne, bade Ioane?
ION: Ba nu, giupîne, că n-o vrut giupînu Herșcu să-mi mai deie pe datorie.
MOISE: Apoi dă, bade Ioane, să fi plătit mai întîi...
ION: Și cu ce?... banii nu se găsesc în drum.
MOISE: Să fi vîndut ceva... N-ai vin? n-ai orz? n-ai popușoi?
ION: Lesne-i de zis plăcinte, dar cine cumpără?
MOISE: Cine, bade Ioane?... *Ai vei!*... mușterii nu-s? Și eu cumpăr, dacă vrei... Cît lași orzu?
ION: Apoi dă!... Un irmilic mierța.
MOISE: Un irmilic? *Ai vei!*... Nu face nici chila un irmilic; satu-i plin de orz, și toți țăranii mă roagă cu 5 lei mierța.
VÎNTURĂ-ȚARĂ *(în parte)*: Ian auzi, lipitoarea!
ION *(în parte)*: Iar o simțit Iuda că am nevoie.
MOISE: Cît zici că lași?... cu cinci lei și giumătate?... Nu pot, zeu, bade Ioane. Dacă vrei doi sorocoveți, poftim... că noi sintem prietini... *(Merge de deschide sacii.)*
ION *(în parte)*: Ce să fac? De n-oi avea cu ce să cumpăr lemne pentru ca să mîntui temnița, subprefectu-i în stare să mă-mplinească.

VÎNTURĂ-ŢARĂ *(în parte)*: Bietu om! se zbate ca musca-n pînza paingănului.

MOISE: Aista-i orzu, bade Ioane?... Prost!

ION: Da ce-i lipseşte, giupîne?

MOISE: Îi săc şi neghinos... nu face nici trii lei, zic zeu. Cîte mierţe ai, bade?

ION: Vro zăce.

MOISE: Numai atîta?... Dacă vrei un galbîn pe tot, îl ieu cu vurta, pentru ca să te-ndatoresc.

ION: Un galbîn pe cinci chile?... doar n-am chelboşît.

MOISE: Ei, fie 40 de lei.

ION: Ţine-ţi paralele, giupîne, că nu eşti de mine.

MOISE: Bani peşîn, să cumperi lemne, bade Ioane. Nu lăsa chilipiriu... 45 de lei vrei?

ION: Ba nu.

MOISE: Ei!... ca să nu facem vorbă multă... zăce merţe cîte 5 lei fac cinzăci de lei, cuvîntu cel de pe urmă; dacă nu primeşti, sluga d-tale. *(Se îndreaptă spre uşă.)*

ION *(în parte, cu desperare)*: Săracu de mine!... se duce Iuda şi mă lasă cu nevoia de-a spinare.

MOISE *(lîngă uşă)*: Cum ai zis?... dai cu 50 de lei?...

ION: Fie!... adă banii.

MOISE: Douăsprezăce dimerlii la mierţă, scuturate, şi una cu vîrf?

ION: Fie!

MOISE: Şi sacii pe deasupra, drept adalmaş.

ION *(în parte)*: Bată-l crucea! *(Tare.)* Hai, meargă şi sacii!

MOISE: Ş-un pui de curchi, *peşkeş*, de bună tocmală.

ION *(rîzînd)*: Mînca-l-ai fript!... adă paralele.

MOISE *(luînd pe Ion de mînă)*: Noroc bun să deie Dumnezeu! şi la anu să facem iar nighistorii împreună... Iaca banii... Eu sint cinstit, plătesc peşin. *(Numără banii.)* Unu, doi, trii... opt gologani... un leu... Bade Ioane, nu vinzi şi vinu din anu ista?

ION: Nu.

MOISE: Unu, doi... opt gologani... doi lei... De ce să nu-l vinzi?... eu ți-oi plăti mai bine decît altu.

ION: Nu-l vînd, giupîne, pentru c-am să-l trec la crîșma mea cea de la drum.

MOISE: Unu, doi, trii, patru gologani... 20 de parale și cu doi lei fac un sorocovăț. Bade Ioane, știi d-ta că mă păgubești tare mult cu crîșma d-tale? Toți cărăușii se opresc în drum la dumneta și pe mine mă lasă deoparte.

ION: Apoi dă, giupîne... Așa-s negustoriile... Azi pagubă, mîni cîștig.

MOISE: Unu, doi, trii... opt gologani... un leu... Bade Ioane, știi d-ta că afară decît orîndariu nu poate nime să vîndă băuturi în sat?

ION: O știu; dar eu mi-am durat dugheană pe pămîntu meu, nu pe moșia monăstirească.

MOISE: O s-avem giudecată, bade Ioane.

ION: N-am grijă de asta, giupîne Moisi.

MOISE: Trii lei și giumătate și cu unu și giumătate fac cinci lei... Bade Ioane, știi una? Hai să întrăm la tocmală.... Dă-mi mie în orîndă crîșma dumnitale.

ION: Nu pot, giupîne, c-am durat-o de zăstre pentru fiiu-meu, Nițu.

MOISE: Nu vrei?

ION: Nu.

MOISE: Să nu te căiești, bade Ioane.

ION: Nu-mi purta grija, Moisică dragă. Numără banii mai bine.

MOISE: Am numărat arvuna; mai mult ce vrei?

ION: Ce arvună?... Unde-o fost vorba de arvună? Eu am nevoie acu-ndată de bani... Numără 50 de lei și nu mai umbla cu mîța-n sac.

MOISE: Ba nu pot, că n-am mai mult acu. Peste-o săptămînă ți-oi da tot.

ION: O săptămînă?... cînd pe mine mă strînge nevoia de gît!... Da du-te dracului, tîrtane, cu banii tăi... Na-ți gologanii; bate-ți-i în obraz... *(Îi aruncă gologanii în obraz.)*

MOISE: *Ai vei!* ce vra să zică asta, mă rog? Ce strîci tocmala și să mă chiorăști!... Da ce te socoți tu? Volintiroi!

ION: Ei, apoi, cumătre, n-o cată Iuda cu lumînarea?

VÎNTURĂ-ȚARĂ: Ba o cată de-un ceas și n-o găsește, că te-o domolit nevoia, sărmane Ioane!

MOISE *(culegînd banii de jos)*: Unu, trii, opt... un leu... Adică nu se putea să ne-nțălegem cu binele?... Unu... doi... patru... opt... doi lei... Dacă era să m-aștepți o săptămînă pentru bani, mare lucru ar fi fost?... Îmi plăteai dobîndă și nu mai era vorbă...

SCENA VI

Cei denainte, JANDARMUL

JANDARMUL *(în fund)*: Unde-i Ion teslariu?

ION: Eu... ce cați?

JANDARMUL: O vinit subprefectu...

MOISE: Subprefectu o vinit?... Mă duc să dau jalbă că m-ai bătut în casa d-tale, ca un tălhăroi...

ION *(restindu-se la Moise)*: Du-te naibii, Iudă spurcată.

MOISE *(fugind)*: *Ai vei, ghevalt!*

VÎNTURĂ-ȚARĂ: Voinicos, da fricos... Fuge pe deal ca pe vale.

ION *(către jandarm)*: Și ce mai vrea subprefectu?

JANDARMUL: M-o trimes ca să-ți dau de știre să-i aduci banii ce ești datori giupînului Herșcu pentru lemn... cei 1500 de lei.

ION: D-apoi nu s-o împlinit vadeua.

JANDARMUL: Ba cică s-o împlinit chiar astăzi.

ION *(în parte)*: Vai de mine!... m-am prăpădit!... *(Tare.)* Bine!... Mergi înainte că te-agiung.

(Jandarmul iese.)

VÎNTURĂ-ȚARĂ: Dar asta ce-a mai fi, cumătre?

ION *(cu desperare)*: Ce să fie? păcate!... nenorocire! prigonirea soartei! Ascultă. De unde eram om în toată mintea, cu stăricică, fără griji, fără încur-

cală, am agiuns de nu știu cum să fac ca să scap de rușine și de sărăcie!... Într-un an de zile mi-am vîndut șase boi, din pricina unii petre ce mi-o fărîmat tot, ogoare și vie. Într-o zi, vine prefectu aici și vestește c-are să se zidească case de închisoare pin toate satele... Ce să-ți spun, cumătre?... Dracu să vede m-o sfătuit ca să mă însărcinez eu cu dulgheria temniții de la noi!... Am făcut înscris cu prefectu... și pentru ca să poci începe lucru îndată, am fost silit să ieu lemne de 1500 de lei pe datorie de la giupînu Herșcu. Asta-i toată beleua.

VÎNTURĂ-ȚARĂ: De ce nu cei bani de la prefect pentru lucru ce-ai făcut păn-acu?

ION: Am cerut, păcatele mele, dar n-o vrut să-mi deie nici măcar o lițcaie, subt cuvînt că, după contract, el îi datori să-mi plătească cînd oi mîntui tot lucru... Săracu de mine!... Unde să găsesc eu acu 1500 de lei?... Îmi vine să m-arunc cu capu-n fîntînă!

SCENA VII

ION, VÎNTURĂ-ȚARĂ, GAVRIL (beat)

GAVRIL: N-auzi, măi Ioane, giupîne Ioane...

ION: Ce vrei, bețivule?

GAVRIL: Ce vreu, bețivule?... Vreu bani... bănișorii mei... sîmbrioara mea, ca s-o beu la giupînu Moisachi...

ION: Ce sîmbrie, măi? Nu ți-ai priimit toată leafa?

GAVRIL: Mănînci haram, Ioane, giupîne Ioane... N-am luat nici o leafă... Să n-am parte de Moisachi de-am văzut para frîntă de cînd te slujesc!

ION: Măi, da nu ți-am cumpărat suman, opinci, ciubote și pălărie?...

GAVRIL: Le-am băut de mult... d-ta să fii sănătos, Ioane, giupîne Ioane.

ION: Nu ți-am plătit biru?... Toate-aieste la un loc fac mai mult decît leafa ta.

GAVRIL: Eu nu știu... Leafa să-mi dai, că nu ies din casă fără bani... Am să plătesc lăutarilor la crîșmă și-mi trebuie parale... Deznoadă-ți punga, zgîrcitule.

ION: Măi, du-te și te culcă.

GAVRIL: M-oi culca dac-oi vra să mă culc... că doar nu-s robu tău să-mi poronceșți tu. Eu sînt slobod, de capu meu... De azi nu mai sînt la tine argat... te las dracului pomană... Adă simbria.

ION: Măi, cată-ți de drum cît îi cu cinste.

GAVRIL *(apucînd pe Ion de pept)*: Dă-mi simbria, hoțule, că mă țin de tine păn' la moarte.

ION *(respingîndu-l)*: În lături, bețivule.

GAVRIL *(căzînd pe un scaun)*: Valeu!... tălharii!...

SCENA VIII

Cei denainte, JANDARMUL, CATRINA

CATRINA: Ce este, vai de mine! ce este?

JANDARMUL: Unde-s tălharii?

ION: Ia bețivu ista!... după ce s-o îmbătat, vine de-mi face casa de batgiocură.

GAVRIL: Valeu! că m-o ucis hoțu... *(plînge)* și vra să-mi mănînce simbrioara mea... *(Furios.)* Dă-mi banii, tălhariule, că te culc la pămînt. *(Ridică toporul asupra lui Ion.)*

CATRINA: Vai de mine!

JANDARMUL *(smuncind toporul din mîna lui Gavril)*: Nu da, mă, nebunule.

ION: Ai fost martur, Vasile, c-o vrut ticălosu să mă ucidă... Rîdică-l și-l du la închisoare.

GAVRIL: Eu la închisoare!... care închisoare?... Să-i fac eu pocinocu, din pricina unui proclet!... Nu mă dau odată cu capu!

JANDARMUL *(apucîndu-l)*: Nu te clinti, că te toropesc, bețivule; hai la temniță!

GAVRIL: La temniță!... Ei! lasă... Ioane... că mi-i plăti tu! În loc de simbrie, închisoare! Ei! bă-

dico... lasă, lasă... meşter îi dracu!... *(Jandarmul duce pe Gavril afară.)*

ION: Ticălosu! *(Cade obosit pe un scaun.)*

SCENA IX

ION, VÎNTURĂ-ŢARĂ, CATRINA, IANI

IANI: *Ma* ţe este aiţe? Ţe galazia?

CATRINA: Beţivu cel de argat s-o îmbătat...

IANI: Treţeam pe la porta, intorcîndu-ma de la subprefecto, si am auzito strigînd: „talhari", s-apoi am vazuto un zandarmo duchind pe Gavrilo de guleri; a furato ţeva, leliţa Catrinuţa?

CATRINA: Ba nu, *kir* Iani.

IANI: *Ohi?*... Mi pare bine... *ma* ţe vedo? mosu Vintura-Ţara?

VÎNTURĂ-ŢARĂ: Eu, grecule, ş-apoi ce?

IANI: Ţe?... mi pare bine... Ai prapadito proţeso?

VÎNTURĂ-ŢARĂ: Sta-ţi-ar în gît!... l-am prăpădit... Mai ai de zis ceva?

IANI: *Ohi*... mi pare bine... ha, ha, ha!

VÎNTURĂ-ŢARĂ: Hai, cumătră, de-aici, că mă umflă năbădăicile cînd văd parpalecu ista... *(Iese prin stînga.)*

CATRINA: Hai să mănînci ceva, cumătre.

IANI: Te duţi, leliţa Catrinuţa?... *ma* de ţe te duţi?

CATRINA: Apoi dă, *kir* Iani, trebuie să-mi cat de oaspe. *(Iese.)*

IANI: Ţe ospe? Un ghiuzo nebuno!

SCENA X

ION, IANI

ION *(cu durere, în parte)*: O mie cinci sute de lei! unde să-i găsesc?

IANI: Bre, Ione, ţe stai pe ghinduri, tristo si obosito?

ION: Cum n-oi fi obosît, *kir* Iani, dacă toate supărările cad deodată pe capu meu!

IANI: Ha, stiu; mi a spuso subprefecto che a venito se te implinesca pentru 1500 de lei.

ION *(oftînd)*: Așa, așa!

IANI: Sluto la Pruto! 1500 de lei! soma mare, *simandikosa!* si puno ramasago che n-ai niți frinta.

ION: N-am!... Nu vre nime să m-agiute.

IANI: Nime?

ION: Nime pe lumea asta!

IANI: Moi Ione, ian priveste la mine... Cum ma gasesti?... fioroso, nemilostivo?... spune, spune, am obrazi de satana?

ION: Ba nu.

IANI: Nu sinto *hristianos?* sint paghino? spune.

ION: Ba știu că ești creștin.

IANI: *Lipon*, te ai zițe daca te asi imprumuta eu cu aței 1500 de lei?

ION *(sculîndu-se)*: Dumneta, *kir* Iani? Aș zice că Dumnezău te-o trimes ca să mă scapi de sărăcie.

IANI: Pre frumoso. Vrei 1500 de lei batuți? *(Scoate punga.) Oriste,* poftim. Mai dinioare am vinduto puțintelo grio la prietin a me, la *Mustoksidi,* si iata-me-s che vino si te azuto.

ION: Dumnezău să-ți deie înzăcit binele ce-mi faci!

IANI: Amin!... *ma* se fațem un sinețelo; nu de alta, *ma* fiind che este viața, este si morte... înțelezi?

ION: Cum nu? Ai toată dreptatea. *(Scoate din saltarul mesei o coală de hîrtie, călămări și condei.)* Iaca hîrtie și cerneală.

IANI: Bine; scrie d-ta, cum oi spune eu.

ION: Sînt gata, zi. *(Scrie.)*

IANI *(dictînd)*: „Eu, zos iscalitu, ma indatoresco a plati infațisatorului cu ațest sineto..."

ION: De ce să nu pun mai bine numele d-tale?

IANI: Asa e obițeiu sineturilor... Scrie: „in vade de o luna..."

ION: O lună-i prea puțin, *kir* Iani, pune două luni.

IANI: Doua luni?... fie si doua luni, cum doresti d-ta... Eu sinto *hristianos* si am *hristoitia.* Țe ai scriso?

ION *(cetind)*: „Mă îndatoresc a plăti înfățișătoriului cu acest sînet, în vade de două luni..."

IANI: *Aksiologo... (Dictează.)* Soma de trei mii lei...

ION: Trii mii pentru 1500?

IANI: Ţi pare multo, frațico?

ION: Da cum, Doamne iartă-mă!... așa dobîndă numai jidanii au obraz să ceară.

IANI: Asa? *lipon*, fie 2500 in loco de 3000, che eu sinto *hristianos*.

ION: Creştin, creştin... *(în parte)* ca Moisi.

IANI: Ghindeste, frațico, che subprefecto a venito se te implinesca, se vinda tot, boisorii, carusoru, casuța... ține stie!... Iarna se apropie si ai se ramui pe drumuri cu nevasta si copilo...

ION: Taci, taci, că mă oțărești... Iaca scriu. *(Scrie.)* „2500 de lei".

IANI: Ai scriso? pre frumoso... *(dictează:)* „pentru care bani puno amaneto razasia me din mosia Haramu".

ION: Amanet moșioara mea?

IANI: *Ma* cum?... *horis* amaneto? ha, ha, ha... Unde s-a vazuto imprumuto *horis* amaneto?

ION *(sculîndu-se)*: Nu mă lasă inima, nu pot.

IANI: Nu poți?... se-ți fie de bine! Am vruto se te scapo de nacazo; ți am dato doua luni vadea pentru ca se ai vreme de mintuit lucru inchisorii si se intri in banii țe ai se iei de la prefectura; *ma* d-ta nu vrei?... pre bine... Ți plațe mai bine ca se-ți bata doba la porta... Gusto *filonikie* nu are... Ma inchino cu plecațune...

ION *(în parte)*: Să-mi vîndă lucrurile cu doba!... *(Tare.)* Nu te duce... stăi, că scriu cum îi vroi... *(Scrie.)* Iaca am scris ș-am iscălit.

IANI: *Aferim!* Acum vedo che esti omo... Se videmo. *(Ia sinetul și-l citește.) Aparalakto!...* Poftim banii. Aițe in punga sinto 1500 de lei.

ION: Adă... Mă duc să plătesc subprefectului. *(Iese.)*

IANI: Merzi, merzi prosto, *budalas!* Capo de bou!... L-am prinso in capcana, si peste doua lunî de zile am se-i vindo mosiora, s-o cumpăr iar eu... Chit pentru badea Ion, l-oi lua argat la mine, de hatiro Catrinuței... care mi plațe.

SCENA XI

IANI, CATRINA

CATRINA *(întrînd din stînga)*: Ioane, Ioane, vin de mănîncă... Iaca!... unde s-o dus?

IANI *(cu blîndețe)*: S-a duso la subprefecto ca se platesca datoria de 1500 de lei.

CATRINA: Da de unde o găsît parale, bietu om?

IANI *(apropiindu-se)*: De unde? de la mine, de la prietinu matale, lelița Catrinuța.

CATRINA: L-ai agiutat d-ta, *kir* Iani? Dumnezău să-ți împlinească toate dorințile, că mare bine ne-ai făcut!... Dă-mi mîna s-o sărut.

IANI: Nu la muna, Catrinuța draga, *ma* la obrazi, daca vroesti se mi fați feritito.

CATRINA: Fie și pe obraz, tot îs bătrînă... *(Se apropie de Iani și-l sărută pe obraz.)*

IANI *(cuprinzîndu-i talia cu brațele)*: Batrina?... *Oheske,* Catrinuța draga; esti tinara, esti nurlia, esti hazlia si te iubesco ca pe un garofalo. *(Voiește s-o sărute.)*

CATRINA: Ce face? mă iubești?... *(Voind să scape.)* Da ședzi binișor încolo, omule, că te-or rîde și curcanii de te-or videa.

IANI: Lasa se rida curcania, che eu sinto amorezato de dimiata, Catrinuța; ma sfirsesco de amori! *(Voiește iar s-o sărute.)*

CATRINA: Iaca nerușinatu!... Lasă-mă azi, că țip de răsună satu.

IANI: *Ohi, ohi,* Catrinuța, nu țipa... Ți dau țe vroesti, rochița, bosmachi, zuncuța... numai se te dai in dragoste cu mine.

CATRINA *(strigînd)*: Ioane! cumătre!... săriți!

(Înserează.)

SCENA XII

IANI, CATRINA, ION, VÎNTURĂ-ȚARĂ

ION: Ce-mi văzură ochii?

VÎNTURĂ-ȚARĂ: Ho! parpalecule!...

ION *(apropiindu-se furios de Iani)*: Ce te-ai apucat de făcut în casa mea, grecule?

IANI *(zîmbind mînzește)*: O saga, frațico.

ION: Șagă cu nevestele oamenilor? *(Apucă pe grec de gît și-l zgîlțîie.)* Te primesc în casa mea ca pe-un creștin...

IANI *(spăriet)*: *Neski... hristianos...*

ION: Și tu te legi hoțește de nevasta mea? N-ai nimică sfînt pe lume?... ești mai rău decît un păgîn!...

IANI: *Ohi* paghinos... Bade Ione, lasa la mine...

ION: Te-oi învăța eu a cerca să necinstești nevestele oamenilor, după ce calicești bărbații.

IANI: Ma te vrei se mi faci?... se ma utizi? *(Se smuncește și scapă din mînile lui Ion.) Panaghia mu! (Aleargă spre ușă și se întîlnește cu Vîntură-Țară, care-i aține calea.)*

VÎNTURĂ-ȚARĂ: Ho, țapule, că mai sînt și eu pe-aici.

IANI: *Kirie eleison!* sinto prapadito! *(Fuge spre fereastă.)*

VÎNTURĂ-ȚARĂ: Prinde-l, cumătre...

ION: Că nu scapă el... *(Se aruncă asupra lui Iani.)*

IANI *(fugînd împregiurul mesei)*: Ionica... frațica... *na se haro!... (Văzînd fereasta.)* A! am scapato! *(Sare pe fereastă.)*

VÎNTURĂ-ȚARĂ: Ha, ha, ha, ha! O sărit țapu pe fereastră.

IANI *(afară)*: Ei! lasa, mozicule, că ți-oi veni eu de hac.

ION *(alergînd la fereastă)*: Așteaptă, covrigariule...

IANI *(dispărînd)*: *Fevghe satana!*

SCENA XIII

ION, VÎNTURĂ-ȚARĂ, CATRINA, MĂRIUCA

MĂRIUCA *(viind spărietă prin fund)*: Mamă Catrină, scapă-mă de giupîneasa Ruxanda, că mă cată să mă ucidă-n bătaie.

CATRINA: Da unde-ai lăsat pe Nițu?

MĂRIUCA: La dugheană... Mă rog, ascundeți-mă undeva să nu mă găsască.

VÎNTURĂ-ȚARĂ: N-ai frică, copilo, că te scapă moșu. Întră colea-n odaie, păn-a înnopta bine.

(Se aude afară vocea Ruxandei, strigînd: „Unde-o apucat?")

MĂRIUCA: Vai de mine! Iat-o!... *(Fuge în stînga.)*

VÎNTURĂ-ȚARĂ *(peste puțin)*: O perit stahia!

(Cortina cade.)

ACTUL II

Teatrul reprezintă piața satului. În fund, zidirea închisorii cu schelele ridicate până la acoperămînt. O parte din schele se perde între culisele din fund, în stînga. În stînga, casa lui Ion teslarul, cu ușă și fereastă pe scenă; în dreapta, cîrcima lui Moise, cu șopron de frunzar, și sub șopron o masă lungă cu laițe.

La ridicarea cortinei cîțiva țărani stau pe laițe și beu.

SCENA I

ȚĂRANII, MOISE

ȚĂRANII *(strigînd)*: Moisi!... giupîne Moisi!... Măi tîrtane!...

MOISE *(ieșind din cîrcimă)*: Ce vreți voi, țerani nebuni?

UN ȚĂRAN: Adă trii sîngepe de rachiu, degrabă.

MOISE: Rachiu? iar pe datorie?

ȚĂRANUL: D-apoi cum? doar ne cunoști că sîntem de-aici din sat.

MOISE: Pe datorie nu pot... La mine astăzi cu bani, mîne fără bani.

ȚĂRANUL: Ian nu te mai fasoli pentru-o sîngeapă de rachiu de cel prifăcut.

MOISE: Prifăcut?

ȚĂRANUL: O parte rachiu și două apă amestecată cu vitriol. Nu te știm noi ce poamă ești? Bine te-o poriclit cine ți-o zis leuca dracului.

MOISE: Așa?... Apoi mergeți la dracu să vă deie rachiu.

ȚĂRANUL: Ei! dă, giupîne Moisică, nu te mai bosumfla, c-așa glumim noi. Adă-ne ceva de băut ca să mai prindem la putere păn-a nu ieși la culesu popușoilor.

MOISE: Unde-s parale?

ȚĂRANUL: Parale, parale... ce, Doamne iartă-mă! Ți-om da popușoi drept plată.

MOISE: Douăzeci de parale dimerlia, vreți?

ȚĂRANUL: Fie și 20 de parale, că tot tu, Iudo, ne mănînci toată pînea de pe cîmp.

MOISE : Eu o mănînc și voi o beți. *(Intră în circimă.)*

ȚĂRANUL: Ha, ha, ha... Ne și rîde, lipitoarea, după ce ne suge. Iaca și Martin pădurariu... Martine, Martine!

SCENA II

ȚĂRANII, MARTIN (viind din fund)

MARTIN: Bine-am găsit, oameni buni.

UN ȚĂRAN: De unde vii, Martine?... din pădure?

MARTIN: Vin de la bordei să ieu o țîră de rachiu, c-o dat Dumnezău de mi-o făcut nevasta astă-noapte pe la cîntători.

ȚĂRANUL: Pe la cîntători? De-a fi băiet, bun cucoș a s-agiungă!

MARTIN: Îi băițel... numai atîtica și-i frumos ca un bujor, drăguțu!... Nu fie de diochi.

MOISE *(intră, aducînd rachiu)*: Iaca rachiu... Beți și tăceți din gură că doarme balabusta.

ȚĂRANUL: Iaca, mă!... doarme cucoana balabusta? Ha, ha, ha! *(Chiuie.)* Mă Vasile, mă! găsit-ai boii, mă?

MOISE: Taci din gură, țeranoi nebun și obraznic, buțuf.

ȚĂRANII *(rîzînd)*: Hep, hep!

MARTIN: Giupîne Moisi, fă bine de-mi umple stecla asta cu rachiu, că mi-i bolnavă nevasta de facere.

MOISE: Ș-apoi ce-mi pasă mie?

MARTIN: Da-i bolnavă, giupîne...

MOISE: Cine-o pus-o să facă copii?

MARTIN: Dec! da balabusta d-tale cum face pe tot anu cîte-un Leibă?

MOISE: Așa-i place dumisale. Nu-i treaba ta.

MARTIN: Vorbă de clacă. Îmi dai rachiu azi?

MOISE: Ai adus parale?

MARTIN: Ba, zău, nu. De-i găsi o para frîntă în toată casa, să mi-o bați în frunte.

MOISE: Apoi dar cată-ți de drum, moi bade.

MARTIN: Da-mi moare fimeia, giupîne.

MOISE: Moară cît a vra. Nu dau rachiu pe datorie.

MARTIN *(în parte)*: Ce l-aș mai cîrpi cu astă bardă! *(Tare.)* Giupîne Moisi, ți-oi tăia la iarnă un stînjîn de lemne și ți l-oi căra-n ogradă.

MOISE: Așa?... dar dacă-i muri păn' la iarnă, eu să rămîn păgubaș?

MARTIN: Mare lucru o litră de rachiu?

MOISE: Prost moldovan!... Moi prostule, dram cu dram face litră, litră cu litră face ocă, ocă cu ocă face vadră, vadră cu vadră face balercă, balercă cu balercă face antal... Ai înțăles?

MARTIN: Am înțăles că ești talpa iadului. Na sumanu din spinare zălog și-mi dă rachiu.

MOISE: Așa mai vii de-acasă. *(Ia sumanul.)* Hai cu mine-n dugheană. *(Trece pe lîngă țărani.)*

ȚĂRANUL: Ian vezi Iuda cum l-o dizbrăcat pe bietu român tocmai cînd s-apropie iarna! Degera-ți-ar inima cea de litfă!

MOISE: Ba ție, țeranoi nebun. *(Intră cu Martin în cîrcimă.)*

SCENA III

ȚĂRANII, VÎNTURĂ-ȚARĂ (ieșind din casa lui Ion), ION (pe pragul ușii)

VÎNTURĂ-ȚARĂ: Crede-mă pe mine, cumătre, că-s mai bătrîn, mai pățit. Nu te-apuca de lucru azi că-i zi de sărbătoare și-i păcat.

ION: Te cred, cumătre, d-apoi ce să mă fac? Nevoia mă silește. De n-oi mîntui tot până-n două luni, ca să-mi priimesc plata de la prefectură, cum m-oi cfitui de datoria lui *kir* Iani? El îi în stare să-mi vîndă moșioara.

VÎNTURĂ-ȚARĂ: Ai dreptate să te temi de cațaon; dar tot ar fi bine, socot, să te lași pe azi de lucru.

ION: Ba nu... o zi pentru mine-i mult. Aștept numai să-mi gătească Catrina de mîncat și să-mi ascut uneltele, și merg îndată să m-apuc de șindilit închisoarea. Să ne videm sănătoși, cumătre. *(Închide ușa.)*

VÎNTURĂ-ȚARĂ *(singur, pe gînduri)*: Nu știu ce am de astă-noapte, că nu-s liniștit... O cîntat o cucuveică pe casa lui Ion... și asta mă îngrijește... parcă nu-i a bine.

UN ȚĂRAN: Moș Vîntură-Țară...

VÎNTURĂ-ȚARĂ: Cine mă cheamă?

ȚĂRANUL: Nu vii să cinstești cu noi un pahar de rachiu?

VÎNTURĂ-ȚARĂ: Cum nu, feții mei? Vorba ceea: La voie bună, românii s-adună. *(Se apropie de țărani.)*

ȚĂRANUL: Da de ce n-o vinit cu d-ta și badea Ion?

VÎNTURĂ-ȚARĂ: El are treabă și nu-i dă inima să beie.

ȚĂRANUL: Bietu om!... de cînd s-o prins cu lucru temniții, ard-o focu!... i s-o pricăjit norocu; îi tot posomorît și pare că fuge de oameni.

VÎNTURĂ-ȚARĂ: A fi avînd și el grijile lui, sărmanu!

ȚĂRANUL: Apoi dă, moșule, s-o cuvinit tocmai el să puie mîna la zidirea unii temniți, în care Dumnezău știe cîți români au să pătimească?

VÎNTURĂ-ȚARĂ: Că se căiește și el amar, sărmanu! dar ce să facă? îi legat.

ȚĂRANUL *(arălînd casa de închisoare)*: Poftim batgiocură pe satu nostru!... Ian privește cum se uită dihania la noi... parc-ar vra să ne-nghită...

VÎNTURĂ-ȚARĂ: Cică-n toate satele o să se rîdice bizunii ca asta.

ȚĂRANUL: Așa! ca și cînd țara Moldovii ar fi o țară de tălhari și de ucigași!... Ia! batgiocură, moșule... Poftim un pahar de rachiu, să ni se mai schimbe gîndurile.

VÎNTURĂ-ȚARĂ: Mulțămim... Noroc bun! și să vă scape Dumnezău de posesor ca *kir* Iani.

ȚĂRANII: Amin! *(Beu.)*

SCENA IV

Cei denainte, MARTIN (iese din cîrcimă fără suman)

MARTIN *(oțerindu-se)*: Valeu!... că răcoare mi-i... Iuda spurcată!... Nici că s-o îndurat să-mi lase sumanu.

UN ȚĂRAN *(dînd lui Martin un pahar de rachiu)*: Na, măi frate Martine, trage astă dușcă ca să te-ncălzești.

MARTIN *(bînd)*: Mulțămescu-ți, frate. Să deie Dumnezău să n-ai niciodată nevoie de jîdan.

VÎNTURĂ-ȚARĂ: Nici de *kir* Iani, Martine!

MARTIN: Aud?

VÎNTURĂ-ȚARĂ: Ian vin' deoparte să-ți spun o vorbă.

MARTIN: Iată că vin.

(Se duc amîndci deoparte.)

VÎNTURĂ-ȚARĂ *(încet)*: Ce face Măriuca?

MARTIN: Șăde ascunsă în bordeiu meu de astă-noapte, de cînd ai adus-o.

VÎNTURĂ-ȚARĂ: Vezi să n-o afle cineva.

MARTIN: N-ai nici o grijă... Cine-a s-o cate pin fundu pădurii?

SCENA V

Cei denainte, IANI (vine din fund furios, cu un bici în mînă)

IANI: Unde sinto moziții? la chirțma?
UN ȚĂRAN: Vine grecu, măi; am pățit-o!
IANI: Țe fațeți aițe, talhari? La bauto de dimineța, si papusoi a mea ramune neculeso pe chimpo... ha? *Kakohrononaki,* capo de bou!...
VÎNTURĂ-ȚARĂ *(în parte)*: Ia auzi țapu cum batgiocorește românii în țara lor!
IANI: La lucro, moziți!... la boeresco acu indata pana țe nu ma aprindo ca un zaratico.
VÎNTURĂ-ȚARĂ: Dacă azi îi sărbătoare, *kir* Iani, și nu se lucrează...
IANI: Ține a chircnito?
VÎNTURĂ-ȚARĂ: Eu, Vîntură-Țară.
IANI: Dimiata? un ghiuzi? Nu vorbesco cu tine... Pornit-ați azi la culeso, țeranoi?... Va uțido in bataie... la falanga.
VÎNTURĂ-ȚARĂ: Pune-ți pofta-n cui despre bătaie, cîrjaliule, că s-o rîdicat bătaia.
IANI: *Kirzali!...*
VÎNTURĂ-ȚARĂ: S-o rîdicat... Șterge-te pe bot de-acu.
IANI: S-a ridicato bataia!... si țe s-a puso in loco?
VÎNTURĂ-ȚARĂ: Ha, ha, ha, mare poznaș îi!
ȚĂRANII: Ha, ha, ha!
IANI *(furios)*: Ride la obraz a mea, niste țeranoi!... bre! *epanastasis!...* revoluția!... s-a burzuluito prosti!
ȚĂRANII *(cu hohot)*: Ha, ha, ha!

SCENA VI

Cei denainte, MOISE

MOISE: Moi, tăceți că doarme balabusta.
IANI: Țe balabusta? Nu vezi, Moisaki, che s-a rasvratito moziți?... Rido de poronca a me. *Panaghia mu!* ma duco s-aduco pistoalele si iartaganu, se ve inveto eu a fațe ho, ho, ho, la *ipokimen* a me.

VÎNTURĂ-ȚARĂ: Mări nu vă mai potriviți, oamini buni, că numai lauda-i de capu lui. El îi voinic de cei care întră în doi ca-n doisprezăce, și nu-l scot nici 24... Vine pe ușă furios și sare pe fereastră rușinos.

ȚĂRANII: Ha, ha, ha...

IANI *(în parte)*: M-a lovito la fesi.

VÎNTURĂ-ȚARĂ: Măi! dacă n-aveți cap voi nici în zi de sărbătoare să beți cu liniște un pahar de rachiu de la jidan, hai copii la crîșma lui Ion teslariu să bem vin creștinesc și curat.

ȚĂRANII *(sculîndu-se)*: Hai, hai!

MOISE: Ce este, mă rog?... la badea Ion?... *(Voind să oprească țăranii.)* Nu se poate, mă rog. Voi sinteți datori să beți numai de la dugheana mea.

ȚĂRANII *(împingîndu-l)*: Du-te dracului, Iudă...

(Vîntură-Țară iese cu țăranii prin fund.)

SCENA VII

IANI, MOISE

IANI *(turbat)*: Bre! mi vine *paroksismos* la crieri!

MOISE *(furios)*: *A! ghirai șvarț!*... Mi se zburlesc perciunii.

IANI: Asta-i revoluția!... *epanastasis!*... sfirsito lumii!

MOISE: Blăstămatu cel de bade Ion îmi smonește toți mușteriii!... am să mă calicesc din pricina lui! Nu pot mai mult să țin orînda... Cucoane *kir* Iani...

IANI: Țe vrei si tu?

MOISE: Poftim, mă rog, de-ți găsește alt orîndari, că eu nu mai sint.

IANI: *Skasmos!*... Na si alta belea!... De țe vrei se mi lasi?

MOISE: Pentru că mofluzu de bade Ion îmi strică neghițitoria.

IANI: Teslaris?
MOISE: Bade Ion, care șede cole în față cu mine.
IANI *(întorcîndu-se și privind casa, zice în parte)*: Ghidi, mozico obraznico!... Am zurato se me rasplatesco odata si bine...
MOISE: Poftim, mă rog, să ne răfuim socotelile...
IANI *(mușcîndu-și mustețile)*: Zupine Moisi...
MOISE: Ha?
IANI: Ion teslaris e dusman a me si a dimitali!
MOISE: Dușman de moarte.
IANI: El ti calițesti pe dimiata, si pe mine a vruto se mi ripesca zilele.
MOISE: Ce spui, mă rog?
IANI: El are ghindo reu pentru noi doi.
MOISE *(cu spaimă)*: *Vuăs?* Ce?
IANI *(apucînd de mînă pe Moise)*: *Lipon* te mai așteptăm?
MOISE *(buimăcit)*: Ha?
IANI: Dechit se perimo noi, mai bine el... Nu-i asa?
MOISE *(fără a înțelege)*: Așa, așa...
IANI: Vra se zica ne-am înțeleso?
MOISE: Cum?
IANI: Tați!... Ține vine?

SCENA VIII

IANI, MOISE, GAVRIL (legat), JANDARMUL

GAVRIL: Unde mă mai duci acu? Nu-i destul că m-ați ținut închis toată noaptea?
JANDARMUL: Te duc, după poroncă, să-ți găsesc un chezeș.
GAVRIL: Un chezeș? ca pentru cei din ocnă?... Nu merg.
JANDARMUL *(împingîndu-l)*: Fă-nainte și nu mai lungi vorba.
GAVRIL *(furios)*: Și toate-aieste pentru ticălosu cel de Ion teslariu!... *(În parte.) Helbet!*
IANI *(în parte)*: Ion teslaris!... Si el e dusman lui Ion teslaris?... *aksiologo! (Tare.)* Zandarmi!

JANDARMUL: Ce poronceşti?
IANI: *Ma* unde-l duţi pe bietu Gavrilasi?
JANDARMUL: Cat un român care să deie chezeşie pentru dînsu.
IANI: Chezeşie eu dau, che îl cunosco; e omo bun; harnico si cu frica lui Dimiezeo.
JANDARMUL: Dacă-i aşa, îl las pe chezeşia d-tale. *(Dezleagă braţele lui Gavril.)*
IANI: Lasa, lasa.
JANDARMUL *(lui Gavril)*: Mergi sănătos, şi de-acu fii cuminte.
IANI: Zandarmi...
JANDARMUL: Aud.
IANI: Subprefecto tot aiţe-i?
JANDARMUL: Aici.
IANI: Se spui la dimialui c-am şe me zaluiesco de ţerani che s-a burzuluito.
JANDARMUL: Bine. *(Iese.)*

SCENA IX

MOISE, IANI, GAVRIL

IANI *(în parte)*: Este o vorba prosta: Che la beţivo si draco iese cu oca înainte. *(Arătînd pe Gavril.)* Am gasito chipo se me rasbuno de bade Ion... *(Lui Gavril.)* Gavrilaso... *ma* ţe ai paţito, draga me?
GAVRIL: Ce să păţesc, cucoane?... M-o închis hoţu cel de teslari.
IANI: Te-a închiso el!... pe dimiata? *More*, cum se pote? Si pentru ţe, *kaimene?*
GAVRIL: Pentru că i-am cerut simbria mea.
IANI: *Lipon*, in loco se-ţi deie dreptu dimitale, te-a puso la duba? Bre! ţe *katergaria!* Auzi, zupine Moisaki, i-a muncato simbria de haram. *Ma* el nu-i omo, îi lupo... Ţe ziţi, zupine Moisaki?... Nu-i asa?
MOISE *(răsărind)*: Ha?
IANI: Teslaris e lupo, nu-i omo paminteano.

MOISE *(pe gînduri)*: Dar, dar, lup pămintean.

IANI *(căinînd pe Gavril)*: Sermano bieto Gavrilasi!... N-ai muncato nici bauto nimic de ieri dimineța?

GAVRIL *(oftînd)*: Nu, nu, păcatele mele!

IANI: Moisaki, ai auzito che n-a bauto nimica crestinu? Ada degraba zumatate de oca de rachio... Eu platesco.

GAVRIL: Dumneta?... *Bogdaprosti.*

MOISE *(cu distracție)*: Adă parale.

IANI: Țe ziți?

MOISE: Ba nu, nu... te-oi scădea la cîștiu... O ocă și giumătate?

IANI: *Ohi,* zumatate numai acu de o data, si, dacă a mai trebui, om mai țere.

(Moise intră în cîrcimă.)

GAVRIL *(așezîndu-se în capătul mesei despre public)*: Așa stăpîn să-mi fi dat Dumnezău, iar nu ca Ion, lovi-l-ar trăsnitu!

IANI *(în parte)*: *More* Iani, se te vedo; acu trebuie mestesugo si *iskiuzarliki.*

(Moise aduce rachiul.)

MOISE: Ține, bade Gavrile, bea sănătos.

IANI: Be, be, Gavrilasi, se mai uiți necazu țe l-ai traso de la teslaris.

GAVRIL *(bînd)*: Să-l uit?... ba cît oi trăi nu l-oi uita!

IANI: *Aferim!* asa mi plațe omo... cu inima, nu *budalas* fara *filotimia,* care maninca batzocora, maninca bataie si tațe. *(Turnînd lui Gavril.)* Nu-i asa, Moisaki?

MOISE: Bade Gavril îi voinicos.

GAVRIL *(bînd)*: Lasă! i-oi arăta eu cine sînt! Pentru că-s sărac, un biet om din lume, fără căpătăi... să-și bată gioc de mine un mișel ca Ion?... Da ce-i el?

IANI *(turnînd iar)*: Asta zițem si noi, țe-i el?... boieri nu-i... Un ticaloso mofluzo care maninca simbriile oamenilor.

GAVRIL: Că n-a duce-o-n rai, n-ai frică.

IANI: Țe rai?... *ma* el este bun de trimis in iado.

GAVRIL *(ameţindu-se)*: În iad?... da! acolo a să meargă... şi asta nu tîrziu.

IANI *(în parte)*: Se ameţeşte! minunato!

MOISE *(în parte)*: În iad?... *ai vei! (Se oţereşte.)*

IANI: *Ma* spune-mi, Gavrilaki, chita leafa aveai la teslaris?

GAVRIL: 60 de lei pe an şi-o păreche de opinci.

IANI: Numai atita, un flecheo ca dimiata?... auzi, Moisaki?

MOISE: Pentru nimic.

IANI: *Ma* asta-i o talharie de ţele gogonate! Un voinico ca dimiata plateste o mia de lei pe ano... nu-i asa, Moisaki?

MOISE: Nu-i mult nici două mii, zic zeu!

IANI: Nici trii mii.

GAVRIL: Trii mii; da unde să-i găsesc?

IANI: Unde? la muna dimitale.

GAVRIL *(căutîndu-şi mîna)*: Mîna-i goală.

IANI: *Neski, ma* lucru de la dinsa faţe o suta de galbini.

GAVRIL: Face dar, că eu am lucrat mai toată dulgheria temniţii şi Ion o luat plata.

IANI: Vezi, Gavrilaki, sermane?... tot Ion!... D-ta te ostenesti, asuzi, lucrezi de dimineţa pana in sera si badea Ion inghite paraluţia.

GAVRIL *(aprinzîndu-se)*: Asta dreptate-i?

IANI *(la urechea lui Gavril)*: Vezi che din priţina lui nu poţi trai?

GAVRIL: Din pricina tălhariului celuia.

IANI: Che daca n-ar fi Ion, dimiata, Gavriluţa, ai ramunea singur stoler aiţe in sato, si atunţi dimiata ai avea tot lucru, si a satenilor si a stapunirii, si ai castiga paraluţi multe... Nu-i asa, Moisaki?

MOISE *(oţerindu-se)*: Aşa cred şi eu.

GAVRIL *(frecîndu-şi ochii)*: Bine zici, cucoane *kir* Iani. Ori el, ori eu!... amîndoi nu putem fi la un loc...

IANI: Doua sabie la un teca nu incape...

GAVRIL *(răpit de patimă)*: Dar!... cu chipu ista îmi răzbun și-mi rămîne tot lucru din sat... Hai...

MOISE: Unde, mă rog?

GAVRIL *(ameţit și încruntat)*: Mă duc să desprind cîteva scînduri de sus de pe șchele... și cînd s-a sui el la lucru ș-a pune picioru...

MOISE *(spăriet)*: A cădea ș-a muri?... *Ai vei!...* Nu face...

IANI *(încet)*: Taţi, Moisaki, che astfel castiga orinda dimitale.

MOISE *(căzînd pe laiță)*: *Mein Gott! mein Gott!*

GAVRIL *(clătinîndu-se pe picioare)*: Parcă-mi iesă foc din ochi... Ha, ha, bade Ioane, mă-nchizi pe mine în temniță?... temnița a să-ți mănînce capu... *(Se îndreaptă spre închisoare, se suie răpide pe schele și întră în culise.)*

IANI: *Aferim!...* treaba merze de minune. *(Își freacă mînile cu mulțămire.)*

MOISE *(tremurînd)*: *Mein Gott! mein Gott!...* dacă s-a afla, am murit!

IANI: *Ma* nu te teme, Moisaki. Nu vezi che Gavrilo e bat? Acu fațe pozna, si chindo s-a trezi, a uitato... Țe vedo? teslaris?

SCENA X

IANI, MOISE (sub șopron), ION, CATRINA (ieșind din casa lor)

ION: Geaba te mai rogi, Catrino... trebuie să mă duc la lucru numaidecît, ca să nu-mi perd ziua.

CATRINA: Ascultă-mă și pe mine, bărbațe; lasă-te pe mîni, că nu știu ce-mi vestește inima a rău.

ION: Da nu fi copilă, Catrino, că doar nu merg peste lume; mă duc cole lîngă casă.

CATRINA: Bărbate... te rog... nu te duce, că iaca... îmi spune sufletu să nu te las.

ION: Ei! apoi mă superi. Du-te-n casă și-ți cată de gospodărie.

CATRINA: Bine, bărbate; fă cum îi vrea. *(Își șterge ochii.)*

ION: Adică, dacă-i parte femeiască, tot copil... *(Se apropie de Catrina.)* Vin să te sărut, Catrino, că astfeli mi-a fi ziua cu noroc.

(Catrina îl îmbrățișează plîngînd.)

MOISE: Vezi, vezi, cucoane *kir* Iani?

IANI: Vedo, si me temo che l-a gasi pe Gavrilo stricînd schelea.

ION: Hai, întoarce-te de-acu-n casă, Catrino, ș-alungă cele gînduri posomorîte. *(Se îndreaptă spre schele. Catrina intră în casă.)*

MOISE: Iaca... se duce la moarte... Nu pot să-l las. *(Voiește să strige pe Ion; Iani îi astupă gura.)*

IANI: Nu fațe pozna, Iuda. *(Îl împinge în cîrcimă.)*

SCENA XI

IANI, MOISE, ION, VÎNTURĂ-ȚARĂ, NIȚU, MARTIN, ȚĂRANI, JANDARMUL (vin din dreapta)

ȚĂRANII: Ne cheamă subprefectu?... pentru ce?

JANDARMUL: Adunați-vă cole în piață că vine și el îndată.

ION *(către Nițu)*: Da de unde vin oaminii, Nițule?

NIȚU: De la noi, tătucă. O vinit jandarmu să-i cheme aici din partea subprefectului.

ION: Oare ce să fie?

VÎNTURĂ-ȚARĂ: A fi giudecata cu grecu care cere să rupă oaminii popușoii fără pănuși, ca să rămîie pănușile pe strujeni...

IANI: *Ama* cum, mozicule?... să mi faci risipa de panusi?

SCENA XII

Cei denainte, SUBPREFECTUL

ȚĂRANII: Iaca și subprefectu. *(Își scot pălăriile.)*

SUBPREFECTUL: Oameni buni! v-am adunat pentru ca să vă fac cunoscut că în sat la Măcieni o murit

un om văduvoi, anume Toader Sălceanu, la care s-o găsît stare, o răzășie cu livadă, zăce boi, 50 de oi și 300 de galbini îngropați sub vatră. L-ați cunoscut d-voastră, oameni buni?

VÎNTURĂ-ȚARĂ: Eu l-am cunoscut; era om de omenie și gospodar bun.

SUBPREFECTUL: El o lăsat cu limbă de moarte toată averea lui unei fete care s-o perdut din sat de la Măcieni, la vrîsta de 5 ani, și pe care el n-o mai putut-o găsi păn' ce-o murit. Acea copilă trebuie să fie acum de vro 15 ani, cu ochii albaștri, cu păru castaniu și se numește Măriuca... Nu cumva ați văzut-o undeva, oameni buni?

IANI *(în parte)*: Mariuca bogata!

NIȚU: Măriuca?... Ba este o fată întocmai care slujește în casă la *kir* Iani, posesorul.

SUBPREFECTUL *(către Iani)*: Așa-i, *kir* Iani?

IANI: A fosto, *ma* a fuzito asta nopte...

NIȚU: O fugit!

ION *(încet, lui Niță)*: N-ai grijă, băiete, că-i în loc sigur.

NIȚU: Unde, tată?

ION: Taci.

(În timpul acestei scene, Gavril se cobcară pe schelea din dos, ce este ascunsă în culise, se furișează pe după țărani și se apropie de Iani.)

GAVRIL *(încet, lui Iani)*: Gata... am desprins scîndurile...

IANI: Bine...

SUBPREFECTUL: Și nu știi, *kir* Iani, pentru ce-o fugit Măriuca din casa d-tale?

IANI: Nu stiu, che eu nu pazesco fetele.

VÎNTURĂ-ȚARĂ: Ba să-ți spun eu de ce; pentru că biata copilă era gazda bătăilor, pentru că slujea degeaba, pentru că n-avea nici măcar o rochiță de îmbrăcat și pentru că murea de foame în casa d-sale...

IANI: Minținuni.

VÎNTURĂ-ȚARĂ: Așa este, cumătre Ioane?

ION: Așa; o știe tot satu.

IANI: Minținuni, blastamaților.

SUBPREFECTUL: Ei! destul, nu batgiocori oamenii. Bade Ioane, am primit poroncă de la prefectură ca să te înlesnesc cu vro două mii de lei. Să vii mîni la subprefectură.

ION: Slavă Domnului c-am scăpat de grec!

IANI *(furios)*: *Skasmos!*

SUBPREFECTUL: Dar cînd mîntui lucru, bade Ioane?

ION: Cît mai degrabă, domnule subprefect... Ah! mi-o mai crescut inima!... Oi să lucrez zi și noapte; ș-așa mă și sui pe șchele acu-ndată.

SUBPREFECTUL: Da nu-i cea grabă... Lasă, că azi îi sărbătoare.

ION: Ba nu; stăpînirea-mi plătește, trebuie să lucrez. *(Se îndreaptă spre schele.)*

IANI *(în parte)*: Merzi, merzi...

ION *(suindu-se pe schele)*: Cumătre!

VÎNTURĂ-ȚARĂ: Aud.

ION *(rîzînd)*: Își pusese ochiu grecu pe răzășia mea... spune-i să se spele pe dinți.

ȚĂRANII: Ha, ha, ha...

IANI *(în parte)*: *Pola kala*, bine... Om videa noi acus ține a ride.

ION *(sosește în capătul schelei)*: Nițule!

NIȚU: Aud, tată.

ION: Du-te de sărută pe mă-ta ș-o roagă să-ți spuie unde se găsește căprioara. *(Nițu aleargă în casă.)*

IANI *(în parte)*: Capriora?

ION *(începe a păși pe partea schelei ascunsă în culise și cîntă)*:

Frunză verde de dudău
Scăpat-am de ceasul rău.

(Se aude deodată o mare prăbușire de lemne între culise și vocea lui Ion strigînd: „Valeu! m-am ucis!...")

TOȚI *(spăimîntați)*: S-o prăbușit șchelea!... *(Aleargă în culise.)*

IANI *(în parte)*: *Natos!*... a facuto tumba.

GAVRIL *(cu mulțămire)*: A!... mi-am răzbunat! *(Bea rachiu cu lăcomie.)*

SCENA XIII

Cei denainte, MOISE

MOISE *(galben și spăriet iese din cîrcimă)*: Ce este?
IANI: S-a prabusito schelea.
MOISE: *Mein Gott!...* ș-o murit?
IANI: Asa credo...
MOISE: *Vei, vei, vei, vei! (Tremură.)*

(Se aud în culise cuvintele: „O murit, sărmanu!")

SCENA XIV

Cei denainte, ION (adus pe brațe de către țărani), CATRINA, NIȚU

ȚĂRANII: Sărmanu Ion!... sărmanu om!... Ce păcat!
VÎNTURĂ-ȚARĂ: Să-l ducem acasă că poate-a scăpa...
(Se îndreaptă spre ușa casei lui Ion.)
CATRINA *(ieșind)*: Ce este?... Bărbatu-meu!...

(Oamenii așează pe Ion lîngă prag. Catrina și Nițu îngenunche lîngă el.)

CATRINA *(cu desperare)*: Bărbatu-meu!... o murit! nu se poate una ca asta... Ioane... Ioane... deschide-ți ochii, grăiește, că nebunesc!
NIȚU: Tată, tată!
CATRINA: Bine-mi spunea inima... *(Plîngînd.)* Ioane, nu muri... Fie-ți milă de mine... Ioane...
ION *(deșteptîndu-se)*: Cine mă cheamă?...
TOȚI: Trăiește, trăiește!...
ION: Ce-am pățit?... Se învîrtește lumea cu mine... Unde-s?
CATRINA: Lîngă nevasta ta, Ioane. Uită-te la mine, nu mă cunoști?
ION: Catrina... Nițu... Cumătru... Valeu!... nu mă lăsați! mor!... mor!... *(Cade mort.)*
CATRINA *(tresare drept în picioare, cu ochii rătăciți)*: Mort!... O murit! Ah! *(Leșină în brațele lui Nițu.)*

(În toată scena aceasta, Iani se uită cu ochii ţintiţi la Ion, lăsînd a se ceti mulţămirea pe faţa lui. Gavril, bat, tresare şi rămîne încremenit cînd aude pe Catrina zicînd: „O murit!" iar Moise, tremurînd şi bătîndu-se cu pumnul în piept, se furişează pe lîngă păretele circimei şi se aruncă spăriet înîntru.)

(Cortina cade.)

ACTUL III

Teatrul reprezintă o pădure; în fund, o cărare ce suie la deal; în dreapta, altă cărare pintre copaci; în stînga, bordeiul lui Martin pădurarul, şi pe planul I se află o rădăcină de arbore.

SCENA I

GAVRIL *(cu haine rupte şi cu o pălărie pe ochi, vine pe cărarea din fund)*: Valeu!... valeu!... de-abia mă ţin picioarele!... N-am mîncat nici o fărămică de două zile... *(Îşi scoate traista şi se pune pe rădăcină.)* Să mă mai odihnesc puţin... Valeu! *(Priveşte împregiurul lui.)* Iaca pădurea de pe moşia Haramu... Iaca bordeiu lui Martin pădurariu!... M-aş duce să cer o bucată de mămăligă... dar mă tem. De cînd, acu şăse luni, o căzut de pe şchele bietu Ion teslariu... mă spariiu şi de umbra mea... Parcă-l tot văd pe Ion după mine... *(Oţerindu-se, îşi face cruce.)* Doamne! Doamne! fă-ţi milă de mine şi mă iartă... *(Se scoală.)* Aşa-i păcatu cînd se leagă de om!... M-am potrivit grecului şi jidanului, ş-am făcut moarte de om!... Bată-i urgia lui Dumnezău! cum m-o împins în prăpastie, ş-apoi, pentru ca să se disfacă de mine, mi-o spus că subprefectu ar fi avînd prepusuri asupra mea... Am fugit, după sfatu lor, diparte de sat, tocmai la Galaţi, pentru ca să mi se peardă urma. Iani şi Moisi îmi dasără făgăduinţă că mi-or trimete acolo bani

de cheltuială ca să trec Dunărea... Aşa!... lor le-o fost să mă vadă dus de lîngă ei şi m-o lăsat muritori de foame păn-acu... Hoţii dracului!... dar i-oi pune eu la cale!... M-am întors înadins de la Galaţi pentru ca să le vîr în suflet o groază de care-or pomeni ei multă vreme... Ce s-aude? *(Se ascunde după arbori.)*

SCENA II

GAVRIL, MĂRIUCA

MĂRIUCA

(cîntînd)

Cine-a zice Niţu vine
Da-i-aş tot ce am pe mine;
Cine-a zice c-a venit
Da-i-aş ce n-am juruit.

(Intră pe cărarea din dreapta, aducînd un paner cu provizii.)

Biata mama Catrina!... i-am dus de mîncat şi n-o vrut să ieie nimic în gură; şede sărmana în ţintirim şi se boceşte la mormîntu bărbatu-său!

GAVRIL *(în parte)*: Ce văd?... Măriuca!... oare nu s-ar îndura să-mi deie ceva de mîncat?

MĂRIUCA *(în parte)*: Azi sînt şăse luni de cînd o murit badea Ion!

GAVRIL *(apropiindu-se)*: Copilă, dragă copilă...

MĂRIUCA *(tresărind)*: Ce-i?

GAVRIL *(cu voce slabă)*: Fă-ţi milă şi pomană de-mi aruncă o bucată de mălai, că-s un biet sărac şi n-am pus nimică la inimă de două zile.

MĂRIUCA: Sărmanu bietu om!... *(Dîndu-i panerul.)* Na, bade; iaca mălai, şi ouă, ş-o bucată de carne, ş-o steclă de vin; ie tot.

GAVRIL: Tot! îmi dai tot? *(Ia proviziile cu lăcomie şi le pune în traistă.)* Bogdaproste, bogdaproste! Dumnezău să-ţi umple cîmpii cu roadă şi calea cu flori.

MĂRIUCA: Şi d-tale, bade.

GAVRIL: Şi mie!... O! de te-ar auzi Cel-de-Sus; dar nu se poate, săracu de mine! *(În parte.)* Nu vrea Ion. *(Tare.)* Rămîi sănătoasă, copilă. *(Iese prin dreapta, în parte.)* Merg să m-ascund în pădure.

MĂRIUCA *(cu milă)*: Bietu om! Cine ştie ce păcat l-o fi agiuns de-o rămas cerşitori! *(Stă pe gînduri.)*

SCENA III

MĂRIUCA, NIŢU (arătîndu-se la colţul bordeiului)

NIŢU: Măriuco!

MĂRIUCA *(întorcîndu-se veselă)*: Niţu!... Cît te-am aşteptat! De ce n-ai venit să mă vezi tocmai de-alaltaieri?

NIŢU *(trist)*: N-am putut, Măriuco.

MĂRIUCA: N-ai putut?... da înainte cum puteai să vii de trii-patru ori pe zi? Nu ştii tu că afară de tine n-am pe nime-n lume?

NIŢU *(cu dragoste)*: Dragă Măriucă!... de ştiu ceva, ştiu atîta că mi-aş da viaţa pentru tine, că m-aş prinde să-ţi fiu rob.

MĂRIUCA *(zîmbind)*: Rob?... Ian spune, Niţule... dacă mi-ai fi bărbat tot astfeli ai gîndi?

NIŢU: Eu? bărbatu tău, Măriuco? *(Cade pe gînduri.)*

MĂRIUCA *(observîndu-l)*: Da ce ai, Niţule? Parcă nu eşti în apele tale... Ai ceva şi te tăinuieşti de mine.

NIŢU *(după o scurtă tăcere)*: Ei!... să-ţi vorbesc drept, Măriuco. Nu pot să mă mai căsătoresc cu tine... Asta mă omoară!

MĂRIUCA *(îngrijită)*: Nu?... şi de ce? Ce ţi-am greşit?

NIŢU: Pentru că... tu eşti bogată şi eu sînt sărac... *Kir* Iani ne-o calicit de ne-o lăsat pe mama şi pe mine lipiţi pămîntului. În ziua cînd o murit tata, subprefectu o luat tot din casă; căci tata avea datorii, şi astăzi se vinde la subprefectură toată starea noastră... Are să-ncapă biata moşioara noastră pe mîna posesorului şi noi o s-agiungem pe la uşile oamenilor... Giudecă tu singură, Măriuco, dacă-mi mai este iertat a hrăni visuri

de căsătorie... A zice lumea că m-am uitat la banii tăi pentru ca să-mi cîrpesc sărăcia.

MĂRIUCA: Asta te muncește, Nițule?... Apoi, fii liniștit; averea voastră n-a întra niciodată în ghearăle lui *kir* Iani.

NIȚU: Cum?

MĂRIUCA: Îi videa... Așteaptă să vie moș Vîntură-Țară.

NIȚU: Spune-mi-o tu, Măriucă; că de este să-mi vie vro veselie-n lume, să-mi vie-ncalte de la tine.

MĂRIUCA: De-i așa, ascultă: am rugat pe moș Vîntură-Țară ca să-mi scoată el din giudecătorie averea rămasă de la bietu tată-meu, și să s-ație la mezat pentru ca să cumpere pe numele meu moșioara voastră.

NIȚU *(cu veselie)*: A! slavă Domnului c-am scăpat de-o grijă!... Cînd gîndeam c-o să șadă Iani în casa noastră... turbam de supărare... Încalte-i șidea tu, Măriuco, și-i gîndi cîteodată la noi.

MĂRIUCA: Ba om șidea cu toții împreună, cu mama Catrina, cu moș Vîntură-Țară și cu tine, Nițule, ș-om pitrece zile fericite.

NIȚU *(cu dragoste, strîngînd la pept pe Măriuca)*: Draga mea Măriucă!

SCENA IV

NIȚU, MĂRIUCA, VÎNTURĂ-ȚARĂ (se ivește pe cărarea din fund)

VÎNTURĂ-ȚARĂ *(în parte)*: Hulubașii moșului! *(Strănută tare.)* Noroc!

MĂRIUCA *(depărtîndu-se iute de Nițu)*: A!

NIȚU: Iaca moș Vîntură-Țară.

MĂRIUCA *(veselă)*: Moș Vîntură-Țară?

VÎNTURĂ-ȚARĂ: Eu, dragii mei. *(Coborîndu-se în scenă.)* Am vinit de la tîrg numai într-o fugă ca să vă dau veste bună.

MĂRIUCA *(apucînd pe Vîntură-Țară de braț)*: Spune, spune degrabă, moșule.

NIȚU *(de ceea parte)*: Ce veste?

MĂRIUCA *(răpide)*: S-o sfîrșit mezatu?

NIȚU *(asemene)*: Grăiește.

MĂRIUCA: Ai cumpărat moșioara lui badea Ion?

NIȚU: Ai vinit de hac lui *kir* Iani?

VÎNTURĂ-ȚARĂ: Încet, încet, nu mă grămădiți că v-oi da la toți. Vai de mine, că iuți copii!

MĂRIUCA: Da răspunde azi, moșule, și nu ne mai chinui.

VÎNTURĂ-ȚARĂ: Apoi dați-mi vreme să grăiesc.

MĂRIUCA: Iaca tăcem.

VÎNTURĂ-ȚARĂ: Chitic?

MĂRIUCA: Chiticel.

VÎNTURĂ-ȚARĂ: Gîciți ce-am făcut la giudecătorie?

MĂRIUCA: Te-ai luptat la mezat cu grecu?

VÎNTURĂ-ȚARĂ: M-am luptat vîrtos.

NIȚU: Și l-ai biruit?

VÎNTURĂ-ȚARĂ: L-am!... I-am suflat moșioara de sub nas. Ha, ha, ha! Să fi văzut ciudă la el... Parcă era un țap străchiet. Tot așa bodogănea în limba lui: *Skasmos diavole!... kakohrononaki pusti...* Ha, ha, ha, mult oi mai rîde! Vroia, parpalecu, să se facă numaidecît cu moșioară, fie cît de mică, numai să prindă rădăcină-n țară... Dar las' că mi l-am frecat eu de gîlci.

NIȚU: Care vra să zică, de-acum răzășia și casa sînt a Mărioarei?

VÎNTURĂ-ȚARĂ: A ei... Iaca adeverința de banii ce-am depus în giudecătorie.

MĂRIUCA *(sărind de bucurie)*: I!... bine-mi pare, bine-mi pare!... Vin' să te sărut, moșule. *(Îl sărută.)*

VÎNTURĂ-ȚARĂ: Sărută, draga moșului, doar oi mai întineri.

MĂRIUCA: Mă duc să dau de știre mamei Catrinei, ca să se mute iar în casa d-sale. *(Voiește s-alerge în dreapta.)*

VÎNTURĂ-ȚARĂ *(oprind-o)*: Stăi pe loc că iat-o, vine singură aici.

SCENA V

Cei denainte, MARTIN, CATRINA (îmbrăcată în negru, plînsă și obosită, aduce un braț de vreascuri)

MARTIN *(aducînd o sarcină de lemne)*: Da adă-ncoaci la mine aiste vreascuri, lele Catrino, că de-abia umbli de slabă ce ești.

CATRINA: Ba nu, bade Martine, lasă-mă să fac și eu măcar atîta treabă în bordeiu d-tale, unde mă găzduiești de cînd o murit bietu bărbatu-meu... Dumnezău să-l ierte!... *(Plînge.)*

VÎNTURĂ-ȚARĂ *(cu jale)*: Sărmana femeie! tot îl plînge zi și noapte.

MĂRIUCA *(alergînd la Catrina)*: Mamă, mamă Catrino!

CATRINA *(ștergîndu-și ochii)*: Tu ești, Măriucă?

MĂRIUCA: Ce mi-ai da să-ți spun o veste bună?

CATRINA *(zîmbind cu durere)*: Veste bună?... mie?

MĂRIUCA: Dar, mămucă; ce mi-i da?

CATRINA: Ce-ți pot da, Măriucă dragă, că nu mai am nimică?

MĂRIUCA *(ascunzîndu-și obrazul în sînul Catrinei)*: Mi l-îi da pe Nițu de bărbat?

CATRINA: Pe Nițu?... *(Sărutînd pe Măriuca.)* Apoi nu-i a tău?

MĂRIUCA: Auzi, Nițule?... De-acu n-ai încotro șovăi... Iaca vestea, mamă Catrină: am rugat pe moș Vîntură-Țară să împedice pe *kir* Iani de a să face stăpîn pe moșia d-voastră.

CATRINA *(cu bucurie)*: Și cum asta, fata mea?

MĂRIUCA: Am cumpărat-o eu pentru ca să trăim împreună în casa d-tale. Bine-am făcut?

CATRINA *(cu înduioșere, strîngînd pe Măriuca la sîn)*: În casa mea?... să mor în căsuța unde m-am măritat!... unde-am trăit cu bietu Ion! *(Ștergîndu-și ochii.)* Ah! nu mai nădăjduiam o asămine fericire. Vină, vin cole pe inima mea, dragă Măriucă, că de mult n-o bătut ca acu de bucurie.

VÎNTURĂ-ȚARĂ *(ștergîndu-și ochii și suflîndu-și nasul)*: Na!... iaca că-ncepe-a bura și la mine.

MĂRIUCA *(coborînd ochii)*: Mamă Catrino... să meargă moș Vîntură-Țară ca să scoată un peciu pe numele lui Nițu și pe-al meu?

VÎNTURĂ-ȚARĂ: Mă duc numai într-o fugă la potropopu. Încalic iapa lui Martin și să te duci, duluță...

CATRINA: Fă cum îi știi, cumătre, ca să fie copiii fericiți.

MĂRIUCA *(încet lui Nițu, rîzînd)*: Mai zici de-acu, urîtule, că nu te poți însura cu mine?

NIȚU: Nu mai zic nimică, Măriucă, că-s fericit. *(O sărută pe frunte.)*

MĂRIUCA: Dacă-i așa, știi una? Aleargă-n sat și cheamă locuitorii la dugheană și desfundă un poloboc în sănătatea noastră.

NIȚU: Mă duc ca vîntu.

MĂRIUCA: Ba mai încetișor, mă rog, ca să te pot întovărăși măcar pănă la poiana din pădure.

NIȚU: Haide.

MĂRIUCA: Mamă Catrină... mamă soacră...

CATRINA *(rîzînd)*: Aud, noră dragă.

MĂRIUCA *(sărutînd pe Catrina)*: Mergi de te odihnește-n bordei, că eu mă-ntorc acuș... Și d-ta; moșule, fă-te săgeată și te du țintă la potropop. *(Iese veselă prin dreapta, alergînd cu Nițu.)*

VÎNTURĂ-ȚARĂ: M-am dus...

SCENA VI

VÎNTURĂ-ȚARĂ, CATRINA, IANI

IANI *(în capătul cărării din deal vorbește în culise)*: Moi Gheorghi, merzi cu caruța si me astepta in vale, la pod. Merzi tot inteto se nu mi striți careta.

CATRINA: Vine grecu pe-aici... Fug să nu-l văd în ochi.

VÎNTURĂ-ȚARĂ: Întră-n casă, că eu am două vorbe cu el. *(Catrina intră în bordei.)*

IANI *(privind între culise)*: Moi Gheorghi, pune chedica la caruța che mi desali telegari.

VÎNTURĂ-ȚARĂ: Auzi, telegari? două mîrțoage de pripas.

(Începe a înnsera. Cerul se acopere încet cu nori.)

SCENA VII

VÎNTURĂ-ȚARĂ, IANI

IANI *(coborîndu-se iute, se împedecă de o rădăcină)*: *Karnaksi!...* era se cado.

VÎNTURĂ-ȚARĂ: Ține-te bine să nu dai rău.

IANI: Țe?... iar ghiuzi ațesta?... Îl intilnesco peste tot loco.

VÎNTURĂ-ȚARĂ: Încă n-ai scăpat, grecule. Ai să dai cu ochii de mine pănă și lîngă căldarea cea cu smoală clocotită, unde-o să te fearbă dracii pe ceea lume.

IANI: Drații cu caldare de smola?... Pusche la limba ta!

VÎNTURĂ-ȚARĂ: Așa, nelegiuitule!... Și, cînd îi giuca tananaua în căldare, am să te-ntreb: ce-ai făcut cu răzășia mea?

IANI: Țe tanana? Țe razasia?

VÎNTURĂ-ȚARĂ: Răzășia mea care mi-ai mîncat-o de haram cu cărți minciunoase, cu plastografii. Te faci că uiți?

IANI: Plastografia!... Moi țeranoi, stii tu cu ține vorbesti?

VÎNTURĂ-ȚARĂ: Cu cine?... cu un venetic pripășit în țara Moldovii; cu un cațaon alungat din țara lui și care își batgiocorește numele de grec prin fapte mîrșave, prin coțcării de cafene și prigoniri de săraci.

IANI: Ei, tați, *more*, che me ameștesti cu prostiile dimitale.

VÎNTURĂ-ȚARĂ: Ba n-oi tăcea, că eu am cunoscut greci de treabă care-și cinstea neamu și murea pentru țara lor; am cunoscut pe capitanii Costea și Farmaki din Eterie cu tovarășii lor... Aceia era

oamini, era greci cu inimă; iar nu ca tine, care știi numai să sugi sîngele românului.

IANI *(furios)*: Țe ai zis che sugo?

VÎNTURĂ-ȚARĂ: Sînge!... Tu nu ești om; te tragi din neamu lipitorilor.

IANI: Ai nebunito!... Moi prostole, moi capo de bovo, eu mi chema Avdela; *ma* nu sinto *avdela*. Stii grețeste?

VÎNTURĂ-ȚARĂ: Ba nu.

IANI *(întorcîndu-i dosul)*: *Lipon*, du-te la *diavolo*.

VÎNTURĂ-ȚARĂ: Dar știu să-ți spun românește că am să mă leg de capu tău ca boala de om sănătos. Am să te fac să fugi de mine ca de tămîie.

IANI: *Ma* eu draco sinto, se fugo de tamue? *(Făcîndu-și cruce.) Kirie eleison!*

VÎNTURĂ-ȚARĂ: Geaba-ți faci tu cruce, că nu se prinde de tine.

IANI *(se întoarce cu mînie și se apropie de Vîntură-Țară)*: *More!* țe vrei tu cu mine, *telos panton?*

VÎNTURĂ-ȚARĂ: Vreu să te fac să turbezi.

IANI: *Skasmos* la tine, *budalas* mozico! Nu pot se me resuflo de tine; nu pot se mi fac negustoriile din priținа ta. Ai burzuluito țerani de la sat a me; ai oprito pe locuitori se mi aduca *peskesi;* ai dato de stire la subprefecto che se găsea cai de pripaso la mine; ai facuto o mulțime de *katergarii*, si in sfirsito mi ai luato din palma mosiora lui Ion teslaris... Asa este?

VÎNTURĂ-ȚARĂ: Așa.

IANI: Si țe ai folosito cu asta?... Ai facuto vre un bine la veduva lui Ion teslaris, la Catrina?... nițidecum, che averea a trecuto la muna straina; la Mariuca, și ea tot seraca ramune. Numai chit m-ai pagubito pe mine.

VÎNTURĂ-ȚARĂ: Ba te-nșăli, lipitoare, c-am înstărit iar pe Catrina.

IANI: Cum?

VÎNTURĂ-ȚARĂ: Cum?... Măriuca o cumpărat răzășia lui Ion pentru că se mărită cu ficioru lui, cu Nițu. Ai înțăles?

IANI: Bre!
VÎNTURĂ-ȚARĂ: Zbeară tu, grecule, de-acum cît ai vrea.
IANI: Breee!
VÎNTURĂ-ȚARĂ: Ai vrut să stîngi casa lui Ion teslariu; dar n-ai gîndit că Dumnezău cetește în inima ta.
IANI *(încremenit de tot)*: Breeee!
VÎNTURĂ-ȚARĂ: Ha, ha, ha... O încremenit țapu. *(Se pornește rîzînd pe cărarea din fund și dispare.)*
IANI *(după o scurtă tăcere)*: Se marita Mariuca cu Nițo!... *Lipon*, de-acum fițioru lui Ion teslaris a se fie de doua ori mai bogato dechit reposatu tata-seu dimisale, che a se aiba doua stări, si pe a Mariucăi si a lui!... *Lipon*, sinto perduto! Nițo e dusman a me, si a se faca tot ca se me alunze de pe mosia Haramu. Poate che se vree si posesia mai terzio... Sinto perduto! *(Se primblă turburat.)* Cum se faco?... cum se drego? *(Se oprește, lovindu-se peste frunte.)* Na!... o idee nastrusnica!... Se me insor eu cu Mariuca... Se me faco eu bogato, si Nițo se ramue tot seraco!... *Aferim* Iani!... *aferim kapioldas!...*

SCENA VIII

IANI, MARTIN (ieșind din bordei)

MARTIN *(vorbind de pe prag în odaie)*: Ba nu, nevastă, nu mă aștepta în astă-noapte, că am să car lui *kir* Iani un stînjin de lemne. *(Închide ușa.)*
IANI: Ha! Iaca si Martino.
MARTIN *(privește la cer)*: Parcă se gătește-a ploaie ș-a furtună. Să întunecă ceriu.
IANI: Martine, mo Martine!
MARTIN: Cine mă cheamă? *Kir* Iani!
IANI: Unde merzi?
MARTIN: Mă duc în pădure să-ncarc lemnele...
IANI: Care mi esti dator? bine; numai cauta se fie bune si uscate.
MARTIN: Apoi dă; ți le-oi aduce și eu cum le-oi lua din pădure.

IANI: *Ma* in padure sinto verzi, si chind ardo faco fisss...

MARTIN: Las' că le-a usca el focu.

IANI: Siretole!...

MARTIN *(în parte)*: Auzi, pehlivanu? cică eu sînt șiret.

IANI: Mo, Martine, ian spune, Mariuca acasa este?

MARTIN: Ba o ieșit.

IANI: A iesito?... singura?

MARTIN: Știu eu?... nu eram acasă.

IANI: Mo, Martine, Martinasi, de-i spune tu la mine adevero, eu dau la tine un fifirighi bacsis.

MARTIN: Ba decît bașșiș mai bine m-ai agiuta să-mi plătesc sfertu.

IANI: Azuta, azuta, Martinasi. Chito ți trebuie?

MARTIN: Douăzăci de lei.

IANI: Douazeți de lei!... multe parale!... soma *simandikosa!... ma* cu toate ațeste eu sinto milostivo si vreu se te inlesnesco la nevoie. Na 20 lei, bade Martine. *(Numără banii lui Martin.)* Se mi platesti peste o luna 25 de lei, si se mi cari doi stinzini de lemne la curte. Te primesti?

MARTIN: Mă primesc. Ce să fac?

IANI: Vezi che eu totdeuna ve azuto; *lipon,* spune si tu la mine adevero.

MARTIN: Ce adevăr?

IANI: Mariuca are vreun amorezi?

MARTIN: Ce mîncare-i aceea?

IANI: Amorezi...

MARTIN: Ai orez?... Mănîncă-l sănătos.

IANI: *Ma* nu asa, prostole. Amorezi, stii, ibovnico de amori, cum le plațe la fete.

MARTIN: D-apoi eu știu? Ce mă-ntrebi pe mine? Parcă eu îs pristav pe fete? Întreab-o pe dînsa. *(Se îndreaptă spre fund.)*

IANI: Bade Martine, un bacsis.

MARTIN: Mări, fugi încolo. Nu ți-i rușine, om bătrîn, să vorbești aseminea fleacuri?... Dacă te-or cîrîi și cioarăle de te-or auzi. *(Se suie în dreapta și dispare.)*

IANI: Du-te la zugo, bovole.

SCENA IX

IANI, MĂRIUCA

MĂRIUCA

(cîntă în culise)

Vîntule, du-te de-i spune
Că zăbavele nu-s bune,
Că leliţa-i duce dorul,
I-a înţelenit ogerul.

IANI: *Oriste?* Audo glasu Mariucai.

MĂRIUCA *(în scenă)*: O zis Niţu c-a veni mai într-un tîrziu să facem şăzătoare pe prispă. *(Stă puţin pe gînduri.)*

IANI *(în parte)*: Iat-o!... s-a facuto frumusica ca un *zarnakade! (Apropiindu-se.)* Mariuca, *psihi mu...*

MĂRIUCA *(tresărind)*: Ce-i?... *Kir* Iani!

IANI *(zîmbind şi gudurîndu-se)*: *Neski... Enakis...* stapunolo dimitale, care te a crescuto, *ke* te a hranito, *ke* te a incalzito, de ai inboboţito ca un *triandafilo.*

MĂRIUCA: Ce să spun?... M-ai hrănit cu răbdări prăjite şi giupîneasa Ruxanda cu bătăi. Îmi aduc aminte.

IANI: *Ma* nu, Marula draga. Nu cu prazituri, cum ziţi, che eu te am iubito ca un copilo a me... *omos* Ruxanda daca a facuto suparare la dimiata, a facuto fara stirea a me. Ruxanda este zupinesa prosta...

MĂRIUCA: Proastă, dar te poartă de nas.

IANI: Nu me porta de naso, *ma* fiindo che me sluzeste de multo a luato obrazi.

MĂRIUCA: Ian las', *kir* Iani, că ea-i stăpînă-n casă... Nu cumva te croieşte şi pe d-ta cîteodată? Spune drept.

IANI: Feresca Hristos!... Eu sinto *arvaniti, ke* ar fi rusine se me las se me *kelfanesca* o zupinesa...

MĂRIUCA: Ian las'... nu te-am văzut eu?

IANI: Ţe ai vazuto era in saga, Mariuca.

MĂRIUCA: Apoi dă; şagă sau înadins, nu se cată; dac-o iubeşti.

IANI: Eu o iubesco pe Ruxanda?... Doară n-am chelbosito... *(Cu sentiment.)* Nu, Mariuca, *matia mu,* nu iubesco pe Ruxanda; *ma* iubesco un alto *ipokimen.*

MĂRIUCA: Să-ți fie de bine... *(Voiește să se ducă.)*

IANI *(ținîndu-i calea)*: Un *ipokimeno* tinerelo, frumuselo, sprintinelo, nurlio *ke* hazlio; o fetica cu care vreu se me insoro, ca se o țino tot in bumbachi ca pe un puisor de canarasi.

MĂRIUCA: Dumnezău să-ți agiute... *(Voiește să plece.)*

IANI *(oprind-o)*: Amin... Ah! Marula! nu m-ai prițeputo?

MĂRIUCA *(cu mirare)*: Ce să pricep?

IANI: *Ma* tu esti aței canarasi, Maruliță, *fos mu.* Cu dimiata vreu se me insoro.

MĂRIUCA: Cu mine?

IANI: *Neski,* se ti faco *evghenista,* cocona...

MĂRIUCA: Ha, ha, ha, ha!

IANI: Țe rizi?

MĂRIUCA: Cum n-oi rîde de-așa vorbă?

IANI *(serios)*: *Ma ohi,* Marula, nu glumesco... Se crepo daca zico *kabazliki.*

MĂRIUCA *(serioasă)*: Vorbești cu tot dinadinsu?

IANI: Cu inadinso.

MĂRIUCA *(stă puțin pe gînduri de privește la Iani, apoi se apropie de el și-i zice)*: Vra să zică, mă iubești?

IANI *(căzînd în genunchi)*: Ah! Marulo!... te iubesco cu amori si cu dragoste. Priveste la mine: am cazuto si la zenunchi.

MĂRIUCA: Ș-ai crezut d-ta vrodată, *kir* Iani, că eu aș putea iubi și lua de bărbat pe-un om care n-o avut cît de puțină milă de copilăria mea?

IANI: Aud?

MĂRIUCA: Cu un om care-o tras asupră-i blăstămurile unui sat întreg?

IANI: Blestemuri?

MĂRIUCA: C-un om care, după ce-o prigonit pănă la moarte pe badea Ion teslariu, cată și după moartea lui să-i prigonească văduva și s-o lese goală?

IANI *(sculîndu-se furios)*: Ţe! prosta, me batgiocoresti de la ochi, chind eu faco metanii la piţioarele dimitale?... Te ai fudulito pentru che ai clironomisito un bucaţica de pamunto si chiteva boi?... *Ma* oi sti eu se te silesco a nu ziţe ba.

MĂRIUCA *(cu dispreţ)*: Ai nebunit, sărmane!

IANI: Si se te silesco ca se te intorţi inapoi la casa me.

MĂRIUCA: Eu, să mai pun picioru-n bizunia ta? Atunci s-agiungi tu!...

IANI: Mariuca... nu te zuca cu mine! Nu me scote din ţitinia.

MĂRIUCA: Ha, ha, ha... Mă faci, zău, să rîd, ticălosule!

IANI *(furios)*: *Kakohrononaki*, paţeavura! Me duco la subprefecto se me zaluesco că mi ai furato o mulţime de lucruri chind ai fuzito de la curte.

MĂRIUCA *(indignată)*: Eu ţi-am furat ceva?

IANI: *Neski*, si am se te aduco pe sus cu zandarmi ca se te faco se mi ziţi *aman*.

MĂRIUCA: De-i face una ca asta, să ştii tu că nu scapi teafăr din mînile lui Niţu.

IANI: Chit pentru badiţa Niţo, amorezi, ibovnico dimitale, am se-l inchido ca partas la talharie.

MĂRIUCA *(în parte, spărietă)*: Vai de mine! să-l închidă pe Niţu! *(Tare.)* Ascultă, *kir* Iani, mă giur pe mormîntu tată-meu că eu nu ţi-am luat nimic din casă. Nu-ţi face blăstăm să-mpingi pe Niţu-n urgie!

IANI: Vii cu mine acasa?

MĂRIUCA *(oţerindu-se)*: Cu d-ta?... Mai bine să mor. *(Se îndreaptă spre bordei.)*

IANI *(ameninţînd-o)*: Ei!... lasa che eu ve sinto popa.

MĂRIUCA *(pe pragul uşii)*: Că doar n-a ierta Dumnezău unui nelegiuit ca tine, să-ţi împlinesti gîndu. *(Întră în bordei.)*

(Începe a tuna încet şi a fulgera.)

IANI *(singur)*: Nu vrea diavoloica se me asculte... *Puski* ţel de Niţo a ameţit-o... Cum se faco?... Zestrea ei mi scapa pintre dezite... Niţo, dusman a me, pote se se faca de primezdie pentru mine...

More, ţe atita vorba? Mariuca este singura la bordei; ghiuzi de Vintura-Ţara s-a duso; Martin s-a duso; nu mi ramune dechit se o ripesco... Haide... *(Se apropie de uşă şi deodată se opreşte.)* *Ma* singuro... e cam greu... Mai bine se chiemo si pe Gheorghi vezeteo. *(Iese alergînd pe cărarea din dreapta.)*

SCENA X

MOISE (se coboară spăriet pe cărarea din fund)

MOISE *(strigă)*: Cucoane *kir* Iani... *kir* Iani!... *Ai vei!...* unde-o apucat?... M-am intirziet la tocmală cu Martin pentru un car de lemne, ş-am remas singhir in codru. *(Fulgeră şi tună.) Ai vei!...* parc-o trisnit in mine!... Acuş o să-nceapă a ploua... ba chiar şi plouă... Cum o s-agiung acasă?... Satu nu-i diparte, dar ploaia poate să-mi strice halatu, să-mi facă pagubă mare... In pădure să stau mi-i frichi... poate să fie talharoi.

(În timpul acesta Gavril iese din dreapta şi se apropie pe dinapoi de Moise.)

SCENA XI

MOISE, GAVRIL (ascuns la faţă)

GAVRIL *(în parte)*: Parcă zăresc pe Moisi?

MOISE *(în parte)*: Mai bine să fug digrabă acasă... *(Se întoarce ca să plece şi se întîlneşte cu Gavril.)*

GAVRIL *(schimbîndu-şi vocea)* Giupîne...

MOISE *(spăriet)*: *Vuăs?... (Tremură.)*

GAVRIL: Fie-ţi milă şi pomană de mă miluieşte cu ce te-a lăsa inima.

MOISE: Pomană?... *(În parte.)* Nu-i talharoi. *(Tare.)* Fugi incolo, calicule. *(Voieşte să plece.)*

GAVRIL *(ațiindu-i calea)*: Giupîne... nu te-ndura de-un biet sărac care moare de foame.

MOISE *(dîrz)*: Mori și crăpi... nu-mi pasă mie...

GAVRIL *(luîndu-l de mînă)*: Giupîne... gîndește că cine miluiește pe săraci îi iartă Dumnezău păcatele... și poate că ai și d-ta vrun păcat mare de iertat!

MOISE *(îngrijit)*: Un păcat? Ce știi tu?

GAVRIL *(strîngîndu-l de mînă)*: Știu! *(Încet, la ureche.)* Ian cată înapoi că te-alungă Ion teslariu.

MOISE *(privind înapoi cu spaimă)*: Ion?... bade Ion?

GAVRIL *(întorcîndu-l cu fața la el)*: Cată și-ncoaci de vezi cine sînt și eu?

(Fulger mare.)

MOISE: Gavril! *(În parte.)* Ei vei!... Gavril!

GAVRIL: Ha! mă cunoști acu, Iudo?... Gavril, iar Gavril care s-o întors pentru păcatele tale ș-a grecului.

MOISE *(tremurînd)*: Bade Gavrile...

GAVRIL: Ați crezut voi că-ți scăpa de mine? M-ați purtat cu minciuni de era să per de foame pe la Galați!... m-ați depărtat din sat ca să n-aveți nici un martur de uciderea lui Ion teslariu?

MOISE: Ba nu, bade Gavrile... zeu nu...

GAVRIL: Dar am venit să strîg în gura mare că noi trii sîntem ucigașii lui; voi cu sfatu, eu cu fapta! ticălosule!... mi-ați dat rachiu, spirt, pentru ca să-mi perd mințile și să cad în păcat de moarte!... ș-ați crezut că dup-o asemine nelegiuire, eu, un bețiv, nu mi-oi mai aduce-aminte de nimică... dar știi tu, Iudo, că de-atunci eu n-am un ceas de odihnă?... că mă muncește cugetu zi și noapte?... că mă urmărește pretutindene umbra mortului?

MOISE *(tremurînd)*: *Vei, vei, vei!*... fereaschi Dumnezeu!

GAVRIL *(în delir)*: Iacăt-o... colo... pe deal... pe după copaci... vine... vine!...

MOISE *(spăriet, privește în urma lui. Un fulger luminează pădurea. Moise cade obosit în genunchi)*: *Ai! vei, vei, vei... mein Gott!...*

GAVRIL *(în delir)*: Ioane... Ioane, n-o fost cu voia mea... *(Arătînd pe Moise.)* Iaca unu din adevărații vinovați... nelegiuitu ista!... El m-o împins în calea păcatului... el! *(Apasă mîna pe umărul evreului.)*

MOISE: *Ai vei!... ghevalt!...* am murit!

(Se aude între culisele din dreapta vocea lui Iani, strigînd: „Gheorghi, Gheorghi!")

MOISE *(tresărind la vocea lui Iani)*: Ha... Gheorghi?... *(Se scoală și strigă:)* Bade Gheorghi... bade Gheorghi!

GAVRIL: Chemi agiutori, Iudo? Las'că te-oi găsi eu mîni în sat... *(Se depărtează pe cărarea din deal și se oprește în capăt.)*

MOISE: Bade Gheorghi, bade Gheorghi!

SCENA XII

GAVRIL (în deal), MOISE, IANI, GHEORGHE

IANI *(întrînd din dreapta)*: Ține striga aițe?

MOISE *(alergînd la Iani)*: Bade Gheorghi, nu mă lăsa.

IANI: Dimiata strizi, zupine Moisi?

MOISE *(buimăcit)*: Bade Iani... Gavril, o vinit Gavril!...

IANI: Țe Gavrilo?... ai nebonito?... Evreo, tot fricoso.

MOISE *(privind cu spaimă împregiur)*: Gavril... Gavril, zic zeu.

(Se deschide ușa bordeiului și Măriuca iese.)

IANI: Tați! *(Un fulger.)* Mariuca!

SCENA XIII

Cei denainte, MĂRIUCA (lîngă ușă)

MĂRIUCA *(în parte)*: Parc-am auzit pasuri afară; nu cumva-i Nițu? *(Ascultă.)*

(Iani și Gheorghe se apropie încet de bordei, fără a fi văzuți de Măriuca. Moise îi urmează cu spaimă.)

IANI *(în parte)*: Cruțe azuta...

MĂRIUCA: Nițule, Nițule... tu ești?

IANI *(astupîndu-i gura cu basmaua)*: Gheorghi, umfla digraba la dinsa. *(Gheorghe ridică pe Măriuca în brațe și se îndreaptă răpide în culisele din dreapta.)*

MOISE *(cu mirare)*: *Was ist? (Rămîne încremenit.)*

IANI *(urmînd pe Gheorghe)*: Am prinso prepeliță... *(Iese.)*

MĂRIUCA *(desfăcînd basmaua de la gură)*: Agiutori, agiutori!... Mamă Catrină!... Nițule!...

SCENA XIV

CATRINA, MOISE, GAVRIL

CATRINA *(ieșind din bordei)*: Vai de mine!... ce-o pățit Măriuca de strigă? Măriuco, Măriuco...

MĂRIUCA *(în culise)*: Mamă Catrino!

CATRINA: Măriuco, unde ești?

GAVRIL *(coborîndu-se)*: O răpit-o grecu, *kir* Iani...

CATRINA: Cînd?

GAVRIL: Acu; am zărit tot din deal.

CATRINA: Vai de mine!... *(Aleargă desperată în culisele din dreapta.)* Măriuco... Măriuco...

GAVRIL: Măriuca m-o hrănit azi, cînd era să mor de foame... De-oi ști chiar că mi-oi perde viața, mă duc s-o scap pe copilă din ghiarăle grecului. *(Zărind pe Moise, se răpede și-l apucă de gulerul halatului.)* Ha! iaca Iuda. El trebuie să știe tot! *(Tare.)* Spune, tîrtane, unde-o duceți pe Măriuca?

MOISE *(tremurînd)*: Nu știu, n-am văzut.

GAVRIL *(zgîlțiindu-l)*: Ba știi, litfă spurcată. Vin' cu mine.

MOISE *(zbătîndu-se)*: *Ai vei! ghevalt!* bade Gavrile, ce vrei să faci?

GAVRIL *(trăgînd pe Moise)*: Taci, pîngăritule, că te ucid!

MOISE *(perzîndu-și papucii)*: *Ei vei!* mamă-nieu!

(Tunete și fulgere.)

(Cortina cade.)

TABLOUL I

Teatrul reprezintă o odaie mobilată ordinar; o ușă în dreapta, o ușă în stînga; o ușă și o fereastră în fund; între ele, un dulap; o masă de lemne în stînga, pe planul I, și scaune. Furtună afară. Se aude un vuiet de trăsură.

SCENA I

IANI, MĂRIUCA (leșinată), GHEORGHE

IANI: Gheorghi, pune digraba pe Mariuca cole pe divano...

(Gheorghe, care a adus pe Măriuca în brațe, o așează pe canapé.)

IANI: Bine, *pola kala*... Acum alerga la protopopo se scoți un peți pe numele meu si a Marulei... *Ma* digraba, înțelesu-*mu*?... Na si parale... *(Îi dă bani.)* Haide...

(Gheorghe iese.)

IANI *(privind cu satisfacere la Măriuca)*: Si muni zupinesa Mariuca are se fie *kera Avdela.*

(Se aude afară vocea Ruxandei, zicînd cu mînie: „Ce face? un peci pe numele Măriucăi?")

IANI *(îngrijit)*: Audo glasu Ruxandei...

(Ruxanda, de afară, de după ușa din fund, strigă: „Un peci! I-ci da eu peci grecului!")

IANI *(spăriet)*: Vine aici, strigoica! *(Aleargă la ușa din fund și se luptă în toată scena cu Ruxanda, care, dincolo de ușă, cearcă să o deschidă ca să intre în odaie.)*

(Ruxanda, de-afară, cercînd la ușă, strigă: „Cine-o închis ușa?")

IANI: Eu...

(Ruxanda strigă de-afară: „Așa? te-ai închis cu parșiva cea de țărancă...? Las' c-ci sătura-o eu!" Împinge ușa.)

IANI *(respingînd ușa)*: Mințiuni... che nu este parsiva... Tu esti parsiva si obraznica.

(Ruxanda strigă de-afară: „Eu... eu?... Vai! mînca-te-ar cioarăle, capră rîioasă... te-oi învăța eu să mă batgiocorești!... Împinge tare în ușă.)

IANI: Nu lasa, Gheorghi!

(Ruxanda, furioasă, strigă de-afară: „Hoțule!... ienicerule!...")

IANI: Asculta, muiere nebuna, ți poruncesc se iesi acu indata din casa me, se lipsești, che puno argați se te deie pe porta de spate.

(Ruxanda strigă de-afară: „Așa? M-alungi, după ce te-am slujît fără leafă zăce ani? Bine, mă duc; dar să deie Dumnezău să te văd în temniță!" Se depărtează.)

IANI: Merzi la draco... Uf! am scapato.

MĂRIUCA *(deșteptîndu-se, cu voce slabă)*: Mamă Catrină...

IANI *(întorcîndu-se răpide de la ușă)*: S-a trezito?... *(Se apropie de Măriuca.)*

MĂRIUCA *(sculîndu-se pe divan)*: Mamă Catrino... Unde sînt?...

IANI *(cu blîndețe)*: Esti la casa me, *psihi mu*, Marula.

MĂRIUCA *(țintind ochii asupra lui Iani)*: *Kir* Iani!

IANI: *Neski*, Maruliță, *kir* Iani, supuso sluga a mataluți. *(Îi ia mîna.)*

MĂRIUCA *(oțerindu-se)*: *Kir* Iani! *(Se scoală și se depărtează de el cu înfiorare.)*

IANI: Țe fuzi ca o capriora salbatica, che nu vreu se te maninco.

MĂRIUCA *(voind să-și aducă aminte)*: Cum mă aflu aici?... Ce mi s-o întîmplat?...

IANI *(apropiindu-se)*: Ți s-a intimplato un lucru care se intimpla ades la fetele țele frumusele... Te am furato ca pe un zuvaero...

MĂRIUCA: Dar!... acu mi-aduc aminte toate. *(Cu desperare.)* Vai de mine!... pe-a cui mîni am căzut!

IANI: Pe muna unui omo ținstito, Marula; un amorezi care vroieste se faca nunta cu dimiata.

MĂRIUCA: Nuntă?... *Kir* Iani, dă-mi drumu să mă duc.

IANI: Drumo?... Ha, ha, ha... De-acu nu mai scapi din cusca; che am hotarito se te faco *nikokera.*

MĂRIUCA: Eu? M-oi da mai digrabă cu capu-n fîntînă. *(Aleargă spre fund.)*

IANI *(oprind pe Măriuca de mînă)*: Asculta, Mariuca, nu fațe nebunii dezeaba, che eu chind hotaresco un lucru, niți sultano nu-l pote schimba. Ai se fii nevasta me; *lipon*, nu mai zițe ba.

MĂRIUCA *(plîngînd)*: Cucoane Iani, fă-ți milă de mine... Nu mă nenoroci, te rog în genunchi. *(Cade în genunchi.)*

IANI: Ha, ha... fați acu metanii si dimiata?... *ma* nu se prinde.

MĂRIUCA: Cucoane Iani... mi-i drag Nițu; i-am giurat ca să-l ieu de bărbat... nu mă pot cununa cu d-ta.

IANI *(în parte)*: O!... minunata idee! *(Tare.)* Niță?... Niță este inchiso la groso.

MĂRIUCA *(sculîndu-se)*: Nițu închis?

IANI: *Neski*... Eu m-am zaluito la subprefecto che mi a furato țeva, si l-a puso la duba.

MĂRIUCA: Nițu închis! Nițu o furat?... Pentru ce-ai făcut așa păcat? *(Plînge.)*

IANI: Pentru che te iubesco!... si daca vrei se fii blinda... daca vrei se me induro de Niță, se-l scoto de la închisore... spune la mine che me iubesti si che doresti se chîntam impreuna: *Isaia horeve!*

MĂRIUCA *(în parte)*: Nițu?... nu se poate!... mă-nșală grecu pentru ca să mă sparie.

IANI: *Oriste?* Cum?

MĂRIUCA *(în parte)*: De-aș agiunge pănă mîni ca să aflu adevăru...

IANI: Priimesti?

MĂRIUCA: Făgăduiești că-i scăpa pe Nițu?

IANI: Fagaduiesco tot; *ma* dimiata fagaduiesti?

MĂRIUCA: Om videa mîni. *(Se îndreaptă spre stînga.)*

IANI *(cu bucurie)*: *Aksiologo!* minunato!

MĂRIUCA *(în parte)*: Ţi-oi giuca-o eu, grecule... lasă...
IANI: *Aferim,* Iani!... s-a imblinzito capriora! *(Închide uşa cu cheia.)* Ţe-i in muna nu-i minţuna.

SCENA II

IANI, MOISE (intră prin fund spăriet)

MOISE: Cucoane *kir* Iani, *ghevalt!* sintem prăpădiţi!
IANI: *Karnaksi!*
MOISE *(tremurînd)*: *Ai! vei, vei, vei!* am murit!
IANI: *Ma* ţe ai? ţe ai paţito, Moisaki?
MOISE *(privind spre uşă)*: Gavril! o vinit Gavril!
IANI: Gavrilo?
MOISE: M-o prins Gavril! m-o bătut Gavril! mămănieu!
IANI: Ţe spui, omole?... ţe bodoganesti?
MOISE: Nu bodo... do... dogănesc... Gavril s-o intors di la Galaţi.
IANI: Chind? unde-i?
MOISE: Vine, vine-aici! Inchide uşa.
IANI: Vie sanatoso, che nu mi pasa.
MOISE: Nu-ţi pasă? *Ei! vei!* tare eşti voinicos!
IANI *(cu mîndrie)*: Sinto stranepoto lui *Pentedeka.*
MOISE: *Pentedeki?*
IANI: *Neski!... Lipon,* nu mai tremura, Moisaki, che esti cu mine. Vie saptezeţi de Gavrili; nu am niţi o griza, che sinto feriţito. Zestrea Mariucăi a intrato la buzunar a me. Mi vine se chinto, se zoco si se faco un guleai.
MOISE: *Guliai?*
IANI: Asa. *(Aduce din dulap pîne, o farfurie cu masline, o sticlă cu vin şi două pahare.)* Am ţeva minunato si delicato de muncato... Asteapta.
MOISE: Ce se fie? Un budinchi cu usturoi?
IANI: Ba nu. *(Arătînd maslinele.)* Priveşte.
MOISE: Masline?
IANI: Bucate imparatesco de la ţara me.
MOISE: Usturoi nu-i?

IANI: Nu; *ma* este țeapa... *(Aduce o ceapă.)* Na, Moisaki, maninca, se fațem zaifeti. *(Se pun la masă și mănîncă.)*

MOISE: Bună ceapă... Chit ai cumperat oca, chicoane *kir* Iani?

IANI: N-am cumparato, che eu nu cumparo nimic aițe in sato. Mi a aduso *peskesi* badea Gavrilo.

MOISE *(tresărind)*: Gavril sîrbu?

IANI: *Ohi*... Gavrilo bulgaris, țel cu gradina de zarzavaturi... Ma țe ai, Moisaki, de esti galbino ca un lemoni?

MOISE: Ghindesc la bade Gavril sîrbu că l-am intilnit in pădure.

IANI: *More*, nu suguiesti?

MOISE: Nu, zic și zeu! Bade Gavril îi tare mînios pe noi și mi-o zis că vine se spuie la toți che noi am ucis pe Ion teslariu.

IANI *(bînd și turnînd lui Moise)*: Asa a spuso?

MOISE *(bînd)*: Eu me tem se nu ne facă o poznă, fiindche nu i-am trimes parale la Galați.

IANI: Bețivo este in stare se ne deie de gol...

MOISE: *Mein Gott!*... apoi sintem prăpădiți, *kir* Iani!

IANI *(pe gînduri)*: Primezdie!

MOISE *(spăriet)*: Haa?

IANI *(pe gînduri)*: Un mozico se me ție de naso!... Se atirna soarta me de dinso... nu se pote!...

MOISE: Ce vorbește singhir?

IANI: Zupine Moisaki, stii una?

MOISE: Una?

IANI: Bea mai intii un paharo de vino...

MOISE *(bînd)*: Pentru ce?

IANI: *More*, fratico, chind vine un chine turbato se te manințe, țe fați?

MOISE: Eu?... fug.

IANI: Fuzi, *ma* te aziunze chinele, te musca si mori.

MOISE *(tresărind cam amețit)*: Mori?

IANI: *Lipon* țel mai sigur este se uțizi chinele daca vrei se scapi viața!... Vrei se scapi viața, Moisaki?

MOISE: Vreu, vreu, vreu!

IANI: Prea bine, ne am înțeleso... Gavrilo este chine turbato pentru noi, si trebuie se-l...

SCENA III

MOISE, IANI, GAVRIL (se arată la uşa din fund)

GAVRIL: Iată-mă şi eu!

MOISE *(tresărind cu groază)*: *Ai! vei!...* Gavril!

IANI: Gavrilo!... *(În parte.)* Draco l-a aduso.

GAVRIL: Ei!... bine v-am găsit, tovarăşilor.

IANI *(zîmbind şi gudurîndu-se)*: Bine ai venito, Gavrilasi... prietino, frăţica... Esti sanatoso?... Mi pare bine che ti vedo sanatoso.

GAVRIL: Îţi pare bine, hîtrule? De-aceea m-ai lăsat muritori de foame la Galaţi?

IANI: Ţi-i fome, Gavrilaki? Vina de maninca cu noi... Ian priveste bucate bune si vino... *ma* ţe vino... faţe cu ochii... poftimo, poftimo.

GAVRIL *(în parte)*: Să gudură haita...

IANI: Sermano Gavriluţa!... Ai patimito la Galaţi?... N-ai primito bani care ţi am trimiso?... ţe reu mi pare!... Vino la masa. Faţe loc, zupine Moisi, intre dimiata si mine.

GAVRIL *(în parte, apropiindu-se de masă)*: Unde să fie Măriuca? Oi afla eu.

IANI: Aiţe, aiţe, Gavrilaki, linga prietini, ca se fim la un loco trustrei.

GAVRIL *(la masă)*: Aşa, ca cei trii crai de la Răsărit.

IANI *(rîzînd)*: *Neski... neski...* de la Rasarito... ha, ha, ha!... Veselo birbanti... Nu-i asa, Moisaki?

MOISE *(cu spaimă)*: *Ia... ia...* trii crai...

GAVRIL: Trii ucigaşi... Nu-i aşa, Moisachi?

IANI *(serios şi spăriet)*: Taţi, bre! *(Privind cu îngrijire la uşa din stînga.)*

GAVRIL: Da cine ne-aude? *(în parte.)* Aice-i Măriuca.

IANI: Poate s-audă zupinesa Ruxanda.

GAVRIL: Aşa? iaca tac; dar ce-mi daţi?

IANI: Maslini *ke* vino... Poftimo. *(Ia talerul cu masline şi-l întinde lui Gavril.)* Zupine Moisaki, torna lui Gavriluca...

(Moise toarnă vin în paharul lui Gavril; mîna lui tremură.)

GAVRIL: Da ce tremuri, giupîne Moisi?... Gîndeşti poate la bietu Ion teslariu? *(Bea.)*

MOISE *(turnîndu-i iar)*: Mai poftim, bade Gavrile.

GAVRIL: Sărmanu!... o murit!... l-am ucis noi!... Să-i fie sufletu-n pace!

IANI: *Ma* taţi, diavole.

GAVRIL: Poate că ne-aude Măriuca?

IANI: Da... ba, nu Mariuca... Ruxanda. *(Priveşte în stînga.)*

GAVRIL *(în parte)*: În odaia ceea îi închisă copila. *(Tare.)* Voi îl visaţi cîteodată pe Ion teslariu?

IANI: *Kakohrononaki*, beţivo!... Ţe vrei se-ţi dam ca se astupi gura la tine?

GAVRIL *(bînd şi începînd a să ameţi)*: Să-mi daţi tot ce-aveţi la sufletu vostru, bani, galbini...

MOISE: Galbini? N-am, zic zeu!

GAVRIL: N-ai, giupîne? *(Tare.)* Bietu Ion! or fi şăse luni acum de cînd l-am...

IANI *(astupîndu-i gura)*: Taţi, bre afurisito... Na bani... *(Scoate din buzunar un pumn de bani şi-i toarnă pe masă.)* Na, lupule, maninca.

GAVRIL *(lui Moise)*: Şi d-ta nu dai ceva de sufletu lui Ion?

MOISE *(dînd trei gologani)*: Poftim, mă rog.

GAVRIL: Trii gologani?... nu-i destul... Mai scoate, giupîne, din cel chimir mai scoate.

MOISE: Nu mai am, zic zeu.

IANI *(face semne lui Moise)*: *Ma* nu te scumpi, Moisachi; dai, dai lui Gavrilaki, che el este frăţica a nostru.

MOISE *(scoate o pungă lungă, în a cărei fund sună cîţiva bani, şi o dă lui Gavril, oftînd)*: Iaca tot... m-am calicit.

GAVRIL: Las' că te-i mai îmbogăţi tu din sudoarea ţăranilor... Vra să zică, să nu mai pomenim de Ion?

IANI, MOISE *(deodată, cu ru ăciune)*: *Ohi, ohi...* Nu, nu, mă rog...

GAVRIL: Apoi dar să vorbim de Măriuca; unde-ai ascuns-o, grecule?

IANI: Mariuca?... Nu prităpo...

GAVRIL: Ei! nu te priface, că nu mă-nșăli tu pe mine... Ai furat pe Măriuca de la casa lui Martin... te-am văzut eu... Spune ce-ai făcut cu ea?

IANI: Suguiesti, bade Gavrile?... Eu am venito acasa cu zupino Moisi, si el pote marturisi adeveru... Am aduso eu pe Mariuca?

MOISE: Nu știu, n-am văzut.

GAVRIL: N-ai văzut?... Te giuri pe oasele lui Ion teslariu? *(Mai tare.)* A lui bietu Ion, care-o murit din pricina...

MOISE *(astupîndu-i gura)*: Ba am văzut... îi aici.

GAVRIL *(voind să se scoale)*: Unde-i? în care odaie?

MOISE *(arătînd ușa din stînga)*: În odaia ceea.

IANI *(în parte)*: *Skasmos!*

GAVRIL *(sculîndu-se)*: Mă duc să-i dau drumu...

IANI: *Ma* țe vrei se fați cu dinsa?

GAVRIL: Vreu s-o scot din ghiarăle tale și s-o duc înapoi la bordeiu lui Martin.

IANI: *Ma* pre bine, bade Gavrilo, daca poftesti, am duțe-o impreuna muni dimineța la Martino. Acu este nopte, intunerico, vinto, furtuna... Lasa se odihnesca copila, si cum s-a fațe ziua, fagaduiesco che o dușem unde a vroi dimiaii.

GAVRIL: Nu te cred.

IANI: Daca nu crezi, sezi aițe si dimiata pana dimineța.

GAVRIL: Bine; fie ș-așa... Iaca șăd. *(Se pune pe scaun.)*

IANI: Țe? m-ai socotito che sinto strigoi? che sugo sinze de fete?... Ha, ha, ha... *katergari!*

GAVRIL: Apoi dă, *kir* Iani, te știu ce poamăești.

IANI *(rîzînd)*: Sinto poma buna *ke* am vino bun... Ian se-l mai gustamo. *(Toarnă lui Gavril și lui Moise.)*

GAVRIL: Să-l gustăm... *(Bea.)* Bun, zău!... îți înveselește inima și te face să uiți păcatele... Nu-i așa, giupîne?

MOISE *(bînd)*: Cum vrei d-ta...

IANI: Eu me simto mai tinero chind il vedo strelutind in paharo, si chind il inghit mi vine tot se chinto si se zoco... da dimiata, bade Gavrilasi?

GAVRIL *(bat)*: Și eu, grecușorule... Imi zburdă inima.

MOISE *(mai vesel)*: Inchi și eu zburd.

(împreună)

GAVRIL
(cîntă)
Frunză verde de călin,
Îmi înec aleanu-n vin.

IANI
(cîntă)
Αχ! κερὰ Μαργίολα
Ἐιλθε ο ἀνδρὰς σοῦ.

MOISE
(cîntă)
Balabusti mititichi
Draga nieu...

GAVRIL *(scoțînd fesul lui Moise și aruncîndu-l jos)*: Taci, Iudă, că-mi spurci cînticu.

MOISE: *Ai vei!*

GAVRIL *(se scoală clătinîndu-se)*: Începe-a mă furnica prin picioare... Mi-i poftă să trag un gioc... Vin încoaci, balabustă, să giucăm brîu... *(Apucă pe Moise de brîu.)* Ian așa... Prindeți-mă voi, tu de mijloc, și să dați vîrtos.

(Se prind de brîu, punînd pe Moise în mijloc.)

IANI: Dai, dai, *more... (În parte.)* S-a imbatato mozico.

GAVRIL

Merge lupu după oi
Și le cîntă din cimpoi
Păn' le-apucă de le-mbucă...
Să n-ai grijă, Măriucă.

(Gavril, bat, joacă, trăgînd dantul după el, și cîntă versul cel de pe urmă cînd trece pe la ușa unde-i închisă Măriuca. Pe urmă trage dantul spre ușa din dreapta; cînd ajunge lîngă prag, zice: „Am amețit!" și cade în odaia din dreapta.)

SCENA IV

IANI, MOISE

IANI: A cazuto ameţito, beţivo?

MOISE *(privind în odaie)*: O căzut gios pe scînduri şi nici nu se mişcă.

IANI: Acum este vremea... *(Se duce de ia un iartagan ce se găseşte pe dulap.) Ghidi,* hoţo!... *(Se îndreaptă spre odaie.)*

MOISE *(spăriet)*: Ce vrei să faci?

IANI *(apucînd pe Moise de mînă)*: Vino să vezi.

MOISE: Da ce vrei?

IANI: Se uţigo chinele ţel turbato. *(Întră în odaie.)*

MOISE: *Mein Gott! (Întră fără voie în odaie, tras de Iani.)*

(Se aude o lovitură de iartagan şi vocea lui Gavril strigînd cu durere: „Valeu!" Deodată fulgeră şi trăsneşte cumplit afară. Iani, galbăn la faţă, şi Moise, nebun de spaimă, ies din odaie. O lumină mare se arată în depărtare.)

MOISE: O murit?

IANI: Murit!

MOISE: Nu ne-a văzut cineva?

IANI: Nu.

MOISE: Da ce facem cu dînsu?

IANI: Oi spune lui Gheorghi se-l ridiţe ca se-l ingrope.

SCENA V

IANI, MOISE, VÎNTURĂ-ŢARĂ (întră iute prin fund)

VÎNTURĂ-ŢARĂ: Bucură-te, grecule, că-ţi aduc o veste bună.

IANI *(spăriet)*: Ţe?

VÎNTURĂ-ŢARĂ: Îţi arde aria... O căzut fulgeru pe ea.

IANI *(scăpînd iartaganul)*: Aria?... m-am caliţito! *(Aleargă iute afară.)*

MOISE: Foc?... *Vai!* crişma nieu! *(Iese alergînd.)*

VÎNTURĂ-ŢARĂ: Îmi pare bine că i-am adus eu vestea asta... Aleargă tu, grecule, că nu se stînge focu aprins de fulger.

(Se aude un gemet în odaia din dreapta.)

VÎNTURĂ-ŢARĂ: Cine geme-aici? *(Se apropie de uşa din dreapta şi priveşte în odaie. Un fulger.)* Vai de mine! Un om ucis! Gavril!

SCENA VI

VÎNTURĂ-ŢARĂ, RUXANDA (intrînd prin fund)

RUXANDA: Un om ucis! Unde?

VÎNTURĂ-ŢARĂ: Ici, în odaia grecului.

RUXANDA: El a fi ucigaşu. *(Merge spre dreapta şi se împedecă de iartagan.)* Iaca iartaganu lui; îl cunosc! *(Întră în odaie.)*

VÎNTURĂ-ŢARĂ *(luîndu-l)*: Plin de sînge! Iaca marturu şi dovada!... Bine c-o ştiu... Hei! lipitoare spurcată, mi-ai căzut în mînă, de-acu eu ţi-s popa!

SCENA VII

VÎNTURĂ-ŢARĂ, RUXANDA, GAVRIL

GAVRIL *(sprijinit de Ruxanda)*: Valeu!... se-ntoarce casa cu mine.

RUXANDA: Sprijină-te de mine, şi hai păn' nu se-ntoarce grecu.

GAVRIL *(mergînd spre uşa din fund)*: Hai!...

VÎNTURĂ-ŢARĂ: Unde te-o lovit, Gavrile?

GAVRIL: La cap, trăsneascâ-l ceriu!... Of! am să mor!... Nu mă lăsaţi nerăzbunat!

RUXANDA: Nu, nu; dar hai mai degrabă.

(Cortina cade.)

TABLOUL II

Teatrul reprezintă decorul actului I, cu deosebire că închisoarea este gata și schelele lipsesc.

SCENA I

MOISE *(șede în capătul mesei de sub șopron, murmuiește din gură, scărpinîndu-se în cap și făcînd socotele)*: *A! Ghiraischwarz!...* Nu mai pot să-mi fac socotelile. *(Murmuiește în evreiește:) Zwanzig parăs...* De-asară parcă sint tot bat și nebun... *(Murmuiește:) Zwanzig parăs... Ai vei!* în mare bele am intrat!... Nu știu dacă l-o ingropat pe Gavril... și mă tem să nu se afle. *(Murmuiește:) Zwanzig parăs...*

SCENA II

MOISE, ȚĂRANI, JANDARMUL

JANDARMUL *(intrînd, urmărit de țărani)*: Giupîne orîndari, disfundă-ți poloboacele, c-o poroncit d-nu subprefect să ne dai de băut cît om vrea.

MOISE: Ha... și cine plătește?

JANDARMUL: Domnu subprefect, că azi îi nun mare și cunună pe domnu posesor, pe *kir* Iani.

ȚĂRANII: Să trăiască subprefectu!

MOISE: Se-nsoară *kir* Iani cu Mărîuca? *(În parte.)* Nu știu, zeu, cum îi dă inima să se-nsoare tocmai azi.

JANDARMUL: Hai iute, giupîne, c-o să ai aliș-veriș bun.

MOISE: Iaca merg. *(Intră în cîrcimă.)*

UN ȚĂRAN: Văzut-ați, măi, așa poznă și minune?... se-nsoară cuconu *kir* Iani, deși i-o ars toată pînea din arie astă-noapte... Tare-i de fire!

ȚĂRANII: Tare ca chiru.

ȚĂRANUL: Poate de-aceea-și zice *kir*... *kir* Iani.

ȚĂRANII: De-aceea, ha, ha, ha!

ȚĂRANUL: Cică vorba ceea: Dumnezău ferească grădina de știr și pămîntu de chir!

JANDARMUL: Taci, măi române, să nu pați rușinea.

ȚĂRANUL: Ce rușine?

JANDARMUL: Să te vîre boieriu în închisoarea asta.

ȚĂRANUL: Cică nu-i pentru cine să gătește, dar pentru cine să nimerește... O gătit-o el, grecu, după moartea lui Ion teslariu, dar, slavă Domnului!... De patru luni, de cînd îi gata, încă nu i-o făcut săfte nici un român.

JANDARMUL: Da ce? Grecu o mîntuit-o?

ȚĂRANUL: El... Cică i-ar fi plătit gros stăpînirea.

JANDARMUL: Măi, Moisi!... tîrtane! adă azi cea băutură.

(Moise intră cu ulcelele cu vin în mînă.)

MOISE: Iaca aduc, nu răcniți așa, dacă sinteți oamini di treabă.

ȚĂRANUL: Giupîne Moisi, ian cată la mine.

MOISE: Ce vrei tu?

ȚĂRANUL: Mare galbăn și slab ești la față!... ce-ai pățit? ești bolnav?

MOISE: Eu, galbăn?... Nu știi ce spui.

ȚĂRANUL: Ba, zău, giupîne, ești spălăcit și sarbăd, parc-ai ieșit acu din mormînt.

ȚĂRANII: Că bine zici Vasili.

MOISE *(mînios)*: Mergeți la dracu și-mi dați bună pace. *(Intră în cîrcimă.)*

ȚĂRANUL: Ian să videți că n-o duce mult jidanu; samănă a fi în anu morții. *(Țăranii beu.)*

JANDARMUL: În sănătatea subprefectului, oamini buni!

ȚĂRANUL: Ș-a miresei!

JANDARMUL: Dar a mirelui, nu?

ŢĂRANUL: Doar sîntem prea buni gospodari ca să dorim înflorirea chirului... Ştiţi hora ceea?

Iarba rea din holde peară,
Peară tot chirul din ţară! ...

SCENA III

Cei denainte, NIŢU, CATRINA

NIŢU: Oamini buni, aţi auzit aşa nelegiuire?

ŢĂRANII: Ce-i, Niţule?

NIŢU: *Kir* Iani, posesoru, o furat astă-noapte pe Măriuca.

ŢĂRANII: De unde?

CATRINA: De lîngă mine, oamini buni. El o vinit hoţeşte, noaptea, la bordeiu lui Martin pădurariu ş-o răpit-o, cum răpeşte lupu oaia.

ŢĂRANUL: A fi făcut-o de dragoste, lele Catrino.

NIŢU: De dragostea banilor ei. Ticălosu!... mi-o amărît sufletu!

ŢĂRANUL: Da bine, Măriuca nu se mărită de bună voia ei?

NIŢU: Nu, că ea se iubea cu mine.

ŢĂRANUL: Măi, măi, măi!... mare antihîrţ!

NIŢU: Şi bine?... voi, oamini buni, îţi suferi asemene batgiocură în satu vostru?... Ieri o răpit pe Măriuca, mîni i-a plăcea fata d-tale, bade Vasili, poimîne şi-a pune ochiu pe nevasta d-tale, bade Neculai... şi voi nu-ţi zice nimică? Îţi închide ochii şi l-îţi lăsa să vă necinstească casele?

ŢĂRANII *(sculîndu-se)*: Ba, odată cu capu.

NIŢU: Apoi se cuvine să lăsăm astăzi pe biata Măriuca în ghiarăle lui?... Şi ea-i dintre noi, că-i fată de răzăş, şi vroieşte să trăiască cu nevestele şi cu copiii voştri aici în sat, iar nu să umble pribeagă în lume după Iani.

ŢĂRANII *(aprinzîndu-se)*: Să nu se ducă, să nu se ducă!

NIȚU: Asară ați închinat toți în sănătatea Măriucăi, i-ați dorit ani mulți cu fericire. Cum o s-o lăsați ca să peară de scîrbă în casa unui om pe care-l urăște ca moartea? N-ar fi păcat, oamini buni?

ȚĂRANII *(aprinși de tot)*: Ba păcat, mare păcat!... Să n-o lăsăm... să sărim cu toții...

SCENA IV

Cei denainte, VÎNTURĂ-ȚARĂ (intră posomorît, ascunzînd ceva sub suman)

VÎNTURĂ-ȚARĂ: Stați locului, copii, nu faceți bunt, că iepurile nu se prinde cu clopot.

NIȚU: Nînașule, nînașule, nu opri românii...

VÎNTURĂ-ȚARĂ: Ei sînt niște copii ca și tine, hinule... Cum o să oprească nunta, cînd subprefectu însuși îi nun mare?

NIȚU: Sărmanu de mine, mamă, îs perdut! *(Plînge pe umărul Catrinei.)*

CATRINA *(plîngînd)*: Apoi dă, fătu meu, așa vrea soarta, se vede!... trebuie să plecăm capu și să răbdăm.

VÎNTURĂ-ȚARĂ: Nu te teme, cumătră, că bun îi Dumnezău! doar n-a lăsa fapta nelegiuitului fără plată!... Un calic vine din lume în țara românilor, mort de foame, lipsit de toate, și, sub cuvînt că-i nepot de egumen grec, se face stăpîn pe pămînt românesc; bate, pradă, suge ca o lipitoare sîngele locuitorilor; se îngrașă din sudoarea lor, ș-apoi, cînd și-o umflat gușa de bani, merge de se face om în țara lui, rîzînd de noi cu tot soiul de batgiocuri, și trimete alți calici în locu lui. Unul schingiuiește oaminii, alții necinstește femeile, mai dihai decît ienicerii, și toți strîgă că țara noastră îi moșie monăstirească, avere grecească; iar noi, vite de giug, buni numai de îmbogățit litfele străine!... Hei! copii! veni-va ziua dreptății, de și-a lua românu

dreptu lui, ș-atunci țara a fi curățită de buruienile cele răle ș-otrăvitoare!...

ȚĂRANII: Amin! să te-audă Dumnezău!

(Se aude între culise, în dreapta, chiote de nuntași.)

JANDARMUL: Iaca, nunta vine. Faceți loc, măi!

VÎNTURĂ-ȚARĂ: Cumătră, și tu, Nițule, viniți încoaci cu mine.

(Vîntură-Țară, Catrina și Nițu se duc în stînga, lîngă casa lui Ion. Țăranii stau sub șopron.)

SCENA V

Cei denainte, (nunta e precedată de lăutari carii cîntă: „Lado, lado". După lăutari vin doi jandarmi și după aceștia) IANI, SUBPREFECTUL, MĂRIUCA și MUSAFIRI (Măriuca, tristă și obosită, vine între Iani și subprefectul)

IANI: Mariuca, *psihi-mu,* zimbeste puțintica la mine, che azunzem acus la biserica...

(Măriuca își pune basmaua la ochi.)

NIȚU: Vezi-o cum plînge, biata Măriuca! N-o pot lăsa să fie jărtfă grecului. *(Voiește să se răpeadă.)*

VÎNTURĂ-ȚARĂ *(oprindu-l)*: Stăi locului, băiete... nu face nebunie.

SCENA VI

Cei denainte, MOISE (iese din circimă urmărit de un copil ce poartă o tabla acoperită cu un tulpan cusut cu fir pe margine.)

MOISE *(mergînd înaintea lui Iani)*: Cucoane *kir* Iani... la mulți ani cu fericire!... Să-ți fie ziua de astăzi cu noroc și cu chiștig!... nunta voioasă și mireasa frumoasă, ca să am parte și eu de veselia d-voastră... Duduchi Măriuchi, te rog să primești poclonu ista *(arată tablaua)* de la balabusta mea... De la noi puțin, de la Dumnezeu mult.

IANI: Mulțemesco, zupine Moisaki, mulțemesco, prietine. Haidemo *lipon* la biserica. *(Voiește să plece.)*

VÎNTURĂ-ȚARĂ *(viind în fața lui Iani)*: *Kir* Iani...

IANI *(cu fudulie)*: Țe vrei, moi?

VÎNTURĂ-ȚARĂ: Dă-mi voie să te urez și eu de nuntă și să-ți fac un poclon... D-ta ești un *palicar* din țara grecească și cred că nimică nu-ți poate fi drag ca armele; te rog dar să primești din parte-mi iartaganu ista. *(Scoate iartaganul lui Iani de sub suman și-l prezintă.)*

IANI: Iartagan a me!

VÎNTURĂ-ȚARĂ: A d-tale?... îl cunoști?... îi roș încă de sîngele lui Gavril sîrbu!

IANI *(turburat)*: Țe?

MOISE *(spăriet)*: *Was?*

VÎNTURĂ-ȚARĂ: Gavril sîrbu, pe care l-ai ucis astă-noapte acasă la d-ta... Adă-ți aminte, *kir* Iani... iaca sîngele lui.

SUBPREFECTUL: Ce zici, omule?... *kir* Iani au ucis pe Gavril?

VÎNTURĂ-ȚARĂ: Astă-noapte l-am văzut eu cu ochii... mort!

IANI *(buimăcindu-se)*: Mințiuni, mințiuni... Gavrilo lipseste din sat de sase luni... El e duso la Galați...

SCENA VII

Cei denainte, GAVRIL, RUXANDA (se arată lîngă casa închisorii, ieșind din stînga)

RUXANDA *(sprijinind pe Gavril)*: Minciuni, hoțule!

GAVRIL: Minciuni, ucigașule!

IANI și MOISE *(îngroziți)*: Gavril!... N-o murit?... *(Tremură.)*

GAVRIL: Încă nu, pentru păcatele voastre.

(În această scenă persoanele sînt astfel grupate: Țăranii, sub șopronul circimei. În fund, în dreapta, e nunta. Catrina și Nițu, lîngă casa lui Ion. Mijlocul scenei este deșert.)

IANI *(în parte, obosit)*: Gheorghi vezeteo m-a vinduto!

MOISE *(lîngă Iani, asemenea)*: Am murit!

GAVRIL *(cu capul legat și plin de sînge se razimă pe un toiag și se apropie încet de nuntă)*: Oamini buni! Videți voi pe iști doi oamini? grecu și jidanu?... aieste două lipitori?... Depărtați-vă de dînșii... că-s doi ucigași!... Fugi, Măriuco, de lîngă Iani, că-i sînt mînile pline de sînge!... *(Se oprește ca să se mai răsufle.)*

(Nuntașii și subprefectul se depărtează de Iani și de Moise. Doi jandarmi ieu loc îndărătul lor. Măriuca, înspăimîntată, privește împregiurul ei și, zărind pe Nițu, se aruncă în brațele lui.)

NIȚU *(întinzînd mînile spre Măriuca)*: Măriuco!

MĂRIUCA: Nițule!... Mamă Catrină!...

GAVRIL: Ascultați, oamini buni, că nu mai am mult de trăit... și pe pragu mormîntului omu nu minte... astă-noapte grecu m-o îmbătat în casa lui... ș-o cercat să mă ucidă!

SUBPREFECTUL: Da pentru ce, bade Gavrile?

GAVRIL: Pentru ce? Asta-i taina cea mare!... Pentru că... Dumnezău o vrut să fiu pedepsit!... *(Șovăiește.)* Pentru că, îndemnat de sfaturile lui Iani ș-a lui Moisi... într-un ceas de turbare și de beție... Beția, stîrpeasc-o Dumnezău!... beția m-o dus în păcat! *(Cade pe genunchi.)* Oamini buni, iertați-mă!... cine-a face ca mine, ca mine să pățască... *(Se răsuflă greu ca un om în ora morții.)*

SUBPREFECTUL și VÎNTURĂ-ȚARĂ *(sprijinind pe Gavril care se luptă cu moartea)*: Da ce păcat ai făcut, Gavrile?

GAVRIL *(deșteptîndu-se)*: Ce păcat?... Lele Catrino, iartă-mă!... iartă-mă și tu, Nițule, că rău v-am greșît!... Numai Dumnezău să-și facă milă de sufletu meu!... *(Se scoală în genunchi.)* Iaca temnița cea blăstămată!... Iaca unde-o murit Ion teslariu!... Eu, cu mîna mea... povățuit

de grec și de Moisi... am tăiet șchelea!... Ah!... mor!... *(Cade jos mort.)*

(Catrina și Nițu scot un țipet dureros.)

TOȚI *(cu groază)*: O! Dumnezăule!

SUBPREFECTUL *(către Iani și Moise)*: Așa este?

IANI *(tremurînd)*: *O... o... o... hi...*

MOISE *(tremurînd, cade în genunchi)*: Nu știu, n-am văzut.

SUBPREFECTUL *(către jandarmi, arătînd temnița)*: La închisoare!...

(Jandarmii apucă pe Iani și pe Moise de brațe și-i duc la închisoare. Ușile temniței se deschid.)

RUXANDA *(lîngă ușă, rîde cu spasmuri)*: Ha, ha, ha; ha! mi s-o împlinit blăstemu!

VÎNTURĂ-ȚARĂ: Tot păcatu-și cată vinovatu!

(Cortina cade.)

ZGÎRCITUL RISIPITOR

PERSOANE

ANTOHI ZGÎRCEA, de 50 de ani
Șatrarul SANDU NAPOILĂ
POLIDOR, copil de suflet a lui Antohi
CLEVETICI
TRIBUNESCU } amici a lui Antohi
TACHI ISCHIUZARLIU
Maiorul IVAN STACANOVICI IBRAILOF
MAȘA, fiia maiorului
Contesa IRINA DE PUPĂZAMBERG, bătrînă cochetă
ENACHE RUFINESCU
ENĂCHIȚA RUFINEASCA, soția lui
DOCTORUL
COSTICĂ DUDUCESCU
MARTIN, serv vechi a lui Antohi
UN COMISAR de poliție
GHEORGHE, fecior a lui Polidor
DAME, CAVALERI și SERVI

ZGÎRCITUL RISIPITOR

DRAMĂ ÎN 4 ACTE

Scenele se petrec în București, la anul 1860.

ACTUL I

Teatrul reprezintă un salon cu mobile vechi și stricate; cîteva scaune desperechete sînt împrăștiete pe lîngă pereți; o canape în dreapta, pe planul I, și, lîngă dînsa, o mesuță pe care se află două sfeșnice de alamă, o calamare proastă și hîrtie; trei uși, una în fund, a doua în dreapta și a treia în stînga. La ridicarea cortinei începe a însera. În camera din dreapta se aud cîntice vesele și ciocnete de pahare; în cea din stînga tușește din cînd în cînd un bolnav.

SCENA I

MARTIN *(aprinzînd lumînările)*: Ce-i lumea asta!... Colea-n odaia din dreapta, cîntice și bencheturi; dincoaci, în stînga, gemete și dureri. Aci bietul cuconu Antohi trage de moarte, și alături cu el cuconașul Polidor, fiul său, trage pe gît vin de cel cu spumă... Hei, hei... De nu l-aș sluji pe stăpînul meu de treizeci de ani și de nu mi-ar fi milă de el, sărmanul, aș fugi în lume ca să nu mai văd ce să petrece aci, în casa asta... Ian auzi...

(Se aude în camera din dreapta vocea lui Polidor chiuind: „În sănătatea sexului frumos!" Alte voci strigă: „Ura!" Pe urmă se aude vocea slabă a lui Antohi chemînd pe Martin.)

ANTOHI: Martine, Martine... *(Tușește.)*
MARTIN: Aud, cucoane. *(Aleargă la ușă.)*
ANTOHI: Acasă-i Polidor?
MARTIN: Acasă.
ANTOHI: Ce face, drăguțul?
MARTIN: Drăguțul benchetuiește cu prietinii d-sale.
ANTOHI: Bine face... Martine, cheamă-l să vie puțin aci.
MARTIN: Îndată, cucoane. *(În parte.)* Mare oarbă-i dragostea părintească! *(Merge la ușa din dreapta.)* Cuconașule...
POLIDOR *(din cameră)*: Ce vrei, modîrlă?
MARTIN: Te poftește boierul.
POLIDOR *(din cameră)*: N-am vreme acu. *(Tare.)* Fraților! în sănătatea mea! Ura!
MARTIN: Da-i bolnav de moarte bietul boier și dorește să te vadă, cuconașule.
POLIDOR: Hai, lipsești de-aci.
MARTIN *(în scenă)*: Cică-i copil de suflet!... Copil fără suflet.

SCENA II

MARTIN, DOCTORUL (intrînd pe ușa din fund)

DOCTORUL: Martine!
MARTIN: A! bine-ai venit, domnule doftor.
DOCTORUL: Cum îi mai este boierului?
MARTIN *(oftînd)*: Rău, rău!
DOCTORUL: Dormit-a ceva?
MARTIN: Ba nici n-a închis ochii, sărmanul! a tușit toată ziulica.
DOCTORUL: Ce face acum?
MARTIN: Se vaietă și așteaptă pe fiul său ca să-l sărute... cică numai asta îi mai alină puțin durerile.
DOCTORUL: Și unde-i Polidor?
MARTIN: Colea... ascultă.

(Polidor strigă: „În sănătatea lui Nastratin Hogea!")

Nastratin Hogea a crăpat,
Parapanghelos!
Și-apoi n-a mai strănutat,
Parapanghelos!

DOCTORUL *(cu înfiorare)*: O!... ticălosul bea, rîde și cîntă în ora de agonie a tatălui său. În ce timp am ajuns! *(Intră în stînga.)*

MARTIN *(urmînd pe doctor)*: De-acum se apropie sfîrșitul lumei!

SCENA III

POLIDOR (cu frac și cravată albă), CLEVETICI, TRIBUNESCU, ISCHIUZARLIU (toți, în toaletă de bal, intră rîzînd, cu pahare de Champagne *în mînă)*

TRIBUNESCU: *Vivat* Convențiunea și discuțiunea!

CLEVETICI: Și ziarismul!

POLIDOR: Și șampania!

ISCHIUZARLIU: Și stosul!

POLIDOR: Fraților, *vivat* libertatea!... Astăzi e cea de pe urmă zi a vieții mele de om liber. Astăzi îmi îngrop independința în mormîntul căsătoriei. Vă mulțămesc că ați asistat la prohodul meu.

ISCHIUZARLIU: Macar de te-am prohodi în toate zilele tot astfel cu *Champagne* și cu *Bordeaux*.

CLEVETICI: Vinațe progresiste, introduse în țară și vîndute pentru deșteptarea neamului românesc!

TRIBUNESCU: La cîte ore e nunta?

POLIDOR: Curînd trebuie să vie socrul meu, maiorul Ivan Stacanovici Ibrailof, cu fiica sa, domnișoara Mașa, și cu nuntașii.

TRIBUNESCU: Maiorul Ivan Stacanovici Ibrailof?... Acest nume sună a moscal.

POLIDOR: Dar; însă maiorul e român din Basarabia. Păn-a nu-și anina un *of* în coadă, el se numea Ion Stacană. Întrînd de tînăr în oastea rusească și ajungînd a fi maior, după luarea Brăilei, socrul meu a găsit de cuviință a-și stropși numele, pentru ca să-și înlesnească cariera.

TRIBUNESCU: Cum?... pentru asemenea ambițiune s-a desromânizat!... a avut curagiul să abandone numele părinților săi?

ISCHIUZARLIU: Ce te miri așa, Tribunescule?... Apoi tu nu te-ai poreclit Tribunescu, de unde tatăl tău se numea Stigleț?

TRIBUNESCU: Cer cuvîntul... Nu e vorba de mine, e vorba de maiorul; și mult mă mir cum fratele nostru Polidor, un om cu idei liberale, un patriot, un cetățean român, are curagiul a să înfrăți cu Prutul?

CLEVETICI: Poate că are zestre bună domnișoara Mașa?

POLIDOR: Ba nu, Clevetici. Zestrea e cam pe sponci; dar apoi...

CLEVETICI: Îți place virgina poate?... o ami?... Domnilor, respect pasiunei și amoarei!

POLIDOR: Nici amor, nici amoare, fraților. Să vă spun în cîteva cuvinte cum stă pricina. Am cunoscut pe maiorul la Mehadia, dinaintea unei mese de cărți; a doua zi el m-a poftit la dînsul, la ceai; a treia zi m-a lăsat singur cu fata lui; a patra zi maiorul a pretins că am compromis pe Mașa și mi-a hotărît că mă împușcă de n-oi lua-o de nevastă.

TRIBUNESCU: Așa? Vrea să zică, ai fost victima unei presiuni!... ai fost atacat în libertatea ta individuală!... Protestă, amice, în numele Convențiunei și a pudoarei publice.

POLIDOR: Vroiam să urmez precum mă sfătuiești, dragă Tribunescule; dar, din nenorocire, tatăl meu însuși mi-a declarat că voiește să mă vadă căsătorit păn-a nu muri și mi-a hotărît că numai cu astă condițiie îmi va lăsa averea sa clironomie.

CLEVETICI: Ce tiran!

TRIBUNESCU: Ce conservator!

CLEVETICI: Ce strigoi!

TRIBUNESCU: Ce *tonpatera!*

CLEVETICI: Am să-l terfelesc ca pe un moderat în foaia mea, în *Gogoașa patriotică.*

TRIBUNESCU: Să mi-l interpelezi de moarte; căci, în adevăr, fiecare om nu se naște liber? Și în această condițiune nu are el dreptul a dispune independaminte de soarta sea?... Părinții nu sînt decît

niște tirani! Ei pretind a mărgini libertatea absolută a copiilor! Ei vroiesc să conserve cu de-a sila o autoritate himerică, absurdă, nelegală, neconstituțională, ca niște conservatori ce sînt!... Și cu asemenea oameni societatea-i în pericol, libertatea-i amenințată în tot ce e mai sacru, egalitatea dispare sub violința și egoismul privilegiurilor, Patria pere fiind lipsită de cetățeni independinți, Națiunea română întreagă se găsește pe malul unui precipiciu adînc, spăimîntător, fără fund, beant ca gura infernului, larg ca haosul crunt, amar, grozav, oribil!...

ISCHIUZARLIU: Destul, oratore, că dai de rîpă... Unde-i clucerul Stigleț să te-audă cum declami și să-ți tragă o sfîntă de bătaie în puterea despotismului părintesc? Mare haz aș face!

TRIBUNESCU: Fie!... sînt gata a fi martir!... sînt deprins a suferi, a fi chiar exilat; căci am mai mîncat pînea amară a exilului.

ISCHIUZARLIU *(rîzînd)*: Dar; la Paris, în cafeneua englezască.

CLEVETICI *(se apropie de Tribunescu și-l strînge de mînă cu înduioșare)*: O! Tribunescule, Tribunescule!... Ești cel mai mare patriot din România!

TRIBUNESCU: Și tu, amice Clevetici, idem.

ISCHIUZARLIU: V-ați învoit cu tîrgul!... Noroc să dea Dumnezeu!... să bem aldamașul. *(Deșartă paharele.)*

(Se aude afară vuiet de trăsură.)

POLIDOR: Fraților, ascundeți paharele că vin nuntașii.

SCENA IV

Cei denainte, MAIORUL, MAȘA (în toaletă de mireasă), DUDUCESCU, RUFINESCU, RUFINEASCA, CONTESA și ALȚI INVITAȚI (toți sînt în toaletă elegantă; contesa e îmbrăcată ridicul; maiorul e în uniformă rusă)

MAIORUL *(pănă a nu întra)*: Acasă *hazain?*

POLIDOR *(mergînd la ușa din fund)*: Domnule maior, poftim.

MAIORUL: *A! zdraste, brateț... Zdarov?*

POLIDOR *(închinîndu-se la dame)*: D-nă contesă... domnișoară Mașă...

CONTESA: *Bonjour, cher, bonjour.*

RUFINESCU: Polidor, primește felicitările mele.

DUDUCESCU: Și ale mele.

POLIDOR: Îți mulțămesc, Rufinescule, și ție, Duducescule.

RUFINEASCA: Dar mie nu-mi zici nimică?

POLIDOR: Doamnă Rufinească... *(Se apropie de Rufineasca și-i zice încet)*: Fericirea mea ar fi deplină daca-i fi dumneta în locul Mașei... *(Îi sărută mîna.)*

RUFINEASCA *(lovindu-l în glumă cu evantailul)*: Berbantule!

MAIORUL: A... *hazain* babaca-tău tot bolnav?

POLIDOR: Tot, sărmanul!... Nu poate ieși din pat.

MAIORUL: *Boji moi!...* Eu cînd luat Braila, fost ranit și șezut culcat trei luni de zile; dar cîștigat la mine Vladimir.

TRIBUNESCU *(cu intenție)*: De aceea poate vă și numiți Ivan Stacanovici Ibrailof?

MAIORUL: Da, da... Dibici numit la dinsul Zabalcanschi; eu numit la mine Ibrailof. A... d-ta *zdarov*, domnu Tribulescu?

TRIBUNESCU: Sănătos ca și Brăila de cînd ai luat-o; însă nu mă numesc Tribulescu, ci Tribunescu.

MAIORUL: Așa spus și eu la dumneata, Tribule...

TRIBUNESCU: Te înșeli, domnul meu. Nu Tribule, dar Tribune, Tribunescu.

CONTESA: *Ah! mon Dieu! encore des discutions politiques? Vous êtes insupportables!*

MAIORUL: *Ah! Comtesse, vous toujours charmante...* Polidor, faci curte la Maşa, faci curte, *dușinca.*

POLIDOR *(apropiindu-se de Maşa)*: Domnișoară, de cînd sînt pe lume... nimic nu am așteptat... cu atîta nerăbdare... ca ziua această... de fericire... în care mă simt ca un om beat...

MAȘA *(încet)*: De aceea miroși a vin, domnul meu, și ți se leagă limba? *(Se depărtează de Polidor, supărată, și se apropie de Duducescu.)*

DUDUCESCU *(încet, Mașei)*: Ah! Domnișoară, cînd ai ști ce sufăr în sufletul meu!

MAȘA *(coborînd ochii)*: *Hélas!*

RUFINEASCA *(încet, lui Duducescu)*: Ce i-ai spus la ureche?

DUDUCESCU *(încet, Rufineascăi)*: Nimica... un compliment...

CONTESA: Polidor, *mon cher, votre petit coeur doit joliment battre aujourd'hui?*

POLIDOR: Ah! contesă, azi e ziua cea mai fericită pentru mine.

CONTESA *(cu sentiment)*: Unde este amor, Polidor, este și norocul în favor.

MAIORUL: A! contesa facut versuri! amor, Polidor, favor! *Prekrasnai, charmant!*

CONTESA *(cochetînd)*: Contele de Pupăzamberg, răposatul meu consorte, mă numea Muză.

MAIORUL: A! Pupăzamberg?... cunoscut la dinsul. El fost la Braila cu mine; el nu fost ranit, eu fost ranit, el nu fost.

CONTESA: Contele a fost rănit după bătălie de săgețile ochilor mei, ș-atunci m-a luat.

MAIORUL: Avut mare curagiu la dinsul.

CONTESA *(atinsă)*: Ce face? *Vilain ours.*

SCENA V

Cei denainte, DOCTORUL

DOCTORUL: Vă rog, domnilor, mai puțin zgomot, de se poate, fiindcă bolnavul sufere greu.

MAIORUL: A! doctore, cum este *gospodin* Antohi?

DOCTORUL: Rău... Vă poftește să întrați la d-lui, căci voiește să vadă pe nora sa, ca să-i dea binecuvîntare înainte de nuntă.

MAIORUL: *Haraşo!* Doamna contesa, *faites-moi l'honneur. (Dă brațul contesei.)*

CONTESA: *Allons voir le malade.*
MAIORUL: Polidor, dai brațul Mașei... *Haraşo!* Acum, *naleva crugon,* marș! *(Întră în stînga cu contesa.)*
POLIDOR *(încet, Mașei)*: Nu vă știam așa de iute, domnișoară.
MAȘA: Nici eu, că-ți mîngîi amorul cu șampanie. *(Întră în stînga amîndoi.)*

SCENA VI

DOCTORUL, RUFINESCU, RUFINEASCA, CLEVETICI TRIBUNESCU, ISCHIUZARLIU, DUDUCESCU

RUFINEASCA *(cu dragoste)*: Enăchiță...
RUFINESCU *(cu sentiment)*: Aud, *mon ange.*
RUFINEASCA: Îți aduci aminte acum doi ani?
RUFINESCU: Dar, *mon trésor.* Tu erai în toaletă de mireasă și eu eram înamorat ca un nebun.
RUFINEASCA: Erai?... Și acum nu mai ești, *mon adoré?*
RUFINESCU *(sărutîndu-i mîna)*: Iată răspunsul meu, *cher ange. (Încet.)* Ai poftit pe Duducescu să vie deseară la partida de cărți?
RUFINEASCA: Poftit.
RUFINESCU: Ești un juvaer. *(Se apropie de Duducescu și-l aduce lîngă nevasta lui.)*
ISCHIUZARLIU: Și, zău, domnule doctor, socoți că bietul cuconul Antohi n-are s-o ducă mult?
DOCTORUL: Nu, sărmanul!... se stinge văzîndu-l cu ochii. O minune a naturei să fie ca să scape... Vreo turburare mare ar putea să producă o criză; dar slabă speranță!...
ISCHIUZARLIU: Se zice că lasă o avere mare; căci toată viața lui a trăit sarac ca să moară bogat.
DOCTORUL: Nu ți-oi putea spune, domnul meu.
ISCHIUZARLIU: Cu adevărat, d-ta ești sosit de curînd din străinătate și nu poți ști; dar de s-ar crede ce se vorbește în lume, apoi crișul Polidor!... știu că va avea de unde să taie stosul!
CLEVETICI *(încet, lui Tribunescu)*: Auzi, amice?

TRIBUNESCU: Aud.

CLEVETICI: Polidor e frate cauzaș. Mîne îi durez un articol în *Gogoașa patriotică* și-l deping ca cetățeanul cel mai generos.

TRIBUNESCU: Să-l privighem de-aproape în interesul cauzei.

(Se depărtează amîndoi în fund.)

DOCTORUL *(apropiindu-se de Rufineasca)*: Cum vă mai aflați, doamna mea, de cînd v-am prescris hapurile cele de fer?

RUFINEASCA: Prea bine, domnule doctor. *(Încet, lui Duducescu.)* Nici nu le-am luat.

RUFINESCU *(luînd pe doctor de braț și depărtîndu-l de nevasta lui)*: Domnule doctor, dă-mi voie să te consult asupra unei mîncărimi la frunte care mă supără foarte mult.

DUDUCESCU *(încet, Rufineascăi)*: Se poate să aruncați hapurile, doamna mea? Nu vă e milă de sănătate?

RUFINEASCA: Nu!... aș dori să mor tînără.

DUDUCESCU: Să muriți d-voastră?... Ah! cum puteți zice o vorbă atît de crudă?

RUFINEASCA *(cu sentiment)*: Ți-ar părea rău dac-aș muri?

DUDUCESCU: Nu știți cît vă iubesc?

RUFINEASCA: Taci, să nu te-audă barbatul meu.

SCENA VII

Cei denainte, MAIORUL, CONTESA, POLIDOR, MAȘA

MAIORUL *(pe pragul ușii)*: *Haraşo, haraşo, bratet.* Să te gasim sanatos.

CONTESA: *Au revoir, cher malade.*

MAIORUL *(în scenă)*: *No, paidiom* la biserică?

CONTESA: *Allons à la noce. (Se apropie de Maşa.) Ma chère enfant,* nu fi spăriată, că azi e ziua cea mai plăcută din viață pentru d-ta. Eu cînd m-am cununat cu Pupăzamberg nu mă ținea locul de bucurie.

MAȘA *(plîngînd)*: Dumneata îl iubeai pe domnul Pupăzamberg...

CONTESA: Nu plînge, *cher ange*, că amorul... *(plînge)* amorul e trecător, zburător, înșelător... *(Ia pe Mașa în brațe de o sărută.)*

MAIORUL: Polidor, vin *suda*. *(Îl trage deoparte.)* Eu vrem spune la tine ceva. Polidor, eu fost la Braila, eu fost ranit, eu fost decorat cu Vladimir, eu împușcam la tine ca pe un *sabaca*, daca tu nu faci fericita pe Mașa.

POLIDOR *(tresărind)*: N-ai grijă, maiorule. *(În parte.)* Pare-mi-se c-am întrat în *chichion*.

MAIORUL: *No, paidiom. (Ia pe contesa la brat.) Comtesse, faites-moi l'honneur.* Polidor, dai brațul la Mașa. *(Ajungînd la ușa din fund, se oprește.)* A! *Monsieur* Tribule nu vine cu noi?

TRIBUNESCU: Ba vin, domnule Stacană.

MAIORUL: *Haraşo, haraşo. (Iese cu contesa; după ei, Polidor, dînd brațul Mașei, pe urma acestora vine Duducescu și Rufineasca, apoi Clevetici, Tribunescu și Ischiuzarliu.)*

ISCHIUZARLIU: Da rău te păcălește maiorul, vere Tribunescule!

CLEVETICI: Lasă că l-oi păcăli eu în *Gogoașa patriotică*.

SCENA VIII

DOCTORUL, MARTIN

DOCTORUL: Am să mai cerc încă o doctorie cu bolnavul... cea de pe urmă. A! iată călămări de scris receta. *(Se pune la masă și scrie.)*

MARTIN *(ieșind din stînga)*: Domnule doftor...

DOCTORUL: Ce este, Martine?

MARTIN: Boierul se simte mai liniștit și m-a trimis să poftesc aci pe prietenul d-sale, cuconul Sandu Napoilă. Nu-i vrea să șezi puțin cu dumnealui în lipsa mea?

DOCTORUL: Oi ședea. Na, să treci pe la spițeric ca să-i aduci decoctul acesta.

MARTIN: Adă... Bietul boier!... Nu știi un lucru?
DOCTORUL: Ce?
MARTIN: După ce-au ieșit cu toții din ietac, el a vrut să se scoale ca să vie aci în sală.
DOCTORUL *(cu bucurie)*: Zău? Semn bun, Martine. Mă duc să-i ajut ca să se mai miște. *(Intră în stînga.)*
MARTIN *(pe gînduri)*: Semn bun? ba-i semn de moarte!... Nu mai poate suferi patul. Dumnezeu să-și facă milă de el. Mie unul mi se rupe inima cînd îl văd cum se luptă... Of! Of! *(Iese prin fund, după ce aprinde lumînările.)*

SCENA IX

ANTOHI, DOCTORUL

(Se aud gemete și tusă în odaia din stînga. Peste puțin intră Antohi, slab, searbăd, sprijinit de doctor, și merge cătră canapé, trăgîndu-se cu greu pe scenă.)

ANTOHI: Auleu! Auleu!... ține-mă bine, doftore, că-mi vine ameteală... Stăi, stăi... *(Se oprește de tușește.)* Auleu! tusa asta mă omoară!
DOCTORUL: Lasă-te pe mine, că te țin eu.
ANTOHI: Mulțămesc, dragă... O! fericit trebuie să fie tată-tău că are așa copil bun. *(Ajunge la canapé și se întinde pe dînsa.)* Cine-a aprins două lumînări aci? Cheltuială degeaba. *(Voiește să stîngă o lumînare, dar nu-l ajunge suflarea.)*
DOCTORUL: Nu te osteni, cucoane Antohi, c-oi stînge-o eu. *(Stînge o lumînare.)*
ANTOHI: Polidor a fi aprins-o de nunta lui. Drăguțul tatii! Cînd n-ar fi așa de cheltuitor, n-ar avea păreche-n lume.
DOCTORUL: Îi tînăr, cucoane Antohi, trebuie să-i ierți.
ANTOHI: Hei, doftore!... și eu am fost tînăr, dar am știut ce-i nevoia, ș-am strîns para de pa... *(Tușește.)*

DOCTORUL *(dîndu-i un pahar cu apă)*: Destul, nu te osteni cu vorba... Poftim, bea un pic.
ANTOHI *(bînd)*: A! m-am mai răcorit.
DOCTORUL *(pipăindu-i mîna)*: Cum te simți?
ANTOHI: Mai binișor... Cine-o deschis ușa?

SCENA X

ANTOHI, DOCTORUL, SANDU (intră prin fund)

DOCTORUL: Cuconul Sandu Napoilă.
ANTOHI: Tu ești, Sandule?
SANDU: Eu, vere Antohi.
ANTOHI: Bine c-ai venit. Am să-ți grăiesc ceva în taină.
DOCTORUL: Dacă aveți de vorbit, vă las împreună. Oi trece mai pe urmă.
ANTOHI: Bine; te rog, doftore, să nu mă uiți.
DOCTORUL: Fii liniștit și nu-ți osteni peptul. Eu merg la un consult și mă întorc. *(Iese.)*

SCENA XI

ANTOHI, SANDU

ANTOHI: Vere Sandule, vină colea pe scaun, lîngă mine.
SANDU *(se pune pe scaun)*: Iată-mă-s; cum te mai simți, vere Antohi?
ANTOHI *(oftînd)*: Ei! Sandule, Sandule! s-a apropiat funia de par.
SANDU: Ba, să ferească Dumnezeu! Nu-ți meni sîngur a rău.
ANTOHI: Că de-acum oi meni, n-oi meni... tot doi lei ș-un ort... Doară mă sîmt eu cum mă sfîrșesc pe mică pe ceas... Mi-a slăbit glasul, mi s-a întunecat vederea.
SANDU *(aprinde o lumînare)*: Ți se pare, vere, unde-i prea întuneric în casă.
ANTOHI *(stinge o lumînare)*: Ba nu-i de-aceea. Îi că mi s-a împlinit sorocul!... Dar nu mă îngrijesc

de mine, Sandule, că eu mi-am trăit traiul și mi-am îndeplinit datoriile de părinte și de creștin. Am adunat toată viața mea pentru Polidor, ș-acum mor cu mulțămire că-l las în lume om cu mine sănătoasă, cu nume lăudat și cu avere îndestulătoare.

SANDU: Îi lași tot lui?

ANTOHI: Tot ce-am agonisit cu sudoarea mea. *(Oftînd.)* Hei! vere Sandule, de multe m-am lipsit pentru cel copil în zilele mele!... dar nu mă căiesc, drăguțul! că încai a fi el mulțămit pe lume și a binecuvînta totdeauna pe bietul tată-său.

SANDU: Așa se cuvine să facă dacă-i fiu cu durere, că tu, vere, i-ai fost nu părinte, ci slugă, rob!

ANTOHI: Apoi, dacă mi-i drag!... dacă l-am crescut eu din fașe, de cînd l-am găsit la ușa bisericei din mahalaua noastră, lepădat, degerat de frig, sufletelul!... Vere Sandule, tu nu știi ce-i dragostea de părinte, că ai trăit tot holtei.

SANDU: Nu face nimica. Mi-s dragi copiii de mor.

ANTOHI: Zău?... vrea să zică, îl iubești pe dodorașul meu?

SANDU: Cum nu?...

ANTOHI: Și dacă ți l-aș lăsa ție după moartea mea, te-ai îngriji de el, Sandule?

SANDU: Ce fel, să mi-l lași mie, că-i mare?

ANTOHI: Mare, da-i tot copil, fără ispită, nemernic, cheltuitor. *(Suflă ceealaltă lumînare.)*

SANDU: Da ce faci, Antohi?... Ne lași pin întuneric?

ANTOHI: Am crezut că-s amîndouă aprinse...' m-am înșelat; aprinde una... ai chibrituri?

SANDU: Sînt pe masă. *(Cearcă vro două chibrituri care se sting.)*

ANTOHI: Lasă, frate, că nu poți. Strici numai bunătate de chibrituri degeaba, și țin cîte-un fifirig cutia. Mai bine-om ședea pin întuneric.

SANDU *(aprinzînd o lumînare)*: Cum, Doamne iartă-mă! că nu sîntem hurezi.

ANTOHI *(cu jale)*: Nu ne cunoaștem la față?... Pe amîndouă le-ai aprins?

SANDU: Ba, numai una.

ANTOHI: Destul e una, că mă supără lumina.... Ce-ți spuneam?

SANDU: Vorbeai de Polidor.

ANTOHI: Așa chitisem, vere Sandule, să-l las subt epitropia ta, ca să nu poată rîsipi averea. El e încă un copil nevinovat! crede că cîte paseri zbor toate se mănîncă. Are nevoie de cîrmă, și am gîndit la tine, Sandule. Cred că nu-i refuza rugămintea unui vechi prieten în ceasul morții. *(Se înduioșază și plînge.)*

SANDU *(ștergîndu-și ochii)*: Nu, Antohi, nu. Oi face cum îi vrea tu.

ANTOHI *(strîngînd mîna lui Sandu)*: Îți mulțămesc din toată inima, frate. De-acum pot muri liniștit. Ah! Sandule, cînd n-oi mai fi, să vă aduceți aminte de mine; să veniți cîteodată la mormîntul meu, că mi-a tresări cenușa de fericire! *(Uimindu-se.)* Drăguțul tatii!... n-o să-l mai desmierd! Numai de asta-mi pare rău că mor!

SANDU: Da nu fi copil, Antohi; nu te tulbura așa... Ești bărbat... nu plînge ca o femeie. *(Plînge.)*

ANTOHI: Apoi, dă, Sandule, dacă mi-i jale de dînsul, sufletelul!... ce-o să fac?... Lasă-mă, că parcă mă mai răcoresc plîngînd.

(Mică tăcere.)

SANDU: Astăzi se însoară Polidor?

ANTOHI: Azi. Acum e dus la biserică.

SANDU: Bună copilă ia?

ANTOHI: Bună; dar nu prea are zestre.

SANDU: Dacă i-a plăcut băiatului...

ANTOHI: Așa este; i-a plăcut!... însă banii nu strică. Iubirea trece, averea rămîne.

SANDU: Rămîne, rămîne; mai ales dacă-i în pămînt... Lași lui Polidor vro moșie?

ANTOHI: Ba nu, nici o avere nemișcătoare.

SANDU: Păcat!

ANTOHI: Am gîndit de multe ori să-i cumpăr vro moșioară; însă...

SANDU: Nu te-ai îndurat de bani?

ANTOHI: Cum era să mă despart de dînșii, sărmanii! Ne deprinseserăm împreună de atîția ani! Pare că nu mă lăsa cugetul să-i înstrăinez.

SANDU: Și cît îi lași lui Polidor în numărătoare?

ANTOHI: Eu, cît îi las? Saracul de mine!... dar unde am ceva?

SANDU: Ian taci, vere Antohi, că știe o lume întreagă...

ANTOHI: Ce știe, ce știe?... Minciuni!... N-am nimic... îs lipit pămîntului. *(Tușește.)*

SANDU: Apoi dar îl jălesc pe bietul Polidor.

ANTOHI *(cu voce trăgănată)*: Sandule! Sănduțule, nu ai vrea tu să-l faci clironomul tău?

SANDU *(sculîndu-se)*: Da unde se poate una ca asta, Antohi? Eu n-am rude, nepoți de soră?

ANTOHI: Dacă mă iubești, Sandule.

SANDU: Te iubesc; dar păn-acilea.

ANTOHI *(oftînd)*: Ah! ah! nu mai sînt prieteni pe lume! *(Cade cu capul pe pernă.)*

SANDU *(primblîndu-se-turburat pe scenă)*: Și, zău, Antohi, ești gol ca degitul?

ANTOHI: Gol, gol, păcatele mele!... că chiar casa asta în care șed de 20 de ani e a ta, nu-i a mea. M-ai lasat să locuiesc într-însa de pomană, de prietenie.

SANDU *(pe gînduri)*: Bietul Polidor! de unde-l credeam bogat, s-agiungă peritor de foame!... Rău îmi pare!

ANTOHI *(deșteptîndu-se ca din vis)*: Peritor de foame? cine?... Polidor, copilul meu?... Odorul meu să n-aibă nimica de la tată-său?... Sândule, Sandule, du-te colea... în ietacul meu... îi găsi un sipet lîngă pat, un sipet greu.

SANDU: Să-l deschid?

ANTOHI: Ba, ba nu. Trage-l încoace de toartă; dar ia seama să nu rupi toarta.

SANDU: Bine. *(Întră în stînga.)*

ANTOHI *(singur)*: Să-i arăt eu lui Sandu cum îl las eu peritor de foame pe dodoraşul tatii... 20 000 galbeni în naht neatinși, toți noi, noișori de-ți iau vederile... Ian să mai aprind o lumînare ca

să-i văd mai bine, drăguții! *(Aprinde o lumînare și stînge pe ceealaltă.)* Așa!... să fie lumină multă ca să nu-mi scape nici unul din ochi. Sandule, Sandule...

SANDU *(trăgînd sipetul)*: Iaca vin; da greu e, frate.

ANTOHI: Încet, Sandule, încetișor, să nu-l sminteși. Nu-l hurduca; trage lin; așa, așa. Adă-l aci lîngă mine... mai încoaci... bine. Acum să vezi foame. *(Scoate o cheie din buzunar.)* Na cheia și deschide... Nu-i nime în odaie?... deschide.

SANDU *(deschizînd sipetul)*: Bree!

ANTOHI *(văzînd galbenii)*: A!

SANDU: Toți sînt galbeni?

ANTOHI: Nu pune mîna... Toți!...20 000, Sandule!... 20 000, adunați unul cîte unul într-ales, cîștigați cu sudoare.

SANDU: 20 000!

ANTOHI: Iată-i, juvaerii!... Rodul unei vieți întregi de lipsă și de trudă. Iată-i... O! comoară dulce și fermecătoare!... căci nu mă pot scălda în tine ca să te simt pe tot trupul!... Nu mă satur să te ating numai cu mînile... Nu!... îmi vine să te sorb. *(Se pleacă pe sipet.)*

SANDU *(ținîndu-l)*: Ia seama că-i cădea, frate.

ANTOHI: Ține-mă, Sandule, ține-mă ca să-i pot desmierda și săruta, că poate acum îi privesc pentru cea de pe urmă dată... Am să mor, iubiții mei, să mor și să nu vă mai văd!... Veniți cu mine pe ceea lume, gălbiorii mei!... Nu mă lăsați să plec singur, c-am trăit bine împreună. Nu v-am jărtfit pentru ca să-mi împlinesc poftele. V-am slăvit o viață întreagă, ș-acum, o! Dumnezeule! să mă despart de voi! *(Exaltîndu-se.)* Nu se poate, nu!... mai bine luați-mi pelea de pe trup; luați-mi zilele; dar galbenii nu, nu, nu!... *(Îl apucă tusa și cade leșinat pe canapé.)*

SANDU *(spăriet)*: Antohi, Antohi, vină-ți în simțiri... Antohi! *(Cu groază.)* Vai de mine!... Nu se mai mișcă!... A murit! *(Alergînd nebun la ușa din fund.)* Săriți, ajutor, ajutor!

(Se aude afară zgomot de trăsuri.)

SCENA XII

ANTOHI, SANDU, MAIORUL, CONTESA, POLIDOR, MAȘA, RUFINESCU, RUFINEASA, DUDUCESCU, CLEVETICI, TRIBUNESCU, ISCHIUZARLIU

MAIORUL *(deschizînd ușa din fund)*: *A cito?*
TOȚI *(intrînd răpide)*: Ce este? ce s-a întîmplat?
SANDU: Veniți, veniți c-a murit Antohi.
TOȚI *(spăimîntați)*: A murit!... *Ah! mon Dieu!... Boji moi!*
POLIDOR: Tatăl meu! *(Voiește să se apropie de canape.)*
MAIORUL *(oprind pe Polidor)*: Polidor, *dușinca moia*, trebuiește liniștește la tine; trebuiește să arați la tine barbat... Pravoslavnicul Antohi murit?... Dumnezău ierte la dînsul!
SANDU: Amin!
TOȚI: Dar cînd a răposat?
SANDU *(tremurînd)*: Acu chiar, o răposat în brațele mele... A să m-apuce frigurile.
MAIORUL: A! d-ta nu-i fost la Braila, nu-i văzut morți mii ca mine, nu-i deprins.
SANDU *(făcîndu-și cruce)*: Ferească-mă Dumnezeu!
POLIDOR: Domnilor!... înțelegeți durerea de care mă simt cuprins... Vă rog să mă lasați singur.
MAIORUL: *Haraşo!...* Mergem cu toții la mine acasă... A! tu, Polidor, nu desnadejduit la tine... Gîndește la Mașa și fii la tine cu curagiu, cum fost eu la Braila... Noi așteptam pe tine acasa... *Paidiom!...* și tu, Antohi *brateț*, Dumnezeu ierte la tine!
TOȚI *(ieșind prin fund)*: Dumnezeu să-l ierte!

SCENA XIII

ANTOHI, POLIDOR

POLIDOR *(lîngă ușa din fund)*: Sărmanul tată! sărmanul bătrîn! a murit pe mîna străinilor! *(Se apropie încet de canape.)* A murit tocmai în ziua... *(zărește sipetul deschis)* în ziua cu...

nu... ni... ei... Iaca banii!... un sipet plin!... plin?... Ian să vedem. *(Bagă mîna în galbeni.)* Plin! îi plin ca un sac!... Vin-încoaci, sătulule! *(Trage sipetul la mijlocul scenei.)* Vină să facem cunoștință împreună, că destul ați mucezit la tata. *(Întorcînd spetele la Antohi, se pleacă cu lăcomie.)* Să vă mai văd și eu cum sînteți la față și cîte butelci de șampanie plătiți? Una, două, trei, o sută, o mie!... Cine vă poate număra! că de cînd sînteți închiși v-ați făcut de cap, berbanților! v-ați înmulțit ca frunzele, v-ați plodit ca locustele. *(Privește galbenii cu estaz și cîntă:)*

Locuste scumpe și aurite!
Din acest sipet ce vă înghite
Ieșiți la aer, zburați la soare,
Să gustăm viață veselitoare.

(În timp ce Polidor cîntă, Antohi, deșteptîndu-se din leșin, întinde mîna spre sipet și, cu ochii închiși, pipăie pe lîngă canape.)

POLIDOR: Acum v-am văzut din partea asta, să vă privesc și din ceealaltă parte, ca să mă încredințez dacă suferiți de gălbănare.

(Trece dincolo de sipet și, cu fața spre Antohi, vîntură galbenii cîntînd:)

Vai de-acel ce galbeni n-are
Că mi-l prinde gălbănare.

(Antohi deschide ochii și iar îi închide, zărind scena ce se petrece în salon. Pe urmă ridică capul și iar îl lasă să cadă pe pernă, ca și cînd ar fi ademenit de un vis grozav. În fine, se ridică încet, cu privirea ațintită la Polidor, întinde brațele și vrea să strige, dar vocea i se curmă. Polidor, la finele cîntecului, vede pe tatăl său sculat și rămîne încremenit.)

ANTOHI *(după o luptă cu sine, strigă cu voce înăbușită)*: Ti... că... losule! Nelegiuitule!... Cînți de bucurie că m-ai crezut mort!

SCENA XIV

ANTOHI, POLIDOR, DOCTORUL, MARTIN (intră prin fund)

DOCTORUL: Ce văd?

ANTOHI: Tu, care te-am avut de cel mai bun copil din lume!... Tu!... încă n-am apucat a întra în mormînt, şi mă prăzi? Cînţi fără mustrare de cuget!... Te veseleşti într-un ceas ca acesta!... O! Dumnezeule! în care vreme-am ajuns, dacă copiii se bucură astfel de moartea părinţilor!

DOCTORUL *(viind lîngă Antohi)*: Cucoane Antohi...

ANTOHI: Blăstem asupră-ţi, nelegiuitule!... Blăstemul ceriului şi al meu să te-alunge cît îi trăi!... Fugi, ieşi din casa mea!... Să nu te mai văd, să nu mai aud de tine, că mă-nfiorez în suflet cînd mă gîndesc c-am crescut un şearpe la sînul meu!... Fugi de-aici, ieşi...

POLIDOR: O Dumnezeule! *(Iese prin fund, abătut.)*

DOCTORUL *(apucînd pe Antohi de mînă)*: Cucoane Antohi...

ANTOHI: Doftore, doftore, dă-mi zile să-mi răzbun!... Fă-mă să trăiesc numai un an, numai şease luni... Ţi-oi da ce-i vrea... nu mă lăsa să mor.

DOCTORUL: Linişteşte-te, c-oi face toate chipurile... Na, bea doftoria aceasta. *(Ia o sticlă cu doctorii adusă de Martin şi o dă lui Antohi.)*

ANTOHI *(tremurînd)*: Adă, adă... *(Pune sticla la gură şi bea.)*

MARTIN: Nu-l lăsa, domnule, că bea tot.

DOCTORUL: Lasă, că băutura asta are să-l adoarmă.

ANTOHI: Un an de zile, doftore, să trăiesc, numai un an!... *(Cade cu capul pe pernă, cuprins de slăbiciune.)* Să-mi răzbun!... Doftore, ţi-oi da... ţi-oi da... *(Începe a dormi.)*

MARTIN: Vai de mine, îşi dă duhul! *(Merge de închide sipetul.)*

DOCTORUL: Ba nu, adoarme... Somnul poate să-l scape...

MARTIN: Să dea Dumnezeu!

ANTOHI *(prin somn)*: Dodoraşul tatii!...

(Cortina cade.)

ACTUL II

Teatrul reprezintă un salon împodobit cu oglinzi și mobile scumpe; în fund, perdele mari de matasă care ascund o masă mare acoperită cu cristaluri, porcelane și argintării de lux; în dreapta, ușă de geamuri, pintre care se zărește o grădină cu flori; în stînga, altă ușă ce duce în apartamentul lui Antohi. Pe planul I, în dreapta, o masă elegantă cu tot ce trebuie pentru scris; iar în stînga, o canape îmbrăcată cu stofă bogată.

SCENA I

ANTOHI (șede dinaintea unei oglinzi. Un fecior în livrea îi frizează părul), CLEVETICI, TRIBUNESCU (scriu la masă)

ANTOHI *(către fecior)*: Nu m-ai încrețit destul la tîmple. Adă părul mai pe frunte ca să se mai ascundă zbîrcelele... Așa, bine!... Croitorul a adus hainele?

FECIORUL: Dar, domnule!... le-a adus azi-dimineață la 10 ceasuri; dumneavoastră dormeați încă.

ANTOHI: Cîte sînt acum?

FECIORUL: Două după ameazi.

ANTOHI: Și unde-i croitorul?

FECIORUL: Așteaptă în sofragerie.

ANTOHI: Bine; du-te de-i spune că vin îndată să cerc fracul cel nou. *(Se gătește la oglindă.)*

(Feciorul intră în stînga.)

CLEVETICI *(scriind)*: „În consecință, cerem punerea miniștrilor în acuzațiune."

ANTOHI: Ai sfîrșit articolul, cetățene Clevetici?

CLEVETICI: Finit, domnule Antohi.

ANTOHI: Ș-ai atacat vîrtos pe miniștri?

CLEVETICI: I-am făcut de dîrvală. *(Cu mulțămire.)* Sînt convins că acest articol are să aducă cel puțin 10 abonați *Gogoașei patriotice.*

ANTOHI: Cetește-mi-l, să vedem cum răfuiești guvernul.

CLEVETICI *(cetind)*: „Am zis-o și o vom mai repeta-o pănă ce va amorți vocea noastră de cetățean liber și liberal: la epohă nouă, oameni noi! Ministeriul

de astăzi, compus din oameni moderați și diplomați, nu este la înălțimea situațiunei aptuale. Acest cabinet, însetat de setea nestingibilă a puterei și lipsit de orice pudoare politică, lasă a să comite toate abuzurile trecutului, permite toate călcările de convențiune."

TRIBUNESCU: Bravo, bravo, minunat!

ANTOHI *(aprinzînd o țigară)*: Zi înainte.

CLEVETICI *(cetind)*: „Convențiunea asigurează cetățenilor români: egalitatea, legalitatea, inviolabilitatea domiciliului, libertatea individuală etc. Cum oare se respectă aceste sacre principii sub ministeriul de astăzi?... două incidente grave, întîmplate de curînd în capitală, vor convinge pe leptorii noștri despre tendințele anticonstituționale ale cabinetului."

ANTOHI: Care incidente, Clevetici? Spune înainte că mă interesez.

CLEVETICI *(cetind)*: „Ieri, pe la 10 oare, casa onorabilului cetățean Barbu Măcelărescu a luat foc în lipsa lui, fiind onorabilul cetățean dus în piață ca să-și exercite meseria sa de măcelar pentru îndestularea popului. Ce face poliția? Ce face corpul pompierilor?... Lucru de necrezut în secolul nostru de civilizațiune!!! Pompierii și polițaii aleargă la domiciliul onorabilului cetățean Măcelărescu și, găsind ușa casei închisă cu lacăt, își permit a o sforța și a pătrunde în întru ca o sălbatică oardă de ieniceri. În adevăr, incendiul a fost stins, casa a fost salvată, și cu dînsa poate mahalaua întreagă; dar aceste considerațiuni sînt secundarii pe lîngă actul flagrant de calcare a domiciliului... Unde este dar inviolabilitatea domiciliului consacrată de Convențiune? Răspundă ministeriul dinaintea pretoriului opiniunei publice reprezentată de *Gogoașa patriotică*, ziar politic, 2 galbeni pe an."

TRIBUNESCU *(cu entuziasm)*: Admirabil! perfect! sublim! Cer cuvîntul...

ANTOHI: Dămol, dămol, Tribunescule! Nu te aprinde ca un stog de paie... Ascultă păn-în sfîrșit. Urmează Clevetici.

CLEVETICI *(cetind)*: „Secundo! Astă-noapte poliția a avut audacia a aresta pe d. Buzunărescu, sub pretext că l-ar fi surprins spărgînd o boltă de lipscănie. Fără a prejudeca cestiunea, dacă onorabilul cetățean Buzunărescu este sau nu spărgător de bolte, noi, în numele libertății individuale consacrată de Convențiune, întrebăm pe d. șef al poliției... mergem mai departe încă!... întrebăm chiar pe ministeriu cu ce drept se arestează cetățenii în exercițiul funcțiunilor lor?... Noi chemăm dar încă o dată pe cabinet dinaintea pretoriului opiniunei publice, adică dinaintea *Gogoașei patriotice*, ziar politic și comercial (40 lei pe jumătate de an), ca să răspundă dacă acest act de arestare nu constituie o flagrantă calcare a Convențiunei, un atac monstruos în contra libertății individuale? Și conchidem că Patria și drepturile naționale sînt în pericol de moarte sub acțiunea politicei infernale a ministeriului de astăzi!"

TRIBUNESCU *(nebun)*: Ura... a... a!... Ura!... a... a! Clevetici, ești mare! sublim! piramidale!

ANTOHI *(sculîndu-se)*: Clevetici! ești un gogoșar de frunte! Ha, ha, ha, ha! Adio! vă las să puneți țara la cale... Ha, ha, ha! Eu merg să-mi cerc fracul... Ha, ha, ha... *(Intră în stînga.)*

TRIBUNESCU *(indignat)*: Ce-a spus? Cum ți-a zis?...

CLEVETICI: M-a găsit nostim.

TRIBUNESCU: Amice, articolul tău e destinat a răsturna ministeriul, și-l va răsturna!

CLEVETICI *(zîmbind cu mulțămire)*: Așa sper.

TRIBUNESCU: Amice... o idee! Nu ar fi aproposito să urzim vreo manifestațiune în onoarea *Gogoașei?*

CLEVETICI *(cu amărîre)*: Manifestațiune?... Nu, amice, căci moderații dracului... dar vreun banchet n-ar strica, un banchet cu șampanie multă și cu *Bordeaux*, pentru impulsiunea comerciului.

TRIBUNESCU: În acest banchet vom cere cuvîntul, vom espune profesiunea noastră de credință și sînt convins că vom cîștiga multe voturi.

CLEVETICI: Nu am nici un dubiu despre aceasta, căci banchetul va fi sub direpțiunea lui Ischiuzarliu; dar trebuie să ne gîndim la cei 400 de galbeni venit, ce sînt indispensabili spre a putea rămînea în Cameră. Eu n-am nici un ban; căci am sacrificat tot pentru Patrie!

TRIBUNESCU: Și eu, idem!... dar avem la mînă pe patriotul Antohi.

CLEVETICI: Cetățeanul Antohi? Un adevărat Mecena!... Am publicat un articol elocinte în onoarea lui.

TRIBUNESCU *(zîmbind)*: Știu, articolul ce pregătiseși în onoarea lui Polidor, fiul său.

CLEVETICI: Tocmai!... am schimbat numai numele. Polidor fiind desheritat, l-am dat deoparte ca pe un netrebnic. Antohi însă e bun de cultivat ca un dovleac plin cu sîmburi.

TRIBUNESCU: Am deșteptat în el ambițiunea gloriei; l-am îndemnat să se urce pe scena politică și să se folosească de avere ca să se aleagă deputat... împreună cu noi.

CLEVETICI: Acum rămîne ca să-l convingem a ne asigura fiecăruia cîte un venit de 400 de galbeni.

TRIBUNESCU: E lesne!... Generosul Antohi, sublimul Mecena care ne-a deschis casa și brațele sale, nu se va scumpi ca să ne dea fiecăruia un sinet de 4000 de galbeni, cu care să probăm un venit de 400, și astfel, avînd toate condițiunile necesarii, devenim reprezentanții Națiunei.

CLEVETICI: Bine zici, bravo!... *Hupsana! (Face o piruetă.)* Amice, ești mare ca și Cavur! Vină să te strîng la peptul meu de cetățean. *(Se îmbrățișează amîndoi.)*

SCENA II

CLEVETICI, TRIBUNESCU, ISCHIUZARLIU (intră prin dreapta)

ISCHIUZARLIU: Ce-ați pățit, amicilor, de vă sărutați ca la zi de tîrg?

TRIBUNESCU: Tu ești, Tachi?... Bine c-ai venit, să ne faci o comisiune.

CLEVETICI: Dar; aleargă îndată la tipografie cu articolele aste două.

ISCHIUZARLIU: Aleargă, aleargă... doar nu-s cal de poștă. Mai alergați și voi, că eu am obosit.

TRIBUNESCU: Tachi, interesele cauzei reclamă acest sacrificiu din parte-ți.

ISCHIUZARLIU: Mări, mai slăbește-mă cu cauza!... Cauza ceea e cauza că mor de foame de azi-dimineață.

TRIBUNESCU: Tachi! un adevărat cetățean, patriot moare bucuros pentru Patrie!

ISCHIUZARLIU: Ian să lăsăm, vă rog, vorbele aste pompoase, că le știu... Cunosc marfa din prăvălie. Dacă Patria și cauza au nevoie de comisionari, mai alergați și voi.

CLEVETICI: Noi sîntem obosiți, că păn-acum am scris aci pentru apărarea drepturilor naționale.

ISCHIUZARLIU: Aci?... dar aci în salonul domnului Zgîrcea ați mutat cabinetul vostru de redacție?

CLEVETICI: Aci, de ieri dimineață, de cînd Mecena s-a însănătoșat și s-a aruncat în valurile unei esistențe de lux, noi l-am îmbibat cu principiile noastre de frățietate, și acum casa lui e a noastră, averea lui e a cauzei, inima lui e a Patriei!...

ISCHIUZARLIU: *Aferim!*... Dacă-i așa treaba, poronciți să-mi aducă ceva de mîncat că mor de foame.

CLEVETICI: Ba chiar și de băut, dacă vrei. Să-ți dau un *Bordeaux* cum n-ai mai gustat. *(Strigă:)* Martine!

SCENA III

Cei denainte, MARTIN (în livrea, iese din fund)

MARTIN: Aud.

CLEVETICI: Cetățene Martine! pregătește un dejun pentru cetățeanul Ischiuzarliu... cu *Bordeaux*.

MARTIN *(în parte)*: Poroncește ca în casa lui.

CLEVETICI: Ce zici, cetățene Martine? E gata dejunul?

MARTIN: Gata pentru cuconul Antohi.

CLEVETICI: Prea bine. Mergi, Tachi, de-ți potoale foamea.

ISCHIUZARLIU: Unde?

CLEVETICI: În sala de prînz. Cetățene Martine! du-l pe amicul Tachi în sofragerie.

MARTIN *(în parte)*: Ce v-aș mai lua eu cu toropala cetățenilor, de-aș fi în locul boierului!

ISCHIUZARLIU: Hai, cetățene!... marș înainte grabnic. *(Împinge încet pe Martin.)*

MARTIN: Încet, că nu ne-alungă turcii... Nu împinge.

SCENA IV

Cei denainte, SANDU (intrînd prin arcapta)

SANDU: Martine, acasă-i vărul Antohi?

MARTIN: Întreabă pe dumnealor. *(Arată pe Clevetici și Tribunescu.)* Ei sînt stăpîni aci. *(Iese cu Ischiuzarliu prin fund.)*

SANDU *(închinîndu-se)*: Domnilor... vărul Antohi acasă-i?

CLEVETICI: Acasă dar; însă nu și-a gătit toaleta. De-abia acum și-a frizat părul.

SANDU: Ce face? Antohi își încrețește părul ca un *bonjurist?* și nu-i gata la ceasul ăsta?

TRIBUNESCU: S-a schimbat boierul, nu e cum îl știi.

SANDU: Mare minune! Eu acum am picat de la țară și nu mai știu ce s-o fi întîmplat în lipsa mea... Ian vezi mobile! bogății!... A lui Antohi sînt astea toate?

CLEVETICI: A domniei-sale și a fraților săi cauzași.
SANDU: Care frați?
CLEVETICI: Noi, domnul meu. *(Arătînd pe Tribunescu.)* Stanciu Tribunescu, patriot! *(închinîndu-se)* și servul d-tale Chichiță Clevetici, redaptor al ziarului *Gogoașa patriotică*, 2 galbeni pe an, 40 lei pe un semestru și 25 de lei pe un trimestru; nu poftiți a vă abona?
SANDU *(tresărind)*: *Gogoașa?*... D-voastră sînteți gogoșarii astei foi?
TRIBUNESCU *(cu demnitate)*: Domnule!...
SANDU: D-voastră batjocoriți oamenii și ne numiți pe noi, boierii: strigoi, *toînpatera*, conservatori, ba chiar și ciocoi, fără a vă gîndi că însuși părinții voștri au fost boieri?
TRIBUNESCU: Domnule, cînd interesele Națiunei...
SANDU: D-voastră cereți necontenit ca să ne supuie pe noi boierii la capitație, să ne puie bir pe pămînt, să ne ia moșiile, să ne calicească, să ne facă deopotrivă cu țăranii și cu țiganii, să ne alunge din slujbe, într-un cuvînt, să ne îngroape de vii?... Frumos lucrați pentru Patrie, drept să vă spun!... frumos prefaceți lucrurile! *Aferim!*... Dar unde mergem? ba nu, vă-ntreb, unde mergem?
TRIBUNESCU: Cer cuvîntul! Nu mă mir că aud asemenea discurs din partea domnului preopinent, căci d-lui este un conservator!
SANDU: Na!... Iaca vorbă!
CLEVETICI: Nu întrerupe, domnule.
TRIBUNESCU: Și ce este un conservator?... Un om care... conservează!... un om care voiește să conserve privilegiul de a nu fi supus la nici una din îndatoririle cetățenești. Însă eu!... Au doară sărmana noastră Românie să zacă mult timp încă sub o rugină atît de... inconstituțională! Nu! căci eu voi susținea, voi apăra totdeauna: *(răpide)* dreptatea, libertatea, egalitatea, fraternitatea, inviolabilitatea... *(Se răsuflă lung.)*
SANDU: Dîrrrr! Haide, haide, haide, dă-i, dă-i, dă-i... S-a pornit moara.
CLEVETICI: Nu întrerupe oratorul, domnule.

TRIBUNESCU *(urmînd răpide)*: Drepturile naționale, autonomia, independența, gloria națională, garda națională, sufragiul universal...

SCENA V

Cei denainte, ANTOHI (în frac, iese din stînga)

ANTOHI: Ce este? ce este? Cine se ceartă aci?

SANDU: Vere Antohi, vin' degrabă s-asculți toaca de la Balamuc.

ANTOHI: Sandu aci?... Cînd ai venit, frate Sandule? *(Îl strînge în brațe.)*

SANDU: Chiar acum; dar ascultă, frate, ascultă. *(Lui Tribunescu.)* Ian mai spune, domnule, că ești hazliu de tot.

ANTOHI: Ce s-ascult?

SANDU: O discuțiune de principii între d-lui și noi, adică între partida ultra-retrogradă...

ANTOHI: Și partida ultra-progresistă?

CLEVETICI: Așa. D-lui nu vrea să se lase de privilegii. Nu vrea să dea nimic.

SANDU: Și voi vreți să luați tot.

CLEVETICI: Dumnealui vrea să ție țara în loc.

SANDU: Și voi vreți s-o dați de rîpă.

CLEVETICI: D-lui ne numește pe noi revoluționari, nebuni.

SANDU: Și voi pe noi, strigoi!... Cine are dreptate, vere Antohi? judecă însuși.

ANTOHI: Cine? Noi.

SANDU: Noi doi?

ANTOHI: Ba nu!... noi, lumea cea nouă.

SANDU: Lumea nouă?... Și tu ești din ceea lume?... Ei! apoi unde mergem? ba nu, vă-ntreb...

ANTOHI: Și eu!... Să vezi tu, Sandule. Am stat de m-am socotit, care vrea să meargă înainte, tinerii sau bătrînii? Am văzut pe bătrîni înțăleniți în obiceiurile trecutului; am văzut pe tineri aspirînd

cu entuziasm către un viitor... oarecare... şi m-am dat cu tinerii.

TRIBUNESCU şi CLEVETICI: Să trăiască cetăţeanul Antohi!

SANDU: Tu, Antohi?... Vrea să zică şi tu mă crezi ruginit?

ANTOHI: Te cred, Sandule.

SANDU: Şi tu vrei să pui bir pe pămînt?

ANTOHI: Vreu, cu atît mai mult că n-am nici un palmac de moşie.

SANDU: Şi tu cei împărţirea proprietăţii?

ANTOHI: O cer, ca şi d-lor, că nu-s proprietar.

SANDU: Ca d-lor?... Vrea să zică eşti comunist, ienicer?

ANTOHI *(rîzînd)*: Comunistul comuniştilor, vere!

SANDU: Apoi dar rămîi sănătos!... Mă duc de unde-am venit. *(Voieşte să plece.)*

ANTOHI: Ian stăi locului, frate Sandule; nu fi aşa de iute.

SANDU *(cu mîhnire)*: Tu, comunist, Antohi!... tu, care în vreme de 30 de ani ai strîns para către para!... tu, care ai fost cu frica lui Dumnezeu un veac de om întreg, s-agiungi a lua cîmpii la bătrîneţe!... să dai mîna cu nişte tufă-n buzunar! Unde mergem? unde mergem?

CLEVETICI şi TRIBUNESCU *(rîzînd)*: Ce conservator!

ANTOHI: Ha, ha, ha, sărmane Napoilă! te cunoşti că eşti de la Ţelinoasa şi că nu-ţi cunoşti veacul! Astăzi, vere, trăim în timpul şarlatanismului!... Cine strigă mai tare, cine face şi spune mai multe ghiduşii ăla-i crezut, ăla izbuteşte!... Vrei s-ajungi om însemnat? fă-te slut, posomoreşte-ţi sprincenele, îngroaşe-ţi glasul şi critică fără cruţare tot ce există în ţară, bun sau rău. Oamenii te-or crede un geniu mare, se vor teme de tine ca copiii de caua, te-or admira fără să te înţeleagă, te-or respecta şi se vor pune pe brînci ca să te acaţi pe umerile lor, pentru ca să te înalţi la

putere. Asta-i lumea, vere!... o comedie mucalită jucată de cei proşti în folosul celor dibaci!

SANDU: Da bine, unde vreţi s-ajungeţi? Ce doriţi?... că eu, zău, nu vă-nţeleg.

ANTOHI: Ce vrem?... întreabă pe Clevetici.

SANDU: Ce vrei, domnule Clevetici?

CLEVETICI: Vreu să răstorn tot!... orice institut, orice guvern!

SANDU: Şi ce ai de pus în loc?

CLEVETICI: Asta nu e treaba mea; e treaba d-voastră. Misiunea mea e să dobor!

SANDU: Vrea să zică, d-ta eşti meşterul-strică? *(Făcîndu-şi cruce.) Pater imon o cn uranis...*

ANTOHI: Ha, ha, ha! Nu-ţi mai face cruce, Sandule, că toate aste-s glume. Nici eu, nici d-lor nu sîntem înţărcaţi de Scaraoţchi, că nu-i în firea românului să facă răul pentru plăcerea de a face rău. Sîntem numai nişte ischiuzari cu mai mult sau mai puţin spirit, care ne jucăm de-a baba-oarba pe scena politică.

SANDU: Aşa-i treaba? Apoi dar să rîd şi eu... Ha, ha, ha, ha!

(Toţi rîd cu hohot.)

CLEVETICI: Hai, Tribunescule, la tipografie.

TRIBUNESCU: Hai!... A revedere, domnilor.

CLEVETICI *(apropiindu-se de Antohi)*: Domnule Meceno, mi-ar trebui vro 50 de galbeni pentru susţinerea *Gogoaşei.*

ANTOHI *(dîndu-i bani)*: Bine; na cinci... *(În parte.)* O gogoaşă, 50 de galbeni!... scump! S-au scumpit gogoaşele în ţara noastră!

CLEVETICI: A revedere, domnule Sandu... *(Iese prin dreapta.)*

TRIBUNESCU: Domnule Sandu, a revedere! *(Iese prin dreapta.)*

SANDU: Cu plecăciune. *(În parte.)* Să vă văd cînd mi-oi vedea ceafa.

SCENA VI

ANTOHI, SANDU

(După ce au ieșit Clevetici și Trîbunescu, Antohi și Sandu se uită lung unul la altul.)

SANDU *(cu mâhnire)*: Antohi, Antohi, ce-ai pățit? Ce-i de capul tău? Ce păcat s-a legat de tine, frate?

ANTOHI: Așa-i, Sandule, că nu mă mai cunoști?

SANDU: Nu, pre legea mea!

ANTOHI: Ascultă-mă, Sandule. Toate cîte le vezi aci și cîte le auzi din gura mea trebuie negreșit să te mire și chiar să te mâhnească!... o înțeleg! Tu privești la mine și te întrebi de sînt tot eu, vechiul tău prieten, Antohi Zgîrcea, adică zgîrcitul cel mai nesățios de bani, care s-a lipsit în vreme de 30 de ani de cele mai mici mulțămiri ale lumei?... În adevăr; am fost un nebun toată viața mea, căci m-am chinuit zi și noapte pentru un copil nerecunoscător!... Ah, Sandule! numai Dumnezeu poate ști ce durere grozavă am simțit în sufletul meu cînd am cunoscut adevărul!... Frate!... eu îmi dam duhul, și el cînta, vînturînd galbenii din sipet!... Cînta de veselie, ticălosul, lîngă trupul tătîni-său!... O! Dumnezeule! cum de n-am murit atunci!...

SANDU: Ce spui, frate? Nu le știam astea...

ANTOHI: Nu le știai?... Apoi e bine să nu le mai știi, prietene, pentru că mi-ai da dreptate cînd ți-aș spune că, în desperarea ce m-a cuprins, de mai multe ori mi-a venit să mă-mpușc...

SANDU *(spăriet)*: Să te-mpuști, tu? Ferească-te Dumnezeu de-un păcat ca ăsta, că nu te-or îngropa la biserică! *(În parte, făcîndu-și cruce.)* Sărmanul! *Pater imon o en tis uranis...*

ANTOHI: Nu; m-am luptat cu ademenirea păcatului și păn-acum am scăpat de el; însă am luat o hotărîre care mă va răzbuna de ticălosul de Polidor...

SANDU: Care hotărîre?... Să nu fie iar vro nebunie?

ANTOHI: Judec-o însuși. Cînd mi-am deschis ochii la lumină am hotărît, deși cam tîrziu, poate, a începe

o viață nouă, a mă scalda în toate plăcerile lumești pân-a nu cădea în mormînt. Am vrut să gust mulțămirile luxului și, iată!... privește, Sandule... m-am căptușit cu stofe de matasă. Am dorit să cunosc fala ș-am închiriat doi trîmbițași, carii, pentru o sumă oarecare pe lună, îmi trîmbiță meritele ce nu le am în foaia lor, în *Gogoașa patriotică.*

SANDU: Cum? domnișorii ăia primesc simbrie? Scump te ții?

ANTOHI: Cam scump; dar, prin meșteșugul d-lor, am ajuns a fi o putere în țară. Laud sau batjocoresc cum îmi place și pe cine-mi place; însă mai mult batjocoresc pentru ca să-mi mai răcoresc veninul, căci simt o ură neîmpăcată în contra omenirei.

SANDU: Care cum s-ar prinde, te-ai făcut negustor de laudă și de ocară?... frumoasă marfă!

ANTOHI: Marfa cea mai prețuită, cea mai căutată la noi în ziua de astăzi.

SANDU: Și, bine... ce mulțămire afli în asemenea negustorie?

ANTOHI: Mulțămirea de a vedea ticăloșia omenirei sub toate formele.

SANDU: Mari sînt minunile tale, Doamne!... Și pentru o asemenea tristă plăcere ai dat mîna cu Clevetici și cu Tribunescu?

ANTOHI: Dar; ambiția și interesul lor mă slujesc cît se poate de bine. Clevetici, Tribunescu și eu alcătuim o treime nedespărțită, cu legătură între noi de a ne admira unii pe alții ca pe niște idoli, de a ne proclama oamenii cei mai cu cap, cei mai patrioți, cei mai necorupți din toată țara. Iar cît pentru ceialalți ce nu sînt din taraful nostru, îi stigmatizăm cu numele de procleți, vînzători, proști, moderați, strigoi, conservatori etc. Cum îți pare caraghiozlîcul ăsta, vere Sandule?...

SANDU *(în parte)*: Sărmanul! s-a cam smintit de cînd a fost bolnav!

ANTOHI: Așa-i că-mi cheltuiesc bine banii în folosul Patriei? Spune!

SANDU: De cheltuit văd că-i cheltuiești; însă nu pricep nevoia de a-i cheltui?...

ANTOHI: Nu pricepi?

SANDU: Nu.

ANTOHI *(serios)*: Pentru ca să nu rămîie nici o para lui Polidor, după moartea mea. Asta mi-i răzbunarea.

SANDU *(încremenit)*: Brece!

SCENA VII

ANTOHI, SANDU, MARTIN (vine din fund)

MARTIN: Cucoane Antohi...

ANTOHI: Ce este, Martine?

SANDU: Iaca pozna! Martin cu livrea?

MARTIN *(supărat)*: Păcate, cucoane Sandule. La bătrînețe m-am făcut paiaț!...

ANTOHI: Lasă, Martine, că așa e moda. Dar ce aveai să-mi spui?

MARTIN: Cucoane, a adus vinurile cele străine de la magazie... Iaca și socoteala.

ANTOHI *(cetind contul)*: Șampanie, *Bordeaux*, vin de Rin etc.... peste tot 240 de galbeni! *(Spăriet, în parte.)* 240 de galbeni pe vin!... eu, care toată viața mea n-am pus decît apă-n gură... de economie.

SANDU: 240 de galbeni pe vin prefăcut!... Nu cumva te-ai dat și la beție, Antohi?

MARTIN: Cine? boierul?... nu se află!... Dumnealui nici nu gustă vinul; dar prietenii d-sale chilesc vîrtos...

ANTOHI: Martine, ce zici tu? Să primim sticlele?

MARTIN: Ba eu socot, dacă m-ai asculta, să le trimitem înapoi.

ANTOHI: Fie!... Spune negustorului că nu-mi trebuie. *(În parte.)* O economie de 240 de galbeni.

SANDU: Bravo, Antohi!... Așa mai vii de-acasă. Începusem a crede că ești mai risipitor decît însuși Polidor.

ANTOHI: Polidor!... Martine, pune sticlele la pivniță și spune negustorului să mai aducă pe-atîtea.

SANDU: Ce faci, Antohi?

ANTOHI *(încet, lui Sandu)*: Scad 480 de galbeni din averea mea, ca să nu-i găsească Polidor.

SANDU *(cu mirare)*: Breee!

MARTIN *(ducîndu-se)*: Sărmanul boier!... Mai bine nu se mai deștepta!

SCENA VIII

ANTOHI, SANDU, CONTESA; mai pe urmă, MAIORUL

CONTESA *(viind din dreapta)*: *Peut-on entrer?*

ANTOHI *(mergînd înaintea contesei)*: Doamna contesa!... poftim, mă rog, poftim... Vere Sandule, adă un fotoliu.

CONTESA: *Merci,* nu vă derangeați... Am venit să-ți zic *un petit bonjour, mon cher* Antohi.

ANTOHI: Sărut mînele.

CONTESA: Și să te rog ca să mă ajuți la o faptă bună. Știu că ești generos și chiar *gentilhomme* de maniere deși nu te cobori dintr-o familie...

ANTOHI: Nu, slavă Domnului!... încă nu m-am coborît din ceea ce sînt.

CONTESA: *À la bonne heure!* Iată pentru ce vreu să te rog. Facem o loterie în folosul copiilor lepădați și am crezut că d-ta vei fi cel întîi a subscrie.

ANTOHI: *Pardon,* cucoană; nu dau nici o para.

CONTESA: *Comment?*... D-ta, care ai înființat o casă de orfanotrofie, refuzi a lua parte la o binefacere!...

ANTOHI: Refuz.

CONTESA: A!... nu mă așteptam la un asemenea răspuns. Fiul d-tale, Polidor, s-a arătat mai *aimable;* a luat 10 bilete.

ANTOHI *(în parte)*: Polidor! *(Către contesa.)* Am glumit, doamna mea. Binevoiți a-mi da 50 de bilete. Cîte cît e biletul?

CONTESA: Cîte un galben... Bravo!... *mon cher* Antohi, *vous êtes charmant.* Iată biletele.

ANTOHI: Mulțămesc... Iată banii. *(Dă contesei un fișic de 50 de galbeni; în parte.)* 50 de galbeni mai puțin în clironomie.

CONTESA *(luînd banii)*: *Merci, vous êtes un brave homme... (Îi dă mîna.) Au revoir.*

ANTOHI: Sărut mînele. *(Sărută mîna contesei.)* Nu uitați, doamna mea, că astăzi mîncăm împreună aci.

CONTESA: *Comment donc! (Ajungînd la ușa din dreapta, se oprește.) À propos...* uitasem. Mai am un comision pentru d-ta.

ANTOHI: Poronciți.

CONTESA: Știți cu cine-am venit păn' la poartă?

ANTOHI: Cu cine?

CONTESA: Cu maiorul, socrul lui Polidor.

ANTOHI *(rece)*: A!

CONESA: Maiorul dorește foarte mult să se întîlnească cu d-ta ca să-ți vorbească într-o chestie serioasă; dar n-a vrut să între fără a fi autorizat de stăpînul casei.

SANDU: Da de ce?... Ești certat cu maiorul, vere Antohi?

CONTESA: Sînt în delicateță amîndoi din ziua cununiei lui Polidor... nu știu din care pricină.

SANDU *(în parte)*: Înțeleg.

CONTESA: Să-i fac semn să vie sus?

ANTOHI: Poftiți-l... însă vă rog să-i spuneți că-l aștept în cabinetul meu. *Adieu,* contesă. Vină, Sandule. *(Se închină și intră cu Sandu în stînga.)*

CONTESA *(rîzînd)*: *Quel original! (De pe pragul ușii din dreapta face semn afară și cheamă pe maiorul.)* Pst, pst, *major.*

MAIORUL *(afară)*: *Cito?*

CONTESA: Vină sus...

MAIORUL: unde-i *dvorenin* Antohi?

CONTESA: În cabinetul său... Întră colo.

MAIORUL: *Haraşo... merci, chère comtesse. (Merge ţeapăn spre uşa din stînga.) Paidiom...*

SCENA IX

CONTESA, ISCHIUZARLIU (cu chef)

CONTESA *(singură)*: Ce conversaţie să aibă oare împreună?... Negreşit asupra lui Polidor, căci tatăl său nu i-a dat nici o para de cînd l-a însurat, ba încă nici a vrut să-l mai vadă... Numai de nu s-ar apuca la ceartă... Îmi vine să stau ca să aflu rezultatul... *(Se pune pe un fotoliu.)*

ISCHIUZARLIU *(clătinîndu-se puţin pe picioare)*: A! m-am săturat cît şeapte! Am mîncat, am băut... Să-mi fie de bine!

CONTESA: Ce văd? Tachi!

ISCHIUZARLIU: Iaca şi contesa mea! *(În parte.)* Să te văd acu, Ischiuzarliule, dacă eşti ischiuzar.

CONTESA *(cu sentiment)*: Tachi?

ISCHIUZARLIU *(asemenea)*: Irino...

CONTESA: Am să-ţi fac reproşuri...

ISCHIUZARLIU: Pentru ce?

CONTESA: Ai început a mă negligea. N-ai venit de trei zile la mine, şi eu te-am aşteptat cu nerăbdarea unei inimi înfocate. Ah! cînd ai şti cît am plîns singură!

ISCHIUZARLIU: Zău, Irino? ţi-a fost dor de Ţăchiţă?

CONTESA: Şi tu în timpul ăsta poate alergai prin mahalale?

ISCHIUZARLIU: Eu?... A! Irino! cum poţi să-ţi închipuieşti asemenea bazaconii? Nu mă cunoşti, se vede...

CONTESA: Ba te cunosc, te prea cunosc, din nenorocire!... de-aceea am avut slăbiciunea a te distinga într-o mulţime de tineri carii ar fi fost flataţi de amorul meu.

ISCHIUZARLIU *(în parte)*: Auzi, baba? *(Tare.)* Norocul meu a fost să fiu iubit între toţi!... dar, decît m-ai mustra, mai bine m-ai plînge, Irino!

CONTESA *(cu îngrijire)*: Ai vro supărare, *mon chéri?*

ISCHIUZARLIU *(oftează)*: *Oui, ma chérite.*

CONTESA: Spune-mi-o mie, *cher* Bibi... Vin-încoaci de-mi spune necazul ce ai... *(Ischiuzarliu se pune pe canapeluță la picioarele contesei.)* Știi că eu vreu să fiu providența ta.

ISCHIUZARLIU *(cu dragoste)*: Ești adorabilă, Irino!... A! cîți tineri ar vrea să fie-acum în locul meu!...

CONTESA *(astupîndu-i gura cu mîna)*: Taci, berbantule...

ISCHIUZARLIU: Lasă-mă să te sărut macar numai o dată.

CONTESA *(sculîndu-se turburată)*: Ba nu, nu aici, că ne-a surprinde cineva. Menajează pudoarea mea, Tăchiță, dacă mă iubești.

ISCHIUZARLIU *(în parte)*: Slavă Domnului c-am scapat!... *(Tare.)* Nu vrei, porumbo?

CONTESA: Nu aici... dar lasă polisoneriile și-mi mărturisește supărările ce ai.

ISCHIUZARLIU: Ah! am jucat aseară cărțile cu Polidor ș-am perdut 50 de galbeni.

CONTESA: Și?...

ISCHIUZARLIU: Și n-am de unde să-i plătesc... O datorie de onoare!... îmi vine să turbez de desperare.

CONTESA: Taci din gură că mă înfiorezi... *(Dîndu-i un fișic.)* Ține, iaca banii, Tachi; du-te de plătește.

ISCHIUZARLIU *(în parte, luînd banii)*: *Pil! (Tare.)* Ah! contesă!... Irină!... ai o inimă de crăiasă și meriți respectul generațiunii.

CONTESA *(cu sentiment)*: Ba sînt numai o biată femeie care iubesc și vreu să fiu iubită.

ISCHIUZARLIU: Iubită ești și vei fi... Lasă-mă să te sărut.

CONTESA: Fie!... Fă degrabă să nu ne vadă cineva. *(Întinde obrazul.)*

ISCHIUZARLIU *(în parte)*: Am pățit-o! curagiu, Tachi... *(O sărută.)*

SCENA X

CONTESA, ISCHIUZARLIU, SANDU

SANDU *(ieșind iute din stînga, se oprește văzînd sărutatul)*: Iaca pozna!

CONTESA: *Ah! mon Dieu! je suis compromise! (Fuge prin dreapta.)*

SANDU *(în parte)*: Și babele se dau în dragoste! Unde mergem? ba nu, vă-ntreb...

ISCHIUZARLIU: Ce e?... Ce? *(Se întoarce și vede pe Sandu.)* Cuconul Sandu?

SANDU: Frumos! Un tînăr de 25 de ani ibovnicul unui *pol veac.*

ISCHIUZARLIU: Ha, ha, ha! D-ta ai spăriat porumbița de-a fugit?

SANDU: Ce demoralizație! De-acum nu-i departe potopul.

ISCHIUZARLIU: Știi că te găsesc nostim, cucoane *ton patera!*... Te miri de-un lucru simplu și firesc.

SANDU: Auzi?... lucru firesc, să te ciugulești cu Pupăzambergoaia?

ISCHIUZARLIU: Ha, ha, ha! Nu-nțelegi, boierule, că Irina e pentru mine o moșie cu venit sigur?... Eu nu sînt decît un arendaș cu capital de 25 de ani.

SANDU: Și moșia ce esploatezi se numește Scandaloasa!

ISCHIUZARLIU: Așa s-a fi numind prin satul d-tale, pe la Prosteni.

(Se aude în apartamentul lui Antohi ceartă mare.)

ANTOHI *(în odaia de alături)*: Nu vreu să-i dau nici o para frîntă.

MAIORUL *(idem)*: *Niet?*

ANTOHI *(idem)*: Nu.

ISCHIUZARLIU: Ce s-aude?

SANDU: Maiorul și Antohi se ceartă împreună. Hai să-i despărțim. *(Sandu și Ischiuzarliu trec spre ușa din fund.)*

SCENA XI

SANDU, ISCHIUZARLIU, ANTOHI, MAIORUL

MAIORUL: A! d-ta nu părinte, d-ta duşman la Polidor.

ANTOHI: N-am să-ţi dau socoteală d-tale.

MAIORUL: Ba dai socoteala. Eu silesc la d-ta. Polidor însurat cu Maşa. Eu dat fata pentru că crezut Polidor cu stare. A! d-ta înşelat la mine.

ANTOHI: Ian ascultă, domnule; te poftesc să-ţi măsori vorbele.

MAIORUL: *Niet*, nu masuram. D-ta înşelat la mine! D-ta spus la mine: *Brat Ivan*, facem cuscri la noi? — Eu respuns: *Haraşo, brat* Antohi, facem. — D-ta zis: Davai mîna cu mine, *brat Ivan*. — Eu respuns: Bucuros, *brat* Antohi!... şi batut mîna împreună.— Pe urmă eu întrebat pe d-ta: Cît dai zestre lui Polidor? — D-ta fagăduit dai tot, şi nu dat nimic!... Dumneta nu pravoslavnic.

ANTOHI: Chiar aşa să fie. Nu vreu să dau nimică... m-ai înţeles?... După moartea mea, Polidor a avea tot ce-a găsi.

MAIORUL: *Ma* nu gasi el nimic. D-ta pus pe cheltuieli. D-ta destrămat, berbant.

ANTOHI *(mîniindu-se)*: Maiorule, mă batjocoreşti în casa mea? Ia seama să nu te-arunc pe fereastă.

MAIORUL *(furios)*: Pe mine?... Eu, maior! eu fost la Braila! eu fost ranit! Eu nu tem la d-ta.

ANTOHI: Te temi ori nu... ieşi afară, c-acuş întru într-un păcat...

MAIORUL: *Cito* pacat? *Cito* pacat?... D-ta bătrîn nebun.

ANTOHI *(voieşte să s-arunce asupra maiorului)*: Ei! ţi-oi arăta eu, podanule...

MAIORUL: Podan? eu podan!... *(Voieşte să s-arunce asupra lui Antohi.) Ah! ti şelma!*

SANDU *(oprind pe Antohi)*: Antohi, vină-ţi în simţiri.

ISCHIUZARLIU *(oprind pe maiorul)*: Maiorule, linişteşte-te...

ANTOHI: Lasă-mă, frate, să-l învăţ eu... *(Îl apucă tusa.)*

MAIORUL: *Niet, niet,* liniştește. Eu vrem mancam la dinsul.

SANDU: Da vă faceți de rîs, pentru numele lui Dumnezeu! că sînteți bătrîni.

MAIORUL: *Haraşo!...* eu stapînim la mine, *ma* despartim pe Maşa de Polidor... Auzit d-ta?

ANTOHI: Du-te dracului cu Polidor cu tot!... Să nu mai aud de voi. *(Tuşeşte.)*

MAIORUL: Tu mergi la dracul!... Eu mergem la decasterie!... *Paidiom!... brat* Ischiuzarlovici, vină cu mine... *(Pe pragul uşei din dreapta.)* Punem eu la tine minte, *şelma!... (Iese cu Ischiuzarliu.)*

ANTOHI *(tuşind)*: *Paşol,* crapusnoiule!... Auleu! că rău m-a tulburat! *(Se aruncă pe canape.)* Iar m-a apucat tusa... Vere Sandule, mergi, te rog, de caută pe doftorul şi mi-l trimite. *(Se vaietă.)*

SANDU: Vere Antohi, pune să-ți facă un ceai de gutui, că-i bun de tusă... cu puțin candel.

ANTOHI: Aş!... Doftorii băbeşti! Du-te, Sandule, unde-ți spun eu, şi nu uita să vii la masă.

SANDU: Mă duc, vere Antohi; dar, crede-mă, ceaiu de sîmburi de gutui e minunat. Am avut un unchi care-a băut tot ceai de ăsta păn-a murit. *(Iese.)*

ANTOHI *(singur)*: Toate supărările-mi vin de la ticălosul cel de Polidor!... E destul numai s-aud pronunțînd numele lui, pentru ca să mi se amărească sufletul... *(Înduioşîndu-se.)* O! Dumnezeule!... un copil crescut cu atîta dragoste, cu atîta cheltuială!... *(Plînge.)* Ce n-am făcut pentru el?... Ce nu i-aş fi dat?... avere, viață, tot!... Şi chiar acum... ce-i slăbiciunea omenească!... chiar acum, după crunta lovire ce-am primit de la el, mă simt cîteodată că mă trage inima spre dînsul!... Îmi vine să-l chem, să-l strîng în brațe, să-l desmierd ca mai înainte... *(Sculîndu-se.)* O!... nu!... ar fi în stare să mă muşte de inimă cînele!... Nici să-l văd, nici s-aud de el cît oi trăi...

SCENA XII

ANTOHI, DOCTORUL (intră prin dreapta)

ANTOHI: A! doftore, bine-ai venit!

DOCTORUL: M-am întîlnit în stradă cu domnul Sandu Napoilă și mi-a spus...

ANTOHI: Dar; eu l-am rugat să te poftească ca să treci pe la mine.

DOCTORUL: Este cineva bolnav în casă?

ANTOHI: Doftore... Privește în fața mea.

DOCTORUL: Pentru ce?

ANTOHI: Spune-mi drept de crezi că mai am vro șease luni de trăit?

DOCTORUL *(zîmbind)*: Ba și șease ani, dacă vei urma un regim regulat.

ANTOHI *(în parte, cu bucurie)*: A! slavă Domnului! Am vreme să mă ruinez.

DOCTORUL: V-am mai spus-o, cucoane Antohi; după boala din care ați scăpat, trebuie la vîrsta d-voastră să vă păziți de emoțiuni tari și de...

ANTOHI: Bine, bine; să lăsăm vorba asta. Spune-mi cum merge casa de orfanotrofie ce am instituit amîndoi?

DOCTORUL: Merge de minune. Am păn-acum vro 20 de copii carii prosperă ca niște flori și carii, cînd vor ajunge în vîrstă, te vor binecuvînta pe dumnea-voastră, binefăcătorul lor.

ANTOHI: M-or binecuvînta pentru c-am dat ajutor casei o sumă de 4 000 de galbeni?... Nu te înșela a crede una ca aceasta, doftore. Ei m-or blăstema poate, că astfel e omenirea! Recunoștința e o simțire dușmănească, un soi de bir nesuferit pe care puțini oameni vreu a-l plăti.

DOCTORUL: A! cucoane Antohi, sînteți mizantrop.

ANTOHI: Sînt și am dreptate să fiu, după ceea ce-am pățit. Nu mă mai încred în lighioanele aste fățarnice ce se numesc oameni. Cînd sînt mici, te necăjesc; cînd sînt mari te înșeală.

DOCTORUL: Cu toate aceste, ați făcut o faptă omenească instituind o casă de orfani. Vedeți că nu sînteți tocmai așa de rău precum vreți a vă arata.

ANTOHI: Nu-ți închipui cai pe pereți, dragul meu. Știi d-ta pentru ce-am dat 4 000 de galbeni și pentru ce am de gînd să mai dau o mie? Pentru ca să nu se mai întîmple nici unui creștin să culeagă, ca mine, la ușa unei biserici, un șearpe cu chipul de copil.

DOCTORUL: Oricum să fie, fapta dumnevoastră este una din cele mai demne de laudă.

ANTOHI: N-am sete de laudă, am sete de răzbunare! Vină, doftore, să-ți dau și rămășița banilor, ca să împlinim suma de 5 000 de galbeni. Hai în cabinetul meu! *(În parte.)* 5 000 de galbeni mai puțin în clironomia lui Polidor!... *(Intră în stînga cu doctorul.)*

SCENA XIII

RUFINESCU, RUFINEASCA (vin prin dreapta)

RUFINESCU: Da vină, *mon ange!* întră, nu-ți fie rușine, că doar facem o vizită unui amic.

RUFINEASCA *(întrînd)*: Ce idee ai avut, *mon chéri,* ca să vizităm pe d-nul Antohi?

RUFINESCU: O idee prea simplă și nevinovată. Domnul Zgîrcea e un amic vechi, un om cumsecade și *bon vivant.* El dă mese mari, baluri, și sînt încredințat că a fi prea măgulit de a vedea în saloanele sale o floare tînără și rară ca *mon doux trésor.*

RUFINEASCA *(cochetînd)*: Ei! *mon bijou,* nu-mi face complimente.

RUFINESCU: Ba nu, zău! D-nul Antohi e amator de tot ce-i frumos. E galant, generos, și poate chiar să mă împrumute cu ceva bani la nevoie... Trebuie menageat, mai cu seamă că am perdut aseară la cărți.

RUFINEASCA: Iar ai perdut?

RUFINESCU: *Guignon,* soro!... am perdut pînă și mobilele salonului.

RUFINEASCA: Mobilele mele?... și cine le-a cîștigat?

RUFINESCU: Hoțul cel de Duducescu.

RUFINEASCA: Așa ți se cade, dacă-l mai primești prin casă... un tînăr lipsit de orice moral, care te împrumută dimineața cu bani și seara ți-i ia în cărți... Eu una i-am hotărît să nu-i mai calce piciorul în budoarul meu.

RUFINESCU: Zău?... și de ce, *mon adorée?*...

RUFINEASCA: Pentru că-i un ștrengar ce compromite femeile. Azi face curte uneia, mîne alteia. Acum s-a înamorat de doamna Polidor... *(În parte, cu mînie.)* Berbantul!

RUFINESCU: Bine-ai făcut, *cher âme!*... Cu toate că eu, știi mata, nu-s barbat tiran, nu-s zuliar... Îmi place, din contra, să te văd că petreci cu toate mulțămirile...

RUFINEASCA: Te știu...

RUFINESCU: Dar, precum zici, dragă, foarte înțelept, societatea unor tineri e cam... compromitantă cîteodată, pentru că tinerii sînt lăudăroși... nu-s discreți. Eu, de-aș fi femeie, aș prefera de-o mie de ori mai mult adunarea și chiar curtea barbaților mai în vîrstă... pentru că cel mai mic favor e prețuit de dînșii precum merită... Ei sînt gata a face jertfele cele mai mari pentru a dobîndi o ochire dulce, o zîmbire grațioasă, o...

RUFINEASCA *(în parte)*: Pricep unde-i bate gîndul.

RUFINESCU: Iaca, de esemplu, cuconul Antohi. Ce om convenabil! Ce suflet delicat! El e în stare s-arunce mii de galbeni pe fereastă, pentru ca să facă mulțămire persoanelor ce iubește.

RUFINEASCA: Zău? E astfel de generos și galant?

RUFINESCU: Singurul defect ce are e că nu-l trage inima cătră sexul frumos.

RUFINEASCA: Bătrînețea...

RUFINESCU: Bătrînețea ar fi, din contra, un motiv mai mult pentru a face nebunii, judecînd după toți bătrînii carii îi vedem schimbați în fluturi ologi; dar se vede că sexul frumos nu poate avea destulă influință asupra minții lui cuconu Antohi.

RUFINEASCA: Ha, ha, ha! Eu cred că nici o femeie n-a vrut să-și bată capul cu o asemenea conchetă.

RUFINESCU: Te înșeli, *mon trésor*. Eu cunosc vro două destul de frumușele care s-au cercat a-i găsi cheia inimei și a sipetului... însă n-au izbutit.

RUFINEASCA: Or fi fost proaste. *(În parte.)* Cînd aș vrea...

RUFINESCU: Proaste? nicidecum!... dar, vezi tu, Bibi, inima lui Zgîrcea e ca turnul Malacofului; trebuie un meșteșug mai deosebit ca să-l ia cu asalt.

RUFINEASCA *(în parte)*: Îmi vine să cerc.

RUFINESCU: Și generalii cei dibaci sînt rari.

RUFINEASCA: Cîte sute de galbeni îți trebuie, *mon chéri?*

RUFINESCU: 400, *mon ange*.

SCENA XIV

RUFINESCU, RUFINEASCA, ANTOHI, DOCTORUL

ANTOHI *(fără a vedea pe Rufineasca)*: Banii ți i-am numărat, doftore; acum mergi degrabă de cumpără cele trebuincioase pentru institutul orfanilor.

DOCTORUL: Mă duc, și vă mulțămesc din partea lor.

ANTOHI: Păstrează mulțămirile pentru d-ta! Adio!

DOCTORUL: A revedere! *(Întorcîndu-se.)* A! Doamna Enăchița?

ANTOHI: Ce văd?... cucoana Enăchița cu barbatul dumisale? Ce întîmplare fericită!

RUFINESCU: Trecînd pe la poarta casei d-tale, am dorit să te văd, cucoane Antohi, și am luat îndrăzneală a întra cu soția mea.

ANTOHI: Cuconiță, dați-mi voie să vă sărut mînele pentru o vizită atît de plăcută și neașteptată. *(Îi sărută mîna.)* Poftim, vă rog, de ședeți. *(O aduce pe canape.)* Martine, adă dulcețî.

RUFINEASCA: Nu vă supărați, cucoane Antohi, că acum am luat.

ANTOHI: Ce să fac ca să vă dovedesc mulțămirea mea? A!... *(Scoate din buzunar o cutie cu bomboane.)*

Cred că nu veți refuza bomboane de Paris. Îs dulci și plăcute ca și d-ta, cuconiță... *(Dîndu-i cutia.)* Poftim, vă rog.

RUFINEASCA: Sînteți foarte amabil. *Merci. (Ia cîteva bomboane.)*

ANTOHI: Cucoane Rufinescule, nu doriți?

RUFINESCU: Eu vă mulțămesc; nu obicinuiesc, că mă dor dinții.

ANTOHI: Da, te rog, macar una... Ian să-ți aleg eu pe plac. Iaca un melc de zahar.

RUFINEASCA: Ha, ha, ha! Un melc? are cornițe?

ANTOHI: Ba nu; le-a ascuns, șiretul.

RUFINESCU: Ha, ha, ha! Altul s-ar supăra în locul meu.

DOCTORUL *(încet)*: Dar d-ta ești deprins cu glumele, așa-i?... Ha, ha, ha! *(Iese prin dreapta.)*

RUFINESCU: Ce vrei să zici, doctore? *(În parte.)* E mucalit doctorul!

RUFINEASCA: Cucoane Antohi, văd cu mare mulțămire că acum sînteți bine de tot.

ANTOHI: Slavă Domnului! mă simt sănătos.

RUFINEASCA: Îmi aduc aminte din ziua nunții domnului Polidor. Erai grozav de bolnav.

ANTOHI *(trist)*: Așa!... N-a vrut Dumnezeu să mor atunci.

RUFINEASCA *(privind galiș la Antohi)*: Și bine-a făcut!

RUFINESCU: Dumnezeu știe ce face, căci acum pare că ești întinerit de 20 de ani. Nu-i așa, *mon ange?*

RUFINEASCA: Doar nu e bătrîn cuconul Antohi ca să aibă nevoie de întinerit.

ANTOHI: Eu, cuconiță?... sînt din vremea potopului.

RUFINEASCA: Nu zice asta, c-oi crede că ești un berbant.

ANTOHI: Pentru ce?

RUFINEASCA: Pentru că potopul a fost trimis ca să înece berbanții de pe timpul lui.

RUFINESCU *(rîzînd)*: *Charmant! charmant!* Cucoane Antohi, a d-tale-i grădina asta?

ANTOHI: A mea.

RUFINEASCA: Prea frumoasă! *(Privind prin geamuri.)* Ai și o seră, mi se pare?

ANTOHI: Dar.
RUFINESCU: Îmi dai voie să mă duc ca să culeg o floare pentru Enăchița?
ANTOHI: O floare, nu-ți dau voie; dar un buchet întreg...
RUFINEASCA: Ești foarte galant, cucoane Antohi.
RUFINESCU: Ce-ți spuneam eu, *mon trésor?*
ANTOHI: Ce-i spuneai?
RUFINESCU: Întreab-o pe dînsa. Eu mă duc în seră. *(Iese prin dreapta.)*

SCENA XV

ANTOHI, RUFINEASCA

(Mică tăcere. Antohi e foarte jenat de a să găsi singur cu Rufineasca.)

RUFINEASCA *(în parte)*: Îi genat moșneagul, ca un tînăr de 18 ani.
ANTOHI *(în parte)*: Ce dracul am de mi-am perdut cumpătul?
(Rufineasca oftează.)
ANTOHI: Oftezi, cuconiță?
(Rufineasca iar oftează.)
ANTOHI: Vrei să chem pe barbatul dumitale?
RUFINEASCA *(în parte)*: Iaca prostul! *(Tare.)* Ba nu, cucoane Antohi, nu te supăra.
ANTOHI: Apoi dar, spune-mi drept, ai vro supărare?
RUFINEASCA: Ba nu; nu baga de seamă... Mi s-a părut nu știu cum să mă găsesc deodată singură cu un străin...
ANTOHI *(în parte)*: Drăguța! *(Tare.)* Te-ai temut că te-a mînca moșul?
RUFINEASCA *(zîmbind)*: Mai știi?... Moș lupul mănîncă oița...
ANTOHI *(prinzînd la curagiu)*: Și bine face dacă oița e frumușică ca...
RUFINEASCA *(provocîndu-l)*: Ca cine?
ANTOHI *(cu sfială)*: Ca... oarecine. *(În parte.)* Mă prostesc văzînd cu ochii.
RUFINEASCA: Dar ce stai așa departe?... Te temi de mine?

ANTOHI: Eu, de d-ta?... *(Se pune pe canape aproape de Rufineasca.)* Vrei să glumești, cuconiță?

RUFINEASCA: Ba nicidecum... Am auzit că nu mă poți suferi.

ANTOHI *(cu mare mirare)*: Eu, pe d-ta? Cine-a putut născoci o bazaconie ca asta?

RUFINEASCA: Dar; mi s-a spus că mă găsești proastă, urîtă ca o stafie! Așa este?

ANTOHI: D-ta, stafie?... Dacă de-ar avea casa mea o stafie ca d-ta m-aș închide în casă și n-aș mai ieși, pre legea mea!

RUFINEASCA *(rîzînd)*: Vezi că ești din timpul potopului?... Bine te-am numit eu berbant!

ANTOHI *(cu dragoste)*: Te-ai mîniat?

RUFINEASCA *(privind galiș la Antohi)*: Gîci.

ANTOHI *(sărutîndu-i mîna)*: Am gîcit.

RUFINEASCA *(dîndu-i ușor o palmă în glumă)*: Ian vezi-l, vezi-l cît e de zburdalnic!

ANTOHI: Ba zi că-s nebun, că, zău, m-ai nebunit de tot!

RUFINEASCA: Și-ți pare rău?

ANTOHI: Îmi pare rău că n-am 20 de ani mai puțin în spinare.

RUFINEASCA: Pentru ce?

ANTOHI: Pentru ca să pot fi iubit de un îngeraș ca d-ta.

RUFINEASCA: N-ai nevoie de asta d-ta ca să placi unei femei de spirit.

ANTOHI *(sărutîndu-i iar mîna)*: Îngerașule!

RUFINEASCA: Adică o femeie iubește numai tinerețea într-un barbat? Nicidecum. Înainte de toate ea caută să găsească o inimă nobilă și delicată, o natură blîndă și generoasă, un suflet măhnit pentru ca să-l mîngîie prin iubirea ei.

ANTOHI: Apoi dar fii mîngîierea mea, Enăchițo; căci nime n-a suferit ca mine. Toată viața mea a fost întunecată. Lumineaz-o tu, în sfîrșit, c-o zîmbire, și mă jur să-ți fiu rob păn' la moarte.

RUFINEASCA: Ce-aud?... Mă iubești?

ANTOHI: Te iubesc ca un om care n-a iubit de cînd e.

RUFINEASCA: Și nu mă-nșeli?

ANTOHI: Nu! mă jur pe ce am acum mai scump în lume, pe ochișorii d-tale!

RUFINEASCA: Te-aș crede poate... dacă mi-ai da dovezi.

ANTOHI: Poronceşte. Ce dovezi vrei să-ți dau? Sînt gata la toate poroncele d-tale.

RUFINEASCA: Îmi vine să te cerc. Ce-ai zice dacă ți-aș propune o nebunie?

ANTOHI: Spune, care?

RUFINEASCA: Un voiagiu împreună la Paris!

ANTOHI: Un voiagiu?... bucuros! Cînd vrei să plecăm? Acum îndată?

RUFINEASCA: Ba nu, mîne... Primești?

ANTOHI: Din toată inima!... însă ce-a zice barbatul d-tale?

RUFINEASCA: Nimic; oi pretexta că-s bolnavă, și, cît i-oi lasa bani de jucat cărțile, a închide ochii.

ANTOHI: Așa?... de ăst tacîm e?... minunat!... Cît îi trebuie?

RUFINEASCA: Vro patru-cinci sute de galbeni... împrumut.

ANTOHI: O bagatelă... Deseară îi trimit banii, și mîne noi amîndoi plecăm.

RUFINEASCA: Noi doi... și un al treilea tovarăș.

ANTOHI *(îngrijit)*: Care?

RUFINEASCA *(cu dragoste)*: Amorul.

ANTOHI: Amorașule! *(O sărută cu foc.)*

(Rufinescu s-aude tușind afară.)

RUFINEASCA: Ia seama că vine barbatul meu.

ANTOHI *(sculîndu-se de pe canapé, în parte)*: Știe să tușească la vreme, puștiul!

SCENA XVI

ANTOHI, RUFINEASCA, RUFINESCU (aducînd un buchet de flori)

RUFINESCU: Iaca și buchetul, *mon trésor*, un buchet vrednic de d-ta!... numai camelia și flori de portocală, amblema nevinovăției.

RUFINEASCA: *Merci, mon chéri.*
ANTOHI *(în parte)*: Are și apropo, galantomul.
RUFINEASCA: Ce frumos buchet! Păcat că nu-i vreun bal!... ar face minunat efect.
ANTOHI: Dacă doriți, cuconiță, deseară dau înadins o soarea, cu condiție însă că mi-ți face mulțămirea, împreună cu domnul Rufinescu, a ședea astăzi aci la masă.
RUFINEASCA: Ești atît de amabil că nime nu te poate refuza.
ANTOHI *(în parte)*: M-a fermecat de tot porumbița! *(Strigă:)* Martine, Martine!

SCENA XVII

Cei denainte, MARTIN (vine din fund)

MARTIN: Aud, cucoane.
ANTOHI: Masa gata-i?
MARTIN: Gata; numai să vie musafirii.
ANTOHI: Mai pune două tacîmuri.
MARTIN: Ascult. *(În parte.)* Ian să vezi că o să hrănească tot tîrgu de-acum. *(Iese.)*

(Se aude în grădină zgomot de vocî.)

SCENA XVIII

Cei denainte, CLEVETICI, TRIBUNESCU, SANDU

TRIBUNESCU *(afară)*: Cer cuvîntul.
SANDU *(afară)*: Cere, că nu-ți dau nimic.
CLEVETICI *(la ușa din dreapta, poftind pe Sandu să între)*: Domnule conservator, poftim.
SANDU *(asemenea)*: După dumneata, domnule Gogoșescu.
TRIBUNESCU *(asemenea)*: Domnule Strigoi...
SANDU *(întrînd mînios)*: Ghidi, comunistule!
ANTOHI : Ce este, Sandule?... iar te sfădești cu frații mei cauzași?

SANDU: M-a întîlnitără, frate, la poartă și s-a legatără de mine ca boala de om sănătos.

TRIBUNESCU: A! Domnule conservator, această espresiune nu este parlamentară, e afară din uz.

SANDU: Afară din uz?... Ce mîncare-i aia?

ANTOHI: Apropo de mîncare; ne punem la masă?

SANDU: Ne punem, că mie mi s-a lungitără urechile de foame.

(Clevetici se apropie de Sandu și se uită la urechile lui.)

SANDU: Ce te uiți la urechile mele, domnule Gogoșilă?

CLEVETICI: Nimic; am vrut să constat cît s-au lungit de mult.

SANDU *(în parte)*: Ghidi, măscărici obraznic!

RUFINESCU: Ha, ha, ha!... E plin de duh domnul Clevetici.

RUFINEASCA: *Charmant! plein d'esprit!*

CLEVETICI *(închinîndu-se la Rufineasca)*: Doamna mea, mă confuzi...

SCENA XIX

Cei denainte, CONTESA, ISCHIUZARLIU (vin împreună prin dreapta)

CONTESA *(intră sprintenă)*: *Me voici!* Am venit numai într-un zbor.

ANTOHI *(mergînd înaintea ei)*: Ca o lebădă frumoasă.

SANDU *(în parte)*: Cu lebădoiul alăturea.

CONTESA *(dînd mîna Rufineascăi)*: *Bonjour, chère belle... (Încet.) Comment vont vos amours?*

RUFINEASCA *(încet)*: *Très bien, et les votres?*

CONTESA *(cu sentiment)*: *Il m'aime à la folie! (Privește în taină la Ischiuzarliu și oftează.)*

CLEVETICI *(închinîndu-se contesei)*: D-nă contesă, primiți omagele mele.

CONTESA *(cu mîndrie)*: A! d-ta ești?

CLEVETICI: Al d-voastră respectuos serv...

CONTESA: Spune-mi, mă rog, d-ta ai deschis *un magasin de haine* la noi?

CLEVETICI: *Magasin de haine?*... Doamna mea, asta franțuzește însemnează magazie de ură... și nu înțeleg...

CONTESA: Dar; am cetit chiar acum deasupra unei prevălii: *magasin de haine.*

CLEVETICI: Ați cetit, poate, *magazin de haine,* scris cu litere latine?

CONTESA: Nu știu; eu am cetit franțuzește și am gîndit la d-ta.

CLEVETICI *(lui Antohi)*: E furioasă baba pentru un articol în contra nobleței.

ANTOHI: Și de-aia te-a păcălit așa de frumos?

SCENA XX

Cei denainte, MARTIN

(Perdelele din fund se deschid și doi feciori aduc în scenă o masă bogată.)

MARTIN: Poftim la masă!

ANTOHI: A!... vere Sandule, dă brațul contesei. *(Apropiindu-se de Rufineasca.)* Doamna mea... *(Îi dă brațul.)* Domnilor, vă poftesc astăzi la masa de adio.

TOȚI: Cum de adio?

ANTOHI: Mîne plec la Paris.

SANDU: Tu la Paris, Antohi?... Unde mergem! unde mergem!

ANTOHI: Unde mergem?... la Paris!

(Contesa se așează la mijlocul mesei, avînd în dreapta pe Sandu și în stînga pe Ischiuzarliu. Antohi și Rufineasca ocupă capul mesei din stînga, Clevetici, Rufinescu și Tribunescu în față cu Antohi.)

TRIBUNESCU: Domnul Antohi, Mecenul nostru, ne lasă?... cer cuvîntul.

CONTESA: *Pardon,* îi vorbi după mine, domnule orator. Fiindcă amicul se duce din cercul nostru,

propun să începem masa și s-o sfîrșim cu un toast în sănătatea lui.

TOȚI *(ridicînd paharele)*: În sănătatea lui Antohi Zgîrcea!... Ura!...

(Cortina cade.)

ACTUL III

Teatrul reprezintă un salon elegant în casa lui Polidor, cu o ușă în dreapta, altă ușă în fund și a treia ușă în stînga, ce se deschide pe o scară care duce în grădină. Pe planul al 2-lea, în dreapta, o masă de cărți, gata, cu luminările aprinse. Pe planul I, în stînga, o canapea, alături, o mesuță și, în fund, o fereastă.

SCENA I

MAȘA *(scrie pe mesuță și din timp în timp își șterge ochii de lacrimi)*: Nu!... oricît de mare să fie dragostea mea pentru el, nu pot a-i împlini rugămintea... Să-i răspund dar cum mă sfătuiește cugetul, nu cum mă îndeamnă inima. *(Scrie și se oprește pe gînduri.)* El mă roagă să fug cu el în străinătate... O! Dumnezeule! ce vis frumos!... să fim împreună, singuri, fără nici o temere de a ne iubi!... Să văd realizat acel rai de fericire ce am dorit în taină!... *(Cu hotărîre.)* Nu, nu se poate, n-am curagiul să fac un asemenea pas... Mai bine mi-oi împlini datoriile mele!... mai bine-oi suferi ș-oi muri! *(Scrie plîngînd.)*

SCENA II

MAȘA, POLIDOR (intră prin fund și se apropie încet de femeia lui)

POLIDOR: Cui scrii, Mașo?

MAȘA *(tresărind)*: Barbatul meu!... *(Voiește să ascundă scrisoarea.)*

POLIDOR *(întinzînd mîna spre scrisoare)*: Nu ascunde scrisoarea, că știu către cine-i adresată. Sluga lui Duducescu așteaptă la portița grădinei.

MAȘA: Nu crede...

POLIDOR: Să nu cred?... *(Cu mînie.)* Să nu cred ce văd cu ochii? *(Smuncește scrisoarea.)*

MAȘA *(spăriată)*: Ce faci? *(Cade obosită pe canapé.)*

POLIDOR *(celind răpide)*: Frumos!... stil pasionat!... Eu sînt zugrăvit ca un tiran și Duducescu ca un înger iubit... *(Întorcînd scrisoarea.)* Ian privește!... O coală întreagă de fraze amoroase împrumutate din romane... Vrea să zică, doamna mea, viața d-tale e o robie crudă sub asprimea tiraniei mele? Ești o victimă interesantă ce cauți mîngîiere?... Așa este?

MAȘA *(ridicîndu-se cu demnitate)*: Vrei poate ca să ți-o spun eu însami în față?... Așa este!... De cînd m-am măritat cu d-ta, care ți-a fost purtarea cu mine? Purtarea unui om lipsit de orice delicateță...

POLIDOR *(cu mînie)*: Maşa! nu mă...

MAȘA: Ai cerut să-ți mărturisesc adevărul? Ascultă dar, căci, în fine, trebuie să-ți spun odată pentru totdeauna ce am pe inimă. Din ziua cununiei noastre te-ai arătat plin de patimi rele și nepăsător de soarta mea. Te-ai încungiurat de tovarăși cu carii petreci zilele și nopțile în desfrînări. Ți-ai prefăcut casa în cafenea, în tarabă de cărți, și după ce mi-ai perdut zestrea cu stosul, după ce m-ai înșelat de mi-ai luat toate juvaerele ca să le dai în cărți, ai ajuns a nu-ți mai putea ținea casa decît cu mijloace rușinoase, cu împrumutări de bani neplătite.

POLIDOR *(apucînd cu violință pe Maşa de braț)*: Taci, Maşa, taci!... nu mă înfuria...

MAȘA *(exaltîndu-se)*: Nu tac, chiar de mă-i ucide! N-am frică de moarte, după cîte-am suferit. N-am teamă de tine, ticălosule; căci oricînd oi privi drept în ochii tăi, vei fi silit să-i cobori de rușine!...

POLIDOR *(lăsînd brațul Mașei și depărtîndu-se)*: Ești o nebună!...

MAȘA: În adevăr sînt o nebună că m-am potrivit păn-acum sfaturilor unui om fără cuget! Am fost o nebună că nu ți-am pătruns gîndul cînd ai făcut toate chipurile pentru ca să mă împingi pe calea unor femei nefericite ce-și speculează tinerețele în interesul barbaților lor!

POLIDOR: Ce vrei să zici?

MAȘA: Mă înțelegi prea bine. Ai ajuns, sărmane! a fi perechea lui Rufinescu, și ai vrea să mă vezi urmînd pilda femeii lui, care acum mănîncă banii tatălui tău pe la Paris. De asta l-ai atras în casa noastră pe Duducescu!

POLIDOR: Ha, ha, ha! Nu te știam așa de iscusită!

MAȘA: Nici eu nu te știam atît de mîrșav!... Cînd ai perdut tot în cărți, ai aruncat ochii asupra lui Duducescu, ca asupra unui vînat sigur. El e tînăr, are avere... Ți-a plăcut dar a-l arunca în brațele mele cu condiție de a fi partaș în averea lui... Acesta ți-a fost planul? Prea bine... ai izbutit!... Ai voit bani drept plata onoarei? ai bani!... ce pretinzi mai mult?... Cere, că te-a milui Duducescu.

POLIDOR: Ești minunată cînd te mînii; dar ești o copilă, Mașo, o copilă orbită de dragoste... Uiți cu cine vorbești; uiți că te am în mîna mea; căci scrisoarea aceasta e o armă cu care m-aș putea răzbuna oricînd de vorbele... nebunești ce ai îndrăznit a-mi zice.

MAȘA: Răzbună-ți dacă vrei; mă aștept la toate din parte-ți.

POLIDOR: La toate?... și... la moartea lui Duducescu?

MAȘA *(îngrijită)*: Moartea lui?...

POLIDOR: Dar. Scrisoarea aceasta, această dovadă de relațiile criminale ce există între voi doi, îmi dă mie dreptul de a-l ucide, fără nici o considerație.

MAȘA *(spăimîntată)*: Pe dînsul?... dar el nu-i vinovat... Tu ești vinovat, că l-ai atras în casa ta cu plan de a-i întinde o cursă fatală.

POLIDOR: Oricare să-mi fi fost planul, Duducescu s-a atins de onoarea mea și trebuie să-mi răzbun.

MAȘA: Onoarea ta?... Tu vorbești de onoare?... Ce profanare!

POLIDOR: Fie!... cel puțin n-oi rămînea nerăzbunat.

MAȘA: Polidor, ar fi o crimă!

POLIDOR: Crimă pentru crimă, mă duc... *(Voiește să iasă.)*

MAȘA *(oprindu-l)*: Stăi!... Unde mergi?

POLIDOR: Merg să-l găsesc pe Duducescu și să-l pălmuiesc cu ravașul ăsta!

MAȘA *(apucîndu-l de braț)*: Stăi, pentru numele lui Dumnezeu!... Nu face asemenea scandal, că sîntem perduți cu toții!

POLIDOR: Ce-mi pasă!

MAȘA: Polidor... Polidor!... *(Cade în genunchi.)* Te rog în genunchi, nu te duce... Ucide-mă pe mine dacă vrei răzbunare... Iartă-l pe el!

POLIDOR *(respingînd-o)*: Nu sînt ucigaș de femei. *(Se îndreaptă spre ușa din fund.)*

MAȘA *(în genunchi, întinde mîinele spre Polidor)*: Iartă-l, iartă-l, de nu vrei să mor aci pe loc!

POLIDOR *(oprindu-se la ușă)*: Să-l iert?... fie!... însă cu o condiție.

MAȘA *(cu bucurie)*: A!... Ce condiție? spune... *(Se scoală.)*

POLIDOR *(apropiindu-se)*: Să te supui la toate voințele mele.

MAȘA: Mă jur că mă voi supune.

POLIDOR: Ascultă dar: Am o datorie de 800 galbeni, și terminul se împlinește mîne. Îmi trebuie bani.

MAȘA: Nu mai am nimic. Ai perdut în cărți tot ce-am avut.

POLIDOR: Îmi trebuie bani, îți zic! Scrie lui Duducescu să te împrumute.

MAȘA: Eu să primesc bani de la el?... niciodată!... Mai bine să mor!

POLIDOR: Nu vrei?... prea bine... Știu ce-mi rămîne de făcut.

MAȘA *(cu desperare, plîngînd)*: Apoi nu-nțelegi?... O! Doamne! cum să-i cer eu bani?... ar fi ca și cînd i-aș cere plată!... El ar avea drept să mă desprețuiască ca pe-o nenorocită care se vinde!... Nu pot, nu pot!... Pentru numele lui Dumnezeu! nu mă sili să mă fac de batjocură.

POLIDOR: Ei bine!... Văd că-l iubești și nu se cuvine să ceri lui bani... o înțeleg; însă ai putea face ca să mă ajute altul careva.

MAȘA: Altul? cum?

POLIDOR *(se apropie și-i zice încet)*: Cunoști pe banul Sandu Napoilă?

MAȘA: Prietenul părintelui d-tale?

POLIDOR: El e bogat, e bătrîn... și-o femeie cu puțină cochetărie îl poate lesne ameți...

MAȘA *(în parte)*: Ticălosul!

POLIDOR: El vine să ne vadă în toate zilele și negreșit că nu vine pentru mine.

MAȘA: Ce vrei să zici?

POLIDOR: Mă-nțelegi... Dacă te interesezi de viața și de amorul lui Duducescu, eu primesc a închide ochii; dar pretind ca numaidecît să dai astăzi un *rendez-vous* lui Sandu aci.

MAȘA *(indignată)*: Un *rendez-vous?* Eu! lui?

POLIDOR: Dar!... vei face cum vei ști, asta-i treaba d-tale. Iată cheia de la portița grădinei. Vreu să i-o dai ca să vie la mezul nopții în salonul acesta, pe ușa asta. *(Arată ușa din stînga.)* Vreu să-l primești cîteva minute prin întunerec.

MAȘA: Dar ce ai de gînd să faci?

POLIDOR: Eu știu.

(Un fecior intră pe ușa din fund.)

FECIORUL *(anunțînd)*: Cuconul Sandu Napoilă. *(Iese.)*

POLIDOR: El e! *(Către fecior.)* Poftește-l în salon. *(Mașei.)* Eu merg să mă ascund colea, după ușă, *(arată ușa din dreapta)* ca să ascult tot. Gîndește la Duducescu, dacă-l iubești. *(Intră în dreapta și lasă ușa puțin deschisă.)*

MAȘA *(cu desperare)*: O! Dumnezeule!... îmi vine să nebunesc! *(Cade pe canapé.)*

SCENA III

MAȘA, SANDU (intră prin fund)

SANDU: Sărut mîna, cuconiță.

(Mașa se închină.)

SANDU: Cum vă aflați astăzi? sănătoasă?

MAȘA: Mulțămesc.

SANDU: Dar Polidor unde-i?... A ieșit poate?

MAȘA: Așa mi se pare... Nu știu bine.

SANDU: L-am întîlnit azi-dimineață și m-a poftit pe astă-seară la ceai. Se vede că încă n-a venit nime. Eu sînt cel întîi.

MAȘA: Trebuie să sosească în curînd prietenii lui Polidor, că-i așteaptă masa de cărți cu nerăbdare.

SANDU: Stosul și laschernetul, petrecerea de modă a capitaliei.

MAȘA: Și ruina averilor.

SANDU: Bine zici, cuconiță!... Mare boală-i jocul cărților!... Lasă că barbații își perd stările și-și strică sănătatea; dar apoi ei se și fac *adiafori* de casa lor, de nevestele lor și chiar de copiii lor.

MAȘA: Adevărat.

SANDU: Ba nu, adică vă-ntreb, n-am dreptate?... Mai dăunăzi vorbeam cu un prieten vechi al meu, cu șatrarul Faraonescu, care a fost baș ciohodar...

MAȘA: Nu-l cunosc...

SANDU: Ghiță Faraonescu, cel ce și-a perdut starea în cărți jucînd faraonul... un om cu o casă de copii, carii au rămas muritori de foame din pricina lui.— Măi vere, i-am zis, un om ce pune în rizic pe o masă de cărți pînea copiilor săi nu-i nici creștin cu *hristoitie*, nici părinte bun, nici om cinstit.

MAȘA: D-ta nu joci niciodată, cucoane Sandule?

SANDU: M-a ferit Dumnezeu de stosuri și de faraoane! Tot ce *metahirisesc* cîteodată e concina sau măriesul... cîte două parale partida.

MAȘA: Ai dreptate, cucoane Sandule.

SANDU: Ba nu, zău, adică vă-ntreb?... Eu îmi știu rînduiala mea. De cărți și de femeile altora am jurat să nu mă leg niciodată, și, slavă Domnului! n-am căzut în ispită pân-acum.

MAȘA: Niciodată?

SANDU: Nici!... ba numai o dată, îmi aduc aminte, de mult. Cînd trăia bietul tatăl meu, Dumnezeu să-l ierte! mi se aprinseseră călcăile după o *nikokera* măritată, și-i scrisesem un ravaș în care o *poftoream* ca să se îndure de flacăra unui muritor; dar, închipuiți-vă, păcatul, cuconiță!... Cade ravașul, nu știu cum, în mîna tatii, și-mi trage răposatul o flacără pe spinare care mi-a pus minte pentru vecii vecilor...

(Ușa din dreapta se deschide încet. Mașa zărește pe Pclidor.)

MAȘA *(în parte)*: Ticălosul! e după ușă! *(Silindu-se a zîmbi lui Sandu.)* Zău, cucoane Sandule, dacă ți-ar da a înțelege o damă că... îi placi... asta nu ți-ar pricinui nici o mulțămire?

SANDU: Ei!... despre mulțămire nu zic, că doar om sînt și eu, nu-s tatar.

MAȘA *(în parte, cu durere)*: La ce rol sînt supusă!... *(Tare.)* Dacă, de esemplu, o inimă de femeie tînără și... frumușică... ar suspina de amor pentru d-ta... inima d-tale ar rămînea nesimțitoare?...

SANDU: Poate c-ar ofta și ea, mai știu eu? dar aș sili-o să tacă ca pămîntul.

MAȘA: Ai avea curagiul să-i înăduși dorințele?

SANDU: Le-aș înăduși, cum înădușă evreii pe cei carii mor.

MAȘA: Nu-mi vine să te cred... Cum se poate!... un om ca d-ta, în floarea vieței... căci nu-i fi avînd mai mult de 45 de ani?

SANDU: Pe-aproape; am împlinit 50 la Crăciun.

MAȘA: Un om ca d-ta, care ai toate calitățile pentru a face pe o femeie fericită, ai fi astfel de nepăsător la ademenirile amorului?... Ai închide ochii cînd o damă ar privi cu dragoste la dumneata?

SANDU *(uimit, în parte)*: Iaca... iaca!

MAȘA: Ai fi surd la vocea unei nenorocite care ți-ar mărturisi că te iubește!... *(În parte.)* O! Dumnezeule!

SANDU *(în parte)*: Ce vrea să zică?...

MAȘA: Și, în fine, te-ai face că nu înțelegi cînd ea, în delirul nebuniei sale, ți-ar declara că te așteaptă deseară aci, pe la 12 ore?... și ți-ar pune în mînă cheia portiței de la grădină? *(Se scoală turburată și lasă cheia în mîna lui Sandu.)*

SANDU *(încremenit pe canapé)*: Vai de mine!

MAȘA: Sss!... să nu afle nime... adio!... la 12 ore... pe portița grădinei... *(Iese prin dreapta, ascunzîndu-și obrazul de rușine și zicînd în parte:)* O! Dumnezeule, ce rușine!

SANDU *(singur)*: Sînt deștept ori visez?... Nevasta lui Polidor m-a îndrăgit pe mine!... m-a poftit să viu pe la mezul nopții aci!... Ce vrea să facă cu mine?... Iaca și cheia de la portiță!... Sandule, Sandule, fătul meu, deschide-ți ochii, că pare că nu-i lucru curat. *(Se scoală cu hotărîre.)* Mă duc să spun tot vărului Antohi care a sosit mai dinioare de la Paris și să mă sfătuiesc cu dînsul. Bree! vezi lucrul dracului!... Eu alergasem aci ca să dau de știre că s-a întors Antohi din călătorie, și tronc! mi se întîmplă și mie ca lui Iosif cu Putifaroaia... Hai la Antohi. *(Se întîlnește în fund cu Duducescu.)*

SCENA IV

SANDU DUDUCESCU (viind prin fund)

DUDUCESCU: Cu seara bună, cucoane Sandule!... încotro?... Nu șezi să petreci cu noi?

SANDU *(amețit)*: Nu, mă duc la Iosif... ba, vreau să zic la Putifar. *(Iese iute.)*

DUDUCESCU: Ce-a pățit bătrînul de vorbește într-aiurea? *(Rîzînd.)* A fi băut poate un păhăruț de Odobești mai mult. *(Viind în scenă.)* Dar unde-s oare stăpînii casei?... Tremur de grijă și nerăbdare așteptînd răspunsul Mașei... Dacă ar primi

să fugă cu mine peste hotar, toate sînt gata, şi paşaportul, şi trăsura... A! iată-i că vin.

SCENA V

DUDUCESCU, POLIDOR

POLIDOR *(cu amiciţie)*: Duducescule, aci eşti?... De mult ai venit? *(Îi dă mîna.)*

DUDUCESCU: Ba chiar acum; dar unde-i doamna Maşa?

POLIDOR: Scrie un ravaş... nu ştiu ce. Trebuie să vie îndată.

DUDUCESCU *(în parte, cu bucurie)*: A fi răspunzînd la ravaşul meu.

POLIDOR: Ei! Duducescule, îi tragem un stos în astă seară?

DUDUCESCU: Cum vei pofti.

POLIDOR: Ce-ţi pasă ţie? Ai un noroc orb... Ne-ai luat banii la toţi cu ridicata!... ba încă ţi-am rămas şi dator... Cît am să-ţi dau?

DUDUCESCU: Trei sute de galbeni din cărţi şi 500 galbeni împrumutaţi. Dac-ai putea, frate, să-mi plăteşti, m-ai îndatora prea mult, că oi să am mare trebuinţă de bani chiar mîne.

POLIDOR *(curmîndu-i vorba)*: Iaca şi Maşa. *(Merge spre uşa din fund.)*

SCENA VI

DUDUCESCU, POLIDOR, MAŞA

DUDUCESCU *(dînd mîna Maşei)*: Întrebam tocmai acum de d-voastră, doamna mea.

MAŞA: Am avut ceva de scris.

DUDUCESCU *(încet)*: Răspunsul la scrisoarea mea?

MAŞA *(încet, dînd un ravaş lui Duducescu)*: Iată-l.

DUDUCESCU *(luînd ravaşul)*: Eşti un înger!...

(Se aude afară vuiet de trăsură.)

POLIDOR: Ce s-aude pe scări?... Ne vin prietenii. *(Merge de deschide uşa din fund.)*

DUDUCESCU *(încet, Maşei)*: În astă noapte, la 12 ore, voi fi la poartă cu un *coupé* ş-oi da semnalul cu biciul vezeteului.

SCENA VII

DUDUCESCU, MAŞA, POLIDOR, MAIORUL, CONTESA, ISCHIUZARLIU

POLIDOR: Poftim, poftim! Ce-aţi întîrziet aşa de mult?

CONTESA: Maioru-i pricina.

MAIORUL: *A! niet, pardon.* Dumneta aşteptat pe Ischiuzarliovici.

CONTESA *(supărată)*: *Major, vous êtes un ours.*

MAIORUL *(rîzînd)*: *Excellent! très aimable, très aimable.*

CONTESA *(sărutînd pe Maşa)*: *Bonsoir, chère; votre père est agaçant.*

MAŞA: Auzi, *papa?*

MAIORUL: Auzim, *duşinca moia, ma* nu asudam. *(Privind împregiur.)* A! ceaiu gata?... masa de cărţi gata?... Eu cînd fost la Braila ranit, eu beut patru sacale de ceai cu rom, două ceai, două rom.

CONTESA: Şi n-ai murit?

MAIORUL: A! *niet* murit. La mine *zdarov! (Scoate din buzunar un glonte.)* Cînd lovit la mine plumbul ista, eu cazut jos strigînd: *zdrasti ciolovec!*

TOŢI: Acesta-i glontele?

MAIORUL: Da. Eu pastrat la dinsul ca un *souvenir.*

CONTESA: A! *cher major,* dă-mi-l mie să-l port ca un talisman.

MAIORUL: *Pardon, comtesse.* Eu dam pe dinsul Maşei ca un juvaer de familie.

MAŞA *(luînd glontele)*: *Merci, papa...* L-oi purta cu mine cît oi trăi.

MAIORUL *(sărutînd pe Maşa)*: *Duşinca moia!...* Bun suflet la tine!

ISCHIUZARLIU *(în parte)*: Bre! că anoşti mai sînt!

SCENA VIII

Cei denainte, RUFINESCU, DOCTORUL (viind din fund)

RUFINESCU: *Bonsoir*, Polidor... *(Dă mîna lui Polidor.)*
DOCTORUL *(închinîndu-se Maşei)*: Doamna mea...
MAIORUL: Bravo! Mai venit doi prieteni la stos... D-le doctor, d-ta nu cunoşti vro doftorie pentru vindecat de pagubă la stos?
DOCTORUL: Ba cunosc. Receta cea mai sigură este ca să nu joci stosul.
RUFINESCU: Te înşeli, doctore; receta pentru ca să nu păgubeşti este să cîştigi.
MAIORUL: A! bravo Rufinescu! Dumneta nu prost; *ma* de ce chemat la dumneata Rufinescu? d-ta italian?
RUFINESCU: Poate... Armoariile familiei mele poartă o cumpănă şi o spadă, semnele dreptăţii şi a biruinţei; iar deviza noastră franceză este: *Pèse et...*
MAIORUL *(curmîndu-l)*: *Et cetera...*

SCENA IX

Cei denainte, CLEVETICI, TRIBUNESCU (intră prin fund)

CLEVETICI: *Servus!*
TRIBUNESCU: Sănătate şi frăţie!
CLEVETICI *(apropiindu-se de Maşa)*: Doamna mea, al d-voastră devotat.
MAŞA: De mult nu v-am văzut, domnilor!... Ne-aţi uitat?
CLEVETICI: Incapabili, doamna mea, de a uita o cetăţeană ca dumnevoastră. Am avut o absenţă.
MAŞA: Din capitală?
TRIBUNESCU: Dar, doamnă. Ne-am dus în provincie ca să luăm parte la luptele eleptorale. Am voit să dejucăm intrigile conservatorilor şi, în conformitate cu articolul IV din anexă, să surprindem fraudele.

MAIORUL: *A! bonsoir, monsieur* Tribule... Spune la mine: fost lupta mare la alegere?

TRIBUNESCU: Luptă de principii, domnule Stacană, luptă de moarte!

MAIORUL: A! Dumneata nu fost ranit?

TRIBUNESCU: Nu; eu cu amicul meu Clevetici am fost aleşi deputaţi.

MAIORUL: Avut noroc. Eu cînd luptat la Braila, fost ranit de glontele acesta; *(arată un al doilea glonte)* *ma* eu tot *zdarov.*

CONTESA: *Comment!...* alt glonte?... ha, ha, ha! Maiorul a fost rănit de doi gloanţi tot într-un loc.

(Toţi rîd într-ascuns.)

MAIORUL: *Cito? cito? (În parte.)* Ce spus nebuna?

POLIDOR: Domnilor, ne perdem timpul cu vorba, şi masa de cărţi ne aşteaptă. Poftim.

TOŢI: Bucuros! *(Se duc şi se pun la cărţi, afară de: doctorul, Clevetici şi Tribunescu.)*

MAIORUL: *Haraşo!* începem războiul. A! *monsieur* Clevetici, *monsieur* Tribule, nu jucaţi?

TRIBUNESCU: Banii mei îi păstrez spre a-i consacra în serviciul cauzei, iar nu în serviciul stosului.

MAIORUL: *Excellent!...* A! Doamna contesa nu vine la masă?

CONTESA: Aş veni, *volontier,* dar rămîne Maşa singură. *(Merge la masă.)*

MAIORUL: *Niet;* Maşa cîntă la noi *une romance.*

MAŞA: *Pardon,* nu sînt dispusă ca să cînt.

TOŢI: O! Doamna mea, vă rugăm cu toţii... faceţi-ne plăcerea.

MAŞA: Mă iertaţi că, zău, nu pot în astă seară.

POLIDOR: Maşa, adă-ţi aminte că mi-ai promis mie să cînţi romanţa cea nouă de amor. Cîntă, dragă...

MAŞA *(în parte)*: O! Dumnezeule! de-abea mă pot stăpîni de plîns şi el mă sileşte să cînt!

POLIDOR: Dragă, începe mai degrabă, că stăm gata să te aplaudăm.

(Maiorul, Contesa, Polidor, Ischiuzarliu, Duducescu și Rufinescu joc stosul; Clevetici și Tribunescu se așează pe canape; doctorul aduce Mașei un caiet de muzică.)

MAȘA

(cîntă)

Ah! te iubesc, și drag mi-e de-a ți-o spune,
Ș-oricît de mult în lume voi trăi,
Tot voi să-ți spun, să-ți spun, dulce minune,
Că te iubesc și vecinic te-oi iubi.

CONTESA: *Charmant! délicieux!*
TOȚI: Minunat!

MAȘA

(cîntă)

Dar; te iubesc și-mi dau sufletul ție;
Căci pre pămînt și-n raiul îngeresc
Nu poate fi mai dulce armonie,
Ca glasul lin ce zice: te iubesc!

CONTESA: *Ah! Dieu! quelle expression!*
TOȚI: De minune!

MAȘA

(cîntă)

O! de-ar suna acuma pentru mine
Ceasul dorit al zborului ceresc,
Eu aș muri ferice lîngă tine;
Căci aș muri zicîndu-ți: te iubesc!

CONTESA: *Ah! je n'y tiens plus!* Trebuie să te sărut, Mașo. *(Merge de sărută pe Mașa.)*
TOȚI *(sculîndu-se de la joc)*: Admirabil!... Perfect! *Prekrasnai!* Ce voce frumoasă!...
DUDUCESCU: Am crezut că aud cîntînd un înger.
RUFINESCU: Și eu, doamna mea, o privighitoare!
TRIBUNESCU: Și eu... *aquila* romană!
MAIORUL: *No! haraşo, haraşo,* destul compliment. Punem iar la joc... Mașinca, gatești ceaiul.

(Jucătorii se pun iar la cărți. Un fecior duce un serviciu de ceai și-l depune pe mesuța de lîngă canape. Maşa se ocupă cu ceaiul, umple ceștele și le împarte.)

DOCTORUL *(apropiindu-se de Clevetici și Tribunescu, în timp ce jucătorii se pun la cărți)*: Domnilor, aș dori să am o esplicare cu d-voastră.

CLEVETICI: Cu noi?

DOCTORUL: Dar, domnilor.

TRIBUNESCU: În ce cestiune?

DOCTORUL: Într-o cestiune foarte serioasă, ce s-a ivit în jurnalul ce redigeați, în *Gogoașa patriotică.*

TRIBUNESCU: Sîntem gata, domnule, să dăm esplicațiunile ce veți dori.

DOCTORUL: Binevoiți a-mi spune... *(Vorbesc încet și discută cu foc.)*

MAIORUL: A! cine taie stos?

POLIDOR: Duducescu. El e *banquier-bașa.*

DUDUCESCU: Bucuros... *(Taie stosul. Ceialalți pontează.)*

MAȘA *(lui Tribunescu și Clevetici)*: Domnilor, nu poftiți o ceașcă de ceai?

TRIBUNESCU: Mulțămim, doamna mea. Principiile noastre liberale nu ne permit să bem asemene *licoare.*

MAȘA *(zîmbind)*: Nu sînteți prieteni cu chinezii, se vede?

DUDUCESCU: Stos!... *(Dă cărțile.)* Contesă, ați perdut; Polidor, ai perdut; domnule maior, ai cîștigat...

MAIORUL: *Prekrasnai! Paroli...* Mașinca, *davai* ceai la mine.

MAȘA: Iată, cum îți place, într-un pahar. *(Îi duce un pahar mare de ceai.)*

DUDUCESCU: Stos!... Rufinescule, ai perdut; Polidor, ai perdut; maiorule, ai perdut.

MAIORUL: *Sacrament!...* Mașinca, *davai* rom la mine.

POLIDOR: Ce goană!

TOȚI: D-apoi eu!

MAIORUL: Numai Duducescu avut noroc. A! Duducescu, de ce chemat la dumneta Duducescu?

DUDUCESCU: Pentru ca să mă-ntrebi dumneata.

MAIORUL: *A! haraşo! Excellent!...* Mașinca, *davai pandespan.*

(Jucătorii urmează partida lor. Masa ţcarnă ceai în tase şi feciorul le duce pe la musafiri.)

DOCTORUL *(urmînd discuţia)*: Nu-i vorba de convenţie, domnilor. Eu vă-ntreb: cine din dumneavoastră a scris un articol ieri în contra institutului de orfani ce este sub direcţia mea?

TRIBUNESCU: Cine? Eu, domnule! Am curagiul a o declara. Nu sînt de opiniune ca fiii românilor să fie crescuţi ca nisce plante sub oale de sticlă, pentru că acest fel de crescere *etufă* în generaţiunea fiitorului simţul libertăţii individuale.

DOCTORUL: Te-ai primi mai bucuros să vezi copiii lepădaţi pe uliţi, decît să-i ştii adăpostiţi într-un institut, unde să aibă îngrijirile trebuincioase?

TRIBUNESCU: Dar, domnul meu! Copilăria e ca un arbore june ce prosperă liber în aer, la soare, şi care se ofilesce în *seră*, în închisoare. Copiii românilor trebuie să fie lasaţi pe strade, pe cîmp, fără nici o privighere despotică, fără nici o deprindere de moliciune, pentru că numai astfel ei vor deveni cetăţeni liberi, tari, curagioşi, demni de a să bucura în viitor de principiile mîntuitoare *(răpide)* a libertăţii, egalităţii, fraternităţii, inviolabilităţii...

DOCTORUL *(întrerupîndu-l)*: Şi celelalte... Prea bine; asta-i opinia d-tale?... o respectez, oricît să fie ea de greşită; însă pe lîngă espunerea acestor principii în foaia d-voastră, ai mai adăogat şi următoarele reflexii, care mă privesc pe mine personal. *(Scoate o foaie şi ceteşte.)*

(Jucătorii lasă cărţile şi ascultă.)

DOCTORUL *(cetind)*: „Noi conchidem acest articol angajînd pe guvern de a pune capăt şarlatanismului interesat a unor medici, carii, sub cuvînt de a organiza institute filantropice, fac subscrieri în societatea română şi se folosesc fără control de sumele ce adună..." *(Cu energie.)* Dumneata le-ai scris aceste rînduri, domnule?

MAIORUL *(către jucători)*: *A! Cito?*... să ascultăm...

DOCTORUL: Dumneata le-ai scris aceste?... te-ntreb.

TRIBUNESCU: Eu. Dacă nu-ți plac, ești liber să răspunzi.

CLEVETICI: Răspunde, domnul meu. Articolul amicului Tribunescu ne-a cîștigat 5 abonați. Răspunsul dumitale ne va aduce alți atîți, de-a fi elocint și... scandalos.

DOCTORUL: Domnule, gîndit-ai că, aici în capitală, eu sînt singurul medic care am făcut o subscriere în folosul unui institut de orfani?

TRIBUNESCU: Asta nu e treaba mea, domnule... Presa e liberă!

DOCTORUL: Presa?... dar dumneata știi ce e presa?... Cunoști misiunea sîntă și luminătoare a presei?... Ai idee de rolul sublim a unui publicist?... Domnule, un jurnalist este apostolul adevărului, apărătorul dreptății, propagatorul cunoștințelor folositoare; el e devotat cu sinceritate și cu abnegare intereselor patriei sale, și cînd se servă de presă, el o întrebuințează ca o făclie cerească pentru a răspîndi lumini mîntuitoare în mințile și cugetele oamenilor... Avem în societatea noastră cîțiva oameni de merite ce-și consacră viața la această nobilă misiune; iar d-ta, domnule Tribunescu și, d-ta, domnule Clevetici, nu sînteți demni să vă puneți în rîndul lor, n-aveți dreptul de a purta mîndrul nume de jurnaliști, căci nu sînteți jurnaliști, dar niște mișei pamfletari, niște hulitori publici ce aduceți discredit presei!

TRIBUNESCU: Cer cuvîntul...

DOCTORUL: Și prin urmare nu voi răspunde la insultele voastre prin publicitate; vă voi da numai o lecție de bunăcuviință, precum meritați. Domnule, sînt hotărît să-ți tai urechile. Care este ora la care ne putem întîlni mîne dimineață?

TOȚI: O! provocare?

TRIBUNESCU: Duel vrei, domnule?... Prea bine! primesc provocațiunea dumitale; însă îți declar de mai-nainte, că eu nu mă bat nici cu pistolul, nici cu floreta.

MAIORUL *(sculîndu-se)*: A! cu ce bate la d-ta, cu tunul?

TRIBUNESCU: Eu, domnule, mă bat cu hapuri!
MAIORUL: *Cito?*... hapuri!... Dumneata spiţer?
TRIBUNESCU: Vom pune într-o cutie două hapuri, unul otrăvit şi unul neotrăvit...
MAIORUL: Ei!... pe urmă?
TRIBUNESCU: Fiecare din noi doi va lua un hap, într-un noroc, şi-l va înghiţi. Cine-a avea parte de cel otrăvit va muri!!!
TOŢI: Ce nebunie!
DOCTORUL: Ba nu; eu primesc şi vreu chiar acum, aci să terminăm duelul.
TRIBUNESCU *(îngrijit)*: Ce fel? n-avem armele necesarii.
DOCTORUL: Tocmai se-ntîmplă să am asupră-mi... armele d-sale. Iată o cutioară în care se găsesc hapurile trebuincioase. *(Întinde cutia lui Tribunescu.)* Poftim, d-le, de ia un hap şi-l înghite.
TRIBUNESCU: Domnule...
CLEVETICI: Domnule, acesta-i un act de premeditaţiune din parte-ţi... Cum de posezi asemene ingrediente asupră-ţi?
DOCTORUL: Le pregătisem pentru un alt duel de felul acesta, care s-a amînat pe altă dată. Ele ne vor sluji nouă... Poftim, domnule, de alege, că eu sînt gata.
TRIBUNESCU: Domnule!... d-ta poţi fi gata; eu însă nu!... Am să-mi fac oarecare pregătiri... am să termin un articol... şi, în fine, eu... am fost ales deputat!... Viaţa mea nu-mi aparţine, şi nu pot dispune de dînsa...
DOCTORUL *(furios)*: Aşa?... vrea să zică, dai îndărăt?... ţi-i frică?
TRIBUNESCU: Domnule! Patria...
DOCTORUL: Meriţi dar să te tratez ca pe-un pamfletar, şi te pălmuiesc chiar cu foaia ta, mişelule! *(Îi aruncă foaia în obraz.)*
TRIBUNESCU *(indignat)*: Domnule...
CONTESA: *Ah! mon Dieu!*
MAIORUL: *Boji moi!* un palma!
TRIBUNESCU *(lui Clevetici)*: Haideţi de-aci, amice, că ne găsim între inimici politici!

CLEVETICI: Hai, amice! Să ne retragem cu demnitatea noastră!... *(Se îndreaptă amîndoi spre fund.)*

MAIORUL *(alergînd după Tribunescu)*: Tribule, Tribulescu, trebuie bate la tine la duel, *bratișca.*

CLEVETICI: Arma noastră este condeiul, domnule! *(Iese măreț cu Tribunescu.)*

MAIORUL: *Pașol, padleți!*

CONTESA *(către Maşa)*: *Ah! mon Dieu, chère, je suis toute émue!*

DOCTORUL *(Maşei)*: Doamna mea, vă cer iertare în genunchi pentru acest scandal.

MAŞA: Te iert, domnule doctor, căci asemenea mişei dezonorează numele de jurnaliști români.

DOCTORUL *(sărută mîna Maşei)*: Sînt fericit de aprobarea d-voastră.

(Sună 12 ore.)

CONTESA: *Ah! mon Dieu! déjà minuit! Monsieur* Tachi, poroncește, te rog, să-mi tragă caleașca.

ISCHIUZARLIU: Numaidecît, contesă. *(Iese.)*

CONTESA: *Adieu, chère.* Am petrecut *une soirée charmante...*

TOŢI *(închinîndu-se)*: *Adieu...* a revedere... *(Ies.)*

CONTESA: *Majeur...* vii cu mine să te duc acasă?

MAIORUL: *Akagji!... Maşinka moia,* noapte bună... A!... de fost Tribule la Braila, el murit de frica. *(Iese împreună cu Contesa. Polidor îi întovărăşeşte pănă la uşa din fund.)*

DUDUCESCU *(apropiindu-se de Maşa)*: Peste cîteva minute voi fi lîngă poartă... Vă aştept! *(Iese.)*

MAŞA: Bine...

POLIDOR *(întorcîndu-se lîngă Maşa)*: S-au dus cu toţii... Mezul nopţii a sunat. Ai dat lui Sandu cheia de la grădină?

MAŞA *(cu vocea slabă)*: I-am dat-o.

POLIDOR: Trebuie să vie el în curînd aci, pe uşa asta... Primeşte-l prin întunerec. *(Suflă lumînările.)* Eu stau ascuns în camera de alăturea... *(cu amenințare)* m-ai auzit? *(Intră în dreapta.)*

SCENA X

MAȘA *(singură)*: Ticălosul... în ce infamie mă-mpinge!... Eu, să primesc la mine, prin întunerec, pe prietenul tatălui său!... Martur mi-e Dumnezeu c-am rezistat cît am putut pornirii inimei mele și c-am voit să nu calc peste datoriile mele conjugale... dar cînd însuși barbatul meu... el, care e dator să mă sprijine și să mă apere!... cînd chiar el mă silește a uita jurămîntul ce l-am făcut înaintea altarului... O! nu-mi rămîne decît să fug dintr-un locaș ca acesta, unde domnesc nerușinarea și crima... *(Privește cu spaimă la ușa din stînga.)* Parc-am auzit un pas colea... Mi-e groază să mă uit la ușa asta care duce-n grădină... O! Doamne! aud cheia!... ușa se deschide, și Duducescu întîrzie!... Ce-o să mă fac?... mințile mi se perd. Iată-l vine, vine aici... Dumnezeule! sînt perdută! *(Se aude o întorsătură de cheie în broasca ușei din stînga. Ușa se deschide încet.)* Ce-aud? *(Aleargă spre fund și privește pre fereastă.)* Am auzit semnalul! *(Se aude un pocnet de bici afară.)* El e!... *(Cu bucurie.)* Duducescu mă așteaptă!... Slavă Domnului!... sînt scăpată! *(Iese alergînd prin fund, în timp ce Antohi intră pe ușa din stînga.)*

SCENA XI

ANTOHI (învălit în manta înaintează prin întunerec), POLIDOR (iese din dreapta, purtînd un pistol și o luminare aprinsă)

POLIDOR: Am auzit pași în apartamentul Mașei... *(Vede pe Antohi fără să-l cunoască.)* A! Dumneata ești, domnule Sandu?... Dumneata întri pe la mezul nopții la femeia mea? îmi strici casa?... mă dezonorezi?... ș-ai crezut poate că-i scapa de mine?... că mi-i fura ce am mai scump pe lume,

nevasta și onoarea, fără să plătești scump o asemenea faptă?... *(Amenințînd.)* Scoate bani, ghiuj bătrîn și nerușinat ce ești!... Îmi trebuie 800 de galbeni... Bani, că te ucid ca pe-un cîne. *(Întinde pistolul.)* Bani... bani!...

ANTOHI *(descoperindu-și obrazul)*: Ucide!!!

POLIDOR *(îngrozit)*: Tată-meu! *(Scapă pistolul din mînă.)*

ANTOHI: Ticălosule!... *(Se întoarce și iese încet pe ușa din stînga.)*

POLIDOR *(nebun de groază)*: Tată-meu!... aci? *(Tremură.)*

SCENA XII

POLIDOR, FECIORUL (intră prin fund)

FECIORUL: Cucoane, iată un ravaș de la cuconița.

POLIDOR: Un ravaș?... *(Cetește:)* „Te las ca pe un nelegiuit în mustrarea cugetului și fug departe de tine, pentru toată viața mea". *(Vorbit.)* Mașa!... Mașa a fugit!... A! nebunesc... mor!... *(Cade abătut în brațele feciorului.)*

(Cortina cade.)

ACTUL IV

Teatrul reprezintă decorul actului al II-lea. Un sipet se vede în fund. La ridicarea cortinei e zori de ziuă.

SCENA I

MARTIN (dormitează pe canapé), SANDU (intră prin dreapta)

SANDU: Martine, Martine...

MARTIN *(deșteptîndu-se)*: Aud?... Cine mă cheamă?

SANDU: Eu. Ce face vărul Antohi?

MARTIN: Ce să facă?... Umblă prin odaie derbedeu Tanase ca un strigoi. Aseară, după ce-ai fost d-ta aci, a ieșit pe la 11 ceasuri și jumătate, și de cînd s-a întors acasă n-a încetat de a să primbla, oftînd și vorbind singur. Am stat toată noaptea de pază la ușa asta.

SANDU: Bine-ai făcut, Martine... Dar oare ce-a fi avînd?

MARTIN: Nu mai înțeleg nimic, cucoane Sandule... parcă nu-i lucru curat!... Boierul nu-i în toate apele; îi lipsește-o sîmbătă...

SANDU: Poate c-a pățit vro pacoste pe-acolo, prin străinătate, unde-ați fost?

MARTIN: Așa-mi pare, că de unde se așezase pe șezute în Paris, deodată ne-am pornit, ca și cînd ar fi năvălit tatarii, și tot drumul n-a zis un cuvînt macar.

SANDU: Mare minune!... Martine, crezi c-aș putea să întru la el?

MARTIN *(ascultînd)*: Taci, că vine în salon.

(Se retrag amîndoi în fund.)

SCENA II

SANDU, MARTIN, ANTOHI

ANTOHI *(cu fața turburată, intră și se preumblă pe scenă, fără a vedea pe Sandu și pe Martin)*: Dar... dar!... alta nu-mi rămîne de făcut. Cu puțină iarbă și cu un glonte pun capăt unei vieți amărîte! Am cheltuit tot ce-am avut... am rămas iar sarac, precum eram în tinerețe... Ce-mi mai rămîne din toată averea mea? *(Scoate din buzunar o pungă.)* Ca vro sută de galbeni... Să-i arunc și pe dînșii pe fereastă ca să nu-i găsească Polidor... Ticălosul! în ce grad de mîrșăvie a ajuns!... Să-și precupească soția, pentru ca să aibă cu ce-și îndestula patimele!... O! Dumnezeule!... Nu s-a văzut niciodată asemenea crime în soție-

tatea română!... Ce corupție!... ce degradare!... O soțietate pere cînd legăturele cele mai sfinte a familiei sînt calcate în picioare cu asemenea dispreț! Ticălosul!... Mă întorsesem din Paris cu gînd să-mi fac milă de el; și în loc să-l găsesc pocăit... *(Cu furie.)* O! de nu m-aș fi stăpînit în minutul acela, i-aș fi smuncit pistolul din mînă ca să-l ucid ca pe-un cîne!...

SANDU *(înaintînd)*: Vere Antohi!

ANTOHI *(întorcîndu-se)*: A! tu ești, Sandule?

SANDU: Am venit să te văd de dimineață, vere Antohi, că aseară de-abia te-am zărit un minut. Ce-ai făcut după ce ți-am dat cheia de la portița grădinei lui Polidor?

ANTOHI *(luînd pe Sandu deoparte)*: M-am dus în locul tău, căci presimțeam o infamie din parte-i.

SANDU: Și ce s-a întîmplat?

ANTOHI: Nelegiuitul, te aștepta ca să te prade!

SANDU: El!... pe mine?

ANTOHI: Și poate chiar să te și ucidă.

SANDU: Vai de mine!... da ce i-am făcut eu?

ANTOHI: Nimic... însă banii, trăsnească-i cerul!... setea banilor!... focul patimelor!...

SANDU *(făcîndu-și cruce)*: *Kirie eleison!* În ce primejdie am fost!

ANTOHI: Trebuie să te ferești de dînsul, Sandule, că-i în stare... Ai tu vrun pistol, vro armă?

SANDU: Ba nu...

ANTOHI: Ei apoi, na... du-te în tîrg și cumpără o cutie cu pistoale.

SANDU: Dar ce să fac cu ele?

ANTOHI: Eu oi lua unul și tu celalalt, pentru ca să ai cu ce te apăra. *(Dîndu-i cîțiva galbeni.)* Na... du-te iute și vină curînd.

SANDU: Să port eu arme cu mine, ca un arnăut?... *(În parte.)* Ba mai bine-oi da de știre la poliție că Polidor a avut gînd să mă omoare astă-noapte...

ANTOHI: Nu te-ai pornit încă astăzi, Sandule?

SANDU: Iaca mă duc. *(În parte.)* Mă duc drept la aga... Breee!... cum s-a stricat lumea!... Unde mergem? unde mergem? *(Iese prin dreapta.)*

SCENA III

ANTOHI, MARTIN

ANTOHI *(în parte)*: De s-ar întoarce mai curînd cu pistoalele, să mă... *(Vede pe Martin.)* Martine, ce faci acolo?

MARTIN: Grijesc, cucoane.

ANTOHI *(în parte, cu milă)*: Bietul bătrîn! slugă credincioasă şi cu durere de stăpîn! *(Tare.)* Martine, vin-încoaci... mai aproape.

MARTIN *(în parte)*: Ce are?

ANTOHI: De cîţi ani mă slujeşti tu pe mine?

MARTIN: D-apoi mai ştiu eu, cucoane? Or fi vro 30 de ani.

ANTOHI: Un veac de om!... şi ian spune-mi: în toată vremea asta pus-ai tu ceva deoparte pentru bătrîneţe?

MARTIN: Ba, zău, nici n-am gîndit, că nădăjduiesc să mor în casa d-tale.

ANTOHI: Bine, Martine; dar dac-aş muri eu înaintea ta?

MARTIN: Ferească Dumnezeu de una ca asta! Nu se poate.

ANTOHI: Toate se pot, dragul meu. Nu ştii tu vorba cea veche: „Omul ca iarba, zilele lui ca floarea cîmpului!..."

MARTIN *(ştergîndu-şi ochii)*: Ian lasă, cucoane, nu mai spune de astea.

ANTOHI *(în parte, uimit)*: Curios lucru!... Mi-e jale să mă despart de dînsul! *(Tare.)* Martine, adă sipetul cel cu haine... *(În parte.)* Într-o vreme a fost şi el plin cu galbeni!

(Martin trage sipetul din fund aproape de Antohi.)

MARTIN: Iată-l, cucoane.

ANTOHI: Deschide-l... Ce bulendre mai sînt înîntru?

MARTIN: Hainele și rufele dumitale.

ANTOHI *(plecîndu-se pe sipet)*: Dar asta ce-i? *(Scoate o ulcică de lut.)*

MARTIN: Știi, cucoane, ulcica ceea care ai găsit-o îngropată în grădină; știi, de mult...

ANTOHI: Îmi aduc aminte... Acum or fi vro 28 de ani... Eram sarac... Într-o zi, săpînd în grădină, am găsit o comoară ascunsă în ulcica asta... 100 de galbeni! De-atunci am început a avea stare... Bine-ai făcut, Martine, că ai păstrat-o, căci poate, cînd oi muri...

MARTIN: Iar?...

ANTOHI *(zîmbind)*: Ei!... dă!... n-oi muri... Nu te mai măhni, Martine... Cum se poate să mor eu, stăpînul tău cel iubit?... eu, care sînt în floare... Nu-i așa, Martine, că-s în floare?

MARTIN: D-apoi cum?... Brîndușa de toamnă nu-i floare?

ANTOHI: De vreme ce-s brîndușă, acum mi-e vremea să trăiesc, să mă veselesc, să gust plăcerile lumii... nu-i așa?

MARTIN: Numai să fii sănătos.

ANTOHI: De-aceea am hotărît să fac ca șearpele, să-mi schimb hainele. Vreu haine nouă, și aceste cîte sînt în sipet ți le dăruiesc ție, Martine.

MARTIN: Mie?... da ce-oi să fac eu cu atîtea lucruri?...

ANTOHI: Le-i da și tu de pomană, dacă-i vrea... de sufletul meu.

MARTIN: Dacă-i așa, nu primesc. Ține-ți averile, cucoane.

ANTOHI: Lasă, dragă Martine. Nu vezi tu că glumesc?... Ia sipetul și-l du în odaia ta... Ce mai am eu aci în odaie?

MARTIN: Nimic. Cînd ai plecat la Paris te-ai desfăcut de toate.

ANTOHI: Cu adevărat... Vrea să zică, dac-ar fi cineva să mă clironomisească n-ar găsi nimica?

MARTIN: Afară de banii d-tale, n-ar găsi nici macar un pahar cu apă.

ANTOHI *(în parte, cu mulțămire)*: Minunat!... Cît pentru bani, *(arată punga)* iată tot ce-mi mai rămîne. *(Tare.)* Martine!

MARTIN: Aud.

ANTOHI: Ți-am plătit eu ție leafa?

MARTIN: Plătit, tot, cucoane.

ANTOHI: Ba, pare-mi-se că te-nșeli. Am să-ți mai dau încă mult; știu eu bine socoteala.

MARTIN: Mult nu, cucoane... Vro 50 de lei numai.

ANTOHI: Cincizeci de lei numai?... Ce spui tu, omule?... vrei să-ți mănînc banii de haram?... Ce mă socotești tu?... Să mă lăcomesc eu la dreptul unei slugi vechi și credincioase ca tine? *(Îi dă punga.)* Na-ți leafa, Martine.

MARTIN: Da mi-ai plătit-o, cucoane. Să n-am parte de pînea care o mănînc, dacă...

ANTOHI: Nu te jura, frate, că eu știu mai bine decît tine. Ia-ți dreptul tău și nu mai face vorbă. Haide, du-ți sipetul în odaie și-ți strînge bine tot ce ai, ca să nu te afle Po...

MARTIN: Cine?

ANTOHI: Orișicine... Haide, du-te.

MARTIN *(luînd sipetul, se duce prin fund)*: Ei! nu-i lucru curat, nu!...

ANTOHI *(singur)*: A! slavă Domnului!... nu mai am nimic la sufletul meu! Sînt sarac, lipit pămîntului!... Cine vine?... doftorul? *(Merge vesel înaintea lui.)*

SCENA IV

ANTOHI, DOCTORUL (intrînd prin dreapta)

DOCTORUL: Cucoane Antohi, am aflat chiar acum c-ați sosit din străinătate și-am alergat să vă văd.

ANTOHI: Îți mulțămesc, doftore. *(Îi strînge mîna.)* Cum mă găsești?

DOCTORUL: Bine de tot. Se vede c-ați petrecut cu mulțămire în voiagiu?

ANTOHI: Cît se poate. Am cheltuit sumedenie de bani pe şaluri, pe dantele, pe diamante...

DOCTORUL: Ha, ha, înţeleg. Cucoana Enăchiţa şi-a făcut proviziile de iarnă?

ANTOHI: Şi eu, Dănilă, am plătit de m-am spetit.

DOCTORUL: Da unde-i domnia-ei?... s-a întors cu d-voastră?

ANTOHI: Ba nu... am lăsat-o la han, în Paris.

DOCTORUL: La han?

ANTOHI: În compania unui actor. Pune-ţi în gînd, doftore, că domnişoara s-a înamorat în Paris de un actor, ş-acum ia lecţii de comedie.

DOCTORUL: Nu credeam să aibă nevoie de asemenea lecţii.

ANTOHI: Nu; căci îi comediantă de frunte. Să vezi!... După ce m-a scos din minte ca pe-un prost, jurîndu-mi amor, credinţă şi tot felul de... parascovenii sentimentale; după ce m-a scurs bine de bani prin Viena şi prin Paris, iată rezultatul romanului nostru *(scoate un bilet)*: un răvăşel parfumat, adresat pomenitului actor, în care mă descrie pre mine în chipul următor *(ceteşte:)* „*Cher ange, ne sois pas jaloux de mon grotesque compagnon de voyage; c'est mon caissier*". Adică: Îngerul meu iubit, nu fi zuliar de pocitul meu tovarăş de călătorie; el e casierul meu!

DOCTORUL: Ha, ha, ha, frumos stil!

ANTOHI: Cum am prins la mînă acest document interesant, am şi plecat din Paris şi iată-mă-s.

DOCTORUL: Îmi pare bine că vă văd scapat de farmecele ei.

ANTOHI: Am scapat, slavă Domnului!... şi acum, cînd mă gîndesc, mi-e ruşine de nebuniile cîte le-am făcut la vîrsta mea.

DOCTORUL *(zîmbind)*: Amorul...

ANTOHI: Amorul, dragă doftore, e partea tinerimii; şi cît pentru noi, bătrînii, cînd ne împinge păcatul a cădea în mrejile lui, părem ca nişte muşte uscate în pînză de painjini. Ne facem de rîsul lumii, şi femeile îşi bat joc de noi.

DOCTORUL: În fine, ce-a fost s-a trecut. Mie-mi pare bine că v-ați întors în țară, pentru ca să vă bucurați de starea în care a ajuns institutul orfanilor.
ANTOHI: Copilașii sînt sănătoși?
DOCTORUL: Ți-i mai mare drag să-i privești.
ANTOHI: În ce număr se găsesc?
DOCTORUL: Ca vro 40.
ANTOHI: Și cei mulți înainte! Să trăiască, să crească mari și să facă datorie prin Paris! Asta le doresc.
DOCTORUL: Ce ziceți, cucoane Antohi? Nu vă-nțeleg.
ANTOHI: Zic că le doresc să crească mari, ca să facă datorii în Paris, ca mulți din compatrioții noștri.
DOCTORUL: Cum? compatrioții noștri?...
ANTOHI: Vrei să ai o idee de numărul celor ce sînt datori și nu plătesc?
DOCTORUL: Sînt mulți?
ANTOHI *(scoate o listă foarte lungă și o desfășură)*: Privește!... iată lista!... un pomelnic nesfîrșit!
DOCTORUL: Parcă-i lista lui Don Juan. Ei bine! ce zic creditorii?
ANTOHI: Ce zic?... astupă-ți urechile de rușine, doftore. Numele de român are să ajungă a fi sinonim cu... *(Se pleacă la urechea doctorului și-i vorbește.)*
DOCTORUL *(cu adîncă mirare)*: Cum se poate!

(Se aud voci în grădină.)

SCENA V

ANTOHI, DOCTORUL, MAIORUL, SANDU

MAIORUL *(afară)*: *Monsieur* Antohi venit de la Paris?
SANDU *(afară)*: A venit aseară.
MAIORUL *(intrînd prin dreapta)*: Unde-i?... A! *zdrasti.*
ANTOHI: Maiorul la mine?... Ce poftești, domnule, aci?
MAIORUL: Eu vrem să vorbim cu dumneata serios.
ANTOHI: Vorbește; te ascult.
MAIORUL: Polidor, fiu a dumitale, e un *șelma* ticalos!
ANTOHI: Acum o știi?

MAIORUL: Maşa fugit aseară de la dinsul.

TOŢI: Cum se poate?

MAIORUL: Maşa scris la mine că Polidor silit la dinsa ca să dea *rendez-vous* lui Sandu, pe la mezul nopţii. Adevărat, *brat* Sandu?

SANDU: Adevărat.

MAIORUL: Asta-i batjocură mare, infamie!... Trebuie resbunat la mine... Eu fost adinioare la Polidor, chemat pe dinsul la duel... el nu vroit!... Eu palmuit la dinsul şi acum venit spunem la d-ta că despărţim pe Maşa; nu vrem ca Maşa să se mai numească la dinsa Maşa Zgîrcea... Numele Zgîrcea e necinstit.

ANTOHI: Necinstit! numele meu?... şi zici că Polidor a refuzat a să bate după ce l-ai pălmuit?

MAIORUL: Da, refuzat!

ANTOHI: Apoi dacă lumea astăzi e astfel de coruptă încît să se găsească oameni carii n-au curagiul a-şi spala palmele de pe obraz... ca să-ţi dovedesc, domnule maior, că numele meu nu-i dezonorat prin mişelia lui Polidor, primesc eu ca să mă bat în locul lui.

MAIORUL: *Haraşo.*

SANDU: Tu, Antohi, la duel? *(În parte.)* Unde mergem?

ANTOHI: Taci, Sandule, că tu nu ştii ce sufăr în sufletul meu! Ai adus pistoalele?

SANDU: Iată-le! *(Arată o cutie cu pistoale.)*

ANTOHI: D-le maior!... dindosul casei mele este un maidan deşert. Pe la ceasul acesta nu trece nime prin el. Haide!... iată pistoale... iată marturii mei, doftorul şi Sandu.

SANDU *(spăriet)*: Eu, martur la duel! *(În parte.)* *Kirie ton dinameon...*

MAIORUL: Bucuros! mergem... Eu am marturi pe Tachi şi pe Rufinescu.

ANTOHI: Prea bine; haideţi. *(În parte.)* Tot era să mă-mpuşc astăzi.

MAIORUL *(oprindu-se lîngă uşă)*: Antohi, *bratişca...* daca omori tu la mine, trimite să îngroape pe mine la Braila cu decoraţia Vladimir, care cîşti-

gat cînd fost ranit la asalt... Fagaduiești la mine, Antohi?

ANTOHI: Îți făgăduiesc.

MAIORUL *(dîndu-i mîna)*: A! mulțemim. *Excellent.* Dumneata, *pravoslavnik ciolovek. (Iese.)*

SANDU: Și, zău, Antohi, te duci să te bați?

ANTOHI: Mă duc.

DOCTORUL: Cucoane Antohi... nu ai nici o dispoziție de luat înaintea duelului?

ANTOHI: Doftore, de-oi fi ucis, să scrii pe mormîntul meu deviza zgîrcitului: „Dai? n-ai!"

(Ies cu toții.)

SCENA VI

MARTIN *(intră prin fund, pe gînduri, îmbrăcat în haine de-ale lui Antohi)*: În zadar mă gîndesc și iar mă răzgîndesc... nu pot să-i dau în pîrte!... Boierul are ceva!... Tot de moarte vorbește!... Ferească sfîntul să nu i se întîmple vreo primejdie, că astă-noapte l-am visat îmbrăcat în alb... Mare minune, Doamne! cum s-a prefăcut de vro șease luni!... de unde era Zgîrcilă, s-a făcut Dănilă; de unde nici căta la femei, s-a dat în dragoste cu o zăpăcită; de unde nu ieșea nici macar la primblare în grădină, a luat cîmpii deodată pănă... hăt, la Parisul ăla, peste nouă mări și nouă țări!... ba încă m-a dus și pe mine prin fundul lumii și m-a purtat pe unde și-a întercat dracul copiii. Nu-s a bine toate astea... Nu... nu!... *(Oftează și stă trist, adîncit pe gînduri.)*

SCENA VII

MARTIN, RUFINEASCA (intrînd răpide prin dreapta)

RUFINEASCA: Martine, Martine!

MARTIN: Ce este?

RUFINEASCA *(scoţîndu-şi voalul)*: Acasă-i stăpînu-tău?

MARTIN: Ce-mi văzură ochii? Dumneata eşti, cuconiţă?... Da cînd ai venit de la Paris?

RUFINEASCA: Am sosit chiar acum. M-am pornit îndată după stăpînu-tău şi l-am urmărit din poştă în poştă... Unde-i?

MARTIN: A ieşit mai adinioarea cu doftorul şi cu maiorul. Nu i-ai întîlnit?

RUFINEASCA: Nu... Ian spune-mi, Martine: vorbi-tu-ţi-a ceva de mine pe drum?

MARTIN: Pe drum?... N-a spus un cuvînt zece zile de-a rîndul.

RUFINEASCA *(în parte)*: Îi mînios, tot mă iubeşte!... şi eu, nebună, să-mi perd minţile după un actor, un calic care mi-a furat toate juvaerele! *(Tare.)* Martine, ce crezi tu c-ar zice cînd m-ar videa aci?

MARTIN: Ştiu eu?... poate că s-ar mai însenina la faţă... că aşa-i omul cînd îşi perde cararea.

RUFINEASCA *(în parte)*: N-am să-l las în pace pănă ce nu l-oi vedea iar la picioarele mele.

SCENA VIII

MARTIN, RUFINEASCA, CONTESA

CONTESA *(aducînd o perină de catifea cusută, întreabă pănă a nu întra)*: Antohi *est arrivé*?... Unde-i, unde-i?

RUFINEASCA: *Ah! mon Dieu!*... vine cineva... *(Îşi coboară voalul.)*

CONTESA *(întrînd)*: *Bonjour*, Antohi... *(Se înşeală de ia pe Martin drept Antohi.)* Bine-ai venit, *mon ami!*... *(se răpede ca să-l sărute) que je vous embrasse.*

MARTIN: Te înşeli, cucoană; eu sînt Martin, nu-s boierul. *(Se retrage în fund.)*

CONTESA *(oprindu-se)*: *Fi! quelle horreur! (Zărind pe Rufineasca.) Ah! une dame?*

RUFINEASCA *(ridicîndu-şi voalul)*: *Chère comtesse!* nu mă cunoşti?

CONTESA: Enăchiţa!... Dumneata eşti, dragă?... cînd ai venit?... cum ai petrecut?... ai fost sănătoasă?... ian să te văd mai bine. *Toujours belle!... que je vous embrasse... (Sărută pe Rufineasca.)*

RUFINEASCA: *Chère amie...*

CONTESA: Spune-mi... *racontariseşte-mi* ce-ai mai făcut pe la Paris?... Făcut-ai *conquete* multe?... cumpăratu-ţi-ai lucruri frumoase?... toalete... bijuterii?... Să mi le arăţi pe toate... *Ah! chère amie!* cît doream să te văd ca să mai vorbim despre ale tinereţii, despre amor, căci fără amor viaţa-i o iluzie, un pustiu întunecat.

RUFINEASCA: *N'est-ce pas?*

CONTESA: *Hélas! oui...* Ce-ţi foloseşte să fii tînără? să fii frumoasă, dacă nu profiţi de tinereţe şi frumuseţe?... Dar te vorbeşte lumea?... Las-o să vorbească şi nu băga de seamă, că doar ea nu-i mai de treabă.

RUFINEASCA: *N'est-ce pas?*

CONTESA: De aceea eu una-ţi dau dreptate, Enăchiţo, că nu-ţi perzi timpul *comme une sotte,* jertfindu-ţi viaţa şi pornirile inimii unui barbat ce nu ştie să te preţuiască şi nu merită nici un sacrificiu.

RUFINEASCA: *N'est-ce pas? Ah! chère comtesse!* Cît sînt de fericită că te aud vorbind astfel!

CONTESA: D-apoi cum?... încai dacă eu am fost o proastă, nu vreu să fiu egoistă.

RUFINEASCA: Cum?

CONTESA *(cu măhnire)*: Proastă! proastă, soro!... n-am ştiut să gust mulţămirile lumii!... Bată-mă pustia! cine mi-a zis să fiu aşa de cinstită!

RUFINEASCA *(în parte)*: Auzi? *(Tare.)* Ce mai face Tachi?

CONTESA: *Ah! chère amie,* nu-mi vorbi de dînsul!... un berbant, un nestatornic, un infam care mi-a mîncat o mulţime de bani, şi pe urmă m-a *plantarisit...* Ah! ah! *(Scapă perna jos.)*

RUFINEASCA: Ce pernă-i asta?

CONTESA: O pernă cîștigată de amicul nostru Antohi la loteria orfanilor... Știi că luase 50 de bilete.

RUFINEASCA: De cine-i cusută?

CONTESA: De copilele orfane... Am adus-o s-o dau lui Antohi ca un *souvenir* de binefacere.

RUFINEASCA: Haide s-o așezăm pe crivatul lui, ca să-i menagem o surpriză.

CONTESA: Da Antohi nu-i acasă?

RUFINEASCA: Nu.

CONTESA: Minunat! Hai degrabă în ietac. Unde-i ietacul?

RUFINEASCA *(arătînd în stînga)*: Aci.

CONTESA *(zîmbind)*: *Ah! petite friponne!... (Intră amîndouă în stînga, rîzînd.)*

MARTIN: Iaca, iaca! Unde se duc?... Cucoană contesă...

SCENA IX

MARTIN, TRIBUNESCU, CLEVETICI

CLEVETICI *(arătîndu-se la ușa din stînga)*: Pst, pst, cetățene Martine...

MARTIN: Ce mai este?

CLEVETICI: S-a deșteptat Mecena?

MARTIN: Care Mecenă?

CLEVETICI: Mecena Zgîrcea, amicul nostru politic.

MARTIN: Ba...

CLEVETICI: Ba?... Încă tot stă în brațele lui Morfeu?

MARTIN: Care brațe? Care Morfeu?... Ce spui, domnule?

CLEVETICI *(în cantonadă)*: Întră, amice Tribunescule, că Mecena încă tot doarme.

TRIBUNESCU *(întrînd)*: Tot! pe la 11 ore? Somnul lung e pernicios!

MARTIN: Cine doarme? Cine v-a spus că doarme? Se vede că visați.

CLEVETICI: Ha, ha, ha! E *kabaz* cetățeanul Martin!... Mecena aromează și noi visăm!

MARTIN *(în parte)*: Vorbesc într-aiurea, pre legea mea!

TRIBUNESCU: Amice Clevetici, să aşteptăm aci până se va deştepta. Cetăţene Martine, ai ceva cald pentru dejun?

MARTIN *(ieşind prin fund)*: Ba nici rece. Puneţi-vă pofta-n cui.

SCENA X

CLEVETICI, TRIBUNESCU

TRIBUNESCU: Mi se pare că acest împiegat subaltern nu ne dă respectul cuvenit. Trebuie înfrînată plebea.

CLEVETICI: Nu ştie, ignorantul, că noi am fost aleşi de curînd în provincie!

TRIBUNESCU: O! Clevetici, scumpul meu amic! De cînd mă ştiu cu mandat, amoarea mea de patrie, de glorie şi de popularitate a developat dispuseciunile mele de orator într-un grad astfel de mare, încît îmi vine să cer cuvîntul neîncetat. Am să inund Camera sub valurile elocinţei mele şi să fac pe miniştri a tremura pe banca lor.

CLEVETICI: Nu am dubiu că-i vor apuca friguriile; căci o să prefacem banca ministerială într-o adevărată bancă de criminalişti.

TRIBUNESCU: O! Clevetici, scumpe frate cauzaş! trebuie să-ţi fac aci confesiunea că şearpele ambiţiunii m-a muşcat de inimă de cînd m-am văzut chemat a reprezinta Naţiunea. Scaunul de deputat, pe care mă simt deja aşezat, mă face a visa la fotoliul ministerial şi chiar... la tronul lui Mihai Viteazul! şi de ce nu?... cer cuvîntul... Au doară nu posed toate calităţile unui om de stat? n-am patriotism, n-am esperienţă, n-am elocinţă, n-am iniţiativă?... Spune, Clevetici, spune!

CLEVETICI: Frate! confesiunea ta deschide un nou orizon dinaintea ochilor mei... Dar! de ce nu? Stăi!... *(Se loveşte cu palma peste frunte.)* Un plan machiavelic *spuntă* din *cervela* mea, precum odinioară Minerva din capul lui Jupiter!

TRIBUNESCU: Un plan?... şi eu am unul.

CLEVETICI *(primblîndu-se pe scenă, inspirat)*: Întrînd în Cameră, să facem o implacabilă opoziţiune la toate actele guvernului!

TRIBUNESCU *(asemenea)*: *Secundo.* Să dăm *incontinuo voturi de blam* ministerelor şi chiar să cerem punerea lor în acuzaţiune, pentru ca să le resturnăm!

CLEVETICI: Perfect!... astfel împedecăm carul statului de a merge înainte.

TRIBUNESCU: *Terţio.* Să perdem tot timpul sesiunii în discuţiuni violinte, pentru ca să nu se voteze nici budgetele, nici proiectele de legi a miniştrilor.

CLEVETICI: *Quarto.* Să dăm mîna cu inimicii noştri politici, de cîte ori se va arata vro ocaziune de a pune pe guvern în poziţiune critică, pentru ca să-l silim de a conta cu noi.

TRIBUNESCU: *Quinto.* Ministeriul căzînd, noi ajungem la putere!

CLEVETICI şi TRIBUNESCU *(oprindu-se faţă în faţă)*: Iată-ne miniştri!

CLEVETICI: Îndată ce ne-am suit pe fotoliul ministerial, să pretindem schimbarea tuturor amploaiaţilor civili...

TRIBUNESCU: Şi militari, pentru ca să producem o confuziune generală în ţară.

CLEVETICI: Să suspendăm ziarele şi să închidem ziariştii, pentru ca să învenînăm presa în contra guvernului.

TRIBUNESCU: Să luăm un şir de măsuri arbitrare, care să producă turburări, conflicte între cetăţeni şi oamenii guvernului, spre a da Camerei motive de interpelaţiuni, de protestaţiuni, de acuzaţiuni şi de discuţiuni pentru mai multe sesiuni...

CLEVETICI: Şi, în fine, să dizolvăm Camera, pentru a mări confuziunea etc. etc., şi în tot timpul acesta proiectele utile de drumuri de fer, bănci şi îmbunătăţiri publice rămîn nediscutate, nevotate, şi discreditul guvernului se lăţeşte, se măreşte pe nesimţite de la o margine la alta a ţării.

TRIBUNESCU: Sublim!

CLEVETICI: Însă mă gîndesc, amice, la un lucru. În acel discredit general poate chiar şi numele noastre să fie înecate?

TRIBUNESCU *(într-o pauză tragică)*: Peară aceste nume glorioase! Cauza să reuşeze!

CLEVETICI: *Işala!...* Acum să ne preocupăm de altă cestiune, amice.

TRIBUNESCU: Care?

CLEVETICI: Cînd se va face verificarea titlurilor, cum vom proba un venit de 400 galbeni, potrivit anexei?

TRIBUNESCU: *Audaces fortuna juvat!* Bine că s-a întors Mecena. El ne va da negreşit fiecăruia cîte un sinet de 4000 galbeni, precum ne-a promis, ş-atunci luăm tribuna cu asalt în *otcup*.

CLEVETICI *(făcînd o piruetă)*: *Hupsana!* Antohi are să ne scape de ruşine, căci fără ajutorul lui sîntem raşi.

TRIBUNESCU *(cu demnitate)*: Raşi?...

CLEVETICI: Adică daţi afară din Cameră. *Ergo,* Antohi să trăiască!

TRIBUNESCU: Antohi să trăiască!

CLEVETICI şi TRIBUNESCU *(cu entuziasm)*: Antohi să trăiască! Ura!

SCENA XI

CLEVETICI, TRIBUNESCU, SANDU, MARTIN, CONTESA, RUFINEASCA

SANDU *(arătîndu-se galben şi spăriet, la uşa din dreapta)*: A murit Antohi!

CONTESA
RUFINEASCA } *(viind iute pe scenă)*: Ce?
MARTIN

SANDU *(tremurînd)*: A murit Antohi!
TOŢI: A murit!... cum? unde-i?
SANDU: L-a împuşcat maiorul la duel!
TOŢI: La duel!... Da unde-i?
SANDU: Îl aduc aci, sărmanul!...
MARTIN *(alergînd nebun la uşa din dreapta)*: Stăpînul meu!

SCENA XII

Cei denainte, ANTOHI, DOCTORUL, ISCHIUZARLIU, RUFINESCU

DOCTORUL *(de afară)*: Tot încet, tot încet, mergeţi lin. *(Pe urmă el intră în salon împreună cu Rufinescu şi Tachi, carii aduc în braţe pe Antohi rănit şi leşinat.)* Culcaţi-l pe canapea... Martine, Martine!
MARTIN *(buimăcit)*: Aud?
DOCTORUL: Adă o pernă.
MARTIN: Nu mai avem nici o pernă în casă...
CONTESA: Ba este perna orfanilor!... *(Întră în ietac şi aduce perna.)*
RUFINEASCA *(se apropie spărietă de Antohi întins pe canapé)*: A murit?... murit? A! *(Îi vine slăbiciune.)*
RUFINESCU: Enăchiţa! aici?... *(Se răpede de susţine pe Rufineasca şi o duce de o pune pe fotoliul de lîngă mesuţa din dreapta.)*
CONTESA: Iaca perna... Cine credea c-a să-i slujească la moarte!... *(Merge de aşează perna sub capul lui Antohi.)*
DOCTORUL: Martine, adă puţină apă ca să spălăm rana.
MARTIN *(plîngînd)*: Sărmanul! sărmanul!
CONTESA: Doctore... nu mai este nici o speranţă?

DOCTORUL *(pipăind mîna lui Antohi)*: Nu cred... Nenorocitul e în agonie!

TRIBUNESCU *(încet, lui Clevetici)*: În agonie!... mandatul nostru e în pericol, amice!...

CLEVETICI *(oftînd)*: De-a muri, sîntem şterşi din rîndul deputaţilor!... Trist!

TRIBUNESCU: *Alea jacta est!*

ANTOHI *(se mişcă, gemînd)*: A!... Polidor!... Polidor!...

SANDU: Sărmanul!... tot la fiul său gîndeşte pănă şi în ceasul morţii!

ANTOHI *(deschizînd ochii)*: În mine?... în mine vrei să tragi, Polidor!... O!... *(Închide ochii.)*

TOŢI *(înspăimîntaţi)*: Ce zice?

ANTOHI *(se scoală de se razimă pe pernă. Ochii sînt ţintiţi şi faţa turburată. Îl apucă delirul.)*: Iaca, colo... colo... un sipet plin cu galbeni!... o comoară!... se deschide?... ad-o încoaci... adă!... Ba nu... nu-i sipet... îi un coşciug!... un coşciug?... cine mă-mpinge în el?... Polidor!... tu?... tu, pe mine?... Lasă-mă... nu vreu să mor... mi-e frică de moarte!... *(Ţipînd.)* A!... m-ai lovit drept în inimă!... ai tras în tată-tău, nenorocitule!... *(Respiră greu.)*

RUFINEASCA *(cu spaimă)*: A! nu pot să mai stau aci... *(Voieşte să se scoale de pe canapé, dar se opreşte îngrozită, întîlnind ochii lui Antohi.)*

ANTOHI *(privind la Rufineasca)*: Cine-a vorbit?... *(Priveşte lung la Rufineasca, îşi freacă ochii şi apoi zîmbeşte cu durere.)* Enăchiţa!... aci?... Ai venit după mine, draga mea?... nu te-ai săturat de bani?... mai vrei încă?... aud?... Ai nevoie ca să-ţi hrănesti barbatul?...

RUFINEASCA *(căzînd pe fotoliu)*: O! Dumnezeule!

ANTOHI: Barbatu-tău n-are altă avere decît frumuseţa femeii lui?... n-are altă meserie decît să te precupeţească?... Sărmană femeie!... mare ticălos barbat ai!... Ei! vină să te mai ajut... na-ţi un sinet!... na!... *(Scoate ravaşul Rufineascăi din buzunar.)*

DOCTORUL *(în parte)*: Ravașul ei!

(Rufincasca scoate un țipet și leșină. Barbatul său îi dă ajutor).

ANTOHI: Na o *trată* la actorul din Paris... Mergi de scoate nume rău în străinătate damelor române!... fă-le de rîs și de rușine!... na!... *(Scapă ravașul.)* Apă... apă... dați-mi un pahar cu apă, că mă arde colea în pept.

MARTIN *(dîndu-i o ulcică)*: Ține, cucoane.

ANTOHI *(bea cu lăcomie)*: Adă... adă... *(Dă ulcica lui Martin.)* Martine! mor, dragă Martine!... vezi tu?... nu-ți spuneam eu azi-dimineață c-oi să mă pornesc înaintea ta?...

MARTIN *(plîngînd)*: Ai vorbit într-un ceas rău, cucoane!

ANTOHI: Lasă... lasă, frate, nu mai plînge, c-așa a vrut Dumnezeu!... Vină de stăi colea lîngă mine... și Sandu și doftorul... și... *(Vede pe Clevetici și Tribunescu.)* Cine-s ăștia?

CLEVETICI: Amicii dumneavoastră, Clevetici și Tribunescu.

ANTOHI: Patrioții cei falși?... cei carii, în loc să cate a înfrăți pe toți românii într-o familie... îi dezbină cu cuvinte seci de partidă progresistă... partidă moderată... partidă retrogradă... partidă națională... partidă trădătoare?... Cei carii fac din patriotism o speculație și din presă o tarabă de marfă minciunoasă?... Ați venit să vă dau bani?... să vă dau sinete ca să înșelați lumea c-aveți stare?... s-ajungeți printr-o minciună a fi reprezentanții țării? *(Oftează.)* Ar vrea șarlatanii să se bage în rîndul adevăraților patrioți, precum au cercat a lua loc în rîndul adevăraților jurnaliști!... Ar vrea să-mi închei viața cu trădarea patriei mele!... Apă... apă... adă, Martine. *(Ia ulcica și, pînă a nu o da îndărăt lui Martin, rămîne încremenit la vocea lui Polidor.)*

SCENA XIII

Cei denainte, POLIDOR

POLIDOR *(de afară)*: Tată-meu!... tată-meu a murit!... *(Deschide ușa din dreapta și, zărind pe Antohi, întinde mînile spre el și cade în genunchi, strigînd)*: Tată!... tată, iertare!

ANTOHI: Polidor!... tu aci, nelegiuitule! ai alergat ca să mă vezi murind?... ai socotit că-i găsi iar un sipet cu galbeni?... să joci și să cînți de bucurie?

POLIDOR *(plîngînd)*: Iertare!... fie-ți milă!

ANTOHI: Milă de-un ticălos care-și vinde nevasta?... Iertare unui mișel care n-are curagiu decît a primi palme?... milă de-un nelegiuit ce mi-a amărît sufletul și m-a adus acum la gura morții?... Blestem! blestem! blestem!

TOȚI *(cu înfiorare)*: O! Dumnezeule!

ANTOHI *(în delirul morții)*: Ce mai vreți de la mine?... Bani?... *(Rîde cu spasmuri.)* Ha, ha, ha!... I-am mîncat pe toți!... Din toată averea mea n-a rămas clironomie decît ulcica asta... și nici asta întreagă... Na!... culegeți!... *(Aruncă jos ulcica de o strică, apoi cade pe pernă, dă un gemet lung și moare.)*

DOCTORUL: A murit!

TOȚI: A!...

(Polidor se scoală turburat, dar, întorcîndu-se, întîlnește pe comisarul de poliție.)

SCENA XIV

Cei denainte, COMISARUL

COMISARUL *(intrînd prin dreapta)*: Domnule Polidor, din ordinul ministrului, te arestez!

(Tablou.)

(Cortina cade.)

DESPOT-VODĂ[1]

LEGENDĂ ISTORICĂ ÎN VERSURI

5 acturi și 2 tablouri

1558—1561

(Reprezentată în București, 30 septemvre 1879)

[1] Legenda dramatică *Despot-Vodă* nu se va putea reprezenta fără învoirea autorului [*nota ed. 1880*].

PERSONAJI

ALEXANDRU LĂPUȘNEANU, Domn Moldovii, 50 ani
RUXANDRA DOAMNA, soția lui Lăpușneanu, 25 ani
DESPOT-ERACLID, competitor tronului Moldovii, 30 ani
MOȚOC VORNICUL, boier conspirator, 55 ani
ANA, fiica lui, 20 ani
MAICA FEVRONIA, sora lui Moțoc, 50 ani
TOMȘA, boier neaoș, 40 ani
ILIAȘ, copilul lui Tomșa, 14 ani

SPANCIOC	boieri	35 ani
HARNOV		45 ani
STROICI		25 ani
TOROIPAN		25 ani

CIUBĂR-VODĂ, 45 ani
ALBERT LASKI, palatinul Siradii, 55 ani
CARMINA, soția lui Laski, 30 ani
ROZEL, aventurier francez, 25 ani
SOMMER, poet german, 25 ani
ANTON SECUIUL, șeful secuimei din Ardeal, 30 ani
PISOZKI, comandant castelului de la Zips, 30 ani
TOMA CALABAICANUL, om de încredere a lui Lăpușneanu, 40 ani
AHMED BAIRACTARUL, trimis a lui Soliman Sultanul, 40 ani
LIMBĂ-DULCE, plaieș, 30 ani
JUMĂTATE, idem, 30 ani
UN ȚĂRAN
O ȚĂRANCĂ
ȚĂRANI — TÎRGOVEȚI — BOIERI — OSTAȘI ROMÂNI — MERCENARI — UNGURI — FRANCEZI — LEȘI — NEMȚI ETC. — CĂLUGĂRI

(Drama se petrece la anii 1558—1561.)

NOTĂ. Versurile precedate de semnul * pot să nu fie declamate în cursul reprezentațiilor [V.A.].

Mircești, 1 decembre 1879

AMICULUI MEU PRINȚUL A. CANTACUZIN

I

De cîte ori ai venit la Mircești, pe timpul vînatului, ca să împușți fără milă sitarii, bicații, prepelițele, iepurii și alte vietăți menite de a umplea torba ta, mi-ai adresat aste cuvinte:

„Tu, care ai compus atîte comedii, vodeviluri, cantonete etc. pentru teatrul român, de ce nu te gîndești, în fine, a intra pe calea mult mai largă și mai atrăgătoare a dramei istorice?"

Apoi, cu o zîmbire amicală, ai adăugit într-un stil mai poetic:

„E timp ca ciocîrlia ce s-a alintat sub soare, cîntînd plăcerile primăverei, să prindă la pene de vultur pentru ca să-și cerce zborul în sferile nalte ale idealului."

Îmboldit de acest îndemn seducător, m-am întrebat pe mine însumi dacă aripele vulturești, răpindu-mă în spațiu, nu m-ar duce și m-ar rătăci prin nouri?... și cu o sumeție, poate cam nesocotită, am dat drumul gîndirei mele în lumea trecutului, lume locuită de umbrele legendare atîtor mari eroi!

Ea dar și-a luat zborul chiar din iarna trecută și de atunci nu s-a mai întors acasă. În adevăr, i-a venit greu de a se reîntoarce în furnicarul pasiunelor mici din zilele noastre, după ce s-a întîlnit cu domnii măreți și cu românii viteji care au învăscut în raze de glorie neperitoare moșia strămoșească. Ea s-a închinat res-

pectuos dinaintea lor, le-a dat prinosul cuvenit de admirare și s-a oprit deodată, precum știi, în față cu Despot Eraclidul.

Pentru ce? Pentru că...

Dibaci ar fi acela care ar esplica zburdările fantaziei și misterioasele motive ale inspirării poetului!

Cît pentru mine, tot ce pot spune este că m-am simțit atras de figura originală acestui domn, precum și de trecerea sa fulgeroasă prin istoria Moldovii. El mi-a reprezentat tipul acelor vîntură-lume din secolul XVI, jumătate eroi, jumătate spadasini, cari trăiau într-o epocă de mari avînturi și de principii nepotrivite cu filosofia civilizației moderne. Pentru dînșii, îndeplinirea poftelor era tot, și toate mijloacele erau bune; iar legile, atîrnate de vîrful spadei lor, cîntăreau cu atît mai puțin cu cît brațul era mai puternic.

Despot arătîndu-mi-se astfel înzestrat cu însușirile unui personagiu afară din rînd, am deschis cronicele noastre de am cercetat fazele vieții sale țesută cu întîmplări estraordinare. Ce subiect de inspirație și de studiu!... Pe loc m-am și pus a scrie *Legenda lui Despot* într-un șir de tablouri istorice care să formeze împreună întregul unui poem dramatic sau al unei drame epice — *ad libitum* — cu tipurile, cu datinele, cu luptele, cu credințele și cu tendințele politice din secolul XVI... întreprindere ambițioasă, căci îmi lipsea partea cea mai importantă din materialul necesar pentru clădirea unui monument literar de asemine natură, însă, după un „Doamne ajută!" bine accentuat, am încălecat pe condei și i-am dat desghin prin dedalul timpilor dispăruți, îndreptîndu-i mersul pe cărările abia indicate de cronicarii noștri.

Iată ce am aflat despre Despot:

II

„Pe la începutul secolului XVI se naște în insula Creta un copil dintr-o familie de păscari. Numele lui de botez e Vasilisk.

Fiind sărac, el își părăsește părinții și intră de mic în serviciu la Iacob Eraclidul, despot al insulelor Paros și Samos, retras la Chio după perderea domeniilor sale răpite de turci. Despot face studii începătoare sub direcția învățatului Zigomala, apoi urmează pe stăpînul lui la Roma. Aici profită de lecțiile ce se predau în colegiul jezuiților; se perfecționează în limbile: latină, italiană și spaniolă, cîștigă dragostea părintească a lui Iacob Eraclidul, și, la moartea acestuie, moștenește din toată averea lui numai hrisoavele familiei despoților.

Înavuțit cu aceste documente eraldice, el pleacă în Spania, intră în armata lui Carol-Quint, se distinge în corpul Cavalerilor Negri și dobîndește de la împăratul recunoașterea titlului princiar de *despot*, precum și acel de *marchez*, cu prerogativă de a numi poeți laureați. La 1553—55, el asistă ca mîna dreaptă a celebrului Gunter de Schwartzburg, la asediul Teruanei și al Hesdinului, la bătălia de la Valenciena și de la Renty, și la toate mișcările armatei lui Carol-Quint, între Namur și Dampier. Apoi se duce în Germania, leagă relații intime cu învățatul Melanhton, cu marele reformator Luther și cu episcopul Gaspar Peucer; trece în Polonia, este priimit la Curte, și aici aude vorbind despre Moldova, despre frumusețea acelei țări, despre sumeția boierilor competitori de tron și despre luptele necontenite susținute de poporul român.

O idee luminoasă îi trece prin minte; șerpele ambiției îl mușcă de inimă și pe loc el pleacă, împins de pofta mărirei, ca să uzurpeze tronul Moldovei, însă el găsește pe tron pe crîncenul Alexandru Lăpușneanul, om crud, tiran neîmpăcat, ce apasa pe capul țării o mînă de fer.

Despot, inteligent, dibaci, seducător, fațarnic, se introduce la Curtea Domnului, pretinzînd că este rudă cu Ruxandra Doamna și probînd această rudire închipuită prin un arbore genealogic ale cărui radacini se perd în mitologie, căci ele încep, nici mai mult, nici mai puțin, de la Eraclide Ptolomeu (cîntat de Omer). Apropiat astfel de favoarea domnească, el se insinuie în inimile boierilor, se împrietinește cu Moțoc,

neadormitul conspirator, și urzește cu ei complotul de răsturnare al lui Lăpușneanu. Acesta însă descopere planurile lui perfide și cearcă să-l otrăvească. Despot fuge în Valahia, apoi în Brașov și se adăpostește la Albert Laski din Șepuz, om bogat, răsipitor, lacom și guvernator a mai multor orașe din Ardeal.

În castelul de la Zips al palatinului Laski, Despot se întîlnește cu alți vîntură-lume de toate seminția: cu Ioan Petre Rozel, un francez care avea sub comanda lui vro 50 de burgunzi *(bourguignons)*, cu Ioan Villele, alt francez, capitan peste una sută calareți, cu Hartinie Legmanul care povățuia una sută de pușcași calari, cu Petre Sedlitz din Silezia, care avea sub ordinele lui 150 de cavaleri nemți, cu Anton Sekeli sau Secuiul, șeful secuimei din Ardeal, și cu alți spadasini ce petreceau în bancheturi cu Laski, sub ochii fărmecători ai soției sale, Carmina.

Despot se destainuiește lui Laski, îl convinge de închipuitele lui drepturi la tronul Moldovii și atrage în partidul său pe toți acei aventurieri. Planul de năvălire peste munți se dezvoltă în secret și, pentru ca să adoarmă prepusurile lui Lăpușneanul, Laski răspîndește vestea că a murit oaspetele lui, iar pentru a confirma această veste, el face chiar un simulacru de ceremonie religioasă, înmormîntînd un secriu gol în biserica cea mare de la Keșmark.

După săvîrșirea acestei funebre comedii, Despot cu partizanii lui și cu o mică oaste de zvînturați pleacă într-un noroc spre a cuceri Moldova; norocul însă nu-i ajută. El este oprit în cale-i de pazitorii plaiurilor ce dispart Polonia de Ungaria, căci regele Sigismund August, aliat al lui Lăpușneanul, nu-i permite a trece prin țara lui.

Fără a se descuraja, aventurierii, deși perdură tunurile lor, se pregătesc pentru o nouă espediție. Despot se înțelege cu Zay, prefectul lui Ferdinand I, din Ungaria de Sus, promițîndu-i că, odată suit pe tron, el va deveni credinciosul aliat al împăratului german. Ferdinand, solicitat de Zay, trimite lui Despot, în taină, un ajutor de 6000 galbini și ordonă prefec-

tului său ca să contribuie cu puterea lui la izbînda espediției organizate sub povața lui Anton Sekeli.

Astă-dată soarta se declară pentru Despot. El învinge pe Lăpușneanul care-i ieșise înainte cu oameni de strînsură, *cea mai mare parte proști fără arme*, și cu 2000 de ieniceri. Domnul Moldovii, învins la Verbie în ajunul Sf. Martin 1561, cearcă a continua lupta pe malul Prutului, însă, trădat fiind aice de Moțoc, fuge la Constantinopoli cu familia lui.

Plin de mîndrie, Despot ie cîrma țării în mînă, și, visteria fiind secată, poruncește moldovenilor să dezbrace armele și să se întoarcă pe la casele lor; el pastrează pentru paza lui numai simbriași străini și se încunjură cu *patru oameni înțelepți*, anume Barnowski, Moțoc, Stroici și Gheorghe Revelie scriitorul, iar ca să-și plateasscă ostașii, *bate bani din candelabrul care l-a fost cinstit Alexandru Lăpușneanul Monăstirei dintre Munți, pentru care s-au și supărat moldovenii.*

La 1562 Lăpușneanul înduplecă pe Soliman II ca să-l ajute a reveni la domnie, însă Despot se grăbește a mări haraciul cu 10 000 galbini pe an, și astfel atrage protegerea sultanului asupra lui; el priimește în curînd de la împărăția suzerană o sabie și un steag verde, ca semn de confirmare a lui în cualitate de vasal al Porții. Simțindu-se, în fine, bine instalat pe tron, el congediază pe Zay, pe Anton Secuiul și pe ceilalți tovarăși de izbîndă, foarte frumos dăruiți cu *aur* și *argint*, cu *haine scumpe de samur*, cu *săbii ferecate*, cu *șele împodobite cu flori de argint* etc.; iar lui Albert Laski, *afară de alte cheltuieli ce-i dă pe fiecare zi de prisosit*, îi întoarce 10 000 galbini împrumutați de la dînsul, și-i dă în stăpînire chiar cetatea Hotinului în care Laski pune parcalab pe capitanul Ioan Pisozki, amicul lui.

Aceste mari cheltuieli golesc de tot visteria țării; deci, pentru ca să le poată întîmpina, Despot devine lacom, răsipitor, dezbrăcător de biserici; impune pe fiecare casă o dare de un galbin pe an, numită *căsărit*, și stabilează gloabe mari asupra despărțeniilor, *căci intrase foarte rău obicei în Moldova de cei căsătoriți*

pentru fiece se desparţeau. Asprimea lui în contra acestora merge pînă a descăpăţina pe şese dintre ei.

Tirania lui creşte din zi în zi, odată cu trufia lui. Fălindu-se acum că este prăsit de seminţa împărătească din Constantinopoli, el pune de i se face două coroane de aur şi pretinde că i s-au trimis din cer; bate monede de aur cu efigia lui şi cu ecserga latinească: *Heraclidis. Despotæ. Patris. Patriæ. Vindex. et defensor. libertatis. Patriæ.* şi în actele publice el adoptează următoarea pompoasă semnătură: *Iacob Eraclidul Despot, adevăratul moştenitor al Moldovii, al insulelor Paros şi Samos, Palatinul Valahiei şi răzbunător Patriei.* Cît pentru corespondinţa particulară, întrebuinţează formula ambiţioasă de: Δεσπότης Βασυλευς Μολδαδιας adică Despot împăratul Moldovii.

Pe lîngă aceste semne de deşertăciune care iritează pe boieri, Despot adaoge fapte care ating credinţa poporului. El rîde de ceremoniile religioase ale bisericei ortodoxe, schimbă paraclisul din palatul de la Suceava în capelă luterană şi se încunjură cu străini, cu *eretici*, după spusa locuitorilor, aduşi din Germania pentru scopul de a face pe români luterani. Aceştii sînt *episcopul cu muiere* Luciniu Gaspar Peucer, ginerile lui Melanhton, Ioachim Reticul, Iohan Prudenţie din Silezia, Sommer poetul şi Wolf Sasul, bătător de monede, care devine sfetnicul intim al domnului. Despot cu ajutorul lor fondează o Academie la Cotnar, oraş mic locuit mai mult de unguri şi de saşi, şi o înzestrează cu o bibliotecă bogată. *„Toate aceste ar fi fost foarte bune,* zice cronicarul, *de s-ar fi făcut de bun sfîrşit şi nu din scopul de a schimba legea ţării."*

Aşadar, prin dezarmarea ostaşilor români Despot perde încrederea oastei; prin trufia lui şi încunjurare-i cu străini consilieri perde simpatia boierilor, prin sacrilegile comise asupra sculelor bisericeşti perde sprijinul clerului, şi prin stoarcerile de bani perde iubirea poporului. Totodată, el se învrăjbeşte cu Laski, amicul său devotat, şi prin comploturile ce urzeşte în contra lui Ioan Sigmund, prinţul Ardealului, precum şi în contra lui Petre III, Domnul Valahiei, îşi atrage duşmănia acestor vecini puternici.

Răul ajunge la culme! ţara geme de bîntuirile simbriaşilor lui Despot; boierii ridică frunte, părăsesc pe noul domn şi se înţeleg în taină cu Tomşa ca să se răscoale cu toţii în contra lui. Tomşa, care de la început a fost contrar suirei lui Despot pe tronul Moldovii, vine de încunjură Suceava cu oamenii şi partizanii lui. Asediul ţine trei luni, deşi Despot nu avea în cetate decît un mic număr de aparatori vrednici, sub comanda lui Toma Calabaicanul şi Horvat. În fine, Suceava, redusă la ultimul grad de mizerie, se închină, şi Despot este obligat a se preda în mînele lui Tomşa.

El iese din cetate calare, îmbrăcat în haine aurite, purtînd hlamida pe umeri şi corona pe cap, şi vine la cortul lui Tomşa. Aice, în prezenţa armatei, a boierilor şi a poporimei ieşită cu el din cetate, Despot pere ucis de buzduganul lui Tomşa, zic unii cronicari; de paloşul unui arab, pretind alţii; însă adevărul asupra uciderei sale nu este încă cunoscut.

Perit-au, zice Şincai, în 9 noiemvrie 1563, în vîrstă de 40 de ani, după ce a tiranit doi ani, iar pelea capului său şi pelea capului lui Ioachim Prudenţie, umplute cu paie, s-au trimis la Ţarigrad.

III

Pe aceste datini, iubite Cantacuzin, am clădit legenda dramatică a lui Despot. Mi-a plăcut însă a atribui lui Despot ideile ce fiecare om de arme trebuia să aibă în părţile Apusului pe timpul lui Carol-Quint şi a lui Papa Pavel, adică ideea de a face parte dintr-o cruciadă menită să libereze creştinătatea de sub jugul otoman. În el m-am încercat a prezenta nu un simplu rîvnitor de putere, ci un ambiţios îndemnat de un ţel măreţ la început, însă zdrobit de fatalitate, nimicit în aspirările lui prin un concurs de împrejurări neprevăzute şi rătăcit prin ameţeala înaltei regiuni la care au ajuns.

E lesne a luneca pe povîrnişul ce duce de la tron la tiranie cînd omul nu ştie a se stăpîni pe sine şi cînd

el nu poate a sta neclintit și răbdător în prezența piedecilor ce se ridică și nămolesc calea voinței lui.

În scrierea mea am căutat a călca pe urma adevărului istoric; am pus în scenă personagi contimpurani ai lui Despot, pastrînd fiecărui caracterul său deosebit. Singurile figuri create de mine sînt acele a lui Ciubăr-Vodă și a fetei lui Moțoc, Ana, căci am avut nevoie de dînsele pentru țesătura intrigei acestei drame.

Acum, reușit-am sau nu? Aceasta o va decide critica sănătoasă și neparțială.

Așadar, iubite amice, *drama, legenda, poemul dramatic* — numească-l fiecine cum a vroi — eu îl dedic ție, ca unui bun amic care, în tot cursul răpidei mele lucrări, m-ai încurajat și mi-ai dat povețe de acele pe care le poate da numai un om familiarizat cu frumusețile înaltelor literaturi străine.

V. Alecsandri

AMICULUI MEU VASILE ALECSANDRI

Scumpe poete,

Prin scrisoarea cu care pui pe Despot, pe fiul acel mai însuflețit al muzei dramatice române, în intimitatea vechei noastre legături amicale, pare-mi-se că ai voit a zice că l-ai găsit pe acel făt-frumos, într-o bună dimineață, în torba de vînătoare a unui prozaic magistrat în vacanție. Fie, însă nu mă amăgesc, căci știu ce port în traistă-mi; dar am primit cu bucurie în brațele mele deschise pe copilul tău născut cu o stea în frunte și, precum știi, l-am botezat de vrednic în aplauzele entuziastice ale unui public ales și numeros și chiar în prezența ta la București.

Prin poeticul tău zbor, astă-dată mai mult decît oricînd ai atins puternic fibra națională, căci fiecine a reconoscut că personagii dramei tale, „după cum stau, s-întorc și cum graiesc", sunt adevărați fii al geniului român.

Despot, figură principală, deși străin, totuși se asimilează minunat cu acțiunea românească ce-l poartă, fiindcă ai știut pune în sufletul său ambițios o scînteie sacră a darului tău ceresc, și pe fruntea sa aureola unei adînci și înalte filosofii care-l rădică preste statul unui aventurier de rînd. Proporțiunile sale de erou sînt în adevăr mărginite de duplicitatea bizantină, dar cînd auzim vorbind pe Despot într-o limbă poetică și sonoră, uităm lesne că un școlar al rigidului Melanhton, în graduala dezvoltare a caracterului său,

nu arată acea așteptată și puternică stăpînire de sineși ce cuvine unui erou. Putea el s-o aibă? Nu tu, dragă poete, trebuie să porți vina inconsecințelor morale ale secolului în care a trăit Despot. Cine oare nu știe că acest secol zguduit de o parte de luptele cugetului în contra apăsării papale, trăgînd neîncetat paloșul pentru libertatea conștiinței, înduioșit de altă parte prin reînvierea artelor și a culturei clasice, avea în moravurile sale blîndețe și asprimi, și în chipul său de a trăi o eleganță și o indulgență estremă; și că mai toți oamenii în evidență din epoca Renașterei, și însuși reformatorii ca Luther, erau ferbinți adepți ai școalei celei mai disolute epicuriane. Așa a fost și Despot! crescut în școala iezuită, el nu putea domina prin tăria caracterului său, ci prin iscusința mijloacelor; nu putea fi pe deasupra evenimentelor, ci se lăsa a fi condus de ele fără a perde un moment din vedere ținta lui ambițioasă pe care o pune pe deasupra chiar a mișcărilor inimei sale. Deci nu în caracterul lui Despot trebuie să căutăm acea unitate dramatică de care vorbește Aristot, dar în șirul consecinte al întregei acțiuni legată cu aspirațiunile sale și cu dezvoltarea caracterului său în dramă.

Întru aceasta Despot se înrudește cu Don Carlos a lui Schiller și cu Egmont a lui Goethe, căci nici acești doi eroi ai muzei dramatice germane nu domină în nimic acțiunile ce le desfășură poeții pe scenă, ci sînt împinși de avîntul ideelor lor nerealizabile, chiar de la prima vedere, în brațele de fer ale crudului Duce de Alba, și atît Don Carlos cît și Egmont dispar împreună cu iluziunile ce le-au hrănit, fără a se lupta cît de puțin cu fatalitatea, căci era imposibilă lupta cu Inchiziținea și cu regele Philipp al II. Despot, din contra, de la început face să presimțim că va reuși, și această siguranță, dacă nu adauge la interesul ce ne inspiră la prima vedere, nu-l slăbește însă, pentru că sîntem răpiți de acțiunea ce-l împinge pe tronul Moldovei cînd de toți el e ajutat, și de pe care cade cînd de toți e părăsit, fiindcă n-a știut cumpăni planurile sale mărețe cu puterea sa mărginită. Ajungînd la ceasul morții, domnitorul se dezbracă de pompele lumești

și numai omul stă față cu noi! aci Despot se înalță la uitarea filosofică de sineși și la moarte chiar apără un principiu — demnitatea tronului și corona smulsă de pe capul său. Prin astă înălțare a sufletului pe deasupra materiei, zărim ca o căință și sîntem în fața unui moment psihologic bine găsit pentru a sfîrși o dramă prin o măreață gîndire. Despot n-ar fi putut să sfîrșească altfel, pentru că valurile sufletului său, mișcate din copilărie de o viață aventuroasă, n-ar fi putut niciodată să se aline. Oamenii de seama lui, ca Sforța, Wallenstein, Pizarro, Don Juan de Austria, nu se liniștesc decît numai în mormînt și, cînd cad, dispar ca meteorele acele luminoase carele se cufundă în văzduhul negru al nopții!

Eu așa văd pe Despot-Vodă, și cred că-l văd bine! Aci permite-mi, dragă poete, să deschid o parenteză, nu ca să oftez ca Barbu Lăutarul sub ferestrele cocoanei Sultane, ci să suspin ca trubadurii din Grenada carii cîntau undelor lui Xenil și a lui Darro dorul neîncetat al amorului învins și învingător în inimile ce se deșteaptă subt un cer senin, în fața unei naturi vecinic înflorite și pe țărmuri scăldate de o mare de smarald. Ce să-ți zic?... cînd am auzit cînticul ferbinte de iubire al Carminei în castelul său rece din Ardeal, mi s-a părut că-i smuls din amintirele juneței noastre, și nu mi-am adus aminte de duioasa Ana fărmecată de Despot spre a fi prețul trădărei lui Moțoc. Amîndouă eroinele iubesc pe Despot, nu se poate contesta; dar Despot le iubește oare pe amîndouă? Această indiscretă întrebare mă pune în fața unei enigme psihologice pre care un suflet de femeie nu o poate pricepe, necum dezlega, a cărei cheie însă o poartă fiecare barbat în taina peptului său, adică întîlnirea în sufletul omului a două amoruri de diferite esențe. Această cestiune cam încurcată, ca un iscusit moralist ce ești, ai deznodat-o cu maestria ta obicinuită, dînd la fiecare din eroinele tale așa deosebite însușiri în pozițiunile lor, în vrîstă și în caractere, că suvenirul blîndii și religioasei Ana niciodată n-ar fi putut să se întîlnească în sufletul lui Despot cu amintirea înfocată a energicei și pasionatei Carmina, căci amorul, ca și electricitatea,

are două poluri ce se resping: idealul alipit de formă și forma dezbrăcată de aripele sufletului... Carmina, prin puternica sa acțiune, prepară avenirea lui Despot pe tronul Moldovei, gîndind și la sineși; Ana jertfește persoana sa cerului și, respinsă de Despot pentru o rațiune de stat, voiește încă în ultimele momente să răscumpere prin harul ei fatalitatea ce sugrumă pe iubitul ei; și daca la sfîrșit Carmina cade sfărmată de gelozia sa și Despot se cutremură neiertat de Ana și părăsit de dînsa, nu putea să fie altfel, pentru că spiritul domină materia și că cerul totdeauna învinge pămîntul. Durerea însă ce o rostește Despot în fața trupului Carminei moartă dovedește că prin cuget omul este legat de Dumnezeu. Lebăda a cîntat, destinul se va împlini!

Un cuvînt încă pentru dragii noștri români, pe care răpindu-i din sînul vieței noastre zilnice i-ai pus pe scenă. Tomșa a trăit cu noi, i-am auzit glasul răsunînd puternic în adunările noastre, sînt douăzeci de ani mai bine. Pe Moțoc, Spancioc și Toroipan i-am văzut ieri și astăzi, sub domniele reglementare sau mai aproape. Jumătate și Limbă-Dulce, cînd mă suiam pe munte la urși, unul îmi purta merindele și altul arma; iar pe Harnov l-am întîlnit desigur la o răspîntine. Zici tu cu letopisițele în mînă că nu mai trăiesc acești viteji. Te cred, dragă poete, dar atunci teoriile lui Darwin sunt nu numai escelente, ci și probate. Atavismul rămîne fizic și moral, căci coborîtorii, zău, seamănă suitorilor ca o picătură de păcură cu alta și nu minte nici zicătoarea vînătorească: că lupu-și schimbă părul, dar năravul ba; nici încă preceptul moralistului budhist: „că toate se preschimbă în lume, afară de patimele omenești, cari sînt eterne ca umanitatea!" De aceea, cînd istoricul rescormolește cauzele făptuirilor omenești din trecut, el totdeauna găsește ca un sîmbure învăscut în păstarul său, cîte o porneală aprigă sufletească care, din fundul peptului omenesc voind cu forța a ieși la lumină, a cutremurat generațiuni întregi; aici, o nerăbdare criminală a unui moștenitor, acolo, o sete de putere, o răzbunare geloasă, sau, fie ea în Despot, o ambițiune nebună care a voit a-și rupe rîndul.

Şi, în fine, s-o zicem într-un cuvînt, sufletul omenesc dat pradă inimicului său etern carele îi arată totdeauna acel măr fatal din rai, din care muritorul, orice ar face, este condamnat în veci a muşca pentru că aceeaşi cauză produce tot acelaşi efect, şi timpurile se aseamănă aşa de bine în productele lor morale, că nu pasă daca tablourile şi decorurile se reînnoiesc din secoli în secoli, căci actorii rămîn aceiaşi în vecinica lor preschimbare la faţă. Văzînd aceasta, eu vin a crede că civilizaţiunea, departe de a îmbunătăţi pe omul moraliceşte şi de a-l emancipa de sine însuşi, nu face, precum a pornit în timpurile noastre, decît a crea, cu verice putere ce ea dezvoltă în noi, şi o nouă trebuinţă nepotrivită cu starea reală în care ne aflăm. Astfel, toate ideile şi tendinţele omeneşti individuale şi obşteşti, întorcîndu-se pururea într-un cerc vicios, gonesc un ideal de fericire privată şi publică care se sparge în utopii periculoase. Se dărîmă prezentul fără a contribui în nimic la reedificarea viitorului; iar acei carii ca Moţoc învîrtesc mereu cuiul în broasca ţărei şi carii prin răsturnări sociale cred că vor putea alina suferinţe nu fac decît a le spori şi a le arunca asupra acelei părţi desmoştenite a poporului care, luptînd necontenit pentru zilnicele sale nevoi, n-are timp nici a gîndi, nici a înfrîna încercările acelor ce nechemaţi îşi însuşesc rolul providenţii. În zadar se va rădica în vîlfa patimelor aprinse un Tomşa, carele personifică în Despot conştiinţă publică, şi va zice: „O! Doamne, nu-i asculta", mîna de fer a destinului, căci aşa numim consecinţele uşurinţelor noastre, va împinge lumea fără preget să se întoarcă cu aceeaşi nepăsare în vechea sa orbită. Morile se vor arde pentru a fi scăpate de şoareci; satul va rămînea totdeuna pustiu, fiindcă, precum zice Ciubăr-Vodă, „cîinii fug lătrînd" şi iată! Sărmane Ciubăr-Vodă, tu, care hulit ai fost şi aproape să fii spînzurat nejudecat, pe mine m-ai încîntat; fiinţa ta atît de originală şi psihologiceşte atît de adevărată imprimă sufletului acel fior tocmai ce-l voi numi shakespearian, fiindcă produce acea senzaţiune de plăcere şi de temere, după care se măsoară valoarea unei producţiuni dramatice. Am simţit această impresiune mai cu

seamă în scena temniței, prin contrastul ce produce adînca și înalta filosofie din vorbirele lui Despot, cu aiurările nebunului Ciubăr; dar cîte alte momente, apucătoare de asemine, sînt cu profuziune împrăștiate în opera ta! Fii sicur, amice, o zic fără părtinire, Despot va rămînea, fiindcă va începe, să nu se supere nimeni, o eră nouă în literatura română, căci va fixa pentru mult timp înainte și limba poeziei teatrale, și forma versului dramatic. Corneille și Racine n-au făcut mai mult pentru Franța.

A. Cantacuzino

AMICULUI MEU ȘI COLEG ION GHICA

Mircești, 1 decembrie 1879

Publicînd legenda dramatică a lui Despot-Vodă Eraclidul, simt o plăcută datorie a-ți prezenta aici omagele mele de autor pentru concursul larg și iscusit ce ai adus la înscenarea piesii mele.

Ca director general al teatrelor, ai vroit să învingi o mare dificultate, aceea de a deprinde pe junii noștri artiști cu reprezentarea operilor de literatură națională, și ai reușit.

Ca prezident al Academiei, ai vroit să faci ca să răsune la auzul publicului nostru dulcea armonie a limbei părintești, și ai reușit.

Ca amic, ai vroit să mă încorajezi de a păși înainte pe calea spinoasă a dramei istorice fără a mă sparia de greutățile și de fantasmele cobitoare ce se ațin la drum, și ai reușit.

Triplă izbîndă pentru tine, amicul meu!

Publicul român, atît de inteligent, a probat prin manifestările binevoitoare cu care a făcut priimire lui Despot, că știe să prețuiască încercările conștiincioase ale unui autor, cînd acesta, în scrierile sale, este dominat numai de amorul artei.

Artiștii, însărcinați cu roluri de personagi istorici, au probat că, bine conduși, sînt capabili de a sui răpide treptele artei dramatice.

Eu, la rîndul meu, am avut o parte atît de frumoasă și de măgulitoare în seara de 30 septemvrie, încît suve-

nirul ovațiunei făcută mie de întreaga societate bucureșteană mă va întovărăși necontenit în viitoarele mele primblări prin lumea ideală a poeziei.

Recunoștință dar publicului care a adoptat pe Despot cu o simpatie atît de vie! și mulțămirile mele sincere direcției precum și artiștilor care au contribuit la succesul lui Despot cu bunavoința și cu talentele lor.

Toți și-au făcut datoria cu conștiință!... însași Critica și-au îndeplinit misiunea după prima reprezentație. Unii critici au avut francheța de a lăuda în opera mea tot ce le-au părut demn de laudă; alții, de un temperament mai... nihilist, au condamnat întreaga scriere de la început pînă la sfîrșit, unind glasul lor cu glasul lui Ciubăr-Vodă și strigînd:

Moarte lui Despot!

Deci, o frățească strîngere de mînă celor dintăi, și celor din urmă o urare de Anul nou:

Să le fie casa casă!
Să le fie masa masă!
Iarna iarnă, vara vară
Și... țărîna lor ușcară!

În fine, Despot scăpînd de sub teascurile presii și îmbrăcat în haină tipografică, am onorul de a-l prezenta publicului cetitor, cu formula uzitată în baladele bătrînești:

Eu mă-nchin cu cînticul
Ca codrul cu freamătul.
Poftă bună, veselie,
Și-mi faceți parte și mie.

V. Alecsandri

P.S. Am început, după îndemnul tău, comedia în versuri intitulată: *Invidioșii*. Subiectul este interesant, materia bogată și tipurile variate, unele fiind pocite, altele comice, altele triste, însă toate, demne de a inspira și jale și rîs.

A bon entendeur salut!

București, 4 decemvrie 1879

Amice!

Îți mulțumesc din suflet pentru cuvintele măgulitoare ce-mi adresezi. Îți sînt cu atît mai îndatorat cu cît criticele aspre ale unor oameni care se cred în drept a vorbi din condei despre ale teatrului erau de natură a mă descuragea.

Cînd am priimit Direcția teatrelor, am făcut-o în speranța că voi fi folositor artei dramatice, și îți mărturisesc că ajunsesem a considera speranțele mele realizate în parte, fiindcă reușisem a pune pe scenă, în timp de doi ani, 15 bucăți, drame și comedii originale, dintre care șese în versuri, toate demne de a compta în literatura română; două drame în versuri: *Ruy-Blas* și *Roma învinsă*, care fac cel mai mare onor traducătorilor; trei piese cu spectacol și mai multe traducții interpretate, precum au fost *Danișefii* etc.

Credeam că adusesem partea mea de îmbunătățire teatrului, punînd oarecare regulă în cancelarie și-n comptabilitate și îmbogățind atît garderoba cît și magazia de decoruri cu o valoare de un număr însemnat de mii de franci.

Dar cetind unele critici cari strig prin ziare în toate diminețele că totul merge rău, că nimic nu se face bun, că comitetul priimește numai piese proaste și că el respinge sistematic pe cele bune; într-un cuvînt, că teatrul național, în loc de a progresa, merge spre deca-

denţă; cetind, zic, asemine recriminări esprimate adeseori cu nişte cuvinte ce lipseau de orice urbanitate şi chiar de bună-cuviinţă, mi-am zis că poate era prezumpţiune din parte-mi a mă crede capabil să aduc serviciuri artei dramatice; prin urmare ar fi o datorie pentru mine de a lăsa locul Direcţiei altui careva mai competent. Atunci, ca un om conştiincios, mi-am depus demisia în mîna ministrului...

Eu am convingerea că am fost corect şi că mi-am împlinit datoria. Acum dar, la rîndul meu, întreb dacă acei care s-au pus în faţă cu Direcţia, pe un picior de cenzori atît de aprigi, au dreptul de a lua o aşa atitudine?... Ştiu ei ce este arta dramatică? Sînt ei în stare a-şi da seamă de valoarea literară, de meritele şi *chiar* de defectele unei opere? Pot ei s-o analizeze, să o discute, să facă un studiu serios asupra ei, un studiu bun de a fi pus sub ochii publicului cetitor? Au ei destule cunoştinţi de estetică, de artă, pentru a putea arăta artiştilor părţile bine interpretate sau acele în care artiştii nu s-au pătruns de situaţiunele create de autor? *That is the question.*

Ce au cîştigat dar pînă acum publicul, artiştii şi arta dramatică din criticele lor violente?... Cel mult osteneala ce provine din cetirea unor asemene frazeologii deşarte.

Dacă ar asculta Direcţia jeremiadele lor şi le-ar cere consilii pentru prosperarea teatrului, ei ar răspunde cu o naivă unanimitate: *Prenez nos ours*, adică: ia piesele noastre.

Dacă s-ar potrivi un autor, a cărui piesă a obţinut un succes meritat, insinuărilor *nepărtinitoare* a lor, el ar şterge una după alta toate scenele, toate actele, şi ar reduce astfel opera lui la un *ceva* după placul, chipul şi asemănarea lor.

Pentru a fi critic folositor, călăuz util artei, trebuie mai întîi cineva să fi citit mult, să fi comparat mult, să fi meditat şi mai mult, trebuie totodată să aibă gust, creştere bună, judecată dreaptă, şi în scrierea

sa analitică trebuie să fi[e] preocupat nu de persoana autorului, ci de opera lui. Oare aceste să fie însușirile unora din criticii noștri cei mai *strigători?*

Boileau, cînd scria, avea obicei să șteargă trei cuvinte din patru... Care din criticii noștri atît de aspri este în stare să imiteze exemplul autorului clasic francez? Care se simte atît de generos ca să păgubească posteritatea cu o singură virgulă măcar din prețioasele lor improvizări?

Răposatul logofăt-mare Draganescu mergea mai departe cu sacrificiul decît însuși Boileau. El punea pe gramaticul său de recita de cîte zece ori ceea ce dictase. De exemplu:

„Cu frățească dragoste mă închin dumitale, arhon vornice."

— Citește, gramatice, zicea Draganescu după ce fraza aceasta era scrisă.

La întîia citire, el ordona să șteargă începutul: *cu frățească dragoste*, pentru că boierul cărui vroia să adreseze răvașul nu merita o dragoste frățească.

La a doua citire, poruncea ștergerea cuvintelor: *mă închin dumitale*, sub pretext că el, logofăt-mare, nu se *catadicsea* să se închine altui boier mai mic.

Și, în fine, la a treia citire, ștergea și pe: *arhon vornice* de la sfîrșitul frazei, indignat fiind în contra lui Caragea care dedese acelui boier mic un grad atît de înalt.

Astfel a fost corespondența logofătului Draganescu în tot cursul vieții sale!

Nu găsești tu că el făcea act de om înțelept, scutind astfel lumea de a-i citi proza? Nu găsești că bine ar face mulți din scriitorașii noștri să adopteze sistemul lui sau să învețe mai întîi carte, dacă vreu să dobîndească dreptul de a scrie?

Eu nu știu dacă am făcut bine sau rău priimind a duce sarcina Direcției teatrale, însă știu atîta că voi păstra cu mîndrie plăcuta aducere aminte că am avut onorul a pune în scenă pe *Despot* al tău, acest adevărat eveniment literar care va rămînea în literatura noastră

un adevărat monument demn de literaturile cele mai bogate ale Europei.

Drama ta istorică, *Despot*, este un giuvaer din cele mai prețioase ale coronei tale de poet, coronă bine înțepenită pe capul tău; și poți zice ca împăratul acela care, luînd corona sa prin geniul său, zicea:

„Je la prends, je la mets, et gare à qui y touchera!"

Ion Ghica

DESPOT-VODĂ

ACTUL I

Culmea Carpaților ce desparte Bucovina de Transilvania. Un brad, în dreapta. Panorama de munți, în fund.

SCENA I

JUMĂTATE, LIMBĂ-DULCE

JUMĂTATE

(rezemat de brad, cîntă)

Frunză verde de stejar,
Sus pe munte, la hotar,
Zi și noapte stau pîndar...

LIMBĂ-DULCE

(vine din stînga, cbosit, aducînd un fedeleș pe umăr)

Uf! Iată-mă pe culme cu fedeleșu-n spate!

JUMĂTATE

Venit-ai, Limbă-Dulce?

LIMBĂ-DULCE

Venit, măi Jumătate,
Dar cad de oboseală... Știi tu că dintr-un zbor
Sînt zece mii de stînjeni de-aici pîn' la izvor?

JUMĂTATE

Or fi, dar apa-i bună... Ian s-o cercăm de-i rece?

LIMBĂ-DULCE

(dîndu-i fedeleşul)

Na.

JUMĂTATE

(bea)

Adă... A!!

LIMBĂ-DULCE

Îţi place?

JUMĂTATE

La inimă chiar trece...
Cu minte zicea tata: Dă-mi, Doamne, orice-oi vrea,
Iar mai cu seamă apă uşoară-n cale grea.

LIMBĂ-DULCE

Nu se temea de broască, era voinic moş Tincă,
Dar tatii-i era groază de apă... şi-n opincă.
Iar bei?

JUMĂTATE

Încă o duşcă... Mă arde setea-n pept.

LIMBĂ-DULCE

Beţiv mai eşti!

JUMĂTATE

Gîndeşte... de ieri de cînd te-aştept!
Pe astă culme goală, încredinţată nouă,
Mîncăm răbdări prăjite şi bem numai cînd plouă;
Cît despre somn...

LIMBĂ-DULCE

Nici vorbă... Pîndarului e scris
C-un ochi închis să doarmă, şi celalalt deschis.

(Răsună codrul de un bucium în stînga.)

JUMĂTATE

Un bucium se aude în codri... Ce-o fi oare?

LIMBĂ-DULCE

Boierii din Suceava fac astăzi vînătoare.
I-am întîlnit devale cu patru urşi blăniţi,
De somnul cel mai vecinic tuspatru adormiţi,
Şi mai era cu dînşii... mult am mai rîs văzîndu-l...
Un soi de hop-deoparte cu portul şi cu gîndul,
Numit Ciubăr şi Vodă. *(Se îndreaptă spre fund.)*

JUMĂTATE

Ştiu, un nebun de soi
Cu visuri de domnie, cum sînt mulţi pe la noi.

LIMBĂ-DULCE

Dar ce văd colo-n vale, în ţara ungurească?

JUMĂTATE

Ce vezi?

LIMBĂ-DULCE

O ceată-ntreagă cu haină husarească.

JUMĂTATE

Mulţi-s?

LIMBĂ-DULCE

Mai mulţi de zece, mai mulţi şi vin merei...
Dar ceata se opreşte... Iată! doi dintre ei
Descalecă şi-n grabă apucă pe cărare
La deal... îi vezi?

JUMĂTATE

Văd... Iată-i ajunşi sub dîmbul mare...
Ţin sfat şi iarăşi pleacă... Or fi niscai fugari
Ce vreau să treacă-n ţară.

LIMBĂ-DULCE

Ce-or fi, maghiari, tătari,
Să-i prindem.

JUMĂTATE

Dar, să-i prindem, căci noi sîntem de pază
Aici, la pragul țării... Feri, măi, să nu te vază.

LIMBĂ-DULCE

Știi ce? Hai de pe culme pe ei să ne-aruncăm.

JUMĂTATE

Ba nu; la pîndă-aice mai bine s-așteptăm.
Vin' cole, după stîncă.

LIMBĂ-DULCE

Ce pîndă? Lupta-i dreaptă:
Ei doi, noi doi!... nu-ncape nici pîndă, nici...

JUMĂTATE
(oprindu-l)

Așteaptă,
Nu fi nătîng, ascultă...

LIMBĂ-DULCE

Române, doi și doi...

JUMĂTATE

Ascultă-ți zic.

LIMBĂ-DULCE

Ce?

JUMĂTATE

Care-i mai mare dintre noi?

LIMBĂ-DULCE

Tu... fie pe-a ta voie... așa-și n-ar fi dreptate
Cu doi voinici să lupte un om și... Jumătate.

(Ies amîndoi prin dreapta.)

SCENA II

DESPOT, LASKI

LASKI

(după culme, în fund)

Despot, ajuns-ai?

DESPOT

(sărind pe culme)

Iată!

LASKI

(ivindu-se).

Ha! iată-mă și eu.
Greu e suișul, frate!... Dă-mi mîna.

DESPOT

Ține.

LASKI

(sărind pe scenă)

Greu!
Uf!... Caldu-i!... de m-ai stoarce ai face, zău, o baltă.

(Se pune jos la rădăcina bradului.)

A fost un timp odată cînd stînca cea mai naltă
Mi ți-o urcam eu, Laski, ca cerbul cel ușor.
Acum simt ca o cange înfiptă în picior,
Și pare că mă trage...

DESPOT

La deal?

LASKI

Ba nu, la vale.

DESPOT

Oricum, ești verde încă și ai oțel în șale.

LASKI

Așa-i!... Mă simt, zău, încă puternic cît un tun.
Mi-e dragă lumea, frate, și-mi place traiul bun.
Eu nu sînt ca evreii ce zic că viața-i lungă
Sau scurtă, măsurînd-o pe banii lor din pungă.
Eu zic: Hei! deie Domnul mulți ani ca să trăim
Și planurile noastre curînd să le-mplinim.

(Se scoală și se primblă pe scenă.)

Iată-ne-ajunși cu bine pe naltele hotare
Ce zac între Moldova și țările maghiare,
Loc trist, de lupte crunte, cu sînge plămădit,
Căci fiarele-s cumplite, dar omu-i mai cumplit!...
Privește colo-n față, în zarea luminată:
Ca mantie regală, frumoasă și bogată,
Apare-n ochii noștri Moldova, dulce rai,
Comoară nesecată de bun și dulce trai.
Ea are grîu, și miere, și vinuri, ah! ce vinuri!
Toiag de bătrînețe, viu balsam pentru chinuri.
Și are mii de nade a scumpelor plăceri,
Copile, ah! ce copile!... muieri, ah! ce muieri!
Îți fură ochii, mintea, și inima ți-o fură
Cu-o rază de sub geană, c-un zîmbet de pe gură.
Și însă moldovenii orbi, crunți, nepăsători,
Stropesc ades cu sînge grădina lor de flori.

DESPOT

Cum e stăpînul casii așa-i și grădinarul?

LASKI

Așa, căci Lăpușneanul... el mînă astăzi carul.

DESPOT

El bate-n boi.

LASKI

O! Despot, pe acest mănos pămînt
Domnea odinioară un domn viteaz și sfînt,
Un Ștefan! leu năprasnic al cărui largă gheară
Rupea cumplit dușmanii și-n țară, și-n afară.

Pe vremea lui boierii ostași erau, ostași
Cum n-au mai fost!... Acuma nepoții lor trufași,
Mici rîvnitori de tronuri, seci, răi, ieșiți din minte,
Păgîni prin a lor fapte, s-ating de cele sfinte,
De sceptru, de moșie, de neam și de popor,
Iar țara, muma, pere gemînd sub talpa lor.

DESPOT

Cu Vodă Lăpușneanul ei astăzi nu se-mpacă?

LASKI

Nu! n-ar putea nici dracul pe tron ca să le placă.

DESPOT

Le trebuie, se vede, un domn căzut din cer?

LASKI

Ba mai degrabă-un... Despot cu brațul lung de fer,
Să bată, să apase pe dîrza lor cerbice
Și-n capul lor sămînța de vrajbă să o strice...
Și iată de ce, frate, priimit-am bucuros
Ca să ajut avîntu-ți de dor ambițios.
Sînt leah; cu moldovenii în veci n-am împăcare,
Tu cauți un tron, Despot?... eu caut răzbunare!

(Dîndu-i mîna.)

Fii domn!

DESPOT

Prea bine, însă nu crezi mai nemerit
Ca ferul, deocamdată, să fie... poleit,
Și mîna zdrobitoare să fie deocamdată
Ascunsă-ntr-o mănușă?

LASKI

Ca laba cea șirată
Ce unghia-și ascunde?

DESPOT

Întocmai.

LASKI

Minunat.
Bravo!... mănușa... laba... pricep, ești diplomat.
În arta de capcane ești meșter cu ispită...

DESPOT
(zîmbind)

Am fost crescut la Roma, în școala jezuită.

LASKI

Ești om cu două daruri: sub haina de oștean
Porți inimă vitează și cugetul... viclean?
Așa spunea Carmina, cînd ea glumea cu tine.

DESPOT

Ah! cît a fost de bună soția ta cu mine!
Eu, un pribeag din lume, un zvînturat străin,
În casa ta mănoasă căzut chiar din senin;
Eu, peatră nestimată din splendidă cunună,
În pulbere zvîrlită acum de-o rea furtună!...
Ah! Laski, multă lume calcat-am pribegind,
Luceferi mulți în cale-mi văzut-am strălucind,
Dar suflet bun și nobil ca scumpa ta soție
Eu n-am văzut, mă crede, la nici o-mpărăție.

LASKI

Așa-i c-am avut parte în lume de noroc?
Carmina-i jună, însă de juni ea-și bate joc,
Și numai pentru mine suspină ea.

DESPOT
(în parte, zîmbind)

Sărmanul!

LASKI

Ș-apoi încă-o virtute: urăște pe sultanul.

DESPOT

În toate-i dar perfectă?

LASKI

(cu mîndrie)

În toate!

DESPOT

Om fericit!
Nimica nu-ți lipsește din cîte ai dorit.
Mărirea? te alintă ca pe-un copil în fașe.
Tu stăpînești în pace mulțime de orașe.
Ești cap, ești om de cîrmă, neștiutor de frîu.
Averea?... la picioare-ți lin curge ca un rîu.
Norocul?... o soție frumoasă, iubitoare,
La Zips, castelul falnic îți luce ca un soare,
Pe inima-i spanioală lipindu-te iubit...
Om fericit ești, Laski, de trei ori fericit!
Iar eu, o biată frunză pe vînt în veci purtată.
Putea-voi rădăcină să prind în loc vrodată?
Mă cheamă viitorul la el...

LASKI

Aleargă dar
La glasul lui, și fie-ți mersul nu în zadar.
Colo, jos, în Suceava găsi-vei răzvrătirea,
Clocind și pregătindu-ți mărirea sau peirea.
Fii om, mergi!

DESPOT

Dar! voi merge... Născut pe-al mărei mal,
Deprins sînt din pruncie să lupt cu-al mărei val.
Voi ști să-nfrunt eu soarta.

LASKI

Înfrunt-o bărbătește;
Iar dacă ea de tine ar rîde muierește,
Găsind că nu ești vrednic de-a fi ce zici c-ai fost,
Atunci din nou la mine să cauți adăpost.
Eu pentru tine, Despot, aici am întins nada.
Acum îți zic: La luptă, izbîndă, iată prada!
Moldova-i o comoară!... ferice-ar fi de ea

Să cadă cu-a ei scule pe mîna ta... ș-a mea.
Pas! eu te las, adio, și s-auzim de bine.

(Se îndreaptă spre fund.)

Cînd îi fi mare, Despot, să te gîndești la mine.

DESPOT

Adio, Laski... Viața e plină de furtuni.
Tu cu a ta soție să faceți rugăciuni
Pentru Despot.

LASKI

(coborînd culmea)

Adio. *(Dispare.)*

DESPOT

Ba nu... la revedere.

SCENA III

DESPOT

(se primblă pe scenă și privește cu mulțămire împrejurul lui)

A!... iată-mă-n Moldova!... măriri, averi, putere,
Aici sînt partea celui ce știe-a zice: vreu!
Eu vreu!... de-acum ajute-mi în plin norocul meu.
Eu, slugă-odinioară lui Iacob Eraclidul,
Dar nobil prin avîntul sufletului ca Ciḑul;
Eu, bulgăr de aramă schimbat în aur; eu,
Fiiu de pescar din Creta, purtat în zborul meu
Prin Spania, Lehia, Germania și Franța
Cu-a mea soție, spada, cu sora mea, speranța,
Azi vin și pun piciorul pe-acest pămînt român
Și zic: Moldovo,-n mine cunoaște-al tău stăpîn!
Deci pune-ți mari podoabe, frumoasa mea mireasă,
Să faci cu mine-o nuntă de mîndră-mpărătească.
Îmbracă-a tale haine țesute-n mii de flori,
Încinge curcubeul alungător de nori
Și-ntinde pe-ai tăi umeri, în zi de sărbătoare,
Hlamida ta ce poartă-o lună,-o stea ș-un soare...

Acum a sosit timpul, de fericire plin,
Ca să-ţi alegi un mire viteaz, măreţ, străin,
Un mire din Bizanţa, cum se cuvine ţie,
Ca să fondăm aice greceasca dinastie.
E timpul, o! Moldovo, uniţi noi amîndoi,
Să facem visuri, planuri şi fapte de eroi,
Să ştergem umilinţa din fruntea creştinească,
Să liberăm Bizanţa şi patria grecească!
Întreaga lume-aşteaptă să vadă-n răsărit
Un soare nou, cu raze de foc, pe cer ivit.
Să ardă semiluna cît nu e lună plină
Şi planta cea păgînă s-o sace-n rădăcină.
Eu fi-voi acel soare aprins de Dumnezeu.
Şi tu, Moldovo scumpă, tu fi-vei cerul meu!
A! tremure Osmanul sub paloşul dreptăţei
La răcnetul lui Despot şi al creştinătăţei,
Căci azi începe ziua creştinei renvieri,
Căci jur a fi eu, Despot, stăpîn acestei ţări...

(Pleacă şi iese în dreapta.)

(Notă. — *Buciume şi glasuri depărtate în stînga.*)

SCENA IV

MOŢOC, TOMŞA, SPANCIOC, STROICI, HARNOV, TOROIPAN, VÎNĂTORI

(aducînd cerbi şi urşi ucişi)

STROICI

(intră din stînga, examinînd pe jos urme de fiare)

Pe-aici a trecut cerbul.

(Intră Toroipan.)

Vezi urma, Toroipane?

TOROIPAN

Văd, iaca!... Tomşa, Harnov, Moţoc, Spancioc, Şoimane,
Veniţi!

(Boierii intră, în costume de vînători.)

Stroici copilandrul, abia scos din pelinci,
A dat de urme...

TOȚI

Urme de cerb?

TOROIPAN

(rîzînd)

Ba, de opinci.
Era-ncălțat cerbul.

(Toți rîd înaintînd pe scenă. Vînătorii ce aduc vînatul se opresc în fund.)

MOȚOC

Stroici este copil încă.
El, cîte paseri vede...

TOROIPAN

Le prinde și mănîncă.

STROICI

M-am înșelat întocmai ca vărul meu Spancioc
Cînd te-a luat pe tine de urs, ca moș Moțoc
Cînd te-a luat de bivol, și chiar, zău, ca și tine
Cînd te crezi om.

TOROIPAN

Ia seama cu cine grăiești...

STROICI

Cine?
Măi, pane Toroipane, goronu-i nalt și gros,
Securea-i mică, însă goronul cade jos.

TOROIPAN

Ia seama-ți zic.

(Strcici și Tcrcipan scot paloșii. Harncv îi desparte.)

MOȚOC

(intervenind)

Ajungă atîte vorbe goale.

SPANCIOC

Hei! de și-ar sparge capul, ce de mai hîrbi de oale
Ar zbura-n vînt!

MOȚOC

Așa e, Spancioc, dar, fătul meu,
Stricatul este lesne și dresul este greu.
Noi am plecat de-acasă voioși în vînătoare
Prin munți, la cerbi, la iepuri, la urși, la căprioare.
Din jalnica Suceavă cu toții am ieșit
Să răsuflăm un aer mai viu, mai răcorit,
Să azvîrlim în vînturi gîlceava și aleanul,
Să mai uităm în pace de Vodă Lăpușneanul,
Iar nu să facem certe.

SPANCIOC

Moțoace, în zadar
Cutrierat-am munții chiar pînă la hotar,
Sărind din stîncă-n stîncă prin dealuri și vălcele,
Și nopțile pe iarbă dormind sub brazi, la stele.
Eu unul pretutindeni zăresc trecînd, zburînd,
O umbră uricioasă muncită de-un rău gînd
Ce tainic pintre arbori se furișă-n tăcere
Și cu doi ochi de ură ne fulgeră.

MOȚOC

Părere,
Spancioc!... tu ești lunatic, ți-e frică de strigoi,
De iele, de vîntoase, de stafii, de moroi,
Și ai ajuns acuma în mintea-ți visătoare
Să faci din Lăpușneanul o umbră pînditoare...
Nu-i umbră-acel ce mușcă din sînul bietii țări,
Nu, chinurile țării nu-s umbre de dureri.
Nu-i umbră tirania călare pe robie!
Da-i umbră, tristă umbră a noastră bărbăție,
Căci de-am avea vroință și inimi de oțel,
Tiranul... vai! nici umbră n-ar rămînea din el!

TOMȘA

Moțoace, ești prea aspru, și asprele-ți cuvinte
Îmi par nepotrivite cu vrîsta ș-a ta minte.

Privește împrejuru-ți cu ochi mai bărbătești
Și spune nouă-n față de cine te-ndoiești?
De mine?

MOȚOC

Ba nu, Tomșa.

SPANCIOC

De mine?

MOȚOC

Niciodată.

STROICI

De mine?

MOȚOC

Nu, copile, ai inimă curată.

HARNOV

De mine, dar?

MOȚOC

Nu, Harnov.

TOROIPAN

De mine?

MOȚOC

Nicidecum.
Nu mă-ndoiesc de nime, boieri, dar...

TOMȘA

Spune-acum
Pe-a cărui frunte astăzi vezi scrisă mișelia
Cînd este-anevoință de-a-și apăra moșia?
O! vornice Moțoace, năprasnic luptător,
De domni ce nu-ți plac ție dibaci răsturnător,
Care-ai văzut atîtea ș-atîtea zile rele,

Răspunde verde-n ochii-mi: în cumpănele grele
Găsit-ai vreodată român nepăsător
Cînd draga lui moșie îi cere ajutor?
Nu, nu! în lumea largă și care ne-nconjoară
Mai lesne tu găsi-vei un vultur mort ce zboară,
Un grec fără trufie, un deal fără suiș,
Copaci fără de vîrfuri, văi făr' de coborîș,
Decît, atunci cînd țara e la neîndemînă,
O lipsă de-ndrăzneală în inima română.

TOȚI

Așa e, Tomșa.

MOȚOC

Tomșa, îmi place să te-ascult
Cînd ne grăiești tu astfel... și voi, îmi place mult
Să văd a voastre fețe aprinse de-acea pară
Ce falnic izbucnește din dragostea de țară.
A! simt o nouă viață intrată-n al meu sîn
Cînd întrevăd sfîrșitul tiranului hain...
Acest stolnicul Petre, un om de rînd, un stolnic
Ce pînă la domnie s-a prefăcut nevolnic,
Pohoi făr-obîrșie, uitat-a cine-a fost...
Să te ferească cerul de mintea celui prost!
El calcă deopotrivă cu-o oarbă nepasare
Pe capul celui smerin, pe fruntea celui mare,
Și taie, schinjuiește, și trece prin popor
Ca viforul de gheață ce cade pe-un ogor.
Priviți: e țara plină de tristele-i victime,
Ologi, ciuntiți, orbi, mizeri, slutiți de-a lui cruzime,
Încît, de-a sta calăul mult timp domnind aici,
O să prefacă neamul în turmă de calici!

HARNOV

(în parte, arătînd pe Mcțcc)

Amară-i este limba de cînd nu-i la putere.
Așa turbează vespea cînd nu mai are miere.

MOȚOC

Ce mormăiești din buze tu, Harnov, într-ascuns?
Îți place Lăpușneanul? cu el nu ți-e de ajuns?

HARNOV

Ba... însă-aș zice-o vorbă...

TOMȘA

Eu nu știu ce ai zice,
Dar zic eu, Ștefan Tomșa, cu cerul față-aice
Că mie nu-mi prieste și țării nu-i doresc
Un domn, supusă slugă a craiului leșesc,
Un om a cărui frunte cînd mîndră, cînd pălită,
Stă dîrză-n sînul țării ș-afară umilită.
Această țară-a noastră nu știe-a slugări;
Ea lasă altor neamuri pe brînci a se tîrî.
De însuși Ștefan-Vodă Moldova e deprinsă
Să ție mai sus capul cu cît e mai învinsă.
Deci peară orice proclet, țăran, vecin, stăpîn,
Pe tron, sub tron, oricine nu știe-a fi român!

MOȚOC

Deci peară Lăpușneanul cu-ntreaga-i seminție!

SPANCIOC

Prea bine, dar pe cine să-l punem la domnie?
E lesne-a schimba domnii, bătrînii însă spun:
Schimbare de domnie, fălire de nebun.

MOȚOC

Cum? tu, Spancioc, om tînăr, cu mintea luminată,
Te-nchini la vorbe proaste din timpi de altădată?

SPANCIOC

Mă-nchin și cred, Moțoace, în datini strămoșești
Ca-n dogmele preasfinte a legei creștinești;
Cred că treptat se perde a neamului ființă
Cînd el se depărtează de-a bunilor credință.
Dar! cred că astă țară, lipsită de noroc,
Sătulă-i de-a fi astfel tot scoasă-n iarmaroc,
De-a trece ca o vită din mînă-n altă mînă,
Și Zimbrul să ajungă un bou ce toți îl mînă.
E rău cu rău, se zice, dar mai rău făr' de rău!
Și cînd privesc în juru-mi, Moțoace, nu văd, zău,

Menit pentru domnie din noi toți nici pe unul,
Doar numai Ciubăr-Vodă, Ciubăr-Vodă nebunul,
Și, de vă place vouă, nu mie-ntr-adevăr,
Nu-mi place să văd tronul ascuns sub un ciubăr.

MOȚOC

Spancioc, ești bun de glumă, dar gluma-ți cîteodată...

SPANCIOC

Rostește adevărul?

MOȚOC

Ba-i groasă și prea lată.

STROICI

Dar unde-i Ciubăr-Vodă? Noi l-am uitat de tot.

TOROIPAN

Lăsatu-l-am în codru călare pe un ciot,
Crezînd că se găsește pe Ducipal călare
Și intră în Suceava ca domn cu îngîmfare.

SPANCIOC

Sărmanul! încă unul cu gărgăuni domnești.
Aceasta-i trista boală a minței românești!

(Ciubăr strigă spăriet în stînga.)

CIUBĂR

Săriți! ajutor!

TOȚI

Ce e?

MOȚOC

Ciubăr strigă-n pădure.
Aleargă, Stroici.

SPANCIOC

Cu urșii s-o fi-ntîlnit la mure.

CIUBĂR

Săriți! mă mîncă ursul!

SPANCIOC

O! trist al lumei curs!
Cătăm un domn, și domnul e-n laba unui urs!

(Toroipan, Stroici și alți vînători iese răpide în stînga.)

MOȚOC

(în parte)

În contra tiraniei lui Lăpușneanul ura
Crește și la toți împle și inima și gura.
Răzvrătul e în aer ca fulgerul în nori.
Răbdare...

SPANCIOC

(privind în stînga)

Ciubăr vine adus de vînatori.

SCENA V

Cei dinainte, CIUBĂR-VODĂ (purtînd hlamidă petecită și stemă de hîrtie poleită, intră susținut de Stroici și de Toroipan)

TOROIPAN

N-ai grijă.

CIUBĂR

(slab)

Ah!

MOȚOC

Ce este?

STROICI

Nimic... l-am găsit față
C-un urs, ucis de Tomșa, pe care-l credea-n viață.

(Toți rîd.)

CIUBĂR

(se pune pe o rădăcină)

Ah! apă, apă...

SPANCIOC

Dați-i mai bine-un pic de vin,
E leac de spaimă.

STROICI

(dînd un teas lui Ciubăr)

Ține.

CIUBĂR

(bînd)

A!... dar nu-i teasul plin,
Mai adă. *(Bea.)* De pe ochii-mi o ceață se ridică.
Ah! sfinte Agaftocle, cum n-am murit de frică!

SPANCIOC

Ce? frică?... Ciubăr-Vodă, lui Papură nepot,
Fricos?... Eu nu-o pot crede.

CIUBĂR

Nici eu, Spancioc, nu pot;
Dar cînd am zărit ursul, deodată-am simțit, frate,
(oțerindu-se) Brrr! un pohoi de sloiuri curgîndu-mi ici, în spate.
Era o matahală cît muntele Ceahlău,
Ce sta, sugîndu-și laba, înfipt în drumul meu.
Îi strig în gura mare să deie într-o parte,
El nu!... atunci în grabă eu dau să fug departe,
Dar fiara mă clocește cu ochii roși de foc
Și eu, cu dînsul față, rămîn înfipt pe loc.
Vroiam să-i spun că-s Vodă, Ciubăr-Vodă, dar glasul
Mi se taiase,-o! Doamne, simțeam că-mi sună ceasul.
Era să mor!... o credeți, boieri?... era să mor!
Ce jale, ce durere pe voi și pe popor!
Îmi pare că văzduhul de clopote răsună.
Prin sate, prin orașe toți oamenii s-adună

Și zic cu-nduioșire: ah! lumea-i pe sfîrșit!
Ciubăr, adevăratul domn, iată c-au murit!

SPANCIOC

Și Dumnezeu să-l ierte!... s-a dus în iad zăloagă...
Păcat numai de dînsul că îi lipsea o doagă.

STROICI

Ș-o sîmbătă.

TOROIPAN

Ș-o joie.

CIUBĂR

Voi rîdeți?

SPANCIOC

Ba, jelim
Și ca pe-un mort în viață voioși te prohodim.

SCENA VI

Cei dinainte, DESPOT, LIMBĂ-DULCE, JUMĂTATE

LIMBĂ-DULCE

(in culisele din dreapta)

Hai, nu întinde vorba, hai...

DESPOT

Dar ce vrei, creștine?
De ce mă-ntorci din cale?

LIMBĂ-DULCE

Mergi, zic, cît e cu bine,
Că jur pe sfînta cruce...

DESPOT

Măi, știi tu cine sînt?

LIMBĂ-DULCE

De-i face-un pas, cu ghioaga te culc mort la pământ.

(Despot, Limbă-Dulce și Jumătate intră pe scenă.)

DESPOT

Pe mine?

LIMBĂ-DULCE

(impingînd pe Despot)

Mergi.

MOȚOC

Ce este, române?

LIMBĂ-DULCE

Ce să fie?
Am prins colea sub stîncă un ungur cu trufie
Care-a trecut hotarul, ca vulpea pe furiș,
Dar i-am scurtat eu calea pe dîmb în stejeriș.

MOȚOC

(lui Despot)

Străine, spune nouă ce ești și cum te cheamă?

DESPOT

Dar voi, care vă-i dreptul de-a-mi cere mie seamă?

TOMȘA

Al nostru drept înscris e pe țară-n lung și-n lat.
Boieri sîntem de-ai țării în care ai intrat.
Moțoc cînd te întreabă, răspunde cu-nchinare.

CIUBĂR

Și-n fața mea te pleacă.

DESPOT

(închinîndu-se lui Moțoc)

Moțoc, vornicul mare!

LIMBĂ-DULCE

(lui Moțoc)

Stăpîne, să las robul?

MOȚOC

Să-l lași.

LIMBĂ-DULCE

Da-i prea limbut
Și limba-i sfredel dulce de diavolul făcut.

SPANCIOC

De-aceea Limbă-Dulce te-au poreclit pe tine?

LIMBĂ-DULCE

(rîzînd)

Se poate. *(Lui Jumătate.)* Hmm! boierul m-a păcălit.

MOȚOC

(lui Despot)

Străine,
Urmează-ți drumu-n pace; ești liber.

DESPOT

Nicidecum,
Recunoștința vie mai sclav mă face-acum;
Dar cine poartă-n sînu-i curată conștiință
Voios priimește lanțul numit recunoștință.
Oricum mi-a fi norocul în lume schimbător,
Îmi voi aduce-aminte de-al meu liberator,
Moțoc.

CIUBĂR

Ei! și de mine nu?

MOȚOC

Vorbele-ți sînt bune
Și chipul de om neaoș, dar cine ești, ne spune.

DESPOT

Eu sînt în voia soartei un vecinic călător,
Atras în calea-mi lungă de-un tainic viitor,
Purtat pintre popoare din ţărmuri depărtate,
Trecut cu spada-n mînă prin lupte încruntate.
Din frageda-mi pruncie eu sînt...

TOMŞA

(către Spancicc)

Un venetic...

DESPOT

(auzindu-l)

Acel ce-a zis cuvîntul de venetic, îi zic
Că a minţit şi-s gata de-a-nfige cu-a mea pală
Cuvîntul său în peptu-i... să iasă la iveală.

TOMŞA

Eu sînt! eu, Ştefan Tomşa!... Văzut-am pe la noi
Mulţi pribegiţi fătarnici, vermi palizi de gunoi,
Ce vin şi-n sînul nostru fac cuiburi veninate.
Cine eşti tu? răspunde!... la vorbe îngîmfate,
La provocări sumeţe de-un soi de zvînturat
Arunc dispreţul.

DESPOT

Cine-s?... Ascultă înclinat:
Sînt Despot Eraclidul din Paros!... Al meu tată
A fost fruntaş de oameni în Grecia bogată,
Prinţ falnic! de pe tronu-i căzut şi răsturnat
Sub apriga urgie a turcului turbat.

CIUBĂR

Eşti prinţ?... deci văr cu mine?

TOMŞA

Eşti bun de limbuţie,
Dar unde ţi-e dovada de naltă obîrşie?

(Despot arată un pergament.)

DESPOT

Priviți; iată diploma lui însuși Carol-Quint
Și gloriosu-i nume în litere de-argint.

(Moțoc și cu boierii, afară de Tomșa, examinează diploma.)

MOȚOC

Așa-i!... Fii, Eraclide, partaș de-al nostru soare.
Ești oaspele Moldovii de bunuri dătătoare,
Căci astă țară vecinic priimește-n sînul ei
Cu drag pe bunii oaspeți, cu milă pe cei răi.

(Către vînători.)

Aduceți teasuri pline de vin pentru cinstire.

TOMȘA

(în parte, ieșind prin dreapta)

Ades în cupa plină se-ascunde o căire.

(Boierii ieu teasuri și închină.)

MOȚOC

(lui Despot)

Noroc și voie bună!

CIUBĂR

(asemine)

Supus să-mi fii deplin!

DESPOT

Boieri! pentru Moldova paharul meu închin.
Să-i deie Creatorul în veci zile senine.
Ș-un domn cu omenie, iubit de toți!

CIUBĂR

(înaintînd)

Ca mine!
Ca mine!... Domn ca mine se poate-a fi mai bun?
Hai dar, boieri, la Curte!

DESPOT

(lui Moțoc)

Ce zice?

MOȚOC

(lui Despot)

Un nebun.

SPANCIOC

Boieri!... a sa-nălțime Ciubăr ne poruncește.
La Curte dar, căci tronul de dorul lui tînjește.

MOȚOC

Și dumneta, pribege, purtat din loc în loc,
E timp să guști odihna în casa lui Moțoc.
Hai!

(Boierii pleacă și iese pin dreapta, Limbă-Dulce și Jumătate rămîn singuri.)

LIMBĂ-DULCE

Ce zici, Jumătate?

JUMĂTATE

Îmi țiuie auzul.

LIMBĂ-DULCE

Boierilor de astăzi nebunu-i călăuzul.
Din toți care-i mai tuieș?

JUMĂTATE

Nu știu.

LIMBĂ-DULCE

(arătînd în culise)

Nu știu nici eu,
Dar cel mai cu drăcie, vezi tu?... e robul meu.

(Cortina cade.)

ACTUL I

TABLOUL II

Un salon în palatul de la Suceava. Portrete de domni pe pereți. Uși mari în fund. Alte două uși în dreapta și în stînga O masă de stejar pe planul I, în dreapta. Jilțuri.

SCENA I

ALEXANDRU LĂPUȘNEANU, DOAMNA RUXANDRA

(Amîndoi stau pe jilțuri lîngă masă. Doamna lucrează la un aer.)

LĂPUȘNEANUL

În vremea-ndelungată cît singur, cu smerire,
Am fost spre închinare la sfînta monastire
A Slatinei, aice cum ai mai petrecut,
Iubita mea Ruxandră?

DOAMNA

În aur am cusut
Doi îngeri lîngă Sfînta Maria-născătoare,
Pe aer.

LĂPUȘNEANUL

Este gata?

DOAMNA

Mai am încă o floare
De crin deschis a coasă în alb mărgăritar
Și aerul l-om pune pe-al Slatinei altar.

LĂPUȘNEANU

Îmi place, scumpă Doamnă, frumoasă și cuminte,
Să văd măiastra-ți mînă lucrînd odoare sfinte.
Gîndirea ce se-nalță la cer, la Dumnezeu,
Din cuget și din casă alungă duhul rău...
Dar spune-mi: auzit-ai de un pribeag din lume,

Un... Despot... mi se pare c-acesta-i al său nume...
Aice, la Suceava, în lipsa mea sosit?
Se zice să-i odraslă de neam prea strălucit,
Că-i domn de Samos, Paros, și că-i în legătură
Cu împărați... că are întinsă-nvățătură
Și limbă mlădioasă, o limbă ce-n curînd
Pe toți boierii tineri i-a fărmecat pe rînd...
Ce ai aflat de dînsul?

DOAMNA
(cu sfială)

Am auzit mult bine,
Și... chiar a cerut voie la Doamna să se-nchine.

LĂPUȘNEANU

Și... l-ai priimit în Curte?

DOAMNA

Priimit...

LĂPUȘNEANU
(posomorîndu-se)

Într-adevăr?

DOAMNA

Era o datorie... Despot îmi este văr.

LĂPUȘNEANU

Cum? văr măriei-tale?... De unde pînă unde?

DOAMNA
(zîmbind)

Mărgăritaru-n scoică de marea se ascunde.
Despot, pe malul mării născut, e fiiu curat
Lui Iacob Eraclidul, din Paros alungat,
Ce se rudea de-aproape cu maica-mi răposată.

LĂPUȘNEANU

Crezi?

DOAMNA

I-am văzut chiar spița pe pergament lucrată.

LĂPUȘNEANU

(sculîndu-se, în parte)

O spiță-nchipuită de dînsul, pre cît știu,
Ce-l face rudă bună cu Hercul Olimpiu.
Plastograful! îi zboară sus gîndul... *(tare)* și ce cată
Aici, la noi?

DOAMNA

Sărmanul!... cu inima-nfocată,
El vrea la pragul ușii măriei-tale-a sta
Și viața-i s-o jertfească pentru măria-ta,
Că-i om de sînge nobil ce-n apă nu se schimbă.
Viteaz! ce are-n suflet el are și pe limbă.

LĂPUȘNEANU

Prea bine... Văd că Despot e meșter vrăjitor.
La toți deopotrivă el v-a vrăjit pe dor.
Am grabă de-a-l cunoaște.

DOAMNA

(se scoală veselă)

Te-nduri să-i faci priimire?

LĂPUȘNEANU

Cum nu?... Doresc chiar astăzi să cerc a lui vrăjire.
El are ca să vie cu vornicul Moțoc.

DOAMNA

O! de-ar cădea pe dînsul o rază de noroc
Ca el să fie-un oaspe plăcut măriei-tale!...
Moțoc și eu în taină am pus de gînd și-n cale
Cu fiica lui, cu Ana, pe Despot să-l unim
Și de corona țării credința-i s-o lipim.

LĂPUȘNEANU

(luînd-o de mînă)

Să-ți fie viața dulce ca chipul și ca glasul,
Tu care cu iubire mă-ntîmpini la tot pasul

Privind în Domnul țării pe scumpul tău bărbat
Și-n soțul vieței tale pe Domnu-ncoronat!

(Se îndreaptă cu Doamna spre ușa din stînga.)

Acum te du să cauți de pruncușori, de casă,
Și, ca o gospodină, gătește mare masă
Ca să cinstim cu prînzul pe Despot... vărul tău.

DOAMNA

Ah! Doamne... *(Vrea să-i sărute mîna.)*

LĂPUȘNEANU

(atrăgînd-o la sîn)

Nu, iubito... aici, pe sînul meu.

(Sărută pe Doamna, care iese în stînga.)

SCENA II

LĂPUȘNEANUL

(privind lung după Ruxandra)

Muierea, tot muiere!... o biată ciocîrlie
Spre tot ce strălucește zburînd cu veselie...
O inimă, comoară, ș-un cap frumos... dar sec!...
A-nduioșit-o Despot cu glasul lui de grec,
Și toți boierii, dușmani oblăduirei mele,
Sînt prinși de-acest paingăn în desele-i rețele.

(Se primblă tulburat.)

A! scorpie grecească!... eu planul ți-am pătruns.
Tu vrei să-mpungi în mine cu ghimpele-ți ascuns.
Tu vrei, ființă-oloagă, născută-n putrezime,
S-ajungi prin tîriire l-a tronului nălțime?
Doar Vodă Lăpușneanul va ști, prevăzător,
Pe-o scorpie ca tine s-o farme sub picior,
Și nu-a lăsa în viața-i pe tronul țării sale
Să fluture nici umbra deșertăciunei tale.

(Scoate un ravaș și-l privește.)

Ioan Sigmund Polonul, prin mine întronat
În țara ardeleană, de știre azi mi-a dat
Și-n țară, și-n afară să fiu cu priveghere,

Căci Despot zvînturatul rîvneşte-a mea putere.
Te-oi urmări, vrăjmaşe, cu aprigul meu veghi
Pîn' ce din priveghere ţi-oi face un priveghi
Ş-alături cu tine vei întîlni mormîntul
Cînd tu din întuneric îi vrea să-ţi iei avîntul.

(Pe gînduri.)

Cum să-i deschid capcană?... Ce cursă să întind
Pe el cu-ai lui tovarăşi în laţu-mi să-i cuprind?...
A!... ce să perd eu timpul cu intrigi mici de Curte?
Domnia tare cere braţ lung şi vorbe scurte.
Cînd duşmanul în taină s-apropie de cort,
Scurtează-i drumul grabnic prin moarte, sau eşti mort!

(Merge la uşa din dreapta, o deschide şi cheamă:)

Toma!

SCENA III

LĂPUŞNEANUL, TOMA CALABAICANUL

LĂPUŞNEANU

Tu eşti bulgarul Toma Calabaicanul.

TOMA

Sînt Toma, credinciosul rob al lui Lăpuşneanul.

LĂPUŞNEANU

Cînd am cuprins Ardealul ce erai tu?

TOMA

Nimic.

LĂPUŞNEANU

Te-am miluit cu viaţa în lupta de la Cic.

(Toma sărută poala lui Lăpuşneanul.)

Eşti om tu de credinţă?

(Toma îngenunchează.)

Vroiesc să fac cercare
De-ai meritat şi meriţi a noastră îndurare...

(În taină.)

Cunoști pe Despot grecul?... pe-acel străin trufaș
Ce zvîrle bani cu pumnul prostimei din oraș?
El vrea să mă ucigă...

(Toma se scoală punînd mîna pe hamger.)

TOMA

El trebuie să moară!

LĂPUȘNEANU

Bine, voinice Toma!... Văd, gîndul tău se-nsoară
Cu-a mea dorință... Bine!... tu vei ieși bogat
Din astă însoțire... *(Tainic.)* Azi este la palat
Prînz mare... Vin boierii cu Domnul să cinstească.
Tu să-l slujești pe Despot la masa cea domnească,
Tu singur să ai grijă de-a-i fi paharul plin...

(dîndu-i un șipușor)

Și... tainic șipul ista să-l verși în al său vin.
Ai înțeles?

(Toma ie șipul și se închină în tăcere.)

Fii vrednic și mut pînă la groapă...

(Toma sărută mîna lui Lăpușneanu și iese.)

LĂPUȘNEANU

(singur)

În groapă cade-acela ce altui groapa sapă.

SCENA IV

LĂPUȘNEANUL, UN CĂPITAN DE SEIMENI

CĂPITANUL

(la ușa din fund)

Măria-ta! boierii la curte adunați...

LĂPUȘNEANU

Să intre!... Căpitane, pe lîngă-acei chemați
Mai este cine-n sală?

CĂPITANUL

Străinul Despot este.

LĂPUȘNEANU

Prea bine: mergi la Doamna să-i duci această veste.

(Căpitanul iese.)

LĂPUȘNEANU

(singur)

O! sarcină amară de tron amenințat!
Anevoință crudă de-a fi neîmpăcat!...
M-obligă boierimea în veci ambițioasă
În gheară să-mi schimb mîna și sceptrul meu în coasă...
O! lege-a ospeției, te calc, dar ce să fac?...
Prin moartea unui dușman eu țara mi-o împac!

SCENA V

LĂPUȘNEANUL, DOAMNA RUXANDRA, ANA, DAME ALE CURȚEI (intră pin stînga)

DOAMNA

Măria-ta, dă-mi voie cu-a mele jupînese
Urare să-ți aducem.

LĂPUȘNEANU

(înaintînd spre dame)

Flori mîndre și alese
Din stratul boierimei, cu drag vă mulțămesc.
Așa cunună-o prinde pe Doamna ce-o iubesc.

(Doamna, urmată de jupînese, se îndreaptă spre masă.)

DOAMNA

(încet, Anii)

Măria-sa e vesel!...

ANA

Dar.

DOAMNA

Cu-atît mai bine
Pentru Despot. *(Se pune pe jilț.)*

ANA

(încet, Doamnei)

La Curte el vine astăzi?

DOAMNA

Vine.

(Damele formează grup împrejurul Doamnei.)

SCENA VI

Cei dinainte, MOȚOC, HARNOV, SPANCIOC, STROICI, TOROIPAN, BOIERI (intră prin fund)

LĂPUȘNEANU

(pe jilț)

Bine-ați sosit la Curte, boieri prea credincioși!

MOȚOC

Mulți ani măriei-tale! Boierii azi voioși,
Lăsînd de ei departe și vrajba și gîlceava,
Se-nchină toți lui Vodă întors acu-n Suceava.

HARNOV

Plecați ei se închină în fața celui uns
Pe care sfînta cruce cu raze l-a pătruns,
De-a potolit în țară pornirile pizmașe,
Dînd scule și icoane la sfintele locașe.

LĂPUȘNEANU

Mă bucur că gîlceava din țară a perit,
Boieri, căci e o boală ce-aduce rău sfîrșit...
Dar nu zăresc pe Tomșa?

HARNOV

El n-a venit.

LĂPUȘNEANU

Cum? oare
Să n-aibă mulțămire de-a noastră sărbătoare?
E Sfîntul Alexandru astăzi, e ziua mea.

HARNOV

La veselia noastră părtaș a fi nu vrea,
Se vede.

LĂPUȘNEANU

Fie!... însă nu-i nici Ciubăr nebunul?

HARNOV

(rîzînd)

Păreche minunată fiind ei tot ca unul.
Se cred deopotrivă meniți între fruntași,
Să meargă înainte de gloate cu trei pași.

LĂPUȘNEANU

În lipsa lor să facem, boieri, azi împreună
Ospăț de sărbătoare, frățesc, cu voie bună.

BOIERII

Trăiască-a ta mărire!

HARNOV

(lingușitor)

În veci slăvit să fii!

MOȚOC

Dar soarele lucește pe munți și pe cîmpii.
E drept ca ziua-aceasta și la străini să fie,
Precum la toți românii, izvor de bucurie.

LĂPUȘNEANU

E drept.

MOȚOC

Deci învoiască acum măria-ta
Lui Despot, al meu oaspe, să vie-a-l saluta.

LĂPUȘNEANU

Să vie.

(Moțoc iese prin fund.)

DOAMNA

(Anii)

Bun e Vodă!

ANA

Dar!... *(în parte, zîmbind)* ca nealtădată.

LĂPUȘNEANU

(în parte)

S-apropie de mine năpîrca-nveninată.

SCENA VII

Cei dinainte, DESPOT, MOȚOC

MOȚOC

(pe prag)

Măria-ta slăvită... Despot! *(Îl prezentă.)*

LĂPUȘNEANU

Fii bun sosit
La Curte, Despot.

(Despot înaintează în mijlocul salonului.)

DESPOT

Sire!... cu sufletul uimit;
Și tremurînd m-apropii de sacra-ți maiestate
Ca să-i aduc la rîndu-mi urările-mi plecate.
Să vă-mpletească cerul a gloriei cununi
Și-n veci să le ferească de grelele furtuni!...
Eu, Despot Eraclidul, condus de-o blîndă stea,
Răpit de al meu suflet curat ca spada mea,
Depun în ziua mare, ca lumea să le vadă,
Depun azi la picioare-ți braț, inimă și spadă...

Părintele meu Iacob, odinioară domn,
Pîn-a nu-nchide ochii atinși de-al morței somn,
Mi-a zis: Te du cu bine în cale depărtată
Și mergi drept la Moldova în mari viteji bogată;
Acolo tu găsi-vei un domn măreț, viteaz,
La pragul țării sale veghind cu ochiul treaz,
Ș-un înger de virtute, frumoasa lui soție
Ce mie mi-e nepoată și vară bună ție.
Mergi drept la ei, tu Despot, ca să le duci prinos
Lui Vodă a ta spadă și brațu-ți credincios,
Iar Doamnei, aste scule, șiraguri și paftale,
Purtate de-a sa maică în ziua nunții sale.

(Ie un ecrin din mînele unui pagi rămas la ușa din fund și vine de-l prezentă Doamnei, îngenuchind dinaintea ei.)

DOAMNA

Ah! prețioase scule!

ANA

Ce dar strălucitor!

LĂPUȘNEANU

(în parte)

O! greci vicleni în vorbe și-n darurile lor!

DOAMNA

(lui Despot)

Prin aste suvenire mă-ndatorești mult, vere.

DESPOT

(în parte, sculîndu-se)

Cînd ar vedea Carmina a sale juvaere!

DOAMNA

Dar pot să pun pe mine comoara ce-ai adus?

DESPOT

Lumina de sus cade și iar se-ntoarce sus.

LĂPUȘNEANU

Domniță, aste scule străbune le priimește
Și-n semn de mulțămire cu ele te gătește,

Ca să serbăm norocul ce azi ne-a dăruit
Un văr măriei-tale și mie-un... neam iubit.

SCENA VIII

Cei dinainte, TOMA CALABAICANUL

TOMA

(în fund, pe prag)

Merindele-s pe masă! Noroc și poftă bună!

LĂPUȘNEANU

Boieri! prietinia la sînu-i ne adună.
Hai să ciocnim la masă pahare de Cotnar.
Să bei frățește, Despot... *(în parte)* paharul cel amar!

(Lăpușneanul dă mîna Doamnei. Despot, Anii. Boierii, damelor, și se îndreaptă spre fund.)

SCENA IX

Cei dinainte, CIUBĂR-VODĂ (se arată în fund)

CIUBĂR

Stați!... încotro vă duceți, boieri, făr-a mea știre?
Ce-i astă-adunătură? Ce-i astă pregătire
De prînz și de beție aici în casa mea?

LĂPUȘNEANU

(rîzînd)

Ha, ha! Iaca nebunul Ciubăr.

HARNOV

Popa-Belea.

CIUBĂR

Dar!... eu sînt!... Ciubăr-Vodă, născut din fiu în tată
Cu tron pe cap, cu stemă sub mine așezată!
Eu, care-n strună dreaptă prin Ștefan mă pogor
Din Cesar, știți, al lumei stăpîn, învingător.

Cum dar, stolnice Petre, cum dar tu, Lăpușnene,
Te rățoiești la soare fudul cu-a mele pene?
Mult ai să stai tu încă pe tronu-mi strămoșesc?
Destul acum, ajungă-ți că, zău, te-afurisesc!
Ieși din palat!... Aice eu singur, eu am dreptul
Să stau dîrzoi cu capul, să stau umflat cu peptul
Și ca o moaște sfîntă să fiu de toți slăvit.
Dă-mi tronul că mă mînii...

HARNOV

(rîzînd)

Nebunu-i mucalit.

LĂPUȘNEANU

Ba, decît să te mînii măria-ta, Ciubere,
Mai bine mergi în sală ca să te pui pe bere,
Să te măsori cu... Despot.

CIUBĂR

(înveselit)

Sub masă-l voi lăsa!

(Se întoarce spre fund și pleacă strigînd:)

Loc, loc!... feriți, că trece Ciubăr și urma sa!

(Cortina cade, în vreme ce toți se îndreaptă spre fund.)

ACTUL II

Salon în casa lui Moțoc — ușă în fund, ușă în stînga, ușă în dreapta. Fereastră în dreapta. O masă lungă în stînga, planul I, cu jilțuri împrejur. O icoană în păretele din fund, cu lampă aprinsă.

SCENA I

DESPOT

Calăul, Lăpușneanul, la masa lui domnească,
Grăindu-mi cu blîndeță, a vrut să m-otrăvească.
Dar!... am simțit amarul ucigător în teas...

Vrăjmașa lui cercare zadarnică-a rămas,
Căci port eu totdeauna un balsam din Morava
Ce nimicește moartea desotrăvind otrava.
*Iată-l! *(Arată un șip.)* O! rouă scumpă din plaiuri îngerești,
*Esență-apărătoare a vieții omenești!
*Dator îți sînt cu viața, dar mult mai mult datoare
*Ți-a fi a mea gîndire în zi răzbunătoare!

(Stă puțin pe gînduri.)

Calăul prepuielnic hrănește-un cuget rău,
Și el a să mă peardă de nu l-oi perde eu.
Răbdare!... toți boierii de răzvrătire-s gata.
Moțoc, pre cît îmi pare, vrea să-și mărite fata
Cu mine, ca prin mine, de el pe tron urcat,
S-ajungă socru mare de ginere-ntronat.
*O! de-ar vroi noroçul curînd să-și schimbe pasul!
*Cînd el vroiește, anii nu-aduc ce-aduce ceasul.
*Aș fi pe tron, eu Despot, nalțat și fericit,
*Aș fi... o! vis feeric! cu Ana însoțit,
*Cu Ana, dulce floare căzut-aici din stele
*Să fie floarea vieții și a coronei mele!...
Dar ce-a zice Carmina de care sînt iubit?...
A!... ea-i frumoasă, junǎ, și Laski-mbătrînit.
Curînd s-a stinge focul și apriga-i durere
Găsind într-un alt Despot o nouă mîngăiere...

(Se primblă agitat.)

Amorul pentru Ana și glorie m-aprind...
A cărie dulci mreje mai tare mă cuprind?...
Ah! tronul, tronul, tronul!... la el de-a drept m-oi duce
Chiar de-a fi pîn' la dînsul să calc pe sfînta cruce!

(Se stinge candela icoanii.)

Ce! candela icoanii s-a stins în untdelemn!...
De-aș fi din astă țară, aș crede că-i rău semn,
Dar omul de-o natură înaltă și vitează
Iubit de ceruri este și cerul îl păstrează.

SCENA II

DESPOT, MOȚOC

MOȚOC

(venind din stînga)

Ce faci, iubite oaspe, și cum te mai găsești
Sub sarcina de daruri a dragostei domnești?
De cînd ai fost la Curte poftit la ospătare
L-ai fărmecat pe Vodă.

DESPOT

O crezi?

MOȚOC

Așa se pare,
Căci nu e zi lasată de bunul Dumnezeu
În care să nu-ți deie dovezi de placul său.
Alaltaieri priimit-ai o sabie turcească,
Ieri un caftan și astăzi o iapă arăpească.

DESPOT

Știu, iapa de la Tunis pe care nici un brav
A-ncăleca nu poate?

MOȚOC

Haramu-i cu narav.
Pe toți mereu trîntește și, fără de sfială,
I-a tras lui însuși Vodă o sfîntă de trînteală.

(La fereastră.)

Ian cată prin ogradă cum se frămîntă-n loc!
Să juri c-a fost hrănită de zmei numai cu foc.

DESPOT

Mă duc s-o-ncerc.

MOȚOC

Mai bine o lasă că-i nătîngă.
De nu ți-ar frînge capul...

DESPOT

N-am teamă să mi-l frîngă.
Deprinsu-m-am cu caii spanioli și arăpești
Ce sub a lor copite au aripi vulturești.
Și-apoi... ceva îmi spune cu-o tainică șoptire
Că moartea respectează pe omul cu menire.

MOȚOC

Dar dacă tu n-ai teamă, eu am, căci mă-ngrijesc
De mîna lapușneană cu dar... prietinesc.
Cunoscător de oameni sînt eu la bătrînețe.
Tu ai, iubite oaspe, apucături mărețe.
Boierii te admiră; poporu-adimenit
Deasupra lui te vede ca pe un domn iubit.

DESPOT

Domn!...

MOȚOC

Și de ce nu, Despot?... Un om de naltă fire
Unit cu mine poate s-atingă-orice mărire.

DESPOT

Dar Lăpușneanul?...

MOȚOC

Steaua-i în cer s-a stins de mult.

DESPOT

(în parte)

Mă cearcă...

MOȚOC

(observîndu-l, în parte)

Priceput-au?

DESPOT

(asemine)

Să-l cred?

MOȚOC

(asemine)

Dar!...

DESPOT

(asemine)

Să-l ascult?

(Se apropie de Moțoc cu o sfială simulată.)

Aș vrea... și n-am curagiul de-a te-nțelege bine.

MOȚOC

În mine ai credință?...

DESPOT

(cu supunere)

Fă ce-i vroi cu mine...

(Aruncă ochii pe fereastră.)

Dar ulița și curtea sînt pline de norod...
Să vază de-s mai tare decît un voievod.
Mă duc... vii jos în curte? *(Iese prin fund.)*

MOȚOC

Vin, dar; fă înainte...
Strunește bine gura iepei și fii cu minte.

MOȚOC

(singur)

Despot e la părere zburdalnic și ușor,
Dar are minte coaptă și ochi pătrunzător,
Și inimă-ndrăzneață, și-nvățătură multă.
Pe mine mă respectă, de mine el ascultă...
Așa domn ne convine, așa ginere vreu.
Domnind, el va fi brațul, iar capul voi fi eu!

(Iese prin fund.)

SCENA III

ANA, MAICA FEVRONIA (intră prin stînga)

MAICA

Și Vodă a fost vesel, zici tu, ca niciodată?

ANA

Dar!... cît a ținut masa, cu fruntea-nseninată
Măria sa pe Despot zîmbind l-a ascultat...
Era cu Vodă-n față la masă așezat,
Plăcut, isteț la vorbă, purtînd mărirea-n sine
Sub haina spaniolească ce-l prinde-atît de bine!
Încît, zău, de m-ai crede, maicuță, între noi,
Adevăratul Vodă părea dintre-amîndoi
El, Despot!... Lîngă dînsul, la spate, în picioare
Sta Toma, vel-paharnic, ținînd două ulcioare
Din care-i dregea singur vin dulce în pahar,
Făcînd turcești talîmuri, cît poate un bulgar.

MAICA

Dar spune-mi: Doamna, Doamna era și ea voioasă?

ANA

Voioasă, fericită, la față luminoasă,
Căci ea vedea pe Vodă prin Despot fărmecat
Și pe-al ei văr, pe Despot, de lume admirat.

MAICA

(zîmbind)

De lume și... de tine?

ANA

(exaltîndu-se)

Și cum să nu-l admire?
El ne-a făcut de viața-i o lungă povestire,
O halima întreagă și plină de minuni
Ca cele de pe timpul vitejilor străbuni.
Ne-a spus a sale lupte și trecerile sale
Prin cîmpuri sîngeroase, prin curți imperiale,

Cînd simplu om de oaste, cînd prinț adevărat,
Recunoscut de Carol, augustul împărat.
*Ne-a spus cum el, viteazul, a răsipit îndată
*Cu cavalerii negri a frîncilor armată
*La Renti, Valenciena, Hezdin și Teruan
*Sub contele de Schwarzburg, vestitul căpitan;
*Și ce-a vorbit cu-a lumei puternică treime,
*Regi, filosofi și Papă... și altele-o mulțime.
Apoi ne-a spus de țărmuri scăldate-n aer cald
Ce sînt cu drag încinse de-o mare de smarald
Și au fructe de aur, și zile-n veci frumoase,
Și nopți de încîntare ca ziua luminoase.
Ah! ce să-ți zic, maicuță?... Mesenii încîntați
Rămas-au, ascultîndu-l, flămînzi și însetați,
Atît era de vie și de atrăgătoare
Vorbirea lui!

MAICA

Nepoată, aș pune o prinsoare
Că dintre toți mesenii cel mai cu drag răpit
Ai fost tu, Anicuța.

ANA

(uimită)

Eu?

MAICA

Tu... vezi? te-ai roșit...
Ascultă-mă, copilă: Tu ești o dulce floare
Ce n-a văzut sub ceruri decît zile cu soare
Și nici macar visează de zilele cu nori
Amare, furtunoase, cumplite pentru flori.
Alină, înfrînează a ta închipuire,
C-ades ne rătăcește a inimei pornire
Și cînd, din fărmecare cercăm să revenim,
În brațele durerei cuprinse ne găsim.
Nu zic că Despot este om rău... Doamne ferește!
El e creștin, se-nchină, pe Dumnezeu slăvește
Și mie totdeauna mîna-mi sărută, dar,
Ca să nu-ți fie lipsă dumnezeiescul har,
Gîndește, copiliță cu blîndă inimioară,

Că paserea ce cîntă e pasere ce zboară.
Străin e Despot...

ANA

(răpide)

Despot?... ah! maică, nu-i străin.
E văr cu Doamna noastră, e conte palatin,
E cavaler de aur, e prinț de la Elada,
Distins de Papa-n Roma, de Carol în Grenada
Și de al meu părinte, iubit... într-un cuvînt,
El e oaspele nostru ș-un oaspe... știi că-i sfînt.

MAICA

Sfînt, sfînt, nu totdeuna. *(În parte.)* Curată nebunie,
Cu fată mare-n casă asemine-ospeție.
(Tare.) Ah! scumpă nepoțică, tu faci un vis frumos,
Dar visul...

(Zgomot de glasuri în curte.)

ANA

(alergînd la fereastră)

Ce s-aude? ce zgomot?

MAICA

Unde?

ANA

Jos.
Privește ici în curte.

MAICA

(apropiindu-se de Ana)

Ce?

ANA

O mulțime mare
Se uită-n fund spre poartă cu spaimă și mirare.

MAICA

Ce-i oare?... Vai de mine!... o fi iar vreun bunt?

ANA

Ba nu; în depărtare nu vezi lucind un punt?
El vine și tot crește... dar e un om călare...
Ce văd?... e însuși Despot!... Ah! Doamne, sare, sare
Chiar peste zidul curței!...

MAICA
(speriată)

Sărmanul!... s-a zdrobit?

ANA
(veselă)

Ba nicidecum.

MAICA

Nu?

ANA

Iată-l... în loc el au oprit
Fugarul alb de spume și, vesel, cu mîndrie,
Se-nchină-n dreapta,-n stînga, la toți zîmbind, și... mie!
Ah! pare că-i un rege!

MAICA

Fugi, dragă, din ferești.
Nu stă o fată mare în ochii bărbătești.

(Glasuri zgomotoase afară.)

GLASURI

Ura! — Trăiască Despot! — Frumos viteaz el este! — Să juri că-i Sfîntul Gheorghi! — Chiar zmeul din poveste!

DESPOT
(sub ferești, în curte)

Na, oameni buni! Voi astăzi să beți în cinstea mea,
Și-n sănătatea Doamnei să beți!

GLASURI

Vom bea, vom bea;
Ura!

MAICA

Fugi din fereastă, fugi... Despot intră-n casă.
Hai în camara noastră.

ANA

Ba, vină lîngă masă.

(Merg de se pun pe jilțuri lîngă mesuța din dreapta).

SCENA IV

ANA, MAICA FEVRONIA, DESPOT (intră prin fund)

DESPOT

(rîzînd)

Ce vesel a fi Vodă cînd teafăr m-a vedea!
A! dona Ana! *(Se-nchină Anii.)* Maică... *(Sărută mîna Fevroniei.)*

ANA

(în parte)

Cum bate-inima mea!

MAICA

De ce-i atîta lume în curte adunată?

DESPOT

Ca să mă vadă-n luptă cu-o fiară blăstemată,
O iapă tunisiană ce-n fugă pîn-acum
A dus pe ceea lume vro zece oameni.

ANA

Cum?

Ș-ai îndrăznit?...

DESPOT

Mai bine era s-arăt sfială
Decît să vadă lumea că-s om cu îndrăzneală?
Ş-apoi... cum de n-ar trece prin foc chiar cei fricoşi
Cînd sînt cu-nduioşire priviţi de ochi frumoşi?
Şi cum, prin ce cuvinte aş spune a mea fală
Văzîndu-te prezentă la lupta-mi triumfală
Atunci cînd mii de oameni stăteau cu ochi deschis
Să mă privească-n curte ucis de-un cal?

ANA

(înfiorată)

Ucis!

MAICA

Fereşte, Doamne sfinte!

DESPOT

În Spania, se spune
Că Linda Raia, fiica lui Boabdil, minune
Ascunsă în Alhambra, la lume s-arata
O dată pe an numai, ş-atunci soarele sta
Pe cer ca s-o admire, uitînd de a lui cale,
Şi mii de flori frumoase ieşeau pe-a Vegăi vale,
Şi inimele-n sînuri ca ele înfloreau.
Şi maurii în lupte sub ochii săi mureau
Crezînd că merg în raiul lui Mohamed, ferice...

(Apropiindu-se de Ana.)

O altă Lindă Raiă, de la fereşti, de aice
S-au arătat azi mie, ş-atunci, cînd te-am zărit,
Mă jur pe-astă icoană, chiar rege m-am simţit.

MAICA

(cu spaimă)

Dar candela e stinsă!... Vai! candela e stinsă!
Semn rău!... nenorocire!... de groază sînt cuprinsă.

(Merge la icoană, ia candela şi iese în stînga.)

SCENA V

ANA, DESPOT

ANA
(îngrijată)

Semn rău?

DESPOT

Ce-mi pasă mie!... O candelă s-a stins,
Dar alta mai cerească în mine s-au aprins,
Ce luminează tainic o gingașă icoană.

ANA
(zîmbind)

Icoana unei sfinte?

DESPOT

Dar.

ANA

Care?

DESPOT

Sfînta Ană.

ANA

Patrona mea slăvită?

DESPOT

Și zeitatea mea
Ce mă conduce-n lume precum îi conducea
Luceafărul pe magii din răsărit și care,
Ca să ajung la dînsa, mă-ndeamnă a fi mare.

(Ana voiește a se retrage.)

DESPOT
(oprind-o)

O! dona Ana, lasă pe-un biet nenorocit
S-apropie altarul de care-i despărțit

Și tremurînd să-ți zică: angelică madonă,
Căci nu pot a depune pe frunte-ți o coronă!

ANA
(rîzînd)

Cum? o coronă mie?

DESPOT

Dar, suflet îngeresc!
Ești visul fericirei mele.

ANA

Eu?

DESPOT

Te iubesc!

ANA
(veselă, în parte)

El! Despot mă iubește!

DESPOT

Ieu martur Provedința
Care-mi cunoaște gîndul și-mi vede conștiința.
Iubesc în tine cerul și naltul Creator,
În tine iubesc lumea, prezent și viitor,
În tine am credință, în tine îmi pun traiul.
El făr' de tine-i iadul... Ah! dar cu tine-i raiul!
(Îngenunchează.)

ANA
(în parte)

O! Doamne, îmi perd mintea... Ce-aud? Ce-am auzit?

DESPOT

Ană,-un cuvînt...

ANA

Ah! Despot, mi-e sufletul uimit,
Mi-e mintea tulburată... În casa părintească

N-a îndrăznit nici unul mie-astfel să-mi grăiască.
Cum... mă iubești pe mine?

DESPOT

Dar!... te iubesc perdut,
Mai mult și decît țara în care m-am născut,
Mai mult și decît tronul!

ANA

(cu glas solemn)

Despot, aste cuvinte
Le-aude cerul!...

DESPOT

(apucînd-o de mînă)

Ană, prin mii de jurăminte
Mă leg eu cătră tine...

(Moțoc apare în fund.)

SCENA VI

ANA, DESPOT, MOȚOC

MOȚOC

(simulînd indignarea)

De cînd pe-acest pămînt
Trădarea neagră calcă și spurcă pragul sfînt
Al ospeției?

ANA

(spăriată, în parte)

Doamne!

MOȚOC

Ce?... nici o respectare
Nu mai există-n lume?... și oarba desfrînare
Răpește azi copiii sub ochii părintești!
(Anii.) Cum de-ai uitat, sărmană nebună, cine ești?
Cum de-ai uitat de muma ce te-a născut, copilă
Lipsită de rușine?...

ANA

Iertare!... fie-ți milă!

MOȚOC

Cum de-ai uitat de mine?

ANA

(desperată, cade-n genunchi)

Ah! tată, îl iubesc!

DESPOT

Nu ne-osîndi, Moțoace, cu glasu-ți părintesc.
Iubirea e un înger ce-n casă cînd pășește
Și pragul și caminul cu pasul lui sfințește.
Iubesc pe a ta fiică și de soție-o vreu.
Priimește-mă în brațe ca pe copilul tău.

MOȚOC

(vesel, în parte)

Al meu e Despot!... planu-mi ie zbor acum mai tare.

DESPOT

(rugător)

Moțoace...

ANA

Tată...

MOȚOC

(după o pauză)

Fie!... și binecuvîntare,
Copiii mei.

ANA

(aruncîndu-se în brațele tătîni-său)

Ah! tată!

MOȚOC

(sărutînd-o)

Trai bun și cu noroc.

DESPOT
(în parte)

E scară de-nălțare un socru ca Moțoc.

MOȚOC
(Anii)

Acum mergi de te roagă, copila mea, în pace
La Cel-de-Sus ce toate le face și desface.

(Ana pleacă în stînga. Despot o conduce pînă la ușă.)

DESPOT

Cînd te-i ruga, iubito, la sfîntul Dumnezeu...

ANA
(cu dragoste)

Gîndi-voi tot la tine.

MOȚOC
(în parte)

A! Despot e al meu!

SCENA VII

MOȚOC, DESPOT

MOȚOC

Acum sîntem noi singuri!... să ne privim în față.
Norocul, știi, atîrnă de la un fir de ață
Slab omului nemernic, bun celui iscusit
Și tare ca odgonul pentru cel hotărît.
Despot! a sosit timpul ca să cercăm norocul
Noi doi!... cu sumeție în vînt s-aprindem focul.
Te uită drept în ochii-mi și-mi spune: Ești bărbat
În stare să-nfrunți moartea cu gînd nestrămutat?
Ești om în stare-a merge de-a drept către mărire
Pe margini de prăpastii călcînd făr-oțerire?

DESPOT

Sînt!... tron sau moarte!... Iată deviza ce-am înscris
În falnicul meu suflet, în peptul meu decis.

Venit-am în Moldova cu gîndul și cu planul
Din scaunul domniei s-alung pe Lăpușneanul
Și de pe ai săi umeri hlamida să smuncesc.
Sînt gata!

MOȚOC

Gata?

DESPOT

Gata să mor sau să domnesc.

MOȚOC

Bine... Acuma, Despot, mă lasă... timpul trece...
De-a țării boierime cei mai fruntași, vro zece,
Aici au să s-adune spre a ne concerta.

(Îl conduce pînă la ușa din dreapta și-i dă mîna.)

Dea Domnul să-ți pot zice curînd: Măria-ta!

MOȚOC

(singur)

Moțoace, vîlva lumei e rîu cu nalte maluri...
Faci bine, nu faci bine să te azvîrli în valuri?
Și oare căzînd tronul pe mîna lui Despot,
Nu ar cădea și țara cu-ai săi boieri, cu tot?

(Stă pe gînduri.)

Oricare înălțime sub cer se prăbușește,
Tot surpă și doboară ce-n cale-i întîlnește...
Gîndește-te, Moțoace... *(Hotărît.)* A! fie cum a fi.
Nu are parte cine nu știe-a se jertfi.

(Ușile din fund se deschid.)

Dar vin boierii... Iată-i!... La lucru-acum, Moțoace.

SCENA VIII

MOȚOC, TOMȘA, HARNOV, SPANCIOC, STROICI

TOROIPAN (și alți cinci boieri intră prin fund, dau mîna cu Moțoc și merg de se așează împrejurul mesei; Tomșa în capătul din stînga, Moțoc în capătul din dreapta)

MOȚOC

Poftim, boieri, prietini! poftim, veniți încoace
Și v-așezați pe jilțuri ca sfetnici înțelepți,
Precît viteji la lupte, pre-atît la cuget drepți.

STROICI

Dar unde-i Despot, tovarășul semeț
Ce a mirat orașul ca neaoș călăreț?
Noi l-am văzut călare pe zmeul arăpesc
Zburînd cum zboară văzul din ochiul omenesc,
Și sub fereasta Doamnei, venită ca să-l vadă,
Silind să steie iapa și pe genunchi să cadă,
Apoi sărind cu dînsa trei buți de Odobești
Sub ochii cei de pardoș, sub ochii lăpușnești.

SPANCIOC

Se zice că în vreme ce gloata striga ura,
De ciudă Lăpușneanul cumplit își mușca gura.
El s-aștepta ca Despot, slăbind ca un mișel,
Cu iapa s-o pățească cum a pățit-o el.

STROICI

Doar un fecior ca dînsul de zmei grijă nu are.
Voinic e din picioare, voinic și de călare.

TOROIPAN

Așa-i și precît Despot pe cal e îndrăzneț,
E și armaș de frunte.

HARNOV

(cu entuziasm comic)

Sumeț... măreț... isteț!

UN BOIER

Și e mintos.

ALTUL

Și darnic.

ALTUL

Și de înaltă viță.

ALTUL

Stejarul bun și trainic dă trainică mladiță.

MOȚOC

Boieri, îmi pare bine că vă aud pe rînd
Pe Despot, al meu oaspe, cu toții laudînd,
Fiind de lumea-ntreagă iubit, aprețuit,
Căci am o bună veste cu voi de-mpărtășit...
Cu fiica mea, cu Ana, vrea Despot să se-nsoare.

HARNOV

(lingușind)

Păreche minunată!... Ea lună și el soare!
Și cînd e cununia?

MOȚOC

Cînd? Voi sînteți chemați
A hotărî și ziua și...

TOȚI

Noi?

MOȚOC

Voi!... ascultați:
Ne-am plîns în multe rînduri de Vodă... măcelarul,
Și-n orice întîlnire ne-am revărsat amarul
Prin vorbe și blăstemuri întocmai ca muieri.
Ba Lăpușneanu-i aprig și rău pentru boieri,
Ba Lăpușneanu-i tiran, ba-i fiară făr' de nume,
Ba-i hoț, calău, urgelnic, ba-i ciumă pentru lume.
Așa-i?

BOIERII

Așa!

MOȚOC

Ei bine, ce sîntem noi aici?
Stăpîni pe soarta noastră, sau robi plecați sub bici,
Ca, fără de păsare și fără sînge-n vine,
Noi să răbdăm pe tronul acestei țări, pe cine?

Pe-un tiran, un fățarnic, o ciumă, un viclean,
Un dușman al Moldovii, un hoț, un Lăpușnean?
Răspundeți: se cuvine ca noi să fim o turmă
Și el cu ghioaga-n mînă de noi să rîdă-n urmă?

BOIERII

Nu, nu!

MOȚOC

Ce dar să facem?

STROICI

Din tron să-l răsturnăm!

MOȚOC

Jurați pe cea icoană că vreți?...

BOIERII

(se scoală și întind mînele spre icoană)

Jurăm, jurăm!

MOȚOC

Jurați, boieri, că-n ceasul cînd eu v-oi da de știre,
Voi îți sări la goană cu toți într-o unire?

BOIERII

Jurăm!

MOȚOC

(către cer)

Atotputernic! Tu, Doamne, sfînt, sfînt, sfînt!
Priimește la altaru-ți al nostru juramînt.
Și pentru-al țării bine din cer ne luminează
Și inimele noastre acum le-mbărbătează!

BOIERII

Amin!

(Se pun iar pe jilțurile lor.)

SPANCIOC

Amin, dar!... însă întreb iar pe Moțoc:
Dînd jos pe Lăpușneanul urcăm pe cine-n loc?

MOȚOC

Pe-un om viteaz și darnic, de viță strălucită,
Armaș, călăreț ager, cu minte iscusită,
Precum ați spus-o însuși... Pe-un om ce-au învățat
De la-mpărații lumei a fi chiar împărat;
Pe-un om ce are dreptul la tron ca să aspire
Și prin iubirea noastră și prin a lui rudire.

SPANCIOC

Dar unde-i?

(Moțoc se duce la ușa din dreapta, o deschide și aduce pe Despot.)

SCENA IX

Cei dinainte, DESPOT

MOȚOC

Iată-l!

BOIERII

(sculîndu-se)

Despot?

MOȚOC

Despot!

(Tomșa se ridică indignat, răsturnînd jilțul său.)

TOMȘA

Un bizantin!
Un grec!... Ce! oare-n țară nu crește decît spin?
Ce! tot pămîntul nostru e în așa sterpire,
Și neamul nostru ager e în așa-njosire
Cît pe moșia noastră să nu găsim un pom
Și pentru tronul țării să nu găsim un om!

Unde-am ajuns, o! Doamne? Ce ți-am greșit noi ție
Ca un boier de-ai țării, un moldovan să vie
C-un zvînturat de mînă, să ni-l arunce-aici
Ca domn, cum se aruncă pomana la calici!
Rușine, fărdelege, batjocură, trădare!

MOȚOC

Minți, Tomșo!

TOMȘA

O! Moțoace, mă jur: păcatul mare
Că n-ai intrat, bătrîne, de viu chiar în mormînt
C-un ceas mai înainte de-a zice-acest cuvînt!
Vrei greci tu la domnie?... deci sufletu-ți răspundă
De răul care-n țară prin greci a să pătrundă?

MOȚOC

(stăpînindu-se)

Tu aiurești, sărmane... Eu nu-s hain, nebun,
Cînd vi-l aduc pe Despot și domn eu vi-l propun.
Mi-e inima amară precum îți e și ție
De a vedea Moldova un cuib de anarhie
În care tot smintitul se crede-un om prădat
Cînd vede tronul țării de altul ocupat.
Mi-e inima atinsă de-a morței grea lovire
De a vedea Moldova un cîmp de jăfuire
Pe care toți aleargă turbați, neodihniți,
Ca să ajungă tronul din care-s îmbrînciți.
Au ochi ca să nu vadă, urechi să nu audă,
Căci inima lor stearpă cu cîrtița e rudă,
Și toți vecinii, dușmani acestei mîndre țări,
Gătesc a ei cădere prin chiar ai săi boieri,
Hrănind în al lor suflet o poftă de domnie
Ce-aduce lor peire și țării calicie.
Destul!... vreu pacea-n țară domnind sub cer senin,
Și iată de ce, Tomșo, propun un domn străin.

TOMȘA

Cuvîntul tău, Moțoace, mai rău te osîndește,
El laudă străinul și neamul tău hulește!

((Despot se înaintează cu multă demnitate.)

DESPOT

(grav)

Viteze Tomșa!... Despot, de tine-aici respins,
Respectă tulburarea din sufletu-ți aprins,
Și-n tine el admiră virtutea strămoșească
Ce vrea corona țării pe-o frunte românească.
Dar dacă prin mânie acum n-ai fi orbit,
De-ai fi, cum se cuvine, cu gîndul liniștit,
Ai înțelege, Tomșa, că naștere și nume
Sînt jocuri de-ale soartei care domnește-n lume.
Nu, Tomșa, nu e locul ce face pe-un bărbat
Străin sau fiiu al țării, om rău sau lăudat,
Căci omul mare-n suflet, moșnean, străin el fie,
În suflet poartă lumea întreagă drept moșie!
Nu, Tomșa, nu-i cu dreptul de-a zice că-i străin
Acel care dorește la toți noroc deplin
Și care pentru țara ce l-a priimit cu bine
E gata să jertfească tot sîngele din sine.
Străin este acela crunt, orb, nelegiuit,
Ce-nfige-n rana țării cuțitul otrăvit!
Străin este acela ce, orice nume poartă,
Nu-i pasă de-a lui țară chiar de-ar vedea-o moartă!
Nu dar eu, văr cu Doamna, străin aice sînt,
Ci Lăpușneanul, dușman acestui drag pământ!

HARNOV

Jos Lăpușneanul!

STROICI

Moarte hainului!

TOROIPAN

Sfîrșească
Și viața-i și domnia!

HARNOV

Și Despot să trăiască!

BOIERII

(afară de Tomșa)

Dar, dar!

TOMȘA

(către cer)

Sînt orbi, o! Doamne, din cer nu-i asculta!

DESPOT

Boieri, recunoștința...

TOMȘA

Recunoștința ta?
Pe cine vrei să-ntuneci?... Cum noi s-avem credință
În vorbele-ți viclene și-a ta recunoștință
Cînd tu, chiar văr cu Doamna, fățarnic ca un hoț,
Vrei să răstorni din culme pe ea și pe-al ei soț?
A! șerpe, vrei să luneci sub mantia domnească?
În lături!

DESPOT

Lăpușneanul a vrut să m-otrăvească!
În cupa lui perfidă eu moartea am beut
Și, fără-a mea ispită, de mult aș fi perdut.
El vrea a mea peire?... deci gheară pentru gheară!
El zice: peară Despot!... eu, Lăpușneanul peară!

MOȚOC

Se va-mplini cuvîntu-ți, poporul e cu noi.

TOMȘA

Cu voi poporul?... fie!... eu nu mai sînt cu voi!
Mă duc, vă las orbirei, las țara-n seama voastră.
Să dați seamă de dînsa!

(Trece măreț pe dinaintea boierilor și se îndreaptă spre ușa din fund.)

DESPOT

Ești dar în contra noastră?
Boieri, Tomșa ne lasă... El are-ntru nimic
Lui Vodă să ne vîndă.

TOMȘA

(cu dispreț)

Pribeag cu suflet mic!...
Românul viețuiește și moare, cînd se jură,
Cu arma albă-n mînă, nu cu trădarea-n gură.
Învață de la dînșii a fi român de poți.
Boieri! gîndiți la muma ce v-a născut pe toți!

(Iese. Boierii rămîn pe gînduri. Despot și Moțoc grăiesc încet deoparte.)

SCENA X

TOȚI, afară de TOMȘA

SPANCIOC

E aspru cu noi Tomșa.

HARNOV

Lăsați-l ca să fie.
Avea gărgăuni poate de domn, cine mai știe?

SPANCIOC

Eu știu... te-nșeli... Nu, Tomșa, român dintre străbuni,
E om în toată mintea, ferit de gărgăuni.
El nu vrea domn pe Despot pentru că-i grec, dar oare
Să n-aibă el dreptate, de țară cînd îl doare?
Străbunii, duși de timpuri prin feluri de nevoi,
Aveau o zicătoare venită pîn' la noi:
„Să te ferești, române, de cui străin în casă".
Pe mine astă vorbă în pace nu mă lasă,
Boieri, și eu ca Tomșa încep a sta pe gînd.

HARNOV

Știi că... mai că... îmi vine... firește judecînd...
Mă-ntreb și eu acuma...

MOȚOC

Ce?

HARNOV

Dacă e prielnic,
Deși-am jurat... s-alegem un grec?...

MOȚOC

Om șovăielnic!
Cînd omul are cuget, cuvîntu-i e cuvînt,
Și fapta-i și cuvîntul deopotrivă sînt.

HARNOV

Așa-i, dar voi ce ziceți, boieri?

UN BOIER

Știm noi?

MOȚOC

Rușine!

(Despot vine în fața boierilor.)

DESPOT

Boierii stau pe gînduri, nedumeriți?... Prea bine.
Deci facă-se lumina în ochii tuturor
Și spuie toți de-a rîndul cu glas deschis ce vor?
Eu, fără amețeală de visuri de-nălțare,
Vreu gloria Moldovii, și-a ei neatîrnare!
Mai mult!... Vreu să rump jugul cumplit și rușinos
Ce-apasă omenirea în fiii lui Hristos!
Mai mult!... Vreu românimea-nainte mergătoare
În sfînta cruciadă lui Christ liberătoare,
Ca nime-n cursul lumei, nici crai, nici împărat
De soartă-i să dispuie cu dreptul uzurpat.
Această sentinelă la răsărit, cu fală,
Are-o menire mare și providențială,
E zidul ce oprește potopul fanatic...
Căzut acum e zidul, eu vreu ca să-l ridic!

(O pauză. Boierii încep a se aprinde.)

STROICI

(entuziast)

Dar, dar!

DESPOT

O cruciadă l-apus se pregăteşte
În contra semilunii lui Mohamed, ce creşte
Ca meteor de moarte pe cerul creştinesc.
Doi împăraţi şi Papa, vicari dumnezeiesc,
Filip, Ferdinand, Pavel, cu fulgerii în mînă
Stau gata să detune în hidra cea păgînă,
Şi tristele victime din tristul răsărit
Aşteaptă-acea minune a lanţului zdrobit.
Sublimă încercare! măreaţă făptuire
Ce-nalţă omenirea pîn' la dumnezeire!...
Cui se cuvine fala de-a fi începător
De nu acestui ager, marinimos popor
Ce,-mpărtăşind cu Ştefan şi inima şi gîndul,
Au îngrozit Osmanul ani patruzeci de-a rîndul?...
Iată ce vreu eu, Despot, străinul... însă voi
Ce vreţi?

STROICI

Vrem domn pe tine în pace şi război.
În ochii mei deschis-ai o zare nouă, largă...
Tot sufletul spre dînsa cu tine vrea să meargă.

SPANCIOC

Despot!... de ţi-a fi faptul ca rostul... să trăieşti!
Fii domn!... în ţara noastră pe Ştefan s-aminteşti.

HARNOV

Trăiască Despot-Vodă!

MOŢOC

Tăcere, cumpătare,
Urechea lăpuşneană aude-n depărtare.
Boieri, noaptea se-ntinde şi timpu-i priincios.
Hai s-aţîţăm răscoala în breslele de jos
Şi mîini, în ziori de ziuă, să vadă mîndrul soare
În brînci pe Lăpuşneanul, pe Despot în splendoare!

BOIERII

Hai!

SPANCIOC

(se apropie de Despot și-i dă mîna)

Să fii român verde!

DESPOT

Român m-oi arăta.

STROICI

(dînd mîna cu Despot)

Despot, noroc!

MOȚOC

(asemine)

Unire!

HARNOV

(închinîndu-se plecat)

Mulți ani, măria-ta!

(Ceilalți boieri se-nchină și ies cu toții prin fund.)

DESPOT

(singur)

E vis?... sînt Domn, eu Despot? Din mic iată-mă-s mare!
Boierii, capi ai țării, cu-o nobilă mișcare
Mi-au dat frățește mîna, voioși m-au aclamat...
Un singur numai, Tomșa, din toți cel mai bărbat...
El mi-a jurat o ură cumplită, nempăcată,
El chiar... mă va ucide cînd va putea, vreodată...
Un glas de presimțire mi-o spune-n taină... dar
Prudent e să lași viața vrajmașului barbar?
Răbdare!... a mea spadă o voi plînta-o-ntr-însul,
Și dacă moldovenii vor fi nătîngi ca dînsul,
Voi ști eu din lei aprigi a-i face mielușori.

SCENA XI

DESPOT, TOMA CALABAICANUL, ANA, MOȚOC, MAICA FEVRONIA, SEIMENI

TOMA

(la ușa din fund)

Pe dînsul, copii!

(Seimenii se aruncă pe Despot de-l prind.)

DESPOT

(surprins)

Ce e?

TOMA

(amenințînd pe Despot cu pumnarul)

Să nu te miști că mori!

DESPOT

(zbătîndu-se)

Săriți, prietini, oameni!

TOMA

Taci, taci, vulpe vicleană.

ANA

(intră spăriată din stînga)

Despot!

MOȚOC

(intră prin fund și, văzînd lupta lui Despot, se răpede asupra lui Toma)

Ce-i?... hoți!

TOMA

(respingînd pe Moțoc)

În laturi!... Dreptatea
lăpușneană
L-a osîndit pe Despot la moarte!

MOȚOC

O! calău!

ANA

Ce-aud?... Ah! Despot!...

DESPOT

(lîngă ușa din fund)

Ană!...

ANA

(cade leșinată pe jilț)

E mort norocul meu!

(Moțoc și maica Fevronia se apropie de Ana. Seimenii ies prin fund cu Despot.)

(Cortina cade.)

ACTUL II

TABLOUL II

Un beci de închisoare. Fereastă cu gratii în stînga. Ușă în fund. O masă cu două scaune în mijloc. Un fănar aprins

SCENA I

DESPOT

(pe scaun, lîngă masă)

O! soartă schimbătoare ce rîzi de omenire!
Nebun cine se-ncrede în tine cu orbire!
Nebun cine se urcă pe-al muntelui suiș,
Prapastia-l așteaptă cu-adîncu-i prăvăliș!...
Așadar eu, sărmanul, a soartei jucărie,
Ajuns iubit de-un înger, aproape de domnie,

Iată-mă-acum aice din raiul meu căzut
Și din lumina lumei în umbră iar perdut!...
Sînt eu?... Sînt treaz?... în viață?... și adevăr e oare?
Eu, Despot, vultur falnic, eu zac la închisoare!

(Se scoală și cată împrejur.)

Acești pereți sînt umezi, triști, negri!... Ah! ei sînt
Nu ziduri de palate, dar ziduri de mormînt!
În ele cine intră din ele nu mai iese
Decît pe-o raclă neagră cu zilele-i culese!

(Înfiorîndu-se.)

O! reci fiori de groază prin sufletul meu trec.
Răsuflu-aburi de moarte... Un biet străin, un grec,
La cine pot să aflu o rază de-ndurare?
La Doamna numai, însă nici o putere n-are,
Căci Vodă Lăpușneanul de milă-i depărtat
Cît de pămîntul negru e cerul înstelat.
Cum?... mort în floarea vieții!... Cum? mort ca un mișel,
Ucis de Lăpușneanul, lipsit de tron... și el!...
O! nu, nu! nu se poate... cu unghiile tocite
Voi sparge-această hrubă ce-n sînul ei mă-nghite.

(Se azvîrle turbat peste pereți și-i lovește cu pumnii.)

Deschide-te, morminte!... dă-mi drumul să-mi răzbun.
Cădeți, infame ziduri! *(Căzînd pe scaun.)* Ah! Doamne, sînt nebun...

(După o scurtă pauză.)

Mizerie!... cu gîndul pătrund bolta cerească
Și brațul meu nu poate o peatră să urnească!

(Înduioșîndu-se.)

*Ah! nu-i nici o sperare... Cei ce m-au cunoscut
*Vor zice-a fost un Despot, a fost... ce s-a făcut?
*Și toți m-or da uitării... chiar Ana... lume, lume!
*Uita-va și amorul și jalnicul meu nume.
Adio planuri nalte! Adio mari sperări,
A lumei ideale sublime aspirări!
Adio tot: junie, lumină, fericire...
Nălucă este omul și viața o clipire.

(Privește fereastra.)

O! Despot, te salută a veciniciei ziori.
Fii om!... Cînd vine moartea, te-nchină ei și mori!

(Stă abătut, cu capul plecat pe brațul lui.)

SCENA II

DESPOT, CIUBĂR-VODĂ (intră; ușa se închide după el)

CIUBĂR

Ei!... Despot, frate Despot, așa-i că ai pățit-o?

DESPOT

(tresărind)

Ce-aud? Ce văd?... Smintitul?

CIUBĂR

Cu Vodă-ai
împlinit-o?

(Privește beciul.)

Frumos palat!... privește: ce stofe pe pereți!
Pe jos ce de covoare țesute cu... bureți!
Ce mobile-aurite! Ce mîndre policandre!...
Mărire ție, Vodă, măi Vodă Alexandre,
Ce bine știi în curte pe oaspeți să priimești
Și pe-ale tale rude cu drag s-adăpostești!

DESPOT

(in parte)

Sărmane Despot!... iată la ce-ai ajuns pe lume:
Să rîdă și nebunii de tine cu-a lor glume!

CIUBĂR

Despot!

DESPOT

Ce vrei, năuce?

CIUBĂR

Năuc ești tu și prost.
Tu vezi ce sînt eu astăzi, iar nu ceea ce-am fost.

Am fost odinioară un domn în strălucire
Cît soarele cu mine era-n nepotrivire;
Puternic ca trei Cesari, frumos ca Machedon,
Călare pe un sceptru, iar nu pe-acest baston,
Și mă loveam cu capul de nouri și de stele,
Și măsuram pămîntul cu pasurile mele!...
Dar Vodă Lăpușneanul, un hoț, un destrămat,
M-a prins și de-a mea vîlfă în drum m-a dezbrăcat.
Și eu și tu ajuns-am ca două frunzi uscate
De-o pînză de paingen în aer aninate.
Tot vîntul mic sau mare ne clatină suflînd...
Ei! ș-apoi?... Vîntul bate și cînii fug lătrînd.

(Se apropie de fereastă.)

DESPOT

(în parte, scuturându-se)

O! Doamne, să fiu oare și eu în a lui stare,
În cîmpul nebuniei, pe-un gărgăun călare?
Cum? visurile mele de falnic viitor
Să fi făcut din mine un om aiuritor
Ca dînsul?...

CIUBĂR

Frate Despot, știi tu ce-i mădrăguna?
O fată ce aleargă pe cîmpi cînd iese luna
Și merge de se scaldă în roua de pe flori
Cu gînd să se mărite c-un împărat în ziori.
Am prins-o într-o noapte, frumoasă, goală, albă,
Dar hoțul Lăpușneanul mi-a șters-o ca pe-o salbă!...
Ce-mi pasă! Scaraoțchi îi este lui nănaș
Iar eu al mădrăgunii sînt mire dragalaș.

(Ie o poză maiestoasă.)

DESPOT

Dar bine, Ciubăr, spune-mi: Cum ai intrat aice?
Și tu ești ca și mine închis?

CIUBĂR

Eu?... Cine zice
C-a îndrăznit vrodată o mînă de capcîn

Măcar să se atingă de-al lumelor stăpîn?
Nu! Am venit eu însumi la tine-n pușcărie
Trimis de Lăpușneanul să-ți țin tovărășie,
Ca să-ți grăiesc de moarte ca un prietin bun
Pîn' ce-a veni calăul, al temniței tăun.

DESPOT

Cum? Lăpușneanul însuși ți-a dat astă solie?

CIUBĂR

El!... și-ți trimite... iată... un dar de berbănție.
(Aruncă pe masă ecrinul cferit de Despot Doamnei Ruxandrii.)
Șiraguri și paftale, să ai cu ce-amăgi
Nevasta lui Satana spre a vă îndrăgi.
(Se pune pe un scaun, în față cu Despot.)
Ei!... ce mai zici tu, Despot?... Așa-i că viața-i scurtă?
Așa-i că nu plătește nici cît un dram de turtă?
În faptul viu al vieții ne pare drumul lung,
Trei pași de-abie și-n capăt picioarele ajung.
Omul ca iarba!... viața ca... iapa cea bălțată,
Cît trece dealul mare, nu se mai vede... iată!
Eu unul cred că omul nerezemat de tron
E mic ca și o muscă pe muntele Sion,
Dar tu ce ești acuma sosit pe prag de moarte,
Ce zici?

DESPOT

(în parte)

O! ce idee!... *(Tare.)* Eu zic că relei soarte
E drept să ne supunem cînd altfel nu putem.

CIUBĂR

Cum asta?

DESPOT

Tu, de pildă, lipsit de diadem,
Să duci o viață tristă și plină de nevoie,
Iar eu în astă țară să fiu domn făr' de voie.

CIUBĂR

Ce? tu? domn?

DESPOT

Eu, Ciubere! *(Tainic.)* Crezi tu că-s destinat
A trece-n ceea lume taiat sau spînzurat?
Te-nșeli... ai mei prietini sînt gata ca să vie
În ziori, și să mă ducă de-a dreptul la domnie.

CIUBĂR

Ce spui? ce spui?

DESPOT

Și martur mi-e sfîntul Dumnezeu
Că eu fug de putere ca de păcat.

CIUBĂR

Nu eu!

DESPOT

Așa-i fatalitatea și n-am, vai, ce mă face.
Am să fiu domn, Ciubere, de-mi place, de nu-mi place.
Ah! *(Face un gest de desperare.)*

CIUBĂR

Și te plîngi de asta?... Ești un nebun, nătîng.

DESPOT

Decît păstor de oameni mai bine, zău!...

CIUBĂR

Te plîng!

DESPOT

Eu sînt un biet om simplu, eu n-am visuri deșarte.
De grijile mărirei doresc a fi departe.
Mi-e teamă să fiu capul unui popor.

CIUBĂR

Ba, zău!
Decît a fi în coadă mai bine-n frunte vreu.

DESPOT

(observînd pe Ciubăr care se exaltează la cuvintele lui)

Nu-mi place pompa lumei, nici la a mea ivire
Poporul să m-aclame, poporul să m-admire,
Şi oştile să-nchine stindarde-n faţa mea,
Şi-n frunte-mi să lucească surguciul ca o stea,
Şi surlele să cînte, şi tunul să detune,
Şi clopotele toate în cale-mi să tot sune.
Ş-apoi, Ciubere dragă, eu am cugetul drept
Şi mult şi greu se bate a mea inimă-n pept
Cînd ştiu că tronul ţării e dreapta moştenire
A lui Ciubăr.

CIUBĂR

(îmbrăţişînd pe Despot)

Ah! frate, eşti bun, bun peste fire.
Nu eu cînd vine fala aş zice ba!... Nu eu!
Hei! căci nu vrea norocul să fiu în locul tău!

DESPOT

Ai vrea?

CIUBĂR

Cum nu?

DESPOT

E lesne.

CIUBĂR

Cum, cum, cum?

DESPOT

Foarte lesne.

CIUBĂR

Dar cum?

DESPOT

Te schimbă-n Despot din cap şi pîn-în glezne.
Şi mîini în ziori de ziuă poporul adunat
În locul meu te-a duce pe tine la palat.

CIUBĂR

Mîini?

DESPOT

Mîini. *(În parte.)* S-a prins nebunul.

CIUBĂR

(încîntat)

Despot, m-ai scos din minte.
Domn!... eu, Ciubăr!... dă-mi iute a ta îmbrăcăminte;
Dă-mi pălăria.

DESPOT

Na-ți-o.

(Ciubăr schimbă hlamida pe mantaua lui Despot.)

CIUBĂR

Și,-n schimb, na stema mea;
Dar fii cu îngrijire să nu te culci pe ea.

(Schimbă stema pe pălăria lui Despot.)

DESPOT

Ce-ți pasă; mîini te-așteaptă o stemă-mpărătească.

CIUBĂR

(vesel)

A! știu că Lăpușneanul de ciudă-o să plesnească.

DESPOT

Acum ici, lîngă masă, te-așează liniștit
Și stăi ca un om mare pe gînduri adîncit.

(Ciubăr se pune pe scaun.)

Așa, și pălăria pe frunte ți-o apasă,
Nicicum să te cunoască cine-ar intra în casă.

CIUBĂR

Bine-i așa?

DESPOT

Prea bine.

CIUBĂR

Dar tu ce-ai să devii?

DESPOT

Eu dintre morți, Ciubere, mă-ntorc pintre cei vii.
Noroc de-acuma nouă!... cu pene-mprumutate
Tu zbori către mărire, eu, către libertate!

(Îmbrăcat cu hlamida și încoronat cu stema lui Ciubăr, vine în fața scenii.)

Nebun aici intrat-am? nu știu, dar nebun ies.
Priviți!... din pompa lumei cu ce, vai, m-am ales?
Cu-o stemă de hîrtie, cu-o cîrpă de hlamidă,
Cu tot ce poate face pe oameni ca să rîdă.
Dar bună-i răzbunarea!... pre sfîntul Dumnezeu,
Voi rîde mult mai tare și eu la rîndul meu!

(Iese.)

UN GLAS

(afară)

Stăi! Cine-i?...

DESPOT

(imitînd glasul lui Ciubăr)

Ciubăr-Vodă.

GLASUL

Treci.

(Hohote de rîs afară.)

CIUBĂR

(singur)

Prost!... să-mi lasă mie
Tot ce-i mai scump, mărire, putere, avuție,
Și el să nu vroiască a fi chiar domnitor!
Nebun! *(Cască.)* Dar eu cu minte... mă-nalț... și zbor, și zbor
Sus, sus pe vîrful lumei ce visul îi arată

Cînd omul mîndru doarme cu gura lui căscată...
Poznașă întîmplare! *(Cască.)* eu domn, eu domn, eu domn!
Pe tron... mă urc... cu fală... și însă... cad de somn!

(Adoarme cu capul pe masă.)

ACTUL III

Salon în castelul lui Laski, în Ardeal. În fund, ușă mare și largă de capelă. În dreapta, ușă tainică. În stînga, ușă mare. Alături cu capela, o fereastă. Panoplii și portrete de palatini pe pereți. O canapea în dreapta, planul I. O masă mică lîngă ea. Pe masă un ecrin cu juvaere.

SCENA I

CARMINA, DESPOT (pe canapé)

CARMINA

Tu ești, iubite Despot! te-ascult, te simt, te văd.
Tu ești, inima-mi spune, și tot nu mă încred.

DESPOT

Eu sînt, eu, lîngă tine, iubita mea Carmină.

CARMINA

Grăiește-mi, prelungește părerea mea divină;
Îmi pare că sînt prada celui mai dulce vis.
El sufletu-mi îngînă și raiul mi-a deschis.

DESPOT

(cuprinzînd-o cu brațele)

Nu vezi?... a zburat visul lăsîndu-mi mie prada.

CARMINA

Ah! Despot, scumpe Despot, mă cred că-s în Grenada!
Vorbește-mi tu de dînsa cu glasul tău iubit,

Să mă report ferice în gîndul meu răpit
La patria-mi cu soare, cu-amor, cu poezie...
O! magică Grenadă! o dulce-Andaluzie! *(Plînge.)*

DESPOT

Carmina...

CARMINA

Ah! mă lasă să plîng... mi-e dor...

DESPOT

Nu vreu.
Vreu să-mi zîmbești.

CARMINA

(zîmbind printre lacrimi)

Vrei?... fie... *(Plînge.)* Ah! nu
pot, scumpul meu.

DESPOT

De ce atîte lacrimi cînd după despărțire
Ne regăsim ferice în leagăn de iubire?
Cînd Laski-i dus departe și oaspeții cu el?
Gîndește, sîntem siguri, noi singuri în castel.

CARMINA

Mă iartă... sînt muncită de-o crudă presimțire...
Fantasma morței zboară pe-a mea închipuire...
De ce te-ai dus de-aice, de ce m-ai părăsit?

DESPOT

Pentru că-mi ești tu dragă, pentru că te-am slăvit,
Pentru că-n exaltare, împins de-a mea simțire,
Am vrut sub cer să-ți caut un cuib de fericire;
Am vrut, lărgind în ochii-ți al lumei orizon,
Să-ți pun pe frunte-o stemă și la picioare-un tron;
Dar soarta pîn-acuma s-au arătat contrară...

CARMINA

Ah! lipsa ta, iubite, a fost mult mai amară!
Ai pătimit tu, Despot, știu, multe-ai pătimit,

Dar eu, eu făr' de tine aici cum am trăit?
În lacrimi, în durere, în grijă, în mustrare,
Lipsită de-orice sprijin, străină de sperare,
Închisă-n aste plaiuri sălbatice, pustii,
Catînd ziua și noaptea pe drumuri, dacă vii,
Și-n loc de tine, Despot, găsindu-mă cu cine?
Cu soțul meu, cu Laski, bătrîn, gelos de mine,
Cu Zay, al său prietin, un ungur îngîmfat
Ce vecinic mă insultă cu-amoru-i desfrînat,
Și alții de-ai lui Laski tovarăși de beție
Care-i mănîncă-avutul rîvnind a lui soție.

DESPOT

Și eu, în gheara morței de două ori cuprins,
Am fost ca prin minune din cleștetu-i desprins
Prin aste talismanuri, prețioase suvenire
De tine date mie în ziua de pornire, *(arată ecrinul pe masă)*
Căci glasul lor în taină ziceau: fii fericit!
Carmina te așteaptă, de dînsa ești iubit.

CARMINA

Ah!

DESPOT

Numai pentru tine și pentru altul nime
Am vrut s-ating în zboru-mi a lumei înălțime;
Am vrut și tot vreu încă norocul a cerca
Alături cu mine pe tron a te urca,
Tu prin a ta frumseță regină ești născută.
Eu vreu să fii prin mine în raze învăscută.
Destule zile negre măhnirei ai jertfit,
E timp ca să reintri în nimbul strălucit
Lipită, alintată în dulce legănare,
Pe-o inimă ferbinte și plină de-adorare.

CARMINA

O! vis din soare!

DESPOT

Visul va fi realizat,
Carmină, căci amorul e zeu înaripat,
Şi el ne va conduce, păreche-ncoronată,
Pe tronul cu splendoare din ţara-nvecinată.

CARMINA

Pe tron! *(În parte.)* Dorul meu falnic!

DESPOT

Dar!... orice tu doreşti
Se va-mplini!... zi numai, iubito, că vroieşti.

CARMINA

A! cine-i la-ntuneric şi fuge de lumină?
Dar ce pot face?... spune-mi.

DESPOT

Mult poate o regină!
Pe Laski ş-ai tăi oaspeţi de vrei a-ndupleca
În calea-mi îndrăzneaţă cu mine-a s-arunca,
Noi doi avem mărirea, ei fală ş-avuţie.

CARMINA

(decisă)

Cu toţii, Despot, astăzi se vor închina ţie.

DESPOT

O! scumpa mea domniţă, tu mă rensufleţeşti.
Ce jertfe vrei?

CARMINA

Vreu numai... pe tron să mă iubeşti.

DESPOT

Ah! viaţa mea întreagă a ta-i! *(O strînge la piept.)*

(Zgomot de cai în curte.)

CARMINA

(mergînd la fereastă)

Ce-aud afară?

A!... Laski și prefectul Zay vin... Iată-i, la scară
Au și sosit... O! Doamne, ce supărare!

DESPOT

Zay
Dispune de-o oștire cu zece mii de cai.
El poate să m-ajute.

CARMINA

Cum?

DESPOT

Luînd învoire
De la-mpăratul.

CARMINA

Bine; azi am să-i fac priimire
Ca niciodată, însă gelos să nu apari.
(Rîzînd.) Zay crede că-i Apolon perdut pintre maghiari.

SCENA II

CARMINA, DESPOT, LASKI

LASKI

(afară)

Carmina!

(Carmina se depărtează de Despot și merge spre ușa din stînga.)

CARMINA

(lui Despot)

Vine.

LASKI

(intrînd prin stînga, sărută pe Carmina)

Carmen!... A! Despot?... scumpe frate.

DESPOT

Scumpul meu Laski!

LASKI

Cum?... pe neașteptate?
Ce vînt, ce întîmplare, la noi iar te-au adus?
Cînd ai venit?

CARMINA

Chiar astăzi.

DESPOT

Și multe am de spus.

LASKI

Zi, sînt cu nerăbdare...

CARMINA

Laski, o întîlnire
Își perde, cînd sînt martori, sincera ei pornire.
Aveți, cred, multe taine... aice dar vă las.

LASKI

Mergi, dragă, în grădină; acolo au rămas
Și Zay ș-ai noștri oaspeți...

CARMINA

Mă duc.

(Ea preschimbă cu Despot o ochire furtivă și iese prin stînga condusă de Laski pînă la ușă.)

SCENA III

DESPOT, LASKI

LASKI

(întorcîndu-se răpide)

Acum răspunde:
Prin mari furtuni trecut-ai... o știu; însă de unde
Revii?

DESPOT

De la Moldova, din iad, unde am fost
Zdrobit, și vin la tine să caut adăpost.

LASKI

Cum? tu renunți?...

DESPOT

Nu, Laski!... un om viteaz din luptă
Nu se retrage grabnic cînd arma lui e ruptă.
Destinul crunt l-oi frînge din nou sub pașii mei.

LASKI

A! bravo!... Așa, Despot, te vreu.

DESPOT

Așa mă vrei?
Iubite Laski, crede că-n viața-mi tulburată
Nu am perdut credința în tine niciodată.
Deci vin aice iară ca barca la liman
Și-ți zic: întinde-mi mîna... sînt domn pînă-ntr-un an!

LASKI

Și mîna și averea toată-a mea putere
Sînt ale tale, Despot... Dispune,-ordonă, cere,
Ce vrei?

DESPOT

Vreu bani și oameni.

LASKI

Bani? voi amaneta
Moșiile, castelul, și sper a capata
Vreo zece mii de galbini... de nu, chiar le voi vinde
Ca să putem în grabă războiul a-ntreprinde.

DESPOT

Atîta somă numai?

LASKI

Mai mult nu cred să pot,
Căci... ţi-o declar în taină, sînt ruinat de tot.

DESPOT

Tu, ruinat?

LASKI

A! frate, nu-ntîrzie ruina
Cînd Laski-i palatinul şi Carmen palatina!
*Eu, ştii, cu mîna spartă, născut răsipitor,
*De tot ce-i scump, tablouri, cai, arme, iubitor,
*Ţinînd casa deschisă în care tot drumeţul,
*Zi, noapte, îşi găseşte culcuşul şi ospeţul,
*La vrîstă-naintată perdut de-namorat,
*Cu-o nobilă spaniolă voios m-am însurat,
*Carmina din Grenada, silfidă-ncîntătoare
*Cu foc de soare-n suflet şi-n ochi cu foc de soare!...
*Sosită-aici, sărmana!... în tristul meu castel,
*Urîtul o cuprinsă şi, ca s-o scap de el,
*Am aruncat cu pumnul întregul meu tezaur,
*Vroind să-ntind pe cale-i un lung covor de aur...
*Am adunat în juru-i poeţi şi baladini
*Ş-o curte-mpărătească de neaoşi palatini...
*Dar oricare fîntînă de la o vreme seacă...
*Ce vrei?... ş-a mea avere către secare pleacă!
Deci azi, ca jucătorul ce-aruncă nu-n zadar
Pe cartea unui altui chiar ultimu-i dinar,
Vroiesc cu tine, Despot, să fac tovărăşie
De cîştigat în parte, eu bani şi tu domnie...
Ş-arunc pe a ta carte întregul meu avut.

DESPOT

Eu, domn, îţi dau Hotinul cu-ntregul său ţinut,

LASKI

Priimesc! noroc!

(Dau mîna amîndoi).

DESPOT

Dar oameni?

LASKI

Oameni? A! hoit să fie,
De corbi nu este lipsă... Cîți trebuie? o mie,
Trei, patru, șepte, zece?... în vînt cît oi striga,
Mulțime de strînsură aici va alerga,
*Hoți buni de șteang, la șteanguri meniți cum li se cade,
*Ce știu numai să ardă, să taie și să prade.
*Chiar în castel acuma avem cîțiva străini,
*Naprasnici șefi de bande, eroici spadasini
*Ce vîntură Europa cu spada vecinic goală,
*Catînd moartea-n războaie ș-avînd groază de boală.
*Villel care comandă cincizeci de burghinioni,
*Rozel ce are-n mîna-i o sută de valoni
*Și Sedleț și Legmanul cu multă călărime,
*Ș-Anton iubit fanatic de crunta secuime,
*Și alții mulți, afară de toți voinicii mei
*Ce-s lupi cînd n-au prilejul ca să devie lei.

DESPOT

Prea bine, dar cu-o mînă de bravi, cît de bravi fie,
A merge la Moldova ar fi o nebunie.
Știi însuși: moldovanul e iute la război.
Tot omul e în stare a se lupta cu doi.
Ne trebuie-o putere, pot zice,-mpăratească.
Nu se-nvinge lesne o țară românească...
Ce zici de Zay prefectul?... El este ascultat
De Ferdinand?... Cum oare l-am face aliat?

LASKI

O! de-ar vrea Zay, complotul cu sprijinul său tare
Ar merge strună, însă...

DESPOT

Ce strică o cercare?

LASKI

Hai să cercăm, dar află că Zay, prefect regal,
Ți-a cere-n schimb de sprijin ca să devii vasal
Lui Ferdinand.

DESPOT

Eu?

LASKI

Spune: priimești cu el a face
Tratat de închinare fie-n război sau pace?

DESPOT

(după o pauză)

Priimesc.

LASKI

Deci adă mîna... Noroc!... și-acuma hai
În turn... Acolo tainic să te-nvoiești cu Zay...
Dar, iscălind tratatul, ei fi tu cu credință?

DESPOT

Credința cea mai sfîntă... *(În parte.)* Cît mi-a fi de priință.

LASKI

Moldova închinată lui Ferdinand... Ce dar!
Și pentru-a lui coronă ce scump margaritar!

DESPOT

Prea bine; dă de știre lui Zay cît mai degrabă.

LASKI

Merg; tu ascute-ți limba și să te văd la treabă...

(Iese prin dreapta.)

DESPOT

N-ai grijă,-n trei cuvinte pe Zay l-am încurcat
(în parte, vesel) Prin farmecul Carminei, frumosul avocat.

(Iese după Laski.)

SCENA IV

CARMINA, ROZEL, SOMMER, ANTON SECUIUL

și alți aventurieri
(Intră pe ușa din stînga.)

ROZEL

*Contesă, Francisc Primul, al Franții galant rege,
*Erou, poet și vesel, iubea mult a culege
*Pe cîmpi de sînge lauri, în lume desfatări
*Și pe frumoase buze ferbinte sărutări.
*Eu am, francez ca dînsul, aceeași aplecare
*Și pentru vitejie și pentru sărutare.

CARMINA
(rîzînd)

*Te cred, însă un rege cu titlul de galant,
*Cînd n-ar purta coronă, cum s-ar numi?

ANTON
(posomorît)

*Berbant

ROZEL

*A fi berbant e probă de-o inimă-arzătoare
*Și de-o natură vie, artistă, simțitoare,
*Ce lesne se înalță spre tot ce-i luminos,
**(rîzînd)* Lasînd pe-Anton Secuiul să mormăie pe jos.

ANTON
(în parte)

*Frînd tueș!

SOMMER

*Francisc Primul, rege-n galanterie,
*A și compus, îmi pare, o mică poezie,
*Un cîntic, o deviză cu vesel înțeles?

ROZEL

*Dar, Sommer, aste versuri ce le cînta ades:
*Femeia este schimbătoare,
*Nebun cine se-ncrede-n ea!

CARMINA

*A! pentru-un galant rege ideea nu-i galantă.

ROZEL

*Eu am mai completat-o prin astă variantă:
*Femeia des e schimbătoare,
*Ferice cui se-ncrede-n ea!
*Ah! deie-mi dulcea sa favoare
*Şi schimbă-se-apoi cît a vrea!

(Toţi rîd.)

CARMINA

*Bravo, Rozel!

ANTON

*Palavre!... mai bine-n războire
*Aş vrea ca să se schimbe această amorţire
*Ce se numeşte pace, căci timpul de răgaz
*Preface-n om netrebnic pe omul cel viteaz.

CARMINA

*Cum? preferaţi războiul decît o viaţă lină?

ANTON

*Da! paloşului nostru e teamă de rugină.

ROZEL

Contesă,-orice fiinţă se naşte pre pamînt
Cu-o tainică menire, c-un dor şi c-un avînt,
Noi să ne batem, floarea să scoată dulci parfume
Şi dumneata, contesă, să fii iubită-n lume.

CARMINA

Ei bine, fiţi dar veseli; eu cred că nu tîrziu
Se va preface-n faptă un dor atît de viu.

ROZEL

Ne-nșeli?

CARMINA

Nu; am o veste, o veste cum vă place...
De cînd a voastră armă dormind în teacă zace
Urîtul vă mănîncă de vii; sînteți măhniți,
Cu ochii stinși, la față galbini și vestejiți,
Cît cine-acum vă vede și cine vă cunoaște
Se-ntreabă cu mirare: Ce sînt? ostași ori moaște?

ANTON

Așa-i!... decît urîtul, mai bine ștreangu-n gît...

CARMINA

Eu v-am găsit de lucru și leacul de urît.
Sus paloșul la soare!... sus fruntea!... vîntul bate
Și-ndeamnă a navală în țări învecinate.
Vroiți voi după dînsul cu toți să vă luați?

TOȚI

Vrem!... unde?

CARMINA

Nu departe... colea, peste Carpați.

ANTON

Cum? la Moldova?... *Ellien!*

CARMINA

Acolo stăpînește
Un domn pe care țara întreagă îl urăște.
Cît îți sufla deasupră-i, din tron el va cădea
Și toată-a lui avere a voastră-a rămînea.

ROZEL

Dar tronul său?

CARMINA

Acelui cu inima regească
Ce-a ști cu mîna largă pe toți să răsplătească,
Lui Despot.

TOȚI

Despot?

ROZEL

Fie!... de-l vrei, și eu îl vreu.

ANTON

Și eu!

CEILALȚI

Și eu!

CARMINA

(în parte)

O! Despot, ești domn, iubitul meu!
Curînd dorința noastră va fi realizată!

SCENA V

Cei dinainte, DESPOT (vine repede din dreapta, tulburat)

DESPOT

Amici!... din turn zărit-am o numeroasă ceată
Venind despre Moldova cu steag moldovenesc.
Ei par că vin aice... E poate-un sol domnesc
Trimis de Lăpușneanul în goană după mine.

CARMINA

Ce?... în castelul nostru?

DESPOT

(la fereastră)

Priviți! aici vine!
Dar!... ceata lîngă poartă, afară, s-a oprit.

ROZEL

De-a fi un sol de pace, să fie bun sosit,
De nu, amar de dînsul!... cu astă pală vie
Îi dau pe ceea lume o grabnică solie.

CARMINA

Ba nu, Rozel; stai pașnic... De-a fi sol moldovan,
Ca să scăpăm pe Despot urmează al meu plan...

ROZEL

Cum?

CARMINA

Mergi de pregătește capela funerară
Ca pentru-o-nmormîntare.

SCENA VI

Cei dinainte, LASKI (intră din dreapta), PISOZKI (intră din stînga)

LASKI

Ce vuiet e afară?
Ce oameni sînt la poartă?

CARMINA
(la fereastră)

Pisozki-n foișor
De sus cu ei grăiește... vom ști curînd ce vor.
Iată-l că vine.

PISOZKI
(intrînd)

Pane!... sosit-au cu putere
Un sol de la Moldova.

LASKI

Ce caută? ce cere?

PISOZKI

Nu știu, însă de Despot, sosind, a întrebat.

DESPOT

De mine?... Lăpușneanul în urme-mi a călcat...

LASKI

(lui Pisozki)

Mergi!... porțile deschide!... ostașii să se-adune
În șiruri pîn' la scară; fanfarele să sune
Și steagul să se-nchine deplin desfășurat
În calea lui, căci solul e ca și-un împărat.
Mergi.

(Pisozki iese.)

CARMINA

Laski, astă pompă?...

LASKI

E dreaptă; se cuvine.

CARMINA

Dar se cuvine, spune, din casă de la tine,
Răpind pe al tău oaspe un braț îndrăznitor,
Să lase-o pată neagră pe vechiul tău onor?

LASKI

Contesă, te alină. Bătrînul Laski știe
A-și împăca onorul cu sacra-i datorie.
Lui Sigismund al nostru credință am jurat.
Respect pe el în solul trimis de-un aliat.

CARMINA

Respectă tu calăul, eu respectez victima.
Țin oaspele în casă și dau afară crima,
Căci e o crimă oarbă de-a vinde-oaspele său.

DESPOT

Mai bine moarte mie!

CARMINA

Tăcere!... te scap eu.
Cu mine vină-n grabă; prin moarte simulată,
Să te ferim, amice, de moarte-adevărată.

(Iese cu Despot prin dreapta.)

LASKI

A! planu-i bun; vă duceți.

(Fanfare în curte.)

SCENA VII

LASKI, ANTON SECUIUL, SOMMER și ceilalți caspeți în dreapta, PISOZKI, TOMA CALABAICANUL, urmat de seimeni, CARMINA

PISOZKI

(intră anunțînd)

Solul!

LASKI

(făcînd doi pași înaintea solului)

Fii bun venit!

TOMA

(intră prin ușa din stînga, întovărășit de doi căpitani de seimeni)

Eu, Toma, sol de pace, în numele slăvit
Lui Vodă Lăpușneanul, Domn țării moldovene,
Și-n numele lui Sigmund, Domn țării ardelene,
Vin ca să cer pe Despot aici adăpostit.
Lui Vodă el e dușman viclean și nemblînzit;
Deci viu și-ntreg am ordin să-l ieu, să-l duc în țară.
Am zis.

(Carmina reintră și se oprește lîngă ușa din stînga.)

LASKI

Ești sol de pace?... deci, Toma, îți zic iară
Bine-ai intrat în casă-mi... și iată-al meu răspuns:
În zidurile mele oricine a pătruns
Devine-un oaspe sacru, căci legea ospeției
Îi pune-un scut puternic sub pavăza frăției.
Aici eu sînt stăpînul!... Aici stăpîn sînt eu
Mai mult decît un rege stăpîn pe tronul său,
Și nime n-are voie, și nime drept nu are,

Cerîndu-mi pe-al meu oaspe, să-mi ceară o trădare!
Un oaspe face parte din zidul strămoșesc
Precum onorul sacru din suflet omenesc.
O peatră scoasă... zidul slăbit se prăbușește.
O faptă rea... onorul ca frunza vestejește...
Eu sînt dintr-acei oameni ce viețuiesc și mor
În casa lor întreagă cu-ntreg onorul lor!

CARMINA

(înaintînd)

Bine, Laski.

TOMA

Destulă atîta limbuție.
Nu mă uimești pe mine cu seaca ta mîndrie.
Ți-am spus că vreu pe Despot viu... în zadar pe el
Tu cerci de a-l ascunde în vechiul tău castel...

CARMINA

Castelul n-are teamă de oaspeți a răspunde.
Pe vii el nu-i tradează, pe morți el nu-i ascunde.
Despot e mort!

TOMA

Mort, Despot?

CARMINA

Îl ceri tu în zadar.
A fost rănit de moarte trecînd peste hotar
Ș-au espirat aice în crîncenă durere.

TOMA

Nu cred; e iscodire vicleană de muiere.
Seimeni! naval cu toții... Castelul cercetați
În numele lui Sigmund și Lăpușneanul.

(Cîțiva seimeni intră pe scenă.)

CARMINA

(se răpede înaintea ostașilor)

Stați!
Vroiți pe Despot?... Iată-l!... *(Deschide ușele din fund.)*

Nota: Se vede lăuntrul capelii luminată cu policandre. Pe o masă acoperită de catefea neagră stă Despot lungit, palid ca un mort, și cu crucea pe pept. Cițiva călugări îl încunjură purtînd torții aprinse. Rozel, deguizat în capucin, stă în genunchi lîngă catafalc. Un hor de glasuri, împreunat de acordurile unui organ, psalmodiază: *„Beati qui moriuntur in Domino"*.

TOMA

(oprindu-se lîngă ușa capelii)

Mort?

CARMINA

Mort!... Te du de spune
Lui Vodă, a sa frunte cu lauri s-o încunune.
El a ucis pe Despot!

TOMA

E mort!... Chiar mort îl vreu.

(Face un pas. Rozel se scoală și se pune în fața lui Toma pe pragul capelii.)

ROZEL

În lături toți!... Cadavrul este-a lui Dumnezeu.

TOMA

(amenințător)

În lături tu!...

ROZEL

Profane, turbarea-ți e semeață.
Respectă măcar moartea în omul făr' de viață.

(Laski se înaintează maiestos.)

Stăi, Toma!... Lăpușneanul a vrut pe Despot viu.
Solia-ți încetează aproape de secriu.

(Toma stă puțin nedumerit, în vreme ce ușa capelii se închide, după ce mai întîi Rozel și alți ostași deguizați în călugări au ieșit și s-au pus de pază dinaintea capelii.)

TOMA

(către seimeni)

E mort! pentru domnie deci teamă nu mai este.
Haideți, lui Lăpușneanul să ducem astă veste.

(Iese cu seimenii lui.)

CARMINA

(la fereastă)

S-a dus, curtea-i deșartă și poarta s-a închis.

(Merge la ușele din fund.)

Despot!

(Ușele se redeschid. Despot apare pe prag.)

SCENA VIII

Cei dinainte, DESPOT, ROZEL

DESPOT

Iată-mă-s iară mai viu și mai decis!

(Înaintează în mijlocul scenii, scoțînd spada.)

Din toate-a noastre spade să facem toți o spadă,
Pe Vodă Lăpușneanul la vulturi să-l dăm pradă.

ROZEL

Pas, Despot!... unde-i merge, voioși mergem și noi!

DESPOT

Norocul și izbîndă cu mine și cu voi!
Să dăm armelor noastre atingerea frățească.

(Toți în rond ating vîrfurile spadelor.)

Scînteia-nflacărărei din ele să zbucnească,
Ș-acea scînteie zboare ca fulger răzbitor
Lui Lăpușneanu-n frunte să scrie: trădător!
Acum el mort mă crede?... Eu mort, și el în viață,
E timp viul cu mortul să se-ntîlnească-n față.
La arme, frați!

TOȚI

La arme!

DESPOT

Ca domn sau ca ostaș,
În luptele de moarte mă jur a fi fruntaș!
La lupte, frați!

TOȚI

La lupte!

LASKI

Deci haideți, fiecare
Să ne-adunăm ostașii în codri, la hotare.

TOȚI

Hai!

DESPOT

Gloria vă cheamă!... zburați la glasul ei!...

LASKI

Ha!... moarte sau izbîndă!

DESPOT

Izbîndă, frații mei!

(Toți pleacă prin stînga. Laski se întoarce de la ușă și zice lui Despot:)

LASKI

Tu, stăi ascuns aice păn' ce ți-i lua zborul.
Te las. *(Iese.)*

DESPOT

(întinzînd brațele)

Carmina!...

CARMINA

(aruncîndu-se în brațele lui Despot)

Despot!

DESPOT

Al nostru-i viitorul!...

(Cortina cade.)

ACTUL IV

Sala tronului în palatul de la Suceava. În dreapta, pe planul I, o fereastă. Pe planul II, tronul cu cortine de catefea stacoșie și cu torsade de aur. În fund, arcade ce se deschid pe o altă sală mare. În stînga, ușa apartamentului domnesc. Pe pilastrele arcadelor, panoplii, dintre care una compusă de armele lui Ștefan cel Mare.

SCENA I

LIMBĂ-DULCE, JUMĂTATE (în sentinele lîngă arcade)

LIMBĂ-DULCE

Ai fi crezut, fărtate, acum trei ani ș-o lună,
Că Despot, ca un fulger plecat dintr-o furtună,
Pe Lăpușneanu-n frunte de-a dreptul va lovi
Și oastea lui domnească în clipă-o va strivi?

JUMĂTATE

Hei! dacă vînzătorul Moțoc nu-ntorcea cuiul
În broasca țării, Despot și Zay și-Anton Secuiul
Nu-ntrau așa de lesne în țară... dar Moțoc...
Trădarea cică-i fiară cu zece limbi de foc.

LIMBĂ-DULCE

Ce vrei?... așa e lumea! și, iată, ca prin vrajă,
El domn, și noi, plăieșii, la ușa lui de strajă.

JUMĂTATE

Hei! bine zicea tata: La noi să nu te miri
Aici cînd îi videa plopii dînd flori de trandafiri.
Cîte-am văzut cu ochii de cînd sîntem pe lume!

Războaie, năvălire, locuste, focuri, ciume,
Și dintre toate răul cel mai îngrozitor,
Lupta-ntre frați, peirea sărmanului popor!

LIMBĂ-DULCE

Adînc ți-e rostul!... parcă te-aud cetind pe carte.
Dar Vodă Lăpușneanul știi unde-i?

JUMĂTATE

Hăt... departe,
În Țarigrad, cu Doamna și copilașii săi.

LIMBĂ-DULCE

Ce-o fi făcînd el oare?

JUMĂTATE

El!... paște bobocei.

LIMBĂ-DULCE

Ba, mai degrabă-aș crede că Vodă alungatul
Pe Despot, mări,-l paște întocmai ca păcatul.

JUMĂTATE

Se poate, căci în țară, sub domnul ist grecesc,
Străinii calu-și joacă și zilnic se-nmulțesc,
Încît noi, pămîntenii, purtîndu-i în spinare,
Nu mai avem în țară nici loc de îngropare.

LIMBĂ-DULCE

Pămîntul gras prieste spinoaselor urzici.
Moldova-i năvălită de greci și eretici,
Și biruri, peste biruri, vînaturi pentru masă,
Ș-un galbin pe tot anul de fiecare casă,
Încît biată sudoare a muncii s-a schimbat
Într-un părîu de aur ce curge la palat.
Pe noi ne duce foamea la margine de groapă
Și din avutul nostru locustele se-ndoapă.
Rău e cînd rîde culmea de moșunoi, de jos,
Dar vai de cap cînd talpa-i mîncată pîn' la os!...
Aceste gînduri negre în mine turba-mplîntă

Și, zău, simt cîteodată că dracul mă descîntă,
Mănia ferbe-n mine și, de n-aș fi plăiaș,
De n-aș fi român, frate, m-aș face ucigaș!

JUMĂTATE

Hei! asta, Limbă-Dulce, n-ar fi încă nimică.
Românul rabdă multe, căci el e tare-n chică.
El are mîna largă, deși este sărac,
Lipsit de lumînare, lipsit și de colac;
Dar Despot cu pacatul a dat mîna frățească,
El rîde cu păgînii de legea creștinească,
Icoane și potire el le topește-n bani
Și vrea pe toți românii să-i facă luterani.
Crezi tu una ca asta?

LIMBĂ-DULCE

O fi vroind păgînul,
Îl cred, o fi vroind-o... nu vrea însă românul!
În lege ca în pele-i născut, el bucuros
Dă pelea, dar rămîne în lege-i credincios!

(Tropote de cai și strigăte de „Ura!" afară.)

JUMĂTATE

Dar ce s-aude?

LIMBĂ-DULCE

Vine măria-sa călare.

JUMĂTATE

De unde oare vine acum?

LIMBĂ-DULCE

De la primblare,
Ca totdeauna... Iaca, a și sosit... La loc! *(Se pun în sentinele în fund.)*

(Nouă strigăte afară: „Ura! să trăiască Vodă!")

Bețivii strigă „ura" cu glas din poloboc.

(După intrarea lui Despot, ei se retrag dincolo de arcade.)

SCENA II

DESPOT, LASKI, SOMMER

DESPOT

A! dulce este viața și bună e puterea
Cînd Domnul răspîndește în țară mîngăierea
Și mii de mii de glasuri într-un acord frățesc
Cu-a clopotelor zvonuri în cale-i se unesc!

SOMMER

Cît vulturul ești falnic, și cît albina harnic,
Cît toamna cea mănoasă îmbelșugat și darnic!
Cum dar să nu te-aclame poporul fericit?

DESPOT

Sînt vesel, mă simt mare, puternic și iubit,
Și de-ntîlnesc măhnirea, eu rîd iar ea dispare
Ca negurile dese cînd soarele răsare.
Îmi pare, scumpi prieteni, că cerul mai senin
Creat-a pentru mine cel mei frumos destin
Și cel mai demn de-un suflet cu-avînt de înălțare:
Mărirea-ncoronată de-a lumei adorare!
Căci m-am nălțat prin mine și brațu-mi hotărît,
Lovind orice obstacul, minuni a săvîrșit.

SOMMER

Pe-o bună hotărîre cînd brațul se măsoară,
El mic, printr-însa crește, și munții mari doboară.

LASKI

Așa-i!... pe Lăpușneanul învins, rătăcitor,
Silitu-l-ai cu spaimă să fugă la Bosfor
Ș-acolo să tînjească în lîncedă sclavie
De-a tronului Moldovii duioasă nostalgie.

SOMMER

Hmm!... Lăpușneanul însă nu-i om, măria-ta,
Din moartea-i aparentă a nu se deștepta.

DESPOT

O știu; cunosc prea bine a sale intrigi, însă
Politica turcească în punga mea e strînsă.
Ea sufere de-o boală... de aur; eu, bun vraci,
Vro zece mii de galbini i-am dat peste haraci,
Ș-așa de bine, Sommer, i-am lecuit durerea,
Cît Soliman Sultanul mi-a confirmat puterea,
Lăsînd pe Lăpușneanul străin de diadem
Și mie trimițîndu-mi o pală ș-un alem.
Azi trebuie să vie Ahmed Bairactarul
Cu pompă-orientală ca să-mi aducă darul...
Boierii însă nu știu de birul ce-am mărit.

SOMMER

Oricare act în taină e mult mai nimerit.

LASKI

(rîzînd)

Dar ce-or zice boierii?... dar ce-a zice poporul?

DESPOT

(supărat)

Boierii toți vor zice cum zice domnitorul.
Poporul e din fire-i blajîn și înțelept.
El dă tot pentru Vodă cînd Vodă este drept.

LASKI

Și Vodă-i drept!... o știe în lume orișicine...

(Apropiindu-se de Despot.)

Ostașii mei cer plata ce lor li se cuvine.

DESPOT

Iar plată, iar?

LASKI

(încet și amenințător)

Gîndește că ei cu peptul lor
Fac zid între Moldova și între domnitor.

DESPOT

(încet, lui Sommer)

Cînd oi scăpa de dînșii?

SOMMER

(încet)

Cînd s-a îndura cerul.

DESPOT

(lui Laski)

Mergi de te înțelege cu Harnov vistierul.

(Laski se închină și iese prin fund în dreapta.)

SCENA III

DESPOT, SOMMER

DESPOT

Omidă nesățioasă!... Sommer, l-ai auzit
Cum căina poporul de dînșii calicit?
Dar cine poate zice că-i jertfa nepăsărei?
Că nu doresc a-l pune pe calea-naintărei,
Cînd am fondat cu tine și Peucer Gaspar
A noastră-Academie din tîrg de la Cotnar?
Cînd eu la desparțenii pun stavili numeroase,
Cînd, afirmînd a țării vechi datini glorioase,
Am și bătut monedă cu efigia mea?

(Arată o monedă de aur.)

Privește și cetește ecserga de pe ea.

SOMMER

(cetind)

„Heraclidis. Despote Patris Patriæ Vindex et Defensor Libertatis Patriæ."

Ecserga e pompoasă, dar nu este deplină,
Căci a uitat Ardealul și țara cea vecină,
Valahia lui Mircea.

DESPOT

Dar eu nu le-am uitat!
Eu vreu cu trei coroane să fiu încoronat,
Cu-a mea, cu a lui Mircea ș-a lui Sigmund Polonul.
O! gîndul meu în zboru-i străbate orizonul.
Peste Carpați pe Sigmund îl săp, și în curînd
Moldova cu Ardealul vor fi tot într-un gînd.
Rozel s-a dus din parte-mi în țara bulgărească
Și-n Grecia, răscoala creștină s-o urzească.
Ah! Sommer, vreu a pune, trecînd peste Balcani,
Piciorul meu în cuibul cumpliților sultani.

SOMMER

Sublim avînt!

DESPOT

Norocul îmi va-ntări avîntul
Cînd spada mea viteză își va rosti cuvîntul.

SOMMER

Pe-a gloriei nalțime pas, zbori, măria-ta,
Și eu, poetul Sommer, triumful ți-oi cînta.
(Sunete de clopote în oraș. Trece o procesiune pe sub ferești.)
Dar clopotele sună... Să fie-o sărbătoare?

DESPOT

Ba nu... o simplă rugă de ploaie cerșetoare.
E secetă în țară și, după-un vechi eres,
Toți preoții cu prapuri și cu icoane ies
La cîmp ca să înalțe la cer o sfîntă rugă,
(rîzînd) Pe cînd poporul primblă prin sate-o papalugă.
Privește al prostimei cortegi nenumărat,
Condus de-o psalmodie cu tonul trăgănat,
Cum merge cu spăsire și cum îngenunchează
Crezînd că mîndrul soare se și înnourează...
Ha, ha, popor nemernic și superstițios!...
(Privind cu luare-aminte pe fereastă.)

Dar ce văd?... un călugăr fanatic și bărbos?
Să juri că-i Ciubăr-Vodă. *(Strigă afară:)* Părinte, mucenice;
Ce veste-n ceea lume?... Vin' de mi-o spune-aice.

(Întorcîndu-se către Sommer.)

A! Sommer, te răpede din cale-i să-l oprești
Și să-l trimiți la mine; apoi să te gătești
Ca rector a te-ntoarce l-a noastră-Academie
De la Cotnar, acolo poemul meu vei scrie.
Cu-a mea prerogativă ce Carol-Quint mi-a dat
Azi te numesc al Curtei poet laureat.

SOMMER

Pentru-a cînta pe Despot ar trebui un Omer.

DESPOT

Nu-s încă Agamemnon, mă mulțămesc cu Sommer.

(Sommer iese prin fund, în dreapta.)

DESPOT

(singur)

Ciubăr-Vodă călugăr!... Cum? din senin, din vînt,
Spînzurătoarea face dintr-un nebun un sfînt?...
Ce-ar rîde-acum Carmina, ea care este-n stare
A-nebuni chiar sfinții cu-o simplă sărutare!

(Pe gînduri.)

Carmina!... către dînsa mă simt eu strîns legat.
Promisu-i-am chiar tronul... iubirea i-am jurat,
Și ea, în părăsire văzîndu-se uitată,
Aice de trei zile sosit-a desperată.
Ea stă-n palat ascunsă... Ce-o să devin cu ea,
Căci a se reîntoarce l-al ei castel nu vrea,
Și Laski-i în Suceava!... periculul sporește...
Dar știe de pericul femeia cînd iubește?
Amoru-i pune-n suflet puteri dumnezeiești...

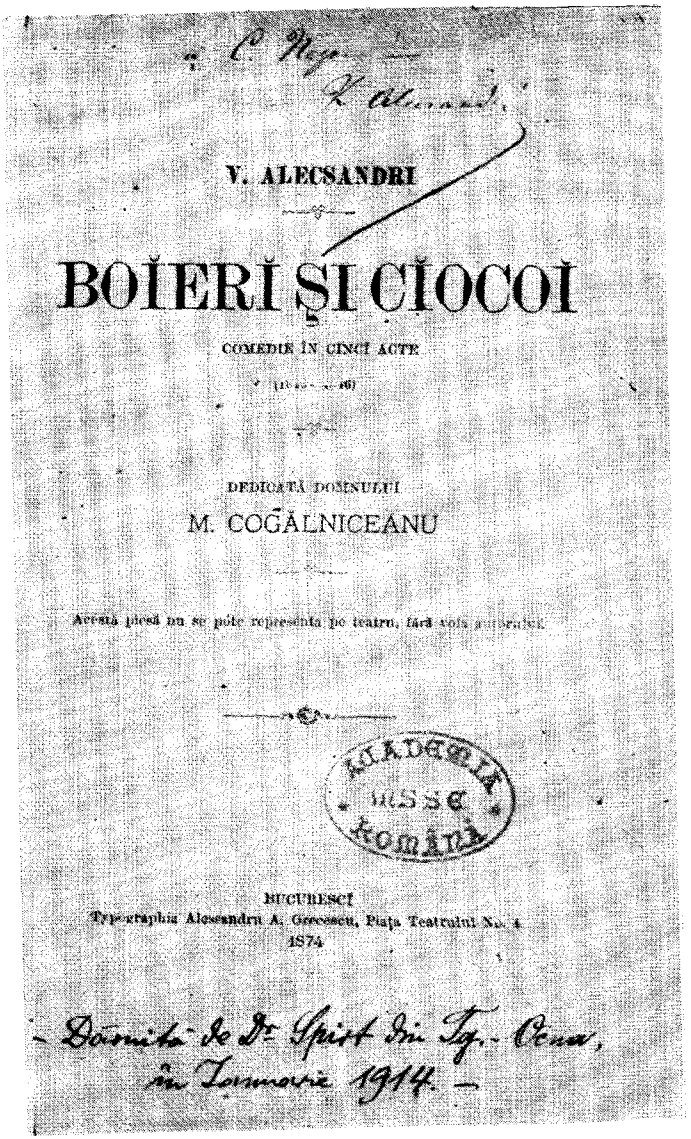

V. ALECSANDRI

BOIERĬ ŞI CĬOCOI

COMEDIE ÎN CINCI ACTE

(1[illegible]6)

DEDICATĂ DOMNULUI

M. COGĂLNICEANU

Această piesă nu se poate representa pe teatru, fără voia autorului

ACADEMIA
RSSC
ROMÂNĂ

BUCUREŞCI
Typographia Alecsandru A. Grecescu, Piaţa Teatrului No. 4
1874

Foaia de titlu: *Boieri şi ciocoi*, Bucureşti, 1874.

Eufrosina Popescu, în rolul prințesei Luța din piesa *Boieri și ciocoi* (Muzeul Teatrului Național București).

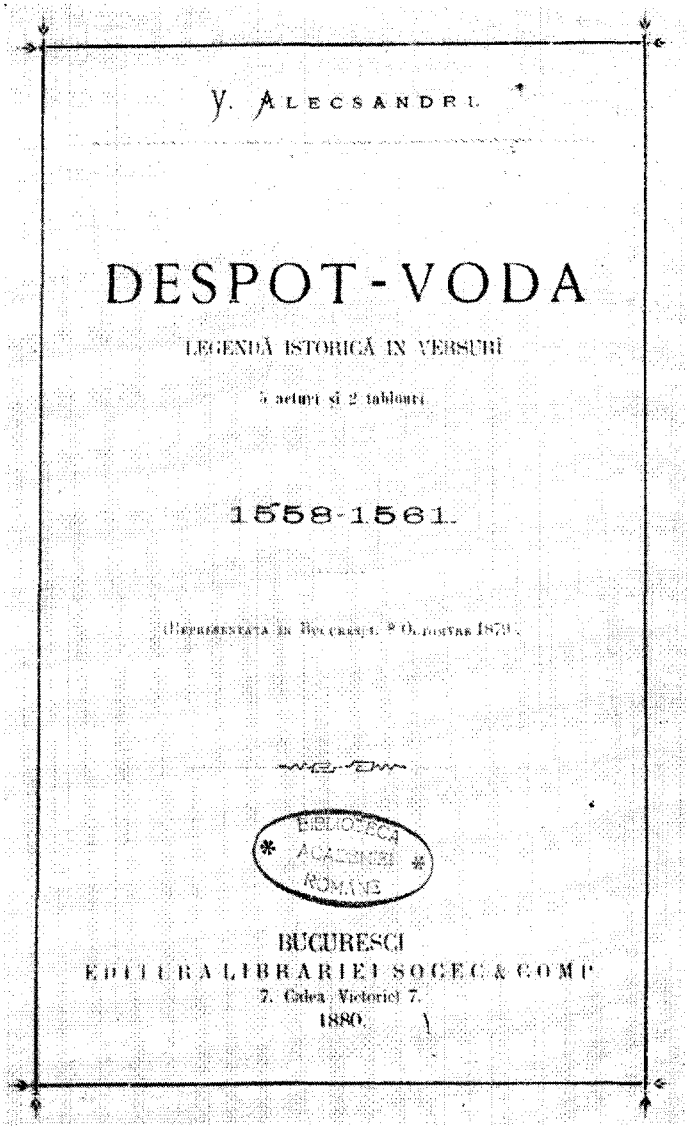
V. ALECSANDRI

DESPOT-VODA

LEGENDĂ ISTORICĂ IN VERSURI

5 acturi şi 2 tablouri

1558-1561.

(Representată la Bucureşti, 9 Octombre 1879).

BIBLIOTECA ACADEMIEI ROMÂNE

BUCUREŞCI
EDITURA LIBRARIEI SOCEC & COMP
7, Calea Victoriei 7.
1880.

Foaia de titlu: *Despot-Vodă*, Bucureşti, 1880.

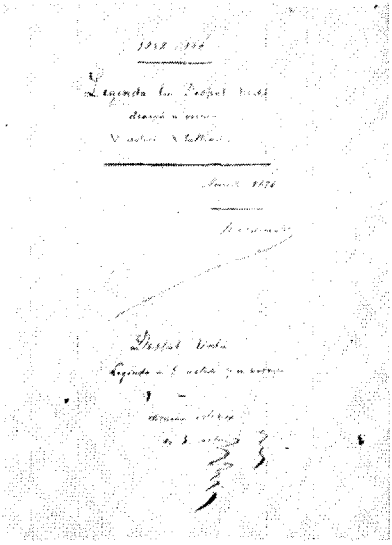

Ms. autograf: *Legenda lui Despot-Vodă* (ms. B.A.R. 810, f. 1[r]).

Ms. autograf: *Legenda lui Despot* (ms. B.A.R. 811, f. 1[r]).
↓

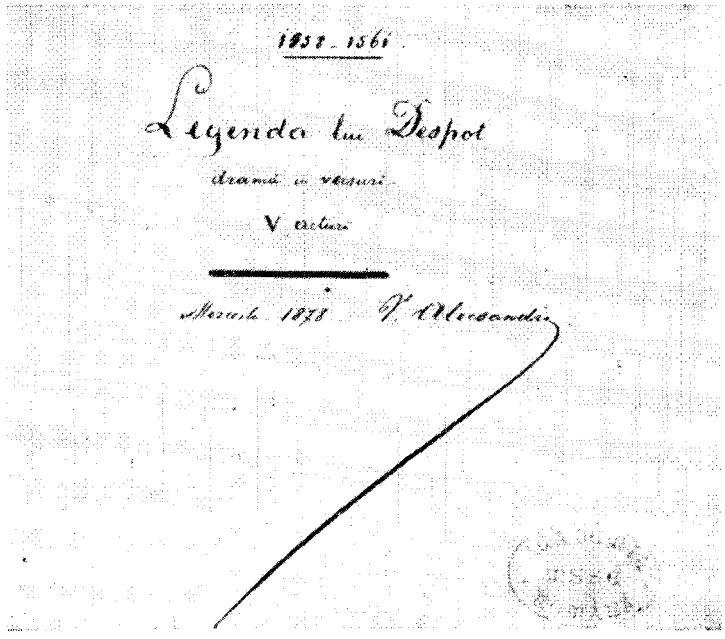

SCENA IV

DESPOT, CIUBĂR-VODĂ (în haine de călugăr, intră prin fund)

CIUBĂR

Măria-ta...

DESPOT

(rîzînd)

Nu-i glumă!... Cum?... tu, Ciubere, eşti?
Tu care-odinioară purtai un falnic nume,
Azi te revăd călugăr, rentors din ceea lume?
Prin ce minune stema căzut-au de pe cap
Şi-n locul ei pe frunte-ţi crescut-au un potcap?

CIUBĂR

(grav)

Aşa vroit-au cerul!

DESPOT

Dar cerului ce-i pasă
Să porţi pe ai tăi umeri hlamidă sau o rasă?

CIUBĂR

Ce vrea cu noi el face!... Tu-n umbră aruncat
Din ura lăpuşneană prin mine ai scăpat.
Am fost eu dus la moarte în locul tău, şi-n urmă
Trimis din mila Doamnei în creştineasca turmă.
Acum eu sînt călugăr smerit dar luminat,
De vechea-mi nebunie prin rugă vindecat.

DESPOT

Ce? nu mai visezi tronul?

CIUBĂR

Las altor minţi uşoare,
Rîvnind deşertăciunea, a rătăci sub soare.
Eu m-am retras în umbră aproape de mormînt,
Slăvind în lume numai pe Dumnezeul sfînt,
(cu estaz) Lumin-adevărată!

DESPOT

Duioasă convertire!
Deci nu mai ești, Ciubere, al mădrăgunii mire,
Călare pe un sceptru, frumos ca Macedon,
Cu tron pe cap?

CIUBĂR

Altarul m-a vindecat de tron.

DESPOT

Ha, ha! pricep, hlamida ți-a fost haină fatală?
Tu ai înlocuit-o prin haina monacală
Ca să înșeli mai lesne poporul credincios.

CIUBĂR

(indignat)

Nu-i înșelat acela ce crede în Hristos!

DESPOT

Îți place peste țară să-ntinzi întunecimea
Și prin eresuri proaste să speculezi mulțimea,
Făcînd-o, cînd nu plouă, s-alerge cîmpii...

CIUBĂR

Eu?

DESPOT

Tu!... vrei să-nșeli și oameni și chiar pe Dumnezeu!
(Rîde.)

CIUBĂR

Tu rîzi de o credință preasfîntă și străbună,
O! Despot, dar ie seama, ie seama la furtună!

DESPOT

Furtuna e în tidvă-ți, Ciubere... Drept să spun,
Erai mult mai cu minte pe cînd erai nebun.
Mergi iar la monastire să-nchizi a tale zile
Sub sfintele molitve a Sfîntului Vasile.

CIUBĂR

Nebuni odinioară am fost, Despot, noi doi,
Dar tu rămas-ai singur nebun dintre-amîndoi,
Căci fugi de fapta bună, de cer și de crezare
Ca liliecii nopții ce fug de ziua mare.
Tu crezi, beat de putere, că Dumnezeu de sus,
Se-nchină ție, verme, și e al tău supus...
Rămîi în întuneric! *(Către cer.)* O! Doamne, cu-nduRare
Dă orbilor lumină și răilor iertare! *(Iese.)*

DESPOT

Mergi, sfinte, mergi, preasfinte, de-a dreptul mergi în rai,
Condus de toți nebunii din lume cu alai! *(Rîde cu hohot.)*

SCENA V

DESPOT, MOȚOC (intră prin fund din stînga)

DESPOT

A! Vornice Moțoace, ce zici de-acest lunatic?

MOȚOC

Primejdios e, doamne, căci este-un om fanatic.

DESPOT

Ce-mi pasă!... dar răspunde: ne vii cu bune vești?

MOȚOC

Prea bune!... -n fericire mulți ani să viețuiești,
Măria-ta!

DESPOT

Ce veste din Țara Muntenească?

MOȚOC

Împinși de noi în taină ca să se răzvrătească,
Boierii sapă tronul lui Mircea, pre cît știu.

DESPOT

A! bine... însă Tomșa e mort sau încă viu?
Ce face? ce urzește vrajmașul?... în ce parte
De țară el se află? aproape sau departe?
Undit-ai cu-a ta minte în cugetu-i ascuns?
Aflat-ai a lui planuri? pătrunsu-l-ai?

MOȚOC

Pătruns!
Măria-ta să fie în pace, nepăsare.
Sărmanul Tomșa-i searbăd și suflet nu mai are
De cînd ai prins la mînă zălog pe fiul lui.

DESPOT

O! dar, am pus piciorul pe puiul șearpelui,
Dar șearpele-i aproape, în umbra mea îl simt,
Și cercul său de ură se face tot mai strimt.
De cînd sînt în Suceava, de cînd sînt în domnie,
El n-a dat ochi cu mine.

MOȚOC

*Se teme de urgie...

DESPOT

*Se teme?... nu, Moțoace... Desigur au aflat
*Că eu pe toți oștenii români am dezarmat
* — Veniturile țării fiind acum secate —
*Și că pe lîngă mine aice, în cetate,
*Nu am decît un număr restrîns de buni plăieși
*Cu ungurii lui Laski, voinici de cei aleși.
*Eu cred c-a lui dîrzie devine și mai tare
*Văzînd acum scăderea puterei de-apărare.

MOȚOC

Ce-ți pasă dacă Tomșa ar fi înverșunat
Cînd toți locuitorii, supuși, s-au bucurat
Văzînd pe tronul țării odrasla Eraclidă
Ce-a scuturat cu mîna-i copacul de omidă
Și-a scos din al Moldovii pămînt suferitor,
Pe Zay, Anton Secuiul și toți ostașii lor?

DESPOT

Așa-i!... am scos din sînu-i locustele străine
Ce mîncau tot, și-n urmă m-ar fi mîncat pe mine.

MOȚOC

O știm, și noi boierii plecat îți mulțămim.
Ne costă mult străinii aduși în țară!... Știm
Ce darnic a fost Despot plătind a lor simbrie.
Ei au luat cu dînșii întreaga visterie...
Dar astfel se cuvine să fie dătător
Un domn măreț în toate și... recunoscător.

DESPOT

Îmi place să am mîna deschisă-mbelșugată
Ca bunelor serviciuri să verse bună plată.
*Pe Zay, Anton Secuiul, Rozel și-alți capitani
*I-am încărcat de daruri, de scule și de bani,
*Le-am dat și arme scumpe, și blane de samur,
*Și haine-n flori de aur cusute pe-mprejur;
*Lui Laski celui lacom, lui Laski palatinul,
*Cu zece mii de galbini i-am dat întreg Hotinul.
*Apoi pe toți boierii cu care-am complotat
*La ranguri de mărire pe rînd i-am ridicat,
*Și-apropieți de mine, sub a coronei rază,
*A lor înaltă frunte acuma scînteiază.
*Ei sînt chiar ai mei sfetnici, deși-mprotivitor,
*Nu totdeauna pacinic admit părerea lor.

MOȚOC

Așa-i!... te-ai plătit grabnic de orice datorie,
Da-ți mai rămîne una de achitat.

DESPOT

Cui?

MOȚOC

Mie!

DESPOT

(cu mirare)

Nu ești vornic de țară, cum ziceți voi, os sfînt?

MOȚOC

Da! însă totodată eu și părinte sînt.

DESPOT

Ce vrei să zici, Moțoace?

MOȚOC

Cum?... nu mă înțelegi?

DESPOT

Nu... ți-e legată limba, fă bine s-o dezlegi.

MOȚOC

Nu?... Cît a fost Moldova în luptă mult amară,
Eu am păstrat tăcere... Acum e pace-n țară
Și vin, și-ți zic la rîndu-mi cu glasul de părinte:
De Ana, de-a mea fiică, îți mai aduci aminte?

DESPOT

Ah!... Ana?... Cum?... trăiește?... Cum?... Nu-i adevărat
Că a murit?

MOȚOC

Trăiește cu-amoru-i neuitat.
Respecți tu jurămîntul de-a o lua soție?

DESPOT

Trăiește încă Ana?

MOȚOC

Dar!... la călugărie
Se hotarîse a merge din ceasul ce-a văzut
În cursa lăpușneană iubitul ei căzut.
Dar jertfii sale crude am pus împrotivire.
Ea-i soră numai... Ana așteaptă pe-al ei mire.

DESPOT

Ah! martur îmi e Domnul cît încă o iubesc!
Ea-i cerul meu... și însă de cer mă despărțesc.

MOȚOC

De Ana?... tu?...

DESPOT

(ingaimat)

Pricepe cu agera ta minte.
Domnia cu amorul nu are legăminte,
Nu!... fiecare treaptă a-ntinsei omeniri
Își are-a sale drepturi ș-a sale-ndatoriri.
Ce vrea ca om, vai! Domnul nu poate să-mplinească,
Silit fiind adese natura să jertfească,
Pe inimă-i să calce, ș-oricît de desperat,
Supus să se închine rațiunelor de stat.
Aceste adevăruri... te vor convinge ele,
În interesul țării ș-a dinastiei mele
M-obligă... cît de mare ar fi durerea mea...
Deși iubesc pe Ana... ca să renunț la ea...
Și chiar o alianță să cat ele m-obligă,
Pentru-ale mele planuri... cu spița unui rigă...
Această declarare voi face azi la sfat...
Nu te mâhni, Moțoace... ce vrei?... sînt obligat...

(Se îndreaptă spre apartamentul său.)

Azi ușele-s deschise... țin curte de dreptate...
Moțoace... te-am vrut socru?... te vreu și mai mult... frate!

(Iese prin stînga.)

SCENA VI

MOȚOC

(posomorît, privește cu ură după Despot)

Da!... frate precum Abel și Cain!... A! tu crezi
Că mi-i fugi din mînă ca apa?... și nu vezi
Că palidă-mi e fruntea și scurtă răsuflarea
Sub viforul ce naște în mine răzbunarea?
A lui Moțoc copilă nu-i demnă... tu mi-ai spus,
Alături cu tine să steie pe tron, sus?
Îți trebuie-alianță de regi... mi-ai spus tu mie,

Tu ce-ai avut drept sceptru un băț de calicie?
Aș rîde dacă rîsul ar mai găsi vrun loc
Pe lîngă-a lui mănie în peptul lui Moțoc...
O! grec, atît de mare-i a lui deșertăciune
Cît își admiră umbra cînd soarele apune
Și crede, cînd o vede lungită pe pămînt,
Că umbra cu statura-i deopotrivă sînt...
Dar ți-oi scurta eu, Despot, și umbra și lumina
Și-n loc de-a ta mîndrie ți-i măsura tu vina,
Ș-atunce vei pricepe cît ești tu de pitic.
Nimic ai fost!... și iarăși prin mine-i fi nimic!

SCENA VII

MOȚOC, SPANCIOC, STROICI (se arată în fund)

SPANCIOC

Moțoc șeade pe gînduri cu fața nourată?
Semn rău!... Semn de furtună în zare adunată.

(Se apropie de Moțoc.)

Hmm!... Vornice Moțoace, ești trist, posomorît.
De viață, de putere, de lume ți-ai urît?
Viața trece, puterea trece, și lumea trece;
Zi dar mâhnirei tale ca dînsele să plece.
Mâhnirea-i oaspe dușman ce trebuie-alungat.
Ea-i parte femeiască, tu ești încă barbat.

MOȚOC
(răpide)

Spancioc, unde mi-e Tomșa?

SPANCIOC
(zimbind)

Nu știu.

MOȚOC

Tu, Stroici, răspunde,
Unde-i Tomșa?

STROICI

N-am știre.

MOȚOC

Ba știți!... El este unde
Ar trebui cu toții să fim, de mai avem
În vine-un dram de sînge curat de-orice blestem.
Nu știți unde e Tomșa? Nu? dar cine vă crede?
Voi știți, o știți ca mine, că Tomșa se răpede
Acuma spre Suceava cu partizanii săi
Și cu-a lui oaste mică, dar oaste tot de zmei.
Știți că viteazul Tomșa, român cu prestiință,
A spus de mult că Despot nu-i țării de priință
Și vine să-l răstoarne!... sînteți chiar pregătiți,
Și însă voi, ca mine, vă faceți că nu știți!

SPANCIOC

Moțoace, cunoști multe!... iar dacă Tomșa vine,
Gîndești că bine face?

MOȚOC

Da, da! el face bine
Căci Despot pe toți răii din culme-au întrecut!
Chiar cerul, ca pămîntul, răbdarea și-au perdut.

SPANCIOC

Cum?... tu ne grăiești astfel?... tu care-odinioară
Vroiai să legi de Despot pe dulcea ta fecioară,
Pe Ana, și-mpreună să-i urci pe tron?

MOȚOC

Spancioc,
În rana ce mă arde, ah! nu arunca foc.
Am fost orbit de ură în contra tiraniei
Ș-aprins ca totdeauna de dragostea moșiei...
Acest fățarnic, Despot, amar ne-a înșelat
Și-n inimele noastre dibaci s-au încuibat,
Că-i om cu două fețe: în suflet poartă ură
Și dulcea dismierdare în ochi-i și pe gură.

SPANCIOC

Aşa-i!... el avea miere pe buza lui, şi noi
Ne-am adunat în juru-i ca muştele de roi.
Proşti!... am crezut că-i matcă de stup, şi deodată
Trezitu-ne-am c-un trîntor şi cu mierea mîncată.

STROICI

E trîntorul în faguri?... afară el din stup!
E lupu-n stîna ţării?... pe lup, zavozi, pe lup!

MOŢOC

Dămol, Stroici!... să fim gata, cînd lupul se arată,
Să-mpingem spre capcană jigania turbată,
Şi Despot de la sine în ea va fi condus.
Aşa e scris acelui ce cată tot pe sus.
Netotul!... în mărire se-ndeasă făr' de cale?
Mărirea să-l înece în valurile sale!

STROICI

A! bine zicea Tomşa, dar nu l-am ascultat.

MOŢOC

Dar!... Despot e urgia cumplitului păcat!
El vrea ca să supuie, lipsit de-orice căinţă,
Vroinţa omenirei la simpla lui vroinţă.
Şi-i mîndru cu boierii! şi, vai, nepăsător
De ţară, de oştime, de lege, de popor!
Căci au umplut moşia de litfe blestemate
Şi de naravuri rele, hidoase, desfrînate.
El, lacom, seacă ţara!... el, grec nerușinat,
Petrece cu-o spanioală ascunsă în palat,
Şi în dispreţul legei, credinţa lui profană
Din paraclis făcut-a capelă luterană.
Semeaţă fărdelege!... O! cum nu vă treziţi,
Răzbunătoare umbre a domnilor măriţi,
Ca sub privirea voastră, sub fulgerul privirei,
Tiranul să dispară în hăul nimicirei!

SPANCIOC

Moțoace! lasă morții și cheamă pe cei vii.
Cine-i strechiatul Despot, îl știm precum îl știi;
Un grec trecînd prin ițe ca sprintena suveică,
Un cuget ce răsună de glas de cucuveică.
Dar ce facem cu dînsul?

MOȚOC

Ce facem?

SPANCIOC

Dar.

MOȚOC
(în taină)

Ce faci
Cînd cîntă cucuveica pe casă?

SPANCIOC

O alung.

MOȚOC

Taci!
Boierii și breslașii la Curte se adună...

(Boieri, breslași și țărani intră și formează grupuri în fund. Ostași români și străini se așează în rînduri dincolo de arcade.)

SCENA VIII

MOȚOC, SPANCIOC, STROICI, TOROIPAN, HARNOV, BRESLAȘI, ȚĂRANI, OȘTENI, CIUBĂR-VODĂ (ascuns între popor)

SPANCIOC

Și chiar prostimea vine cu dînșii împreună
Ca să privească fala deșertului pe tron.
Azi Despot vrea să-ntreacă pe însuși Solomon.

HARNOV

(apropiindu-se)

Ei! vornice Moțoace, ai vreo supărare?
Ești trist!

MOȚOC

(întorcînd spatele)

Îți pare.

SPANCIOC

(lui Harnov)

Spune-mi: tot suferi de mustrare?

HARNOV

(oftînd)

Tot!... ah! eu n-am odihnă și-n veci sînt tulburat
De cînd pe Lăpușneanul din tron l-am răsturnat.

SPANCIOC

Și însă-acea mustrare ți-aduce mari foloase.
Jălești pe Lăpușneanul, dar rozi mereu la oase
Scăpate pentru tine din mîna lui Despot.

HARNOV

Mustrarea nu m-oprește de a trăi cum pot.

SPANCIOC

Știu; ți-ai făcut dintr-însa o bună moșioară
Și ții prea bună casă cu conștiința chioară.

HARNOV

Nu te pricep. *(Se îndreaptă spre ușa din stînga.)*

SPANCIOC

Cu-atîta mai bine... Acum mergi
Domneasca urmă, cîne, cu limba să o ștergi.

(Harnov iese.)

Ciocoi cu falca largă, cu ceafa-n veci plecată!
El s-a făcut lui Despot unealtă blestemată.

SCENA IX

Cei dinainte, DESPOT, HARNOV

Ușele din stînga se deschid. Doi copii din casă intră purtînd pe perne de catifea, unul arcul și celalalt topuzul domnesc; ei merg de ieu loc lîngă tron. După dînșii, patru căpitani unguri și leși în uniforme bogate. Pe urmă, Harnov și, în fine, Despot, purtînd coroană și hlamidă.

HARNOV

(anunțînd)

Măria-sa slăvită! Capetele plecați!

POPORUL

Ura!

(În sunetul muzicei care execută un marș triumfal, Despot intră maiestos, se închină ușor la boieri și la popor și merge de se suie pe tron).

DESPOT

Azi împrejuru-mi văzîndu-vă-adunați,
Boieri, și tu, prostime, simt mulțămire mare.
Azi e ziua dreptății, și Domnul cu răbdare
Dator e să asculte pe-orice jăluitor,
De neam mărit el fie, sau fie din popor,
Chiar dacă-n contra noastră ar fi vreo tînguire.
Cine-are a se plînge?

(Tăcere.)

Nime?... Deci fac de știre
Că vreau prin cununie să leg al meu destin
Cu fiica lui Sborovski, regescul palatin.
Așa cere-nteresul politic, așa cere
Chiar viitorul țării... și buna mea plăcere!...
Cu pompă maiestoasă curînd voi celebra
Această nuntă care pe toți va bucura.
E dar cu drept ca țara l-a tronului serbare

Voioasă bani să deie și orice bunuri are.
Tu, Harnov, cu asprime de grijă vei purta
La sporul visteriei.

HARNOV

(închinîndu-se)

Ascult, măria-ta.

UN ȚĂRAN

N-avem de unde... milă!... nu mai avem nimică...
Sîntem lipiți de țărnă și lumea e calică.
Străinii fără cuget și multele nevoi
Au stors, mărite doamne, și măduva din noi!

O ȚĂRANCĂ

Nu-ngreuia, stăpîne, a țării grea povară.
Ne plîng bieți copilașii de foame.

HARNOV

Ce?... afară,
Afară, mojici! *(Alungă țăranii și iese cu dînșii.)*

DESPOT

Harnov, să stai pe capul lor.

MOȚOC

(lui Spancioc)

Prea bine!... Despot însuși cu foc zvîrle-n popor.

HARNOV

(întorcîndu-se)

Măria-ta!... trimisul lui Soliman Sultanul
La ușa ta domnească așteaptă cu firmanul.

DESPOT

Să intre.

(Fanfare în curte. Intră prin fund, din dreapta, Ahmed Bairactarul, urmat de mai mulți pași, dintre care doi poartă un steag verde și o sabie bogată.)

SCENA X

Cei dinainte, AHMED BAIRACTARUL, HARNOV

BAIRACTARUL

(după o temenea)

Allah ție, mărite beilerbei,
Să verse-a sale daruri din cer, precum le vrei,
Și fie-ți calea plină de flori de iasomie!...
Sultanul ce întinde a sa împarație
În patru părți a lumei, cît ochiul ostenit
Nu-i vede începutul și fundul nesfîrșit,
Vărsînd azi peste tine lumina-i suverană,
Confirmă-a ta domnie pe țara moldovană,
Și-n semn de mulțămire că însuși ai crescut
Cu zece mii de galbini haraciul din trecut,
Prin mine îți trimite o pală-mpărătească
Ș-un steag cu semiluna lui Mohamed!

DESPOT

(sculîndu-se)

Trăiască
Sultanul preaputernic!

BAIRACTARUL

Și Despot, robul său!

(La cuvîntul de rob, boierii sînt cuprinși de indignare.)

MOȚOC

(înaintînd)

Rob!... Domnul țării noastre?... Pre sfîntul Dumnezeu
Ce-aud?... în aste ziduri de capiște străbună
Cuvîntul de robie cu fală azi răsună!
Și boltele-nvechite nu cad, sub peatra lor
Să-ngroape-aici cuvîntul de rob, umilitor!...
Ce-aud?... Tu însuși, Despot, din buna ta vroință
Ai mai crescut haraciul cu-a țării umilință,
Făr-a-ntreba de mine, de bresle, de boieri
Și de popor ce zace în lipsuri și dureri?
Ai mai crescut haraciul cu-o mînă de risipă

Făr-a vedea că țara sărmană-o dai de rîpă?
Ce lege-ți învoiește ca să despui de ea?
Ce sfetnic îndrăznit-au?...

DESPOT

Ce lege? Vrerea mea!
Ce sfetnic?... astă spadă, simbol al demnității,
Unealtă-a vitejiei, și cumpăna dreptății!
Eu port toată puterea, pe cap, pe brat, pe pept.
Puterea covîrșește universalul drept!

SPANCIOC

(înaintînd)

Vorbești de a ta spadă tu, Despot?... unde?... -n față
Cu armele lui Ștefan?... Privește-le și-ngheață!

(Adresîndu-se către armele lui Ștefan cel Mare.)

Odoare ciocîrtite sub mii de lovituri!
Care-ați taiat aripa vrajmașilor vulturi,
Săriți din zid și spuneți lui Despot rătăcitul,
Cu-a voastră zînghenire ce-o știe Răsăritul,
Că cine-și cată reazem afară din popor
Se reazemă pe-o umbră de nour trecător...
Ne-ai zis odinioară tu, Despot, cu glas tare:
Vreu gloria Moldovii s-a ei neatîrnare.
Ea-i zidul ce oprește potopul fanatic;
Căzut acum e zidul, eu vreu ca să-l ridic!...
Așa vorbeai atunce, s-acum?

DESPOT

Îți îngrădește
Gura, Spancioc.

SPANCIOC

Nu, Despot!... Acel care-ți grăiește
Boier e, stîlp de-al țării, cu drept moștenitor
De a vorbi cu domnii fățiș îndrăznitor,
Cu capul sus, cu glasul tare!

DESPOT

Gura-ți închide,
Spancioc!... Moartea te paște!

SPANCIOC

Ș-apoi de m-ai ucide?
Ucisul care moare zîmbind, dispreţetor,
Ucide mult mai crîncen pe-al său ucigător...
Despot! am fost cu tine cît ai fost om al țării.
Te-ai lepădat de țară?... de-acum te las perzării.
(Iese prin fund.)

MOȚOC

Rămîi în părăsire, Despot, cu-ai tăi străini...
Tu porți pe sub coronă cununa cea de spini!

(Iese prin fund împreună cu alți boieri.)

SCENA XI

TOȚI, afară de MOȚOC și de SPANCIOC

DESPOT

(furios)

Periți, periți din ochii-mi, ființi cutezătoare,
Cu limbă îndrăzneață sub buze cobitoare!
Vîrtelniți cîrmuite de al trădarei vînt!
Ca să-mi grăiți voi astfel uitat-ați cine sînt?
Înșelători de gloate, umblați cu țara-n gură,
Cercînd a mă atinge cu-a voastră mușcătură.
Ha, ha! v-a lovit mila de țară cînd am vrut
Dintr-un haraci mai mare să-i fac un mare scut?
Ei bine, și poporul și voi cu-averea voastră
Plăti-veți și haraciul și cununia noastră.
V-oi scoate eu din gură toți dinții cei de lup;
V-oi vinde și cenușa și pelea de pe trup.

(Ceilalți boieri părăsesc sala.)

Și dacă n-a ajunge, voi pune la topire
Icoane, policandre, cruci, tot!...

(Deodată Ciubăr-Vodă iese dintre popor aprins, indignat, fanatic.)

CIUBĂR-VODĂ

Nelegiuire!
Blestem!... apostasie!

DESPOT

Ce văd? iar un smintit?
Ciubăr-Vodă?

CIUBĂR

Eu însumi! și-ți spun cu glas uimit
Că inima-ți șerpoaică, de milă fiind stoarsă,
Apuci pe calea morții ce nu-are cale-ntoarsă.
Tu vrei să-ntinzi pe scule o mînă de tălhar,
Dar trăsnetul, ie seama, te-așteaptă pe altar!

DESPOT

Ai zis? *(În parte.)* Răbdare, Despot. *(Tare.)* Zi tot
ce ai a-mi spune,
Dar cumpănește-ți bine cuvintele, nebune.

CIUBĂR

Păgîne! rîzi de lege c-un rîs neomenos?
Prefacă-ți-se rîsul în bocet dureros,
Și toată veselia din sînul tău să peară!
Străin s-ajungi de lege, străin s-ajungi de țară,
Să fugă toți de tine, toți, chiar și-ai tăi copii,
Și alungat pe lume de spectrul tău să fii.

DESPOT

Ciubere! meriți moarte!... dîrzia ta e mare,
Dar mi-ai scăpat tu viața... Eu ție-ți dau iertare.

SCENA XII

Cei dinainte, HARNOV (vine spăriat din fund)

HARNOV

Maria-ta, boierii orașu-au părăsit,
Și larma se întinde că Tomșa a sosit.

DESPOT

Cum?... Tomșa?

SCENA XIII

Cei dinainte, LASKI (vine din fund, alergînd)

LASKI

Despot, Despot!... în zarea depărtată
S-aude-un zgomot mare ș-o oaste se arată.
E Tomșa!

DESPOT

(în picioare)

Tomșa, Tomșa? *(Către ostași.)* La ziduri, bravi ostași!
Să nu rămîie-n țară nici urmă de vrăjmași!...

(Face un gest poruncitor. Ostașii ies în grabă după Laski.)

(Cortina cade.)

ACTUL V

Același decor ca la actul precedent. La ridicarea cortinei se aud tunuri în depărtare.

SCENA I

CARMINA, ILIAȘ

(Carmina, în mijlocul scenii, stă, ascultînd cu spaimă. Iliaș, șuit pe un scaun lîngă fereastă, cată afară.)

ILIAȘ

Auzi cum bate tunul?

CARMINA

(în parte)

Dar; azi e luptă cruntă!
Chiar Despot la bataie s-a dus și moartea-nfruntă.
Toți l-au urmat... palatul acum e părăsit.
Eu singură rămas-am cu-acest copil robit,
Cu Iliaș... O! Doamne, cît tremur de uimire!
Mă simt amenințată de o nenorocire...
De-ar ști soțul meu Laski!... de-ar ști c-aici eu sînt!...

ILIAȘ

A! cum aleargă caii cu nările în vînt!
Iată-i s-ajung!... bataia pe cîmp e încleștată...

CARMINA

(în parte)

Și poate chiar acuma în lupta desperată
Rănit de moarte, Despot... O! nu, el este-al meu.
Îl apără și gîndu-mi și-ntreg amorul său.
Nu cade-n fața morței acel ce prin iubire
Își face rai în viață și scut de nemurire.

ILIAȘ

Privește-i!... cum se bate ostaș lîngă ostaș!
Mă duc și eu la luptă. *(Se coboară de pe scaun.)*

CARMINA

(oprindu-l)

Stăi, dragă Iliaș.
Cînd a plecat azi Vodă, te-a confiat el mie
Să te păzesc, copile, de crunta vijelie.
Stăi lîngă mine-aicc. *(În parte.)* Vai! pot eu prevedea
Ce soartă mult cumplită pe noi azi va cădea?

(Strînge pe copil la sîn și îl sărută.)

ILIAȘ

Adevărat să fie aceea ce se spune
De-o sfîntă apărută la noi ca o minune?
Se zice...

CARMINA

Ce se zice?

ILIAȘ

Că-i fiica lui Moțoc,
Că-i însași Ana.

CARMINA

Ana?

ILIAȘ

Dar!... cică-n acest loc,
Pe uliți unde zace gramadă-n putrezime
De trupuri nengropate și de răniți mulțime,
O gingașă copilă cu chipul îngeresc
Revarsă mîngăiere la cei ce pătimesc.
Poporu-i zice sfîntă și urmele-i sărută...
Așa numeau creștinii pe biata mama!... Hai,
Hai să videm pe Ana.

(Carmina il oprește.)

SCENA II

CARMINA, ILIAȘ, HARNOV (vine alergînd din fund)

HARNOV

Amar de noi și vai!
Ne-a învins Tomșa!

ILIAȘ

Tata?

CARMINA
(încremenită)

Învins?

ILIAȘ

Ce bucurie!
El e învingătorul!... el trebuia să fie! *(Aleargă iar la fereastă.)*

HARNOV

Taci, taci, nenorocite!... Fugi, pieri, te fă ascuns;
Să nu te vadă Despot de furie pătruns.
Ah! Ah! s-au sfîrșit toate!... Domnia-i la perzare!

(În parte.)

Revin-o, Lăpușnene, să stingi a mea mustrare.

CARMINA

Învinși!... dar spune, Harnov, cum Tomșa ne-a învins?

HARNOV

Ah! Ah! Zadarnic Despot, cu paloșul încins,
Ieșit-au din cetate ș-a dat pe loc navală
În oamenii lui Tomșa, toți oameni buni de pală.
Eroica-i cercare deodată s-a lovit
Și frînt, ca de o stîncă, de peptul oțelit
Al dușmanului Tomșa!... Mulți au perit în luptă!
Și Despot se întoarce din cîmp cu arma ruptă.

(O bombă lovește în zidurile palatului.)

A! tunurile-acuma chiar în palat lovesc...
Ai noștri fug!... Tomșanii turbat îi urmăresc.

ILIAȘ

Iaca tătuca!... vine! *(Deschide fereasta și strigă:)*
Tătucă!...

(Un tun. Fereasta se sparge.)

ILIAȘ

(căzînd amețit)

A!

CARMINA

(spariată, aleargă la Iliaș)

Rănit?

Mort, poate!

HARNOV

(plecîndu-se pe Iliaș)

Ba nu...

CARMINA

(frîngîndu-şi mîinele)

Doamne!

HARNOV

E numai ameţit.
S-a spariat copilul. *(Îl ridică pe braţe.)*

CARMINA

E rece ca de gheaţă...
Hai să cercăm de-a-l face a reveni la viaţă.

(Iese grabnic în stînga.)

SCENA III

DESPOT, LASKI (vin prin fund)

DESPOT

Învins!... învins de Tomşa!... o! tristă umilinţă!

LASKI

Despot, curaj...

DESPOT

O! Laski, lipsit de biruinţă,
Speranţa-mi de pe urmă în tine-i.

LASKI

Nu te las,
Dar dintr-ai mei tovarăşi puţini au mai rămas!

DESPOT

O ştiu!... şi Rozel însuşi în ţara elinească
Perit-au făr-a-ncepe răscoala creştinească!
Şi sfînta cruciadă în care am sperat
Rămas-au amînată pe-un timp îndelungat!

(Se primblă tulburat.)

O! dac-ar fi cu mine Moţoc, Moţoc duşmanul!
De-ar vinde el pe Tomşa precum pe Lăpuşneanul...

Atunci... dar cum să-nduplec pe crîncenul Moțoc,
Cînd am respins pe Ana și-am stins al ei noroc?
Atît de mare-i ura ce mi-a jurat el mie
Că numai dacă Ana ar fi a mea soție,
S-a stinge acea ură de moarte... însă, vai!
E prea tîrziu!

LASKI

N-ai grijă, pe mine cît mă ai.

DESPOT

N-am grijă, căci ne leagă pe amîndoi destinul.
De-oi perde eu Suceava, tu, Laski, perzi Hotinul...

LASKI

A! merg să mor sub ziduri sau să învîng. *(Iese răpide.)*

DESPOT

Mergi, mergi,
Dar mult mă tem, sărmane, la moarte că alergi!

SCENA IV

DESPOT

Învins!... de cer și oameni lasat în părăsire!...
Și Lăpușneanul vine asupră-mi cu oștire,
Și toți vecinii, Sigmund, Mircea, asupră-mi vin,
Și țara-i în răscoală, și-s singur!... Crunt destin!
Ce groaznic întuneric urmat-au după soare!
Ce vifor aprig după o zi încîntătoare!
O! deșteptare aspră din cel mai splendid vis!...
Cînd mi-am deschis eu ochii, vai, cerul s-a închis!
Și-acum nu văd în juru-mi decît deșertăciune,
Sub mantia regală văd numai goliciune!...
*Sînt trist ca clătinarea de arbori desfrunziți
*Cînd suflă vîntul iernii pe codrii înnegriți
*Și-mi par că-s o ruină pe care buhna țipă
*Și timpul odihnește bătrîna lui aripă...
Destin, destin naprasnic, în pumnul tău deschis
Mi-ai arătat corona dincolo de-un abis.

Eu orb, dorind lumina, eu mic, rîvnind mărimea,
Făr-a vedea abisul, văzui numai nalțimea.
Ca vulturul vroit-am zenitul să pătrund,
Dar m-au atras adîncul și-acum iată-mă-n fund!...

(După o pauză.)

*Ce stranie cădere!... și însă lumea vie
*Nicicum nu se urnește din vechea-i temelie.
*Nu!... oarba nepăsare rămîne mută cînd
*Pe Despot de pe tronu-i îl vede azi căzînd...
Dezbracă-te, o! Despot, de pompele lumești,
Căci cerul ține frîul voinței omenești,
Și nu-i nimic al nostru decît mormîntul rece,
Și el ca noi devine un putregai ce trece!
Ce-am fost cînd dintre oameni, ieșind, am rupt eu rîndul?
Culegător de umbră cu mîna și cu gîndul!
Ce sînt?... o părăsire, un vreasc făr' de rasad!
Ce-oi fi?... un pumn de țărnă pe-o scîndură de brad!
Deci pentru ce răbdare cînd cupa-i deșertată?
Ce-mi face-un rest de viață cînd viața-i condemnată?
Mișelul rabdă... omul viteaz nu-i răbdător.
Cu brațul lui de sine-și el e liberator.

(Privește spada lui cu gînd de sinucidere.)

Dar ce zic?... Nalță spada, Despot!... Un om ca tine
A nu peri în luptă este-a peri-n rușine.
Decît în cartea țării să las o neagră pată
Mai bine cu-al meu sînge s-o văd azi inundată.
Despot am fost în culme!... căzut, tot Despot sînt.
Viteazul nu s-ascunde de moarte în mormînt!...

(Stă adîncit pe gînduri.)

SCENA V

DESPOT, ANA (se arată în fund, în negru, și acoperită pe obraz cu un văl)

ANA

(uimită)

Măria-ta!

DESPOT

(tresărind)

Ce este?

ANA

Poporu-n agonie,
Rugîndu-mă cu lacrimi, mi-a dat trista solie
Pentru Suceava-n doliu a cere mila ta.

DESPOT

(în parte)

Ce glas aud?

ANA

Oraşul întreg, măria-ta,
Espiră în durerea morţei... Trei luni de luptă,
De foamete grozavă, de spaimă nentreruptă
Adus-au poporimea la ultimul ei ceas;
Redusă-n jumatate, ea zace fără glas.
Pe uliţi, pe sub ziduri, o palidă grămadă
Cu ţărna sîngerată s-a prefăcut plamadă.
Bisericile-s pline de morţi şi de copii,
Femeile-s vadane şi casele pustii.
O! Doamne, fie-ţi milă... Suceava în ruină
Cade-n genunchi, ca mine, se roagă şi se-nchină.

(Îngenunchează.)

DESPOT

(în parte)

Acest glas mă pătrunde... o! dar... e glasul ei!...
E Ana. *(Ridicîndu-i vălul.)* Tu eşti, Ană?... te văd
cu ochii mei!

ANA

(confuză)

Măria-ta...

DESPOT

(în parte, fericit)

Speranţa în cale-mi iar răsare! *(Anii.)*
Eşti tu, copilă scumpă, fiinţă de-adorare?

ANA

(în parte)

O! Doamne!

DESPOT

Tu?... ah! cerul tot e îndurător,
Căci îmi trimite-un înger iubit și iubitor
Ca să lumine umbra în care eu dispar
Cînd soarta mă azvîrle deșertului amar...

(Ana se depărtează uimită de Despot.)

O! nu fugi de mine, copilă, dulce Ană!
Eclipsul se întinde pe fruntea-mi suverană,
Dar tu-mi rămîi... acuma desfid destinul rău...
Lovească-mă!... nu-mi pasă, de am sufletul tău!

ANA

O! Despot, nu e timpul de zis aste cuvinte.
Suceava, te gîndește, e plină de morminte.
Solia mea e sacră, și eu acuma sînt
În astă-oră solemnă străină de pămînt.

DESPOT

Străină fii de lume, de cer și de lumină,
Dar tu în veci de mine nu poți a fi străină.

(Ana ridică ochii la cer.)

O! nu invoca cerul... Nu, Ană... te iubesc,
Cum te-a răpit el mie și eu lui te răpesc.

(O strînge la piept cu esaltare.)

Ai fost a mea mireasă, vei fi a mea soție...

ANA

Ah! te conjur pe lege, pe tot ce-i sacru mie,
Taci, taci, cerul ne-aude! taci!... simt, la glasul tău;
Că uit ș-a mea ființă și chiar pe Dumnezeu!

DESPOT

Dar!... uită tot pe lume în ora deșteptărei;
Cînd sînt eu la peire, fii îngerul salvărei.
Tu, singura speranță a mea pe-acest pămînt,
Tu, raza ce dismiardă o peatră de mormînt.

(Ana se luptă cu simțirile sale.)

ANA

O! Despot, sînt răpită de farmecul simțirei...
Ai milă... nu ne duce în volvura peirei,
Căci nu mai văd lumina în cerul meu lucind,
Și mintea mea în umbră se pierde rătăcind...
În munți, la monastire, ascunsă-ntr-o chilie,
Vroind să scap, sărmană, de-a dorului urgie,
Mi-am înălțat gîndirea la cer, la Dumnezeu...
Și Dumnezeu și îngeri aveau toți chipul tău!

DESPOT

(dismierdător)

O! scumpa mea!

ANA

Și moartă în floarea tinereții,
Afară din cuprinsul ș-al inimei ș-al vieții,
Am vrut să fug de mine, ș-aice am fugit,
Sperînd să aflu moartea acelor ce-au murit,
Dar n-a vrut cerul aspru îndurător să-mi fie,
N-a vrut moartea de mine!

DESPOT

Nu! te-a lăsat ea mie
Ca să-mi renvii prestigiul cu-al tău ceresc amor,
Făcînd pe-al tău părinte să-mi vie-ntr-ajutor.

ANA

El?

DESPOT

El! căci ține firul cumplitei mele soarte.
Tu, fiica lui, poți astăzi a-mi da viață sau moarte!

ANA

(veselă)

Eu?

DESPOT

Tu!

ANA

Ah! tot voi face cu dor neobosit,
Chiar de ți-a fi norocul cu viața mea plătit.
În tabăra lui Tomșa mă duc, alerg îndată,
Cu lacrimele mele să-nduplec pe-al meu tată.

(Carmina se arată pe pragul ușii din stînga.)

DESPOT

(strîngînd-o la sîn)

O! scumpa mea soție!

ANA

(fericită)

O! Despot, scumpul meu!

DESPOT

A! cine de-acum poate să ne despartă?

SCENA VI

DESPOT, ANA, CARMINA

CARMINA

(înaintînd și despărțindu-i)

Eu!

DESPOT

Carmina!

CARMINA

Eu! Carmina!

DESPOT

Tu?

CARMINA

Mă cunoști?... privește,
Eu sînt, și, de ai suflet, privindu-mă, roșește!
Dar ce zic?... ești în stare tu ca să mai roșești?
Cinismul și minciuna în tine le-nsoțești.

ANA

(lui Despot)

Astă femeie... Cine-i?

CARMINA

Cine-s?... sînt, ca și tine,
O victimă-nșelată de el făr' de rușine.

ANA

Adevărat e, Despot?... taci?... este-adevărat?

CARMINA

Tăcerea lui grăiește.

ANA

(după o mică luptă cu sine)

Rămîi dar neiertat! *(Se îndreaptă spre fund.)*

(Cu durere, în parte.)

Ah!... cum mă pedepsește cerul, nenorocită!
Ș-am meritat pedeapsa la care-s osîndită!

DESPOT

Nu... Ană... stăi! *(Face doi pași spre Ana.)*

ANA

(în fund, oprindu-l c-un gest)

Departe!... *(Iese.)*

DESPOT

(abătut)

Și tu mă părăsești!

SCENA VII

CARMINA, DESPOT

CARMINA

Infame!... tu, infame!... om infernal ce ești!
Nimic nu-i sacru ție!... A tale juraminte
Ascund ipocrizia sub magice cuvinte...
O! crudă mișelie!... Trei ani eu te aștept
Cu dorul, cu speranța, cu nerăbdarea-n pept...
Și însă eu de tine eram dată uitării!...
Ce-am fost dar pentru tine?... o pradă-a desfrînării?

DESPOT

Ascultă-mă, Carmină...

CARMINA

O! taci, nu mai cerca
Prin falsă protestare din nou a te spurca.
Om făr' de conștiință, om fără de mustrare,
În mintea-mi desorbită ai stins orice crezare.
Tu m-ai trădat pe mine?... pe mine m-ai trădat?...
O! Dumnezeu, știi bine cît eu l-am adorat,
Cum sub a lui picioare am pus cu fericire
Onorul meu ca treaptă la scara-i de mărire.
Și el!... O! cine-ar crede?... *(Plîngînd.)* Cum poate-n lume a fi
Pedeapsă pentru inimi ce vreu a se jertfi!

DESPOT

(luîndu-i mîna)

Carmina mea...

CARMINA

Departe, om fără de simțire!
Contactul tău insuflă dezgust și oțerire.
Ești om?... O!... nu, în peptu-ți nimic nu-i omenesc.
Ești domn?... Nu, în purtare-ți nimic nu e domnesc.
Porți streanța infamiei ca purpură regală,

Servească-ți ea la moarte de față mormîntală
Și, de mai este-n ceruri dreptate, Dumnezeu,
Ajungă-te și ura și tot blestemul meu!

SCENA VIII

CARMINA, DESPOT, LASKI (venind răpide prin fund)

LASKI

Despot, întreg poporul vrea porțile să strice,
Vrea să capituleze... Ce văd?... Carmin-aice?

CARMINA
(decisă)

Aice.

LASKI

Cum?... de unde?

CARMINA

Castelu-am părăsit
Și lîng-al meu complice de crime am venit.

LASKI

Complice tu de crime?... Ce spui?... Care ți-e vina?

CARMINA

Știi tu cine e Despot?... Știi tu cine-i Carmina?
Doi trădători!

DESPOT

Carmina...

CARMINA

Acest om l-ai crezut
Prietin?... pentru dînsul mari jertfe ai făcut.
I-ai dat și al tău sînge, și bunuri, și domnie?
El, drept recunoștință, a vrut și-a ta soție.

LASKI

El?... Iadul mă cuprinde!... *(Lui Despot.)* Tu, tu?

CARMINA

Ascultă tot:
Sînt adulteră, Laski!... victima lui Despot!
Jertfind onor și lege, în oarba-mi fericire,
Te-am înferat pe frunte cu-a mea prostituire.

LASKI

O! trădători, vreți moarte?

CARMINA

Da!... pentru-acest păcat
Eu cu al meu complice o moarte-am meritat.
Ucide-ne-mpreună ca, pentru vecinicie,
Să fim doi spectri gemeni uniți prin infamie
Și-n iadul ce ne-așteaptă deschis, să-l însoțesc,
Căci, cît e de culpabil... ah! tot, tot îl iubesc!...

LASKI

(turbat, scoate hamgerul și amenință pe Carmina, care, înfiorîndu-se, se apropie de Despot)

A!... mori, infamă!...

DESPOT

(scoțînd spada)

Laski!...

LASKI

(înjunghiind pe Carmina)

Cu tine crima-ți peară!

CARMINA

(căzînd moartă)

Ah!... Despot!...

DESPOT

Om de sînge!... turbată, cruntă fiară!
A scris a ta osîndă pumnarul tău vrajmaș...

(Ridică spada asupra lui Laski.)

LASKI

Ucide...

DESPOT

(stăpînindu-se)

Te-aș ucide, de-aș fi un ucigaș
Ca tine... De-al meu paloș te apără cu spada.

LASKI

Eu să combat cu tine? Nu!... te las a fi prada
Lui Tomșa care vine a fi răzbunător
Și mie, și Carminei, infame trădător!
Rămîi cu a ta crimă!... Eu parasesc cetatea.
Curînd te vor ajunge pacatul și dreptatea! *(Iese.)*

DESPOT

Ucigător sălbatic de gingașe femei,
În veci să porți stigmatul ce-nfeară pe mișei!

SCENA IX

DESPOT

(privind cu durere pe Carmina moartă în mijlocul scenii)

Ea, moartă!... ușa morții eu, Despot, am deschis-o!
A înjunghiat-o Laski, dar vai! eu am ucis-o!
Eu!... căci în a mea poftă de zbor ambițios,
Priimind, fără iubire, amoru-i generos,
Am profanat, o! barbar robit de o idee,
Altarul cel mai sacru, un suflet de femeie!

(Îngenunchează lîngă Carmina și-i ridică capul pe genunchiul lui.)

O! nobilă victimă, amorul tău ceresc,
Acea scînteie vie din ochi dumnezeiesc,
Rîvnit-au pentru mine măriri, pompe deșarte...
Ei bine, măcar moartă de tron să ai tu parte.

(O ie în brațe și o așează pe tron.)

Aici îți era locul!... Pe tron să viețuiești,
Pe tron să mori!... Carmina!... cît de măreață ești
Sub palida, duioasa și sacra maiestate
A morții, pe-acest scaun de naltă vanitate,
Purtînd pe a ta frunte cel mai suprem odor,
Corona de martiră a cruntului amor!

(Se pune în genunchi la picioarele tronului.)

O! dacă eu în ceruri mai pot găsi iertare,
Gîndește tu la mine de sus cu îndurare
Și lasă ca să cadă la glasul meu uimit
O jalnică privire pe-un biet nenorocit!

(N.B. Zgomote de popor afară.)

DESPOT

Ce larmă se aude?... Poporul strigă-afară...

(Merge de ascultă în fund.)

SCENA X

DESPOT, LIMBĂ-DULCE, JUMĂTATE, POPORUL
(palid, strențeros, desperat)

LIMBĂ-DULCE

(afară)

Hai sus, la Vodă...

DESPOT

Gloata se suie acum pe scară...
Să fie vreo răscoală? *(Vine de acopere pe Carmina cu cortinele tronului.)*

JUMĂTATE

(afară)

Hai sus!... ne-am săturat
De-atîte lupte oarbe, de-atît sînge vărsat.

POPORUL

(navalind în sală)

Hai, hai!

DESPOT

Ce vreți? Ce este?

LIMBĂ-DULCE

Maria-ta! poporul
De nouăzeci de zile îl seceră omorul,
Încît a noastră grijă nu e cum să trăim,
Nu, Dumnezeu o știe, dar e cum să murim!
Răbdăm nenorocirea de nouăzeci de zile,
Văzînd cum pier de foame nevești, copii, copile,
Și ne-au ajuns cuțitul!... Nu vrem a mai răbda...
Poporul vrea lui Tomșa cetatea a preda.

DESPOT

Lui Tomșa, al meu dușman, să închinați cetatea?
Români! unde vă este credința și dreptatea?

LIMBĂ-DULCE

Credința, ne-am plătit-o cu trei luni de dureri!
Dreptatea, noi o cerem!... tu n-ai dreptul s-o ceri
Cînd țara-i chiar prin tine adusă la peire.

DESPOT

Sumețe!...

LIMBĂ-DULCE

Sumeția-mi e rod de suferire.
Destul amar!... destulă batjocoră pe noi...
Hai să deschidem poarta, români.

POPORUL

Hai!

DESPOT

Stați!... O! voi,
Copii acelor oameni giganți de altădată
Ce înfruntau sub Ștefan restriștea-nviforată,
Ei toți în locul vostru sub zid s-ar îngropa
Și poarta cu-a lor trupuri luptînd ar astupa...
Și voi!... gîndiți ce-ar zice eroii din vechime,
Găsindu-se azi față cu-a voastră micșorime?...
Dar ce-mi perd eu cuvîntul?... strămoșii erau zmei,
Români de viță bună, și voi, niște mișei!...
Vă plîngeți voi de lupte?

LIMBĂ-DULCE

Ba nu!... de sărăcie!

DESPOT

(aruncînd o pungă cu galbini poporului)

Na!... puneți polială l-a voastră mișelie.

LIMBĂ-DULCE

Români!... nu vă atingeți de banii cu păcat
Ce poartă al lui Despot chip mîndru-ncoronat.
E aur de icoane, e aur de potire
Topit chiar de Satana cu a lui Despot știre!
E foc ce arde mîna!... Despot, sîntem țărani.
Nu vindem țara noastră, nici cugetul pe bani.
Ca să-ți culeagă darul și-a ta pomană seacă
Ar fi ca să se plece românul... nu se pleacă!

(Respinge punga cu piciorul.)

Opinca îți azvîrle pomana înapoi.
Nici noi sîntem de tine, nici tu nu ești de noi!

(Către popor.)

Hai!

DESPOT

(amărît, în parte)

Cîtă umilire mi-a rezervat azi soarta!
S-a sfîrșit tot!... *(Tare.)* Vă duceți, sărmani!...
deschideți poarta!

(Poporul se răpede să iasă. Despot rămîne în stînga abătut.)

SCENA XI

Cei dinainte, MOȚOC, SPANCIOC, STROICI, BOIERI și OSTAȘI (vin prin fund)

MOȚOC

Poarta-i deschisă, Despot!... Cetatea s-a predat
Și Tomșa te ajunge; el intră în palat.
Cutremură-te!... moartea s-apropie de tine!

DESPOT

Nu eu, boieri, dar Tomșa cutremură-se-n sine,
Căci țin în a mea gheară copilu-i drăgălaș.
Un pas... și el rămîne lipsit de copilaș!

(Iese în stînga, pe cînd Tomșa intră prin fund.)

SCENA XII

Cei dinainte, TOMȘA, CĂPITANI, SEIMENI, CIUBĂR-VODĂ

TOMȘA

(arătînd pe Despot)

Pe dînsul!... înainte!... dușmanu-i la strîmtoare.

SPANCIOC

Stăi, Tomșa!... un pas numai și copilașu-ți moare!

TOMȘA

Copilul meu!

SPANCIOC

Dar!... Despot învins, desperător,
E-n stare să-l ucidă cu braț răzbunător.

TOMȘA

(după o scurtă luptă cu sine)

O! rumpe-mi-se peptul în spasmele durerii,
Mai bine rău părinte decît rău fiiu al țării!

(Către oșteni.)

Nainte!

(Ușele din stînga se deschid. Despot apare.)

SCENA XIII

TOȚI, DESPOT (și, mai pe urmă, ANA și ILIAȘ. Despot se arată maiestos, cu hlamida pe umeri și cu corona pe cap.)

CIUBĂR-VODĂ

(arătînd pe Despot)

Iată-l... iată cumplitul fariseu!
Tu, antihrist! tu, Despot, cuprins de duhul rău,
În țărna ce te-așteaptă cobori din înălțime!...

TOMȘA

Ce mi-ai făcut copilul, calău plin de cruzime?

(Despot se întoarce spre ușă și face un semn. Iliaș intră și vrea să alerge la tată-său.)

DESPOT

(apucînd pe Iliaș de mînă)

Viteze Tomșa, iată copilul tău iubit!
Am respectat zălogul, odor neprețuit,
Și l-am păstrat în viață cu dragoste, cu bine,
Cum merită odrasla unui viteaz ca tine.

(Lui Iliaș.)

Mergi, Iliaș.

ILIAȘ

(aruncîndu-se în brațele lui Tomșa)

Tătucă!

DESPOT

(lui Tomșa)

Sărută-l fericit,
Și fie-ți gîndul aspru de dînsul îmblînzit!

(Înaintînd.)

Eu, Despot, Domn Moldovii prin însaşi voia ţării,
Ş-ajuns prin mine însumi la culmele puterii,
Azi sînt căzut din tronul lui Ştefan celui sfînt,
Şi vin, şi-n faţa lumei declar acum că sînt
De-a mea fatalitate învins contra dreptăţei...
Deci spada mea ciuntită o-nchin fatalităţei!

(Aruncă spada lui jos.)

TOMŞA

Despot! păşind spre tronul de tine uzurpat,
Pe un păcat de moarte picioru-ţi a călcat,
Şi purpura domnească picînd pe-a ta privire
I-a fost, nenorocite, o pînză de orbire.

CIUBĂR

Blăstem!

POPORUL

Blăstem lui Despot!

TOMŞA

Auzi?... om nenţelept!
Această ţară bună te-a priimit la pept.
Tu, Despot, ai vîndut-o lui Ferdinand Germanul,
Lui Sigismund Polonul, lui Soliman Sultanul,
La toţi duşmanii care ţi-au fost de ajutor,
Să te priveşti în faţă c-un vis amăgitor.

MOŢOC

A rîs de toate: ţară, oştime!...

CIUBĂR

Lege!

TOMŞA

Ei bine,
Fiţi voi judecătorii!... Spuneţi ce se cuvine
Lui Despot Ereticul de ţară vînzător?

MOȚOC

Pedeapsa ce așteaptă pe-oricare trădător,
Moartea!

CIUBĂR

Dar! moartea!

POPORUL

Moartea!

DESPOT

(privind în fața tuturor cu mărire)

Boieri și tu oștime!
Mormîntul ca și tronul e sacră înălțime,
Și cînd vorbește omul pe peatră de mormînt,
E drept să se asculte solemnul său cuvînt...
Rîvnit-am tronul țării, dar rîvna mea regală
A fost însuflețită de-o țintă colosală.
Visînd neatîrnarea, vroit-am prin români
Să dau loviri de moarte osmanilor păgîni.
Am vrut cu-al nostru paloș, frîngînd soarta-ncruntată,
Să scol creștinatatea pe-al ei mormînt culcată...
De-mi ajuta norocul s-ating visu-mi din zbor
Aș fi numit de lume erou, liberator,
Dar nu m-a dus destinul și timpul la izbîndă
Și iată-mă, eu Despot, căzut azi la osîndă!
Așa lumea-i deprinsă pe om a-l transporta
Învingător, pe-Olimp, învins, pe Golgota!...

(Mică pauză. Toți îl ascultă cu bunăvoință.)

Vreți moartea mea?... sînt gata!... Ucideți, căci
n-am teamă
De-a mele fapte-n viață să dau în ceruri seamă;
Dar tronul mai sus este de brațul omenesc,
Și singurul său jude e judele ceresc!
Dar mirul e o rouă cerească, sănctitoare,
Pe fruntea ce-au atins-o în veci neperitoare!
Nici soarele nu poate să o prefacă-n nor,
Nici omul să o șteargă cu brațul muritor!...
Vreți moartea mea?... Ucideți!... dar eu, tristă
victimă,

Istoria Moldovii vreu s-o scutesc de-o crimă,
Să nu poarte stigmatul în ziua renvierii
Că a plătit cu moarte pe Despot, Domn al țării!

(Scoțîndu-și corona de pe cap și aruncînd-o.)

Mi-arunc din cap corona!... din mînă sceptru-mi scot...
Nu mai sînt Domn!... acuma ucideți pe Despot!

(Toți rămîn încremeniți.)

ILIAȘ

(cu lacrimi)

Iertare, tată!

BOIERII

Tomșa, iertare!

POPORUL

Îndurare!

TOMȘA

O cereți?... fie!... Despot, de moarte ai iertare,
Dar tu la monastire pe viață-i fi închis.

CIUBĂR

(dînd semne de o exaltare fanatică, se înaintează și strigă:)

Iertare!... cui?... lui Despot?... Iertare?... Cine-a zis?
În veci nu iartă ceriul pe-acel care-l desfide.

(Se răpede furios și înjunghie pe Despot.)

Ai vrut să ucizi legea?... Mori! legea te ucide!

DESPOT

(căzînd)

Ah!... mor!

TOȚI

(cu reprobare)

O!

TOMȘA

(lui Ciubăr)

Crunt fanatic! turbat ucigător!
Pieri!... Nu e sfînta cruce unealtă de omor.

(Ciubăr se retrage aiurit, cu ochii țintiți la trupul lui Despot. Seimenii îl arestează. În fund răsună deodată un țipet dureros.)

ANA

Despot! *(Vine, alergînd desperată, și îngenunchează lîngă Despot.)*
Mort!... Despot, moartea mă va uni cu tine...
O! Doamne!... fie-ți milă... de dînsul... și de mine!...

(Cade leșinată pe peptul lui Despot.)

MOȚOC

(uimit)

Copila mea!...

TOMȘA

(oprindu-l)

Moțoace, așa vrea Dumnezeu!
Acel ce-și vinde țara își perde neamul său!

(Cortina cade.)

FINE

NOTE ŞI VARIANTE

COMEDII

IORGU DE LA SADAGURA
sau
NEPOTU-I SALBA DRACULUI (p. 13)

Piesa care face din Alecsandri „adevăratul întemeietor al teatrului românesc original", cum spunea Iorga, a fost reprezentată pentru prima dată la Iași, în seara zilei de 18 ianuarie 1844.

„Marți trecut, în 18 ianuarie — arăta notița *Teatru din Iași*, apărută în *Propășirea*, I, nr. 3, 23 ianuarie 1844, p. 24, semnată M. K[ogălniceanu] — s-au reprezentat pe Teatrul Național cea întâi piesă putem zice românească, *Cuconu Iorgu de la Sadagura*, comedie în trii acte, compusă de d. V. Alecsandri. Succesul au fost deplin. La sfîrșit, tot publicul au cerut a doua sa reprezentație, care va fi în 25 ianuarie. Așteptăm aceasta pentru ca să putem da cetitorilor noștri o idee despre această piesă, adevărată expresie a societății noastre, cu toate ridicolele de astăzi."

Piesa se juca în beneficiul actriței „Macè, *fără abonament și fără intrare de favor*" (cf. Teodor T. Burada, *Istoria teatrului în Moldova*, I, Iași, 1915, p. 263), iar pe afiș nu se indica numele autorului. „Actorii cari au jucat în această piesă au fost: d-nii Greceanu, Caragiali, Idieru, Barageni, d-ra Homiceanu, d-na Macé, dl. Teodoru, Nastasi, Sterian și Costachi. Între acte, dl. Teodor a făcut mai multe exerciții de gimnastică: I. Două brațe de fer sau poziția orizontală. II. Două inele sau poziția de moarte. III. Picioarele de fer. IV. Balansul pe frînghie cînd va rîdica 300 oca de fer.

Spectacolul s-a început cu: *Cea de pe urmă noapte*, de André Chénier, dramă în 1 act, jucată de d. Meunier (actor francez)" *(ibidem)*.

Din cele relatate se vede stadiul scăzut de dezvoltare, la acea dată, a gustului publicului pentru teatru. El dorea să se amuze și, de aceea, spectacolele de teatru trebuiau să-i ofere o varietate de manifestări pe înțelesul lui. Piesa lui Alecsandri însă, era, evident, altceva, și spectatorii și-au dat imediat seama că aceasta se deosebea net de spectacolele cu care erau

obișnuiți. De aici și reacția deosebită, care-l scoate pe autor din anonimat și pe care o consemnează însuși Alecsandri: „Pînă atunci — ne spune el — scena națională, condusă mai întîi de Asachi, de un profesor de la Academie, abia se putea susține datorită proastei alegeri a unor proaste traduceri. Periercourt, cu dramele sale, și Kotzebue, cu comediile sale, împlineau toate nevoile reprezentațiilor. Nu exista o singură piesă originală în tot repertoriul. Nimeni nu se apucase de teatru pentru motivul că limba noastră nu era formată. Am avut curajul să încerc și am obținut un succes colosal. Prima piesă care mi s-a jucat a fost o [comedie] în trei acte, intitulată *Iorgu de la Sadagura* (Sadagura este un mic orășel din Bucovina). Mă sileam în această piesă să biciuiesc un defect care domnea atunci în înalta societate și care putea provoca rezultate dezastruoase, și anume: proasta afectare de a disprețui tot ceea ce era național — limbă, obiceiuri, plăceri și chiar Moldova însăși! Orice persoană care trecuse frontiera pentru a merge în străinătate, chiar și numai pînă la Cernăuți, se credea îndreptățită să afecteze că nu mai poate trăi în țara sa. Atît le-am acoperit de ridicol pe cele două personaje ale comediei mele, încît, începînd de la prima reprezentație, defectul dispăruse ca prin farmec. Nu mai îndrăznește nimeni să facă paradă de antinaționalism, de frică să nu fie confundat cu Iorgu de la Sadagura sau cu doamna Gafița; mai mult încă, au ajuns să facă din mine un fel de sperietoare: « Bagă de seamă, se șoptea la ureche, Alecsandri te poate zugrăvi pe scenă. »

Îmi amintesc această primă reprezentație ca și cum ar fi fost ieri, pentru că a lăsat o impresie adîncă în mintea mea. Teatrul era arhiplin, prințul Sturza și toată înalta societate se adunaseră acolo pentru prima dată după mulți ani. Eram în loja tatălui meu și numai Dumnezeu știe cum tremuram!

Primul act se termină în zgomotul aplauzelor, cel de-al doilea, în zgomotul tropăielilor, la al treilea, sala se ridică în picioare și cheamă pe autor cu zgomot de adevărată furtună. Stau la îndoială; sînt forțat să mă arăt în marginea lojei noastre, aplauzele mă asurzesc și, la ieșirea din lojă, doamne și domni se aruncă asupra mea, mă îmbrățișează, mă trimit de la unul la celălalt și o fac în așa măsură, încît mă întorc acasă bolnav de emoție și rămîn în pat timp de o săptămînă. Desigur, era foarte măgulitor pentru un tînăr de 22 de ani să primească asemenea ovații din partea compatrioților săi, dar cea mai scumpă recompensă mă aștepta acasă, și am aflat-o în îmbrățișările tatălui meu. Plîngea îmbrățișîndu-mă" (scris. adresată lui Ubicini, B.A.R. ms. 3370, f. 259—262; în V. Alecsandri, *Scrisori. Însemnări.* Ediție îngrijită, note și indici de Marta Anineanu, București, Editura pentru literatură, 1964, p. 153—154).

Piesa a fost reprezentată curînd și la București. Cezar Boliac saluta acest eveniment într-o dare de seamă: „Influența teatrului național a început a se simți în literatură noastră. *Cuconul Iorgu de la Santagura* [*sic*!], *Buna educație* și *Sluga isteață* sunt trei piese cu totul originale care văzurăm pe scena românească din capitala noastră. Dacă va fi să socotim progresul artei dramatice la noi pe deosebirile ce văzurăm între aste trei piese, ne vine să credem că arta dramatică o să ajungă într-o zi a face partea cea mai însemnată a literaturei noastre" (*Teatrul național*, în *Curier român*, XVIII, nr. 27, 30 martie 1846, p. 101—103).

Ecoul succesului obținut de piesă ajunge și în Transilvania, Iordache Harnavu publicînd o dare de seamă despre comediile lui Alecsandri reprezentate pînă atunci: *Pentru teatrul național din Iași*, în *Foaie pentru minte, inimă și literatură*, 10 și 17 aprilie 1844, nr. 15 și 16, p. 116—119, 122—124 (*Iorgu de la Sadagura* va fi reprezentată pentru prima dată în această provincie românească în 1847, la Orăștie).

În același an, în iunie, piesa se publică și în broșură, cu numele autorului: *C. C. Iorgu de la Sadagura sau Nepotu-i salba dracului*. Comedie în 3 acte de V. Alecsandri, Iași, Tip. Institutului *Albinei*, 1844, 83 p. Scriitorul îi adăuga următorul *post-scriptum*:

„Această piesă este o piesă *de circonstance*; o compunere improvizată; o scriere aruncată pe hîrtie în două-trei zile; în urmare, autorul nădăjduiește că publicul cetitor va trece cu vederea și va ierta greșalele dramatice cuprinse în ea. Acele greșăli autorul le cunoaște prea bine și știe de înainte defectele care ar putea da materie unei critice aspre; însă el se măgulește cu ideea că spectatorii binevoitori care au aplaudat pe *C. C. Iorgu de la Sadagura* la deosebitele lui reprezentații îi vor păstra și acum măcar o parte din acea dragoste neașteptată ce d-lor i-au arătat atunce. Această idee, precum și oarecare lene l-au oprit de a face corecțiile cuviincioase.

În sfîrșit, ca cea mai bună și de pe urmă îndreptare, autorul mărturisește că, neavînd nicidecum pretenția de a fi *autor dramatic*, el au compus această piesă pentru plăcerea a cîțiva prietini (cărora le mulțămește de încuragiare) și pentru ca să dovedească că tinerii actori români pot juca foarte bine pe scenă, cînd vor fi însărcinați fieștecare cu rolul ce i se cuvine; căci arta teatrală este la noi încă în copilărie și, prin urmare, *piesele trebuie să fie lucrate după actori*, pănă ce acestii se vor putea deprinde cu scena.

Iunie, 1844."

Speranțele lui Alecsandri că piesa se va bucura și în continuare de aprecierea publicului au fost împlinite. Ea a continuat să fie jucată multă vreme cu succes. Unii dintre actorii de la prima reprezentație au fost schimbați (Barageni a fost înlocuit cu Bonciu, Costachi cu Urzică și d-ra Homi-

ceanu cu d-na Marghioala) (cf. T. T. Burada, *op. cit.*, I, p. 264), iar Al. Flechtenmacher va compune curînd muzica pentru această piesă, ca și pentru *Iașii în carnaval* (cf. *Istoria teatrului în România*, I, București, Editura Academiei, 1965, p. 326).

În anul 1846, cînd se deschidea Teatrul Național din Bacău, *Albina românească*, nr. 10, din 3 februarie 1846, publica în foiletonul său cronica primelor reprezentații de aici sub titlul: *Eco Teatrului Național din Bacău:*

„Succesul Teatrului Național din Iași, ajuns prin conlucrarea tinerilor autori, al actorilor și mai cu samă prin buna plecare a publicului, au aflat un eho și în provinție. [...]

Farmazonul de la Hîrlău a dl. V. Alecsandri au fermecat la acea întăi reprezentație [20 ianuarie], atît prin spirituoasele țesături și vorbe, cum și prin talentul comic al actorului d. Iacobeanu, carele pănă atuncea nu numai că nu au fost giucat niciodată pe stenă, ce nici au văzut un teatru.

Cuconu Iorgu de la Sadagura, tot a d-lui V. Alecsandri, s-au înfățoșat în 27 [ianuarie], și de asemenea au atras o mulțime de privitori, ce mult s-au divertat (englendisit) cu stenele cele comice de care piesa este presurată. Dar greutatea acestei piese au vădit nevoia a face mai dese repetiții și a se pregăti în rol și în acții mai îndelung, încît s-au hotărît a da reprezentații o dată la două săptămîni, și în astă sară s-au deosebit mai cu samă d. Iacobeanu, Gîngu, Mesghe și Anastasiu."

Aceste reprezentații au continuat să atragă publicul pînă la mijlocul verii 1846, cum relatează altă cronică din *Albina românească*, nr. 47, din același an:

„Pe cînd au amuțit stena capitalei și noua Soțietate română și franțeză așteaptă a se produce în teatrul cel măreț, ce acum se zidește, dilețanții Teatrului Național din Bacău n-au încetat reprezentațiile lor. Duminică în 2 iulie s-a dat comedia *Ramașagul* a d-lui Alecsandri și un conțert vocal" (cf. T. T. Burada, *op. cit.*, I, p. 325–326).

Primul interpret al lui Iorgu de la Sadagura, Costache Caragiale, reîntors la București, unde ajunge director al Teatrului Național, va reprezenta de nenumărate ori piese ale lui Alecsandri, ba chiar, în situația precară în care se afla pe atunci scena românească, va fi de multe ori scos din încurcătură de aceste reprezentații gustate de public.

„Pe la anul 1844 — își amintește Alecsandri într-o scrisoare adresată lui Iosif Vulcan, din Mircești, la 2/14 februarie 1881 — Caragiale se găsea la Iași și a creat cu mare succes rolul cel mai principal din comedia *Iorgu de la Sadagura*, apoi s-a dus de a format o trupă în București, unde, ca director, ajunsese aproape de o ruină completă, atît era de puțin susținut pe atunci tot ce era național.

Pe cînd însă era gata să închidă teatrul, îi veni ideea să puie în scenă pe *Iorgu de la Sadagura*, în care avusese atîta succes la Iași, și această inspirație l-a scăpat de naufragiu. Ca prin varga unei vrăjitoare, sala teatrului se umplu de spectatori, rețeta se mări și comedia fu așa de gustată de publicul bucureștean, încît însuși Vodă Bibescu veni să asiste la una

din reprezentații. În acea seară memorabilă guvernul se gîndi mai serios la noua instituție a Teatrului Național și o ajută cu o subvenție de 300 galbeni pe an" (V. Alecsandri, *Cele mai frumoase scrisori*, București, Ed. Minerva, 1972, p. 279–280).

Aceleași împrejurări le evocă Alecsandri și în scrisoarea către Ubicini, citată mai sus, unde adaugă: „Directorul mi-a scris o scrisoare plină de recunoștință. Am sosit la București tocmai pe atunci și am fost primit, în chipul cel mai măgulitor, ca autor dramatic și redactor la *Propășirea*, care se bucura de mare succes la București. Tinerii, avînd în fruntea lor pe sărmanul nostru prieten, Costăchiță Filipescu, mi-au oferit un banchet" (*loc. cit.*, p. 155). Piesele sale slujeau, astfel, și la strîngerea legăturilor dintre tinerii progresiști din cele două țări românești și au contribuit atît la pregătirea Revoluției de la 1848, cît și la realizarea Unirii. Lucrul este confirmat și de Ion Ghica în amintirile sale: „Mai mulți români din Moldova, Vasile Alecsandri, Kogălniceanu, Negruzzi și alții, făceau parte [din Societatea literară], și cînd unul din acești bărbați venea la București, era pentru noi toți o adevărată sărbătoare" (cf. *Scrieri*, III, *Scrisori către V. Alecsandri*, București, 1914, p. 392).

La Iași, teatrul lui Alecsandri este din ce în ce mai apreciat de public, dar nu și de ocîrmuire, care încă din 1845 întărește cenzura exercitată în mod obișnuit cu încă un cenzor special pentru piesele de teatru (cf. și G. C. Nicolescu, *Viața lui Vasile Alecsandri*, ed. a doua, București, Editura pentru literatură, 1965, p. 125). Scena însă devenise de pe atunci o tribună.

Iată ce scria T. C[odrescu] în articolul *Teatrul Național*, publicat în *Zimbrul*, nr. 42, din 23 nov. 1850, p. 165–166, despre rolul teatrului:

„A lăuda virtuțile și a biciui viițiile soțietății este misia cea adevărată a teatrului. El are o prea întinsă înrîurire asupra dizvălirei soțietății. Într-însul ea se oglindește cu toate feliurimele de moravuri, de ridicule și de caractere, iubind a se vedea reprodusă în frumuseță ori în slutănie, și a se învăța rîzînd de ea însuși. Teatrul este cea mai frumoasă școală, căci și cel mai destrămat simțește pe nevrute înrîurirea magnetică și mîntuitoare a unei reprezentații teatrale; e adevărat că nu toate piesele întrunesc însușirile cerșute spre a trage atenția privitorilor, de aceea și rămîn ele în uitare, de abia ce s-au reprezentat; nu tot așa se tîmplă cu o piesă aleasă în care moralul cel frumos predomnește. Cel ce au asistat la o așa reprezentație dorește a o spune și altora, și la toată ocazia favorabilă rostește cîte ceva din ea. Așa videm piesele d.V. Alecsandri: *Iorgu de la Sadagura*, *Peatra din casă*, *Lașii în carnaval*, *Scara mîții*, *Cucoana Chirița*."

Piesa a rezistat multă vreme, și dacă, în 1844, un fotoliu la reprezentarea ei se plătea cu 15 galbeni (v. *Albina*, 1844, p. 80), ea s-a bucurat

și mai tîrziu de aprecierea spectatorilor, ca și de aceea a unor reprezentanți de frunte ai istoriografiei și criticii noastre literare. Grăitoare în acest sens este, bunăoară, opinia lui N. Iorga despre contribuția lui Alecsandri la întemeierea teatrului național și despre importanța acestei scrieri dramatice a lui:

„Cu toată vechea încercare a lui Facă și cu toată isprava mai nouă a Bălăcescului, Vasile Alecsandri, mult mai tînăr decît amîndoi, scriitor abia răsărit și cunoscut încă numai ca un autor de schițe și nuvele romantice, trebuie să fie privit ca adevăratul întemeietor al teatrului românesc original, pus în serviciul unor idei înaintate de regenerare și, prin aceasta, ca și prin alegerea și felul de tratare al subiectelor, cu adevărat național." Cum, pe atunci, lumea citea puțin, dar se ducea cu plăcere la teatru, Negri nu greșea — spune în continuare Iorga — „cînd sfătuia pe Alecsandri să fixeze în formele artei tipurile care-l dezgustau în societatea moldovenească de la 1840 și, în același timp, să contribuie la scoaterea lor din realitate, unde nu mai era locul lor."

După ce va fi reflectat îndelung și se va fi sfătuit cu prietenii, Alecsandri s-a hotărît în cele din urmă „a face din teatru un organ spre biciuirea năravurilor rele și a ridicolelor societății noastre", cum mărturisea el însuși.

„Încă din 1844, spre marea indignare a unora, cari l-ar fi surgunit bucuros, spre bucuria celorlalți, cari prin aplauze și strigăte îl îndemnau și alcătuiau în jurul lui o gardă sfîntă de revoluționari, se începea această lucrare de educație prin literatură bună, însuflețită de tendințele adevăratei civilizații. Cu trupa lui Caragiale se reprezenta la Iași cea dintîi comedie durabilă a lui Alecsandri, *Iorgu de la Sadagura*.

[...] această dintîi privire critică în viața contemporană nu înfățișează într-o lumină rea boierimea bătrînă, cu scopurile așa de bune, viața așa de evlavioasă și conștiința necontenit deschisă înaintea lui Dumnezeu. Asupra lor vremea a închis judecata; a critica ar fi zadarnic; ei nu mai sînt o înrîurire, nici o piedecă [...]. Și în literatură, acești tineri își respectau părinții, ale căror merite reale, a căror vrednicie modestă o înțelegeau și cu sufletul lor superior și cu inima lor făcută și mai bună prin cultura sănătoasă.[...]

Lumea boierească antipatică e reprezintată, fără multă cruzime totuși, prin grecul Kiulafoglu [...] om cu graiul împestrițat — care se înțelegea cu totul pe atunci și cășuna atîta veselie!" (*v. Istoria literaturii românești în veacul al XIX-lea*, II, București, „Minerva", Institut de arte grafice și editură, 1908, p. 84—90).

G. Călinescu consideră comedia *Iorgu de la Sadagura* „mai substanțială" decît celelalte piese de debut ale lui Alecsandri, cele mai multe pre-

lucrări sau imitații ale unor piese străine. Nici din aceasta — spune Călinescu — „nu lipsesc obișnuitele sforării teatrale. Dar tema morală îmbracă un aspect local. Bătrînul pitar Enachi Damian, om de modă veche, cu antereu, brîu, blană și căciulă brumărie, își așteaptă cu masă întinsă pe nepotul Iorgu de la «afcademiile din Sadagura». Pentru a scoate în evidență înapoierea pitarului, prin care se apără o tează însă caricată, autorul scoate pe scenă pe Gahița Rosmarinovici, femeie cu idei înaintate, tot atît de legitime în fond, dar și ele umflate. Gahița poartă beretă cu pene, rochie bufantă de coloare vie și eventail. Umerii și brațele îi sunt goale, obrazul foarte dres și împestrițat cu benghiuri. Altercația dintre Damian și Gahița înregistrează un proces între generații [...].

Dacă Alecsandri profesează prin Damian idei așa de retrograde, asta vine mai degrabă din nevoi scenice. Publicul din sală era mai receptiv la necioplirea pretins tradițională a bătrînului [...].

Tînărul Iorgu care sosește, în costum bonjurist și cu lornion în mînă, trece îndată de partea Gahiței, spre nemulțumirea bătrînului [...].

Toată această parte e plină de vervă teatrală, nelipsită de trucuri și spirite, dar cu priză asupra spectatorului. Un boier surd înțelege totul anapoda, sluga pusă să pindească sosirea lui Iorgu vestește că n-a văzut pe tînăr, în vreme ce acela era de mult la masă [...].

Pe dată ce trece conflictul de idei, piesa se descărnează. Fuga lui Iorgu cu Gahița, pocăirea lui, întoarcerea ca vrăjitor, împreună cu «un om sălbatic», care nu-i decît baronul fon Klaine Șwabe, adorator al Gahiței, nu mai stîrnesc azi veselie" *(v. Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent*, București, Fundația regală pentru literatură și artă, 1941, p. 274—275).

Interesante ni se par și consemnările mai recente ale lui Ion Zamfirescu, care subliniază în contextul dramaturgiei universale evoluția teatrului lui Alecsandri, în ale cărui începuturi figurează piesa *Iorgu de la Sadagura*.

„Timp de cinci decenii — scrie Ion Zamfirescu — cu desăvîrșită consecvență, din perioada romantică a primei tinereți și pînă în ceasul din urmă, V. Alecsandri (1821—1890) a ținut în mînă condeiul de dramaturg. S-a dedicat acestei activități cu toate laturile personalității sale, la un pol al acestora aflîndu-se vocația sa de artist, la celălalt pol conștiința lui de om al epocii și datoria sacră de patriot. [...]

Scrierile de teatru ale lui V. Alecsandri numără: «scene», «cîntecele comice», «vodeviluri», «operete», «comedii», «drame». Poate că această împărțire — care de fapt îi aparține, o consemnează într-o scrisoare — nu este în totul potrivită. Ce interesează însă este elaborarea ei treptată, gradarea în timp. Poetul, aici, avînd în vedere acel public românesc de

teatru pe care își propusese să-l formeze, a procedat în această direcție cu măsuri de adevărat pedagog național; de la simplu la compus, de la captarea agreabilă prin spectacolul de vodevil pînă la solicitarea gravă din dramele istorice, de la o formă de abecedar a repertoriului original înspre unul de maturitate culturală, de la un teatru legat de situații curente ale actualității, spre unul cu deschideri din ce în ce mai largi, pe planuri generale de artă și umanitate.

Interesează, de asemenea, și bogăția de teme. Să ne gîndim, mai întîi, la *Iorgu de la Sadagura*, la ciclul *Chiriților*, la *Iașii în carnaval*, la *Rusaliile*, la *Sandu Napoilă*, la *Millo director*. Critică, satiră, proteste și denunțuri, incontestabil; dar nu mai puțin și document, istorie, o înțelegere cuprinzătoare a vremii, o putere ca dincolo de scăderi și vicii să răzbată un sentiment de nădejde, de așteptări optimiste. E — ceea ce observa cu pătrundere Ibrăileanu — amestecul de pașoptism și junimism din firea poetului. Pașoptism: cu încredere în progres, în dorința de înnoire, în liberalismul vremii; junimism: ca atitudine împotriva exagerărilor, a imitațiilor servile, a formelor fără fond, a unui cosmopolitism practicat cu stridență, afectare și ignoranță. În afară de ralierea lui doctrinară la un program de epocă și de generație, V. Alecsandri a inclus în aceste determinări și o egală căldură personală ca om al pămîntului, ca exponență a unei filozofii comune, ca putere tăcută a cugetului său de a trece lucrurile prin filtre ale măsurii, ale adevărurilor naturale, ale bunului simț" (v. *Panorama dramaturgiei universale*, București, Editura enciclopedică română, 1973, p. 560—562).

Comedia *Iorgu de la Sadagura* a fost tipărită de trei ori în timpul vieții poetului: prima dată în 1844, în broșura amintită mai sus, a doua oară în volumul *Teatru românesc. Repertoriul dramatic* al d-lui V. Alecsandri, Iași, Tipografia francezo-română, 1852 (sub titlul: *1844. Iorgu de la Sadagura sau Nepotu-i salba dracului*. Comedie în trei acte. Reprezentată pe Teatrul Național din Iași in benefițiurile artiștilor români — fiecare piesă avînd în acest volum paginație separată), și ultima dată în ediția de *Opere complete*. Partea I. *Teatru*, București, Ed. Librăriei Socec, 1875, vol. III, p. 987—1052.

Din compararea celor trei ediții rezultă că broșura din 1844 nu redă vorbirea personajelor străine atît de împestrițat ca următoarele. În ediția din 1852, se dau chiar indicații în acest sens, iar în text replicile sînt modificate în consecință. Ediția 1875 se îndepărtează și ea de aceea din 1844, fiind mult mai apropiată de textul publicat în 1852, în *Repertoriul dramatic*.

VARIANTE

C. C. Iorgu de la Sadagura, 1844 (A), Repertoriul dramatic, I (B), Teatru, III, 1875 (C)

14, 1—28—în *A*:

Ştena se trece
- Actul 1-iu, la pitariu Enachi Dămian, în ţinut
- Actul 2-le, la comisu Chiulafoglu, în Iaşi
- Actul 3-le, la moşia slugerului Gîngu

PERSOANE

Pitariu ENACHI DĂMIAN
IORGU, nepotul său
Slugeriu GÎNGU
GAHIŢA ROZMARINOVICI, văduvă
Comisu AGAMEMNOM CHIULAFOGLU
ZOIŢA, femeia lui
Baronul von KLAINE ŞFABE
Jupînul IŢIC ZARAF
UN MUSAFIR
IFTIMIE, sluga pitariului
DOI ŢĂRANI

MUSAFIRI, ŢĂRANI, SCRIPCARI / 12—28 — în *B*: PRIETINI, SĂTENI, LĂUTARI, MUZICANŢI, ŞARLATANI, SLUJITORI || **15**, 1 — *A*: C. C. Iorgu / *B*: 1844. Iorgu / *C*: Iorgu || 5—6 — ***numai în B, C***: reprezentată [...] beneficiul [*B*: beneficiurile] artiştilor români [***numai în C***: la anul 1844] || 7—8 — *A*: Ştena se trece în provinţie. / *B*: ***lipseşte*** / *C*: Scenele [...] Damian. || 10—11 — *A*: înfăţoşază o odaie mobilată foarte simplu / *B*: înfăţişază [...] / *C*: reprezintă [...] provinţie. || 11—14 — *A*: dreapta spectatorului, cu perine la părete ş.c.l., uşă în fund, uşă în stînga ce duce la sofragerie, uşă în dreapta ce duce în odăile pitariului, o fereastră în stînga / *B, C*: stînga [...] treia [*B*: al treile] [...]mîncare, şi o fereastă alături. [*B*: mîncat. O fereastră alături.

Scena se petrece la un pahar. Dămian, în provinţie.] || 16 — *A*: PITARIUL DĂMIAN ***(întrînd pe uşa din fund şi vorbind** a la cantonnade)*/ *B, C*: DAMIAN ***(întrînd în** [B: **pin**] **fund)*** || 17 — *A, B*: să-i spui / *C*: să spui || **16**, 17 — *A, B*: de / *C*: ca să || **17**, 8 — *A*: cît îi de tont / *B, C*: tontul || 10—11 — *A*: ***(cam spăriet)***: Mă iartă, curcane... că n-am ştiut cum să ruminesc curcanii. DĂMIAN: Auzi prostu... că mă face încă şi curcan. Ieşi afară / *B, C*: Ei, doar [...] lipseşti || 13 — *A*: duc. ***(În parte.)*** Se vede că iar am spus vro nătărîie... ***(Vrea să iasă.)*** / *B, C*: duc. || 14 — *A*: spune-mi, fost-ai / *B, C*: Fost-ai || 16 — *A*: fost, cucoane, / *B, C*: fost || 22 — *A*: măi... / *B, C*: măi, hoţule || 32 — *A*: ***Iesă.*** / *B, C*: ***Iese prin fund.*** || **18**, 5 — *A, B*: ROZMARINOVICI / *C*: ***(întrînd prin fund, mînioasă)*** || 8 — *A, B*: un evantail / *C*: evantailul || 19 — *A*: fără /

B, C: făr'de || 32 — *A, B:* Spune ce-i *învitația* [*B: înghitația*] / *C:* ce-i *înghitația* || **19**, 1 — *A: (Rîzînd.)* Auzi, *învitație* / *B, C:* Ha, ha, ha... Auzi, *înghitație* || 6 — *A: învitație* / *B, C:* înghitație || 16 — *A: bliblități.* / *B, C: bliblități...* Așa să știi. || 29 — *A:* care nu puteți / *B, C:* nemaiputînd || 36 — *A:* și / *B, C:* și dar || 40 — *A: blîndețâ și apropiindu-să de Gahița.)* / *B, C: blîndețâ.)* || **20**,26—*A, B,* acele briliante / *C:* briliante || **21**, 8 — *A:* SLUGERU GÎNGUL / *B, C:* GÎNGU [*B:* SLUGERU GÎNGU] *(viind din fund)* || 9 — *A:* SLUGERU GÎNGUL / *B, C:* GÎNGU || 13 — *A:* SLUGERU / *B, C:* GÎNGU || 22 — *A:* ca cînd ar / *B, C:* parc-ar || 23, 26 — *A:* SLUGER. / *B, C:* GÎNGU || 27 — *A:* Sănătatea, ca și lumea,-i / *B, C:* Vezi mata, dragă... sănătatea-i || 29 — *A* [*greșit*]*:* SLUGER. / *B, C:* GAHIȚA || 31, 36 — *A:* matale / *B, C:* noastră || **22**, 4 — *A:* Auzi / *B, C:* N-auzi || 10 — *A:* GÎNGU *(cătră Dămian)* / *B, C:* GÎNGU || 15 — *A:* nu-s surd / *B, C:* aud bine... nu-s || 16—17 — *A:* că-mi vine să mă *evanuisarisesc.* / *B, C:* c-apoi mă-nchin cu plecăciune. || **21** — *A:* mai / *B, C:* și mai || 22—23 — *A:* cea care știe să facă[...] trebuie să o cunoști / *B, C:* știi... cea care face [...] o cunoști || **23**, 5 — *A: (sărind în sus):* Bravo! / *B, C: Ișala!* || 6 — *A: quel manant!* parcă / *B, C:* parcă || 8—*A:* pasuri afară / *B, C:* pași [*B:* pasuri] [...] fund || 10—*A:* MUSAFIRI poftiți la masă, în deosebite haine, nemțești și moldovenești / *B, C:* PRIETENI || 11 — *A:* musafirii. *(Musafirii intră.)* / *B, C:* prietinii... Iată-i buluc!... || 14 — *A:* c-om bea / *B, C:* că-ți bea || 15 — *A:* MUSAFIR / *B, C:* PRIETEN || 20, 25 — *A:* MUSAFIR / *B, C:* PRIETENUL || între r. 24—25 — *numai în A: (Musafirii rîd.)* || 28 — *A:* ea îți / *B, C:* îți || 29 — *A: rîd.)* / *B, C: rîd, afară de Gahița.)* || 32 — *A: (la musafiri):* Da / *B, C:* Da || 33—34 — *A:* șideți... / *B, C:* șideți în... || 35 — *A: (tăindu-i iute vorba):* Șideți pe scaune, domnilor, *je vous prie.* / *B, C: (curmîndu-i vorba):* Pe scaune. || 36 — *A:* Musafirii [...] șede pe / *B, C:* Toți [...] șede în [*B:* pe] || **24**, 4, 19 — *A:* MUSAFIR / *B, C:* PRIETENUL || 13 — *A:* MUSAFIR: Bre... bre!... Da a / *B, C:* PRIETENUL [...] ș-a || 14 — *A:* dascal / *B, C:* dascalul || 20 — *A:* nu-i / *B, C:* nu cumva îi || 25—30 — *A: (Iorgu intră și se aruncă în brațele moșului său.)* Vin, dragul moșului, să te sărut... vin, puiule... vin, gugulea moșului... *(Îl sărută pe obraz, ș-apoi să uită la el cu dragoste.)* Ian videți-l, mă rog, ce gligan mare s-o făcut! Cît este de frumos! Parcă-i un bujor. IORGU *(in parte):* Uf! *Caresurile* ieste mă strîng de gît. *(Tare.)* / *B, C:* IORGU *(intră* [...] *(Tare.)* || 33 — *A:* sărut / *B, C:* sărut o dată || 34 — *A:* zile... *(Cătră musafiri.)* / *B, C:* zile!... || 35 — *A:* frumos / *B, C:* nostim || **25**, 1 — *A:* ceasuri? *(Caută la ceasornic.)* Șăpte și unsprezece minute și jumătate. / *B, C:* ceasuri? || 4 — *A:* tătini-to / *B, C:* băbacă-tău ||

6 — *A :* Nicidecum. / *B, C :* Ha... Ian stă... Nicidecum. || 10 — *A :* uitîndu-se / *B, C :* căutînd || 29 — *A :* recomenduit / *B, C :* recomendat || 30 — *A :* ocazionul acesta / *B, C :* ocazia aceasta || 31 — *A :* numelor şi mai ales cu *amiciţia* d-tale. / *B, C :* numelui d-tale. || 32, 33 — *A : votre humble* / *B, C : votre* || 40 — *A :* vrun ocazion [...] *devuementul* / *B, C :* vro ocazie [...] admiraţia || **26**, 3 — *A :* Cît vorbeşte de *jantil!* / *B, C :* Na cavaler! || 5 — *A :* cucoana Gahiţa / *B, C :* Gahiţa || 6 — *A :* Eu nu / *B, C :* Nu || 7 — *A :* cîntînd az / *B, C :* azi || 8 — *A :* MUSAFIRU *(către alt musafir)* / *B :* PRIET. *(către altul)* / *C :* PRIETENUL *(către alt prieten)* || *între r. 9—10, numai în A :* AL 2-le MUSAFIR: Aşa mi să pare şi mie. || 11 — *A :* moldoveneşte / *B, C :* românește || 14 — *A :* IORGU *(întorcîndu-să către moşul său)* / *B, C :* IORGU || 14—15 — *A :* Însă au trebuit să dau / *B, C :* n-am vreme acu, că prezentez || 18 — *A :* moldoveneşte curat / *B, C :* curat || 19 — *A :* Ce să-ţi mai / *B, C :* Apoi ce să-ţi || 20 — *A :* civilizarisit / *B, C :* civilizat || 23 — *A :* în limba moldovenească cuvinte / *B, C :* cuvinte || 24 — *A :* să-şi / *B, C :* să || 26—27 — *A :* Eu care am voiajarisit, eu / *B, C :* Iaca [...] şi || 29—30 — *A :* degrabă / *B, C :* degrabă de ţara asta || 33 — *A :* să spui / *B, C :* să-ţi spun || 35 — *A :* DĂMIAN *(aprinzîndu-se)* / *B, C :* DAMIAN || 37 — *A :* n-are copaci, n-are ape, n-are vite / *B, C :* copaci, ape, vite || 38 — *A :* multe. / *B, C :* multe... prea multe! || 39 — *A :* Către / *B, C :* Lui || **27**, 3 — *A :* *(Întorcîndu-să către Gingu.)* N-om / *B, C :* N-am || 5 — *A, B :* ceasornic. [*B :* Aud?...] Opt / *C :* *ornic.)* Aud?... Opt || 12 — *A :* MUSAFIRUL *(către al 2-le musafir)* / *B :* PRIET. *(către altul)* / *C :* PRIETENUL *(către alt prieten)* || 14 — *A :* Îi lipseşte o doagă. / *B, C :* *(Pufneşte de rîs.)* || 16 — *A :* şi fără slo... / *B, C :* fără lib... || 17—18 — *A :* GÎNGU *(curmîndu-i iute vorba)* : Fără slove? MUSAFIRU *(către al 2-le musafir)* / *B, C :* GÎNGU [...] *alt prieten)* [*B : altul)*] || 19—20 — *A :* nici slove, nici drumuri... Da el pe ce o venit cu pocita... îi lipseşte două dogi în cap, vere Costandine. / *B, C :* drumuri [...] poşta? || 24 — *A :* blagoslovită / *B, C :* binecuvîntată || 27 — *A : (dîndu-i tabacherea)* : Vrei / *B, C : (strănută)* : Aferim!... vrei || 28 — *A :* Dar; foarte / *B, C :* Foarte || 29 — *A :* MUSAFIRII / *B, C :* TOŢI || 31 — *A :* scripcarii cîntînd la uşa din fund, afară / *B, C :* lăutarii afară || 32 — *A :* Ce mai lungim vorba degeaba; iaca / *B, C :* Iaca || 34 — *A :* MUSAFIRII / *B, C :* TOŢI || 35 — *A : (să duce lîngă Gahiţa şi-i dă braţul / B, C : dă braţul Gahiţei* || 36 — *A :* norocit / *B, C : felice* || 38—39 — *A :* încă în vremile acele plăcute, cînd mă desfătam în dulceaţa / *B, C :* în sînul || **28**, 3 — *A :* Scripcarii [...] şi trec scena de iesă / *B, C :* Lăutarii [...] trec scena şi ies [*B :* şi trec scena de iesă] || 4—5 — *A, B :* Iorgu şi Gahiţa, dîndu-şi braţul; pe urmă musafirii [*B :* prietinii] / *C :* ies Iorgu [...] prie-

tenii || 6 — *A, B: Gîngu, păr-a nu ieşi) / C: Gîngu)* || 9 — *A, B:* toată vremea [...] scripcarii / *C:* tot timpul [...] lăutarii || 10 — *A, B:* şi [*A:* actorului şi] din vreme în vreme / *C:* şi din timp în timp || 12 — *A:* bat, intră / *B, C:* intră beat || 17 — *A:* nu, nu a veni / *B, C:* nu, nu || 22 — *A:* cînt

Frunză verde peliniţă... / B, C: cînt || 24 — *A: (S-aude răcnite de „vivat" în sofragerie.) / B, C: (Se aud* [...] *alăturea.)* || 25 — *A:* pe acolo? *(Să apropie şi se uită pe uşa din dreapta.) / B, C:* în sofragirie? || 26 — *A:* uită-te-i cum beu / *B, C:* vezi-i cum chilesc || 29 — *A:* ii beu / *B, C:* beu || 30 — *A:* pe / *B, C:* iar pe || 31 — *A, B:* mănîncă / *C:* nu mănîncă || 32—33 — *A:* Iată-l / *B, C:* şi-i place [...] Dec! || 34—35 — *A:* vine ...] şi fuga / *B, C:* şi vine [...] ş-amandea || *După r.* 36, *numai în A: (Iorgu, cu şervetu prins de surtuc, intră pe scenă.)* || 29, 2 — *A:* IORGU / *B, C:* IORGU [...] frac) || 7—8 — *A:* mirosul... / *B:* mirosul... *(Cu desnădăjduire.) / C:* mirosul... *(Cu desperare.)* || 10 — *A:* moldovineşti [...] şi cu / *B, C:* ţărăneşti [...] şi [*B:* şi cu] || 22 — *A:* duh / *B, C:* graţii || *Între r.* 27—28, *numai în A: (Între cucoana Gahiţa.)* || 28 — *A:* GAHIŢA / *B, C:* GAHIŢA [*B:* şi], mai pe urmă, DAMIAN || 30—31 — *A:* IORGU: Ah, vină, vină, îngere *tuteler*, ce te-ai coborît de nu ştiu unde în acest tîrg puturos, pentru ca să arunci cîţiva trandafiri în calea mea; vină de-mi zîmbeşte cu surîsul nevinovăţiei buzilor tale şi de-mi alină tempestile ce sfâşie sufletul meu! / *B, C:* GAHIŢA [...] Gahiţa! || 36 — *A:* zaif / *B, C: indisposé* || 30, 2—3 — *A:* asupra trăsăturilor / *B, C:* pe trăsăturile || 5 — *A:* floare, ca o pansea, ca o zarnacadea / *B, C:* pansea arsă de vînt || 9 — *A:* Ah!... te / *B, C:* Te || 13 — *A: la gît, pare / B, C: de gît, apare* [*B: pare*] || 16 — *A:* o, îngere *tuteler*, ce / *B, C:* ce || 19 — *A:* eu, care am supt ţîţă de la ea, care m-am / *B, C:* şi care-s || 21 — *A:* IORGU *(asemine) / B, C:* IORGU || 22 — *A:* pe / *B, C:* peste || 27 — *A:* rog, *je vu pri, jevuzemplor / B, C:* rog || 30 — *A:* nebunit de tot / *B, C:* nebunit || 33 — *A:* Cum / *B, C: (cu mare foc):* Cum || 34 — *A:* cele mai adînci a inimei / *B, C:* inimei || 36 — *A:* pentru că / *B, C:* căci || 37 — *A:* o vergură lină, divină / *B, C: vergură* divină || 31, 1—2 — *A:* ce fericire! *(Tare.) Monşer Jorj.* Sexul / *B, C: quel bonheur!* mă iubeşte! *(Tare.) Piudoarea* sexului || 3 — *A:* dar... / *B, C:* dar... *(Coboară ochii.)* || 5 — *A:* ah! suflet / *B, C:* suflet || 8 — *A:* duhul / *B, C:* spiritul || 10 — *A: (făcînd un pas, în / B, C: în* || 13—14 — *A, B:* Cernăuţul / *C:* Cernăuţii || 15 — *A:* ruşinea / *B, C: piudoarea* || 16 — *A:* curat / *B, C:* ritos || 17—18 — *A:* eu / *B, C:* eu în patru limbi || 19—20 — *A:* Ah! / *B, C: (Cade în genunchi.)* Ah! || 26 — *A:* mie / *B, C:* în ochii mei || 28—29 — *A: (Musafirii intră... altul cu şervetul la gît, altul cu paharul în mînă.) / B, C:*

(Prietenii [...]*liniștească.)* || 31—32 — *A:* TOȚI *(afară de Gingu)* MUSAFIRII / *B, C: Cei denainte* [...] PRIETENII || 34—35 — *A:* că casa moșu-său îi o nenorocire / *B, C:* casa [...] năpaste || **32**, 6 — *A:* auzi / *B, C:* auziți || 8—9 — *A:* afară, afară, păr' / *B, C:* Afară, păn' || 10—11 — *A: (Musafirii încungiură pe Dămian și caută să-l mîngîie. Iorgu iesă mîhnit pe ușa din fund.)* / *B, C:* IORGU [...] *turburat.* || 12—*A:* Acum îi vreme să / *B, C:* Acu-i vremea să-i [*B:* să] || 13 — *A:* amorul unei femei! Mă duc să-i fiu înger / *B, C: pasia* [...] îngerul || 14—15 — *A: tuteler. (Iesă pe ușa din fund.)* / *B, C: tutelaire* [...] *Iorgu.)* || 20 — *A:* graniță / *B, C:* graniță, la Sadagura || 21 — *A: (întrînd iute pe ușa din stînga):* Aud. / *B, C: (intră* [...] zis || 25 — *A:* Să / *B, C:* Iaca!... Se || 28 — *A:* nimeni / *B, C:* nime || 29 — *A: (mînios)* [...] mănîncă cînii / *B, C: (furios)* [...] ie dracul || 30 — *A:* M-am dus / *B, C:* Să te duci, duluță || 31 — *A:* (Perdeaua pică.) / *B:* Sfîrșit Actului I / *C:* (Cortina cade.) || 33 — *A:* Stena se petrece în Iași, în casa comis. Kiulafoglu / *B, C:* Actul [*B:* Scena] [...] Iași || 34 — **33**, 3 — *A:* Teatrul înfățișează o odaie cu ușă în fund, în dreapta actorului altă ușă care duce în odăile lui Iorgu Dămian și a Gahiței, în stînga altă ușă care duce în apartamentul comisului Agamemnon Kiulafoglu. În fund, un dulap de ceasornic mare cu ferestuică spre public; scaune și c.l. / *B:* Teatrul înfățișează [...] pe de lături. / *C:* Teatrul reprezintă [...] pemprejur. || 5 — *A:* întrînd / *B, C:* întră || 18 — *A:* săptămîni... Am măsurat în lung și în larg grădina publică fără-a dobîndi alt lucru decît deplina încredințare că înghețatele d-lui *Timotei confectir* sînt neînghețate și că tufele șoptesc vara... / *B, C:* săptămîni... || 20 — *A:* vreo altă mulțămire / *B, C:* altceva || 25 — *A:* singura idee / *B, C:* ideea || 25 — *A, B:* din acei ce-și / *C:* care-și || 30 — *A:* Ei bine, ce / *B, C:* Și ce || 33 — *A:* care-i / *B, C:* care-mi || 34 — *A:* unul pentru cinci galbeni, altul pentru zece; ca cînd / *B, C:* dă!... parcă || 35 — *A:* jupînu Iți / *B, C:* Iți || 36—37 — *A:* sută / *B, C:* sută pe lună || 37 — *A:* în toate zilele / *B, C:* pe tot ceasul || **34**, 7 — *A:* de o parte am / *B, C:* Am || 8 — *A:* de altă parte trebuie / *B, C:* Cum dracul || 9 — *A:* și totodată / *B, C:* și || 10 — *A:* Îmi vine o / *B, C:* O! ce || 19 — *A:* mă va și / *B, C:* m-a și || 21—23 — *A:* ai fost la Sadagura și că ți-ai ascuțit mintea pe tocila civilizației. *(Se aud pasuri afară.)* / *B, C:* ți-ai ascuțit [...] A!... || 24 — *A:* am scapat... *(Întră* / *B, C: (Zărind pe* || 28 — *A, B:* șal / *C:* șalul || 31 — *A:* în magaziile lui / *B, C:* la || **35**, 38 — *A:* dacă vrei, să / *B, C:* de vrei, pot să || **36**, 2 — *A:* cît pentru / *B, C:* pentru || 5 — *A:* că umezala lor îmi / *B, C:* că-mi || 13 — *A:* eu care / *B, C:* și care || 17 — *A:* ca cînd le-aș fi / *B, C:* deși nu le-am || **37**, 2 — *A:* d-ta / *B, C:* poznă || 3 — *A:* ci / *B, C:* ci *de* || 5 — *A: (mai*

tare): *Ingratule* / *B, C*: *Misérable* || 12 — *A*: *(și mai tare)*: *Ingratule* / *B, C*: O! *Quel infâme* || 13 — *A*: Știu eu ce / *B, C*: Ah! Știu eu de ce || 17 — *A*: că / *B, C*: că-mi || 18 — *A*: dar bunu-i / *B, C*: însă bun îi || 20 — *A*: lumea se va clătina și pământul se va / *B, C*: mările [...] s-a|| 26 — *A*: un an / *B, C*: șase luni || 30 — *A*: jupînu Iție / *B, C*: Iție || 32 — *A*: jupînu IȚIC / *B, C*: IȚIC *(în fund)* || 33 — *A*: cuconaș Rozmarinovici / *B, C*: chicănașule || **38**, 1 — *A*: au trecut / *B, C*: o trecut de mult || 2 — *A*: și cred / *B, C*: Cred || *Între r.* 16—17, *numai în A*: IORGU *(în parte)*: Of, cum l-aș dupăci. *(Cu blîndețâ.)* Iție-ule... ian ascultă...

IȚIC: N-ascult nimic; plătești, ori ba? || 18 — *A*: temi / *B, C*: gîndești || 21—*A*: *(făcînd cîteva pasuri spre el)*: Ian / *B, C*: Ian || 27 — *A*: să-i bată, tîrtani / *B, C*: Iuzi || 32 — *A*: duc, mă duc / *B, C*: duc || 33 — *A*: rădic / *B, C*: ridic pe sus || **39**, 1 — *A*: *(S-aud pasuri în odăile lui Agamemnon.)* Cine / *B, C*: Cine || 7 — *A*: amîndoi întră / *B, C*: întrînd amîndoi || 7 — *la KIULAFOGLU, notă în A*: *N. B. Actorul ce va fi însărcinat cu rolul acesta trebuie să vorbească românește ca grecii.* || 10 — *A*: *Otan se lego mia fora zoi mu, eți* / *B, C*: *eți* || 20 — *A*: eu / *B, C*: *ego* || 20—21 — *A*: și fiindcă / *B, C*: *Lipon*, fiind che || 21 — *A*: să *catortosesc* a mă / *B, C*: a me || 22 — *A*: chisaua / *B, C*: chisaua pentru *sokpeti* || 27 — *A*: mîni sau poimîni. De / *B, C*: de || 35 — *A*: *Acuses* / *B, C*: Acus || 36 — **40**, 1 — *A*: șalul / *B, C*: *to sali* || 1 — *A*: eu sînt / *B, C*: eu || 4 — *A*: Eu / *B, C*: *Ego* || 8 — *A*: eu / *B, C*: Vezi || 9—10 — *A*: la [...] nu mă / *B, C*: tot la [...] nu-l || 11 — *A*: păn-în / *B, C*: *eos tin* || 11—12 — *A*: cînd [...] și cafe / *B, C*: *Paradigmatos harin*; chind [...] eu || 15 — *A*: știu și / *B, C*: știu, frățico, și || 19 — *A*: Rosmarinopolus / *B, C*: *de Rosmarinopulos* || 27 — *A*: m-oi da și tumba / *B, C*: zocu *to piperi* || 30 — *A*: Memnon / *B, C*: memnule || 34 — *A*: mă-nșăli / *B, C*: me prinzi || 37 — *A*: C.C. / *B, C*: *arhon* || 39 — *A*: pentru / *B, C*: despre || 40 — *A, B*: este / *C*:ești || **41**, 6 — *A*: ce ne leagă / *B, C*: nostru || 13 — *A*: Dar pare că / *B, C*: Parcă || 17 — *A*: pănă [...] și le / *B, C*: chind [...] si || 18 — *A*: veniți / *B, C*: *Ela* || 20 — *A*: că-i căsăpeam pe toți / *B, C*: che pe toți îi fațeam *kes.* || 25 — *A*: și / *B, C*: *ke* || 29—30 — *A*: lui ce s-ar fi / *B, C*: dimisale țe s-a || 31 — *A*: c.c. / *B, C*: pitariu || 32 — *A*: iaca și *mosu* Rozmarinovici / *B, C*: *natos* [...] *Rosmarinopulos* || **42**, 1 — *A*: *monsu* / *B, C*: *monsu* de || 4 — *A*: Apropo / *B, C*: *Neski*; *ma* || 8 — *A*: Ce / *B, C*: Zaifă?... ce || 10 — *A*: *Ma* parcă / *B, C*: A! [...]Parcă || **43**, 10 — *A*: *(Vrea să iasă.)* / *B, C*: *(voind* [...] fi? || 11 — *A*: îngerul meu / *B, C*: îngerașule || 13 — *A*: Domnule, cuvintele aceste / *B, C*: Domnule || 18 — *A*: Da vorbește, omule / *B, C*: Vai [...] vorbește || 22 — *A*: iubesc... Zoițo, crede-mă, pre legea mea că partea mea din ceruri matale ți-aș da-o. / *B, C*: iubesc!...

|| 28 — *A : (vrînd să fugă pe ușa din fund)* / *B, C : (voind să fugă)* || 36—37 — *A :* păn'la ceasornic. / *B, C :* ce-are [...] ceasornicul? || **44**, 2—3 — *A :* degrab. / *B, C :* degrabă [...] urmă... || 4 — *A :* bine, Zoiță dragă, gîndește / *B, C :* nu se poate, soro... || 6 — *A :* Mi-i frică? Am fost la Sadagura! / *B, C :* Frică [...] Iorgu. || 9 — *A, B :* ceasornicul / *C :* ornicul || 10 — *A, B :* ceasornic / *C : ornic* || 12 — *A :* pe ștență și [...] ceasornicului / *B :* și [...] ceasornicului / *C :* și [...] ornicului || 22 — *A :* în ceasornic / *B, C : is to* țeasornico... *mesa* || 23 — *A :* în ochii mei / *B, C :* la ochi a mele || 25 — *A :* Spune-mi / *B, C : Pes mu* || 31 — *A, B :* ceasornicului / *C :* ornicului || **45**, 2 — *A :* ascultă-l / *B, C :* asculta || 19—20 — *A :* să-mi ieu pălăria. *(În parte.)* Să te ferească Dumnezeu de femei cînd îi treaba pe înșălat. / *B, C : (În* [...] *hiotiki.* || 21 — *A, B :* stînga / *C :* fund || 23 — *A :* dulapului în care se găsește / *B, C :* dulapului || 31 — *A :* mai [...] pădurețe / *B, C :* ba mai [...] acre || **46**, 2 — *A, B :* Pitariu DĂMIAN / *C :* DAMIAN || 4—5 — *A :* berbanțu, mi-au scris că s-au pocăit și-am venit eu singur ca să mă încredințez cu ochii mei dacă cu adevărat și-au venit în simțiri / *B, C :* mi-au scris că s-au pocăit, berbantul || 15 — *A :* îi tocma moșu-meu / *B, C :* moșu-meu || 17 — *A : (Stărnută.)* Am pățit-o / *B, C : (Strănută.)* || 20 — *A, B :* Vrea / *C :* Voiește || 24 — *A :* că / *B, C :* îmi || **47**, 26 — *A :* cabazlîcu [...] stric / *B, C :* comedia [...] sfărm || 32 — *A, B :* și DOI / *C :* DOI || 34 — *A :* adus. *(S-ascunde după moșu-său.)* / *B, C :* adus. || **49**, 1—3 — *A :* Doar îi-ți scăpa.

(Între Gahița din dreapta și Zoița din stînga.)

TOȚI / *B, C :* SCENA [...] TOȚI || 5 — *A :* ha... ha... / *B, C :* ha, ha, ha. || 7 — *A : (Gahița leșină pe un șgaun. Zoița aleargă lîngă ea.)* / *B, C :* GAHIȚA [...] *Leșină.)* || 11 — *A :* KIULAFOGLU. *(Intrînd prin stînga)* / *B, C :* KIULAFOGLU || 15 — *A :* (Perdeaua pică) / *B :* Sfîrșitul Actului II / *C :* (Cortina cade.) || 17—20 — *A, B :* Teatrul înfățișază o piață într-un [*B :* de] sat. În stînga o cîrcimă cu laițe pe dinainte. În dreapta copaci [*B :* un scrînciob]. În / *C :* Actul [...] în || 23 — **50**, 5 — *A : (La rădicarea perdelei, țărani și țărance joc hora dinaintea cîrcimii. Scripcari sînt suiți pe laițe.)*

UN ȚĂRAN CÎNTĂ

Îs sătul / *B, C :* ȚĂRANI [...] Sînt sătul || 9—16 — *A :*

Tot așa, tot voiniceșce;
Nu mă dați, măi, de rușine;
Că puicuța ce-mi zîmbește
Vîră dracu-n mine.

(Iorgu intră pin stînga în costium de vrăjitor șarlatan. Țăranii se sparie și fug în cîrcimă, zicînd: „Iaca dracu, dracu!"

SCENA 2 / *B, C:* Dați, copii [...] *dracu !"*) || 19—20 — *A:* ispravnic, iar nu șarlatan, ca mine. / *B, C:* ispravnic... || 22 — *A, B:* acum, alerg / *C:* alerg acum || 23 — *A:* gimnastice și acrobatice / *B, C:* acrobatice || 27 — *A:* dar totodată mi-am adus aminte că fuga de-i și rușinoasă, îi sănătoasă; m-am smuncit deci / *B, C:* însă m-am smuncit || **51**, 2 — *A:* cornorate și blestemate / *B, C:* cornorate || 5 — *A:* pentru ca / *B, C:* ca || 18 — *A:* rob mie / *B, C:* rob || 20 — *A:* bine vei / *B, C:* bine-i || 29 — *A:* și cine / *B, C:* Cine || 32—33 — *A:* Da posomorîtu-i / *B, C:* posomorît îi || 35 — *A:* stînga / *B, C:* dreapta || **52**, 6 — *A:* o femeie / *B, C:* un madam || 15 — *A:* Gahița; zicea nebuna că-i un înger! / *B, C:* Gahița? || 16 — *A:* eu sînt / *B, C:* *Ich bin* || 20 — *A, B:* bere din / *C:* *Bier in* || 24 — *A:* te du acum de / *B, C:* du-te acum de te || 27 — *A:* stînga / *B, C:* dreapta || 35 — *A:* îngeri tuteleri / *B, C:* îngeri || **53**, 1—2 — *A:* *(Țăranii ies din cîrcimă.)* / *B, C:* SCENA V [...] IORGU || 4 — *A:* nu-s / *B, C:* doar nu-s || 5 — *A:* dar fiindcă nu mă cunoașteți, trebuie să vă întreb dacă ați auzit / *B, C:* ca și voi!... Auzit-ați || 6 — *A:* care au / *B, C:* ce-au || 14 — *A:* pățiți / *B, C:* pățască || 16 — *A:* și care rădică 500000 de ocă de fer în palme. Duceți-vă / *B, C:* Hai, duceți-vă || 20 — *A, C:* Cîțiva / *B:* Cîțiva din || 21 — *A:* sorocoveți / *B, C:* svanțihi || 28 — *A:* 5 / *B, C:* VI || 33 — *A:* ungurească. / *B, C:* ungurească... știi vorba ceea... || **54**, 5 — *A:* 6 / *B, C:* VII || 6—7 — *A:* slugeriu GÎNGU, pitariu DAMIAN, musafiri *(intră pin dreapta)* / *B, C:* GÎNGU [...] *stînga)* || 8 — *A:* *(cătră cîțiva țărani ce vin cu el):* Ce ziceți, măi / *B, C:* Ce ziceți, măi proștilor || 9 — *A:* cum, Doamne iartă-mă / *B, C:* cum || 16 — *A:* Da / *B, C:* Ei, da || 21 — *A:* de ce / *B, C:* pentru ce || 26 — *A:* se face lesne de rușinea oamenilor / *B, C:* nu [...] om || 32—*A:* suflă cineva / *B, C:* sufli || 36 — *A, B:* *primblă turburat pe scenă* / *C:* *preumblă turburat* || **55**, 4 — *A:* iute? / *B, C:* iute? ca o capriță? || 5 — *A:* *(mergînd înaintea lui):* Îi / *B, C:* Îi || 6 — *A, B:* 7 / *C:* VIII || 7 — *A:* AGAMEMNON / *B, C:* KIULAFOGLU || 9 — *A:* iaca [...] să face că / *B, C:* *natos* [...] de || 16 — *A:* și / *B, C:* *ke* || 18—19 — *A:* cînd [...] așa vine vorba, pentru că caii de pocită din ziua de astăzi / *B, C:* Adeca chind [...] *eți* vine vorba, *dioti* caii de poțta || 20—21 — *A:* În zadar surugiii îi îndeamnă cu / *B, C:* Deziaba [...] *tu* cu || 21 — *A:* ei / *B, C:* dimialor || 32 — *A:* tot dritul / *B, C:* tota voie || **56**, 6—7 — *A:* Marghioliții, a fiică-sa. / *B, C:* Marghioliții. || 8 — *A:* Gîngu? / *B, C:* *Pios*? ...Ghingos? || 9 — *A:* iată-l. Dumnealui stăpînul moșiei. / *B, C:* Iată-l. || 17 — *A:* Dragă, dragă / *B, C:* Frate || 22 — *A:* frate; cucoane / *B, C:*

frațico... *I* cocona || 24—25 — *A:* și [...] ei / *B, C: ke* [...] dimisale || 25—26 — *A:* mă iartă / *B, C: me sinhorese* || 26 — *A:* noră / *B, C:* nepoțica || 28 — *A:* comise. / *B, C:* comise, că mă supăr. || 29 — *A:* și Iorgu!... Auzi! să / *B, C:* Se || 31 — *A:* apropo [...] scosu-l-ai / *B, C: Ma pes mu* [...] l-ai scoso || 33 — *A:* că am / *B, C:* n-am || 34 — *A:* stînga / *B, C:* dreapta || 39 — *A: Katergari* / *B, C: Katergari!...* ha, ha, ha. || **57**, 1 — *A:* 8 / *B, C:* IX || 2—4 — *A:* baronu KLAINE-ȘFABE [...] stînga, precedați de doi oameni îmbrăcați curios și care sună unul din trîmbiță, altul dintr-o dobă. Baronul / *B:* KLEINE ȘVABE ... sună unul din trîmbiță și altul [...] Baronul / *C:* SCHWABE [...] Schwabe || 6 — *A:* Moșu-meu / *B, C:* Valeu!... moșu-meu || 7 — *A:* pățit-o [...] de nu m-ar cunoaște încalte / *B, C:* pățit-o || 15—16 — *A:* c-apoi m-am stins / *B, C:* din norocire || 17 — *A:* KIULAFOGLU, ZOIȚA *(în parte, toți)* / *B, C: (în parte)* || 25 — *A:* Tocmai, cinstitule boier / *B, C:* Tocmai || 26 — *A:* sughiț / *B, C:* diochet || 32 — *A:* și tot / *B, C: (în parte)* și tot || 33 — *A:* rămas. Am discîntat pe-un văr al meu de prostie, și din prost ce era l-am prifăcut într-un mare gogoman; dar nu-i vina mea, căci, precum știți, oameni buni, prostia din nascare leac n-are! / *B, C:* rămas!... || **58**, 9 — *A, B:* baronu / *C:* Schwabe || 11 — *A:* Marea Neagră / *B, C:* Ocean || 20 — *A:* mînă / *B, C:* mîni || 24 — *A:* și / *B, C:* și că || 29 — *A:* Podul Iloaiei / *B, C:* Hirlău || 30 — *A, B: (în parte):* Își / *C:* Își || 39 — *A:* Auzi / *B, C:* Auziți || **59**, 11—12 — *A: (Muzicanții se opresc.)*

IORGU: Așa-i moda conțerturilor... / *B, C:* IORGU [...] măi || 15 — *A:* Începe / *B, C:* marș... || 16, 27, 33 — *A, B:* Klaine Șfabe / *C:* Schwabe || 28—29 — *A:* Acest exercițiu primejdios au tras laudele și aprobația / *B, C:* Această [...] laudele || 30—31 — *A:* pe unde am avut de gînd să trecem / *B, C: (în* [...] trecut || 34 — *A:* Exercițiul acesta este numit / *B, C:* Exercția [...] numită || **60**, 1 — *A:* Nu cumva socoți, bre/ *B, C: isos* [...] *anoite* || 5 — *A, B:* în / *C: is to* || 6 — *A: (Klaine Șfabe face „Balansul pe frînghie".*

IORGU: În sfîrșit, o să videți balansul pe frînghie, în care sălbaticul se ține numai cu degetul cel mic a piciorului și, răsturnat cu capul în jos, rădică sute de mii de ocă, dar fiindcă acum ne lipsesc greutăți atît de mari, el va rădica o cîtime mai mică pentru ca să vă încredințeze de adevărul vorbelor mele.

(La sfîrșitul acestui exercițiu s-aude glasul / B: (La sfîrșitul acestei exerciții se aude glasul / C: (La finele [...] *vocea* || 9 — *A, B: (în parte):* Ce-am / *C:* Ce-am || 11 — *A:* trăsură. / *B, C:* trăsură [...] aici. || 13 — *A: și în vremea asta Iorgu zice lui Klaine Șfabe)*

IORGU / *B, C:* IORGU *(încet lui Schwabe)* || 15 — *A:* piste inimă / *B, C: in das Herz* || 19 — *A:* Cucoana Gahița / *B, C:* Gahița || 23—24 — *A: Ih ferștee noh nics. / B, C: Sapperment* [...] *fort:..* || 25 — *A:* 4 / *B, C:* X || 30—31 — *A:* ZOIȚA [...] cucoană Gahiță, dar a cuconului / *B, C:* KIULAFOGLU [...] *kera mu ... Ma* a lui *arhon* || 35 — *A:* ce-au / *B, C:* celè ce-au || **61**, 1 — *A: Ma / B, C: Omos* || 3 — *A:* drăcii / *B, C:* kabazlikia || 10 — *A:* noi. / *B, C:* noi, se ne recorimo... || 13 — *A:* viitorul, să vie fără frică / *B, C:* viitorul? || 17 — *A:* fața / *B, C:* fețe || 25—26 — *numai în B, C* || 27 — *A:* nu-i tot lua vorba din gură. *(Lui / B, C: (Lui* || 38 — *A:* mai că / *B, C:* țe nu || 39 — *A:* Dar! / *B, C:* Însă || **62**, 13 — *A: (asemine):* Îl / *B, C: Oh ciel!* Îl || 14 — *A: (asemine):* Pe / *B, C:* Pe || 15 — *A: (asemine):* Oare pe dînsul nu l-ai putea aduce aici / *B, C:* Oare [...] aduce || 18—19 — *A: Chel felisite!* DĂMIAN *(căutînd ceasornicul) / B, C:* Cum [...] *la ornic* [*B: ceasornicul*]) || 23 — *A:* bățul pe pămînt / *B, C:* bățul || 28 — *A:* vie. *(În parte.)* Cum dracu să scap cu obraz curat? / *B, C:* vie. || 29 — *A, B:* băieți, pe dînsul! / *C:* băieți... || 32 — *A:* Stați, oameni buni / *B, C:* Ho, țară || 34—35 — *A:* ți-i scăparea / *B, C:* îi scăparea [*C:* ta] || 35 — *A: (Fuge / B, C: (Fuge iute* || 39 — *A, B:* eu un / *C:* un || **63**, 1 — *A:* năcăjesc ca / *B:* cearcă / *C:* încerc || 2 — *A:* furios se primblă pe scenă / *B, C:* furios || 5 — *A:* asemine furioasă / *B, C:* furioasă || 6 — *A:* va aduce pe Klaine Șfabe de la Cernăuți; el care m-au iubit cu atîta *pasion.* Ah, de ce nu sînt un bărbat ca să-l fac bucăți! / *B, C:* aduce pe *Kleine Schwabe!...* || 10 — *A:* Să / *B, C:* Ce să faci?... să || 12 — *A:* și / *B, C:* și deodată || 13 — *A, B:* straie / *C:* haine || 19 — *A:* Ai dorit să mă vezi, *maine* / *B, C:* Ah || 20—21 — *A:* DĂMIAN și GAHIȚA: Dar cînd ai venit aice?
IORGU: Acum.
K. ȘFABE: *Maine amor* m-au adus într-o fugă de la Cernăuți.
GAHIȚA *(rădicînd pe baronu): Libe libhaber!* / *B, C:* DAMIAN [...] boțcarie! || 27 — *A:* cruce / *B, C:* cruce [...] drace || 28—29 — *A: Ma,* apropo, ce s-o făcut Cocus Imperator / *B, C: Fevghe* [...] *Mocus* || 31 — *A:* straile / *B, C:* pielea || 34 — *A:* El au fost Scaraoțchi / *B, C: Na* [...] *Skaraoțki* || 35—36 — *A:* fure dracu / *B, C:* umfla [...] cornoratos || **64**, 1 — *A:* Acasă. / *B, C:* Acasă... caută-n cărți. || 19—21 — *numai în B, C* || 26 — *A: (Scripcarii intră gătindu-și scripcele.)* / *B, C:* Iată-i... || 29 — *A:* musafirii / *B, C:* prietenii || 37 — *A:* noastră. / *B, C:* noastră [...] horă || 38 — *A:* Bravo, bravo! / *B, C:* Ura [...] Moldova! || **65**, 3 — *A:* IORGU *(cîntă jucînd)* / *B, C:* COR FINAL || 5 — *A, B:* vreu / *C:* voi || 8 — *A:* (Perdeua cade.) Sfîrșit / *B:* Sfîrșit / *C:* (Cortina cade.) || *La sfîrșitul piesei, numai în B:*

N.B. În decorul actului al treile sînt așezați doi stîlpi mari de lemn pentru exercițiile acrobatice a lui Klaine-Șvabe.

NOTE

Pitariul ENACHI DĂMIAN (55 de ani) poartă haine largi, anteriu, brîu, blană și căciulă brumarie.

Slugerul GÎNGU (50 de ani) poartă asemine costium ca pitariu Dămian.

PRIETINII, de deosebite vrîste, sînt îmbrăcați ca boierii ținutași.

Comisul KIULAFOGLU (45 de ani) poartă ochelari, cravată albă, giletcă galbănă, surtuc lung și fes roș mare pe cap.

ZOIȚA (22 de ani) este simplu îmbrăcată.

GAHIȚA ROZMARINOVICI (40 de ani) poartă tualetă pretențioasă și ridicolă: beretă cu pene, rochie umflată de color viu și evantail. Umerile și brațele îi sînt goale, obrazul dres cu roș și împestrițat cu benghiuri.

KLAINE-ȘVABE e un neamț sărac de 35 de ani. ||

CREDITORII (p. 67)

Comedia într-un act *Creditorii*, scrisă, fără îndoială, la sfîrșitul anului 1844, este mai întîi tipărită, apoi prezentată pe scenă, la 11 ianuarie 1845, împreună cu alte două piese: *Un rămășag*, scrisă tot de Alecsandri, și *Băcălia ambițioasă*, de Alecu Russo.

„La 11 ianuar [1845] — ne informează T. T. Burada (*op. cit.*, I, p. 316—318) — se joacă în beneficiul actorului P. Nicolau, fără abonament, trei piese, și anume:

Băcălia ambițioasă, comedi-vodevil într-un act de R**, pentru prima oară, și în ea iau parte actorii: Teodoru, Teodorini, Sterian, Iacovachi și actrițele Caterina, Mase și Gabriela; *Creditorii* [1], comedie în 1 act de *** (V. Alecsandri), în care joacă Luchian, Nicolau, Poni, Teodorini, Marinov, Apostol, Handoca și actrița Mase; precum și piesa *Un ramașag sau o intrigă de bal mascat*, comedie-vodevil în 1 act, de A*** (tot de V. Alecsandri), în care joacă Neculau, Luchian și actrițele Mase, Caterina și Gabriela. (Afișul la Biblioteca Academiei Române.)

Asupra acestei reprezentații găsim în *Albina românească*, nr. 5, din 17 ianuar 1845, o critică, semnată de asemenea de D. G. (Dimitrie Gusti),

[1] Această piesă a fost tipărită în Iași, la 1845, La Cantora *Foaiei sătești* [*nota T. T. Burada*].

prin care se dau relații amănunțite asupra chipului cum a urmat această reprezentație.

Iată acea relație:

« Vineri în 11 a curgătoarei luni [ianuarie], au fost benefisul d. P. Nicolau, la care s-au reprezentat trei piese originale, a doi deosebiți autori. Spectacolul s-au început cu *Băcălia ambițioasă*, comedie-vodevil într-un act, de d. R*** [...].

A doua piesă este *Creditorii*, comédia într-un act de d. A**. Meritul acestei piese este mai bine cunoscut, aflîndu-se tipărită. Între jucători s-au însemnat d. Marino în rolul unui cofetar grec; talentul imitativ a acestuia în vorbă este vrednic de toată lauda, rîsul și aplauzele îl răsplătea cu dreptul. D. Teodorini, ca ciobotar neamț, au caracterizat cu deplinătate originalul rolului său, a cărui joc fu aplaudat.

A treia piesă fu *Un ramașag sau o intrigă de bal masché*, comedie-vodevil într-un act de V. Alecsandri. [...]

Cu un cuvînt — încheie D. Gusti — nu putem a nu arăta deplina mulțămire a publicului trupei întregi, cum și d. beneficient pentru gustoasa alegere a pieselor. Cu această ocazie, nu putem trece de a nu arăta mulțămire și d. Adolf Flechtenmacher, ca unuia ce înfrumusețează piesele cu arii, dueturi și horuri foarte alese. D., ca artist, face adeseori a-i aplauda talentul său de violonist, și orchestra Teatrului Național se mîndrește a număra la sine un pămîntean ce s-au prețuit și în alte țări.

Este o bucurie națională, bucurie nobilă, văzînd că din zi în zi teatrul nostru înflorește. Acum sala se vede plină de privitori, acum mulțămirile se zugrăvesc mai cu ușurință în fețele lor, acum cîmpul literaturei naționale începe a surîde, mai mulți tineri nutresc această țarină cu traduceri alese, mai mulți alți cu originaluri, între cari d. Alecsandri este în frunte. Mulțămirea națională este singura care ni se poate face și da. »"

Creditorii va fi reluată în anii următori atît la București cît și la Iași:

„În 23 ianuarie 1846, cu ocazia unui concert vocal dat de primadona Emilia Calvi, s-a jucat de trupa românească piesa *Creditorii*" (*v.* T. T. Burada, *op. cit.*, I, p. 318).

„Simbătă, 1 martie 1847, se joacă la teatrul nou, pentru beneficiul lui A. Flechtenmacher, cu concursul lui Matei Millo, următoarele piese: *Samson și Spiridon*, vodevil în 2 acte, prelucrat din franțuzește de Apostoleanu și Millo; *Creditorii*, comedie într-un act de V. Alecsandri, cum și o piesă în limba franceză, intitulată *Cei ce se aseamănă se supără între dînșii*, în care Millo juca un rol în limba franceză, alăturea cu actorii trupei franțuzești" (*ibidem*, II, 1922, p. 8; dare de seamă în *Albina românească*, nr. 19, din 6 martie 1847).

La Iași, personajele piesei sînt interpretate de actorii menționați în ediția 1875 și în studiul lui T. T. Burada, iar la București piesa este reprezentată de trupa lui Costache Caragiale, care părăsise Iașul.

Opinia că piesa ar fi o localizare (v. Ch. Drouhet, *Vasile Alecsandri și scriitorii francezi*, București, Cultura națională, 1924, p. 217, nota 2: „Tot în jurul unui *quiproquo* — o confuzie de persoane — se mișcă intriga din *Creditorii*. Felul cum Alecu se dezbară cu ajutorul complimentelor de croitorul său care are îndrăzneala să-i ceară plata hainelor reproduce felul cum, în celebra piesă a lui Molière, *Don Juan*, seducătorul erou îndepărtează cu o elegantă impertinență pe creditorul său, Monsieur Dimanche — a. IV, sc. 3") este împărtășită și de G. Călinescu (v. *Istoria literaturii*, p. 274): „Fără îndoială, prelucrare este și *Creditorii*, scurtă farsă, în care un actor scapă de datorii închizînd pe creditori și atrăgînd în cursă pe Taki Jăvrescu, un adorator al actriței Aglaie. Crezînd că datoriile sunt ale adoratei sale, Jăvrescu plătește."

Și Ibrăileanu e de părere că unele piese ale lui Alecsandri sînt localizări, însă cu precizarea că acesta, chiar atunci „cînd localizează o comedie ori o farsă franceză, pune în ea atît de mult din realitățile noastre, o atitudine atît de națională și o limbă atît de românească și caracteristică personajelor, încît comediile lui *localizate* sînt documente indispensabile pentru cunoașterea concepției de viață (noi l-am utilizat pentru a defini «spiritul critic» al epocii) și pentru cunoașterea societății din vremea lui" (v. *Caracterul specific național în literatura română*, în vol. *Opere, I*, Editura Minerva, București, 1974, p. 323—324).

Comedia *Creditorii* a fost publicată pentru prima dată în broșura *Creditorii*. Comedie în 1 act, Iași, La Cantora *Foaiei sătești*, 1845; sau, poate, în broșura inclusă apoi în volumul *Teatru românesc. Repertoriul dramatic* a d-lui V. Alecsandri, 1852 (cu titlul: *1844. Creditorii*. Comedie în 1 act. Reprezentată pe Teatrul Național din Iași în beneficiurile artiștilor români), precum și în ediția de *Opere complete. Teatru*, 1875, vol. III, p. 1053—1082.

Broșura *1844. Creditorii* a intrat fără nici o modificare în volumul *Repertoriul dramatic* din 1852.

VARIANTE

Creditorii, 1845 (A), Creditorii 1844 [?] (B), Repertoriul dramatic, I (C), Teatru, III, 1875 (D)

67 *(titlul)* — *în B, C:* *1844. Creditorii* || **68**, 4 — *A:* JĂVRESCU *(50 ani)* / *B, C, D:* JĂVRESCU || 11 — *numai în B, C, D:* UN FECIOR

|| **69**, 1—4 — *numai în B, C, D* || 2 — *B, C:* în 1 / *D:* într-un || 3—4 — *B, C:* beneficiurile artiștilor români / *D:* beneficiul [...] 1844 || 5 — *A, B, C:* trece [*B, C:* petrece] în Iași, la 1844 / *D:* petrece în Iași || 6 — *A, B, C:* înfățișează / *D:* reprezintă || 9 — *A:* o figură / *B, C:* un chip / *D:* un bust || 10 — *A:* O masă-n fund. / *B, C:* O masă [...] fund. / *D:* și o masă [...] fund. || 12 — *A:* cu halat și cu chitie de catifea pe cap; ține un rol / *B, C, D:* ținând o broșură || 20 — *A:* versuri / *B, C, D:* versuri de rost || **70**, 2, 4 — *A:* puricii / *B, C, D:* țințarii || 6 — *A:* pământului. Dar pe toți; să nu rămîie nici fărămică. / *B, C, D:* pămîntului. || 11 — *A:* Declamează / *B, C, D:* Declamă [...] broșură || 12 — *A:* slava / *B, C, D:* viața || 20 — *A:* Ce zice oare mai departe? Ian să videm. *(Întinzînd brațele spre figura cea de ipsos, declamează, cetindu-și rolul.)* / *B, C, D: (Întinzînd* [...] *ipsos.)* || 24 — *A, B, C:* Ce / *D: (Vorbit.)* Ce || 29 — *A:* slavă / *B, C, D:* viață || 32 — *A, B, C:* figurei de ipsos / *D:* bustului || **71**, 25 — *A:* Nici / *B, C, D:* Ba nici || 39 — *A:* scumpul meu îngeraș / *B, C, D:* scumpa mea Afrodită || **72**, 6 — *A:* El trebuie să / *B, C, D:* Tocmai el a || 7 — *A:* Tocmai. / *B, C, D:* Tocmai, dar. || 14 — *A:* goli. Ha, ha, ha. Bravo, Aglăiță. / *B, C, D:* goli? || 15 — *A:* figura / *B, C:* chipul / *D:* bustul || 19 — *A:* procetit / *B, C, D:* repetat || 21 — *A:* repetuim / *B, C, D:* repetăm || 31 — *A:* ai duh / *B, C, D:* ești isteț || **73**, 2 — *A:* Bogdaprosti. / *B, C, D:* Ian[...]soro. || **74**, 15 — *A:* Spune-mi dar al său nume / *B, C, D:* Pe [...] spune! || 22 — *numai în B, C, D: (Cîntînd)* || 31 — *A, B, C:* jîlț / *D:* fotoliu || **75**, 3 — *A, B, C:* duhul / *D:* sufletul || 15 — *A, B, C:* jîlț / *D:* fotoliu || 16 — *A:* Cea de / *B, C, D:* de || 19 — *A:* Negreșit. / *B, C, D:* D-apoi ce altă?... || 20 — *A:* cu vro / *B, C, D:* vro || 27 — *A:* una / *B, C, D:* unul || **76**, 7 — *A:* *Je vous salue, monsieur* / *B, C, D: Bonjour* || 9 — *A: bien* / *B, C, D:* bine || 11 — *A:* Senatos, *merci, monsieur* / *B, C, D: Senatos* || 13 — *A: Ah! très bien, merci* / *B, C, D:* Care [...] *gaillard* || 14 — *A:* te rog, domnule / *B, C, D:* domnule || 15 — *A: Madame, mille remerciements* / *B, C, D: Madame* || 17 — *A: Oh, non* / *B, C, D: Cigarre* || 19 — *A: Ah, nous avons brossé* / *B, C, D:* Noi batut pe || 22 — *A:* ha, ha, ha... *je suis venu* / *B, C, D:* schermanat... ha, ha, ha. || 25 — **77**, 8 — *A: Oui, c'est du para que je veux.*

ALECU: Am auzit că și pe marochini...

CROIT.: *Aussi... Voici la note. (Arată socoteala.)*

AGLAE: *La note des maroquins?*

CROIT. *(rîzînd): Non, madame; celle des habits.*

ALECU: A! socoteala? Foarte bine. *(Încet Aglăiței.)* Ce să fac, Aglăiță?

AGLAE *(încet):* Nu te teme. *(Către croitor.)* Vrei bani, domnule?

CROIT.: *Oui, madame.*

AGLAE: Cît e numărul lor?

CROIT.: *De l'or ou de l'argent ça m'est égal.*

AGLAE: Ai dreptate. Poftim de treci în cabinetul ist din dreapta și așteaptă-mă cîtăva vreme pînă ce-oi merge acasă s-aduc banii și-i fi plătit.

CROIT.: *Comment, c'est vous?...*

AGLAE: Dar; eu sînt vara d-sale. *(Arată pe Alecu.)*

CROIT.: *Très bien; j'attendrai. (Intră în cabinetul din dreapta. Aglae închide ușa pe dinafară și ia cheia.)*

AGLAE: *Protos!* / *B, C, D: Comment* [...] franțuzule... || 9 — *A:* croitor / *B, C, D:* unul || 29 — *A:* cinste / *B, C, D: das Ehre* || 30 — 31 — *A: aber* încă nu am avut cinste să primesc nici un craițer. / *B, C, D: aber*... parale... *nics*... || 34 — *A:* Că doar numai așa de-am cîștigat ceva. Cît pentru parale, *nix pan puf.* / *B, C, D:* alt [...]nimic. || 36 — *A:* Foarte puțin pe lîngă toată marfa cîtă ai luat păn-acum din dugheană. / *B, C, D: Sehr wenig.* || **78**, 3 — *A:* filotimie / *B, C, D:* amibiție || 5 — *A:* de glanț / *B, C, D: glanz* || 5—6 — *A:* Te poftesc să-mi plătești pe șese părechi de ciobote. / *B, C, D:* Poftesc [...] ciubot. || 9 — *A:* Dacă atita mi-ar trebui; să fugi cu ciobotele mele. / *B, C, D:* Să fugi [...] *bewahr!* || 12 — *A:* Că de-acolo vin. N-am trebuință să mă mai duc. / *B, C, D:* La [...] berarie. || 14—15 — *A:* Eu nu-s papuc ca să fiu cîrpit / *B, C, D: Ich* [...] cherpit || 15 — *A:* Eu sînt / *B, C, D: Ich bin* || 34 — *A: Defteros!* L-am / *B, C, D:* L-am || **79**, 7 — *numai în B, C, D* || 10—23 — *A:* Vin ca să primesc plata pe opt ocă de tutun.

AGLAE: Treci mai apoi.

TUTUN.: Prea bine. *(Iesă.)*

ALECU *(sculîndu-se)* / *B, C, D:* Puftim [...] *ușă)* || **80**, 8—9 — *A:* visul / *B, C, D:* visul și ambiția || 17 — *A:* d-ta care / *B, C, D:* și care || 18 — *A:* e[...]*omos* mie / *B, C, D:* este [...] mie [*D:* mie însă] || 24 — *A:* Apoi / *B, C, D:* Așa? apoi || 32 — *A: stohazis* că i-a da parale / *B, C, D:* crezi [...] ceva || 33 — *A:* Știut e. [...] moșul / *B, C, D:* Cum nu? [...] moș || **81**, 1 — *A: Tritos!* L-am / *B, C, D:* L-am || 7 — *A:* Ie-ți tu capela și eu pălăria și hai să dansăm / *B, C, D:* Hai să tragem || 8 — *A: vis-à-vis* / *B, C, D:* în față || 12 — *A: hti venim,* platești / *B, C, D:* platește || 17 — *A:* Orhestrul / *B, C, D:* Orhestra || 18 — *A: Ouvrez, monsieur* / *B, C, D: Ouvrez* || 21—24 — *A:* ALECU *(rîzînd):* Poftim, poftim, intrați!

AGLAE *(rîzînd):* A! vroiți să ne-nchideți?

CROIT. *(bătînd mai tare): Sacré nom d'un petit bonhomme.* / *B, C, D:*

AGLAE [...] *Ouvrez!* || 28—36 — *A: unde sînt închiși creditorii.)*

ALECU și AGLAE: { *Gute Nacht, Herr Șnițel.*
Au revoir, mr. Abdel Kader.
Ke is hronus polus, kir Zaharikaki.

(Ieșă amîndoi jucînd galopul, în vreme ce creditorii bat necontenit la ușe. Muzica tace.)

CROIT. *(din odaie): Ouvrez donc.*

CIOBOT. *(asemine): Herr Graf,* deschide-mi.

COFET. *(asemine): Anikse,* să mă duc.

CROIT.: *Comment?*

CIOBOT.: *Was?*

COFET: *Oriste?*

CROIT.: *Tout à l'heure? Bien.*

CIOBOT.: *Ich soll noch warten. Gut.*

COFET.: Să mai aștept. *Pola kala.*

(Tăcere... întuneric pe scenă.) / B, C, D: zicînd [...] *scenă.)* || **82**, 5 — *A:* tot. Iată-mă-s în apartamentul Aglăiții! Aice ea mănîncă, aice bea, aice se culcă, aice... Of! / *B, C, D:* tot! || 14 — *A:* fosfor / *B, C, D:* chibrituri || 23 — *A:* mine? Ca cînd ai pune un cărbune stins pe lîngă unul aprins. / *B, C, D:* mine? || 37 — *A, B, C:* garofe, două butelci / *D:* sticle, două butilii || **83**, 11 — *A:* Sluga / *B, C, D:* Feciorul || 25 — *A: (dinîntru): Ouvrez, sacrebleu!* / *B, C, D: Ouvrez à la fin!* || 26—27 — *A:* CIOBOT. *(asemine):* Deschide, *sapperment!*

COFET. *(asemine): Anikse kakohrononaki.* / *B, C, D:*

CIOBOTARUL [...] pusti! || 31 — *A:* Deschizi, ori / *B, C, D: (furioși)* || 33 — *A: (în parte):* Știi / *B, C, D:* Știi || 35—36 — *numai în B, C, D: (Creditorii* [...] *Alecu.)* || **84**, 3—5 — *A: (Acești trii, stricînd ușele, intră furioși și se răped asupra lui Jăvrescu, socotind că-i Alecu.)*

CROIT. } *Ah ça, monsieur, vous vous moquez de moi?*
CIOBOT. } *Was ist das, mein Herr?*
COFET. } *Ti maskaraliki ine afto?* / *B, C, D:* CROITORUL [...] *kakohrononaki...* || 7—11 — *A:*

CROIT. } *Ce n'est-pas lui!*
CIOBOT. } *Ist nicht mehr hier!*
COFET. } *Efige o diavolos!*

JĂV. *(în parte):* Nu cumva-s nebuni?

CROIT. *(primblindu-se pe scenă furios): Mais c'est une* / *B, C, D:* CROITORUL [...] *une* || 14 — *numai în B, C, D:* JĂVRESCU [...] apucat? || 15 — *A:* Șt! nu / *B, C, D:* Nu || 22 — *A: Ma* cu / *B, C, D:* Cu || 23 — *A:* cu toții / *B, C, D:* cu mine || 30 — *A, B, C:* avem / *D:* am || 35 — *A, B, C:* suferi-o / *D:* suferi || 38—39 — *A:* CROIT. *Oui.* CIOBOT. *Ja.* /

B, C, D : CROITORUL, CIOBOTARUL: Merj... || **85**, 3 — *A : Ti se meli* / *B, C, D :* Ce-ți pasă || 6 — *A :* El îi / *B, C, D : Er ist* || 12 — *A : ke i* / *B, C, D :* și || 14 — *A :* înghețate, șocolate / *D :* înghețate || 15 — *A, B, C :* dulcețurile / *D :* cofeturile || 19 — *A :* de vezi / *B, C, D :* vezi || 26 — *A, B, C : (în parte) :* Cum / *D :* Cum || 35 — *A : Deux* / *B, C, D :* Doi || 36 — *A : trois* / *B, C, D :* 3 || **86**, 1 — *A :* Și un [...] *En tout* / *B, C, D :* Un [...] total || 15 — *A, B, C :* intrînd, în vreme / *D :* întră, în timp || 16—18 — *A :* N-auzi, cucoane? De vreme ce plătești tuturor, nu mi-i plăti și mie pe opt ocă de tutun? / *B, C, D : (în* [...] obraz... || 24 — *A : (toți) : Mr.* / *B, C, D : (închinîndu-se la Jăvrescu)* || 25—26 — *A : herisas.* Sărut mînele. / *B, C, D : heri. Sabansairosum.* || **87**, 27 — *A : (închinîndu-se)* / *B, C, D : (grăbindu-se să iasă)* || 29 — *A :* iute / *B, C, D :* iute prin fund || **89**, 14 — *A :* AGLAE / *B, C, D :* ALECU || 16 — *A, B, C : (afară) :* Tbrrr / *D :* Tbrrr! || 25 — *A :* Auzi tu / *B, C, D :* Auzi || **90**, 10 — *A :* Aglaie și-i zice zîmbind / *B, C, D :* Aglaia || 10—11 — *A : Mlle Aglae, voulez-vous me faire l'honneur de souper avec moi?* / *B, C, D :* Duducă [...] *brațul.)* || 12 — *A : Mr. Alexandre, je vous ferai cet honneur avec beaucoup de plaisir.* / *B, C, D :* Ce se [...] vîrtos. || 13 — *A, B, C :* Se / *D :* și se || 17 — *A, B, C :* butelcă / *D :* butilie || 20 — *A :* șampania; *la reconnaissance avant tout.*

(Beu amîndoi.' Alecu mai umple paharele.)

ALECU: Acum în sănătatea noastră.

AGLAE: Ba nu; întru înflorirea Teatrului Național.

ALECU: Bine zici. Să trăiască Teatrul Național.

(Amîndoi deșartă paharele. Alecu le umple de al triile oară.) / *B, C, D :* șampania. || 24 — *A :* semn de întrebare / *B, C, D :* semn || 26 — *A : (asemine)* / *B, C, D : (încet)* || 30 — *A :* mînă / *B, C, D :* mîni || 36 — *A :* (Perdeaua cade.) Sfîrșit. / *B, C :* (Perdeaua cade.) *D :* (Cortina cade.) ||

IAȘII ÎN CARNAVAL (p. 91)

„A doua piesă a mea — mărturisește V. Alecsandri în prefața ediției de la 1875 (v. vol. V al ediției noastre, p. 24) — *Iașii în carnaval*, a iritat și mai mult pe unele înalte *ipokimene*; căci ea lovește în acei ce au mare interes a nu să forma la noi o opinie publică, menită de a condemna faptelor lor."

„În timpul reprezentației — relatează poetul în scrisoarea adresată lui Ubicini, amintită mai înainte —, prefectul de poliție a vrut să se tragă cortina — din ordin venit de sus — dar publicul l-a împiedecat. Atunci

a venit să mă înştiinţeze că trebuie să-mi retrag piesa, căci, dacă nu, mă vor închide pentru cîtva timp într-o mănăstire; i-am răspuns că piesa aparţinea deja publicului şi că, dacă mă vor trimite la mănăstire, voi face o nouă piesă cu acest subiect. M-au lăsat în pace, şi, comedia mea continuîndu-şi cu succes reprezentaţiile, zvonurile despre comploturi închipuite au căzut baltă" (v. V. Alecsandri, *Scrisori. Însemnări*, p. 154).

Prima reprezentaţie a piesei a avut loc la Iaşi, sîmbătă 22 decembrie 1845, rolurile fiind încredinţate actorilor: „P. Neculau, mad. Macé, m-me Caterina, N. Teodoru, Poni, Luchian, Dumitriu, Teodorini, d-la Gabriela, Sterian, Bonciu, Mangirov, Cuza, Iacovachi, Marino, Stavăr, Apostu, Handoca" (v. T. T. Burada, *op. cit.*, I, p. 304).

La cîteva zile de la prima reprezentaţie avea loc cea de-a doua: „Joi, 27 dec. 1845 s-a jucat pentru beneficiul d-lui V. Luzzato iarăşi *Iaşii în carnaval sau Un complot în vis*, comedie în 4 acte de V. Alecsandri. La această reprezentaţie au dat concursul şi trupa franceză, jucînd piesa *Le vieux garçon et la petite fille*, comedie-vodevil în 1 act, de E. Scribe". La mai puţin de o lună, în seara zilei de 19 ianuarie 1846, piesa se juca pentru a treia oară *(ibidem*, p. 311, 318).

În nr. 102, din 30 decembrie 1845, *Albina românească* publica o dare de seamă semnată de E. Filipescu, în care se arăta satisfacţia publicului în urma reprezentării pieselor naţionale şi se critica obiceiul de a li se adăuga şi cîte o piesă străină, din ce în ce mai puţin gustate de spectatori:

„Iaşii în carnaval sau Un complot în vis, reprezentat cu necurmare în benefisurile dd. Luchian şi Luzato — se spunea în darea de seamă — au avut un succes meritat. Numărul privitorilor, traşi de reputaţia autorului, numai de micşuratatea teatrului nostru au putut a se mărgini. Reputaţia d-lui Alecsandri ca bărbat literat este făcută, şi încă, laudă Domnului, destul de bine făcută, dar nu mai puţin şi ca autor dramatic. Dl. Alecsandri, autorul acestei piese, s-au făcut cunoscut publicului prin mai multe compuneri în arta dramatică în carele cunoştinţa traiului nostru social este tema ce o mînează cu un gust şi un talent ales. D-lui ne dă din cînd în cînd cîte o probă, din care se poate cunoaşte ce va putea produce geniul său într-un timp mai înaintat, cînd actorii români, ca şi direcţia, vor fi înzestraţi cei întăi cu talente perfecţionate, şi aceasta din urmă cu mai multe cunoştinţi de adevăratul interes al publicului.

Meritul piesei acesteia este, fără tăgăduire, însemnat, cuprinzîndu-se dintr-un şir de stene, de expresii spirituoase şi de satirice ţintiri, între cari giocul păpuşilor se deosebeşte, arătîndu-se oarecare triste adevăruri ce se văd în toate zilele pe stena teatrului nostru; dar nu mai puţin însemnat

este și meritul autorului în aceea ce privește măsura de a cumpăta piesa și a o privi după puterea tinerilor noștri actori.

Nemerita înșirare a ștenelor, gustul cu care s-a ales locul pentru petrecerea lor, reprezentat prin frumoase decorații a turnului de Trii-Erarhi și a salei de bal masché, au adus publicului cea mai vie mulțămire. Privitorii, cei de toate zilele, a teatrului național, transportați prin reprezentațiile de mai înainte, în deosebite țări, au insuflat cu mulțămire, ca un călător obosit, prin: Lauda Domnului! iată-ne acasă!...

D-na Masé, d. Teodorini, d. Luchian și d. Teodoru, prin naturaleța giocului lor, au atras mulțămirea publică. Cu un cuvînt, *Iașii în carnaval*, ca și alte piese a d. Alecsandri, au dat viață și un minut de răsuflare sărmanului nostru teatru național...

Nu în mari intervaluri s-au văzut pe ștena română reprezentații pe care arta dramatică, chiar în copilăria sa, le-ar fi osîndit, și după aceea alte reprezentații, care fac admirarea veacului de acum. Așa, de esemplu, s-au reprezentat o piesă prin care s-au satirizat persoane cunoscute!... și după aceea *Turnul de Nel*, carele s-au surupat în opinia publică. Nenemerita alegere a pieselor au adus totdeauna cea mai mare vatamare în interesul teatrului. Dezvinovățirea unor asemenea cutezări, pot să zic, vroind să o puie cineva în formarea talentelor tinerilor noștri actori, nu poate să aibă loc pentru că nu este un regisor înzestrat cu trebuincioasele cunoștinți dramatice și care să știe îndrepta născîndul talent al actorului.

Publicul nostru, răpit de impresia momentană, aplaodează cu intuziasm cutare sau cutare ștenă, cutare sau cutare espresie, și actorul, foarte indulgent pentru sine, crede că aplaozele sunt în totul trase de giocul său, de unde urmează, firește, ca el să-și închipuiască: « Eu sunt aplaudat, deci gioc bine, deci sunt artist, deci pretențiile mele... » ș.a. închieri cari, pe sigur, nici într-o privire nu sunt în favorul teatrului.

Trebuința unui regisor vrednic este în tot minutul simțită, pănă și în cele mai ușoare piese, de aceea lucru de dorit este ca direcția *Teatrului Național*, chiar în privirea materială, să ieie o măsură atît de neaparată

Tinerii noștri actori au dispoziții foarte bune, cu mult sau mai puțin însă unii pentru comedii, alții pentru drame și, nelăsîndu-se fiștecare în dispozițiile sale naturale, nu numai nu se perfecționează nici unul, dar se pricinuiește adesea căderea reprezentațiilor, precum aceasta s-au și văzut.

Reprezentația aceasta au adus cea mai mare mulțămire publicului îndeobște; dar, ca spre a ne arata oarecum că în lumea aceasta nu este nici o mulțămire care să nu fie dreasă cu oarecare neplăceri, de aceea publicul, deși tras la teatru prin interesul reprezentației române, au trebuit, spre a ajunge la ea, să treacă, ca prin purgatoriu, prin piesa *Le mariage*

enfantin, din care nimic nu s-au înțeles alta decît că publicul, acum, ca și alte ori, este mult îngăduitor, și că d-ra Luzzato are mari dispoziții pentru arta dramatică" (cf. și T. T. Burada, *op. cit.*, I, p. 304—306).

Piesa va fi reluată destul de des, judecind după faptul că, de pildă, *Gazeta de Moldavia*, nr. 13 din 1850, anunța reprezentarea ei la 27 martie 1850, iar în volumele *Potpuri literar*, 1854, și *Vioara teatrului românesc*, 1857 — strîns legate de activitatea teatrală ieșeană — erau incluse scene și cuplete din această piesă.

Comedia *Iașii în carnaval*, pe care, inițial, Alecsandri o numește: *Iașii noaptea* (v. scris. către I. Ghica [1845, Iași], în vol. V. Alecsandri, *Corespondență*, București, E.S.P.L.A., 1960, p. 53: „Chiar astăzi am vorbit cu tatăl meu despre aceasta [plecarea la București — *n.n.*] și el a consimțit la plecarea mea, după reprezentarea unei piese în patru acte care mi se va juca în curînd la teatrul moldovenesc și care va purta ca titlu: *Iașii noaptea*"), apoi *Complotul*, apoi *Iașii în carnaval sau Un complot în vis* și, în fine, *Iașii în carnaval*, va fi suferit și alte modificări, nu numai în ce privește titlul. Toate edițiile antume ale piesei (1845, 1852, 1875) au apărut cu titlul: *Iașii în carnaval. Tablou în 3 acturi*, dar atît Alecsandri în scrisoarea citată, cît și dările de seamă ale primelor reprezentații vorbesc de *patru acte*, ceea ce înseamnă că autorul a modificat măcar împărțirea piesei în acte, dacă nu va fi intervenit și în alte privințe. Nici distribuția inițială nu a rămas aceeași, cea mai importantă schimbare fiind aceea a interpretului personajului Tarsița. Dările de seamă ale primelor reprezentații o indică drept interpretă pe d-na Macé, dar edițiile îl arată pe actorul Enache în acest rol.

Piesa reprezintă un moment însemnat în creația dramatică a lui Alecsandri și în dramaturgia noastră națională, în care critica a relevat atît satira politică și socială, cît și realizarea artistică.

Astfel, Gh. Vîrnav-Liteanu *(v. Convorbiri literare*, XI, 1877—1878, p. 329 și urm.) scotea în evidență protestul împotriva ocîrmuirii: „În anul 1845 — spune el — se juca la teatrul nostru o piesă națională, care se cheamă *Iașii în carnaval* și care este în mare parte satira guvernului din acel timp. Puterea atuncea nu învoia decît critica care-i plăcea. Autorul avusese nenorocirea de a critica fără a cere voie și de a avea spirit fără înaltă autorizare. [...] în acea seară, publicul, pentru prima oară, opune o rezistență, dovedește o voință, se afirmă, într-un cuvînt, prinde a exista." Același lucru îl exprimă mai pregnant Șerban Cioculescu: „La înfățișarea celei de a doua piese, *Iașii în carnaval*, anumite versuri cu tîlc, afabulînd ce se petrece «într-a păpușilor țară», ar fi provocat încercarea agăi de a

suspenda reprezentația, încercare zădărnicită însă de «cohorta bonjuriștilor», susținuți de întreaga sală.

Faptele, așa cum le povestește Alecsandri, confirmă în orice caz caracterul militant al teatrului său și bătăliile, nu de ordin literar, ci social, pe care le-au stîrnit în sală" *(Începuturile literaturii artistice*, în vol. : Șerban Cioculescu, Vladimir Streinu, Tudor Vianu, *Istoria literaturii române moderne*, I, București, Casa școalelor, 1944, p. 85).

G. Călinescu, așa cum făcuse mai înainte Lovinescu și cum va face mai tîrziu Al. Piru, află în piesă elemente preluate și desăvîrșite apoi de Caragiale. *„Iașii în carnaval* are mult din comicul de încurcătură din *D-ale carnavalului* lui Caragiale. Taki Lunătescu și consoarta lui Tarsița merg fiecare după aventuri la bal mascat și se întîlnesc față-n față, împreună cu alții asemenea, la scoaterea măștilor. Dăm și de un embrion de Pristanda, comisarul Săbiuță, care, cu nădejdea de a se face agă, e în căutarea unui «complot»" *(Istoria literaturii române*, p. 275).

Tratatul de *Istorie a teatrului în România* (București, Ed. Academiei, I, 1965, p. 290) afirmă răspicat: *„Iașii în carnaval sau Un complot în vis* (1845) dovedește în mod clar că-de la Alecsandri pleacă nenumărate drumuri spre marile opere realiste ale generațiilor următoare: comedia pregătește calea lui I. L. Caragiale și pentru *D-ale carnavalului*, și pentru *Conu Leonida față cu reacțiunea*."

Comedia s-a publicat întîi în broșură: *Iașii în carnaval*. Tablou în 3 acțuri, de V. Alecsandri, Iași, 1845, apoi în volumele: *Teatru românesc. Repertoriul dramatic* a d-lui V. Alecsandri, 1852 (cu titlul: *1845. Iașii în carnaval*. Tablou în 3 acțuri. Reprezentată pe Teatrul Național din Iași in beneficiurile artiștilor români — fiecare piesă avînd paginație separată); *Potpuri literar* de V. Alecsandri și M. Millo, Iași, Edit. T. Codrescu, 1854 (scena VIII); *Vioara teatrului românesc.* Culejere de cîntice și de cupleturi din repertoriul dramatic a d-lui V. Alecsandri. Publicate de dl. Luchian, directorul Teatrului Național din Iași, Iași, 1857, p. 1—4 (cuplete) și *Opere complete. Teatru*, 1875, vol. III, p. 1083—1140.

VARIANTE

Iașii în carnaval 1845 (A), Repertoriul dramatic, I (B), Potpuri literar (C), Vioara teatrului românesc (D); Teatru, III, 1875 (E)

92, 18 — *A, B:* păpuși, steaua / *E:* stea, păpuși || 93, 1 — *A, B:* 1845. Iașii / *E:* Iașii || 2 — *A, B:* acturi / *E:* acte || 3—4 — *A, B:* benefițiu-

rile artiștilor români / *E:* beneficiul [...] 1845 || 6 — *numai în E:* Acest [...] Lunătescu. || 7 — *A, B:* înfățișează [...] Uşe / *E:* reprezintă [...] cu uși || 8 — *A, B:* În / *E:* și în || *După r.* 10, *numai în A, B:* Scena se petrece la post. Tachi Lunătescu || **96**, 13 — *A, B:* vro / *E:* de vro || **97**, 21 — *A, B:* el are ideile lui și eu ale mele; în urmare sîntem cfit. El, care / *E:* el, care || **98**, 6 — *A, B:* ceasornic / *E:* ornic || 31 — *A, B:* a-ți spune / *E:* să-ți spun || **101**, 11 — *A, B:* șatrarul SĂBIUȚĂ / *E:* SĂBIUȚĂ || **102**, 7 — *A, B:* lung la Lunătescu / *E:* la Lunătescu lung || **103**, 10 — *A, B:* și cu / *E:* și || **106**, 2 — *A, B:* PRIETINI A LUI / *E:* PRIETINI || 14 — *A, B:* vreme / *E:* timp || 20—21 — *A, B:* Le amestecă / *E:* Amestecă cărțile || 33 — *A, B:* și cu / *E:* și || **107**, 30 — *A, B:* porumbași / *E:* hulubași || 31 — *A, B:* AL 2-le PRIETIN / *E:* PRIETENUL II || 32 — *A, B:* AL 3-le / *E:* PRIETENUL II || 33 — *A, B:* CEL ÎNTÂI / *E:* PRIETENUL I || **108**, 2 — *A, B:* înfățișează / *E:* reprezintă || 6 — *A, B:* perdelei / *E:* cortinei || 7 — *A, B:* ceasuri / *E:* ore || **109**, 2 — *A, B:* Șatrar. SĂBIUȚĂ / *E:* SĂBIUȚĂ || **111**, 31 — *A, B:* vreme / *E:* timp || 34 — *A, B:* cată / *E:* privește || **112**, 11 — *A, B:* cîntă / *E:* cîntînd || 19—20 — *A, B:* *și Alecu totodată sfîrșește strofa)* / *E:* ALECU *(odată cu lăutarii)* || 21 — *A, B:* meu / *E:* tău || **114**, 1 — *A, B:* iarăși / *E:* iar || 3 — *A, B:* vreme / *E:* timp || 33 — *A, B:* glasul gros / *E:* voce groasă || **115**, 7 — *A, B:* glas mare / *E:* voce tare || **118**, 1 — *A, B:* că / *E:* că și || 15 — *A, B:* vremea / *E:* timpul || 16 — *A, B:* Încărcată / *E:* Încărcat tot || 30 — *A, B:* doi pași / *E:* două pasuri || 36 — *A, B:* coșciug / *E:* coș || 36—37 — *A, B:* ai lui, asemine costiumați / *E:* costumați ai lui Alecu || **119**, 1 — *A, B:* scripcă / *E:* vioară || 18 — *A, B:* irozi / *E:* ceialalți irozi || 28 — *A, B:* obraji, afară de *Leonil* care / *E:* obraz. Leonil || **120**, 11 — *A, B:* glasul / *E:* vocea || **121**, 8—9 — *A, B:* vreme cît ies, Leonil comenduiește marșul în gura mare / *E:* timpul [...] marșul || 10 — *A, B:* și orhestrul / *E:* orhestra || 16 — *A, B:* și perdeaua cade.) Sfîrșitul actului al doile. / *E:* (Cortina cade.) || 18 — *A, B:* înfățișează [...] vreme / *E:* reprezintă [...] timp || 19 — *A, B:* tot soiul de costiumuri / *E:* diverse costume || 22 — *A, B:* SAFTA / *E:* și SAFTA || **122**, 9 — *A, B:* orhestru / *E:* orhestră || 20 — *A, B:* Orhestrul / *E:* Orhestra || 21 — *A, B:* vălțuiește / *E:* joacă valțul || 25 — *A, B:* sfîrșitul / *E:* finele || **125**, 21 — *A, B:* vreme / *E:* timp || **128**, 3 — *A, B:* vorbesc / *E:* grăiesc || 14 — *A, B:* vreme ce le / *E:* timp ce || 30 — *A, B:* și pe / *E:* și la || 37—38 — *A, B:* vremea aceasta / *E:* timpul acesta || **129**, 2 — *A, B:* mă întorc / *E:* m-am întors || 14 — *A, B, C:* păpușă / *E:* păpușică || 17 — *A, B, C:* mijlocii și mai mici / *E:* mici || 27 — *A, B, C:* Scripcarii cîntă slab cînticul păpușelor / *D:* Scena păpușilor / *E:* Lăutarii [...] acompaniază || 36 — *A, B,*

C : Cîntă / *E : (Cătră lăutari.)* Cîntă || *r.* 37—39 *lipsesc* în *D* || **130**, 1 — *numai în A, B, C, E* || 5 — *A, B, C, E :* Nu-s nici copoi / *D :* Nici copoi nu-s || 6—7, 12—13, 20—22, 27—28, 33 — *numai în A, B, C, E* || **131**, 1 — *numai în A, B, C, E* || 16 — *A, B :* trag / *E :* retrag || 19 — *A, B :* în fugă / *E :* fuga || 28 — *A, B :* vremea aceasta / *E :* timpul acesta || **132**, 10 — *A, B :* îi despart / *E :* despart pe Vadră și Lunătescu || **11** — *A, B :* vremea asta [...] comisarii și slujitorii / *E :* timpul acesta [...] comisari și slujitori || 18 — *A, B :* și păpușerii și / *E :* și || 19 — *A, B :* pe Vadră și pe Lunătescu cot la cot / *E :* cot [...] Lunătescu || 36 — *A, B :* toată vremea asta [...] și între / *E :* tot timpul acesta [...] și || 37 — *A, B :* lui / *E :* cătră || **133**, 30 — *A, B :* și IROZII / *E :* IROZII || 32 — *A, B :* și VADRĂ / *E :* VADRĂ || **134**, 2 — *A, B :* Toate maștele își disnoadă obrăzarele una la alta. / *E :* Toți [...] alții. || 4 — *A, B :* Asemine Tarsița [...] Asemine Alecu / *E :* Tarsița asemene [...] Alecu asemene || 27—28 — *A, B :* vremea asta [...] și îi arată / *E :* timpul acesta [...] arătîndu-i || **135**, 9 — *A, B :* Orhestrul / *E :* Orhestra || 35 — *A, B :* (Perdeua cade.) Sfîrșit / *E :* (Cortina cade.) ||

KIR ZULIARIDI (p. 137)

Kir Zuliaridi este una dintre cele patru adaptări ale lui Alecsandri, la care el a indicat originalele franceze. „Trei din ele — precizează Ch. Drouhet — fac parte din repertoriul din 1848—1849 al micilor teatre din Paris, pe care le frecventa Alecsandri în timpul exilului său voluntar, după înăbușirea revoluției din Moldova, și anume: *Doi morți vii* (1851) după *L'homme blasé* al lui Duvert și Lauzanne, care de la 1843 continua să culeagă aplauze pe scena Vodevilului; *Kir Zuliaridis* (1852) după *Un tigre de Bengale* de Edouard Brisebarre și Marc Michel, marele succes în 1849 la Palais Royal al actorului Hyacinthe [1], în rolul lui Pont aux Choux, transformat, în localizarea românească, într-un grec înamorat și gelos; *Sfredelul dracului*, compus în 1880 [...]. Cea de-a patra din piesele localizate e *Ginerile lui Hagi Petcu*, după celebra comedie de moravuri *Le gendre de Mr. Poirier* a lui Emile Augier" *(op. cit.*, p. 192—193).

Ch. Drouhet consideră că „meritele lui Alecsandri în aceste prelucrări se reduc la puțin lucru. Negreșit, a înlocui pe un mic burghez gelos din

[1] A. Royer, *H-re du Théâtre contemporain*, Paris, Ollendorff, 1878, I, 432 și 473. — *L'homme blasé* se află publicată, între altele, și de *Magasin théâtral*, t. XXV; *Un tigre de Bengale*, Paris, Beck, 1849, în 4 [*nota lui Ch. Drouhet*].

Paris cu un grec zuliar din Galați și a-l înarma pe Kir Zuliaridis în căutarea presupusului său rival cu un iatagan în locul unei săbii de gard național [...] toate aceste procedee de localizare, unele ingenioase, altele la îndemîna oricui, nu cer multă pricepere dramatică și nu indică un talent deosebit. [...]

Uneori traducerea e ciudată, așa cînd Mândica numește iataganul lui Kir Zuliaridis «un spală-varză», luîndu-se după Clapotte din *Un tigre de Bengale*, care poreclise sabia de gard național a stăpînului său, «un coupe-choux».[...]

Cusururile acestea sînt mărunte pe lîngă alterarea caracterului personagiilor, din cauza insuficientei pătrunderi a psihologiei, sau pe lîngă modificarea situațiilor, din lipsa de înțelegere a motivării acțiunilor din piesa originală" (*ibidem*, p. 193—194).

„Intriga are unele asemănări cu *O noapte furtunoasă* de Caragiale" — observă Al. Piru (prefață vol. V. Alecsandri, *Chirița în Iași sau Două fete și-o neneacă. Teatru*, vol. I, București, Editura pentru literatură, 1961, d. XII).

Spre sfîrșitul anului 1851 localizarea era scrisă, întrucît în decembrie publicul era înștiințat de reprezentarea ei:

„...directorul Teatrului Național, Matei Millo, publica prin foaia *Zimbru*, no. 45, din 3 decembrie 1851, o încunoștințare către publicul ieșan, prin care arăta că prin concursul autorului și poetului Vasile Alecsandri s-a îmbogățit repertoriul acelei stagiuni cu un mare număr de piese nouă, atît originale, cît și localizări, precum și traduceri din franțuzește" — notează T. T. Burada (*op. cit.*, II, p. 65), reproducînd și textul anunțului:

„TEATRUL NAȚIONAL

Direcția Teatrului Național se grăbește a face cunoscut onorabilului public că prin ajutorul d-lui V. Alecsandri și a altor persoane care binevoiesc a conlucra la înflorirea literaturei dramatice în Moldova, repertorul românesc s-au îmbogățit de un număr însemnător de piese nouă [...].

Dl. V. Alecsandri (deși împrejurările nu-l iartă de a fi asociat în iarna aceasta cu direcția Teatrului Național precum s-a înștiințat în afișul no. 1 din 28 oct. 1851) au hărăzit în folosul Teatrului Național mai multe piese nouă prelucrate în Paris de d-nii Teulescu și Bolintineanu [...].

Afară de aceste 5 piese prelucrate din repertoriul francez, sub privigherea sa, dl. Alecsandri a prelucrat o nouă comedie într-un act, intitulată *Kir Zuliaridi. Arnăut-cărunt*, și au compus deosebit cîntecele comice, precum: *Piciu Dricarul*, pentru benefițiul d-lui Luchian; II. *Madama Ferchezeanca actriță*, pentru benefițiul d-nei Sterianca; III. *Harță Răzeșul*, pentru benefițiul d-lui Millo..." (*ibidem*, p. 65).

Piesa a făcut multă vreme parte din repertoriul trupei lui Millo, care a interpretat încă de la început rolul gelosului Zuliaridi. Distribuția indicată atît în vol. *Teatru românesc. Repertoriul dramatic*, 1852, cît și în ediția de *Opere complete*, 1875, este: Zuliaridi — Millo, Afrodita — Merișasca, Papă-Lapte — Luchian, Măndica — d-la Gabriela. Unii cronicari dramatici au criticat alegerea actriței Merișescu pentru rolul Afroditei (Merișasca avea o înfățișare robustă și era mai indicată să joace, de pildă, rolul cucoanei Chirița, pe care l-a și interpretat cu succes mai tîrziu). Interpretarea lui Zuliaridi de către Millo a fost dintre cele mai izbutite, apreciată și de Iorga: „Prelucrată după *Le tigre de Bengale*, a obscurilor autori de farse distractive Ed. Broisebarre și Marc-Michel, *Chir Zuliaridi*, povestea unui gelos nenorocit, care trece de la cele mai mari furii la desăvîrșita iertare, după o înșelare nu mai puțin desăvîrșită, are meritul mare de a înlocui tipul nedefinit al gelosului printr-un grec din Brăila, căpitan de vapor, care, în graiul cel mai bine imitat, de unul care trăise între greci și învățase de la dînșii destulă grecească pentru a smălța cu expresii naturale și vioaie o românească stricată, reproduce și psihologia de exagerație sentimentală, de aprindere subită, de frică și de căință a neamului" *(v. Istoria literaturii românești în veacul al XIX-lea — de la 1821 înainte*, vol. III, Vălenii-de-Munte, Ed. tipografiei „Neamul românesc", 1909, p. 139—140).

Piesa a fost inclusă de Alecsandri în volumele: *Teatru românesc. Repertoriul dramatic*, 1852 (cu titlul: *1852. Kir Zuliaridi.* Comedie în 1 act. Reprezentată în Iași în beneficiurile artiștilor români — fiecare scriere avînd paginație separată) și *Opere complete. Teatru*, 1875, vol. III, p. 1141—1193.

VARIANTE

Repertoriul dramatic, I (A), Teatru, III, 1875 (B)

139 — *înainte de titlu, numai în A :* 1852 || 3—4 — *A :* în Iași, în beneficiurile artiștilor români / *B :* pe teatrul [...] 1852 || 5 — *numai în B*: Scena [...] Galați. || 6 — *A :* înfățișează [...] O / *B :* reprezintă [...] cu o || 7 — *A :* I-iul plan / *B :* planul I || *Între r.* 12—13, *în A :* Scena se petrece la Galați. || 14 — *A :* MĂNDICA *și, mai pe urmă,* AFRODITA, *ieșind din ietacul ei* / *B :* MĂNDICA, AFRODITA || 19 — *A :* cu / *B :* ieșind [...] cu || **140**, 33 — *A :* urechea / *B :* urechile || **141**, 26 — *A :* spăriindu-se / *B :* spărietă || **145**, 20—21 — *A :* merge de se pune pe scaunul de lîngă fereastă / *B :* mergînd [...]ea || **146**, 6 — *A : Steka* / *B : Staso* || **149**, 4 — *A :* păn-a nu / *B :* păn'ce n-oi || 21 — *A :* în parte, intrînd / *B :*

întrînd, în parte || **152**, 26 — *A :* complimente / *B :* complimenturi || 39 — *A :* cele cu / *B :* cu || **159**, 27 — *A :* spițerului / *B :* lui Papă-Lapte || **160**, 35 — *A :* mîna-n chică / *B :* mina în păr || **161**, 6 — *A :* să-l tragă / *B :* a-l trage || **164**, 34 — *A :* și cu / *B :* cu || **165**, 16 — *A :* lucru / *B : pragma* || **166**, 19 — *A :* în vremea aceasta au ieșit [...] s-au ascuns / *B :* ieșind [...] se ascunde || 20 — *A :* Îi făr' de pălărie și își ține / *B :* fără [...] ținînd || **167**, 6 — *A :* ieșind / *B :* ieșind mai înainte || 6, 11 — *A :* jilț / *B :* fotoliu || **168**, 21 — *A :* matusica-ta / *B :* matusica || **169**, 11 — *A :* glasul stins / *B :* vocea stinsă || 18 — *A :* din afară / *B :* de-afară || 28 — *A :* glas stins / *B :* voce stinsă || **171**, 7 — *A :* de vin / *B :* cu vin || **172**, 25 — *A :* tegrab. / *B :* tegrabă. *(Vorbit.)* || 30 — *A :* nici cu / *B :* nici eu cu || 31 — *A :* să / *B :* ca să || **173**, 2 — *A :* Cum / *B :* MĂNDICA: Cum || **177**, 27 — *A :* toți împreună / *B :* toți || 28 — *A :* (Perdeaua / *B :* (Cortina ||

CONCINA (p. 179)

În pragul anului 1865, cînd scrie „micul proverb" intitulat la început *Barcarola*, Alecsandri dăruise teatrului românesc 25 de ani din activitatea sa scriitoricească. „Mă întrebi cum petrec și lucrez la țară? — răspundea el întrebării puse de Alexandru Hurmuzaki. Petrec cu mulțămire în compania bibliotecei mele și mă ocup de compuneri dramatice. [...]

De la 1840 mă ocup necontenit cu teatrul românesc și caut a înavuți repertoriul nostru dramatic cu piese originale, pentru a combate mania traducerilor păcătoase de drame pocite, ce există la București și care s-au lățit în toată țara; însă au trebuit să pășesc treptat în lucrarea mea, adică potrivit și cu necultura limbei, și cu gustul neformat al publicului, și mai vîrtos cu neexperiența amatorilor ce se dedau la arta dramatică.

Limba noastră, deși frumoasă în gura poporului și poetică în cîntecele sale, nu a fost încă mlădiată pentru conversare de saloane, prin urmare ea nu ajută cu îndestulare rostirea simțirilor de un grad mai înalt, de o nuanță mai delicată" (scrisoare datată: „Mircești, 30 ianuarie 1865", în V. Alecsandri, *Cele mai frumoase scrisori*, București, Editura Minerva, 1972, p. 148—150).

O asemenea comedie de salon este *Barcarola*, pe care Alecsandri se grăbește s-o trimită prietenului său la Cernăuți: „Iubite Alecu — adaugă el în post-scriptumul aceleiași scrisori — încă nu ai scăpat de mine; deschid pachetul pentru ca să mai adaog cîteva rînduri împreună cu manuscrisul micului proverb intitulat *Barcarola*. Această mică comedioară compusă pe forma proverburilor a lui Alfred de Musset are numai două per-

sonagiuri și este o simplă convorbire, fără intrigă complicată. Interesul ei poate să consiste în frumusețea stilului (dacă în adevăr stilul acestei încercări ușoare posedă calitatea cerută) și în giocul perfect al artiștilor (dacă acei din Cernăuți sînt în stare de a o interpreta cum se cuvine).

Am voit să abordez rolul comediei de salon și să fac o cercare despre mlădierea limbei; de aceea am ales un sujet cu două personagiuri numai; căci nu pot dispune de mai mulți actori buni în București. În Iași nici nu cutez a o trimite, fiind încredințat că piesa ar face un fiasco cumplit.

Dacă socoți tu că d-na Fany ar putea să joace cu inteligență rolul prințesei, precum și d-l Vlădicescu pe acela al doctorului Leonard, însărcinează-i să o reprezinte... însă numai după ce își vor ști rolurile ca apa; și îndată ce vor giuca proverbul, scrie-mi impresia ta și a publicului. Cît pentru aria *Barcarolei*, dacă posedați în Cernăuți vreun compozitor de gust, puneți-l să o compuie și siliți pe artist a o studia bine păn-a nu o cînta pe scenă" (*ibidem*, p. 152—153).

Piesa va fi reprezentată, într-adevăr, la Cernăuți, în primele luni ale anului 1865, și tot aici se va publica pentru prima oară, în *Foaia Soțietății*... din ianuarie 1866.

Cele două roluri principale (personajul Lina este cu totul secundar) au fost jucate, așa cum și-a dorit Alecsandri, de Fani Tardini și Vlădicescu. Iată ce scria despre piesă și reprezentarea ei A. Hurmuzaki:

„O noutate însă și, după cît știm, jucată aici mai întîi, au fost *Partida de concină*, proverb, adecă o comedie elegantă, de salon cum se zice, de tot mică, fără acțiune dramatică, fără intrigă, un gen nou de comedie, ivit în timpul din urmă la francezi, a căror limbă fină, cultă și avută e atît de aptă și făcută ca anume pentru conversarea spirituoasă și elegantă. În o asemenea simplă convorbire dar, cu un cuvînt, se cuprinde și trebuie de cautat meritul și valoarea acestor proverbe (se pricepe lesne că cuvîntul « proverb » e luat aici în alt înțeles) — care sunt, cum am zis, un feli nou a literaturei dramatice și se țin de comedia înaltă sau nobilă; scopul lor nu e de a cauta efecturi mari prin acțiuni încurcate și poznașe, prin intrigi complicate, situațiuni foarte comice, nici acel de a biciui cu asprime viițiurile sau slăbiciunile omenești, ci mai mult acela de a produce un efect mai lin și plăcut, dar și mai greu de dobîndit, acela adecă, pe care îl poate produce jocul, cum am zice, lucirea, scînteierea spiritului cult și fin asupra altor spirite culte, și mulțămirea pe care gluma delicată, umorul fin și limba elegantă îl pot aduce acestora.

Iată dar ce au voit și dl. Alecsandri, otărîndu-se de a face și în acest ram al literaturei dramatice începutul și a o dărui pe ea și teatrul național cu astă piesă. Și un dar frumos, un odor adevărat e astă scriere.

Niciodată nu am avut mai mare și îndoită plăcere la teatru, ca la reprezentarea acestui mic proverb; o dată pentru mulțămirea cu care însișì o ascultam, și apoi pentru plăcerea pe care o simțea și o dovedea tot publicul auzind-o. În piesă ne se înfățoșază și se descrie cu puține trăsături, cît mai viu și bine, contrastul între trecutul nostru, reprezentat și lăudat cu dor și jele de doftorul Leonard, acest loial și sincer *laudator temporis acti*, și între prezentul, apărat cu elocvență de princesa Ema, damă de lumea mare, cu spiritul cult și înțelegere fină pentru legea supremă care «mînă lumea înainte»; astă antiteză, în care convorbitorii își combat, deși cu arme elegante, atît de bine opiniunile, avînd totuși dreptate amîndoi, fiecare din punctul său de vedere, este cît se poate de interesantă și de cel mai plăcut efect. Și apoi cu cît spirit este ea espusă! Cîte idei frumoase cuprinde ea, aplicări atît de nimerite la starea lucrurilor actuale, la încercările, tendințele, ba și la unele rătăciri de față! Iată ce constituie cuprinsul și calitățile piesei și ce esplică în mare parte farmecul ei asupra auditoriului; în mare parte zic, fiindcă acest farmec mai are și un alt izvor. Fără să mai vorbesc adecă de simțul patriotic, care pătrunde toată piesa și se esprimă prin dorul cel mai duios, prin urările și speranțele cele mai frumoase pentru viitoriul națiunal — calitate desigur de cel mai mare preț — voi aminti o altă însușire a piesei, care adauge încă pe atîta meritul ei și care este limba în care e scrisă: curată, elegantă și totodată simplă, populară se poate zice, de vreme ce e limpede și chiară ca apa rîului de munte, armonioasă și delicată precum știe a o scrie numai acela care știe a face versuri, poezii admirabile ca d-lui, acela din a cărui peană curg «lăcrimioare și mărgăritare» și la cine simțul frumosului, gustul estetic e atît de fin și predomnitoriu, încît, cercetînd cu toată scrupulozitatea orice scriere a d-sale, mică sau mare, nu vei afla o cugetare, o frază care să fie cît de puțin vătămătoare pentru aceasta.

Prin piesa asta dar, în care, ca din prismele unei petre scumpe, din fiecare pasagiu, din fiecare frază lucește cîte o scînteie, o rază de spirit, o floare de poezie, ce revearsă asupra-i ca un profum plăcut și delicios, dl. Alecsandri au pus un model îndoit: pentru cei ce se ocupă de compuneri dramatice, precum și pentru toți cei ce se ocupă de a scrie românește. Atîta despre piesă; cît despre reprezentarea ei, apoi ne bucurasem a putea vorbi foarte scurt. Urmîndu-i cu luare-aminte, putem zice cu toată încredințarea că jocul d-nei Fani au fost cum numai l-am fi putut dori și cum puteam aștepta de la d-nei. D-nei au știut a da rolului său toată coloarea senină și binevoitoare, toată afabilitatea nobilă care convine caracterului princesei Ema.

Cu deosebită mulțămire am văzut că dl. Vlădicescu au întărit și astădată încredințarea ce avem despre înțeleginta neobicinuită și talentul

frumos al d-sale; că, deși rolurile de bătrîni nu sînt ale d-sale, totuși, primind pe acel al doftorului Leonard, l-au jucat spre a ne mulțămi deplin. După toate ce am spus, mai că ne pare de prisos a zice că succesul piesei au fost strălucit" (*Teatrul național din Cernăuți*, în *Foaia Societății*, I, nr. 1, 2, 3, 1 mart. 1865, p. 104—106).

În această vreme, situația teatrului din București era foarte critică, iar Millo întîmpinase mari dificultăți la deschiderea stagiunii 1864—1865.

Alecsandri îi trimite *Concina*, împreună cu *Ginerele lui Hagi Petcu*, spre sfîrșitul stagiunii, moment pe care Millo îl considera nepotrivit pentru reprezentarea lor pe scenă, mai cu seamă că atît *Concina*, cît și *Ginerele* erau lucrări de un caracter deosebit: „Cît despre *Concina* și *Ginerele* — îi scria el lui Alecsandri la 15/27 aprilie 1865 — de un gen mai corect și mai fin, ar fi să le omori jucîndu-le acum în sezonul mort, cînd teatrul este aproape părăsit. [...]

M-am gîndit deci că *Concina* și *Ginerele* vor fi un mare noroc pentru începutul sezonului viitor. Numai că, spiritualul și fecundul meu autor, cred că încercînd să abordezi un gen mai serios, după modelul *Concinei* și *Ginerelui*, nu trebuie să neglijezi vechiul dumitale gen: *Chiriția*, *Lipitorile*, *Barbu* etc. El ți-a creat reputația și pe a mea de asemenea, grație dumitale. A făcut mai mult bine țării, de cincisprezece ani, decît toate școlile, cărțile și ziarele publicate în acest răstimp.[...]

Îți trimit deocamdată cele trei cînticele și *Concina*..."(v. *Scrisori către Vasile Alecsandri*, București, Editura Minerva, 1978 p. 293).

Din cele de mai sus se vede că Millo prefera lucrările dramatice ale lui Alecsandri de genul *Chiriților*.

La 15 iunie 1865 el îi scria iarăși lui Alecsandri în legătură cu stagiunea următoare: „Trebuie încercat din cînd în cînd genul literar, dar nu prea mult. Piese într-un act, ca *Concina*, care nu ține tot spectacolul, da, altfel s-ar risca să nu se joace piesa decît o singură dată [...]

Sper că, cu toate grijile și ocupațiile, nu mă vei uita în clipele dumitale de liniște, oricît ar fi de scurte, și că-mi vei trimite pentru luna septembrie una sau două piese. Una în două acte, dacă este posibil, și una într-un act, foarte veselă, amîndouă, bineînțeles, vodeviluri. Pe lîngă asta, un cînticel n-ar sta rău. Aș face o bună deschidere de teatru" (*v. vol. cit.*, p. 296—297).

Și această scrisoare dezvăluie aceeași rezervă din partea lui Millo față de lucrări de felul *Concinei* și preferință pentru vodevil și cînticelul comic.

Alecsandri îi va trimite pentru stagiunea 1865—1866 piesele *Ginerele lui Hagi Petcu* — comedie în 2 acturi, *Concina* — proverb într-un act, *Harță Răzeșul* — vodevil într-un act, *Kera Nastasia* — cînticel, *Covrigarul* — scenă din poarta Cișmegiului — cum aflăm din scrisoarea adresată

lui Pantazi Ghica la 30 octombrie 1865 (cf. V. Alecsandri, *Corespondență*, 1960, p. 172). I. Massoff (*Teatrul românesc*, București, Editura pentru literatură, vol. II, 1966, p. 240) ne informează că în stagiunea 1866–1867, trupa condusă de Pascaly prezenta la București „numai *Concina*" din repertoriul lui Alecsandri. Tot de aici (*ibidem*, p. 286), aflăm că, la Iași, stagiunea 1867–1868 s-a prelungit pînă în vară, „încoronîndu-se prin spectacolele în care a jucat Eufrosina Popescu, între altele *Muma din popor* de Émile Augier și *Partida de concină* de V. Alecsandri". Actrița venise la Iași împreună cu Millo, care-și alcătuise o trupă „în special din actori ieșeni — Trupa de vodevile române —, jucînd un repertoriu în mare parte nou pentru ieșeni, care l-au primit sărbătorește".

În primăvara anului 1868, Hasdeu, care dăruise teatrului românesc drama sa istorică *Răzvan-Vodă* (prima reprezentație în seara zilei de vineri, 10 februarie 1867), critica, într-un discurs ținut în Camera deputaților, comedia lui Alecsandri (v. *Monitorul oficial*, 1868, p. 127–172).

De aceasta se plîngea Alecsandri lui Iacob Negruzzi, într-o scrisoare datată „Mircești, 20 martie 1868": „Într-un cuvînt ținut de dl. Hăjdău în Camera deputaților, asupra teatrului, oratorul a pretins că în comedia mea *Concina* aș fi *poetizat adulterul* — adevărat să fie? Care-i opinia d-voastre? Bătrîna princesă povestește doctorului că a făcut o plimbare noaptea pe mare cu un necunoscut și cătră urmă nu l-au mai văzut. Putea oare să comită ea un adulter într-o barcă îngustă și legănată pe valurile mării? Nu s-ar fi expus a răsturna barca în delirul voluptății? etc. Cu toate aceste, dl. Hăjdău găsește în acea situație periculoasă un pericol pentru morala publică... *inde irae!*" (V. Alecsandri, *Scrisori*, 1904, p. 33).

Se vede însă că, reflectînd la reproșurile aduse piesei de Hasdeu, Alecsandri a decis să spulbere acuzația de *poetizare a adulterului*, modificînd, atît la reluarea piesei, în 1881, cît și la retipărirea ei în *Revista contimporană* (1874) și în ediția *Operelor complete* din 1875... starea civilă a eroinei. Aceasta nu mai este, cînd face plimbarea cu barca, însoțită de necunoscut, soția prințului în viață, ci văduva lui, în care calitate nu mai poate comite nici un adulter.

Într-o scrisoare din 28 ianuarie 1881, poetul îl întreba pe Ion Ghica, pe atunci director al Teatrului Național din București: „Ce noutăți de la Teatru? [...] *Concina* este și ea în studiu?" (V. Alecsandri, *Corespondență* p. 107). Aceasta se va reprezenta la 11 mai 1881 și va fi reluată și în stagiunea următoare, în prezența autorului, jucată de interpreții Fani Tardini și Vlădicescu-junior, după cum aflăm dintr-o cronică publicată în *Timpul*, VI, nr. 217, marți 6 octombrie 1881, p. 3, atribuită lui Eminescu:

„Simbătă seara s-a reprezentat la „Dacia" comedia *Trotman Vînătură-Țară* [...].

La urmă s-a jucat *O partie de concină* de V. Alecsandri, care a exprimat dorința a o vedea reprezentată. D-na Fani Tardiny și d. Vlădicescu-jun. au smuls aplauzele publicului. Barcarola cîntată de d. Vlădicescu a transportat publicul. Terminîndu-se spectacolul, publicul a chemat pe autor. D. Vlădicescu a ieșit la rampă, ținînd o alocuțiune foarte la locul ei. Mulțumind pe de o parte publicului pentru încurajare, și-a exprimat fericirea că autorul piesei a asistat la reprezentație și, în cor cu spectatorii, a strigat: Trăiască Vasile Alecsandri, marele poet al României!" (în vol. Mihai Eminescu, *Scrieri de critică teatrală*, Ed. Dacia, Cluj, 1972, p. 148).

G. C. Nicolescu consideră că piesa ocupă un loc aparte în creația dramatică a lui Alecsandri, marcînd un moment de deosebită importanță pentru evoluția ei viitoare. Retras la Mircești din 1860 — „meditînd asupra creațiilor sale dramatice atît de legate de frămîntările societății contemporane, Alecsandri a ajuns în mod firesc să gîndească mai îndelung asupra acestei societăți, în așa vie efervescență, în așa de rapidă schimbare pe mai toate planurile. Cu nemulțumirile sale personale uitate cu totul, de la oarecare distanță și în timp și în spațiu, el se supune pe sine însuși, care fusese un ostaș în lupta pentru transformarea societății românești, la un sever examen de conștiință, făcînd totdeodată o obiectivă și lucidă analiză a momentului istoric din societatea românească în care se afla. Privind lucrurile sub toate aspectele, ca un om drept ce era, el nu putea contesta că, deși nenumărate lucruri erau departe de a fi satisfăcătoare, în ansamblu progrese se făcuseră. Pe tărîm politic, social, cultural era evident că situația era mult mai bună decît la 1840, cînd, alături de Kogălniceanu și alți cîțiva, începuseră o luptă ce părea nebunească și fără nici o speranță. Provinciile Imperiului Otoman, guvernate pînă nu cu mult înainte de funcționarii din Fanar ai sultanului și locuite de un popor de a cărui existență mai nimeni în Europa nu știa, erau acum unite sub numele de România, cu un domnitor ce și-l aleseseră singure, cu individualitatea națională și autonomia politică recunoscute de întreaga Europă. Robia țiganilor era o amintire; o reformă în favoarea țăranilor se făcuse; existau, cît de cît, cu păcatele lui, începuturile unui parlamentarism în locul samavolniciilor lui Mihail Sturza și altele de felul acesta. Scriitorul era departe de a-și ascunde păcatele acestei lumi noi care se deosebea totuși din ce în ce mai mult de cea de la 1840, cînd, tînăr, el se avîntase în luptă. Dar în anii aceștia de meditație, el încetează să fie exclusivist și izbutește să vadă ceva din continua mișcare a lumii, ceva din profundele ei legi de dezvoltare. Punînd cele bune, care se adunaseră cu încetul și scăpau din această pricină adesea neobservate, față-n față cu cele rele, cîntărindu-le cu obiectivitate, el devine ceva mai împăcat, privește totul cu mai multă îngăduință și seninătate.

Confruntîndu-se pe sine însuși cu cel din trecut, prejudecățile sale de astăzi cu credințele de altădată, cum poate puțini contemporani ai săi au făcut-o, el simte mersul înainte al lucrurilor, își dă poate seama că el nu e-n stare să țină pasul întru totul, că poate nici nu-l poate înțelege întru totul.

Confruntarea aceasta lăuntrică este așa de puternică încît se întrupează într-o operă dramatică fără un deosebit relief la prima vedere, dar plină de semnificații prin locul central ce-l ocupă în întreaga sa creație și prin cotitura pe care o marchează în gîndirea lui. Este vorba de piesa *Concina*, scrisă prin decembrie 1864 — ianuarie 1865, în care, păstrînd toate proporțiile, ca în *Torquato Tasso* a lui Goethe, două personaje întrupează cele două talgere ale cîntarului conștiinței lui Alecsandri în fața frămîntărilor sociale ale vremii" (v. *Viața lui Vasile Alecsandri, ed. cit.*, p. 467—469, precum și pag. urm.).

Concina s-a publicat pentru prima dată, sub titlul *Barcarola*, în *Foaia Soțietății pentru literatura și cultura română în Bucovina*, III, nr. 1, 1 ianuarie 1866, p. 7—22, apoi, modificată, în *Revista contemporană*, II, 1874, nr. 3, p. 165—182 (cu o notă a red.: „Revăzut de autor") și în *Opere complete. Teatru*, 1875, vol. III, p. 1195—1215.

VARIANTE

Foaia Soțietății ... (A), Revista contimporană (B), Teatru, III, 1875 (C)

179—181, 2 — *în A :* BARCAROLA
Proverb într-un act de V. Alecsandri
Persoanele:
Princesa EMMA, 40 de ani
Doctorul LEON, 60 de ani

LINA, fiica doctorului, 20 de ani || 2 — *B :* în un / *C :* într-un || 3 — *numai în C* || 4 — *A :* Un [...] alta / *B :* Un [...] / *C :* Teatrul reprezintă un [...] și alta || 7 — *A :* jîlțul / *B :* jețul / *C :* fotoliul || 8 — *A :* jîlț / *B :* jeț / *C :* fotoliu || 9—10 — *A :* cuadrat. Tablouri etc. / *B :* cuadrat. Tablouri / *C :* patrat și pe pareți tablouri || **182**, 1 — *A, B :* clavir / *C :* piano || 3 — *A, B :* Ajungînd lîngă ușa din stînga, Lina / *C :* Lina [...] stînga || 7 — *A :* O! ferice de care / *B, C :* Ferice de-acel || 10—11 — *A, B :* grăiește / *C :* vorbește || 17 — *A :* jîlțul / *B :* jețul / *C :* fotoliul || 22 — *A, B :* necredincioase / *C :* nesigure || 22—23 — *A, B :* se răstoarnă / *C :* te răstorn || 26 — *A, B :* glasul / *C :* vocea || 29 — *A :* slava / *B, C :* mulțămită || **183**, 1 — *A, C :* Nu / *B : (zîmbind) :* Nu || 6 — *A :* de pe / *B :* dupe / *C :* din || 13 — *A :*

era mai / *B, C :* era || 28 — *A :* pe jilț / *B, C :* jos || 31 — *A :* Pînă / *B, C :* Pănă ce || 34 — *A :* jilț / *B :* jeț / *C :* fotoliu || 39 — *A, C :* cărțile / *B :* concina || **184**, 4 — *A :* bine, căci ei sînt de pe vremea noastră / *B, C :* bine || 5 — *A :* ajutori de ochelari / *B, C :* agiutorul ochelarilor || 15 — *A :* idei, în simțiri, în obiceiuri / *B, C :* idei, în obiceiuri || 16 — *A :* împărțind / *B, C :* tăind || **185**, 17 — *A, B :* de a se / *C :* de a || 19 — *A, C :* poți / *B ;* te poți || 26 — *A, B :* pospăială / *C :* spoială || 28 — *A :* tot ce există și se / *B :* ce se / *C :* tot ce se || 29 — *A :* el, care și-a păstrat datinele sale și caracterul său original, el, care / *B, C :* el, care || 38 — *A :* românii / *B, C :* ei || 40 — *A :* de cetățeni / *B, C :* cetățeni || **186**, 13 — *A :* ca să / *B, C :* să || 27 — *A :* s-au / *B, C :* i-au || **187**, 1 — *A :* și ar / *B, C :* și-ar || 8 — *A, B :* grăiești / *C :* vorbești || 10 — *A :* ce-l critici cu atita / *B, C :* ce critici cu || 24 — *A :* inspiră sufletelor / *B, C :* dezvoltă || 33 — *A :* trebuie să / *B, C :* să || 34 — *A :* sînt încă / *B, C :* încă sînt || 40 — *A, B :* acel / *C :* celui || **188**, 5 — *A :* părinților ... înainte ... înainte... / *B, C :* părinților... || 13 — *A :* dar însă / *B, C :* dar || 18 — *A :* ea au / *B, C :* au || **189**, 35 — *A :* d-ta pe / *B, C :* pe || **190**, 21 — *A :* Hî, hî, hî, hî / *B, C :* Hî, hî || **191**, 16 — *A :* de / *B, C :* din || *Intre r.* 22—23 — *numai în A :* PRINCESA: Adecă în stihuri jumătate românești, jumătate grecești, căci pe atunci limba elină era de modă în soțietatea noastră, precum e astăzi limba franceză.

DOCTORUL: Așa... Numai limba românească nu poate dobîndi această favoare la noi. || 30 — *A :* cătră d-ta / *B, C :* d-ta || 38—39 — *A :* Neapoli / *B, C :* Neapoli [...] suferințe || **192**, 6 — *A, B :* și visind / *C :* visînd || 16—17 — *A :* ne alesesem locuința cu bărbatul / *B, C :* îmi [...] bărbatului || 25—26 — *A :* Zile întregi petreceam într-o admirare / *B, C :* În [...] petrecui || 34 — *A :* atit / *B, C :* astfel || 37 — *A, B :* momente / *C :* minute || **193**, 5—6 — *A :* bărbatul meu adormise... Eu mă coboram în grădină și mă apropiam / *B, C :* mă coborîi [...] apropiai || 11—12 — *A :* De ce / *B, C :* Pentru ce || 16 — *A :* încet, încet / *B, C :* încet || 26 — *A :* pe bărbatul meu / *B, C :* lumea || 27 — *A, B :* ca / *C :* pe valurile mării ca || 29 — *A :* de amor, de / *B, C :* și de || 35—36 — *A :* ne-am pornit cu prințul la Alexandria / *B, C :* am plecat la Moldova || 41 — *A :* bine?... da pentru ce?... / *B, C :* bine? ... || **194**, 20 — *A, B : N.B.* (*Pe* / *C :* (*Pe* || r. 23—24 — *lipsesc în A* || **195**, 1 — *A, B :* mea?... de unde?... cum? / *C :* mea?... || 2 — *A, B :* grăiască / *C :* vorbească || 5 — *A :* Tu?... D-ta?... / *B, C :* D-ta?... || 10—11 — *A :* O împinge / *B, C :* Împinge || 11—12 — *A :* altă nălucire / *B, C :* o realitate || 19 — *A, B :* de a / *C :* a ||

GINERELE LUI HAGIPETCU (p. 197)

Scrisă cam în același timp cu *Concina* sau curînd după aceea, comedia *Ginerele lui Hagi Petcu* era una dintre cele cinci lucrări pe care Alecsandri le trimisese lui Millo pentru stagiunea 1865—1866 — cum îl anunța pe Pantazi Ghica în scrisoarea trimisă de la Mircești la 30 octombrie 1865: „ m trimis lui Millo pentru stagiunea dramatică actuală următoarele piese:

Ginerile lui Hagi Petcu — comedie în 2 acturi (imitată după *Ginerile d-lui Poirier*)

Concina — proverb într-un act

Harță Răzeșul — vodevil într-un act

Kera Nastasia — cîntecel

Covrigarul — scenă din poarta Cișmegiului" (cf. V. Alecsandri, *Corespondență*, p. 172).

Piesa este scrisă în momentul în care, cum spune G. C. Nicolescu, „nu numai arta, dar însuși realismul lui Alecsandri atingea o nouă treaptă, superioară". Proverbul *Concina* era o încercare în noua direcție, iar „*Ginerele lui Hagi Petcu*, care prelucra foarte credincios și fără să ascundă, dealtfel, o cunoscută comedie a lui Augier, se așeza pe aceeași linie și dovedea că meditațiile scriitorului nu fuseseră zadarnice, că perspectiva sa asupra lumii se schimbase într-o bună măsură, capacitatea sa de înțelegere a fenomenelor sociale evoluase, iar noile sale mijloace artistice, substanțial superioare, înregistrau serioase succese. Piesa — în care descoperirea marilor virtuți spirituale ale fiicei bogasierului de către prințul Movilă poate să oglindească și revelația profundă pe care scriitorul însuși o resimțise în fața însușirilor ignorate ale Paulinei [soția scriitorului — *n.n.*] — avea și o semnificație socială care mărturisește că meditațiile din vremea din urmă, serioase și îndelungi, făcuseră pe scriitor mai lucid, mai pătrunzător și mai obiectiv în observarea vieții sociale. Hagi Petcu este un parvenit, dar nu în întregime acoperit de ridicul, cum era Coana Chirița, ci cu meritele lui, ca și cu păcatele lui. Ceva mai mult: fie că îi convine, fie că nu — și aici este biruința realismului — scriitorul consemnă în această piesă, printre cei dintîi în literatura noastră, poate chiar cel dintîi, triumful bugheziei, în fond capitularea boierimii, acomodarea ei la noile forme de viață și compromisul ce se încheie între cele două forțe sociale. Hagi Petcu își va impune pînă la urmă punctul său de vedere în toate, banii săi făcîndu-l acum pe el cel puternic și, peste douăzeci de ani, el va fi Zaharia Trahanache al lui Caragiale — acest continuator pe toate planurile al lui Alecsandri.

Așa cum *Concina* înfățișează frămîntarea celor două tendințe din acești ani în Alecsandri și incontestabila sa aplecare, chiar dacă nu cu

toată înțelegerea, în fața *noului* impus de progres, chiar dacă acest nou are și multe slăbiciuni, *Ginerele lui Hagi Petcu* pune în lumină cu claritate schimbările ce se produseseră în concepțiile și orientările scriitorului, în poziția sa ca scriitor realist față de fenomenele sociale" (cf. *Viața lui Vasile Alecsandri, ed. cit.*, p. 475—476).

Modelul piesei este „celebra comedie de moravuri *Le Gendre de Mr. Poirier* a lui Émile Augier". Meritele lui Alecsandri în prelucrarea acestei scrieri dramatice, reprezentate pentru prima dată în 1854, se reduc — după părerea lui Drouhet — „la puțin lucru". A boteza „pe niște bogasieri Hagi Petcu și Verdulescu în loc de Poirier și Verdelet — toate aceste procedee de localizare, unele ingenioase, altele la îndemîna oricui, nu cer multă pricepere dramatică și nu indică un talent deosebit.

Ba chiar se întîmplă ca prelucrarea românească, făcută în pripă, să reproducă trăsăturile originalului așa fel, încît dialogul să aibă nevoie să fie retradus în franțuzește, pentru ca spiritele personagiilor să fie pricepute [...].

Alteori comicul dialogului francez e îngroșat fără trebuință și fizionomia unui personagiu e vulgarizată fără nevoie [...].

Cusururile acestea sînt mărunte pe lîngă alterarea caracterului personagiilor, din cauza insuficientei pătrunderi a psihologiei sau pe lîngă modificarea situațiilor din lipsa de înțelegere a motivării acțiunilor din piesa originală. Primejdia aceasta îl amenință și pe Alecsandri îndată ce trece de la vodeviluri și de la farse, la comedii cu o compoziție strînsă, cu caractere bine studiate, cu observații sociale sau psihologice fine și juste, cînd trece de la Bayard, de la Duvert și Lauzanne, de la Brisebarre și Marc Michel și chiar de la Labiche, la Emile Augier, cînd condensează în cele două acte din *Ginerile lui Hagi Petcu* cele patru acte din *Le Gendre de Mr. Poirier*, lucrare în țesătura căreia nimic nu era de prisos" (*op. cit.*, p. 193—195).

Dacă Drouhet descoperă mai ales cusururi în prelucrările lui Alecsandri, G. Călinescu îi subliniază îndeosebi meritele arătînd că acesta:

„Într-o bună măsură a localizat, a imitat, și lucrul a putut să pară pentru cercetătorul de mai tîrziu o mare descoperire. În realitate, publicul lui Alecsandri, familiar cu teatrul francez de la Iași, cunoștea prea bine modelele și dramaturgul le-a indicat însuși uneori. Și apoi în teatru, intriga este o chestiune cu totul secundară, și Alecsandri proceda asemeni clasicilor. Molière aproape localiza, iar vodevilиștii de la începutul secolului al XIX-lea reiau pînă la obsesie toate combinațiile scenice ale secolelor precedente. Observația strict tipologică a comediei obligă la un număr de situații mărginit. Toată problema în teatrul lui Alecsandri rămîne dar

de a constata puterea comică proprie autorului, calitatea inefabilă a dialogului său, separat de orice idee de conținut. Acest punct de vedere e valabil în orice comedie în care invenția nu capătă o importanță prea mare. *Ginerele lui Hagi Petcu*, de exemplu, nu-i decît *Le Gendre de Mr. Poirier* a lui Augier. Întîiele scene au o colorare orientală și o mișcare de ceremonie moale moldovo-turco-fanariotă atît de violente, încît spectatorul francez va trebui să rămînă surprins ca și englezul văzînd *Hamlet* reprezentat de actori japonezi în costume nipone [...].

Mai departe însă, după ce ochiul s-a obișnuit cu decorul, privitorul recunoaște că nu are înainte decît spectacolul lui Augier, ușor travestit. Piesa e un studiu subtil de psihologie socială, substanța e totul, și nu s-ar putea găsi merit cui o împrumută în întregime" (*Istoria literaturii române...*, p. 272–273).

Culoarea locală a piesei și tipurile caracteristice sînt elementele asupra cărora insistă și N. Iorga:

„La orașe are însă Alecsandri, mai ales în orașele muntene, care înfățișează cu mai multă trufie sigură de sine anumite ridicule, o lume întreagă de chipuri caricaturale, pe care, urîndu-le, el le-a cules cu îngrijire și ni le-a transmis în schițe foarte asemănătoare cu originalele [...]. Din negustorimea de vreme veche, două tipuri s-au furișat însă în teatrul lui Alecsandri, fie și în piesa cu ideea și intriga luată din franțuzește, *Ginerele lui Hagi Petcu*.[1]

Petcu, harnic și strîngător bogasier, care a strîns o avere mare, care n-a cheltuit pentru dînsul decît doar ca să-și mîntuie sufletul, mergînd la Ierusalimul tuturor iertărilor, Petcu, care ține pe lume doar la fata lui, crescută în cele mai scumpe «pansioane» din țară și din străinătate și care face jertfe de mii de galbeni, scoși pentru plata de datorii străine, cînd e vorba de a-și mărita moștenitoarea iubită cu un prinț, un adevărat prinț, cu numele istoric — e un tip adevărat și foarte simpatic [...]. Sîntem recunoscători prietenului său mai sărac, pe care *prinția* nu-l sperie deloc și care dă sfaturile de eliberare lui Hagi Petcu" (*Istoria literaturii românești în veacul al XIX-lea*, 1909, III, p. 325–326).

Deși scrisă în anul 1865 — cum am văzut din scrisoarea adresată lui Pantazi Ghica — piesa pare să nu se fi jucat curînd. Dealtfel, însăși desfășurarea evenimentelor politice din țară: detronarea lui Cuza, uneltirile politicienilor care amenințau cea mai scumpă cucerire a românilor: Unirea, alegerea unui domn străin nu constituia un cadru propice progresului artei.

Ginerele lui Hagi Petcu avea să se publice abia la sfîrșitul anului 1870, în *Convorbiri literare*, iar prima reprezentație a comediei a avut loc — după

[1] *Le Gendre de Mr. Poirier* [*nota lui N. Iorga*].

cum ne informează T. T. Burada (*op. cit.*, II, p. 303) — la Iași, joi 18 februarie 1871. „Comedia națională în 2 acte, prelucrată după franțuzește de Vasile Alecsandri" era prezentată publicului împreună cu o traducere: *„O palmă sau Voinicos dar fricos*, comedie în 1 act, tradusă de N. Luchian" — aflăm din aceeași sursă.

Reprezentarea piesei este legată, de bună seamă, de manifestările organizate în ajutorul Franței, atît de crunt lovite de războiul franco-german. La 13 aprilie 1871 are loc o nouă reprezentare a ei, „organizată de Societatea diletantă pentru beneficiul Azilului «Sfînta Maria», în ajutorul nenorociților din Franța", cu care prilej se strîng „617 galbeni din locurile vîndute publicului".

La spectacol asistă „pînă la sfîrșit, Domnul și Doamna românilor" (*ibidem*, p. 305—306).

„Admirațiunea publicului s-a concentrat mai ales asupra d-nei Natalia Șuțu, care, în rolul Adelei, fiica lui Hagi Petcu, a fost artistă de rară apariție", cu „mimică excelentă și intonațiune clară și sonoră" — arăta *Curierul de Iași*, în nr. 41, din 16 aprilie 1871.

Celelalte roluri au fost interpretate tot de artiști amatori din înalta societate a Iașului, pe care înfrîngerea Franței nu-i putea lăsa indiferenți:

„Teodor Aslan (în Hagi Petcu) a fost un tip original, fără exagerare, Al. Beldiman și G. C. Negruzzi, în rolurile prinților Movilă, și-au înțeles poziția, N. Cantacuzin (Verdulescu) a prezentat un caracter blînd și smerit, V. Lazu și G. Duca au făcut interesante mici roluri (feciorul și bucătarul), Zira și Bucicov (zarafii evrei) au ridiculizat defectele personajelor.

Piesa lui Alecsandri a fost urmată de două comedii franceze: *Le coucher d'une étoile* și *Après le bal*" (v. T. T. Burada, *op. cit.*, II, p. 306).

Piesa a fost publicată mai întîi — cum am arătat mai sus — în *Convorbiri literare*, IV, nr. 19—20, 1—15 decembrie 1870, p. 305—320 și 329—340, apoi în *Opere complete. Teatru*, vol. III, 1875, p. 1217—1292.

VARIANTE

Convorbiri literare (A), Teatru, III, 1875 (B)

198, 8 — *A :* ICOSARIDIS / *B :* ȘAFĂR || **199**, 2 — *A :* acte, prelucrată după franțuzește / *B :* acte || 3 — *numai în B* || 5 — *A :* Un [...] Ușă / *B :* Teatrul reprezintă un [...] o ușă || 9 — *A :* UN FECIOR, ȘTEFAN MOVILĂ / *B :* FECIORUL, ȘTEFAN || 10 — *A :* jilț / *B :* fotoliu || 12 — *A :* 1863 / *B :* 1866 || 19—20 *(nota la titlu)* — *numai în B* || **200**, 31 — *A :*

vreme / *B:* timp || **201**, 19 — *A:* țării noastre / *B:* nostru || **202**, 11 — *A:* să / *B:* să nu || 15 — *A:* că / *B:* că eu || **203**, 17 — *A:* Icosaridi / *B:* Șafăr || 20 — *A:* timpul / *B:* templul || 26 — *A:* în / *B:* cu || 27 — *A:* a ne întîlni / *B:* ca să ne întîlnim || **31** — *A:* după / *B:* de || 32 — *A:* sa / *B:* lui || **39** — *A:* mă și / *B:* mă || **204**, 41 — în *B:* tocmai [*errata îndreaptă:* că ai venit tocmai] || **206**, 10 — *A:* HAGI PETCU / *B:* PETCU || **208**, 24 — în *B:* *iskiuzarlii* [*errata îndreaptă:* *iskiuzarlîc*] || **210**, 16 — *A:* dînșii / *B:* copiii || **211**, 3 — *A:* păzească / *B:* ferească || 24 — în *B:* ocîrmuirlii [*errata îndreaptă:* ocîrmuirlîc] || **212**, 19 — în *B:* Arma [*errata îndreaptă:* Ama] || **213**, 28 — *A:* i-am / *B:* am || **214**, 13 — *A:* în / *B:* de || 29 — *A:* pildă / *B:* esemplu || 33 — *A:* micșurătățile / *B:* cele mici ale [*errata îndreaptă:* micșurătățile] || 35 — *A:* glasul / *B:* vorba || **215**, 7 — *A:* ca să / *B:* să || **216**, 20—21 — *A:* copacilor / *B:* arborilor || **218**, 2 — **220**, 26 — *A:*

ICOSARIDIS *(se arată la ușa din fund, în vreme ce celelalte personagiuri ies)*

ICOSARIDIS *(către fecior):* Kir logofete... Pst...

FECIORUL *(întorcîndu-se):* Ce este?

ICOSARIDIS: Unde-s boierii?

FECIORUL: Se pun la zacuscă; da ce vreți?

ICOSARIDIS: Avemo puțintica treaba cu Hazi Petco...

FECIORUL: Veniți cînd s-a scula de la masă... *(Iese.)*

ICOSARIDIS: Bine... Zupăne Sloim?

ȘLOIM: *Vuăs?*

ICOSARIDIS: Crezi dimiata că Hazi Petco ne-a plăti astăzi datoria lui beizade Radu?

ȘLOIM: Și de ce să nu plătească, mă rog? Nu-i destul de cînd tot așteptăm? Chiconaș Radu s-o însurat cu o zestre mare... Hagi Petchi au capatat un ginere *fiurst*... acum îi vreme să cerem dreptul nostru....

ICOSARIDIS: *Neski... ma* datoria e cam simandicosa... Poate că Hagi Petcu a vrea să mai taie ceva din ea?

ȘLOIM: *Vuăs?* Eu nu las nimichi...

ICOSARIDIS: *Neski... ma* de chito se perdemo tot... mai bine se apucamo pe zumătate.

ȘLOIM: *Vuăs?* Se perd eu cinci mii galbeni din sinetul meu? Nu pot, zic zeu!

ICOSARIDIS: Ei! *katergari...* nu perzi nici o para, che ai incarcato la dobinzele...

ȘLOIM: *Vuăs?...* Am inchircat?... da d-ta, *kir* Icosaridi, n-ai inchircat sută la sută? mă rog?

ICOSARIDIS: Ba... marturisesco... che am facuto ca dimiata... pentru că, vezi, *more* Sloimo?... chind prinzi la muna un cuconasi, trebuie se-l zupesto de tot... nu de alta, *ma* ca se-i pui minte.

ŞLOIM: Boieri aruncă starile pe fereastă... noi le culegem... *(Rîde.)*

ICOSARIDIS: *Neski*... ne umplemo gusa... *(Rîde.)*

ŞLOIM: Ca curcani... zic zeu...

ICOSARIDIS *(atins)*: Curcano? De ţe ziţi curcano, *more*? pentru che sinto arvanite?

ŞLOIM: Arvonit? *(Cam îngrijit.)*

ICOSARIDIS: *Neski*... moş a mea a fost vestito Colocotroni... Auzitu-mu? bre tirtano?

ŞLOIM *(spăriet)*: Clocroclotroni!... Ai vei!

ICOSARIDIS: Si se nu mai indrasnesti se-mi ziţi curcano... che te puno la frigare, perţunosole!...

ŞLOIM: Ferească Dumnezeu... Nu mai zic... *(Se aude un vuiet în stînga.)*

ICOSARIDIS: Taţi... că s-a sculato boieri de la masa...

ŞLOIM: S-a sculat? Hai să nu ne găsească aice... Om veni mai pe urmă...

ICOSARIDIS: *Neski!* Merzemo, Sloimaki... *Ma* se ne ţinemo dirzi cu Hazi Petco... Auzitu-mu?

ŞLOIM: Dirzi, dirzi!... *(Iese prin fund.)* / *B*: ŞAFĂR [...] *şmok.* || **222**, 11 — *A*: la / *B*: în || 20 — *A*: nu-i / *B*: nu-s || 22 — *A*: să / *B*: ca să || 28 — *A*: mai de / *B*: de || **223**, 7 — *A*: Icosaridis / *B*: Şafăr || 30 — *A*: odată acea / *B*: acea || **224**, 1 — în *B*: noi [*errata îndreaptă*: nas] || 5 — *A*: creditorii / *B*: pe creditori || 21 — *A*: ceasornic / *B*: ornic || 27 — *A*: şi apoi / *B*: apoi || **225**, 5 — *A*: pildă pe Lanti / *B*: esemplu || 7—8 — *A*: Pe [...]seamă? *(Cu intenţie.)* / *B*: *(cu intenţie)*: Pe [...]seamă? || **226**, 9 — **227**, 7 — *A*: ICOSARIDIS

RADU: Ce căţaţi aice? jos la scară... acolo e locul vostru.

ICOSARIDIS: *Oriste?*... la scară? zos? *ohi* zos, *ohi* zos... *ma* suso... che avemo drepto...

ŞLOIM: Un drept plătit cu bani... scump... zic zeu! Venim să jeluim la măria-ta... că ne-ai calicit.

RADU: Cum... v-am calicit eu pe voi?

ICOSARIDIS: *Am pos?*

ŞLOIM: În loc să ne plăteşti tot ce ne eşti dator... socrul d-tale, Hagi Petchi, ne-au dat numai pe jumătate... Ai! vei!... noi am crezut că avem a face cu un beizade de treabă... ai! vei!

ICOSARIDIS: *Neski!* socro-to dimitale ne-a silito se intremo la invoială si ne-a dato numai ziumatate din soma.

RADU: Auzi, Adelă, ce ruşine mi-au făcut tatu-tău? *(Către creditori.)* Nu-i nimică... Mă îndatoresc să vă plătesc eu restul.

ŞLOIM: Da cu ce plăteşti, mă rog, că nu poţi să te atingi de zestrea cucoanei, fără învoirea d-sale.

ICOSARIDIS: E scriso ritos la contracto. Numai cucoana dimitale poate să ne dispăgubească.

ADELA *(scriind o obligă şi prezentînd-o creditorilor)*: Na... mai aveţi a reclama?

ŞLOIM: Nimichi.

RADU: Nimic? Afară, canalie... afară... *(Se repede spre dînşii.)*

ŞLOIM: *Avei!... Ghivalt! (Fuge.)*

ICOSARIDIS: Sărut munele. *(Fuge.)* / *B:* ŞAFĂR [...] *Ghevalt!* || **228**, 22 — în *B:* amorul [*errata îndreaptă:* onorul] || **229**, 13 — *A:* în / *B:* cu || 27 — *A:* ţi s-au / *B:* ţi-au || 29 — *A:* şi o supă de raci / *B:* ş-o supă || **230**, 5—6 — *A:* varză murată / *B:* curechi murat || 25 — *A:* nu / *B:* nu mai || 27 — *A:* (Sfîrşitul actului întăi.) / *B:* (Cortina cade.) || **231**, 20 — *A:* amorez / *B:* amant || 25 — *A:* amorezul / *B:* amantul || 37 — *A:* şi al / *B:* şi || **234**, 8—*A:* fata / *B:* pe fiica || 30 — *A:* întru / *B:* în || **235**, 18 — *A:* vreme / *B:* timp || **236**, 1 — *A:* Îmi / *B:* Îţi || 16 — *A:* 1870 / *B:* 1866 || 23 — *A:* cîte / *B:* cu || 36 — *A:* în / *B:* cu || **237**, 3 — *A:* în / *B:* cu || 7 — *A:* la / *B:* în || **238**, 3 — *A:* o / *B:* avem || 9 — *A:* dimpotrivă / *B:* din contra || 34 — *A:* lui Icosaridi / *B:* Şafăr || 40 — în *B:* *sorta* [*errata îndreaptă: sosta*] || **239**, 16—17, 34 — *A:* dimpotrivă / *B:* din contra || **240**, 9 — *A:* grăiesc / *B:* spun || 16 — *A:* şi mai / *B:* mai || 17 — *A:* şi PETCU / *B:* PETCU || 28 — *A:* în [...] se refuză / *B:* de [...] refuză || **241**, 34 — *A: (O face să răsufle colonie.)* / *B: (Îi* [...]*nas.)* || 35 — *A:* cel de / *B:* de || **242**, 4 — *A:* tare-s / *B:* foarte-s || 13 — *A:* plinge / *B:* plîngînd || 34 — *A:* senatorlîc / *B:* senator || **243**, 5 — *A:* şi cată / *B:* caută || 35 — *A:* să-mi arunc eu / *B:* eu! Să-mi arunc || **244**, 2 — *A:* pe / *B:* la || 18 — *A:* a o deschide / *B:* s-o deschizi || **245**, 27 — în *B:* omoriţi [*errata îndreaptă:* ameninţi] || 34 — în *B:* Aveţi [*errata îndreaptă:* Ai] ||**246**, 31—*A:* ca să o / *B:* s-o || **248**, 1 — *A:* că / *B:* încît || 18 — *A* şi mai / *B:* mai || **249**, 16 — *A:* se / *B:* îşi || 18 — *A:* intră / *B:* intrînd || **250**, 3 — *A:* un orb / *B:* orb || 10—11 — *A:* am recunoscut / *B:* n-am cunoscut || **251**, 12 — *A:* de a / *B:* a || 36—37 — *A:* căsătoreşti / *B:* conjugale || **253**, 1 — *A:* scuze unui / *B:* unui || 17 — *A:* Şi / *B:* Să || **254**, 11—12 — *A:* zestre / *B:* de zăstre || 40 — *A:* (Fine)/*B:* (Cortina cade.) ||

NOBILA CERŞITOARE (p. 255)

Piesa într-un act *Nobila cerşitoare*, scrisă probabil în primăvara anului 1871, în scurtul răstimp dintre prima şi cea de-a doua reprezentare a come-

diei *Ginerele lui Hagi Petcu* (18 februarie 1871 și 13 aprilie 1871), a fost jucată la 20 aprilie 1871, de aceeași Societate diletantă de la Iași, care prezentase cu o săptămînă mai înainte și *Ginerele lui Hagi Petcu*, de asemenea în ajutorul Franței (cf. T. T. Burada, *op. cit.*, II, p. 306).

Poetul înțelegea că astfel contribuie „la ajutorul ce începuse să se strîngă prin liste de subscripție, în țara noastră, pentru eliberarea Franței de sub ocupația prusacă" (cf. G. C. Nicolescu, *op. cit.*, p. 533).

Aceste acțiuni se adăugau manifestațiilor stîrnite la București de victoria Prusiei asupra Franței, manifestații ostile atît biruitorilor, cît și domnitorului Carol, care au determinat, „de fapt, ostracizarea definitivă din viața politică activă a lui Ion Ghica, primul ministru de atunci, care tolerase asemenea lucruri" (*ibidem*, p. 528).

Piesa s-a publicat mai tîrziu, în *Revista contimporană*, II, nr. 2, februarie 1874, p. 81—115, apoi în *Opere complete. Teatru*, vol. III, 1875, p. 1293—1324.

VARIANTE

Revista contimporană (A), Teatru, III, 1875 (B)

256, 2—7 — *A :* D-na ADELINA
D-nu NICU
D-nu LEON DALBU
D-nu ȘTEFAN DALBU
D-nu SAFIR BALAUR
GHIȚĂ, lacheu / *B :* ADELINA [...] serv || **257**, 2 — *A :* în un / *B :* într-un || 3 — *A :* Scena se petrece la moșia lui Dalbu. / *B :* Scenele [...] 1871. || 7 — *A :* alături un jelț, spre fereastră / *B :* și alături [...] fotoliu || 10 — *A :* și / *B :* cu || 14 — *A :* la / *B :* în || 15 — *A :* de a bea / *B :* ca să beie || 19 — *A :* taler / *B :* talger// 20 — *A :* de / *B :* dacă || **26** — *A :* grăind / *B :* vorbind || **258**, 27 — *A :* de-i caldă și / *B :* de-i || **259**, 7 — *A :* Ți-s buzunarele / *B :* Buzunarele ți-s || 15 — *A :* îndeseară / *B :* în sară || 19 — *A :* spun / *B :* zic || 36 — *A :* să vie să / *B :* să || **260**, 32 — *A :* și mai / *B :* mai || **262**, 7 — *A :* jeț / *B :* fotoliu || **263**, 8 — *A :* un glas trăgănat / *B :* o voce trăgănată || 15 — *A : (N. B. Ghiță aduce un teanc de gazete.)* GHIȚĂ / *B :* GHIȚĂ [...] *jurnale*) || 21 — *A :* oi / *B :* eu voi || 29 — *A :* gazete / *B :* jurnale || **264**, 5 — *A :* contra / *B :* în contra || 5—6 — *A :* Tovarășii / *B :* Companionii || 7, 23 — *A :* dușmani / *B :* enemici || 27 — *A : (N. B. Ghiță intră prin fund.)*

GHIȚĂ / *B:* GHIȚĂ [...] *fund)* || 30 — *A:* jețul / *B:* fotoliul || 32 — *A:* Ține / *B:* Ține-te || 32 — *A:* maicei / *B:* mamei || **265**, 23 — *A:* cît / *B:* încît || 37 — *A:* paralele / *B:* banii || **266**, 6 — *A:* maică-mea / *B:* mama me || 31 — *A:* de pe / *B:* din || **268**, 9 — *A:* așa / *B:* așa de || 10 — *A:* cum de nu / *B:* nu || 12 — *A:* cuvînt / *B:* motiv || 15 — *A:* slăbănogit / *B:* slăbit || 28 — *A:* din / *B:* în || **270**, 23 — *A:* împreună cu / *B:* cu || 29 — *A:* și pe / *B:* pe || **271**, 12 — în *B:* boacăn [*errata îndreaptă:* pogan] || 21 — *A:* de a-i / *B:* a-i || 25 — *A:* zisei / *B:* am zis || 33 — *A:* floretul / *B:* floreta || **272**, 1, 7 — *A:* un floret / *B:* floreta || 29 — *A: (N. B. Ghiță vine din fund, alergînd.)* GHIȚĂ / *B:* GHIȚĂ [...] *fund)* || 37 — *A:* a rîde / *B:* rîs || **273**, 10 — *A:* dau / *B:* mai dau || 19 — *A:* parcă spuseși / *B:* parc-ai spus || 21 — *A:* maică-mea / *B:* mama me || 23 — *A:* capul / *B:* marginea || **274**, 3 — *A:* glas / *B:* voce || 7 — *A:* d-tale / *B:* d-voastră || 13 — *A:* d-ta / *B:* d-voastră || 16 — 17 — *A:* maică-mea... și / *B:* mama... și-atunci || 23 — *A:* grăiește / *B:* vorbește || 29 — *A:* obligată / *B:* silită || 32 — *A:* Maica / *B:* Mama || **275**, 4 — *A:* revarsă / *B:* vor revărsa || 9 — *A:* fie / *B:* nu fie || 34 — *A:* e să / *B:* este ca să || **276**, 8 — *A:* de a veni / *B:* pentru ca să vie || 28 — *A:* glasul / *B:* vocea || **277**, 6 — *A:* de pe / *B:* din || 13 — *A:* maica / *B:* mama || 27 — *A:* Maica [...] maica / *B:* Mama [...] mama || **278**, 8 — *A:* maică-mea / *B:* mama me || 15 — *A:* glasul / *B:* vocea || **279**, 15 — *A:* de / *B:* cu || 21 — *A:* Mersi / *B:* Mulțămesc || 27 — *A:* de / *B:* cu ||

BOIERI ȘI CIOCOI (p. 281)

Pînă în momentul în care îi încolțește ideea amplei fresce sociale care avea să fie *Boieri și ciocoi*, cele mai multe din scrierile teatrale ale lui Alecsandri, alcătuite „cam în pripă" — cum spune cu un reproș abia simțit Iorga — „dau înfățișarea cea nouă a unei societăți care prin fapte, nu totdeauna bine chibzuite și cu urmări norocoase, a generației sale, ajunsese a fi cu totul deosebită de lumea pe care el o apucase, o disprețuise și o ridiculizase la 1840. Cu intenții polemice — căci multe nu-i plac lui în noualе moravuri, și neplăcerea lui nu înțelege s-o ție numai pentru dînsul — poetul satiric caută să arăte spectatorilor caracterul vrednic de batjocură ori de ură al unora din tipurile cele noua, tot mai multe la număr, și să trezească puțină duioșie pentru alte tipuri, pe care odată tot el le atacase, înțelegîndu-le rău, și care acum, cînd se duc, se înalță, se idealizează pentru dînsul" (*Istoria literaturii românești în veacul al XIX-lea — de la 1821 înainte*, 1909, vol. III, p. 320).

Asupra vastului tablou social înfățișat în această piesă, Alecsandri va reflecta timp îndelungat — peste zece ani — mai înainte de a se hotărî să-l așternă pe hîrtie. Personajele trebuiau culese din toate mediile sociale și urmărite, în evoluția lor, chiar de la apariție.

„În odăile separate de la restaurantele bucureștene vestite — arată Iorga — în balurile cu joc de cărți, intrigi de dragoste și socoteli de zestre ale Fezpezencii, în biuroul «zgîrciților risipitori» cari vreau să se vorbească de ei ca de oamenii de talent și de muncă, în redacțiile foilor politice și satirice — «vreo cetire morală», zice Alecsandri, «precum Nasul lui *Nichipercea* sau foița *Românului*», în Cameră, la Palat, pretutindeni în «cuibul veseliei și al noroiului», se vor întîlni aceia asupra cărora se oprește mai mult și mai greu condeiul lui Alecsandri, paraziții vieții politice.

Poetul voia să-i urmărească încă din originile lor, adecă ale politicianismului, și la 1862 el anunța că a început *Ciocoii înainte de 1849* [*sic !*], după care va urma cu *Ciocoii în zilele noastre*. Avem numai partea întâi a acestei schițe începătoare, care dă priveliștea unei vaste drame.

Supt regimul Regulamentului Organic s-a introdus un simulacru de viață politică modernă, de regim parlamentar. Vodă are miniștri, și aceștia află de lucru în «Adunări», cu deputați cari fac opoziție pentru ca să ajungă la guvern. *Boierii și ciocoii* e menită să arăte cum slugile boierești, un Lipicescu, un Neamuș, un Trufandachi, care-și are și nevastă frumoasă pentru boierul și știe să nu vadă pănă atunci cînd o va putea izgoni fără pagubă, făcînd și scandal împotriva rivalului, cum, deci, aceste naturi abjecte, purtînd în vinele lor păcatele grecilor și ale țiganilor, ajung, prin lingușire, prin hoție, prin crimă, la un ultim triumf obraznic — pe care descoperirea de la sfîrșit a unui fals săvîrșit de Lipicescu și arestarea lui nu izbutesc a-l scoate din raza prevederilor noastre. Dar, pe lîngă încondeiarea ciocoiului supt ipostasul grecesc, ca și în înfățișarea lui românească, înainte de Filimon, care, vădit, s-a inspirat de aice, — avem și începuturile rosturilor de partid. Hîrzobeanu, mare boier, fără nevastă, dar cu țiitoare și cu fată mare în casă, vorbește de rău cîrmuirea, fiindcă nu e ministru, ciocoii lui îl ascultă cu admirație și-i întăresc cuvintele: așa e, toate lucrurile merg rău în țară, o societate se duce de rîpă! Dar se anunță intrarea în curte a oamenilor poliției. Poate se bănuiește un complot în casa marelui boier nemulțămit: într-o clipă ea rămîne goală. Nu, Hîrzobeanu e primministru, președinte al Divanului, și gloata vine înapoi, flămîndă, cercînd prin umilințe nouă să șteargă impresia pe care a produs-o trădarea ei mișelească în ceasul primejdiei și al temerilor. Acum începe bucuria, mîndria «Puterii», dar și neîngrijirea de lucrurile casei, prada ciocoilor. Între baluri cu pași — și portretul sultanului, cu consuli — și portretele suveranilor

creștini din vecinătate, între ședințe ale Divanului în care se tratează chestii esențiale cu banii celor interesați în buzunar, între audiențe la măria-sa și călătorii electorale în provincie, cu diplome de ranguri în alb pentru cei ce trebuie cîștigați și bite pentru ceilalți, se cheltuiesc anii de stăpînire. La capăt e revolta, bine descrisă, pe care o hrănesc toți pătimașii de răzbunare și stăpînire și pe care o împacă, pînă la demisia guvernului și venirea în loc a unui cinstit boier de țară, cu idei liberale, prieten al răzășilor din vecinătatea lui, vorba altui om curat, a tînărului din generația de la 1848, care se gătește să joace rolul său reformator" (*op. cit.*, III, p. 326—328).

Iorga nu va trece cu vederea nici importanța personajului moș Arbore — pe care o sublinia și autorul însuși: „Un răzăș, în sfîrșit, cu frumos nume istoric și o purtare vrednică de dînsul, moș Arbore, se întîlnește în *Boierii și ciocoii*, la fiecare răspîntene a acțiunii, temut de slugile casei, îngăduit, pentru bătrînețele și faptele lui bune, de boier, respectat și iubit de tineri, introducînd într-o lume de plecăciuni, de viclenii mincinoase, de hoții și intrigi, un element de libertate îndrăzneață, care nu-și păzește gura, fiindcă n-are nevoie de nimic și n-ar avea de ce să se teamă" (*ibidem*, p. 324).

Iorga se înșela afirmînd că N. Filimon s-a inspirat din *Boieri și ciocoi* ai lui Alecsandri pentru a scrie romanul său *Ciocoii vechi și noi*, publicat în 1863. Piesa lui Alecsandri nu era, la acea dată, decît o idee; ea nu va fi realitate decît în 1873, iar cunoscută va fi abia în anul următor, cînd va fi reprezentată și publicată. Ch. Drouhet atrage atenția asupra acestui fapt, susținînd, totodată, că nici Alecsandri „nu datorește nimic romanului lui N. Filimon, *Ciocoii vechi și noi*, apărut în 1863, după ce autorul nostru plănuise lucrarea sa dramatică, ale cărei situații, intrigă și caractere nu seamănă deloc cu ale romanului [1]" (*op. cit.*, p. 236).

Reprezentanți de seamă ai criticii și istoriografiei noastre literare, ocupîndu-se de această lucrare dramatică, sînt de părere că nu trebuie exclusă posibilitatea influenței exercitate asupra ei de romanul lui Filimon.

Astfel, G. Călinescu consideră „comedia severă *Boieri și ciocoi*" „mult mai bine construită" decît cele anterioare. Ea, spune în continuare Călinescu, „osîndește generația venală a vechii protipendade dintre 1840—1846 [...] săpată la rîndu-i de parveniți ca Lipicescu și pitarul Slugărică. Lipicescu e un Dinu Păturică ridicat prin lingușiri și devenit obraznic și primejdios pentru stăpînul său, vornicul Hîrzobeanu. În fața vechii gene-

[1] Deși comedia lui Alecsandri s-a publicat și s-a jucat unsprezece ani după apariția romanului, totuși dl. Iorga (*Istoria literat. rom. în sec. al XIX-lea*, III, 327) susține că Filimon „vădit s-a inspirat din Alecsandri" [*nota lui Ch. Drouhet*].

rații stă bonjuristul Radu, aprobat de răzășul Arbore și de boierul Stîlpeanu. Piesa are norocul unei desfășurări încete și amănunțite, mai mult decît pe acela al unei expoziții morale bogate" (vezi *Istoria literaturii române*, p. 280).

Ș. Cioculescu este și mai rezervat în aprecierile sale, iar în ce privește măsura în care piesa lui Alecsandri este tributară romanului lui Filimon, aceasta i se pare destul de însemnată:

„Cu piesa *Boieri și ciocoi*, citită chiar la una din ședințele «Junimei» (1872) [1], dar concepută cu zece ani înainte, Vasile Alecsandri a nutrit ambiția de a da o comedie mai pretențioasă, sinteză a moravurilor din aceeași epocă, a debuturilor sale, cu treizeci de ani în urmă. Așa privită, comedia servește ca etalon de valorificare a mijloacelor, precum și a limitelor autorului. Deși redactată în afară de cadrul cronologic al compunerii comediilor sociale, piesa poate fi privită ca aparținînd, prin tendințele ei fundamentale, ca și prin calitățile și defectele ei, aceleiași perioade de activitate dramatică.

Boieri și ciocoi ca un întîi neajuns, se aseamănă prea mult, în linii generale, cu *Ciocoii vechi și noi*, ca să poată fi privită ca o creație originală. Anumite personaje pot fi puse în paralelă pînă la un punct: vornicul Iorgu Hîrzobeanu, cu postelnicul Andronache Tuzluc; Lipicescu Gheorghe, fostul vătaf al lui Andronache Tuzluc [2], cu Dinu Păturică; Tarsița, cu Kera Duduca; Elena, fiica lui Hîrzobeanu, cu Maria, fiica banului C; situațiile comportă același paralelism: boier ruinat de sluga de casă; fiica unui mare boier, de neam, rîvnită de un parvenit; femeia, unealtă în mîna ciocoiului, pentru ruinarea boierului; și, în romantică antiteză, căsătoria tînărului din popor, bine înzestrat sufletește, cu fata de neam mare, preconizîndu-se aristocrația meritului, sau, în termenii lui Alecsandri, principiul după care «adevărata noblețe-i scrisă în inimi, nu pe pergamente»; în fine, același deznodămînt edificator, prin care se pedepsesc uneltitorii infami și se răsplătesc cei buni. Viițiile nu iau însă, la autorul dramatic, acea consistență proprie moraliștilor adînci, iar expresia virtuții sufere de convenționalism. Radu, cu toate bunele intenții ale lui Alecsandri, care vrea să facă din el reprezentantul calităților nobile ale poporului, e, în fond, un tip verbal, ale cărui cuvîntări exaltate sunt prea bombastice, ca să miște" (vezi *Ince-*

[1] Se pare că piesa n-a fost totuși citită în cercul „Junimii" (cf. G. C. Nicolescu, *op. cit.*, p. 536).

[2] Textul volumului este, desigur, greșit; paralelismul se stabilește între Lipicescu și Dinu Păturică, iar introducerea lui Gheorghe este lipsită de sens aici.

puturile literaturii artistice, în volumul *Istoria literaturii române moderne*, I, 1944, p. 86–87).

Al. Piru își exprimă categoric convingerea că *Boieri și ciocoi* are ca model romanul lui Filimon. Altminteri, intențiile autorului nu i se par realizate în această lucrare dramatică: „Marea năzuință a lui Alecsandri a fost să scrie o vastă comedie socială pe care voia s-o intituleze inițial *Ciocoii de după 1848*. Comedia *Boieri și ciocoi*, publicată în 1874, se referă la epoca prerevoluționară (1840–1848) și are ca model romanul lui N. Filimon, *Ciocoii vechi și noi* (unele detalii sînt scoase din comediile lui Augier, *Nerușinații* și *Fiul lui Giboyer*). Autorul se prezintă pe el însuși sub masca eroului Radu, ca personaj pozitiv, stimulat în acțiunile sale de Elena Hîrzobeanu (Elena Negri). Critica parvenitismului în persoana lui Lipicescu (alt Dinu Păturică) și a pitarului Slugărică are oarecare adîncime, dar Alecsandri acordă un rol nemeritat boierimii vechi, vornicului Iorgu Hîrzobeanu și hatmanului Ștefan Stîlpeanu, ultimul reprezentînd «talpa țării... ca-n vremea lui Tăut cel bătrîn», în timp ce țărănimea apare convențional prin răzeșul poet Arbore. Mai mult decît prin tipuri, piesa rezistă încă prin evocarea pitorească a moravurilor vechi făcută de un eminent arhivist" (cf. *Prefața* vol. V. Alecsandri, *Chirița în Iași*, p. XIII–XIV).

În ce privește detaliile scoase din comediile lui Augier, nu putem trece cu vederea investigațiile întreprinse pentru descoperirea lor de Ch. Drouhet.

„Ideea de a scrie comedia sa — arată el în *op. cit.*, p. 236 și urm. — răsare la Alecsandri în ianuarie 1862, în timpul șederii sale la Paris, unde-l reține girarea afacerilor legațiunii noastre, în lipsa fratelui său Iancu. E momentul cînd publicul spectacolelor aplaudă piesa *Les Effrontés* a lui Emile Augier, cînd presa împărțită în două tabere o huiește sau o laudă cu entuziasm, cînd critica discută genul nou al comediei sociale, creat în Franța de Augier. Genul fu completat în decembrie al aceluiași an cu *Le Fils de Giboyer*, a cărui reprezentare avu un succes ce-i amintea criticului Sarcey succesul dobîndit în ajunul Marei Revoluții de *Le Mariage de Figaro*."

Comedia lui Augier zugrăvea „nerușinarea financiarilor îmbogățiți prin speculații necinstite; personagiile acestea cinice reușesc să fie primite de lumea cumsecade, să fie temute de unii, admirate de alții, stimate chiar de cîțiva, să turbure în folosul lor fericirea casnică a altora și să impună tuturora pilda scandaloasă a biruinții înșelătoriei îndrăznețe și iscusite".

Așa cum Augier dezvăluia „descompunerea societății franceze sub acțiunea fermentelor vătămătoare aruncate de categoria socială a *Nerușinaților*, tot așa Alecsandri ne înfățișează priveliștea turburărilor grave

pricinuite în întocmirea socială a Moldovei, din ultimii ani ai Regulamentului Organic, de clasa «ciocoilor» — adică «a canaliilor mizerabile», cum tălmăceşte tot Alecsandri acest cuvînt într-o scrisoare, în care explică intenţiile sale [1]".

„Între reprezentantul *Nerușinaților* din comedia lui Augier — precizează Drouhet — şi tipul ciocoilor din piesa lui Alecsandri există, cu toate deosebirile aduse de îndeletnicirile lor şi de mediul în care se mişcă, numeroase puncte comune, atît în ce priveşte caracterul lor moral, cît şi a raporturilor în care se află cu celelalte personagii ale acţiunii. Lipicescu şi Vernouillet, bizuindu-se pe atotputernicia situaţiei lor legale şi pe starea lor materială, adunată prin fraudă, înfruntă cu cinism lumea care le ştie păcatele."

Dacă din *Les Effrontés* sînt luate „elementele generatoare ale noului tip de comedie" al lui Alecsandri, *Le Fils de Giboyer* (1862), piesa următoare a lui Augier, i-ar fi servit scriitorului nostru „pentru înjghebarea «scenariului», a schelei dramatice pe care se razimă satira sa socială".

Deşi Drouhet recunoaşte că „«scenariul» din *Boieri şi ciocoi*, dezbărat de accesoriile sale, simplificat în mod schematic, nu reproduce numaidecît pe acel din *Le Fils de Giboyer*, fiindcă intră într-unul din cele treizeci sau patruzeci de calapoade [2] în care încape tot repertoriul dramatic", el crede a identifica o serie de paralelisme care îl duc la concluzia că *Boieri şi ciocoi* datorează mult celor două piese franceze, îndeosebi în ce priveşte „concepţia şi dezvoltarea intrigei sentimentale". Nu încape îndoială că structura comediei lui Alecsandri se deosebeşte de aceea a celor două piese franceze. De-a lungul celor zece ani scurşi între momentul conceperii şi cel al încheierii redactării comediei lui Alecsandri, acesta va fi fost — adaugă Drouhet — „supus la influenţe contradictorii şi a încercat preocupări discordante ce s-au răsfrînt în piesa sa. Pornind de la ideea comediei sociale pe care Augier o inaugurează în Franţa, autorul nostru dă lucrării sale dramatice intenţiile de satiră socială din *Les Effrontés*, transpune particularităţile intrigei din *Le Fils de Giboyer* şi adaptează cerinţelor piesei sale principalele caractere din ambele modele ce le are în vedere. Dar Alecsandri mai e şi un admirator pasionat al romantismului, în special un discipol fervent al lui Victor Hugo, a cărui *Légende des siècles* îi serveşte în acest timp şi de izvor de inspiraţie, şi de îndreptar al *Legendelor*. De aceea în situaţiile piesei sale se găsesc amintirile citirii entuziaste a lui *Ruy Blas*, a lui *Marie Tudor*, a lui *Cromwell*."

---

[1] *Scrisori*, *ed. cit.* [1904], către I. Negruzzi, din 25 febr. 1874 [*nota lui Ch. Drouhet*].

[2] O catalogare a lor a încercat-o G. Potti, *Les trente-six situations dramatiques*, Paris, Mercure de France [*nota lui Ch. Drouhet*].

La sfîrșitul amplei sale cercetări comparate, Drouhet e de părere că „*Boierii și ciocoi*, din cauza luării ca model a unor producții teatrale cu caractere potrivnice, din cauza amalgamării unor elemente prea disparate, nu reprezintă o formulă dramatică limpede.

Autorul a vroit să întocmească o comedie socială, dar lecturile sale romantice și vechile lui deprinderi de vodevilist l-au împiedecat să realizeze pe deplin virtualitățile subiectului său."

Observațiile de mai sus, fără a fi pe deplin convingătoare, invită totuși la meditație. În acest sens credem că nu sînt lipsite de interes rîndurile scrise mai recent, asupra acestei creații a lui Alecsandri, de Ion Zamfirescu, care atinge și problema împrumuturilor străine:

„*Boieri și ciocoi* (1873) a figurat doar puțin pe scena românească. Piesa, totuși, contează. Aparența e de comedie; fondul, însă, e dramatic. După lanțul anterior al comediilor cu cîntece, multe de tip vodevil sau operetă, Alecsandri înțelege acum, într-o fază înaintată a teatrului nostru național, să vină cu o creație de amplitudine, cu arhitectură riguroasă, cu pregnanță tematică și, mai ales, cu mobilizarea atenției generale înspre o problemă vitală a societății noastre naționale. Putem admite că gîndirea socială a lui Alecsandri avea limite, slujindu-se, pe alocuri, de o retorică afectată. Totuși, nu e mai puțin adevărat că piesa are vibrație, că pledoaria din ea pentru mai multă moralitate în moravurile publice impune, că într-o replică auzim rostindu-se cu freamăt: «țipătul unui popor îi mai puternic decît tunetul», că se aduc pe scenă ecouri și chiar manifestări de mișcare populară și că într-o frază ca aceasta: «adevărata noblețe-i scrisă în inimi, nu pe pergamente» pulsau cu patetism sensuri și asimilări locale de spiritualitate europeană, într-un stil de bună simbioză între idei iluministe și simțire pașoptistă.[...]

Influențele și împrumuturile străine din teatrul lui V. Alecsandri constituiesc un capitol asupra căruia s-a discutat mult. S-a spus, pe alocuri, că aceste împrumuturi ar putea să însemne asupra operei în cauză o anumită ipotecă intelectuală. S-a mai spus, de asemenea, că V. Alecsandri ar fi fost un bun scriitor-cetățean, dar nu tot pe atita și un scriitor-artist. Problema, oricum, e mai complexă. În majoritatea localizărilor sale dramatice, poetul nostru a creat personaje vii, a imprimat în mod veridic culoarea epocii, s-a oprit asupra unori stări și procese psihologice reale, a sesizat cu justețe atît laturi bune, cît și laturi rele ale multora din mișcările vremii, toate acestea de natură să exprime epoca, să dea publicului nostru în formație delectări instructive, să impună ideea teatrului ca instituție națională, să mijlocească formarea de talente actoricești, unele din

acestea de proporția lui Matei Millo și a Aristizzei Romanescu" (vezi *Panorama dramaturgiei universale*, 1973, p. 562—564).

Am văzut că elaborarea piesei l-a preocupat pe Alecsandri vreme de peste un deceniu. Din cînd în cînd, corespondența scriitorului amintește de acest gînd stăruitor.

Dacă la 25 noiembrie 1861 nu era încă vorba de piesă (poetul îl anunța doar pe I. Ghica: „s-ar putea prea bine să fiu cuprins din nou de un acces de furie literară" — v. V. Alecsandri, *Corespondență*, p. 75), cu numai o lună și jumătate mai tîrziu, aceasta căpătase contur: „Acum pun în mișcare marionetele unei mari comedii în patru acte, intitulată *Ciocoii dinainte de 1848*, ceea ce înseamnă că o să-i urmeze o a doua comedie, *Ciocoii din zilele noastre*" — se grăbea Alecsandri să-l înștiințeze tot pe Ion Ghica (scrisoare din Paris, datată „ianuarie 1862" — v. V. Alecsandri, *Cele mai frumoase scrisori*, 1972, p. 131).

Proiectul din iarna 1861—1862 se vede că rămăsese doar proiect, pentru că în următorii 4—5 ani Alecsandri nu mai amintește de piesa *Ciocoilor*. Iată însă că, la scurt timp după detronarea lui Cuza — și faptul nu pare deloc întîmplător — din sihăstria lui de la Mircești, poetul îi scria lui Alex. Hurmuzaki, la 20 martie 1866: „am început o comedie în 5 acte, *Ciocoii Reglementului*, carele va fi urmată de *Ciocoii Convenției*" (v. V. Alecsandri, *Cele mai frumoase scrisori*, p. 163). Ideea inițială de a scrie două piese se menținea, dar titlurile acestora apăreau modificate, precum și numărul actelor celei dintîi: cinci în loc de patru, de la început.

În iarna acelui an, scriitorul pleacă în străinătate, trecînd prin Cernăuți, unde i se face o primire triumfală. La Paris se întîlnește cu vechii săi prieteni, îl vizitează de mai multe ori pe fostul domnitor: „De cînd am sosit aice — îi scrie el lui Alex. Hurmuzaki — am văzut de cîteva ori pe fostul domn Cuza și am vorbit multe de toate cu el. Acum înțelege greșalele ce a făcut în timpul domniei sale... El petrece la Paris o viață cu totul retrasă" (cf. Il. Chendi, *Corespondența lui V. Alecsandri cu bucovinenii*, în *Convorbiri literare*, nr. 10, octombrie 1906, p. 1096). Rămîne în Franța pînă în august 1867, iar la 5/17 ale acestei luni se află la București, unde participă la lucrările Societății Academice, în sînul căreia se dezbăteau principiile ortografice ale limbii. Nu va zăbovi însă mult aici, căci se grăbește să ajungă mai curînd la Mircești unde îl aștepta casa cea nouă, construită în lipsa lui (vezi relatarea amănunțită a acestor evenimente în G. C. Nicolescu, *Viața lui Vasile Alecsandri*, *ed. cit.*, p. 490—494). Se află iarăși „acasă".

În iarna și vara următoare va fi așternut pe hîrtie Alecsandri începutul *Comediei ciocoilor*, pe care chiar avea intenția să-l trimită *Convorbirilor* spre publicare: „În curînd — îi scria el lui I. Negruzzi la 2 septembrie 1867 —,

adică îndată ce voi găsi timp ca să prescriu manuscrisul meu de *Comedia ciocoilor*, voi trimite actul I, care va fi treptat urmărit de celelalte acturi" (V. Alecsandri, *Cele mai frumoase scrisori*, p. 167).

Anul următor este anul *Pastelurilor*, al întoarcerii în trecut, la momentul 1848, evocat în romanul rămas neterminat, *Dridri*. Dar nici *Ciocoii* nu dispăruseră din preocupările lui Alecsandri, căci la 25 noiembrie 1868 erau amintiți iarăși într-o scrisoare adresată lui I. Negruzzi: „tot am de gînd a îndeplini promiterea ce ți-am dat și, de voi mai găsi vreo scînteie în cenușa închipuirii mele, voi da zor *Ciocoilor*, a cărora cele întîi două acturi sînt gata.

Îmi vine să ți le trimit pentru ca astfel să fiu obligat a scrie celelalte trei, cari vor complecta comedia" (*v.* Alecsandri, *Scrisori*, 1904, p. 39—40).

Vor mai trece însă încă vreo cîțiva ani buni pînă cînd piesa va fi, în sfîrșit, încheiată. Abia în martie 1873, poetul îi scria lui I. Negruzzi: „Eram să viu de mult la Iași pentru ca să vă citesc comedia mea: *Ciocoii*, dar am fost împedicat prin deosebite vizite ce am primit și care mi-au luat tot timpul. Lucrările mele au fost astfel întrerupte [...].

Acum sînt liber și îmi propun să vin la Iași ca să vă dau lectura comediei sîmbătă. Aș dori să fie adunați membrii « Junimei » cît mai devreme, căci, piesa fiind în 5 acte, va reclama mai multe ore de lectură [...].

Mi-ai spus că ai fi mulțumit să publici piesa mea în *Convorbiri*..., însă cum îi face ca să tipărești 5 *acturi* în puținele numere ce mai rămîn pînă la 1 martie viitor? [...]

Îmi pare rău că nu oi să am printre ascultători pe Pogor și Maiorescu. Aș fi bucuros să aud observările lor... fie cît de aspre" (*v.* V. Alecsandri, *Scrisori*, p. 61).

Nu se știe din ce motive, comedia n-a mai fost citită în cadrul „Junimii", dar a fost curînd trimisă la tipar, pentru că a început să apară în *Convorbiri* din ianuarie anul următor.

Scrisoarea de mai sus infirmă supoziția lui G. C. Nicolescu că moartea lui Cuza, survenită în mai 1873, l-ar fi făcut pe scriitor „să grăbească încheierea piesei care începuse prin a se numi, încă de la sfîrșitul anului 1861, cînd o plănuise: *Ciocoii dinainte de 1848*" (cf. *Viața lui Vasile Alecsandri*, *ed. cit.*, p. 535—536). Acest trist eveniment, care a îndurerat întreaga suflare românească, a survenit după ce piesa fusese terminată.

Vara anului 1873, Alecsandri o petrece în Franța, împreună cu soția și fiica sa, aflată aici la învățătură.

Întors în țară, el va da piesa teatrului din Iași, care începe repetițiile pentru a o prezenta chiar în iarna aceea.

În numărul din ianuarie 1874 al *Convorbirilor* apar primele două acte ale comediei. Tipărirea nu fusese — după cum se vede — supravegheată, astfel încît numeroasele greşeli îl determină pe Alecsandri să întocmească o *errata*, pe care o trimite lui Negruzzi, ca să fie publicată în numărul următor al revistei:

„Cetind mai cu luare-aminte cele întîi două acte ale piesei mele din *Convorbiri* — îi scria el de la Mircești la „17 Ghenar 1874" — am început a face triste reflecții asupra gradului de înapoiere la care se află în Iași arta tipografică; pe urmă, după obiceiul meu, am rîs de natura greşelilor răspîndite în no. 10; negligența corectorului a fost astă-dată la înălțimea nemerniciei zețarului.

Înțeleg acuma, frate, cît necaz și ostenеală trebuie să-ți dai pentru ca să publici foaia *Convorbirilor*.

Fiind însă că răul este comis, ceea ce putem face mai cuminte este să-l îndreptăm pe cît se poate și dar te rog să publici în no. 11 alăturatul pomelnic de *errata*, pentru ca frații noștri de peste Milcov să nu rîdă de noi" (V. Alecsandri, *Scrisori*, p. 62).

Piesa s-a publicat în *Convorbiri*, în primele trei numere pe anul 1874. În așteptarea apariției ultimei părți, Alecsandri, retras iarăși la Mircești, după ce asistase la repetițiile piesei la Iași, îi scria la 25 februarie 1874 lui I. Negruzzi:

„Cred că zețuirea ultimelor două acte din piesa *Boieri și ciocoi* este acum terminată [...].

De cînd am fost la Iași ca să asist la repetiția generală a comediei mele, am căpătat un guturai tătăresc care m-a obligat să șed la căldură și astfel să lipsesc de la reprezentațiile ce s-au dat în șir, de trei ori. Această succedare neîntreruptă mă autorizează a crede că piesa a avut oarecare succes. Însă sînt curios a ști ce impresie ea a produs asupra persoanelor inteligente, atît ca studiu al unei epoce trecute, cît și ca operă dramatică. Ca autor care niciodată n-am fost orbit de meritele producerilor mele, doresc să aflu adevărul *adevărat*, fie cît de aspru. Care este natura criticelor în diversele grupe a Societății? Care sînt defectele ce reclamă o corectare neapărată? Fiindcă această comedie are să facă parte din repertoriul meu dramatic care chiar acum se publică la București, aș dori să-i dau cea mai de pe urmă poleială.

Iată pentru ce te rog să-mi scrii, cînd îi avea timp, și să-mi comunici impresiile d-tale și ale amicilor noștri, precum și cancanurile la care a trebuit negreșit să dea loc o comedie locală ca a mea.

Pînă acum am primit o scrisoare anonimă plină de injurii, care m-a făcut să rîd în hohot, și mă aștept și la altele, care toate vor avea aceeași

soartă, convingîndu-mă că persoanele ce le scriu și-au văzut portretele pe scenă. Curios lucru, cît de nătîngă e prostia omenească! În piesa mea sînt două categorii de caractere: *Ciocoii*, adică *canaliile mizerabile*, și *boierii cumsecade*. Cum se face dar că, avînd a alege între aceste două categorii, sînt oameni care prefer a se pune în rîndul ciocoilor și, prin urmare, a se mînia foc în contra autorului? Nime nu i-a oprit de-a trece în clasa boierilor onești și patrioți.

Iată un nou subiect de piesă și, zău, îmi vine să o și compun, sub titlul: *Critica piesii „Boieri și ciocoi"* sau *Ciocoii paraponisiți"* (V. Alecsandri, *Scrisori*, p. 63—64).

Negruzzi n-a întîrziat să-i comunice observările sale — care se refereau mai ales la lungimea unor pasaje —, cum se vede din răspunsul lui Alecsandri, datat „12 martie 1874": „Apropo de această piesă [*Boieri și ciocoi*], oi ține cont de observările ce mi-ai făcut. În adevăr, sînt unele pasagiuri cam lungi, dar lungimea lor se lungește încă mai rău în bafta actorilor răi. Pe scenă, talentul unui artist schimbă chiar defectele în calități și viceversa, cînd artistul e un păpușer" (*ibidem*, p. 65).

Deși Alecsandri declară, cum am văzut mai sus, că n-a asistat la reprezentarea piesei la Iași din cauza unui „guturai tătăresc", G. C. Nicolescu crede că acesta n-a fost decît un pretext: „De fapt — spune el — dacă se îmbolnăvea, Alecsandri n-ar mai fi putut părăsi Iașii înainte de primul spectacol cu public, așa că, și dacă n-ar fi putut merge la teatru, ar fi putut cunoaște reacțiile publicului. Este locul să presupunem că, informat de «indispoziția lumii bune» ieșene față de noua lui piesă, în care foarte mulți reprezentanți ai acesteia se puteau recunoaște fără nici o greutate și fără nici o plăcere, și, temîndu-se de o manifestație ostilă, probabil prevenit de această eventualitate, scriitorul, pe bună dreptate, evitase să dea vreo satisfacție celor pe care-i înfiera" (*Viața lui Vasile Alecsandri, ed. cit.*, p. 536).

Mai mult decît atît, G. C. Nicolescu crede că reacția stîrnită de piesă l-ar fi determinat pe scriitor, „care devenise mai sceptic" și „nu mai era atît de convins ca înainte de eficacitatea unei literaturi militante și, în consecință, cu atît mai mult evita a se mai pune rău cu cineva în mod inutil, criticînd prea direct", să renunțe la continuarea acestei piese: *Ciocoii de după 1848* sau *Ciocoii Conveniți*, care nici n-a mai fost, într-adevăr, scrisă (cf. *op. cit.*, p. 540).

Judecînd însă lucrurile după scrisorile pe care Alecsandri le trimite lui Aslan, directorul teatrului, și nepotului său George Duca, boala scriitorului nu pare simulată (de ce să o fi simulat față de o rudă apropiată?); interesul manifestat de el pentru amănuntele tehnice care trebuiau să

asigure reușita piesei — nici o vorbă cu privire la conținutul acesteia sau la teama de o reacție nefavorabilă a publicului — ar fi, de asemenea, o dovadă că scriitorul a fost nevoit de boală să părăsească Iașii. „Întîi să-i ceri lui Aslan — îl ruga el pe nepotul său — să îmbrace convenabil pe Stîlpeanu, să-i schimbe peruca, să nu poarte frac din actul întîi și cu atît mai puțin mănuși galbene, Raluca Stavrescu să țină seamă de interpretarea scenei din ultimul act, potrivit celor din scrisoarea trimisă lui T. Aslan. Cît despre Luchian, să-i spui că sînt foarte supărat aflînd că n-a știu să se ridice deasupra nivelului bufonăriei, cînd eu contam pe experiența sa de scenă... Nu-i voi mai vorbi în viața mea, dacă va continua să compromită prin saltimbăncării situațiile cele mai dramatice ale piesei. Smulge nasul fals al grecului. Pe scurt, te autorizez să mă reprezinți pe lîngă trupă și să ceri tot ce crezi de folos pentru succesul real al comediei mele" (ms. BAR, S 16(1)/LVIII; cf. și Ioan Massoff, *Teatrul românesc*, II, 1966, p. 662).

Primul spectacol al piesei, pusă în scenă de C. Dimitriade și, avîndu-i în distribuție pe Raluca Stavrescu și pe N. Luchian, a avut loc pe data de 14 februarie 1874, cel de-al doilea pe 17 februarie, iar cel de-al treilea joi 21 februarie 1874.

Piesa a nemulțumit, cum s-a văzut, așa-zisa „lume bună". Observații obiective însă i s-au adus scriitorului și de oameni bine intenționați, ca I. Negruzzi și nepotul său George Duca. Acesta din urmă îi adresează o scrisoare de opt pagini, în care își exprimă observațiile în urma primei reprezentații a comediei. Alecsandri îi răspunde imediat: „observațiile tale sînt foarte juste... una mai cu seamă se potrivește perfect cu părerea mea privitoare la scena dintre Radu și Tarsița. Voi încerca să refac această scenă, pentru a motiva mai bine ura doamnei Neamuș" (Coresp. inv. 25769 BAR; cf. și G. C. Nicolescu, *op. cit.*, p. 541).

Intenția de a aduce îmbunătățiri piesei o comunica și prietenului său Steriade, membru în Comitetul teatral, la 6 aprilie 1874. Necesitatea acestor îmbunătățiri — îi spunea el — se vădise în urma spectacolelor de la Iași și ele trebuiau aduse piesei în vederea reprezentării ei la București, unde scriitorul spera să se bizuie pe actori mai buni decît la Iași și unde avea de gînd să conducă el însuși repetițiile (cf. scrisoare aflată la BCS, ms. 3959; cf. și I. Massoff, *op. cit.*, p. 662—663).

Chiar după primele spectacole de la Iași, Alecsandri fusese solicitat să prezinte piesa și la București. La 25 februarie 1874, el răspundea unei scrisori pe care i-o trimisese Millo:

„Ai aflat că s-a reprezentat în Iași comedia mea *Boieri și ciocoi*? Ea s-a giucat de trei ori de-a rîndul în aceeași săptămînă, însă eu n-am putut să asist la nici una din reprezentații, fiind cam bolnav, la țară. Succesul

a fost mare, mai cu deosebire a lui Arbure răzeșul, ce-ți era destinat, a produs mare impresie... însă mulți s-au supărat! Am primit pân-acum două scrisori anonime pline de injurii. În una sînt acuzat de a linguși pe boieri și în cealaltă mi se impută că îi batjocoresc. Public inteligent!

Nu mă mir de vizita ce ți-a făcut dl. Odobescu și de întrebarea ce ți-a adresat în privirea reprezentării comediei mele pe scena Teatrului Mare din București. Am primit eu însumi o depeșă de la Comitetul teatral cerîndu-mi manuscriptul, însă am răspuns că nu socot trupa d-lui Pascaly în stare de a giuca piesa mea și că zisa trupă, dacă s-ar fuziona cu a d-tale, poate că astfel s-ar înlesni punerea în scenă a acelei scrieri dramatice care cuprinde mai multe roluri importante" (V. Alecsandri, *Cele mai frumoase scrisori*, p. 215—216).

La București piesa nu va fi reprezentată decît în stagiunea următoare. Între timp, Alecsandri dă textul îndreptat la tipar, care apare în broșură separată în același an, la Tip. Alexandru A. Grecescu din București.

Editorul D. Frunzescu adăuga textului piesei, pe lîngă scrisoarea-dedicație a lui Alecsandri, adresată „domnului Mihail Cogălniceanu" (p. 3—4), reprodusă și în ediția din 1875, o prefață a sa (p. 5—6) și, la sfîrșit (p. 201—208), „esplicarea cuvintelor străine și vechi", alcătuită — din păcate — fără nici o rigoare științifică. „Prefața din partea editorului" avea următorul conținut:

„Una din ultimele opere teatrale compuse până acum de *ilustrul nostru Alecsandri* este comedia *Boieri și ciocoi*, care ne arată în colori vii starea politică și socială a Moldovei între anii 1840—1848. Aceeași stare de lucruri era pe atunci și în Valahia; căci aceste două țări sorori au trecut prin egale suferințe, prin aceleași faze de despotism oriental, până ce au ajuns a să bucura de principiile civilizației occidentale.

Tablourile cuprinse în piesa domnului Alecsandri au un aspect ce va părea straniu în ochii generației actuale; pentru cine a cunoscut însă societatea română și regimele guvernamentale de acum treizeci de ani, ele deping cu multă esactitate o epohă atît de apropietă de noi și deja uitată.

Eu cred că această operă va deveni în viitor un document prețios pentru studiul trecutului, și această convingere m-a îndemnat a cere voie de la autor ca s-o edit.

Menționata comedie s-a publicat în *Convorbirile literare* din anul curent; fiind însă că această foaie iese într-un număr restrîns de esemplare; văzînd că tipografia din Iași a negligeat mult reproducerea acestei caracteristice piese; și informîndu-mă mai cu seamă că, după marele succes obținut pe scena foastei capitale a Moldovei, comedia de față a escitat curiozitatea publică și se cere în toată țara, mi-am impus, ca o datorie de onoare, a o

tipări într-o ediție corectă și elegantă, pentru ca s-o pun la dispoziția publicului.

După cum am aflat de la amicii domnului Alecsandri, domnia sa a început a compune cele întîi două acte ale acestei piese pe la anul 1860 și, punînd în scenă tipuri din generația trecută, a voit a le prezenta nu numai cu obiceiurile, dar și cu limba împestrițată de acum treizeci de ani. De atunci și pînă astăzi, limba a luat o prefacere însemnată; ea se curăță necontenit de grecismele și slavonismele care o desfigurau și, grație scriitorilor de talent și bun gust, devine din zi in zi mai română, corectă și plăcută; prevăzînd dar că mulți din generația actuală nu vor înțelege unele cuvinte din această piesă, am crezut de trebuință a pune la finele ei esplicarea lor, spre a-mi îndeplini astfel datoria de editor conștiincios."

Iată și „esplicarea cuvintelor" pe care contemporanii editorului — după spusele sale — nu le mai înțelegeau:

„ Pag.	10 — *straie*	însemnează:	haine
„	— *brutar*	„	pitar, pînar
„	— *ogradă*	„	curte
„	— *mendrele*	„	trebușoarele, farsele
„	— *arhontologie*	„	cartea boierilor
	11 — *țanțoș*	„	trufaș, mîndru
	12 — *file*	„	amice
„	— *kir*	„	domnule
„	— *neski*	„	dar
„	— *pan evghenestato*	„	prea nobil
„	— *heretismos*	„	felicitare
	13 — *baștină*	„	origină
	14 — *temenale*	„	complimente turce
„	— *surtucului*	„	gherocului
„	— *eklambrotate*	„	prea luminate
„	— *Pronia*	„	Provedința
„	— *ke megas*	„	și mare
„	— *ungher*	„	unghi
	15 — *Ma*	„	Dar, însă
„	— *arhontas*	„	boier
„	— *sopa*	„	taci
„	— *sopa*	„	bîtă
„	— *capnos*	„	tutun
„	— *metahirisiți*	„	întrebuințați
„	— *tabieti*	„	deprindere, obicei

pag. 15	— *ighemonikon*	însemnează:	mărire îngîmfată
16	— *talim*	„	manieră
„	— *ogurliu*	„	bun augur
„	— *obijduiți*	„	asupriți
„	— *nato*	„	poftim
„	— *to prokopsamen*	„	am pățit-o
17	— *oboroaca*	„	banița
„	— *șlik*	„	căciulă fanariotă
„	— *zaifă*	„	indispusă
20	— *spudaksit*	„	studiat
21	— *sevas*	„	respectos
23	— *dîrvală*	„	de clacă
„	— *katahrisuri*	„	abuzuri
„	— *pristavlisit*	„	recomandat
24	— *adiaforisirea*	„	indiferența
„	— *buiurdisiți*	„	întăriți prin decret
„	— *vurta*	„	cu ridicata, en gros
„	— *hareciluiesc*	„	licitează
„	— *cinuri*	„	ranguri
„	— *pil*	„	prinde
„	— *protipendiști*	„	boieri mari
25	— *hula*	„	critică înjurătoare
26	— *doselnice*	„	ascunse
27	— *pălămida*	„	o buruiană rea
„	— *neprihănit*	„	neatins
28	— *samovolnicia*	„	arbitrarul
„	— *fevga*	„	fugi
29	— *disbăra*	„	a să debarasa
30	— *ghevghir*	„	cămară boltită
„	— *mișină*	„	furnicar
„	— *hîrzobul*	„	un fel de paner
31	— *dele*	„	dosare
„	— *faur*	„	ferar
„	— *cîrciocuri*	„	șiretlicuri judecătorești
„	— *spăvăduit*	„	confesat
„	— *gudurîndu-se*	„	lingușindu-se cinește
„	— *pehlivănii*	„	șarlatanii
34	— *trezește-te*	„	deșteaptă-te
36	— *iarmaroc*	„	bîlci
„	— *oblăduire*	„	protecție

pag. 37	— *cîrteşti*	înseamnă:	arăţi nemulţămiri
38	— *uneltiri*	„	comploturi
„	— *bei mu*	„	măria ta
39	— *keimeno*	„	sărmanul
„	— *na zisis*	„	să trăieşti
„	— *pulbere*	„	praf, colb
„	— *ciuturi*	„	găleţi
„	— *parimie*	„	pildă
40	— *ghiduş*	„	bufon
„	— *cică*	„	zice că
43	— *irmilici*	„	icosari
„	— *carboave*	„	ruble
„	— *rohatcă*	„	barieră
44	— *posesorul*	„	arendaşul
45	— *Gavril buzatu*	„	călău vestit
46	— *peşcheş*	„	prezent
„	— *zîmbiluri*	„	coşuri de băcănie
„	— *hîrzoabe*	„	coşuleţe de frunze de brad
47	— *prohorisi*	„	înainta
48	— *Dănilă*	„	darnic
„	— *pristavlisesc*	„	înfăţişez
„	— *jalbă*	„	petiţie
„	— *predmetul*	„	obiectul
„	— *peripisce*	„	motiv de proces
„	— *răşluieşti*	„	cotropeşti
„	— *hapca*	„	cu sila
49	— *sprafcă*	„	cercetarea unui dosar
„	— *ispisoacele*	„	documentele vechi
„	— *deslușit*	„	lămurit
„	— *holdul*	„	cuprinsul
„	— *leat*	„	anul
„	— *hirtă*	„	firtă, patrar
„	— *zdelcă*	„	proiect de act de vînzare
„	— *presustvia*	„	pretoriul
„	— *scripisite*	„	parafate
„	— *povescă*	„	raport
„	— *ponos*	„	acuzare
„	— *i*	„	şi
„	— *insovolnicie*	„	arbitrar personal

pag. 49	— *vigavor*	înseamnă:	reprimandă
„	— *docladarisește*	„	referează
„	— *stolnacealnic*	„	șef de birou
„	— *comandirovcă*	„	anchetă
„	— *cinovnicul*	„	funcționarul
„	— *podorojnă*	„	bilet de poștă
50	— *podpiscă*	„	recepisă
„	— *rodpiscă*	„	adeverință
„	— *ostanovcă*	„	manc
„	— *otnoșenie*	„	raport
„	— *tricapel*	„	marcată
„	— *raspolojenie*	„	formă judecătorească
„	— *nacazanie*	„	pedeapsă
„	— *rușfert*	„	mită, plată
„	— *katortosit*	„	izbutit
„	— *iproci*	„	și celelalte
„	— *obișnenie*	„	lămurire
„	— *mîntui*	„	termina
51	— *chilos*	„	gros în ceafă
„	— *posvolit*	„	permis
52	— *coșă*	„	doniță
53	— *ocrotește*	„	protege
59	— *cășuneze*	„	cauzeze
63	— *metehnele*	„	defectele
64	— *bîrlog*	„	vizuina ursului
65	— *pitace*	„	decrete de boierie
68	— *omăt*	„	zăpadă
72	— *pliroforisit*	„	lămurit
73	— *dughenei*	„	magaziei
„	— *hăt*	„	tocmai
74	— *dicanicesc*	„	judecătoresc
„	— *pușchiul*	„	strengarul
75	— *cursă*	„	pastilă de Serail
76	— *pîrte*	„	nimerește
„	— *talgere*	„	talere
77	— *domesnicit*	„	îmblînzit
78	— *înjghebîndu-ți*	„	formîndu-ți
80	— *ghizdanul*	„	portofoliul
„	— *șleapca*	„	tricornul

pag. 87	— *işala*	înseamnă:	bravo turc
88	— *polcovnice*	„	coloncle
„	— *vajnice*	„	importante
„	— *Sfatul*	„	Consiliul de miniştri
89	— *prinosul*	„	darul
„	— *poclon*	„	cadou
„	— *ke ta lipa*	„	şi celelalte
„	— *simandicoase*	„	însemnate
90	— *paşol*	„	lipseşti
„	— *otcupul*	„	antrepriza
„	— *hazna*	„	fisc
„	— *Saranta Eklisia*	„	oraş grec
„	— *hristoitie*	„	frică de Dumnezeu
91	— *anaforaua*	„	raportul la Domn
93	— *pravoslavnici*	„	ortodocsi
„	— *uliţa*	„	strada
„	— *ţipenie*	„	nici umbră de om
„	— *litve*	„	neamuri străine
94	— *imamea*	„	vîrful ciubucului
95	— *prigonească*	„	persecute
„	— *delaolaltă*	„	împreună
96	— *harnic*	„	activ
97	— *sudiţi*	„	supuşi străini
„	— *graniţă*	„	frontieră
100	— *katigorisesc*	„	critic
101	— *căldărămgii*	„	paveluitori
102	— *parastuia*	„	reprezenta
103	— *răzvrătitorilor*	„	revoluţionarilor
„	— *dopros*	„	interogatoriu
106	— *tixeşi*	„	grămădeşti
„	— *harabagiu*	„	cărucer evreu
107	— *chirul*	„	plîntă ce vatămă grîul
109	— *tropos*	„	manieră
„	— *iscodim*	„	inventăm
„	— *tertip*	„	mijloc viclean
111	— *plihtisisem*	„	mi se urîse
„	— *sfetnici*	„	consilieri
112	— *sinhisesc*	„	sfiesc
„	— *psihi mu*	„	sufletul meu
„	— *matia mu*	„	ochii mei
113	— *glod*	„	noroi
„	— *elpida mu*	„	speranţa me
114	— *parapon*	„	supărare
„	— *filotimie*	„	amor propriu
115	— *surgun*	„	exiliu

pag. 117	— *săhăstrie*	însemnează:	schit izolat
„	— *smomit*	„	scos din minte
126	— *peciul*	„	certificatul de căsătorie
„	— *asudat*	„	năduşit
127	— *brînduşă*	„	floare de toamnă
„	— *tuiuri*	„	stindard de cozi de cai
„	— *dumeresc*	„	lămuresc
129	— *ghiuzel*	„	frumoasă
130	— *efendi*	„	domnule
„	— *Hoş ghioldum?*	„	ce mai faci?
„	— *kefinis ei?*	„	cheful ţi-i bun?
„	— *Allah amanetoolu*	„	mulţămesc lui Dumnezeu
„	— *Aferim*	„	bravo
132	— *buiur*	„	poftim
„	— *Peki*	„	bine
134	— *protos*	„	întîiul
„	— *defteros*	„	al doilea
135	— *ciobote*	„	cizme
141	— *anostie*	„	fleac
146	— *mangositule*	„	dobitocule
„	— *holba*	„	deschide tare
147	— *hlizesc*	„	rîd tare
148	— *bazaconie*	„	istorie ciudată
149	— *apele*	„	dispoziţiile
151	— *mata*	„	domnia ta
„	— *cireacii*	„	oameni de casă
152	— *hulubaşi*	„	porumbaşi
„	— *Kera mu*	„	doamna me
153	— *rad*	„	răfuiesc
154	— *epanastasis*	„	revoluţie
155	— *to spati*	„	sabia
156	— *oki*	„	nu
157	— *hrăpească*	„	răpească
„	— *abraş*	„	falş
„	— *şuşaneua*	„	puşcă lungă
158	— *chitit*	„	socotit
„	— *veneticilor*	„	străinilor
„	— *rădiu*	„	pădurice frumoasă
„	— *sumeaţă*	„	îndrăzneaţă
„	— *unicelul*	„	copil unic
159	— *pîrîi*	„	face zgomot
„	— *cangea*	„	labă cu unghii
„	— *pîrle*	„	naibei

pag. 161 — *iuruș*	înseamnă:	iama
„ — *hal*	„	stare
„ — *buchisală*	„	bataie înăduşită
162 — *șelma*	„	injurie rusă
„ — *ti padleț*	„	injurie rusă
165 — *jăcuiți*	„	jăfuiți
166 — *oțerît*	„	înfiorat
167 — *zbirii*	„	calăii
172 — *engomion*	„	cuvîntare
175 — *dihai*	„	mult
188 — *cainicul*	„	sărmanul
192 — *procleților*	„	blăstămaților
„ — *mezat*	„	licitație
196 — *ghioșgorea*	„	pe de-ntregul
197 — *adikie*	„	nedreptate."

Piesa este, cum am văzut, dedicată lui Mihail Kogălniceanu: „Cui — spune Alecsandri în scrisoarea din martie 1874, cuprinsă în prefața ediției de *Opere complete. Teatru*, vol. I, 1875, p. XXV—XXVI (v. și vol. V al ed. noastre, p. 33—34) — aș putea mai nimerit să dedic comedia *Boieri și ciocoi* decît unui om ca tine, care ai luptat bărbățește, ai pătimit fără a te descuraga, ai fost persecutat, închis la mănăstire și chiar espatriat, în epoha de absolutism ce mi-a servit de studiu pentru scrierea piesei mele? Primește dar, Cogălnicene, dedicarea ei cu acea cordială amicie ce ne leagă împreună din copilăria noastră și ne-a pus alăturea unul cu altul pe cîmpul luptelor trecute.

Această comedie, tablou a unei părți din societatea de acum treizeci de ani, va supăra poate unele susceptibilități exagerate. Vin dar a declara aici că, străin de orice gînd de personalitate postumă sau existentă, dominat de simțirea celui mai adînc respect pentru memoria părinților noștri, n-am avut alt scop în compunerea piesei mele decît acela de a arăta defectele regimului sub care au trăit ei, pentru ca generația actuală să învețe a prețui era de libertate și progres în care trăiește.

După această declarare leală, îmi rămîne să adaug numai că opera mea dramatică cuprinde două categorii de oameni: *boierii onorabili*, adică *românii cu suflet nobil*, și acei corupți, adică *ciocoii*."

Kogălniceanu îi răspunde imediat: „Mulțumesc, prietene, pentru delicata ta aducere aminte, pentru scrisoarea ta și pentru dedicație". Și cum nu văzuse piesa reprezentată la Iași, îl îndeamnă s-o prezinte și la București: „rău faci că nu reprezinți piesa ta la București. Va avea mare succes, dat fiind că epoca ciocoilor o avem în toată puterea strălucirii sale...

Comitetul teatral... te-a rugat deja să-i permiți montarea piesei. Fă-i, fă-ne această favoare. Te asigur că aplauzele noastre îți vor dovedi recunoștința noastră" (v. G. Gane, *„Boierii și ciocoii" lui Alecsandri cu prilejul unor scrisori inedite de la Kotzebue și Kogălniceanu*, în *Arhiva românească*, V, 1940, p. 211; cf. și G. C. Nicolescu, *op. cit.*, p. 542—543).

Am văzut însă că Alecsandri nu era dispus să accepte reprezentarea la București a piesei decît de trupa lui Millo.

În toamnă are loc fuziunea trupelor Pascaly și Millo de care vorbea Alecsandri. La 3 septembrie 1874, scriitorul îi cerea lui Millo să-i trimită urgent „actul de asociație al Societății dramatice", care ia ființă la 9 septembrie, cînd Millo, „în numele primilor fondatori ai Societății dramatice", convocase o adunare a actorilor și fusese ales, cu 14 voturi din 22, director de scenă și reprezentant al „Artiștilor asociați". Alecsandri îi cerea, totodată, lista actorilor, în vederea reprezentării piesei *Boieri și ciocoi*, pe care o trimisese Comitetului teatral din București: „Știi că nu țin în mod absolut să văd figurînd numele meu pe afiș — justifica el această cerere —, dar țin ca comedia *Ciocoilor*, cea mai bună lucrare de teatru a mea, să fie montată în condițiile cele mai avantajoase".

În aceeași zi de 3 septembrie 1874, Alecsandri îi scria și lui Maiorescu, pe atunci ministru de Instrucție, intervenind pentru sprijinirea lui Millo și totodată anunțîndu-l că are intenția să reprezinte *Boieri și ciocoi* la București, cu condiția de a nu i se face „ciuntiri" de Comitetul teatral (cf. ms. B.A.R. 2619, f. 67—68; V. Alecsandri, *Scrisori*, 1904, p. 5—6).

La 6 septembrie 1874, poetul îi scria iarăși lui Millo o lungă misivă, în care îi dădea indicații cu privire la modul în care ar fi dorit să fie jucată piesa, pentru a obține succesul dorit:

„Dragul meu Millo,

Îmi ceri învoirea de a monta comedia mea *Boieri și ciocoi*; îmi făgăduiești, pe deasupra, că vei îngriji punerea în scenă, în așa fel încît piesa să fie *bine știută* și jucată cît mai bine cu putință. Nu am deci nici un motiv să te refuz. Îți încredințez opera mea și îți las grija de a distribui rolurile cum vei crede. Știi însă că acela al lui Arbure îți aparține; este mare, important, caracteristic, reclamă deci talentul unui mare artist pentru a fi interpretat cum trebuie. Arbure este un Grigore Cuza [1] de la țară, batjocoritor, plin de bun simț, onest, liberal în felul său, adevăratul tip al românului neatins de corupția modernă, unul din acele caractere

[1] Grigore Cuza (1800—1862), spătar, unchiul domnitorului [*nota ed. M. Anineanu*].

cum le-am cunoscut înainte de 1840. Pune-te în pielea lui și fă din el cea mai frumoasă creație a dumitale.

Hatmanul Trotușan este adevăratul boier mare, plin de patriotism și de demnitate personală, omul serios și de nobilă înfățișare. Tînărul care a fost însărcinat cu acest rol la Iași nu poseda toate calitățile necesare pentru a reprezenta un asemenea personagiu. Nu știu cît va prețui Vellescu [1], dar mă bizui pe dumneata. Rolul tînărului Radu este unul din cele mai grele, căci este un îndrăgostit și în același timp un rol principal. Trebuie un artist elegant și pătimaș pentru a-l reda așa cum trebuie. Acela al lui Hîrzobeanu necesită mult tact și iscusință, căci are multe nuanțe care sînt inerente diverselor situații dramatice prin care trece succesiv. Lipicescu trebuie să aibă șira spinării mlădioasă și inteligență vie; este un ambițios din alte timpuri, care urmărește un scop și care, fiind totuși *ciocoi*, nu este grotesc.

Acest ultim cuvînt mă duce la a-ți face o recomandație esențială, pe care te rog să o faci la rîndul dumitale tuturor artiștilor care vor avea roluri în piesa mea. *Boieri și ciocoi* este o comedie și nu o farsă; ea zugrăvește o epocă a istoriei noastre. Personagiile trebuie să fie reprezentate în simplitatea lor, *fără exagerări*, căci comicul unora reiese din situații și nu din personalitatea lor. Deci, *fără caraghioslîcuri*. Chiar grecul trebuie să se ferească de a se îmbrăca, de a se agita și de a vorbi într-un fel caraghios. Țin mult la această condiție.

Rolurile femeilor le vei distribui în vederea succesului piesei. Acela al Tarsiței este foarte însemnat. Încredințează-l unei artiste care să aibă uzajul scenei și care să știe să înțeleagă acest caracter de intrigantă, fără totuși să cadă în trivialitatea unei mahalagioaice.

Acestea spuse, pune să se facă un salon în felul aceluia al lui Iorga Ghica[2] (lîngă Copou) și, pentru că Dimitriadi[3] face parte din trupă, consultă-te cu el pentru o sumă de detalii, care îmi scapă în această clipă și care privesc punerea în scenă a piesei.

Mi-ai cerut să scriu d-lui Maiorescu pentru a-l ruga să apere comedia mea împotriva foarfecilor Comitetului teatral. S-a făcut. Acum, ținînd seamă de înclinația publicului de la București de a face aluzii din orice, te

---

[1] Petre Vellescu (1846—1904), artist dramatic, a debutat sub direcția lui Pascaly la Bossel, apoi a trecut la Teatrul Național, unde a interpretat roluri melodramatice [*nota ed. M. Anineanu*]

[2] Logofătul Iorgu Ghica, fost ispravnic la Bacău, protector al familiei Alecsandri [*nota ed. M. Anineanu*].

[3] Constantin Dimitriadi (1831—1885), artist dramatic, a jucat la Iași și București, este tatăl artistei Aristizza Romanescu [*nota ed. M. Anineanu*].

însărcinez să schimbi fraza următoare, spusă de Trotușan în actul I: *« Cine aduce amestic străin în țară e mai nelegiuit decît Iuda vînzătorul »*. În loc de *amestic străin* se va spune *intervenție străină*.

Cu aceasta, dragul meu, îți string mîna și îți doresc noroc. Succesul sau insuccesul comediei mele pe scena Bucureștiului va reglementa genul meu de lucru pentru iarna aceasta. [...]

P. S. Dimitriadi a creat rolul lui Arbore la Iași și a obținut un mare succes. Știu că ține foarte mult la acest rol; ce hotărîre socotești să iei în privința sa? Ține-mă în curent cu mersul piesei și nu permite reprezentarea decît atunci cînd rolurile vor fi știute pe dinafară și nu se va mai bizui nimeni pe agiutorul sufleurului" (cf. V. Alecsandri, *Cele mai frumoase scrisori*, p. 222—224).

Probabil din cauza întîrzierii prilejuite de constituirea asociației actorilor, stagiunea 1874—1875 a Teatrului Mare din București s-a deschis, fără să se anunțe — ca de obicei — repertoriul, cu piesa *Boieri și ciocoi*. Deși rolul lui Arbore fusese scris anume, după propria mărturisire a lui Alecsandri, pentru Millo, el a fost interpretat tot de C. Dimitriade, iar Millo a avut un rol secundar, pe cel al lui Vulpe. Ștefan Vellescu l-a interpretat pe Hîrzobeanu, Petre Vellescu pe Stîlpeanu, Simion Bălănescu pe Lipicescu, Grigore Manolescu pe Neamuș, Frosa Popescu pe principesa Luța, Maria Flechtenmacher pe Tarsița, Maria Constantinescu pe Elena. Era o distribuție strălucită (cf. Ioan Massoff, *op. cit.*, II, p. 325—326).

Se pare că la București piesa a avut mai mult succes decît la Iași, după cum îi scria Alecsandri — mereu de la Mircești — lui I. Negruzzi, la 16 octombrie 1874:

„Mă întrebi ce s-a întîmplat cu reprezentarea piesei mele *Boieri și ciocoi*? Succes mare; s-a jucat de patru ori de-a rîndul într-aceeași săptămînă și a produs adîncă impresie, după știrea ce-mi dă Millo. Mulți ciocoi însă s-au cam paraponisit" (cf. V. Alecsandri, *Scrisori*, p. 68).

Piesa a fost reprezentată în aceeași stagiune și la Craiova, de trupa Mariei Theodorini (cf. Ioan Massoff, *op. cit.*, II, p. 370—371).

La București, *Boieri și ciocoi* se juca încă în 1879, cînd M. Eminescu îi făcea o scurtă prezentare (nesemnată) în *Timpul*, IV, nr. 51, marți 6 martie 1879, la rubrica *Cronica internă*:

„Mine, marți 6 martie, se va reprezenta în teatrul românesc comedia lui V. Alecsandri *Boierii și ciocoii*. Comedia aceasta e un tablou de obiceiuri dintre anii 1830—1848 și arată cu fidelitate multă starea de lucruri și relele sociale ale timpului aceluia. Pentru mulți din generația actuală, piesa va fi cu totul nouă în privirea cuprinsului, căci astăzi boieri nu mai sînt, iar ciocoii au devenit cu toții liberali și patrioți — pe hîrtie. Din *crisalida* ciocoi s-a dezvoltat, fără îndoială, *fluturul* liberal.

Cine voiește să vază cum s-a operat acea schimbare și din ce elemente s-a operat să privească marți reprezentarea piesei lui Alecsandri" (v. Mihai Eminescu, *Scrieri de critică teatrală*, Cluj, Ed. Dacia, 1972, p. 131).

După aceea se pare că piesa n-a mai fost reluată decît arareori.

Textul se păstrează la Biblioteca Academiei R.S.R. în două manuscrise autografe. Unul este ms. 2231, un caiet in-folio mare, legat în pînză cafenie, cu 94 file scrise cu cerneală, cu multe ștersături. Pe fila 3r se află titlul: „*Boierii și ciocoii*. Comedie în 5 acturi. 1871", cu dedicația: „Amicului meu G. Steriadi, suvenir de la Mircești, 1 mart. 1874. V. Alecsandri". George Steriade, prieten cu Alecsandri, a fost secretar al agenției, apoi al legației române din Paris, membru în Comitetul Teatrului Național și director al ziarului *Gazette de Roumanie*. El a vîndut Academiei manuscrisul la 4 decembrie 1902. Filele din caiet numerotate 1, 2 sînt o scrisoare pe care o adresează lui I. Bianu la 23 / XI. 1902, prin care-l roagă să obțină aprobarea Academiei pentru cumpărarea manuscrisului.

Celălalt manuscris, 2939, este un caiet luxos, tot în folio de format mare, legat în piele vișinie, pe care este imprimat cu litere de aur: „Suvenir de la Vasile Alecsandri, Mircești, 29 iunie 1874". Pe prima filă verso, nenumerotată, se află următoarea însemnare: „Dăruit de Ministerul de Externe, la 24 decem. 1904 (a aparținut răpos. General Eust. Pencovici)". Pe coperta caietului, de culoare albastră, se află titlul și dedicația: „*Boieri și ciocoi*. Comedie în 5 acturi, dedicată amicului meu M. Cogălniceanu. V. Alecsandri, Mircești, 1874". Piesa este scrisă îngrijit, cu cerneală, cu foarte puține ștersături. Ocupă 91 de file din caiet (circa jumătate), restul rămînînd nefolosit. Scris numai pe o față a hîrtiei. Pe ultima filă scrisă, la sfîrșit, data: „Mircești, 1873".

În timpul vieții scriitorului, piesa a fost tipărită, cum s-a arătat, mai întîi în *Convorbiri literare*, VII, nr. 10, 1 ianuarie 1874, p. 365—383; nr. 11, 1 februarie 1874, p. 405—416; nr. 12, 1 martie 1874, p. 437—452. În același an a apărut în broșură: *Boieri și ciocoi*. Comedie în 5 acte (1840—1846). Dedicată domnului M. Cogălniceanu, București, Tip. Alexandru A. Grecescu, 1874; apoi a fost inclusă în ediția de *Opere complete. Teatru*, 1875, vol. III, p. 1325—1471.

VARIANTE

ms. 2939 (A), ms. 2231 (B), Convorbiri literare (C), Boieri și ciocoi, 1874 (D), Teatru, III, 1875 (E)

281, *titlu — A (coperta exterioară)*: Suvenir ~~de~~ la Vasile Alecsandri. Mircești, 29 iunie 1874; *(coperta interioară)*: *Boieri și ciocoi* [*inițial*: *Boierii*

și Ciocoii Reglementului]. Comedie în 5 acturi [*adăugat cu altă cerneală:* dedicată amicului meu M. Cogălniceanu, V. Alecsandri. Mircești, 1874] / *B: (coperta exterioară): Boierii și ciocoii.* Comedie în 5 acte. [*pe f.3r: Boierii și ciocoii.* Comedie în 5 acturi. 1871. Amicului meu G. Steriadi. Suvenir de la Mircești. 1 mart 1874. V. Alecsandri. / *C: Ciocoii* [*errata din numărul următor al revistei îndreaptă:* „Din eroare, comedia se intitulase în numărul trecut *Ciocoii* în loc de *Boieri și ciocoi.*"] / *D: Boieri și ciocoi.* Comedie în cinci acte (1840—1846). Dedicată domnului M. Cogălniceanu. Această piesă nu se poate reprezenta pe teatru fără voia autorului. / *E: Boieri și ciocoi* || **282**, 1—22 — *A*, *C:* CIOCOII

PERSONAGIURI

Hatmanul ȘTEFAN STÎLPEANU, boier de starea I	— 60 de ani
Vornicul IORGU HÎRZOBEANU, idem	— 50
Postelnicul EVGHENIDIS, idem	— 50
Polcovnicul VITEAZOVICI [*inițial în A:* Colonelul RUSFETCOVICI] locoțiitor de general a miliției	— 50
Aga NEAMUȘ	— 45
Banul VULPE, boier de starea II	— 50
ARBURE, răzeș, id.	— 50
Slugerul TRUFANDAKI	—
Pitariul SLUGĂRICĂ, boier de starea III	— 40
LIPICESCU, om de casa lui Hîrzobeanu	— 30
ELENA, fiica lui Hîrzobeanu	— 18
Princesa LUȚA [*inițial în A:* Contesa LUȚA]	— 50
Postelniceasa EVGHENIDI	— 35
Cucoana TARSIȚA, soția lui aga Neamuș	— 30
RADU, orfan	— 25
UN STOLNIC	
INVITAȚI LA BAL	
UN PAȘĂ TURC	
POPOR	
LĂUTARI	
MUZICĂ MILITARĂ	

Scenele se petrec în Iași. 1840—1846 [*C:* 1848] / *B:*
PERSONAGIURI

Marele hatman ŞTEFAN STÎLPEANU	— 60 ani
Vornicul IORGU HÎRZOBEANU	— 50 „
Aga NEAMUŞ	— 45 „
Banul VULPE	— 45
ARBURE, răzeş	— 45
LIPICESCU, om de casa Hîrzobeanului	— 30
RADU, orfan	— 25
Postelnicul EVGHENIDIS	— 55
POSTELNICEASA, soţia lui	— 40
Contesa LUŢA PROTIPENDEASCA	— 35
TARSIŢA, soţia lui Aga Neamuş	— 30
ELENA, fiica postelnicului [sic!] Hîrzobeanu	— 20
Comisul TRUFANDAKI	—
Pitariul SLUGĂRICĂ	—

[anulat: ŞLOIM, zaraf]
UN STOLNIC
Generalul RUSFETCOVICI
INVITAŢI LA BAL
POPOR / *D:* Scenele se petrec în Iaşi, între anii 1840—1846.

PERSOANE [...] LACHEI / *E:* PERSOANE [...] LACHEI || 23 — **283**, 14 — *numai în A, B, D, E* [23 — *A:* Hat. Stîlpeanu [...] evropineşti / *D, E:* Stîlpeanu [...] europene || 25 — *A:* Vorn. Hîrzobeanu, asemine / *D, E:* Hîrzobeanu, poartă || **283**, 1 — *A:* Post. Evghenidi, asemine / *D, E:* Evghenidi, poartă || 3 — *A:* uniformă / *D, E:* poartă uniformă || 4 — *A:* epoleturi / *D, E:* epolete || 5 — *A:* elegant / *D, E:* poartă costum elegant || 6—7 — *A:* haine [...] şlic / *D, E:* poartă haine [...] ilic şi || 8 — *A:* dulamă [...] căciulă / *D, E:* poartă dulamă [...] şi căciulă || 9 — *A:* haine evropieneşti / *D, E:* poartă haine europene || 10 — *A:* anteriu [...] fes / *D, E:* poartă antereu [...] şi fes || 11 — *A:* haine / *D, E:* poartă haine || 12 — *A:* elegant / *D, E:* poartă costum elegant || 13—14 — *A:* Damele, elegante. Tarsiţa însă, în tualete încărcate, fără a fi caricatură. / *D, E:* Tarsiţa [...] elegante. || **282**, 23 — **283**, 14 — în *B:* Teatrul reprezintă un salon mare de priimire în casa vornicului Hîrzobeanu; mobile de lux. Trei uşi mari în fund, una în stînga şi alta în dreapta, pe planul I. O fereastă în stînga, dincolo de uşă. Între uşele din fund, loc de portreturi mari. De o parte portretul sultanului şi de altă parte portretul lui Hîrzobeanu. În stînga o canape, două jilţuri şi cîteva scaune aşezate în rînd.] || **285**, 1 — *A, C, D, E: Boieri şi ciocoi / B: Ciocoii* || 2 — *numai în B, C, E* [*B:* comedie în 5 acturi / *C:* comedie în cinci acte, în proză / *E:* comedie în 5 acte] || 3—4 — *numai în B,E* ı

[*B* :Scena se petrece în Iași — 1844—1848. / *E* : Scenele<...>Hîrzobeanu]. || 6 — *A*, *C* : casa vornicului Hîrzobeanu. Mobile de lux. / *D* : casa lui Hîrzobeanu, mobilat luxos, cu / *E* : mobilat luxos; el are || 7—8 — *A*, *C* : alte două uși în dreapta și [...] O / *D*, *E* : o ușă în dreapta și alta [...] ș-o || 6—13 — *în B* : salonul de primire a vornic. Hîrzobeanu; mobile de lux, portreturi mari în cadre poleite. Pe peretele din față, portretul sultanului. În fund, două oglinzi nalte și o ușă. În stînga, pe planul I, o canape lîngă care sînt așezate două jilțuri și cîteva scaune în rînd. Ușă în dreapta și în stînga. Ferești în dreapta și în stînga, pe planul II-le. / *E* : un salon [...] Hîrzobeanu. || 9—12 — *în A*, *C* : două portreturi, unul a sultănului, celalalt al lui Hîrzobeanu. O canape, două jilțuri și cîteva scaune așezate în rînd, pe planul I, în stînga. O masă cu tot ce trebuie de scris sub fereastră. Pe / *D*, *E* : se vede [...] fotoliuri [*D* : jilțuri] [...] și pe || 20 — *A*, *C* : ca să [...] / *B* : [...] scării, / *D*, *E* : să [...] scării. Hai!... || **286**, 2 — *A*, *C* : *(Singur.)* Iată-ne / *B*, *D*, *E* : Iată-ne || 6—7 — *A*, *C*, *D*, *E* : credincioasă [...] ani... / *B* : credincioasă. || 8 — *A* : în stare de a-mi călca / *B* : gata a-mi călca / *C* : în stare a calca / *D* : în stare a-mi călca / *E* : în stare să-mi calc || 12—14 — *A*, *C* : care au agiuns [...] / *B* : care au agiuns pitar, sînt acum un an și trei luni... El, l-au agiutat norocul, iar / *D*, *E* : agiuns [...] și || 16 — *A*, *B*, *C* : timp / *D*, *E* : vreme || 17 — *A*, *C*, *D*, *E* : zăce ani / *B* : cinci ani de cînd slugesc aice || 21—22 — *A*, *C*, *D*, *E* : agiuta [...] cin / *B* : implini gîndul bunul Dumnezeu, cînd aș pune mîna pe un cîn și pe un post || 25 — *A*, *B*, *C* : pănă / *D*, *E* : pănce || 27—28 — *A*, *C*, *D*, *E* : *(Oftează* [...] *gînduri.)* / *B* : *(Stă adîncit în visuri.)* || 30 — *A*, *C*, *D*, *E* : ARBORE / *B* : ARBURE *(intră prin fund)* || 31 — *A*, *C* : *(intră* [...] / *B* : Acasă-i / *D*, *E* : *(intrînd* [...] Acasă-i || 35 — *A*, *B*, *C* : boieriului / *D*, *E* : cu boieriul || **287**, 3—5 — *numai în A*, *C*, *D*, *E* : LIPICESCU [...] găinilor? || 13 — *A*, *C*, *D*, *E* : Boieriul / *B* : că boieriul || 19 — *A*, *B* : *(furios)* : Măi [...] Că / *C*, *D*, *E* : Măi [...] Căci || 33 — *A*, *C*, *D*, *E* : s-au și gătit / *B* : chiar îi și gata || **288**, 1—2 — *A*, *C*, *D*, *E* : Ma [...] venito / *B* : Spune, ma rogu dimitale, frațica, che a venito || 5 — *A*, *C*, *D*, *E* : Bucuros / *B* : *(cu intenție)* : Bucuros || 9 — *A*, *C*, *D*, *E* : ca să [...] papară / *B* : să nu mănînci o calcavură || 11 — *A*, *C*, *D*, *E* : ie sama / *B* : Adă-ți aminte || 12 — *A*, *C*, *D*, *E* : Iese / *B* : *Iese în stînga.* || 14 — *A*, *C*, *D*, *E* : ș-aici e / *B* : aice-i || 18 — *A*, *C* : *lui* [...] Un / *B* : *lui* [...] E un / *D*, *E* : *către* [...] Un || 19 — *A*, *C*, *D*, *E* : *(încet)* : Un / *B* : Un || 23 — *A*, *C*, *D*, *E* : ARBORE, TRUFANDACHI / *B* : TRUFANDACHI || 24 — *A*, *B*, *C*, *E* : LIPICESCU / *D* : și LIPICESCU || 27 — *A*, *C*, *D*, *E* : apropie smerit / *B* : apropie || 28 — *A*, *B*, *C*, *D* : surtucului / *E* : hainei || 29 — *A*, *C*, *D*, *E* : *eklambrotate* [...] Pronia / *B* : *evghenestate*

[...] Dimiczeu || 30 — *A, C, D, E: ke / B:* și || 32 — *A, C, D:* surtucul / *B:* giubeua / *E:* haina || 32—33 — *A, C, D, E:* foarte umilit / *B:* a surtucului || 33—34 — *A, C, D, E:* s-agiungeți [...] vă-nmulțiți / *B:* ca să agiuți pe nevoiești și să-ți înmulțești || 36 — *A, B, C, D:* un aer / *E:* aer || **289**, 2 — *A, C, D:* [...] de a / *B:* rîndul și mie de a / *E:* și mie rîndul a || 3 — *A, C:* datina strămoșească / *B:* obiceiul nostru / *D, E:* obiceiul strămoșesc || 5 — *A, C, D, E:* ani cu fericire / *B:* ani || 10 — *A, C, D, E:* destulo, bre, destulo / *B:* destulo || 11 — *A, C, D, E:* la / *B:* cu || 13 — *A, C, D, E:* bre / *B:* mo || 16—17 — *A, C, D, E: palme.*) Nastasachi! / *B: palme)* || 23 — *A, C, D, E:* vestito de al / *B:* de-a || 26 — *A, B, C: Lui / D, E: Către* || 27 — *A, C, D, E: ke / B:* și || 29 — *A, B: denainte,* banul VULPE / *C: dentăi,* banul VULPE / *D, E: denainte,* VULPE || 32 — *A, C, D, E: prezintă / B:* dă || 35 — *A, C, D, E: îmbrăcat în / B: în* || 36 — *A, B: fes etc. / C, D, E: fes* || 36 — *A, C, D, E: de sărută / B: să sărute* || **290**, 1 — *A, C, D, E:* cucoane / *B:* cucoane Iorgule || 5 — *A, C, D, E:* Da / *B: (apucînd mîna lui Hîrzobeanu):* Da || 6 — *A, C, D, E: lor de / B: de* || 7—8 — *A, C, D, E: ciubucul jos* [...] *și-l / B: ciubucul* [...] *de gios și-l* || 9 — *A, C, D, E: Nato! / B:* Na! || 11 — *A, B, C:* cucoane... cum s-ar prinde: / *D, E:* cucoane || 13 — *A, C, D, E:* bane. *(Ii arată un scaun.)* / *B:* bane. || 14 — *A, B, C: retrage lîngă* [*C: către*] *Arbure.* / *D, E: retrage.* || 15 — *A, B, C:* Ai / *D, E: (către Vulpe):* Ai || 17 — *A, C, D, E:* m-au dat de rușine / *B:* mi-au giucat festa || 18 — *A, C, D, E:* găinile într-însul / *B:* găinele-n el || 19 — *A, C, D, E: anunțînd / B: în fund, anunțînd* || 20 — *A, C:* Aista-i / *B, C, D:* Aista nu-i || 21 — *A, B, D, E: celor mari / C: celui mare* || 22—23 — *A, C, D, E:* gură [...] obștesc. / *B:* gură. || 25 — *A, B: denainte,* aga / *C: dentăi,* aga / *D, E: denainte* || 34 — **291**, 18 — în *B:*

HÎRZOBEANU: De mult n-am văzut-o. Tot veselă-i?

NEAMUȘ: Cit un stigleț... *(Se retrage lîngă Vulpe.)*

HÎRZOBEANU: Știu că ai avut parte... O persoană așa de afroditâ, născută și crescută în Țarigrad. / *A, C, D, E:* Se vede [...] Afroditâ!... [**291**, 1 — *A, D:* e că / *C, E:* că] || 21 — *A, C:*

VULPE *(lui / B:* NEAMUȘ: Norocul omului, vere... cucoane Iorgule. *(In parte.)* Prea ades pomenește de nurii Tarsiței.

VULPE *(cu ceva sfială, lui / D, E:* VULPE *(către* || 24 — *A, C, D, E:* mă / *B:* ades mă || 26 — *A, C, D:* vorba / *B, E:* vorba ceea || 28 — *A, C, D, E: (anunțînd) / B: (apărînd în fund, anunță):* Marele vornic Evghenidi.

SCENA VII

Cei dinainte, EVGHENIDI

EVGHENIDI *(în frac, cu decorații turcești și rusești, intră fudul și vorbește tare ca un surd)*: *Bonne année, bonne année, cher Georges.*

HÎRZOBEANU *(sculîndu-se)*: *Et à vous, et à vous, mon cher Grégoire.*

(Se îmbrățișează.)

ARBURE *(în parte)*: Aista-i de starea întîi și se face că-i surd pentru ca să nu audă ce zice lumea de dînsul.

EVGHENIDI *(se pune pe canapé)*: Am făcut pân-acum 39 de vizite... Cum vă pare, boieri?... Aud?

TOȚI: 39!!

TRUFANDAKI: Boieri evgheniști sînto buni de pițior.

EVGHENIDI: Așa-s eu... iute la treabă... 39 de vizite! Cum vă pare? Aud?

HÎRZOBEANU: Și ai găsit pe toți acasă?

EVGHENIDI: Ba pe nici unul.

ARBURE *(lui Vulpe, încet)*: Au îmblat de haimana.

VULPE: Cum s-ar prinde.

LIPICESCU *(anunță)*: || 30 — *A, C, D, E*: cafele / *B*: ciubuce || 31 — *A, C, D, E*: VII / *B*: VIII || 32 — *A, B, C*: hatmanul STÎLPEANU / *D, E*: STÎLPEANU || 35 — *numai în A, C*: *(Se [...] împreună.)* / *D, E*: *(Stîlpeanu [...] împreună.)* || 36 — *A, C, D, E*: Trotușeni / *B*: Trotuș || **292**, 1 — *A, B, C*: *închină.* / *D, E*: *închină la Hîrzobeanu* || 8—9 — *A, C, D, E*: or fi [...] nu / *B*: de nu || 14 — *A*: tot ce-a putea / *B*: orce a putea / *C, D, E*: tot ce poate || 16 — *A, B, C*: *Lui* / *D, E*: *Cătră* || 18 — *A, C, D*: *(Se pun împreună pe canapé.)* / *B*: *(Evgheniді se scoală de pe canapé și dă locul lui Stîlpeanu. El se pune pe un jilț alături.)* / *E*: *(Se [...] stînga.)* || 19 — *A, C*: NEAMUȘ *(încet, lui Vulpe)* / *B*: NEAMUȘ *(încet, lui Vulpe și Trufandachi)* / *D, E*: NEAMUȘ *(încet, cătră Vulpe)* || 25 — *A, C, D, E*: cu clavirul / *B*: toată ziua la clavir || 28 — *A, C, D, E*: și / *B*: îi și || 29 — *A, C, D, E*: măritat, nepotica / *B*: măritat. || 30 — *A, C, D, E*: Nepotica!... Așa / *B*: Așa || 31 — *A, C, D, E*: *îngăimat* / *B*: *cam genat* || 32 — *A, C, D, E*: credeam că la 18 ani / *B*: credeam || 38 — *A, C, D, E*: Am / *B*: *(cătînd la Vulpe)*: Am || **293**, 1 — *A, C, D, E*: pilda [...] asta / *B*: childa mea vorbești astfel || 4 — *A, C, D, E*: *rîd* / *B*: *încep a rîde* || 5—7 — *A, C, D*: *pe [...] lor Neamuș pe un jilț; apoi Vulpe pe un scaun și Trufandachi care se scoală* / *B*: *pe [...] lor șed pe jilțuri Evgheniді și Neamuș, apoi Vulpe pe un scaun și Trufandachi care se scol* / *E*: *stau [...] scol* || 7 — *A, B, C*: grăiesc / *D, E*: vorbesc || 8 — *A, C, D, E*:

stau în [...] *lachei în livre* / *B: stau pe* [...] *lachei* || 9—10 — *A, C, D: lui* [...] *lui Neamuș și lui Vulpe* / *B: la* [...] *apoi lui Evgheniди și Neamuș* / *E: la* [...] *Vulpe* || 10—11 — *A, C, D, E: cafele* [...] *zarfuri* / *B: ciubuce aprinse pentru boierii mari. Lipiceseu aduce unul pentru Hîrzobeanul.* || 12 — *A: lacheii până la* / *B: pe lacheu până lîngă* / *C, D, E: pe* [...] *la* || 12 — *A, B, C:* de / *D, E:* cu || 13—14 — *A, B, C: pe Trufandaki și pe* / *D, E: Trufandaki și* || 14—16 — *A, C, D, E:* cafele [...] bine, / *B:* la d-lor... colo... Poftim, să vă fie de bine, boieri || 20 — *numai în A, C, D, E:* ARBORE [...] dîrvală. || 21 — *A, B, C, E:* pin / *D:* în || 25 — *A, C, D, E:* Iorgu [...] iar *katahrisuri* / *B:* Iorgu... || 30 — *A, C, D, E:* STÎLPEANU [...] *Hîrzobeanu*) / *B:* EVGHENIDI: Aud?

STÎLPEANU *(întorcînd spetele lui Neamuș)* || 32—35 — *A, C, D, E:* într-o epohă din [*A, C:* de] [...] HÎRBOZEANU / *B:* într-un timp de cele mai grozave || 35—36 — *A, C, D, E:* a fi [...]ciuma! / *B:* o boală obștească. || 38 — *A, C, D, E:* hoți *buiurdisiți* / *B:* hoți || 39 — *A, C, D, E:* sfînta dreptate / *B:* dreptatea || **294**, 2 — *A, C, D, E:* ne-nădușă / *B:* ne îneacă || **4** — *A, C, D, E:* ARBORE *(încet, către* [*A, C: lui*] / *B:* EVGHENIDI: Aud?

ARBURE *(încet, lui* || 6—7 — *A, B, C, D, E:* agiuns [*A, C:* devenit] o adevărată [...] care / *B:* devenit o [...] ce || 9 — *A, B, C:* de a / *D, E:* a || 13 — *A, C, D, E:* Stîlpenii, Hîrzobenii, *protipendiștii* / *B:* cei simandicoși || **14** — *A, C, D, E:* lăsați la o parte / *B:* dați deoparte, lepădați || 18 — *A, C, D, E:* surguniți / *B:* înfundați || 20 — *numai în A, C, D, E:* ARBORE [...] bostănăria. || 22 — *A, B, C:* de a / *D, E:* a || 23 — *A, C, D, E:* Țarigrad / *B:* Constantinopoli || 25 — *A, C, D, E: parte* / *B: parte, indignat* || 29 — *A, C:* de a / *B, D, E:* a || 30 — *A:* ne ieie vecinii decît / *B:* ne ieie moscalii decît / *C:* perim decît / *D, E:* vie străinii || 32 — *A, C, D, E:* cugete păcătoase / *B:* cugete... || 33 — *A, B, C:* străin / *D, E:* ș-aduce amestec străin || 35 — *A, C, D, E:* hula și blăstămul / *B:* blestemul || 37—38 — *A, C, D, E:* ARBORE [...] vere / *B:* HÎRZOBEANU: Știu, vere Ștefane || **295**, 1—2 — *A, C, D, E:* unde: [...] și [...] își / *B:* și [...] cei || 5 — *A, B:* să / *C, D, E:* să mai || 6 — *A:* pentru că [...] de a / *B, C:* căci [...] de a / *D, E:* căci [...] a || 7 — *A, C, D, E:* fățiș și peptiș / *B:* peptiș || 10—11 — *A, C, D, E:* grijă [...] de / *B:* de făcut decît să-și bată capul cu || 11—12 — *A, C, D, E:* Hei [...] vremea [*A, C:* timpii] de mai-nainte / *B:* În timpii de mai înainte, vere || 14—15 — *A, C, D, E:* Curtea [...] Vodă / *B:* domn și-i ziceau || 18—19 — *A, C, D, E:* glasul boierilor pămînteni / *B:* cuvîntul boierilor || 19 — *A, B, C:* însuși / *D, E:* singuri || 23 — *A, C, D, E:* numai [*A:* sade] o ticăloasă / *B:* sade o păcătoasă || 24 — *A, C, D, E:* cînd / *B:* și ațițată cînd || 25 — *A, B:*

vîntul / *C, D, E:* cel || 26 — *A, C, D, E:* voi. / *B:* voi...

EVGHENIDI *(în parte):* Mi se pare că ne cam ofensarisește hatmanul. || 31 — *A, C:* de a / *B, D, E:* a || 34 — *A, C, D, E:* a [*A, C:* de a] săpa și-a disrădăcina / *B:* de a săpa și a scoate || 35 — *A, C, D, E:* nostru / *B:* țării || 37 — *A, B:* răci și adiafori / *C, D, E:* răce și *adiafor* || 38 — *A, C, D, E:* cel ce / *B:* acei care || **296**, 7—10 — *A, C, D, E:* VULPE, NEAM., TRUFA., SLUGA.: Nimic, nimic. / *B:* TOȚI: Nu, nu. || 15—16 — *A, C, D, E:* la pradă [*A, C:* de a prăda] [...] avere / *B:* de a prăda, ca să facă averi || 16 — *A, C, D, E:* fi cineva scutit / *B:* cineva scapa || 19—22 — *A, C, D, E:* privim [...] Nu! la / *B:* mai răbdăm o asemine stare de lucruri, să tot plecăm capetele ca vita la giug?... La || 24 — *A, B, C, D:* *aprins pe scenă* / *E:* *aprins* || 25 — *A, C, D, E:* VIII / *B:* IX || 27 — *A, C, D, E:* *spăriet* / *B:* *intră spăriet* || 32 — *A, C, D, E:* Săcul / *B:* mănăstire || 33 — *A, B, C:* la / *D, E:* către || 34 — *A, C, D, E:* *fevga!* (*Se* [...] *iese* / *B:* (*Se* [...] *iese iute* || **297**, 3 — *A, C:* văru-i / *B, D, E:* *(în parte):* Văru-i || 6 — *A, C, D, E:* Dos / *B:* *(privindu-i):* Dos || 8—9 — *A, C, D, E:* Ah! ah! [...] Da / *B:* Evghenidi, sîntem perduți!

EVGHENIDI: Și eu? Alerg la consul să mă jăluiesc...

(Iese fugind).

HÎRZOBEANU *(tînguindu-se):* Ah! vere Ștefane, vere Ștefane...

STÎLPEANU: Da' ce te-au apucat, omule? || 11 — *A, C, D, E:* [Nimică / *B:* *(desperat):* Nimică || 14 — *A, C, D, E:* că fac împrotivire [*A, C:* opoziție] ocîrmuirii / *B:* că-s în opoziție cu ocîrmuirea || 15 — *A, C, D, E:* din ziua de / *B:* de || 16—17 — *A, C, D, E:* răi [...] monăstirea / *B:* rău și cată să se disbare de mine || 22—23 — *A, C, D, E:* vorbe late [...] dică / *B:* vorbe || 26 — *A, C, D, E:* Nastasachi / *B:* Lipicescule || 27 — *A, C, D, E:* afle aga ... Haide / *B:* spuneți, mă rog, agăi... Hai || 28 — *A, B:* *stînga, urmărit* [B: *urmat*] / *C, D, E:* *fund, urmărit* || 31 — *A, C, D, E:* Vodă / *B:* Curte || 33 — *A, C, D, E:* IX / *B:* X || 36 — *A, B, C:* *Lui* / *D, E:* *Către* || 37 — *A, B:* domnule / *C, D, E:* aici, domnule || **298**, 4 — *numai în A, C, D, E:* într-o [...] om... || 6—7 — *A, D, E:* cer și care / *B, C:* *și, inițial, în A:* ceri, păpușă împestrițată cu decorații rusești și turcești, pentru că || 8 — *A, C, D, E:* Mohamed... / *B:* Mohamed aga. Vornicul Evghenidi? Ciocoi venetic, fanariot rămas în țară ca un narav rău, ieșit dintr-o plăcintărie și ajuns în boierie. || 9—10 — *A, C, D, E:* *protipenda* [...] lui c-un / *B:* starea întâi prin o mătușă a lui maritată cu un || 11 — *A, C, D, E:* lui de / *B:* lui din || 11—13 — *A, C, D, E:* doua [...] a [*A, C:* de a] [...] rușine / *B:* doua || 14 — *A, C, D, E:* c-o treaptă sau giumătate / *B:* get-beget cu o treaptă || 15—18 — *A:* spaima [...] grijit. [*urmarea anulată în ms.:* El poartă zi și noapte o cruciliță de lemn sfînt

la gît, pentru ca să se apere de draci, și un șlic gogonat pe cap, pentru ca să nu uite că-i boier cu barbă. Visul lui e să se lățească ca o pecingină pe moșiile megieșilor și să se urce în cafasul protipendalei.] / *B:* catînd a-și face o punte de bani ca să se urce în cafasul protipendalei. / *C, D, E:* spaima [...] grijit ... || 19—20 — *A, D, E:* ciocorofleac, care / *B, C și, inițial, în A:* hop-ciocoi, paraciocoi care || 20—21 — *A, C, D, E:* le sărute [...] nevoie / *B:* capete vreun post și vreun cin || 22 — *A, D, E:* intrigant, care se furișază / *B:* caraghioz, suitari, care se furișează ca o boală / *C și, inițial, în A:* caraghioz, intrigant, care se furișează ca o boală || 24—27 — *A, C, D, E:* boierii [...] agiunge / *B:* boierii de dinsul și care visează a se însura cu vreo fată cu zestre, cît de hidă, pentru ca să agiungă || 29 — *A:* și crește pe / *B, C, D, E:* pe || 30 — *A:* nopîrcă [...] și care a / *B:* șerpe crescut în sîn și care are / *C:* [...] și care va / *D:* [...] și care are / *E:* nopîrcă [...] care vra || 31—32 — *A, C, D, E:* pe făcătoriul său de bine!.../ *B:* său... || 32—33 — *A, C, D, E:* găsești, domnule Radu / *B:* găsești... || 34 — *A, C, D, E:* care ești acum / *B:* ce ești || 34—35 — *A, C:* ceea [...] doi sînt adevărați oameni în casa asta [*C și, inițial, în A:* aice] / *B:* altă [...] doi sînt adevărați oameni aice / *D, E:* ceea [...] oamini || 36 — *A, C, D, E:* Ștefan Stîlpeanu / *B:* Stîlpeanu || 37 — *A, C:* întreg ca de pe timpul / *B:* ca de pe timpul / *D, E:* întreg ca din vremea || **299**, 1 — *A, C, D, E:* fătul / *B:* dragul || 2 — *A, C, D, E:* inima / *B:* sufletul || 3 — *A, C, D, E:* mă-ngrozești / *B:* mă sparii || 6 — *A, C, D, E:* X / *B:* XI || 8 — *A, C, D, E:* îngrijită / *B:* sparietă || 11 — *A, C, D, E:* te-ngriji / *B:* te teme || 12 — *A, C, D, E:* Adevărat e, moș Arbore / *B:* A! ... moș Arbure, adevărat e || 15 — *A, B, C:* vreun / *D, E:* un || 16 — *A, C, D, E:* Nici că / *B:* Nu || 17 — *A, C, D, E:* Moș / *B:* Spune drept, moș || 19 — *A, C, D, E:* Apoi ... adevărul / *B:* Adevărul || 20 — *A, B, C:* *(înaintîndu-se):* Adevărul e [*A, C:* este] / *D, E:* *(înaintînd):* Adevărul este || 21 — *A, C, D, E:* ogradă / *B:* curte || 24 — *A, C, D, E:* *(cu / B:* *(apropiindu-se de Radu, cu* || 25 — *A, C, D, E:* inimii / *B:* inimei pentru giurămîntul ce l-ai făcut || 26 — *A, C, D, E:* el e bun și merită... / *B:* căci e bun și merită să fie apărat. || 27 — *A, C:* părintele / *B, D, E:* părinții || 27—28 — *A, C, D, E:* dac-ar [...] lume / *B:* dacă i-aș mai avea. || 31 — *A, C, D, E:* dar [...] fericit [*D:* de] / *B:* înțeleg, domnișoară [...] ferice de || **32** — *A, C, D, E:* nici voi uita / *B:* și nici voi uita vreodată || 33 — *A, C, D, E:* împreună / *B:* împreună cu d-voastră || 34 — *A, C, D, E:* *(uimită):* Radu / *B:* Radu || 35 — *A, C, D, E:* recunoașteți / *B:* cunoașteți || 36 — *A, C, D, E:* Radu / *B:* *(cătînd lung la Radu):* Radu || **300**, 1 — *numai în A, C, D, E* || 3 — *A, C, D, E:* Hm! Sămn / *B:* Semn || 6 — *A, C, D, E:* temeți / *B:* îngrijiți || 7 — *A, C, D, E:* și / *B:* și cu || 8 — *A, C, D, E:* stăm [...]

loc. / *B:* sîntem aice. || 10 — *A, B, D: Iese în dreapta.* / *C: Iese.* / *E: Iese prin dreapta.* || 11 — *A, C, D, E:* Elenei [...] *gînduri.)* / *B: Elenii.* / || 13—14 — *A, C, D, E: (Tare.)* [...] calea. / *B:* RADU *(exaltat):* De-acum vie cine a vroi să lupte cu mine... Sînt gata să-mi dau viața... ARBURE: Taci, că vine dușmanul... Să-i aținém calea... *(Ușa din fund se deschide.)* || 15 — *A, C, D, E:* XI / *B:* XII || 16 — *A, B, C:* ARBURE, RADU / *D, E: Cei denainte* || 17 — *A, C, D, E: prin fund* / *B: în salon* || 18 — *A, C, D, E:* TOȚI *(întrînd)* / *B:* TOȚI || 19—20 — *în B sînt nversate față de A, C, D, E:* 20—19 || 23 — *A,* C, *D, E:* VULPE [...] prinde. / *B:* TOȚI: Boieriu-i ministru! || 25 — *A, C, D, E:* poartă și la scară / *B:* scară || 26 — *A, C, D, E:* eu că / *B:* că || 28 — *A, C, D, E: (afară* [...] știam. / *B:* Și eu. *(Afară de Arbure și de Radu.)* || 29—30 — *A, C, D, E:* era [...] putere. / *B:* a să agiungă ministru. || 32 — *A, D, E:* și visat astă-noapte / *B:* visat [...] / *C:* [...] noaptea || **301**, 1 — *A, C, D, E:* Porto... portofolnița... / *B:* Portofolnița ceea || 3—4 — *A, C, D, E: lui* [...] la iarmarocul de la Fălticeni / *B: încet lui* [...] în iarmaroc || 7 — *numai în A, C, D, E: (Ușa* [...] *deschide.)* || 8 — *A, C, D, E:* XII / *B:* XIII || 10 — *A, C, D, E:* Loc / *B: (deschizînd ușa din stînga și intrînd iute):* Loc || 12 — *A, C, D, E: încărcat* [...] *nemțești* / *B: plin de decorații turcești și rusești* || 13—14 — *A, C, D, E: și se* [...] *în timp* [*A, C: vreme*] [...] *lîngă* / *B: în vreme ce doi subcomisari vin de a se așează la* || 15 — *A, C, D, E: afară* [...] Uraa! / *B:* Ura! || 21 — *A, C, D, E:* și din / *B:* din || 23 — *A, C, D, E:* au atins / *B:* s-au înalțat || 24—25 — *A, C, D, E:* drepți [*C:* dreptate] [...] cuget / *B:* drepți și cu cuget curat trebuie să mărturisim || 27 — *A:* mai cu îmbelșugare / *B:* mai pipăit / *C:* încă cu imbelșugare / *D, E:* cu așa îmbelșugare || 28 — *A, C, D, E:* deșteaptă / *B:* energică || 29—30 — *numai în B, C, D, E:* ramul [...] cinstit || 31—32 — *A, C, D, E:* și dreptatea [...] Nu-i așa / *B:* domnește în toate, căci ea domnește peste toți... Așa-i || 34 — *A, C, D, E: Radu și Arbore* / *B: Arbure și Radu* || 36 — *A, C, D, E: (încet* [...] Ține / *B:* Ține || **302**, 1 — *A, C, D, E:* acolo / *B:* d-ta || 5 — *A, C, D, E:* trebuie [...] Spune / *B:* se cuvine să recunoști adevărul || 6—7 — *A, C, D, E:* în [...] averile oamenilor? / *B:* din [...] averile? || 9, 15 — *A, C, D, E: Radu și Arbore* / *B: Arbure și Radu* || 10 — *numai în A, C, D, E:* ARBORE [...] ș-așa. || 11 — *A, C, D, E:* zic c-ar fi / *B:* cred că-i || 11 — *A, B, C:* de a / *D, E:* a || 13—14 — *A, C:* de-acei ce-ar cuteza ca să [...] în contra / *B:* și amar de acei ce ar îndrăzni să [...] în contra / *D, E:* de-acei ce-ar cugeta să [...] împrotiva || 16 — *A, C:* mina / *B, D, E:* peptul || 19—20 — *A, C, D, E:* Divanului domnesc / *B:* Divanului || 21—22 — *numai în A, C, D, E:* Închinăciuni cucoanii Tarsiței. ||

23 — *A, C, D, E:* încet, sărutînd / *B:* sărutînd || 24—25 — *A, C, D, E:* tale [...] prinde / *B:* voastre [...] prinde. *(Iese.)* || 26—27 — *numai în A, C, D, E:* HÎRZOBEANU [...] *(Iese.)* || 29, 36 — *A, B, C, D:* surtucului / *E:* hainei || 33 — *A, C, D, E:* de mine, de / *B:* cu mine, cu || 37 — *A, C, D, E:* măriei-tale / *B:* măria ta || 39 — *A, C:* scoate / *B, D, E:* rîdica || **303**, 1 — *A, C, D, E:* Preaputernicul, milostive / *B:* Cel preaputernic, măria-ta || 4 — *A, C:* așteaptă / *B, D, E:* vă privește și așteaptă || 13 — *A, C, D, E:* zicătoare / *B:* vorbă || 15 — *A, C, D, E:* tot [...] Dar / *B:* Și || 18 — *A, C, D, E:* nu te sfii / *B:* fără sfială || 19 — *A, C, D, E:* Apoi... Să / *B:* Să || 20—23 — *A, C, D, E:* sus [...] calcă. / *B:* ministru să te gîndești că ce omul face, nici dracul nu desface. || 28 — *A, C, D, E:* viu și-n țălină sănătoasă / *B:* viu || 30 — *A, C, D, E:* zică / *B:* spuie || 31 — *A, C, D, E:* XIII / *B:* XIV || 33 — *A, C, D, E:* *umilit* / *B:* *plecat* || **304**, 2 — *A, C, D, E:* și / *B:* dar || 5—8 — *A, C, D, E:* *(uimit)* [...] însă [6 — *A, C, D:* Să agiungi / *E:* S-agiuneți] / *B:* Șatrar, eu! ... Eu, boier!... Ah! Să trăiești, milostive stăpîne...

HÎRZOBEANU: Acum || 8 — *A, C, D, E:* consulul / *B:* consulul rusesc || 9 — *A, C, D, E:* fund / *B:* părete || 10 — *A, B, D:* pe acel al / *C, E:* pe-al || 15—18 — *A, C, D, E:* HÎRZOBEANU [...] boieri! ... / *B:* *(Hîrzobeanu iese prin fund. Lipicescu îi deschide ușele.)*

LIPICESCU *(singur):* Șatrar! eu, șatrar! L-am agiuns pe Slugărică!... || 20 — *A, C, D, E:* *desprinde portretul sultanului* / *B:* *scoate portretul sultanului de pe paretele din fund* || 21 — *A, B, D, E:* cade.) / *C:* cade.) Sfîrșitul actului I || 23—24 — *A, B:* Același decor ca la actul I. / *C:* Același decor. / *D, E:* Același [...] Necolae. || 26 — **305**, 30 — *în C:* LIPICESCU *(răsturnat pe canapea):* Ian să videm cu ce m-am folosit eu, șatrariul Lipicescu, de cînd stăpînul meu au agiuns ministru. *(Desfășură o hîrtie lungă.)* Frumos pomelnic!... Peste tot, cîteva mii, cîteva sute de galbeni, 14 irmilici, 8 carboave și ceva mărunte... pe care le-am depus la Leiba Kana... *(Desfășurînd o altă hîrtie.)* [**304**, 26 — **305**, 2 — *inițial în A:* LIPICESCU *(pe canapé):* Ian să videm cîți bani mi-au <*anulat:* au> intrat în pungă <*anulat:* casă> de un an și mai bine de cînd boieriul e <*anulat:* sîntem> la cîrma țării. *(Desfășură o listă lungă.)* Frumos pomelnic. *(Cetește:)* / *B:* *(șede răsturnat pe canapé):* Ian să videm ce bani au intrat în casă de un an și mai bine, de cînd sîntem la putere? *(Scoate <...> (Citește:)* / *A, D, E:* *(răsturnat <...> (Citește:)* || 6 — *A:* viț-agă în Iași. <*urmarea anulată:* 2000# de la un *ipokimen* simandicos pentru ca să nu se facă nici o cercetare despre moartea unui jidov zaraf ucis în casa lui.> / *B:* viț-agă aice în Iași. / *D, E:* viț-agă în Iași; || 7—8 — *A, D, E:* hoțului

Grozan, prins / *B :* lui Grozan, cînd s-au prins cu ceata lui || 11 — *A, D, E :* ţăranilor ce-aduc proviianturi / *B :* asupra ţăranilor ce aduc provizii || 15—*A, D, E : Marathonopulos* / *B :* Maslinopulos || 16—17 — *A, D, E :* se respingă <...> improtiva <*A, D :* în contra> / *B :* respingem jalba ţăranilor dată în contra || 18—19 — *A, D, E :* li se învoiască / *B :* le învoim || 19 — *A, D, E :* jămle făcute / *B :* pînea făcută || 20—21 — *A :* evreii <...> / *B :* evreii <...>le posvolim / *D, E :* jidanii <...>li se *posvolească* || 21 — *A, B, D :* de vite / *E :* vitelor || 22 — *A, D, E : otcupcicul* / *B :* antreprenorii || 23 — *A, D, E :* ş-acel a / *B :* şi a || 23—24 — *A, D, E : otcupcicii* vămilor ş-a pavelelor / *B :* antreprenorii pavelelor şi a vamelor || 25 — *A, D, E :* cărţilor de gioc / *B :* cărţilor || 27 — *A, D, E :* 14522 / *B :* peste tot 16 522 || 29—30 — *A, D, E :* peste <...> meu <*iniţial în A :* peste tot, bani în naht, din care am dat boieriului giumătate ... iar ceelaltă giumătate am depus-o la Leiba Kana în socoteala mea... Cine împarte parte-şi face, zicea tata, şi tata om cu cap...> / *B :* peste <...> din care am adus boieriului în giumatate, iar ceelaltă giumatate am depus-o la Leiba Kana, în socoteala mea. Cine-mparte parte-şi face, zicea tata, şi tata om cuminte!...] || 32 — *A, D, E :* şatrariul Nastasachi Lipicescu [...] filotim. / *B :* Lipicescu [...] adalmaş. / *C :* cîte 600 galb. drept filotim. || 35 — *A, D, E :* toate cîştiurile / *B, C :* cîştiurile || 36 — *A, C, D, E :* numai / *B :* numai cîte || 32 — *A, D, E :* trece / *B, C :* pune || 33 — *A, B, D, E :* sfătuit / *C :* povăţuit || 39 — *A, B, D, E :* Kana. / *C :* Kana, prietinul meu. || 40 — *A, D, E :* masă / *B, C :* masă mare || 41 — *A, B, D, E :* ministru / *C :* în slujbă || **306**, 1 — *A, B, D, E :* socoteală / *C :* izvod || 5 — *A, C, D, E :* carită / *B :* caretă mare || 6—7 — *A :* Adică / *B, C, D, E : (Vorbit.)* Adică || 12 — *A, C, D, E :* STOLNICUL [...] *fund)* / *B :* STOLNICUL || 13 — *A, C, D, E :* ca să-ţi / *B :* să-ţi || 17 — *A, C, D, E :* măsură / *B :* chibzuială || 23—24 — *A, C, D, E :* care-i pomeni cît îi trăi / *B :* cele gogonate || 24—25 — *A, C, D, E :* pînea şi sarea / *B :* pînea || 29—30 — *A, C, D, E :* îmbătat [...] Vasile / *B :* îmbătat || 33—34 — *A, C, D, E :* capăt [...] coaste / *B :* capăt || 35—37 — *A, C, D, E :* Ba să-i [...] ca să-l [*C :* să-l] [...] mai / *B :* Bine; ţi-am || **307**, 2 — *A, C, D, E :* greşit pîrjoalele boieriului / *B :* stricat pîrjoalele || 4 — *A, C, D, E :* coarne. / *B :* coarne, cu zurgalăi. || 7 — *A, C, D, E :* Martinica în / *B :* în || 8—9 — *A, C, D, E :* însă [...] dramuri de / *B :* dar lipsă 3 capaţini şi 2 ocă, 50 dramuri || 12 — *A, C, D, E :* căprioare de la munte / *B :* căprioare || 15—16 — *A, C, D, E :* căprioară cucoanei Tarsiţei / *B :* căprioară [...] Neamuş || 18 — *A, C, D, E :* singur / *B :* însumi || 21 — *A, C, D, E :* banul / *B :* averea || 22 — *A, C, D, E : (În* [...] *fund.)* / *B :* cucoane. *(În parte.)* || 23 — *A, C, D, E :* ureche. / *B :* ureche. *(Iese.)* || 24—25 — *A, D, E :* SCENA III [...] *canape)* / *B :* LIPICESCU *(singur,*

se scoală) / *C;* LIPIC. *(singur. Se* [...] || 26 — *A, D, E:* rang de ministru, îl / *B:* putere, îl / *C:* putere, mi-l || 27 — *A, D, E:* și stăpînul meu / *B, C:* lui aga Neamuș și boieriul || 28—29 — *A, D, E:* aga [...] Divanului / *B, C:* barbatul său [*C:* ei] prezident la Divanul || 32 — *A, D, E:* ce-aș [...] *gînduri.)* / *B:* mult aș mai prohorisi. *(Stă puțin pe gînduri.)* / *C;* bine aș mai prohorisi în lume. || 33—36 — *A, C, D, E:* Răbdare [...] cuconul îi [*C:* stăpînul meu e] [...] alegerile [*C:* alegerea cea nouă a] / *B:* Acum stăpînul meu e dus la Curte pentru ca să se-nțeleagă despre alegerea || 36 — *A, B, D, E:* și trebuie / *C:* trebuie || **308**, 1 — *A, D, E:* pentru [...] însă / *B și, inițial, în A:* după obicei, însă / *C:* însă || 2—4 — *A, B, D, E:* Cum [...] să nu [*B:* ca să] [...] Ha! / *C:* pentru mine... Ce văd?... *(Zărește pe Vulpe.)* || 4 — *A, C, D, E:* pare-mi-se [...] Dănilă / *B:* iaca un Dănilă... pil, băiete! || 5 — *A, D, E:* IV / *B, C:* III || 6 — *A, C:* banul VULPE / *B, D, E:* VULPE || 10 — *A, C, D, E:* domnul ministru / *B:* cuconul Iorgu || 11 — *A, C, D, E:* Se găsește / *B:* e || 12 — *A, C, D, E:* boieriul / *B:* dl. ministru || 14—15 — *A, B, D, E:* unei *peripisce* ce / *C:* ce || 17 — *A, C, D, E:* vro / *B:* o || 19 — *A, C, D, E:* Adică / *B:* Ba nu || 20 — *A, C, D, E:* ș-aș avea poftă / *B:* și aș avea || 22 — *A, C, D, E:* Cum [...] poftă / *B:* Dar!... Ai de gînd || 23 — *A, B, D, E:* parte / *C:* bucată || 26 — *A, C, D, E:* meu, răposatul / *B:* meu || 30 — *A, C, D, E:* Botșăni / *B:* Bacău || 33 — *A, C, D, E:* *(se răsuflă)* însă / *B:* însă || 36 — **309**, 1 — *A, C, D, E:* LIPICESCU [...] La / *B:* și la || 2—3 — *A, C, D, E:* răposatului [...] zis / *B:* său, Constandin, zis || 7—8 — *A, C, D, E:* meu [...] și cu / *B:* al meu [...] și || 12—13 — *A, C, D, E:* LIPICESCU [...] Cinovnicul / *B:* Cinovnicul || 13 — *A, C, D, E:* *podorojnă*-n căruță de poștă / *B:* *podorojnă* || 14 — *A, C, D, E:* teme / *B:* feri || 16—19 — *A, C, D, E:* îndreptuiește [...] VULPE / *B:* dă dreptate lui Constandin zis Cîrnu, || 19—20 — *A, C, D, E:* împrotiva / *B:* în contra || 21 — *A, C, D, E:* facă o / *B:* facă || 23—24 — *A, C, D, E:* deci... prin urmare... așa precum / *B:* prin urmare || 26 — *A, C, D, E:* Mi-ai [...] minune. / *B:* căci mi-ai lămurit-o cît se poate de bine. || 29 — *A, C, D, E:* *Peripisca* / *B:* Pricina || 31 — *A, C, D, E:* prin o / *B:* cu o || 32—33 — *A, C, D, E:* cuconul / *B:* boieriul || 34 — *A, C, D, E:* hîrtie din brîu / *B:* hîrtie || 35—36 — *A, C, D, E:* *hîrtia* [...] *pristavlisesc* / *B:* *jalba și ținînd mîna întinsă):* Ad-o... S-o dau || 37—38 — *A, C, D, E:* fi recunoscător... / *B:* dovedi că nu sînt nerecunoscător... cum s-ar prinde... || 39—40 — *A, C, D, E:* mîna, în timp [*C:* vreme] [...] *citește.)* / *B:* *mîna.)* || **310**, 4 — *A, C, D, E:* galbini... cu zimți. / *B:* gălbiori. || 6 — *A, C, D, E:* Glumești. / *B:* Șuguiești. || 10 — *A, D, E:* Ei!... frățico, cu / *B, C:* Cu || 13 — *A, B, D, E:* nădăjdui?... / *C:* nădăjdui?... *(Mai dă un fișic.)* || 14 — *A, D, E:*

iute / *B, C :* degrabă || 15 — *A, B, D, E :* și mergi / *C :* Mergi || 16 — *A, B, C, D, E :* păn'ce l-oi pregăti... [*inițial în A : (Vulpe pleacă. Lipicescu îl oprește.)* Ian mai stăi... Dar mie?... Nu se cuvine nimic?... Vro giumătate de fișic?...] || 17—18 — *A, D, E :* VULPE [...] *(Ieșind.)* [*inițial în A : (Lui Lipicescu :)* Poftim și d-tale <...> [*Iese.)*] / *B : (Oprindu-l.)* Ian mai stăi... Da mie? Nimic? Vro giumatate de fișic?
VULPE: Poftim și d-tale. [*inițial :* Mă duc.] Te-am pus în cofă, bade Arbure, cum s-ar prinde... *(Iese.)* / *C :* VULPE: M-am dus. *(În parte.)* [...] || 19—20 — *A, D, E :* LIPICESCU [...] fișicuri... / *B :*

SCENA IV

LIPICESCU, HÎRZOBEANU

LIPICESCU *(singur* [...] fișicuri... / *C :* LIPICESCU *(singur) :* Încă două fișicuri de pus la chimir... Halal de tine, Nastasaki!... A! || 21—23 — *A, D, E :*

SCENA V

HÎRZOBEANU, LIPICESCU

HÎRZOBEANU / *B :* HÎRZOBEANU / *C :* SCENA IV [...] || 24 — *A, C, D, E :* Nastasachi / *B :* Lipicescule || 24—25 — *A, C, D, E :* gătească-ndată / *B :* gătească || 27 — *A, C, D, E :* spre a face / *B :* ca să fac || 28—29 — *A, C, D, E :* exelența-voastră / *B :* exelențe || 31—32 — *A, D, E :* pregătind [...] oarecare împrotivire [*A :* opoziție] / *B :* pregătind a face opoziție / *C :* pregătit a face opoziție || 33—34 — *A, C, D, E :* Știu [...] opoziției. / *B : (zîmbind) :* O știu, dar am eu leac de vindecat încercările opozanților. || **311**, 1 — *A, C, D, E :* grijă / *B :* nici o grijă || 2 — *A, C, D, E :* atacarisi / *B :* ataca || 8 — *A, C, D, E :* cucoane, nu / *B :* nu || 9—10 — *A, C, D, E :* și mai mult / *B :* și || 11 — *A, C, D, E :* șatrari [...] tale / *B :* șatrar... || 12 — *A, C, D, E :* exelenției-voastre / *B :* măriei-tale || 15 — *A, C, D, E :* Cine altul / *B :* Cine || 18—19 — *A, C, D, E :* l-oi [...] la / *B :* am să-l înfund într-o zi la || 21 — *A, C, D, E :* dacă / *B :* de vreme ce || 27 — *A :* singurică / *B, C, D, E :* singură || *30 — A, C, D, E :* fața [...] răvașul / *B :* ochii s-au luminat de o bucurie nespusă... Au cetit || 31 — *A, B, D, E :* ș-încă o dată, și / *C :* și || 31—32 — *A, C, D, E :* părea [...] satură / *B :* parcă nu se sătura || 33 — *A, C, D, E :* zis să vă spun [...] foarte recunoscătoare / *B :* zis [...] recunoscătoare din fundul inimei || 35 — *A, C, D, E :* aga / *B :* barbatul d-sale, aga Neamuș || 36 — *A, C, D, E :* Bărbatu-său îi / *B :* El e || 38 — *A, C, D, E :* de-acasă / *B :* din casă || **312**, 2 — *A, C, D :* na, portofoliul / *B, E :* portofoliul || 5 — *A, D, E :* *prin stînga* / *B :*

în stînga / *C : prin fund* || 7 — *A, C, D, E :* nădăjduiesc / *B :* cred || 8 — *A, C, D, E : (Zărind pe Elena.)* A! / *B :* A! || 10 — *A, D, E :* VI / *B, C :* V || 12—13 — *A, C, D, E : (iese* [...] *Hîrzobeanu)* / *B : (vine din dreapta)* || 14 — *A, C, D, E :* mea. / *B :* mea. *(O sărută.)* || 19 — *A, C, D, E :* să mă negligi / *B :* și || 20 — *A, C, D, E :* Ilenuță / *B :* floricică || 23 — *A, C, D, E :* comiți / *B :* faci || 24 — *A, C, D, E :* Regulament / *B :* Reglement || 29 — *A, C, D, E :* palat / *B :* Curte || 30 — *A, C, D, E :* prin provincii / *B :* pe drumuri || 33 — *A, C, D :* maica mea / *B :* biata maică-mea / *E :* mama me || 34—36 — *A, C :* zile-ntregi [...] maicei mele. *(Arată* [...] *stînga.)* / *B :* singură zile întregi ... și plîng ... ades... / *D, E :* zile-ntregi [...] mamei [*D :* maicei] mele. *(Arătînd* [...] *stînga.)* || **313**, 2—3 — *A :* Contesa [...] / *B :* Contesa Luța, Protipendeasca, vorniceasa / *C, D, E :* Prințesa [...] postelniceasa || 5 — *A, C, D, E :* O!... cît / *B :* Cît || 6 — *A, B, C :* nu / *D, E :* nu mai || 11 — *A, C, D, E :* chiar și fudulă / *B :* ba chiar || 12—13 — *A, C, D, E :* tocmai de starea-ntîi / *B :* din starea întîi... tocmai, || 15 — *A, C, D, E :* Se poate [...] impun / *B :* Așa este, tătuță [...] impun cu de-a sila || 16 — *A, B, C, D :* că aceea / *E :* c-astă || 19—20 — *A, C, D, E :* cu mine [...] consilii [*A, C :* sfaturi] care mă irit / *B :* cîte-odată niște observații cam... obraznice asupra persoanelor ce sînt mai presus decît dînsa, care îmi desplac și mă iritează... Ș-apoi chiar mie cearcă să-mi deie sfaturi... de mamă... || 21 — *A, C, D, E :* noi / *B :* noi două || 22 — *A, C, D, E : (îngăimat)* / *B : (genat)* || 23—24 — *A, C, D, E :* la vrîsta [...] *Radu.)* / *B :* femeile mai în vîrstă... || 25 — *A, D, E :* VII / *B, C :* VI || 27 — *A, C, D, E : întrînd* / *B : intră* || 29 — *A, C, D, E : (Închinîndu-se Elenei.)* Domnișoară... / *B :* Domnișoară... *(Se închină.)* || 31—33 — *A, C, D, E :* pronunțate [...] de miniștri [*A, C :* miniștrilor] / *B :* ce-ați pronunțiat ieri în consiliul miniștrilor || **314**, 1—2 — *A, C, D, E :* Rusia și [*A, C :* și din] Austria / *B :* Austria și din Rosia || 3 — *A, C, D, E :* măsuri aspre / *B :* măsuri || 3 — *A, D, E :* puțini / *B, C :* cîțiva || 6 — *A, B, C :* porecliți / *D, E :* surnumiți || 7 — *A, C, D, E :* binecuvîntat... / *B :* binecuvîntat și, cît pentru mine, vin să vă cer voie de a publica în jurnalul meu cuvintele ce ați rostit. || 8 — *A, C, D, E :* a / *B :* de a || 11 — *A, C, D, E :* Dar!... Puteți / *B :* Puteți || 13—15 — *A, C, D, E :* voia [*C :* voința] [...] țară... / *B :* voința sa, lucrurile ar merge mai bine la noi. || 18—19 — *A, C, D, E :* vouă [...] voastre / *B :* nu vă plac vouă, bonjuriștilor || 20—21 — *A, B, C, D :* nerăbdători [...] consulul / *E :* revoluționari || 23—24 — *A, C, D, E :* palme [...] chibzuială... / *B :* palme. || 26 — *A, C, D, E :* cășuneze / *B :* aducă || 28 — *A, C, D, E :* și m-am / *B :* și || 29—30 — *A, C, D, E :* primi ș-a [*A, C :* priimi, a] [...] loviri / *B :* suferi orice lovire || 34 — *A, C, D, E :* eu te / *B :* te || 35—36 — *A, C, D, E :*

să-ți mai înfrînezi / *B:* și să-ți mai stăpînești || **315**, 1 — *A, C, D, E:* ale *bonjuriștilor...* Spărieți oamenii / *B:* Spărieți lumea || 7 — *A, C, D, E* arătați / *B:* purtați || 8 — *A, C, D, E:* pe / *B:* mai pe || 10 — *A, C, D, E:* Eu mă / *B:* Mă || 11—14 — *A, C, D, E: (Se* [...] *prin* [*C, D: în*] *stînga.)* / *B:* Gîndește-te la mînăstire... *(Iese în stînga.)* [*inițial, mai urmau două replici, anulate*:

ELENA: Tătuță, te duci și nu mă săruți?

HÎRBOZ.: Trebile statului... *(Sărută pe Elena.)* Vină, drăguță... *(Iese în stînga.)*] || 15—*A, D, E:* VIII / *B, C:* VII || 19 — *A, C:* lumea, a fost / *B:* lumea, e / *D, E:* e lumea, a fost ||20—*A, C, D, E:* dintre / *B:* din || 22 — *A, C, D, E:* negru-n / *B:* sînge în || 28—29— *A, C, D, E:* sau mici, tari [*A, C, D:* fie tari] sau nemernici, avuți [*A, C, D:* fie avuți] sau săraci / *B:* fie mici, fie tari, fie slabi, fie avuți, fie săraci || 30 — *A, C, D, E:* omenire [...] mai / *B:* patria sa o soartă frumoasă || 34—35 — *numai în A, C, D, E:* pentru [...] țara? || 36—37 — *A, B, C:* încît oi [*A, C:* voi] / *D, E:* pe cît timp voi || 37—38 — *A, C, D, E:* vor găsi / *B:* au găsit || 38 — *A, C, D, E:* de român. / *B:* simțitoare. || **316**, 1 — *A, C, D, E:* misiunea / *B:* misia || 2—3 — *A, C, D, E:* căci [...] și [*A, C:* și de] mărire pentru neamul român / *B:* domnule Radu, căci [...] pentru țară || 4 — *A, B, C, D:* oriunde guvernul / *E:* guvernul oriunde || 8 — *A, C, D, E:* ce-mi umple sufletul / *B:* ce împle sufletul meu || 13 — *A, C, D, E:* suflet / *B:* suflet nobil || 15 — *A, C:* iartă / *B, D, E:* iertați || 17 — *A, C, D, E:* îndrăzneală / *B:* curagiul || 18 — *A, B, C:* grăi / *D, E:* vorbi || 19—20 — *A, C, D, E* scumpe și luminoase / *B:* fericite || 24—25 — *A, C, D, E:* la Paris [...] Stîlpeanu / *B:* în Paris || 27—28 — *A, B, C:* de mîhnire, oare de studiu sau de / *D:* de [...] sau de / *E:* mîhnire [...] sau || 29—30 — *A, C, D, E:* încurageat, / *B:* încuragiat el || 30 — *A, B, D, E:* susținut / *C:* însoțit || 31 — *A, B, C, E:* cer / *D:* ceruri || 37—38 — *A, C, D, E:* simțiri [...] generoase / *B:* inimă generoasă || 39 — **317**, 1 — *A, C, D, E:* României [...] meu / *B:* țării... Curagiu! || 3 — *A, C, D, E:* Elenă / *B:* Eleno... ești un înger! || 5 — *A, C, D, E: (Elena* [...] *uimită.)* / *B:*

SCENA VIII

ELENA, RADU, NEAMUȘ, TARSIȚA

TARSIȚA *(intră prin fund cu barbatul ei. În parte.):* Iar împreună!...

(Tare.) Bonjour, Lență... Vină să te sărut, canarașule.

(Se înaintează spre Elena ca să o sărute. Elena se retrage.)

RADU *(în parte):* Cucoana Tarsița... Vespea...

TARSIȚA: Da ce ai, sorioară?... Parcă ești uimită?...

ELENA: Vi se pare, doamna mea.

TARSIȚA: Socoți?... fie; dar eu aș pune [*anulat:* chiar] ramașag că ghicesc chiar și cauza uimirei. *(Trage cu coada ochiului spre Radu.)*

ELENA *(roșindu-se):* Sînteți prea pătrunzătoare, doamna mea, dacă puteți ghici și cauzele lucrurilor care nu există.

TARSIȚA *(în parte)*: S-au roșit! *(Tare.)* Lasă, dragă; nu te supăra, că am vrut să glumesc.

NEAMUȘ: Soția mea-i tare glumeață.

RADU: Cucoana Tarsița are un spirit atît de fin!

TARSIȚA: A! îți place, domnule Radu? Îmi pare bine, că astfel poate mă va cruța gazeta d-tale.

RADU: Jurnalul meu, cucoană, nu cuprinde personalități; ea știe a respecta persoanele respectabile.

TARSIȚA: Apoi dar cum se face de critici toată lumea... chiar pe miniștri... fără-a respecta măcar pe parintele Lenții, care te priimește atît *de des* în casa lui?

RADU: Doamna mea, sînt încredințat că nu mi-ați făcut onorul niciodată să cetiți articolele mele...

TARSIȚA: O! nu...

RADU: Căci vă place mai mult a ceti pe Paul de Kock?

TARSIȚA: O! dar.

RADU: Așa fiind ... cum de mă acuzați cu atîta ușurință chiar în prezența domnișoarei Elenii?... Negreșit că aveți poftă de glumit și de dezvoltat finețele spiritului...

TARSIȚA: Lența... acasă-i babacă-tău?

ELENA: E în cabinetul său.

TARSIȚA: Haide, Alecule, să-l vizităm.

ELENA: A revedere, domnule Radu.

(Dă mîna lui Radu. Radu se închină. Elena intră în apartamentul ei.)

TARSIȚA *(intră în stînga și zice încet lui Neamuș):* Vezi.... Ce ți-am spus eu?

NEAMUȘ *(urmînd pe Tarsița):* Gura adevărului.

[Pe verso filei anterioare (28), următoarele variante ale acestei scene, rămase neanulate:

SCENA VIII

ELENA, RADU, NEAMUȘ, TARSIȚA

TARSIȚA: *Bonjour*, Lență... Vină să te sărut, ingerașule. *(Se înaintează spre Elena ca să o sărute. Elena se retrage.)*

RADU *(în parte):* Cucoana Tarsița. Vespea.

TARSIȚA *(zărind pe Radu):* A! Domnul Radu?

(Radu se închină Tarsiței.)

TARSIȚA: Sînt fericită că te întîlnesc macar aice, domnul meu, pentru că la mine acasă am rareori mulțămire de a te videa...

RADU: Doamna mea... <*anulat:* teama de a fi indiscret>

TARSIȚA: Mă neglijarisești, domnule Radu... *(Cu sentiment.)* Și nu cred să merit de a fi astfel neglijarisită... Eu îți sînt prietină... Mă interesez de soarta d-tale... ca o soră... Și d-ta pare că fugi de mine... Asta se numește ingratitudine... *(Cată cu dragoste la Radu.)*

SCENA ...

ELENA, RADU, ARBURE, NEAMUȘ, TARSIȚA

NEAMUȘ: A! Domnul Radu aice?... Ale mele complimente.

RADU *(închinîndu-se Tarsiței):* Doamna mea...

TARSIȚA *(închinîndu-se, în parte):* Ades vine pe-aice.

NEAMUȘ: Vărul Iorgu e, se vede, în cabinetul său?

ARBURE: Dar.

TARSIȚA: Și Lența în odaia ei.

RADU: Dar.

TARSIȚA *(în parte):* E bine informat.

NEAMUȘ: Nu mergi să mă anunți, giupîne Arbure?

ARBURE: Că doar nu este Pori-împărat... Hai să intrăm de-a dreptul, că boierul nu-i fudul. Ușa lui e deschisă la toți... fie agi ca d-ta, fie giupîni ca mine.

NEAMUȘ: Ha, ha, ha! Tot mucalit moș Arbure... *(În parte.)* Ce mojic obraznic. Hai dar să intrăm... sade... ca niște...

ARBURE: Precum zici... hai.

NEAMUS: Tarsițo, mata margi la Lența?

TARSIȚA: Dar.

NEAMUȘ: Sărut ochișorii... D-le Radu...] || 6 — *A, B, D, E:* IX / *C:* VIII || 7—8 — *A, C, D, E:* RADU [...] *Elena.)* / *B:* RADU *(în extaz)* || 9 — *A, C, D, E:* Cum / *B:* Ce simțiri nobile! Ce glas încîntător! Cum || 11—12 — *A, C, D, E:* ceea ce nu-mi / *B:* mai mult decît îmi || 13 — *A, C, D, E:* iubesc!... *(Foarte exaltat.)* / *B:* iubesc! || 14 — *A, C, D, E:* ARBORE *(apropiindu-se)* / *B:*

SCENA X

RADU, ARBURE

ARBURE *(intrînd prin fund)* || 15 — *A, C, D, E:* pentru că / *B:* fiindcă || 17—18 — *A, C, D, E:* mi se perde / *B:* îmi perd || 19— *A, C, D, E:* Fe-

rească [...] avem / *B:* Ba, ferească [...] ai || 22 — *A, C, D, E:* perde puțin / *B:* perde || 26 — *A, C, D, E:* că / *B:* Cum am aflat că || 27 — *A, C, D, E:* D-apoi/ *B:* Da || 28—29 — *A, C, D, E:* ai [...] omul / *B:* a iubirei unde bietul om || 31 — *A, C, D, E:* dragostii / *B:* tinereții || 33 — *A, C, D, E:* pe / *B:* de || 37 — *A, C, D, E:* răsucită ș-ascuțită care-mpungea / *B:* ascuțită care da || **318**, 5 — *A, C:* mai / *B, D, E:* cam || 7 — *A, C, D, E:* Nu / *B:* Ba nu || 12 — *A, B, C:* se răsună / *D, E:* răsună || 14—15 — *A, C, D, E:* nouă țări și-i pare / *B:* țări și pare || 15 — *A, C, D, E:* lumea pentru el... / *B:* lumea... || 17 — *A, B, C:* Eu, îmi / *D, E:* Mie-mi || 17 — *A, C, D, E:* că-s / *B:* că sînt || 19 — *A, C, D, E:* *parte)* [...] Te / *B:* *taină):* Te || 20 — *A, C, D, E:* cununie / *B:* nuntă || 21 — *A, C, D, E:* Cununie? / *B:* La nuntă? || 22 — *A, C, D, E:* copil sarac / *B:* copil || 24 — *A, B, C, D:* boierie a lor e / *E:* lor boierie-i || 26—27 — *A, C, D, E:* fundului [...] musafirii. / *B:* fundului... || 28 — **322**, 23 — *în B:*

SCENA XI

RADU, ARBURE, VULPE

RADU *(încet lui Arbure):* Ie seama că vine Vulpe.

ARBURE: Piei, drace!... Ha! Iaca și marele ban Vulpe... cum s-ar prinde...

VULPE: Ce?

ARBURE: Domnule Radu, d-ta ai făcut cînticul cela:

Vulpea-și pune crucea-n sîn
Ca să-nșele pe curcani...

VULPE: Lasă că v-oi arăta eu cruce-n sîn, bade răzeșule.

ARBURE: Știi una, domnule Radu? Mare pomană ți-ai face să dai la iveală în foaia d-tale șireteniile unui Vulpoi care îmblă să calicească un sat întreg de oameni...

VULPE *(furios):* Ce?

RADU: Bucuros, moș Arbure. Să vii la mine ca să-mi dai notiții... Știi că eu nu cruț fiarele sălbatice... Te aștept deseară...
(Iese prin fund.)

ARBURE: Oi veni.

SCENA XII

ARBURE, VULPE

VULPE: Fiară sălbatică!... De mine-i vorba?

ARBURE: Ba... de Nastratin Hogea.

VULPE: Bine, bine, răzeșule, glumește tu... Om videa noi cine a rîde la urmă.

ARBURE: Măi, că țanțuș ești! / *A, C, D, E:* SCENA X [...] Zău! ... [28 — *A, D, E:* X / *C:* IX || 29 — *A, C:* aga NEAMUȘ / *D, E:* NEAMUȘ || 30 — *A, C:* E acasă / *D, E:* Acasă-i || **319**, 20 — *A, C, D: în / E: prin* || 23 — *A, D, E:* XI / *C:* X || 28 — *A, D, E:* Nu / *C:* Ba nu || 30, 31, 35 — *A, C, D:* de a / *E:* a || 32 — *numai în A, D, E:* inainte <...> acum... || **320**, 5 — *A, D, E:* cu / *C:* de || 28 — *A, D: a / C:* o / *E:* ș-a || 30 — *A, C:* de a-mi / *D, E:* a-mi || 40—41 — *A, C, D:* a / *E:* în poziție a || **321**, 10 — *A, C:* ca s-o / *D, E:* s-o || 15—16 — *A, C:* crudă precit e / *D, E:* de crudă precît e și < *D:* e> || 21 — *A, D, E:* XII / *C:* XI || 27 — *A, C: Se înaintează / D, E: Înaintează* || 28 — *A, C, D:* se / *E:* însă se || 30 — *A, C, D:* a lui / *E:* de || 31 — *A, D, E:* îl vei / *C:* L-ei || **322**, 5 — *A, D, E:* XIII / *C:* XII || 6 — *A, C: și mai / D, E: mai]* || 24 — *A, C, D, E:* Spunc / *B:* Spune drept || 25 — *A, C, D, E:* ție socoteală / *B:* socoteală ție || 27 — *A, C, D, E:* ție-au *pliroforisît / B:* ți-au spus-o || 28 — *A, C, D, E:* mărfii ș-a dughenii / *B:* dughenii || 29 — *A, C, D, E:* una / *B:* una și bună || 31 — *A, C, D, E:* Pușchea [...] Cum / *B:* Cum || 32 — *A, C, D, E:* dumneta, boieriule / *B:* d-ta || 33 — *A, C, D, E:* cîștigi dreptul de-a / *B:* poți || 36 — *A, C, D, E:* dischizi [...] la bani [*A, C:* bani] / *B:* deslegi [...] bani || 37 — **323**, 3 — *A, C, D, E:* Cenușeri [...] pomana / *B:* ispravnici, și pe cinovnicii isprăvniciei și chiar pe slugitori, pe urmă să te întorci cu pomana pe la giudecători, pe la țîrcovnici, pe la cenușeri, să ungi cu miere pe buze || 10—11 — *A, C, D, E:* Dar iaca și / *B:* cum s-ar prinde... Dar iată || 12 — *A, C, D, E:* ministrului [...] Arbure. / *B:* ministrului. || 13 — *A, D, E:* XIV / *B, C:* XIII || 15 — *A, C, D, E:* măriata. *(Întrînd.)* / *B:* Cucoane. *(Lui Vulpe.)* || 18 — *A, C, D, E:* A! / *B: (luînd hîrtia):* A! || 22 — *A, C, D, E:* locurile / *B:* tribunalile || 28—29 — *A, C, D, E:* Și-au [...] prinde. / *B: (desperat):* Cum m-au dezbrăcat pușchiul! || 31 — *A, D, E:* XV / *B, C:* XIV || 32—33 — *A, C, D, E: Cei denainte* [...] VITEAZOVICI [*C:* RUSFETCOVICI] [...] *fund)* / *B:* ARBURE, VULPE, LIPICESCU, EVGHENIDI, BOIERI || 34 — **324**, 3 — *A, C, D, E:* VITEAZOVICI [*C:* RUSFETCOVICI] [...] Evghenidis. / *B:*

EVGHENIDI: Cum? Văru Iorgu pleacă chiar acum?

LIPICESCU: Chiar acum; caii de poștă-s înhamați și careta-i la scară.

EVGHENIDI: Unde-i? Unde-i? Să-i zicem *bon voyage.*

LIPICESCU: Iată-l că vine. || 4 — *A, D, E:* XVI / *B, C:* XV || 8—18 — *A, C, D, E:* statului [...] VITEAZOVICI [*C:* RUSFETCOVICI] [...] depărta / *B:* statului... interesul ocîrmuirei...

ELENA: Iar te duci, tătuță?

HÎRZOBEANU: Mă duc, draga mea, dar m-oi întoarce în curînd, căci

miniștrii alerg iute prin țară... Însă, păn-a nu pleca, boieri d-voastre || 21 — *A, C, D, E:* felicit / *B:* felicitez || 22 — *A, C, D, E: încet / B: cu dragoste, încet* || 25—31 — *A, C, D, E:* Să bem [...] o sticlă cu vutcă [*A, C, D:* garafe] [...] *grup / B: (Lipicescu iese și un lacheu aduce îndată o tablă cu vutcă și paharuțe.)*

HÎRZOBEANU: Să bem cîte un păhăruț pe cursă de bună plecare. Poftim, boieri.

(Toți, afară de Neamuș, Vulpe și Arbure, încungiură pe Hîrzobeanu mai în fund || 32—*A, C, D, E:* Dar / *B: (în dreapta):* Dar || 36—37—*A, B, C, D; de-a stînga lui Neamuș și-i grăiește* [*C, D: vorbește*] / *E: de urechea* [...] *vorbește* || **325**, 2 — *A, B, C, D:* spre / *E:* la || 3 — *A, C, D, E: (încet* [...] Cucoane / *B:* Cucoane || 10 — *A, C, D, E:* Trebuie [...] Adă. / *B:* Cunosc... *(Luînd banii cu mîna stîngă.)* Fii sigur de glasul meu. || 12—14 — *A, C, D, E:* NEAMUȘ [...] pămîntului! / *B: (În parte.)* Aține-te, Vulpeo. || 24 — *A, C, D, E: cam* [...] uncheșul / *B: furioasă):* Auzi, obraznicul || 25—26 — *A, C, D, E:* moșule [...] gît. / *B:* moș Arbure, un păhăruț de vutcă... dă-l pe gît, că-i pe cursă || 29 — *A, C, D, E: rîd / B: rîd în fund* || 30 — *A, C, D, E: în dreapta lui Neamuș / B: apropiat în dreapta lui Neamuș, îi grăiește* || 32 — *A, C, D, E: peripiscei* [...] Arbureni / *B: peripiscei* || 33 — *A, C, D, E:* O știu / *B:* Cunosc pricina || 35—36 — *A, C, D, E:* desnădăjdui [...] fișicuri / *B:* despera ... Spune: ai 500 # || 39 — *A, C, D, E:* să / *B:* de || **326**, 1 — *A, C, D, E:* Cum asta? / *B:* Cum? || 4 — *A, C, D, E:* zici c-oi / *B:* oi || 5 — *A, B, C:* îmbele mîni / *D, E:* amîndouă mînile || 7 — *A, C, D, E:* fișicuri depuse de Arbure. / *B:* fișicuri. || 9—10 — *A, C, D, E:* Vezi [...] dincoaci / *B:* Pune dincoace 5 fișicuri || 12 — *A, B, C, D:* Iată-i. / *E:* Iată-le. || 14—15 — *A, B, C: vreme ce totodată* [...] cel din [*A, C:* din] / *D, E:* timp ce [...] din || 20 — *A, C, D, E:* îi cumpăna [...] talgerile-s / *B:* cumpăna dreptății cînd sînt talgerile || 23 — *A, C, D, E:* pus [...] cale? / *B:* vorbit? || 24 — *A, C, D, E:* Iorgule / *B:* cucoane Iorgule || *între r.* 24—25 — *numai în B: (Se apropie amîndoi de grupul din fund și ieu cîte un păhăruț.)* || 25—26 — *A, C, D, E:* Măria-ta [...] viț-aga. / *B:* Trăsura-i la scară... cu șase slugitori călări. || 27 — *A, C, D:* timpul / *B, E:* vremea || 28 — *A, C, D, E:* Nastasachi / *B:* Lipicescule || 32 — *A, B, C, D:* În contra / *E:* Împrotiva || 33—34 — *A, C, D, E:* uncheșule, împrotiva [*A, C, D:* în contra] [...] provinții. / *B:* în contra epidemiei opoziției... din partea **alegătorilor** de deputați. || 35—36 — *A, C: vine, aducînd* [...] *cravașă / B: aducînd* [...] *și un tricorn brodat cu fir / D, E: aducînd* [...] *un tricorn și o cravașă* || 36 — *A, B, C:* și șleapca / *D, E:* șleapca || 39 — *A, C, D, E:* destinate pentru opozanți / *B:* în contra opoziției || **327**, 2 — *A, C, D, E:* portofil

ministerial zace / *B:* portofoliu locuiesc || 4 — *A, C, D, E:* țării! ... *(Închide portofoliul.)* / *B:* țării... || 6 — *A, C, D, E:* și / *B:* iar || 8 — *A, C, D, E:* deputați [...] Organic / *B:* deputați || 9 — *A, C:* *și de* / *B, D, E:* *și* || 12 — *A, B, C, D:* fiică-sa / *E:* Elena || 13 — *A, C, D, E:* Să nu-ntîrzii / *B:* Nu întîrzia || 14—15 — *A, C, D, E:* *Sărută mîna Tarsiței* / *B:* *Îți sărută mîna* || 16 — *A, B, C:* *cu* / *D, E:* *și cu* || 19 — *A, C, D, E:* Să ne videm sănătoși / *B:* A revedere || 22 — *A, C, D, E:* *Tarsița* [...] *caută pe* / *B:* *de Tarsița. Elena se apropie de* || 24 — *A, C, D, E:* Divanului.../*B:* Divanului domnesc ... de-acum || 25 — *A, C, D, E:* mari!...A!/ *B:* mari. || 26 — *A, C:* *Se aude afară vuiet* [...] / *B:* *Se aude afară un vuiet de trăsură, pocnete și chiote surugiești.* / *D, E:* *Afară* [...] *surugii.* || 27 — *A, D, E:* XVII/ *B, C:* XVI || 30 — *A, C, D:* *iasă în* / *B:* *intre în* / *E:* *iasă prin* || 31—32 — *A, C, D, E:* și dumneata fugi / *B:* fugi || 33 — *A, C, D, E:* Mă / *B:* *(oprîndu-se):* Mă || 36 — *A, C, D, E:* Doamna me / *B:* Cucoană || **328**, 1—2 — *A, B, D, E:* pentru că / *C:* că || 6 — *A, C, D, E:* cărări / *B:* o cărare || 7 — *A, C, D, E:* fete / *B:* copile || 8 — *A, C, D, E:* doamnă / *B:* doamna mea || 10 — *A, C, D, E:* o / *B:* vreo || 11 — *A, C, D, E:* nu [...] enigmele. / *B:* n-am obicei a-mi perde vremea cu ghicituri de enigme. || 13 — *A, C, D, E:* dovidește / *B:* dovedește lămurit || 17 — *A, C, D, E:* băgat de samă / *B:* observarisit || 17—18 — *A, C, D, E:* el vine / *B:* vine || 20 — *A, C, D, E:* care / *B:* simandicoase care || 22 — *A, C, D:* *ce are ambiție de* / *B:* cu ambiție de / *E:* ce are ambiție || 23 — *A, C, D, E:* și [...] pentru ca / *B:* care [...] și a te face || 25 — *A, C, D, E:* *demnitate):* Cucoană Tarsiță / *B:* *mîndrie):* Doamna mea || 27—28 — *A, C, D, E:* Îmi vorbești [*A, C:* grăiești] [...] n-o [*A, C:* eu nu] înțeleg; prin / *B:* Prin || 29—30 — *A, C, D, E:* conformă / *B:* potrivită || 36 — *A, C, D, E:* cucoană / *B:* doamna mea || 39 — *A, C, D, E:* aga [...] *prin* [*A, C, D:* *în*] *dreapta.* / *B:* dl. Neamuș. *(Iese.* || 40 — *A, C, D, E:* *(singură)* [...] Neamuș! / *B:* Soția lui Neamuș!... Venerabila soție a lui Neamuș! || **329**, 1 — *A, C, D, E:* ciocoi? / *B:* mă rog. || 3 — *A, C, D, E:* și rude / *B:* rude || 4 — *A, C, D, E:* Divanului domnesc / *B:* Divanului || 5 — *A, C, D, E:* fudulă / *B:* fudulă... desprețuitoare || 6—7 — *A, C, D, E:* te uiți [...] O! / *B:* O! || 8 — *A, C, D, E:* videa / *B:* videa eu || 9 — *A, C, D, E:* *agitată* / *B:* *agitată și pe gînduri* || 9—16 — *A, C, D, E:* Venerabila [...] ca să-mi [*A, C:* să mă] [...] măritată c-un / *B:* Soția lui Neamuș... Venerabila! ... Ah! ce n-aș face să mă răzbun de fudulielе ei... Ce n-aș da să o văd soția unui || 18 — *A, D, E:* XVIII / *B, C:* XVII || 19 — *A, B, C:* *și, mai* / *D, E:* *mai* || 21 — *A, C, D, E:* *stînga* [...] *decret.)* / *B:* *stînga.)* || 22 — *A, C, D, E:* *zărind* / *B:* *văzînd* || 23—24 — *A, C, D, E:* *(Observîndu-l.)* / *B:* *(Cată lung la dînsul.)* || 27 — *A, C, D, E:* Ascultă: ai/ *B:*

Ai || 28 — *A, C, D, E:* şatrari, coconiţă / *B:* şatrar || 31—32 — *A, C, D, E:* mă [...] destăinuieşte / *B:* îi îngrijesc averea şi d-lui îmi destăinuieşte mie || 35 — *A, C, D, E:* Ale / *B:* *(cu sfială):* Ale || **330**, 1 — *A, C, D, E:* ocuparisesc [...] tău. / *B:* ocup de soarta ta. || 3 — *A, C, D, E:* picioarele, milostivă... / *B:* picioarele. || 5 — *A, C, D, E:* nu? / *B:* nu, cuconiţă? || 6 — *A, C, D, E:* ambiţios? / *B:* ambiţios, precum văd. || 7 — *A, C, D, E:* şi ceva / *B:* ceva || 8—10 — *A, C, D, E:* TARSIŢA [...] Bine / *B:* TARSIŢA: Bine || 11 — *A, B, D, E:* vorbesc / *C:* spun || 12 — *numai în A, C, D, E:* LIPICESCU: Ascult. || 17 — *numai în A, C, D, E:* SCENA XIX [*C:* XVIII] || 18 — *A, C, D, E:* Puţin [...] prost / *B:* *(singur):* Puţin ... însă || 20 — *A, C, D, E:* *hîrtie* / *B:* hîrtie din buzunar || 21 — *A, C:* credincios / *B, D, E:* credincios boieri || 25 — *A, B, D, E:* boieriei!... Spatari!... / *C:* boierici!... || 26 — *A, C, D, E:* Nastasachi Lipicescu / *B:* Lipicescu || 27—28 — *A, C, D, E:* dacă [...] tot aşa [*C:* aşa] [...] *de-şi* / *B:* de bate şi bine la ochi. *(Îşi* || 30 — *A, C, D, E:* Minunat! / *B:* Se potriveşte minunat... || 32—33 — *numai în A, C, D, E:* *(Se* [...] *stînga.)* || 34 — *A, B, D, E:* cade.) / *C:* cade.) (Sfîrşitul actului al II.) || **331**, 2 — *A, C, D, E:* pe [...] fund [*D, E:* fund însă] este aninat / *B:* în fund || 3 — *A, C, D, E:* celui al / *B:* portretului || 5—*A, C, D, E:* VITEAZOVICI, NEAMUŞ / *B:* NEAMUŞ, RUSFETCOVICI || 6 — *A, B, D, E:* *stau împregiurul* / *C:* *împrejurul* || 7—8 — *A, D, E:* *(scrie* [...] *miniştri.)* / *B:* *(scrie* [...] *stînga)* / *C:* *(la o masă în stînga, în fund)* || 9—10 — *A, D, E:* polcovnice Viteazovici / *B:* mosiu Rusfetcovici / *C:* postelnice Viteazovici || 13 — *A, C, D, E:* locoţiitor de ghenerar / *B:* ghenerari || 15 — *A, C, D, E:* înţălepte / *B:* sănătoase || 16 — *A, C, D, E:* ocîrmuirii / *B:* statului || 17 — *A, C, D, E:* vornicul Protipendescu, logofătul / *B:* arhon logothetul || 20 — *A, C, D, E:* Marele logofăt / *B:* Arhon logothetul || 21 — *A, C, D, E:* Îi [...] logofătul. / *B:* A fi înghiţit o locma cam mare. || 22 — *A, C, D, E:* *rîd* / *B:* *rîd cu hohot* || 23 — *A, C, D, E:* EVGHENIDIS[...] ii / *B:* NEAMUŞ: Cît pentru arhon vistiernic, e || 24 — *A, C, D, E:* obicinuit / *B:* ştiut || 28 — *A, C, D, E:* cuvine. / *B:* cuvine... *(Aprobînd.)* || 29 — *A, C, D, E:* Dar [...] nu-i... / *B:* Se cuvine! || 32 — *A, C:* evreilor / *B, D, E:* jidanilor || 34 — *A, B, C:* un timp / *D:* la un timp / *E:* la o vreme || 35 — *A, C, D, E:* VITEAZOVICI / *B:* RUSFETCOVICI || **332**, 1—2 — *A, C, D, E:* *predmeturi* / *B:* chestii || 4 — *A, C, D, E:* VITEAZOVICI / *B:* RUSFETCOVICI || 5—7 — *A, C, D, E:* în ocne [...] haz. / *B:* pe bonjurişti şi pe jidani în ocne... şi *paşol...*

(Toţi rîd cu hohot.)

TOŢI: Ian... S-ar cuveni, s-ar cuveni. || 8 — *A, C, D, E:* Aşa ar avea / *B:* S-ar cuveni || 9 — *A, C, D, E:* serios / *B:* dar serios || 10 — *A, C:* Zaha-

ropulos [...] / *B:* Zaharopulos [...] zaraful Leiba / *D, E:* Zaharachi [...] Leiba || 12—13 — *A, C:* folositor [...] cer un agiutori / *B:* bun [...] cer un agiutori / *D, E:* folositor [...] cer agiutori || 19 — *A, C:* Zaharopulos [...] / *B:* Zaharopulos... e compatriot al / *D, E:* Zaharachi, el ii simpatriotul || 20 — *A, C, D, E:* stare și / *B:* stare || 24 — *A, C, D, E:* s-or împrotivi?... / *B:* se... || 25 — *A, C, D, E:* VITEAZOVICI [...] de i-oi [*C:* și-i voi] / *B:* RUSFETCOVICI [...] || 27 — *A, C, D, E:* să [...] poroncește / *B:* zice ba, cînd vrea || 29 — *A, C, D, E:* boieri / *B:* boieri dumnevoastre || 31 — *A, C, D, E:* Nastasachi / *B:* Lipicescule || 32 — *A, C, D, E:* sării / *B:* ocnelor || 33 — *A, C, D, E: aducînd / B: aduce* || 36 — *A, C, D, E: subsemn / B: iscălesc anaforaua* || 37—40 — *A, C, D, E:* Îs [...] Zaharachi [*A, C:* Zaharopulos] [...] Kana. / *B:* Sînt sigur că fiecare din miniștri s-a îndulcit, ca boieriul, din sarea țării. Zaharopulos a dat gros și așteaptă rezultatul în salon. || **333**, 1—2 — *A, C, D, E: hîrtia* [*C: anaforaua*] [...] șatrari / *B: lui Lipicescu anaforaua):* Na, Lipicescule || 3, 6 — *A, C, D, E:* NEAMUȘ / *B:* RUSFETCOVICI || 5 — *A, D, E: merge* / *B, C:* se-ntoarce || 6 — *A, B, D, E:* Lipicescule [...] ciubuc. / *C:* Un ciubuc, Lipicescule. || 7—8 — *A, D, E: (pe* [...] ciubuccii. / *B: (în parte):* Spatarii nu sînt ciubuccii. *(Se pune pe scaun.)* / *C: (în parte, fără a se mișca)* [...] || 9 — *A, D, E:* Nastasachi / *B, C:* Lipicescule || 10 — *A, B, D, E:* ciocoiul / *C:* sluga || 12—13 — *A, D, E:* a să [...] îndată. / *B:* a să obrăznici șatrariul. / *C:* a-și ridica nasul șatrarul! *(Tare, cu autoritate.)* [...] îndată. || 14—15 — *A, D, E: marge încet* [...] *strigă* / *B: mergînd* [...] *zice* / *C: se scoală încet, merge* [...] *strigă* || 15—17 — *A, D, E:* prezident Divanului [*A:* ghinărari] [...] *anaforaua.)* / *B:* ghinărari. *(Iese puțin și apoi se întoarce încet la masa din fund.)* / *C:* prezident. *(Iese puțin și iar vine la masa lui.)* || 19 — *A, C, D, E:* lesne / *B:* bine || 22 — *A, D, E:* pentru / *B, C:* de || 25 — *A, D, E:* strigă / *B, C:* strigă în gura mare || 27—28 — *A, C, D, E:* pe rînd și *ritos.* / *B:* ritos și pe rînd. || 29 — *A, C, D, E:* VITEAZOVICI / *B:* RUSFETCOVICI || 31 — *A, C, D, E:* NEAMUȘ [...] Năvălirea / *B:* Năvălirea || 33—34 — *A, C, D, E:* țara noastră / *B:* țară || 37 — *A, B, C:* Evreii / *D, E:* Jidanii || 39 — **334**, 2 — *A, D, E:* vermii [...] Iașul!... / *B:* buruienile cele rele, încît Moldova întreagă-i înădușită. / *C:* vermii în gunoi, încît Moldova întreagă-i înădușită. EVGHENIDIS [...] Iașul! ... || 3 — *A, C, D, E:* Mare / *B:* Mare din Iași || 4—10 — *A, C, D, E:* Podul-Vechi [...] Tătărașii, Tătărașii [*A, C:* Tatarașul, Tatarașul] [...] sînt înghesuiți [*C:* este înghesuit] [...] asemenea satele... tot îi [*C:* și chiar satele au început a fi] [...] Pretutindene ei / *B:* Păcurarii și însuși Tatarașul, pe unde înainte nu se pomenea țipănie de jidani, astăzi sînt înghesuite de perciuni. Asemine toate orașele Moldovii... și chiar satele au început a deveni prada lor. Pretutindene || 11—12 — *A,*

D, E : ș-aduc [...] mai vițioase / *B :* ș-aduc [...] rele / *C :* se întind ca o pecingină otrăvitoare în lungul și în latul țării și aduc [...]rele || 13 — *A, D, E :* ura de creștini, necurățănia / *B, C :* necurățenia || 15—22 — *A, C, D, E :* cu băuturi falsificate [*C :* otrăvite] [...] ș-un [*A :* un] mic număr de [*C :* și] [...] jidani [*A, C :* evrei] născuți și crescuți [*C :* născute și crescute] [...] să-i punem [*C :* să le pui] [...] și de peste Prut... evrei [*D, E :* Ei sînt jidani] [*C :* evrei] [...] Într-un / *B :* de la țară [...] Într-un || 23—24 — *A, D, E :* mari și puternice / *B, C :* mari || 28 — *A, D, E : aduce / C : intră și aduce* || 29 — *A, D, E :* face și eu / *C :* face || 34 — *A, D, E : (afară* [...] Bucuros. / *C :* Bucuros. || 35 — *A, D, E : țigări. / C : cu toții țigări.* || **333**, 31 — **334**, 35 — *inițial în A :* Năvălirea [...] Am zis!

(Un arnăut vine de aduce un ciubuc lui Rusfetcovici.)

NEAMUȘ: Așa este, boieri d-voastre, însă vă rog să-mi dați voie a spune și eu cîteva cuvinte.

HÎRZOB.: Vorbește, arhon agă... Boieri, nu metahirisiți țigare?... Îs minunate... Mi le-au adus Gaetan Miculi de la Viena.

BOIERII: Bucuros.

(Își aprind țigarele.) || **334**, 28—38 — *în B :* Rău-i rău, trebuie stîrpit răul... Am zis.

(Un arnăut intră și aduce ciubuc lui Rusfetcovici.)

NEAMUȘ: Așa este, boieri d-voastre, însă vă rog să-mi dați voie a spune și eu cîteva cuvinte...

HÎRZOB.: Vorbește, arhon aga... Boieri, nu metahirisiți țigare?... îs minunate; mi le-au adus înadins Gaetan Miculi de la Viena.

BOIERII: Bucuros.

(Aprind cu toții țigările.)

RUSFETCOVICI *(în vreme ce colegii lui sînt ocupați cu aprinderea țigarelor, descopere în imameua ciubucului o hîrtie răsucită: o scoate și cetește în parte) / E : (Un arnăut* [...] *scoate* || 36—38 — *în C : (vrea să fumeze din ciubuc, dar în zadar se opintește; ciubucul e astupat. El descopere în imamea o hîrtiuță răsucită, o scoate și cetește, în parte) / A, D, E : (voind* [...] *descopere* [*A : și descopere*] [...] *și o scoate* [*A : o scoate*] *și cetește)* || 40 — **335**, 2 — *A :* hîrtie [...] *citește / B :* hîrtie? *(Cetește.)* „Domnule general, o somă de 4000 # / *C :* hîrtie. *(Cetește.)* [...] galbini / *D, E :* hîrtie [...] galbini || 3 — *A :* vei apăra pe evrei / *B, C, D, E :* veți apăra pe jidani || 6 — *A, D, E :* EVGHENIDIS [...] au / *B :* NEAMUȘ: Excelența-sa dl. general Rusfetcovici au / *C :* [...] boieri, au || 8 — *A, C, D, E :* NEAMUȘ [...] rostit cele [*C : vorbit ceea*] / *B :* RUSFETCOVICI [...] rostit ceea || 11 — *A, D, E :* EVGHENIDIS: Nu-s și ei oameni? / *B :* Și ei sînt oameni... *(Privește într-ascuns hîrtiuța găsită în imamea, în parte.)* [*anulat :* 4000 #] / *C :*

EVGHENIDIS: Și ei nu-s oameni? || 14—15— *A, C, D, E:* legea creștinească iartă / *B:* iartă legea creștinească || 16 — *A, C, D:* Nu, din contra / *B:* Din contra / *E:* Nu, dimpotrivă || 19 — *A, C:* israeliți/*B, D, E:* jidani || 20 — *A, C, D, E:* Moldovii [...] soare / *B:* nostru? Nu-i soarele || 24—25 — *A, D, E:* Este [...] sale? / *C și, inițial, în A:* Este oare o crimă de a crede cu orbire, cu fanatism, și [*A:* și în] dogmele religiei sale? Se spune că ei ucid copii de creștin pentru ca să le sugă sîngele? O simplă calomnie, boieri, născută din ignoranță pe timpurile varvare a persecutărilor religioase... Dar, zic mai mult!... Chiar așa să fie, se cuvine ca noi, creștini, să considerăm ca o fărdelege acea faptă comisă de un păgîn care consistarisește a se împărtăși cu sînge botezat spre a se apropia de lumina adevărului? || 24 — **336**, 5 — *A, C* [de la r. 26], *D, E:* Este [...] jidovesc [*A, C:* evreiesc] [...] procopsiți, care [*C:* care] [...] spune. / *B:* Este oare un fanatism de a crede cu orbire în dogmele religiei sale?... Se spune că ei ucid copii de creștin pentru ca să le sugă sîngele... Chiar așa să fie, se cuvine *noi*, creștini, să considerăm ca o crimă acea faptă comisă de un păgîn care consistă a se împărtăși cu sînge creștinesc și a se apropia astfel de lumina adevărului?... Se sparie Moldova de înmulțirea jidanilor?... Care Moldovă?... Poporul prost!... Dar oamenii procopsiți, care au cetit cărți de economie politică, nu trebuie oare să se bucure văzînd că se împoporează cîmpiile goale ale țării?... Se mai adaug multe și multe, dar toate fără nici un temei, căci jidanul e harnic, econom, industrial, comerțant și, prin el, numai prin el, are să înflorească negoțul Moldovii... În sfîrșit, daraverele sale nasc o mulțime de procesuri care sînt mana giudecătoriilor...

HÎRZOB.: Și al Divanului domnesc, arhon prezident?

NEAMUȘ: Și... prin urmare, eu sînt de părere să lăsăm deoparte orice gînd de prigonire în contra unui neam atît de interesant. || 7—8 — *A, C, D, E:* lucru greu și chiar / *B:* greu și chiar cam || 12 — *A, C, D, E:* că cu asemine măsuri / *B:* că || 13 — *A, C:* evrei / *B, D, E:* jidani || 15—16 — *A, C, D, E:* Boieri [...] Adunare / *B:* Moldova are miniștri, are domn || 18 — *A, C, D, E:* împăratul Rosiei / *B:* împăratul Neculai Pavlovici || 20 — *A, C, D, E:* fruntea / *B:* capul || 22 — *A, C, D, E:* tot ce / *B:* pe oricine || 24 — *A, C, D, E:* VITEAZOVICI / *B:* RUSFETCOVICI || 27 — **337**, 2 — *A, C, D, E:* multe [...] zboare? / *B:* multe... [*anulat:* ai mai spus-o].

RUSFETCOVICI: Nu, însă aș vre să cunosc și opinia d-tale, arhon vornice. D-ta, care sînt cîteva săptămîni, te-ai rostit dinăintea lui Vodă în contra jidanilor, văd cu mirare că acum păstrezi o tăcere...

HÎRZOB.: Eu? [*anulat:* Iată opinia mea.] Lipicescule, adă besactaua cea nouă.

(Lipicescu aduce din camera din stînga o besacta și o depune dinaintea lui Hîrzobeanu.)

RUSFETCOVICI: O ții închisă opinia ca să nu o prăpădești? || 7 — *A, B, C:* evreilor / *D, E:* jidanilor || 8 — *A:* sprijini / *B, C, D, E:* sprijiniți [*inițial în B:* apeii] || 9 — *A, B, C:* zici / *D, E:* ziceți || 11 — *A, B, C:* conținînd / *D, E:* cuprinzînd || 15 — *A, C, D, E:* *predmetul* / *B:* chestia || 16 — *A, C:* evreilor / *B, D, E:* jidanilor || 17 — *A, C, D, E:* acum și / *B:* acum [*inițial:* dar] de || 18 — *A, C, D, E:* mi [...] scump / *B:* jidanii m-au plătit așa de bine || 22—29 — *A, C, D, E:* VITEAZOVICI [...] Nastasachi / *B:* *(Toți rîd cu hohot.)*

TOȚI: Ne-ai păcălit, vere.

HÎRZOB.: Prin urmare, d-lor miniștri, sînteți de idee să-i lăsăm pe evrei în pace?

TOȚI: Dar, dar, sărmanii!... îs oameni buni, oameni darnici și cinstiți...

HÎRZOB. Fie... Lipicescu [22 — *A, D, E:* VITEAZOVICI <...> protestarisim / *C:* *(Toți rîd cu hohot.)*

EVG.: Ne-ai păcălit, vere. || 24 — *A, C:* evrei / *D, E:* jidani || 28—29 — *A, D, E:* Fie <...>dumnevoastră / *C:* Fie!] || 30 — *A:* jidovilor / *B, C, D, E:* jidanilor || 31 — **338**, 6 — *A, D, E:* LIPICESCU [...] *palmă.)* / *B:* Binevoiți a o iscăli, boieri.

EVGHENIDIS: Cum? Era și gata, făcută?

HÎRZOB.: Doar vă cunosc eu ce poamă sînteți.

(Rîs cu hohot.)

(Lipicescu ie hîrtia și iese puțin, apoi se întoarce.)

LIPICESCU *(în parte):* Poamă acră! Cum?... [...] bucur [...] *palmă.)* / *C:* Binevoiți a o iscăli, boieri.

EVG.: Cum? Era și gata... făcută?

HÎRZOB.: Doară îmi cunosc eu colegii! *(Iscălește anaforaua.)*

(Rîs cu hohot. Lipicescu ia hîrtia, iese puțin și apoi se întoarce.)

LIPIC. *(în parte):* Mă duc să mă capăt și eu cu vreo trei fișicuri de la Leiba Kana. [**337**, 31 — *A:* Iată-l, exelență. *(Aduce o hîrtie.)* / *D, E:* *(aducînd o hîrtie):* *Iat-o, exelență*||33—*A:* a-1 / *D, E:* a o || 35—*A:* îndărăt / *D, E:* înapoi || 36 — *A:* *iscălesc* / *D, E:* *subsemn* || **338**, 2 — *A:* *și iese puțin în salonul din fund. În parte.)* / *D, E:* *în parte.)* || 3 — *A:* mă mai / *D, E:* mă || 4—5 — *A:* *și îndată se întoarce* / *D, E:* *în salon <...> puțin*] || **337**, 22 — **338**, 6 — *inițial în A:*

VITEAZOVICI
EVGHENIDI : Ne-ai păcălit, vere [*modificat:* A! protestarisim...]

HÎRZOBEANU: Prin urmare, d-lor miniștri, sînteți de părere să lăsăm pe evrei în pace... Nu-i așa?

TOȚI: Dar, dar, sărmanii! Îs oameni buni, oameni cinstiți, oameni darnici.

HÎRZOB.: Fie! Mă așteptam la asta. Nastasaki, adă anaforaua cătră Vodă în predmetul jidanilor [*anulat:* Binevoiți a o iscăli, boieri,] și să dai îndărăt besactaua zarafilor.

(Boierii iscălesc.)

LIPICESCU *(în parte):* Da vorbă-i? Ce se potrivește. *(Ie besactaua și o duce în cabinet, apoi vine de ie anaforaua și o duce în salonul din fund.)*

EVGHENIDI: Cum? era și gata... făcută?

HÎRZOB.: Doară îmi cunosc eu colegii.

(Boierii iscălesc anaforaua.)

(Rîs cu hohot. Lipicescu ie hîrtia, iese puțin și apoi se întoarce.)

LIPICESCU *(în parte):* Mă duc să mă capăt și eu cu vro trei fișicuri de la Leiba Kana. || 7 — *A, C, D, E:* rămîne-acum / *B:* rămîne || 8 — *A, C, D, E: predmetul bonjuriștilor* / *B:* bonjuriștii || 10 — *A, C, D:* și din / *B, E:* și || 11, 22, 27 — *A, C, D, E:* VITEAZOVICI / *B:* RUSFETCOVICI || 13 — *A, C, D, E:* trimes / *B:* reclamat în || 16 — *A, C, D, E:* mari, cei simaudicoși / *B:* mari || 18 — *A, C, D, E:* stăpînirii / *B:* guvernului || 21 — *A, C, D, E:* amploaiaților / *B:* oamenilor || 23 — *A, C, D, E:* Trebuie / *B:* Trebuie, dar || 28 — *A, C, D, E:* îmi ieu [...] mine și / *B:* ieu [...] mine || 30 — *A, C, D, E: (Toți rîd.)* / *B: (Hohot.)* || 31—32 — *A, C, D, E:* VITEAZOVICI [...] Varna!... / *B:* RUSFETCOVICI *(serios):* Arhon vornice... am asistat la luarea Brăilei... || 33—36 — *A,C , D, E:* Ai fost [...] Nastasachi / *B:* Știu... erai la Focșani... dar nu-i vorba de Brăila... Vreți să aflați lucru nostim? [*anulat:* Pănă unde merge obrăznicia bonjuriștilor?... În zadar l-am trimis pe unul la Săcu, pentru și pe altul la Soveja, pentru. Să asculț] Ascultați raportul lui viț-agă. Lipicescule || 39 — *A, C: deschide* [...] *apoi duce besactaua în cabinet.* / *B: merge la ușa din fund și invită pe Slugărică să intre, apoi vine și intră în cabinet, ducînd besactaua.* / *D, E: deschide* [...] *ș-apoi iese.* || **339**, 2 — *A, C, D, E: uniformă de viț-agă* / *B: uniformă* || 4 — *A, B, C, D: se închină* / *E: închinîndu-se* || 5 — *A, C, D, E:* exelența / *B:* măria || 6—7 — *A, B, C:* Solomonică / *D, E:* Avrămică || 11—13 — *A, C, D, E:* Ba nu [...] Azi / *B:* Au scapat la consulatul grecesc...

EVGHENIDI: Fără știrea consulului, negreșit... Am să-i adresez o notă.

SLUGĂRICĂ: Azi || 17 — *A, C, D, E:* caii s-au spăriet / *B:* s-au spăriat caii || 18 — *A, C, D, E:* să-mpedice / *B:* să oprească || 20 — *A, C, D, E:* totdeauna, se-nțălege / *B:* totdeauna || 21 — *A, C, D, E:* au fost / *B:* s-au petrecut || 29 — *A, C, D, E:* tălharii poartă mănuși / *B:*

{ În cea țară de păpuși
{ Talharii poartă mănuși || 32—37 — *A, C, D, E:*

TOȚI: ... Și?... / *B:* Aga, supărat de asemine batgiocuri, au dat poroncă

să închidă perdeua, însă au sărit deodată toți cuconașii bonjuriști și au amenințat pe aga că-l vor provoca la duel...
TOȚI: Pe aga!... Și?...
[32—33 — *numai în D, E:* Și dumneta <...> făcut? || 34 — *A, C:* Aga, supărat de asemine batgiocuri, au / *D, E:* Am || 35—36 — *A, C:* sărit <*C:* ieșit> <...> au amenințat pe aga / *D, E:* sărit <...> m-au amenințat] || 38 — *A, B, C:* sfîrșit, sub ochii stăpînirei [*A, C:* d-sale] care au tăcut molcu... / *D, E:* sfîrșit. || **340**, 4 — *A, C, D, E:* exelență / *B:* exelența-voastră || 6 — *A, C, D, E:* mai dinioare aici / *B:* aicc || 10 — *A, C, D, E:* VITEAZOVICI *(mînios):* Boieri / *B:* RUSFETCOVICI *(mănios):* Boieri d-voastră || 11 — *A, C, D, E:* Auzi? „Din / *B:* Eu sînt militar, nu știu multe... Auzi: de la || 13 — *A, C, D, E:* Sumeția / *B:* îndrăzneala || 15 — *A, C, D, E:* Și [...] mănuși / *B: (Arătîndu-și mînele.)* Și eu port mănuși, boieri d-voastre || 19 — *A, C, D, E:* VITEAZOVICI / *B:* RUSFETCOVICI || 20 — *A, C, D, E:* în aer [...] în / *B:* gata [...] s-o ucidem în || 22—23 — *numai în A, C, D, E:* HÎRZOBEANU [...] departe. || 26 — *numai în A, C, D, E:* SLUGĂRICĂ [...] exelență || 27 — *A, C, D, E:* VITEAZOVICI / *B:* RUSFETCOVICI || 29 — *A, C, D, E:* purtările / *B:* purtarea || 30 — *A, C, D, E:* colonel / *B:* general || 32 — *A, C, D, E:* Ștefan Stîlpeanu / *B:* Stîlpeanu ce || 34 — *A, C, D, E:* și că / *B:* și || **341**, 1, 12, 27, 30 — *A, C, D, E:* VITEAZOVICI / *B:* RUSFETCOVICI || 4 — *A, C, D, E:* colonel / *B:* general || 6 — *A, C, D, E:* găsesc / *B:* aflu || 16—17 — *A, C, D, E:* acuzări de hoții!... Declamarisiți / *B:* batgiocuri și-i amenințați cu pistolul; declamați || 20 — *A, C, D, E:* țara Moldovii / *B:* țară || 21 — *A, C, D, E:* anarhia / *B:* îndrăzneala || 23 — *A, C:* Aga vroia / *B:* aga vrea / *D, E:* viț-aga vrea || 24 — *A, C, D, E:* și / *B:* Asta-i o anarhie... Și || 28 — *A, C:* bătut gioc de aga / *B:* împrotivit ordinelor agiei / *D, E:* bătut gioc de viț-aga || 30 — *A, C, D, E:* mergi / *B:* du-te || 34 — *A, C, D, E:* în [*D, E:* într-o] trăsură / *B:* în trăsuri || 36—37 — *A: vine iar îndărăpt / B: vine iar îndărăt / C: se întoarce îndărăt / D, E: vine iar înapoi* || 342,3—4 — *A, B, C:* verbal al d-lui Rusfetcovici [*C:* Viteazovici] / *D, E:* a domnului Viteazovici || 4 — *A, B, D, E:* rămînem / *C:* fim || 7 — *A, B, C:* Zaharopulos / *D, E:* Zaharachi || 9—10 — *A, D, E:* să sugă [...] și-apoi / *B:* să sugă sîngele cel mai bun al României. Și / *C:* de sug [...] || 13 — *A, B, D, E:* ele reclam / *C:* reclam || 16 — *A, C, D, E:* Occident / *B:* Apus || 19 — *A, C:* patriotică / *B:* patriotă / *D, E:* și patriotică || 20 — *A, C, D, E:* ce / *B:* care || 21 — *A, B, C:* nerăbdătoare de / *D, E:* ce e nerăbdătoare || 22 — *A, C, D, E:* zace de seculi / *B:* zace || 23 — *A, C, D, E:* care / *B:* ce || 23—24 — *A, C, D, E:* a purta ...] fiindcă [*A, C:* pentru că] / *B:* de a purta [...] pentru că || 26 — *A, B, C:* de fiii, de nepoții, de / *D, E:* din fiii, nepoții și || 27 — *A, B, C:*

astăzi se găsesc / *D, E:* se găsesc astăzi || 32 — *A, B, C:* mîna / *D, E:* minile || 33, 38 — *A, B:* RUSFETCOVICI / *C, D, E:* VITEAZOVICI || 34 — *A, C, D, E:* revoluții / *B:* revoluția || 36—37 — *A, C, D, E:* vei [...] nebunie / *B:* ii face un act nebunesc || **343**, 3, 6, 16, 21 — *A, B:* RUSFETCOVICI / *C, D, E:* VITEAZOVICI || 8 — *A, C, D, E:* general a miliției / *B:* general || 9 — *A, C:* ordinul / *B, D, E:* ordinea || 11 — *A, B, C* ca să n-ai obicei de / *D, E:* să nu ai obicei || 13 — *A, B, D, E:* și mă retrag. *(Iese.)* / *C: (Iese.)* || 15 — *A, B, C: afară de RADU, mai* / *D, E: mai* || 16—19 — *A, C, D, E:* VITEAZOVICI [...] să-l infunzi [*A, C:* și-l închide] [...] *agitat* [numai în *D, E:* și să-i închizi jurnalul] [...] Ascult. / *B:* RUSFETCOVICI: D-lc viț-agă, după dînsul... să-l închidă la cazarmă. *(Se scoală de se primblă agitat.)* || 23—24 — *A, C, D, E:* însă [...] *tropos* / *B:* dar cu forme || 29—30 — *A, C, D, E:* pentru [...] chibzuim / *B:* trebuie să ne chibzuim cu *tropos* || 31 — *A, C, D, E:* ce să vă / *B:* ce vă || 34 — *A, C, D, E:* chibzuim / *B:* sfătuim || **344**, 1 — *A, C, D, E:* VITEAZOVICI [...] *masă)* / *B:* RUSFETCOVICI || 4 — *A, C: tuspatru* [...] *mînă și se* / *B: tuspatru la masă și se* / *D, E: toți* [...] *mîni și* || 7, 9, 30 — *A, C, D, E:* VITEAZOVICI / *B:* RUSFETCOVICI || 10 — *A, B, C: (Intră Lipicescu și zice încet lui Hîrzobeanu.)*

LIPICESCU/*D,E:* LIPICESCU [...] *Hîrzobeanu* || 12—*A, B,C:* Tarsița/*D,E: (încet):* Tarsița || 13—14—*A, C:* Am [...] dumnevoastră./*B:* În cabinetul dvoastră./*D, E: (încet* [...] dumnevoastră. || 16—*A, C, D, E:* că / *B:* că astăzi || 17 — *A, C, D, E: predmetul* / *B:* chibzuirea măsurelor în contra || 18 — *A, C, D, E:* Bucuros. / *B:* Prea bine. || 21 — *A, B, C, D, E:* să fac [*inițial în B:* la consul] || 24 — *A, C, D, E:* aici la masă / *B:* la masă, la mine || 29—31 — *A:* TOȚI: Bucuros... A revedere. *(Iese tustrei* / *C: (Iese tustrei* / *D:* EVGHENIDIS, VITEAZOVICI, NEAMUȘ *(deodată)* [...] *(Ies* / *E:* EVGHENIDIS [...] *(Ies* || 29 — **345**, 3 — *în B:*

TOȚI: Bucuros... A revedere...

(Iese tustrei prin fund.)

SCENA V

HÎRZOBEANU, TARSIȚA

HÎRZOBEANU *(singur):* Uf!... mă plictisisem cu sfetnicii tronului... bine c-au venit Afrodita să mă mîngăie... *(Merge la ușa din stînga și o deschide.)* Cucoană Tarsiță... poftim.

TARSIȚA *(intră foarte tulburată)* || 6—7 — *A, C, D, E:* inima [...] *fotoliu* [*A, C: jilț.*) / *B:* inima. || 16 — *A, C, D, E:* foc / *B:* Dunărea || 17 — *A, C, D, E:* pe [...] sigură / *B:* cît știu || 20 — *A, C, D, E:* Afrodita din Olimp / *B:* o Afrodită || 21 — *A, C, D, E:* dovezi [...]*mu* / *B:* probă îi

dori || 22 — *A, C, D, E:* supărărilor politice / *B:* supărărilor || 23—24 — *A, C, D, E:* și, zău, adeseori uit chiar [*A, C, D:* chiar adeseori uit] / *B: psihi mu...* și chiar adeseori uit || 31 — *A, C, D, E:* pentru [...] Ai / *B:* Ai || 32 — *A, C, D, E:* spune-mi-o... te rog... / *B:* spune-mi-o... || 33 — *A, C, D, E:* Iorgușorule / *B:* Iorgule || 34 — *A, C, D, E: Sculîndu-se și schimbîndu-și / B: Schimbînd* || 36—37 — *A, C, D, E:* pricinuit [...]cineva / *B:* făcut cineva vro daună || **346**, 1 — *A, C, D, E:* Cum / *B:* Insultată?... Cum || 3 — *A, C, D, E:* În [...] ce / *B:* Ce fel?... Ce || 5 — *A, C, D, E:* carîta / *B:* trăsura || 6 — *A, C, D, E:* pe cînd / *B:* în vreme || 10—11 — *A, C, D, E:* cercat a să-mprotivi / *B:* vrut să se împrotivească || 11 — *A, C, D, E:* împins / *B:* zvîrlit || 12—13 — *A, C, D, E:* coborît [...] rîdeau? / *B:* prezentat în antret, toți au rîs... de cine? || 15 — *A, C, D, E:* scurteze / *B:* manînce || 17 — *A, C, D, E:* Cine știe?... poate / *B:* Poate || 20 — *A, C, D, E:* făcut de batgiocură [...] să / *B:* insultat [...] să te || 21—22 — *A, C, D, E: (Plînge* [...] mine! / *B:* Ah! Ah! || 27 — *A, C, D, E:* ți-i teamă / *B:* te temi || 28 — *A, B, D, E:* de hatmanul / *C:* hatmanul || 29 — *A, C, D, E: (atins):* Teamă / *B:* Mă tem eu || 30 — *A, C, D, E:* dacă-i așa, ce / *B:* ce || 31 — *A, C, D, E:* curajul / *B:* curajul să i-o aplicarisești || 32 — *A, C, D, E:* A! [...] filotimie / *B:* Mă atingi la filotimie, soro || 33 — *A, C, D, E:* un schit / *B:* o mănăstire || 36—37 — *A, C, D, E:* ți-oi împlini dorința. / *B:* l-oi înfunda acolo... cînd îi pofti. || 40 — **347**, 1 — *A, C, D, E:* drăgălaș [...] Iată / *B:* iată || 4 — *A, C, D, E:* surgun / *B:* exilare || 5—6 — *A, C: pe o coală și dă hîrtia.)* / *B:* pe o [...] *în mîna Tarsiței.)* / *D, E:* o [...] *Tarsiței.)* || 8 — *A, C, D, E:* Iorgușule / *B:* Iorgule || 9—11 — *A, C, D, E:* niciodată [...] meu / *B:* niciodată... Ah! Iorgușorule, tare mi-ești drag!... || 13 — *A, C, D, E: sărutînd mîna Tarsiței / B: sărutîndu-i mîna* || 17—22 — *A, C, D, E: (Slugărică* [...] *arată* [*C: retrage*] [...] *tusa* [*A, C: tușind*] [...] Vodă / *B:* SLUGĂRICĂ *(înfund):* Exelența-voastră! Au venit un aghiotant de la Curte... Vă poftește măria-sa. || 29—30 — *A, C, D, E:* Mai este cineva / *B:* Are să fie pașa || 31 — *A, C, D, E:* Pașa... am poroncit să-i facă [*A, C:* i-am poroncit] / *B:* i-am poroncit || 34— **348**, 3 — *A, C, D, E:* ca o [...] Iorgușorule! / *B:* și rîzînd... A revedere... *(Îi sărută mîna și intră în cabinet.)* || 5—6 — *A, C, D, E:* domnișorul [*C:* domnul] Radu! *(Arată hîrtia.)* / *B:* domnișorul Radu... || 7—8 — *A, C:* să mă răzbun și de [*C:* pe] unul și de [*C:* pe] altul / *B:* să-mi [...] și de [...] și de / *D, E:* să-mi [...] altul || 8 — *A, C, D, E:* A!... Mult ai / *B:* Mult || 9 — *A, C, D, E:* domnișorule / *B:* domnule || 10 — *A, C, D, E:* săhăstrie [...] să-ți / *B:* mănăstire [...] să-ți mai || 11—12 — *A, C, D, E:* cînd te-i videa dispărțită [*C:* depărtată] de dînsul / *B:* și are să-ți cadă fudulia || 12—13 — *A,*

C, D, E: M-ai disprețuit?... am / *B:* Am || 14—16 — *A, C, D, E:* Mi-ai smomit [...] devii / *B:* În loc să-ți împlinești visul de a te mărita cu omul care îl iubești, cu Radu, ai să-ți calci pe inimă și să fii || 17—18 — *A, D, E:* dragoste pentru / *B:* dragostea mea / *C:* dragostea lui pentru || 19—20 — *A, C, D:* a avea [...] / *B:* prepuie nimic / *D, E:* să aibă nici un prepus || 20—22 — *A, C, D, E:* să-mi [...]voastră / *B:* să mă răzbun de impertinențele tale || 25 — *A, C, D, E:* LIPICESCU *(iese din cabinet)* / *B:* LIPICESCU || 26 — *A, D, E:* întins-ai / *B, C:* ai întins || 27 — *A, C, D, E:* duducăi / *B:* duducăi Lenții || 28 — *A, C, D, E:* le-au întins, cuconiță / *B:* cuconiță, le-am întins || 31—32 — *A, C, D, E:* pe viț-aga / *B:* viț-aga || **349,** 4 — *A, B, C:* și fi dat în / *D, E:* fi dat și-n || 13 — *A, C, D, E:* duducuța / *B:* dumneaei || 14 — *A, C, D, E:* încetinel / *B:* încet || 15 — *A, B, C:* o sui / *D, E:* am suit-o || 24—25 — *A, C, D, E:* ce [...] bărbat / *B:* inspirarisesc || 25 — *A, C, D, E:* tînăr / *B:* barbat || 29 — *A, B, C, D, E:* greutate [*inițial în B:* piedică] || 31 — *A, C, D, E:* Așa-i / *B:* Așa este || **35** — *A, B, D, E:* te mai / *C:* te || 35—36 — *A, C, D, E:* Nu văd dar [*C:* văd] [...] a [*A, C:* de a] ieși la neamuri. / *B:* Prin urmare nu văd nici o piedică simandicoasă care să te oprească de a ieși la neamuri... Cîți din starea a doua s-au însurat cu fete din starea întâi!... Cuconu Iorgu Hîrzobeanu nu mai poate, cu drept, să te refuzarisească de ginere... || 38 — *A, C, D, E:* pe numele pitariului [*A:* lui pitariul] Slugărică / *B:* la mezat pe numele unui văr al meu || 39—40 — *A, B, D, E:* stăpînul meu / *C:* stăpînul || **350,** 5 — *A, C, D, E:* de-ar / *B:* de i s-ar || 8 — *A, C, D, E: (în [...] bucurie)* / *B: (în parte)* || 9 — *A, C, D, E: (Tare.)* / *B:* Minunat! *(Tare.)* || 16 — *A, C, D, E:* nu. / *B:* nu, cuconiță. || 17 — *A, D, E:* Păcat! *(În parte.)* / *B:* Păcat... / *C: (În parte.)* || 18 — *A, C, D, E: (Tare.)* În / *B:* În || 19 — *A, C, D, E:* izbutit / *B:* izbîndit || 20 — *A, C, D, E:* fi / *B:* fi fost || 24 — *A, C, D, E:* că-i și / *B:* că-i || 30 — *A, C, D, E:* văita / *B:* desperarisi || 31 — *A, C, D, E:* un / *B:* un bonjurist || 37 — *A, C, D, E:* Să-ți [...] cuconiță / *B:* Ah!... să-ți agiute Dumnezeu || 40 — *A, C, D, E:* chiar / *B:* chiar cuconul Iorgu || **351,** 3—4 — *A, C, D, E:* deosebit [...] încredințată că / *B:* presus decît alții, dar || 4—5 — *A, C, D, E:* s-ar stinge chiar / *B:* și chiar s-ar stinge || 6 — *A, C, D, E:* în ochii ei [*A, C:* săi] [...] mișel / *B:* dezonorat în ochii săi de un om laș || 8 — *A, C, D, E:* cucoană / *B:* cuconiță || 10 — *A, C, D, E:* rivala mea / *B:* Lența || 12—13 — *A, C, D, E:* eu rămîn platcă / *B:* se schimbă rolurile || 15 — *A, C, D, E:* bun îi / *B:* sigur este || 19 — *A, C, D, E:* expediuiesc / *B:* trimit la mănăstire || 21 — *A, C, D, E: hîrtia):* Iaca poronca! / *B: hîrtia dată de Hîrzobeanu):* Iaca poronca, Lipicescule... || 22 — *A, C, D, E:* Ați [...]*hîrtia.)* / *B: (bucuros):* Ați căpătat-o? *(În parte.)* Femeia-i dracu!... *(Privind hîrtia. Tare.)* || 25 — *A, C, D, E:* ministrului?... Na, /

B: lui Iorgu? || 26 — *A, C, D, E:* ordinul de arestuire / *B:* poroncă de arestare || 28 — *A, C, D, E:* spre Săcul / *B:* la mănăstire || 30 — *A, C, D, E:* popa de-acum / *B:* popa || 30—31 — *A, C, D, E:* zice *Tatăl nostru* / *B:* bate în palme || 34 — *A, B, C, D, E:* Se-ntoarce [*inițial în B:* Vine] || **352**, 2 — *A, C, D, E:* declarație / *B:* declarație duducăi || 3 — *A, C, D, E:* zicînd în parte). Mi-am [*A, C:* M-am] / *B: zicînd):* M-am || *între r. 3—4, numai în A, C, D, E:* LIPICESCU: Ascult. || 7 — *A, C, D, E:* sînt / *B:* sînt declarații || 11 — *A, C, D, E:* Ba [...] *(se turbură)* îi / *B: (tulburat):* Ba[...] e || 13— *A, C, D, E:* Ce? ... *(Rîde.)* / *B: (rîzînd):* Ce? || 18 — *A, C:* că azi / *B:* că astăzi / *D, E:* fiindcă astăzi || 21 — *A, C, D, E:* voiești? / *B:* vrei, Lipicescule? || 22—23 — *A, C, D, E: (Cade* [...] fă-ți / *B: (Tare, căzînd în genunchi.)* Fă-ți || 25 — *A, C, D, E:* cum să-ți / *B:* să-ți || 27 — *A, C, D, E: cuprinsă de* / *B: cu* || 29 — *A, C:* băiet / *B, D, E:* biet || 30—31 — *A, B, D, E:* și mai boieri decît / *C:* decît || 32 — *A, C, D, E:* și / *B:* că și || **353**, 5 — *A, C, D, E: în parte, spăriet* [...] sfeclit-o / *B: spariet, în parte* [...] pățit-o || 7 — *A, B, C:* Lențo / *D: (în parte):* Lențo / *E: (înaintînd):* Lențo || 11 — *A, C, D, E:* s-a înamorat, sărmanul / *B:* Dl. Lipicescu s-a înamorat || 15 — *A, C, D, E: parte, cu prepus* / *B: parte* || 17 — *A, C, D, E:* băiete / *B:* cu Lența || 18 — *A, C, D, E: sculîndu-se* / *B: rușinat* || 19 — *A, B, C: (Ieșind.)* / *D, E: (Ieșind, în parte.)* || 20 — *A, C, D, E:* Am asudat / *B:* Mi-e tot trupul numai fiori || 21 — *A, C, D, E:* ELENA / *B:*

SCENA XI

ELENA, STÎLPEANU, ARBURE

ELENA || 25—26 — *A, C, D, E:* Așa [...] ești / *B:* Moș Ștefane, așa se cuvine... Ai fost și ești totdeauna || 27 — *A, C, D, E:* Draga / *B: dismierdînd pe Elena):* Draga || 31 — *A, C, D, E:* te ocupa / *B:* tengriji || 32 — *A, C, D, E:* mîndră / *B:* frumoasă || 34 — *A, C, D, E: (Iese prin dreapta.)* / *B: (Iese.)* || 38 — *A, C:* cucoane Ștefane, brîndușă. / *B:* cucoane Ștefane, brîndușă... dar vrei să-ți spun una?

STÎLPEANU: Ce?

ARBURE: Ai crezut că liopceofleandura cel de Lipicescu căzuse în genunchi ca să ceară voie să se-nsoare cu slujnica duducăi?

STÎLPEANU: D-apoi cum?

ARBURE: Hei! nu-l cunoști cine-i Lipicescu... și ce visuri îi vîjie pin căpățină...

STÎLPEANU: Nu-mi bat capul cu visurile lui:... Lența mi-au spus...

ARBURE: Duduca-i un suflet îngeresc!... Ea ți-au trîntit o minciună gogonată ca să scape pe păcătosul cel de ciocoi.

STÎLPEANU: Minciună!

ARBURE: Dar, căci almintere l-ai fi întins la scară pe liopciocoi și i-ai fi tras vro 50 de bice de cele cazacești.

STÎLPEANU: Nu te înțeleg, Arbure... Ce vrei să spui?

ARBURE: Cucoane Ștefane, d-ta nu știi că din verme ciocoiul se schimbă în nopîrcă cu cît crește și prinde la putere. Lipicescu au crescut, s-au boierit, s-au îmbogățit din spinarea cuconului Iorgu și acum mirosă a neamuri...

STÎLPEANU: De unde o știi, Arbure?

ARBURE: Mai dăunăzi l-am văzut cu chef, la masă la Slugărică, și-și arăta arama pe față... Își umflase coada păunul și se lauda că a să fie ginere de boier mare... Vinul săracul!... el e adăpostul adevărului... Ei! mi-i crede?... Lipicescu nu cerea mai dinioare mîna slujnicei... dar mîna stăpînei...

STÎLPEANU *(indignat)*: Nu se poate... așa obrăznicie?... Am să-ntreb pe Lența... *(Vrea să intre în dreapta.)* / *D, E:* cucoane, brîndușă. || **354**, 1 — *A, C, D, E:* XI / *B:* XII || 2—3 — *A, C, D, E:* VITEAZOVICI / *B:* RUSFETCOVICI || 4—5 — *A, C, D, E:* *(intrînd* [...] A! / *B:* Poftim, boieri... *(Lui Stîlpeanu.)* || 5—6 — *A, C, D, E:* c-ai [...] vii / *B:* că ai binevoit să priimești a veni || 10 — *A, C, D, E:* unchește / *B:* moș Arbure || 10 — *A, B, C:* cozi / *D, E:* tuiuri || 11 — *A, C, D, E:* ai / *B:* ați || 11—12 — *A, C, D, E:* ș-ai pus pe-a / *B:* ș-ați pus portretul || 17 — *A, C, D, E:* să am iertare / *B:* mă iertați || 19 — *A, C, D, E:* XII / *B:* XIII || 21 — *A, C, D, E:* *parte* / *B:* *parte, zărind pe Tarsița* || 25—29 — *A, C, D, E:* Ce [...] vine. / *B:* *(cochetînd)*: Ce se potrivește!... Dar unde-i Lența?

HÎRZOB.: Iat-o că vine. || 30 — *A, C, D, E:* XIII / *B:* XIV || **355**, 1 — *A, C:* *(înaintîndu-se* [...] De / *B:* De / *D, E:* *(înaintînd* [...] De || 2 — *A, C, D, E:* frumușică / *B:* frumoasă || 3 — *A, C, D, E:* *bonton* [...] merge. / *B:* *bonton!...* || 4 — *A, C, D, E:* *trecînd alături cu* / *B:* *lăsînd pe* || 5—9 — *A, C, D, E:* Moșule Ștefan [*A, C:* Moș Ștefane] [...] ghiocel. / *B:* Moș Ștefane... parcă ești cam posomorît...

STÎLPEANU: Am să-ți grăiesc, Lențo, de un lucru foarte important. || 10 — *A, C, D, E:* XIV / *B:* XV || 12 — *A, C:* *ușele din fund se deschid* / *B:* *anunțînd* / *D, E:* *deschizînd ușile din fund* || 13 — *A, B, C:* Pașa. / *D, E:* Pașa. *(Iese.)* || 14—15 — *A, C, D, E:* *Stîlpeanu și* [*A, C:* *și de*] [...] *intră închinîndu-se* [*A, C:* *intrînd, se închină*] *turcește.)* / *B:* *și de Stîlpeanu și de Arbure, se reped spre ușa din fund. Pașa, intrînd, se închină turcește la societatea din salon.)* || 19 — *A, C, D, E:* A!... *ghiuzel...* / *B:* *Aferim! Aferim!* || 22 — *A, C, D, E:* *cu bucurie* / *B:* *recunoscînd pe Stîlpeanu* ||

25 — *A, C, D, E:* *Dînd / B:* *Paşa, dînd* || 27—28 — *numai în B, D, E:* HÎRZOBEANU [...] nostru. [*B:* maiestăţei-sale sultanului / *D,E:* padişahului] || 29—30 — *A, D, E:* *Stîlpeanu şi Arbore fac temenele portretului / B:* *Stîlpeanu* [...] *se închină la portret / C:* *de Stîlpeanu şi de* [...] || 31 — *A, B, C:* *aferim...* Ei... Ei!... / *D, E:* *aferim...* || 32 — *A, C, D, E:* *zgomot* [*A, C:* *zvoană*] *între culisele din stînga / B:* *zvoană afară* || **356**, 1 — *A, C, D, E:* XV / *B:* XVI || 2—3 — *A, C, D, E:* LIPICESCU, SLUGĂRICĂ; *pe* [*C:* *mai pe*] *urmă,* STOLNICUL / *B:* SLUGĂRICĂ, LIPICESCU || 7 — *A, C, D, E:* *întrînd agitat / B:* *intrînd* || 12 — *A, C, D, E:* SLUGĂRICĂ / *B:* RADU || 13 — *A, C, D, E:* Tu?... vere / *B:* *(lui Hîrzobeanu):* Tu?... || 17 — *A, C, D, E:* ca să / *B:* să || 20—21 — *A, C, D, E:* astăzi în sfat, ca să-nchideţi bonjuriştii [*A, C:* să-l închideţi] / *B:* în sfat, ca să-l închideţi || 22—23 — *A, C, D, E:* îi la temniţă / *B:* e la închisoare || 24 — *A, B, C:* *Se înaintează / D, E:* *Înaintînd* || 27 — *A, C, D, E:* *(cu intenţie):* Adevărat / *B:* Adevărat || 28—32 — *A, C, D, E:* *înaintînd spre Radu* [*A, C:* *înaintîndu-se*] [...] *Elena.) / B:* *(înaintîndu-se):* Domnule Radu, vă rog să priimiţi braţul meu ca să mă duceţi la masă. RADU: Domnişoară... || 33—34 — *A, C, D, E:* Lenţă [...] *Lipicescu.) / B:* Lenţă... || 35—36 — *A, C, D, E:* pe aici... ieşi! / *B:* în ochii noştri... cît îi trăi... Ieşi! || **357**, 5 — *A, B, D, E:* *apoi / C:* *şi apoi* || 7 — *A, C, D, E:* *încet, lui* [...] ai / *B:* *la urmă, trecînd pe lîngă* [...] ţi-ai || 8 — *A, C, D, E:* Vulpe. *(Iese.) / B:* Vulpe. || 10 — *A, C, D, E:* XVI / *B:* XVII || 12 — *A, C, D, E:* *(abătut)* [...] afară... eu! / *B:* *(desperat)* [...] afară!... || 15 — *A, B, C:* ciocoi / *D, E:* mojîc || 16 — *A, C, D, E:* paşii... Ce-a zice sultanul? / *B:* paşalii. || 18—19 — *A, C:* *hîrtia. / B:* *hîrtia lui Hîrzobeanu. / D, E:* *o hîrtie* [...] *publicului.* || 21 — *A, C, D, E:* Ce [...] denfundat / *B:* *(singur):* Ce [...] de trimes || 22—23 — *A, C, D, E:* bieţii răzeşi / *B:* răzeşi || 23—24 — *A, C, D, E:* de-acum [...] sărmane. / *B:* Arbure, la moşie. || 24 — *A, B, C:* agiuns / *D, E:* venit || 25 — *A, C:* pari, români! *(Arbure iese.) / B:* par, române! / *D, E:* pari, români! *(Iese.)* || 26 — *numai în A, C, D, E:* (Cortina cade.) || 28 — *A, B, C:* *însă ţustrele uşi / D, E:* *cele trei uşi însă* || 28—29 — *A, C, D:* *şi las a se videa / B:* *de lasă a videa / E:* *şi las să se vadă* || 30 — *A, C:* *în faţa publicului, îmbele portreturi al împăratului / B:* *îmbele portreturi a împăratului / D, E:* *în faţa* [...] *Necolae* || 31—32 — *A, C:* *Candelabre aprinse. Muzică / B:* *Candelabre aprinse. Muzică nevăzută / D, E:* *candelabrele* [...] *aşezată* || **358**, 2—3 — *A, C:* Contesa [*C:* Princesa] LUŢA, postelniceasa EVGHENIDI [...] EVGHENIDI / *B:* CONTESA LUŢA PROTIPENDEASCA, VORNICEASA EVGHENIDI *(şed pe o canape în dreapta, planul I, şi ieu îngheţate),* EVGHENIDI, RUSFETCOVICI / *D, E:* PRINCESA

f[...] EVGHENIDIS || 3 — *A, C:* NEAMUȘ / *B, D, E:* și NEAMUȘ || 4—5 — *A, C, D, E: mai în fund),* TARSIȚA *(pe un fotoliu* [*A, C, D: jilț*] / *B: în fund),* TARSIȚA *(pe un jilț* || 5—7 — *A, C, D, E: (în* [...] *și* [*A, C: și de*] [...] *etc.)* / *B: lîngă Tarsița, în picioare. Pintre ușele din und, în salonul de alături, dame și cavaleri formez diferite grupe.)* || 9 — *A, C: el pîndește* / *B: următoare el pîndește* / *D, E: pîndește* || 10 — *A, C, D, E: Tarsiței* [...] *Hîrzobeanu* / *B: Tarsiței* || 11 — *A, C, D, E:* VITEAZOVICI / *B:* RUSFETCOVICI || 12, 18, 22, 34 — *A, B:* CONTESA / *C, D, E:* PRINCESA || 13—14 — *A, C, D, E:* n-am [...] elegante / *B:* la Viena n-am văzut mai frumoase || 15 — *A:* Lenții, contesă / *B:* Lenții, fiicei mele / *C, D, E:* Lenții, prințesă || 25—26 — *A, C, D, E:* diplomatule [...] foarte / *B: (Privind* [...] e || 28 — *A, C, D, E:* ton / *B:* bonton || 29 — *A, B, C, D, E:* saloane [*inițial în B:* baluri] [**358**, 8—30 — *inițial în B:* EVGHENIDI: *Protos.*

NEAMUȘ: *Defteros.*

RUSFETCOVICI: Nouă în cupe cu onori mari.

CONTESA: *Mon cher Georges,* te complimentez... Balul e splendid... Nici la prințul Metternich, la Viena, n-am văzut mai frumoase tualete... și ce-mi place este că au început și la noi a prezida un bonton elegant în adunări... Nu ca mai înainte, cînd cavalerii intrau cu ciobote nevăcsuite și cu ciubuce aprinse în baluri...] || 31 — *A, C, D, E: (vesel):* Asta se făcea, prințesă [*A:* contesă] / *B:* Asta o făceau, contesă || 33 — *A, C:* dumnezeițe din Olimp / *B:* Afrodite, niște dumnezeiți din Olimp / *D, E:* dumnezăițe || 36 — *A, C: Rîd cu toții.* / *B: Rîd.* / *D, E: Toți rîd.* || 37 — *A, C, D, E:* însă [...] prințesă [*A:* contesă] / *B:* să mărturisim, contesă || 38 — *A, C, D, E:* societății s-au mai poliit / *B:* s-au mai poleit la noi || **359**, 1 — *A, C, D, E:* la noi / *B: în saloanele noastre* || 3, 12, 18, 22, 32, 35 — *A, B:* CONTESA / *C, D, E:* PRINCESA || 8 — *A, C, D, E:* VITEAZOVICI / *B:* RUSFETCOVICI || 10 — *A, B:* Contesa / *C, D, E:* Prințesa || 12 — *A, C, D, E:* răutate... cu spirit / *B:* răutate || 14 — *A, B:* contesă / *C, D, E:* prințesă || 15 — *A, B, D, E:* lui domnu / *C:* d-lui || 20, 25 — *A, C, D, E:* POSTELNICEASA / *B:* VORNICEASA || 29 — *A, C, D, E:* se laudă / *B:* vorbesc || 30 — *A, C, D, E:* Știu atîta / *B:* Știu || 34, 38 — *A, C, D, E:* VITEAZOVICI [...] prințesă [*A:* contesă] / *B:* RUSFETCOVICI [...] contesă || 35 — *A, C, D, E:* pace, domnule colonel / *B:* liniște, d-le general || 37 — *A, C, D, E:* asediul de la Varna. / *B:* luarea Brăilei. || 39—40 — *A, C, D, E:* NEAMUȘ [...] noroc! / *B:*

EVGHENIDI: Iar!

NEAMUȘ: Iar! || **360**, 2 — *A, C:* hat. STÎLPEANU / *B, D, E:* STÎLPEANU || 3, 10, 21 — *A, B:* CONTESA / *C, D, E:* PRINCESA || 6—7 —

A, C, D, E: (salutînd [...] princesei [A: contesii] / B: (salutînd) || 12 — *A, C, D, E:* deși [...] sînt / *B:* de astăzi, deși au poate unele idei || 13 — *A, C, D, E:* aflăm astăzi / *B:* aflăm || 18 — *A, C, D, E:* VITEAZOVICI / *B:* RUSFETC. || 20,22, 28, 32 — *A, C, D, E:* POSTELNICEASA / *B:* VORNICEASA || 20 — *A, C, D, E:* alungă / *B:* sparie || 21 — *A, C, D, E:* ha... Sînteți admirabili / *B:* ha, ha... Sînteți admirabili!... Păcat că nu am talentul să scriu piese de teatru... Aș compune o comedie de minune. || 22 — *A, B:* contesă / *C, D, E:* prințesă || 23 — *A, B, C:* ceea ce / *D, E:* ce || 24 — *A, C, D, E:* știe multe și mi-au / *B:* mi-au || 28—29 — *A, C, D, E:* spus [...] și că / *B:* spus însuți [...] că || 36—37 — *A, C, D, E:* din [...] ca să / *B:* să || 38—39 — *A, C, D, E:* vezeteul au [...] multă lume / *B:* am [...] lume multă || **361**, 1, 11, 19, 23, 33 — *A, B:* CONTESA / *C, D, E:* PRINCESA || 3—4 — *A, C, D, E:* înghesuită de oameni / *B:* plină de norod. || 5 — *A, C, D, E:* POSTELNICEASA [...] astă / *B:* VORNICEASA [..] în astă || 6 — *A, C, D, E:* oameni / *B:* oameni posomoriți || 7 — *A, C, D, E: agitată / B: sparietă* || 10 — *A, C, D, E:* zile / *B:* zile și trei nopți || 12 — *A, C, D, E:* postelnicesei / *B:* vornicesei || 14 — *A, C, D, E:* VITEAZOVICI / *B:* RUSFETCOVICI || 16 — *A, C: Sfîrșesc [...] masă. / B: Se scoală de la cărți. / D, E: Termin [...] masă.* || 17 — *numai în A, C, D, E:* SCENA III || 18 — *A, C, D, E: iese [...] elegantă / B: ieșind din dreapta* || 19 — *A, C, D:* Elenuța / *B, E:* Lența || 22 — *A, B: contesa / C, D, E: princesa* || 28 — *A, B, D, E:* atît / *C:* așa || 30 — *numai în A, C, D, E:* TARSIȚA [...] anostie! || 33 — *A, C, D, E: (cu dragoste):* Scumpa / *B:* Drăguța || 36 — *A, B, C:* să / *D, E:* ca să || **362**, 3—5 — *A, C, D, E: atînsă [...] valț.) / B:* Babe!

(Muzica sună valțul.) || 7 — *A, C, D, E:* RADU [...] *fund) / B:* RADU || 9 — *A, C, D, E:* a-mi [...] valț. / *B:* a giuca un tur de valț cu mine. || 11 — *A, B:* contesă / *C, D, E:* princesă || 14 — *A, C, D, E: împreună / B: amîndoi prin fund* || 15 — *A, C, D, E: cu ciudă):* Ian privește-i! / *B:* Ian privește-i... Nu se mai sinhisesc de nime. || 16 — *A, C, D, E:* PRINCESA [*A:* CONTESA] [...] regina dănsînd. / *B:* CONTESA [...] giucînd regina. || 17 — *A, C, D, E: încet* [...] cinci minute / *B: sculîndu-se, zice încet* [...] *un șfert de ceas* || 20—21 — *A, C, D, E: balului. Viteazovici dă brațul princesei* [*A: contesei*] / *B: din fund. Rusfetcovici dă brațul contesii* || 21 — *A, C, D, E:* postelnicesei / *B:* vornicesei || 24 — *A, C, D, E:* Stăi / *B: (oprind pe Hîrzobeanu):* Stăi || 27 — *A, C, D, E:* venit / *B:* venit încă || 28 — *A, C, D, E:* vor / *B:* n-or || 29 — *A, C, D, E:* Mi-au / *B:* vere... Mi-au || 32 — *A, C, D, E:* tinerimea / *B:* tinerimea-i || **363**, 2 — *A, B, C, D, E:* arătat [*inițial în B:* jăluit] || 4 — *A, C, D, E:* orașul / *B:* orașul întreg || 8 — *A, C, D, E:* popor, compusă de tineri / *B:* popor || 12 — *A, C,*

D, E: Le-au / *B:* Vodă i-au purtat cu vorbe... le-au || 16 — *A, C, D, E:* pașa și consulul / *B:* consulul și pașa || 20 — *A, C, D, E:* Lumea [...] dreptate... / *B:* Ați părăsit pe răzeși în prada acelor ce se lăcomesc la dreptul săracului; ați supus locuitorii de la țară la o robie nepomenită, obligîndu-i a fi cărăușii lui Zaharopulos; ați desființat comisiile rînduite pentru cercetarea vagabonzilor; ați încuviințat lui Neamuș și altor ca ei să deschidă tarabă la Divanul domnesc; ați trimis oameni la închisoare și în exil fără giudecată... Înțelegi că lumea țipă și are dreptate să țipe... || 22 — *A, C, D, E:* că / *B:* vere Iorgule, că || 24 — *A, B, D, E:* tunetul / *C:* tunul || 25 — *A, C, D, E:* căci / *B:* pentru că || 27 — *A, C, D, E:* ca / *B:* vere, ca || 28 — *A, C, D, E:* omul, vere / *B:* omul || 34 — *A, C:* pericolul / *B, D, E:* primejdia || 35 — *A, C:* te-a [...] să-l / *B:* îi ști ca s-o / *D, E:* te-a [...] s-o || 36—37 — *A, C, D, E:* țării... *(Voiește să iasă.)* / *B:* țării. || **364**, 3—4 — *A, C, D, E:* vă [...] Curte. / *B:* Un aghiotant de la Curte au venit să vă poftească îndată la măria-sa. || 5 — *A, C, D, E:* mine ...] **Merg**... / *B:* mine?

[SLUGĂRICĂ: Dar.

STÎLPEANU: Ce să mai fie?... Spune că vin. || 6—7 — *A, C, D, E:* pașa și consulul / *B:* consulul și pașa || 8 — *A, C, D, E:* exelența-voastră / *B:* exelențe || 10 — *A, C, D, E:* Mă [...] *Iese.)* / *B:* Rămîi sănătos pînă la întoarcerea mea. || 12 — *A, C, D, E:* Vodă. / *B:* Vodă. *(Stîlpeanu iese prin fund.)* || 15 — *A, C, D, E:* *în taină* / *B:* *cam spăriat* || 18 — *A:* mai multe / *B, C, D, E:* multe || 23 — *A, C, D, E:* lui *kir* Zaharachi [*A, C:* Zaharopulos] / *B:* casei lui *kir* Zaharopulos || 27 — *A, C, D, E:* Pe / *B:* Pin || **29** — *A, C, D, E:* poartă / *B:* poarta exelenției-voastre || **365**, 5—6 — *A, C, D, E:* să-l [...] aici / *B:* de l-eți putea prinde, să mi-l aduceți aice, iar de nu, să-l luați la goană cu gîrbacele păn' i s-a taia glasul... || 8 — *A, C, D, E:* Ascult. / *B:* Ascult, exelențe. || 11 — *A, C, D, E:* oare-n / *B:* în || 15 — *A, C, D, E:* Viteazovici [...] *salonul din* / *B:* Rusfetcovici [...] *în* || 17 — *A, C, D, E:* cunoscut... / *B:* cunoscut ... Bree! ... Ce de mai boclucuri pe capul meu... și Tarsița m-așteaptă...

(Iese pe ușa din stînga, din fund.)

(N.B. În vreme ce Hîrzob. iese pe ușa din fund, în stînga, Elena, la brațul lui Stîlpeanu, intră pe ușa din fund, din dreapta.) || 18 — *A, C, D, E:* VIII / *B:* XI [*scenele VIII, IX și X sînt anulate:*

SCENA VIII

ELENA, STÎLPEANU

ELENA: Nu, nu te las, moș Ștefane... vrei să te duci, cînd de-abia ai venit la balul meu... Nu, nu te las...

STÎLPEANU: Dar ți-am spus, Lențo, că mă așteaptă Vodă.

ELENA: Contesa au declarat că sînt regină... o regină e mai mare decît un domn; Vodă poate s-aștepte. *(Cu dragoste.)* Moș Ștefănică, nu te duce, mă rog matale... Toată lumea are parte de mata, numai eu nu... Spune... dreptu-i?... E un secol de cînd nu m-ai dismierdat... de cînd nu ți-am mai zis moș Nazdravanu...

STÎLPEANU: Dragă Lencuță...

ELENA: Gîndește că m-ai crescut, m-ai deprins a-mi îndeplini toate voințele... M-ai alintat ca pe însași copila matale, și ca o copilă alintată te opresc de a te duce... *(La ureche, zîmbind.)* Am să-ți spun ceva.

STÎLPEANU: O taină? Mare?

ELENA: Mare.

STÎLPEANU: Cît de mare?... A fi cît tine?

ELENA: Mai mare.

STÎLPEANU: Cît... Radu?

ELENA *(astupîndu-i gura cu mîna)*: Taci, nazdrăvanule... *(Coboară ochii.)*

STÎLPEANU *(zîmbind)*: Să tac?... Molcu?... Iaca-s mut.

ELENA: Ba nu, moș Ștefane... nu zic să taci... de tot... pentru că și eu și el avem un dușman neîmpăcat care ne persecută...

STÎLPEANU: Un dușman, voi?... Cine?

ELENA: O femeie rea de gură, rea de suflet...

STÎLPEANU: Tarsița lui aga Neamuș?

ELENA: Tocmai... Vezi că ești nazdravan, moș Ștefănică... bine te-am poreclit eu.

STÎLPEANU: Tarsița!... Dar ce are ea cu tine?

ELENA: O! cît pentru mine, poate să aibă ce i-a plăcea... Nu-mi pasă... dar...

STÎLPEANU: Îți pasă pentru Radu?... Sufletelu!...

ELENA: El n-are părinți care să-l protegeze... e singur.

STÎLPEANU: Singur? Dar noi unde sîntem?... Noi doi?

ELENA: O! Dacă-i vrea mata, moșulică... să-l iei sub aripa matale!...

STÎLPEANU: Numai pe dînsul? Nu și pe tine totodată?

ELENA: Cum îi vrea mata...

STÎLPEANU: Dimonașule... Ei!... fie... îți făgăduiesc sprijinul meu...

ELENA *(sărind și sărutîndu-l)*: Ah! moș Ștefănică... cît ești de bun!

SCENA IX

ELENA, STÎLPEANU, RADU

STÎLPEANU: Mai bun nici că se poate... însă acum nădăjduiesc că regina mi-a da voie să mă duc la Vodă.

ELENA: Cu condiție să-mi vii înapoi... Vreu să gioc cu mata o figură de la mazurcă.

STÎLPEANU *(rîzînd)*: Cu mine?... Eu n-am giucat în viața mea decît hora și panțarola... dar iaca un dănțuitor mai de modă... Radule...

(Radul se înaintează.)

STÎLPEANU: Regina balului îți poruncește să-i fii cavaler la mazurcă... Priimești?

RADU: O!... cu fericire...

STÎLPEANU *(către Lența)*: Și tu?

ELENA *(repede)*: Cu feri...

STÎLPEANU *(sfîrșind cuvîntul)*: ...cire. Zi cuvîntul întreg. Nu-l înghiți pe giumătate... Ei!... mergeți, copii, de petreceți cum vă cere inima și tinerețea... Eu mă duc unde mă cheamă datoria către țară. *(Oprindu-se la ușa din fund.)* A! Radule... uitasem ca să-ți spun ceva... *(Îl trage pe Radu deoparte și-i zice încet:)* Știi că-i un soi de răzvrătire în oraș... Nu se poate prevedea ce s-a <*inițial*: poate> întîmpla... Să rămîi aice ca să aperi pe Lența și pe tatu-său la caz de primejdie...

RADU: Pentru asta am și venit la bal în astă-seară.

STÎLPEANU: Bravo, băiete... *(Iese.)*

(Se aude în surdină aria muzicii.)

SCENA X

ELENA, RADU

ELENA *(în parte)*: Ce secret i-au spus moș Ștefan lui Radu?

RADU: Domnișoară, mazurca au început... *(Îi dă brațul.)*

ELENA: Îți place dănțul?

RADU: Dar, cînd dănțuim împreună...

ELENA *(după o mică sfială)*: Radule... Ce ți-au spus moș Ștefan de te-ai posomorît deodată?

RADU: O! nimic serios... Crede-mă.

ELENA: A!... taine?... cu mine?...

RADU: Nicidecum. O singură taină am avut și eu în viața mea și ai aflat-o.

ELENA: Care?

RADU: că... te iubesc ca pe îngerul tinereții mele...

ELENA *(curmîndu-i vorba)*: Hai degrabă... Mazurca ne reclamă.

(Iese împreună pe ușa din dreapta, în fund.)] || 19—21 — *A, C, D, E*: HÎRZOBEANU [...] Aud? / *B*: TARSIȚA, HÎRZOBEANU *(intră dîndu-și brațul, pe ușa din stînga, în fund)* || 22 — 25 — *A, C, D, E*: Vin [...] altul... / *B*: *(zărind pe Radu și pe Elena)*: Na, privește... iar împreună

și tot împreună... N-am dreptate? || 26 — *A, C, D, E:* găsești dumneta / *B:* găsești || 27 — *A, C, D, E: (coborînd* [...] Răul / *B:* Răul || 29 — *A, C, D, E:* cu mirare, ce / *B:* ce || 30—31 — *A, C, D, E:* Ce-l [...] fi / *B:* Cum de-i permitarisești să fie || 33 — *A, C, D, E:* Logodnicul ei?... Amorezatul... / *B:* Amorezatul ei? || 35 — *A, C, D, E:* opri / *B:* împiedeca || 37 — *A, C, D, E:* toate bănuielele / *B:* orice prepus insultător || **366**, 3 — *A, C, D, E:* Radu [...] dumnitale / *B:* unul ca Radu se găsește aici || 6 — *A, D, E:* Frați... frați. Eu nu m-aș încrede / *B:* Frați... n-aș ave încredere / *C:* Frați. Eu nu m-aș încrede || 8 — *A, B, C: în uliță / D, E: sub fereastă* || 10 — *A, C, D, E: (Merge de se uită* [*A, C: cată*] / *B:* și pașa... *(Merge de cată* || 11 — *A, C, D, E:* Îi / *B:* Pare a fi || 19 — *A, C, D, E:* Cine-au / *B:* Cine ți-au || 25 — *A, B, C, D:* dimpotrivă / *E:* din contra || 26 — *A, C, D, E:* mini / *B:* mină || 27 — *A, C, D, E:* la mine / *B:* în casa mea || 34 — *A, C, D, E:* cîteodată / *B:* cîteodată... fie ele cît de necrezut... || 37 — *A, C, D, E:* se [...] *depărtare / B: surd se aude în departare, afară* || **367**, 1 — *A, C, D, E: tresărind / B: tresărind la vuietul ce aude* || 3 — *A, C, D, E: posomorît / B: pe gînduri* || 4 — *A, C, D, E:* care-mi tăinuiești / *B:* și nu vrei să-mi spui || 6 — *A, C, D, E:* nimică... zău / *B:* nimică || 7 — *A:* Iorgușule / *B, C, D, E:* Iorgușorule || 8 — *A, C, D, E:* mine [...] inima / *B:* mine || 9—10 — *A, C, D, E:* pe [...] eu / *B:* niciodată în viața mea și || 11 — *A, C, D, E:* Nu nesocoti / *B:* Nu adiaforisi [*inițial:* îți vorbesc din inimă, din dragoste] || 15 — *A, C, D, E:* Dar, scumpul meu / *B:* Dar || 18 — *A, C, D, E:* Șatrari / *B:* El? ... Șatrar || 20 — *A, C, D, E:* mai / *B:* bani mai || 21 — *A, C, D, E:* ș-o / *B:* o || 22 — *A, C, D, E:* El? / *B:* Moșie?... el?... || 23 — *A, C, D, E:* El... / *B:* Dar... Moșie cumpărată pe numele unui vărar lui... || 24 — *A, C, D, E:* însuși pașa / *B:* pașa || 26 — *A, C, D, E:* de-naltă / *B:* de simandicoasă || 32 — *A, C, D, E: (cu dragoste):* Iorgușorule / *B:* Iorgușorule || 34 — *A, C, D, E:* chiar de mine însami / *B:* de Neamuș... || 35 — *A, C, D, E:* pătruns [...] Tarsiței / *B: sărutîndu-i mîna* || 36 — *A, C, D, E:* surioară / *B: psihi mu* || 37—38 — *A, C, D, E:* în [...] supărat / *B:* pin giudecăți || 39 — *A, C, D, E:* iertînd / *B:* să-l ierți || **368**, 1 — *A, C, D, E:* Mai [...] să-l / *B:* să-l || 5 — 7 — *A, C, D, E: protipenda* [...] Căci / *B: protipenda,* căci || 12 — *A, C, D, E:* HÎRZOBEANU: [...] draga mea Tarsiță / *B: (N. B. În tot timpul scenei acestie, Neamuș se ivește pe la ușele din fund și urmărește cu ochii pe Tarsița.)*

HÎRZOB. *(pătruns)* [...] *matia mu* || 14 — *A, C, D, E:* inimii... din dragoste... / *B:* inimei || 15 — *A, C, D, E: sărutîndu-i mîna / B: sărutînd mîna Tarsiței* || 16 — *A, C, D, E:* odorul meu / *B:* prietină || 17—18 — *numai în A, C, D, E: (În* [...] *Tarsița.)* || 19 — *A, C, D, E:* IX / *B:*

XII || 23 — *A, C, D, E: în parte / B: tresărind* || 25 — *A, C, D, E:* ca să vă [*A:* să vă] ciuguliți / *B:* să vă drăgostiți || 29—30 — *A, B, D, E:* cucoană / *B: (Tare.)* Cucoană || 32—33 — *A, C: dar cu glas coborît / B: și încet / D, E: dar mai încet* || 33 — *A, C, D, E: Kera mu / B:* Cucoană Tarsiță || 35 — *A, B, C: (suplicantă):* Alecule / *D, E:* Alecule || 36 — *A, C, D, E:* Taci / *B: (furios):* Taci || **369**, 1 — *A, C: jilț în dreapta / B: jilț / D,E: fotoliu în dreapta* || 3 — *A, C, D, E:* Cit / *B: (lui Hîrzob., tare)* || 8 — *A, C, D:* resimți / *B, E:* simți || 11 — *A, C, D, E:* minister / *B:* ministerlic || 13 — *A, C, D, E:* tău cu / *B:* lui || 14 — *A, C, D, E:* plăti / *B:* plăti sinetul de || 19 — *A, C: cu glasul înăduşit / B: încet / D, E: cu vocea înăduşită* || 21 — *A, B, C: o zvoană mai accentuată / D, E: un zgomot mai accentuat* || 22 — *A, C, D, E:* X / *B:* XIII || 23—26 — *A, C, D, E:* PRINCESA [*A:* CONTESA] [...] POPOR / *B:* CONTESA, VORNICEASA, ELENA, EVGHENIDI, RUSFETCOVICI, RADU, INVITAȚI, TARSIȚA, NEAMUȘ, HÎRZOBEANU, TRUFANDACHI, VULPE, POPORUL *(afară)* || 27 — *A, B, C:* GLASURI DE POPOR / *D, E:* POPORUL [...] ho!... || 29 — *A, C, D, E:* Ah!... *aman!...* / *B:* Bre!... *sto diavolo!...* || 30 — *A, C:* POPORUL: Au / *B:* GLASURI: Au / *D, E:* POPORUL *(afară):* Au || 31 — *A, C, D, E: (afară)* / *B: Skasmos!* || 37—38 — *A, C, D, E: spărieți* [...] *dispar* / *B: cu toții alergînd spariați* [...] *dintre invitați dispar* || **370**, 1—2 — *A, C, D, E:* în cabinetul meu / *B:* cole-n odaie || 3 — *A, C, D, E: fuge în stînga / B: intră în dreapta* || 4—5 — *A, C, D,E: uniformă* [...] *și fără sabie-n teacă / B: costum* [...] *cu teaca fără sabie* || 8 — *A, C, D, E: ke / B: epanastasis ke* || 11—12— *numai în B, D, E:* TRUFANDACHI [...] m-a... [*B:* m-a smulso.] || 17 — *A, C, D, E:* m-a / *B:* Ah! *Aman!...* Mi-a || 18 — *A, C, D, E: teaca goală / B: teaca* || 19—20 — *A, C, D, E:* blăstămați de pe uliți / *B:* oameni adunați pe ulițe... chiar la poarta... || 21 — *A, C:* Țe blastamați / *B:* Țe oameni / *D, E: Neski, neski* || 22 — *A, C, D, E: arhon* [...] fuga mare / *B: arhon* banu [...] fuga || 24 — *A, C, D, E:* poate? / *B:* poate? *(Groază generală.)* || 28 — *A, C, D, E:* dimisale... / *B:* dimisale... Ah! Aman! || 36— **371**, 2 — *A, C, D, E:* HÎRZOBEANU [...] *în* [*C: prin*] *fund.*) / *B:*

SCENA XIV

Cei dinainte, ARBURE (se arată în fund)

HÎRZOBEANU: Ei bine... la Arbureni... Ce s-au întîmplat? || 6 — *A, C, D, E: înaintînd* [*A, C: înaintîndu-se*] *în mijlocul scenei / B: înaintîndu-se în mijlocul adunării* || 7—8 — *numai în B, D, E:* îl [...] bine... || 9 — *A, C, D, E:* îi / *B:* marele Vulpoi e || 11—12 — *A, C, D, E:* pămîntul bieților

locuitori / *B:* pămînturile bieților oameni || 13 — *A, C, D, E:* cînd mai cu samă / *B:* cînd || 16—17 — *A, C, D, E:* binele... cum s-ar prinde / *B:* binele, || 18 — *A, C, D, E:* i-a înșăla, după obicei / *B:* și-a veni la capătul poftei || 19 — *A, C, D, E:* lungă / *B:* strîmbă || 21 — *A, C, D, E:* sus... sus / *B:* sus || 22—23 — *A, C, D, E:* de cine-i vorba / *B:* boieri, de cine vorbesc || 25 — *A, C, D, E:* D-apoi [...] Hogea / *B:* Iaca, ba nu, că mi-a fi rușine, poate || 28 — *A, C, D, E:* în gîndul lui / *B:* cu multă dibăcie|| 30 — *A, C, D, E:* mînile, și-n / *B:* mînele, în || 32 — *A, C, D, E:* Creștinul sînt / *B:* Creștinu-s || 33 — *A, C, D, E:* banul / *B:* d-lui || 34 — *A, C, D, E:* făcut [...] sute de galbini / *B:* și făcut [...] fișicuri || 35—36 — *A, C, D, E:* pe [...] sute / *B:* 5 fișicuri || 37— *A, C, D, E:* maioritate în Divan / *B:* majoritate în procesul lui cu răzeșii || 372, 2—3 — *A, C, D, E:* Să se zgîrcească mîna care-au [*C, D, E:* celui care-au] luat banii / *B:* Să-ți cadă gușterul dacă mint || 7 — *A, C, D, E:* videți, boieri? / *B:* videți? || 8 — *A, C, D, E:* au fost / *B:* era || 10 — *A, C, D, E:* chitit / *B:* giudecat || 12 — *A, B, C:* curcanilor!

TRUFANDAKI: Curcanis!... [*numai în B: Skasmos!*]

ARBURE / *D, E:* veneticilor! || 15 — *A, C, D, E:* banul / *B:* tij pomenitul banul || 18 — *A, C, D, E:* tăia / *B:* tăia ca în codru || 20 — *A, B, C, D:* în contra / *E:* împrotiva || 24 — *A, C, D, E:* calăilor, pune [*A, C:* depune] / *B:* ispravnicului, depune || 29—30 — *A, C, D, E:* vitează [...] naltul / *B:* albă și frumoasă, se părea naltă cît în naltul || 33 — *A, B:* CONTESA / *C, D, E:* PRINCESA || 34 — *A, C, D, E:* ați rămas încremeniți / *B:* v-ați uimit || 36 — *A, C, D, E:* copilaș / *B:* copil || 39 — *A, C, D, E:* videți / *B:* videți, boieri || 373, 1 — *A, C, D, E:* dar / *B:* RADU: Bravo, români!

[ARBURE]: Și || 6 — *A, C, D, E:* strigau [...] La oarba! [*A:* Oarba!] / *B:* le strigau din urmă: Oarbă! || 9—13 — *A, C, D, E:* să mă-nchin [...] Voi / *B:* să-i sărut picioarele? *(Către Neamuș, Vulpe și Trufandachi.)* Mizerabili! Voi || 15 — *A, C, D, E:* ferul plugului / *B:* plugul || 16 — *A, C, D, E: să liniștească pe* / *B: să-l liniștească* || 17 — *A, B, C, E:* indignarea / *D:* indignația || 22 — *A, C, D, E:* Ora va suna! / *B:* Va sosi ora || 23 — *A, C: (Se aude sub fereastă zvoană mare, strigăte, larmă.)* / *B: (Se aude sub fereastră zvoană mare de oameni... strigăte... larmă...)* / *D, E: (Se* [...] *larmă.)* || 25 — *A, C, D, E:* a sunat / *B:* au sosit || 26 — *A, C, D, E:* XII / *B:* XV || 27 — *A, C, D, E:* STOLNICUL / *B: pe urmă,* STOLNICUL || 28 — *A, D, E:* POPORUL *(afară)* / *B:* GLASURI DE POPOR *(sub fereastră)* / *C:* GLASURI DE POPOR || 29 — *A, B, C, D, E:* Pe dînșii! [*inițial în B:* M-au ucis!] || 31 — *A, C, D, E:* Ho... hooo!... / *B:* Dați-i || 32 — *A, B, C:* cai / *D, E:* cai și || 33 — *A, D, E:*

Exelenție / *B:* Exelența ta!... Măria-ta / *C:* Exelența-ta || **374**, 2 — *A, C, D, E:* ca să-mprăștii / *B:* și să împrăștii || 5 — *A, C, D, E:* ne-au [...] noi / *B:* ei ne-au luat la goană || 7 — *A, C, D, E:* VITEAZOVICI / *B:* RUSFETCOVICI || 10 — *A:* POPORUL / *B:* GLASURI mai accentuate / *C:* GLASURI DE POPOR / *D, E:* POPORUL *(afară)* || 12—15 — *A, C, D, E:* aga! [...] VITEAZOVICI / *B:* miniștrii... Moarte agăi...
SLUGĂRICĂ: Vai de mine!... *(Aleargă de se ascunde după canape.)*
RUSFETCOVICI [13 — *A:* GLASUL LUI LIPICESCU / *C, D, E:* LIPICESCU *(afară)*] || 18 — *A, C, D, E:* Ba / *B:* *(de după canape):* Ba || 20—21 — *A, C, D, E:* LIPICESCU [...] *fereasta.)* / *B:* GLASUL LUI LIPICESCU sub fereastră: Gios miniștrii!
POPORUL: Gios, gios miniștrii...
RUSFETCOVICI [20 — *A:* GLASUL LUI LIPICESCU / *C, D, E:* LIPICESCU *(afară)*] || 23 — *A, B, C:* POPORUL: Oarba! / *D, E:* POPORUL *(afară):* Oarba! || 24 — *A, B, C:* *(Șuierături.)* / *D, E:* *(Afară* [...] *șuierături.)* || 25, 28, 32 — *A, C, D, E:* VITEAZOVICI / *B:* RUSFETCOVICI || 26 — *A, B:* GLASUL LUI LIPICESCU [...] mă-tei [*A:* tată-tău] / *C, D, E:* LIPICESCU *(afară)* [...] tată-tău || 29 — *A, C, D, E:* *fereastă.)* Na! / *B:* *fereastră.)* || 30 — *A, B, C:* POPORUL / *D, E:* POPORUL *(afară)* || 31 — *A, C, D, E:* *una* [...] *Viteazovici* / *B:* *o peatră* [...] *Rusfetcovici* || 32 — *A, C, D, E:* capul, tălharii / *B:* capul || 33—34 — *A, C, D, E:* văd [...] *Viteazovici.)* / *B:* văd... || 35 — *A, C, D, E:* *Viteazovici* / *B:* *Rusfetcovici* || 37 — *A, B, C, D:* *de gios* / *E:* *din dreapta* || 38 — *A, C, D, E:* *(alergînd)* [...] ușile de gios / *B:* *(vine alergînd)* [...] ușele || **375**, 1 — *A, C, D, E:* POSTELNICEASA / *B:* VORNICEASA || 3—5 — *A:* EVGHENIDIS [...] *ridică-n brațe și se îndreaptă spre ușa din dreapta)* / *B:* *Stolnicul o rădică ș-o* [...] / *C:* STOLN. *(ridică pe postel. și o duce în camera din dreapta):* Na și alta acum. / *D, E:* EVGHENIDIS [...] *dreapta.)* || 6 — *A, C, D, E:* *ieșind din dreapta* / *B:* *revenind pe scenă* || 8 — *A, C, D, E:* EVGHENIDIS / *B:* HÎRZOBEANU || 9 — *A:* *Iese în dreapta.* / *B* — *lipsește* / *C:* *Vrea să intre în dreapta.* / *D, E:* *Intră în dreapta.* || 10—11 — *A, D, E:* ARBORE [...] *(Zgomot* / *B:* ARBURE: Nu vă perdeți cumpătul... doar sîntem și noi aici o mînă de oameni...
(Se aude zgomotul / *C:* ARBORE: De-aceea fugi?... Stăi aici cu noi... și nu perdeți cumpătul... doar sîntem și noi o mînă de oameni...
(Zgomot || 12 — *A, C, D, E:* sînt / *B:* îs || 13 — *A, B:* contesă / *C, D, E:* princesă || 14 — *A, C, D, E:* apartamentul / *B:* cabinetul || 17 — *A, C, D, E:* PRINCESA [*A:* CONTESA] [...] eu?... O! nu; / *B:* CONTESA [...] eu? || 18—19 — *A, C, D, E:* *pune* [...] și chiar mă / *B:* *așează* [...] Mă || 21 — *A, B, C:* *zgîlțîind* / *D, E:* *afară, zgîlțîind* || 23—*numai în A, C:*

(Loviri.) / *D, E: (Se [...] dinafară.)* || 25 — *A, C:* Merg eu / *B, D, E:* Merg || 27 — *A, C: salonului din fund.* / *B: din fundul salonului.* / *D, E: salonului [...] iese.* || 29 — *A, B:* CONTESA / *C, D, E:* PRINCESA || 30—37 — în *B: Radu deschide ușa și se prezintă poporului.)*

POPORUL: Radu!... Domnul Radu!... Ura!!...

(Radu închide ușa după el.)

EVGHENIDI *(buimăcit):* Ura?... Ne amenință cu ura?... Primejdie... Unde să ne-ascundem?

(Aleargă pe scenă pînă ce dă cu ochii de portretul împăratului.)

NEAMUȘ *(asemine):* Unde?

TRUFANDAKI: *Pu? pu? pu?*

EVGHENIDI: Ha! dindosul împăratului... *(Scoate portretul din părete, aleargă cu el în colțul din stînga al salonului și se tupilă după portret.)*

NEAMUȘ: Și eu dindosul sultanului. *(Scoate portretul sultanului din părete și se tupilă după el în colțul din dreapta al salonului.)*

VULPE: Fă-mi și mie loc. *(Se ascunde lîngă Neamuș.)*

CONTESA *(privindu-i):* Voinicii!... Se pun sub protecția puterilor străine.

POPORUL *(deschide ușa din fund, năvălește în salonul din fund, avînd pe Radu în frunte.)* Dreptate... dreptate...

TRUFANDAKI *(nebun de spaimă): Natus... pu? pu? pu?...* Ha... aițe. *(Se tupilă sub masă.)*

POPORUL *(vrînd să intre pe scenă):* Dreptate, că ucidem tot...

RADU *(menținîndu-i cu gestul):* Stați... stați...! / *D, E:* RADU [...] *deoparte.)* || 30—34 *în C: (Zgomot mare în popor.)* Ura... a... a!... *(Radu închide ușa după el.)*

EVGH. *(buimăcit de spaimă):* Ura? *(Către Neam.)* Ne amenință cu ura lor?... Primejdie!...

NEAM.: Ferească Dumnezeu de ura proștilor!

EVGH. Unde să ne ascundem?... *(Aleargă pe scenă pînă ce dă cu ochii de portretul împăratului.)*

NEAM.: Unde? *(Aleargă după Evgh.)*

VULPE: Unde? *(Aleargă după Neam.)*

TRUFAND.: Unde? *(Aleargă după Vulpe.)*

EVGH.: Ha!... dindosul împăratului. *(Scoate portretul, merge cu dînsul în colțul din stînga al salonului și se tupilă după portret.)*

NEAM.: Și eu dindosul sultanului. *(Scoate portretul sultanului și merge cu el în colțul din dreapta a salonului și se tupilă după portret.)*

VULPE *(lui Evgh.):* Fă-mi și mie loc... *(Se ascunde lîngă Evgh.)*

TRUFAND. *(lui Neam.): Sas parakalo, bei mu... (Se ascunde lîngă Neamuș.)*

PRINCESA *(privindu-i):* Voinicii!... Se pun sub protecția puterilor străine.

(Ușa din fund se deschide, poporul năvălește / D, E: RADU [...] *năvălind* || 32—34 — *în A: (Poporul năvălește [pasajul inițial dintre replica lui Radu și mișcarea poporului este anulat în ms.:*

POPORUL: Radu!... domnul Radu!... Ura... Ura-a!

(Zgomot mare în popor.) Ura... ura!

(Radu închide ușa după el.)

EVGHENIDI *(buimăcit de spaimă):* Ura? *(Către Neamuș.)* Ne amenință cu ura lor? Primejdie!

NEAMUȘ: Ferească Dumnezeu de ura proștilor!

EVGHENIDI: Unde să ne-ascundem? *(Aleargă pe scenă pînă ce dă cu ochii de portretul împăratului.)*

NEAMUȘ: Unde? *(Aleargă după Evghenidi.)*

VULPE: Unde? *(Aleargă după Neamuș.)*

TRUFANDAKI: Unde? *(Aleargă după Vulpe.)*

EVGHENIDI: Ha!... dindosul împăratului. *(Scoate portretul, merge cu el în colțul din stînga al salonului și se tupilă după portret.)*

NEAMUȘ: Și eu dindosul sultanului. *(Scoate portretul sultanului, merge cu el în colțul din dreapta al salonului și se tupilă după portret.)*

VULPE *(lui Evghenidi):* Fă-mi și mie loc... *(Se ascunde lîngă Evghenidi.)*

TRUFANDAKI *(lui Neamuș):* Sas parakalo, bei mu... *(Se ascunde lîngă Neamuș.)*

CONTESA *(privindu-i):* Voinicii!... Se pun sub protecția puterilor străine.

(Ușa din fund se deschide] / D, E: Se [...] *năvălind* || 37 — *A: (îngroziți):* A! / *B, D, E: (îngrijiți* [...] *deoparte.)* / *C: (îngrijiți):* A! || **376**, 1 — *A, C, D, E:* XIII / *B:* XVI || 2 — *A, C, D, E:* STÎLPEANU / *B:* STÎLPEANU, LIPICESCU || 3—4 — *A, C, D, E: iese* [...] *se prezintă măreț dinaintea / B: ieșind* [...] *și prezentîndu-se* || 6—7 — *A, C, D, E:* Să trăiască cuconul Ștefan! / *B:* Urra!... Să trăiască Stîlpeanu! || 11—19 — *A, C, D, E:* pe uliți [...] voastre. [19 — *C și, inițial, în A:* M-ați însărcinat să espun eu plîngerile voastre. Lăsați-mă dar să grăiesc. / *D, E:* Voi<...>voastre.] / *B:* cu slugitorii... Jidanii ne înădușă... Afară aga...

LIPICESCU *(ivindu-se pe deasupra capetelor):* Gios miniștrii... *(Dispare.)*

ARBURE *(zărindu-l):* Iaca Iuda!

RADU: Tăcere!... M-ați însărcinat să espun eu plîngerile voastre... Lăsați-mă să grăiesc... || **373**, 26 — **376**, 20 — *variantă inițială anulată în B (f. 72r, 73r):*

SCENA XV

Cei dinainte, SLUGĂRICĂ, pe urmă, STOLNICUL

GLASURI DE POPOR sub fereastră: Ho... ho!... Nu da, guleratule... Valeu... Pe dînșii... măi! La pari... la pari!... Dați de moarte!... Prindeți ciocoiul!... Ho! o! o!

(Se aude o luptă. Tropot [de] cai. Zinghet de sabii.)

SLUGĂRICĂ *(spariat, rupt, stîlcit)*: Exelența-ta!... Maria-ta!... Va-leu!... M-au ucis talharii!... Fugiți!...

TOȚI: Viț-aga bătut?... Cum?... Cine?...

SLUGĂRICĂ *(căzînd pe un scaun, obosit)*: Mi-ați poroncit să ieu oamenii agiei și să alung bandele de pe uliți... Am ieșit cu slugitori călări... am dat iuruș... dar în loc să-i alungăm noi pe dînșii... ei ne-au luat la goană... Și priviți în ce hal m-au adus!...

RUSFETCOVICI: Mojicii!... trebuie împușcați...

GLASURI DE POPOR mai accentuate: Ce batgiocură-i asta?... Să ne hăituiască cu slugitori!... Răzbunare!... răzbunare!... Gios ciocoii... Gios miniștrii... Moarte agăi!...

RUSFETCOVICI: Ce zic?... Gios miniștrii!... Soldații... să vie soldații... *(Lui Slugărică.)* Aleargă la cazarmie.

SLUGĂRICĂ: Ba aleargă d-ta, dacă poți... Eu m-am săturat de buchisală.

POPORUL: Gios miniștrii!....

RUSFETCOVICI *(furios)*: Auzi obrăznicie! *(Deschide fereastra și se adresează poporului.)* Măi calicilor, cum îndrăzniți?... Oi aduce tunurile...

POPORUL: Oarba!... Oarba!... Oarba!...

RUSFETCOVICI: *Șelma!*

UN GLAS din popor: *Șelma-i* feciorul tătîni-tău...

(O peatră aruncată de-afară sparge un geam.)

RUSFETCOVICI: Arunc cu petre bețivii!... Ah! *ti* cîni turbați!... Na... *(Aruncă un scaun pe fereastră și totodată se retrage lovit de un bolovan la cap.)* Vai!... M-au ucis hoții!...

ARBURE *(examinînd lovitura)*: Nu-i nimică... o zgîrietură... Hai să te spali cu apă rece. *(Ies amîndoi în dreapta.)*

POPORUL: Sus, copii... la ciocoi... pe dînșii... odată... Să-i învățăm noi...

(Se aude lovituri de topoare în ușa de gios.)

STOLNICUL *(viind îngrozit)*: Cucoane... sparg ușele cu topoarele... Fugiți!

VORNICEASA: Vin aice?... Ah! ah! ah! *(Leșină pe canapé. Stolnicul o rădică pe brațe și o duce în camera din dreapta.)*

HÎRZOBEANU: Sîntem perduți... de-or navali sus... or să ne rupă bucăți...

RADU: Doamnă contesă... Elenă... vă rog... retrageți-vă în camera asta...

ELENA: Eu... nu mă despart de tatu-meu... *(Se lipește de Hîrzobeanu.)*

CONTESA: Eu... să mă retrag?... Spectacolul e prea interesant... *(Așezîndu-se pe canape.)* Mă așez la locul întîi ca să văd o revoluție în țara mea...

POPORUL *(suindu-se pe scări)*: Navală în salon, copii. *(Vuiet mare.)*

TOȚI *(îngroziți)*: Se suie scările?

RADU: Domnilor... nu vă desperați încă... Merg eu să vorbesc poporului!... D-ta, moș Arbure, pune-ți peptul la ușă...

ARBURE: Las' pe mine.

ELENA: Radule...

(Radu iese în grabă prin salonul din fund.)

CONTESA: Nobil suflet!... el se espune pentru toți...

POPORUL: Domnul Radu!... Radu!... Urra!...

EVGHENIDI: Auziți?... vorbesc cu ură!... Primejdie!... Unde să ne-ascundem?

NEAMUȘ: Unde?

TRUFANDAKI: Unde?... ha!... sub masa de cherțile...

(Se tupilă sub masă.)

EVGHENIDI: Ha!... dindosul împăratului Neculai. *(Scoate portretul din parete, merge în colțul salonului în stînga și se ascunde după portret.)*

NEAMUȘ: Și eu dindosul sultanului. *(Urmează întocmai ca Evghenidi și se ascunde dindosul portretului sultanului în colțul salonului din dreapta.)*

CONTESA *(văzîndu-i)*: Voinicii!... Se pun sub protecția Puterilor străine.

POPORUL *(năvălind în salonul din fund, avînd pe Radu în frunte)*: Dreptate! Dreptate să ni se facă pe loc, că stricăm și ucidem tot... *(Zgomot mare. Poporul se arată la usele din fund, foarte amenințător. Radu îi menține cu gestul.)*

SCENA XVI

Cei dinainte, STÎLPEANU, LIPICESCU

STÎLPEANU *(ieșind din cabinetul din stînga și prezentîndu-se poporului)*: Stați, oameni buni!... Stați!...

POPORUL: Cuconu Ștefan Stîlpeanu!... Ura!... Să trăiască Stîlpeanu!... Urra!

STÎLPEANU: Să trăiți cu toții, dragii mei!... Ce vă tulbură astfel?... Ce vroiți?

LIPICESCU *(se arată pe deasupra capetelor rîndului întîi de oameni și strigă):* Gios miniștrii!... *(Dispare îndată.)*

RADU: Tăcere... M-ați însărcinat să vă espun eu plîngerile, să formulez dorințele voastre... Lăsați-mă să grăiesc.

POPORUL: Grăiește... grăiește... Trăiască Radu!... || **376**, 21 — *A, C, D, E: pe pragul ușii / B: la ușa* || 22 — *A, C, D, E:* Poporul e / *B:* Poporu-i || 24 — *A, C, D, E:* păcatele noastre! / *B:* Ne-au agiuns cuțitul la os. || 26 — *A:* s-a deșteptat, în sfîrșit / *B:* s-au trezit / *C:* s-a trezit, în sfîrșit / *D, E:* s-a deșteptat, în fine || 27—28 — *A, C, D, E:* și-a [...] că e / *B:* și și-au [...] în sfîrșit, că-i || 29 — *A, C, D, E:* mici ca și pentru cei mari / *B:* mari ca și pentru cei mici || 32 — *A, C, D, E:* LIPICESCU / *B:* LIPICESCU *(ascuns)* || 33 — *A, C, D, E: oțerit / B: indignat* || 34 — *A, C:* Zaharopulos / *B, D, E:* Zaharachi || **377**, 5 — *A, C, D, E:* în / *B:* figurînd în || 6 — *A, C, D, E:* oameni / *B:* niște oameni || 8 — *A, C, D, E:* Obștești Adunări / *B:* Adunărei || 11 — *A, B, C:* sub / *D, E:* în || 15—16 — *A, C, D, E:* Ștefan! — Să trăiască domnul Radu! / *B:* Ștefan. || 20 — *A, C, D, E:* Dar, dar! / *B:* Dar, dar, dar! || 23—24 — *A, C, D, E:* însumi ca să / *B:* să || 25—26 — *A, C, D, E:* Sîntem [...] ministru! / *B:* Dar, dar!... Ura!!... Să trăiască cuconu Ștefan! || 28 — *A: și trece pe / B: În curînd trece pe / C, D, E: pe* || 30 — *A, C, D, E:* XIV / *B:* XVII || 31—32 — *A, C, D, E:* VITEAZOVICI, POSTELNICEASA, TARSIȚA / *B:* RUSFETCOVICI, VORNICEASA, TARSIȚA, SLUGĂRICĂ || 33 — *A, C, D, E:* VITEAZOVICI [...] *cu / B:* RUSFETCOVICI [...] *purtînd [variantă anterioară: și legat la cap, modificat apoi: cu]* || 35 — *A, C: de după portretul împăratului / B: de după tablou / D, E: din dreapta || între r.* 36—37, *în B se află o replică anulată:*

SLUGĂRICĂ *(desperat):* Stîlcit și dat afară din agie! Pacatele mele! || 37 — *A, C, D, E:* demisie / *B:* demisie însuși || 38 — *A, C, D, E:* liniștească / *B:* împace || **378**, 1 — *A, C, D, E:* VITEAZOVICI: N-aveam [...] n-aveam / *B:* RUSFETCOVICI: N-avea [...] n-avea || 6—22 — *A, C, D, E:* EVGHENIDIS [...] *brațul.)* [13, 14, 19 — *A, D, E:* princesa / *A:* contesa] / *B:*

ARBURE: D-ta, cucoane Ștefane, și cu Radu ne-ați scăpat... să trăiți!

NEAMUȘ: Cuconu Ștefan e ministru?... Să trăiască mulți ani cuconu Ștefan!...

VULPE: Și la mai mare!

TRUFANDAKI: La virfo!

STÎLPEANU *(încet, lui Hîrzobeanu):* [*anulat:* Nu te-arăta obosit] Vere

Iorgule... Rădică-ți capul, căci te privește [*anulat:* Lența] copila ta, [*anulat:* HÎRZOBEANU *(ridicîndu-și capul):* <*variantă inițială: (luînd pe Elena în brațe, cu lacrimi):* Draga mea copilă!... *(Cade pe canapé.)*> Radule... îți mulțămesc... Ai minte și inimă. <*variantă inițială:* Ai cap și inimă> *(Îi întinde mîna.)*

CONTESA: În sfîrșit, m-am învrednicit să văd și eu o revoluție... Am petrecut de minune!] *(Lui Stîlpeanu.)* || 26 — *numai în C:* (Sfîrșitul actului al IV) / *D, E:* (Cortina cade.) || 28—29 — *A, B:* ușile din fund sînt închise. Portreturile sînt scoase [*B:* scoase / dinpăreți]. / *C:* însă fără portretul sultanului și al împăratului. / *D, E:* ușile [...] scoase. || 31—*A, B: pe gînduri, din stînga* / *C, D, E: din* [...] *gînduri* || 34 — *A, B:* din / *C, D, E:* de-a rostogolul din || **379**, 2 — *A, B:* și tăcut din / *C, D, E:* din || 5—6 — *A, B:* ba-ncă și vorbește-n bobote cîteodată și singur / *C:* ba încă / *D, E:* ba-ncă [...] singur || 6—7 — *numai în C, D, E:* și pare [...] Lipicescu... || 9 — *A, D, E:* Ba, zău, mai / *B:* Ba, mai / *C:* Mai || 10 — *A, B, D, E:* cucoane, i-am / *C:* i-am || 11—13 — *A, B, D, E:* Eu [...] fost și / *C:* Iaca || 13—14 — *A, D, E:* odinioară [*A:* odată] [...] stare / *B:* odată, ba încă chiar boier de starea a doua / *C:* odinioară [...] stare... întăia... a doua... a cincisprezecea... || 17 — *A, B:* dat în / *C, D, E:* lipit de || 17—21 — *A, C, D, E:* curat [...] se duc [*C:* s-au dus] muștele... / *B:* curat. || 22 — **384**, 21 — *A, C, D, E:* SCENA II [...] procesul meu... / *în B, scenele II, III inițiale sînt anulate* (f. 76^{r}, 77^{r}, 78^{r}, 79^{r}, 80^{r}):

SCENA II

ARBURE ELENA

ELENA *(ieșind din dreapta):* Moș Arbure...

ARBURE: Iaca și ciocîrlia moșului.

ELENA: Moș Arbure... Cum au petrecut noaptea tatu-meu?

ARBURE: Bine, duducă... liniștit... ca un mieluț... Atîta numai că...

ELENA *(îngrijită):* Ce?... i-au fost rău?

ARBURE: Atîta numai că mieluțul au tras o horăitură de vornic mare, încît n-am putut închide ochii.

ELENA: Cît ești de bun, moș Arbure... de o săptămînă acum de cînd petreci nopțile întregi lîngă tatul meu... li fi căzînd de somn.

ARBURE: Eu?... Aș!... la vîrsta mea omul ajunge hurez de noapte.

ELENA: Ba nu... te văd eu... ți-i fața ostenită... ți-s ochii roși... Dacă ai vrea să-mi faci o mulțămire...

ARBURE: M-aș duce acasă să mă culc?

ELENA: Nu acasă, dar aici în salon, pe canapé, ca să nu te depărtezi de noi... Culcă-te, moș Arbure, culcă-te...

ARBURE: Vrei numaidecît să horăiesc și eu?
ELENA *(zîmbind)*: Te rog...
ARBURE: Sărmane Arbure!... la ce ai agiuns!... Te duce o copilă de nas ca pe un urs... Fie!... iaca... mă pornesc pe lumea somnului... *(Se așează pe un jilț în fund.)* Rămîneți cu bine... Eu mă duc... M-am dus... *(Adoarme încet.)*
ELENA: Bietul moș Arbure!... Ce suflet bun!... Cum mă iubește pe mine... și pe Radu!... Ne-au legănat pe-amîndoi în brațele sale... Radu!... *(Oftînd.)* Oare s-a realiza vrodată visul meu de fericire?...

SCENA III

ELENA [*anulat:* CONTESA], STÎLPEANU [*anulat:* CONTESA]
STÎLP. *(vine prin fund)*: [*anulat: Bonjour, Hélène...*] Lenţo, buna dimineaţa.
ELENA [*anulat:* Sărut mîna, doamnă contesă.]: Moș Ștefan, moș Ștefan, sărut mîna. *(Îi sărută mîna.)*
[*anulat:* CONTESA] STÎLP. *(sărutînd pe Elena cu dragoste)*: Vină să mă-ntinerești cu obrăjeii tăi... Ce face tatul tău, dl. fost ministru?
ELENA: E mult mai bine de ieri încoace... Aseară l-am făcut să rîdă...
[*anulat:* CONTESA] STÎLP: Ai făcut o minune [*inițial:* un miracol], draga mea... și crede că nu-i ave a te căi...
ELENA: Cum?
[*anulat:* CONTESA] STÎLP.: Am nevoie de veselia lui pentru ca să izbutesc [*inițial:* reușez] într-o misie foarte delicată care te privește pe tine...
ELENA: O misie?
[*anulat:* CONTESA] STÎLP.: Nu ghicești?... Nu-ți spune inima ceva?
ELENA *(cam uimită)* Nu...
[*anulat:* CONTESA *(punîndu-i mîna pe inimă)*] STÎLP. *(privind în ochii ei)*: Minți... ochii îți strălucesc...
[*inițial:* Inima se bate] Are presimțire de o mare bucurie...
(Elena coboară ochii)
ARBURE *(în parte, mișcîndu-se pe jilț)*: A dracului jilț... Mai bună-i iarba verde.
[*anulat:* CONTESA] STÎLP.: Cine-i acolo?... Cine doarme în salon?
ELENA: Moș Arbure... au petrecut mai multe nopți lîngă tatu-meu... și...
[*anulat:* CONTESA] STÎLP.: Arbure?... el doarme greu [*anulat:* încalte] ... N-aude prin somn...
[*anulat:* ELENA *(zîmbind)*: Nu cred.]

ARBURE *(în parte)*: Vorbă să fie.

[*anulat:* CONTESA: Dacă-i așa...] STÎLP.: Vină cole, lîngă mine, pe canape, dragă Elenuța... că am să-ți spun o poveste cu un Făt-Frumos.

(Se duc amîndoi de se pun pe canape.)

ARBURE: *(în parte)*: O poveste?... hait... mi-au perit somnul... [*anulat:* Ian s-ascult și eu poveste de cucoană mare.]

CONTESA: Se zice că era odată o fată frumoasă și [*anulat:* iubită de] un tînăr Făt-Frumos, care fuseseră crescuți împreună în copilărie și care se iubeau... se iubeau... se iubeau... cum să-ți spun?... Cum tu iubești negreșit pe cineva [*inițial:* te iubește pe tine Radu] și cum te iubește și mai negreșit cineva pe tine [*inițial:* îl iubești tu pe dînsul].

ELENA *(uimită)*: Ah!... Moș Ștefane... [*inițial:* Doamnă contesă...]

CONTESA *(strîngînd în brațe pe Elena)*: Nu te tulbura, drăguța mea... Eu te consider ca pe copila mea și doresc fericirea ta... Am fost tînără [*cîteva rînduri șterse ilizibil*] și acum, la vîrsta mea, nimic nu mă interesează mai mult [*cîteva cuvinte șterse ilizibil*] două inimi nobile și simțitoare care aspiră una către alta... Am agiuns în iarna vieții și [*cîteva cuvinte șterse*] parcă mi se încălzește puțin sufletul cînd privesc [*cîteva cuvinte șterse*] la frumoasa primavară ce-ți înflorește în față și în inimă... Tu, scumpa mea Elenuță, călătorești acum în lumea visurilor fărmecătoare, și alergi cu gîndul după unul din ei, un vis adimenitor pentru a cărui realizare ți-ai da și [*inițial:* sacrifica] viața... Așa este?...

ARBURE *(în parte)*: Nu pre înțeleg.

CONTESA: Ei bine, îngerașule, eu mi-am pus în gînd să contribui la acea realizare... Știi că ți-am făgăduit sprijinul meu... Păn-a nu pleca în voiagiul cel lung din care nimeni nu s-au întors păn-acum, vreu să las doi fericiți în urma mea și am hotărît [*inițial:* decis] să te mărit cu... cu... cine vrei tu?... Un tînăr de starea întăi, fudul, crescut la Cuculi?...

(Elena, zîmbind, face semn din cap că nu.)

CONTESA: Nu?... un tînăr bogat... cu armasari ungurești și cu arnaut în coadă?

(Elena, asemine.)

CONTESA: Un baron neamț, un polcovnic rus, un beizade [*cuvîntul inițial indescifrabil*] de la Fanar?

(Elena, asemine.)

CONTESA: Vină să te sărut... Iată o copilă cu minte [*cuvintele inițiale indescifrabile*] și cu gust bun.

ARBURE *(în parte)*: D-apoi cum?

[*Replica următoare a contesei ștearsă indescifrabil, apoi anulat:* CONTESA] STÎLP.: Eroul închipuirei tale e de o natură mai aleasă, mai înaltă, mai poetică. El are un suflet măreț, plin de frumoase iluzii; el își iubește patria mai presus decît chiar pe tine însași; el e gata a se sacrifica pentru dînsa ca și pentru tine... și tu ești mîndră de a ave o asemine dulce rivală... patria!

[ELENA *(fericită):* O! dar... dar...

anulat: CONTESA] STÎLP.: Iubitul tău face parte din lumea viitorului; el simte că Dumnezeu i-au dat o misie sfîntă [*inițial:* sacră] de îndeplinit și are o inimă demnă de acea misie...

ELENA *(exaltată):* Dar, dar.

[*anulat:* CONTESA] STÎLP.: Pe dînsul nimic nu-l sparie în calea lui, căci are pe lîngă dînsul doi îngeri păzitori *(inițial:* apărători]: amorul pentru patrie și amorul pentru tine. El disprețuiește primejdia [*inițial:* pericolul] și moartea; el știe a înfrunta chiar furia poporului, precum au înfruntat-o [*anulat:* Radu] în noaptea revoluției... [*anulat:* oare] îți aduci aminte?

ELENA *(uimită):* Dar.

[*anulat:* CONTESA] STÎLP.: Cine altul decît Radu poate fi dar eroul inimei tale? Este altul?

ELENA *(ascunzîndu-și obrazul în sînul lui Stîlpeanu* [*inițial:* contesei] Ba nu... nu-i altul decît el.

[*anulat:* CONTESA] STÎLP. *(dismierdînd-o):* Îngerașule [*anulat:* mamei!] Cum v-am ghicit eu chiar de mult. Din noaptea acea de revoluție unde s-au arătat cu atîta curagiu, eu l-am luat la o dragoste nemărginită... [*Fraza inițială anulată indescifrabil.*] Aș vrea să fie fiiul meu pentru ca să-l dau ție, Elencuță, căci numai el te merită pe tine. L-am invitat ades la mine, i-am inspirat încredere [*inițial:* confiență] și am cetit în sufletul lui... El te iubește cu toată exaltarea unui fanatic, dar e nenorocit...

ELENA: Nenorocit...?

[*anulat:* CONTESA] STÎLP.: Pentru că nu are sperarea de a se putea apropie de divinitatea lui. Sarac, fără părinți, delicateța simțirilor sale îl oprește de a aspira la mîna unei copile [*inițial:* demoazele] cu avere mare și cu poziție înaltă... Mi-au mărturisit temerile lui, vărsînd lacrimi ca un copil... și eu am luat asupră-mi ca să răstorn toate piedicele ce s-ar opune la fericirea lui...

ELENA *(Sărutîndu-i mîna):* [*anulat:* Scumpă contesă!] Scumpul meu protector!!

[*anulat:* CONTESA] STÎLP.: O singură piedică m-ar [*anulat:* opri] face să mă opresc... dacă tu nu l-ai iubi pe Radu... Să mă opresc, drăguță...

ELENA: Ah!... nu te opri... nu te opri... Te-om binecuvînta toată viața noastră.

[*anulat:* CONTESA] STÎLP.: Minunat... Mă autorizezi dar să vorbesc tătini-tău?

ELENA *(zîmbind):* Dacă mă autorizi să iubesc pe Radu.

[*anulat:* CONTESA] STÎLP. Din toată inima. Cununia ta cu Radu m-a ferici și de aceea am venit să vorbesc cu vărul Iorgu; am făcut complot cu contesa să combatem ideile ruginite a tatîni-tău. Intri și tu în complot?

[*Această replică a suferit înainte multe modificări; ms. ilizibil.*]

ELENA [*cîteva cuvinte șterse*]: Intru cu tot sufletul.

[*anulat:* CONTESA] STÎLP.: Bravo. [*inițial:* Bravisimo.] De-acum victoria-i a noastră! *(Se scoală.)*

ARBURE *(din fund):* Cucoane... [*inițial:* Cuconiță] Nu m-ați priimi și pe mine în complot?

[*anulat:* CONTESA — *și replica inițială*] STÎLP.: Da cum?... Nu dormeai, moș Arbure?

ARBURE: Ba dormeam... decît și auzeam... Mi-i somnul ușor...

[*anulat:* CONTESA] STÎLP.: Lențo... ce socoți... să-l priimim?

ELENA: Moș Arbure are drepturi.

STÎLP.: Fie!... El e om cu mintea coaptă și ne-a fi de bun agiutor... Mă duc la vărul meu... Lențo, vină să te sărut ca să-mi fie de ogur... *(O sărută.)*

ELENA *(veselă):* Moș Ștefane, soarta mea-i în mina matale.

SCENA IV

ARBURE, ELENA — Text neanulat:

SCENA III

ELENA, ARBURE, STÎLPEANU

STÎLPEANU *(viind din fund):* Lență, bună dimineață.

ELENA: A!... Moș Ștefan, moș Ștefan... *(Aleargă vesel înainte-i să-l sărute.)*

STÎLPEANU *(sărutînd pe Elena):* Vină să mă mai întineresc cu obrăjeii tăi... Ce face tatu-tău?

ELENA: E mult mai bine de ieri încoace. Aseară l-am făcut să rîdă.

STÎLPEANU: Bravo!... Vra să zică i-au mai trecut ipohondria... Mă bucur și pentru mine și pentru tine, Elencuță.

ELENA: Dar, acum pare mîngîiat de a nu mai fi [*inițial:* că nu mai este]

ministru și mi-au spus ieri vesel că apreciază așa de mult libertatea, încît au devenit bonjurist.

STÎLPEANU: Minunat... Am nevoie de veselia lui pentru ca să izbutesc într-o misie delicată care te privește... Nu ghicești?... Nu-ți spune inima nimic?

ELENA *(cu mirare)*: Nu...

STÎLPEANU *(privind-o drept în ochi)*: Minți... ochii tăi strălucesc... Ai presimțire de o mare bucurie.

(Elena coboară ochii.)

ARBURE *(în fund)*: Al dracului jilț... E prea moale... Mai bine-i pe iarbă verde...

STÎLPEANU: Cine-i acolo? Cine doarme în salon?

ELENA: Moș Arbure... El au petrecut mai multe nopți lîngă tatu-meu și-i ostenit...

STÎLPEANU: Ursul?... el doarme greu... N-aude nimic...

ARBURE *(trezit, în parte)*: Vorbă să fie.

STÎLPEANU: Vină cole, pe canape, lîngă mine, dragă Elencuță, că am să-ți spun o poveste cu Ileana Cosînzeana și Făt-Frumos.

(Se duc amîndoi de se așează pe canape.)

ARBURE *(trezit de tot, în parte)*: O poveste!... Hait! mi-au perit somnul.

STÎLPEANU: Ascultă cu luare-aminte... Cică era odată o fată frumoasă, ruptă din soare, și un tînăr Făt-Frumos care fuseseră crescuți la un loc în copilăria lor și care se iubeau, se iubeau, se iubeau... Cum să-ți spun?... Cum tu, de pildă, iubești negreșit pe cineva și cum te iubește și mai negreșit cineva pe tine.

ELENA *(tulburată)*: Moș Ștefan...

STÎLPEANU *(cu dragoste)*: Nu te tulbura, drăguța mea... Eu te consider ca pe copila mea și doresc fericirea ta... Am fost și eu tînăr... de mult... Cunosc patimile tinereții și acum, la vîrsta mea, nimic nu mă interesează ca două inimi nobile și simțitoare care înfloresc una prin alta și una pentru alta... Tu, scumpă Elenuță, te găsești în primavară, pentru tine toată lumea nu are decît plăceri, viața nu are decît sărbători, și alergi cu gîndul după un vis care te atrage, te adimenește...

ARBURE *(în parte)*: Nu pre înțeleg...

STÎLPEANU: Ei bine, îngerașule, îți aduci aminte că ți-am făgăduit sprijinul meu?... Am pus în gînd, pîn-a nu pleca în călătoria cea lungă din care nime nu s-au mai întors, să las doi fericiți în urma mea... Am hotărît să te mărit, Elenuță... Să te mărit cu... cu cine vrei tu?... Spune-mi fără sfială: Cu un tînăr cuconaș de stare întăi, fudul,

crescut la Cuculi?

(Elena, zîmbind, face semn că nu.)

STÎLPEANU: Nu?... Cu un tînăr bogat care se mîndrește de armasarii lui ungurești și de arnăutul din coadă?

ELENA *(asemine)*

STÎLPEANU: Cu un baron neamț?

ELENA *(asemine)*

STÎLPEANU: Un cneaz rusesc?

ELENA *(asemine)*

STÎLPEANU: Un beizade de la Fanar?

ELENA *(asemine)*

STÎLPEANU: Să trăiești, drăguliță... Ești o copilă cu minte deșteaptă și cu gust bun.

ARBURE *(în parte)*: D-apoi cum?

ELENA: Moșule, sînt româncă și vreu să mă mărit c-un român.

STÎLPEANU: Bravo!... Ai grăit după dorul meu... Dar cine să fie oare fericitul Făt-Frumos la care se gîndește Ileana Cosînzeana?... Negreșit el este de o natură mai aleasă, mai înaltă; are un suflet măreț plin de mîndre năluciri ca și al tău... El își iubește patria mai presus chiar și decît pe tine însași, și tu ești fericită de a avea o asemine scumpă rivală...

ELENA *(exaltată)*: O! dar, dar!

STÎLPEANU: Iubitul tău face parte din lumea viitorului... Nu-i așa? El simte că Dumnezeu i-au dat o misie sacră de îndeplinit în țara lui și are în pept o inimă demnă de acea misie.

ELENA *(asemine)* O! dar, dar.

STÎLPEANU: Pe dînsul nimic nu-l sparie [*anulat:* căci] în calea lui, căci are pe lîngă dînsul doi îngeri păzitori: amorul de patrie și amorul pentru tine. El disprețuiește [*anulat:* primejdia și] moartea; el știe a înfrunta toate primejdiile și chiar furia unui popor turbat, precum au înfruntat-o în noaptea cea de revoluție... Îți aduci aminte?

ELENA *(uimită)*: [*anulat:* Dar] Îmi aduc...

STÎLPEANU: Cine altul decît Radu poate fi dar eroul închipuirii [*inițial:* inimei] tale?... Este altul?

ELENA: *(ascunzîndu-și obrazul în sînul lui Stîlpeanu)*: Ba nu... nu-i altul decît el.

STÎLPEANU: Îngerașule!... De mult eu v-am unit pe amîndoi în inima mea, dar mai cu seamă din noaptea acea grozavă în care v-ați arătat amîndoi cu atîta curagiu, am zis în gîndul meu că meritați a fi uniți și dinaintea altarului... Dacă ar fi Radu fiiul meu, eu ți l-aș da

numai ție, pentru că numai el e demn de tine, Elenuță... El te iubește, mi-au mărturisit-o, căci nu are nimic ascuns pentru mine în sufletul lui, te iubește ca un fanatic, dar e nenorocit...

ELENA: Radu, nenorocit!

STÎLPEANU: Sărac, fără părinți, el se teme că tatu-tău s-ar împotrivi la realizarea dorințelor sale... însă am luat asupră-mi ca să răstorn toate piedicile care s-ar opune fericirei voastre...

ELENA: O! Scumpul meu protector!

STÎLPEANU: O Singură piedecă mare ar face să mă opresc... dacă tu nu l-ai iubi pe Radu precum te iubește el... Ce zici?... Să mă opresc?

ELENA *(sărutînd pe Stîlpeanu)*: Ah! nu, nu te opri, moș Ștefane. Te-om binecuvînta împreună toată viața noastră.

STÎLPEANU: Minunat... Mă autorizezi dar să vorbesc vărului Iorgu [*inițial*: tătîni-tău]?

ELENA *(zîmbind)*: Dacă mă autorizezi mata să iubesc pe Radu...

STÎLPEANU: Din toată inima... Cununia ta cu dînsul m-a ferici... Eu cu contesa vrem să vă fim nuni mari...

ELENA: Contesa?... Se interesează?...

STÎLPEANU: Ea s-au înamorat de voi doi și am făcut complot împreună ca să combatem ideile ruginite a tătîni-tău... Intri și tu în complot?

ELENA: Intru cu tot sufletul.

STÎLPEANU *(sculîndu-se)*: Bravo!

ARBURE: Cucoane... nu m-ați priimi și pe mine în complotul d-voastre?

STÎLPEANU: Iaca!... Da nu dormeai, Ursule?

ARBURE: Ba dormeam... decît și auzeam... prin somn... Eu dorm ușor ca iepurele...

STÎLPEANU: Lenșo... Ce socoți?... Să-l primim și pe Arbure?

ARBURE: Ei! parcă eu nu știu să dau busta și fără a fi poftit... Cînd e vorbă de norocul duducăi și a lui Radu, bătrînul Arbure nu se cade să bată lăturile...

STÎLPEANU: Fie!... Eu intru [*inițial*: mă duc] în cabinet la vărul meu... Curagiu, Elenuță...

ELENA: Îmi tremură inima.. dar mă duc să mă-nchin la portretul maicăi mele...

STÎLPEANU *(sărutînd-o)*: Mergi, draga mea... Portretul mamii este icoana cea mai sfîntă pentru un copil. *(Intră în stînga.)*

(Elena iese în dreapta.)

SCENA IV

ARBURE: *(singur)*: Drăguța moșului!... Ei! apoi dă... Mai este ceva pe pămînt mai gingaș, mai frumușel, mai ruminel, mai... nu știu

cum... decît o copiliță care simte că i se deschide inima la focul dragostei precum [*inițial:* ca] o floricică de primăvară, [*anulat:* ca] o brînduşică la focul soarelui... ştii, după ce s-au dus omătul... ş-au trecut zilele Babii... pe la Mart, cînd dă mugurul... cînd bate vîntul cel supțire care... Na! că m-am încurcat... Nu mai știu ce spun... Hai la Radu să-i duc veste bună, doar a mai prinde la suflet în fața Divanului domnesc... El e avocatul cuconului Iorgu în procesul cel mare de 30 000 # cu Iuda cel de Lipicescu... Hei! ce nopîrcă au hrănit boieriul... Cum aș strivi-o sub călcăi!... Astăzi are să se caute pricina... Hai iute la Radu acasă...

Scenele V și VI anulate în ms.:

SCENA V

ARBURE, TRUFANDAKI, VULPE, SLUGĂRICĂ

TRUFANDAKI: *Kali mera, arhon* Arburaki.

VULPE: Sluga.

SLUGĂRICĂ: Plecăciune.

ARBURE *(în parte):* Iaca paraponisiții... *(Tare).* Ce poftiți?

TRUFANDAKI: Am venito se ne zaluimo la cocono Iorgo de strimbatatile ce ni s-a facuto la tustrei... Cocono Stefano Stilpanis, ministro, m-a sictirito din ispravniția... Ah! *Aman, aman...*

SLUGĂRICĂ: Și pe mine din viț-agie, după ce am fost spîrcuit de norod... Dreptul îi?

VULPE: Și mie mi-au desființat hotărîrea Divanului în procesul meu cu răzeşii...

ARBURE: Și te doare inima, așa-i? că ți-au luat bucățica din gură?... Ghidi, Vulpoi bătrîn... Ai crezut că Dumnezeu a închide ochii ş-a lăsa pe un cîrjaliu ca cine ești să aduci la sapă de lemn pe un popor de oameni!...

VULPE: Lasă, lasă, giupîne Arbure, că nu mă dau eu rămas... Împăratul să trăiască... S-or îndrepta ele lucrurile...

ARBURE: Cum s-ar prinde.

TRUFANDAKI: *Neshi...* Am scris-o noi la Porta... și in curindo am se plec la Peterburga...

ARBURE: Frînge-ți-ai picioru-n drum!

SCENA VI

Cei dinainte, RUSFETCOVICI, EVGHENIDI

RUSFETCOVICI: Nu se poate să nu iscălească Iorgu împreună cu noi...

EVGHENIDI: Nu cred.

RUSFETCOVICI: D-apoi nu-i și el obijduit ca și noi?... Nu-i scos din minister?

EVGHENIDI: Așa este, dar știi că ne-au refuzarisit de a iscăli în jalba care am dat-o pașii în contra abuzurilor guvernului... Mă tem dar că tot asemeni s-a refuza să iscălească și în memuarul ce vrem să trimitem la Peterburg!

RUSFETCOVICI: Să cercăm.

ARBURE *(în parte)*: Privește-i... de-abia dați afară din slujbă și, țop... în opoziție...

RUSFETCOVICI: Arbure... putem oare să intrăm la cuconu Iorgu?

ARBURE: Cum nu? V-a priimi cu mare mulțămire.

RUSFETCOVICI: Hai, Evghenidi...

ARBURE: O să vă întîlniți la d-lui cu o persoană care negreșit l-a îndupleca pe cuconu Iorgu ca să iscălească în jalba paraponisiților...

TOȚI *(apropiindu-se)*: Cine?

ARBURE: Hatmanul Ștefan Stîlpeanu, ministrul!

TOȚI: Ministru-i aici?

EVGHENIDI: Om veni altă dată.

RUSFETCOVICI: Dar... peste-vro două ceasuri...

TRUFANDAKI: *Neshi*... Eu m-am dus-o... [*anulat: (Iese fuga.)*]

SLUGĂRICĂ: Și eu.

VULPE: Și eu.

EVGHENIDI
RUSFETCOVICI } : Și noi.

(Se îndreaptă răpide spre ușa din fund.)

ARBURE: Ian stați, boieri, să vă mai spun una. Ați dat o jalbă pașii în contra cuconului Ștefan?... Ați pățit-o!

TOȚI: Cum?

ARBURE: Pașa-i prietin bun cu ministru.

TOȚI *(sparieți)*: Aș!

ARBURE: Ce vă spune moșu... V-ați vîrît capul în gura leului.

TRUFANDAKI: *Panaghia mu!*

EVGHENIDI: Degrabă la pașa, să luăm jalba îndărăt...

TOȚI: Degrabă... Vai de mine! Ce-am pățit! *(Iese cu toții alergînd)*.

ARBURE: Tupiluș pe măgăruș... I-am umplut de spăriet... Ha, ha, ha... *(Iese.)* —

Text neanulat:

SCENA VII

STÎLPEANU, HÎRZOBEANU

STÎLPEANU: Crede-mă, vere Iorgule; precum vezi iarba cea nouă răsărind și crescînd prin pătura de frunzi uscate, astfel o lume nouă

răsare prin pătura eresurilor vechi. Noi se cuvine să o îmbrățișăm, iar nu să o disprețuim, căci ea are să moștenească locul ce-l ocupăm noi acum la lumina soarelui. Radu, în adevăr, nu are avere, este orfan, dar cînd el posedă o comoară de simțiri nobile, un nume lăudat prin faptele sale, nu merită ca să-l adoptăm noi ca pe copilul nostru? Să lăsăm deoparte ideile ruginite de boierie și să ne gîndim fără egoism la fericirea urmașilor noștri... Elenuța iubește pe Radu, pentru că [*inițial:* căci] știe să aprecieze cualitățile lui... Nu te împotrivi la căsătoria ei cu Radu, căci ai sfărâma inima bietii copile.

HÎRZOBEANU: Vere Ștefane, m-aș îndupleca la sfătuirile ce-mi dai... însă nu pot să iau nici o hotărîre pînă nu s-a alege într-un fel cu procesul ce-mi face ticălosul cel de Lipicescu.

STÎLPEANU: Astăzi se caută procesul?

HÎRZOB.: Astăzi... Radu m-au rugat să-l autorizez a pledarisi pentru mine...

STÎLPEANU: Și dacă a cîștiga procesul, îmi făgăduiești un răspuns favorabil?...

HÎRZOB.: Dar l-a cîștiga oare?

STÎLPEANU: Să n-ai îndoială... Sinetul lui Lipicescu e plastograf... Toată lumea o spune.

HÎRZOB.: Și are dreptate... dar te poți încrede în divaniști?

STÎLPEANU: Nu prea... Cu toate aceste, mă duc să întăresc inima lui Radu... Sînt sigur că [*anulat:* îngînat de vis] speranța de a dobîndi mîna Lenții l-a face să fie și mai elocuent, și mai convingător... Așteaptă-mă acasă, că mă întorc în curînd... *(Iese.)*

SCENA VIII

HÎRZOBEANU: S-o mărit pe Ilenuța [**379**, 23, 24, 26, 28, 32 — *A:* CONTESA / *C, D, E:* PRINCESA || 30 — *A:* cred / *C, D, E:* cred, cucoană || **380**, 2, 10, 14, 19, 30,33 — *A:* CONTESA / *C, D, E:* PRINCESA || 2 — *A, D, E:* STÎLPEANU / *C:* STÎLPEANU *(intră prin fund)* || 3 — *A, D, E:* STÎLPEANU *(intrînd)* / *C:* STÎLPEANU || 8 — *A:* că / *C, D, E:* a || 14 — *A:* HÎRZOBEANU *(vine din stînga, trist)* / *C, D, E:* HÎRZOBEANU || 22 — *A, D, E:* ticălosul de Lipicescu / *C:* ticălosul || 26 — *A:* prade / *C, D, E:* fure || 28 — *A:* Noi / *C, D, E:* dar noi || **381**, 3 — *A, D, E: (viind):* Cine / *C:* Cine || 5,14 — *A:* CONTESA / *C, D, E:* PRINCESA || 7—8 — *A:* de / *C, D, E:* în contra lui || 8—9 — *A, D, E:* voastră<...>tău / *C:* lui, tot viitorul || 12 — *A: tătîne-său* / *C, D, E: lui Hîrzobeanu* || 9 — *A, C:* Nobil suflet / *D, E:* Drăguța mea || **379**, 22 — **381**, 14 *(scenele II—V) inițial în A:*

ARBURE, STÎLPEANU, CONTESA

STÎLPEANU: Arbure... Ursule...

ARBURE *(tresărind)*: Cine-mi zice pe nume?... Cuconu Ștefan!

STÎLPEANU: Ce faci aice singur? Ai văzut pe vărul meu Iorgu?... Ce face?

ARBURE: Duce dorul ministeriului și grija procesului cu Lipicescu.

STÎLPEANU: Azi se caută procesul?

ARBURE: Chiar astăzi... Mai dinioare au fost aice dl. Radu ca să ceară învoire de la boierul să-i fie avocat.

STÎLPEANU: Bravo, Radu! Dar Lența unde-i?

ARBURE: În ietac la boieriul. Biata floricică! Veghează zi și noapte lîngă tatu-său... Ce sufletel de înger!...

STÎLPEANU: Mă duc să-l văd pe vărul meu...

CONTESA: Fă însă parte dreaptă... Trimite-mi mie pe Lența.

ARBURE: Așa!... și eu mă duc la Divan să ascult pe dl. Radu... Îmi închipuiesc că are să vorbească mai dihai decît sfîntul Ion Gură-de-Aur.

CONTESA *(rîzînd)*: Pentru ce?

ARBURE: Pentru că i-au zis duduca... i-au zis cu glas care pătrunde în fundul inimei... i-au zis că toată nădejdea-i în Radu... Cît is de bătrîn, să mi-o fi zis mie, mă dam în foc... D-apoi el, care-i tînăr ș-o iubește!... Na! c-am scăpat vorba... La fugă, Arbure... *(Iese prin fund.)*

SCENA III

CONTESA, STÎLPEANU <în ms.: HÎRZOBEANU>

CONTESA: Ai auzit, vere Ștefane?

STÎLPEANU: Am auzit.

CONTESA: Planul nostru are dar multe șansuri de succes... Să nu perdem vreme... Mergi de pregătește pe Iorgu, și eu mă însărcinez de Lența... De-om izbuti să facem fericirea copiilor, vom cîștiga încă zece ani de viață... Du-te.

STÎLPEANU: Aștepți aice? *(Sărută mîna contesii și intră în stînga.)*

CONTESA: Aștept pe Lența. *(Singură.)* Ce pustiiu în casa asta de cînd Iorgu e căzut de la putere!... Nici o trăsură în ogradă... Nici un parazit pe scări și în salonuri... Nu mai e miere, s-au dus muștele...

SCENA IV

CONTESA, ELENA

ELENA *(intrînd iute din stînga)*: Doamna contesă aice?

CONTESA: *Bonjcur*, Lenţo... Vină să te sărut... *(O sărută.)* Vină să mă mai întinereşti cu obrăjeii tăi... Ce face tatu-tău?... Spune: tot tristu-i de cînd?...

ELENA *(sărută mîna contesii)*: Ba nu... l-am veselit cu nebuniile mele... Acum e mîngaiet de a nu fi ministru... şi azi-dimineaţă mi-au spus că apreţiază aşa de bine ideile bonjuriştilor, încît se simte că însuşi au devenit un bonjurist.

CONTESA: Minunat Avem nevoie de veselia lui pentru ca să reuşim într-o misie delicată care te priveşte...

ELENA: Pe mine?

CONTESA: Dar... Nu gîceşti?... Nu-ţi spune inima nimic?

ELENA *(roşindu-se)*: Nu...

CONTESA *(privind drept în ochii Elenii, zîmbind)*: Minţi... ochii-ţi strălucesc... Ai presimţire de o mare bucurie...

CONTESA: Vină cole, pe canape, lîngă mine, dragă Lencuţă, că am să-ţi spun o poveste cu Ileana Cosînzeana şi cu Făt-Frumos. *(Se pune pe canape.)*

ELENA *(zîmbind)*: O poveste? *(Se pune lîngă contesa.)*

CONTESA: Ascultă cu luare-aminte: Cică era odată o fată frumoasă, ruptă din soare, şi un tînăr Făt-Frumos, care fuseseră crescuţi la un loc în copilăria lor şi care se iubeau, se iubeau, se iubeau... cum să-ţi spun?... Cum tu, de pildă, iubeşti pe cineva şi cum te iubeşte acel cineva pe tine.

(Elena se tulbură.)

CONTESA: Nu te tulbura, îngeraşule... Eu te consider ca pe copila mea şi doresc fericirea ta. Am fost şi eu tînără... de mult, am cunoscut patimile tinereţii... Şi, cum zice poetul:

„Am iubit, am trecut raiul, am simţit în primăvară
Acea flacără cerească dulce mult şi mult amară..."

Şi acum la bătrîneţe, nimic nu mă interesează pe lume ca două inimi nobile şi iubitoare care înfloresc una pentru alta şi una prin alta... Tu, scumpă Elenuţă, te găseşti în faptul vieţii... pentru tine lumea nu are decît sărbători şi plăceri, şi alergi cu gîndul după un dor tainic care te atrage şi te adimeneşte... Nu-i aşa?... Mărturiseşte...

ELENA *(zîmbind)*: Aşa-i.

CONTESA: Ei bine, copila mea, mi-am pus în gînd să contribui la realizarea visului tău... Păn'a nu pleca în călătoria cea lungă din care nime nu s-a mai întors, vroiesc să las doi fericiți în urma mea... Am decis să te mărit cu... cu cine vrei tu?... Spune-mi fără sfială: Cu vreun tînăr cuconaș de starea întâi, fudul, crescut la dascalul Cuculi? *(Elena, zîmbind, face semn că nu.)*

CONTESA: Nu... Cu un baron neamț?

ELENA *(asemine).*

CONTESA: Cu un cneaz rus?

ELENA *(asemine).*

CONTESA: Un beizade de la Fanar?

ELENA: Nu, contesă... Sînt româncă și vreu să mă mărit cu un român.

CONTESA *(sărutînd pe Elena):* Bravo!... ai vorbit după dorul meu... Bravo! Dar cine să fie oare fericitul Făt-Frumos la care se gîndește Ileana Cosînzeana? Negreșit el este de o natură mai distinsă, mai înaltă, are un suflet plin de mîndre năluciri ca și al tău... El își iubește patria mai presus chiar decît pe tine însăși și tu ești fericită de a avea o rivală atît de scumpă?

ELENA *(fericită):* O! dar, dar!

CONTESA: Iubitul tău face parte din lumea viitorului. El simte că Dumnezeu i-au dat o misie sacră de împlinit în țara lui și are o inimă demnă de acea misie?

ELENA *(exaltată):* O! dar, dar!

CONTESA: Pe dînsul nimic nu-l sparie în calea lui, căci are pe lîngă dînsul doi îngeri păzitori: amorul de patrie și amorul tău... El disprețuiește moartea, el știe a înfrunta toate pericolele și chiar furia unui popor turbat, precum au înfruntat-o în noaptea cea de revoluție... Îți aduci aminte.

ELENA *(uimită):* Îmi aduc.

CONTESA: Cine dar altul decît Radu poate fi eroul închipuirei tale. Este altul?

ELENA *(ascunzîndu-și obrazul în sînul contesii):* Ba nu, nu-i altul decît el.

CONTESA *(sărutînd-o):* Îngerașule!... De mult v-am unit eu pe amîndoi în gîndul meu; mai cu seamă din noaptea acea grozavă în care v-ați arătat amîndoi cu atîta curagiu, m-am înamorat de Radu ca o mamă... A! de-ar fi el fiiul meu, eu ți l-aș da numai ție, pentru că numai el e demn de tine, numai tu ești demnă de dînsul...

ELENA *(sărută mînele contesii):* Ah! Contesă...

CONTESA: Radu te iubește... l-am silit să-mi descopere sufletul lui... Te iubește ca un fanatic... dar e nenorocit.

ELENA: Nenorocit Radu!

CONTESA: Pentru că nu are sperare de a se apropia de divinitatea lui... Sărac, fără părinți, delicatețea simțirilor sale îl opresc de a aspira la mîna unei copile cu avere mare și cu poziție înaltă în societate... Mi-au espus temerile lui, vărsînd lacrimi ca un copil... Și din momentul acela eu, cu vărul Ștefan, am giurat să răsturnăm toate piedicele ce s-ar opune la fericirea voastră.

ELENA: Ah! Cît ești de generoasă! *(Își șterge ochii de lacrimi.)*

CONTESA *(zîmbind)*: O singură piedică mare m-ar face să-mi calc giurămîntul...

ELENA *(îngrozită)*: Care?

CONTESA: Dacă tu nu ai iubi pe Radu... Spune: să-l calc?

ELENA: O! nu, nu... Te-am binecuvînta, contesă, toată viața noastră.

CONTESA *(sculîndu-se)*:

O! primavera, giuventu dell'anno,
O! giuventu, primavera della vita!

Lenţo, vărul Ştefan şi eu ţi-om fi nuni mari... Acum hai în apartamentul tău ca să ne ocupăm de articolul importent al tualetelor de nuntă... şi ca un semn de alianţă între noi, priimeşte, madmuazelă, acest colier de mărgăritar din partea nunei. *(Scoate o cutie din buzunar.)* Vină să te împodobesc cu el, pentru ca să mai văd cum eram eu, cu treizeci de ani mai înainte.

(Contesa și Elena intră în apartamentul din dreapta.)

SCENA V

STÎLPEANU, HÎRZOBEANU

STÎLPEANU: Crede-mă, vere Iorgule; precum vezi iarba cea nouă răsărind și crescînd prin pătura de frunzi uscate, astfel o lume nouă răzbate prin pătura eresurilor vechi... Noi, se cuvine să o îmbrățișăm, să o dirijem, iar nu să o despreţuim, căci ea are să moștenească locul ce-l ocupăm noi acum la lumina soarelui... Radu în adevăr e lipsit de avere, e orfan, dar cînd el posedă o comoară de simțiri nobile, un nume lăudat prin faptele sale, el nu merită să-l adoptăm noi ca pe copilul nostru?... Crede-mă, frate, au venit timpul să lăsăm deoparte ideile ruginite de boierie și să ne gîndim fără egoism la viitorul urmașilor noștri... Ilenuța iubește pe Radu pentru că știe să aprețieze cualitățile lui... Nu te împrotivi dar la căsătoria ei cu Radu, căci ai sfărîma inima bietii copile.

HÎRZOBEANU: Vere Ştefane, m-aş îndupleca bucuros la sfaturile ce-mi

dai... însă nu pot să ieu nici o hotărîre pănă ce nu s-a alege într-un fel cu procesul ce-mi face ticălosul de Lipicescu.

STÎLPEANU: Astăzi se tratează la Divan... Ei!... spune-mi: dacă Radu a cîștiga procesul, îmi făgăduiești un răspuns favorabil?

HÎRZOB.: Dar oare l-a cîștiga?

STÎLPEANU: Să n-ai nici o îndoială... Sinetul lui Lipicescu e plastograf... toată lumea o spune.

HÎRZOB.: Și are dreptate... însă te poți încrede în divaniști?

STÎLPEANU: Nu prea... Cu toate aceste mă duc să întăresc inima lui Radu... și conștiința giudecătorilor... Așteaptă-mă acasă... Eu m-oi întoarce în curînd... *(Iese prin fund.)* > || **381**, 17 — *A, D, E:* timp / *C:* vreme || 18 — *A, D, E:* îndată / *C:* degrabă || 26 — *A:* a vă găsi / *C, D, E:* să vă găsiți || 29 — *A:* grație / *C, D, E:* învoire || 33 — *A:* țară. / *C, D, E:* țara noastră. || **382**, 2 — *A, C: înaintîndu-se / D, E: înaintînd* || 5 — *A, D, E:* reuși. *(Iese.)* / *C:* reuși || 6 — *A, D, E:* Duducă Lență / *C:* Duducă || 7 — *A, C:* de / *D, E:* pomenind de || 10 — *A, D, E:* Iorgule / *C:* vere Iorgule || 12 — *A:* dă mie / *C, D, E:* dă || 15, 16, 19, 21, 24, 29 — *A:* CONTESA / *C, D, E:* PRINCESA || 16 — *A: (după un moment de tăcere):* Lenţo / *C:* Lenţo / *D, E:* (după <...> Lenţo|| 16—17 — *numai în C, D, E:* caută <...> mei... || 18 — *A:* LENȚA: Princesă?

PRINCESA: Cată drept în ochii mei...

(Elena se uită cu mirare la princesa.) / *C, D, E: (Elena <...> mirare <C: mișcare> la princesa.)* || 19 — *A:* ceva / *C, D, E:* nimică || 20 — *A: ochii* / *C: ochii, uimită* / *D, E: ochii și uimită* || 23 — *A: tulburîndu-se* / *C, D, E: turburată* || 25 — *A:* fiica / *C, D, E:* copila || 31 — *A:* O!... nu te spăria... așteaptă / *C:* Nu te spăria... / *D, E:* O!... nu te spăria... || 32 — *A, C, D:* e să / *E:* este ca să || **383**, 3 — *A, D, E: zîmbește și face* / *C: face* || 4, 6, 11, 20, 27, 31, 35 — *A:* CONTESA / *C, D, E:* PRINCESA || 5, 7 — *A, C:* ELENA *(asemene)* / *D, E: (Elena <...> negativ.)* || 9 — *A:* Contesă, eu sînt / *C, D, E:* Princesă, sînt || 13 — *A, C, D:* oare să fie / *E:* să fie oare || 16 — *A, C, D:* frumoase iluzii / *E:* iluzii frumoase || 17 — *A:* chiar decît / *C, D, E:* decît chiar || 29 — *A: contesei* / *C, D, E: princesei* || 31 — *A:* v-am unit eu / *C, D, E:* eu v-am unit || 34 — *A: zîmbind* / *C, D, E: zîmbind <...> ochii* || 35—36 — *A, D, E: (se <...> mademoiselle* / *C:* Dacă o știi, madmuazelă *(se scoală)* || 38—**384**, 2 — *A:* tale... ELENA: A! Princesă... *(Ie șiragul.)*

PRINCESA: Ș-acum / *C:* tale... și / *D, E:* tale <...> Ș-acum || 2 — *A, C, E:* să / *D:* ca să || 6 — *A:* însași maica / *C:* maica / *D, E:* mama || 7—8 — *A, D, E:* tocmai <...> ta. / *C:* că parcă am mai întinerit astăzi

cu zece ani. || 7, 10, 13, 16 — *A :* CONTESA / *C, D, E :* PRINCESA || 11 — *A :* Iaca / *C, D, E : ieșind* <...> Iaca || 16 — *A : (rîzînd) :* Ce / *C, D, E :* Ce || 18 — *A, C, D, E :* IX < *inițial în A :* VI > || 19 — *A : intrînd, pe gînduri / C : intră pe gînduri, trist / D, E : intrînd* <...> *gînduri* || 19—20 — *A :* Ștefan / *C, D, E :* Vărul Ștefan || 20 — *A, C, E :* Lența / *D :* Ilenuța] || **384**, 22 — *A, C, D, E :* nici o zăstre / *B :* decît o zestre de nimică || 24—25 — *A :* mi-au ruinat averea / *B :* și mai cu seamă [...] averea pe mînă, m-au adus aproape de sărăcie / *C :* și [...] averea pe mînă, m-au adus aproape de sărăcie / *D, E :* și [...] averea-n mîini [*D :* pe mînă], m-au ruinat || 27 — *A :* ciocoiul cel de Lipicescu / *B :* blăstămatul cel de Lipicescu / *C, D, E :* hoțul de ciocoi || 28 — *A, C, D, E :* deprinsă / *B :* ea, deprinsă || 29—30 — *A, B, D, E :* mizerie [...] nimic / *C :* mizerie || 31 — *A, C, D, E :* vărul / *B :* vărul meu || 32 — *A, B, D, E :* altul / *C :* alții || 34—35 — *A, D, E :* Am [...] *canape.)* / *B :* Am [...] *pe canape, obosit.* / *C : (Cade obosit pe canape.)* Am perdut viitorul copilei mele! || **385**, 1 — *A, C, D, E :* X [*inițial în* A: VII] / *B :* IX || 3 — *A, B, C, D : glas dureros / E : voce dureroasă* || 16 — *A, C, D, E :* la / *B :* împreună la || 17 — *A, C, D, E :* din casă... *(Plîngînd.)* / *B :* chiar din casa lui || 19 — *A, C, D, E :* umiliri pentru ce? / *B :* amaruri pentru ce?... Care-i crima mea cea mare? || 24 — *A, C, D, E :* Ah! / *B : (Plîngînd.)* Ah! || 26 — *A, B, C, D :* HÎRZOBEANU *(în parte)* / *E :* HÎRZOBEANU || 27 — *A, C, D E :* de mine [...] peirei / *B :* Nu mă lăsa || 29 — *A, C, D, E :* Ah! Nu / *B :* Nu || 30 — *A, C, D, E :* mi-i / *B :* mi-e inima plină de lacrimi, mi-e || 36 — *A, C, D, E :* respecta / *B :* respecta... Ah, Iorgule || **386**, 1 — *A, C, D, E :* cu / *B :* prin || 2 — *A, C, D, E :* iubire / *B :* dragoste || 4 — *A, B, D, E :* a / *C :* de a || 5 — *A, B, C, D, E :* viață [*inițial în B :* casa lui Neamuș] || 8 — *A, C, D, E :* că / *B :* iubita mea, că || 9 — *A, C, D, E :* cauza / *B :* pricina || 10 — *A, C, D, E :* fost păn-acum / *B :* fost || 11 — *A :* eu să-ți dau / *C, D :* ca să-ți dau eu / *B, E :* să-ți dau eu || 12 — *A, C, D, E :* nu-mi mai / *B :* nu-mi || 17 — *A, B, D, E :* Ah! Iorgușorule / *C :* Iorgușorule || 17—18— *A, C, D, E :* nu mă [...] dacă / *B :* dacă || 22 — *A, C, D, E :* condemnat / *B :* silit || 24 — *A, C, D, E :* deschis / *B :* intentarisit || 28 — *A, C, D, E :* Ce?... El? / *B :* El! || 32 — *A, C :* are și o / *B :* are și el... are ambiție... o / *D, E :* are și || 33 — *A, C, D, E :* visază [...] vornicului / *B :* dorește [...] lui Iorgu || 34 — *A, C, D, E :* cred / *B :* văd ca || 37 — *A, C, D, E :* bani [...] e singur [*E :* sînguri] / *B :* putere... și e || **387**, 3—8 — *A, C, D, E :* c-o parte [...] TARSIȚA / *B :* cu divaniștii, și cît pentru Neamuș, știi că vrea să se răzbune pe d-ta... || 11 — *A, C, D, E : (sculîndu-se indignat) :* Eu / *B :* Eu || 14—17 — *A, C, D, E :* Lipicescu [...] n-oi [*C :* nu voi / *D, E :* n-oi mai] [...] mulțămiri / *B :* eu n-oi ave altă grijă în

viață decît să te încungiur de mulțămiri, să mă jertfesc pentru mata ca o roabă || 20 — 22 — *A, C, D, E:* și [...] Lenței / *B:* și 30 000 # nu sînt de lepădat... || 23 — *D — exemplarul aflat la Bibl. Acad. R.S.R. sub cota I. 149574, cu dedicația autorului: „A. C. Negri. V. Alecsandri" — conține îndreptarea marginală autografă a unei greșeli de tipar (lipsa indicării personajului:* HÎRZOBEANU) || 25 — *A, C, D, E:* XI [*inițial în A:* : VIII] / *B:* X || 26 — *A, C, D, E:* TARSIȚA, HÎRZOBEANU / *B:* HÎRZOBEANU, TARSIȚA || 27—30 — *A, C, D, E: (intră* [...] *retragă.)* / *B: (vrînd a se retrage):* A!... pardon... || **388**, 2—3 — *A, C, D:* mîhniciune [...] să-mi / *B:* mîhniciune ai?... Nu vrei să mi-o || *E:* supărare [...] să-mi || 6 — *A, C, D, E:* Tarsiță... te rog... / *B:* Tarsiță... || 7 — *A, C, D, E:* vorbește / *B:* grăiește || 8—9 — *A, C, D, E:* o mare [...] sa / *B:* o mare parte din avere [*inițial:* averea] || 9 — *A, C, D, E:* spatariul... cu spatariul / *B:* spatariul || 11 — *A, C, D, E:* negrești are să-l peardă / *B:* a să-l peardă negrești || 13 — *A, C, D, E: (desmierdînd* [...] Asta / *B:* Asta || 16 — *A, C, D, E:* Dragă / *B: (luînd pe Elena în brațe):* Dragă || 18—21 — *A, C, D, E:* Ș-apoi [...] din / *B:* Ș-apoi?... Mi-i mărita mai lesne c-un om fără stare și ți-om face amîndoi o avere cu || 23—24 — *A, C, D, E:* tu ești [...] vieții / *B:* pentru că te găsești în timpul nălucirilor || 27 — *A, C, D, E:* sărmani / *B:* săraci || 30 — *A, B:* să lipsească de / *C:* să lipsască / *D, E:* să-i lipsască ||32 — *A, C, D, E: (lipindu-se* [*A, C: strîngîndu-se*] *de tatăl său):* Tătuță... / *B:* Tătuță!... *(Îl sărută pe Hîrzobeanu.)* || 35 — *A, C, D E:* jărtfele [...] asemine-ngiosire / *B:* sacrificiile ca să-l aperi de asemine rușine || 36 — *A, C, D, E:* face eu? / *B:* face? || 37 — *A, C, D, E:* iubirea / *B:* dragoste || 38—39 — *A, C, D, E:* sublimă de abnegare / *B:* sublimă || **389**, 2—3 — *A, C, D, E:* îi în stare să-mpedice / *B:* e în poziție să oprească || 4—6 — *A, C, D, E:* e, tătuță [...] Cine-i / *B:* este, tată? *(Hîrzob. tace.)* Cine-i || 8—9 — *A, C, D, E:* greșit [...] *(Plînge.)* / *B:* făcut? *(Își pune batista la ochi.)* || 10 — *A, C, D, E:* Cinstea și viața / *B:* Viața || 11 — *A, C, D, E:* iubit [...] curajul / *B:* atîrnă de la îndemnul || 12—14 — *A, C, D, E:* e [...] Ei / *B:* este, tată?... *(Hîrzob. tace.)* Ei || 15 — *A, C, D, E: (tresărind):* Priimești / *B:* Priimești || 20 — *A, C, D, E: (slăbind):* Dar / *B:* Dar || 21 — *A, B, C:* ca să-l / *D, E:* să-l || 22 — *A, C, D, E: (Elena cade pe canape.)* / *B:* ELENA *(slăbind):* Dar. || 23—25 — *A, C, D, E:* Lipicescu [...] gîndul!... / *B: (În parte, ieșind.)* A!... Mi-am împlinit gîndul... *(Iese.)* || 26 — *A, C, D, E:* XII [*inițial în A:* IX] / *B:* XI || 28 — *A, C, D, E: (aruncîndu-se* [...] *plîngînd)* / *B: (căzînd în brațele lui Hîrzob.)* || 29 — *A, C, D, E:* tătuță!... / *B:* tătuță... *(Plînge.)* || 31—32 — *A, C, D, E:* vrei [...] ta. / *B:* dar nu priimesc sacrificiul tău... || 33 — **390**, 3 — *A, C, D, E:*

s-o [...] sînt / *B:* să-l priimești, scumpe tătuță, căci însași imagina sfîntă a maicăi mele m-au îndemnat să-l fac... Vreu să nu ai nici o supărare... nici o lipsă... Nu vreu să fii miluit de nime, nu vreu să suferi... mata... Mai bine eu... mai bine eu... eu îs || 5—24 — *A, C, D, E: (sculîndu-se* [...] plînge!... [7 — *A, C:* maica mea m-a <...> ceruri / *D, E:* mama me mă va <...> cer || 12 — *A:* inima / *C, D, E:* inima me || 23 — *A, C: ținută] D, E: drept* || 24 — *A, C: portret.) / D, E: portret.)* <...> plînge!...] / *B:* Nu, tătuță, nu căta să-mi întorci hotărîrea... Sînt convinsă că maică-mea mă binecuvîntează din ceruri... Lasă-mi satisfacția de a-mi împlini datoria către părintele meu... Nu plînge, tătuță... Vezi, iaca, nu mai vărs lacrimi... Sînt mulțămită de ceea ce-am făcut... Ești obosit, tătuță, ești tulburat... Mergi în cabinetul matale... Oi priimi eu singură pe dl. Lipicescu... Mergi... *(Îl silește pe Hîrzobeanu să intre în cabinet.)* [*anulat:* Fii cu curagiu ca mine.]

HÎRZOB. *(pe prag):* Draga mea copilă!... *(O sărută și iese.)*

SCENA XII

ELENA *(desperată):* O! Dumnezeule, ce fulger cade pe capul meu!... Ce-am făcut eu ca să fiu astfel pedepsită!... Din culmea fericirei, iată-mă căzută în nefericirea cea mai cumplită!... Trebuie să renunț la Radu, la singurul om pe care îl cere inima mea, și să mă condamnez a fi soția unui mizerabil pe care îl disprețuiesc... Soția lui Lipicescu!... eu!... *(Plînge.)* Ah! unde-i maica mea să mă apere, să mă scape de prăpastia în care mă văd căzînd!... Ce-a zice Radu cînd a afla adevărul?... Cum a să mă giudece el!... A crede, poate, în durerea lui, că mă mărit cu Lipicescu de frica sărăciei!... O! Mai bine să mor... Mai bine să mor... *(Zărind pe Radu.)* Radu!... *(Cade pe canapé.)*

SCENA XIII

ELENA, RADU

RADU *(radios):* Scumpa mea Elenă, cuconu Ștefan Stîlpeanu și moș Arbure mi-au adus o veste care mi-au deschis porțile raiului... E adevărat, adevărat că-mi este permis a spera o fericire la care nu mă gîndeam decît tremurînd? Ah! Elena, spune-mi tu însași că nu sînt prada unei iluzii înșelătoare... Știi cît e de mare, cît e de sacru amorul ce mi-ai inspirat... Zi un cuvînt, îngerul meu, pentru ca să mi se întărească inima pînă-a nu merge să pledez în procesul părintelui tău... Un cuvînt, Eleno, din gura ta m-a face să învinge lumea

toată... Eleno... Eleno... taci?... Plîngi...

(Elena plînge înăbușit în batista ei.)

RADU: Plîngi, iubită... cînd îți vorbesc de căsătoria noastră?...

ELENA: Ah! Radule... Căsătoria noastră... au fost un vis care au perit.

RADU: Un vis!... o! Dumnezeule!...

ELENA: Dar, un vis dumnezeiesc ce s-au prefăcut într-o realitate grozavă...

RADU: Cum?... Cînd?... Pentru ce?... Ah!... explică-te... Mă simt că nebunesc.

ELENA: Soarta ne condamnă ca să renunțăm la toate sperările noastre... Eu nu mai pot fi soția ta.

RADU: Cine se împotrivește?... Tatu-tău?

ELENA: Ba nu, Radule... Nu-l acuza pe tatu-meu... Acuză-mă pe mine singură... Eu însami...

RADU: Tu?... nu te cred... Din ce cauză?... Sînt culpabil de vreun act infam în ochii tăi?

ELENA: O! nu, Radule... tu ești demn de stima tuturor, demn de iubirea mea... dar fatalitatea mă desparte de tine pentru totdeauna...

RADU: Eleno... Eleno... îmi împli sufletul de amărire și de desperare... S-au întîmplat ceva care nu vrei să-mi spui... Nu ești tu care... Te cunosc... [*anulat:* ești prea] Ai simțiri prea nobile pentru ca să privești la lipsa mea de avere...

ELENA: O!...

RADU: Ai o giudecată prea înaltă pentru ca să [*anulat:* osîndești] mă pedepsești că nu am părinți... Eleno!... te congiur pe suvenirul sacru al mumei tale, spune-mi adevărul... Vezi cît sînt de nenorocit!

ELENA: *(plîngînd):* Ah! Radule... îmi zdrobești inima... Nu înțelegi după lacrimile care vărs cît sufer de a mă despărți de tine?... Nu înțelegi cît te iubesc?... Nu înțelegi că doresc moartea?... Ideea de a te perde mă face chiar a regreta sacrificiul ce fac părintelui meu... Dar trebuie să-mi îndeplinesc datoria de copilă... Trebuie... Ah! Radule... plînge-mă, căci sînt mult mai nenorocită decît tine... Sărmana eu!... Nu-i destul că sînt obligată să renunț la tine, Radule, dar încă și să mă mărit cu un mizerabil...

RADU: Tu?... Cine?

ELENA: Cu Lipicescu!

RADU: O!... Nu se poate... Cine au urzit acest plan infernal în contra noastră?... A! Tarsița... Ea... negreșit...

ELENA: Ba nu... fatalitatea... Și, din nenorocire, nu văd nici un mijloc

de a lupta în contra ei... Trebuie să plecăm capul... Adio... Radule...

RADU: Elenă... Elenă... Nu ne rămîne nici o umbră de sperare?

ELENA: Nu, încît tatăl meu a perde procesul său... Adio... *(Iese plîngînd în dreapta.)*

SCENA XIV

RADU [*anulat:* și mai pe urmă, ARBURE] *(singur):* Procesul!... De la el depinde tot?... Cum?... Mintea mi se tulbură... Nu pricep... O! Dumnezeule!... cît de grabnic veselia se schimbă în durere!... De-acum nu-mi rămîne decît să mor... Lumea s-au întunecat împregiurul meu... Cine ar fi crezut!... *(Plînge.)*

SCENA XV

RADU, ARBURE

ARBURE *(intrînd iute):* Domnule Radu... te cat peste tot locul... hai... degrabă... degrabă... Procesul cu Lipicescu are să se caute chiar acu la Divan... Aleargă...

RADU: *(buimăcit):* La Divan... iaca mă duc...

ARBURE: Dar ce ai, băiete?... parcă nu-ți sînt mințile acasă...

RADU: Ah!... Moș Arbure... Mi-ai adus o veste înșelătoare... și m-ai ucis. Elena se mărită cu Lipicescu... *(Iese.)*

ARBURE: Pușche!... Ce spune?... Au nebunit?... Se vede că bucuria cea mare i-au zdruncinat crierii... tocmai în ziua procesului!... Vai de mine! [*anulat:* Alerg] După dînsul, Arbure... Iaca pozna...

SCENA XVI

HÎRZOBEANU: Am primitun ravaș de la vărul Ștefan... Ce-mi scrie? *(Cetește:)* „Vere Iorgule, am văzut pe Radu,; el este încredințat că va cîștiga procesul... însă mă tem să nu se măgulească cu năluciri... Am vorbit cu cîțiva din divaniști și i-am găsit dispuși a da dreptate lui Lipicescu... Curagiu însă, căci poate nu au perit de tot sfînta Dreptate în țara noastră..." *(Abătut, zice:)* Sînt perdut!... În zadar Ștefan mă îndeamnă să am curagiu... Îmi spune inima că sînt amenințat de o nenorocire... Neamuș, prezidentul Divanului, mi-e dușman... Mă tem de dînsul... *(Se pune pe canapé.)* || 25 — *A, C, D, E:* XIII / *B:* XVII || 28 — *A, C, D, E: (tresărind):* A! / *B:* A! || 34 — *A, C, D, E: (cu rugăminte):* Iorgule / *B:* Iorgule || 35 — *A, C, D, E:* făgăduința ce mi-ai dat / *B:* ce mi-ai făgăduit || 36 — *A, C, D, E:* Len-

ţa-i / *B :* De la el atîrnă fericirea sau nefericirea, averea sau sărăcia noastră... Lenţa este || **391**, 1 — *A, B, C, D :* ca să-ţi / *E :* să-ţi || 2 — *A, C, D, E :* te rog / *B :* dacă mă iubeşti || 3 — *A, C, D, E : (Se [...] canape.)* / *B :* Să vie. || 4 — *A, C, D, E :* mă iubeşti / *B :* meriţi toate jertfele ce ţi-am' făcut || 5 — *A, C, D, E : din [...] Lipicescu.)* / *B : şi face semn lui Lipicescu să intre.)* || 6 — *A, C, D, E :* XIV / *B :* XVIII || 10 — *A, D, E : înapoi* / *B, C : îndărăt* || 11—12 — *A, B, C, D, E :* supunere [*în B, continuarea anulată :* şi cu respect] || 12 — *A, C, D, E :* iertare / *B :* iertăciune || 13 — *A, C, D, E :* Fiţi milostiv şi-l iertaţi [...] spele / *B :* Iertaţi-l [...] îndrepte toate || 14 — *A, C :* cu probe / *B :* şi să-ţi deie || probe / *D, E :* cu dovezi || 15 — *A, C :* cea / *B :* de cea / *D, E :* şi cea 17 — *A, C, D, E :* dar am greşit / *B :* dar || 21 — *A, C, D, E :* duduca / *B :* duduca Lenţa || 22 — *A, C :* giurat să mă răzbun / *B :* cătat răzbunare / *D, E :* giurat să-mi răzbun || 24 — *A, C, D, E :* necunoscută mie / *B :* necunoscută || 29 — *A, C, D, E :* [v-aţi [*A, C :* te-ai] [...] priimiţi [*A, C :* priimeşti] iarăşi în casă / *B :* te-ai ...] priimeşti în casa d-tale... în familia d-tale || 32 — *A, C, D, E : se scoală* / *B : sculîndu-se* || 34 — *A, C, D, E :* vornicul / *B :* hatmanul || 35 — *A, C, D, E :* boieri [...] m-aş / *B :* m-aş || **392**, 1 — *A, C, D, E :* alături [...] tine! / *B :* în rîndul oamenilor! || 3—4 — *A, C, :* că eu aa comite o faptă atît de nelegiuită / *B :* o asemine faptă nelegiuită din partemea / *D, E :* că eu [...] nelegiuită || 6 — *A, C, D, E :* vornicul / *B :* hatş manul || 6—7 — *A, B, C, D, :* ciocoiului său / *E :* ciocoiului || 8 — *A, C, D, E :* XV [*iniţial în A :* XII] / *B :* XIX || 9—10 — *A :* IIÎRZOBEANU, TARSIŢA, LIPICESCU, CONTESA *(ieşind din dreapta),* VITEAZOVICI / *B :* HÎRZOBEANU, TARSIŢA, LIPICESCU [*anulat :* ELENA], RUSFETCOVICI / *C, D, E : Cei denainte,* PRINCESA *(ieşind din dreapta),* VITEAZOVICI || 11—14 — *numai în A, C, D, E : (vin* [...] prinţesă [13 — *A :* CONTESA / *C, D, E :* PRINCESA] || 14—15 — *A, C, D, E :* s-auziţi [...] Moldovii! [...] şi / *B :* veniţi să auziţi lucru neauzit! [...] să || 21—22 — *A, C, D, E :* s-au încolăcit [...] tălhariul / *B :* şi m-au sărăcit ca să se-mbogăţească pe sine!... Au abuzat || 24 — *A, C, D, E :* cu gînd de-a / *B :* vrînd a || 26 — *A, C, D, E :* vine şi-ndrăzneşte / *B :* vine || 28—30 — *A, C, D, E :* ocroteşte [...] sumeţiei / *B :* ocroteşte || 30—31 — *A, C, D, E :* muiere fără suflet / *B :* muiere [*iniţial :* cucoană] neruşinată || 34 — *A, C, D, E :* lepezi copila în mînile / *B :* azvîrli copila în braţele || 35 — *A, C, D, E :* dintre toţi / *B :* dintre || 36—37 — *A, C, D, E :* amîndoi [...] mei / *B :* Periţi din ochii mei... Afară! || **393**, 1—2 — *A, C, D, E :* O! mi-oi / *B :* M-oi || 3 — *A, C, D, E :* Afară / *B : (lui Lipicescu) :* Afară || 6 — *A, C, D, E :* Divanul / *B :* Divanul domnesc || 7—8 — *A, C, D, E :* şi chiar [...] vinde. / *B :* cu darabana, şi eu te-oi

da afară din casa asta... || 10—13 — *A, C, D, E:* PRINCESA [*A:* CONTESA] [...] Iorgule / *B:* LIPICESCU *(spăriet):* Nu da || **14** — *A, C, D, E:* XIV [*inițial în A:* XIII] / *B:* XX || 15 — *A, C, D, E:* ARBORE *(viind repede)* / *B:* ARBURE || 21 — *A, C, D, E:* XVII [*inițial în A:* XIV] / *B:* XXI || 22 — *numai în A, C, D, E:* BOIERI DIVANIȘTI || 24 — *A, C, D, E:* chiar acum la Divan / *B:* la Divanul domnesc || 25 — *A, C, D, E:* pentru / *B:* pentru d-ta || 26 — *A, C, D, E:* ca prezident / *B:* prezidentul || 26—27 — *A, C, D, E:* cumpăna dreptății / *B:* cumpăna || 29 — *A, C, D, E: Arată* / *B: Arătînd* || 32 — *A, C, D, E: în* [...] *ia* / *B: ia* || **394**, 1 — *A, C, D, E:* Fie a ta / *B:* Să fie a d-tale || 2 — *A:* să mă [...] dreptate / *B, D, E:* să-mi [...] dreptate / *C:* să mă [...] dreptul || 3—4 — *A, C, D, E:* A! [...] *(Tare.)* / *B: (Tare.)* || 7 — *A, C, D, E:* dar [...] falș... / *B:* Giur pe Dumnezeu că sinetu-i falș... dar e iscălit de mine. || 9 — *A, C, D, E:* dumnealui vornicul / *B:* Hat. || 10—11 — *A, C, D, E:* Nastasachi Lipicescu / *B:* Lipicescu || 16—17 — *A, C, D, E:* și [...] *parte* / *B: zicînd* || 18—19 — *A, C:* cea de [...] Tarsiță / *B:* cea de hîrtie albă ce am dat-o Tarsiței / *D, E:* de [...] Tarsiță || 19 — *A, C, D, E:* dînsa / *B:* ea || 21—22 — *A, C, D, E: pe* [*A, C, D:* în] [...] *canape.)* / *B: în gînduri.)* || 23 — *A, C, D, E: culegînd* [...] *zare* / *B: culege* [...] *zare și* || 28 — *A, C, D, E: (cu voce tare* [*A, D: glas mare*]*):* Stați / *B:* Stați || 28—29 — *A, C, D, E:* pe loc / *B:* puțin || 30 — *A, C, D, E:* XVIII [*inițial în A:* XV] / *B:* XXII || 35—36 — *A, C, D, E:* Veniți [...] *ușă.)* / *B:* Iată-i... Veniți aice... || 37 — *A, C, D, E:* nici dracul / *B:* nime || **395**, 1 — *A, C, D, E:* Dar ce / *B:* Ce || 2—3 — *A, C, D, E: (luînd* [...] Radule / *B:* Radule || 3—4 — *A, C, D, E:* ciocoiului [...] putregai / *B:* lui Lipicescu || 5 — *A, C, D, E:* să mi-l trîntești / *B:* trîntește-l || 8—9 — *A, C, D, E:* hoțul [...] Ciocorofleacule!... / *B:* talhariul în capcană... A! Liopciofleandură... || 10—11 — *A, C, D, E: (Către Neamuș).* A! / *B:* A! || 14 — *A, C, D, E: (mîndru):* Ce? / *B:* Ce? || 15 — *A, C, D, E:* s-or trece coțcăriile / *B:* s-a trece coțcăria || 17— 18 — *A, C, D, E:* perit [...] încă [*C:* aicea] Arbure / *B:* murit Arbure || 19 — *A, C, D, E:* Bine, uncheșule / *B:* Da bine, Arbure || 20 — *A, C, D, E: (arătînd hîrtia* [*A: sinetul*]*):* Privește / *B:* Privește || 27 — *A, C, D, E:* Vai / *B: (scăpătînd din picioare):* Vai || 28 — *A, C, D, E:* nelegiuitul / *B:* hoțul || 30 — *A, C, D, E: comisari):* Comisari! / *B: slujitori;)* Slujitori... || 32 — *A, C, D, E: (cade* [...] boieri / *B:* Boieri d-voastre || 35—36 — *A, C, D, E: (Comisarii* [...] Cît / *B: Slujitorii duc pe Lipicescu.)* Cît || 37 — *A, C, D, E:* minuntul / *B:* momentul || 38—39 — *A, C, D, E:* domnesc [...] dezonorat! / *B:* domnesc. || **396**, 2—3 — *A, C, D, E:* Domnilor [...] Iată / *B: (Către ceilalți boieri.)* Iată || 3 — *A, C, D, E:* ce-ați dat / *B:* care ați

dat-o || 4–7 — *A, C, D, E:* după [...] *(Iese.)* [5–6 — *A, D, E:* Vă <...> dumnevoastră. / *C:* *și inițial în A:* Gătiți-vă dar de spășenie la monastiri.] / *B:* Gătiți-vă de spășenie la monastire.

BOIERII *(ieșind):* Asta-i o nedreptate... Abuz... *Samovolnicie...* Adikia || 12–13 *A, C, D, E;* Sfînta [...] *Vivat!* / *B;* Să trăiești, cucoane Ștefane... || 14–16 — *A, C, D, E:* PRINCESA [*A:* CONTESA] [...] *Elena.)* / *B:* STÎLPEANU: Stai, Arbure, încă n-am sfîrșit... Lenţo, Lenţo... || 17 — *A, C, D, E:* XIX [*inițial în A:* XVI] / *B:* XXIII || 18 — *A, C, D, E:* PRINCESA [*A:* CONTESA], ELENA / *B:* ELENA || 19 — *A, C, D, E:* PRINCESA [*A:* CONTESA] / *B:* *(Elena intră.)* STÎLPEANU || 19–20 — *A, C, D, E:* *(apucă* [...] veniți / *B:* Veniți || 22 — *A, C, D, E:* RADU și ELENA *(cad* / *B:* ELENA și RADU *(alerg de cad* || 24–25 — *A, C, D, E:* *(ridicîndu-i* [...] mei!... / *B:* *(strîngîndu-i la sîn):* Copiii mei! *(Îi îmbrățișează.)* || 26–28 — *A, C, D, E:* PRINCESA [*A:* CONTESA] [...] frate / *B:* STÎLPEANU: Ei, moș || 30–37 — *A, C, D, E:* *(Cearcă* [...] *cade.)* [32–33 — *A, D, E:* gît <...> bucurie!... / *C:* gît. || 34 — *A:* contesa / *C, D, E:* princesa || 35 — *A, C:* Elena / *D, E:* Elena se aruncă || 36 — *A:* contesei / *C, D, E:* princesei] / *B:* *(Vrea să chiuie, dar îl înecă plînsul.)* I!... nu pot, că-mi stă un nod în gît. [*Anulat:* HÎRZOB: Vere Ștefane, moș Arbure] (Finis.) / *în D, la sfîrșit:* Fine.

***În** B, la sfîrșitul piesei, cîteva încercări:*

pe f. 91v — începutul unei scene:

SCENA IV

ARBURE, RADU, STÎLPEANU, CONTESA

CONTESA *(intrînd repede):* Vere Ștefane

Pe f. 92v, scenele I, II și începutul celei de-a treia din Actul V, anulate cu creionul:

ACTUL V

SCENA I

ARBURE *(ieșind din stînga):* Măi, măi, măi... Adică mare farmec a fi mai avînd puterea și mărirea, de vreme ce nu se pot mîngîia boierii cînd cad de-a rostogolul din culmea lor... Dureroasă-i tumba!... Bietul cuconu Iorgu-i tot posomorît din noaptea cea furtunoasă care l-au răsturnat din minister... Parcă-i tot ninge și plouă... Oftează, n-are poftă de mîncare... i-au perit somnul!... Ba încă și pare

muncit de frica sărăciei de cînd i-au deschis proces nopîrca cea de Lipicescu... Astă-noapte m-au întrebat dacă-i greu de a fi sărac pe lume. — Mai uşor nici că se poate, i-am răspuns, atunci cînd omul e sarac şi curat... Iaca eu, am fost şi eu boier odinioară, boier de nu mai ştiu care stare... Coşcoge ban... îmi zicea lumea banul Arbure!... Dar de cînd am dat de bani calpi ca Vulpe, m-am lepadat de boierie şi m-am dat în răzăşie... Sarac şi curat... *(Priveşte împregiur.)* Bree!... ce pustiiu în casa asta... nici ţipenie de lingău prin saloane şi pe scări... Lipseşte mierea, s-au dus muştele...

SCENA II

ARBURE, RADU [iniţial: STÎLPEANU]

RADU: Moş Arbure, unde-i cuconu Iorgu?

ARBURE: Cole, alături, în ietac... Domnule Radu...

RADU: Ce face?

ARBURE: Duce dorul ministerului şi grija procesului.

RADU: Ştiu că azi se caută procesul... Luat-au vreun avocat?... ca să-l apere?

ARBURE: Nu cred... boieriul [*anulat:* nu vrea să se îngioasească] nădăjduieşte în [*anulat:* sfînta] dreptatea divanıştilor... Slabă nădejde...

SCENA III

ARBURE, RADU, STÎLPEANU, CONTESA

STÎLPEANU: Iaca şi Arbure... Ursule...

ARBURE: Cine mă cheamă pe nume?

STÎLP.: Ce face vărul Iorgu?... Nu se găteşte să meargă la Divan?... Divanıştii au început a se aduna...

ARBURE: Dar, şi-or fi ascuţit briccle... dar boieriul pare a nu se teme c-a fi ras...

Pe f. 93^{v}, o schiţă a Actului V, anulată cu creionul:

ACTUL V

SCENA I

ARBURE *(ieşind din stînga, pe gînduri):* [*anulat: Priveşte de giur împregiurul lui cu mirare)*] Măi, măi, măi...

SCENA I

ARBURE

SCENA II

ARBURE [anulat: ELENA] RADU

SCENA III

ARBURE, ELENA, RADU

SCENA IV

ARBURE, ELENA, RADU, CONTESA, STÎLPEANU

SCENA V

ELENA, CONTESA

SCENA VI

STÎLPEANU, HÎRZOB.

SCEŇA VII

HÎRZOBEANU

SCENA VIII

HÎRZOBEANU, TARSIŢA ||

DRAME

CETATEA NEAMȚULUI
sau
SOBIESCHI ȘI PLĂIEȘII ROMÂNI (p. 399)

Piesa este scrisă spre sfîrșitul anului 1856, în perioada „de temporară acalmie în lupta pentru Unire, mai degrabă de frămîntare subterană și de așteptare a momentului potrivit pentru a acționa din nou" — cum o caracterizează G. C. Nicolescu (*v. Viața lui Vasile Alecsandri, ed. cit.*, p. 319).

În așteptarea acestui moment, Alecsandri se ocupa cu „cîteva lucrări literare", care-l făceau să uite „mizeriile politice": „Adun în acest moment într-un volum tot ce am scris în proză de cîțiva ani — îl informa el în decembrie 1856 pe prietenul său Grenier. Compun o dramă națională în trei acte pentru nefericitul nostru teatru și, din cînd în cînd, comit cîte o mică doină" (cf. V. Alecsandri, *Scrisori inedite. Corespondența cu Edouard Grenier*, București, [1911], p. 25).

În volumul *Salba literară*, care apare spre sfîrșitul lui martie 1857, era inclusă, alături de unele scrieri în proză și de sceneta *Păcală și Tîndală*, și „drama națională" anunțată: *Cetatea Neamțului*.

Piesa a fost prezentată probabil, în acea stagiune, pe scena Teatrului Național din Iași, de trupa lui Luchian, care publică și cuplete din *Cetatea Neamțului* în volumul *Vioara teatrului românesc*, apărut tot în 1857 în tipografia A. Bermann.

Piesa apare în același an și în broșură separată.

Trimițînd volumul fratelui său Iancu, aflat în Franța, pe care Vasile Alecsandri se știe că îl consulta adesea cu privire la lucrările sale literare, acesta îi scrie la 21 iulie 1857 o lungă scrisoare, în care analizează pe larg *Cetatea Neamțului*: „Ți-am spus undeva, într-una din scrisorile mele, că îți voi spune cîteva observații asupra ultimei tale drame istorice *Cetatea Neamțului*, pe care tocmai am recitit-o cu ocazia lucrării cerute de Ubicini

asupra scrisorii tale despre poezia română. Timpul pentru mine de a-mi ține făgăduiala este tocmai potrivit, pentru că nu am absolut nimic de făcut decît să fac băi de mare. Nu este probabil de prisos să-ți spun, totuși, dintru început, că îndrăznesc să-ți adresez aceste cîteva cuvinte de critică ca cititor entuziast al operei tale; sper deci că le vei primi ca un frate și că nu vei vedea în ele decît dorința adîncă de a aduce un serviciu literaturii noastre. Încercarea mea ar fi o veritabilă criză de înfumurare dacă aș avea pretenția să mă socotesc scriitor; nu o voi avea niciodată. Judec ca publicul și critic aplaudînd; este de la sine înțeles că ai dreptul să fluieri publicul.

Iată deci observațiile mele:

1°, pagina 361

Prima paranteză: *(Pleacă înainte în culise[le] din dreapta, ținînd pe Tudora de mînă.).*

La o plecare la luptă atît de entuziastă, Farcaș și Tudora dîndu-și mîna amintește puțin o ieșire ca la Comedia franceză. Ar fi mai potrivit să plece despărțiți, unul lîngă celălalt, amestecați în mulțime.

2°, p. 367

Paranteza a treia: *(Cu un rîs spasmodic)*

Îndrăzneala lui Farcaș s-a dovedit suficientă mai înainte, pentru a nu mai fi nevoie să fie împins la exces. Un rîs spasmodic ar indica, dealtfel, o surexcitare nervoasă, apropiată de delir, și ar trezi mai repede mila lui Sobieski. Farcaș trebuie să rămînă curajos și hotărît pentru a reprezenta bine pe soldatul român, și protestele sale patriotice trebuie, înainte de toate, să fie pline de demnitate. Cred, deci, că paranteza trebuie suprimată.

În legătură cu aceasta ar fi bine de observat că spusele lui Farcaș, oricît ar trebui ele să fie de energice în acea împrejurare, nu trebuie să aibă ca urmare să mărească supărarea lui Sobieski. Pentru ca condamnarea să fie pronunțată, nu este nevoie ca regele Poloniei să fie jignit în fața armatei sale, ceea ce ar îndreptăți-o, cred că este de ajuns ca Farcaș să înfrunte puterea sa. Astfel hotărîrea va deveni și mai urîtă pentru că va lovi în patriotism, și Farcaș va ieși încă și mai înălțat din umilirea la care l-a supus Sobieski. Ar fi poate util să ștergi cuvintele: *hoțește... și acum te furișezi ca un lup urmărit de zăvozi*, cu atît mai mult cu cît trecerea regelui pe la Neamțu nu trebuie să aibă caracterul unei retrageri.

p. 373

Jurămîntul plăieșilor este o frumoasă inspirație. Nu are, după părerea mea, decît inconvenientul de a fi rimat și cîntat. Acest mod a putut fi folosit în scena a doua din primul act, în mijlocul bucuriei care însoțea căsătoria Tudorei și cînd drama războiului nu a început încă. Dar aici situația este cu totul alta. Un pericol de neînlăturat amenință această

mică mînă de viteji; curajul lor sporește prin credință în cauza lor, prin dragostea mare pentru patrie, ei jură să lupte pentru apărarea ei. Momentul nu este prea solemn pentru ca să poată interveni cîntecul? Nu ți se pare ție că înfățișarea bătrînului Șoiman pierde aici ceva din nobila sa gravitate?

În locul tău, fără să schimb nimic din sentimentele din jurămînt, l-aș reda în proză. Ar fi ca o invocare țîșnită din nobilele izvoare ale patriotismului, ar fi în același timp pentru tine o ocazie de a-ți arăta în proză marele tău talent de poet.

Aici, îmi întrerup observațiile pentru a-ți arăta, dacă este posibil, toată admirația mea pentru scena care urmează numaidecît după jurămînt. Rar am citit ceva care să mă miște mai mult sufletește. Nobila exaltare a Juditei tale, energica simplicitate a acelora care îi permit să alerge înaintea morții, tandrețea dragostei, mîndria părintească, în sfîrșit, așa de bine redată în aceste cuvinte: *să mori cu bărbăție*, totul este deosebit ca sentiment și stil. Această scenă, iubitul meu poet, este în ochii mei unul din cele mai frumoase lucruri pe care le-ai scris, sînt sigur că publicul inteligent a judecat-o astfel și nu aș fi mirat să aflu că ai scris-o într-un moment de inspirație.

p. 380, alineatul al optulea

Bine ai venit, pane! ce cați la noi? Moarte? Na, moarte!

Tonul glumeț poate fi admis în crize. Shakespeare l-a folosit în mod fericit în largă măsură. El poate servi să arate un exces de vitejie. Cu toate acestea, cuvîntul *na* este poate aici puțin cam trivial. Aș vrea să-l văd șters. Ar putea fi înlocuit prin: *moarte vei găsi.*

În legătură cu aceasta, tu ai avea dreptul să mă găsești puțin cam meticulos. Nu am decît o singură justificare: dorința mea de a vedea opera ta degajată de tot ceea ce o poate urîți. Observațiile mele nu se ating decît de nebăgări de seamă pe care le-ai făcut în focul redactării și pe care, sînt sigur, le-ai fi băgat de seamă tu însuți, după prima reprezentație.

Nu am să-ți mai adresez decît o ultimă observație și îmi este teamă că va fi mai puțin ușor de acceptat, pentru că privește scena șase din actul trei, în întregime, pe care poate ai fost silit să o creezi.

Apariția Tudorei în mijlocul taberei poloneze este inevitabil așteptată de public, tînăra română are de îndeplinit o misiune patriotică. Ideea de a o face să vină în costumul ofițerului omorît de Farcaș este cum nu se poate mai fericită; cu toate acestea, acest costum nu-i poate da ușurința de a vorbi limba polonă și de a-i asigura astfel autoritatea de care se folosește pentru a potoli mișcarea de brutalitate a soldaților lui Sobieski. Această tînără fată, ieșind din munții Neamț sau din Piatra, nu va putea în nici un fel să vorbească o limbă străină și într-un fel în care să nu i se

poată bănui originea. Este aici, îngăduiește-mi să ți-o spun, dragă Vasile, o nepotrivire care poate să dăuneze dramei tale. Scena este, desigur, de un mare interes, cred totuși că ai face bine să o scoți sau să o schimbi în întregime, aducînd lucrurile într-o formă mai aproape de adevăr. Nu mă ascund că aceasta este destul de greu, dar am încredere în fericita ta imaginație, pentru a fi liniștit în privința aceasta. Pentru a nu vorbi decît despre intrarea indispensabilă a Tudorei în cortul regelui, mi se pare că este de ajuns ca să-și arate, în fața sentinelei, uniforma sa întredeschizîndu-și haina, fără să fie nevoită să spună: *aghiotant al regelui*. Această mișcare trebuie să-i fie de ajuns pentru a-i lăsa drum liber la Sobieski.

Îndrăznesc să-ți spun, dragă Vasile, că cred aceste schimbări de neînlăturat pentru succesul pozitiv al operei tale, spun *pozitiv* pentru că nu-mi este de ajuns ca ea să provoace aplauze care, adesea, împiedică să se bage de seamă lipsurile, trebuie ca ea să poată să susțină examenul chibzuit al criticii și să iasă triumfătoare. Drama ta poate să se prezinte fără teamă la judecata cea mai severă, succesul său este în afară de orice îndoială, pentru că reunește, în ochii mei, calități indiscutabile. Subiectul este dintre cele mai fericite, acțiunea este susținută pînă la sfîrșit și interesul crește neîncetat. Personajele tale sînt fără cusur ca înfățișare și stil și chiar despre tablouri nu se pot aduce decît elogii. Cît privește sentimentul general al dramei, schițat de mîna ta, este ceea ce trebuia să fie, adevăratul patriotism românesc de altădată, simplu și de nezdruncinat.

Sobieski și plăieșii este pînă acum prima dramă istorică românească, fac urări ca literatura noastră să poată număra și altele.

Aș fi vrut să-ți însemnez scenele care îmi plac mai mult, ca acelea ale prizonierilor plîngînd în versuri mișcătoare soarta Moldovei sau sosirea lui Iablonovski în fortăreață, dar aș fi făcut prea mult. Și, dealtfel, publicul trebuie să ți le fi semnalat îndeajuns prin aprobarea sa. Nu-mi mai rămîne nimic de adăugat la aplauzele sale, cred că piesa ta le-a meritat cu prisosință și că ea deschide cu demnitate o nouă carieră fericitului tău talent" *(Scrisori către Vasile Alecsandri*, p. 11—13).

N. Iorga consideră piesa, așa cum recunoaște dealtfel și Alecsandri, „prefacerea în dramă a nuvelei lui Negruzzi", urmărind „întărirea sentimentelor de încredere în noi înșine", adecvat momentului de apăsătoare așteptare a desfășurării evenimentelor premergătoare Unirii. În ea „se află destulă mișcare vioaie, destule pasagii emoționante și o viață care, dacă-i lipsește elementul istoric, e bine înțeleasă și redată" (v. *Istoria literaturii românești în veacul al XIX-lea de la 1821 înainte*, vol. III, 1909, p. 320).

G. Călinescu — mai pretențios — se declară nesatisfăcut de această „piesă artificială, de un patriotism teatral" (v. *Istoria literaturii române*, p. 278).

Totuși, „drama națională" și-a îndeplinit misiunea de care vorbea Iorga în momentul în care a fost scrisă și cu prilejul primelor reprezentații. Peste numai cîțiva ani însă, în 1863, reluarea ei, în forma inițială, era problematică. Și gusturile publicului se schimbaseră între timp, nu numai împrejurările politice. Astfel, Baligot de Beyne, secretarul domnitorului Cuza, îi scria lui Alecsandri la 28 ianuarie / 9 februarie 1863: „Millo spune că *Asediul Neamțului* [*Cetatea Neamțului — n.n.*] nu este destul de tare, se cer acum situații mai încurcate. Trebuie să mai umfli acest *Asediu !*" (cf. *Scrisori către Vasile Alecsandri*, p. 73). La sfîrșitul anului el revenea cu aceeași propunere: „L-am întrebat pe Millo dacă n-ar putea monta ceva național, *Cetatea Neamțului*. Da, și aceasta îi surîde, iar poporului de aici îi plac mult piesele zgomotoase. Revezi deci piesa aceasta, completeaz-o și ți se va face o punere în scenă grozavă, ce zici?" (scrisoare din 31 decembrie 1863; v. *ibidem*, p. 82).

Piesa a mai fost reluată totuși, la intervale mai scurte sau mai lungi, atît la București, cît și la Iași. Ioan Massoff ne informează că ea figura în repertoriul trupei care dădea reprezentații la „Grădina Kreps" din București, în vara lui 1864, alături de alte piese ale lui Alecsandri, ca: *Nunta țărănească, Iorgu de la Sadagura, Piatra din casă, Cucoana Chirița în Iași, Cucoana Chirița în provincie* (cf. *Teatrul românesc*, II, 1966, p. 180). Din aceeași sursă aflăm că piesa s-a jucat și la Iași, în stagiunea 1870, de trupa lui Luchian (*op. cit.*, p. 294).

T. T. Burada (*Istoria teatrului în Moldova*, II, p. 31) precizează, citind relatarea din *Curierul de Iași*, nr. 143, din 29 dec. 1870, că reprezentația a fost organizată în beneficiul Merișascăi. La Iași, „drama în 3 acte cu mare spectacol" se juca iarăși în decembrie 1871 (*ibidem*, p. 326).

S-a publicat pentru prima dată în cadrul volumului *Salba literară*, Iași, Tip. A. Bermann, 1857, p. 353—397 (sub titlul *Cetatea Neamțului sau Sobiezki și plăieșii români*. Tablou istoric în 3 acturi. 1686); apoi în broșură: *Cetatea Neamțului sau Sobieți și plăieșii români*. Tablou istoric în 3 acturi. Ediția a doua, Iași, Tip. A. Bermann, 1857, 66 p.; cuplete din piesă în volumul: *Vioara teatrului românesc*, Iași, Tip. A. Bermann, 1857; în *Opere complete. Teatru*, 1875, vol. IV, p. 1475—1528.

VARIANTE

Salba literară (A), Cetatea Neamțului..., 1857 (B), Vioara teatrului românesc (C), Teatru, IV, 1875 (D)

399 — *(titlul)* — *A, B:* Cetatea Neamțului [*numai în A:* sau Sobiezki și plăieșii români. Tablou istoric în 3 acturi. 1686] / *D:* Cetatea Neamțului ||

400, 2 — *A*, *B*: riga / *D*: regele || 3 — *A*, *B*: armiei leşeşti / *D*: armatei polone || 4 — *A*, *B*: aghiotant a lui / *D*: aghiotantul lui || 5 — *A*, *B*: bătrînul, căpitan / *D*: căpitan bătrîn || 6 — *A*, *B*: fata / *D*: fiia || 12 — *A*, *B*: leşească / *D*: polonă || 13 — *A*, *B*: ţăran bătrîn / *D*: român bătrîn || 14 — *A*, *B*: ţărancă / *D*: română || 16 — *A*, *B*: leah / *D*: polon || 18—19 — *A*, *B*: Ţărani, ţărance, armia leşească / *D*: ROMÂNI [...] polonă || **401**, 1—5 — *A*, *B*: Cetatea Neamţului. 1686 / *D*: Cetatea [...] 1686. || 7—8 — *A*, *B*: înfăţişează malurile apei Neamţului, cu o punte pe apă / *D*: reprezintă [...] el || 9 — *A*, *B*: Casa lui Şoiman în stînga. / *D*: şi [...] Şoiman || 11—12 — *A*, *B*: ŢĂRANI şi ŢĂRANCE *(învîrtind* [...] *apei)* / *D*: ROMÂNI şi ROMÂNE *(învîrtesc* [...]*pîrâului)* || 14 — *A*, *B*: Domnului Ştefan / *D*: lui Ştefan-Vodă || 16 — *A*, *B*: moşia / *D*: ţara || 22—23 *(nota)* — *numai în D*: Subiectul [...] Negruţi || **402**, 5 — *A*, *B*: de cetate... Ce / *D*: cetăţii... De ce || 15 — *A*, *B*: Vodă Cantimir / *D*: Cantimir-Vodă || 20 — *A*, *B*: astăzi / *D*: azi || 24 — *A*, *B*: celui / *D*: cel || 25 — *A*, *B*: Domnului Cantimir / *D*: lui Cantimir-Vodă || **403**, 9 — *A*, *B*: astăzi / *D*: azi || 12 — *A*, *B*: timp / *D*: vreme || 16 — *A*, *B*: Să ne / *D*: Să || 27 — *A*, *B*: popor / *D*: români || 30, 33, 38 — *A*, *B*: POPORUL / *D*: ROMÂNII // 35 — *A*, *B*: aceasta / *D*: asta || **404**, 23, 26, 31, 35 — *A*, *B*: POPORUL / *D*: ROMÂNII || 24 — *A*, *B*: vede [...] ţărani / *D*: văd [...] români || 28 — *A*, *B*: leah / *D*: polon || 29 — *A*, *B*: Leahul [...]orhestru / *D*: Polonul[...]orhestră || 33—34 — *A*, *B*: popor / *D*: români || **405**, 6—13 — *A*, *B*: POPORUL / *D*: ROMÂNII || 7 — *A*, *B*: leahul / *D*: polonul || 14 — *A*, *B*: craiul / *D*: craiul lor || **406**, 4 — *A*, *B*: ţărani / *D*: români || 12, 24, 27 — *A*, *B*: POPORUL / *D*: ROMÂNII || 14 — *A*, *B*: cu sineţe şi cu / *D*: sineţe şi || 30—31 — *A*, *B*: în culisele din [...] Poporul / *D*: în [...] Românii || 33 — *A*, *B*: şi MIRCE / *D*: MIRCEA || **407**, 15 — *A*, *B*: dreapta o zvoană de glasuri şi de / *D*: depărtare [...] şi || 37 — *A*, *B*: Ea ţine [...] leşesc / *D*: ţiind [...] polon || **408**, 19 — *A*, *B*: să-l / *D*: ca să || 25 — *A*, *B*: Zvoană mare / *D*: Mare zgomot || 32 — *numai în D*: ROMÂNUL [...]COPILANDRUL || 33 — 34 — *A*, *B*: pe [...]leşi / *D*: spre [...]poloni || 34 — *A*, *B*: Luptă [...]orhestru / *D*: luptă între ei [...] orhestră || 35 — *A*, *B*: leah / *D*: polon || 37 — *A*, *B*: BĂTRÎNUL / *D*: ROMÂNUL BĂTRÎN || **409**, 1—2 — *A*, *B*: UN COPILANDRU [...] între leah / *D*: COPILANDRUL[...] soldatul polon || 4 — *A*, *B*: Leahul / *D*: Soldatul polon || 6 — *A*, *B*: O ŢĂRANCĂ / *D*: ROMÂNCA || 10 — *A*, *B*: şi-i / *D*: şi || 11 — *A*, *B*: armiei [...] Armia / *D*: armatei [...] Armata || 12—13 — *A*, *B*: ţăranii / *D*: românii || 18 — *A*, *B*: armie / *D*: armată || 20—*A*, *B*: sună [...] onor / *D*: cîntă [...] onoare || 25 — *A*, *B*: ţăranii / *D*: românii || 26 — *A*, *B*: ţara leşească / *D*: Polonia || 29 — *A*, *B*: craiului / *D*:

regelui || **411**, 27 — *A, B:* inaintîndu-se / *D:* înaintînd || **412**, 4 — *A, B:* le deie / *D:* dea || 6 — *A, B:* o zvoană / *D:* un zgomot || 8 — *A, B:* leşi / *D:* poloni || 10—11 — *A, B:* Leşii / *D:* Polonii || 22 — *A, B:* turcesc / *D:* turcilor || 31 — *A, B:* tu, care / *D:* care || **413**, 7 — *A, B:* îţi sînt / *D:* ţi-s || 23 — *A, B:* şi strigă puternic [*imprimarea greşită este îndreptată de errata*] / *D:* şi-l poartă răpide || 25 — *A, B:* leşi / *D:* poloni || **29** — *A, B:* (Perdeaua cade asupra acestui tablou.) / *D:* (Cortina cade.) || 31 — *A, B:* înfăţişează lăuntrul / *D:* reprezintă interiorul || 33 — *A, B:* un [...] străjuieşte / *D:* se află un [...] păzeşte || 34 — *A, B:* cu [...] zidului / *D:* e cu [...] zidului este || **414**, 2 — *A, B:* o / *D:* se află o || 3 — *A, B:* perdelii / *D:* cortinei || 3—4 — *A, B:* vreme în vreme / *D:* timp în timp || 7—8 — *A, B:* PLĂIEŞII / *D:* STRĂJERUL ROMÂN, PLĂIEŞII || **19**, 23 — *A, B:* STRĂJERUL / *D:* STRĂJERUL ROMÂN || **415**, 7 — *A, B:* căci / *D:* că || 24 — *A, B:* zici / *D:* spui || **416**, 27 — *A, B:* TUSTREI / *D:* ŞOIMAN, GALU, GHEŢU || 29—30 — *A, B:* *(arătîndu-se)* [...] *(Iese.)* / *D:* *(ivindu-se)* [...] *fîntînă.)* || 32 — *A, B:* PLĂIEŞII / *D:* *Cei denainte* || **418**, 7 — *A, B:* vin / *D:* se cobor şi vin || 29 — *A, B, C:* care / *D:* care-o || **419**, 2 — *A, B:* în / *D:* se pune în || 10 — *A, B:* PLĂIEŞII / *D:* *Cei denainte* || 15 — *A, B:* înaintîndu-se / *D:* înaintînd || 17 — *A:* de a vă / *B:* de a se / *D:* a vă || 30 — *A, B:* vă e vouă frică / *D:* vă-i frică vouă || 36 — *A, B:* să / *D:* să mai || **420**, 19—20 — *A, B:* cu toţii de mine / *D:* de mine || 41 — *A, B:* glasul / *D:* vocea || **421**, 3 — *A, B:* căci / *D:* că || 5 — *A, B:* TOŢI / *D:* TOŢI *(cu înduioşare)* || 19 — *A, B:* *Plînje şi el.* / *D:* *Plînge.* || 20 — *A, B:* a plînje / *D:* plîns || 25 — *A, B:* părintelui meu / *D:* tată-meu || **422**, 23 — *A, B:* a mă uni / *D:* să mă unesc || 34 — *A, B:* Bine. / *D:* *(din fîntînă):* Bine || **423**, 2—3 — *A, B:* PLĂIEŞII / *D:* ŞOIMAN [...] PLĂIEŞII || 10 — *A, B:* Străjerul / *D:* Străjerul român || 17 — *A, B:* iarbă / *D:* praf || 22 — *A, B:* Răcnete de leşi afară de cetate. / *D:* Afară [...] leşi. || 30 — *A, B:* *(căzînd):* Valeu! *(Rămîne cu trupul* / *D:* Valeu ... *corpul* || 35 — *A, B:* cată / *D:* priveşte || **424**, 1—2 — *A, B:* slobod puştile [...] Răcnete dureroase afară. / *D:* împuşcă deodată [...] Se aud răcnete dureroase afară din cetate. || 5 — *A, B:* Leşii / *D:* Polonii / 14 — *A, B:* rîzînd pe ziduri / *D:* pe ziduri rîzînd || 15 — *A, B:* Leşii trag în el. Gheţu cade pe zid rănit şi / *D:* Polonii [...] rănit || 26 — *A, B:* suind / *D:* suindu-se || 32, 35 — *A, B:* steagul / *D:* stindardul || **425**, 8 — *A, B:* Leşii [...] steagului / *D:* Polonii [...] stindardului || 11 — *A, B:* Leşii / *D:* Polonii || 12—13 — *A, B:* Doi plăieşi cad morţi şi unul rănit în vremea luptei. / *D:* În timpul [...] rănit.// 14 — *A, B:* la un soldat leah / *D:* către un soldat polon || 16—17 — *A, B:* leahul / *D:* soldatul || 20, 21, 27 — *A, B:* steagul / *D:* stindardul || 30—31 — *A, B:* leahul [...] steagul / *D:* po-

lonul[...] stindardul || 32 — *A, B:* Îl apucă pe leah / *D:* Farcaș apucă pe polon || 33 — *A, B:* înjgheabă luptă grozavă între amîndoi / *D:* încinge o luptă grozavă || 35 — *A, B:* steag / *D:* stindard || 37 — *A, B:* Leahul / *D:* Polonul || **426**, 2—3 — *A, B:* leahul cade [...] glasul slab / *D:* cade polonul [...] voce slabă || 4 — *A, B:* steagul / *D:* stindardul || 16 — *A, B:* de / *D:* cu || 33 — *A, B:* trezindu-se / *D:* deșteptindu-se || **427**, 1, 14 — *A, B:* steagul / *D:* stindardul || 33—34 — *numai în D: Noaptea* [...] *biserică.* || 36 — *A, B: solului / D: următoare* || 39 — *A, B: cînd solul iese, bătrînul cade în brațele plăieșilor. Noaptea cade treptat în toată scena asaltului, și scena solului se petrece la lumina torțiilor aduse din biserică de plăieși. / D: cade în brațele plăieșilor.* || **428**, 2 — *A, B:* PLĂIEȘII / *D: Cei denainte* || 15 — *A, B:* și o vom păzi-o / *D:* ș-o vom păzi || 27 — *A, B:* grăit / *D:* vorbit || 28 — *A, B:* grăiesc / *D:* vorbesc || **429**, 18 — *A, B:* steagul / *D:* stindardul || 20 — *A, B:* steagului / *D:* stindardului || 21 — *A, B:* vitejilor / *D:* unor viteji || 32 — *A, B:* (Perdeaua / *D:* (Cortina || 34 — *A, B:* Lagărul leșesc / *D:* Teatrul [...] polon || **430**, 1 — *A, B:* snopuri / *D:* snop || 2—3 — *A, B:* dealurile / *D:* se văd dealurile || 4 — *A, B:* perdelii / *D:* cortinei || 5 — *A, B:* leși / *D:* poloni || 6—7 — *A, B:* focurilor [...] stau / *D:* focului [...] stau jos || 11 — *A, B:* un glas / *D:* o voce || 21 — *A, B:* ies / *D:* ies și merg || 23 — *A, B:* orhestru / *D:* orhestră || **431**, 11 — *A, B:* cătînd / *D:* voind || 21 — *A, B:* Răbdare / *D:* Răbdare și bărbăție || 34 — *A, B:* orhestru / *D:* orhestră || **432**, 6 — *A, B:* în zadar cerc / *D:* cerc în zădar || 15 — *A, B:* Cată / *D:* Privește || 21 — *A, B:* o zvoană depărtată / *D:* un zgomot depărtat || 34 — *A, B:* Leșii / *D:* Polonii || 37 — *A, B:* Zvoana / *D:* Zgomotul || **433**, 10 — *A, B:* SOLDAȚII, ROMÂNII / *D:* SOLDAȚII POLONI || 15 — *A, B:* glas detunător / *D:* voce detunătoare || 16—17 — *A, B:* dinaintea / *D:* dinaintea [...] dinaintea || 30 — *A, B:* mare lumină pare / *D:* lumină mare pare || **434**, 8 — *A, B:* la / *D:* pe la || 15 — *A, B:* crăiesc / *D:* regelui || 17 — *A, B:* SOLDAȚII, ROMÂNII / *D:* SOLDAȚII [...] *fund)* || 20 — *A, B:* garafe de / *D:* sticle cu || **435**, 1 — *A, B:* de / *D:* de vă || 15 — *A, B:* nevestelor / *D:* femeilor || 20 — *A, B:* SOLDAȚII, ROMÂNII / *D:* ROMÂNI [...] POLONI || 21 — *A, B:* leah / *D:* polon || 28 — *A, B:* să / *D:* să vă || **437**, 2 — *A, B:* orhestru [...] glasul lui Potoțchi strigînd / *D:* orhestră [...] vocea lui Potoschi || 4 — *A, B:* în glas mare / *D:* tare || 6 — *A, B:* crăiesc / *D:* regelui || **438**, 9 — *A, B:* leșească / *D:* polonă || 10 — *A, B:* trupului / *D:* corpului || **439**, 2 — *A, B:* a merge / *D:* să meargă || 17 — *A, B:* leși / *D:* poloni || 19 — *A, B:* ostași [...] crăiesc / *D:* soldați [...] regesc || 20 — *A, B:* craiul / *D:* el || 25 — *A, B:* Steagurile [...] craiului / *D:* Stindardele [...] regelui || 31 — *A, B:* crăiesc / *D:* regesc || 35 — *A, B:* stea-

gul / *D:* stindardul || **440**, 1 — *A, B:* sfîrșit / *D:* fine || 2 — *A, B:* Orhestrul / *D:* Orhestra || 12 — *A, B:* așa / *D:* asemine || 22 — *A, B:* craiului. În vremea / *D:* regelui. În timpul || 24 — *A, B:* tatu-său / *D:* tatăl ei || 26 — *A, B:* Dar soldații / *D:* Soldații || 27 — *A, B:* vremea [...] leșească / *D:* timpul [...] polonă || 28—29 — *A, B:* leah [...] steagul leșesc / *D:* polon [...] stindardul polon || 32 — *A, B:* glasul slab / *D:* voce slabă || **442**, 8 — *A, B:* din / *D:* de || 9 — *A, B:* orhestrul / *D:* orhestra || 11 — *A:* *(N.B. Sujetul acestui tablou este tras dintr-o novelă istorică a d-lui C. Negruți, ce se află publicată în* Calendariul Foaiei sătești *din anul 1845.)* / *în B, nici o indicație* / *D:* (Cortina cade.) ||

LIPITORILE SATELOR (p. 443)

Drama socială *Lipitorile satelor* este scrisă în toamna lui 1860:

„În aceste din urmă 15 zile — îi scria Alecsandri lui I. Ghica la 26 octombrie 1860 — am fost prins de un soi de friguri de lucru care au avut ca urmare cinci lucrări dramatice, a căror listă e următoarea: 1) *Lipitorile satului*, dramă în cinci acte; 2) *Zgîrcitul risipitor*, dramă în patru acte; 3) *Satul lui Cremine*, farsă într-un act; 4) *Retrogradul*, cînticel comic; 5) *Demagogul*, *idem* (cf. ms.B.A.R. nr. 803, f. 91—93 și *Literatură și artă română*, II, 1897, p. 544—546). Piesa *Lipitorile*... mărturisea — cum subliniază G. C. Nicolescu — „atenția scriitorului pentru o țărănime a cărei situație economică devenise tot mai grea și dezaprobarea lui pentru exploatarea sporită exercitată în lumea satelor pe măsură ce pătrundeau elementele capitaliste. Scriitorul rămînea, fără îndoială, un democrat patruzecioptist care-și exprima clar simpatia pentru țărani, compasiunea pentru suferințele lor" (*v. Viața lui Vasile Alecsandri, ed. cit.*, p. 434).

Al. Piru consideră piesa ca avînd „tendințe de-a dreptul diversioniste, preluate mai tîrziu de scriitorii semănătoriști și poporaniști ca Șandu Aldea și Spiridon Popescu" (cf. prefața la vol. V. Alecsandri, *Chirița în Iași sau Două fete și-o neneacă. Teatru*, vol. I, București, 1961, E.P.L., p. XVI).

Cele mai multe dintre scrierile dramatice ale lui Alecsandri din această vreme, alcătuite „cam în pripă" — cum observă N. Iorga — prezintă „o întreagă lume, o vreme întreagă": „În sate, el nu mai vede acum numai pe fetele frumoase ca zînele și pe flăcăii de potriva lor [...], țăranii care-și vintură căciulile-n băț de bucuria unei vieți lipsite de toate grijile [...]. Aceste tipuri, firește, nu le poate părăsi îndată zugrăvitorul lor sentimental și idilic: totdeauna vor fi și săteni și sătence din aceștia. Dar vor fi și de alții, încurcați, zăpăciți de formele nouă, pe care nu le cunosc și nu le pot deprinde, împovărați de sarcinile pe care statul cel nou le pune pe

umerii lor și de datoriile pe care sînt siliți a le face pentru a-și duce mai departe un biet trai necăjit, și pe lîngă dînșii se vor ivi în noua serie de piese țărănești a lui Alecsandri toți paraziții, serioși și neserioși, comici și tragici, ai satelor din era nouă, pe care luptătorii ce încărunțiseră pînă în ceasul biruinții nu le visaseră astfel.

Într-o scrisoare din 26 octombrie 1860, Alecsandri arăta că *în două săptămîni* «după cinsprezece zile de friguri de muncă», a înzestrat teatrul lui Millo cu drama în cinci acte *Lipitorile satelor*, cu alta în patru acte, *Zgîrcitul risipitor* [...]. Alecsandri mai isprăvise, din ciclul său de scene sătești, *Rusaliile*.

Intriga din amîndouă n-are însemnătate și ea era împrumutată poate teatrului francez contemporan, pe care poetul român îl cunoștea foarte bine. De-o parte obișnuita satiră a proprietarului, arendașului, a paracliserului, acum și a dascălului de școală [...].

Altfel e cînd se uită cineva la ceilalți paraziți sătești, pe cari regimul nou nu i-a trimes, dar pe cari nu se simte dator — și nu se va simți dator niciodată — a-i dezrădăcina din mijlocul ogorului, a cărui putere de viață o sug cu îndărătnicia buruienii celei rele. Grecul a luat moșia în arendă [...]. Evreul Moișă n-ar fi în stare să puie la cale un omor, dar se pricepe să tacă, văitîndu-se cu privire la dînsul [...].

În *Lipitorile satelor* se întîlnește încă un tip interesant: e Vîntură-Țară, bătrînul răzăș care și-a pierdut averea, dar știe din pricina cui și merge pe urmele hrăpitorului, spuindu-i vorbele cele grele și stricîndu-i după putință socotelile cele bune. Acest răzăș, în decădere cît privește stăpînirea de pămînt, asupra căreia s-au răpezit strașnicii vultani, dar neînfrînt în suflet și dîrz în rostul lui de cuvînt, e o frumoasă figură, care era vrednică să fie păstrată în teatru de cineva care l-a putut vedea în clipa cînd, cu obișnuita lui atitudine de mîndrie, protestare și revoltă, el se cobora pentru totdeauna de pe scena istorică, lăsînd pe țăranul sărac, adesea neliber și fără ogor, la picioarele boierului, ale ciocoiului, grecului și evreului" (v. N. Iorga, *Istoria literaturii românești în veacul al XIX-lea*, vol. III, 1909, p. 320—324).

Și G. Călinescu e de părere că Alecsandri „a voit să facă în *Lipitorile satelor* un studiu de adîncime al factorilor ce sapă sănătatea economică a țăranului român", fără să izbutească totuși, deși — cum spune el mai departe — „prin norocul unor mari actori piesa a putut fi reprezentată cu izbîndă. *Kir* Iani Avdelas, arendaș, și jupînul Moise, orîndar al satului, sunt ființe, rasial vorbind, inverosimile. În locul tenacității, șireteniei și onctuozității, grecul și evreul pun în combaterea țăranului Ion teslarul mijloace criminale, plătind un om să omoare pe concurentul lor și căutînd

să suprime și pe ucigașul complice. Însă astfel de metode definesc pe criminal în genere, nicidecum o categorie socială lucrînd cu procedee specifice. Piesa e o melodramă exagerată, abuzînd, fără subtilități, de prevenirea publicului" (*v. Istoria literaturii române*, p. 280).

Este de reținut observația lui Călinescu: „astfel de metode definesc pe criminal în genere, nicidecum o categorie socială lucrînd cu procedee specifice", care este în perfect acord cu aceea exprimată de personajul Vîntură-Țară: „un cațaon alungat din țara lui și care își batgiocorește numele de grec prin fapte mîrșave, prin coțcării de cafenele și prigoniri de săraci"; „eu am cunoscut greci de treabă care-și cinsteau neamu și murea pentru țara lor; am cunoscut pe căpitanii Costea și Farmaki din Eterie cu tovarășii lor... Aceia era oamini, era greci cu inimă" (v. vol. de față, p. 488—489).

Un element important, de care trebuie să se țină neapărat seama în aprecierea piesei, este și acela că *Lipitorile satelor* sînt o adaptare a unei drame în cinci acte, în proză, reprezentate pentru prima oară la Paris, la Teatrul „Odéon", la 4 mai 1859 *(Un usurier de village*, de Charles Bataille și Amédée Rolland, tipărită fără dată de Michel Lévy, Paris). *„Un usurier de village* e singurul succes la teatru al lui Charles Bataille (1831—1868), care se făcu cunoscut mai ales ca jurnalist și ca romancier *(Antoine Quérard*, 1862*)*. Colaboratorul său Amédée Rolland (1819—1868), și dînsu jurnalist și romancier, fu mai norocos; cîteva din dramele sale *(Le château des Tilleuls*, 1857, *Nos ancêtres*, 1868) și mai multe comedii fură jucate pe scena marilor teatre din Paris" — informează Ch. Drouhet. „Misiunea cu care, în primăvara anului 1859, Cuza îl însărcinase pe Alecsandri în Apus — relatează în continuare Drouhet — lăsa destul timp liber scriitorului nostru, atît de iubitor de artă dramatică, ca să cerceteze, cînd se află la Paris, teatrele marei capitale. În primele zile ale lui mai, poetul putu să aplaude *Un usurier de village* al lui Charles Bataille și Amédée Rolland. Unii cronicari dramatici taxară cu dispreț piesa de melodramă[1]; fruntașii criticii teatrale o salutară însă ca succesul cel mai mare și cel mai legitim din acel an al «Odeonului»[2]. Fondul acestei drame oferi lui Alecsandri elementele cu care alcătui *Lipitorile satelor*" (*v. Vasile Alecsandri și scriitorii francezi*, 1924, p. 201—202).

Ch. Drouhet arată mai departe, într-o notă, că, încă „de la cele dintîi reprezentări ale *Lipitorilor*, circulă în presa noastră zvonul că piesa lui Alecsandri era localizată din franțuzește. Cetim în *Țăranul român*, no. 3 din 1861: «Scheletul sau canavaua ce servă de bază la crearea acestui

[1] Așa De Biéville în *Le Siècle* din 9 mai 1859 [*nota lui Ch. Drouhet*].
[2] Paul de St. Victor în *La Presse* din 8 mai 1859 [*nota lui Ch. Drouhet*].

vodevil *(sic)* este străină» [cronică dramatică a lui N. Filimon — *n.n.*]. În momentul reluării acestei drame de Teatrul Național, cronica dramatică bucureșteană înregistrează din nou versiunea că *Lipitorile* erau o prelucrare. În *Protestarea* lui din 16 aprilie 1906, dl. P. Locusteanu afirmă că *Lipitorile satelor* sînt o localizare după «o *veche* piesă franceză: *Les Usuriers du village*». Aserțiunea d-sale că cele două acte finale sînt adăogate de Millo e neexactă, ca și data ce-o atribuie și titlul ce-l dă originalului piesei lui Alecsandri" (p. 202). Că „aserțiunea" lui Locusteanu cu privire la contribuția lui Millo nu este chiar atît de „neexactă" cum pretinde Drouhet, vom vedea mai departe.

Ch. Drouhet a întreprins un aprofundat studiu comparativ al dramei lui Alecsandri, paralel cu modelul său, precizînd care sînt meritele scriitorului nostru în crearea lucrării sale dramatice. Astfel, el arată că pînă și „criticile aduse de presă dramei lui Bataille și Rolland, în zilele primelor reprezentări[1], n-au rămas fără folos pentru Alecsandri. În modificările ce le-a adus scenariului și chiar în alcătuirea sufletească a cîtorva personagii, autorul nostru s-a ferit să cadă în unele din greșelile ce se imputaseră dramaturgilor francezi.

Astfel fusese criticat rolul jucat de făcătorul de dreptate Taupier, stîrpitorul dihăniilor rele pentru ogoare și a jupuitorilor sătenilor [...].

Actul al doilea, umplut cu discuții ce nu se mai isprăvesc asupra polițelor, protestelor și scadențelor văduvei teslarului [...] plictisiseră o parte din public, iar căsătoria lui Louvot cu soția omului ucis de dînsul păru altor spectatori neverosimilă [...].

Foiletoniștii dramatici mai socoteau greșit deznodămîntul cu dubla pedepsire a celor doi complici [...].

Ținînd seamă de cea dintîi din criticele aduse dramei franceze, Alecsandri, în prelucrarea sa, schimbă unele din datele intrigii cu privire la Vîntură-Țară, care joacă un rol corespunzător celui jucat de Le Taupier [...].

Materia actului întîi din drama lui Bataille și Rolland a fost distribuită în primele două acte ale *Lipitorilor*; suprimarea actului al doilea, cu scenele realiste, dar criticate din cauza monotoniei lor, ale machinațiilor cămătarului spre a afunda tot mai mult în mizerie victimele sale, și ale actului al treilea, care înfățișa pe Chamounin acasă la dînsul, îl conduc pe Alecsandri la actul al patrulea din piesa franceză, care corespunde

[1] B. Jouvin, în *Le Figaro*, 14 mai 1859; E. D. de Biéville, în *Le Siècle*, 9 mai 1859; P. de St. Victor, în *La Presse*, 8 mai 1859 [*cf. notele lui Ch. Drouhet*].

actului al treilea din adaptarea sa. Scena se petrece, în piesa originală, ca și în prelucrare, în jurul colibei lui Martin pădurarul, dar întîmplările dramatice se deosebesc. Gavril, ademenit de făgăduielile mincinoase ale povățuitorilor săi, a părăsit satul, dar, uitat de dînșii, se întoarce după șase luni să-și răzbune. Cum se vede, Alecsandri n-a repetat greșeala lui Bataille și Rolland și n-a pus pe ucigaș să ia de soție pe Catrina, nevasta ucisului. [...]

Alecsandri s-a silit să îndrepte acțiunile finale ale adaptării sale înspre un deznodămînt mai verosimil decît al lui Bataille și Rolland. [...]

Personagiile din *Lipitorile satelor* îndeplinesc funcția și se află unele față de altele în situația personagiilor din *Un usurier de village*. Prin aceasta nu înțelegem că le reproduc întotdeauna și trăsăturile, că notele lor sufletești sînt identice; rolurile ce le joacă sînt aceleași, caracterele lor sînt deosebite și tocmai în această modelare nouă a sufletului protagoniștilor intrigii, tocmai în această prefacere pe de-a-ntregul a lor, stă originalitatea lui Alecsandri în adaptarea de care ne ocupăm. [...]

Creație originală în ce privește caracterele, *Lipitorile satelor* sînt, din punctul de vedere al intrigei, o localizare, în care textul francez e urmat de foarte aproape" — conchide Ch. Drouhet la capătul cercetării sale (cf. *op. cit.*, p. 201—213).

Piesa a fost reprezentată pentru prima dată la Iași, în toamna anului 1860, în împrejurări grele pentru Teatrul Național, pe care ni le înfățișează T.T. Burada:

„Din cele relatate de ziarul *Ateneul român* din 12 noiembrie 1860, vedem că Teatrul Național, îndată chiar după deschiderea sa, mergea foarte greu; mai multe neînțelegeri se iviră între actori și direcțiune, ceea ce făcu să se întîrzie și reprezentațiile și ca piesele să fie jucate în chip nemulțămitor pentru public. Înainte de 24 noiembrie abia se jucase două reprezentații, cînd la acea dată se dădu a treia reprezentațiune cu noua piesă a lui Vasile Alecsandri, *Lipitorile satelor*, dramă în 4 acte cu cîntice. Despre această piesă, ziarul citat zice că «Vasile Alecsandri a reintrat în adevăratul său ministeriu, acel de poet și de autor, ministeriul în care și-a făcut și își va face mai mare faimă decît cu orice note diplomatice ori cu invențiunea cavaleriei *Jerbiei de aur*».

Asupra modului cum s-a jucat această piesă, se arată că actorii cei mai mulți au fost bine identificați cu rolurile; Luchian ca răzășul Vintură-Țară, Idieriu ca Moisi evreul, Bălănescu ca Kir Iani grecul, Bosie ca Gavril sîrbu, argatul bețiv, au fost în rolurile lor și nu le-au lipsit aplauzele numerosului public asistent. Singura doamna Harmanda în travesti și în rolul de amorez a lăsat mult de dorit" (*op. cit*, II, p. 182).

La Iași, *Lipitorile satelor* figura încă în repertoriul stagiunii 1862 — 1863 (cf. *ibidem*, II, p. 192). Alecsandri îi trimisese drama și lui Millo, la București, dar în ianuarie 1862 nu știa încă dacă fusese reprezentată sau nu: „Îți voi fi însă foarte recunoscător — îi scria el lui I. Ghica — dacă ai să mă informezi în amănunt asupra soartei pieselor pe care le-am încredințat diavolului acesta de boem: *Lipitorile satelor*, *Zgîrcitul răsipitor*, *Cîntecelele*. Au fost ele jucate, fluierate, aplaudate? N-am nici o idee despre asta, căci Millo nu mi-a scris nimic" (*v.* Vasile Alecsandri, *Cele mai frumoase scrisori*, p. 131 — 132). Abia peste un an, Alecsandri avea să primească știri în această privință: „Ieri *Lipitorile* în beneficiul lui Millo" — îl informa A. Baligot de Beyne la 24 ianuarie/9 februarie 1863 (*v. Scrisori către Vasile Alecsandri*, p. 71). Ani în șir după aceea Millo avea să fie aplaudat în rolul evreului Moise. Peste douăzeci de ani, cînd steaua marelui actor apunea — lucru de care el însuși își dădea seama — Millo scria îndurerat vechiului său prieten: „...cît despre viața mea actuală, ea este foarte tristă, căci, cu toată puterea pe care o am încă și de care am dat dovezi neîndoielnice în *Lipitorile*..., sînt lăsat deoparte, ca un biet tablou pe care-l arunci în pod. Nu se montează nimic pentru mine și nu mi se dă nimic să joc, nici măcar vechile mele roluri, în care aș mai putea fi încă necesar acestui nenorocit Teatru" (scrisoare din [1882 noiembrie-decembrie], *v. ibidem*, p. 302).

În ce privește „aserțiunea" lui P. Locusteanu — combătută de Ch. Drouhet — cu privire la aportul lui Millo la elaborarea acestei piese a lui Alecsandri, ea pare a nu fi cu totul neadevărată, cum probează ms. rom. B.A.R. nr. 2856 (un caiet dictando de 92 f.), conținînd o copie, scrisă cu cerneală violetă, cu alfabet latin, a piesei, purtînd pe copertă (f. 1^r) titlul: *Lipitorele satelor*, iar pe f. 2^r, titlul: „*Lipitorele satelor în Moldova*. Vodevil în 5 acte, compusă de domnii V. Alecsandri și M. Millo. Muzică de domnu J. Vachmann." Textul piesei (f. 4^r—92^v) prezintă numeroase deosebiri față de edițiile Alecsandri, atît în ce privește caracterul personajelor, cît și intriga însăși ceea ce ne face să credem, așa cum o spune și titlul manuscrisului, că avem a face cu o variantă a *dramei* lui Alecsandri, devenită *vodevil*, în urma intervențiilor lui Millo, reprezentată, în această formă, pe scena Teatrului Național. Însemnarea de pe fila 92^v confirmă, dealtfel, această presupunere: „Copiată în București, în stagiunea anului 1882 — la 5 martie 1882, de către Const. I. Davidescu". Pentru interesul ei documentar, reproducem aici și această variantă a piesei.

Textul dramei *Lipitorile satelor* a fost publicat de V. Alecsandri în volumele: *Lipitorile satului*. Dramă în 3 acturi și 2 tablouri, Iași, Ed.

T. Codrescu și D. Gusti, 1863 (col. „Repertoriul dramatic"); *Repertoriul dramatic.* Tom II, Iași, Bermann-Pileţki, 1863 (împreună cu *Zgîrcitul risipitor, Rusaliile* și cînticelele comice *Ultra-demagogul* și *Ultra-retrogradul*); *Opere complete. Teatru,* 1875, vol. IV, p. 1529—1622.

VARIANTE

Lipitorile satului, 1863 (A), Repertoriul dramatic, II, 1863 (B), Teatru, IV, 1875 (C), ms. 2856 (D)

443 *(titlul) — A, B: Lipitorile satului / C: Lipitorile satelor / D: Lipitorile satelor în Moldova.* Vodeviil în 5 acte, compusă de d-nii V. Alecsandri și M. Millo. Muzică de d-nu J. Wachmann || **444**, 1 — *A, B:* PERSONAGIURI / *C:* PERSOANE / *D:* PERSOANELE || 2 — *A, B, C:* arendașul / *D:* posesorul || 3 — *A, B, C:* orîndarul / *D:* arendașul || 4 — *A, B, C:* răzeș / *D:* răzăș scăpătat || 5—15 — *A, B, C:* ION [...] JANDARMI [6 — *A, B:* femeia / *C:* soția] / *D:*

GAVRIL serbul
ION teslarul
MARTIN pădurarul
SUBPREFECTUL
UN STOROȘ
NIȚU, copilul lui Ion teslarul
UN ȚĂRAN
CATRINA, nevasta lui Ion teslarul
MĂRIUCA, orfană
Jupîneasa RUXANDRA
ȚĂRANI, LĂUTARI, JANDARMI

Se petrece în satul Haramul [*în colțul drept de jos al filei se află parafa: „Const. I. Davidescu" și semnătura: „D. C. Constantin", apoi data: „1890"*] || 16 — **445**, 7 — *numai în C:* IANI [...] țărănești. || **447**, 1—4 — *A, B:* Repertoriul dramatic. *Lipitorile satului. / C: Lipitorile* [...] 1860. / *D* — lipsește || 6 — *A, B:* înfățișează lăuntrul / *C:* reprezintă interiorul || 7—8 — *A, B:* lăițe [...] Ușă în fund; altă ușă în stînga. O fereastă în dreapta / *C:* sînt așezate lăițe [...] în fund este o ușă și în stînga altă ușă; în dreapta e o fereastă || 9—10 — *A, B:* Unelte de teslărie aninate în părete; doi saci plini lîngă ușa din fund. / *C:* pe pereți [...] plini. || 6—10 — *D:* Teatrul înfățișează lăuntrul casei lui Ion teslarul. Pe lîngă pereți, lăițe acoperite cu scoarțe. Ușe în fund, altă ușe în stînga. O fereastră în dreapta, lîngă fereastră o masă și două scaune. Unelte de teslari aninate de pereți. Doi saci plini lîngă ușe. || 16 — *A, B, C:* doar nu-s / *D:* că doar

nu sunt || 20 — *A, B, C :* m-or închide-n / *D :* m-aruncă în || 21 — *A, B, D :* gios cu mînie uneltile / *C :* cu mînie uneltele jos || **448**, 9 — *A, B, D :* cată / *C :* privește || 13 — *A, B, C :* nu-i / *D :* nu-ți || 16 — *A, B, C :* pre me lege / *D :* pe legea mea, oi intra într-un păcat || 19 — *A, B :* a te batgiocori / *C :* să te batgiocorească / *D :* a-și rîde || 23 — *A, B, C :* poroncești, țincule / *D :* dai porunci, țingăule || 30 — *A, B :* spre / *C, D :* pe || 33 — *A, B, C :* să te batgiocorească / *D :* să-și rîdă de d-ta || 35 — *A, B, C :* Îl îndoaie / *D :* L-întoarce || 37 — *A, B, C :* că ies / *D :* ies || **449**, 2 — *A, B, C :* CATRINA, NIȚU, GAVRIL / *D :* Cei de sus || 9 — *A, B, C :* lui / *D :* în capu lui || 11 — *A, B, C :* c-o batgiocorit pe / *D :* că-și rîdea de || 16—17 — *A, B, C :* Gavril sîrbu / *D :* Gavrilă || 25 — *numai în A, B, C : (cu mîndrie)* || **450**, 12 — *A, B, C :* căci / *D :* să nu || **14** — *A, B, C :* și eu / *D :* eu || 25 — *A, B, C :* denainte / *D :* de sus || 31 — *A, B :* din / *C, D :* prin || 33 — *A, B, D :* cătînd / *C :* uitîndu-se || 34 — *A, B, D :* porumbeii / *C :* hulubașii || **451**, 5 — *A, B, C :* trage / *D :* suferă || 7 — *A, B, C :* ce-a / *D :* ce i-a || 8 — *A, B, C :* să le / *D :* le || 10 — *A, B, C :* Și se / *D :* Se || 12 — *A, B, C : (zîmbind) :* Tineri / *D :* Tineri || 18 — *A, B, C :* glasul / *D :* vocea || 26 — *A, B, C :* unde-i / *D :* unde-i? ... Gavrile! || 28 — *A, B, C :* mama / *D :* minia || 33 — *A, B, D :* ION teslarul / *C :* ION || 34 — *A, B, C :* vinit / *D :* sosit || **452**, 11 — *A, B, C :* de / *D :* și || 12—13 — *A, B, C :* monăstirii grecești / *D :* mănăstirei || 16 — *A, B, C :* și-n / *D :* și || 20 — *A, B, D :* pe la / *C :* la || 27 — *A, B, C :* Ba [...] trimet / *D :* O trimet [*inițial :* Ba mă ferească D-zeu!... vin de] || **34** — *A, B, C :* cîrnește / *D :* cam circnește || **453**, 4 — *A, B :* merg / *C, D :* mă duc || 6 — *A, B, C :* îs covrigii / *D :* sunt || 9 — *A, B, C :* pin / *D :* prin cele || 17 — *A, B, C :* cum / *D :* după cum || 18 — *A, B, C :* giug / *D :* plug || 19 — *A, B, C :* Oftînd / *D :* Oftează || 24 — *A, B, C :* i-o / *D :* mi-a || 26 — *A, B, C :* cu / *D :* ia cu || 32 — *A, B, D :* să / *C :* să te || 33 — *A, B, C :* Iuda / *D :* Moisi || 35 — *A, B, D :* tot / *C :* și tot || **454**, 2 — *A, B, C :* Iuda m-o / *D :* m-a || **4** — *A, B, C :* Și, ucigă-l trăsnitu / *D :* Și || 5—6 — *A, B, C :* numai cît / *D :* numaidecît || 9 — *A, B, C :* VÎNTURĂ-ȚARĂ, ION / *D : Aceiași* || 22 — *A, B, C :* plăcinte / *D :* jupîne || 25 — *A, B, C :* irmilic mierța / *D :* irmilic || 30 — *A, B, C :* Iuda că / *D :* că || **455**, 1—2 — *numai în A, B, C ; în D au fost adăugate, apoi anulate* || 5 — *A, B, C :* și / *D :* e || 8 — *A, B, C :* pe / *D :* peste || 16 — *A, B :* nu să / *C, D :* să nu || 21 — *A, B, C :* Iuda și [...] de-a / *D :* și [...] pe || 28 — *A, B, C : (în* [...] Hai / *D :* Hai || **456**,2 — *A, B, C :* ți-oi / *D :* ți i-oi || 7 — *A, B, C :* fac un / *D :* un || 8 — *A, B, C :* tare / *D :* foarte || 10 — *A, B, C :* deoparte / *D :* la o parte || 14 — *A, B, C :* orîndariu / *D :* crișmaru || 15 — *A, B :* băutură / *C, D :* băuturi || **16** — *A, B, C :* dugheană / *D :* o dugheniță || 21 — *A, B, D :* cinci / *C :* fac cinci || 34 — *A, B, C :*

cu mița-n sac. / *D:* că iaca orzul e gata, numai să ți-l car acasă || 38 — 39 — *A, B, C:* tîrtane, cu banii tăi / *D:* cu banii tăi cu tot || 40 — *A, B, C:* aruncă / *D:* azvîrlă || **457**, 4 — *A, B, C:* cată Iuda / *D:* caută || 6 — *A, B, C:* nevoia, sărmane Ioane! / *D:* nevoia! || 7 — *A, B, D:* pe / *C:* de || 14 — *A, B:* UN JANDARM / *C:* JANDARMUL / *D:* UN STOROȘ || 15, 17, 26, 30 — *A, B, C:* JANDARMUL / *D:* STOROȘ. || 22 — *A, B, C:* *(fugind):* *Ai vei* / *D:* *(urmînd):* Da ce mai volintiroi, ce te restești tu așa la mine?... Gîndești că eu mă tem de tine! Ai uitat că noi jidanii suntem cît iarbă și frunză la țara Moldovei... Nu știi că noi avem banii cei mulți și că voi sunteți toți mofluzi? [*anulat:* Tot negoțul este pe mina noastră și, cînd noi jidanii închidem la șabaț prăvăliele noastre, voi n-aveți ce mînca în ziua aceea.]

ARIE

Noi jidanii avem tot!
Ghirai sfarță iur!...
Făr'de noi românu-i mort.
Ghirai svarță iur!...

Banii voștri-i avem noi,
Ah! voi! voi! voi! voi!
Ș-ați rămas făr-o para,
Arihtanda tantnara. } *bis*

La oraș, la București,
Toți ovreii s-au stricat.
Ei grăiesc pe rumânește,
Și nemțește s-a-mbrăcat.

Și-a tăiat perciuni, caftan,
Nu mai seamănă-a jidan,
Și cuciule și chitii
A zvîrlit tot la pustii.

Ai mămucuțu meu,
Mămucuțu meu, vai;
Ai vei, tătucuțu meu,
Tătucuțu meu, vai. } *bis*

ION: Piei d-aci, -ți zic!...
MOISI *(speriat, strigă):* *Ghivalt! Ghivalt! Ghivalt!*

(Reîncepe aria.)
Banii voștri îi avem noi
etc. etc.

ION *(sculîndu-se cu amenințare)*: Ei, așteaptă!
MOISI *(iese speriat, strigînd)*: *Ghivalt!* || 25 — *A, B, C*: jandarm / *D*: storoș || 35—36 — *A, B, C*: fie? [...] soartei / *D*: fie! || 37 — **458**, 1 — *în D, anulat*: fără încurcală || 14 — *A, B, C*: lucru / *D*: lucrarea || 17—18 — *A, B, C*: cînd oi mîntui tot / *D*: tot || 22 — *A, B, C*: GAVRIL *(beat)* / *D*: GAVRIL || 23 — *A, B, C*: GAVRIL / *D*: GAVRIL *(intră cîntînd)*

ARIE

Frunză verde lemn uscat,
Aliolo și auleu, } *bis*
Cînd românu-i de vin beat,
El se face ca un leu.

Cînd se-mbată de rachiu,
Îl vezi pui de bidiviu,
Dar cînd spirtu l-amețit,
Aleu, fugi că te-a trăsnit. } *bis* ||

459, 14 — *A, B, C*: Valeu! / *D*: Tîlharii!... Valeu! || 16 — *A, B, C*: *Cei denainte*, JANDARMUL, CATRINA / *D*: *Aceiași*, STOROȘUL, CATRINA

ARIE

GAVRIL

Dă-mi, îți zic, a mea simbrie
Că sunt foc eu la beție,
Ticălosul m-a prădat,
Vezi, de asta m-am turbat. } *bis*

ION, VÎNTURĂ-ȚARĂ

Ce alarm', obrăznicie!
Vezi ce face-a lui beție,
Ticălosu-i întărîtat
De rachiu, iată-l turbat. } *bis*

STOROȘUL, CATRINA

Dar ce zgomot, gălăgie,
E Gavril cu-a lui beție,

Nu vedeți că-i întărîtat,
Ia lăsați-l, că-i turbat. } *bis* || 18, 26, 33 — *A, B C :* JANDARMUL / *D :* STOROȘUL || 26 — *A, B, C :* mîna / *D :* minile || 28 — *A, B, C :* Ai [...] Vasile / *D :* Ați fost martori || 35—36 — *A, B, C :* Ioane... că mi-i plăti / *D :* Ioane, jupîne Ioane... că mi-i plăti-o || **460**, 1—2 — *A, B, C : (Jandarmul* [...] *afară) / D : (Repriza ansamblului. Storoșul* [...] *afară.)* || 3 — *A, B, C :* obosit pe un scaun / *D :* pe un scaun, obosit || 5, 29 — *A, B, C :* IANI / D : *kir* IANI || 10 — *A, B, C :* zandarmo / *D :* storoș || 20 — *A, B, C :* Hai / *D : (trecînd) :* Hai || 25—26 — *A, B, C :* oaspe. *(Iese.)* / *D :* oaspe. || 27 — *A, B, C :* nebuno! / *D :* nebuno... ha! ha! ha! || 32 — *A, B, C :* Bre / *D : (întorcîndu-se la Ion) :* Bre || **461**, 2 — *A, B, C :* de lei / *D :* grosia || 9 — *A, B, C :* Moi / *D : More* || 19 — *A, B, C :* Pre frumoso. Vrei / *D : Neski... Lipon* || 24 — *A, B, C :* Amin / *D : Neski* || 29 — *A, B, C :* Bine / *D : Pola kala* || 38 — *A, B, C :* Eu / *D :* che eu || **462**, 5 — *A, B, C :* fratico? / *D :* fratico?... spune... || 8 — *A, B, C :* Asa / *D : Eți* || 13—14 — *A, B, C :* si ai se / *D :* si || 20 — *A, B, C :* moșioara / *D :* moșia || 21 — *A, B, D :* fără / *C : horis* || 25 — *A, B, D :* luni de zile / *C :* luni || 36 — *A, B, C :* sinto / *D :* sinto *sosta* || **463**, 1 — *A, B, C :* prosto, *budalas* / *D : budalas! anoitos* || 17 — *A, B, C :* s-o / *D :* să-ți || 18 — *A, B, C :* Nu / *D : Ohi* || 23 — *A, B, C :* draga / *D : matia mu* || 30 — *A, B, C :* amori / *D :* amori... ah, vah! || 32 — *A, B, C :* Lasă-mă / *D :* bată-te pîrdalnicul, lasă-mă || 34 — *A, B, C :* nu țipa / *D : zoi mu* || 38 — *numai în A, B, C : (Înserează.)* || **464**, 2 — *A, B, C :* IANI, CATRINA / *D :Aceiași* || 4 — *A, B , C :*parpalecule / *D :* grecule || 9 — *A, B :* guler / *C,D :* gît || 11 — *A, B, C : (spăriet) : Neski* / *D : Neski* || 15—16 — *A, B, D :* nevestele / *C :* nevestele oamenilor || 16 — *A, B, C :* bărbații. / *D :* bărbații.

Lipitoare afurisită,
Uite-ncoa, ce te gîndești,
Mă jupoi ca pe-o vită
Și vrei cinstea să-mi răpești.
S-a trecut acele vremuri,
Cînd de viață ne sugeai,
Ca un hoț acuma tremuri,
Căci în laț eu te prinsei. } *bis* || 17 — *A, B, C :* uțizi / *D : skatosis* || 21 — *A, B, C :* Ho, țapule / *D :* Ho || 22 — *A, B, C :* spre / *D (tipărit greșit) :* pe || 26 — *A, B :* pe-mpregiurul / *C, D :* împregiurul || 27 — *A, B, C : haro* / *D : haro... panaghia mu* || 33 — *A, B, C :* covrigariule / *D :* grecule || **465**, *între r. 2—3, numai în D :* ARIE || 3 — *A B, C : (viind* [...] *fund)* / *D : (intrînd repede)*

Scăpați-mă, scăpați-mă,
Că mă găsește,
Scăpați-mă, scăpați-mă,
Că mă slutește...
Biata orfană,
Fata sărmană,
Fără de maică,
Fără de taică,
E lepădată,
De toți uitată,
La răi zvirlită
Ș-amar smuncită.

Scăpați-mă, scăpați-mă
etc. etc. || 11 — *A, B, D:* glasul / *C:* vocea || 12 — 13 — *A, B, C:* *(Fuge* [...] stahia / *D:*
(Repriza ariei.)

TOȚI ÎMPREUNĂ

(cu glas încet)

Scăpați-o, scăpați-o,
Că o găsește!
Scăpați-o, scăpați-o,
Că o slutește,
Biata orfană
etc. etc. || 14 — *numai în C, D* || 16 — *A, B, D* înfățișează / *C:* reprezintă || 17 — *A, B, C:* schelele ridicate / *D:* șchele ridicată || 19 — *A, B:* și in / *C, D:* în || 20 — *A, B, D:* sub / *C:* și sub || 25 — *A, B, C:* ȚĂRANII *(strigînd)* / *D:*

COR DE ȚĂRANI

Vivat, vivat ocușoara,
Hi, ha, hi, ha, ha!
Ea ne adoarme inimioara,
Hi, ha, hi, ha, ha!...
Sărăcia ne-o spoiește,
Hi, ha, hi, ha, ha!
Și necazul ne-amorțește!
Hi, ha, hi, ha, ha! } *bis*

UN ȚĂRAN

Vai, săracul vinișor,
Că mult e [*corectat cu creion:* Cit de mult e] bunișor,
Orișicît mi-l pritocesc
Circiumarii de ovrei,
El îi tot vin românesc
Și e dulce cînd îl bei. } *bis*
Așa-i bietul românaș,
El îi blînd și drăgălaș,
Orce-i fac, cît îl sucesc,
Cîte-i spun și-l amețesc,
El rămîne-adevărat
Român verde și curat. } *bis*
(Repriză.)

ȚĂRANII || 26 — *A, B, C:* Măi tîrtane / *D:* *(Strigînd.)* || 30 — *A, B, C:* că sîntem / *D:* sîntem || **466**, 1 — *A, B, C:* astăzi cu / *D:* azi pe || 13 — *A, B, C:* păn-a nu / *D:* pănă vom || 26—27 — *A, B, C:* *(viind din fund)* MARTIN / *D:* pădurarul

MARTIN *(viind din fund)* || 30—31 — *A, B, C:* nevasta astă-noapte / *D:* astă-noapte nevasta || 35 — *A, B, C:* bujor / *D:* bujoraș || **467**, 5 — *A, B, C:* buțuf / *D:* arihnanda, tatnara, buțuf || 6 — *numai în A, B, C:* ȚĂRANII [...] hep! || 8 — *A, B, C:* nevasta / *D:* femeia || 31 — *A, B, C:* antal / *D:* antal, antal cu antal face bute mare || 35 — *numai în A, B, C:* *(Trece pe lîngă țărani.)* || 38 — *A, B, C:* inima cea de litfă / *D:* inima || 39—40 — *A, B, C:* *(Intră [...] cîrcimă.)* / *D:* Da bine, moi țaranoi, de ce tot rideți voi pe mine și luați pe rîsu, iu vă dau la voi vin și rachiu și vă pui veselie pe inimă și tocmai cînd am și eu bucurie mare pe pept a meu, voi dați mînie la mine, ah vei! Balabusta mea a făcut un cuconaș ovreiesc mititichi și cu hazlichi, ca un gugale! Ah vei! rîd pe mine și sare imenu meu ca un broscoi la balta cu noroi, încît, zic zeu, îmi vine să joc la mine de așa norocule mare.

ARIE OVREIASCĂ

Drang, dzi, dzi, dzing, dzing!
Drang, dzi, dzi, dzing, dzing!...
Dzai, dzi, dzi, dzai, dzai!... } *bis*

Bateți taleri și timpale,
Strune groase, scripchi mari!
Hai bara bim, bam, buf... } *bis*

Balabusta frumușichi
A făcut un mititichi,
Mititichi de broscoi.
Ah! vai, vai, vai!...
Și pe cap are zic puf,
Hai bara bim, bam, buf! } *bis*

Am să fac din el zaraf,
Pi Iași și pe București,
Ca să facă pe toți praf
Cei ce banii risipești,
Și apoi rămîn afif,
Hai bara bim, bam, buf! } *bis*

Am să-l fac bancher șiret
Să-mprumute cu amanet
La feciorii de boieri
Ca să-nghită a lor averi.
Și apoi or face buf
Hai bara bim, bam, buf! } *bis*

(Iese vîzînd în fuga.) || 12 — *A, B, C:* dreptate [...] cațaon / *D:* drept să te temi || 15 — *A, B, C:* de mîncat / *D:* demîncarea || 19 — *A, B. C:* gînduri / *D:* gînduri || 23 — *A, B:* ȚĂRANUL / *C, D:* UN ȚĂRAN || 25 — *A, B, C:* să / *D:* să mai || **469**, 5—**9** — *A, B, C:* -nghită [...] Ia/*D:* inghiță. Cică-n toate satele au să se ridice vizuini ca asta.

VÎNT.: Așa! Parcă [*inițial:* Ca cînd] biata țara Moldovei ar fi o țară de tîlhari și de ucigași.

ȚĂRANII: Ia || 20 — *A, B, C:* UN ȚĂRAN / *D:* ȚĂRANU || 24 — *A, B, C:* jidan / *D:* Moisi || **470**, 1 — *A, B, D:* *kir* IANI *(vine prin fund furios și / C:* IANI [...] *furios* || 4 — *A, B, D:* ȚĂRANUL / *C:* UN ȚĂRAN || **11** — *A, B, C:* zaratico. / *D:* zaratico... la culeso gligora. || 17 — *A, B, C:* va / *D:* că ve || 21 — *A, B, C:* *Kirzali* / *D:* *Kirzali! Ghidi budala* || **471**, 17 — *A, B, C:* Vîntură-Țară / *D:* Vîntură || **19** — *A, B, D:* Kir IANI / *C:* IANI || 32 — *A, B, C:* De / *D:* Da de || **472**, 1 — *A, B, C:* *Teslaris* / *D:* *O teslaris* || 4 — *A, B, C:* Ghidi / *D:* Aițe sade dusmana me care vrea se me ucidă aseară... *na che* fereastra pe unde am scapato cu rusine... Ghidi || 7 — *A, B, C:* mușcîndu-și / *D:* mîncîndu-și || 15 — *A, B, C:* *Vuăs?* Ce?/ *D:* *Vai?* || 18 — *A, B, C:* *(buimăcit):* Ha? / *D:* *Vus?* || 20 — A, *B, C:* așa... / *D:* așa, mai bine d-lui... || 23 — *A, B, C:* Tați!... / *D:* Tați... *Sopa*... || 25, 28, 32 — *A, B, C:* JANDARMUL / *D:* STOROȘUL || 34 —

A, B, C: (furios): Și / *D:* Și || 37 — *A, B, C:* Zandarmi / *D:* Storosi || **473**, 1, 3, 7, 10, 13, 15, 18 — *A, B, C:* JANDARMUL / *D:* STOROȘ. || 3 — *A, B, C:* Cat / *D:* Să-i caut || 6 — *A, B, C:* și / *D:* supuso si || 10 — *A, B, C: (lui Gavril):* Mergi / *D:* Mergi || 12 — *A, B, C:* Zandarmi... / *D:* Storosi! || 14 — *A, B, C:* Subprefecto / *D:* Privighitori... *ohi!...* subprefecto || 15 — *A, B, C:* Aici / *D:* Da || 23 — *A, B, C:* Ion... / *D:* Ion... *natos...* || **474**, 3 — *A, B, C:* nici / *D:* n-ai || 27 — *A, B, C:* nu / *D:* *ma ohi* || 28—29 — *A, B, C:* maninca bataie si / *D:* și || **475**, 3 — *A, B, C:* minunato / *D: aksiologo* || **4** — *A, B, C:* iad?... / *D:* iad cu dracu || 26 — *A, B, C:* vezi / *D:* vezi *lipon* || 37 — *A, B, C:* incape... / *D:* incape, du-te desprinde niste scînduri de la schele. *(Lui Moisi.)* Le-am desprins eu de mai nainte. || **476**, 7 — *A, B, C: (spăriet):* A / *D:* A || 11 — *A, B, C:* *Gott!* / *D:* *Gott!* *(Tremură.)* || 16 — *A, B, D: pe schele răpide* / *C: răpide pe schele* || **477**, 13 — *A, B, C: cîrcimă* / *D: crîșmă; se aude zvoană între culise* || 15 — *A, B:* ION, CATRINA / *C, D:* ION || 16, 18 — *A, B, C* / JANDARMUL / *D:* STOROȘUL || 21 — *A, B, C:* jandarmu / *D:* storoșul || 30 — *A, B, C: Cei denainte* / *D: Aceiași* || 31 — *A, B, C:* Iaca și / *D:* Iaca || **478**, 3 — *A, B, C:* 300 / *D:* 500 || 11 — *A, B, C:* albaștri / *D:* căprii || 17 — *A, B, D:* lui / *C:* către || 24 — *A, B, C:* timpul / *D:* vremea || *între r. 26—27, numai în D:*

SCENA XIII

Aceiași, GAVRIL / *între r. 39—40, numai în D:* TOȚI: Da, da. || **479**, 6 — *A, B, C: (furios): Skasmos* / *D: Skasmos* || 10 — *A, B, C:* ș-așa mă / *D:* mă || 11 — *A, B, C:* cea / *D:* de || 19 — *A, B, C:* spune-i / *D:* zi-i || 21 — *A, B, C:* bine / *D: pola kala* || 30—32 — *A, B, C: și cîntă)* [...]rău / *D:*

ARIE

Frunză verde mîndre flori,
Am scăpat de lipitori,
Lipitoarea satului,
Iscodirea iadului.
Frunză verde busuioc,
A plecat al meu noroc
Și lucrez, lucrez mereu
Cu ochii la D-zeu. } *bis* ||

34 — *A, B:* glasul / *C, D:* vocea || 35 — *A, B: cu spăimîntare* [...] schelea / *C: spăimîntați* [...] șchelea / *D: cu spăimîntare):* A! || **480**, 1 — *A, B, D* / XIV / *C:* XIII || 2 — *A, B, C: Cei denainte* / *D:* GAVRIL, IANI || 3 — *A, B, C:* Ce este / *D: Was ist* || 8 — *A, B, D:* S-aude în culise / *C:* Se[...]

cuvintele || 9 — *A, B, D:* XV / *C:* XIV || 10—11 — *A, B, C: Cei* [...] NIŢU / *D:* TOŢI *(aducînd pe Ion rănit de moarte)*

CORU

Vai, ce-ntîmplare,
Ce crudă stare,
Vai, ce păcat
Neașteptat.
Bietul om moare
Și al lui soare
Iată-l, s-a dus,
Iată-l apus!...

bis ||

12 — *A, B, C:* om! / *D:* Ion! || 15 — *A, B, C:* CATRINA [...] Bărbatu-meu!... / *D:* CATRINA / NIŢU *(ieșind):* Ce este? bărbatu-meu... / tata?... || 16 — *A, B, C: așează* / *D: îl așează* || 24 — *A, B, C: deșteptîndu-se* / *D: trezindu-se* || *după r. 39 — numai în D:*

CORU

Vai, ce-ntîmplare... || **481**, 2 — *A, B, C:* mulțămirea / *D:* multă mirare || 4—5 — *A, B, C: pumnul în pept se furișează* [*A, B: trăgănează*] *pe lîngă păretele* / *D: pumnii în pept, se trăgănează pe lîngă ferestrele* || 6 — *numai în C, D:* (Cortina cade.) [*în D, la sfîrșit, în colțul din dreapta, jos al filei* 41^{v}, *se află stampila: „Const. I. Davidescu" și semnătura în creion: „D. C. Constantin", apoi data: „1890".*] || 8 — *A, B, D* 1 înfățișează / *C:* reprezintă || 10 — *A, B, D:* o rădăcină de copac pe planul [*D* 1 no.] I / *C:* ; și pe [...] arbore || 12 — *A, B, D:* straie / *C:* haine || 12—13 — *A, B, C: vine pe* / *D: se scoboară încet prin* || 13 — *A, B, C:* Valeu! / *D:*

ARIE

Frunză verde de dudău,
Vai, trăsni-l-ar D-zeu,
Cine a scos povarnele
Ș-a adus ispitele
Pe capul săteanului,
Pe munca săracului.

Bată-l crucea de rachiu,
Că te face mort de viu,
Că-ți varsă în capul tău

Para iadului de foc
Ce te face din bun rău
Și din om un dobitoc.

Că uiți țară și pământ
Ș-a părinților mormînt,
C-ajungi fiară prin păduri
Și tovarăș cu cei furi!
Că uiți chiar botezul tău
Și pe sfîntul D-zeu.

Frunză verde de dudău
etc. etc. [*notat marginal, cu creion chimic:* melodramă — Actul II] Valeu! || 17 — *A, B, D:* Cată / *C:* Privește || 22 — *A, B, C:* tot văd / *D:* văd || **482**, 7 — *A, B, D:* Copaci / *C:* arbori || 11 — = *numai în C: cîntînd / D:*
ARIE || 15 — *A, B, C:* juruit / *D:* giuruit. } *bis*
Nițu este al meu soare,
Fără dînsul lumea moare,
Cu el chiar și-n foc eu sai,
Cu el lumea este-un rai.

Cine-ar zice Nițu vine
etc. etc. || 16 — *A, B, C: pe / D: viind pe* || 25 — *A, B, C: tresărind / D: în parte* || 26 — *A, B, D: glasul slab / C: voce slabă* || **483**, 18 — *A, B, C:* tine, că / *D:* tine || 27 — *A, B, C, D:* căsătoresc [*în D, modificat cu creionul:* însor] || 33 — *A, B, C:* o luat [...] căci / *D:* a pecetluit [...] fiindcă || 34 — *A, B, C:* subprefectură / *D:* prefectură || 35—36 — *A, B, D:* moșioară / *C:* moșioara noastră || 37 — *A, B, C:* tu singură / *D:* tu || **484**, 2—*A, B, C:* pentru ca / *D:* ca || 12 — *A, B, C:* el din / *D:* din || 26 — *A, B, C:* NIȚU, MĂRIUCA / *D: Aceiași* || 28 — *A, B, C:* Hulubașii / *D:* Porumbașii || **485**, 8, 11, 13 — *A, B, C:* MĂRIUCA / *D:* MĂRIUCA, NIȚU || 14 — *A, B, C:* Giciți / *D: (după ce cată la amîndoi pe rînd):* Ghiciți || 20 —21 — *A, B, C:* așa [...] lui / *D:* așa-i da în limba lui *(imitînd pe* kir *Ianî)* || **486**, 2 — *A, B, C: Cei denainte / D: Aceiași* || 6 — *A, B, C, D: slabă* [*în D, modificat cu creionul: tristă*] || 32 — *A, B, C:* unde / *D:* în care || 38 — *A, B, C:* și / *D:* și pe || **487**, 7 — *A, B, C:* Fă / *D: (întinzînd mîna lui V. - Țară):* Fă || 11 — *A, B, C:* Măriucă, că-s / *D:* că-s || 29 — *A, B, D:* spre / *C:* în || 32 — *A, B, C:* careta / *D: to amaxi* || **488**, 1 — *A, B, D: cătînd / C: privind* || 6 — *A, B, C:* IANI / *D:* IANI *(se coboară în scenă)* || 9 — *A, B, C:* Ținе-te / *D:* Ține || 18 — *A, B, C:* căldare / *D:* căldarea cu smoală || 26—28 — *A, B, C:* cu un venetic [...] batgiocorește / *D:* Cu tine

care-ți batjocorești || 29 — *A, B, C:* cafene / *D:* cafenea, prin || 34 — *A, B, C:* care-și / *D:* care sunt în țara noastră și alții care-și || 35 — *A, B, C:* capitanii Costea și / *D:* căpitan Costea și căpitan || **489**, 2 — *A, B, C:* românului / *D:* oamenilor || 10 — *A, B, C:* du-te la / *D: pasto* || 39 — *A, B, C:* lui / *D:* său || **490**, 2 — *A, B, C:* tu, grecule / *D:* tu || 27 — *A, B, C:* laca și / *D: natos che o* || 28 — *A, B, C: privește la / D: cătînd pe* || 28—29 — *A, B, C:* ș-a furtună. Să / *D:* se || 32 — *A, B, C:* merzi? / *D:* merzi mo? || 34 — *A, B, C:* numai / *D: omos* || **491**, 11 — *A, B, C:* Martinei Martinasi / *D:* Martinasi || 31 — *A, B, C: Ma* [...] Amorezi / *D: Ohi! te budalas!...* ibovnico || 39—40 — *A, B, C: în dreapta și dispare / D: pe cărare și dispare în dreapta* || **492**, 13 — *A, B, C: (în parte):* Iat-o / *D: (aparte): Natin* || 23 — *A, B, C:* nu[...] Nu / *D: ohi*[...] *Ohi* || 26 — *A, B, C:* me. / *D:* mea, știi? || 34 — *A, B, C:* Feresca Hristos / *D: Tos filoxi* || **493**, 2 — *A, B, C:* Nu, Mariuca / *D: Ohi,* Marula || 6 — *A, B, C:* calea / *D:* mîna || 20 — *A, B:* de-o așa / *C, D:* de-așa || 21 — 23 — *A, B, C:* Se crepo / *D: na skaso* || 25 — *A, B, D:* de / *C:* pe **gînduri de** || 26 — *A, B, C:* apoi / *D:* pe urmă || 26 — *A, B, C:* de / *D:* încet de || 30 — *în D, la finele replicii este adăugată cu creionul indicația:*

(cîntă)

Ah, Marula, te iubesco... || 31 — *A, B, C:* d-ta vrodată / *D:* d-ta || 32 — *A, B, C:* iubi / *D:* iubi vreodată || 34 — *A, B, C:* Aud? / *D: Oriste?* || **494**, 1 — *A, B, C:* Țe? prosta / *D: Eți* || 7 — *A, B, C:* Si / *D: Neski* și || 9 — *A, B, C:* tu!... / *D:* tu să fii om. || 18 — *A, B, C:* aduco / *D:* ridico || 24 — *A, B, C: în parte, spărietă / D: aparte* || 27 — *A, B:* blăstemul / *C, D:* blăstăm || 31 — *A, B, C: bordei / D: bordei și intră* || 33—37 — *A, B, C:* MĂRIUCA [...] *singur) / D: (Incepe a tuna încet și a fulgera.)* || **495**, 9—10 — *A, B, C: fund.)*

MOISE *(strigă) / D: fund. Fulgere. Strigă.)*

MOISI || 14—21 — *A, B, C:* Acuș [...] *timpul acesta* [*A, B: vremea asta*] [...] *Moise.) / D: (Fulgeră.)* Ah! Vai! De cînd o murit bade Ioan teslarul, mare frichi am la oase mele. Ah! Vai! parchi vezi pe dinsu galbin și cu singe de îngheață singe a meu! Eo! eo! eo! Parchi l-aud: „Moisi! tu ai dat rachiu lui Gavril... Moisi!... tu l-ai impins să mă... bîrr!... Se crețește pelea pi mine ca la curchi! Ah! mare frichi este la imăn meu! Clănțănește dinți la gură ca de friguri.

ARIE

Ah! Vai, vai, mamu meu,
Mamu meu, ah! Vai, vai,
Chi de frichi zic zou,
Dinți fac dai, dai, dai.

Cînd aș fi eu voinichi
Cum sînt și cu siretlichi
Pu! pu! pu! Vai, mamu meu,
Aș fi grof bancher, zic zou.

Dar, vai, tremur d-un pisichi,
De un pui de șoricel,
Inim meu face tic tichi
Ca un purici mititel.
Ah! Vai! Vai! mamu meu.
etc. etc. etc.

Spun che noi cu-nșelăciune
Facem bani și chișligăm,
Cînd, vai, vai, cu chit minciune
Un biet sfanț abia luăm.

Dar sunt alți voinichi tare,
Ei n-au frichi de nimic,
Fură banii ziua mare
Și toți tace ca pitichi.

Ah! Vai, vai, mamu meu
etc. etc. || 23 — *A, B, C:* GAVRIL *(ascuns la față) / D:* GAVRIL || 27 — *A, B, D:* glasul / *C:* vocea || 28 — *A, B, C:* Vuăs? / *D:* Vai! || 29 — *A, B, C:* Fă-ți / *D: (schimbîndu-și glasul):* Fă-ți || **496**, 11 — *A, B, D:* cătînd / *C:* privind || 12 — *A, B:* spre / *C, D:* la || **14** — *numai în A, B, C: (Fulger mare.)* || **497**, 1 — *A, B, D:* cată / *C:* privește || 8 — *A, B, D:* jidanului / *C:* evreului || 10, 12 — *A, B, D:* glasul / *C:* vocea || 28 — *A, B, D: cătînd / C: privind* || **498**, 1 — *A, B, C:* Cruțe azuta / *D:* Haide acu... || 3 — *A, B, C: basmaua.) / D: o basma.) Neski* || 6 — *A, B, C: ist? (Rămîne încremenit.) / D: ist?* || 12—37 — *în D, lipsește un fragment (o filă ruptă din ms.), apoi textul este următorul, diferit de cel din ed.* 1875: decît dragostea nevestei și-a copilașilor lui! Nu i-o răpi, cucoane Iani. D-ta ai avere și cu dînsa îți poți împlini orice dorești, nu-i răpi pe biata lui soțioară.

IANI: Sfîrșește, bre, ta peclivaniele, Marulița se priimește s-o iau de nevestica, che amo se lo iao.

GAVRIL: Să dea D-zeu să nu te căiești, atîta-ți zic.

SCENA IV

ACEIAȘI, MOISI

MOISE *(iese din cîrciuma lui palid, speriat)* : Cucoane Iani, nu mă lăsa chi mor, eo di ieri nici beau, nici manînc, nici pot să dorm de frichi, fă-ți pomană, mă rog, și dai la mine praful acela care vindichi.

GAVRIL: Ce praf? Ce spui?

MOISI: Ah! Vai! bade Gavrilă! D-ta ai fost mai cu minte, n-ai băut vin de cel cu praf de chinele, te-ai făcut numai și l-ai vărsat jos, dar eu, vai *mir*... Cucoane Iani, dă-mi prafu care vindichi...

IANI: *Pasto*, diavole, evreo!...

MOISI: Ah! Vai, cum ciupește la mine, mamu meu! Cucoane *kir* Iani...

IANI: *Fevghe* Satana, che am se me duco se gatesc de nunta mea!

MOISI: M-ai otravito cu prafu de chinele turbato, care ai pus la vin, ș-acum nu vrei să scapi pe mine! Cucoane Iani...

IANI: *More, budala*, nu ți-am dato niți un prafule, *afisime* se me duco! *(Iese repede.)*

SCENA V

MOISI, GAVRIL

MOISI *(disperat)* : Cucoane Iani!

GAVRIL: Dar ce este, Moisi?

MOISI

ARIE

MOISI, GAVRIL, CATRINA

MOISI *(un moment singur)* : Ah! Vei! Ce am văzut, *kir* Iani a furat pe Mariuca! Grecii dracului face tot tilhării și viră pe mine la bele.

CATRINA *(viind repede)* : Mariuca! Acu era aci. *(Lui Moisi.)* Tu trebui să știi ce s-a făcut Mariuca, spune unde-i, că te omor...

MOISI: Nu știu, n-am văzut.

GAVRIL: *(scoțînd un cuțit și aruncîndu-l jos)* : Spune, ovreiule, că nu scapi cu viață d-aci.

MOISI: Ah! Vai, bade Gavrilă, nu mă omori...

GAVRIL: Vorbește, unde-i Mariuca?

MOISI: Bade Gavrile, bagă cuțitu la teacă că nu pot vorbi. A luat-o grecu, *kir* Iani, dar, mă rog, nu mă spune, că, zău, nu știu, n-am văzut.

GAVRIL, CATR.: Cînd?

MOISI: Acu îndată, dar zic, nu știu, n-am văzut.

CATRI.: Săraca de mine!... Biata Mariuca!

GAVRIL: Mariuca m-o hrănit azi cînd eram să mor de foame, d-oi ști chiar că mi-oi pierde viața, mă duc să scap pe Mariuca din ghearele grecului! Hai cu mine, ovreiule!

MOISI: Eu! Să ferească D-zeu, nu știu, n-am văzut...

GAVRIL: Haidi, îți zic, c-o pățești cu mine. *(Ia pe ovrei de guler și-l tîrăște.)*

MOISI: Bade Gavril! Lasă, mă rog! Che nu știu, n-am văzut, ascultă, ascultă, bade Gavril! Zic zou, nu știu, n-am văzut.

(Finele Actului al III-lea)

(Cortina cade.) [*În colțul din dreapta, jos (f. 62^{v}), se află ștampila: „Const. I. Davidescu" și semnătura cu creionul: „D. C. Constantin.* 1890". *Pe fila următoare (63^{r}), în colțul din stînga, sus, o altă însemnare cu creionul: „Pavelescu — Iași — 895 octom.* 19".] / r. 22 — *lipsește în A, B* || **499**, 1— *A, B:* ACTUL IV. TABLOUL I / *C:* TABLOUL I / *D:* ACTUL al IV-lea || 2—3 — *A, B:* înfățișează o odaie prost mobilată. Ușă în dreapta; ușă în stînga; ușă și / *C:* reprezintă [...] și o / *D:* înfățișează o odaie prost mobilată. Ușa din dreapta. Ușe [...] și o || 4 — *A, B:* scaune / *C, D:* și scaune || 5 — *A, B, C:* vuiet de trăsură. / *D:* zgomot de trăsură. Un divan în stînga. || 10 — *A, B, D:* în brațe pe Măriuca / *C:* pe Măriuca în brațe || 13 — *A, B, C:* digraba... si / *D:* Gligora ... *ke* || 16 — *A, B:* satisfacție [...] Si / *C:* satisfacere [...] Si / *D:* satisfacere [...] *Ke* || 18 — *A, B: glasul / C: afară vocea / D: afară glasul* || 21 — *A, B: Glasul Ruxandei se aude după ușa din fund / C: Ruxanda* [...] *strigă / D:* RUXANDA *(de afară)* || 23 — *A, B, C:* Vine [...] Aleargă / *D: Natin,* vine [...] Alergînd || 26 — *A, B, C: odaie.)* / *D: odaie.)* Nu lăsa, Gheorghi. || 27 — *A, B, D:* RUXANDA *(cercînd la ușă)* / *C: (Ruxanda* [...] *strigă:* || 30 — *A, B:* RUXANDA [...] parșiva / *C: (Ruxanda* [...] *parșiva / D:* RUXANDA [...] parșiva [*scris deasupra cu creionul:* mojica] || 32—33 — *A, B, C:* parșiva / *D:* parțiva [*modificat cu creionul:* proastă] || 33 — *A, B, C:* parsiva si / *D:* parțiva [*modificat cu creionul:* proasta] *che* || **500**, 1 — *A, B:* RUXANDA: Eu... eu?... / *C: (Ruxanda* [...] eu?... / *D:* RUXANDA: Eu? || 5 — *A, B, D: furioasă / C: furioasă, strigă de-afară* || 10 — *A, B, D:* RUXANDA / *C: (Ruxanda strigă de-afară)* || 12 — *A, B, C:* în temniță / *D:* spînzurat || 13 — *A, B, C:* draco / *D:* dracole || 14 — *A, B, D: trezindu-se, cu glasul slab* / *C: deșteptîndu-se, cu voce slabă* || 22 — *A, B, C:* sluga / *D: dulos* || 25 — *A, B, C: înfiorare / D: spaimă* || 28 — *A, B, D: cătînd / C: voind* || 30 — *A, B, C:* Ți s-a / *D:* S-a || 32 — *A, B, C:* zuvaero / *D:* zuvaeri... ha! ha! ha! || 33 — *A, B, C:* toate / *D:* de toate || 36 — *A, B, C:* Marula / *D:* Maruco, *fosmu* || **501**, 5 — *A, B, C: oprind pe Măriuca / D: oprind-o* || 7 — *A, B, C:* niți sultano / *D:* nimeni || 12—13 — *numai în C, D:* IANI [...] prinde. || 30 — *A, B, C: Oriste?* Cum? / *D:*

Oriste? || 37 — *A, B, C : Aksiologo !* minunato! / *D : Na se haro... matia mu. (Sărută mîna Mariuchei.* || **502**, 1 — *A, B, C :* lasă... / *D :* lasă! *(Iese.)* || 5 — **503**, 41 — *în D, textul diferă mult de A, B, C : (Cum a ieșit Mariuca și grecul a închis ușa după ea, intră Moisi din partea opusă și tremurînd.)*

MOISI, IANI

MOISI

(arie)

Ghivalt ! Ghivalt ! Ghivalt !
Tilharii m-apucat.
Ghivalt ! Ghivalt ! Ghivalt !
Der Teufel ist curat!

IANI: Dar ce te-a apucat, Moisi?

MOISI

(urmînd aria)

Cucoane Iani,
Gavril dușmani
E la pădure
Cu un secure
Și zic că vine
Ghain [?] după mine
Ca talharoi
Și ca strigoi...

IANI: Ce spui? Gavril!

MOISI

(urmînd)

Ghevalt ! Ghevalt ! Ghevalt ! etc. etc.

IANI: *Ma* te spui, Moisachi, Gavrilo sirbo este la padure? *More* ți s-a paruto, bre diavole!

MOISI: Ah! Vai! nu-i părut, dar văzut, pu, pu, pu! și m-a apucat de ghit, ca cu mînă de talharoi, și m-a strîns ca un clește, zic zou, a scos limba la mine de doi rupi ș-un gref, zic zou! Ah! Vai! mamu meu, che tremur ca un frunzulichi pe vînt!....

IANI: *Ma kaimeni* Moisachi, de te tremuri așa! Lasă-l să vie *o bekris* lo punem noi la cale! *(Ii dă un pahar cu vin.)* Na, bea nițelo crasi se vie la fire.

MOISI *(tremurînd și bînd):* Dar cum să nu tremur, mamu meu, che talharoi de Gavril vine tare munios pe amundoi noi și zice che se dei de gol pe d-ta și pe cu pentru mortea lui Ion, ah! Vei!

IANI: *Vlepis* ticalosi! *Ma staso* che am *ego* acu pentru cozoca lui.

MOISI: Vra sa scape și pe Mariuchi, ș-apoi se dei și pe dînsul de gol, numai să vază și pe noi dus la spînzurătoare!... Ah! Vai!

IANI: *Kala, kala, ma* nu laso pe el să suie asa suso, asteapta, asteapta. *(Merge la dulap și aduce o sticlă cu vin; în vremea aceasta Moisi dinaintea scenei stă tremurînd pe gînduri; grecu se apropie de Moisi și-l bate pe umeri.)* Moisi bre!

MOISI *(tresare speriat)*: Ah! Vai! *Ghevalt!*

IANI: *Sopa*, bre diavoli!

MOISI: Am ghindit-o că-i tilharoiu de Gavril! *Ghirai șvarță iur!*

IANI: Ascultă! Chindo vine un ciine turbato se te manunțe, țe fați?

MOISI: Eu, fug ca un iepure!

IANI: Fuzi, *neski, ma* te azunze chinele *kaimeni*, te musca *ke* mori, ham, ham. *(Apucă de picioare pe Moisi și latră.)*

MOISI *(sărind în sus speriat)*: Ah! Vai! Am murit.

IANI: *Sopa*, diavoli! *Lipon* țel mai siguro... se uțizo chinele, ca să scapi viața... vrei să scape viața nostra, Moisachi?

MOISACHI: Viața mea! Vreu! Vreu! Ah! Vai!

IANI: *Pola kala*, ne-am înțeleso, *lîpon* Gavriilo este ațelo chinele turbato, țe vine și musca pe noi! che trebuie!... *(El scoate o hîrtioară cu praf alb și pune praf în sticla cu vin.)*

MOISI: Da ce pui acolo, cucoane Iani?

IANI *(cu mister)*: Ați am puso un prafuleți albusori ca zahari care uțide pe chine turbați.

MOISI: Ah! Vai! Cucoane Iani, nu face pe talharoi, che intrăm la belea mare.

IANI: *Sopa.*

MOISI *(ca cum și-ar aduce aminte, cu spaimă)*: Ah! Vai!

IANI: Țe-a pațito?

MOISI *(speriat)*: Cucoane Iani! Ce sticlă este asta?

IANI: *Ma* țe este, bre?

MOISI *(apucînd pe grec de piept)*: Cucoane talharoi, ai dat și la mine de băut vin d-asta cu praf de chine!

IANI *(rîzînd)*: Ha! Ha! Ha!

MOISI *(apucîndu-se de burtă)*: Ah! Vai! Ce mă ciupește de lingurichi! Vai *mir*! talharoi m-a murit!

IANI *(rîzînd)*: Ha! ha! ha!

MOISI *(disperat și plîngînd, apucînd pe grec de mînă și cu cealaltă mînă ținîndu-se de burtă)*: Ei, vei, volintiroi! Du host mih garghit, trifener, ganef, man vaale mane chinder zanen ghepliben urăm! Ios du bis ștermen ghehanghen, ah, vai mir! main got, chi moare Moisi, mamu meu, am murit! (Cade jos.)

IANI: Bre, *sopa, diavoli, ti mascaralichi ine afto!*

MOISI *(plîngînd):* Ah! Vai, main got, che Moisilichi a murit!

IANI: *Ma* te morito, brea, nu ți-am dato să bei vin cu prafo...

MOISI *(sare iute în picioare):* Vus! Nu ai dat la mine să bei vin cu praf de chine?

IANI *(aparte):* Se prindo pe evreu. *(Tare.)* Am puso numai puțintelo prafu la tine.

MOISI *(iar speriat):* Hai!

IANI: *Ma* nu moii astăzi, n-ai frică.

MOISI: Far vus, nu astăzi.

IANI: Dau la tine alto prafo care vindecă pe tine.

MOISI *(cu bucurie):* O! Eo! O! Eo! Adă la prafu! adă degrab!

IANI: Te dau ego, *ma* cu o condiție: să nu spui nimico la Gavrilo, *ke* si me lasi se puno pe dinso la cali, *ke* se tați, moi evreo, *diati* te laso de crapi ca un chinele.

MOISI: Nu spui un vorbă, zic zeu, eu tac la mine ca un purice! Dar se dai la mine praful care vindec.

IANI: *Sopa,* bre, che vine. || **502**, 30 — *A, B: un șip / C: o sticlă* || **503**, 18 — *A, B: vărsînd / C: turnînd* || **504**, 2 — *A, B, C:* MOISE [...] *fund) / D:* IANI, MOISI, GAVRIL || 3 — *A, B, C:* Iată-mă / *D: (în ușe):* Iată-mă || 4 — *A, B, C: (tresărind* [...] vei!... / *D:* Ah! Vai! || 5 — *A, B, C:* Gavrilo [...] aduso. / *D: (apart):* Gavriil! mi-a cazut la muna. || 6 — *A, B, C:* Ei!... bine / *D:* Bine || 7 — *A, B, C: (zîmbind* [...] Bine / *D:* Bine || 10 — **517**, 15 — *în D, textul este diferit de A, B, C:* hîtrule, așa-i? De aceea mi-ai zis să fug dupe ce m-ai împins să fac păcatu tu și cu Iuda ta!

MOISI: Eu nu! sunt Moisi și zic zeu, nu știu, n-am văzut la ochii mei!

GAVRIL: Așa! Nu știi, n-ai văzut, Scaraoschi!

IANI: Mo Gavrilachi *fosmu,* lasa pe Scaraoschi, ție ți-e foame, Gavrilaso, *ke* ție ți-e sete ca un butoio deserto, se punemo masa se muncamo, *ke* si bemo, che amo un vinisoru parcă este chihlibari topito! Aide, Moisachi, se punemo masa *gligora* pentru Gavrilasi!

GAVRIL *(dinaintea scenei, aparte):* Se gudură, haita! Înțeleg eu gîndul lui, vrea să mă îmbete ca să uit, dar de cînd a murit bietul Ion, n-am mai pus picătură de vin or de rachiu pe limbă, am să mă fac că beau, doar oi îmbăta pe grecu, să-mi spuie unde a ascuns pe Mariuca?

IANI *(aducînd masa cu bucate și cu vin și punînd-o în mijlocul scenei):* Aide se ne punemo la masa, poftimo Gavrilasi.

GAVRIL: La masă, la masă! Ai vin de ajuns, că am să mă îmbăt.

IANI: Ți dao un butoio intrego! *(Incet către Moisi.)* Este morto!

MOISI *(asemenea):* Ah! Vai!

GAVRIL: Dar să beți cu mine cît oi bea cu astă tocmeală!

MOISI *(speriat):* Heu, se beu!

IANI *(încet lui Moisi):* Fă-te că bei și varsă jos. *(Tare.)* Se bemo dară, Gavrilasi, se bemo cu totile, *ma ego* amo se te intreco pe tine.

GAVR.: Om vedea.

IANI: Vino aițe între noi, *eți.*

GAVRIL: Așa! Ca trei crai de la răsărit.

IANI *(rîzînd): Neski!... Neski...* de la resarito...

MOISI *(rîde cu spaimă):* Ia, ia... ia, trei crai. *(Aparte.)* Ah! Vai! tremur imanu mieu ca frighiri.

GAVRIL: Ori, cum am zice, trei ucigași buni de streang. Hai, ce zici, Moisachi?

MOISI: Hai?

IANI: Ha! ha! ha! Ce berbanto! *ma* se bemo, fratico, se bemo, ziupîne Moisachi, toarnă la Gavrilaso.

GAVR.: Să bem ca să uităm, așa-i? *(Moisi toarnă lui Gavril și lui; mîna îi tremură.)* [*adăugat cu creionul:* Dar ce tremuri așa, Moise, te gîndești poate la bietul Ion teslarul. Noi l-am ucis.]

TOȚI: Să bem! ha! ha! ha! *(Asemenea se fac că beau și varsă vinul.)*

GAVRIL: Să-i fie țărîna ușoară!

IANI: *Ma* tați, bre, te zberi ca la pădure, de unde vii? Ha! ha! ha! Mi pare că se învirteste casa cu mine, a dracolo de vino, nu este asa, Moisachi? C-a înțeputo si la tine se faco virtezelo la capo?

MOISI *(tresărind speriat, pe urmă, înțelegînd, începe a rîde spasmotic și face pe beatu):* Hei! hei! hei! Che bine zici, cucoane Iani, vinu ista este un mare zavragi, a început a face șahăr mahăr la capa mea, ah, vai! ce talharoi de vin. Hei! hei! hei!

IANI *(făcînd pe beatul și rîzînd, zice încet lui Gavril):* Este morto beato Moisachis, ha! ha! ha!

MOISI *(asemenea lui Gavril):* S-a îmbătat grechi! Hei! hei! hei!

TOȚI: Să bem *(Asemenea.)*

GAVRIL *(aparte):* I-am îmbătat.

IANI *(aparte):* S-a duso la draco!

MOISI *(asemenea):* A murit talharoi!

GAVRIL: *(tare, făcînd pe beatu și rîzînd):* Ha! ha! ha! mari hoți sunteți, dar cum puteți voi să rîdeți, măi, cînd ați ucis pe Ion? Măi, nu-l visați voi niciodată?

IANI: *Ma* tați, bre bețivule!

GAVRIL: Da de ce să tac? Ne-aude Măriuca, așa-i?

IANI: Ha! ha! ha! *Neski* ne aude Mariu... Ruxanda.

GAVRIL: Va să zică să nu mai pomenim de Ion?

IANI: Nu, mai bine se bemo!

TOȚI: Să bem! *(Asemenea.)*

GAVRIL: Apoi dar să vorbim de Mariuca.

IANI: Ţe Mariuca, ţe spune, beţivule?

GAVRIL: Nu te mai preface, ţap hîrvareţ ce eşti! Ai furat pe Mariuca şi-ai ascuns-o aici, unde ai închis-o, ai?

IANI: *Ma* ţe pasa la tine, bre puschi? Ha! ha! ha!

GAVRIL: Nimica! Numai voi să-ţi spui că eşti un mare hoţ, mor fetele de dragoste dupe d-ta. Ha! ha! ha! *(Ii dă un pumn.)*

IANI: Ha! ha! ha! *Eţi*, Gavrilaso, fetele se topesc dupe mustachia mea. *(Toţi rîd.)* Daca vrei se te marturisesco *fanera*, Mariuca s-a indraznito se rida *(modificat cu creionul:* indragostit-o] *de ipochimeno* mea, şi a venito singurica la mine.

GAVRIL: Ai, ce spui? *(Toţi rîd.)* Să bem!

TOŢI: Să bem. *(Asemenea.)*

GAVRIL: Şi unde ai ascuns-o? hai? berbantule ce eşti!

IANI: La un *topos* sigura! Moisachi ştie!

MOISI: Io, fereascâ D-zeu! nu ştiu, n-am văzut.

GAVRIL: Ei, unde...

IANI: Nu spune Iani un vorba.

GAVRIL *(apart.):* Îi spune tu acuş. *(Tare.)* Bine faci, grecule! Să bem dar în sănătatea Mariuchi.

TOŢI: Să bem. *(Asemenea.)*

GAVRIL: Bun vin, zău! Îţi înveseleşte inima şi te face să uiţi pacatele, nu-i aşa, Moisi?

MOISI: Pacate? Nu ştiu, n-am văzut!

IANI: *Ego* mi simto tinerelo ca de 20 ani, şi-mi vine se chinto şi se zoco!

GAVRIL: Şi eu, grecule! Ha! ha! *(Chiuie toţi, se scol de la masă şovăind şi făcînd pe beatul, Gavril trece la avanscenă, grecu şi ovreiu duc masa în fund, Gavril, rîzînd şi şovăind, se uită împregiurul ei, vede vinul vărsat de Iani şi de Moisi şi rămîne încremenit, înţelegînd hoţia lor.)*

GAVRIL *(apart):* Ei, m-au înşelat hoţii! S-a făcut că beau şi au vărsat tot vinul, a vrut să mă îmbete numai pe mine, or a pus ceva în vin ca să mă omoare... acu, acu... *(Grecu şi ovreiu, după ce au pus masa în fund, se întorc în scenă.)* Ha! ha! să cîntăm fiecare cîte un cîntec să se ducă pomina.

IANI, MOISI } Ha! Ha! Să cîntăm! Se cîntăm!

GAVRIL

(arie românească)

Frunză verde de pelin,
Leicuță, leicuță,
Să-mi înec necazu-n vin,
Leicuță, leicuță.
Să mai uit cele nevoi,
Leicuță, leicuță,
Și să trăim amîndoi,
Leicuță, leicuță.

IANI

(arie grecească)

Mariuța de la noi,
Fosmu anghelaki!
S-apapo ca un cotoi,
Fosmu anghelaki,
Ke sas lego fanera,
Fosmu canarasi,
M-am facuto *budala,*
Fosmu amorasi.

MOISI

(arie ovreiască)

Ruhala s-o maritat,
Vai *mir vus ist dus,*
Cu tulpan și fes legat,
Vai *mir vus ist dus,*
C-un jidan ci-i ras la cap,
Vai *mir vus ist dus,*
Și cu barba ca un țap,
Vai *mir vus ist dus.*

(Împreună.)

GAVR.

Frunză verde de pelin
etc.

IANI

Mariuța de la noi
etc.

MOISI

Ruhala s-a maritat

etc.

GAVRIL *(scoţînd fesul lui Moisi şi aruncîndu-l jos)*: Da taci, Iudo, că-mi strici cîntecu.

MOISI *(necăjit)*: Moi buţuv volintiroi.

GAVRIL *(cu mînie)*: Hai? Ce-ai zis?

MOISI: Nimichi, aşa să trăiesc, io iubesc pe d-ta, zic zeu!

GAVR.: Ai noroc că-s plin de chef! Ti!... Uite, frate, mă furnică prin picioare de nu pot sta locului şi-mi vine să trag un danţ să crape pămîntul. Vin încoa, balabuste, să jucăm de brîu. *(Il apucă pe Moisi de brîu.)* Prinde-te şi tu de mijloc, parpelecule, şi daţi vîrtos! Să vă văd! Acu, aci! hi, ha!...

IANI: *Ama palicari! dasto more! (Se prinde şi grecu de brîu.)*

GAVR.

(arie de joc)

Merge lupul dupe oi
Hi! ha! hi! ha! ha!
Şi le cîntă din cimpoi,
Hi! ha! hi! ha! ha!
Păn' le-apucă de gîtleji,
Hi! ha! hi! ha! ha!
Şi le trage un vîrtej,
Hi! ha! hi! ha! ha!

(Gavril urmează a juca niţel şi deodată dă un ţipăt şi cade jos.)

IANI: *Natos!* A murito mozico, ke am scapato, Moisachi!

MOISI: Ah! Vai! *mir*, cucoane Iani, ce-ai făcut cu praful acela d-ta! Ah! *moi got*, ai zis che dai la mine cellalt praf, care vindichi, adă mai curînd, să nu mor şi eu ca el!

IANI: Nu ai frică, bre, ţi dao, ţi dao!... *tora* che se fimo mai siguro, ma duco se aduco iartagano a mea să tai ghit la el. *(Vrea să iasă.)*

MOISI: Cucoane Iani, nu face primejdie chi intrăm la gavura de ocnă.

IANI: *More*, lasă-mă...

MOISI: Cucoane Iani, bagă minte pe cap, cucoane Iani, nu face singe la ghit a lui, che singe a lui ne dă pe gol.

IANI *(smucindu-se şi intrînd în camera lui)*: Ei, *pasto*, diavole.

SCENA IV-a

MOISI, GAVRIL

MOISI *(vorbind după Iani)*: Cucoane *kir* Ianiche, nu pot să văd singe, cînd curge singe eu mă leşinesc cu capu pe nas.

GAVRIL *(sculîndu-se iute apucă pe Moisi de gît)*: Așa, Iudo, vreați să mă omoriți?

MOISI *(foarte speriat)*: Ah! Vai! *Ghivalt!*

GAVRIL: Taci, să nu cîrcnești că te gîtui.

MOISI: Bade Gavrile, nu mă omorî, che nu zic un vorbă!

GAVRIL: Așa, spurcaților, ați otrăvit vinul ca să vă scăpați de mine?

MOISI: Nu eu, nu, zic zou, nu știu, n-am văzut; grecu.

GAVRIL: Ș-acum vroiți încă să-mi tăiați și gîtul?

MOISI: Nu eu, zic zou! Nu știu, n-am văzut!... Dar grecu.

GAVRIL: D-zeu mi-a dat în gînd să nu beau din vinul vostru și să vă prind făcîndu-mă beat; spune-mi unde-i Mariuca, că tu știi, spune-mi, că te ucid!

MOISI: Nu, nu, bade Gavriile, acolo, la camera aceea! Cheia este la grecu!

GAVRIL: Puțin îmi pasă. *(Strică ușa.)* Mariuco! Mariuco!

SCENA V-a

GAVRIL, MARIUCA, MOISI

MARIUCA: Ce este? Cine mă cheamă? *(Intrînd.)*

GAVRIL: Eu, Măriuco, eu, Gavril!

MARIUCA: D-ta, bade Gavril!!!

GAVRIL: N-ai frică, Mariuco! Am venit să te scap din ghearele grecului și să te duc la mama Catrina.

SCENA VI-a

IANI *(intrînd cu iataganu în mînă și rămîind încremenit)*: *Panaghia mu, ti vlepo!* Gavrilo vio cu Mariuca!

GAVRIL: Dar, basa ucigaș ce ești, Gavril e viu și Mariuca a scăpat din cursa ta. Aide, Mariuco, pleacă, iacă ușa deschisă, ieși *(anulat:* slobodă] că te ajung și eu! *(Mariuca iese.)*

IANI: Mariuca! Mariuca! *Staso! Staso!*

GAVRIL: Să nu faci un pas, că-ți mănînc zilele.

[*în ms. urmează mai multe rînduri anulate cu creionul:* eu nu ți-oi da nici un praf, nici ți-oi tăia gîtul, cînd te-oi vedea la pămînt, eu te sfîșii în bucăți.

IANI *(cu turbare)*: A! *Catcramini!*

GAVRIL: Să nu te miști din loc! *(Scoțînd o secure de la brîu, de la spate.)* Uite, vezi-o!

IANI: A! lasa mo.

GAVRIL *(ridicînd secura)*: Stai d-amu așa!

MOISI *(oprind pe Iani, cade jos)*: Cucoane *kir* Iani. Stai! *Ghevalt!* Vai *mir!*

Finele Actului al IV-lea.
Cortina cade

In locul acestor rînduri se află menţiunea: Cortina.

Pe această filă 75v, colţul din dreapta jos, se află ştampila: „Const. I. Davidescu" *şi semnătura cu creionul:* „A. Constantin — 1890"].

ACTUL V-lea

Teatrul reprezintă decorul de la actul al doilea, însă închisoarea este gata.

SCENA I

MARIUCA, CATRINA

CATRINA *(îmbrăţişînd pe Mariuca):* Mariuco! Mariuco! draga mea! Vin să te mai sărut! te-am crezut perdută!

MARIUCA: Da eu, mamă, gîndeam că nu te voi mai vedea!

CATRINA: Şi zici că Gavril, vechiul nostru argat, te-a scăpat din ghearele grecului.

MARIUCA: Da, mamă, parcă D-zeu l-a trimes înadins pentru mine! Grecu mă închisese în odaia lui cea cu fiare la ferești, eram ca într-o temniţă, cînd deodată auzii strigîndu-mă cu glas năbuşit şi văz uşa odăii că sare din balamale!... Era Gavril, mamă, care venise să mă scape.

CATRINA: D-zeu să-i ierte păcatele!

[*Finalul scenei este anulat cu aceeaşi cerneală de culoare violetă:*

MARIUCA: El îmi deschise uşa şi-mi zise: pleacă, Mariuco, pleacă, că eşti slobodă! Şi iată-mă-s, mamă, am venit în fuga mare, n-am vrut să mă mai duc la coliba lui Martin păduraru, m-a luat groaza de pădure de cînd m-a răpit grecu. Am venit la d-ta, mamă, aici este în mijlocul satului. Grecu n-a mai îndrăzni! Şi d-ta, care de la moartea tatei eşti mama mea, nu mi-i lăsa, nu-i aşa, mamă, nu mi-i lăsa...

CATRINA: Da, draga mea, da!

MARIUCA

(arie)

Mamă dragă, fie-ţi milă,
La cel rău să nu mă daţi,
D-a lui cursă, d-a lui silă,
Mamă dragă, mă scăpaţi.
A mea viaţă, fericire
Este-al Niţului amor,
Făr-a lui dulce iubire,
Mamă, n-am decît să mor.} *bis*]

SCENA II-a

CATRINA, MARIUCA, IANI

IANI: *Natos*, pasarica mea, l-amo gasit-o!

MARIUCA *(cu spaimă): Kir* Iani!

CATRINA *(asemenea):* D-zeule sfinte!

IANI: Te-am prins-o! [*inițial:* Privighitori l-o prinde după chintec a ei! Che după chintec / glasul a d-tale te-am prinso și *ego*, Maruliță. Canarasia mea.]

MARIUCA: Ce spui? Vrei să mă prinzi? *(Cu spaimă.)* A! Mamă, auzi! *(Aruncîndu-se în brațele Catrinei.)*

IANI: *Ma* de țe te sperie așa? *psihița mo?* Eu nu voi se te iao decît cu voința mataluți!

MARIUCA: Cu voia mea? Niciodată, mai bine primesc moartea!

IANI: *Ma*, lelița Catrinuța, dimiata este femeie cu minte si cu judecata, fa-lo si înțilega pe Mariuca.

CATRINA: Cucoane Iani, să mă ferească D-zeu să îndemn eu pe Mariuca, care este acum copila mea, să meargă acasă la d-ta, ca să ție locul Ruxandei, pe care ai alungat-o!

MARIUCA: Eu să mă mărit dupe d-ta!... Eu să ajung să fiu nevasta d-tale! Eu!!!

IANI: Che... Să nu fii? pentru che esti fata de la țara, che *ego* sinto boiaris *protipendas, che megas posesoros? Ma* țe fațe asta? Eu te faco cucona mare, chite fetele care au fosto, mai reo de chit dimiata, cu pițoarele gole, che *me* calcîiele crapate, che acumo sinto *mesa* la caleasca, *me* astazi, *che* samuri *che cabaro* [*cuvîntul* „cabaro" *anulat cu creionul și înlocuit cu* „habat nau" (?)].

MARIUCA: O fi! Dar eu nu mă gîndesc la bogăția d-tale [*inițial:* ale, ție-se de d-ta]. Averea mea va fi dragostea ce voi simți pentru bărbatul meu și nu înțelegi că eu nu pot să te iubesc pe d-ta?

IANI: *Ma* țe-mi pasă mie, daca te iubesco *ego* pe mataluța?

MARIUCA: Da, am auzit vorbind pe moș Vîntură-Țară, că așa e obicei pe la d-tră, puțin vă pasă dacă vă iubesc nevestile ori ba, ba încă închideți ochii cînd le iubesc alții, dar pe la noi la țară, slavă Domnului, nu suntem încă așa de învățate, suntem niște proaste, nu cunoaștem meșteșugul de a înșela pe bărbații noștri, or de a ne despărți pînă în trei ori.

IANI: *Ma* ațesta este un mestesugo foarte placuto, *che* forte usoro, n-ai decît să merge la oraso, *che* pînă la o luna te fațe pricopsita mare.

MARIUCA: Să mă ferească D-zeu, mai bine să mor. Eu iubesc pe Nițu, care mă iubește; ș-aici voi să mă cunun și să trăiesc cu dînsu.

IANI: *Eți*, iar me pomenesti de puschi ațela! *Ma* tu nu stii, fata nebuna țe esti, che *ego* poto se vuro la belea mare pe Nițo d-tale?

CATRINA, MARIUCA: Pe Nițu?

IANI: *Neski, neski*, pe Nițisoru dimiavostra. N-amo dechit se zico un vorba la stapunire, che pe Nițo l-am bagat-o la temnița țele noi, care este acolo!

CATRINA, MARIUCA: La temniță Nițu?

IANI: *Ke* cu feara la pițiori ca un *catergari!*

CATRINA: Săraca de mine! Nițu meu, copilul meu în fiare!

MARIUCA: Dar pentru ce, D-zeule, ce ți-o făcut Nițu?

IANI: L-oi învăța *ego* pe birbanti să te facă să-l iubești pe el! Am se zico che el te indemnato pe d-ta se me fura de la mine arzintaria *ke* zuvaerica chind ai fost fata la casa mea.

MARIUCA: Eu ți-am furat?

IANI: *Ke* apoi am se scoto marturos pe Moisi, ca să spuie che Nițu a venduto la ovrei arzintaria me.

CATRI., MAR.: Nițu! Vai de mine!

CATRINA: Și nu ți-o fi frică [*inițial:* păcat] de D-zeu s-arunci așa păcat pe un copil nevinovat?

IANI: *Amartia, neamartia*, eu nu stio, eu stio atita: che din prițina lui dimiaei nu iubeste pe mine.

MARIUCA: Așa? Voi striga și eu înaintea lumei, ș-oi plînge, ș-oi spune totul.

IANI: *Ama caimeni* prosta! *Ego* sinto boieri bogato, sinto *posesoros* mari, pe mine stapunirea a se creaza, ma voi niste pacatosele de țarancele puteți se zberați chito ve plațe, ține baga in seama la voi...

CATRINA: Oh! Așa-i, Măriucă! Așa-i, păgînul ăsta poate să-mi omoare copilu prin temniți și noi, săracele, degeaba om striga ș-om plînge. Cine o să asculte niște biete femei ca noi!

MARIUCA: Mamă! Mamă! Ce-o să facem?

IANI: *Lipon*, Maruliță, hotarasti, ori pe Iani de barbațelo, ori pe zupino Nițo la temnița.

MARIUCA: Nițu, Nițu meu!... O! nu pot... nu pot!...

IANI: Nu primești? *Kala!... (Vrînd să iasă.)* Ma duco se-l inchido pe hoți.

CATR.: Mariuco! scapă-mi copilul, dacă-l iubești, că mi se rupe inima cînd mă gîndesc să-l văd închis.

IANI: *More* țe stao *ego! (Vrînd să iasă.)*

MAR.: Stai!... Iată-mă-s! sunt a d-tale!

IANI *(dînd un țipăt de bucurie): Isala! masala!*

MAR.: Numai lasă pe Nițu în pace!

CATR. *(sărutînd-o):* D-zeu să-ți dea bine, fata mea! *(Se vede Gavril care intră și ascultă.)*

MAR.: *(ținîndu-și lacrămile):* Mamă, ce vrei mai mult, iată că am priimit să fiu femeia lui *kir* Iani! O! *(Lacrimile o înăbușesc și intră repede în casă coperindu-și fața.)*

CATR. *(cu disperare):* Doamne, ce am făcut? Am vrut să-mi scap copilul și acum i-am perdut pe amîndoi! *(Intră repede în casă după Măriuca.)*

SCENA a III-a

IANI, GAVRIL

GAVR.: Măriuca să primească să te ia de barbat!... pe tine!...

IANI: Gavrilo!... Țe cauți aițe, bețivule?

GAVR.: Răspunde la ce te întreb, ucigașule, că tu ești ucigaș, nu eu, răspunde cu ce ai înfricoșat pe Măriuca de primește să te ia pe tine de bărbat?

IANI: *Ma, cateramени,* țe vorbesti de fricosato, eu amo un farmeco care vrazeste fetele.

GAVR.: De aceea cînd a intrat Măriuca în casă a înăbușit-o lacrimile pe biata fată, pentru că o vrăjiseși tu, cu ochii tăi cei înveninați! Cunosc eu farmecul tău. [*Continuarea replicii este anulată cu creion albastru:* cu farmecul acela înșeli oamenii stăpînirei, care te sufer de-ți faci mendrele tale cele scîrboase; cu farmecul acela jefuiești și pe bieții țărani! Cu farmecul acela m-ai împins în păcat de moarte.]

IANI: *Ma,* ticaloso de mozico, cum îndraznesti?

GAVRIL: Îndrăznesc, că te am în mînă, îndrăznesc și-ți hotărăsc de astăzi înainte să lași pe Măriuca în pace, să nu te mai văd în calea ei, că, pe sufletul meu care l-ai perdut tu, Satano, mă duc și mă dau singur în mîna judecății și te tîrăsc și pe tine de gît ca să-ți iei răsplata de moartea lui Ion!

IANI: *Caimeni,* beția te-a prostito de tot, *ma* nu înțelege, brea, che daca te dai tu de golo, tu merzi la spunzuratoare, che *ego* niți habari nu amo!

GAVRIL: Tu! Care ești pricina uciderei!

IANI: *Ma* țe dovada ai tu, brea? Ține mai marturiseste cu tine?

GAVRIL: Doamne sfinte! Ce spune el!...

IANI: *Ma* nu stie toți che esti un bețivulo, che cu o zi nainte de morte lui Ion te-ai țertato cu el, che ai ridicato topori la cap a lui?

GAVRIL: Așa este! Așa este! *(Dîndu-și cu pumnii în cap de disperare.)*

IANI: *Ma* dupo moartea lui Ion nu a fuzito la Galați, che de chindo te a intorso nu a traito la padure, ascunso ca un hoți?

GAVRIL: Dar nu m-ai făcut tu și cu ovreiul ca să mă duc la Galați?

IANI: *Neski, neski, budala*, ca sa te amo la muna mea!

GAVRIL: Așa *(Cu o furie năbușită.)* Uite, nu mă aduce la desnădăjduire că, pe sufletul meu! Vezi mînele astea, tu le-ai împins la păcat și la nelegiuire!... Ia seama să nu se întoarcă asupra ta!... Ia seama!

IANI: *Ma* țe vrei, *catergari*, se me uțide? [*inițial: namescato sis*] *Ma* ia seama tu! Che esti la mijloco la sato, che strigo acuso toți țeranele, che le spuno che tu ai omorîto Iono, Moisachi marturiseste cu mine, che pe mine zudecato mo crede și tu te suie la spinzuratore.

GAVRIL: O! Bine zice, ticălosul, pe dînsul l-o crede, c-așa e dreptatea oamenilor. [*Continuarea replicii este anulată cu creion albastru:* și eu voi muri fără ca să văz pedeapsa lui, a lui care mi-a luat mintea cu rachiu și din om bun a făcut din mine un ucigaș și din muncitor un fugar prin pădure.]

IANI: *Lipon*, baga minte la cap a teu.

GAVRIL: Ascultă, te las la pedeapsa lui D-zeu, cu păcatu ce m-ai împins să fac; mă duc în lumea toată și de mine n-ei mai auzi vorbind, numai lasă în pace pe biata Măriuca, las-o să ia de bărbat pe Nițu, care o iubește, am jurat să-mi răscumpăr măcar cu atîta păcatu meu, să norocesc pe bietu băiat, pe care l-am lăsat sărac de tată! Cucoane Iani, uite-mă, te rog în genunchi. Bietul muncitor nu are altă mîngîiere [*aici lipsesc din caiet cîteva file, deși numerotarea tipărită (a Academiei) este în continuare: f.* 81—82; *textul lipsă este din scenele III și IV*].

Vai! Vai! etc., etc.
Vai, seracu Moisulichi,
Moisulichi a murit!
Vai, săraca crișmulichi,
Crișmulichi s-a topit.
Vai! Vai! etc., etc.
De acum la sichiteală
N-oi se pot a încărca
Și să-nsemn tot cu iuțeală
Pentru un litri doi oca.
Vai, seracu Moisulichi
etc., etc.

GAVRIL: Ce spui, Moisi? Te-a otrăvit grecu, așa-i?

MOISI: Afurisitu cela de grechile mi-a dat de-am băut un pahar de vin

cu praf alb de chinele, care a voit să dai la d-ta și a zis că o să dai la mine alt praf care vindichi, și acu fuge și pe mine mă lasă să mor, dară până eu oi muri, mă duc la subprefăcători să spui toate hoțiile lui.

GAVRIL: Da, Moisi, vin cu mine și mărturisește toate hoțiile lui.

MOISI: Chind oi spune eu tot ce știu, atunci grecu merge la spînzurătoare că el este un ucigaș și a aruncat numai napaste la capu d-tale.

GAVRIL: Ce-ai zis? Năpaste pe capul meu! Grecu este ucigaș, Moisi, ce vorbe sunt aceste! A! parcă mi se luminează înaintea ochilor, va să zică n-am fost eu pricina morței lui Ion teslarul?

MOISI: Nu d-ta, dar grechile...

GAVRIL: Grecu... dar n-am tras eu scîndurile de la schele? Moise, spune-mi, fie-ți milă...

MOISE: A! Vai *mir, main Got!* Parcă mă ciupește la imăn!... A! Badea Gavrilă, nu mă lăsa che mor...

GAVRIL: N-ai grije, Moisi, că nu mori, te-a înșelat grecu, nu te-a otrăvit, el te-a speriat numai, ca să nu-l dai de gol dacă mă omora pe mine.

MOISI: Ce spui? Bade Gavrile, el nu m-a otrăvit pe mine, atuncea nu moare Moisulichi? A! Îmi vine să joc de bucurie!

GAVRIL: Nu, Moisi, nu tu nu mori, pe tine numai frica te face să crezi că mori, spune-mi, Moisi, spune-mi.

MOISI: Ba nu, bade Gavrile, dacă nu mor, eu nu pot să spui nimic pentru că grechile m-o da afară de la crișma.

GAVRIL: Dacă îi spune tot, grecu o să fie osîndit și nu ți-o mai păsa de el.

MOISI: De unde știu eu, bade Gavrilă, grechile are parale, el este bogat, el scapă de belea și eu cad la dinsa... nu spui nimică.

GAVRIL *(apart.)*: A! Am făcut rău că i-am spus că nu-i otrăvit.

MOISI: A! Parcă nu mă mai doare la imăn! Am scăpat de moarte.

GAVRIL: Ești sigur că nu te mai doare, ia pipăie-te bine.

MOISI: Ce spui, bade Gavrilă?

GAVRIL: Așa-i că tot te doare?

MOISI: Hai!

GAVRIL: Ți-a dat grecul vin să bei?

MOISI: Da.

GAVRIL: Și l-ai băut?

MOISI: Da.

GAVRIL: Un pahar întreg?

MOISI: Așa.

GAVRIL: Atunci ești otrăvit!

MOISI: Au! Vai!

GAVRIL: Eu gîndeam că n-ai băut vin.

MOISI: Ba l-am băut.

GAVRIL: Băut! Atunci ești mort.

MOISI: Vai *mir!* Am murit! Au vai! Iar mă ciupește la lingurichi. *(Iar aria de la începutul scenei.)* [*Adăugat cu creionul:* Vai! Vai! Vai!]

SCENA VI-a

Aceiași, VÎNTURĂ

VINTURĂ: Da ce este? Ce-a pățit lifta de prohodește așa, în limba lui?

GAVRIL: Moș Vintură-Țară! Vin, moșule, că D-zeu te trimite ca să descoperi un păcat mare.

VÎNTURĂ: Gavril sîrbu! tu aice! ticălosule, în fața [*modificat cu creionul:* înaintea] casei lui Ion teslarul! Ai venit să te dai în mîna judecății care te caută.

GAVRIL: Nu mă osîndi, moșule, că ț-o fi păcat! Uite, Moisi ți-o spune cine-i vinovatul!

VÎNT.: Dar ce-a pățit de se văicăra așa?

GAVRIL *(trăgînd pe Vîntură doparte):* Grecu răpise pe Mariuca și o închisese în casă la el, m-am dus la el ș-am scăpat-o! Grecu a vrut să mă otrăvească, D-zeu mi-a dat în gînd să nu beau din vinul lui! A speriat pe bietul ovreiul că l-a otrăvit, zicîndu-i că numai el poate să-i dea leac să-l vindece, dar toate erau minciuni. A îngrozit pe Mariuca cu povești de-a lui, ș-acu Mariuca se priimește să fie nevasta lui!

VÎNTURĂ: Mariuca! Vezi, numai o zi am lipsit din sat, am fost pănă la tîrg, și grecu dracului răsturnă satu! Dar iată-mă-s iară.

GAVRIL: Da, moșule, D-zeu te-a adus! Ovreiul, desnădăjduit că grecu-l lasă să moară, vrea să-l dea de gol, să mărturisească toate nelegiuirile lui! El zice că grecu a omorît pe Ion teslarul.

VÎNT.: Ce spui, măi!

GAVRIL: Moisi! N-ai frică! Uite, moș Vîntură-Țară zice că te vindecă, te scapă!

VÎNT.: Am eu un leac bun, niște buruieni, n-ai frică, că nu mori.

MOISI: A! Jupîne Vîntură! scapă pe mine!

VÎNT.: Te scap.

GAVRIL: Numai spune cum a omorît grecu pe Ion!

MOISI: Spui tot! spui tot! Numai vindecă pe mine!

VÎNTURĂ: Săraca frică, bine zic că e din rai, a dat-o D-zeu la cei răi ca să scape pe cei buni!

GAVRIL: Spune tot, Moisi, spune tot!

MOISI: Tot! tot! Zic zău!

VÎNT.: Ai în cîrciumă, să punem să fearbă buruienile!

MOISI: Hai! Hai!
VÎNTURĂ: Vin vechi bun ai?
MOISI: Am! am! am!
VÎNTURA: Să ne dai vro două oca, că ne trebuie să fierbem doftoriele!
MOISI: Dau! dau! dau! Doi lei oca, zic zou, parale peșin.
VÎNTURĂ: Dar bine, mă, o să-ți plătesc și doftoriele tale, ca să nu mori?
MOISI: Ba nu! ba nu! ba nu! Dar n-ajunge o jumătate de oca?
VÎNT.: Ha! ha! ha! se tocmește ovreiul și la ceasul morței!

(S-aude afară gura țăranilor.)

GAVRIL: Hai să intrăm.
TOȚI: Să intrăm.
VÎNT.: Dai două oca, ori te las să crăpi?
MOISI: Ah! Vai *mir*! dau! dau! *(Întră cîtetrei în cîrciumă.)*

SCENA VII-a

NIȚU, ȚĂRANI

CORU

Oameni buni, veniți, haideți!
Mariuca s-o scăpăm.
Oameni buni, hai, ce ședeți,
La cel rău să n-o lăsăm.

[*Pe marginea cîntecului, notat cu creionul:* nu.]

NIȚU: Oameni buni, ați auzit nelegiuire, v-am spus că grecu a răpit pe biata Mariuca de la coliba lui Martin păduraru.
ȚĂRANII: Da, da, știm.
NIȚU: Am fost acasă și n-am găsit-o! Cine știe unde a ascuns-o nelegiuitul!
ȚARANII: S-o căutăm! S-o căutăm!
NIȚU: Da, s-o căutăm! Să luăm și pe mama Catrina cu noi! Și dacă n-om zări pe Mariuca nicăierea, să mergem să ne jeluim la stăpînire și să cerem dreptate!
ȚĂRANII: Las' pe noi.

[*Urmează un pasaj anulat cu aceeași cerneală:*

NIȚU: O! Nu mă lăsați, fraților! Mariuca este viața, este fericirea mea, fără dînsa nu mai sunt om pe lume. Fie-vă milă de durerea mea și, dac-ați iubit pe bietul tata, care a fost fratele vostru al tutulor, nu lăsați pe fiul lui la desnădăjduire!

ȚĂRANII: N-ai grijă! n-ai grijă!]

SCENA VIII-a

Aceiași, CATRINA, MARIUCA

MARIUCA *(ieșind din casă cu Catrina)*: Am auzit glasul lui Nițu! Nițule, tu ești? *(Se aruncă în brațele lui.)*

NIȚU *(asemenea)*: Mariuco! tu aicea, la mama... Eu care te-am căutat, te credeam perdută!

MARIUCA: D-zeu m-a scăpat, dragă Nițule!

NIȚU: Mariuco, ce fericire că te am iar în brațele mele!... O! De acum nu mă mai despart de tine! De acum ești a mea! Nu e așa, fraților, că n-ăți lăsa să mi-o mai răpească?

ȚĂRANII: Nu! Nu!

MARIUCA *(smucindu-se din brațele lui)*: A! Dar ce fac eu! Mamă, mamă, am uitat! O! fugi, Nițule, fugi de mine, și tu lasă-mă, să plec d-aicea, lasă-mă.

NIȚU: Ce-i asta, Mariuco! Mă respingi tu pe mine? Și-mi zici să fug? Vrei să pleci!? Dar ce-i asta, ce-i asta, pentru D-zeu?

MARIUCA: Nițule, nu mai pot fi a ta, am făgăduit! O! Mamă, spune-i d-ta, că eu n-am putere.

NIȚU: Nu poți fi a mea?! Ce spune, mamă, ce spune, că eu nu înțeleg și înnebunesc!

CATRINA: Ce să-ți spui, dragul meu copil, blestemul e pe casa noastră de la moartea lui tată-tău. Copila te iubește ca sufletul ei, dar ca să te scape de urgia grecului, ca să nu te perz eu, dragul meu copil, ca să nu te văd la temniță și în fiare.

NIȚU: Pe mine?

ȚĂRANII: Pe cine? Pe Nițu?

CATRINA: Copila pentru durerea mea de mamă a făgăduit.

NIȚU: A! Înțeleg, s-a dat grecului.

ȚĂRANII: A!

NIȚU: Și crezi, mamă, că de asta nu mă vrea, și crezi că de frica grecului fuge de mine, ea nu mă iubește, ea s-a dat grecului fiindcă e bogat.

ȚĂRANII: A!

CATRINA: Nițule!

MARIUCA: Auzi, mamă!

NIȚU: Dacă m-ar iubi, nu s-ar teme de nimeni! Și dacă aș pătimi, ar pătimi și ea cu mine! Așa! Ați crezut că m-a scăpat? Nu, mamă, acu m-a perdut, că să știți că fără Măriuca nu trăiesc, îmi fac seamă!

MAR., CATR.: Nițule!

ȚĂRANII: Nițule! Nițule! *(S-aud lăutarii.)*

UN ȚĂRAN: Tăceți! Ia auzi, vine nunta cu grecu!
NIȚU: Grecu! Mă duc să-l omor!
ȚĂRANII: Nițule! Nițule!

SCENA IX-a

Aceiași, GRECU, SUBPREFECTU, NUNTAȘII, LĂUTARII

GRECU *(Mariuchii):* Am venito, *psihița mu*, cu lautarii, *ke me* tot alaiul, se te iao se mergem la Isaia *horevi*!
MARIUCA: A! Mamă! Mamă! Ce m-ai îndemnat să fac!
GRECU: Plinge, *cardiamu*, plinge, *dioti*, o mireasă care nu plinzi nu aduțe norocul la casa!
NIȚU *(pe care-l țin țăranii):* O! lăsați-mă, lăsați-mă să-l omor!
GRECU: *Lipon*, aida să merzem che preotul ne asteaptă. *(El ia pe Mariuca și face un pas ca să iasă.)*
NIȚU *(smucindu-se din brațele țăranilor care-l țineau):* Nu! Nu vei lua-o d-aici, mai bine moarte.
ȚĂRANII: Nițule!
CATRI.: Copilul meu!
MUSAFIRI: Ce este asta?
SUBPREF.: Ce va să zică nebunia asta?
NIȚU: Iartă-mă, d-le subprefect, dar aici este viața mea la mijloc! D-ta nu poți să vrei nenorocirea a doi bieți tineri! Nu poți să osîndești pe biata fată a fi femeia unui om de care[-i] e groază!
GRECU: *Ma* te stamo si ascultamo pe *catergari afton*! Se mergem!
SUBPREF.: Ia mai stai, *kir* Iani, să ne înțelegem! Nici o lege în lume nu-ți dă dreptul să iei cu sila pe această fată de nevastă!
NIȚU: Da, d-le subprefect! D-zeu să-ți dea bine! Vezi, Mariuço, nimeni nu te poate sili, n-ai frică, spune d-lui subprefect tot adevărul.
SUBPREF.: Mariuco, eu te întreb, răspunde după inima ta, de bunăvoie mergi după *kir* Iani?
NIȚU: Mariuco, nu-ți fie frică, spune adevărul.
GRECU *(Mariuchei):* Ia seama che pe Nițu a tău l-o puno la temnița țea noa cu fiarele de pițioare.
ȚĂRANII, SUBPREF., NIȚU: Răspunde! Răspunde!
MARIUCA: De bunăvoie!
TOȚI: A!
NIȚU: Ce-ai zis! De bunăvoia ta?

SUBPREF.
GRECU } Să plecăm! Să plecăm!
MOSAF.

NIȚU *(disperat)*: Stați, d-le subprefect, stați, mă rog, nu plecați!

SUBPREF.
GRECU } Să mergem! Să mergem!
MOSAFIRII

NIȚU: Nu-i adevărat, d-le subprefect, nu-i adevărat, ea nu merge de bunăvoia ei, v-o jur, pe D-zeu! Grecu a speriat-o, a îngrozit-o! I-a spus cine știe ce minciuni, dar nu, d-le subprefect, ea nu poate să vrea din inimă ca să fie femeia lui!

SUBPREF.: Băiete, înțeleg durerea ta, dar nu pot să-ți ajut întru nimică, Mariuca a zis că este cu voia ei, așadar...

GRECU: *Ma* se merzem acum, frațico! Haide!

TOȚI: Haide! Haide!

NIȚU: Nu! Mariuca nu va pleca d-aici! Să știu bine c-oi omorî-o singur cu mîna mea, dar n-ăți lua-o vie, veniți acum s-o smulgeți din brațele mele!

GRECU *(depărtîndu-se speriat)*: *Pu! Anatemato*, diavole!

SUBPREF.: Asta e prea mult, și nu voi îngădui să-ți ieși din măsuri! *(Către jandarmi.)* Luați-l! *(Jandarmii fac un pas.)*

SCENA X-a

Aceiași VÎNTURĂ, MOISI *și apoi* GAVRIL,

VÎNTURĂ: Stați, boierule, nu vă grăbiți, că graba nu-i bună la nimica. Cine se grăbește rău o pățește, zic bătrînii noștri.

SUBPREF.: Ce este? Ce vrei să zici?

IANI: *Ma* te ascultați pe zevzeco *schino*.

VÎNTUR.: Stai, lipitoare, că destul ai supt, și-o venit vremea să te prezărăm cu sare.

SUBPREF.: Spune pentru ce m-ai poprit?

VÎNTURĂ: Pentru ca să n-asculți numai un clopot cînd faci judecată, pentru ca să nu osîndești atîția nevinovați pentru un vinovat.

SUBPREF.: Care-i acel vinovat?

VÎNTURĂ: Uite-l colo, la dreapta d-tale, țanțoș și dîrz, ca un țap riios.

IANI: *Ma* cum îndrăznești...

VÎNTUR.: Ba n-oi îndrăzni poate! Cu un ucigaș și-un otrăvitor ca tine.

SUBPREF.: Ucigaș, otrăvitor! Ce spui!

VÎNTU.: Da, ucigaș și otrăvitor! El a omorît pe bietul Ion teslarul.

TOȚI: A!

NIȚU: Pe tata!

CATRI.: Pe bărbatul meu!

IANI: Minţunile!

VÎNTURĂ: Taci! Că te trăsneşte Cel-de-Sus! A îmbătat cu rachiu pe Gavril serbu şi l-a trimis să scoată nişte scînduri de la şchele, pe care el le scosese mai înainte, ca să arunce păcatu pe Gavril.

ŢĂRANII: Ai văzut hoţu!

VÎNTURĂ: Ş-apoi s-a încercat să otrăvească pe Gavril şi pe Moisi ovreiul, ca să scape de mărturisirea lor!

ŢĂRANII: Ce nelegiuire!

IANI: Munţunele!

VÎNTURĂ: Taci, că te aşteaptă furcile!

SUBPREF.: Ce dovezi ai?

VÎNTURĂ: Iată dovada, priviţi!

TOŢI: Moisi! *(El iese din cîrciumă palid, zdrobit, susţinut de Gavril.)*

VÎNTURĂ: Uitaţi-vă în ce stare l-a pus pe bietul ovrei! I-a dat, zice, praf de ciine, mai ştiu ce dracu de parascovenie...

MOISI: O! Io! Io! prafu de chinele...

IANI: *Ma* nu are nimica, am glumito cu el!

VÎNTURĂ: Astfel ţi-e gluma, să otrăveşti oamenii!

IANI: *Ma* nu era otrava niţi un firo!

VÎNTURĂ: Spune tu, Moisi!

GAVRIL *(încet lui Moisi, arătîndu-i o ulcică care o ţine ascunsă după spate)*: Spune tot şi drept dacă vrei să-ţi scap viaţa, uite leacul tău îl am aici.

SUBPREF.: Vorbeşte, Moisi!

IANI: *Ma* ţe se vorbeasca, munţunile!

MOISI *(înfuriat)*: Minciuni! minciuni! eu mor şi mă topesc peste picere a mea! Ah! Vai *mir*! *Main Got*! *(Subprefectului.)* Cucoane subprefecătorie, zic zou, la frichi lui D-zeu, aşa si trăiesc! El a dat la mine praf de chinele alb la pahare cu vin! *(Lui Iani.)* Blestemat talharoi! *trinefer Ganef*! *(Subprefectului.)* El a vrut să omoare pe mine ca să nu spui chi el a omorît pe Ion teslarul.

TOŢI: A!

NIŢU: Sărmanul tata!

GAVRIL: Vezi! D-zeu e drept!

SUBPREF.: Vorbeşte, Moisi, vorbeşte!

MOISI *(lui Iani)*: *Arihtandatantnara*! *(Subprefectului.)* El s-a dus singhir înainte ş-a scos schindiri de la şchele, ş-apoi a îmbătat pe Gavril cu rachiu de trei lei ocă şi l-a trimes la şchele, ca să dea păcatu pe el, cînd grechile făcuse gavura la pod! *(Lui Iani.)* *Ghirai şvarţe iur*! *Du zost serben Ghehanghene*!

[*Urmează o replică anulată:*

GAVRIL: Da, acu mi-aduc aminte ca printr-un vis, păginu ăla m-a îmbătat și m-a întărîtat asupra bietului Ion, dar cînd m-am dus la schele eram așa de beat că n-am putut să mă urc dasupra, am văzut de jos scîndurile desprinse și, în beția mea, am crezut că eu am făcut păcatu!]

SUBPREF.: Ai auzit, *kir* Iani? Vei da seama de astă pîră înaintea judecății! Pănă atuncea eu sunt silit să te pui la poprealâ!

TOȚI: La-nchisoare! La-nchisoare! Să trăiască d-nu subprefect!

NIȚU: Mariuco! Mariuco! Ai scăpat!

MARIUCA: Da, Nițule dragă, a ta sunt!

CATRINA: Copiii mei!

SUBPREF. *(jandarmilor):* Luați-l!

IANI *(tremurînd): Ma... ma... ma...*

V ÎNTURĂ: Ma... ma... ma... uite așa! Uitați-vă la el cum tremură păginu! Tot păcatu-și găsește vinovatu! Vin acu, Moisachi, ai fost ovrei de ispravă, boala ta a fost numai frica, că, de erai otrăvit, pănă acum crăpai, și cît pentru frică, iacă leacul, vin fiert cu piper, bea!

MOISI: Adă! Adă! *(Bea.)* A turnat pară de foc la imân al meu, hi, ha! iată-mă-s zdravăn sanatos și mare voinicos. Am se las crișma, se mă las de țintlichi și de șahăr mahăr și să mă fac și eu ovrei de moda nouă, fără perciuni și fără chitie, să port și eu ca ovreii cei de ispravă haine ca toată lumea și să fiu frate cu românii noștri, pentru că și eu sunt român dacă sunt născut pe pămîntul românesc.

TOȚI: Așa este! Așa este!

MOISI: Păgîn este numai acela care face pe talharoi și pune praf de chinele la pahare, acela merge la închisoare.

TOȚI: La-nchisoare! La-nchisoare!

CORU

La-nchisoare! La-nchisoare!
Am scăpat de lipitoare.
Lipitoarea satelor,
Blestemul săracilor. } *bis*

(În vremea corului, jandarmii cu Gavril duc pe Iani la temniță.)

Finele piesei.
Cortina cade.

[*În colțul din dreapta, jos al ultimei pagini (f. 92^{v}), însemnarea cu cerneală violet: „Copiată în București, în stagiunea anului* 1881-82, *la* 5 *martie* 1882, *de către*

Const. I. Davidescu (ştampilă)
D. Constantin, 1891 (scris cu creionul)".
Fila următoare (93r) conţine un inventar de diverse obiecte de mobilier, îmbrăcăminte, casnice etc. scris cu cerneală neagră.] ||
504, 35 — *A, B:* varsă / *C:* torna || 37 — *A, B:* varsă / *C:* toarnă || **505**, 1 — *A, B: vărsîndu-i / C: turnîndu-i* || 6 — *A, B: Cată / C: Priveşte* || 19 — *A, B: varsă / C: toarnă* || 26 — *A, B: făcînd / C: face* || 36 — *A, B: cu / C: deodată, cu* || **506**, 5 — *A, B:* se marturisesca / *C:* marturisi || 32 — *A, B: Varsă / C: Toarnă* || **507**, 22 — *A, B:* danţ / *C:* gioc || 23 — *A, B: Îl apucă / C: Apucă* || **508**, 15 — *A, B: glasul / C: vocea* || 32 — *A, B: degrabă / C: iute* || **509**, *după r.* 29, *în A, B, C — tipărit:*
GAVRIL: Moş Vîntură-Ţară, păn-a nu ieşi de-aici, dă drumu Măriucăi, care-i închisă colo, în odaia ceea. *(Arată în stînga.)*
(Gavril şi Ruxanda ies prin fund.)
VÎNTURĂ-ŢAR: Măriuca-i aici?... A fi răpit-o caţaonu!... Litfa dracului! c-o mînă fură şi cu alta ucide! *(Merge de deschide uşa din stînga. Măriuca se aruncă în braţele lui.)*
[*errata din C arată că acest pasaj trebuie suprimat din text:* „pag. 1612 — Tabloul I din actul IV se termină cu fraza: «Nu, nu; dar hai mai degrabă», zisă de Ruxanda."] || 30 — *numai în C:* (Cortina cade.) || **510**, 1 — *A, B:* ACTUL IV. TABLOUL II / *C:* TABLOUL II || 2 — *A, B:* înfăţişează / *C:* reprezintă || 5 — *A, B: şopron şi / C: şopron* || **511**, 1 — *A, B:* ŢĂRANUL / *C:* UN ŢĂRAN || 21 — *A, B: vin / C: vin în mînă* || **512**, 34 — *A, B:* pin / *C:* în || **513**, 8 — *A, B: şi ascunzînd / C: ascunzînd* || **514**, 11 — *A, B: nunta / C: nunta e* || 12 — *A, B: doi / C: vin doi* || 18—19 — *A, B:* Nu pot să o las a fi / *C:* N-o pot lăsa să fie || **515**, 32 — *A, B:* IANI / *C:* IANI şi || 35 — *A, B: personagiurile* [...] *grupaţi / C: persoanele* [...] *grupate* || 36 — *A, B: nunta / C: e nunta* || **516**, 5 — *A, B: nuntă, gemînd / C: nuntă* || 12 — *A, B: dinapoia / C: îndărătul* || 13 — *A, B: cată / C: priveşte* || 30 — *A, B: aproape de ceasul / C: în ora* || 34 — *A, B: trezindu-se / C: deşteptîndu-se* || **517**, 3 — *A, B:* aruncă / *C:* scot || 7 — *A, B: cade tremurînd / C: tremurînd, cade* || 11 — *A, B:* spre / *C:* la || 15 — *A, B:* Pacatul îşi / *C:* Tot păcatu-şi || 16 — *numai în C:* (Cortina cade.) ||

ZGÎRCITUL RISIPITOR (p. 519)

Piesa a fost scrisă la Mircești, după ce, la sfîrșitul lui mai 1860, scriitorul fusese „eliberat din infernul politic ce-l dezamăgise atît de profund", încetînd să mai funcționeze ca ministru.

„Reflectînd mai îndelung și în liniște asupra acestor lucruri — comentează împrejurările G. C. Nicolescu —, Alecsandri se convinge pe fiece zi mai mult că momentele sînt într-adevăr grave pentru viitorul țării și că, dacă s-a retras definitiv din viața politică, el nu are dreptul să tacă. Așa cum la începutul activității sale literare făcuse din teatru o tribună și demascase în fața publicului primejdia cosmopolitismului în *Iorgu de la Sadagura* sau a tiraniei în *Iașii în carnaval*, acum, în retragerea de la Mircești, nu se consideră mai puțin obligat a lupta cu armele sale contra noilor primejdii, prezentîndu-le publicului în adevărata lor lumină. La 6 august 1860, într-o scrisoare către I. Ghica, el continua să critice atitudinea lui I. Brătianu și a grupului său politic, fără să vorbească încă nimic de literatură. Probabil că după această dată scriitorul din el reînvie cu adevărat și e cuprins de o mare febră a creației. La 26 octombrie, cînd scria lui Ion Ghica din nou, el îi putea anunța că a scris între timp: *Lipitorile satului*, *Zgîrcitul risipitor*, *Satul lui Cremine*, *Retrogradul* și *Demagogul*.[1] [...]

Zgîrcitul risipitor grupează, într-o intrigă destul de naivă și lipsită de pretenții, poate pentru că trebuia să fie nu numai înțeleasă de un public insuficient format politic, ca și cultural, dar chiar atractioasă pentru el, o serie de personaje, dintre care nu lipsesc Sandu Napoilă, trecut pe planul al doilea, și Clevetici, căruia i se adaugă inseparabilul său amic Tribunescu. Fără îndoială că din punct de vedere artistic sînt multe slăbiciuni în această comedie [*sic*!], dar scriitorul se vădea îndemînatic în conducerea intrigii odată declanșată, sigur în conturarea personajelor, urmărind în primul rînd ridiculizarea celor doi politicieni demagogi, despre care el îi spunea lui Ghica: «Clevetici și Tribunescu sînt copiați după Rosetti și I. Brătianu. Te vor face să rîzi, căci personajele mele sînt tot așa de grotești ca și modelele lor.»[2] Insistînd asupra lui Clevetici și Tribunescu mai mult decît asupra lui Sandu Napoilă, Alecsandri nu dădea la iveală, cum s-a spus, propriile sale rezerve față de tendințele reformatoare, ci sesiza un lucru foarte important, și anume: necesitatea de a face cît mai clară, mai ales în acel moment, primejdia bine disimulată a demagogiei, în stare să înșele pe mulți, în vreme ce poziția reacționarilor fățiși apărea cu limpezime și era condamnată de mase fără să mai fie nevoie de demascarea ei. [...]

Piesele acestea ale lui Alecsandri [*Sandu Napoilă*, *Clevetici*, *Zgîrcitul risipitor*, *Rusaliile* — *n.n.*] au o deosebită însemnătate. Mai întîi, din punct de vedere politic, ele oglindesc poziția *«moderaților»*, care era poziția lui Cuza însuși. În al doilea rînd, ele marchează o mare cotitură în creația literară a scriitorului nostru și chiar în dezvoltarea literaturii noastre. Pînă

[1] Vezi ms. [803], f. 91 [*nota lui G. C. Nicolescu*].
[2] Ms. 803, f. 91 [*nota lui G. C. Nicolescu*].

acum, în operele scriitorilor români se critica pe tărîm social mai cu seamă feudalismul. Alecsandri este cel dintîi care, observînd ascendența pe care o capătă în viața politică a țării reprezentanții burgheziei, cu practicile lor meschine, egoiste, necinstite atît pe plan material, cît și pe cel moral, îi demască și îi atacă plin de înverșunare. În felul acesta, el, cel care păși cel dintîi pe multe drumuri ale literaturii noastre, deschidea acum drumul unei noi etape în dezvoltarea literaturii realiste românești. Era începutul demascării literare de mari proporții a dezmățului și imoralității, îndeosebi din viața publică sub dominația crescîndă a burgheziei, demascare ce va atinge punctul ei culminant pentru această etapă, peste două decenii, în comediile lui Caragiale" (*Viața lui Vasile Alecsandri, ed. cit.*, p. 419—424).

Piesele amintite au stîrnit în presa liberală o violentă campanie de denigrare a scriitorului, pe tema pretinsei sale poziții antidemocratice manifestate în aceste scrieri dramatice. Primele atacuri au pornit încă din 1861, în paginile ziarelor *Dacia*, *Țăranul român*, *Ateneul român*, pe care Alecsandri le-a lăsat, după obiceiul său, fără replică. În 1863 însă atacurile erau reluate cu și mai mare vehemență. Începînd din martie și aprilie 1863, revista umoristică *Nichipercea* a lui Orășanu, *Țăranul român*, *La Voix de la Roumanie* — legate de gruparea liberală a lui Brătianu și Rosetti — se dezlănțuie cu furie asupra lui Alecsandri. De data aceasta, contrar obiceiului său, Alecsandri va răspunde atacurilor, într-o scrisoare adresată lui Ulysse de Marsillac, conducătorul ziarului *La Voix de la Roumanie*. La aceasta îl determinase, de bună seamă, și nefericita intervenție a prietenului său Pantazi Ghica, fratele lui Ion Ghica, care, într-o scrisoare adresată aceluiași Ulysse de Marsillac, mai mult încerca să-l scuze pe Alecsandri decît să-i dea dreptate, înfățișînd piesele atacate ca „micile greșeli ale unui om celebru".

„Atît în piesa *Rusalii*, cît și în drama intitulată *Zgîrcitul risipitor* — spunea Alecsandri în scrisoarea amintită — am cercat să biciuiesc ridicolele, iar nu principiile; am cercat a stigmatiza nu pe oamenii ce au convingeri, dar pe șarlatanii carii fac din cele mai sacre principuri o materie de speculație" (vezi V. Alecsandri, *Opere complete. Teatru*, vol. I, 1875, p. XXIII; în ed. de față vol. V, p. 31).

Cel care a înțeles să-l sprijine pe Alecsandri în această campanie a fost tînărul Hasdeu. Apariția piesei în broșură, la sfîrșitul lui februarie 1863, îi dă prilej să se ocupe pe larg de semnificațiile acestei producții dramatice și, în același timp să continue polemica cu detractorii politicii patriotice a lui Cuza, în care se angajase mai înainte.

„*A propos* de scenă — își începea el pledoaria întru apărarea lui Alecsandri, în articolul *Mișcarea literelor în Iași*, publicat în nr. 12, din 1863, p. 94—104, al revistei sale *Lumina* — cată să anunțăm că producerea

dramatică a d-lui Alecsandri, aceea despre care atita s-a vorbit și aice și la București, *Zgîrcitul rîsipitor*, apăru, în fine, la lumină cu sfîrșitul lui februar [...]. Se zice să scrierea d-lui Alecsandri a displăcut *spiritelor liberale*; tot cu așa temei noi am încredința că ea n-ar putea să placă *spiritelor retrograde*; ce-i dreptul, Zgîrcitul rîsipitor nu e nici liberal, nici retrograd; el este ca «zilele Babei» și ca societatea noastră: fără principii. Arătați-mi pe acei ce-i numiți «strigoi»: în haine, în limbă, în obiceie, ei sînt ca toți românii de la mic păn' la mare. Care e deosebirea lor? D-voastră răspundeți că ei țin la *proprietate*, că ei resping *ecaretatea*, că ei nu se unesc cu *fraternitatea* ... O Doamne! dar unde e acel «liberal» care să nu țină și el la *proprietatea* sa *telle-quelle*? care să nu-și bată slugile sau să nu facă mai multe alte de acest soi, fără respect de *ecaretate*? care să nu gîndească în gîndul său: «Frate, frate, dar brînza-i cu bani»? Așa-numiții *retrograzi* și *liberali* nu pot forma la noi două tabere, ci sau numai una, sau mii de mii. Ei formează numai o tabără, pentru că steagul lor comun e «egoismul»; ei formează mii de mii de tabere, pentru că *egoismul* e lucrul cel mai individual în lume. De aceea vedem la noi că de-ndată ce «interesul poartă fesul» apropie pe un retrograd de un liberal și viceversa, *retrogradul* nu se mai îngrijește de ceilalți ai săi, nici *liberalul* nu-și mai bate capul cu amicii săi politici; ci ei doi se-mbrățișează ca frați gemeni și-și dreg trebușoarele în armonie, pîn' la a doua zi, sau și mai curînd, cînd «Baba» schimbă cojocul. Iată starea socială descrisă în drama d-lui Alecsandri; descrisă cum descrie numai d. Alecsandri, adecă descrisă măiestrește!

Antohi, zgîrcit proprietar a 20.000 galbini în numărătoare, închiși într-o ladă pusă sub patul său, trage de moarte, lăsînd moștenitor pe copilul său de suflet, Polidor, pentru care simte o dragoste nemărginită. Polidor, libertuș în formă, benchetuiește cu amicii săi într-o odaie învecinată, prohodindu-și în beție slobozenia holteiască. Fără voia sa, el trebuie să se alieze cu un maior rusesc, pe a cărui fată a compromis-o din ușoritate. Militarul cu fiică-sa și nuntașii vin de-l trag la biserică. Întorcîndu-se de la ceremonie acasă, Polidor găsește pe Antohi leșinat și înainte-i deschisă misterioasa lădiță [...].

Criza scapă pe Antohi și, spre a pedepsi pe nerecunoscătorul Polidor, el se hotărăște a-l întrece în prodigalitate, pentru ca să nu-i lase nimic după moarte. Zgîrcitul se face rîsipitor. Saloanele lui strălucesc cu lux, fostul «boier ruginit» e frizat și-mbrăcat dupre *Journal des modes*; masa-i deschisă pentru toată lumea; el înființează o orfanotrofie, salariază pe ziariști; se-nfrățește cu berbanții ce benchetuiau mai deunăzi cu Polidor și cari îl părăsiră de cînd nu-l mai ajută Antohi; în fine, se duce la Paris cu o tînără, al cărei bărbat singur înlesnește rușinea sa pentru 400 galbini [...].

Gospodăria lui Polidor merge tot mai rău. El recurge la meșteșugul cărților. Însă, departe de a-i prii, stosul l-aruncă și mai adînc în tină. Nu-i rămîne alta, fără cît să speculeze cu Maşa. Sandu, vechiul amic al lui Antohi și care era să fie epitropul lui Polidor, e bogat. Lui Polidor îi trebuiesc 800 galbini, datoriți din cărți. Maşa iubește pe Duducescu, de care a apropiat-o însuși Polidor, pentru ca mai lesne să-l poată despoia în joc. Polidor supraprinde corespondința amoroasă a femeii sale și, îngrozind-o că, la caz de refuz, va-mpușca pe Duducescu, o silește să atragă în capcană pe Sandu, dîndu-i o întîlnire la miezul nopții. Polidor se pregătește a năvăli asupra amăgitului bătrîn ș-a stoarce de la el, drept răscumpărare, cei 800 galbini. Dar Sandu, plin de amicie pentru familia lui Antohi, înștiințează despre *rendez-vous* pe acesta, abia revenit de la Paris. Antohi merge în locul lui Sandu. Pe de altă parte, Maşa s-a înțeles cu Duducescu ca s-o fure la miezul nopții. Aşadar, se întîlnesc numai Antohi și Polidor. [...]

Antohi reveni de la Paris după ce amanta sa îl lăsă pentru a se arunca în brațele unui actor. Răzbunarea e acum sfîrșită: Antohi și-a cheltuit toată averea și nevrednicul Polidor nu va putea moșteni după el decît doară datorii. Mai rămîn cîteva rufe: Antohi le dăruiește credincioasei sale slugi, lui Martin. Dar el singur, el ce va face oare? Sînt mai multe mijloace de a-și curma suferințele: Antohi e decis a recurge la vreunul din ele. Tocmai atunci vine maiorul și povestește fuga fiicei sale din cauza lui Polidor, pe care el l-a pălmuit, fără ca să-l fi putut sili prin aceasta a ieși la duel... Antohi, sătul de viață, se grăbește a primi cartelul [=duelul] în locul lui Polidor; și-i ucis. Cînd el moare în agonie, apare Polidor [...].

Acesta e scheletul dramei d-lui Alecsandri. Ne este cu neputință a reproduce, ba chiar numai a analiza aice toate frumusețile de detal ale acestei însemnate produceri. Cît de nimerit sînt caracterizați cvasi-publiciștii noștri în persoanele lui Clevetici și Tribunescu; cît de viu sînt zugrăvite bătrînele noastre aristocrate în Contesa, mai cu seamă în scena dintre ea și Ischiuzarliu; cît de fin e tabloul în care Rufinescu îndeamnă pe femeia sa a *face amor* cu Antohi și în care Antohi se prinde în lațul Rufinească. Puțin naturale, se-nțelege, pentru țara noastră, sînt numai personajurile lui Martin, al doftorului ș-al lui Sandu: ele-s prea nobile în mijlocul coruptei noastre societăți! O slugă credincioasă, un medic devotat, un amic sincer... sînt la noi ca umbra pierdută a lui Peter Schlemihl, pe care ar trebui s-o căutăm în pustiitățile Tibetului! Astfel, în loc de a învinovăți pe d-l Alecsandri de a pinge starea noastră socială cu culori prea negre (precum făcea anțărt *Ateneul român* al lui V. Alexandrescu *à propos* de *Clevetici demagogul* și *Rusaliile în satul lui Cremene*), noi l-am acuza mai degrab' de a fi încă prea blînd pentru «greșelile» noastre.

Studiind *Repertorul dramatic* al d-lui Alecsandri, cu mîhnire am însemnat aproape în toate piesele d-sale o mare eroare artistică, care se pare a fi devenit pentru d-lui ca o a doua natură: patima de a scrie nu curat românește, ci în zece limbi. În *Iorgu de la Sadagura* auziți pe Chiulafoglu:

« *Ma psichi mu*, Zoiță, nu m-ai inselato... »;

pe Iţic:

«*Ghevalt*! nu lesați... »;

conversaţiunea între Neamţul şi Gahiţa:

« NEAMŢUL: *Liebe Gachitzchen*! *du bist mein Leben*!

GAHIŢA: *Pour toujours*! »

În *Creditorii* apar unul după altul, dintii un croitor francez:

« *Comment*? para?... *O*! *oui*; vrem para... »;

un ciubotar neamţ:

« *Saperment*! *das ist gut*!... »;

un tutungiu armean:

« Sarut muna la dumneta... »;

un cofetar grec:

«*Pola cala*... »;

un drojcar lipovan:

« *Coconaș*, *platește la mine dva galbine pe drojca*... »

În *Iașii în carnaval*, în *Rămășagul*, în *Piatra din casă*, în *Doi morți*, în *Chir Zuliaridi* etc., aceeași babilonie, fie-ne iertat cuvîntul, care nu e nicidecum comică, căci, de s-ar cuprinde comismul în atîta, apoi orișicine ar putea deveni Molière sau Goldoni *à coup de dictionnaire*; care e şi mai puţin caracteristică, căci caracterele sînt, firește, ceea ce nu-i obscur; şi care e bună numai doară ca limba cartagineză în *Poenulus* lui Plaut, pentru a prezenta o materie de discuţie erudiţilor de peste două mii de ani! Nici *Zgîrcitul rîsipitor* n-a scăpat, din nenorocire, de această maculă. Maiorul, socrul lui Polidor, vorbește rusește, şi încă vorbește într-o rusească ce n-ar putea s-o înţeleagă un rus, iar cu atît mai vîrtos un român:

« A! zdrasti, brateț... zdarov?... ».

În ce privește reproşurile pe care i le aduce Hasdeu lui Alecsandri pentru „eroarea artistică [...] de a scrie nu curat românește, ci în zece limbi", notăm că acestea vor fi exprimate mai tîrziu şi de Eminescu:

„Comediile d-lui V. Alecsandri — pline de spirit, însă pline partea cea mai mare şi de imoralitate, cele mai multe apoi prea local scrise, amestecate cu grecește, cu armenește, cu ovreiește, cu nemțește, cu rusește, în fine, adeseori cu galimatias peste putință de a fi înțeles de românii de dincoace de Carpaţi. Cu asta să nu creadă cineva cum că dl. Alecsandri

n-a avut talentul de a scrie. O, talentul l-a avut, şi încă într-o măsură foarte mare" — scria el în articolul *Repertoriul nostru teatral*, publicat în *Familia*, VI, nr. 3, 18/30 ianuarie 1870, p. 25—28.

Ca şi alte scrieri dramatice ale lui Alecsandri, *Zgîrcitul risipitor* pare să fi avut un model străin.

Ch. Drouhet este de părere că „*Zgîrcitul risipitor*, deşi nu i se poate în chip precis indica modelul, este, fără nici o îndoială, după cum reiese din o cercetare extrinsecă a piesei, o localizare de foarte aproape a unui text francez".

„Multe expresii indică clar limba originalului — arată el mai departe — de ex.: *Sînt în delicateţe amîndoi... Doamna mea, mă confunzi* (cu înţelesul nu de a sămui o persoană cu alta din greşeală, dar a tulbura pe cineva prin laude ce nu le poate suporta modestia sa: *vous me rendez confus)... Două femei destul de frumuşele s-au cercat a-i găsi cheia inimii şi a sipetului* (asociaţie de cuvinte adusă în franţuzeşte de efectul comic al aliteraţiei lui *c: la clef de son coeur et de son coffre)... Am să-ţi tai urechile* (în loc de «să-ţi rup urechile»)... *tase de ceai* (cești de ceai)... Unele glume se explică numai dacă ne repurtăm la un text francez; aşa, jocul de cuvinte asupra numelui ziaristului *Tribunescu*, pronunţat într-adins greşit *Tribulescu* (I, sc. 4 şi III, sc. 9) trebuie să ne facă să ne gîndim la Tribunet — Triboulet (numele bufonului din *Le roi s'amuse* al lui Victor Hugo) pentru a fi înţeles, tot aşa *Rufinescu* nu ne va arăta prin numele său care e însuşirea sa principală (cf. Duducescu, Zgîrcea, Ischiuzarliu, în aceeaşi piesă) dacă nu vom avea în vedere pe francezul *rufian* (bărbat ce trăieşte din banii femeilor, speculîndu-şi avantagiile fizice). În localizarea sa făcută în pripă, Alecsandri n-a avut vreme să traducă în româneşte deviza pretinselor armorii ale lui Rufinescu (a. II, sc. 8). [...]

Figurile ale căror trăsături au fost deformate cu mai multă patimă sînt ale ultra-reacţionarului *Sandu Napoilă* şi ultrademagogului *Clevetici*, care apar ca personagii epizodice în *Zgîrcitul risipitor* şi cărora le sînt consacrate două cînticele comice.

Jurnaliştii socialişti Clevetici şi Tribunescu sînt, după expresiile întrebuinţate de Alecsandri într-o scrisoare, «doi saltimbanci politici», al căror profil grotesc reproduce «pe al lui Rosetaki şi pe al lui Ion Brătianu»[1]. Discursul demagogului din monolog se aseamănă cu discursul cu ajutorul

[1] În ms. 803 al Acad. Rom.; scrisoare din 26 oct. 1860 către I. Ghica *[nota lui Ch. Drouhet]*.

căruia «celebrul orator al Camerei» îl făcuse pe Alecsandri să ridă cu hohote în ziua faimoasei interpelări»"[1] (vezi *op. cit.*, p. 200—201, 225).

G. Călinescu și Al. Piru sînt și ei convinși că a existat un model străin: „*Zgîrcitul risipitor* — scrie G. Călinescu — prelucrare, desigur, ori compilație, e un straniu amestec de melodramă zgomotoasă și comedie. Antohi Zgîrcea, rănit de purtarea fiului său de suflet Polidor, care se bucurase crezîndu-l mort, devine din zgîrcit risipitor și cheltuiește toți banii, ca să nu lase fiului nici o moștenire. Sfîrșitul e tipător patetic, schillerian [...].

Peste drama zgîrceniei este aplicată o comedie socială. Zgîrcea intră în politică și întreține jurnalul *Gogoașa patriotică* a doi ultraliberali, Clevetici și Tribunescu. Satira, uzuală și în Franța, se adaptează la condițiile locale, și Tribunescu e un părinte al lui Cațavencu" (vezi *Istoria literaturii române*, p. 275—276; cf. și Al. Piru, *Prefața* la V. Alecsandri, *Chiriția în Iași, ed. cit.*, p. XV).

Prelucrări sau nu, realitățile și personajele înfățișate în piesele lui Alecsandri erau atît de autentic ale noastre, încît ele pot fi considerate pe bună dreptate punctul de pornire al teatrului lui Caragiale.

„Caragiale e privit ca întemeietorul teatrului de satiră socială — spunea E. Lovinescu — deși, în realitate, teatrul lui nu e decît un punct din evoluția firească a teatrului lui Alecsandri, care înainte de a fi ajuns la teatrul în versuri, pornise de la observația tendențioasă a moravurilor timpului; fără ascuțișul și realizarea estetică a satirei lui Caragiale, această observație a avut chiar un caracter mai general. Cum amîndoi dramaturgii au trăit în epoce de prefacere, era, dealtfel, firesc să fi încercat fixarea oamenilor de la răscrucea a două vîrste și a două culturi, nelimpeziți încă sufletește, nesincronizați, uneori trecînd dincolo și alteori rămînînd dincoace de spiritul timpului, Alecsandri mai ușor, mai întors spre vodevil, dar mai felurit și mai bogat, Caragiale mult mai adînc și mai tăios, deși limitat la un număr restrîns de deformări sufletești. Bogăția lui Alecsandri vine nu numai din bogăția modelelor, imitate dealftfel superficial, ci și din bogăția epocei în care a trăit, întrucît prefacerile dintre 1848—1870

[1] Textul nu arată care din cei doi oameni politici e vizat, Rosetti sau Brătianu. În contra acestuia din urmă, «*grand farceur qui a créé la Roumanie après Dieu*», repetă în corespondența sa gluma pe care o pune în gura lui Ischiuzarliu din *Zgîrcitul risipitor*. Tribunescu, declarînd că a mîncat «pîinea amară a exilului», primește răspunsul: «Da, la Paris, în Cafeneaua englezească». — «*Cela lui rappellera* — scrie Alecsandri lui I. Ghica — *le fameux pain amer de l'exil dont il fait parade à toute occasion pour empoigner la sensibilité des naïfs*» (ms. 803 al Acad. Rom., scrisoare din 25 februarie 1881) [*nota lui Ch. Drouhet*].

au fost mai brusce decît cele ale introducerii regimului constituțional. Pretutindeni vechea clădire a culturii fanariote trosnea; aducînd un aer proaspăt, o adiere revoluționară, tinerii întorși de la Paris înviorau totul, nu fără a trezi și iluzii neîntemeiate și exagerate. Sosit de la Paris și, deci, în afară de bănuiala de a fi un om al regimului vechi, spiritul de observație i-a îngăduit totuși lui Alecsandri să vadă curînd că unii dintre « înnoitori » erau stăpîniți numai de negație, fără simțul realității și fără îndemnul de mai bine. Dintr-o astfel de reacțiune a pornit, de pildă, comedia *Iorgu de la Sadagura*, satiră a exagerărilor propriului său partid, în care, după ce se luptase împotriva vechiului regim al « ruginiților » și al « simadicoșilor », el atacă și slăbiciunile « revoluționarilor ». Tot astfel, după ce, împreună cu Negri și Cuza, iscălise în 1848 actul de la Cernăuți prin care se legau să dea pămînt țăranilor, e nevoit ca în *Rusalii* și în *Zgîrcitul risipitor* să se ridice împotriva speculatorilor de idei înaintate. Răzvrătescu din *Rusalii* e descălicătorul liniei sufletești a eroilor lui Caragiale: « Oameni buni, striga el țăranilor, ați fost lipsiți de toate, și de libertate, și de egalitate, și de legalitate, și de inviolabilitate, și de drepturi cetățenești, și de drepturi comunale și de drepturi municipale, și de drepturi civile, și de drepturi politice, și de sufragiul universal. Dar, în fine, a unsprezecea oară a sunat pentru voi! Cel proletar va scăpa de proletariat! Cel mic se va face mare, și, viceversa, cel mare se va face mic, cel slab va fi putinte și cel putinte, neputinte! » În dosul actului de la Cernăuți se arată, așadar, subprefectul liberal Răzvrătescu, care, douăzeci de ani după aceea, avea să se numească Rică Venturiano, « colaborator la *Vocea patriotelui națională*, publicist și studinte în drept », și, ceva mai tîrziu, odată cu experiența vieții de provincie, Nae Cațavencu, președintele soicetății « Aurora economică română », al cărei scop era ca « România să fie bine și tot românul să prospere ». Această *nouă atitudine critică* a lui Alecsandri apare, mai ales, după 1860, cînd, ieșind din faza de luptător, scrutează cu obidă primejdiile noii poziții în folosul căreia lucrase și el. Tînărul venit de la Paris plin de « libertate, egalitate și fraternitate » devenise acum mai circumspect față de puterea magică a cuvintelor. Eroul unui cînticel e în această privință tipic: « Vreau respectul Convențiunii, strigă el, cu condiția de a schimba totul... » — adică tot ce voia și Farfuride la revizuirea constituției. « Vreau, mai glăsuiește același erou, libertate absolută! Să nu mai atîrne servitorii de stăpîni, copiii de părinți, soldații de șefi. Vreau egalitate perfectă, să nu mai fie săraci și bogați, mici și mari, slabi și grași, proști și cu cap, oameni și vite... Vreau să înviez în țară fazele revoluțiunii franceze, căci numai prin tulburare o națiune se civilizează... » — dorințe strigate în numele lui Mihai Viteazul și al lui Ștefan cel Mare, cum le va striga și Rică Ven-

turiano... Ales deputat, el «își va îndeplini acest mandat sacru de cetățean liber și liberal, apărînd cu energie și cu logică libertatea, egalitatea, dreptatea, fraternitatea, inviolabilitatea, inamovibilitatea, autonomia, convențiunea, drepturile naționale, garda națională, partidul național și celelalte» — de unde vedem că programul lui Clevetici nu e departe de programul lui Nae Cațavencu. Clevetici mai apare cu aceeași frazeologie și în *Zgîrcitul risipitor*, în care Tribunescu își expune teoriile: «Și ce este un conservator? Un om care... conservează! Un om care voiește să conserveze privilegiul de a nu fi supus la nici una din îndatoririle cetățenești. Însă eu, nu! Au doară sermana Românie să zacă mult timp sub o rugină atît de inconstituțională. Nu! Căci eu voi susținea, voi apăra totdeauna: *(repede)* dreptatea, libertatea, egalitatea, fraternitatea, inviolabilitatea, drepturile naționale, independența, gloria națională, garda națională, sufragiul național...» în care găsim pînă și garda națională și sufragiul lui Caragiale! «Ceasul politic e amenințat: să priveghem cu atențiune după altarul patriei, să avem ochii deschiși spre frontiere, să ne ferim mai cu seamă a depărta de la cîrma statului pe unii oameni capabili... Timpurile sînt grele; politica Europei, așa ș-așa.»

Țara lui Caragiale, în care te naști bursier, trăiești funcționar și mori pensionar, începuse a fi țara lui Alecsandri. Paraponisitul poetului cere slujbă cu toată încrederea că i se cuvine, fiindcă «am fost, zice el, unul din corifeții liberalismului și m-am îndulcit în profundul sufletului de serbarea regimentului constituționale, dați-mi voie să iau permisiunea a-mi recomanda meritele pe altarul patriei spre a fi integrat în vreun serviciu public, unde să am și eu slava glorioasă a mă înjuga la carul statului cu deplină onoare patrioticească și iubire de patrie...» În termeni identici trebuie să fi cerut slujbă și Conu Leonida de neuitată amintire, iar la moartea lui, Coana Efimița trebuie să fi reclamat pensia ca și Kera Nastasia, din *Mania pensiilor*: «Și tocmai pentru aceea am venit să te rog, ca să-ți fac o pomană și cu mine să mă pui în pensie ca pe cei mulți... că *helbet*!... poate să ai și d-ta vreodată nevoie să te descînte bunica de deochi sau să-ți caut în cărți, de vreo slujbuliță, că m-ai amețit cînd te dedeseră afară pentru niște bani ce lipseau...»

N-am făcut această apropiere pentru a tăgădui superioritatea satirei lui Caragiale, ci pentru a arăta că atitudinea lui nu e nouă și, sub o formă mult mai tăioasă și mai artistic exprimată, dar nu mai felurită, prelungește atitudinea reacționară a lui Alecsandri, revenit din iluziile tinereții. În teatrul lui uitat găsim întreaga octavă a eroilor caragialești: politicianul ambițios, vînzătorul de vorbe goale, redactorele *Gogoașei patriotice*, vînătorul de slujbe, exploatatorul credulității publice. Și unul și altul au biciuit,

așadar, demagogia, Caragiale mai incisiv și deodată, Alecsandri mai ușor și mai tîrziu, după ce fusese la începutul activității sale un luptător revoluționar. [...]

Deși după natură, Iorgu de la Sadagura, Clevetici, Tribunescu și ceilalți eroi ai lui Alecsandri nu s-au putut ridica la valoarea simbolică de «tipuri», cum s-au ridicat Cațavencu, Pristanda, Conu Leonida sau Brînzovenescu" (vezi *Critice*, VI, Editura „Ancora" [București, 1928], p. 16—35).

Scrisă în toamna anului 1860, piesa *Zgîrcitul risipitor* nu va fi însă nici tipărită, nici prezentată pe scenă decît peste cîțiva ani.

La 17 noiembrie 1860, Alecsandri îi scria lui Ion Ghica: „Am trimis azi lui Millo lucrările mele dramatice pentru stagiunea acestui an. Grăbește să monteze *Zgîrcitul risipitor* și de a încredința rolurile celor doi jurnaliști ultra la doi actori inteligenți" (vezi ms. B.A.R., 803, f. 93).

Peste cîteva luni, în martie 1861, Alecsandri pleca la Paris, însărcinat de Cuza cu delicate misiuni diplomatice (cf. G. C. Nicolescu, *op. cit.*, p. 425—444); acolo avea să țină și locul fratelui său, agent al Principatelor la Paris, nevoit să revină pentru o vreme în țară. Scriitorul va rămîne peste hotare pînă în septembrie 1862.

Înainte de plecare, Alecsandri lăsase manuscrisul piesei și la Iași, în vederea reprezentării ei pe scenă. În ianuarie 1862 își pusese în gînd să publice la Paris lucrările dramatice pe care le scrisese în anul precedent.

„Plecînd de la Iași — îi scria el vărului său Iancu Brănișteanu — am lăsat în mîinile lui Luchian următoarele opere dramatice:

[...] *Zgîrcitul răsipitor*, dramă în 4 acte;

O comedie într-un act;

Două cînticele comice.

Doresc ca tu să iei manuscrisele, sau cel puțin copii de pe aceste manuscrise, pentru a mi le trimite la Paris, printr-o ocazie sigură, intenția mea fiind de a le tipări aici după ce le voi fi corectat [...].

Informează-mă de asemenea despre starea actuală a Teatrului nostru Național și despre numele directorului" — se interesa el în încheiere (scrisoare din 7 ianuarie 1862 — în V. Alecsandri, *Corespondență*, p. 35—36).

În această vreme, scriitorul nu avea nici o știre nici de la Millo. Cum era iarăși preocupat de teatru, îl înștiința despre acest lucru pe Ion Ghica, rugîndu-l totodată să-i dea la rîndul său vești despre piesele încredințate vechiului său prieten:

„Îți voi fi însă foarte recunoscător dacă ai să mă informezi în amănunt asupra sorții pieselor pe care le-am încredințat diavolului acesta de boem: ... *Zgîrcitul răsipitor*, *Cînticelele*. Au fost ele jucate, apludate, fluierate?

N-am nici o idee despre asta, căci Millo nu mi-a scris nimic" (scrisoare din ianuarie 1862 — în V. Alecsandri, *Corespondență*, p. 78).

Ideea publicării pieselor nu-l mai părăsea, cum se vede și din scrisoarea pe care o adresa lui Ion Ghica la 4 aprilie 1862:

„Cît despre *Zgîrcitul răsipitor*, *Satul lui Cremine* etc., aș vrea să le revăd înainte de a le da publicității și mă bizui pe tine să mi le aduci la Paris" *(ibidem*, p. 82).

Publicarea lor nu va avea însă loc la Paris. Scriitorul se întoarce în țară în toamna aceluiași an, iar în februarie 1863, cum am văzut din articolul lui Hasdeu, piesa *Zgîrcitul risipitor* apărea la Iași. Alecsandri se grăbise să trimită unul dintre primele exemplare scoase de sub teasc, împreună cu *Grammaire de la langue roumaine* (care îi apăruse tot pe atunci la Paris, sub pseudonimul *V. Mircesco*), la Cernăuți, vechiului său prieten Alecu Hurmuzachi. Acesta îi confirmase imediat primirea, exprimîndu-și satisfacția pe care i-o dăduse lectura acestora. La 14 martie 1863, Alecsandri îi scria încîntat:

„Îmi pare foarte bine că ai rămas mulțumit de cetirea *Zgîrcitului risipitor* și de *Gramatica* mea [...] Acum mă ocup cu tipărirea unui mic vodevil într-un act intitulat *Rusaliile în satul lui Cremine*, o piesă ce s-a jucat în zilele trecute la București și care a indignat pe *Nichipercea*. Acest giurnal caraghios mă declară om fără de moral și mă plînge că mi-aș fi *terminat reputațiunea de autor*" — îi dădea el detalii despre îndeletnicirile sale din acel moment și despre evenimentele petrecute (cf. Vasile Alecsandri, *Cele mai frumoase scrisori*, p. 134—135).

Despre cele întîmplate la București fusese informat de Arthur Baligot de Beyne, secretarul lui Cuza:

„... *Rusaliile* tale. Se repetă stăruitor, Flechtenmacher termină muzica. Ieri *Lipitorile* în beneficiul lui Millo. Nu trimiți *Zgîrcitul risipitor*? În cincisprezece sau douăzeci de zile aceasta s-ar putea juca, cred, cu aplauze de să se dărîme sala" (scrisoare din 28 ianuarie / 9 februarie 1863 — cf. *Scrisori către Vasile Alecsandri*, p. 72).

Cu evenimentele politice de la București, unde Camera ajunsese un fel de arenă de turnir, îl ținea la curent Ion Ghica, unul dintre cei cărora Alecsandri le trimisese volumul proaspăt apărut.

„Am primit acum cele două exemplare din *Zgîrcitul răsipitor* — îi scria acesta la 10 aprilie 1863 — l-am recitit cu o plăcere reînnoită și îți mulțumesc pentru această frumoasă amintire. Îmi era puțin necaz pe uitarea ta, nu mi-ai răspuns la scrisoarea pe care am avut curajul să ți-o adresez, în timp ce, cu viziera ridicată, am lovit orbește în guvern. Am răsturnat pe cavalerii bugetului, iată-mă transportat acoperit de praf

pe scut, cum zicea mama spartiată, în sînul familiei mele, și aștept să mă răzbuni prin publicarea *Ciocoilor* tăi" (cf. *Scrisori către Vasile Alecsandri*, p. 211—212).

Am amintit mai înainte de violenta campanie de denigrare a lui Alecsandri, stîrnită în presa liberală de publicarea pieselor *Lipitorile satului*, *Rusaliile*, *Zgîrcitul risipitor*. Amînarea reprezentării pe scenă a *Zgîrcitului risipitor* nu este cu totul lipsită de legătură și cu această campanie. Trebuie avute în vedere, în această privință, e drept, în primul rînd, instabilitatea guvernamentală din primii ani de domnie a lui Cuza, situația grea a teatrului, cenzurarea lucrărilor dramatice.

Millo nu va izbuti să reprezinte piesa decît în stagiunea 1864—1865.

„Am vrut să montez avarul dumitale, dar mi s-a spus la Curte că trebuie mai întîi să dau piesa să fie cenzurată de ilustrul fac-totum, dl. Strat, și mărturisesc că aceasta nu mi-a plăcut s-o fac înainte de a-ți cere avizul" — îi scria el lui Alecsandri la 28 octombrie 1864 (cf. *Scrisori către Vasile Alecsandri*, p. 284).

Se vede că Alecsandri s-a învoit să treacă și prin acest purgatoriu, iar piesa avea să fie, în sfîrșit, prezentată pentru prima oară pe scenă în ziua de marți, 15 decembrie 1864. Împrejurările în care s-a petrecut acest eveniment, primirea făcută piesei de către public, aprecierile domnitorului sînt relatate pe larg în scrisoarea pe care o adresează lui Alecsandri, la 10/22 ianuarie [1865], Matei Millo.

„Iartă-mă dacă nu am putut să-ți scriu pînă acum — își începea el lunga misivă — dar, lăsînd gluma la o parte, de două luni am fost foarte ocupat, fără să mai pun la socoteală Teatrul, rolurile, curs[1] de declamație la Conservator, pe care l-au instituit de curînd. Nu aș fi primit acest adaos de muncă și de greutate, dar cum Kogălniceanu vroia să dea aceasta tot lui Pascaly, d-l Crețulescu[2] aproape m-a forțat să accept pentru a înlătura pe celălalt, a trebuit să primesc.

Nefăcînd pînă acum niciodată pe profesorul, am avut oarecare greutate și cîteva zile de lucru pentru a-mi prepara lecțiile și a intra în zgarda

---

[1] Comisia pentru reorganizarea teatrului românesc, constituită în noiembrie 1863, înaintează lui Kogălniceanu, la 4 martie 1864, proiectul reorganizării care prevedea și crearea unui conservator de artă dramatică, pentru care se propunea aducerea unui profesor din străinătate. Millo a fost numit profesor de mimică și declamație, la deschidere a ținut un mare discurs (Cf. Ioan Massoff, *op. cit.*, p. 125 și următoarele.) [*nota M. Anineanu*].

[2] Nicolae Kretzulescu (1812—1900), medic și om politic. Luptător în revoluția de la 1848, unionist, ministru și prim-ministru, ministru plenipotențiar la Berlin, Petersburg, Roma, Paris. La această dată era ministru de Justiție și Instrucție publică [*nota M. Anineanu*].

unui pedant. De două ori pe săptămînă mă duc la Conservator pentru a face să se bîlbîie o duzină de *gură-cască* care pretind să devină viitoarele glorii ale scenei românești. Înțelegeți că aceasta îmi răpește tot ce se poate din timpul meu. Mă pregăteam mereu să iau condeiul pentru a sta de vorbă o oră cu dumneata și de fiecare dată eram smuls de noi greutăți, mereu crescînde, mereu mai plicticoase.

Dealtfel, rugasem pe domnul Baligot, pînă cînd îți scriu eu, să-ți dea amănuntele pe care le doreai și credeam că te-a satisfăcut. Sînt nemulțumit că nu și-a îndeplinit făgăduiala decît pe jumătate și viu deci să o întregesc după dorința dumitale. Și, pentru că dorești să știi adevărul, îl vei avea gol, goluț, așa cum a ieșit altădată din puțul său.

La 15 decembrie, într-o marți, am jucat pentru prima dată *Zgîrcitul* sub titlul atrăgător și pompos, care se lăfăia în litere mari pe zidurile capitalei: *Falșii patrioți sau Zgîrcitul răsipitor*; după 15 zile de repetiții consecutive și serioase, în care am făcut imposibilul pentru a face ca fiecare artist să intre cît mai adînc în pielea personajului său. Nici dumneata nu ai fi făcut mai mult și mai bine decît am făcut eu; înțelegi că eram de două ori interesat, și ca artist, și ca antreprenor. Cei mai buni din trupa mea, femei și bărbați, au îndeplinit rolurile piesei și pot să-ți spun, cei mai mulți merituos, iar restul mulțumitor.

Piesa a fost jucată cu un ansamblu puțin obișnuit la Teatrul valah, rolurile erau știute pe degete și ceea ce este mai extraordinar este că și eu îl știam pe al meu într-un fel puțin obișnuit.

Prințul și Prințesa, d[om]nii Cantacuzino, Baligot etc. asistau la prima reprezentație. Prințul și Prințesa s-au distrat și au rîs ca niște buni burghezi, uitînd toată *gravitatea* și lăsîndu-se prinși, cum zice Molière. Cît privește publicul, era compus, prima seară, pe trei sferturi, din senători, deputați și funcționari de toate gradele.

Aceste mumii și păpuși oficiale au păstrat toată seara o atitudine jenată și rece, nu îndrăzneau să se miște și trăgeau mereu cu ochiul înspre loja princiară.

Piesa nu a fost mult aplaudată, cu excepția unor pasaje; ultima mea scenă din actul întîi, unele din tiradele mele din actul doi, articolul lui Clevetici din același act, cearta mea cu majorul care a fost foarte bine jucat de acela care juca Vîntură-Țară în *Lipitori*. S-a aplaudat de asemenea scena doctorului care pălmuiește pe Tribunescu, dar tîlharii! nu i-a lăsat inima să mă recheme la sfîrșitul piesei, și am avut, pot să-ți spun, cîteva momente bune. Am crăpat de ciudă pentru prima dată în viața mea. A doua reprezentație am dat-o înadins într-o zi de sărbătoare, atît pentru a avea cea mai bună rețetă posibilă, cît și pentru a avea de asemenea un alt

public, un public mai puțin înțepat și mai cinstit în plăcerile sale, mai expansiv. A doua reprezentație a avut loc duminică 20 decembrie, piesa a fost mult mai gustată și aplaudată de micul public, dar ticăloșii s-au sculat pentru a pleca în timpul sfîrșitului piesei și au uitat să mă recheme. Atît mai rău pentru ei!

Iată detaliul rețetei fiecărei reprezentații:

La prima reprezentație s-au vîndut la casă:

3 baignoire	6	#
3 loji de rangul întîi	10	„
Tot stalul întîi	26	„
Tot stalul doi	22	„
Tot stalul trei	11	„
și galerie pentru	9	„
	84	# rețetă brută

La a doua reprezentație, duminică:

5 baignoire	10	#
3 loji de rangul întîi	6	„
10 loji de rangul trei	10	„
59 staluri întîi	17	„
toate stalurile doi	22	„
toate stalurile trei	11	„
și galerie pentru	12	„
	88	# rețetă brută

Cele două reprezentații mi-au adus deci 172 # rețetă brută și 122 # rețetă netă. Nu este din cale afară de mult și ca să fiu cinstit mă așteptam la de două ori pe atît. După cum vezi, lojile au lipsit cel mai mult, adică cei care citiseră sau auziseră vorbindu-se de piesă și care se găseau atinși ei sau *căuzașii* lor.

Oricum ar fi, iată ce a spus Prințul văzînd jucîndu-se piesa ta: «Este păcat că teama miniștrilor mei a împiedicat să fie jucată piesa înainte de 2 mai, ar fi făcut furori, astăzi este ca muștarul după masă»[1]. Sînt de părerea Prințului. Iată criticile care s-au făcut piesei. Mai întîi că este

[1] Baligot de Beyne insistase pe lîngă V. Alecsandri să dea lui Millo piesa pentru a fi reprezentată încă din ianuarie 1863 (cf. aici, p. 69), prevăzîndu-i atunci un mare succes [*nota M. Anineanu*].

nepotrivită, că lovește în oameni deja căzuți. Pe urmă, că nu este nici măcar un om sau măcar o femeie cinstită sau cu judecată, că sînt prea mulți ticăloși și nu mai puține ticăloase, că Antochi este un maniac și un nebun, deloc simpatic, că după treizeci de ani de zgîrcenie nu poate să ajungă să fie un risipitor și un mizantrop pentru un fiu adoptiv, pe care poate să-l dezmoștenească fără să fie nevoit să-și piardă averea sa. Că sfîrșitul piesei, deznodămîntul, nu este fericit, că este trist, monoton și prea lung. Că piesa are detalii frumoase, mult spirit, prea multă critică direct la țintă, destule scene scandaloase, scrise în momente de amărăciune și de proastă dispoziție. Dar eu spun că nenorocirea acestei piese a fost că ai imprimat-o și publicat-o înainte de a fi jucată, că a fost timp pentru a fi ponegrită și că nu a fost reprezentată la timp. Nimic mai mult.

Sînt cîteva mărunțișuri, pe ici, pe colo, care ar fi putut fi schimbate, dar pînă la urmă aceasta nu strica nimic lucrului. Că ea rămîne tonică, o operă serioasă și de conștiință, opera unui om cinstit și curajos, și că posteritatea îți va da dreptate împotriva intriganților și a neputincioșilor care critică fără a fi capabili să scrie o singură scenă care să prețuiască cît cea mai slabă din tot repertoriul dumitale" (cf. *Scrisori către Vasile Alecsandri*, p. 288—290).

Textul piesei se păstrează în ms. autograf B.A.R. 809, f. 102^{r} — 143^{v}, scris îngrijit, cu alfabet de tranziție, pe ambele fețe ale filelor. Pe copertă este scris de mîna lui Alecsandri: „1860. *Zgîrcitul risipitor*. Dramă în 4 acturi. V. Alecsandri". Manuscrisul a fost dăruit Academiei de Ion Ghica, cum arată însemnarea de pe aceeași copertă: „Dăruit de Ion Ghica, 1894, aprilie 29". Ms. 1953, aflat în Arhivele Statului de la Iași, este o copie a piesei, scrisă cu chirilice de altă mînă decît aceea a lui Alecsandri, probabil pentru uzul Teatrului Național din Iași. Textul este aproape identic cu ms. autograf nr. 809 de la Biblioteca Academiei R.S.R. Aducem și aici mulțumirile noastre lui N.A. Ursu care ne-a înlesnit consultarea acestui document din epocă. În timpul vieții lui Alecsandri, piesa s-a publicat în broșura *Zgîrcitul risipitor*. Dramă în 4 acturi, Iași, Editori: T. Codrescu și D. Gusti, 1863 *(Repertoriul dramatic)*, inclusă și în *Repertoriul dramatic*. Tom II, Iași, Tip. Bermann-Pileski, 1863 (împreună cu *Lipitorile satului. Rusaliile. Ultra-demagogul și Ultra-retrogradul* — fiecare piesă cu paginație separată), apoi în *Opere complete. Teatru*, 1875, vol. IV, p. 1623—1741.

ms. 809 (A), Zgîrcitul risipitor, 1863 (B), Repertoriul dramatic, II (C), Teatru, IV, 1875 (D)

519 — *titlul — A :* 1860. ZGÎRCITUL RÎSIPITOR. Dramă în 4 acturi / *B, C :* ZGÎRCITUL RISIPITOR. Dramă în 4 acturi / *D :* ZGÎRCITUL RISIPITOR || **520**, 1—18 — *în A :* PERSONAJURI

ANTOHI ZGÎRCEA .....50 de ani Millo
Banul SANDU PIEDICEANU ..... id.
POLIDOR, copil de suflet a lui Antohi ..... 25 de ani
CLEVETICI, jurnalist ..... 38 de ani
TRIBUNESCU, idem ..... 32 id.
TAKI ISCHIUZARLIU, jucător de cărți și patriot
Maiorul IVAN STACANOVICI [*inițial :* Darabanovici] Ibrailof
MAȘA, fata maiorului
Dl. ENĂCHIȚĂ RUFINESCU [*inițial :* Leu]
D-na ENĂCHIȚA RUFINEASCA [*inițial :* Leoaica]
Doctorul LEANDRU
COSTICĂ DUDUCESCU
Contesa IRINA de PUPĂZAMBERG
MARTIN, slugă a lui Antohi
Un comisar de poliție
Dame, cavaleri, slugi

GHEORGHI, fiior a lui Polidor
(Scena se petrece în Iași sau în București, în 1860.)
N.B. : Numele de Enăchiță și Enăchița Leu se vor înlocui prin Enăchiță și Enăchița Rufinescu [1 — *B, C :* PERSONAJURI / *D :* PERSOANE || 2 — *B, C : 50* / *D :* de 50 || 5—6 — *numai în D :* amici a lui Antohi || 9 — *B, C :* fiica / *D :* fiia || **10** — *B, C :* cochetă bătrînă / *D :* bătrînă cochetă || **11** — *B, C :* Dl. ENACHE / *D :* ENACHE || 12 — *B, C :* D-na ENĂCHIȚA RUFINEASCA / *D :* ENĂCHIȚA RUFINEASCA, soția lui || 15 — *B, C :* slugă veche / *D :* serv vechi || 18 — *B, C :* SLUGI / *D :* și SERVI || *După r. 18, în B, C :* Scena se petrece la Iași sau la București, în anul 1860.] || **521**, 1—3 — *A :* ZGÎRCITUL RÎSIPITOR / *B, C :* Repertoriul dramatic. ZGÎRCITUL RÎSIPITOR / *D :* ZGÎRCITUL [...] 1860. || 5 — *A, B, C :* înfățișează / *D :* reprezintă || 6 — *B, C :* la / *D :* lîngă || 6—12 — *în A :* pe la pereți. O canape pe planul I, în dreapta, și lîngă dînsa o mesuță pe care sînt două sfeșnice de aramă și o calamare proastă. Trei uși: una în fund, alta în dreapta și al 3-le în stînga. La rădicarea cortinei începe a însera. În odaia din dreapta se aude cîntece vesele și ciocnete

de pahare, în cea din stînga se aude o tusă ca de om bolnav. / *D :* sînt [...] bolnav. || 16 — *A :* plînsete / *B, C, D :* dureri || 17—18 — *A :* alături / *B, C, D :* alăturea cu el || 19 — *A, D :* Hei, hei... De / *B, C :* De || 21 — *A :* să / *B, C, D :* ca să || 22 — *A :* ceea ce se petrece în / *B, C, D :* ce se petrece aici în || 24 — *A : în dreapta glasul lui Polidor zicînd / B, C : camera din dreapta glasul lui Polidor chiuind / D : camera* [...] *chiuind* || 25 — *A : glasuri răspund / B, C : glasuri strigă / D : voci strigă* || 25—**522**, 1 — *A :* ANTOHI *(cu glas slab, chemînd pe Martin din odaie) / B,C : Îndată pe urmă se aude în camera din stînga glasul slab a lui Antohi, chemînd pe Martin.)* ANTOHI / *D : Pe* [...] ANTOHI || 2 — *A : ușa din stînga / B, C, D : ușă* || 6 — *A :* niște prietini / *B, C, D :* prietinii d-sale || 7 — *A, D :* Martine cheamă-l / *B, C :* cheamă-l || 9 — *A : scenă / B, C, D : parte* || 11 — *A :* Cuconașule, cuconașule / *B, C, D :* Cuconașule || 12 — *A : odaie / B, C : camera lui / D : cameră* || 14 — *A, B, C :* POLIDOR [...] acu. / *D :* POLIDOR *(din cameră)* [...] acu. *(Tare.)* || 22 — *A :* Doctorul LEANDRU *(viind / B, C, D :* DOCTORUL *(intrînd pe ușa* || 26 — *A :* Rău!... / *B, C, D : (oftind) :* Rău, rău! || 27 — *A :* azi ceva / *B, C, D :* ceva || 29 — *A :* ziua / *B, C, D :* ziulica || 31 — *A :* ficiorul / *B, C, D :* fiul || 31—32 — *A :* asta-i alină puțin suferințile / *B, C, D :* asta [...] durerile || 34 — *A :* unde-i dl. / *B, C, D :* unde-i || 35 — *A :* auzi-l / *B, C, D :* ascultă || 36 —**523**, 5 — *în A : zice : „În sănătatea lui Nastratin Hogea! Ura!")*

DOCTORUL *(cu înfiorare) :* O!... ride și bea în ceasul agoniei tătîni-său!

(Intră în odaia din stînga.)

MARTIN: De-acu s-apropie sfîrșitul lumei! *(Urmărește pe doctor.) / B, C, D : strigă* [...] lumei! || 8—9 — *A :* TACHI ISCHIUZARLIU [...] *rîzînd) / B, C, D :* ISCHIUZARLIU [...] *rîzînd, cu pahare de* Champagne *în mînă)* || 10 — *A :* tinerețea și Convenția / *B, C, D :* Convențiunea și discuțiunea || 11 — *A :* POLIDOR: și banii! / *B, C, D :* CLEVETICI: Și ziarismul! || 12—13 — *A :* CLEVETICI: Și jurnalismul!

TACHI: Și stosul! / *B, C, D :* POLIDOR [...] stosul || 14 — *A :* amiciția și ... prietinia / *B, C, D :* libertatea || 15 — *A :* tînăr / *B, C, D :* om || 16 — *A :* libertatea / *B, C, D :* independința || 19 — *A :* TACHI / *B, C, D :* ISCHIUZARLIU || 21 — *A :* patriotice și liberale / *B, C, D :* progresiste || 22 — *A :* înaintirea și educația nației românești! *(Face o piruetă.)* Hup, sa, na. / *B, C, D :* deșteptarea neamului românesc! || 24 — *A :* Acuș / *B, C, D :* Curînd || 27 — **524**, 15 — *A :*

TRIBUNESCU: Un lucru mă mară, amicule Polidor, și-ți cer permisiune ca să ți-o zic.

POLIDOR: Ce lucru, Tribunescule?

TRIBUNESCU: Maiorul e de peste Prut.

POLIDOR: Dar.

TRIBUNESCU: Cum se poate ca tu, un om cu idei liberale, de patriot, un cetățan român, să te înfrățești cu Prutul? Nu te temi că-ți vei îneca simțirile în valurile lui?

TACHI: Poate că are zestre bună domnișoara Maşa?

POLIDOR: Ba nu, Ischiuzarliule. Zestrea e cam pe sponci, dar apoi...

CLEVETICI: Ți-e dragă, poate, copila?... Domnilor, respect pasiunei și amoarei!... Amicul nostru zboară către Imeneu cu aripele lui Cupidon.

POLIDOR: Ba te înșeli, Clevetici. / *B, C, D:* TRIBUNESCU [...] fraților. [5 — *B, C:* cum de / *D:* cum] || 20—22 — *A:* Maşa s-a inamorat de mine și a cincea zi...

TRIBUNESCU *(curmîndu-i vorba):* Destul, am înțăles.

TACHI *(rîzînd):* A cincea zi maiorul i-a hotărît că-l împușcă de nu s-a însura cu fiică-sa... Eram la Mihadia cînd s-a întîmplat astă bazaconie... Cîștigasem în cărți tocmai în ziua ceea toți banii maiorului. / *B, C, D:* maiorul [...] nevastă. || 24 — *A:* amenințări, a unei siluiri, ai fost lovit / *B, C, D:* presiuni!... ai fost atacat || 26 — *A:* nu te însura cu o persoană fără pudoare. / *B, C, D:* a pudoarei publice. || 27 — *A:* urmez întocmai / *B, C, D:* urmez || 28 — *A:* Tribunescule / *B, C, D:* dragă Tribunescule || 29 — *A:* meu / *B, C, D:* meu însuși || 31 — *A:* toată averea / *B, C, D:* averea sa || 36—37 — *A:* De nu ț-ar fi părinte ție, amicul meu Polidor, l-aș terfeli precum merită prin coloanele ziarului meu / *B, C, D:* Am [...] în || 38—525, 5 — *A:* Cer cuvîntul! *(Ie poziție de orator.)* Căci în adevăr... fiecare om se naște liber... și-n această condițiune are dreptul de a dispune cum îi place de soarta sa. Părinții sînt niște tirani dacă pretind a mărgini libertatea copiilor. Ei vreu să conserveze cu de-a sila o autoritate himerică, absurdă, ilegală, neconstituțională... Ei sînt niște conservatori întețiți / *B, C, D:* Să mi-l [...] sînt!... || 6 — *A, B, C:* libertatea este [...] are / *D:* libertatea-i [...] e || 9 — *A, B, C:* Nația / *D:* Națiunea || 10—19 — *A:* revoltă în prezența unei așa de monstruoase tiranii și strigă cu glasul răzbunării: Arme! Arme! Arme!

TACHI: Ce mîndru grăiește amicul nostru! Ce elocuență! Păcat că nu ești deputat, că, știi? ești orator cum n-au mai fost altul; locul tău e la tribună.

TRIBUNESCU *(cu îngîmfare):* Și de ce nu? Nu mă numesc oare Tribunescu?... N-am și eu tot dreptul de a reprezenta această nație română pentru care am suferit atîția ani în străinătate?... N-am mîncat și eu / *B, C, D:* găsește [...] mîncat || 20 — *A:* TACHI [...] în / *B, C, D:* ISCHIUZARLIU [...] la || 22—23 — *A:*

TRIBUNESCU: Martur îmi este amicul meu Clevetici cît m-am luptat și cît mă lupt încă cu neîncetare împrotiva vînzătorilor, a trădătorilor și a convervatorilor; și dar, lăsînd deoparte orice falșă modestie, declar aice că am toate cualitățile de a fi nu numai deputat, dar și ministru. Așa este, Clevetici?

CLEVETICI *(cu entuziasm)* / *B, C, D:* CLEVETICI [...] *înduioșare)* || 25 — *A:* Clevetici, cel mai sublim geniu! / *B, C, D:* amice Clevetici, idem. || 26—30 — *A:*

TACHI: Ei bine, dar lui Polidor și mie ce ne mai rămîne? *(Rîde.)*

TRIBUNESCU: Onoarea de a servi cauza noastră... Dar ce zgomot se aude?...

POLIDOR: Vin nuntașii...

(Vuiet de trăsuri afară.) / *B, C, D:* ISCHIUZARLIU [...] nuntașii. [29 — *B, C: trăsuri* / *D: trăsură*] || 32 — *A:* MAIORUL IVAN / *B, C, D:* MAIORUL || 34—35 — *A: la nuntă intră pin fund)* / *B, C, D: toți* [...] *rusă* [34 — *B, C: tualete elegante* / *D: toaletă elegantă* || 35 — *B, C: ruseasc*ă / *D: rusă*] || 36 — **526**, 17 — *A: (afară):* Unde-i *hazaika*?

POLIDOR *(deschizînd ușele):* D-le maior, poftim... Domnișoară Mașa... *(Se închină.)* / *B, C, D:* (*până* [...] Berbantule! || 18 — *A: hazaika* babaca d-tale / *B, C, D: hazain* babaca-tău || 22 — *A:* pe urmă decorație / *B*, C, *D:* la mine || 23 — *A: sarcasm):* Poate de-aceea te și numești / *B, C, D: intenție)* [...] numiți || 25—26 — *A:* Zabalkanski ... Stakanovici / *B, C, D:* numit [...] mine || 27 — *A:* sănătos, domnu Tribulescu? *(Îi întinde mîna.)* / *B, C, D: zdarov*, domnu Tribulescu? || 28—29 — *A: (nedînd mîna):* Sănătos ca și Brăila, dar / *B, C, D:* Sănătos [...] însă || 30—**527**, 2 — *A:* Da, da... Lescu... Tribulescu... D-ta franțuschi?... Nepot lui Tribule?

TRIBUNESCU *(în parte):* Impertinent!

POLIDOR *(către Mașa):* Domnișoară, nimică-n lume nu am așteptat... de cînd trăiesc... cu atita nerăbdare... ca ziua această de fericire...

MAȘA *(încet):* De-aceea amiroși a vin? Și ți / *B, C, D:* Așa [...] și ți || 4—20 — *A:*

POLIDOR *(se apropie de contesa):* D-nă contesă, sînt încredințat că fiindu-mi d-ta nună mare, căsătoria mea va fi una din cele mai fericite din Moldova.

CONTESA *(cochetînd):* Unde este amor, Polidor, și norocu-i cu favor.

CLEVETICI: D-na contesa grăiește in versuri... amor, Polidor și favor... *terza rima!*

CONTESA *(coborînd ochii):* Contele de Pupăzamberg, răposatul meu consoarte, mă numea Muza vieții lui. / *B, C, D:* DUDUCESCU [...]

Muză. || 21 — *A :* bine la / *B, C, D :* la || 22 — *A :* Şi el / *B, C, D :* El || 23 — *A :* fost rănit. / *B, C, D :* fost. || 24 — *A :* asalt.

MAIORUL: Cum? De vro bombă turcească?

CONTESA: Ba nu / *B, C, D :* bătălie || 25 — *A :* m-au şi / *B, C, D :* m-a || 26 — *A :* dînsul... eu cunoscut bine pe el... / *B, C, D :* dinsul || 27 — *A : (Toţi pufnesc de rîs.) / B, C, D : Vilain ours.* || 29 — *A :* DOCTORUL *(iese din stînga) / B, C, D :* DOCTORUL || 30—33 — *A :*

MAIORUL: A, dl. doctor Leandru... cum este *brat* Antohi?

DOCTORUL: Îi slab sărmanul. Vă pofteşte să intraţi în ietac / *B, C, D :* DOCTORUL [...] d-lui [30 — *B, C :* vuiet / *D :* zgomot || 31 — *B, C :* că / *D :* fiindcă] || 34 — *A :* d-sale şi / *B, C, D :* sa, ca || 36 — *A : Haraşo,* mergem. / *B, C, D : Haraşo!* || **528**, 1 — *A : (mînioasă) : Vilain ours! (Intră cu maiorul în stînga.) / B, C, D : Allons* [...] *malade.* || 2—4 — *A :* POLIDOR *(dînd braţul Maşei) :* Nu te / *B, C, D :* MAIORUL [...] vă || 4—6 — *A :* iute.

MAŞA *(încet) / B, C, D :* iute, domnişoară.

MAŞA || 7 — *A : după contesa. / B, C, D : în stînga amîndoi.* || 12 — *A : (asemine) / B, C, D : (cu sentiment)* [*Observaţie marginală în ms. A :* „N.B. În toate scenele unde se găsesc Leu şi Leoaica, numele lor se vor înlocui prin numele de Rufinescu şi Rufineasca."] || 13 — *A :* un an / *B, C, D :* doi ani || 14 — *A : Oui* [...] haine / *B, C, D :* Dar [...] toaletă || 15 — *A :* eu / *B, C, D :* eu eram || 16 — *A :* Şi / *B, C, D :* Erai?... Şi || 18—23 — *A :* Ba de 365 ori mai mult... cîte zile sînt într-un an mi-au înmulţit dragostea. *(Încet.)* Ai mai priimit vreo declaraţie de la Duducescu?

RUFINEASCA: Dar, aseară.

RUFINESCU: Şi l-ai poftit să vie deseară la noi, la partidă de căr ţi?

RUFINEASCA: Poftit.

RUFINESCU: Eşti un înger. *(Se apropie de Duducescu şi-l aduce lîngă femeia lui.)*

RUFINEASCA: Berbantule! / *B, C, D :* Iată [...] *lui.* || 24 — *A :*

TACHI *(către Leandru) :* Şi zău, crezi, d-le doctor / *B, C, D :*

ISCHIUZARLIU [...] socoţi || 25 — *A :* Antohi Zgîrcea / *B, C, D :* Antohi || 28—29 — *A :* emoţie mare poate să mai dismorţească sistemul nervos / *B, C, D :* turburare [...] criză || 29 — *A, B, C :* sperare / *D :* speranţă || 30 — *A :* are / *B, C, D :* lasă || 32 — *A :* meu, căci, fiind sosit de curînd din Paris... / *B, C, D :* meu. || 33—36 — *A :* CLEVETICI: Aşa se vorbeşte în lume, că ar fi avînd mari some de bani adunate.

TACHI: Crişu Polidor! De-a fi adevărat, ştiu că a avea de unde tăia stosuri! / *B, C, D :* ISCHIUZARLIU[...] stosul! || 37 — *A : către / B, C, D : lui* ||

529, 2—7 — *A :* din partidul nostru. Averea lui este dar averea cauzei. TRIBUNESCU: Să-l privighem de-aproape în interesul patriei. CLEVETICI: Mîni îi durez un articol în care îl zugrăvesc [*inițial :* arăt pe Polidor] ca cetățanul cel mai generos. *(Se trag amîndoi la o parte și se sfătuiesc.) / B, C, D :* frate [...] *fund.)* [3 — *B, C :* zugrăvesc / *D :* deping] || 13—14 — *A : ieșind înaintea lui Leandru și trăgîndu-l deoparte / B, C, D : luînd* [...] *lui* || 15—16 — *A :* dureri la frunte [*inițial :* de cap] care mă ține de vro săptămînă. *(Ie pe Leandru de mînă și se primblă cu el în fund pentru ca să lase pe nevasta lui singură cu Duducescu.) / B, C, D :* mîncărimi [...] mult. || 17 — *A :* Se / *B, C, D : (încet Rufineascăi) :* Se || 20 — *A :* căci aș / *B, C, D :* aș || 23—24 — *A : (cochetînd)* [...] rău? / *B, C, D : (cu sentiment)* [...] rău dac-aș muri? || 25 — *A : (luînd-o de mînă, cu dragoste) :* Nu știi cît te / *B, C, D :* Nu știți cît vă || 28 — *A :* MAȘA, ANTOHI *(în odaie) / B, C, D :* MAȘA || 29—30 — *A : (în odaie)* [...] Să te găsim sănătos, cuscrule. / *B, C, D : (pe pragul ușii)* [...] *braței.* Să te gasim sanatos. || 31 — *A :* ANTOHI *(tușind) :* Mergeți cu Dumnezeu. / *B, C, D :* CONTESA [...] *malade.* || 33 — **530**, 5 — *A :* TOȚI: Haide. / *B, C, D :* CONTESA [...] *sărută.)* || 6—7 — *A :* spune-mi la tine ceva. *(Il ie pe Polidor deoparte.) / B, C, D : suda* [...] ceva. || 8—9 — *A :* împușc / *B, C, D :* eu fost decorat cu Vladimir, eu împușcam || 9—10 — *A :* un *batcă*, dacă nu faci fericită pe Mașa, *dușinka moia. / B, C, D :* pe un *sabaca* [...] Mașa. || 12 — *A :* Mi se pare / *B, C, D :* Pare-mi-se || 13 — *A :* Mergem? / *B, C, D : No, paidiom* || 13—24 — *A : Votre bras, comtesse. (Agiungînd la ușa din fund, se întoarce către Tribunescu.)* A, monsiu Tribule vine?

TRIBUNESCU *(furios) :* D-le moscal... nu răspund la interpelăciuni neparlamentare. *(Maiorul cu contesa iese înainte ; după ei, Polidor cu Mașa ; pe urma acestora, Duducescu cu Rufineasca și, în sfîrșit, Clevetici, Tribunescu și Ischiuzarliu.) / B, C, D : Comtesse* [...] *patriotică.* [19—20 — *B, C : Duducescu și Rufineasca și apoi / D : vine* <...> *apoi*] || 26 — *A :* LEANDRU *și, pe urmă,* MARTIN *(ieșind din stînga) / B, C, D :* DOCTORUL, MARTIN || 28 — *A :* să-i scriu / *B, C, D :* de scris || 30 — *A :* D-le / *B, C, D : (ieșind din stînga) :* Domnule || 31 — *A :* LEANDRU / *B, C, D :* DOCTORUL || 34 — *A :* Nu-i / *B, C, D :* Napoilă. Nu-i || 36 — *A :* Să / *B, C, D :* Na, să || 36—37 — *A :* să iei dicohtul ista. / *B, C, D :* să-i aduci decoctul acesta [*B, C :* ista] || **531**, 2 — *A :* LEANDRU / *B, C, D :* DOCTORUL || 3 — *A :* toți din ietac, au / *B, C, D :* cu toții din ietac, el a || 5—7 — *A :* bun... Mă duc să-i agiut. *(Intră la bolnav.) / B, C, D :* bun [...] *stînga.)* || 8 — *A :*

Bun, bun... / *B, C, D: (pe gînduri)*: Semn bun? || 10—12 — *A: (Iese prin fund.)* / *B, C*: Eu [...] / *D*: Mie [...] *luminările.)* || 15 — *A: (Muzică* en sourdine *la orhestru; în odaia din stînga se aude gemete și tusă.* / *B, C, D: (Se* [..] *stînga.* || 16—17 — *A: galbîn*[..] *care îl duce încet pe canape.)* / *B, C, D: searbăd*[...] *și merge cătră canape, trăgîndu-se cu greu pe scenă.)* || 18 — *A*: Valeu, valeu / *B, C, D*: Auleu! Auleu || 20 — *A*: Valeu / *B, C, D*: Auleu || 21 — *A*: bine pe mine / *B, C, D*: pe mine[...]eu. || 22 — *A*: Fericit / *B, C, D*: O! fericit || 23 — *A*: copil / *B, C, D*: copil bun || 26 — *A*: agiută răsuflarea / *B, C, D*: ajunge suflarea || 27—28 — *A*: Lasă, nu te osteni, că oi stinge-o eu. *(O stinge.)* / *B, C, D*: Nu[...] *luminare.)* ||**532**, 2 — *A*: vorbitul [...] pic de apă / *B, C*: vorbitul [...] pic / *D*: vorba [...] pic || 3 — *A: bînd încet* / *B, C, D: bînd* || 7 — *A*: SANDU PIEDICEANU / *B, C, D*: SANDU || 8 — *A*: Piediceanu / *B, C, D*: Napoilă || 11 — *A*: vorbesc / *B, C, D*: grăiesc || 13 — *A, B, C*: grăit / *D*: vorbit || 14 — *A*: Ș-oi[...]pe urmă / *B, C*: Oi[...]apoi / *D*: Oi[...]pe urmă || 15 — *A*: doftore / *B, C, D*: te rog, doftore || 17 — *A: (Iese pinfund.)* / *B, C, D: (Iese.)* || 22 — *A: la masă)*: Iată-mă-s / *B, C, D*: Iată-mă-s[...] Antohi? || 24 — *A*: Sandule, frate / *B, C, D*: Sandule, Sandule || 26 — *A*: ferească Dumnezeu, vere Antohi / *B, C, D*: să ferească Dumnezeu || 28 — *A*: Oi / *B, C, D*: Că de-acum oi || 30 — *A*: Mi-a / *B, C, D*: pe[...] Mi-a || 32 — *A: luminarea cea stinsă* / *B, C, D: o luminare* || 33 — *A*: cam / *B, C, D*: prea || 34 — *A: stingînd-o* / *B, C, D: stînge o lumînare* || **533**, 2 — *A*: creștin și de părinte / *B, C, D*: părinte și de creștin || 6 — *A*: destul de însemnată / *B, C, D*: îndestulătoare || 7 — *A*: lui? *(Aprinde luminarea.)* / *B, C, D*: lui? || 10 — *A*: mele. *(Stinge luminarea.)* / *B, C, D*: mele. || 11 — *A, B, C*: încalte / *D*: încai || 14 — *A*: de slugă, rob, cum n-au mai fost alți părinți pentru copii lor. / *B, C, D*: ci slugă, rob! || 16 — *A, B, C, D*: fașe[*în D, tipărit greșit*: fase, *errata recomandă forma corectă*] || 17 — *A*: și degerat / *B, C, D*: degerat || 19 — *A*: burlac... N-ai copii... / *B, C, D*: holtei|| 20 — *A*: Și rău am făcut... Numai eu știu cît mă căiesc. / *B, C, D*: Nu [...] mor || 21—22 — *A*: ai putea și tu să iubești un copil. / *B, C, D*: îl [...] meu? || 23 — *A*: nu? Doară n-am inimă de tătar. / *B, C, D*: nu? || 24 — *A*: De pildă pe Polidoru meu... / *B, C, D*: Și || 26 — *A*: Cum să mi-l lași, nu-i / *B, C, D*: Ce[...] că-i || 27 — *A*: dar / *B, C, D*: da-i || 27—28 — *A*: cheltuitor. *(Suflă în* / *B, C, D*: nemernic, cheltuitor. *(Suflă* || 29 — *A*: Antohi? / *B, C, D*: Antohi [...] întuneric? || 30 — *A*: amîndouă / *B, C, D*: amîndouă aprinse || 31 — *A*: aprinde-le / *B, C, D*: aprinde una || 34 — *A*: că / *B, C, D*: frate, că || 34—35 — *A*: chibriturile[...] 10 parale / *B, C, D*: bunătate de chibrituri°[...] cîte-un fifirig || **534**, 3 — *A*: Îmi vorbeai / *B, C, D*: Vorbeai || 4 — *A*: am chitit / *B, C, D*: chitisem || 5—6 — *A*: încă-i /

B, C, D : e încă || 6 — *A :* el crede / *B, C, D:* crede ||9 — *A :* rugămintea unui prietin vechi / *B, C :* ruga[...] / *D :* rugămintea unui vechi prietin || 10 — *A : (Își șterge ochii.)* / *B, C, D : (Se înduioșează și plînge.)* || 11 — *A : își șterge* [...] vere Antohi / *B, C, D : ștergîndu-și* [...] Antohi || 13 — *A : (dîndu-i mîna)* / *B, C, D : (strîngînd mîna lui Sandu)* || 15 — *A : (Uimindu-se.)* Și cînd n-oi mai fi, Sandule, să-i aduci / *B, C, D* :Ah![...]aduceți || 18 — *A :* Drăguțul / *B, C, D : (Uimindu-se.)* Drăguțul || 19 — *A :* mor ! *(Plînge.)* / *B, C, D :* mor! || 20—21 — *A :* că... / *B, C, D :* așa[...] femeie. || 22—23 — *A :* el[...] Lasă-mă să plîng, / *B, C, D :* dînsul, sufletelul!... [...] Lasă-mă, || 27 — *A :* Astăzi... Îi cu toții acum / *B, C, D :* Azi. Acum e dus || 31—32 — *A :* Se iubesc amîndoi... însă banii nu strică.

SANDU: Nu, nu.

ANTOHI: Iubirea / *B, C, D :* însă banii nu strică. Iubirea || 34 — *A :* Îi leși / *B, C, D :* Lași || 38 — *A :* dar / *B, C, D :* însă || **535**, 1 — *A :* sărmăneii / *B, C, D :* sărmanii || 3 — *A :* mă mustra / *B, C, D :* nu mă lăsa || 4 — *A :* Polidor? / *B, C, D :* Polidor în numărătoare? || 7 — *A :* că doară / *B, C, D :* că || 9 — *A :* pămîntului. / *B, C, D :* pămîntului. *(Tușește.)* || 11 — *A : voce trăgănată) :* Sandule, Sandule / *B, C : glas trăgănat)* [...] / *D : voce trăgănată) :* Sandule, Sănduțule || 12 — *A :* tău? Dacă mă iubești, Sandule / *B, C, D :* tău? || 13 — *A :* Da / *B, C, D : (sculîndu-se) :* Da || 14—16 — *A :* neamuri, nepoți de soră? / *B, C :* neamuri [...] aici / *D :* rude [...] acilea || 19 — *A :* Și / *B, C, D : (primblîndu-se* [...] Și || 23 — *A :* locuiesc / *B, C, D :* locuiesc într-însa || 25—26 — *A :* credeam... / *B, C, D :* credeam bogat || 28 — *A :* trezindu-se ca dintr-un / *B, C :* trezindu-se [...] / *D :* deșteptîndu-se ca din || 31 — *A :* colo... colo-n / *B, C, D :* colea || 33 — *A : (sculîndu-se) :* Să-l / *B, C, D :* Să-l || 36—37 — *A : N. B. (Sandu intră în ietac.)* Să-i arăt eu / *B, C, D :* SANDU [...] lui Sandu || 38 — *A :* de [...] tatei. *(Cu lăcomie.)* / *B, C, D :* eu [...] tatii... || **536**, 1—2 — *A :* drăguleții... *(Aprinde ceelaltă luminare și stinge pe cea dintăi.)* / *B, C, D :* drăguții [...] *ceealaltă.)* || 5 — *A : sipetul cu greu)* [...] da-i greu de tot / *B, C, D : sipetul)* [...] da greu e, frate || 8 — *A :* bine... / *B, C, D :* mai încoaci... bine. || 10 — *A :* deschide / *B, C, D :* și deschide || 12 — *A : galbinii, se aprinde* / *B, C, D : galbenii* || 13 — *A :* aiste-s / *B, C, D :* sînt || 16 — *A :* cu osteneală și / *B, C, D :* cu || 18 — *A, :* drăguții / *B, C, D :* juvaerii || 19 — *A :* trudă. / *B, C, D :* trudă. Iată-i || 20—21 — *A ;* imi vine să mă scald într-înșii ca să-i / *B, C, D :* căci [...] să te || 22—23 — *A :* mînele. *(Se pleacă și dă să cadă.)* / *B, C, D :* mînile [...] *sipet.)* || 26 — *A :* să-i pot [...] văd / *B, C, D :* și [...] privesc || 27 — *A :* oară... *(Către galbini.)* / *B, C, D :* dată... || 29 — *A :* gălbiorii tatii / *B, C, D :* pe [...] mei || 30 — *A :* singur / *B, C, D :* să plec singur || 31 — *A :* indes-

tulez / *B, C, D:* împlinesc || 32 — *A:* v-am păstrat neatinși... v-am cinstit... v-am slăvit... / *B, C, D:* V-am [...] întreagă || 32—34 — *A:* Doamne! [...] Nu / *B, C, D:* Dumnezeule! [...] *(Exaltîndu-se.)* Nu || 35 — *A:* mine [...] gălbănașii / *B, C, D:* trup [...] galbenii || 36 — *A:* nu... / *B, C, D:* *(Îl apucă tusa și* || 38 — *A:* Antohi! *(Cu / B, C, D:* *(Cu* || 38—39 — *A:* Au murit! *(Aleargă / B, C, D:* Nu [...] *nebun* || 40 — *A:* agiutor... Moare Antohi. / *B, C, D:* ajutor, ajutor. || 41 — *A:* *N. B. (Se aude vuiete de trăsuri și zgomot de oamini.)* / *B, C:* [...] *vuiet de trăsuri afară.)* / *D:* *(Se* [...] *trăsuri.)* || **537**, 2—3 — *A:* MAȘA, CONTESA / *B, C, D:* CONTESA, POLIDOR, MAȘA || 3—4 — *A:* CLEVETICI, TRIBUNESCU, TACHI, DUDUCESCU / *B, C, D:* DUDUCESCU, ISCHIUZARLIU || 5 — *A:* MAIORUL / *B, C, D:* MAIORUL [...] *fund)* || 6—18 — *A:*

POLIDOR *(intrînd răpide și apropiindu-se de Antohi):* Băbaca au murit!

TOȚI: Unde-i? Unde-i? *(Se apropie de canape.)*

DAMELE *(spăriete):* Ah! *mon Dieu!* Vai de mine! fug... *je me sauve.*

(Se întorc răpide spre ușa din fund. Cavalerii le îmbărbătează.)

MAIORUL: Sărman pravoslavnic hristian! cînd murit?

SANDU *(tremurînd):* Ia acu; o răposat în brațele mele... Săracul de mine!... Ce groază am tras! / *B, C, D:* TOȚI [...] mele... [8 — *B, C:* înspăimîntați / *D:* spăimîntați] || 19—20 — *A:* Ibrailo!... se văzut morți... mii... / *B, C, D:* Braila [...] deprins. || 21 — *A:* Ferească / *B, C, D:* Ferească-mă || 22—24 — *A:* *(afectînd o adîncă întristare):* Domnilor, durerea ce m-au cuprins... e atît de mare... că doresc a rămînea singur aice...

MAIORUL: Are dreptate Polidor... Mergem / *B, C, D:* Domnilor [...] toții || 25—30 — *A:* *(Mergînd spre fund, îl ie pe Sandu de braț și-i zice:)* Dacă d-ta fost la războiu, ai fi văzut mii de morți. *(Iese cu toții, zicînd:)* / *B, C, D:* A, tu [...] *fund)* || 32 — *A:* POLIDOR *(închide ușile)* / *B, C, D:* POLIDOR || 33 — **538**, 1 — *A:* *(se apropie încet de Antohi, cu fața întipărită de mîhniciune):* Sărmanul bătrîn! Sărmanul tată! Au murit tocmai în ziua... *(Zărind sipetul deschis, ochii lui se boldesc și fața-i se înveselește.)* Tocmai în ziua de cu... nu... ni... Iaca banii! *(Se apropie încet de sipet.)* / *B, C, D:* *(lîngă* [...] banii! || 3 — *A:* Vin încoace la bădița / *B, C, D:* ca un sac!... Vin-încoaci || 4 — *A:* în / *B, C, D:* la || 5 — *A:* și-mpreună / *B, C, D:* împreună || 6 — *A, B, C:* *pleacă pe sipet* / *D:* *pleacă* || 7 — *A:* cîte / *B, C, D:* și cîte || 9 — *A:* Da cine / *B, C, D:* Cine || 11—12 — *A:* ca lăcustele. *(Cîntă:)* / *B, C, D:* ca frunzele [...] *cîntă:)* || 16 — *A:* Să-mi faceți / *B, C, D:* Să gustăm || 16 — *A:* *vremea cînticului, Antohi, trezindu-se* / *B, C:* *vreme* [...] / *D:* *timp* [...] *deșteptîndu-se* || 22 — *A, B, C:* pă-

timiți / *D:* suferiți || 23 — *A: cu* [..] *și vîntură / B, C, D: și, cu* [...] *vîntură* || 26 — *A:*

Sufere de gălbănare,
Iar acel ce galbini are
Nu-i pasă de gălbinare. / *B, C, D:* Că [...] gălbănare. || 27—28 — *A: În vremea cînticului, Antohi* [...] *pe Polidor.* / *B, C, D: Antohi* [...] *scena ce se petrece în salon.* || 29 — *A: In sfîrșit* / *B, C: ca* [...] / *D: ca și* [...] *fine* || 30—32 — *A: ochii țintiți la Polidor, întinde mînele și vrea să strige, dar glasul i se curmă de uimire. Polidor, la sfîrșitul strofei* / *B, C:* [...] *glasul* [...] *sfîrșitul* [...] / *D: privirea* [...] *cîntecului* || 33 — *A, B, C: glasul înădușit* / *D: voce înădușită* || **539**, 2—3 — *A:* MARTIN *(acești doi, intrînd pe ușa din fund, rămîn înlemniți)* / *B, C:* și MARTIN [...] / *D:* MARTIN [...] *fund)* || 6 — *A:* intrat de tot / *B, C, D:* apucat a intra || 8—9 — *A:* O! ... în care lume trăim / *B, C, D:* Te veselești [...] vreme [*B, C:* timp] am ajuns || 11—12 — *A:* Blăstem / *B, C, D:* DOCTORUL [...] Blăstem || 13 — *A:* ceriului / *B, C, D:* ceriului și al meu || 14 — *A:* ieși / *B, C, D:* ieși din casa mea || 15—16 — *A:* inimă cînd / *B, C, D:* suflet cînd mă || 16 — *A:* așa / *B, C, D:* un || 17—19 — *A:* ieși... *(Polidor iese obosit.)*

DOCTORUL *(alergînd)* / *B, C, D:* de-aici [...] *mînă)* || 21 — *A:* zile / *B, C, D:* zile să-mi [*B, C:* să mă] răzbun || 25—26 — *A:* asta. *(Ie șipul cu doftorii și-l* / *B, C:* aceasta. *(Ia un șip de doftorii aduse de Martin și-l* / *D:* aceasta [...] *și o* || 27 — *A, B, C: șipul* / *D: sticla* || 29 — *A:* că s-a înecat / *B, C, D:* domnule [...] tot || 31—34 — *A:* numai un an... să trăiesc... să mă răzbun... un an... *(Culcat, oftează.)* Ț-oi da, ț-oi da... / *B, C:*]...] Să mă [...] *adormi.)* / *D:* să trăiesc [...] Să-mi [...] *dormi.)* || 37—39 — *A:* Hai, să-l lăsăm să odihnească. *(Merg spre ietac.)*

ANTOHI *(adormind)* / *B, C, D:* Somnul [...] *somn)* || **540**, 2—3 — *A:* înfățișează un salon bogat. / *B, C, D:* reprezintă [*B, C:* înfățișează] [...] scumpe || 4 — *A, D:* masă mare [...] argintării / *B, C:* masă [...] argintărie || 5 — *A:* grădină / *B, C:* grădină de flori / *D:* grădină cu flori || 7—8 — *A:* elegantă / *B, C, D:* elegantă [...] scris || 9 — *A:* de mătasă / *B, C, D:* bogată || 11—12 — *A:* CLEVETICI și TRIBUNESCU *(scriind)* / *B, C, D:* ANTOHI [...] TRIBUNESCU [*B, C:* și TRIBUNESCU] *(scriu* || 14—26 — *numai în B, C, D:* [15 — *B, C:* să / *D:* ca să || 24 — *B, C:* acum / *D:* îndată] || 27—32 — *A:* TRIBUNESCU *(scriind): „In consecuință noi finim precum am început, strigînd cu neîncetare: Arme! Arme! Arme!" (Vărsînd năsip pe hîrtie.)* Am finit articolul, dar tu, amice Clevetici?

CLEVETICI: Și eu.

TRIBUNESCU: Ai atacat ministeriul vîrtos?
CLEVETICI: L-am / *B, C, D:* CLEVETICI[...] I-am || 33—36 — *A:* numărul acesta al ziarului nostru, *Gogoașa patriotică*, a să ne aducă cel puțin zece abonați. Ascultă. *(Cetește:)* / *B, C, D:* acest [...] *(cetind)* || **541**, 1 — *A, D:* din / *B, C:* de || 7 — *A:* Bine, bine / *B, C, D:* Bravo, bravo || 8 — *numai în B, C, D* [*B, C:* țigaretă / *D:* țigară] || 10 — *A:* legalitatea, egalitatea, fraternitatea / *B, C, D:* egalitatea, legalitatea || 11—12 — *A:* și libertatea individuală. Cum se respectează aceste sacre principuri / *B, C, D:* libertatea [...] principii || 14 — *A:* ne vor convinge / *B, C, D:* vor[...] noștri || 17—19 — *A:* TRIBUNESCU: Admirabil! CLEVETICI *(cetind)*: 1° / *B, C, D:* ANTOHI[...] *cetind)* || 20—*A:* Măcelărescu / *B, C, D:* Barbu Măcelărescu || 23 — *A:* hrana și îndestularea populului suveran. / *B, C, D:* îndestularea populului. || 27 — *A:* ușa închisă cu lăcată / *B, C, D:* ușa[...] lacăt || 28 — *A:* se permit de a o sforța și de / *B, C:* se[...] / *D:* își[...] și || 30 — *A:* onorabilului cetățean au fost scăpată[...] poate chiar și / *B, C:*[...]chiar poate / *D:* a fost salvată [...] poate || 34 — *A:* promisă / *B, C, D:* consacrată || 36 — *A:* prin / *B, C, D:* de || 37 — *A, B, C:* pe un / *D:* pe || 38 — **542**, 4 — *A: (întinzînd mîna lui Clevetici):* Bravo, bravo... Sublim!
CLEVETICI *(cetind)*: Al 2-le incident / *B, C, D: (cu* [...] *Secundo!* || 5 — *A: audace* (îndrăzneală) / *B, C, D:* audacia || 8 — *A:* ba / *B, C, D:* nu || 9 — *A:* dreptății, a libertății și a legalității / *B, C, D:* libertății individuale || 13 — *A:* funcțiunii / *B, C, D:* funcțiunilor || 14 — *A:* pe Cabinet iarăși a / *B, C, D:* dar [...] cabinet dinaintea || 16 — *A:* comerțial și literar / *B, C, D:* comercial || 23—35 — *A: (cu entuziasm):* Cer cuvîntul. Onoare patriotismului tău, amice Clevetici! Condeiul ce a scris aste adevăruri este arma cea mai putinte a cauzei!... El e mai eficace decît acea falcă... istorică din Biblie cu care Samson mi se pare... a ucis pe filisteni, căci eu... ba nu... căci ce sînt miniștrii în ochii noștri? Niște filisteni fără pudoare... Noi, cetățeni liberali, cu adevărat patrioți... *(răpide)* animați de principurile sacre a libertății, fraternității, egalității, legalității și dreptății... trebuie necontenit să veghem la salvarea drepturilor națiunei române; trebuie dar să atacăm, să răsturnăm miniștri, unii după alții, pănă ce, rămîind numai singuri pe picioare... să fim înălțați la putere prin aclamațiunele populului suveran!...
CLEVETICI: *Işala!* Să ne facem miniștri! *(Face o piruetă.)* Hup, sa, na... *(Se oprește.)* Amice Tribunescule, o idee!... N-ar fi cu cale să urzim vreo manfestațiune populară / *B, C, D: (nebun*[...] manifestațiune || 34 —*A:* TRIBUNESCU / *B, C, D:* CLEVETICI || 37 — *A:* sînt în stare să ne joace vreun renghi; dar / *B, C, D:* dar || 38—39 — *A:* CLEVETICI:

Un banchet! și mai frumos!... *(În parte.)* O ocaziune minunată de a se trece șampanie și bordo... Și de a da impulsiune comerțului. *(O pirueță.)* Hup, sa, na... / *B, C, D:* un banchet [...] comerciului. || **543**, 2 — *A:* credință, în prevederea alegerilor fiitoare / *B, C, D:* credință || 3 — *A:* glasuri / *B, C, D:* voturi || 6 — *A:* gîndit-ai la cele / *B, C:* [...]cele / *D:* trebuie [...] cei || 7—8 — *A:* indispensabile pentru a fi ales? / *B, C:* indispensabile[...] / *D:* indispensabili [...] Cameră. || 10—11 — *A:* Nici eu... dar ai uitat că avem la mînă o comoară?... Avem pe patriotul Antohi Zgîrcea, stăpînul casei, care de cînd s-a îndreptat s-a aruncat orbește în partida noastră? / *B, C, D:* Și eu[...] Antohi. || 13 — *A:* în *Gogoașa* noastră un articol elocinte / *B, C:* un articol elocuent / *D:* un articol elocinte || 15 — *A:* care îl / *B, C, D:* ce || 16 — *A, B, C:* pentru fiul său, Polidor / *D:* in [...] său. || 18—20 — *A:* Și crezi, amice, că Antohi?... / *B, C, D:* Polidor[...] cu [*B, C:* de] sîmburi. || 22—34 — *A:* angajat să intre pe scena politică, să se folosească de averea ce are pentru de a se alege deputat...

CLEVETICI: Asta e treaba noastră... De mîni încep a bate toba și a scoate în evidență meritele candidatului nostru... Însă... ce folos tragem noi din asta?

TRIBUNESCU *(în taină):* Antohi se îndatorează a ne asigura la amîndoi cîte un venit de **400 ₰**.

CLEVETICI *(în mirare):* Un venit de 400?... Cum?

TRIBUNESCU: El priimește să fie deputat, însă împrenună cu noi, și fiindcă noi n-avem condițiunele necesare după Convențiune, Antohi, generosul Antohi...

CLEVETICI: Sublimul Mecena... am înțăles... ne va da fiecărui cîte un sinet de 4000 ₰ cu care să probăm un venit de 400 ₰. Așa este?

TRIBUNESCU: Ai ghicit, și astfel... devenim reprezentanții națiunii.

CLEVETICI *(o pirueță):* Hup, sa, na... *(Cu îndoiosire.)* / *B, C, D:* îndemnat [...] *pirueță.)* ||34 — *A, B, C:* ca / *D:* ca și || **544**, 2 — *A, B, C:* TACHI / *D:* ISCHIUZARLIU || 4 — *A: (văzîndu-i)* : Ce-ați / *B, C, D:* Ce-ați || 4 — *A, B, C:* pupați / *D:* sărutați || 6 — *A:* ca să / *B, C, D:* să || 10—16 — *A:* Mai stați, că n-ați obosit... M-am făcut cal de poștă de cînd am intrat în tarafu vostru.

TRIBUNESCU: Tachi!... interesurile cauzei reclamă acest sacrificiu din parte-ți.

TACHI: Cauza, cauza... prea frumos... dar eu, frățico, de azi-dimineață n-am avut vreme să mănînc măcar o bucățică de pine... Îs mort de foame. / *B, C, D:* doar [...] dimineață. || 17—18 — *A:* moare / *B, C, D:* patriot, moare bucuros || 19 — *A:* mă / *B, C, D:* vă || 20—21 — *A:* toată marfa din dugheană... Și dacă Patria, dacă / *B, C, D:* marfa [...] și || 21 — *A i*

cai de poștă / *B, C, D:* comisionari || 22 — *A:* voi. *(Se pune pe un scaun.)* / *B, C, D:* voi. || 25—26 — *A:* Aice?... da aice v-ați mutat cabinetul / *B, C, D:* Aci [...] vostru || 27—29 — *A:* Aice, în salonul amicului nostru Antohi, căci de cînd s-a îmbibat de / *B, C, D:* Aci [...] cu || 30—31 — *A:* casa lui este a noastră. / *B, C, D:* și [...] Patriei!... || 32—33 — *A:* TACHI: Așa?... L-ați întortocheat și pe Zgîrcea? *Aferim* scamotori! TRIBUNESCU *(cu demnitate):* Tachi!

CLEVETICI: Lasă, amice, că el glumește. El e frate căuzaș...

TACHI: Căuzaș și flămînd. Poronciți să-mi aducă ceva de mîncat. / *B, C, D:* ISCHIUZARLIU [...] foame. || 36 — *A:* Martine, Martine... / *B, C, D:* Martine! || **545**, 2 — *A:* *de după perdeaua din* / *B, C, D:* *din* || 4 — *A:* gătește / *B, C, D:* pregătește || 6 — *A:* lui, măscăriciul! / *B, C, D:* lui. || 14 — *A:* lua / *B, C, D:* mai lua || 15 — *A:* de-aș / *B, C, D:* cetățenilor, de-aș || 16—18 — *A:* *(Se întoarce în fund. Tachi îl urmează.)* / *B, C, D:* ISCHIUZARLIU [...] impinge. || 20 — *A:* CLEVETICI, TRIBUNESCU / *B, C, D:* *Cei denainte* || 21 — *A:* *(întrînd):* Martine / *B, C, D:* Martine || 22—24 — *A:* *(păn-a nu ieși):* Întreabă pe d-lor. *(Iese.)*

TRIBUNESCU *(în parte):* Iată un conservator. / *B, C, D:* Întreabă [...] *fund.)* [23—24 — *B, C:* *Tachi* / *D:* *Ischiuzarliu*] || 27—28 — *A:* încă nu s-a gătit... Perucherul îi frizează / *B, C, D:* însă [...] frizat || 29—30 — *A:* părul? Și / *B, C, D:* părul [...] și || 30 — *A:* acesta?... El? / *B, C, D:* ăsta? || 31 — *A:* Domnia-sa. S-a / *B, C, D:* S-a || 34 — *A:* Lux!... A lui / *B, C, D:* A lui Antohi || **546**, 4 — *A:* Ianculiță Tribunescu, cel mai mare patriot din România. / *B, C, D:* Stanciu Tribunescu, patriot. || 5 — *A:* redactori / *B, C:* redactor / *D:* redaptor al || 6 — *A:* un an / *B, C, D:* an || 10 — *A:* acelei / *B, C, D:* astei || *Între v.* 16—17, *numai în A:*

SANDU: D-voastră cereți tot hojma arme, arme, ca să facem război cu toată lumea, și cu turcii, și cu nemții, și cu rușii... cu gîndul de-a spăla putina cei intăi cînd ar fi vreo primejdie?...

TRIBUNESCU: Noi?

SANDU: Dar... dar. D-voastră. V-am mai văzut eu cît sînteți de voinici...

Numai cît s-aude că vine dușmanul... pe-aici mi-e drumul... Să te duci, duluță, la sănătoasa...

TRIBUNESCU: Și voi rămîneți in urmă ca să deschideți brațele inimicilor. || 17 — *A:* să ne / *B, C, D:* necontenit ca să || 19 — *A:* împărțească / *B, C, D:* ia || 23—24 — *A:* vreți să prefaceți lucrurile in țară!... N-am ce zice... / *B, C, D:* prefaceți [...] mergem? || 26—27 — *A:* gura onorabilului preopinent, fiindcă / *B, C:* partea onorabilului [...] căci / *D:* partea [...] căci || 34 — *A:* nație română să zacă încă mult timp / *B, C, D:*

noastră [...] încă || 35—36 — *A :* Eu carele am toate cualitățile de a ajunge chiar ministru, căci... de ce nu?... N-am susținut / *B, C, D :* Nu! [...] apăra || 38 — *A :* legalitatea, inviolabilitatea... / *B, C, D :* inviolabilitatea [...] *lung.)* || 39 — *A :* dă-i, dă-i... / *B, C, D :* dă-i || **547**, 1 — *A :* SANDU: Orator? el? Ha, ha, ha...

TRIBUNESCU *(continuînd)* / *B, C, D :* TRIBUNESCU || 2 — *A :* gloria / *B, C, D :* gloria națională || 5 — *A : (ieșind din stînga, în costium elegant)* / *B, C, D : (în [...] stînga)* || 6 — *A :* sfădește / *B, C, D :* ceartă || 8 — *A :* Golia *(de la balamuc)* / *B, C :* Golia *(N. B. La București, cuvîntul* Golia *va fi înlocuit prin cuvîntul* Balamuc.) / *D :* Balamuc. || 9—11 — *A :* Cînd ai venit, Sandule? SANDU: Mai dinioare; / *B, C, D :* aci?... [...] acum || 11 — *A : Cătră* / *B, C, D : Lui* || 13 — *A :* nostim / *B, C, D :* hazliu || 15—19 — *A :* principuri între noi și d-lui, adică între partida progresistă și acea retrogradă... D-lui nu / *B, C, D :* principii [...] Nu || 20 — *A :* să ne / *B, C, D :* să || 23 — *A :* cheamă pe noi / *B, C :* cheamă pe noi revoluționari / *D :* numește pe noi revoluționari || 30—31 — *A :* lume? / *B, C, D :* lume? [...] vă-ntreb... || 32—34 — *A :* Și ... Vreu binele țării mele, și dar am / *B, C, D :* Și eu! [...] Am || **548**, 3—5 — *A :* SANDU: Tu? / *B, C, D :* TRIBUNESCU [...] Antohi? || 8 — *A :* să se puie / *B, C, D :* să pui || 9—10 — *A :* parmac. / *B, C, D :* palmac de moșie. || 12 — *A :* n-am moșie / *B, C, D :* nu-s proprietar || 13 — *A :* Ca și / *B, C, D :* Ca || 14—15 — *A :* ANTOHI: Comunistul comuniștilor. / *B, C, D :* ienicer? [...] vere! || 17 — *A : (Vrea să se ducă.)* / *B, C, D : (Voiește să plece.)* || 18 — *A : (oprindu-l)* / Ian / *B, C, D :* Ian || *Între r.* 19—20, *numai în A :* SANDU: Ba nu, lasă-mă. Nu vreu să șed un minut mai mult în casa unui comunist, bonjurist...

ANTOHI: Ha, ha, ha... că mare conservator mai ești! || 21 — *A :* lîngă / *B, C, D :* cătră || 23—24 — *A :* a-ți perde mintea la bătrînețe! Tu care nu dai nimică nimărui pe lume odinioară... să dai în sfîrșit / *B, C, D :* a lua [...] dai || 24—25 — *A :* tîrîie-brîu, cu niște tufă-n buzunari? / *B, C, D :* tufă-n [...] mergem? || 26 — **550**, 9 — *A :* TRIBUNESCU *(indignat) :* Domnule!

ANTOHI *(serios)* / *B, C, D :* CLEVETICI [...] ANTOHI [31 — *B, C :* acela <...> acela / *D :* ăla <...> ăla || **549**, 2 — *B, C :* de / *D :* de cei] || **550**, 11 — *A :* poate să / *B, C, D :* să || 12 — *A :* Privești / *B, C, D :* Tu privești || 14 — *A :* acel / *B, C, D :* cel mai || 18—39 — *A :* care ... dar, nu mai vorbim de dînsul... Deschizîndu-mi / *B, C, D :* Ah, Sandule! [...] deschis || 40 — *A :* tîrziu / *B, C, D :* tîrziu, poate || **551**, 1 — *A :* adăpa de / *B, C, D :* scălda în || 2 — *A :* cădea de iznoavă / *B, C, D :* cădea || 3 — *A :* luxul / *B, C, D :* mulțămirile luxului || 3—4 — *A :* privește / *B, C, D :* privește,

Sandule || 5 — *A :* vroit să cunosc gloria [*inițial :* gust slava] și am luat în chirie / *B, C, D :* dorit [...] închiriat [*B, C :* luat în chirie] || 6 — *A :* hotărită / *B, C, D :* oarecare || 7—8 — *A :* meritele în foaia lor [*anulat : Gogoașa patriotică*] / *B, C, D :* meritele [...] *patriotică.* || 9 — *A :* D-lor priimesc leafă? / *B, C, D :* Cum [...] simbrie? || 11 — *A :* O bagatelă. Prin meșteșugul d-lor sale / *B, C, D :* Cam [...] d-lor || 13—16 — *A :* Mini, poimini, dacă mi-a cere inima, m-oi face deputat... ministru... Așa-i, domnilor?

CLEVETICI: Așa, Meceno! *(În parte.)* Culcă-te pe-acea ureche.

SANDU: Care vra să zică, d-lor is negustori / *B, C, D :* însă [...] negustor || 18—28 — *A :* CLEVETICI: E nevinovat, sărmanul! *(Arată pe Sandu.)*

ANTOHI: Ha, ha, ha... vere Sandule, te cunoști că ești de la moșia Piediceni. Nu-ți cunoști veacul. Astăzi trăim în timpul șarlatanismului. Cine strigă mai tare; cine face și spune mai multe ghidușii, acela izbutește. Iaca, de pildă, Clevetici... Scrie, tipă, se zbuciumă, sărmanul, zi și noapte pentru ca să cîștige la abonați, și abonații cred că el le face pentru patrie!... Orice schimbare în țară, bună sau rea, este criticată aspru de el, pentru ce? pentru ca să-și umple coloanele, căci cu asta trăiește. Întreabă-l însă ce vrea? Întreabă-l?... Nici el nu știe.

SANDU: Ce vrei, domnule Clevetici?

CLEVETICI: Vreu să răstorn tot... orice instituțiune... orice guvern.

SANDU: Și ce ai de pus în loc?

CLEVETICI: Asta nu e treaba mea. E a d-voastră. Misiunea mea e ca să dobor.

SANDU: Înțăleg, ești Meșterul-Strică... Dar d-lui? *(Arată pe Tribunescu.)*

ANTOHI: D-lui e un tînăr mîncat de ambiție. [*Variantă marginală :* un patriot turbat, apelpisit, care-și închipuiește că țara întreagă se uită în gura lui. El vrea] Vrea numaidecît să se acațe la putere, și va izbuti, sînt sigur, căci e sumeț la vorbă, are apucături de orator.

SANDU *(încet, lui Antohi) :* Crezi tu că-i orator?

ANTOHI *(încet, lui Sandu) :* Aș! nu plătește nici un firfirig.

TRIBUNESCU: Cer cuvîntul!

ANTOHI: Încă n-am sfîrșit. Și, precum ne vezi, Sandule... / *B, C, D :* ANTOHI: Marfa [...] bine. [18 — *B, C :* pe la / *D :* la] || 30 — *A :* alții / *B, C, D :* alții [...] idoli || 33 — *A :* care nu-s / *B, C, D :* ce nu sînt || 34 — *A :* declarăm / *B, C, D :* stigmatizăm cu numele || 35 — **552**, 19 — *A :* Cite ți-a plăcea!... De-accea, dragă Sandule, te găsești și tu poreclit: conservator... Dă mîna cu noi și-i videa tu ce pui de cetățan patriot om face din tine.

SANDU: Mă ferească Dumnezeu!... Mai bine oi fugi în lume ca să scăp de gogoașele voastre.

TRIBUNESCU: Cer cuvîntul...

ANTOHI: Vorbește, Tribunescule.

TRIBUNESCU: Onorabilul preopinent au espus niște principuri anticonstituționale. Datoria mea de patriot este ca să...

SCENA VI

Cei dinainte, TACHI (ieșind vesel din fund)

TACHI: Am mîncat, am băut... Să-mi fie de bine... A!

ANTOHI: Tu ești, Tachi?

SANDU *(încet, lui Antohi)*: Da aista ce-i?

ANTOHI: Încă un patriot! Dl. Tachi Ischiuzarliu, giucător de cărți. *(Lui Tachi.)* Tachi... Cîștigat-ai aseară ceva la stos?

TACHI: Ba nu, am avut goană de fante. Un moderat blăstemat, Costică Duducescu ne-au luat toți banii, și mie, și maiorului, și lui Polidor...

ANTOHI: ha, ha... Polidor gioacă și cărțile?

TACHI: Le meșterește bine.

ANTOHI *(cădînd pe gînduri)*: Fraților... Binevoiți a mă lăsa singur, fiindcă am cîteva răvașe de scris, dar să nu cumva să lipsiți de la masă. Știți că astăzi avem masă mare... Vere Sandule, să vii și tu!

SANDU: Oi veni; la cîte mănînci? *(Pleacă în dreapta.)*

ANTOHI: La 6 punct.

CLEVETICI: Haideți la tipografie. A revedere, amice Mecenă.

TRIBUNESCU *(se apropie serios de Antohi, de-l strînge de mînă)*: Patria...

ANTOHI: Dar, dar... Patria... o știu... Ți-i sfîrși cuvîntul la masă. *(Se pornesc cu toții și, apropiindu-se de ușa din dreapta, se invită unul pe altul a ieși mai întăi.)*

CLEVETICI *(lui Sandu)*: D-le conservator...

SANDU: D-le gogoșări [*inițial*: comunist].

TRIBUNESCU: D-le strigoi.

SANDU: D-le comunist.

(Iese cu toții odată, împingîndu-se.)

SCENA VII

ANTOHI *(stă puțin pe gînduri)*: Polidor!... S-au aruncat și-n cărturărie!... Nenorocitul... O să se peardă... A să fie jertfa coțcarilor care trăiesc numai cu stosul... Cum să-l scăp din focul în care s-au băgat? *(Se primblă puțin.)* Dar ce-mi bat eu capul cu un ticălos?... Un

nelegiuit ce merită pedepsile cele mai aspre?... Au sosit la gura prăpastiei... Cadă în fund cu toate păcatele sale... Să se curețe lume de un rău... Cine-i el?... Nu-l cunosc, nu vreu să-l mai știu... *(Înduioșindu-se.)* Un copil crescut cu atita dragoste, cu atita ingrijire!... *(Își șterge ochii.)* O! Dumnezeule!... Mă mir cum de n-am murit pe loc cînd l-am auzit cîntînd de mulțămire... Cînd l-am văzut vînturînd galbinii din sipet cu o lăcomie criminală... *(Cu mînie.)* Galbini?... Galbini îți trebuia, nelegiuitule? Lasă că-i găsi tu galbini de-acum după moartea mea... Am să-i cheltuiesc toți, ca să nu-ți rămiie para frîntă... Am să-i mănînc cu luxul, cu șarlatanii, cu femeile, cu tot ce înghite mai răpide averea unui om... Martine, Martine.

SCENA VIII

ANTOHI, MARTIN

MARTIN *(arătîndu-se după perdeaua din fund)*: Aud, cucoane.

ANTOHI: Adus-au vinurile cele străine de la magazie?

MARTIN *(trist)*: Adus, cucoane. / *B, C, D*: conservatori [...] magazie... [**552**, 16 — *B, C*: cere / *D*: e] || 20 — *A*: *(luînd socoteala)* / *B, C, D*: *(cetind contul* [*B, C*: *socoteala*] || 21—22 — *A*: *(Spăriat.)* / *B, C, D*: *(Spăriet, în parte.)* || 23 — *A*: viața n-am pus în gură decît apă / *B, C, D*: viața [...] gură || 23 — **560**, **11** — *A*: Ce zici tu, Martine, de una ca asta?

MARTIN: Zic, cucoane, c-ai agiuns a fi mai cheltuitor decît chiar cuconașul Polidor.

ANTOHI: Polidor!... Fie!... *(Dînd bani lui Martin.)* Na, plătește negustoriului...

MARTIN *(în parte)*: Sărmanul! Mai bine nu se mai trezea. *(Iese.)*

ANTOHI: Și să-i spui să mai aducă... *(În parte.)* 240 # mai puțin în clironomia lui Polidor... Păn-acum am cheltuit giumătate din avere... De-aș trăi s-o răsipesc toată... Cine vine?... A! Doftorul!

SCENA IX

ANTOHI, LEANDRU (intră pin dreapta)

ANTOHI: Doftore, bine c-ai venit... Ian spune-mi... Uite-te la fața mea... pipăie-mi mîna.

DOCTORUL: Pentru ce?

ANTOHI: Spune-mi: Crezi / *B, C, D*: de economie [...] crezi [**552**, 28 — *B, C*: nici / *D*: nici nu || **553**, 4 — *B, C*: butelcile / *D*: sticlele || **11** — *B, C*: trezea / *D*: deștepta || 13 — *B, C*: și, mai / *D*: mai || 17 — *B, C*: jelț / *D*: fotoliu || 31 — *B, C*: te refuzezi / *D*: refuzi || 33 — *B, C*: Mă refuzez. /

D: Refuz. || **554**, 14 — *B, C:* lingă / *D:* la || 26 — *B, C:* sfădit / *D:* certat || 40 — *B, C:* MAIORUL *(intrînd)* / *D:* MAIORUL || **555**, 9 — *B, C:* sfadă <...> şed / *D:* ceartă <...> stau || 10 — *B, C:* jelţ / *D:* fotoliu || 21 — *B, C:* neglijarisi / *D:* negligea || 26 — *B, C:* vremea asta / *D:* timpul ăsta || **556**, 13 — *B, C:* Menajarisește / *D:* Menagează || 26 — *B, C:* fişicul <...> de te / *D:* un fişic <...> de || **557**, 30 — *B, C:* Nu / *D:* (*în* <...> Nu || 32 — *B, C: Niet?* / *D: (idem): Niet?* || 33 — *B, C:* Nu / *D: (idem):* Nu || 35 — *B, C:* sfădesc / *D:* ceartă || **558**, 29 — *B, C:* în vreun / *D:* intr-un || **559**, 14 — *B, C: Tachi* / *D: Ischiuzarliu* || 15 — *B, C:* Valeu / *D:* Auleu || 19 — *B, C:* de simburi de / *D:* de || 20 — *B, C:* un pic de zahar de gheaţă / *D:* puţin candel || 23 — *B, C:* moş / *D:* unchi || **560**, 4 — *B, C:* uliţă / *D:* stradă || 5 — *B, C:* şi el / *D:* şi || 7 — *B, C:* la / *D:* pe la || 9 — *B, C:* Cată / *D:* priveşte] || 13 — *A:* Ba / *B, C, D: (zîmbind):* Ba || 13—14 — *A:* îi ţinea un trai / *B, C, D:* vei urma un regim || 15—16 — *A: mulţămire):* Al Am vreme să mă calicesc... / *B, C, D: bucurie* [...] ruinez. || 17 — *A:* Ţ-am / *B, C, D:* V-am || 18—19 — *A:* care ai pătimit, la virsta d-tale trebuie să te păzeşti de toate cu luare-aminte, pănă la un al doile atac, te-ai găsi în pericol de moarte. / *B, C, D:* din care [...] de ... || 20—21 — *A:* Cum / *B, C, D:* Spune-mi cum || 21 — *A:* care am instituat-o / *B, C, D:* ce am instituit || 24 — *A:* trandafiri / *B, C, D:* flori || 25—26 — *A:* d-ta / *B, C, D:* dumneavoastră || 27 — *A:* în agiutorul / *B, C, D:* agiutor || 28 — *A:* 4000 # / *B, C, D:* o sumă [...] galbeni?... || 29—32 — *A:* doftore, a crede una ca asta. M-or blăstăma poate, dar nu... / *B, C, D:* a crede [...] plăti [29 — *B, C:* asta / *D:* aceasta || 31 — *B, C:* duşmănoasă / *D:* duşmănească] || 33 — *A:* eşti / *B, C, D:* sînteţi || 35 — *A:* cu Polidor... Nu mă / *B, C, D:* Nu mă mai || 38 — *A: (zîmbind):* Cu / *B, C, D:* Cu || 38—39 — *A:* omenoasă [...] orfanotropie. Vezi / *B, C, D:* omenească [*B, C:* omenoasă] [...] orfani. Vedeţi || 40 — *A:* eşti aşa de mizantrop precum vrei să te arăţi. / *B, C, D:* sînteţi [...] arata. || **561**, 1 — *A:* doftore / *B, C, D:* dragul meu || 3 — *A:* să aibă femeile unde-şi lepăda copiii, şi mai cu seamă pentru ca să nu / *B, C, D:* să nu || 4 — *A, B, C:* de a culege / *D:* să culeagă || 7 — *A:* d-tale / *B, C, D:* dumneavoastră || 8 — *A, B, C:* vrednice / *D:* demne || 10 — *A:* să-ţi / *B, C, D:* doftore, să-ţi || 11 — *A:* se împlinească / *B, C, D:* împlinim || 11—12 — *A: (În parte.)* / *B, C, D:* Hai [...]*parte.)* || 12—13 — *A, D:* de galbeni mai / *B, C:* mai || 13—14 — *A: (Tare.)* Intră în ietacul meu.

(Întră amîndoi în stînga.) / *B, C, D: (Întră* [...] *doctorul.)* || 15 — *A:* X / *B, C, D:* XIII || 18 — *A:* vizită unui prietin / *B, C, D:* o vizită unui amic || 19 — *A:* Ce / *B, C, D: (intrînd):* Ce || 21 — *A:* foarte / *B, C, D:*

prea || 22 — *A :* prietin / *B, C, D :* amic || 23 — *A :* mai ales bogat... El dă mese / *B, C, D : bon* [...] mari || 25 — *A :* ca tine / *B, C, D :* ca || 27 — *A : (făcînd cochetării) :* Ei [...] *mon chéri* / *B, C, D : (cochetînd)* [...] *bijou* || 29 — *A :* Antohi-i / *B, C, D :* D-nul Antohi e || 30 — *A :* ce este frumos... Îi / *B, C, D :* ce-i frumos. E || 30—37 — *A :* eu, știi mata... am perdut aseară în cărți chiar și mobilele salonului... Și am mare nevoie de vro 400 #.

LEOAICA: Dacă nu știi să te stăpînești!... Și cine ț-au cîștigat banii? / *B, C, D :* poate [...] cîștigat? || **562**, 2 — *A :* Ce-l / *B, C, D :* Așa [...] dacă-l || 3 — *A :* el / *B, C, D :* care || 7 — *A : ange* / *B, C, D : adorée* || 8—9 — *A :* care compromeetează / *B, C, D :* ce compromite || 10—11 — *A :* madam Polidor... *(În parte.)* / *B, C :* [...] *ciudă.* / *D :* doamna [...] *mînie.)* || 12 — *A : mon trésor* / *B, C, D : cher âme* || 13—14 — *A :* știi mata, eu nu sînt un bărbat tiran, un zuliar... Mi-e drag, dimpotrivă / *B, C, D :* eu, știi [...] din contra [*B, C :* dimpotrivă] || 17 — *A, B, C :* mata / *D :* dragă || 23—25 — *A :* pentru ei este o fericire... și ei sînt gata a o plăti cu tot soiul de jertfe / *B, C, D :* e prețuit [...] o ... || 27 — *A : mon trésor,* cuconul Antohi, de pildă... / *B, C, D :* de esemplu [*B, C :* pildă], cuconul Antohi. || 31 — *A :* îi așa de generos? / *B, C, D :* E[...] și [*B, C :* și de] galant? || 32 — *A :* ce-l are este / *B, C, D :* ce are e || 33 — *A :* femei / *B, C, D :* sexul frumos || 35—37 — *A :* Ba nu, că-i încă verde almintere; / *B, C :* Bătrîneța ar fi, dimpotrivă [...] ologi / *D :* Bătrîneța ar fi, din contra [...] ologi || 38 — *A :* are / *B, C, D :* poate avea || 39 — *A :* inimei sale / *B, C, D :* minții [...] Antohi || 40—41 — *A :* nu și-au bătut capul nici o femeie. / *B, C, D :* nici o [...] conchetă. || **563**, 1—2 — *A :* Dimpotrivă, au cercat vro două, destul de frumușele... cu gînd de / *B, C, D :* Te [...] cercat || 3 — *A :* acea a sipetului... dar / *B, C, D :* a sipetului... însă || 6—7 — *A :* de vreme ce-și făcuse planul să se joace cu banii lui cei mulți... dar, vezi, dragă, inima lui Zgîrcea îi / *B, C, D :* dar [...] e || 8 — *A :* pentru ca / *B, C, D :* ca || 15 — *A :* XI / *B, C, D :* XIV || 17 — *A :* Leu / *B, C, D :* Rufineasca || 21 — *A :* și-ți / *B, C, D :* și vă || 23 — *A : (închinîndu-se) :* A revedere / *B, C, D :* A revedere. *(Întorcîndu-se.)* || 25—26 — *A : (zărindu-i) :* Cuconu Enăchiță cu cucoana, la mine? / *B, C, D :* Ce [...] dumisale? || 33 — *A : aduce* [...] Martine, Martine / *B, C :* *duce* [...] / *D : aduce* [...] Martine || 36 — *A :* Cum aș face ca să vă arăt / *B, C, D :* Ce [...] doredesc || 37 — *A : (Aduce o cutie cu cofeturi.)* / *B, C, D : (Scoate* [...] *bomboane* [*B, C : cofeturi*]) || **564**, 1 — *A :* nu-ți / *B, C, D :* nu veți || 1,5 — *A, D :* bomboane / *B, C :* *bonbonuri* || 2—3 — *A :* Vă rog... / *B, C, D : (Dindu-i* [...] rog. || 4 — *A :* Mulțămesc. / *B, C, D :* Sînteți [...] *Merci.* || 6 — *A :* Poftim, cucoane Enăchiță. / *B, C, D :* Cucoane [...] doriți? ||

7—8 — *A :* cucoane Antohi, nu obicinuiesc / *B, C, D :* nu obicinuiesc [...] dinții || 9 — *A :* mă rog... / *B, C, D :* te [...] una... || 9—10 — *A :* Ha... Iaca un culbec / *B, C, D :* pe [...] melc [*B, C :* culbec] || 11 — *A :* Cu coarne? *(Zîmbind.)* / *B, C, D :* Ha [...] cornițe? || 12 — *A :* Ha, ha, ha... ba fără... Le-au / *B, C, D :* Ba nu; le-a || 15—16 — *A :* așa-i / *B, C, D :* cu glumele, așa-i || 17—18 — *A :* Ha, ha, ha... li / *B, C, D : (În parte.)* E || 19—20 — *A :* bucurie că acum ești / *B, C, D :* mulțămire [...] sînteți || 21—22 — *A :* Îmi / *B, C, D :* ANTOHI [...] Îmi || 22—23 — *A :* lui dl. Polidor... erai prăpădit... / *B, C, D :* domnului [...] bolnav [*B, C :* prăpădit.] || 24 — *A : (se pune pe gînduri)* [...] ca să / *B, C, D : (trist)* [...] să [*B, C :* ca să] || 26 — *A, B, C : cătînd / D : privind* || 29 — *A :* Că doar [...] pentru ca / *B, C, D :* Doar [...] ca || 31 — *A, B, C :* is / *D :* sînt || 35 — *A :* Dumnezeu au trimis potopul / *B, C, D :* potopul a fost trimis || 36 — *A :* pe-atunce. / *B, C :* pe] vremea lui / *D :* pe timpul lui. || 37 — *A : (Rîd cu toții.)*

LEU: Cucoane / *B, C, D :* RUFINESCU [...] Cucoane || 40 — *A : (Cătînd pe ușă.)* / *B, C, D : (Privind prin geamuri.)* || 41 — *A :* seră. / *B, C, D :* seră, mi se pare? || **565**, 1 — *A :* Plină de flori. / *B, C, D :* Dar. || 2 — *A :* merg să / *B, C, D :* mă duc [*B, C :* merg] ca să || 2—3 — *A :* una / *B, C, D :* o floare || 4 — *A :* nu / *B, C, D :* nu-ți dau voie || 6—9 — *A :* LEU: Bucuros... Auzi, *mon trésor*, cît e de galant prietinul nostru?... Mulțămește-i frumușel... / *B, C, D :* RUFINEASCA [...] seră. || 10 — *A, D : prin* / *B, C : din* || 11 — *A :* XII / *B, C, D :* XV || 13—14 — *A : nu știe cum să înceapă conversația* / *B, C, D : e foarte* [...] *Rufineasca* || 15 — *A : parte, zîmbind) :* Îi jenarisit / *B, C, D : parte) :* Îi genat || 16 — *A :* 16 / *B, C, D :* 18 || 18 — *A :* curajul / *B, C, D :* cumpătul || 31 — *A :* știi pozna / *B, C, D :* știi || 33—34 — *A, B, C :* dacă-i oița / *D :* dacă oița e || 35 — *A : provocantă) :* / *B, C, D :* provocîndu-l) || 37 — *A :* împrostesc / *B, C, D :* prostesc || 38 — *A :* Parcă te-ai teme / *B, C, D :* Te temi || **566**, 1—9 — *A :* De mata?

LEOAICA: Poate că-s urită ca o stahie?

ANTOHI: Urîtă?... Stahie?... / *B, C :* Eu, de mata [...] iscodi [...] stafie?... / *D :* Eu, de mata [...] născoci [...] stafie?... || 9 — *A :* asta / *B, C, D :* mea || 10—11 — *A :* stahie ca mata, n-aș mai ieși dintr-însa / *B, C, D :* stafie [...] mea || 12 — *A :* Vezi că ești din vremea / *B, C, D : (rîzînd)* [...] timpul [*B, C :* vremea] || 13 — *A :* chitit de / *B, C :* chitit eu de / *D :* numit eu || 14 — *(șezînd pe canapé) / B, C, D : (cu dragoste)* || 15 — *A :* Gîci. / *B, C, D : (privind* [...] Gîci. || 17—18 — *A : palmă) :* Ian vezi-l, mă rog, cît e de îndrăzneț. / *B, C, D : palmă* [...] zburdalnic! || 19—20 — *A :* nebunit. / *B, C, D :* nebunit de tot! || 25 — *A :* înger ca mata. / *B, C, D :* îngeraș ca d-ta [*B, C :* mata] || 33 — *A :* mîngăie. / *B, C,*

D: mîngăie prin iubirea ei. || 34 — *A: (cu exaltare):* Apoi / *B, C, D:* Apoi || 35 — *A:* mai mult ca [...] mi-au / *B, C, D:* ca [...] mea || 36 — *A:* tu / *B, C, D:* tu, în sfîrșit || 38 — *A:* Mă / *B, C, D:* Ce-aud? Mă || 39 — *A:* niciodată în viața lui. / *B, C, D:* de cînd e [*B, C:* îi] || 40 — **567**, 12 — *A:* Și-mi făgăduiești că-i face tot ce-oi vrea eu?

ANTOHI: Tot! Mă jur pe ce am mai scump în lume... pe ochișorii tăi... Poroncește...

LEOAICA: Bine... Dacă ț-aș cere să mergem împreună la Paris... ai merge?

ANTOHI: Astăzi, dacă vrei... acu îndată pornim. / *B, C, D:* Și nu [...] îndată? [2 — *B, C:* matale / *D:* d-tale] || 13 — *A:* astăzi... Mîni... / *B, C, D:* mine... || 15 — *A, B, C:* matale / *D:* d-tale || 16—17 — *A:* numai să-i las parale de cărți... Și / *B, C:* oi [...] voi lasa parale [...] a / *D:* oi [...] i-oi lasa bani [...] a || 18 — *A:* De-acest tacîm îi? / *B, C, D:* Așa [...] e? || 20—21 — *A:* galbini / *B, C, D:* galbeni... împrumut. || 23 — *A:* păn-în ziuă, noi / *B, C, D:* noi || 25 — *A: (cu îngrijire)* / *B, C, D: (îngrijit)* || 26 — *A:* Amoriul. / *B, C, D: (cu dragoste):* Amorul. || 27 — *A: dragoste* / *B, C, D: foc* || 28 — *A: (Leu se arată la ușă și, văzînd scena sărutării, se retrage și tușește.)* / *B, C, D: (Rufinescu [...] afară.)* || 31 — *A:* vreme... / *B, C, D:* vreme, pușchiul! || 32 — *A:* XIII / *B, C, D:* XVI || 33—34 — *A: (intrînd cu un buchet)* / *B, C, D: (aducînd [...] flori)* || 36 — *A, B, C:* mata / *D:* d-ta || **568**, 2 — *A:* Are / *B, C, D:* Are și || 3 — *A:* nu este / *B, C, D:* nu-i || 5 — *A:* dorești / *B, C, D:* doriți || 6 — *A:* mi-i / *B, C, D:* mi-ți || 7 — *A:* cu dl. Leu / *B, C, D:* împreună [...] Rufinescu || 8 — *A:* la masă / *B, C:* la masă aice / *D:* aci la masă || 9 — *A: (cătînd cu dragoste la Antohi):* Ești atît de *aimable* că nime te / *B, C, D:* Ești [...] nu te || 11—12 — *A:* ingerașul. / *B, C, D:* porumbița! *(Strigă.)* || 13 — *A:* XIV / *B, C, D:* XVII || 14 — *A:* MARTIN / *B, C, D:* MARTIN [...] *fund)* || 19 — *A:* Aud. / *B, C, D:* Ascult. || 20 — *A:* tîrgul. / *B, C, D:* tîrgu de-acum. || 21 — *A: zgomot* / *B, C, D: zgomot de voci* [*B, C: glasuri*] || 22 — *A:* XV / *B, C, D:* XVIII || 25 — *A:* Cere cît ți-a plăcea / *B, C, D: (afară):* Cere || 26 — *A:* ușă [...] ca să / *B, C, D:* ușa din dreapta [...] să || 27 — *A:* conservator... / *B, C, D:* conservator, poftim. || 28—29 — *A:* Da poftim d-ta, d-le Gogoșeri / *B, C, D:* După [...] Gogoșescu || 31 — *A:* Ghidi, comunistule. *(Intră împreună cu ceilalți.)* / *B, C, D: (intrînd* [...] comunistule! || 32 — **569**, 4 — *A:* Da ce?... de azi-dimineață tot vă sfădiți?

SANDU: Ba m-a ferit Dumnezeu, vere Antohi... dar i-am găsit la poartă cînd am intrat și s-au legat iar de mine ca boala de om sănătos.

TRIBUNESCU: Această espresiune, domnul meu / *B, C, D:* Ce este [...] espresiune [1 — *B, C:* întîlnit / *D:* întîlnită || 1—2 — *B, C:* legat / *D:*

legatără || 3 — *B, C:* astă / *D:* această] || 5 — *A, D:* aia / *B, C:* aceea || 7 — *A, B, C:* lungit / *D:* lungitără || 9 — *A:* și-i observează urechile / *B, C, D:* și [...] lui || 10 — *A:* mele? / *B, C, D:* mele, domnule Gogoșilă? || 11—12 — *A:* vroiam să constat cît is de lungi / *B, C, D:* am vrut [...] mult. || 13— 18 — *A:* Măscăriciul! / *B, C, D:* Ghidi [...] confuzi... || 19 — *A:* XVI / *B, C, D:* XIX || 20—21 — *A: (viind prin dreapta în toaletă ridicolă)* / *B, C, D:* ISCHIUZARLIU [...] *dreapta)* || 22 — *A: săltînd ca o copilă):* Iată-mă-s și eu... / *B, C, D: sprintenă): Me voici!* || 24 — **570**, 11 — *A: (luînd-o de mînă și aducînd-o la canapé):* Ca o porumbiță.

CLEVETICI: Ca o columbelă belă.

CONTESA *(văzînd pe Clevetici):* Ha, apropo, d-le jurnalist... d-ta, mă rog, ai deschis *un magasin de haine!*

CLEVETICI: *Magasin de haine?*

CONTESA: Dar; am văzut scris pe dugheana d-tale... *Magasin de haine.*

CLEVETICI: Ați cetit poate *Magazin de haine...* scris cu litere latine... *Magazin de haine.*

CONTESA: Eu am cetit franțuzește și, cunoscînd caracterul d-tale, am crezut că ai deschis un *magasin de haine*, căci se potrivește așa.

CLEVETICI *(lui Sandu, încet):* Baba-i furioasă pentru un articol / *B, C, D: (mergînd* [...] articol [**569**, 29—30 — *B, C: (Cată* / *D: (Privește]* || **570**, 12 — *A:* de-aceea te-au pîcilit? / *B, C, D:* de-aia [*B, C:* aceea] [...] frumos? || 13 — *A:* XVII / *B, C, D:* XX || 15—17 — *A:* MARTIN *(intrînd și deschizînd perdelile din fund)* / *B, C, D: (Perdelele* [...] MARTIN [15 — *B, C:* Doi / *D:* și doi] || 18 — *A: (N, B. Doi ficiori aduc o masă bogată în scenă.)*

ANTOHI: Vere / *B, C, D:* ANTOHI: A!... vere || 19 — *A: (Cătră Leoaica.)* / *B, C, D: (Apropiindu-se de Rufineasca.)* || 20 — *A:* poftesc / *B, C, D:* poftesc astăzi || 22 — *A:* De / *B, C, D:* Cum de || 23 — *A:* Fiindcă plec mini / *B, C, D:* Mine plec || 24—26 — *A:* TRIBUNESCU: La Paris?... Cer cuvîntul... / *B, C, D:* SANDU [...] Paris! || 28 — *A: Leu* [...] *Sandu* / *B, C, D: Sandu* [...] *Ischiuzarliu* || 29—30 — *A: și Tribunescu capătul cel din dreapta.)* / *B, C, D: Rufinescu* [...] *Antohi.)* || 31—**571**, 1 — *A:* CONTESA: După mine, domnule. Fiindcă prietinul nostru ne lasă mîni, eu propun să începem și să sfîrșim masa / *B, C, D:* TRIBUNESCU [...] sfîrșim || 3 — *A:* Ura!... În / *B, C, D: (ridicînd paharele):* În || 5 — *A: (Toți, sculați în picioare, închin pahare.)*

(Cortina / *B, C, D:* (Cortina || 6 — *A:* III — TABLOUL I / *B, C, D:* III || 7 — *A, B, C:* înfățișează un salon / *D:* reprezintă [...] elegant || 7 — 8 — *A:* Ușă în dreapta ce duce în apartament. Ușă în fund și altă ușă tainică / *B, C:* Ușă [...] / *D:* cu o ușă [...] treia ușă || 11—12 — *A:* și o mesuță alături. /

B, C : și o măsuță alături. În fund o fereastră. / *D :* alăturea [...] fereastă, || 14 — *A, B, C : vreme în vreme* / *D : timp în timp* || 15 — *A :* Nu / *B, C, D : de lacrimi) :* Nu || 19 — *A : (Scrie.)* / *B, C, D : Scrie* [...] *ginduri.)* || 20—21 — *A :* dînsul in Italia... *(Stă pe gînduri.)* În Italia... / *B, C, D :* el [*B, C :* dînsul] în străinătate [...] să fim || 22—23 — *A :* O! Dumnezeule!... îmi perd mințile... / *B, C, D :* Să văd [...] taină! || 25—26 — *A :* pas / *B, C, D :* pas... [...] muri! || 30 — *A :* Maşa / *B, C, D :* femeia lui || 31 — *A :* scrii? / *B, C, D :* scrii, Maşo? || **572,** 2 — *A :* Ficiorul / *B, C, D :* Sluga || 5 — *A :* ceea ce / *B, C, D :* ce || 7 — *A : sculîndu-se, spărietă* [...] *canape și-și ascunde obrazul cu mînele* / *B, C, D : spărietă* [...] *canape* || 8 — *A : cetind scrisoarea* / *B, C, D : cetind* || 9—10 — *A :* un tiran și Duducescu / *B, C, D :* zugrăvit [...] Duducescu ca || 10 — *A :* Ian / *B, C, D : (Întorcînd scrisoarea.)* Ian || 12 — *A : (Către Maşa.)* Vra / *B, C, D :* Vrea || 14 — *A :* femeie nenorocită / *B, C, D :* victimă interesantă || 16 — *A : (cătînd la Polidor)* / *B, C, D : (ridicîndu-se cu demnitate)* || 18—19 — *A :* au fost purtarea d-tale către / *B, C, D :* ți-a fost purtarea cu || 23 — *A, B, C :* sfîrșit / *D :* fine || 24 — *A :* ceea ce / *B, C, D :* ce || 34 — *A : (luînd pe Maşa de braț, cu violență)* / *B, C, D : (apucînd* [...] *braț)* || 36 — *A :* Nu / *B, C, D : (exaltîndu-se) :* Nu// 37 — *A, D :* suferit. / *B, C :* suferit pănă-acum. || 39 — *A, B, C :* căta / *D :* privi || **573,** 1 — *A : (lăsîndu-i brațul* / *B, C, D : (lăsînd brațul Maşei* || 4 — *A :* ca tine / *B, C, D :* fără cuget || 6 — *A :* m-ai îndemnat ca să intru / *B, C, D :* ai făcut [...] împingi || 7 — *A, B, C :* nenorocite / *D :* nefericite || 11—12 — *A :* Enăchiță Leu și ai vrea ca să urmez / *B, C, D :* Rufinescu [...] urmînd || 13 — *A :* tătîne-tău [...] tras / *B, C, D :* tatălui tău [...] atras || 18—19 — *A :* Duducescu-i bogat, îi tînăr... / *B, C, D :* El e [...] avere || 19 — *A :* a-l / *B, C, D :* dar a-l || 22 — *A, B, C :* onorului / *D :* onoarei || 28 — *A :* că / *B, C, D :* căci || 31 — *A, B, C :* Răzbună-te / *D :* Răzbună-ți || 33 — *A :* Și... / *B, C, D :* La toate?... și... || 37—38 — *A :* milă / *B, C, D :* nici o considerație || 39 — *A :* Pe / *B, C, D : (spăimîntată) :* Pe || 40 — *A :* Eu sînt vinovată... Tu [...] tras / *B, C, D :* tu [...] atras || 41 — *A :* a mă vinde lui / *B, C, D :* a-i întinde o cursă fatală || **574,** 1 — *A :* să fi fost planul meu, el / *B, C, D :* să-mi [...] Duducescu || 2 — *A, B, C :* onorul [...] să mă / *D :* onoarea [...] să-mi || 3—5 — *numai în B, C, D :* [3 — *B, C :* Onorul <...> onor / *D :* Onoarea <...> onoare || 5 — *B, C :* încalte / *D :* cel puțin] || 6 — *A : (spărietă) :* Polidor / *B, C, D :* Polidor || 12—13 — *A :* nu face / *B, C, D :* pentru [...] asemenea || 15 — *A :* pasă?... Lasă-mă... / *B, C, D :* pasă! || 16 — *A : genunchi, desperată* / *B, C, D : genunchi* || 17 — *A :* genunchi / *B, C, D :* genunchi, nu te duce || 21 — *A : întinzînd* / *B, C, D : genunchi, întinde* || 22 — *A :* iartă-l / *B, C, D :* iartă-l [...] loc! || 27—28 — *A :* poron-

cîle / *B, C, D :* voințele || 29 — *A :* le-oi urma. / *B, C, D :* mă voi supune. || 30 — *A :*

POLIDOR: Întocmai?

MAȘA: Dar.

POLIDOR: Ascultă. / *B, C, D :* Ascultă dar: || 31 — *A, B, C :* vadeaua cade / *D :* terminul se împlinește || 33 — *A :* Mi-ai luat / *B, C, D :* Ai perdut în cărți || 37 — *A : (Cu hotărîre.)* / *B, C, D :* Niciodată! || 39—40 — *A : (Vrea să iasă.)* / *B, C, D :* Știu [...] făcut. || **575**, 1 — *A : plîngînd* / *B, C, D : cu desperare, plîngînd* || 1—2 — *A :* Cum / *B, C, D :* O! Doamne! cum || 2—3 — *A, B, C :* ca cînd / *D :* ca și cînd || 4 — *A :* femeie / *B, C, D :* nenorocită || 7 — *A :* Bine [...] Nu / *B, C, D :* Ei bine [...] și nu || 8 — *A :* să-i ceri [...] dar / *B, C, D :* să ceri lui [...] însă || 11 — *A :* Cunoști / *B, C, D : (se apropie* [...] Cunoști || 12 — *A :* Piediceanu / *B, C, D :* Napoilă || 20 — *A :* zilele / *B, C, D :* viața || 22 — *A :* astăzi să dai / *B, C, D :* să dai astăzi || 24 — *A :* Un *randevu?* / *B, C, D : (indignată* [...] lui? || 25 — *A :* îi face cum îi / *B, C, D :* vei face cum vei || 28 — *A :* Ca / *B, C, D :* Vreu || 32 — *A : Într-un ficior pin* / *B, C, D : Un* [...] *din* || 33 — *A :* Piediceanu. / *B, C, D :* Napoilă. *(Iese.)* || 34 — *A :* casă. / *B, C, D :* salon. || 36 — *A : în* [...] în ietac [...] ca să văd și s-ascult / *B, C, D : ușa din* [...] ca să ascult || 38 — *A : se ascunde după ușă* / *B, C, D : lasă ușa puțin deschisă* [*B, C : crăpată*] || 39 — *A : în parte* / *B, C, D : cu desperare* || 39—40 — *A : (Cade* / *B, C, D :* imi vine să nebunesc! *(Cade* || **576**, 6 — *A :* Mulțămesc... Nu prea bine... / *B, C, D :* Mulțămesc. || 11 — *A :* îs / *B, C, D :* sînt || 13 — *A :* Polidor *(arătînd masa de cărți)* / *B, C, D :* Polidor || 15 — *A :* Iașului / *B, C, D :* Capitaliei || 16 — *A :* Dar, și / *B, C, D :* Și || 17—18 — *A :* Cînd ar fi numai atita!... Însă mai sînt și alte rele / *B, C, D :* Bine [...] Lasă || 18—19 — *A :* își strică sănătatea și se / *B, C, D :* și-și [...] se și || 20 — *A :* și de casa lor, și de femeile lor și de copii / *B, C, D :* de casa [...] copiii lor. || 21—32 — *numai în B, C, D* || 37 — **577**, 1 — *A : (zîmbind) :* Cînd te-ar auzi alții, te-ar crede zgîrcit.

SANDU: Creadă cît le-a plăcea... / *B, C, D :* Ai dreptate [...] vă-ntreb?... || 4—7 — *A :* MAȘA *(încet) :* Bine faci, cucoane Sandule. Ești un om înțălept.

SANDU: Am *hristoitie*, cuconiță. / *B, C, D :* n-am căzut [...] de mult. || 8—9 — *A :* duducă / *B, C, D : nikokera* || 11—12 — *A :* păcatul [...] răvașul / *B, C, D :* păcatul, cuconiță [...] ravașul, nu știu cum || 14 — *A :* totdeauna / *B, C, D :* vecii vecilor || 15 — *numai în B, C, D* || 16—17 — *A :* Zău / *B, C, D : (în parte* [...] Zău || 20 — *A :* Ba / *B, C, D :* Ei! || 20—21 — *A :* nu-s un urs / *B, C, D :* om [...] tatar || 22 — *A : (în parte)* [...] m-am supus / *B, C, D : (în parte, cu durere)* [...] sînt supusă || 23 — *A, B, C :*

pildă / *D:* esemplu || 25—26 — *A:* de gheață și n-ar răspunde nimic / *B, C, D:* nesimțitoare || 28 — *A, B, C:* molcu / *D:* ca pământul || 29 — *A:* Zău? ai avea cruzimea să-i înăduși suspinurile? / *B, C:* Cum? [...] / *D:* Ai [...] dorințele? || 30 — *A, B, C:* jidanii / *D:* evreii || 35 — *A:* Pe-aproape. / *B, C, D:* Pe-aproape [...] Crăciun. || 36 — *A:* tînăr încă și / *B, C, D:* ca d-ta, || 36—37 — *A:* ca să poți face / *B, C, D:* pentru a face || 37 — *A:* nesimțitor / *B, C, D:* nepăsător || 39 — *A:* s-ar uita la d-ta vreo femeie cu dragoste? *(Cată galiș la Sandu.)* / *B, C:* ar căta vro damă [...] / *D:* o damă [...] dumneata? || 40 — *A: uimindu-se* / *B, C, D: uimit* || **578,** 1 — *A:* glasul uimit al unei femei / *B, C:* glasul [...] *D:* vocea unei nenorocite || 2—3 — *A:* iubește? / *B, C, D:* iubește [...] Dumnezeule! || 5 — *A, B, C:* sfîrșit [...] o femeie / *D:* fine [...] ea || 7 — *A:* ceasuri / *B, C, D:* ore || 8—9 — *A: și pune* / *B, C, D: turburată și lasă* || 10 — *A: tresărind* / *B, C, D: încremenit pe canape* || 11—14 — *A:* ceasuri... *(Iese.)* / *B, C, D:* ore ... *Iese* [...] rușine! || 15 — *A, B, C:* Îs treaz / *D:* Sînt deștept || 17 — *A:* aice în salonul ei! / *B, C, D:* aci! || 19 — *A:* Sandule / *B, C, D:* Sandule, fătul meu || 19—20 — *A:* frățioare... parcă / *B, C, D:* că pare că || 20 — *A: (Cu* / *B, C, D: (Se scoală cu* || 22—23 — *A:* Vezi / *B, C, D:* și să [...] vezi || 24—25 — *A:* c-au venit Antohi / *B, C, D:* că [...] călătorie || 26—27 — *A:* Antohi acasă. *(Se îndreaptă spre ușa din fund și se întîlnește* / *B, C, D:* Antohi. [...] *fund* || 29 — *A:* DUDUCESCU / *B, C, D:* DUDUCESCU [...] *fund)* || 32 — *A:* Nu / *B, C, D: (amețit):* Nu || 33 — *A, B, C: buimăcit* / *D: iute* || 34—35 — *A: (singur):* Ce-o [...] vorbește în bobote / *B, C, D:* Ce-a [...] de vorbește într-aiurea [*B, C:* în bobote] || 35—36 — *A:* un păhăruț de Cotnar / *B, C, D:* poate un păhăruț de Odobești || 37 — *A:* stăpînii [...] de / *B, C, D:* oare stăpînii [...] de grijă și [*B, C:* și de] || 38 — *A:* De-ar / *B, C, D:* Dacă || **579,** 1 — *A:* în Italia / *B, C, D:* peste hotar || 5 — *A: viind cu prietinie la Duducescu* / *B, C: cu prietinie* / *D: cu amiciție* || 6 — *A: Îl ie de mînă.* / *B, C, D: Îi dă mîna* || 7 — *A:* cuconița unde-i / *B, C, D:* unde-i doamna Mașa || — *A:* acuș / *B, C, D:* îndată || 10 — *A: parte* / *B, C, D: parte, cu bucurie* || 11 — *A:* scrisoarea mea / *B, C, D:* ravașul meu || 12—13 — *A:* în astă seară îi tragem un stos / *B, C, D:* îi tragem [...] seară || 14 — *A:* îi vrea / *B, C, D:* vei pofti || 16 — *A:* ridicatele / *B, C, D:* ridicata || 18—19 — *A:* 600 / *B, C, D:* 500 galbeni || 20 — *A:* foarte m-ai îndatori / *B, C, D:* m-ai [...] mult || 21 — *A, B, C:* nevoie / *D:* trebuință || 22 — *A:* schimbînd / *B, C, D:* curmîndu-i || 22—23 — *A:* Mașa. / *B, C, D:* Mașa [...] *fund.)* || 25 — *A:* POLIDOR, DUDUCESCU / *B, C, D:* DUDUCESCU, POLIDOR || 27 — *A:* d-ta, cuconiță / *B, C, D:* d-voastră, doamna mea || 30—32 — *A: (Îi face semn să tacă.)*

(N. B. Se aude afară zgomot.) / *B, C, D: (încet* [...] *trăsură.)* || 34 — *A: (lese pin* / *B, C, D: (Merge* [...] *din* || **580**, 1—3 — *A: (apropiindu-se de Maşa):* Ah! Spune-mi ce trebuie să sperez?

MAŞA: M-am hotărît să te urmez oriunde-i vroi... Purtarea lui Polidor cu mine m-au...

DUDUCESCU *(sărutîndu-i mîna):* Eşti un înger... În astă noapte, la 12 ceasuri, oi fi la poartă cu o droşcă şi-oi da semn cu biciul vezeteului.

MAŞA: Bine; oi veni... Pân-atunce nu te mai apropia de mine, ca să ne ferim de prepusuri... Iaca musafirii... *(Merge înaintea musafirilor ce intră pin fund.)* / *B, C, D: (încet* [...] vezeteului. || 5—6 — *A:* MAŞA, DUDUCESCU, POLIDOR, CONTESA, MAIORUL / *B, C, D:* DUDUCESCU [...] ISCHIUZARLIU || 6—12 — *A:* MAIORUL *(pe prag):* A, *niet, nict,* pardon, contesa... io nu dat pe riga... dat pe dama...

CONTESA: Ba ce-ţi spun eu... ai dat pe dama în loc de riga... Eşti o mazetă... Nu ştii vistul.

MAIORUL: A... pardon... *niet, nict...* mazet.

MAŞA *(dînd mîna contesei):* / *Madame la comtesse...* / *B, C, D:* POLIDOR [...] *aimable.* || 13 — **581**, 18 — *A: Bonsoir, ma chère... Votre père est un ours. (Trece şi se pune pe canape.)*

MAIORUL: *Excellent!... très aimable, très aimable... (Rîde.)*

MAŞA: *Bonsoir, papa.*

MAIORUL: A! bonsuar, Maşinka, *duşinka moia... (O sărută pe frunte.)* A!... ceai gata?... Masa de cărţi gata?... Io cînd fost rănit la Ibraila... băut patru sacale de ceai... cu rom... două de ceai... două de rom...

CONTESA *(rîzînd):* Şi n-ai murit?

MAIORUL: A, *niet* murit... La mine *zdaro...*

SCENA VIII

Cei dinainte, TACHI, LEU (vinid din fund)

LEU şi TACHI *(se închină la dame şi merg de dau mîna lui Polidor şi Duducescu)*

MAIORUL: Bravo! Mai venit doi prietini la stos... Bonsuar, Rufinescu... *(Dă mîna lui Leu.)* A, de ce chemat la d-ta Rufinescu?... A, d-tale italian?

LEU: Italian? Poate... mai ştiu eu? [*iniţial: (vesel):* pentru că-s voinic... Plătesc mult...]

MAIORUL: Ha, ha, ha... *Excellent!* No; giucăm stos?

POLIDOR: Poftim... D-na contesă nu dorește să ponteze?

CONTESA: N-am galbini cu mine... Cine mă-mprumută zece galbini?

LEU: Eu, doamna mea; cu cea mai mare mulțămire. *(Dă contesii galbini.)*

CONTESA: Mersi.

TACHI *(lui Duducescu)*: Rogojina asta de contesă tot împrumută și nu mai plătește.

DUDUCESCU: Dacă ar plăti, nu i-ar mai rămînea de suliman.

MAIORUL: A! Cine taie stos in astă seară?

POLIDOR: Duducescu... El ii bancher baṣa.

DUDUCESCU: Bucuros... poftim.

(Merge la masă și se pune în fața publicului de taie stosul. Contesa se pune în dreapta lui Duducescu și Polidor în dreapta contesii.)

MAIORUL *(luînd de braț pe Leu)*: A, Enachița, *bratișka*... De ce nu chemat la d-ta Cerbescu?

LEU: Pentru ce?

MAIORUL: Întreaba la cucoana d-tale... Ha, ha, ha...

LEU: Ha, ha, ha...

(Merg împreună la masă. Maiorul se pune în stînga lui Duducescu și Leu în stînga maiorului. Tachi stă în picioare de pontează. Maṣa se ocupă cu ceaiul adus pe o tabla de un ficior și așezat pe mesuța de lîngă canape.)

DUDUCESCU: Stos... *(Dă cărțile.)* Contesă... ai perdut... Și d-ta, Polidor... Ai cișligat, maiorule.

MAIORUL: *Prekrasnai... paroli.* Maṣinca, dai ceai degraba.

DUDUCESCU: Stos... Leule, ai cișligat... Polidor, ai perdut, și d-ta, maiorule, ai perdut...

MAIORUL: Sacrament... Maṣinca, dai rom la mine.

POLIDOR: Ce goană!

TOȚI: D-apoi eu!

MAIORUL: Numai Duducescu are noroc. A, Duducescu, de ce chemi la d-ta Duducescu?

DUDUCESCU: Pentru ca să mă-ntrebi d-ta.

MAIORUL: A, *haraṣo. Excellent!* Maṣinca, dai pandispan.

(N. B. Giucătorii urmează jocul lor. Maṣa varsă ceaiu-n tase și feciorul le duce la masa de cărți. Pentru maior ea gătește un pahar mare.) / *B, C, D: (sărutînd* [...] *et cetera.* [**580**, 28 — *B, C:* contesă / *D: comtesse* || **581**, 2 — *B, C:* și DOCTORUL / *D:* DOCTORUL] || 20 — *A, B, C:* și TRIBUNESCU / *D:* TRIBUNESCU || 22 — *A: Servus! (Se închină la masa de cărți; nime nu-i răspunde.)* / *B, C, D: Servus!* || 23 — *A:* frăție! *(Se închină.)* / *B, C, D:* frăție! || 25 — *A:* d-tale devotat. *(Îi sărută*

mîna.) / *B, C, D :* d-voastră devotat. || 27 — *A :* uitat cu totul? / *B, C, D :* uitat? || 28 — *A : (închinîndu-se) :* Incapabili / *B, C, D :* Incapabili || 29 — *A :* d-ta, însă / *B, C, D :* dumnevoastră || 30 — *A :* Mi se pare, din / *B, C, D :* din || **582**, 1—**585**, 5 — *A :*

MAȘA *(întrerupîndu-l) :* Nu poftești o ceașcă de ceai?

TRIBUNESCU: Ceai!... Principiile mele liberale nu mă iartă să beu asemine liquoră.

MAȘA: Nu ești prietin cu chinezii?

MAIORUL: A, bonsuar, *monsieur* Tribule... pardon. Nu vii să joci stos?

TRIBUNESCU: Banii mei îi păstrez spre a-i consacra în serviciul patriei, domnul meu, iar nu să-i dau pe cărți.

MAIORUL: *Excellent*!... *Set leva*... perdut!... *Sacrament*... Gheorghi, *davai* rom.

CLEVETICI: Doamna mea, ați asistat la cea de pe urmă reprezentațiune de la Teatru?

MAȘA: Nu-mi aduc aminte... Ce se da pe scenă?

CLEVETICI: Un dram alegoric, în care triumfează socialismul.

MAȘA: Am fost, dar n-am înțăles nimică... Mi s-au părut o operă de nebuni.

CLEVETICI: Critica e cam acerbă... Doamna mea.

MAȘA: Care sînt autorii?

SCENA X

Cei dinainte, LEANDRU (intră pin fund)

DOCTORUL *(apropiindu-se) :* Autorii sînt de față. Dl. Tribunescu și dl. Clevetici.

MAȘA: A! Domnilor... N-am știut...

DOCTORUL: Lasă, doamna mea, nu cerca a-ți îndrepta vorba, căci opinia d-tale este opinia tuturora care au asistat la acea reprezentație grotescă.

TRIBUNESCU: Cer cuvîntul!

DOCTORUL: Pardon, păn-a nu începe să-ți dezvălești elocuința, binevoiește, domnul meu, a-mi răspunde dacă d-ta ai / *B, C, D :*

MAIORUL [...] dumneavoastră a [**582**, 27 — *B, C :* un romanț / *D : une romance* || **583**, 8 — *B, C :* vreu / *D :* voi || 21 — *numai în D : (cîntă)* || 29 — *B, C :* glas frumos / *D :* voce frumoasă || **584**, 1—2 — *B, C : Tribunescu, în vreme* / *D : și Tribunescu, în timp* || **585**, 1 — *B, C : varsă* / *D : toarnă*] || 5 — *A :* articol / *B, C, D :* articol ieri || 7 — *A :* Eu... am curajul de / *B, C, D :* Cine [...] curagiul [*B, C :* curagiul de] || 9 — *A :* închise sub / *B, C, D :* sub || 10 — *A :* acel soi / *B, C, D :* acest fel || 12—14 — *A :* fie lepădați, copiii pe ulițe decît să găsească ei o adăpostire într-un institut? / *B, C, D :*

vezi [...] trebuincioase? || 17 — *A:* seră. / *B, C, D: seră,* în închisoare. || 18 — *A:* crescuți [...] în cîmpuri / *B, C, D:* lasați [...] pe cîmp [*B, C:* în cîmpi] || 20 — *A:* astfel și numai / *B, C, D:* numai || 23—24 — *A:* legalității, dreptății, fraternității... Și... / *B, C, D:* fraternității, inviolabilității... || 25 — *A:* Și / *B, C, D: (întrerupîndu-l):* Și || 26—27 — *A:* însă / *B, C, D:* oricît să fie [*numai în D:* : ea] de greșită, însă || 28 — *A: Gogoașa patriotică,* ai / *B, C, D:* ai || 29 — *A:* rînduri / *B, C, D:* reflexii || 29—30 — *A:* mine. *(Scoate un număr de jurnal / B, C, D:* mine [...] *foaie* || 31 — *A: ascultă discuția / B, C, D: ascultă* || 32 — *A:* „Noi / *B, C, D:* DOCTORUL *(cetind):* „Noi || 37—38 — *A:* D-ta le-ai scris aceste? / *B, C, D: (Cu* [...] domnule? || 39 — *numai în B, C, D* || 40 — **586**, 1 — *A:* TRIBUNESCU: Eu, o mai repet. / *B, C, D:* DOCTORUL [...] Eu. || 5—6 — *A:* atîți. / *B, C, D:* atîți [...] scandalos. || 10 — **587**, 37 — *A:* DOCTOR. *(furios):* Nu? Apoi, fiindcă d-ta nu cunoști misia preșii; fiindcă d-ta ești nu jurnalist, dar un mișel pamfletar, te voi trata ca pe un pamfletar, pălmuindu-te chiar cu foaia ta. *(Îi aruncă foaia în obraz.)*

(Giucătorii se scol de la cărți.) / *B, C, D:* Presa [...] Domnule... [**586**, 24 — *B, C:* vrednici / *D:* demni || 25 — *B, C:* a / *D:* de a || 26—27 — *B, C:* sînteți nu giurnaliști, ci / *D:* nu sînteți jurnaliști, dar || 31 — *B, C:* glasul publicității / *D:* publicitate || 39 — *B, C:* flioretul / *D:* floreta || **587**, 10—11 — *B, C:* aice să săvîrșim / *D:* aci să terminăm || 22 — *B, C:* soiul / *D:* felul || 28 — *B, C:* sfîrșesc / *D:* termin] || 39 — *A: Un souflet!* / *B, C, D: Boji moi* || 40 — **588**, 2 — *A:* DOCTOR. *(către Mașa):* Doamna mea, vă cer iertare pentru acest scandal... *(Lui Tribunescu.)* Și cît pentru d-ta, d-le, sînt gata să-ți dau satisfacție.

TRIBUNESCU: Principurile mele, domnul meu, nu-mi permit să mă bat în duel. Eu sînt un cetățan necesariu cauzei... Și mă retrag în dignitatea mea... *(Se îndreaptă spre ușa din fund. Iese.)* / *B, C, D:* TRIBUNESCU [...] *fund.)* || 3—4 — *A:* Tribule... [...] duel... / *B, C, D:* Tribulescu [...] duel, *brațișka.* || 5 — *A:* domnilor / *B, C, D:* domnule || 6 — *A: măreț* / *B, C, D: măreț cu Tribunescu* || 7 — *numai în B, C, D:* || 8 — **589**, 13 — *A:* Ah! *Mon Dieu! Ma chère, je suis toute émue.* Polidor, poroncește să-mi tragă trăsura... Maiorule, vrei să te las acasă?... *(Mașii.) Bonne nuit, chère.*

MAIORUL: *Merci beaucoup, comtesse. (Dă brațul contesii.)* Noapte bună, Mașinca. *(Sărută pe Mașa.)* Dacă era la Ibraila Tribule... murea de frică!...

TOȚI: Noapte bună... Noapte bună... *(Iese.)*

DOCTORUL *(sărutînd mîna Mașii):* Spune-mi că mă ierți, doamna mea, ca să mă duc liniștit.

MAȘA *(zîmbind)*: Bine ai făcut. Mișăii astfel merită.

DOCTORUL *(dă mîna lui Polidor)*: Adio. *(Iese.)*

POLIDOR *(se apropie de Mașa)*: S-au dus cu toții... Ceasul se apropie... Ai dat cheia lui Sandu?

MAȘA *(cu glasul slab)*: I-am dat-o.

POLIDOR: Trebuie să vie acuș... *(Bate 12 ceasuri.)* Iaca miezul nopții. *(Suflă luminările.)* Priimește-l pin întuneric... Eu stau ascuns după ușă. *(Intră în ietac.)*

MAȘA *(singură)*: O! Dumnezeule! în ce infamie mă împinge ticălosul! *(Cată cu groază spre ușa din stînga,)* / *B, C, D: (către* [...] colea... [**588**, 19 — *B, C:* TACHI / *D:* ISCHIUZARLIU || 20 — *B, C:* o suarea / *D: une soirée* || **589**, 7 — *B, C:* casnice / *D:* conjugale || 12 — *B, C:* crimul <...> *groază* / *D:* crima <...> *spaimă*] || 14—16 — *A:* dă pe grădină... Parcă se mișcă... se deschide... O! Doamne! Și / *B, C, D:* duce-n [...] deschide, și || 17—25 — *A: (Se aude un vuiet de cheie în broască, la ușa din stînga.)* A!... vine... vine. Ușa se deschide... is perdută. *(Aleargă spre fund.)* Ce-aud? *(Pocnet de bici afară.)* Semnalul! *(Cu bucurie.)* Duducescu mă așteaptă!... Îs scăpată. *(Iese pe ușa din fund, în vreme* / *B, C:* mințile [...] îs [...] *un vuiet* [...] *cată pe* [...] îi [...] *vreme* / *D:* mințile [...] sînt [...] *o întorsătură* [...] *privește pe* [...] e [...] *timp* || 27 — *A, B, C:* se înaintează / *D:* înaintează || 28—29 — *A: ieșind din ietac cu un pistol într-o mînă și cu o lumînare aprinsă în ceelaltă* / *B, C, D: iese* [...] *aprinsă* || 30 — *A:* pasuri în salonul / *B, C, D:* pași în apartamentul || 31 — *A: Văzînd pe Antohi, fără a-l cunoaște.)* Ha, ha... D-ta / *B, C, D: Vede* [...] Dumneata || 33 — *A:* în apartamentul femeii mele / *B, C, D:* la femeia mea || **590**, 1—3 — *A:* fără să te plătești cu nimic?... *(Amenințînd pe Antohi.)* [...] mișelule... / *B, C, D:* nevasta și onoarea [*B, C:* onorul] [...] ce ești!... || 4—5 — *A: (Trage cucoșul pistolului.)* / *B, C, D:* ca [...] *pistolul.)* || 5 — *A:* bani... *(Întinde pistolul spre Antohi.)* / *B, C, D:* bani!... || 7 — *A: (cunoscînd pe tată-său, rămîne încremenit, nebun de groază și strigă)* / *B, C, D: (îngrozit)* || 9—10 — *A: spre ușa din stînga și vine încet* / *B, C, D: și iese* [...] *stînga* || 11 — *A:* Tatu-meu / *B, C, D: (nebun* [...] Tată-meu || 13—14 — *A: (N. B. Un ficior intră pin fund.)* / *B, C, D:* SCENA XII [...] FECIORUL [*B, C:* UN FECIOR] [...] *fund)* || 16 — *A: deschide și cetește* / *B, C, D: cetește* || 17 — *A:* ticălos / *B, C, D:* nelegiuit || 18 — *A:* mea." *(Zicînd.)* / *B, C:* mea." / *D:* mea." *(Vorbit.)* || 20 — *A: leșinat* / *B, C, D: abătut* || 21 — *numai în D:* (Cortina cade.) || 22 — *A:* ACTUL III. TABLOUL II / *B, C, D:* ACTUL IV || 23 — *A, B, C:* înfățișează [...] sipet / *D:* reprezintă [...] sipet se vede || 24 — *A: N. B. Începe a se lumina de ziuă.* / *B, C:*

Ziori de ziuă. / *D:* La [...] ziuă. || 26 — *A: intrînd* / *B, C, D: întră* || 29 — *A, B, C: trezindu-se* / *D: deșteptîndu-se* || **591**, 2 — *A:* Umblă prin odaie teleleu / *B, C:* [...] teleleu / *D:* Ce [...] derbedeu || 4 — *A:* cam / *B, C, D:* pe || 8—19 — *A:* Crezi că aș / *B, C:* Dar [...] șotie [...] ca [...] c-aș / *D:* Dar [...] pacoste [...] ca și [...] c-aș || 21—22 — *A:* parcă vine într-acoace. *(Se țin mai* / *B, C, D:* vine [...] *amîndoi* || 26—27 — *A: nime.)* Dar... / *B, C, D:* Sandu [...] dar!... || 27—28 — *A:* puțin praf și cu un plumb / *B, C:* puțin praf [...] / *D:* puțină iarbă [...] glonte || 29—30 — *A:* într-un an de zile / *B, C, D:* am rămas [...] tinerețe || 31—32 — *A: sîn o pungă de galbini* / *B, C, D: buzunar o pungă* || 33 — *A, B, C:* aceștii / *D:* dînșii || 34 — *A, B, C:* au căzut / *D:* a ajuns || 35 — *A:* femeia / *B, C, D:* soția || 36 — *A:* patimele cele rușinoase / *B, C, D:* patimele || 37—**592**, 4 — *A:* în Moldova asemine crime... / *B, C, D:* asemenea [...] Ticălosul! || 5 — *A, B, C:* de a-mi face / *D:* să-mi fac || 6 — *A, B, C:* căit / *D:* pocăit || 9 — *A: (încet lui Martin):* Ce vorbește singur, Martine? Înțălegi ceva?

MARTIN: Ba, zău, de un an de zile, nu mai pricep nimica...

(Martin așează mobilele în fund.)

SANDU *(înaintînd)* / *B, C, D: (înaintînd)* || 10 — *A:* Cine-i?... A! / *B, C, D:* A! || 13—14 — *A:* grădină / *B, C, D:* portița [...] Polidor || 15 — *A: luîndu-l* / *B, C, D: (luînd pe Sandu* || 16 — *A:* că [...] partea lui Polidor / *B, C, D:* căci [...] parte-i || 17 — *A:* ce-ai făcut / *B, C, D:* ce s-a întîmplat || 18 — *A:* Ticălosul / *B, C, D:* Nelegiuitul || 19 — *A:* Elei! / *B, C, D:* El!... Pe mine? || 21 — *A:* făcut / *B, C, D:* făcut eu || 23 — *A:* banilor! / *B, C, D:* banilor!... focul patimelor!... || 24 — *A:* Săracul de mine / *B, C, D: Kirie eleison* || 27 — *A:* pistol? / *B, C, D:* pistol, vro armă? || 30 — *A:* de / *B, C, D:* cu || 31 — *A:* facem / *B, C, D:* fac || 33—34 — *A: (Puindu-i bani în mînă.)* Na... mergi / *B, C, D: (Dîndu-i* [...] du-te [*B, C:* mergi] || 34 — *A:* degrabă / *B, C, D:* curînd || 35 — *A:(în parte):* Să [...] asupra mea / *B, C, D:* Să [...] cu mine || 36 — *A:* Ba / *B, C, D: (În parte.)* Ba || 37—38 — *A:* au vroit să mă ucidă astă-noapte... Ș-așa și mă duc întins la aga ca să-i spun tot. / *B, C, D:* a avut [...] astă-noapte... || 39 — *A, B, C:* încă / *D:* încă astăzi || **593**, 1—3 — *A:* plec... *(În parte.)* L-oi învăța eu pe jupînul Polidor! *(Iese.)* / *B, C, D:* mă duc drept [*B, C:* merg întins] [...] *dreapta.)* || 4—5 — *numai în B, C, D* || 6 — *A:* degrabă / *B, C, D:* curînd || 8 — *A:* faci tu / *B, C, D:* faci || 10 — *A: cu* / *B, C, D: în parte, cu* || 12 — *A:* Ian vină-ncoace / *B, C, D:* vin-încoaci || 15—16 — *A:* 30. / *B, C, D:* 30 de ani. || 17 — *A:* O viață / *B, C, D:* Un veac || 24 — *A:* una / *B, C, D:* de una || 29 — *A: (înduioșat își șterge* / *B, C, D: (ștergîndu-și* || 30 — *A, B, C:* zice / *D:* spune || 32—33 —

A: adă-mi sipetu 'cole. / *B, C, D:* adă [...] haine... || 33—37 — *A: (Martin trage sipetul din fund.)* / *B, C, D:* *(În* [...] ANTOHI || **594**, 1 — *A:* Straiele și cămeșile / *B, C, D:* Hainele [*B, C:* Straiele] și rufele || 3 — *A: ulcică* / *B, C, D: ulcică de lut* || 5 — *A:* cu galbini / *B, C, D:* în grădină || 8—9 — *A:* cu 100 / *B, C, D:* ascunsă [...] 100 || 10—11 — *A:* păstrat ulcica asta, că / *B, C, D:* păstrat-o, căci || 19 — *A:* Acu mi-i / *B, C, D:* De vreme [...] mi-e || 24 — *A, B, C:* pelea / *D:* hainele || 24 — *A:* toate cîte / *B, C, D:* cîte || 25 — *A:* dau / *B, C, D:* dăruiesc || 26 — *A:* Vai de mine! ce-oi / *B, C, D:* Mie?... da ce-oi || 29 — *A:* lucrurile / *B, C, D:* averile || 31 — *A:* Martine / *B, C, D:* dragă Martine || 33 — *A, B, C:* apartament / *D:* odaie || 38 — *A, B, C:* decît / *D:* de || 39 — *A:* de băut apă. / *B, C:* de apă / *D:* cu apă || **595**, 1 — *A: parte* / *B. C, D: parte, cu mulțămire* || 2 — *A: arătînd* [...] ce-mi / *B, C, D: arată* [...] ce-mi mai || 7 — *A:* te-nșeli, dragă / *B, C, D:* pare-mi-se că te-nșeli || 9 — *A:* Ia... vro 30 de lei. / *B, C, D:* Vro [...] numai. || 10—11 — *A:* 30 [...] Vrei / *B, C, D:* Cincizeci [...] Ce spui tu, omule?... vrei || 12 — *A:* la / *B, C, D:* eu la || 13—14 — *A: (Dîndu-i* / *B, C, D:* ca tine? *(Îi dă* || 14 — *A:* Martine... Na / *B, C, D:* Martine || 17 — *A:* Martine / *B, C, D:* frate || 20 — *A:* Polidor... Haide... / *B, C, D:* Po... || 21—24 — *A: (în parte):* Parcă nu-i lucru curat... *(Se duce pin fund, luînd sipetul.)* / *B, C, D:* Cine? [...] nu!... || 26 — *A:* Îs / *B, C, D:* Sînt || 28 — *A: lui Leandru.)* / *B, C, D: lui.)* || 29 — *A:* III / *B, C, D:* IV || 30 — *A:* LEANDRU / *B, C, D:* DOCTORUL || 31 — *A:* acu c-ai / *B, C, D:* chiar acum c-ați || 32 — *A:* te / *B, C, D:* vă || 33 — *A:* Cum / *B, C, D:* Îți [...] Cum || 35 — *A:* că ai / *B, C, D:* c-ați || **596**, 4 — *A:* pe / *B, C, D:* de || 7 — *A:* d-ta / *B, C, D* d-voastră || 11 — *A:* s-au / *B, C:* duduca s-a / *D:* domnișoara s-a || 12—15 — *A:* dumneaii ie lecții de comedie... deși n-avea nevoie, / *B, C, D:* ia [...] Nu; || 17 — *A, B, C:* soiul / *D:* felul || 18—19 — *A:* după [...] parale / *B, C, D:* sentimentale; după [...] bani [*B, C:* parale] || 20—21 — *A: bilet din buzunar.)* [...] actorului / *B, C, D: bilet.)* [...] pomenitului actor || 22 — *A:* zugrăvește / *B, C, D:* descrie || 25 — *A:* grotescul / *B, C, D:* pocitul || 27—29 — *A:* Cum am prins acest document la mînă / *B, C, D:* DOCTORUL [...] interesant || 30—31 — *A:* ai scăpat de sub farmecul / *B, C, D:* vă văd [...] farmecele || 33 — *A:* ce-am / *B, C, D:* cîte le-am || 35—36 — *A:* Amorul e partea tinereții / *B, C, D:* DOCTORUL [...] tinereții [*B, C:* tineritului] || 37 — *A:* cei bătrîni / *B, C, D:* bătrînii || 39 — **597**, 27 — *A:* numai de rîs... Ce se aude?

(N.B. Se aude în grădină glasul maiorului.)

SCENA IV / *B, C, D:* de rîsul [...] SCENA V [1 — *B, C* :sfîrșit / *D:* fine || 5 — *B, C:* dragul / *D:* drag || 16 — *B, C:* Îs / *D:* Sînt || 17 — *B, C:*

un izvod foarte lung și îl / D : o listă <...> o || 23—24 — *B, C :* de <...> *de-i grăiește / D :* cu <...> *și-i vorbește* || 26 — *B, C : glasuri / D : voci*]|| 28 — *A :* SANDU *(cu o cutie de pistoale) / B, C, D :* SANDU || 29 — *A :* Antohi / *B, C, D : Monsieur* Antohi || 31 — *A : intrînd / B, C, D : intrînd prin dreapta* || 32—36 — *A :* vînt te-au adus, maiorule?

MAIORUL: Nu-i vînt... îi altă pricină. Polidor, fiu d-tale, e un / *B, C, D :* poftești [...] Vorbește [*B, C :* Grăiește] [...] un *șelma* || **598**, 4 — *A :* să deie randevu în salon / *B, C, D :* ca să dea *rendez-vous* || 5 — *A :* îi / *B, C, D : brat* || 7 — *A :* mare / *B, C, D :* mare, infamie || 8 — *A :* Fost / *B, C, D :* Eu fost || 11 — *A :* tata lui / *B, C, D :* d-ta || 11—12 — *A :* Maşa se numesc / *B, C, D :* ca [...] dînsa || 15 — *A :* l-ai pălmuit şi au refuzat de a se bate / *B, C, D :* a refuzat [...] pălmuit || 16 — *A :* Refuzat. / *B, C, D :* Da, refuzat! || 19 — *A :* să spele / *B, C, D :* a-şi spala || 20 — *A :* maiorule / *B, C, D :* domnule maior || 21—22 — *A :* să mă / *B, C, D :* ca să mă || 23 — *numai în B, C, D* || 24—25 — *A :* Vai de mine! / *B, C, D : (În* [...] mergem? || 28 — *A :* Iată-le-s. / *B, C, D :* Iată-le [...] *cu* [*B, C : de*] *pistoale.)* || 29—31 — *A :* grădina publică îi alături cu casa asta... Dimineața nu-i nime într-însa... / *B, C, D :* dindosul [...] prin el. || 31 — *A :* şi marturii / *B, C, D :* marturii || 32 — *A :* (Sandu şi doftorul. / *B, C, D :* doftorul şi Sandu || 33—34 — *A :* duel? / *B, C, D :* duel [...] *dinameon* || 35 — *A : Haraşo*!... Mergem... *(Merge spre uşa din dreapta.)* / *B, C, D :* Bucuros! Mergem... || 39 — *A : (întorcîndu-se) / B, C, D : (oprindu-se lîngă uşă)* || **599**, 5—12 — *A : (Iese cu toții prin grădină.) / B, C, D :* Dumneata [...] Antohi, te duci [*B, C :* mergi, Antohi] [...] *toții.)* || 13 — *A :* V / *B, C, D :* VI || 14—17 — *A : (intrînd, pe gînduri) :* Nu-mi pare lucru curat... Are ceva boieriul... / *B, C, D : (într* [...] ceva!... || 18 — *A :* ceva / *B, C, D :* vreo primejdie || 19—20 — *A :* tot în [...] cum / *B, C, D :* în [...] Doamne, cum || 21 — *A :* un an încoace / *B, C, D :* vro şease luni || 23 — *A, B, C :* sturluibată / *D :* zăpăcită || 24 — *A :* au luat / *B, C, D :* în grădină, a luat || 25—26 — *A, B, C :* cela / *D :* ăla [...] țări || 28—30 — *A, B, C :* aceste... / *D :* astea [...] *gînduri.)* || 31 — *A :* VI / *B, C, D :* VII || 32 — *A :* LEOAICA *(intră răpide cu un voal pe ochi)* / *B, C, D :* RUFINEASCA [...] *dreapta)* || 34 — *A : (tresărind) :* Ce / *B, C, D :* Ce || 600, 2—3 — *A :* Vai de mine! Cuconiță, d-ta eşti? / *B, C, D :* Ce-mi [...] cuconiță? || 4 — *A :* în ziori de ziuă / *B, C, D :* chiar acum || 7 — *A :* L-am văzut ieşind acu împreună / *B, C, D :* A [...] adinioarea || 9—10 — *A :* Nu ți-o vorbit nimică stăpînu-tău / *B, C, D :* vorbitu-ți-a ceva || 15 — *A :* capul / *B, C, D :* mințile || 16—21 — *A :* Şi să scăp de la mînă un chimir bogat ca Antohi... Dar, n-am să-l las în pace pînă ce nu l-oi videa iar la picioarele mele... Ce s-aude?... Vin musafiri?... Unde să m-ascund?... A! Cole, în ietac. *(Intră în ietac.)*

(N. B. Se aude în grădină glasurile lui Tribunescu și Clevetici.) / *B, C, D:* *(Tare.)* [...] mele. || 22 — **603**, 10 — *A:*

SCENA VII

MARTIN, CLEVETICI, TRIBUNESCU

CLEVETICI *(afară):* O venit Antohi! Hup, sa, na ... *(Intră.)*

TRIBUNESCU *(intrînd):* Cetățene Martine, unde-i amicul nostru?

CLEVETICI: Unde-i Mecena?

MARTIN: Care-i acela Măcena?

CLEVETICI: Mecena Zgîrcea... Stăpînul... vreu să zic protectorul d-tale.

MARTIN: O ieșit... *(În parte.)* Iar o venit măscăriciu.

CLEVETICI: Îl vom aștepta... Ai ceva cald pentru dejun?

MARTIN: Ba nici rece... *(Iese prin fund, zicînd:)* Puneți-vă pofta-n cui. / *B, C, D:* SCENA VIII [...] TRIBUNESCU [**600**, 33 — *B, C:* îs / *D:* sînt || **601**, 3 — *B, C:* Mata / *D:* Dumneata || 28 — *B, C:* încalte / *D:* încai || **602**, 22 — *B, C:* trezit / *D:* deșteptat || **603**, 4 — *B, C:* trezi / *D:* deștepta]|| 10 — *A:* infim / *B, C, D:* subaltern || 11 — *A:* respectul cuvenit unor deputați ai națiunei române. / *B, C:* respect cuvenit. / *D:* respectul cuvenit. || 13 — *A:* E ostenit de pe drum ... Și-apoi nici nu știe / *B, C, D:* Nu știe, ignorantul || 17 — *A:* au developat / *B, C, D:* de glorie [...] a developat || 18—19 — *A:* grad ... / *B, C, D:* grad astfel de mare || 20 — **606**, 14 — *A:* Am să obosesc Camera luînd cuvîntul în toate cestiunele, am să atac ministrii cu o violență care să-i facă a tremura pe banca lor... Am să înalț drapelul partidei noastre pe ruinele moderaților și a conservatorilor, și... să fiu proclamat de publicul din galerie ce m-a ascultat, singurul om de stat al României, elocuent ca...

CLEVETICI: Robespier.

TRIBUNESCU: Și mare ca...

CLEVETICI: Ca Cavur!... Însă un lucru mă îngrijește... Cînd se va face verificarea titlurilor, cum om dovedi un venit de 400 ⁂ ?

TRIBUNESCU *(cu entuziasm):* *Audaces fortuna juvat!* Bine că au sosit amicul nostru Antohi!... El mi-au făgăduit că ne-a da la amîndoi cîte un sinet de 4 000 ⁂ ... Adă-ți aminte, acu cîteva luni, păn-a nu pleca el la Paris...

CLEVETICI: Bine zici... *(O piruetă.)* Hup, sa, na... Îmi vine să gioc de bucurie.

(Se apuc de mînă și gioc cîntînd.)

Vivat? vivat libertatea,
Dreptatea, fraternitatea,
Constituționalismul,
Noi doi și șarlatanismul!

(N.B. Se aude în grădină zgomot de glasuri.)

SCENA VIII

CLEVETICI, TRIBUNESCU, ANTOHI, DOCTORUL, SANDU, TACHI, LEU, MARTIN, LEOAICA

(N. B. Doctorul, din / B, C, D: Am să inund [...] DOCTORUL *(de* [**603**, 21 — *B, C:* bancul / *D:* banca || 24—25 — *B, C:* bancul ministerial în un adevărat banc / *D:* banca <...>banca || 31 — *B, C:* jețul / *D:* fotoliul || **604**, 10 — *B, C: a continuo / D: incontinuo* || 18—19 — *B, C:* ministerilor / *D:* ministrilor || 26 — *B, C:* TRIBUNESCU / *D:* și TRIBUNESCU || **605**, 1 — *B, C:* de a / *D:* a || 3 — *B, C:* de bance, de / *D:* bănci și || 22 — *B, C:* și în / *D:* în || 30 — *B, C:* AMÎNDOI / *D:* CLEVETICI și TRIBUNESCU || 30—31 — *B, C:* Ura! să trăiască Antohi! / *D:* Antohi<...>Ura ! ||**606**, 14 — *B, C: zice / D: de]* || 15—16 — *A: intră în salon urmărit de Sandu ce aduce cutia cu pistoale și de Tachi și Leu / B, C, D: el intră* [...] *Tachi* || 17 — *A: Ei merg de-l culcă pe canape.)* DOCTORUL *(intrînd) / B, C, D:* Culcați-l pe canapea. || 19 — *A: intrînd pin fund / B, C, D: buimăcit* || 20 — **608**, 4 — *A:* degrabă vro două perne.

MARTIN: Da ce este?

DOCTORUL: Îi rănit de moarte... Vai de mine!

(Intră în ietac și iese îndată aducînd perne.)

CLEVETICI și TRIBUNESCU: Rănit! Cum?

TACHI: În duel cu maiorul.

LEOAICA *(ieșind din ietac):* Unde-i? Unde-i?... Rănit!...

(Aleargă lîngă Antohi la canape.) Mort! A!... *(Slăbește.)*

LEU *(cu mirare):* Enăchița! *(Aleargă de o susține și o duce pe jilțul de lîngă masa din dreapta.)*

TOȚI: Cucoana Enăchița aici!

DOCTORUL *(îngrijind de Antohi):* Martine, adă un pic de apă, să-i răcorim rana.

MARTIN *(plîngînd):* Sărmanu stăpînu-meu! *(Iese pin fund de aduce o ulcică de apă.)*

SANDU: D-le doctor, nu mai este nădejde?...

DOCTORUL *(pipăind mîna lui Antohi):* Nu cred... Îi în agonie.

TRIBUNESCU *(lui Clevetici):* În agonie!... Mandatul nostru e în pericol.

CLEVETICI *(asemine, trist)*: De-a muri, rămînem fără venit şi sintem daţi afară din Cameră.

TRIBUNESCU: *Alea jacta est!*

ANTOHI *(se mişcă, gemînd)*: A!... Polidor... Polidor...

DOCTORUL: Sărmanul! Tot la fiul său gîndeşte şi-n ceasul morţii.

ANTOHI *(deschizînd ochii)*: În mine vrei să tragi, Polidor?... în tatu-tău? *(Se scoală de se reazemă pe perne. Ochii sînt ţintiţi şi faţa tulburată. Îl apucă delirul.)* Iaca... colo, un sipet cu galbini... Se deschide... Ba nu... nu-i sipet... ii secriiu... Cine mă-mpinge în el?... Polidor?.. Nu vreu ... Lasă-mă... mi-i frică de secriiu... *(Pune mîna la piept, cu durere.)* Valeu!... M-ai lovit drept în inimă... Ai tras în mine... nenorocitule! *(Tace, răsuflîndu-se greu.)*

LEOAICA *(ţipă cu spaimă)*: A! Nu pot să mai stau aice. *(Vrea să se scoale, dar se opreşte îngrozită, întîlnind ochii lui Antohi, şi cade încet la locul ei.)*

ANTOHI *(îndreptîndu-şi ochii spre Leoaica)*: Cine au ţipat? *(Cată lung la Leoaica, îşi freacă ochii cu mîna şi-apoi zîmbeşte.)* Enăchiţa! Ai venit! după mine, dragă?... Nu te-ai săturat de bani?... Mai vrei încă... Aud?... Ai nevoie ca să-ţi hrăneşti bărbatul?... De-aceea te-ai vîndut mie?... Bărbatu-tău n-are altă avere decît trupul femeii lui?... N-are altă meserie decît să te precupeţească?... Sărmana femeie!... Mare ticălos bărbat ai!... Ei, vină să te-agiut... Na-ţi un sinet... Na... *(Scoate un răvaş din buzunari.)*

DOCTORUL *(în parte)*: Răvaşul ei!

ANTOHI: Na... o tratâ la actorul din Paris... Mergi să-ţi numere banii... preţul dismierdărilor tale.. Mergi de scoate nume rău în străinătate damelor române [*iniţial*: din Moldova].

/ B, C, D: o pernă [...] române! [**606**, 28 — *B, C:* aduce <...> jilţul */ D:* duce <...> fotoliul || **607**, 12 — *B, C: ochii cu groază / D: ochii* || 19—20 — *B, C:* secriu!... un secriu */ D:* coşciug!... un coşciug || 24 — *B, C: (Se răsuflă / D: (Respiră* || 26 — *B, C: jilţ / D: canape* || 29 — *B, C: Cată / D: Priveşte* || 34 — *B, C: jilţ / D: fotoliu*] || **608**, 6 — *A, B, C:* de */ D:* cu || 8 — *A: aducînd ulcica / B, C, D: dîndu-i o ulcică* || 9 — *A: bînd* [...] *Dînd / B, C, D: bea* [...] *Dă* || 11 — *A:* Vezi [...] azi */ B, C, D:* vezi tu [...] eu azi || 13—15 — *A:* Lasă */ B, C, D:* MARTIN [...] Lasă || 15 — *A:* nu */ B, C, D:* nu mai || 18 — *A, B, C: pe Tribunescu.) Cine-s aceştii? / D: Tribunescu.)* Cine-s ăştia? || 19 — *A:* d-tale */ B, C, D:* dumneavoastră || 21 — *A: (zîmbind)*: Patrioţii? Cei care batgiocoresc lumea?... */ B, C, D:* Patrioţii cei falşi || 28 — *A:* mai dau bani */ B, C, D:* dau bani || 31—33 — *A:* să-mi închei */ B, C, D:* să se bage [...] să-mi închei || 35—36

— *A : însă păn-a nu apuca să beie / B, C, D : și până* [...] *Martin* || 36 — *A, B, C : glasul / D : vocea* || **609**, 1 — *A :* IX / *B, C, D :* XIII || 3 — *A, B, C : afară / D : de afară* || 4 — *A : ușa / B, C, D : ușa din dreapta* || 5 — *A : mînele / B, C, D : mînile spre el* || 8 — *A :* să [...] cu socotință / *B, C, D :* ca să [...] ai socotit || 9 — *A, B, C :* de galbeni / *D :* cu galbeni || 12—13 — *A :* femeia?... Milă de un / *D :* nevasta?... Iertare unui || **14** — *A :* care / *B, C, D :* ce || 18 — *A, B, C : delir de moarte / B, C, D : delirul morții* || 19 — *A :* Bani? / *B, C, D :* Bani?... *(Rîde cu spasmuri.)* || 21 — *A : (Bea.)* Ba / *B, C, D :* și || 22—24 — *A : (O aruncă gios de o strică, apoi cade și moare.)* / *B, C, D :* Na [...] *jos ulcica* [*B, C : ulcica gios*] [...] *moare.)* || 26 — *A : (Toți rămîn înspăimîntați.)* / *B, C, D :* TOȚI: A!... || 27 — *A : se întîlnește cu / B, C, D : întîlnește pe* || 28 — *A : comisarul / B, C, D : comisarul de poliție* || 29 — *A :* X / *B, C, D :* XIV || **30** — *A :* UN COMISAR / *B, C :* UN COMISAR DE POLIȚIE / *D :* COMISARUL || 32 — *A :* poronca [...] arestuiesc / *B, C :* ordinul [...] arestuiesc / *D :* ordinul [...] arestez || 33 — 34 — *A :* Sfîrșit. / *B, C :* Finit. / *D : (Tablou.)* (Cortina cade.) ||

DESPOT-VODĂ (p. 611)

„Ideea de a reconstitui pentru scenă momente din istoria națională stătea în atenția poetului *Doinelor* înainte de apariția dramei *Răzvan și Vidra* din 1867 a lui Hasdeu" — e de părere Constantin Ciopraga, fixînd, de bună seamă, această clipă cu zece ani mai înainte, cînd poetul dădea la iveală „singura piesă de o altă tonalitate" scrisă în prima perioadă a activității sale de dramaturg: *Cetatea Neamțului*, publicată în 1857 în volumul *Salba literară* (cf. *Prefață* la vol. V. Alecsandri, *Teatru*, București, Ed. Tineretului, 1968, p. 19).

„Împrejurări variate concurează, făcînd ca aspirația bardului de a scrie drame de amploare să fie pusă în practică — ne spune în continuare Const. Ciopraga. Războiul de independență reprezentase un moment de afirmare a eroismului popular și Alecsandri însuși vibrase puternic, dovadă laudele adresate *Ostașilor noștri*. Interesul pentru istoria națională era în creștere: Kogălniceanu procedează în 1872 la reeditarea cronicilor moldovenești, completîndu-le cu cronici muntene, sub titlul de *Cronicile României*. Tot acum, după căderea lui Napoleon al III-lea, în Franța se juca din nou teatrul istoric al lui Hugo, celebrul poet revenind la Paris din îndelungatul exil de două decenii" *(ibidem.)*

La această hotărîre au contribuit, desigur — cum mărturisește Alecsandri însuși în scrisoarea reprodusă în fruntea volumului *Despot-Vodă* din 1880 (p. V și urm.; v. și vol. de față, p. 613 și urm.) — și îndemnurile vechiului, său prieten A. Cantacuzino, „unul din oaspeții obișnuiți ai Mircești-lor" și, totodată, unul dintre cei mai apropiați scriitorului (v. și G. C. Nicolescu *Viața lui Vasile Alecsandri, ed. cit.*, p. 594).

În orice caz, după succesul repurtat la Montpellier, după cinstirea ce i se arată în țară și peste hotare, poetul, retras iarăși la Mircești, pare o vreme dezorientat.

„După *Doine*, după *Lăcrămioare*, după *Pasteluri* și după *Legende*, de care parte a literaturei îmi rămînea să mă leg? — îi scria el lui I. Negruzzi la 12 noiembrie 1878. M-am gîndit la teatru... și pe loc am răsfoit paginile istoriei noastre, unde am găsit subiecte minunate de drame în versuri.

Deocamdată atenția mea a fost atrasă prin epoca lui Alexandru Lăpușneanu, atît de dramatică și de caracteristică. În ea am descoperit mai cu deosebire trei personagii care merită de a fi reînviate pe scenă: *Jolde*, *Lăpușneanu* și *Despot*. Tustrei ar forma o trilogie istorică, care, bine împărțită bine țesută, bine scrisă, ar îmbogăți literatura noastră.

Nu știu dacă voi reuși a duce pînă la sfîrșit această lucrare serioasă și foarte grea, dar totuși am început cu *Despot*. De-acum într-un noroc" (V. Alecsandri, *Scrisori*, p. 111—112).

În aceeași zi anunța evenimentul și vechiului său prieten Ion Ghica, în această vreme director general al teatrelor, a cărui vizită o aștepta la Mircești:

„Ți-aș fi putut vorbi direct despre o mare dramă istorică (nu isterică) în versuri pe care o meditez de cîteva zile și pe care am început-o în cinstea ta. Aducînd pe lume în tinerețea mea un întreg repertoriu de piese ușoare, doresc să devin serios la bătrînețe și, dacă se poate, să mă mențin în regiunile literaturii grave. Ambiție, ce mai încoace-ncolo!

Subiectul dramei mele mă interesează și de aceea nădăjduiesc să mă înțeleg bine cu el, pînă ce voi divorța de manuscris.

După care voi încerca să purced la alte noi căsătorii dramatice" (V. Alecsandri, *Corespondență*, p. 87).

Alecsandri se așterne temeinic la treabă, iar peste o lună ajunsese la sfîrșitul actului II.

„Acum mă aflu în dricul lucrului — îl informa el pe I. Negruzzi la 16 decembrie 1878. Mă lupt cu Despot și n-aș vroi să părăsesc cîmpul luptei, temîndu-mă să nu mi se potolească focul. Sînt ajuns la sfîrșitul actului

II și sper să abordez peste vro patru zile actul III. Trebuie bătut ferul cît e roș și de aceea nu mă pot ocupa de alte scrieri, de aceea nu-ți pot trimite acum urmarea misiilor mele politice" (V. Alecsandri, *Scrisori*, p. 113).

Urmarea misiilor politice n-a mai fost scrisă. Ea nu se află nici printre hîrtiile rămase de la scriitor și nici nu s-a mai publicat altceva în afară de evocările apărute mai înainte în paginile *Convorbirilor* (XI, nr. 12, 1 martie 1878, p. 429—434; XII, nr. 2, 1 mai 1878, p. 41—53; XII, nr. 3, 1 iunie 1878, p. 81—88; XII, nr. 5, 1 august 1878, p. 153—158).

În acel moment Alecsandri era absorbit cu totul de noua sa piesă. Ei îi vor fi jertfite și alte proiecte, nu numai urmarea misiilor politice. „Buna și amabila dumitale scrisoare — îi scria el la 5 februarie 1879 nepoatei sale Lucia Duca — m-a găsit în plină activitate, o activitate de lungă durată, pe care am început-o acum două luni și care mă va ține, fără îndoială, încă timp de șase săptămîni țintuit la biroul meu. Renunțînd, fără voia mea, la călătoria în Corfu, am vrut să scap de plictiselile iernii și, pentru a izbuti, m-am apucat de o mare dramă istorică în versuri. Este ceva lung, obositor chiar și, cu toate acestea, foarte interesant pentru mine, căci, punînd să acționeze și să vorbească o mulțime de personaje cu caractere deosebite, mă cred de-a dreptul un general în fruntea unei întregi armate. Datorită liniștii de care m-am bucurat în timpul iernii, am parcurs repede și cu încredere primele trei etape, cu alte cuvinte, am terminat primele trei acte și am început acum al patrulea.

Ajunsă aici, opera prezintă mai multe dificultăți, pentru că mă obligă să concentrez acțiunea spre a pregăti deznodămîntul. Voi izbuti? Să sperăm că da, altfel, manuscrisul meu, de peste trei mii de versuri, va merge să concureze cu bușteni care ard în sobă" (V. Alecsandri, *Cele mai frumoase scrisori*, p. 265—266).

Dificultățile la care se referă Alecsandri erau învinse însă curînd, iar peste o lună piesa era terminată. La 16 martie 1879, într-o scrisoare adresată lui Dimitrie C. Ollănescu-Ascanio [1], poetul îl invita să-i citească „drama în versuri a lui *Despot-Vodă*, scrisă în iarna aceasta" (cf. V. Alecsandri, *Corespondență*, p. 200).

La începutul lunii următoare Ion Ghica vine la Mircești și este, alături de A. Cantacuzino, unul dintre primii auditori ai dramei citite de autorul ei.

Evenimentul și consecințele lui sînt comunicate fără întîrziere și lui I. Negruzzi.

---

[1] Poet, publicist și diplomat, Ollănescu-Ascanio (1849—1908) a fost prim-secretar al legației Principatelor din Constantinopol, apoi secretar general în Ministerul de Externe și ministru plenipotențiar la Atena.

„Ion Ghica a fost aici zilele trecute — îi scria, la 11 aprlie 1879, Alecsandri — şi, ascultînd drama lui *Despot*, a decis a se ocupa îndată cu punerea ei pe scenă, vroind să fie reprezentată numaidecît la 15 septembrie.

Rolurile au să se împartă chiar de pe acum, pentru ca să fie ştiute ca *Tatăl nostru*. Decorurile şi costumele au să se lucreze în lunile de vară, pentru ca tot să fie gata până la începutul sezonului teatral.

Piesa este sfîrşită de mult. Acum e copiată, corectată şi gata de a ieşi în lume. Îmi pare rău că nu am prilejul de a vă ceti ultimele trei acturi, pentru ca să cunosc opinia d-tale şi a altor membri a « Junimei ». Ion Ghica şi Alexandru Cantacuzin au părut destul de satisfăcuţi" (V. Alecsandri, *Scrisori*, p. 114).

Din scrisoarea citată se mai desprinde un amănunt interesant, şi anume: Alecsandri lasă să se înţeleagă că primele două acte ar fi fost deja citite în cadrul „Junimii": „Îmi pare rău că nu am prilejul de a vă ceti ultimele trei acturi" — spune el. Lectura întregii piese va avea loc la „Junimea" abia spre sfîrşitul lunii următoare, care a fost foarte bogată în evenimente: în alegerile generale desfăşurate în această lună Alecsandri este ales senator (după ce, ca rival al lui Maiorescu în alegerile pentru Constituantă, pierduse în favoarea acestuia!); cu numai două zile înaintea lecturii piesei în şedinţa „Junimii", Alecsandri şi Maiorescu erau invitaţi să-şi reia locurile la Academie, de unde îşi dăduseră amîndoi demisia, primul în 1871, iar cel de-al doilea încă din 1869.

Deşi — cum observă E. Lovinescu (*T. Maiorescu şi contemporanii lui*, Bucureşti, Editura Minerva, 1974, p. 53) — Maiorescu nu consemnează lectura lui *Despot* în însemnările sale zilnice, şedinţa „Junimii" este comentată de Eminescu în *Timpul* din 30 mai 1879, în notiţa intitulată *O serată literară*:

„Vineri seara, la d. Titu Maiorescu, a avut loc o serată extraordinară a Societăţii literare « Junimea», unde d. Vasile Alecsandri a citit noua d-sale producţie *Despot-Vodă*, dramă în 5 acte în versuri.

Între asistenţi, cari erau în număr de peste treizeci, se aflau dd. Bariţ, Babeş, Roman, Hăşdeu, Hodoş, Maniu, Caragiani, membri ai Academiei, d. I. Iarnic, romanist şi profesor de filologie din Viena, dd. Circa, Frollo, Haret, D. A. Laurian, St. Mihăilescu, Manliu, profesori, cîţiva deputaţi şi senatori şi mai mulţi membri ai « Junimei » din Iaşi, — unii împreună cu damele lor.

Citirea dramei *Despot-Vodă* a făcut cea mai bună impresie asupra acelui distins auditor şi serata s-a sfîrşit tocmai după miezul nopţii, cînd asistenţii s-au retras. Fiecare dintr-înşii împreună cu oaspeţii au mulţumit

poetului de onoarea ce le făcuse venind în sînul societății și citindu-le noua sa producție.

Asupra acestei producții dramatice sîntem scutiți de a mai face vreo laudă banală; credem a fi spus destul arătînd numele autorului și cine erau auditorii care i-au dat admirația lor întreagă" (*Timpul*, IV, nr. 117, miercuri 30 mai 1879; notiță atribuită lui Eminescu, v. vol. Mihai Eminescu, *Scrieri de critică teatrală*, Cluj, Ed. Dacia, 1972, p. 132).

În același timp piesa era citită și în cadrul comitetului Teatrului Național: „Dl. Vasilie Alecsandri — informează *Familia*, XV, nr. 37, 17/29 mai 1879, p. 250, într-o notiță la rubrica „Literatură și arti" — a înavușit literatura noastră dramatică cu o piesă nouă. Titlul acesteia este *Despot-Vodă*, dramă scrisă în versuri. Autorul a cetit-o comitetului Teatrului Național și a primit unanimele aprobări ale membrilor. Piesa aceast se va reprezenta la toamnă, deschizîndu-se cu ea stagiunea teatrală."

Graba cu care *Familia* își informa cititorii despre acest eveniment dovedește cît de interesați erau românii de peste munți de creația dramatică a lui Alecsandri și totodată de tot ceea ce se petrecea „dincoace". Știrile erau preluate din presa de la București. În numărul 42 din același an al *Familiei* (7/19 iunie, p. 286), o altă notiță urmărea drumul piesei: „*Despot-Vodă*, noua dramă a d-lui Vasile Alecsandri s-a pus în studiu la Teatrul Național din București. Repetițiunile au început și rolul lui Despot s-a dat tînărului actor Manolescu. În acest rol, scrie *Renașterea*, poetul a întrupat toată răutatea și toată lingușirea, toate calitățile și toate defectele, toată inteligența și toată lăcomia ce caracterizau pe domnii fanarioți [...].

Dl. V. Alecsandri, scrie același ziar, a asistat la repetițiunea dramei *Despot-Vodă* și a părut foarte mulțumit. S-a mirat mai ales văzînd că dl. Manolescu, care are un rol de aproape o mie de versuri, îl știe deja pe dinafară, deși nu i s-a încredințat decît de un timp foarte scurt."

Din același ziar: „*Renașterea*, politic, în toate zilele, la București, avînd și o edițiune franceză de două ori pe săptămînă" (v. *Familia*, XV, nr. 36, 13/25 mai 1879, p. 243), care va avea însă o apariție efemeră, numai între 10 mai — nov. 1879, și din care nu se află nici un număr la Biblioteca Academiei, *Familia* reproduce, în nr. 45 din 17/29 iunie 1879, p. 302, scena IV din actul V al piesei, sub titlul *Moartea lui Despot*. Notița publicată în același număr, la p. 306, precizează: „*Moartea lui Despot-Vodă* din nr. prezinte este un fragment din drama nouă a d-lui Vasile Alecsandri, întitulată *Despot-Vodă*, despre care s-a vorbit deja mai de multe ori în coloanele acestei foi. Acest fragment îl reproducem după *Renașterea* de la București."

Fragmentul este o redactare anterioară textului corespunzător tipărit în volum, față de care prezintă unele variante (consemnate aici, mai departe).

Tot din presa de la București spicuiește *Familia* și alte informații: „Pentru *Despot-Vodă*, noua piesă a d-lui Alecsandri, se pregătesc deja la Teatrul Național din București costume și decoruri nouă. Aceste, precum citim în *Bin*[*ele*] *publ*[*ic*], vor costa mai multe mii de lei, cari vor fi luați din cifra de 30 000 acordată prin budgetul statului" (nr. 49, 1/13 iulie 1879, p. 334).

Alecsandri petrece vara lui 1879 la Mircești, iar la începutul lui septembrie se întoarce la București ca să asiste la ultimele repetiții ale piesei, a cărei reprezentare trebuia să aibă loc la 15 ale acestei luni. Premiera a avut însă loc abia la 30 septembrie. „Un contemporan inițiat în cancanurile «lumii bune» — relatează G. C. Nicolescu —, într-o scrisoare în care declara că piesa fusese rău jucată, adăuga că domnitorul Carol, care «avusese răbdarea să asiste pînă la sfîrșitul piesei», fusese în fond nemulțumit, căci piesa îi părea a fi, cum într-o bună măsură era, o pledoarie contra principilor străini, cu aluzii clare, pe care publicul «le-a simțit și aplaudat»[1]."

Asemenea știri aflăm și în *Familia*, care consemnează și ea reprezentarea piesei:

„*Despot-Vodă*, dramă în 5 acte, compusă în versuri de eroul nostru poet V. Alecsandri, în 12 l.c. [30 septembrie st. v. — n.n.] fu reprezentată pentru prima dată în Teatrul Național din București. Sala era îndesată de public, marele poet a fost rechemat după actul III și la fine, cînd i s-a oferit o coroană. M.S.R. Domnitorul, care a asistat la reprezentațiune, a stat pînă în capăt" (nr. 77, 7/19 octombre 1879, p. 501).

„Reprezentarea piesei suscită cu atît mai mult un mare interes. Cronici dramatice numeroase salută cu entuziasm noua creație a lui Alecsandri. În curînd însă începură să-și facă loc altele, din ce în ce mai îndrăznețe; în o sumă de ziare, în frunte cu *Românul* lui Rosetti, apar cronici care contestă orice merit acestei piese, fie sub pretextul îndepărtării de adevărul istoric, fie sub acela al construirii unor insuficient de pregnante și de convingătoare caractere sau chiar a slăbiciunii inspirației poetice" *(Viața lui Vasile Alecsandri, ed. cit.*, p. 597).

Nici *Familia* nu trece cu vederea ecourile stîrnite în presa bucureșteană:

„Despre *Despot-Vodă*, dl. Fr. D[amé] publică în *Rom*[*ânul*] o recenziune din care scoatem următoarele: « În drama d-lui Alecsandri sînt două părți

[1] Informația, din corespondența Zoei Mandrea, fiica lui Barbu Bălcescu, ne-a fost comunicată de Al. Piru [*nota lui G. C. Nicolescu*].

cu totul deosebite: partea literară și partea dramatică; cea dintîi este superioară celei de a doua care e foarte discutabilă. În seara dîntîi entuziasmul a fost foarte mare; în serile celelalte publicul s-a găsit pus între două simțîmente: admirațiunea ce resimțea pentru bogăția poeziei, armonia și frumusețea versurilor și răceala în care îl lasă drama, cu un public mai literar, mai rafinat, cel dintîi simțîmînt ar fi întrecut pe celalalt, însă cu un public care caută la teatru mai mult o acțiune mișcătoare, o intrigă bine țesută, era vădit că simțîmîntul al doilea era să-ntreacă pe celalalt» (nr. 81, 21 oct. / 2 nov. 1879, p. 526).

De asemenea, ea va mai reproduce în paginile sale un fragment din piesă, după apariția acesteia în volum (scena IX din actul II, în nr. 23 din 23 martie / 4 aprilie 1880, p. 142).

Mulțimea cronicilor este o dovadă a interesului stîrnit de piesă. Unele dintre ele îl vor fi bucurat pe Alecsandri, cum este aceea semnată de Ascanio (D. Ollănescu) în *România liberă*, 1879, nr. 704, 711, 713, 715—717, sau, mai cu seamă, aceea publicată în *Timpul*, imediat după premieră, datorată probabil lui Eminescu:

„Puțini, și anume aceia cari se ocupă cu istoria patriei știau povestea romantică a lui Iacob Eraclid Despot, a unui aventurar atît de fin, încît a fost în stare să facă pe un om serios, precum era Carol V, împăratul, să-i întărească un arbore genealogic, al cărui începători sunt însuși bătrînul Jupiter, zeul zeilor din Olimp, și muritoarea Alcmene. E drept că Jupiter însuși nu figurează în arborele genealogic, dar e pus ca începător al neamului ilustru al Eraclizilor un erou al *Iliadei* lui Omer, Tlepolem, fiul lui Ercule, deci nepot de fiu al lui Jupiter, care oștindu-se împreună cu ceilalți elini asupra Troadei, a fost omorît de Sarpedon, asemenea un fiu al lui Joe și al Laodameei.

Astfel începutul istoriei lui Iacob Eraclid Despot se petrece sub zidurile Troadei, între descendenții direcți ai lui Jupiter, iar sfîrșitul în Moldova sub buzduganul lui Tomșa, după cronică, sub pumnalul lui Ciubăr-Vodă, după dramă.

Varga magică a poetului ne face să ne trezim în adîncul vremilor trecute, în timpul cînd uriașul trunchi al neamului Mușatin, în a cărui umbră Moldova crescuse mare și puternică, era suplantat prin figura îngrozitoare a lui Petru Stolnicul sau Alexandru Lăpușneanu, după cum se numi el singur.

Într-adevăr, rău trebuie să fi căzut Moldova, dacă după moartea celui din urmă Mușatin — Ștefan VII, care avea încă o oaste de 40.000 de oameni — ,Alexandru Lăpușneanu n-a mai putut rezista nici mercenarilor lui Despot. Deodată cu stingerea dinastiei moldovenești ale căreia drepturi nu le mai

moștenea decît o femeie, Ruxandra, doamna lui Lăpușneanu, s-a stins și puterea vestitului regat al Moldovei, încît reizbucnirea timpilor eroici sub Ionașcu-Vodă nu e decît cea din urmă reînviere a vechiului foc de vitejie, care inspirase atîta temere marilor puteri dimprejur.

În acei timpi deci, în care, după căderea dinastiei legitime, începuse o adîncă descompunere socială, ne duce muza lui Alecsandri, care-și alege drept obiect pe cel mai romantic tip de vînător de coroană, care c-un închipuit arbore genealogic în buzunar, c-o închipuită înrudire cu neamul Mușatin, cu închipuite drepturi la tron, ajunge să răstoarne pe Vodă Lăpușneanu. Drama lui Alecsandri ne aduce deci înaintea ochilor pe Lăpușenanu însuși, pe doamna Ruxandra, pe aprigul Tomșa, pe vornicul Moțoc și ne pune pe pămîntul sfînt al străvechei Suceve.

Suceava! E drept că același rîu al Sucevei curge la aceeași poală de deal și astăzi, dar castelul vechilor domni e o ruină, biserica Mirăuților chiar și strămoșii generației actuale o știu tot ruinată, ca o moaște de piatră din vremea lui Alexandru cel Bun, iar pe ulițele acelui oraș, mare odată, mic astăzi, te împiedici numai de cîte-o piatră de mormînt, care servește drept pavaj. [...] *O tempora, o mores!*

Poemul dramatic al lui Alecsandri face să răsară înaintea ochilor sufletului nostru o epocă de decadență deja, dar în care se iveau încă ca niște copaci străvechi acele frumoase și nobile nume, cu-a căror încetare românii au încetat de a fi mari.

Despre drama însăși, puține avem de spus. E, fără nici o contestare, drama cea mai bună care s-a scris în limba noastră, plină de acțiune, ici de puternice, colo de gingașe simțiri, dar pe deasupra tuturor calităților acestora, versul și limba privighitorii de la Mircești răpește auzul și simțirile. Chiar daca n-ar exista figuri dramatice atît de genial desemnate ca aceea a lui Ciubăr-Vodă, cu atît de energice conture ca aceea a lui Tomșa, ar fi de ajuns ca farmecul neînvins și pururea învingător al limbei lui Alecsandri să răpească pe auditori. Și daca caracterul lui Despot chiar e mai mult o figură de roman decît de dramă, el totuși, prin complicațiile la care dă loc, face să răsară toate caracterele celelalte ale dramei.

Pe lîngă energia rară a pasajelor dramatice, înălțimea și dulceața pasajelor lirice ale dramei fac din acestea niște adevărate pietre scumpe ale literaturii române. În aceste pasaje s-aud glasurile luncii de la Mircești, și se pare c-auzi

« Pe ale îngerilor arfe lunecînd mărgăritare ».

Astfel cel mai fericit și mai mare reprezentant al generației trecute adaogă în fiecare an cîte o nouă coroană de laur la gloria sa crescîndă și crește

el însuși prin pustiul intelectual dimprejurul lui, ca și copaciul bătrîn din legenda sa *Țepeș și stejarul*, care

«Cu cît pustiul crește în juru-i și el crește».

Despre jocul actorilor nu putem asemenea vorbi decît cu laudă. Au făcut tot ce le-au stat prin putință ca să interpreteze cît de bine pe un autor, care e drept că e un uriaș alături cu ei.

Pe lîngă silințele vrednice de toată lauda a unor tineri cu talent adevărat s-au adaos apoi și o deosebită îngrijire în înscenare, în învățarea rolurilor, în *ensemble*, încît ni s-a dat dovada că îndată ce toți actorii își știu rolurile bine pe dinafară și mișcările pe scenă, stau în strînsă legătură, chiar o piesă cît de grea se poate juca fără a se pierde prea mult din intențiile autorului. Nu în același grad ne-au plăcut reprezentantele rolurilor femeiești. Mijloacele fizice ale domnișoarelor cari au jucat în această piesă sunt insuficiente pentru reprezentarea unor situațiuni tragice.

Costumele erau splendide, iar decorurile de căpetenie cari au servit întăi la reprezentarea *Curții lui Neagoe-Vodă Basarab* sunt, precum se știe, executate sub îngrijirea artistică a d-lui Odobescu și reprezintă architectura bizantică, astfel cum ea e păstrată în biserica de la Curtea de Argeș și în alte monumente ale veacului nostru de mijloc. Ele sunt splendide.

Dar, în sfîrșit, orice objecțiuni am avea de făcut, ele cată să înceteze față cu întregul artistic, răsărit din lucrarea măreață a autorului și din jocul îngrijit al actorilor.

După cît auzim, reprezentația de mercuri a dramei *Despot-Vodă* s-a făcut nu numai în urma unei cereri generale a publicului, ci și a unei dorințe deosebite a m.s.r. Doamnei care a onorat spectacolul cu prezența sa. Înălțimea-sa regală, aflîndu-se încă în străinătate, arătase cel mai viu interes pentru scrierea marelui poet, care face epocă în istoria teatrului național.

Epocă da — însă o epocă atît de izolată ca și însuși Alecsandri în timpul de față, căci precum nimeni nu s-a aflat în trecut, care să se poată asemăna cu el, viitorul, judecîndu-l după capetele de azi, promite și mai puțin de a produce urmași, cari să umble pe cărarea sihastrului de la Mircești." („*Despot-Vodă*". *Dramă în 5 acte de Vasile Alecsandri*, în *Timpul*, IV, nr. 242, 2 noiembrie 1879. Nesemnat. Atribuit în ediția M. Eminescu: *Articole și traduceri*, Editura Minerva, 1974).

Alte cronici, răuvoitoare, îl vor fi mîhnit, de bună seamă, pe poet, deși se aștepta la ele, pentru că veneau din grupul rosettist, a cărui demagogie o criticase în numeroase rînduri. Aceste atacuri îi dau ideea de a scrie o nouă piesă, *Invidioșii*, care îl preocupă o vreme, dar pe care n-o va mai așterne pe hîrtie.

Impresia pe care i-au făcut-o acestea răzbate din corespondența scriitorului cu prietenii săi. Îndată după reprezentație, Alecsandri se retrăsese la Mircești, unde pregătea piesa pentru tipar, interesîndu-se totodată și de ecourile ei în presă.

„De la întoarcerea mea — îi scria el, la începutul lui noiembrie, lui I. Ghica — m-am ocupat de copia lui *Despot*, destinată tipografiei lui Socec. Am terminat-o, am expediat-o zilele acestea la București, și acum aștept paginile ca să fac corecturile. Încă o muncă puțin plăcută, dar acesta este reversul medaliei în meseria de autor. Publicul nici nu bănuiește tot ceea ce suferim noi ca să ne expunem criticii lui, mai adesea proastă decît dreaptă.

În legătură cu critica, fă-mi plăcerea să-mi trimiți bazaconiile lui Șoimescu și compania, cum și criticile răuvoitoare cu care a fost gratificat *Despot* în lipsa mea. Această lectură îmi va ajuta la căutarea caracterelor pentru o comedie pe care o am în vedere și care va avea titlul următor: *Invidioșii*. Voi intercala acolo unul sau două personaje luate din grupul acelora care au făcut cerul și pămîntul și va fi ca un buchet de flori" (V. Alecsandri, *Cele mai frumoase scrisori*, p. 271—272).

Peste cîteva zile Alecsandri revenea asupra acestor critici răuvoitori: „...cred că am descoperit adevărata cauză a îndîrjirii lui Damé împotriva lui *Despot*. Acest domn, despre care se bănuiește că este o interesantă epavă a Comunei [1], trebuie să se fi simțit atins de versurile pe care Tomșa le aruncă în față aventurierului grec:

« Văzut-am pe la noi
Mulți pribegiți fățarnici, vermi palizi de gunoi
Ce vin și-n sînul nostru fac cuiburi veninate. »

Desigur a văzut aici o aluzie personală[...].

Sînt curios să văd numerele din *Românul* și *Renașterea* care ne atacă din nou pe tine și pe mine, în calitatea noastră de director și autor" — îi scria el iarăși lui I. Ghica, la 10 noiembrie 1879 (V. Alecsandri, *Scrisori. Însemnări*, p. 39).

Damé își va relua atacurile împotriva lui Alecsandri și în anul următor, folosindu-se de un gest de politețe al poetului, provocat cu perfidie.

„Amabilul Darmet[2] — îi relata Alecsandri împrejurările lui I. Ghica —, trimițîndu-mi o nuvelă intitulată *Mixandra*, scrisă și publicată de el în

---

[1] Vezi, în legătură cu aceasta, art. *Scrisori către Vasile Alecsandri* (II), de Șerban Cioculescu, în *România literară*, XI, nr. 31, joi 3 august 1978, p. 7—8.

[2] Fr. Damé. *Darmet* se numea pe atunci un magazin de jucării la Iași [*nota Martei Anineanu*].

limba română, am crezut că trebuie să răspund acestei politeți printr-o alta și i-am expediat prin poștă o broșură din *Despot-Vodă*.

Făcînd acest act de curtoazie, aveam un vag presentiment că amabilul Darmet se va folosi de această nouă ocazie ca să ne spună amîndurora gentileți în felul lui, pentru a-și ușura necazul și a face curte *hidoasei pocituri*... Aceasta n-a dat greș! Omul meu s-a folosit de această scuipătoare semi-oficială care se intitulează *Românul*, cînd ar fi trebuit să se cheme *Țiganul*, ca să dea curs liber expectorațiilor lui. Totuși, de data aceasta bag de seamă că flegma sa este mai veninoasă, dovadă că boala gravă a făcut progrese simțitoare la foiletonul *Românului*. Or, știi tu cui trebuie atribuită această înrăutățire? Istoriei lui Drăgănescu!

Această mică anecdotă a fost o adevărată lovitură de măciucă pentru așa-zișii critici dramatici. Sînt încă zăpăciți. Se vede după stilul și după ideile lor fără nici o legătură.

Cele trei foiletoane[1] ale *Scuipătoarei* vor fi urmate de mai multe altele" (scrisoare datată „Mircești, 14 mai 1880"; v. V. Alecsandri, *Corespondență*, p. 94).

Am văzut că Alecsandri trimisese manuscrisul piesei încă la începutul lui noiembrie 1879 lui Socec. Avusese intenția să-i adauge și o schiță a vieții eroului, pe care i-o făgăduise Al. Papadopol-Callimach: „Mi-ai promis o schiță din viața lui Despot — îi amintea Alecsandri la 14 noiembrie 1879 — ; această promitere e foarte prețioasă pentru mine. Fiind dar că începe chiar acum tipărirea dramei lui Despot, te rog să-mi faci mulțumirea de a-mi comunica manuscriptul dumitale, pentru ca să-l trimit lui Socec. Astfel opera mea va fi complectă" (V. Alecsandri, *Scrisori*, p. 163). Fie că Papadopol-Callimach nu și-a respectat atunci făgăduiala (el va publica unele date în legătură cu Despot mai tîrziu, în *Convorbiri literare*, XVI, 1882, p. 291 și urm.), fie că Alecsandri n-a mai socotit necesară schița — fapt este că ea n-a apărut în volum. În fruntea acestuia însă au apărut două scrisori-dedicații: una adresată lui A. Cantacuzino, iar cealaltă lui I. Ghica, precum și răspunsurile celor doi (p. I — XXVII; v. și vol. de față, p.613—632).

La 8 ianuarie 1880, Alecsandri îi scria lui I. Ghica în această privință: „Tipărirea lui *Despot* înaintează și sper să fie terminată în cursul acestei luni.

---

[1] Fr. Damé făcuse două dări de seamă, în mai multe foiletoane, despre *Despot*, una după reprezentare, alta la apariția volumului. Cf. *Românul*, XXII, oct. 1879, și XXIV, mai 1880. Criticile, destul de deferente, reproșau lipsa de conflict dramatic a piesei și elogiau versurile [*nota Martei Anineanu*].

Doresc să pun ca prefață o scrisoare pe care o adresez Cneazului, căruia i-a fost dedicată această piesă *ab-ovo;* dar vreau în același timp să-ți exprim în mod public mulțumirile mele pentru toată grija pe care în calitatea ta de director ai arătat-o punerii în scenă a dramei mele.

Vei găsi alăturat ciorna unei scrisori pe care ți-o adresez. Dacă-ți convine, *va bene;* dacă nu, fă-i modificările pe care le vei dori.

Un mic răspuns din parte-ți ar fi binevenit în corpul lucrării. Dar știi tu ce-ar fi foarte spiritual? Este povestea acelui boier care, după ce și-a dictat scrisoarea, a șters tot conținutul, vorbă cu vorbă, ca să-și satisfacă mîndria" (V. Alecsandri, *Corespondență*, p. 91).

Sincerele cuvinte de apreciere din răspunsurile celor doi îl despăgubeau cu prisosință pe Alecsandri de mîhnirea pricinuită de criticile aduse piesei.

„Fii sicur, amice — scria A. Cantacuzino — o zic fără părtinire, *Despot* va rămînea, fiindcă va începe, să nu se supere nimeni, o eră nouă în literatura română, căci va fixa pentru mult timp înainte și limba poeziei teatrale, și forma versului dramatic. Corneille și Racine n-au făcut mai mult pentru Franța."

Aceeași sinceră prețuire o exprimă și răspunsul lui I. Ghica: „... voi păstra cu mîndrie plăcuta aducere aminte că am avut onorul a pune în scenă pe *Despot* al tău, acest adevărat eveniment literar care va rămînea în literatura noastră un adevărat monument demn de literaturile cele mai bogate ale Europei.

Drama ta istorică, *Despot* — încheie Ghica —, este un giuvaer din cele mai prețioase ale coronei tale de poet."

Volumul apărea pe la jumătatea lunii următoare, cum îl anunța poetul la 5 februarie 1880 pe I. Negruzzi: „*Despot* se tipărește la Socec; peste vro opt zile ți-oi trimite unul din cele întîi exemplare. Nu rămîne decît ultima jumătate de coală sub teasc" (V. Alecsandri, *Scrisori*, p. 115; volumul este menționat în *Convorbiri literare*, XIV, nr. 2, 1 mai 1880, p. 79, la rubrica *Bibliografie*: *„Despot-Vodă* legendă dramatică, în cinci acte, în versuri, de V. Alecsandri, 1 vol. in 8⁰ mare de 152 pag., București, 1880").

Volumul conținea unele greșeli de tipar care îl determină pe autor să-i adauge o erată, unde îndrepta pînă și data primei reprezentații, menționată greșit pe coperta interioară: *8 octombrie 1879*, în loc de *30 septembrie 1879*, data reală a premierei. Dîndu-și seama de lungimea unor scene și dialoguri care ar fi creat dificultăți la reprezentare, Alecsandri indică în mod special în volum pasajele care pot fi eliminate în acest caz.

La scurt timp după *Despot-Vodă*, în Editura Socec apărea și volumul al nouălea al *Operelor complete* ale lui Alecsandri, cuprinzînd *Legende nouă* și *Ostașii noștri*. Poate că acest fapt a determinat apariția lui *Despot* în

afara ediției de opere complete sau poate că poetul se gîndea să facă loc piesei într-unul din volumele ei viitoare, alături de alte lucrări dramatice, ceea ce nu s-a mai întîmplat însă.

Fratele poetului, Iancu, la a cărui părere despre scrierile sale Alecsandri ținea foarte mult, nu va lipsi nici el să i-o împărtășească acum într-o lungă scrisoare, după ce citise de trei ori piesa, pe care, aflat la Paris, n-o putuse vedea pe scenă.

„Am citit, cred — îi scria el la 25 septembrie 1880 — tot ceea ce s-a spus despre *Despot* și, mulțumesc lui Dumnezeu! aceasta îmi lasă toată libertatea, căci felul meu de a-l judeca se deosebește hotărît. Ceea ce am căutat în trei rînduri, recitindu-l, nu au fost emoțiile, pe care, adesea, le datorăm mai mult unei bune dicțiuni decît calității operei. Îți amintești poate aceste patru versuri:

Lașitatea nu duce la vitejie,
Treizeci de înfrîngeri nu duc la succes,
Franța va fi totdeauna Franța
Și francezii totdeauna francezi.

Această glumă proastă, admirabil cîntată de un tînăr frumos, a fost mai întîi acoperită de aplauze, dar ce fluierături după aceea!

Nevăzînd deci pe *Despot* masacrat, mi-a fost permis să-l judec pentru calitățile sale literare, fără să mă preocup de construcția piesei. În pictură, cei mai buni arbitri nu sînt pictorii, ci amatorii: este un lucru universal recunoscut. Cel mai mare expert aici a fost colonelul Burgeoni care, cu toate acestea, nu a desenat niciodată un nas. Nefiind dramaturg, am oarecare șansă de a fi un bun judecător al dramei tale.

Că construcția piesei, această orînduire a acțiunii, este necesară într-o comedie, mi se pare de nediscutat: aici se află o mare parte a interesului. Cîte succese nu sînt datorate, în general, faimoaselor sertare, dar cînd ebeniștii vor fi morți nu li se va mai ști nici numele, și cred că, în cîțiva ani, despre Dennery[1] nu se va vorbi mai mult decît despre mine.

Într-o dramă istorică ca *Despot*, legăturile imaginare, lăsate în întregime în seama fanteziei scriitorului, nu vor fi decît un aranjament mai mult decît secundar, și aceasta este atît de adevărat, încît la a treia lectură

---

[1] Adolphe Phylippe Dennery (1811—1899), autor dramatic fără mare talent literar, dar cu mare simț scenic, abil creator de situații dramatice. Amintim: *Don César de Bazan, Les deux orphelines...* Autor a multe feerii și librete de operă. Jucat și astăzi, este departe de a fi fost uitat, așa cum credea Iancu. Pentru că se spune *pièce* sau *roman à tiroires* (piesă sau roman cu sertare), pentru cele care au intriga complicată și acțiunea cît mai încurcată, Iancu face o glumă, substituind pe ebenist scriitorului [*nota Martei Anineanu*].

a lui *Despot* am sărit peste mai multe dialoguri pentru a mă regăsi mai repede, și cu atenția mai puțin încărcată, în fața marilor figuri sau în fața sentimentelor.

Numai izolînd pe Despot Heraclid, Tomșa, Moțoc, Carmina, Ana și pînă și pe Limbă-Dulce și izolîndu-mă și eu însumi cu aceste figuri principale, am ajuns să apreciez valoarea lor dramatică și mai ales valoarea scriitorului. Această muncă alambicantă am folosit-o altădată citind și recitind *Richard III* — modestia ta să-mi ierte această amintire — și m-am simțit foarte bine. Desprins de vorbăria forțată, frumosul monstru îmi apărea de fiecare dată mai impresionant, mai monstruos, și Shakespeare, mai mare.

Ca și atunci cred că posed suficient personajele tale pentru a le atribui caracterul pe care condeiul tău a înțeles să li-l imprime.

Despot este un adevărat aventurier, se întîlnesc în el toate calitățile și toate defectele acestei spețe de oameni politici, cărora nu le lipsește decît succesul pentru a deveni cîteodată mari personaje, nu am spus mari oameni. Această aureolă nu este dată decît geniului sau virtuții, și eroul tău nu posedă nici una, nici alta, este suficient că are hotărîre și viclenie pentru a fi un adevărat uzurpator, și victoria, ca și sfîrșitul său, ne arată că le stăpînește în cea mai mare măsură. Aceste calități esențiale se manifestă în versuri foarte frumoase! Monologul din primul act (scena III) și dialogul cu Tomșa (același act, tabloul doi) sînt din creația ta cea mai bună. Las la o parte numeroasele împrejurări în care Despot se arată mereu întocmai cum l-ai conceput și în care însuși autorul nu se dezminte niciodată.

În ochii mei, personajul tău era cel mai greu de tratat, în acest amestec de mărire și de josnicie trebuia ca măsura să nu fie niciodată depășită. Altfel, judecarea lui ar fi ezitat între admirație și dispreț. Despot a rămas ceea ce trebuia să fie, un mare aventurier.

Ajung la Tomșa, această antiteză a uzurpatorului. Cu el totul merge laolaltă: autorul, publicul, patria în sfîrșit! Regăsești în el o veche și scumpă cunoștință, dar de data aceasta nu sub primele ei forme legendare. Nu mai este strălucitorul viteaz al lui Ștefan, nu mai este acel Dan pe care lui Homer însuși i-ar fi plăcut să-l cînte, este înțeleptul, virtuosul, este supremul patriot. Iubitul nostru Negri ar fi tresărit auzind, auzindu-se vorbind, nu-i așa? cum vorbește Tomșa. Cu un asemenea model, versuri ca acestea:

De însuși Ștefan-Vodă Moldova e deprinsă
Să ție mai sus capul cu cît e mai învinsă,

trebuiau să curgă ca un izvor de sub condeiul tău inspirat.

Pentru noi, publicul, adevăratul erou al dramei tale este Tomșa, pentru că rezumă în el dragostea și triumful patriei.

Nu mă voi opri prea mult timp asupra personalității lui Moțoc, cu toate că ne prezintă, în culori strălucitoare, acel tip de boier ambițios, pe care l-am văzut așa de des căutîndu-și norocul la picioarele străinilor.

Moțoc este respingător la vedere, și așa trebuie să fie pentru ca un asemenea caracter să pară veridic.

Nu mai puțin adevărat este acela al fiicei sale. După Tomșa ea este, în ochii mei, figura cea mai interesantă a dramei tale, cu toate că joacă un rol secundar. La ea, ca și la Carmina, întreaga acțiune este în dragoste, dar cu Ana era de evitat un pericol: cine va pune stăpînire pe inima sa: dragostea sau credința? Natura a luat-o înainte și ai avut dreptate, resemnarea înseamnă ea altceva decît efectul unei mari disperări? Dragostea trebuia să-și reia drepturile împotriva religiei uzurpatoare și inima este aceea care vorbește atunci cînd Ana spune lui Despot:

În munți, la monastire, ascunsă într-o chilie,
Vroind să scap, sărmana, de-a dorului urgie,
Mi-am înălțat gîndirea la cer, la Dumnezeu.
Și Dumnezeu și îngeri aveau toți chipul tău.

Ana este o creație încîntătoare, minunat redată.

Fizionomia Carminei, așa de deosebită de cea a rivalei sale, nu este desigur o noutate: de la Racine la Alexandre Dumas-fiul, femeia pasionată a fost întotdeauna o puternică pîrghie în drame.

A ta, cu siguranță, nu este mai prejos de principalele ei înaintașe și, văzînd-o iubind și suferind, se simte vibrînd în vocea ei marea pasiune a femeii.

Acest rol ar putea fi ingrat, tu ai știut să-l faci simpatic. Este un fericit triumf.

Drama ta începe cu un mic dialog care este o bijuterie. Un altul, în împrejurări mai grave, îi va urma în actul al patrulea. În amîndouă, Limbă-Dulce este jos ceea ce Tomșa este sus: la acesta, patriotismul gîndit, la dorobanțul din timpuri trecute, patriotismul instinctiv, brav, de bun-simț, vesel. Ah! Limbă-Dulce al tău este unul din cele mai încîntătoare tablouri ieșite de sub penelul tău de artist. Este demna pereche a Anei, două flori culese în același răzor ca Rodica și Peneș Curcanul.

Iată, dragă Vasile, ceea ce gîndesc despre principalele personaje din *Despot-Vodă*. Am vrut să fiu cît se poate mai sobru, de aceea cu părere de rău a trebuit să mă abțin de a marca, așa cum am făcut-o în carte, frumoasele versuri care strălucesc la fiecare pagină. Sînt aici comori pe

care domnii critici ai tăi nu le-au scos destul în relief, poate, mai puțin fericiți decît mine, nu le-au descoperit. Eu mi-aș lua sarcina să fac din ele o adevărată casetă cu bijuterii. Vai, dragul meu, tu nu ai încă un public iar actorii tăi nu sînt în stare să pună în valoare frumusețile dramei tale, așa de izbitoare chiar numai la lectură.

În ce privește drama în sine, cred că am spus, chiar de la începutul acestei scrisori, ceea ce gîndesc. Un singur lucru m-a izbit: intervenția acelei casete cu bijuterii, care trece prin mai multe mîini și care era, după mine, inutilă pe lîngă pergamentul dăruit lui Despot de Carol-Quintul. Dealtfel, bagă de seamă bine că nici caseta cu bijuterii, nici pergamentul nu reușesc să convingă pe principalul interesat, Lăpușneanu.

Sînt de asemenea două versuri care sună rău în scena a patra din primul act:

Nu-mi place să văd tronul ascuns sub un ciubăr

este o glumă care are aerul de a da o nuanță de seriozitate ideei de a face din Ciubăr-Vodă, nebunul, moștenitorul lui Lăpușneanu.

Aceste două observații nu sînt grave, poate ți-au venit și ție în minte după aceea. Nu se va spune că sînt un lingușitor, un tămîietor al «privighetorii de la Mircești», eu care nu am știut niciodată să-mi exprim îndeajuns admirația mea pentru pastelurile și legendele tale. Mai liber în atitudinile tale și de asemenea mai apropiat de atmosfera ta, șiroind de imagini, tu puteai să abordezi *Concertul în luncă* sau *Ciocîrlia* ta fără teamă de a merge prea departe; cu o imaginație bogată ca aceea cu care Dumnezeu te-a dăruit și cu siguranța artei tale nu ne puteam teme de exagerația așa de fatală a altora. În drama ta, ne puteam teme. Aici erau de zugrăvit pasiuni pămîntești și poetul obișnuit cu regiunile azurii ar fi putut să rupă frîul și să zboare spre Olimp, în loc să se închidă în Suceava cu lumea sa de realități. Simțul artei și al rațiunii au luat-o înaintea focului ademenitor și *Despot-Vodă* a devenit ceea ce trebuia să fie, o minunată dramă istorică.

Aceasta este, dragă frate, judecata mea asupra ultimei tale opere. Maturizată prin studiu, ea speră să o ia înaintea criticilor grăbite, unele dictate de invidii josnice, altele de o stîngace admirație. Acestea din urmă vizau fără încetare pe poet, ca și cum nu ar fi dovedit-o pînă acum; eu am căutat pe scriitorul dramatic și nu mă tem să spun tare: «l-am găsit așa cum inima mea îl dorea».

Aș vrea să termin acest foileton teatral printr-o triplă salvă de aplauze; dacă această încîntare finală nu s-ar găsi stăvilită de un sentiment de mare îndoială: iat-o în cîteva cuvinte:

Iată-te intrat într-o nouă carieră, care îți făgăduiește, fără îndoială, mari succese. Vei fi rupt tu, din cauza aceasta, cu iubita ta lume ideală, căreia îi datorăm, tu, marea ta reputație, noi, cele mai mari încîntări?

Dacă ar fi așa, recitește, cum o fac eu adesea, *Baba Cloanța*, *Strunga*, *Dorul*, *Steluța*, *Adio Moldovei* și atîtea altele din timpul tinereții tale, recitește pastelurile tale, recitește-le pe toate, fără excepție, recitește în sfîrșit *Dumbrava Roșie*, *Toamna țesătoare*, *Dan*, *Răzbunarea lui Statu-Palmă*, *Ciocîrlia* și *Rochița-rîndunicăi*, și nu mă îndoiesc că «lunca» ta, această vatră de creații incomparabile, nu răsună încă de cîntecele tale minunate în mijlocul unui public fermecat" (*v. Scrisori către Vasile Alecsandri*, p. 28—31).

Poate că poetul nu primise încă această frumoasă scrisoare a fratelui său în primele zile ale lunii octombrie 1880, cînd se arăta sceptic în ce privește reluarea piesei pe scenă.

„Sînt încîntat să aflu despre succesul Romaneaschii și al lui Manolescu — îi declara el lui I. Ghica la 2 octombrie 1880 — și le trimit sincerele mele complimente. Pentru că Romaneasca a profitat atît de bine de șederea sa la Paris, aș dori ca ea să-și ia asupră-i rolul Carminei în *Despot*, dacă se va relua vreodată această piesă" (*v.* V. Alecsandri, *Corespondență*, p. 101).

Scepticismul scriitorului se va dovedi neîntemeiat, căci *Despot* va fi nu numai reluat, dar va aduce autorului său și Marele premiu al Academiei, „Năsturel-Herăscu". La 6 aprilie 1881, Alecsandri a primit această unică răsplată materială pentru publicarea operelor sale. Marele premiu, care se conferea la patru ani o dată, îi era conferit pentru *Despot* și volumul IX al ediției de *Opere complete*, pe baza raportului prezentat, în numele lui Ion Ghica, de Al. Odobescu, care de fapt îl și redactase.

„... într-o seară, ieșind de la teatru, unde se jucase — spunea Odobescu în raportul său —, după puterea tinerei noastre trupe dramatice — legenda istorică *Despot-Vodă*, am auzit un critic literar zicînd cu oarecare asprime că n-ar fi trebuit să fie pusă pe scenă acea operă, că într-însa intriga dramatică nu oferă îndestul interes, că spiritul sarcastic și glumeț al autorului pare adesea a face să încline scenele tragice pe alunecușul comediei. Critica era aspră, dar, bănuind că supărarea judicătorului să fie provenită în parte din nesuficiența interpretării pe scenă a unei opere îndelung studiată de poetul nostru, am rugat pe Zoilul său să ia textul dramei d-lui Alecsandri, să-l citească cu atențiune și să-mi spună în urmă dacă persistă în opiniunile sale.

Curînd după aceea avui mulțămirea de a vedea pe crîncenul critic venind cu totul îmblînzit la mine și spunîndu-mi că «defectele aparente

ce îl întăritase la reprezentațiune dispăruse mai cu totul la citire; ba și mai mult, că citirea acestei legende istorice — osebit de farmecul ce reiese din mulțimea imaginilor poetice și din noblețea limbei întrebuințată de autor — revelă într-însa un studiu psihologic adîncit al caracterelor ce-și desfășoară acțiunea în cursul dramei și prezentă totdeodată un număr însemnat de scene de o înaltă valoare dramatică.

Urmărit cu scrupuloasă și dibace îngrijire este, de-a lungul dramei, caracterul multiplu și nestatornic al acelui intrigant străin, carele concepe, nu fără mărire, și execută, nu fără semeție, planul de a se urca pe tronul Moldovei, și carele, ajuns la culmea dorințelor, îmbătat de ale sale răpezi succese, înstrăinează de la sine toate inimele simple sau mîrșave care-l ajutase la suiș, și, în sfîrșit, părăsit într-o clipă de toți, nu uită nici în ultimul moment de a se învălui în fățarnica mantie de mărinimie, cu care odinioară ademenise și amăgise pe cei mai mulți.

Împrejurul lui, poetul, cu mare talent și varietate, ne-a făcut să vedem viermuind și încolăcindu-se toate aplecările lacome, slugarnice și zavistioase ale boierilor români de odinioară; și apoi — la oarecare momente de nobilă încordare a simțimîntului național — el ne-a arătat cum din țărînă știe să se ridice verde în inimile tuturor românilor instinctul de apărare al pămîntului strămoșesc.

Printre toți aceștia figurează și un chip straniu în care se amestecă cu puternică originalitate aplecările glumețe ale românilor din orice timp și fanatismul întunecos, care la noi a fost pururea privit ca un prepus de nebunie; acea comică personalitate a lui Ciubăr-Vodă aduce în drama lui Alecsandri cîteva introlucări de un efect cu totul surprinzător. Astfel e scena între Ciubăr-Vodă și Despot, cînd acesta izbutește a îndupleca pe nebunul ca să-i ia locul în închisoarea unde el așteaptă, fioros și desperat, osînda de moarte pronunțată în contră-i de Lăpușneanu. În cazul acesta, putem zice că comicul are în sine o adevărată tărie dramatică.[1]

O scenă cu mișcări încă și mai vii, încă și mai complicate, cu contraste cu atît mai caracteristice, cu cît sunt tot așa de precipitate cît și de scurt enunțiate, o aflăm la sfîrșitul dramei. Este aceea cînd Despot, părăsit de toți, pierzînd orice sperare, văzînd răsipite toate visurile lui de mărire și simțindu-și inima zdrobită prin perderea a tot ce a iubit, își înfrînge durerea cu o minunată putere de voință și, în fața insultelor, în fața ame-

[1] *Despot-Vodă*, act.V, scena II *[nota lui A. I. Odobescu]*.

ninţărilor, în faţa morţii chiar, urmează a juca rolul de vanitoasă superbie, de la care nici binele, nici răul nu a putut vreodată să-l înstrăineze.»[1]

Ar trebui să închei aci această scurtă dar sinceră apreţuire prin care criticul meu îşi retracta părerile sale de mai nainte; însă, spre a face ca dînsul, cat şi eu să vă împărtăşesc şi ideile ce el emitea asupra unor scene din actul al II-lea, pre care, atît ca dezvoltare dramatică, cît şi ca rostire poetică, el le privea ca punctul culminant al operei d-lui Alecsandri.

«Într-însul vedem cum creşte, creşte răpede nesocotita înclinare ai oamenilor către necunoscut, cum stavilele care cearcă să ţină în loc asemenea pornire, mai rău o întăritâ, cum vorbele adimenitoare uimesc şi fură lesne minţile intrate pe acea cale; apoi încă, din toate acestea, ni se invederează mai lămurit faptul că, prin răspicarea înclinărilor inimei omeneşti, un spirit puternic poate să ne explice taine neînţelese din vechea noastră istorie, precum este suirea pe tronul Moldovei a veneticului Despot Heraclidul.

Cu nemărginit talent şi cu poetică elocuenţă sunt dezvoltate acele peripeţii sufleteşti, în mai multe scene.[2]

Un ultim cuvînt spre a sfîrşi cu laudele ce se cuvin nouei opere dramatice a d-lui Alecsandri, şi acesta va fi numai spre a regăsi intr-însa, cu o vie mulţămire, pe poetul cel ce subt atîtea gingaşe forme a cîntat frumuseţile patriei noastre[3]:

Priveşte colo-n faţă, în zarea luminată:
Ca mantie regală, frumoasă şi bogată
Apare-n ochii noştri Moldova, dulce rai,
Comoară nesecată de bun şi dulce trai.
Ea are grîu şi miere, şi vinuri, ah! ce vinuri!
Toiag de bătrîneţe, viu balsam pentru chinuri.
Şi are mii de nade a scumpelor plăceri,
Copile, ah! ce copile!... muieri, ah! ce muieri!
Îţi fură ochii, mintea, şi inima ţi-o fură
Cu-o rază de sub geană, c-un zîmbet de pe gură.
Şi însă moldovenii orbi, crunţi, nepăsători,
Stropesc ades cu sînge grădina lor de flori.

Deci, în rezumat, *legenda istorică* a lui Despot-Vodă merită fără îndoială toate laudele ce se pot acorda unei opere de înaltă poezie, căria însuşi drept-preţuitorul ei autor i-a dat denumirea cea mai potrivită pentru o

[1] *Despot-Vodă*, act. III, tabl. II [*nota lui A. I. Odobescu*].
[2] *Idem*, act. II, tabl. I [*nota lui A. I. Odobescu*].
[3] *Despot-Vodă*, act. I, scena a II-a [*nota lui A. I. Odobescu*].

compoziţiune în care studiul caracterelor istorice, cercetarea intimă a inimei omeneşti, şi apoi încă avîntul liric al vorbirii sunt întrunite cu cea mai măiastră armonie.

Ca acţiune înteţită a dramei, negreşit că în alte literaturi vom găsi opere mai atrăgătoare; dar în limba noastră, trebuie să recunoaştem că nici subt acest raport, *Despot-Vodă* nu-şi are încă seamănul.»

Aceasta fu concluziunea definitivă a aprigului critic, după ce cu mintea sa răsjudicase drept ceea ce pe scenă judicase rău cu ochii şi cu auzul" *(Vasile Alecsandri,* raport de premiare, citit în şedinţa din 6 aprilie 1881, în *Analele Academiei Române,* Seria II, Tom. III, 1881, p. 532—537).

Premierea a dezlănţuit, după cum se ştie, un nou val de atacuri împotriva lui Alecsandri, susţinute îndeosebi de Al. Macedonski.

La începutul anului, Macedonski solicitase colaborarea lui Alecsandri la revista *Literatorul,* iar Alecsandri îi răspundea la 24 ianuarie 1881, felicitîndu-l pentru iniţiativa de a scoate revista şi declarînd că era bucuros să-i devină colaborator. Alecsandri trimitea totodată un fragment din *Despot-Vodă,* în redactarea iniţială, pentru a se vedea, din compararea acesteia cu forma tipărită, cîtă trudă depune artistul întru desăvîrşirea operei sale. Macedonski publică în nr. 2, din 1881, al *Literatorului,* atît scrisoarea cît şi fragmentul, comentat „de d-nu Zenone", aşezînd pe copertă portretul lui Alecsandri, însoţit de o „notiţă biografică", semnată de el însuşi *(Luciliu),* în care nu se putea abţine să nu aducă totuşi şi unele reproşuri bardului de la Mircești.

„Portretul ce dăm în fruntea revistei noastre — se spunea în *Notiţa biografică* (p. 562) — este al ilustrului poet, Vasile Alecsandri.

Nemuritorul cîntăreţ al Gintei latine s-a născut la anul 1821 în Iaşi, dintr-o familie însemnată venită din Italia.[1]

Ca poet, Vasile Alecsandri şi-a înscris numele în cartea secolilor. Ca autor dramatic, a aruncat bazele fundamentale ale unui repertoriu român. Ca patriot, a adunat, a coordonat şi a cores poeziile noastre populare, făcînd din această ramură a literaturei române una dintre cele dintîi în Europa. Ca om politic, a ştiut să aibă acea abnegaţiune de sine care l-a făcut să renunţe la voturile ce avea pentru domnia Moldovei, în folosul marei idei a unităţii ţărilor. Ca versificator, a ştiut să nu rămîie în acelaşi nivel cu Gr. Alecsandrescu (fabulistul), cu Bolintineanu, şi chiar cu Eliade, distanţîndu-i pe toţi spre a-i lăsa departe în urma sa şi spre a merge în raport cu progresul literar al epocei.

[1] Vezi *Conspectul asupra literaturei române,* de d. V. Gr. Popp [*nota lui Macedonski*].

Citind mult, studiind mult, călătorind mult, cu o conversațiune plină de farmec, cu o înfățișare plină de simpatie, aceea ce farmecă cu deosebire pe oricine a avut fericirea să se apropie de marele poet este modestia cu care să exprimă asupra scrierilor sale și care să întîlnește atîta de rar în aleșii muzelor, ca și, în general, în mai toți oamenii de geniu.

D. Alecsandri, între toate aceste calități, are poate și un defect: acela de a fi voit să facă din «onoare», «onor», astfel că, mai deunăzi chiar, într-o adresă a Teatrului pe care o avem și în acest moment pe biurou, d. Ioan Ghica are tot într-o vreme și «onoarea» și «onorul» de a să adresa etc.

Suntem siguri că «onorul», ca masculin, este al d-lui Ion Ghica, amicul d-lui Alecsandri; în cît despre «onoare», bănuim că a fost pusă pe lîngă «onor» pentru a să face și «hatîrul» Teatrului nostru național, ca fiind de ambe sexe...

Cu toate aceste, cestiunea nu să lămurește, afară numai dacă, conformîndu-ne Direcțiunei generale, reprezintată prin d. Ioan Ghica, nu le vom adopta și noi pe amîndouă ; pe masculinul «onor» pentru respectul ce datorăm d-lui Alecsandri, și pe feminina «onoare» pentru sentimentul mai delicat ce purtăm și noi sexului frumos...

Precum vedem, singurul defect ce-l putem afla ilustrului nostru poet este ciudata nedomirire în care ne lasă asupra acestui punct, căci cu tot *Dicționarul grotesc*, datorat penei sale măiestre, cam înclinăm și noi către spirituala opiniune a dlui Hajdău care răspundea la procesul ce pornise în contra *vergurei* spre a să înlocui întotdauna cu *fecioara*, — prin

Decît cu *cioara*
De la *fecioara*,
Mai bine *gura*
De la *vergura*!

Luciliu."

Urmau apoi (p. 563—569), așa cum erau trecute în sumarul revistei,

„Cîteva cuvinte ale redacțiunei
O scrisoare către dl. Al. A. Macedonski — de
d-nu V. Alecsandri
Despot-Vodă, Actul III, scena IV (inedită) — de
d-nu V. Alecsandri
Raportul între scena inedită și cea tipărită — de
d-nu Zenone":

„Domnul Al. A. Macedonski ne comunică o grațioasă scrisoare ce a priimit din partea ilustrului nostru poet Alecsandri.

Credem a nu comite o indiscreţiune publicînd-o, mai ales că într-însa se află consilii din cele mai salutare. Nu ne îndoim că toţi tinerii vor şti să profite de ele, dacă vor considera mai cu seamă că însuşi ilustrul nostru poet, dupe o esperienţă şi o glorie literară de 40 ani, le dă cel dintăi şi cel mai admirabil exemplu, prin modificările ce crede nemerit a introduce într-o scriere care se apropie atit de mult de perfecţiune.

Literatorul, înscriind pe domnul V. Alecsandri în fruntea distinşilor bărbaţi de litere cari au binevoit a-i oferi concursul lor, exprimă speranţa că cititorii săi vor ţine socoteală de silinţele ce depune şi că vor continua astfel a-l sprijini cu aceeaşi bunăvoinţă de pînă acuma.

Mulţumim în acelaşi timp bardului Gintei latine de graba cu care a binevoit a răspunde la apelul nostru şi de felicitările pe care ni le adresează, asigurîndu-l că întrucît ne priveşte pe noi — cei tineri — vom şti să ne folosim şi să ascultăm cu sfinţenie consilii care ne sunt atit de trebuincioase.

« Mircești, 24 ianuarie 1881

Domnule Macedonski,

V-aţi găsit o mînă de tineri adimeniţi de farmecul atrăgător al literaturei şi aţi fondat o revistă, avînd totdeodată bunul spirit de a o feri de cerneala înveninată şi corozivă a jurnalisticei politice... Priimiţi felicitările mele.

Mi-aţi făcut onorul a vă adresa la mine cu cerere de a vă comunica un articol, proză sau versuri, după convenienţa mea, pentru *Literatorul* ce redactaţi... Răspund cu mulţumire la apelul d-voastră şi, autorizat prin experienţa dobîndită în timp de 40 de ani de lucru, îmi permit a vă trimite un consiliu amical rezemat pe un exemplu:

'În orice scriere vom produce, să ne ferim de prima satisfacere, de primul entuziasm al paternităţei, căci simţul de egoism părintesc e mai mult dezvoltat în poeţi decît în restul omenirei. Fiecare vers ne pare o armonie, fiecare strofă o perfecţie, fiecare bucată întreagă de poezie un cap d-operă!... Însă, după o trecere de timp, încep a ne sări în ochi defectele copiilor închipuirei noastre şi găsim că acei copii ar fi cîştigat mult dacă chiar de la venirea lor pe lume i-am fi supus la o corectare aspră.

Trebuie dar să ne deprindem a face sacrificii dureroase, a elimina versuri, a tăia strofe, a scurta, a schimba, a drege fără îndurare, înainte de a scoate la lumină scrierea noastră, operaţie crudă, dar neapărată şi folositoare!'

Eu unul lucrez în modul acesta şi, spre exemplu, iată o scenă întreagă din legenda dramatică *Despot-Vodă*, cum a fost compusă la început. Com-

parați-o cu textul imprimat și veți vedea cum am băgat fără milă foarfeca în manuscrisul meu. Mai sunt și alte scene pe care le-am înlăturat cu totul și îmi propun să fac încă schimbări în a doua ediție a lui *Despot*.

Ce suntem noi, poeții, de nu artiști ca pictorii, ca sculptorii etc., chemați a înavuți tezaurul literaturei și al frumoaselor arte din țara noastră? Să nu uităm dar preceptul lui Boileau care zice în privirea versurilor:

Polissez-les sans cesse et les repolissez.

Sfîrșind cu acest consiliu salutar, le doresc junilor redactori ai *Literatorului* activitate, răbdare, inspirări poetice și succes deplin.

V. Alecsandri.»"

Fragmentul din *Despot-Vodă* este reprodus în continuare (p. 564—566):

„DESPOT-VODĂ

ACTUL III

SCENA IV

CARMINA—ROZEL—SOMMER—ANTON SECUIUL și alți aventurieri

ROZEL

Contesă! Francisc Primul, al Franței galant rege,
Erou, poet și tînăr, iubea mult a culege
Pe cîmpi de sînge lauri, în lume desfătări,
Și pe frumoase buze ferbinte sărutări.
Eu am, francez ca dînsul, aceeași aplecare
Și pentru lauri falnici, și pentru sărutare.

CARMINA

(ironic)

Te cred, însă un rege cu titlul de galant,
Cînd n-ar purta coroana, cum s-ar numi?

ANTON

(posomorît)

Berbant!

ROZEL

A fi berbant e probă de-o inimă-arzătoare
Și de-o natură vie, artistă, simțitoare,

Ce lesne se înalță spre tot ce-i luminos,
(rîzînd) Lăsînd pe-Anton secuiul să mormăie pe jos.

ANTON
(în parte)

Frînc tuieș!

SOMMER

Francisc Primul, rege-n galanterie
A și compus, îmi pare, o mică poezie,
Un cîntec, o deviză cu vesel înțeles?

ROZEL

Dar, Sommer, aste versuri ce le cînta ades:
Femeia des e schimbătoare,
Nebun cine se-ncrede-n ea.

CARMINA

A?... Pentr-un galant rege ideea nu-i galantă.

ROZEL

Se poate-ndrepta însă cu-o mică variantă.

CARMINA

Cum?

SOMMER

Cum? E foarte lesne.

ANTON

Contesă, nu e greu,
Eu nu-mpletesc la versuri, dar pot rima cînd vreu.

ROZEL

Ce-aud? Aș vrea să aflu ideea genială.
Prin care tu ai drege deviza cea regală.

ANTON

Ascultă dar; aș zice:
Femeia des e schimbătoare.
Nebun cine se-ncrede-n ea.

Tokai e zeamă-mbătătoare,
Dar cui nu-i place ca s-o bea?

ROZEL

(rîzînd)

Bravo, poet secui!
Pe frunte-ți poezia a pus al ei cucui.

ANTON

Contesă, poruncește la toți să-mprovizeze
Ca mine și deviza lui Franț s-o complecteze:
Să rîdem.

CARMINA

Minunată idee! Sommer, pas
Pe nobila cărare ce duce la Parnas.

SOMMER

Sunt gata *(declamă)*:

Femeia des e schimbătoare,
Nebun cine se-ncrede-n ea;
De-mi place-al zilei mîndru soare,
Să se prefacă noaptea-n stea.
Ce-ar fi o vecinică plăcere?
Ce-ar fi un timp neschimbător?

ANTON

Hei, ajungă-ți.

SOMMER

(declamînd)

Plăcerea naște din durere,
Amorul stins, din alt amor!

ANTON

Iar stele și tot stele!
Poeți de meserie, ce dracu-aveți cu ele?

CARMINA

Acum ți-a venit rîndul, Rozel... Fii generos.

ROZEL

Iată ce-mi spune gîndul de sexul cel frumos:
Femeia des e schimbătoare,
Ferice cui se-ncrede-n ea!
Ah! deie-mi dulcea sa favoare
Și schimbă-se-apoi cît o vrea!

CARMINA

Bravo!... poeți cu toții?

ROZEL

Poeți din întîmplare...

CARMINA

Oricum, sunt mulțumită; surprinderea-mi e mare!
Credeam că ai mei oaspeți sunt vulturi hrăpitori,
Și mă trezesc în față cu trei privighitori!

SOMMER

Chiar vulturul lui Joe din zona tunătoare,
În față cu Junona, ar fi privighitoare.

ROZEL

Ș-apoi în colivie de-ar fi el chiar închis,
Văzîndu-te, contesă, s-ar crede-n paradis.

ANTON

Palavre toate-aceste!... dar cine e de vină
Că paloșile noastre au prins acum rugină?

CARMINA

Eu?

ANTON

Dumneata, contesă, și timpul de răgaz
Ce schimbă-n om netrebnic pe omul cel viteaz.
A!... mult o să mai ție această amorțire
Ce se numește pace?

CARMINA

Vroiți iar războire?

ROZEL

Vroim! toată ființa se naște pre pămînt
Cu-o tainică menire, c-un dor, cu un avînt;

Noi să ne batem, floarea să scoată dulci parfume,
Iar dumneata, contesă, să fii iubită-n lume.

CARMINA

Ei bine, fiți dar veseli... Eu cred că nu tîrziu
Se va preface-n faptă un dor atît de viu.

ANTON

Ne-nșeli?

CARMINA

Nu; și îmi vine prin astă mirătoare
(arată o oglindă mică)
Ce-o am de la Gitana, bătrîna vrăjitoare,
Să cer de a vă spune ascunsul viitor.

ANTON

Ah! vezi dacă-n războaie voi fi învingător!

SOMMER

Vezi de-a-nflori cununa pe-a mea duioasă liră!

ROZEL

Vezi de-a fi cu izbîndă acel ce te admiră!
(Se apropie toți împrejurul Carminei.)

CARMINA

Încet, pe rînd, tăcere, *(privind în oglindă)*
Anton, oglinda mea
A prins o ceață roză și umedă pe ea.
Semn de război.

ANTON

(vesel)
No, *ellien*!

CARMINA

Călare-n mare fală
Te văd plecînd de-aicea cu-o oaste de năvală
Și cu izbînda-n față mergînd spre răsărit.

ANTON

Cum? spre Moldova?

CARMINA

Poate...

ANTON

(mulțumit)

A!

CARMINA

Ce văd? Sommer, Sommer,
Ajungi poet la Curte, nemuritor ca Omer,
Îți acordează lira.

SOMMER

E gata și cînt
(declamă): O! muză-nspirătoare, coboară pe pămînt!...

ROZEL

Și celelalte... Doamnă contesă, în oglindă
Nu vezi și pentru mine ceva să mă surprindă?

CARMINA

Ba văd c-ajungi tovarăș de arme, glorios,
C-un prinț bun, june, vesel și mult mărinimos.

ROZEL

Vivat! mă-ncred ferice în soarta-mi viitoare
Cînd ea mi-este prezisă de-o gură zimbitoare.
A! bine zicea-n viață galantul rege-al meu:
« De n-ar fi zeea Venus, n-ar fi nici Empireu. »

CARMINA

Tustrei sunteți de frunte prin calități sublime.
Ferice de eroul urmat de-așa treime!

ROZEL

Dar cine-i?

CARMINA

Despot!

TOȚI

Despot?

ROZEL

Fie! de-l vrei, îl vreu!

ANTON

Și eu!

TOȚI

Și eu!

CARMINA

(veselă, în parte)

O! Despot, ești domn, iubitul meu! etc.

V. Alecsandri."

În *Literatorul, loc. cit.*, p. 567—599, urmează comentariul cît se poate de măgulitor, semnat *Zenone:*

„Aici autorul întrerupe scena sa, pentru a da timp comparațiunei între această parte inedită și între aceea care a fost imprimată. Pentru noi, tinerii, ilustrul poet ne dă prin această publicațiune un exemplu din cele mai folositoare, trecînd fără milă foarfeca prin manuscriptul său. Și pentru a se vedea cîtă diferință este între primul entuziasm și între efectul răbdărei și al prelucrărei, ne vom permite a stabili un mic raport între pasagele inedite și cele refăcute.

Astfel dar, dl. Alecsandri în partea inedită zice:

« Contesă, Francisc Primul, al Franței galant rege,
Erou, poet și *tînăr* iubea mult a culege » etc....

În piesa imprimată însă, calificativul ***tînăr*** îl schimbă în *vesel* și zice:

« Contesă, Francisc Primul, al Franții galant rege,
Erou, poet și *vesel* iubea mult a culege » etc.

Este lesne de văzut că *vesel* este un calificativ care accentuează mai mult caracterul lui Francisc ***întîi***. Prin urmare, versul al doilea este mai bun decît cel dintîi, afară dacă nu vom considera că întonarea

iubea mult a culege

este oarecum grea, din cauza celor două monosilabe: *mult* și *a*, care se urmează.

În versurile:

« Eu am, francez ca dînsul, aceeași aplecare
Și pentru *lauri falnici*, și pentru sărutare, »

autorul schimbă *laurii falnici* în *vitejie:*

« Eu am, francez ca dînsul, aceeași aplecare
Și pentru *vitejie*, și pentru sărutare. »

Aci, *laurii falnici* sînt daţi afară, deoarece *vitejia* esprimă mai bine ideea, decît *laurii falnici*, care sunt o perifrază; lăsînd la o parte că *falnici* legat cu *lauri* nu este decît o umplutură.

Partea care urmează, pînă la versul:

« Să poate-ndrepta însă cu-o mică variantă »,

autorul a lăsat-o intactă. Şi, într-adevăr, afară de cîteva intonări rele, ca în emistihul

regè-n galanterie,

în care tonul apasă asupra silabei *ge* din cuvîntul *rege*, şi în emistihul

A! Pentr-un gàlant rege,

în care tonul apasă asupra silabei *ga* din cuvîntul *galant* — toate celelalte versuri sunt ridicate la înălţime de pana ilustrului poet, atît întru ceea ce priveşte espresiunea naturală a ideilor, cît şi întru ceea ce priveşte versificaţia. Prin urmare, foarfeca *nemiloasă* s-a înduioşat asupra acestei părţi.

Versul pus în gura lui Rozel:

« Să poate-*ndrepta* însă cu-o mică variantă »,

este schimbat astfel:

« Eu am mai complectat-o prin astă variantă »,

şi aceasta pentru că în primul vers întonarea primului emistih este defectuoasă, şi pentru că eliziunea *cu-o* sună, oarecum, rău la ureche. Găsim, cu toate acestea, nu tocmai nemerită schimbarea versului primitiv în

« Eu am mai complectat-o prin astă variantă ».

Partea care urmează nu este o transformare, ci o nouă creaţiune, de aceea nu avem a-i face nici o comparaţiune şi o reproducem precum urmează:

ROZEL

Eu am mai complectat-o prin astă variantă:
Femeia des e schimbătoare,
Ferice cui se-ncrede-n ea!
Ah! deie-mi dulcea sa favoare
Şi schimbă-se-apoi cum o vrea!
(Toţi rîd.)

CARMINA

Bravo, Rozel!

ANTON

Palavre!... mai bine-n războire
Aș vrea ca să se schimbe această amorțire
Ce se numește pace, căci timpul de răgaz
Preface-n om netrebnic pe omul cel viteaz.

CARMINA

Cum? Preferați războiul decît o viață lină?

ANTON

Dar! Paloșului nostru e teamă de rugină.

ROZEL

Contesă, orce ființă se naște pe pămînt
Cu o tainică menire, cu un dor și cu un avînt,
Noi să ne batem, floarea să scoată dulci parfume
Și dumneata, contesă, să fii iubită-n lume.

CARMINA

Ei bine, fiți dar veseli; eu cred că nu tîrziu
Se va preface-n faptă un dor atît de viu.

ROZEL

Ne-nșeli?

CARMINA

Nu; am o veste, o veste cum vă place!...
De cînd a vpastră armă dormind în teacă zace,
Urîtul vă mănîncă de vii; sunteți măhniți,
Cu ochii stinși, la față, galbini și vestejiți,
Cît cine-acum vă vede, și cine vă cunoaște,
Se-ntreabă cu mirare: Ce sunt? Ostași, ori moaște?

ANTON

Așa-i!... decît urîtul, mai bine ștreangu-n gît...

CARMINA

Eu v-am găsit de lucru și leacul de urît.
Sus paloșul la soare!... Sus fruntea!... Vîntul bate
Și-ndeamnă a năvală în țări învecinate.
Vroiți voi dupe dînsul cu toți să vă luați?

TOȚI

Vrem!... Unde?...

CARMINA

Nu departe... colea peste Carpați.

ANTON

Cum? La Moldova?... *Ellien!*

CARMINA

Acolo stăpînește
Un domn pe care țara întreagă îl urăște.
Cît îți sufla deasupră-i, din tron el va cădea
Și toată-a lui avere a voastră-a rămînea.

ROZEL

Dar tronul său?

CARMINA

Acelui cu inima regească,
Ce-a ști cu mînă largă pe toți să răsplătească,
Lui Despot.

TOȚI

Despot?

ROZEL

Fie!... de-l vrei, și eu îl vreu.

ANTON

Și eu!

CEILALȚI

Și eu!

CARMINA

(în parte)

O! Despot, ești domn, iubitul meu!
Curînd dorința noastră va fi realizată! ».

Cu toate acestea, orcîtă modestie ar vrea să puie marele nostru poet și orcît exemplu ar vrea să dea tinerilor, d-a-și modifica concepțiunile lor, găsim că dl. Alecsandri este tot atît de puternic în partea nemodificată, ca și în cea modificată. Vom adăoga chiar părerea noastră că, în prima concepțiune, opera d-lui Alecsandri păstrează mai mult acel mare caracter shakespearian care face din *Hamlet* un cap-d-operă; astfel, în partea nemodificată,

« Iar stele și iar stele! »,

ne transportă fără voie la scena din *Hamlet* în care Ofelia, nebună, cu fruntea încoronată de plante fluviale, află de moartea tatălui său și face irupțiune, repetînd mai multe refrenuri incoherente. Desigur că prin aceasta suntem departe de a voi să zicem că marele nostru poet a fost sub impresiunea menționatei scene, cînd a pus pe hîrtie prima concepțiune a acestei părți. Noi însă, știind că geniurile se ating între ele, conținînd același foc divin; noi, care considerăm pe *Despot* ca o poemă dramatică, aparținînd genului shakespearian, și care ne punem mai presus de acele spirite mici și invidioase cari, dacă surprind un calificativ ce se aseamănă în scrierile a doi poeți, transformă pe unul din doi în plagiator; și, în fine, noi, care am citit pe *Bonaparte* de Lamartine și pe *Il Cinque Maggio* de Manzoni, amîndouă scrise de doi poeți mari și amîndouă cu totul asemănate, — fără ca pentru aceasta să zicem că unul a copiat pe altul, — vom mărturisi, — orcîte ar găsi de rezis aceia cari sunt incapabili de a crea ceva, — că dl. Alecsandri ar fi făcut mai bine a păstra acelei scene, atît de modificată, primul ei caracter.

Aceste fiind zise, nu ne-am făcut decît datoria de-a stabili raportul între ambele concepțiuni și a arăta pe scurt argumentele care au silit pe autor a face transformările ce a întreprins."

Literatorul se ocupa și mai tîrziu, în nr. 7 din același an (p. 7—9), în articolul *Conservatorul român din București*, semnat de T. M. Stoenescu, de modul în care a fost interpretat rolul lui Lăpușneanu de către tînărul actor Teodor Manolescu, care însă, în distribuția menționată în ediția 1880, este interpret al lui Despot (alături de: Notara—Lăpușneanu, d-na Th. Pătrașcu—Ruxandra, P. Velescu—Moțoc, d-ra Anica Popescu—Ana, d-na Sarandi—Fevronia, Fraivald—Tomșa, d-ra Alexandrescu—Iliaș, C. Costescu—Spancioc, Panu—Harnov, P. Sfetescu—Stroici, C. Dumitrescu—Toroipan, Julian—Ciubăr-Vodă, Christescu—Laski, d-ra Vasilescu—Carmina, Al. Moru—Rozel, Rașianu—Sommer, Catopolu—Anton Secuiul, N. Ștefănescu—Pisozki, I. Petrescu—Toma, Basarabeanu—Bairactarul, M. Mateescu—Limbă-Dulce, N. Hagiescu—Jumătate):

„Să trecem acum asupra unui fragment din *Despot-Vodă* al d-lui Alecsandri, recitat de d-nul Teodor Manolescu.

Actorul își începe recitațiunea în momentul cînd Lăpușneanu, ținînd pe D-na Ruxandra de mînă, o petrece pînă la ușe. Aici Lăpușneanu rămîne privind în urma femeii sale și zice:

Muierea-i tot muiere! O biată ciocîrlie
Spre tot ce strălucește zburînd cu veselie.
O inimă... comoară, ș-un cap frumos... dar sec!

A-nduioșat-o Despot cu glasul lui de grec,
Și toți boierii, dușmani oblăduirei mele,
Sunt prinși de-acest păiangen în desele-i rățele...
(Se plimbă turburat.)

D-nul Manolescu face o frumoasă tranziție între situațiunea în care se afla față cu femeia sa și între situațiunea în care rămîne după plecarea ei. Emistihul: *Muierea-i tot muiere* e zis cu atîta fidelitate, încît ridicolul la care sunt predispuse aceste cuvinte se află cu desăvîrșire înlăturat.

Nu tot așa însă a fost și în cele două versuri următoare: culoritul lipsea cu desăvîrșire, acea nuanță de ușoară bătaie de joc era înlocuită printr-un regret care nu-și avea nicicum locul. Astfel, cînd d-nul Manolescu ne spune de capul muierei că e *frumos dar sec*, ne arată o adîncă părere de rău, ca și cum golul ce se află în creierul femeiei i-ar fi produs o mare nenorocire.

În cele din urmă trei versuri, pe figura actorului se citea ura neîmpăcată asupra aceluia care nu numai că a subjugat pe toți boierii țărei, dar care a înduioșat pînă și pe femeia sa. Frumusețea acestei părți constă mai cu seamă în gestul prin care d-nul Manolescu reprezintă desele rățele ale păiangenului, adecă ale lui Despot, gest care, însoțit de expresiunea figurei, depinge toată invidia lui Lăpușneanu, toate urzirile lui Despot.

Autorul a mai adăogat în urma versurilor de mai sus, ca notiță, că actorul trebuie să se plimbe turburat. Nu totdauna actorul însă este dator să se conducă de notele autorului.[1]

Astfel, dacă d-nul Manolescu, în loc să ție seamă de acea notă, ar fi stat în aceeași turburare pe un scaun, cu cotul drept rezimat pe o masă, și la cuvintele de *Scorpie grecească* ar fi lăsat mîna să cază cu greutate, ca și cum ar voi să zdrobească acea scorpie; dacă și-ar fi îndreptat ochii spre un punct fix, în loc să-i plimbe de colo pînă colo; dacă vocea ar fi fost mai seacă și esclamațiunea *A!* pornită dintr-o inimă mai plină de ură, atunci jocul ar fi fost mult mai admirabil, efectul mult mai mare.

Ar fi deci de dorit ca d-nul Manolescu să discute notițele autorului, înainte de a le admite ca bune, și unde va găsi ocaziuni a produce efecte să nu le treacă cu vederea.

În versul

Tu vrei, ființă-oloagă, născută-n putrezime,

ființă oloagă este un calificativ puțin nemerit, care adeseori împiedică pe un actor, dacă nu știe să facă din defectele poetului un efect al său. D-nul

[1] Redacțiunea nu împărtășește această opiniune. Nota «Red.» *[Literatorului]*.

Manolescu face din acest calificativ un parantez și îi dă intonațiunea unei idei detașate, cu un accent de dispreț, care acoperă în mod fericit greșeala autorului. Asemenea face d-sa și cu expresiunea *născută-n putrezime.*

Cînd zice:

Doar Vodă Lăpușneanu va ști, prevăzător,
Pe-o scorpie ca tine s-o sfarme sub picior!,

d-nul Manolescu trîntește cu piciorul, fără să aibă însă grija ca figura și vocea să fie în destulă armonie cu ceea ce spunea. Intonațiunea era puțin amenințătoare, dar nu era îndestul.

Partea în care Lăpușneanu nu memorează vestea ce-i trimisese Ioan Sigmund Polonul a fost zisă destul de corect; mai cu seamă versul:

Căci Despot zvînturatul rîvnește-a mea putere,

în care, la numele de Despot, Lăpușneanu se reînflăcărează de mînie în contra rivalului său.

În versul:

Ș-alăturea cu tine vei întîlni mormîntul,

actorul încearcă să imite pe Rossi. Încercarea e lăudabilă, dar foarte dificilă; fiindcă de la sublim la ridicol nu este decît un singur pas.

D-nul Manolescu n-a atins nici una din aceste extremități; dacă însă ar mai fi făcut încă o mică sforțare spre a atinge sublimul, mă prind că ar fi căzut în ridicol.

Am mai zis-o, un actor înlătură adeseori notițele și punctuațiunile greșite ale autorului.

În versurile:

Cum să-i deschid căpcana? Ce cursă să-i întind
Pe el cu-ai lui tovarăși în lațu-mi să-i cuprind?
A! Ce să pierd eu timpul... etc.,

d-nul Manolescu, gînditor, să întreabă ce căpcană să deschidă inamicului său?... Ajungînd însă la lunga frază:

Ce cursă să-i întind
Pe el cu-ai lui tovarăși în lațu-mi să-i cuprind?,

ca s-o poată mistui mai bine, pune un semn de întrebare în urma emistihului:

Ce cursă să-i întind?

și versul următor îl zice pe un ton afirmativ, punînd la urmă cîteva reticențe, lăsînd să se înțeleagă efectul răzbunării lui Lăpușneanu.

Deși aceasta nu este adevărata idee a poetului, totuși, actorul, în pericolul de a se îneca cu o frază prea lungă, a schimbat-o pentru a nu produce o dezarmonie.

Trecînd apoi la

A! ce să-mi perd eu timpul,

d-nul Manolescu face o tranziţiune frumoasă, tranziţiune care devine efectivă prin scoborîrea moderată de voce, printr-o întonaţie diferită şi printr-o nepăsare care denotă nesocotinţa lui Lăpuşneanu pentru aceia care pot dispare la un singur cuvînt al său.

Cînd Lăpuşneanu cheamă pe Toma spre a-l face instrumentul prin care să omoare pe Despot, d-nul Manolescu trebuia să esprime acea nesocotinţă, acel dispreţ ce are un stăpînitor tiran pentru o creatură înjosită, cum era Toma; şi, astfel, umilinţa acestuia, pe de-o parte, şi semeţia lui Lăpuşneanu, pe de alta, ar fi format un frumos contrast între un suveran crud şi între o fiinţă tîrîtoare.

Lăpuşneanu nu devine blînd decît numai atunci cînd îi destăinuieşte scopul său criminal. Rău a făcut dar d-nul Manolescu cînd de la început a fost generos către supusul său.

Din momentul însă cînd începe a destăinui secretul, jocul de scenă al d-lui Manolescu devine corect. Modul cum cercetează uşile, pentru a nu fi ascultat de cineva, grija ce are la fiece cuvînt, uitîndu-se prinprejur ca să nu fie surprins; modul cum destăinuieşte secretul, îngrijirea cu care strecoară în mîna ucigaşului şipul cu otravă sunt într-adevăr părţi care aduc mari merite unui elev.

Dacă, pe lîngă multele calităţi ale d-lui Manolescu, am enumerat şi multe defecte, nu am făcut aceasta cu dorinţă de a-l blama, — nu am făcut decît a-mi manifesta opiniunile mele în părţile care nu erau bine executate. D-sa, dacă le crede bune, să le admită, dar, înainte de a le admite, să le discute singur şi, dacă le găseşte nejuste, să ceară sfatul altora, cu un cuvînt, să caute a-şi îndrepta părţile rele şi, adăogîndu-le la cele bune, să-şi formeze un tezaur din care să poată lua la trebuinţă.

Opiniunea mea asupra acestui din urmă punct e că cel mai bun sfătuitor şi conducător este o serioasă şi neobosită citire a cărţilor de arte şi litere, o cunoştinţă întinsă despre tot ce este omenesc, cu alte cuvinte, o sănătoasă instrucţiune."

După premierea lui Alecsandri de Academie, Macedonski, considerîndu-se frustrat de un drept ce i se cuvenea, îşi atacă neelegant precursorii şi îndeosebi pe Alecsandri, cărora nu le recunoaşte meritele, în notele poeziei sale *Viaţa de apoi* (publicată în *Literatorul*, III, 1882, p. 393—394). Tot

în *Literatorul* din acel an (p. 449, 537, 591), Macedonski publică și o critică pătimașă, sub titlul *Alecsandri*, care îl determină pe G. Sion să ia apărarea academicienilor insultați prin Alecsandri, într-o scrisoare adresată lui Macedonski și publicată în *Steaua Dunării*, V, 6 septembrie 1882. În paginile acesteia se publică, chiar a doua zi, și răspunsul lui Macedonski. Ambele scrisori se republică în *Literatorul*, III, 1882, p. 470—471, pe două coloane. În dispută va interveni și C. Mille, cu articolul *Alecsandri și Al. Macedonski*, publicat în *Contemporanul*, II, 1882, p. 424—429.

Deși nu-i va da niciodată lui Macedonski satisfacția unui răspuns, Alecsandri este, fără îndoială, foarte afectat de aceste atacuri, sentiment pe care îl trădează scrisorile sale adresate în acea vreme lui I. Ghica (numit de curînd ambasador la Londra) precum și, lucru neobișnuit la scriitor, intenția — nerealizată, dealtfel — de a publica un articol de condamnare aspră a lui Macedonski (ciorna acestuia se află la B.A.R., Arh. V. Alecsandri, I, ms. 24 și a fost publicată de Marta Anineanu în vol. V. Alecsandri, *Scrisori. Însemnări*, p. 57—59).

„Fiindcă a venit vorba de versuri — îi scria Alecsandri la 15 octombrie 1882 lui I. Ghica — îți amintești cu cită bunătate am primit și am încurajat *noi* pe Macedonski și comp. ca pe o tînără pleiadă literară? Acest domn a vrut să-mi dea o probă despre sentimentele sale de recunoștință și, într-un pamflet în versuri împotriva poeților care nu fac parte din clica sa, m-a numit pur și simplu... *o broască*. Nu-mi iartă că am primit marele premiu « Năsturel », sub pretext că sînt academician și că posed o gară pe proprietatea *mea* și, *plecînd de la acest frumos sentiment*, exclamă în notele care însoțesc capodopera sa: « Rușine, de trei ori rușine, domnule Alecsandri, ai șters 10.000 franci premiindu-te singur cînd premiile sînt instituite pentru încurajarea celor tineri... » etc.

Aici apare vîrful urechii măgarului. Dar Macedonski se crede furat de o sumă care îi revenea de drept. Ce este hazliu în această afacere este că bietul nostru prieten Sion a crezut de datoria sa să răspundă acestei diatribe și a făcut-o pentru a apăra pe academicieni. *Dar și-a găsit beleaua.* Îți trimit numerele unui jurnal unde vei citi această polemică. Te va distra în mijlocul ceților tale britanice" (v. V. Alecsandri, *Corespondență*, p. 124—125).

La 10 decembrie poetul îi scria iarăși lui Ghica în legătură cu Macedonski:

„În timp ce jurnalele mă ridică pe imaginare piedestale, mult-interesantul Lama de la *Literatorul*, Macedonski, lucrează activ la dărîmarea mea. De cînd a murit, de cînd a fost mîncat de viermi și s-a reîntors în

această lume, trecînd pe la Mărcuța, acest fost versificator, acum vermificator, mă insultă, mă defăimează, mă tratează de la egal la egal, spunînd că am șters premiul «Năsturel».

Mă distrează acest biet Zoil, căci îmi oferă ocazia de a studia *in anima vili* pustiirile acestei groaznice boli care se numește îngîmfare. În curînd mă va acuza că am omorît pe tata și pe mama, și aceasta cu scopul de a mă face să încep o polemică cu el. Dar îl desfid că va izbuti *a mă face să mă amestec în tărîțe*" (*v.* V. Alecsandri, *Scrisori. Însemnări*, p. 55—56).

Violența limbajului din această scrisoare este surprinzătoare la echilibratul Alecsandri. Ea trădează că numai cu greu se putea stăpîni să nu dea o ripostă usturătoare detractorului său. Aceeași violență, aceeași ronie, șfichiuitoare, se întîlnește și în ciorna proiectatului — totuși! articol de răspuns, aflată între hîrtiile rămase de la el (de care am amintit mai sus). Titlul acestui articol urma să fie *Ecce homo!* și era redactat pe acest ton:

„Popoarele care se nasc sînt legănate în pruncia lor de cîntecele naive ale celor întîi înșirători de versuri ce răsar, din întîmplare, ca niște plante cunoscute în botanică sub numele de *simple*, și aceștia, luînd titlul pompos de poeți, se bucură cîtva timp de o reputațiune uzurpată. Ei gînguresc întocmai ca copiii ce învață a vorbi sau ca puii de lăstuni ce să deprind a ciripi în cuib [...].

Românii au fost adimeniți pînă acum de glasurile monotone și răsuflate ale unor versificatori nesărați. Ei au crezut în naivitatea lor că au poeți de merit, pe cînd nu aveau decît niște palizi imitatori a lui Goethe, Schiller, Lamartine, V. Hugo etc., niște diletanți de mahala, sau chiar de salon, fără focul sacru care produce opere sublime. Literatura română era deci (să avem curajul de a o spune), era o literatură în fașă, cu lapte pe buze și pretinși poeți care o inundase cu versuri, și versurile se păuneau în strălucirea unui renume de care nu erau demni. Trebuința unei reacțiuni salutare în domeniul muzelor era de toți simțită!

România, care făcuse pasuri gigante pe cîmpul politic, se găsea înapoiată pe acel literar și aștepta cu o nerăbdare legitimă sosirea unui geniu reformator care să curețe ogorul de buruiene parazite, un om predestinat, ales ad-hoc de însăși Providență pentru renașterea literaturei, un poet înzestrat cu toate calitățile spiritului și a sufletului, curajos, energic, maestru în arta mlădierei versului, capabil de a critica, de a îndrepta defectele și de a [da] probe de bun-simț, de bun-gust, de bună-creștere, un om în fine cu stea în frunte, care să se impună lumei de la prima lui ivire nu numai cu scrieri de un model perfect, dar și cu un nume sunător, precum Byron sau Macedon.

Acel om-fenomen a apărut! Bucură-se toată suflarea! Numele lui, deși nu se știe prin care împrejurări a căpătat o terminațiune de *liftă*, arată că el se coboară dintr-un mare erou, dintr-un mare împărat, din însuși Alesandru Macedon...

El este Alexandru Macedonski! *Ecce homo!*

Acest tînăr interesant, mort în floare și reîntors nu demult de pe ceea lume, a inaugurat reîntoarcerea sa în viață prin o nemotivată împroșcare de epitete elegante și alese în dicționarul bunei-cuviinți, pe care le-a adresat diferitelor persoane din societate cu o prodigalitate pornită dintr-un suflet delicat și scăldat în valurile înaltei poezii. Așa, pe Eminescu îl numește *ciupercă*, pe Alecsandri și pe Naum *broaște*, pe Stăncescu *măgar*, pe Grigori Cantacuzino *greier*, pe Cornescu *prepelicar* etc., însă cititorii revistei *Literatorul*, nr. 7—8, surprinși de mirare, au fost în drept de a se întreba dacă byronianul Macedonski nu s-a odihnit cîtva timp la Mărcuța după voiajul său în lumea morților. [...]

Aceste sînt modelurile de cugetare înalte, de versificare perfectă, de poezie neimitabilă pe care tînărul Byronski din București le așterne în *Literatorul*, cu scopul meritoriu de a-și clădi un piedestal neperitor pe ruinele reputațiunilor uzurpate ale poeților români din țară. El are ambițiunea de a deveni șeful unei școli noua în domeniul literar, precum a fost Hugo în Franța, și a grupat împrejur un număr de tineri admiratori cu bună-credință, care îl tămîiază și contribuiesc mult a-i ameți crierii cu tămîia lor... însă noi avem datoria a preveni că boala prezumpțiunei de care pătimește idolul lor este molipsitoare și de natură a deschide ușele, nu porțile templului nemuririi, ci ușele stabilimentului de la Mărcuța" (V. Alecsandri, *Scrisori. Însemnări*, p. 57—59).

Despot-Vodă va mai fi aspru criticată și la reluarea ei în 1886, de Barbu Delavrancea. După ce elogia „stilul aproape simplu, aproape natural, dar frumos, fermecător" în care cîntase Alecsandri vitejia și suferințele oștenilor noștri la 1877, cînd „ar fi trebuit să-și încheie glorioasa sa carieră literară", Delavrancea aduce, fără nici o deferență, aspre reproșuri autorului dramatic: „... d-l Alecsandri să dă în drame istorice. Și așa cum d-sa făurește drama istorică, e drept, și nu ne sfiim d-a spune, e lucrul cel mai ușor din lume, mai ales cînd o viață întreagă nu scrii decît rînduri pe silabe și cu coarde potrivite. [...]

Tot același metod ușurel a întrebuințat d-l Alecsandri cu *Despot-Vodă*, în vro șase acte în versuri, cu greci, bulgari, poloni și țărani moldoveni.

Despot-Eraclid vine de prin Spania (altfel rimele « cald » și « zmarald » nu s-ar fi întrebuințat decît în frumosul *Cîntec al Gintei latine*), de peste nouă mări și nouă țări, în casa lui Albert Laski, cu a cărui cocoană trăise și trăiește în legături nepermise pentru « onorul casei ». D-aci

pornește în Moldova, pe vremea Lăpușneanului, și acest « adimenitor de inimi » încalecă p-o iapă arăbească, dăruită lui de vodă, « sare trei butii », sare « peste un zid » și cucerește inima Anei, fiica ambițiosului și răzvrătitorului Moțoc. Moțoc, șiret, binecuvintează dragostea lor, numai ca să răstoarne pe Lăpușneanu, să puie în locu-i pe Despot și să ajungă socru de vodă. Despot o pățește: e închis de Lăpușneanu, care află de complot; Despot scapă cu ajutorul nebunului Ciubăr-Vodă; fuge la Laski; se întoarce cu « oștime » asupra lui Lăpușneanu și-l « izbește drept în frunte ». Ajunge domnul Moldovei și face marele plan d-a domni peste Transilvania, Muntenia, Bulgaria, Serbia, Grecia și astfel să ridice din nou puterea Bizanțului, că nu degeaba era el pui de grec, neam cu Eraclizii, după cum certifica chiar turaua lui Carol Cîntu: iscălitură pe care cum au văzut-o boierii și țăranii moldoveni, au cunoscut-o. În sfîrșit, ajunge domn, cu chiu cu vai, și cade ca un prost, bătut de Tomșa.

Dar orcare ar fi peripețiile dramei, Despot e și cu minte și fără minte, și iubește și nu iubește; poporul modovenesc pentru el aci e « mișel », aci e « viteaz ». Nu e de nici un fel. Cît pentru Ciubăr-Vodă: un nebun care scapă pe Despot, apoi scamatorisit într-un călugăr fanatic care ucide pe Despot.

O analiză amănunțită a piesei, ca dramă istorică și ca meșteșug de scenă, ar ajunge inevitabil la încheierea că *Despot-Vodă* e o mare copilărie, făcută de un poet și premiată destul de grăsun de Academie.

În sfîrșit, lumea, ca lumea, să dă corentului și recunoaște, cum fac și prietenii intimi ai d-lui Alecsandri pe ascuns, că drama d-sale n-are acțiune, sau, dacă are puțină, nu e deloc logică, dar că, în schimb, are versuri frumoase, foarte frumoase și răsunătoare. Răsunătoare, de acord; frumoase... depinde.

Într-o dramă lirismul dus la extrem devine urît și banal. Macaulay, într-un studiu făcut asupra lui Machiavelli, zice cu infailibilă dreptate: « *Spiritul omoară comedia, și elocința, drama și tragedia* ». Ce ar trebui să zicem noi cînd în *Despot* nu avem nici elocință, ci lirism, răsunet, figură peste figură, și încă figuri care nu pot zugrăvi decît partea externă a omului și a naturei?

Socotim că este o manieră facilă a pune în loc d-o idee o figură și, din figură în figură, să nu scape pasăre, munte, riu, torent, ocean, fulgere și tunete, copaci și ierbușoare, lei și iepuri care să nu ne dea o figură. Chestia ar merita o cercetare cu mult mai amănunțită mai ales cînd vorbim despre d-nul Alecsandri, « fericitul Alecsandri », cum îi zice Eminescu, dar ne e teamă că am aprinde în contră-ne admiratorii inconștienți ai bardului de la Mircești, și sînt prea mulți la număr. Nu doară că dreptatea s-ar cîntări pe număr, dar de, gălăgia stă în raport direct cu numărul și cu inconștiența.

Susținu, însă, în treacăt, că un stil înflorit peste măsură, un stil numai de figuri, este un stil urît în dramă. Și mai susțiu că nimic nu e mai ușor pe lume decît figura în versuri. S-ar putea scri și improviza stihuri cu chila în această manieră facilă; căci ce poate fi mai falș și mai lesnicios decît a concepe și a alcătui un erou care, în loc d-a spune o idee, face o antiteză, în loc d-a spune o patimă, face o comparație sau o întrebuințare figurată de cuvinte? etc., etc.

Stihăria dramatică à la d-l Alecsandri să poate turna cu cotul, cu metrul pătrat și cu prăjina cubică. Poate publicul să mă închiză pe mine, care nu fac versuri, în sala Ateneului și să improvizez versuri dramatice asupra oricărui erou antic, medieval și modern, dacă e vorba să nu scape nimic din natură nepus la drojdia unei figuri retorice. Dăm aci o scurtă probă despre acest meșteșug copilăros. Toți prietenii cărora le-am spus următoarele versuri s-au înșelat a crede că sînt de bardul de la Mircești. Ia să turnăm un fel de *Despot* în cîteva situații critice, în chipul în care d-l Alecsandri îl plămădește *à la minute.*

Bunioară, în fuga condeiului, să zicem că Despot vede în depărtare pe Tomșa, care vine cu oști asupră-i. Despot începe:

« În zare se lățește vîrtej omorîtor,
Dar pala mi-e de flacări pe cîmpul de onor. »

Despot vede un boier care nu prea se uită cu bunătate la el... Despot vorbește:

« Cumplită ți-e privirea și mai cumplit ți-e planul:
Cei mici au uneltirea, cei mari au iataganul! »

Despot vede și o femeie frumoasă și plăpîndă care ar cam întinde mîna răzvrătitorilor. Despot toarnă o figură:

« Și tu te-ncrunți la mine? Dar fulgul de ninsoare
De cînd să cearcă-a stinge văpăile din soare? »

Despot vede un intrigant; îl apostrofează în față, în stihărie obicinuită:

« Trădarea și minciuna sînt două surori gemeni:
Ești frate amîndurora, cu amîndouă semeni! »

La urma urmelor, Despot e învins, să zicem, și strigă desperat iar o figură, pe care am putea-o face lată și lungă dacă spațiul ne-ar ierta, mai ales cînd am face apel la calapoadele următoare: « înșelător de inimi », « pînditor de gînduri », « culegător de stele », « ațiitor de cale », « vicleanitor de cinste », « prăpăditor de lege », « fermecător de virgini », « cuceritor de glorii » etc., etc.

Asemenea construcții, pe care lumea le admiră, e o ușurință de vers care nu spune nimic. Sînt tot așa de puțin poetice ca și calapodul prozaic:

« Culegător tipografic », « trepădător de uliți », « cerșetor de pîne », « împărțitor de gazete », « debitor de tabac », « azvîrlitor de pietre » etc., etc.

Încheiem aci, regretînd că adevărul cel mai mare ce s-ar putea spune unui om mare ar fi următorul: *Rodica* și *Groza*, două poezii mici, fac mai mult decît 2.000 de drame ca *Despot*.

Cît pentru artiștii Teatrului Național, nu puteau fi decît slabi într-o piesă imposibilă.

Dealtfel, publicul care a fluierat pe *Ovidiu* — cu toate că patriotismul lui *neaoș românesc* îl făcea să prevestească că la Dunăre se va naște un năzdrăvan copil al Romei — nu s-a grăbit să umple sala teatrului; ba chiar puținii oameni cîți erau au primit rece comedioasa dramă și adesea au rîs tocmai cînd Despot să prăpădea cu dragostea și cu vitejia" (*„Despot-Vodă". Dramă în versuri de d-l Vasile Alecsandri*, în *Epoca*, I, 11 ianuarie 1886, nr. 43 — semnat *Fra Barbaro.)*

Cel care își va înălța cu autoritate glasul în apărarea lui Alecsandri va fi T. Maiorescu, care — deși nu consemnase nici o impresie în urma lecturii lui *Despot* în cadrul „Junimii" — notase însă la 16 martie 1882: „m-am dus la teatru, unde, cu Alecsandri în lojă, am văzut din nou ultimele 3 acte din *Despot-Vodă*. Sfîrșitul reprezentației la ora 1, dar, cu toate, impresie puternică, emoționantă" (*v. Însemnări zilnice*, II, p. 50). Acum, în articolul *Poeți și critici* (publicat în *Convorbiri literare*, nr. 1, 1 aprilie 1886, p. 3—9), Maiorescu condamnă poziția adoptată de Delavrancea și de Vlahuță față de opera bardului de la Mircești.

„... nu este poate de prisos — spunea Maiorescu — să facem cîteva observări în contra încercării unor autori de a accentua mai ales părțile slabe din întinsa lucrare literară a d-lui Alecsandri și de a-și ascuți spiritul lor critic înaintea preamicului nostru public cetitor pe socoteala acestui reprezentant de frunte al tinerei noastre literaturi.

Așa am cetit într-o *Cronică teatrală*, publicată în *Epoca* din 11 ianuarie 1886 de d. Barbu Ștefănescu (Delavrancea), o critică aspră în contra lui *Despot-Vodă* și în genere în contra dramelor lui Alecsandri. Așa am auzit că, într-o conferență ținută la Ateneu în 27 fevruarie 1886, d. Vlahuță a înălțat poeziile lui Eminescu între altele și prin coborîrea unei poezii a lui Alecsandri.

Dacă dd. Delavrancea și Vlahuță ar fi oameni de a treia mînă, nu am pierde nici un cuvînt asupra criticei lor; dar fiindcă sînt dintre scriitori cu talent ai tinerei generații, credem că lucrul merită o discuție publică, merită și în ceea ce privește poziția literară a lui Alecsandri.

Se înțelege de la sine că nu noi vom tăgădui orcărui om de bună-credință și de bună-știință dreptul de a spune ceea ce crede adevărat și ceea ce știe greșit într-o activitate publică.

Și fiindcă dd. Delavrancea și Vlahuță sunt oameni de bună-credință și de bună-știință în ale literaturei, dreptul lor de a face critica așa cum au făcut-o este mai presus de contestare.

Dar una este dreptul și alta este folosul întrebuințării dreptului în fiece moment. Va fi având și activitatea critică noima ei, și nu orce dispoziție războinică merită să fie întrupată într-o scriere.

Și mai întîi trebuie să constatăm că de regulă poeții înșii sunt cei mai răi critici asupra poeziei altora, în genere artiștii înșii cei mai contestabili aprețiatori teoretici ai artei.

Deși în feluritele combinări ale inteligențelor omenești s-a putut și se poate întîmpla ca un poet bun să fie și un critic bun, aceasta însă va fi totdeauna o excepție rară, care va trebui foarte tare legitimată înainte de a fi primită în contra acelei regule generale.

Cine a cetit odată critica lui Voltaire în contra dramelor «barbare» ale lui Shakespeare va sta totdeauna pe gînduri, cînd va mai vedea poeții apucîndu-se de meseria criticei, și nu se va găsi liniștit prin dramele criticului Lessing.

Și, în adevăr, între natura poetului și natura criticului este o incompatibilitate radicală.

Poetul este mai întîi de toate o individualitate. De la aceleași obiecte chiar, despre care noi toți avem o simțire obișnuită, el primește o simțire așa deosebit de puternică și așa de personală în gradul și în felul ei, încît în el nu numai că se acumulează simțirea pănă a sparge limitele unei simple impresii și a se revărsa în forma estetică a manifestării, dar însăș această manifestare reproduce caracterul personal, fără de care nu poate exista un adevărat poet.

Din multe părți ale lumii primește poetul razele de lumină, dar prin mintea lui ele nu trec pentru a fi stinse sau pentru a ieși cum au intrat, ci se *răsfrîng* în prisma cu care l-a înzestrat natura și ies numai cu această răsfrîngere și colorare individuală.

Altfel descrie lumea Goethe, altfel o descrie Heine, altfel Leopardi, altfel Victor Hugo, deși cu toții au primit impresii de la aceeaș lume.

Voltaire a fost foarte capabil de a exprima lumea conform prismei sale personale, dar s-a arătat incapabil de a simți *exprimarea* lumii ieșită din prisma lui Shakespeare.

Căci prisma poetului este menită a răsfrînge raza directă a luminei, dar nu este menită a mai răsfrînge raza odată răsfrîntă de o prismă străină.

Aceasta însemnează individualismul poetului.[1]

Criticul, din contra, pre cît este mai puțin impresionabil pentru însăș lumina directă a obiectelor (din care cauză nici nu se încheagă în el vreo senzație a lumii pănă la gradul de a cere manifestare în forma poetică), pre atît este și mai puțin individual. Căci criticul este tocmai foarte impresionabil pentru razele răsfrînte din prisma altora, și individualitatea lui este dar consumată în înțelegerea și simțirea altor individualități.

Criticul este din fire transparent; artistul este din fire refractar.

Esența criticului este de a fi flexibil la impresiile poeților; esența poetului este de a fi inflexibil în propria sa impresie.

De aceea criticul trebuie să fie mai ales nepărtinitor; artistul nu poate fi decît părtinitor.

Nu este dar chemat d. Barbu St. Delavrancea, nu este chemat d. Vlahuță, a cărui prismă este poate înrudită cu a lui Eminescu (și am dori să nu-i fie prea înrudită, ci să-și păstreze individualitatea dacă o are), nu sunt ei chemați să judece pentru public lucrarea poetică a d-lui Alecsandri în genul ei propriu. Această sarcină să ne-o lase nouă, publicului, care, neavînd însine nici o individualitate poetică pronunțată, suntem mai lesne primitori pentru tot ce este lumină în felurimea manifestării ei.

Junii noștri poeți sunt chemați să-și exprime, fiecare în propria sa formă, simțirile primite direct de la lumea reală, dar nu să-și slăbească această lucrare creatoare prin priviri de alături spre o altă lume subiectivă. Puterea lor intelectuală trebuie întrupată în opere de artă și nu mistuită în elaborări de critică" *(Poeți și critici*, în *Convorbiri literare*, nr. 1, aprilie, 1886, p. 3—9).

Critica și istoria literară din veacul al XX-lea vor avea — în general — bune cuvinte de apreciere a piesei, culminînd cu cele exprimate de Tudor Vianu, E. Lovinescu, G. Călinescu, Al. Piru ș.a.

Ch. Drouhet vedea în *Despot-Vodă* „o dramă în care artificiul se învederează la tot pasul în acțiune. Mai mult încă decît dramele lui Victor Hugo, cari nu sînt creațiunea jocului spontan al imaginației poetului, dar rezultatul unor combinațiuni meșteșugite, *Despot-Vodă* a ieșit din complicarea voită a datelor pe care istoria le punea la îndemîna poetului cu elemente introduse de preocuparea de a compune o dramă după modelul celor ce le admira cu entuziasm.

Mijloacele de care Alecsandri se servește pentru a da intrigei un caracter romanesc sînt de aceeași natură ca ale lui Victor Hugo: mijloace de melodramă [...].

---

[1] Individualismul, în acest înțeles, nu are nimic a face cu egoismul *[nota lui T. Maiorescu]*.

Alecsandri s-a străduit în *Despot-Vodă* să înfăptuiască drama istorică în versuri după formula romantică, care, pentru scriitorii generației sale era opera supremă, însemna ceea ce fusese pentru poeții apuseni din secolul al XVII-lea o tragedie. În *Despot-Vodă* însă se simte munca; piesa lui Alecsandri face parte din acele lucrări despre care anticii spuneau că miroase a ulei.

Înțesarea întîmplărilor și incidentelor dramatice în primele două acte, fiecare cu cîte două tablouri, față de simplitatea relativă a acțiunii la sfîrșit dovedește o lipsă de dominare a materialului dramatic, frecventă la autori la care subiectul tratat nu concordă cu dispozițiile firești ale talentului lor. Neconsistența caracterului personagiilor înfățișate (Ciubăr, Despot) invederează că n-au răsărit din fondul intim sufletesc al autorului, dar că sînt combinațiuni artificiale și calculate ale dorinței de a se lua la întrecere cu autorii admirați ai epocii. În sfîrșit, fraza adesea stîngaci construită, versurile terminate prin cuvinte într-adins așezate pentru a obține rima și împănate cu vorbe inutile pentru sens, dar necesare pentru a satisface cerințele măsurii, arată și ele că Alecsandri, cînd își constrînge inspirația, nu mai are acea mlădiere, acea ușurință și acel natural care face farmecul *Doinelor*, a unora din *Mărgăritărele* și din *Lăcrămioare*, a mai tuturor *Pastelurilor* sau a *Fîntînei Blanduziei* în întregime" *(op. cit.*, p. 272—273, 288—289).

E. Lovinescu rămîne foarte aproape de Ch. Drouhet în aprecierile sale: „Apariția dramei *Despot-Vodă* (*20* sept. 1879 [*sic*!]) este punctul de plecare al unei noi îndrumări a activității literare a lui Vasile Alecsandri — prin părăsirea teatrului social și a comediei ușoare pentru a lua calea « mult mai largă și mai atrăgătoare a dramei istorice ». Evoluția poetului răspundea, dealtfel, unei recrudescențe a teatrului în versuri în Franța. Scrisă după formula romantică și prin influența teoriilor și dramelor lui Victor Hugo, vom preciza, după studiul d-lui Charles Drouhet, urmele acestei influențe, vizibile atît în structura psihologică a personagiilor, cît și în tehnica acestei drame esențial romantice" *(Introducere* la vol. V. Alecsandri, *Despot-Vodă*, București, Ed. Ancora, „Biblioteca clasicilor români", f.a., p. 3).

G. Călinescu, admițind influența franceză, subliniază originalitatea dramei și pasul înainte pe care îl înregistrează cu aceasta creația dramatică a lui Alecsandri: „Ultimele lucrări dramatice ale poetului aduc un progres de adîncime neașteptat. Pe lîngă maturitatea tehnică, apare facultatea creației de oameni. Desigur că *Despot-Vodă* se nutrește din teatrul lui Victor Hugo, cu toate acestea drama lui Alecsandri e originală, și dacă e vorba despre o înrîurire, ea e din partea, mai degrabă, a piesei lui Hasdeu *Răzvan și Vidra*, pe care Alecsandri o numea în deriziune « dramul »,

deși aceea deschide seria dramelor istorice române. Marele pathos poetic, beția lirică și retorică din teatrul lui Hugo lipsesc la Alecsandri, înlocuite prin disertații poetice de ton minor, cu prea multă frunză de cuvinte și prea puține mari imagini. În schimb, viziunea lumii e mai pozitivă. Se conturează de la început conflictul fundamental și tradițional din teatrul istoric românesc, care este nu între indivizi, ci între ambiția voievodului pe de o parte și rezistența tradiției și a corpurilor constituite pe de alta. Vechiului cor din tragedia elină îi ia locul aci țărănimea, factor de împotrivire și totodată spectator impasibil al agitației eroului în spiritul unei absolute religii a deșertăciunii. De aceea eroii inteligenții și ai inițiativei fac în acest teatru o figură mizerabilă și antipatică în chiar intenția autorului, criteriul faptelor fiind bunul simț, obiceiul pământului, în genere deci idei moderatoare. Privind lucrurile din punctul de vedere absolut, acest teatru consfințește pe eroul plat. Exponenții tradiției sunt în *Despot-Vodă* Jumătate și Limbă-Dulce, comentatori cu bun humor ai evenimentelor, care însă nu judecă faptele eroic, ci numai din punctul de vedere politic:

« Pământul gras priește spinoaselor urzici,
Moldova-i năvălită de greci și eretici,
Și biruri, peste biruri, vînaturi pentru masă,
Ș-un galbin pe tot anul de fiecare casă,
Încît biata sudoare a muncii s-a schimbat
Într-un pîrîu de aur ce curge la palat.
Pe noi ne duce foamea la margine de groapă
Și din avutul nostru lăcustele se-ndoapă.
Rău e cînd rîde culmea de mușunoi, de jos,
Dar vai de cap cînd talpa-i mîncată pîn'la os!...
Aceste gînduri negre în mine turba-mplîntă
Și, zău, simt cîteodată că dracul mă descîntă,
Mînia ferbe-n mine și, de n-aș fi plăiaș,
De n-aș fi român, frate, m-aș face ucigaș! »

Instinctul artistic al dramaturgului a știut să lase eroului libertatea de a se proiecta. Despot e un aventurier ambițios, pornit de jos, dar inteligent, cult, mare seducător de oameni și nu prin satanism romantic, ci prin valoarea și generozitatea planurilor sale. Oratoria sa e ușor pompoasă, cum se cuvine unui conducător:

« Cine-s?... Ascultă înclinat:
Sînt Despot Eraclidul din Paros! Al meu tată
A fost fruntaș de oameni în Grecia bogată,
Prinț falnic! de pe tronu-i căzut și răsturnat
Sub apriga urgie a turcului turbat. »

Aventurierul cîștigă numaidecît pe toți. Cuvintele lui înalță spiritele, seducțiile încîntă pe femei, iar Doamna Ruxanda și fata lui Moțoc, Ana, sunt amețite. Despot le captează pe fiecare cu mijloace felurite. Doamnei îi face daruri și omagii cu care soția acelui ursuz Lăpușneanu nu este obișnuită, Anei îi dă un spectacol de vitejie, sărind pe un cal sălbatic peste zidul curții. Moțoc, tatăl Anei, a întrevăzut pentru el un mijloc de sporire a influenței și căpătînd de la Despot făgăduința de a-i fi ginere, pune la cale înscăunarea cu complicitatea celor mai mulți boieri. Întîia mișcare nu izbutește. Despot e prins, închis, scapă din închisoare cu ajutorul unui nebun, Ciubăr-Vodă, venit ca din senin și pe care îl lasă în locu-i, fuge din nou la castelul lui Laski, unde îl așteaptă Carmina, soția palatinului și iubita sa. Îndrăzneala lui Despot e răsplătită de noroc și, dealtfel, aventurierul are o însușire mai mare decît toate celelalte, și anume încrederea în destin:

«MOȚOC
Mai bine o lasă că-i nătîngă.
De nu ți-ar frînge capul...

DESPOT
N-am teamă să mi-l frîngă.
Deprinsu-m-am cu caii spanioli și arăpești
Ce sub a lor copite au aripi vulturești.
Ș-apoi... ceva îmi spune cu-o tainică șoptire
Că moartea respectează pe omul cu menire.»

Cînd în cele din urmă Despot ajunge domn, el se prăbușește în foarte scurtă vreme. Pentru ce? Autorul indică greșelile, subliniindu-le după concepția sa patriotică, fără a putea strica unitatea organică a creației. Despot nu se mai căsătorește cu Ana, supărînd pe Moțoc, și nici cu Carmina, care mărturisește adulterul lui Laski. Despot mărește haraciul și vrea să facă țara luterană. Aceste cauze nu sunt suficiente. Împotriva lui Moțoc, Despot putea ridica alte forțe boierești, în contra lui Laski prestigiul lui de domn, cu alianțe mai solide. Ingratitudinea n-a dărîmat niciodată pe un potentat. Și alți domni au mărit darul de bani către Poartă și au făcut mai sîngeroase exacțiuni. Despot cade prin chiar însușirile lui, prin idealurile lui utopice. El vrea să facă universitate în țara lui Moțoc și să pornească cruciadă împotriva semilunei:

«Boierii stau pe gînduri, nedumeriți?... Prea bine.
Deci facă-se lumină în ochii tuturor
Și spuie toți de-a rîndul cu glas deschis ce vor?

Eu, fără amețeală de visuri de-nălțare,
Vreu gloria Moldovei s-a ei neatîrnare!
Mai mult! Vreu să rup jugul cumplit și rușinos
Ce-apasă omenirea în fiii lui Hristos!
Mai mult!... Vreau românimea-naintemergătoare
În sfînta cruciadă lui Christ liberătoare,
Ca nime-n cursul lumii, nici crai, nici împărat,
De soartă-i să dispuie cu dreptul uzurpat».

Astfel de seducțiuni sunt menite a lăsa reci niște oameni fie mai conștienți de imposibilitatea planului, fie duși numai de ambiții personale. Programul lui Despot e prea fin pentru Moldova timpului și seductorul abil în lumea Carminei se dovedește naiv. Instinctul de cuceritor facil mai inspiră aventurierului un mijloc de a scăpa de moarte, și anume un discurs foarte caligrafic și ușor fanfaron, excelent într-o Academie:

«Vreți moartea mea?... Sînt gata!... Ucideți, căci n-am teamă
De-a mele fapte-n viață să dau în ceruri seamă;
Dar tronul mai sus este de brațul omenesc,
Și singurul său jude e judele ceresc!
Dar mirul e o rouă cerească, sănctitoare,
Pe fruntea ce-au atins-o în veci neperitoare!
Nici soarele nu poate să o prefacă-n nor,
Nici omul să o șteargă cu brațu-i muritor!...
Vreți moartea mea?... Ucideți!... dar eu, tristă victimă,
Istoria Moldovii vreu s-o scutesc de-o crimă,
Să nu poarte stigmatul în ziua renvierii
Că a plătit cu moartea pe Despot, domn al țerii!
(Scoțîndu-și coroana de pe cap și aruncînd-o.)
Mi-arunc din cap coroana!... din mînă sceptru-mi scot...
Nu mai sînt domn!... acuma ucideți pe Despot!»

O clipă boierimea șovăie, apoi Ciubăr-Vodă, fostul nebun, înjunghie pe Despot, fiindcă istoria Moldovei arată dimpotrivă că uciderea e calea tradițională de a scăpa de un pretendent. Astfel *Despot-Vodă* devine tragedia nu prea adîncă, însă bine studiată, a omului de acțiune din afară în luptă cu un factor puternic și impenetrabil, cu obiceiul țării" *(Istoria literaturii române*, 1941, p. 281—282).

Meritele piesei sînt recunoscute și de Șerban Cioculescu: „Criticabilă în compoziția ei teatrală — scrie el în capitolul închinat lui Alecsandri din *Istoria literaturii române moderne* (publicată împreună cu Vladimir Streinu și Tudor Vianu în 1944) — drama e însă construită pe o intuiție

organicistă a istoriei naționale, care nu exclude prezentarea simpatică a lui Despot; într-adevăr, un dramaturg realist ar fi stăruit asupra structurii de escroc, genealogic, politic și sentimental, a uzurpatorului; romantic, Alecsandri îi insuflă năzuințe sublime, ale unui mare utopist politic, doritor să unească țările românești cu sceptrul Poloniei și al Bizanțului; egoismul și arbitrariul lui Despot apar ca niște păcate veniale, față de țintele sale măreție.

Versul, în *Despot-Vodă* (1879), atestă maturitatea tehnică a poetului; este de o neatinsă mlădiere, adaptîndu-se cu plasticitate tuturor intențiilor autorului. Dintre replici, reproșurile Carminei și mărturisirile ei, precum și reacțiunea lui Despot, după ce Laski a sancționat soția adulteră (actul V, scenele VI — VIII), sînt singurele de un melodramatism supărător, cu toată concizia lor. Sfîrșitul lui Despot, care se despoaie de atributele domnești, ca să nu fie călcat principiul inviolabilității suveranului, prin uciderea lui, e de o autentică grandoare" (p. 110).

Cele mai frumoase cuvinte de apreciere a piesei au fost exprimate de Tudor Vianu cu prilejul reluării ei, în 1956, pe scena Teatrului Armatei: „*Despot-Vodă* este una din dramele cele mai prețuite ale repertoriului nostru clasic. După Hasdeu, dar înainte de Davila și Delavrancea, Alecsandri a fixat în *Despot-Vodă* categoriile esențiale ale teatrului românesc istoric, cu un rol atît de însemnat în educația publică, acel mod în același timp național și popular de a interpreta trecutul, confirmat de sentimentul general încă de la primele reprezentații ale piesei, în 1879, și de-atunci ori de cîte ori piesa a fost reluată. Nu este greu să ne închipuim motivele pentru care Alecsandri s-a oprit în fața figurii lui Iacob Eraclid Despotul, cunoscut din cronica lui Grigore Ureche și din alte izvoare externe, grupate, în 1878, de către Émile Picot în traducerea franceză a cronicii lui Ureche. Figura lui Despot-Vodă putea, în adevăr, ispiti și pe poet. Aventurierul, născut în insulele grecești și care, după o existență dintre cele mai zbuciumate, ocupă tronul Moldovei, dar se prăbușește sub violența reacțiunii populare, înfățișa un caz ilustrativ pentru tragica mobilitate a istoriei, cu înălțările și prăbușirile ei. Iacob Eraclid a întrupat un caz de arivism cezarian, aș cuteza să spun că a fost un Julien Sorel pe tron, și un astfel de tip omenesc, cu toate problemele psihologice pe care el le impune contemplatorului umanității, l-a atras și pe Alecsandri. Atracția a fost cu atît mai mare cu cît nu totul era rău în firea și sentimentele lui Despot, încît poetul putea adopta față de el acea largă comprehensiune umană, acea adîncă cuprindere a contrastelor și a totalității, fără de care nu există creație poetică valabilă[...]

Alecsandri a priceput foarte bine firea atît de complexă a acestui om și a construit impresionantul lui portret dramatic. Grupînd toate datele

istorice și completîndu-le cu date fictive, dar verosimile, pentru a întregi portretul personajului și acțiunea dramei, Alecsandri a așezat în fața domnitorului adus de vînturi, pe popor. Poporul, mai mult decît boierii, dispuși să adopte tranzacția folositoare privilegiilor și ambițiilor lor, poporul de jos, mulțimea prin care se perpetuează firea și tradițiile unei colectivități naționale, lumea celor mulți simte mai bine grozăvia unei stăpîniri opresive, fiindcă ea îi suportă exacțiunile și vibrează la toate atentatele îndreptate împotriva sufletului său naiv, dar drept. Revolta populară pătrunde în sufletul lui Ciubăr-Vodă, mai întîi un ins cu mintea tulburată, un fel de măscărici al cercurilor boierești și ale Curții. Personaj grotesc, descinzînd din bufonii shakespearieni trecuți prin teatrul lui Victor Hugo, Ciubăr-Vodă parcurge o evoluție sub ochii noștri, își schimbă firea de la primul la ultimul act, devine din bufon un fanatic și brațul său, pe care îl înarmează vindicta populară, înfige stiletul în pieptul lui Despot.

Prin felul său de a prezenta episodul istoric al lui Iacob Eraclid, Alecsandri a dat expresie acelei tendințe naționale și populare care este a unei părți foarte întinse a operei sale. A făcut aceasta într-o dramă bine compusă, cu dezvoltare rapidă către culminarea ei în versuri armonioase, dintre care unele, bătute în efigie, dobîndesc caracterul unor maxime patriotice, subliniate, ori de cîte ori piesa se reprezintă, de aplauzele publicului la scenă deschisă" (cronica *„Despot Vodă" la Teatrul Armatei*, în *Contemporanul*, nr. 40 (522), 5 octombrie 1956, p. 2).

În analiza făcută piesei (v. prefața volumului V. Alecsandri, *Chirița în Iași, ed. cit.*, p. XVI—XVIII), Al. Piru relevă orientarea patriotică și democratică a ei, aducerea pe scenă a poporului ca factor determinant în desfășurarea istoriei: „« Legenda istorică » în cinci acte în versuri *Despot-Vodă* (1879) venea după alte două încercări anterioare: drama în proză *Despot-Vodă* (1868) de D. Bolintineanu și poema dramatică *Despot-Vodă* (1877) de N. Scurtescu. Intenția lui Alecsandri, emul de astă-dată al lui Victor Hugo, a fost de a crea un erou romantic, din stirpea lui Ruy Blas, dotat cu reale însușiri și însuflețit de înalte idealuri, incapabil totuși de a se realiza, fie din cauza lipsei de pondere, fie din cauza adversităților prea mari din jurul său. (« E lesne, scrie Alecsandri, a luneca pe povîrnișul ce duce de la tron la tiranie, cînd omul nu știe a se stăpîni pe sine și cînd el nu poate a sta neclintit și răbdător în prezența piedicilor ce se ridică și nămolesc calea voinței lui. ») În ciuda concepției sale, un bun-simț realist l-a împiedicat pe Alecsandri să trateze figura Eraclidului ca pe un erou predestinat la cădere prin intervenția imprevizibilă a unui destin irațional Din dramă rezultă că Despot nu cade în chip fatal, ci fiindcă n-a știut, să se sprijine în acțiunile lui pe popor, la suferințele căruia a rămas surd

preocupat în mod exclusiv de gloria personală. În felul acesta piesa nu este numai o evocare a unui erou epic complex, cu acțiuni spectaculoase, ci și o încercare interesantă de reconstituire a realității sociale din Moldova veacului al XVI-lea.

Figura lui Despot se impune din primele rînduri ale piesei. Vedem pe «noul Cid» animat de gînduri sublime de a elibera Moldova, Elada și Bizanțul de asuprirea otomană. Originea lui nobilă, inteligența, vitejia uimesc pe bărbați și seduc pe femei. Eroul cîștigă încrederea vornicului Moțoc, inima fiicei acestuia, Ana, chiar simpatia doamnei Ruxandra, soția lui Alexandru Lăpușneanu, căreia îi oferă daruri bogate, descoperindu-i și faptul că-i este rudă. Anihilează efectul otrăvii date de Toma Calabaicanul din ordinul domnitorului printr-un «balsam de Morava» pe care-l are totdeauna asupra lui, sare cu calul peste zidul cetății, se salvează din închisoare schimbîndu-și hainele cu Ciubăr-Vodă, se sustrage extrădării prefăcîndu-se mort și intrînd într-un sicriu. Ajuns domnitor după înfrîngerea lui Lăpușneanu, vrea să înfăptuiască unirea țărilor române, să răscoale Bulgaria și Grecia împotriva turcilor, cărora le plătește haraciul prin mijloace ingenioase, topind odoarele bisericești. Înțelegînd să lucreze după principiul absolutist feudal: «Puterea covîrșește universalul drept!», Despot se dedă la exacțiuni care provoacă mînia poporului și-i precipită sfîrșitul. Toate faptele eroului, inclusiv moartea lui de mîna fanaticului Ciubăr, după ce printr-un discurs plin de demnitate și iscusință obținuse iertarea din partea lui Tomșa, sînt excelent înscenate, cu multă pricepere a tehnicii dramatice, cu mișcare, fantezie și vervă, încît impresia de creație se realizează la lectură, ca și la spectacol, fără nici o dificultate.

Alt merit incontestabil al lui Alecsandri este de a fi adus pe scenă prin două personaje simbolice, Limbă-Dulce și Jumătate, poporul la celălalt pol al conflictului, motivînd în chip just căderea lui Despot prin asuprirea la care a supus țara. [...]

Opoziția dintre domnul tiran și popor este înfățișată și direct. În momentul cînd Despot încearcă să momească țărănimea cu bani, Limbă-Dulce dă riposta cuvenită:

«Despot, sîntem țărani,
Nu vindem țara noastră, nici cugetul pe bani,
Ca să-ți culeagă darul și-a ta pomană seacă,
Ar fi ca să se plece românul... nu se pleacă!

(Respinge punga cu piciorul.)

Opinca îți azvîrle pomana înapoi.
Nici noi sîntem de tine, nici tu nu ești de noi.»

Dacă în prezentarea lui Despot autorul a făcut apel la procedeele teatrului romantic francez, în special la recuzita aventurierilor lui Victor Hugo, în privința conflictului și a rezolvării lui el s-a adresat cronicilor naționale (Ureche, Șincai). Prin Tomșa (care după Ureche a ucis pe Despot) se strecoară, sub influența ideologiei claselor dominante, unele idei șovine, în genere însă drama, scrisă îndată după Războiul de Independență, are o orientare patriotică și democratică."

G. C. Nicolescu consideră drama istorică *Despot-Vodă* drept „opera deplinei maturități dramatice" a lui Alecsandri. Poetul — spune el — a voit „să echilibreze conflictul și să aducă în lumină un întreg sistem de personaje, spre a obține o reprezentare largă a vieții sociale a secolului al XVI-lea, cu moravurile, tradițiile și pitorescul său. Totuși, nu în excelența culorii locale stă meritul lucrării. Sub raportul formei, trebuie remarcate versificația sigură, în genere evitînd tendința spre grandiloc'vență, energia replicii și știința efectului dramatic. Piesa rezistă la lectură, dar rezistă încă mai mult pe scenă, căci Alecsandri intuia ca nimeni altul dintre contemporani (cu excepția, bineînțeles, a lui Caragiale) ceea ce poate și ceea ce nu poate trece rampa. Deși cu inegalități de ritm, cu deficiențe în caracterizarea personajelor (echivocul psihologiei lui Ciubăr), cu unele sonorități lipsite de acoperire, *Despot-Vodă* marchează o dată în istoria dramaturgiei românești, pregătind drumul spre *Vlaicu-Vodă* și *Apus de soare*" (*v.* cap. *V. Alecsandri*, în *Istoria literaturii române*, vol. II, București, Ed. Acad., 1968, p. 479—480).

În fine, nu putem încheia aceste considerații fără a reaminti aici opiniile lui George Ivașcu care declară fără rezerve că „drama istorică romantică s-a desăvîrșit tot prin contribuția lui Vasile Alecsandri" (*v. Istoria literaturii române*, vol. I, București, Ed. științifică, 1969, p. 480), sau pe acelea ale lui Ion Zamfirescu, după care *Despot-Vodă* este „un act de culminație în cariera de dramaturg a poetului", iar „activitatea dramatică a lui V. Alecsandri, privită în totalitatea ei, se înscrie cu onoare și adevăr în registrele posterității" (v. articolul *Dramaturgul*, în *Contemporanul*, nr. 30 (1289), 23 iulie 1971, p. 4).

Despot-Vodă este, poate, lucrarea dramatică asupra căreia Alecsandri a revenit de cele mai multe ori, cel puțin aceasta este concluzia pe care ne determină s-o tragem manuscrisele și exemplarele tipărite, aproape toate cu numeroase intervenții ale autorului.

O primă variantă a piesei, al cărei manuscris nu s-a păstrat, este, după mărturisirea lui Alecsandri însuși, aceea din care extrage fragmentul

(Actul III, Scena IV) publicat în *Literatorul*, II, 1881, nr. 2, p. 546—566, pe care-l reproducem și noi mai sus, pentru interesul documentar pe care-l prezintă.

A doua variantă, incompletă, ar putea fi aceea păstrată în ms. B.A.R. 810, f. 1—93. Manuscrisul este un caiet in folio mare, iar pe fila 1^r este notat titlul, în două variante:

„1858-186 [*sic !*]
Legenda lui Despot-Vodă
dramă în versuri
V acturi — X tablouri
Mircești — 1878
V. Alecsandri"

iar mai jos:

„*Despot-Vodă*
Legendă în 5 acturi și în versuri
dramă istorică
în 5 acturi".

În acest manuscris, conținînd numeroase intervenții, piesa este împărțită în acte și tablouri diferit de volum. Astfel:

Actul I are

Tabloul I cu VII scene
Tabloul II cu IX scene

Actul II are

Tabloul I cu XII scene
Tabloul II cu II scene

Actul III are XIII scene, fără a mai fi împărțit în tablouri.

Actul IV rămîne neterminat, oprindu-se în cadrul Scenei II.

Ms. B.A.R. 811, cu numeroase corecturi și adăugiri, probabil ulterior manuscrisului 810, conține o variantă a întregii piese. Este un caiet in folio mare, cu 141 file (numerotate de Bibl. Academiei cu cifre tipărite; numerotarea autografă, cu cerneală, a scriitorului este de la 1 la 166 — din care a fost tăiat un grup de file).

Pe fila 1^r este menționat titlul:

„1558—1561
Legenda lui Despot
dramă în versuri
V acturi
Mircești, 1878 — *V. Alecsandri*".

Împărțirea piesei este puțin diferită de aceea din volumul tipărit:

Actul I — Tabloul I — VI scene
— Tabloul II — IX scene
Actul II — XII scene
Actul III — Tabloul I — II scene
— Tabloul II — XI scene
Actul IV — XII scene
Actul V — XIV scene.

Alte manuscrise, care au existat cu siguranță, nu s-au păstrat sau n-au fost scoase încă la iveală.

Piesa s-a tipărit o singură dată în timpul vieții poetului, în volumul: *Despot-Vodă*. Legendă istorică în versuri, 5 acturi și două tablouri, București, Ed. Socec, 1880, cu următoarea *errata* (p. 151—152):

„Note: Legenda dramatică *Despot-Vodă* a fost reprezentată în București la 30 septemvre, iar nu la 8 octomvre 1879.

Pagina 7 — în loc de: Ca *brațul* deocamdată să fie poleit,
cetește: Ca *ferul* deocamdată să fie poleit.

„ 9 — în loc de: Mă cheamă *viitor* la el...,
cetește: Mă cheamă *viitorul* la el.

„ 19 — în loc de: Ciubăr, *lab*,
cetește: Ciubăr, *slab*.

„ 28 — în loc de: *Hmm! zvînturatul!...* îi zboară sus gîndul,
cetește: *Plastograful!...* îi zboară sus gîndul.

„ 49 — în loc de: ...Ș-atunci cînd te-am *zări*,
cetește: ... Ș-atunci cînd te-am *zărit*.

„ 51 — în loc de: *Tu*, mă iubești pe mine?
cetește: *Cum?* ... mă iubești pe mine?

„ 53 — în loc de: A! Despot*-al* meu,
cetește: A! Despot *e al* meu.

„ 62 — în loc de: Boieri, *gîndiți* la muma,
cetește: Boieri, *gîndiți* la muma.

„ 66 — în loc de: *Tomșa*, cetește: *Toma*.

„ 71 — versurile:
Am prins-o într-o noapte, frumoasă, goală, albă
Dar hoțul, Lăpușneanul, mi-a șters-o ca pe-o salbă,
pot fi înlocuite prin următoarele:
Am prins-o într-o noapte, frumoasă, albă, goală,
Dar hoțul, Lăpușneanul, mi-a șters-o ca din oală.

„ 76 — în loc de: *Prost e!...* să-mi lasă mie...,
cetește: *Prost!...* să-mi lasă mie.

Pagina 95 — în loc de: Cadavrul *este a* lui Dumnezeu,
cetește: Cadavrul *este-a* lui Dumnezeu.

„ 124 — versurile:

Căci, beat de-a ta putere, tu crezi că Dumnezeu
Se-nchină ție, verme, și e supusul tău,

trebuie să fie înlocuite prin următoarele:

Să fugă toți de tine, toți, chiar ș-ai tăi copii,
Și alungat pe lume de spectrul tău să fii.

Pag. 128 — în loc de: *Tată*, cetește: *Tata?*

Menționam mai sus că aproape în toate exemplarele tipărite, dedicate de Alecsandri prietenilor, se află modificări autografe. Astfel, dacă în cel dedicat Doamnei Elena Cuza (*„Son altesse la Princesse Hélène Couza hommage respectueux"*), păstrat în biblioteca Institutului de lingvistică din București (cota II.5551), Alecsandri n-a făcut, poate din delicatețe, nici o intervenție, în cele dăruite prințului A. Cantacuzino și colegului său de Academie, episcopul Melhisedec, el îndreaptă cu propria-i mînă unele din greșelile trecute și în *errata*, adăugîndu-le și alte modificări.

În volumul care poartă dedicația: „Vechiului meu amic A. Cantacuzino. V. Alecsandri Mircești" (B.A.R., Arhiva V. Alecsandri, II, imprimate 8 — cota veche: ms. 4989, lipsă p. 147—150) se află următoarele îndreptări autografe:

p. 7 — „ 8 jos — în loc de: *brațul* — îndreptat: *ferul*
„ 9 — „ 16 sus — „ „ „ : *viitor* — „ „ „ *viitorul*
„ 36 — „ 7—8 jos — „ „ „ :

DESPOT

(în parte, sculîndu-se)

Cînd ar vedea Carmina a sale juvaere,

îndreptat:

Admir cu-nduioșire aceste juvaere

p. 48 — r. 2 jos — în loc de: *raiul* — îndreptat: *raiul lui*
„ 49 — „ 2 sus — „ „ „ : *zări* — îndreptat: *zărit*
„ 51 — „ 7 sus — „ „ „ : *Tu,* — „ „ „ : *Cum?*
„ 53 — „ 12 sus — „ „ „ : *Despote al meu!* — îndreptat:
Despot e al meu!
„ 55 — „ 10—12 sus — „ „ „ :

STROICI

Dar unde-i Despot, tovarășul semeț
Ce a mirat orașul ca neaoș călăreț?

îndreptat:

Poftim !

STROICI

Dar unde-i Despot, să-l lăudăm în față
De fapta lui de astăzi frumoasă și semeață?

p. 66 — r. 7, 11 jos — în loc de: *Tomșa* — îndreptat: *Toma*
„ 76 — „ 10 „ — „ „ „ : *Prost e* — „ „ „ : *Prost*
„ 76 — „ 5 „ — „ „ „ : *ce visul îi arată* — „ „ „ : *ca-n visuri se arată*
„ 79 — „ 8—17 sus — în loc de:
Și eu [...] *Numai pentru*
îndreptat:
Și eu în gheara morții de două ori căzut
Am fost numai prin tine în luptă susținut,
Căci numai pentru

„ 112 — „ 5—8 sus — anulate.

În exemplarul dedicat: „Preasfinției sale Părintelui Episcop Melhisedec și venerabilul meu coleg. V. Alecsandri" (cota B.A.R. II. 10 1521) se află, de asemenea, cîteva îndreptări autografe, scrise, ca de obicei, cu cerneală:

p. 9 — r. 16 sus — în loc de: *viitor* — îndreptat: *viitorul*

„ 55 — între r. 9—10 este introdus cuvîntul: *Poftim !*

„ 91 — indicația: *Scena VI*, care a scăpat, probabil, la tipar, este introdusă cu cerneală.

„ 93 — „ „ „: *Scena VI* — este îndreptată: *Scena VII*

„ 96 — „ „ „: *Scena VII* — „ „ „ : *Scena VIII*

O a doua ediție, cu îndreptările aduse de Alecsandri celei din 1880, nu a mai apărut însă în ultimii zece ani de viață ai poetului.

VARIANTE

Literatorul (A), ms. 810 (B), ms. 811 (C), Familia (C_1), Despot-Vodă, 1880 (D), ms. 4989 (E), Despot-Vodă, 1880 (cota B.A.R.-II. 101521) (F)

611, 1—7 — *numai în D, E, F / titlul în B:* 1858-186... [sic!] *Legenda lui Despot-Vodă*, dramă în versuri. V acturi. X tablouri. Mircești. 1878. V. Alecsandri. *Apoi: Despot-Vodă.* Legendă în 5 acturi și în versuri. Dramă istorică în 5 acturi. */ titlul în C:* 1558—1561. *Legenda lui Despot*, dramă în versuri, V acturi. Mircești. 1878, V. Alecsandri || **612**, 2—32 — *B, C:*

ALEXANDRU LĂPUȘNEANU — Domn Moldovii — ani 45
RUXANDRA DOAMNA — „ 22
DESPOT ERACLID — „ 30
MOȚOC VORNICUL — „ 50
ANA, fiica lui Moțoc — „ 18
Maica FEVRONIA [*numai în C:* sora lui Moțoc] — „ 40
TOMȘA — „ 40
BARNOV — „ 50
SPANCIOC — boieri conspiratori — „ 35
STROICI [*în C:* și] — „ 25
TOROIPAN — „ 25
CIUBĂR-VODĂ — „ 40
LASKI (ALBERT), palatinul Siradiei [*numai în B:* și Domn de Kezmare] — „ 55
CARMINA [*inițial în B:* DIANA], soția lui Laski [*inițial în B:* (văduva lui Gheorghi Șeredi)] — „ 30
FRANCISK ZAY, prefect al lui Ferdinand în Ungaria de Sus [*în C:* prefect împăratului Ferdinand în Transilvania] — „ 50
ANTON SECUIUL — „ 40
ROZEL — [*numai în B:* aventurieri] — „ 25
SOMMER — „ 25
PISOZKI — „ 30
TOMA CALABAICANUL — „ 40
[*numai în C:* ILIAȘ, copilul lui Tomșa — „ 14]
LIMBĂ-DULCE, JUMĂTATE — plăieși
[*în C:* LIMBĂ-DULCE și JUMĂTATE, plăieși]
[*numai în C:* EKREM SERDARUL, sol a lui Soliman Sultanul]
UN CĂPITAN DE SEIMENI — „ 30
[*numai în B:* UN PAȘĂ — „ 40
ILIAȘ, fiul lui Tomșa — „ 14]

numai în C: OSTAȘI ROMÂNI, UNGURI, LEȘI, NEMȚI etc. POPOR] / [*D, E, F:* ALEXANDRU [...] reprezentațiilor || **613**, 1 — **632**, 8 — *numai în D, E, F* || **633**, 1 — *B, C:* DESPOT / *D, E, F:* DESPOT-VODĂ || 2 — *B, C:* Actul I — Tabloul I / *D, E, F:* Actul I || 3—4 — *B:* unui munte din Carpați. O colibă de frunzari în stînga. Un brad mare în / *C:* Carpaților ce disparte Transilvania de Bucovina. O colibă de frunzari în stînga.

Un brad mare / *D, E, F:* Carpaților ce desparte Bucovina de Transilvania. Un brad, în || 13 — *B: intră* [...] *pe umeri un fedeleș* / *C, D, E F: vine* [...] *un fedeleș pe umăr* [*C: fedeleș cu apă*] || **634**, 2 — *B:* să videm / *C:* s-o gustăm / *D, E, F:* s-o cercăm || 4 — *numai în D, E, F: (dîndu-i fedeleșul)* || 5 — *B:* Na! *(Îi dă fedeleșul.)* / *C, D, E, F:* Na. || 7 — *numai în D, E, F: (bea)* || 8 — *B, C:* Adă. *(Bea.)* / *D, E, F:* Adă... || 25 — *B:* astă culme naltă / *C:* această culme naltă / *D, E, F:* astă culme goală || 29 — *B, C:* vorbă-i / *D, E, F:* vorbă || *între r.* 30—31, *în B, un pasaj anulat:*

Dar astă una dată, măi badeo, noapte bună...

(Se întinde la ușa colibii.)

Păzește tu hotarul... Eu dorm... dorm dus... și strună.

(Se aude buciumînd în stînga.)

JUMĂTATE

Un bucium!... Ce să fie?... Auzi? Ai auzit?

LIMBĂ-DULCE

Taci, măi; nu face vuiet.

JUMĂTATE

Nu-i vreme de dormit,
Măi, Limbă-Dulce... scoală.

LIMBĂ-DULCE

(supărat)

(Buciumare [*inițial:* Ian lasă. || 31 — *B: (Nouă buciumare*] *mai apropiată.)* / *C, D, E, F: (Răsună* [*D, E, F: codrul de*] *un bucium în stînga.)* || **635**, 3 — *B, C, D, E, F:* DULCE [*inițial în B:* DULCE *(ridicînd capul.)*] || 9 — *B:* Numit Ciubăr și Vodă. [*inițial:* Numit Ciubăr și care se crede Domn de soi.] / *C:* Numit [...] *merge spre fund.)* / *D, E, F:* Numit [...] *fund.)* || 11 — *B, C, D, E, F:* Știu, un nebun de soi [*inițial în B:* Se poate ca boierii să urce-n deal la noi] || *între r.* 12—13, *numai în B, un pasaj anulat:*

Vie cu bine! însă de n-ar veni chiar Domnul
Să-i spui să tacă molcu... să nu-mi sminteasscă somnul.

(Se culcă și adoarme.)

JUMĂTATE

Hai iarăși dar la pîndă. *(Se pleacă spre fund și cîntă:)*

Frunză verde de stejar!
Doru-mi-e de-un armasar
Și de-o tidvă de maghiar!

(Aţinteşte ochii peste culme, în vale.) Ce văd? Colo în fund
Sub codru zăresc oameni ce parcă se ascund.
Măi, Limbă-Dulce!... scoală...
(Limbă-Dulce se întoarce dormind pe ceea parte.)

JUMĂTATE

(chiuind)

Hu!... mă... măi Limbă-Dulce!

LIMBĂ-DULCE

(ridicînd capul)

Ce-i, mă, ce? *(Iar se culcă.)*

JUMĂTATE

Iar!... Culca-te-ar vîntoasele să te culce!
Căci nu te vede Vodă ce soi eşti de pîndar!...
Curînd ţi-ar slugi capul de peatră de hotar.
(Se apropie de Limbă-Dulce şi-l trage de braţ.)

Măi cladă-moartă,-ascultă: Dau ungurii navală.

LIMBĂ-DULCE

(trezindu-se)

Ce?... Ungurii?... Ucide-i!

JUMĂTATE

Prea bine, dar te scoală.

LIMBĂ-DULCE

(sărind în picioare)

Mă scol... unde mi-e ghioaga?... Ha!... iat-o... Gata... hai!
(Dismierdînd ghioaga.) Vin ungurii, leliţo... Auzi...? Amar şi vai
De dînşii!... Tu eşti una, dar iute ca o ştiucă,
Şi la un car de oale destul e o măciucă...
Hai!

JUMĂTATE

Stăi... dămol, fărtate.

LIMBĂ-DULCE

Dămol?... Ai nebunit?
Vin ungurii; n-ai spus-o?

JUMĂTATE

Vin, însă n-au sosit.

LIMBĂ-DULCE

Cum?

JUMĂTATE

(ducîndu-l în fund)

Ian privește || 14 — *B:* spre țara / *C, D, E, F:* în țara || 18 — *B:* în / *C, D, E, F:* cu || 19 — *B, D, E, F:* JUMĂTATE / *C:* JUMĂTATE *(în fund)* || 22 — *B, C:* sută... mai mulți și vin spre noi / *D, E, F:* zece [...] merei || 23 — *B, C:* numai doi / *D, E, F:* dintre ei || **636**, 3 — *B:* pe / *C, D, E, F:* la || *între r.* 3—4, *pasaj anulat în B:*

LIMBĂ-DULCE

De ce? Nu-s român oacheș?

JUMĂTATE

Cum nu?... ești rupt din soare
Cît Făt-Frumos, sărmanul, de ciudă ar muri...

LIMBĂ-DULCE

Oare?

Hai dar colo, pe unguri ca zmei || 8 — *B, D, E, F:* stîncă. / *C:* stîncă. *(Arată în dreapta.)* || 15 — *B, C:* nebun... ascultă [*inițial în B:* oprește] / *D, E, F:* nătîng, ascultă || 25 — *B, C:* voie. *(În parte.)* / *D, E, F:* voie. || 27 — *B: (Iese.)* / *C, D, E, F: (Iese amîndoi.)* || **637**, 4 — *B, C: culme* / *D, E, F: culme, în fund* || 7 — *B: ivindu-se* / *C, D, E, F: sărind* || 10 — *B: arătîndu-și capul* / *C, D, E, F: ivindu-se* || 11 — *B*, **C**: Uff! / *D, E, F:* Ha! || 16 — *B: sărind pe culme* / *C: urcînd* / *D, E, F: sărind pe scenă* || 20 — *numai în D, E, F: (Se* [...] *bradului.)* || 21 — *B, C:* culmea / *D, E, F:* stînca || 23 — *B, C:* legată de / *D, E, F:* înfiptă în || 24 — *B:* Ce / *C, D, E, F:* Și || 25 — *B:* DESPOT *(rîzînd)* / *C, D, E, F:* DESPOT || 27 — *B, D, E, F:* LASKI / *C:* LASKI *(șezînd la tulpina bradului)* || 28 — *B:* vale. *(Se pune jos lîngă brad.)* / *C, D, E, F:* vale. || **638**, 2 — *B:* zău, încă [*inițial:* în mine] puternic ca / *C, D, E, F:* zău, încă puternic ca [*C:* cît] || 3 — *B:* încă / *C, D, E, F:* frate || 4 — *B:* ca zarafii [*inițial:* de aceia] / *C:* ca avanii [*inițial:* zarafii] / *D, E, F:* ca evreii || 6 — *B, C:* lungi zile / *D, E, F:* mulți ani ca || 8 — *B: și arată cu mîna culmea* / *C: în picioare* / *D, E, F: și se primblă pe scenă* || 13 — *B:* departată / *C, D, E, F:* luminată || 19 — *B, C, D, E, F:* scumpelor [*inițial în B:* dulcelor] || 23 — *B, C:* cruzi /

D, E, F: crunți || 26 — *B:* așa / *C, D, E, F:* așa-i || **639**, 5 — *B, C:* lege, de moșie, de sceptrul domnitor / *D, E, F:* sceptru [...] popor || 10 — *B:* lor să / *C, D, E, F:* ca să || *între r.* 10—11 — *numai în B:*

Oricare dintre dînșii se crede-un om prădat
Cît vede tronul țării de altul ocupat.

DESPOT

Și însă toți deodată domni nu pot ca să fie...

LASKI

De-aceea biata țară e cîmp de anarhie
În care toți aleargă turbați, neodihniți
Ca să ajungă tronul din care-s îmbrînciți...
Au ochi ca să nu vadă, urechi să nu audă,
Căci inima lor oarbă cu cîrtița e rudă.
Și toți, vecinic dușmani acestei mîndre țări,
Gătesc a ei cădere prin chiar ai săi boieri,
Hrănind în al lor suflet o poftă de domnie
Ce-aduce lor peire și țării calicie. || 15 — *B, C:* bată, bată în / *D, E, F:* să apese în || 17—22 — *numai în D, E, F:* Și iată [...] domn! || 24 — *B:* Dar, dar; bine zici / *C:* Așa-i; bine zici / *D, E, F:* Prea bine || 25 — *B, C:* ferul / *D, E, F:* brațul [*errata îndreaptă:* ferul] || 28 — *B, C:* LASKI *(rîzînd)* / *D, E, F:* LASKI || 30 — *B și, inițial, în C:* Care-și ascunde gheara / *C, D, E, F:* Ce unghia-și ascunde || 31 — *B:* DESPOT *(rîzînd)* / *C, D, E, F:* DESPOT || **640**, 3 — *B și, inițial, în C:* gheara / *C, D, E, F:* laba || 4 — *B, C, D, E, F:* cu ispită [*inițial în B:* iscusit] || 10 — *B:* Ai inima / *C, D, E, F:* Porți inimă || 11 — *B, C, D, E, F:* Carmina [*inițial în B:* soțioara, *apoi:* Diana] || 16 — *B:* de-o / *C, D, E, F:* din || 17 — *B:* zvîrlită [*inițial:* aruncată] acum de / *C, D, E, F:* zvîrlită acum de-o || 25 — *B, C, D, E, F:* Carmina [*inițial în B:* Diana] || 28 — *B:* *zîmbind, în parte* / *C, D, E, F:* *în parte, zîmbind* || 31—33 — *B, C:* Vrea mort pe Lăpușneanul.

DESPOT

Mort? [*inițial în B:* De ce?]

LASKI

Dar! Avea un frate, din țara spaniolească
Venit cu dînsa... *Laitnant* [*inițial în B:* Hatman] în oastea-
mpărătească

Lui Ferdinand... În luptă el au perit, mai an,
Cînd s-au [*inițial:* au] cuprins Ardealul
de domnul [*inițial:* voivodul] moldovan...
De-atunci ea nu visează decît la răzbunare.

DESPOT

Soție credincioasă și soră cu-ndurare!... [*inițial în C:* soră-n regretare]
În toate-i / *D, E, F:* urăște[...] toate-i || **641**, 2 — *B: îngîmfat / în C, indicația scenică lipsește / D, E, F: cu mîndrie* || 7 — *B:* alintă [*inițial:* dismiardă] ca pe un prunc / *C, D, E, F:* alintă ca pe-un copil || 9 — *B, C:* domn de Siradia, ești nobil [*inițial în B:* mare; *în C:* neaoș]palatin / *D, E, F:* cap [...] frîu || 10 — *B, C:* ca rîul curge-n plin / *D, E, F:* lin [...] rîu || 12 — *B:* În Zips, castelu-ți falnic, îți rîde / *C, D, E, F:* La[...]luce || 16 — *B:* și eu / *C, D, E, F:* în loc || 17 — *B, C:* Norocul mă îndeamnă / *D, E, F:* Mă cheamă viitor [*errata îndreaptă:* viitorul] || 21 — *B:* colo-n / *C, D, E, F:* jos, în || **642**, 2 — *B, C, D, E, F:* Pas [*inițial în B:* Mergi] || 3 — *numai în D, E, F: (Se* [...] *fund.)* || *între r.* 4—5, *numai în B, C: (Își dau mîna amîndoi.)* || 10 — *numai în D, E, F: (coborînd culmea)* || 11 — *numai în D, E, F: (Dispare.)* || *între r.* 13—14, *numai în B, C: (Laski dispare după culme.)* || 16 — *B: (urmărește cu ochii pe Laski, apoi el se întoarce și privește lung împrejurul lui.)* / *în C, indicația lipsește / D, E, F: (se*[...]*lui)* || *între r.* 19—20, *numai în B: (Se primblă pe scenă, exaltîndu-se.)* || 23 — *B:* din Creta [*inițial:* pribejnic], condus de-avîntul / *C, D, E, F:* din[...] zborul || 32 — *B:* Și pune pe-a ta frunte / *C, D, E, F:* Și-ntinde pe-ai tăi umeri [*inițial în C:* a ta frunte] || 33 — *B și, inițial, în C:* Corona / *C, D, E, F:* Hlamida || **643**, 2 — *B:* șemeț / *C, D, E, F:* măreț || 3 — *B, C, D, E, F:* cum se cuvine ție [*inițial în B:* de mare seminție] || 6 — *B, C, D, E, F:* planuri [*inițial în B:* multe] || 19 — *B, C:*
Ce-aud? [*B: (Ascultă.)* Ce-aud?] O nechezare?...
Fugarul meu mă cheamă...
Cît nu mă vede-aproape, voinicu-și face seamă...
Iar?... Simte ceva-n aer... N-ai grijă, scumpe cal,
Cu tine în Suceava intra-vom [*C:* voi] triumfal!
(Iese prin dreapta.) / *D, E, F: (Pleacă*[...] *dreapta.)* || 20 — *B: Buciume / C, D, E, F: Bucium* || 22—23 — *B:* TOROIPAN, BARNOV / *C:* BARNOV, TOROIPAN *și* / *D, E, F:* HARNOV, TOROIPAN || 24 — *B, C: pe umeri fiare ucise* / *D, E, F: cerbi și urși uciși* || 26 — *B, C: (alergînd din stînga)* / *D, E, F: (intră* [...] *fiare)* || 27 — *numai în D, E, F: (Intră Toroipan.)* || 31 — *B, C: (intrînd):* Văd... iaca! *(Strigă:)* Tomșa, Barnov / *D, E, F:* Văd [...] Harnov || 34 — *numai în D, E, F: (Boierii*

[...] *vînători.)* || **644**, 3 — *B:* TOȚI *(intrînd)* / *C:* TOȚI *(intrînd din stînga)* / *D, E, F:* TOȚI || 9—10 — *B: (Toți rîd.)* / *în C, indicația scenică lipsește* / *D, E, F: (Toți* [...] *fund.)* || *între r.* 15 — 16 — *numai în B, C: (Toți rîd.)* || 16 — *B, C:* STROICI *(lui Toroipan)* / *D, E, F:* STROICI || 20 — *B:* om. *(Toți rîd.)* / *C, D, E, F:* om. || 21 — *B:* TOROIPAN *(mînios)* / *C:* TOROIPAN *(atins)* / *D, E, F:* TOROIPAN || 27 — *B:* TOROIPAN *(amenințînd)* / *C:* TOROIPAN *(amenințător)* / *D, E, F:* TOROIPAN || 29 — *B: (Vrea să se arunce pe Stroici. Ceilalți îi despărțesc.)* / *C: (Stroici și Toroipan scot paloșile. Ceilalți îi despart.)* / *D, E, F: (Stroici* [...] *desparte.)* || 31 — *numai în C, D, E, F: (intervenind)* || **645**, 9 — *B, C, D, E, F:* Din [*inițial în B*: Cu toții] || 13 — *B, C:* ceartă / *D, E, F:* certe || 21 — *B, C:* pare că prin / *D, E, F:* tainic pintre || 22 — *B și, inițial, în C:* buhnă / *C:* zgripțor / *D, E, F:* ură || **646**, 13 — *B, inițial în C, D, E, F:* ai inimă curată / *C:* ai mintea nepatată || 14 — *B, C:* BARNOV / *D, E, F:* HARNOV || 17 — *B, C:* Nu [*inițial în B:* Ba], Barnov / *D, E, F:* Nu, Harnov || 20 — *B, C, D, E, F:* MOȚOC [*inițial în B:* TOMȘA] || 26 — *B:* de-a / *C, D, E, F:* de-a-și || 28 — *B, C, D, E, F:* ce nu-ți plac ție [*inițial în B:* fără credință] || **647**, 1 — *B, C:* fără preget / *D, E, F:* verde-n ochii-mi || 6 — *B, C:* grec fără mîndrie [*inițial în B:* ungur fără fală] / *D, E, F:* grec fără trufie || 17 — *B, C, D, E, F:* al [*inițial în B:* sînul / *C:* peptul] || 18 — *B, C:* întrevăd sfîrșitul vrajmașului hain [*inițial:* pentru Lăpușneanul sunat-ați ceasul rău] / *D, E, F:* întrevăd [...] hain || 21 — *B:* Uitat-au cine este / *C, D, E, F:* Pohoi fără-obîrșie || 26 — *B, C, D, E, F:* gheață [*inițial în B:* moarte] || 30 — *B, C:* A să / *D, E, F:* O să || 31 — **648**, 2 — *B, C:*

BARNOV

Și însă el zidit-au frumoasa monastire
A Slatinei...

MOȚOC

Așa e! [*inițial în B:* Ei și-apoi?]

BARNOV

Și pentru-a ei sfințire
Slujit-au al Sucevii bătrîn mitropolit
Grigorie...

MOȚOC

Așa e...

BARNOV

Și încă-au mai slujit
O sută și mai bine de preoți în veșminte,
Făcînd toți pentru Vodă fierbinte [*C:* duioasă] rugăminte.

MOȚOC

Ce vrei să zici?

BARNOV

Că poate să fie chiar hain
[*îndreptat în C:* uricios]
Și crud, dar Lăpușneanul e cuvios creștin.
[*C:* creștin e cuvios; *inițial:* e cuvios]

MOȚOC

Ha! Nu știi vorba veche: Cînd dracu-mbătrînește
Ca pustnic se apucă biserici de zidește?
Așa și Vodă!... Însă ce-ai zice tu de el
Cînd ți-ar sluți-n mînie copilul unicel?
Cînd l-ai vedea, drăguțul, cu brațele ciuntite,
Cu ochii scoși din tidvă, cu nările cioplite
De însuși a lui Vodă braț crud și... creștinesc?

BARNOV

O! taci...a tale vorbe în suflet mă lovesc.

MOȚOC

Ce-ai zice! spune —

BARNOV

Aș zice... / *D, E, F:* Harnov [...] vorbă || 8 — *B:* a cărui frunte, cînd dîrză, cînd pălită [*inițial:* jurat pe suflet, cînd au atins el tronul] / *C, D, E, F:* a cărui [...] pălită [*inițial în C:* stă ridicată-n țară, cînd dîrză, cînd slăbită] || 9 — *B:* Stă mîndră-n sînul țării ș-afară umilită [*inițial:* Să-nchine țara noastră lui Sigismund Polonul] / *C, D, E, F:* Stă [...] umilită [*inițial în C:* Stă mîndră-n sînul] || 10 — *B, C, D, E, F:* a noastră [*inițial în B:* mîndră] || 12 — *B:* Moldova-au fost / *C, D, E, F:* Moldova e [*inițial în C:* au] || 13 — *B:* Să-și ție mai sus capul cu cît e mai învinsă [*inițial:* Să-și ție fruntea naltă chiar cînd este învinsă] / *C, D, E, F:* Să ție [...] învinsă || 15 — *B, C:* Sub tron, pe / *D, E, F:* Pe tron, sub || *între v.* 17—18, *în B, C se află o replică anulată:*

Dar! Lăpușneanul peară! || 19 — *B, C, D, E, F:* să-l punem la domnie [*inițial în B, C:* pe cine să punem domn în țară] || 29 — *B:* se-nstrăinează / *C, D, E, F:* se depărtează || 30 — *B și, inițial, în C:* Cred că sărmana / *C:* Eu cred că astă / *D, E, F:* Dar! Cred că astă || 33 — *B, D, E, F:* Și [...] mină [*inițial în B:* Căzînd, fără de știre-i, pe alta mai păgînă] / *C:* Și de-a fi tristă sclavă, ea care-au fost stăpînă [*inițial:* Căzînd, făr-a sa știre, pe alta mai păgînă] || 35 — *B, C:* cat împrejuru-mi / *D, E, F:* privesc în juru-mi || **649**, 1 — *B, inițial în C, D, E, F:* noi toți / *C:* toți noi || 4 — *B:* Nu-mi [*inițial:* Să văd] / *C, D, E, F:* Nu-mi || 6 — *B:* glume / *C, D, E, F:* glumă || 16 — *B:* în ziua mare / *C:* cu vîlfă mare [*inițial, mai multe variante:* cu fală/vîlfă mare / în ziua / cu învîlfare] / *D, E, F:* cu îngîmfare || 19 — *B, D, E, F:* Acesta-i [...] minței [*inițial în B:* țării] / *C: (în parte)* Aceasta-i [...] minței || 20 — *B: (Toți rîd, afară de Moțoc și Tomșa. / B, C: Se aude un strigăt spariat în stînga.)* / *D, E, F: (Ciubăr* [...] *stînga.)* || 21 — *B:* CIUBĂR-VODĂ *(în stînga)* / *C:* CIUBĂR-VODĂ *(în codru)* / *D, E, F:* CIUBĂR || 26 — *inițial în B:* Aleargă, Toroipane || 27 — *inițial în B:* CIUBĂR *(strigă):* Aleargă, Stroici, Barnov căpitane || **650**, 1 — *B, D, E, F:* CIUBĂR / *C:* CIUBĂR-V. *(în stînga)* || 3 — *B:* SPANCIOC *(în parte, rîzînd)* / *C:* SPANCIOC *(în parte)* / *D, E, F:* SPANCIOC || 6 — *B: Barnov și alții aleargă* / *C, D, E, F: și alți vînători* [*C: alții*] *iese răpide* || 10 — *B:* azi inima / *C, D, E, F:* și inima || 12 — *B:* Răbdare!... *(Glasuri în stînga)* / *C, D, E, F:* Răbdare... || 17—18 — *B, C: (Toroipan, Stroici și ceilalți care au ieșit reintră, aducînd de subsuoară pe Ciubăr, palid și slab* [*C: slab și palid*]*)* / *D, E, F: (purtînd* [...] *Toroipan)* || 19 — *B, C:* TOROIPAN *(lui Ciubăr)* / *D, E, F:* TOROIPAN || 20 — *B, C:* frică / *D, E, F:* grijă || 22 — *numai în D, E, F: (slab)* || **651**, 2 — *numai în D, E, F: (se* [...] *rădăcină)* || 8 — *B: dă un teas cu vin* / *C, D, E, F: dînd un teas* || 22 — *B:* șiroi / *C, D, E, F:* pohoi || 24 — *B, C, D, E, F:* matahală [*inițial în B:* matahală de urs] || 29 — *B:* în / *C, D, E, F:* pe || 31 — *B, C, D, E, F:* sună [*inițial în B:* vine] || 35 — *B, C:* și orașe / *D, E, F:* prin orașe || **652**, 2 — *B:* azi, au / *C:* astăzi [*inițial:* azi] au / *D, E, F:* iată c-au || 4 — *B, C, D, E, F:* s-au [...] zăloagă [*inițial în B:* Bun suflet de zăloagă / mirțoagă] || 14 — *B:* cu toți / *C, D, E, F:* voioși || 18 — *B, D, E, F: (între D, E, F: în]* [...] *dreapta)* / *C: (în culise)* || 19 — *B:* vorba mai mult / *C, D, E, F:* vorba, hai || 20 — *B:* DESPOT *(asemine)* / *C, D, E, F:* DES-[POT || 21 — *B:* Ce vrei, creștine [*inițial:* Dar ce-ai cu mine] / *C, D, E, F:* Dar [...] creștine || 27 — *B:* Dar / *C, D, E, F:* Măi || **653**, 3—5 — *B:*

MOȚOC

Ce este? / *C: (Intră pe scenă împreună cu Despot și cu Jumătate.)*

DESPOT

Pe mine? [*inițial:* MOȚOC

Ce este?] / *D, E, F: (Despot* [...] mine?] || 7 — *B: Despot în scenă* / *C, D, E, F: Despot* || 13 — *B, C:* Boieri [*C:* Jupîne], am prins un ungur umflat de fudulie / *D, E, F:* Am [...] trufie || 15 — *B, C:* drumul, de-vale-n / *D, E, F:* calea pe dîmb || 17 — *numai în B, D, E, F: (lui Despot)* || 20 — *B, C:* să-mi cereți / *D, E, F:* de-a-mi cere || 22 — *B, C, D, E, F:* țară [*inițial în C:* munți] || 24 — *B:* te [*inițial:* îți] / *C, D, E, F:* te || 25—29 — *B, C:*

DESPOT

Ce-aud? Moțoc vestitul! Moțoc vornicul / *D, E, F:* CIUBĂR [...] vornicul || *după r. 29 — numai în B, C: (Se închină* [*C: profund*] *lui Moțoc.)* || **654**, 8 — *B:* dulce sfredel / *C, D, E, F:* sfredel dulce || 12 — *numai în C, D, E, F: (rîzînd)* || 13 — *B: (În parte.)* Hm! Boieriul m-au păcălit. *(Se retrage în fund.)* / *C: (În parte)* Hmm! boieriul m-au păcălit [*inițial:* poreclit]/ *D, E, F: (Lui* [...] păcălit. || 15 — *numai în D, E, F: (lui Despot)* || 17 — *B și, inițial, în C:* slobod / *C, D, E, F:* liber || 20 — *B:* rob/ *C, D, E, F:* sclav || 23 — *B, C:*

La primul pas ce-n țară făcut-am rătăcit,
Am fost într-o clipită robit și desrobit.
Acelui ce-ndrăznit-au sub brațu-i să mă-nchine
[*modificat în C:* să-mi facă-mprotivire]
O nobilă răsplată din parte-mi se cuvine.
[*C:* Din parte-mi se cuvine < *inițial:* O nobilă răsplată > o bună răsplătire.]
(Lui Limbă-Dulce.) Priimește, tu [*C:* dar]
voinice, acest inel al meu.
(Lui Moțoc.) Și dumneata, jupîne Moțoc, ascultă:
Eu,
Azi un străin nemernic și cunoscut [*modificat în C:* în țară necunoscut] de nime,
De voi ieși-n lumină, de-oi sta-n întunecime,
Oricum mi-a fi norocul, al lumei [*C:* în lume; *inițial:* al lumei domnitor] schimbător [*inițial în B:* al lumei domn/domnitor] /

D, E, F: Oricum [...] schimbător || 25 — *B, C:* Moțoc, marele vornic / *D, E, F:* Moțoc || 26—27 — *numai în D, E, F:* CIUBĂR [...] nu? || 29 — *B, C:* Cuvintele ți-s / *D, E, F:* Vorbele-ți sînt || **655**, 3 — *B:* calea-i / *C, D, E, F:* calea-mi || 5 — *B și, inițial, în C:* sîngerate / *C, D, E, F:* încruntate || 8 — *B: (în parte)* / *C, D, E, F: (către Spancioc)* || 15 — *B:* TOMȘA *(înaintîndu-se)* / *C:* TOMȘA *(înaintînd)* / *D, E, F:* TOMȘA || 17 — *B:*

fățarnici, nopîrce / *C :* nemernici, vermi palizi [*inițial :* fațarnici, din lume, nopîrce] / *D, E, F :* fățarnici, vermi palizi || 18 — **656**, 24 — *în C, o variantă anulată :*

Ce vin și-n sînul nostru [*inițial :* țării] fac cuiburi veninate.
Cine ești tu?... răspunde... La vorbe îngîmfate,
La provocări sumețe de-un soi... de zvînturat
Arunc disprețul...

DESPOT

Cine-s?... Ascultă înclinat:
[*inițial :* Ascultă înclinat; *apoi :*
Te pleacă rușinat]
Sînt Despot Eraclidul din Paros!... al meu tată
Au fost fruntaș de oameni în Grecia bogată,
Prinț falnic, de pe tronu-i căzut și răsturnat
Sub apriga [*inițial :* De crîncena] urgie a turcului turbat...
Și eu, eu... veneticul...

TOMȘA

Ești bun de limbuție,
Dar unde ți-e dovada de naltă obîrșie?

DESPOT

(arătînd o diplomă)

Priviți!... Iată diploma lui însuși Carol Quint
Și gloriosu-i nume în litere de-argint.
(Moțoc și boierii examinează diploma.)

MOȚOC

Așa-i!... fii, Eraclide, partaș de-al nostru soare
[*inițial :* fii bun sosit aice],
Ești oaspele Moldovii de bunuri dătătoare
[*inițial :* în sînul ei ferice],
Căci astă țară, vecinic [*inițial :* bună] priimește-n sînul ei
Cu drag pe cei buni [*inițial :* Pe cei buni cu iubire],
cu milă pe cei răi.
(Către vînători.)
Aduceți teasuri pline de vin pentru cinstire,
În plin acum lui Despot să-i facem ospețire.
(Boierii închină, afară de Tomșa care pleacă.)

MOȚOC

Mulți ani, străine oaspe!

BARNOV

Mulți ani cu traiul lin!

DESPOT

Boieri! pentru Moldova paharul meu închin.
Să-i deie Creatorul din cer zile senine, ||
655, 18 — *B:* și-n sînul țării fac cuiburi veninate [*inițial:* pe brînci și blînde, cu fețele schimbate] / *C, D, E, F:* și-n [...] veninate || 20 — *B, C, D, E, F:* zvînturat [*inițial în B:* venetic] || 23 — *B, C, D, E, F:* Ascultă înclinat [*inițial în B:* Sînt Despot Bazilic!] || 27 — *B:* De crîncena / *C, D, E, F:* Sub apriga || 28—29 — *B, C:* Și eu, eu... Veneticul... / *D, E, F:* CIUBĂR [...] mine? || 32 — *B, C, D, E, F:* obîrșie [*inițial în B:* sumcție] || 33 — *B: (Arătînd o diplomă.)* / *C: (Arătînd un pergament.)* / *D, E, F: (Despot* [...] *pergament.)* || **656**, 4 — *B: examinează pergamentul* / *C, D, E, F: și cu* [*C: și*] [...] *diploma* || 6 — *B:* Deci, Eraclide, fii bun sosit aice! / *C, D, E, F:* Fii [...] soare. || 7 — *B:* în sînul ei ferice / *C, D, E, F:* de bunuri dătătoare || 8 — *B:* bună / *C, D, E, F:* vecinic || 9 — *B:* Pe cei buni cu iubire / *C, D, E, F:* Cu [...] oaspeți || **10** — *B: (Adresîndu-se către* / *C, D, E, F: (Către* || 11 — *B:* cu vin / *C, D, E, F:* de vin || 12—21 — *B:*

În plin acum lui Despot să-i facem ospețire.

(Boierii umple teasurile lor.)

Mulți ani, străine oaspe!

BARNOV

Mulți ani cu traiul lin! /

C, D, E, F: TOMȘA [...] deplin! [12—13 — *C: (Boierii se pregătesc a închina.)* / *D, E, F:* TOMȘA... *dreapta)* || 14 — *C:* dulce / *D, E, F:* plină || 15 — *numai în D, E, F: (Boierii* <...> *închină.)* || 19—21 — *C:*

BARNOV

Mulți ani cu traiul lin! / *D, E, F:* CIUBĂR <...> deplin!] || 24 — *B, C:* din cer / *D, E, F:* în veci || 25 — *B:* Și domn cu suflet mare, cu gînd duios / *C, D, E, F:* Ș-un [*C:* Și] domn cu omenie, iubit de toți! [*inițial în C:* cu suflet mare, cu gînd duios] || 27 — *numai în C, D, E, F: (înaintînd)* || 29 — *B, C:* nu / *D, E, F:* se || 30 — *B și, inițial, în C:* Deci, hai / *C, D, E, F:* Hai, dar || **657**, 5 — *numai în C, D, E, F: (lui Despot)* || 10 — *B, C:*

MOȚOC *(lui Despot)* / *D, E, F:* MOȚOC || 12 — *B:* cați odihnă / *C, D, E, F:* guști odihna || 14—15 — *B: urmînd pe Ciubăr-Vodă.)*

SCENA VII

LIMBĂ-DULCE, JUMĂTATE / *C: ieșind prin dreapta.)* / *D, E, F: și iese* [...] *singuri.)* || 21 — *B:* Ciubăr le-i / *C, D, E, F:* nebunu-i || 26 — *numai în D, E, F: (arătînd în culise)* || 28 — *B: (Arătînd în dreapta):* Dar / *C, D, E, F:* Dar || **658**, 3—5 — *B:* Cabinetul lui Lăpușneanul în palatul domnesc din Suceava. Uși mari în fund, ușă în stînga. Portretul lui Ștefan pe păretele din dreapta, panoplie pe păretele din fund, o masă de stejar, jilțuri lîngă masă. / *C:* Cabinetul lui A. Lăpușneanul în palatul domnesc din Suceava. Uși mari în fund, ușă în stînga. Portretul lui Ștefan-Vodă pe păretele din dreapta. O masă de stejar pe planul I în dreapta, jilțuri. / *D, E, F:* un salon [...] Jilțuri. || 8—9 — *numai în C: (Pe jilțuri.)* / *D, E, F: (Amîndoi* [...] *aer.)* || 11 — *B și, inițial, în C:* În timp de-o lună-ntreagă / *C, D, E, F:* În vremea-ndelungată || 14 — *B și, inițial, în C:* domniță / *C, D, E, F:* Ruxandră || 15, 21 — *B:* RUXANDRA / *D, E, F:* DOAMNA || 27 — *B și, inițial, în C:* domneasca || *C, D, E, F:* măiastra || 34 — *B, C:* casă și din suflet [*C:* minte] / *D, E, F:* cuget [...] casă || **659**, 4 — *B:* prinț / *C, D, E, F:* domn || 8 — *B, C:* auzit / *D, E, F:* aflat || 9, 15, 20, 24 — *B, C:* RUXANDRA / *D, E, F:* DOAMNA || 12 — *B, C:* mi-au cerut voie plecat să mi se [*inițial în B:* să vie să se] / *D, E, F:* a cerut [...] se || 27—28 — *B, D, E, F:* Despot [...] alungat / *C:* Despot pe malul mării născut și urgisit [*inițial:* e fiu curat; *apoi:* și rătăcit]

E fiiu lui [*inițial:* lui Iacob] Eraclidul din
Paros pribejit [*inițial:* alungat] || **660**, 4—10 — *B:*
Așa?

RUXANDRA

Așa, sărmanul!... De soartă prigonit,
Lipsit de rude-n lume, ah! cîte-au pătimit!
Prin cite curse grele el au trecut!

LĂPUȘNEANU

Ș-aice,
La noi, ce cată?

RUXANDRA

Cată o cursă mai ferice / *C:*
(În parte.) [*inițial:* Așa] O spiță-nchipuită de dînsul...
anulat trei versuri:

Așa, sărmanul! [*inițial:* Nenorocitul!] de soartă prigonit,
Lipsit de rude-n lume, ce mult au pătimit!
Prin cîte curse grele trecut-au [*inițial:* el au].

LĂPUȘNEANUL
(către Ruxandra)
Și ce cată
Aici la noi?

RUXANDRA

Sărmanul!... [*inițial:* Cată; *apoi:* O cursă] cu inimă-nfocată / *D, E, F:* *(sculîndu-se* [...] inimă-nfocată [7 — *tipărit:* Hmm!... zvînturatul; *errata îndreaptă:* Plastograful] || 13 — *B, C, D, E, F:* nobil [*inițial în B, C:* neaoș] || 17 — *B:* delaolaltă / *C, D, E, F:* deopotrivă || 19, 25 — *B, C:* RUXANDRA / *D, E, F:* DOAMNA || 20 — *B, C: veselă* / *D, E, F: se scoală veselă* || 23 — *B, C:* Vroiesc / *D, E, F:* Doresc || 26 — *B, C:* Ah / *D, E, F:* O || 34 — *B:* mă sprijini / *C, D, E, F:* mă-ntîmpini || **661**, 2 — *B:* înălțat / *C, D, E, F:* -ncoronat [*inițial în C:* adorat] || 3 — *numai în D, E, F: (Se* [...] *stînga.)* || 7 — *B:* RUXANDRA *(vrînd să sărute mîna lui Vodă)* / *C:* RUXANDRA / *D, E, F:* DOAMNA || 8 — *B:* Doamne... / *C, D, E, F:* Doamne... *(Vrea să-i sărute mîna.* [*C: să sărute mîna lui Lăpușneanul.*]) || 10 — *B: pe sînul lui* / *C: pe sîn* / *D, E, F: la sîn* || 12 — *B: (O duce pînă la ușa din stînga și o sărută pe frunte.)* / *C: (Duce pe Doamna pînă la ușa din stînga și o sărută.)* / *D, E, F: (Sărută* [...] *stînga.)* || 15 — *numai în D, E, F: (privind* [...] *Ruxandra)* || 16—19 — *B, C:*

Un chip încîntător,
Dar capul ca aluna de sec și de ușor.
O biată ciocîrlie ce vesel ciripește
Și iute se coboară spre tot ce strălucește.
Au fărmecat-o Despot cu glasu-i tînguios,

Făcînd-o ca să creadă cuvîntu-i minciunos / *D, E, F:* o biată [...] grec || 22 — *numai în D, E, F: (Se primblă tulburat.)* || 23 — *B, C, D, E, F:* eu planul ți-am pătruns [*inițial în B:* și plină de venin] || 24 — *B, C, D, E, F:* ascuns [*inițial în B:* hain] || 25 — *B și, inițial, în C:* scîrboasă rimă / *C, D, E, F:* ființă-oloagă || 28 — *B, C:* calce / *D, E, F:* farme || 29—30 — *anulate în C:* Și n-a lăsa în viața-i, pe tronul țării sale,

O rîmă să întindă mînjoasele ei bale. / *D, E, F:* Și [...] tale. || 30—31— *în B:* O rîmă să întindă mînjoasele [*inițial:* scîrboasele] ei bale! / *D, E, F:* Să fluture [...] *privește.)* || 31 — *în C: (Scoate un ravaș.)* || 32 — *B, C:*

de [*în C, adăugat marginal și anulat:* de știre azi mi-a dat] / *D, E, F:* prin || 33—34 — *B, C:* ca frate-adevărat [*în C, adăugat marginal:* de știre azi mi-a dat],

Mi-au dat de știre-n taină / *D, E, F:* de știre azi mi-a dat

Și-n țară și-n afară || **662**, 2 — *B:* agerul / *C, D, E, F:* aprigul || 3 — *B:* voi / *C, D, E, F:* ți-oi || 4—6 — *B:*

Și ți-oi taia aripa și mi ți-oi stinge dorul

Pân'ce din umbră încă nu ți-i lua tu [*inițial:*

a nu avea parte măcar de-a-ți lua] zborul.

(Se primblă pe / C:

Ș-alături cu tine vei întîlni mormîntul

[*inițial, ca în B:* Și <...> dorul]

Pîn'ce din umbră încă nu ți-i lua avîntul

[*inițial:* tu zborul].

(Se primblă pe / D, E, F: Ș-alături [...] *(Pe* || 7 — *B:* să-i / *C, D, E, F:* să || 8 — *B:* săi tovarăși în laț-u-mi [*inițial:* gheară] / *C, D, E, F:* lui [...] laț-u-mi || *între r. 8—9, numai în C: (După o mică tăcere.)* || 11 — *B:* dușmanu-n tăcere / *C, D, E, F:* dușmanul în taină || 13 — *B, C: (Deschide ușa din dreapta* [*C: fund*].) / *D, E, F: (Merge* [...] *cheamă:)* || 14 — *B:* Toma!

(Intră Toma Calabaicanul.)

Tu ești bulgariul Toma Calabaicanul... / *C, D, E, F:* Toma! || 16 — *B:* TOMA / *C, D, E, F:* TOMA CALABAICANUL || 17—18 — *numai în C, D, E, F:* LĂPUȘNEANU [...] Calabaicanul. || 20 — *B:* Lăpușneanul. *(Se închină.)* / *C, D, E, F:* Lăpușneanul. || 27 — *B: Vodă.* / *C, D, E, F: Lăpușneanul.* || 31 — *B, C, D, E, F:* De-ai [...] meriți [*inițial în B:* De meriți tu, voinice] || **663**, 1 — *numai în D, E, F: (În taină.)* || 3 — *B, C, D, E, F:* prostimei din [*inițial în B:* la oameni prin] || 5 — *numai în D, E, F: (Toma* [...] *hamger.)* || 6 — *B:* TOMA *(sculîndu-se amenințător)* / *C:* TOMA *(ridicîndu-se)* / *D, E, F:* TOMA || 9 — *B:* Sufletul / *C:* Curajul [*inițial:* Sufletul] / *D, E, F:* Văd, gîndul || 10 — *B și, inițial, în C:* gîndire / *C, D, E, F:* dorință || 11 — *B, C:* însoțire... / *D, E, F:* însoțire... *(Tainic)* || 14 — *B, C, D, E, F:* să [...] plin [*inițial în B, C:* în paharu-i să verși <*C:* dregi > vin de Cotnar] || 15 — *numai în D, E, F: (dîndu-i un șipușor)* || 16 — *B:* în al său vin. *(Dă un șipușor lui Toma.)* / *C, D, E, F:* în al său vin [*inițial în B, C:* tu în pahar] || 18 — *B: (Toma ie șipul și se-nchină.)* / *C: (Dă un șip mic lui Toma. Toma ie șipul și se închină.)* / *D, E, F: (Toma* [...] *tăcere.)* || 20 — *B: Vodă și iese prin dreapta.)* / *C: Vodă și iese.)* / *D, E, F: Lăpușneanu și iese.)* || 25 — *B:* LEFECII *(intră prin fund)* / *C, D, E, F:* SEIMENI || 27 — *numai în C: (intrînd prin fund)* /

D, E, F: (la ușa din fund) || 31 — *B și, inițial, în C:* Cine mai este-n / *C, D, E, F:* Mai este cine-n || **664**, 6 — *B:* SCENA V

LĂPUȘNEANUL / C, D, E, F: LĂPUȘNEANU

(singur) || 8 — *B:* cumplită / *C, D, E, F:* amară || 10 — *B, C, D, E, F:* M-obligă [...] ambițioasă [*inițial în B:*

Cît sufer, eu alesul acestei țări frumoasă, *apoi:*

De ce fatalitatea mă-mpinge nemiloasă] || 11 — *B:*

Să schimb în gheară mîna-mi / *C, D, E, F:* În [...] mîna || 12 — *B:* Calc legea ospeției... o știu... [*inițial: (Închinîndu-se la portretul lui Ștefan cel Mare.)*

O! Ștefane măreațe! fii mie-ndurător!
Și iartă-mi... ah! păcatul ce-l fac, ca domnitor,
Calcînd legea străbună de oaspeți iubitoare,
Și dînd lui Despot astăzi otravă-ucigătoare...
E faptă fărdelege... o simt] / *C, D, E, F:*
O! lege-a ospeției, te calc [*inițial în C:*
O sarcină cumplită de tron amenințat!
Anevoință crudă de-a fi neîmpăcat!
M-obligă boierimea în veci ambițioasă
< *anulat:* De ce fatalitatea; *apoi:* fața-mi cea
mă-mpinge nemiloasă >
Să schimb în gheară mîna-mi și sceptrul meu în coasă!

(Adresîndu-se la portretul lui Ștefan.)

O! Ștefane măreațe!... fii mie-ndurător
Și iartă... vai! pacatul ce-l fac ca domnitor
Calcînd legea străbună de oaspeți iubitoare
Și dînd lui Despot astăzi otravă-ucigătoare...
E faptă fărdelege, o simt... dar ce să fac?
Prin moartea unui dușman eu țara mi-o împac.

(Se pune pe jilț, adîncit în gînduri.)] || 13 — *B, C, D, E, F:* dușman [...] împac [*inițial în B:* singur între toți dușmanii împac] || 14 — *B:* VI / *C, D, E, F:* V || 15 — *numai în D, E, F:* DOAMNA || 16 — *numai în C, D, E, F: (intră* [*C: intrînd*] *pin stînga)* || 17 — *B, C:* RUXANDRA / *D, E, F:* DOAMNA || 19 — *B:* aducem... *(Damele se închină.)* / *C, D, E, F:* aducem. || 21 — *numai în C: (mergînd înaintea damelor)* / *D, E, F: (înaintînd spre dame)* || 23 — *B, C, D, E, F:* stratul [*inițial în B, C:* stolul] || 25—27 — *B: (Doamna merge de se pune pe un jilț, avînd jupînesele împrejurul ei.)*

(Anei) / *C:* RUXANDRA

(încet, Anii) / *D, E, F: (Doamna* [...] *Anii)* || 28 — *B, D, E, F:* vesel. / *C:* vesel. *(Merge de se pune pe un jilț.)* || **665**, 1, 7 — *B, C:* RUXANDRA / *D, E, F:* DOAMNA || 3 — *B, C:* Despot. / *D, E, F:* Despot. *(Se pune pe jilț.)* || 5 — *numai în D, E, F: (încet, Doamnei)* || 9 — *numai în C: (Ana și jupînesele înconjură pe Doamna.)* / *D, E, F: Damele* [...] *Doamnei.)* || 10 — *B:* VII / *C, D, E, F:* VI || 11, 20, 29 — *B, C:* BARNOV / *D, E, F:* HARNOV || 12 — *B: și alți boieri (ușele din fund se deschid și boierii intră și se închină)* / *C, D, E, F:* BOIERI *(intră prin* [*C: pe ușele din*] *fund)* || 14 — *numai în D, E, F: (pe jilț)* || 15 — *B și, inițial, în C:* venit [...] mult / *C, D, E, F:* sosit [...] prea || 21 — *B:* Plecat / *C, D, E, F:* Plecați || 27 — *B, C, D, E, F:* căci [...] sfîrșit [*inițial în B:* și încă-o dată vă zic: Bine-ați venit!)] || 28 — *B:* văd eu / *C, D, E, F:* zăresc || **666**, 5 — *B, C:* BARNOV [*inițial:* MOȚOC] / *D, E, F:* HARNOV || 6 — *B, C:* bucuria / *D, E, F:* veselia || 10, 20 — *B, C:* BARNOV / *D, E, F:* HARNOV || 11 — *numai în C, D, E, F: (rîzînd)* || 13—14 — *B, C, D, E, F:* Se cred [...] pași. [*inițial în B: (Toți rîd.)*] || 16 — *B, D, E, F:* azi / *C:* noi || 18 — *B, C:* TOȚI / *D, E, F:* BOIERII || 21 — *numai în C, D, E, F: (lingușitor)* || 22 — *B, C, D, E, F:* În veci [*inițial în B:* Mulți ani] || 26 — *B, C:* Precum [...] veselie [*inițial în B:* Ca și <...> bucurie] / *D, E, F:* Precum [...] bucurie || 28 — *B:* drept, dar! / *C, D, E, F:* drept. || **667**, 3 — *B, C: (Lăpușneanu se pune pe jilț. Moțoc* / *D, E, F: (Moțoc* || 4—5 — *B, C:* RUXANDRA *(Anei* [*C: încet*] / *D, E, F:* DOAMNA *(Anii)* || 8 — *B, C: parte)* / *D, E, F: parte, zîmbind)* || *între r. 12—13 (la finele scenei VII), numai în B: (În fund apar Moțoc și Despot. Acesta se oprește puțin, în vreme ce Moțoc se înaintează către Vodă.)* || 13 — *B:* VIII / *C, D, E, F:* VII || 14 — *B, C:* MOȚOC, DESPOT / *D, E, F:* DESPOT, MOȚOC || 16 — *numai în D, E, F: (pe prag)* || 17 — *B: (Prezentînd.)* Despot! / *C, D, E, F:* Despot! *(Îl prezentă.)* || 21 — *numai în D, E, F: (Despot* [...] *salonului)* || 22 — *numai în B, C: (înaintîndu-se)* || 27 — *B și, inițial, în C:* de-a soartei mari / *C, D, E, F:* de grelele || **668**, 3 — *B și, inițial, în C:* copile / *C, D, E, F:* cu bine || 10 — *B:* brațul / *C, D, E, F:* brațu-ți || 13—14 — *B: (Se apropie de Doamna, îngenunchează și îi prezintă un ecrin.)* / *C: (Îngenunchează dinaintea Doamnei și-i prezentă un ecrin.)* / *D, E, F: (Ie* [...] *ei.)* || 15, 22, 28 — *B, C:* RUXANDRA / *D, E, F:* DOAMNA || 21 — *B, C, D, E, F:* vicleni [*inițial în B:* perfizi] || 23 — *numai în C, D, E, F: (lui Despot)* || 26 — *numai în D, E, F: sculîndu-se)* || 27 — *B, D, E, F:* Carmina [*inițial în B:* Diana] || 25—28 — *în C:* Admir cu-nduioșire aceste juvaere [*inițial:*

DESPOT

(în parte)

Cînd ar videa Carmina a sale juvaere!

RUXANDRA] || **669**, 3—13 — *B:*

(Doamna își pune șiragul de mărgăritar și paftalele.)

(Ușele se deschid. Toma se arată în prag.)

TOMA

Merindele-s pe masă! Noroc și poftă bună!

LĂPUȘNEANUL

Boieri! Prietenia la sinu-i ne adună.

Hai să ciocnim la masă pahare de Cotnar.

Să bei frățește [*inițial:* cu mine], Despot, *(în parte)* paharul cel amar!

(Domnul dă mîna Doamnei, Despot Anei și ceilalți boieri la jupînese. Toți se îndreaptă spre ușele din fund.) [*inițial, după indicația scenică: (Doamna își pune șiragul de mărgăritar și paftalele.), replica lui Lăpușneanu continua astfel:*

Boieri! din curtea noastră de-acum el face parte.

(Arată pe Despot.)

Să dăm uitării lumea și grijele deșarte...

Hai să ciocnim la masă pahare de Cotnar...

Să bei cu mine, Despot, *(în parte)* paharul cel amar!

(Domnul dă mîna Doamnei, Despot Anei, ceilalți boieri la jupînese și se îndreaptă spre ușele din fund.)] / *C: (Doamna se împodobește cu șiragurile și cu paftalele.)*

SCENA VIII [...]

TOMA

(pe prag, în fund) [...] *(Domnul dă mîna Doamnei, Despot Anii și ceilalți boieri la jupînese. Toți se* [...] / *D, E, F:* SCENA VIII [...] *fund.)* || 15 — *numai în D, E, F: (se* [...] *fund.)* || 16 — CIUBĂR-VODĂ *(cu o hlamidă stremțoasă și cu o coroană de hîrtie poleită pe cap, se ivește pe pragul ușei)* / *C:* CIUBĂR *(pe prag)* / *D, E, F:* CIUBĂR || 17 — *B* și, *inițial, în C:* Unde mergeți, unde / *C, D, E, F:* încotro vă duceți || 23 — *B, C:* BARNOV / *D, E, F:* HARNOV || 25 — *B, C:* CIUBĂR-VODĂ / *D, E, F:* CIUBĂR || 29 — *B, C:* cel din Roman [*C:* Roma] și moșul meu Papor / *D, E, F:* știți [...] învingător || **670**, 3 — *B:* tronul meu domnesc / *C, D, E, F:* tronu-mi strămoșesc || 8 — *B:* În lături / *C, D, E, F:* Dă-mi tronul || 9 — *B, C:* BARNOV / *D, E, F:* HARNOV || 10 — *numai în D, E, F:*

(rîzînd) || 17 — *numai în D, E, F: (înveselit)* || 19 — *B: șala din fund* / *C, D, E, F: fund* || 20 — *B și, inițial, în C:* cu suita / *C, D, E, F:* și [*C:* cu] urma || 21 — *B: (Toți iese rîzînd.)*

(Cortina cade.) / *C:* (Cortina cade.) / *D, E, F: (Cortina* [...] *fund.)* || 22 — *B:* ACTUL II — TABLOUL I / *C, D, E, F:* ACTUL II || 23—26 — *B:* dreapta, ușă în stînga. Trei ferestri în fund. O masă în mijloc cu jilțuri împrejur. / *C:* stînga, ușă în fund, ușă în dreapta și o fereastră. O masă în mijloc, inconjurată cu jilțuri de stejar. O icoană în părete și o lampă aprinsă dinainte-i. / *D, E, F:* fund [...] aprinsă. || 28 — *B:* DESPOT *(lîngă masă, pe un jilț)* / *C:* DESPOT *(pe un jilț, lîngă masă)* / *D, E, F:* DESPOT || **671**, 3 — *B, C:* Ce-alungă moartea rece ascunsă în / *D, E, F:* Ce [...] desotrăvind || 4—8 — *anulate în C* [4 — *B, C: șipușor* / *D, E, F: șiț*] || 9 — *B, C: (Stă* / *D, E, F: (Stă puțin* || 12 — *B, C: (Se scoală.)* [*în C, urmează patru versuri anulate:*

O! cer! de răzbunare mi-e inima-nsetată
Precum de apă dulce e marea cea sarată!
Dar trebuie sub mască de om nepăsător
S-ascund a mele planuri și nempăcatu-mi dor.

Rabdare!] / *D, E, F:* Răbdare! || 16 — *B, C:* A! / *D, E, F:* O! || *între r. 17—18 —în B, două versuri anulate:*

Eu mi-aș vedea atunce dorința împlinită,
Aș fi pe tron... cu-o Doamnă frumoasă și iubită... || 18 — *B, C:* slăvit / *D, E, F:* nalțat || 19 — *B:* de Ana chiar [*inițial:* -ș fi] iubit / *C, D, E, F:* cu Ana însoțit [*inițial în C:* de Ana chiar iubit] || 20 — *B:* De Ana, dulce floare căzută-aici din [*inițial:* înger venit aici din] / *C, D, E, F:* Cu [*inițial în C:* De] [...] din || 22—35 — *în B, C, înlocuiesc, cu mici modificări, o întreagă scenă anulată:*

SCENA II

DESPOT, LIMBĂ-DULCE

LIMBĂ-DULCE

(ivindu-să la ușa din dreapta [*C: fund*]*)*

Pan Despot!

DESPOT

([numai în B: întorcîndu-se], tresărind)

Cine-i, cine?...

LIMBĂ-DULCE

Eu.

DESPOT

Un țăran!... Ce cați
Aice [*C:* Cine ești] și de unde vii tu?

LIMBĂ-DULCE

De pe [*C:* la] Carpați.
Nu mă cunoști?

DESPOT

Nu, bade...

LIMBĂ-DULCE

Cum? nu-ți aduci aminte?

DESPOT

Nu.

LIMBĂ-DULCE

Eu sînt Limbă-Dulce!

DESPOT

Limbă?...

LIMBĂ-DULCE

O! Doamne sfinte!
Ai și uitat plăieșul ce te-au oprit în drum
Cînd ai trecut hotarul?

DESPOT

Ha!... pare că acum...

LIMBĂ-DULCE

Începi a-mi da în pîrte?... Eu sînt cel cu inelul...
De nu mă crezi, jupîne, privește-mi degețelul.
E cam umflat, îl strînge veriga...

DESPOT

Și ce vrei?

LIMBĂ-DULCE

Nemic... Ascultă însă: Trei nopți și zile trei
Or fi de cînd pe drumuri eu depăn din picioare
Ca să-ți aduc în grabă [*C:* taină] ist petec de scrisoare.

DESPOT

Scrisoare!... de la cine?

LIMBĂ-DULCE

Nu știu, dar într-o zi
[*inițial în B:* dar la hotar],
Pe cînd se-ngînă ziua cu noaptea, mă trezi
O tainică [*C:* sprintenă] nălucă ce s-ascundea la față
Și luneca pe iarbă ca sania pe gheață.
Ea-mi zise cu glas dulce: „Voinice, om fruntaș!
Du iute la Suceava lui Despot ist răvaș,
Dar să nu afle nime; ci numai lui grăiește
Și-i spune c-a lui soră mult după el tînjește."
Apoi, cît mi-am șters ochii, năluca au zburat
Și cu aceste scule [*C:* această sculă] în mină m-au lăsat...
[*adăugat marginal în B, apoi anulat:*
Eu i-am răspuns: N-ai teamă,
Eu sînt locașul tainei și Tacu-mă mă cheamă]
(Arată scrisoarea și un inel [*C: un inel și o scrisoare*]*.)*
Înc-un inel!... de aur...

DESPOT

Scrisoarea-i pentru mine,
Ad-o!... inelul însă, voinice,-i pentru tine.

LIMBĂ-DULCE

Iar o [*C:* Încă-o] verigă?... mie?... Să cred... ori să nu cred?
Văzut-am ploi cu broaște, dar cu verigi...

DESPOT

(deschizînd scrisoarea)

Ce văd?
Carmina [*inițial în B:* Diana]-mi scrie!... Bade, așteaptă jos,
la poartă...

(Limbă-Dulce iese.)

[*inițial în B:*

DESPOT

(singur, cetește)

„Iubite!]

DESPOT

[*numai în B: (singur)*]

Sînt singur?... *(Cetește.)* „Ah! iubite, de cînd te-ai dus sînt moartă!

Pe cer e noapte oarbă, castelul e pustiu!
Și-n lume numai dorul din mine este viu!"
(Vorbind.) [*C: (În parte.)*] Sărmana! *(Cetește.)* „Despot, Despot!...
Ce soartă mult amară
Goniiu-ne-au în pripă din raiul nostru-afară!
La prima întîlnire tu știi cît te-am iubit,
Dar știi tu cît eu sufer de cînd ne-am despărțit?
Prin lacrimele calde [*inițial în C:* mele] ades eu văd Pacatul
Rizînd și arătîndu-mi cu degetul barbatul,
Ș-atunci simt al mustrărei pumnar răzbunător
În inimă... Ah! vină, aleargă... Vin', că mor!"
[*numai în B: (După o mică tăcere.)*]
Să mori!... Nu, nu, Carmină [*inițial în B:* Diană]...
să te ferească sfîntul!
Nu vreu [*C:* Nu-i timp] cu-a ta frumsețâ să-mpodobești mormîntul.
Ești junâ, drăgălașă... și Laski e bătrîn...
Curînd vei smulge [*inițial în B:* stinge] dorul din fragedul tău sîn,
Ș-amorul tău s-a stinge, ființă iubitoare,
Lasînd cenușă-n urmă-i... precum astă scrisoare.
(S-apropie de candela ce arde dinaintea icoanei și aprinde scrisoarea. Deodată candela se stinge. [*numai în B: El rămîne uimit.*]*)*
Ce!... candela icoanei s-au stins în untdelemn?...
Făcut-am profanare?... Să fie vreun semn?...
A!... fleacuri... nu se poate... eresuri minciunoase
De spariat minți proaste și superstiționse,
Iar nu pe mine, Despot, elev lui Melanhton...
Înfruntător de soarte, competitor de tron...
Ah! tronul, tronul, tronul! la el de-a drept m-oi duce
Chiar de-a fi anevoie să calc pe sfînta cruce. / *D, E, F:* Dar [...] păstrează. [*Deosebiri între B, C și D, E, F, în acest pasaj:* 26 — *B, C i pe gînduri / D, E, F: agitat* || 30 — *B, C:* anevoie / *D, E, F:* pîn' la dînsul || 31 — *B, C:* < *numai în B:* de > dinaintea icoanei / *D, E, F:* icoanii || 33—35 — *B:*
Să fie-o prevestire?... Să fie vrun rău semn?
A! fleacuri!... nu se poate... Eresuri minciunoase
De spariat minți proaste și superstiționse,
Iar nu pe mine, Despot, elev lui Melanchton < *inițial în C:* competitor de tron >.

Înfruntator de moarte, competitor de tron...
Cînd omu-i de-o natură înaltă și vitează,
Iubit de cer el este și ceriul îl pastrează!
<în continuare, numai în C:
Ce! Candela icoanei s-a stins în untdelemn...
De-aș fi din astă țară, aș crede că-i rău semn,
Dar omul de natură înaltă și vitează
Iubit de cer el este și cerul îl pastrează>] ||

672, 2 — *B:* MOȚOC *(intră prin dreapta, pe ușa de pe planul II* / *C:* MOȚOC *(intră prin fund)* / *D, E, F:* MOȚOC || 4 — *numai în D, E, F: (venind din stînga)* || 7 — *B și, inițial, în C:* masa mare / *C, D, E, F:* ospătare || 14 — *B și, inițial, în C:* n-ai probe de prietenșugul / *C, D, E, F:* nu-ți [...] placul || 18 — *B, C:* Dar! / *D, E, F:* Știu || 25 — *B și, inițial, în C:* Privește / *C, D, E, F:* Ian cată || 26 — *B și, inițial, în C:* S-ar crede că-i hrănită numai cu jar de foc / *C, D, E, F:* Să [...] foc || 28 — *B, C:* cerc / *D, E, F:* -ncerc || 31 — *B, C:* gîtul / *D, E, F:* capul || **673**, 2 — *B, D, E, F:* teamă / *C:* grijă || 3 — **674**, 17 — *numai în D, E, F:* Deprinsu-m-am [...]*fereastră.)* || 18 — *B, C:* Și ulița și curtea sînt pline [*inițial în B:* Privește, toată curtea e plină] / *D, E, F:* Dar [...] pline || 19 — *B, C:* că-s mai meșter [*inițial în B:* tare] / *D, E, F:* de-s mai tare || 20 — *B, C:* jos [*inițial în B:* cu mine] în curte? / *D, E, F:* jos [...] *fund.*) || *între r.* 23—24 — *numai în B: (Despot iese pe unde au intrat Moțoc.)* || 26 — *B:* zburdatic / *C, D, E, F:* zburdalnic || 29 — *B, D, E, F:* respectă / *C:* cinstește || 32 — *numai în C: (Iese)* / *D, E, F: (Iese prin fund.)* || **675**, 6 — *B, C, D, E, F:* fruntea-nseninată [*inițial în B:* fața luminată] || 12 — *B, D, E, F:* Vodă / *C:* Domn || 15 — *B, C:* turna / *D, E, F:* dregea || 20 — *B, C, D, E, F:* la față [*inițial în B:* măreață] || 22 — *B, C, D, E, F:* pe-al ei văr [*inițial în B, C:* vărul ei] || 27 — *numai în C, D, E, F: (exaltîndu-se* || **676**, 3—4 — *B:*

Ne-au spus cum împreună cu Cavalerii Negri
Luptatu-s-au în contra francezilor alegri
[*inițial:* Ne-au spus cum Leon Papa în ziua de-nălțare
I-au dat o cruciliță cu-o binecuvîntare;
Cum Carol Quint, spaniolul, iubindu-l ca ostaș,
În Cavalerii Negri l-au rînduit sutaș;
Cum el cu-ai săi tovarăși, puțini dar cumpliți foarte,
Scăzînd mereu la număr, luptatu-s-au de moarte] /
C, D, E, F: Ne-a [...] armată [3—12 — *inițial în C:*
Ne-au spus cum Leon, Papa, în ziua de Nalțare,
I-au dat o cruciliță ș-o binecuvîntare,
Cum Carol Quint, în Spania, iubindu-l ca ostaș,

În Cavalerii Negri l-au rînduit sutaș,
Cum el, cu-ai săi tovarăși, puțini dar cumpliți foarte,
Scăzînd mereu la număr < *anterior:* Bravi
Cavalerii Negri> luptatu-s-au de moarte
La Renti, Valenciena, Hezdin și Teruan,
Sub contele de Șvarzburg, viteazul capitan...
Și ce-au vorbit cu regii ce pregătesc oștime
De-o nouă Cruciadă... și altele-o mulțime...
apoi:
Ne-au spus cum împreună cu Cavalerii Negri
Luptatu-s-au în contra francezilor alegri
La Renti...
Ne-au spus cum el cu ceata de Cavaleri Teutoni

Au pus în risipire pe frînci și pe gasconi] || 6 — *B:* viteazul / *C, D, E, F:* vestitul || 7—8 — *B:* cu regii ce pregătesc oștime
De-o nouă cruciadă [*inițial:* pe-a lumei înălțime
Și ce-au pățit în viața-i] / *C, D, E, F:* cu-a lumei [...] Papă || 9—12 — *numai în C, D, E, F:* Apoi [...] luminoase. || 13 — *B, D, E, F:* să-ți / *C:* să || 17 — *B, C:* MAICA *(luînd-o de mînă)* / *D, E, F:* MAICA || 29 — *B, C, D, E, F:* Amare [*inițial în: B* Cumplite] || 30 — *B și, inițial, în C:* stăpînește / *C, D, E, F:* înfrînează || 31 — *B și, inițial, în C:* dă de rîpă / *C, D, E, F:* rătăcește || 32—33 — *B și, inițial, în C:* pe malul rîpei cercăm să ne oprim,
Ajunse-n fund deodată, perdute ne găsim
[*anterior în B:* cu lacrimi ne jelim] / *C, D, E, F:* din [...] găsim || **677**, **4** — *numai în D, E, F: (răpide)* || 6 — *B, C:* E neam, e văr cu Doamna / *D, E, F:* E [...] noastră || 7—9 — *B, C:* fiu de prinț, e darnic.
La cel sărac și smerin, cumplit la cel fățarnic
Și iubitor de fapte măreț-ntr-un / *D, E, F:* prinț [...] iubit... într-un || 14 — *B: (Anei.)* / *C, D, E, F: (Tare.)* || 16 — *B: Zgomot mare* [...] *în curte* / *C: Zgomot* [...] *sub ferestre* / *D, E, F: Zgomot* [...] *în curte* || 18 — *numai în D, E, F: (alergînd la fereastră)* || 22 — *B:* ANA *(aleargă la fereastă)* / *C:* ANA *(la fereastă)* / *D, E, F:* ANA || 24 — *B:* Privește [*inițial:* În curte], cole-n / *C, D, E, F:* Privește ici în || 26 — *B: mergînd spre* / *C: mergînd lîngă* / *D, E, F: apropiindu-se de* || **678**, 5 — *B, C, D, E, F:* zidul [*inițial în B:* gardul] || 7 — *B, C: (ascunzîndu-și ochii)* / *D, E, F: (speriată)* || 10 — *numai în D, E, F: (veselă)* || 19 — *B, C: (În parte.)* A! pare că-i un rege! [*inițial în B:* arhangel] / *D, E, F:* Ah [...] rege! || 23 — *B, C:* în curte / *D, E, F:* zgomotoase afară || 29 — *B, C: (afară)* / *D, E, F: (sub* [...] *curte)* || **679**, 9 — *B, C: (Se pun amîndouă*

[*C: grabnic*] *pe jilțuri.)* / *D, E, F: (Merg* [...] *dreapta.)* || 11 — *numai în D, E, F: (intră prin fund)* || 13 — *B, C: intră rîzînd* / *D, E, F: rîzînd* || 14 — *B, C, D, E, F:* m-a vedea [*inițial în B:* netrintit] || 15—16 — *B: Se-nchină.*[...]*Fevroniei.* / *C: Se-nchină.* [...] *maicăi.* / *D, E, F: Se-nchină Anii*[...]*Fevroniei.* || 17 — *B, C, D, E, F:* ANA [*inițial în B:* MAICA] || 19 — *B, C, D, E, F:* Cum bate - inima mea! [*inițial în B:* Cu Domnul... Ce-ai pățit?] || 24 — *B, C:* arapească ce-n fugă [*inițial în B:* și care] / *D, E, F:* tunisiană ce-n fugă || 26 — *B:* ANA *(oțerîndu-se)* / *C:* ANA *(îngrijită)* / *D, E, F:* ANA || **680**, 9 — *B:* vadă azi pe Despot / *C, D, E, F:* mă privească-n curte || 11 — *B: (cu înfiorare)* / *C: (oțerindu-se)* / *D, E, F: (înfiorată)* || 13 — *B, C:* MAICA *(făcîndu-și cruce)* / *D, E, F:* MAICA || 24 — *B, C:* raiul lui [*în D, E, F — greșeală de tipar:* raiul] || 25 — *numai în D,E, F: (Apropiindu-se de Ana.)* || 27 — *B și, inițial, în C:* în peptul meu / *C, D, E, F:* cînd te-am zărit [*în D, E, F, greșeală de tipar:* zări, *îndreptată de errata*] || 28 — *B:* icoană... / *C, D, E, F:* icoană, chiar rege [*inițial în C:* chiar falnic] m-am simțit. || 30 — *B:* O! Sfinte Dumnezeu! / *C, D, E, F: (cu spaimă)* [*inițial, în C, continua:* O! Sfinte Dumnezeu!] || 31 — *B:* dar / *C, D, E, F:* Vai! || 32 — *B: spaimă* / *C, D, E, F: groază* || 33 — *B: cu dînsa* / *C: prin stînga* / *D, E, F: în stînga* || **681**, 4 — *B, C:* ANA *(sculîndu-se)* / *D, E, F:* SCENA [...] *îngrijată* || 26 — *B, C: (Ana, uimită* / *D, E, F: (Ana* || 27—28 — *numai în D, E, F:* DESPOT *(oprind-o)* || **682**, 1 — *B, C, D, E, F:* Și tremurînd [*inițial în B:* Ah, lasă-l ca] || 2 — *B, C, D, E, F:* Căci nu pot a depune *(inițial în B:* Dă-mi voie a depune; *apoi:* Ah! Lasă-mă-a depune] || 4 — *numai în D, E, F: (rîzînd)* || 7 — *B, C:* Blînd [*în C, modificat:* Dar] înger pămîntesc [*inițial în B:* Te iubesc în taină] / *D, E, F:* Dar, suflet îngeresc! || 14 — *B: (în parte, veselă)* / *C, D, E, F: (veselă, în parte)* || 21 — *B și, inițial, în C:* cred, în tine sper, în tine îmi pun / *C, D, E, F:* am [...] pun || *după r.* 23, *inițial, în B, replica lui Despot continua cu încă un vers:*

Răspunde! fie-ți milă de cîte-am pătimit. || 27 — *B:* DESPOT *(rugător)* / *C, D, E, F:* DESPOT || **683**, 2 — *B, C:* Cum? / *D, E, F:* Tu... [*errata îndreaptă:* Cum?] || 6 — *B:* chiar / *C, D, E, F:* și || 7—8 — *B, C:*

ANA

(arătînd cerul) [*inițial în B, mai multe variante succesive, anulate:*

ANA

Despot, aste cuvinte

Le-aude cerul!...

DESPOT

Ana!... Ah! mii de jurăminte...

<variantă anterioară: crede-le că-s sfinte>

(Apucă pe Ana de mînă.)

SCENA VI

ANA, DESPOT, MOŢOC (văzînd pe Despot în genunchi dinaintea Anii)

MOŢOC

(pe prag)

<variantă anterioară:

MOŢOC

De cînd și-n care țară>

ANA

(arătînd cerul)

Despot! aste cuvinte

Le-aude cerul!

DESPOT

(apucînd pe Ana de mînă)

Ană!... prin mii de jurăminte

Mă leg eu către tine...

SCENA VI

ANA, DESPOT, MOŢOC (se arată pe pragul uşei)

MOŢOC

De cînd pe-acest pămînt

Trădarea neagră calcă și spurcă pragul sfînt

Al ospeției?

ANA

(sperietă)

Tata!... *(Se depărtează de Despot.)*

MOŢOC

(către Ana)

Nemernică copilă,

Lipsită de rușine!

ANA

(căzînd în genunchi)

Ah! tată, fie-ți milă...
Iubesc pe Despot care mă iubește...

DESPOT

Moțoc!
Nu amărî paharul acelor cu noroc.
Iubirea e un înger ce-n casă cînd pășește
Și pragul și căminul cu pasul lui sfințește...
Iubesc pe a ta fiică și de soție-o cer...

MOȚOC

Iubești pe Ana!... jură pe Dumnezeu din cer.

DESPOT

Jur!... Jur!

ANA

(dismierdătoare)

Scumpul meu tată, fii nouă cu îndurare...

ANA

(arătînd cerul)

Despot! aste cuvinte
Le-aude cerul!

DESPOT

(apucînd mîna Anei)

Ană! prin mii de jurăminte
Mă leg eu către tine...

SCENA VI

ANA, DESPOT, MOȚOC (pe pragul ușei)

MOȚOC

De cînd pe-acest pămînt
Trădarea neagră calcă și spurcă pragul sfînt
Al ospeției!

ANA

(spariată, în parte)

Doamne!

MOȚOC

(către Ana)

Nemernică copilă

Lipsită de rușine!

<adnotat marginal: (prolonger le dialogue, les reproches du pers.)>

ANA

Iertare!... fie-ți milă...

MOȚOC

Cum de-ai uitat de mine?

ANA

(căzînd în genunchi)

Ah! tată... îl iubesc!

DESPOT

Nu ne-osîndi, Moțoace, cu glasu-ți parintesc.
Iubirea e un înger, ce-n casă cînd pășește
Și pragul și căminul cu pasul lui sfințește.
Iubesc pe a ta fiică și de soție-o vreu.
Priimește-mă în brațe ca pe copilul tău...

ANA

(dismierdîndu-l)

Ah! bunul meu părinte, fii nouă cu-ndurare!] / *D, E, F:* ANA *(cu glas solemn)* || 14—33 — *variantă inițială în C:*

ANA

(dismierdînd pe Moțoc)

Ah! bunul meu părinte, fii nouă cu-ndurare.

MOȚOC

(după o mică luptă cu sine)

Fie !...și s-aveți parte de binecuvintare,
Copiii mei!...

ANA

(sărutînd mîna lui Moțoc)

Ah! tată!

MOŢOC

(sărutînd pe Ana)

Trai bun şi cu noroc! || 15—19 — *B:*

SCENA V

ANA, DESPOT, MOŢOC (la uşa din fund)

MOŢOC *C:(Moţoc se arată la uşa din fund.)*

SCENA V

ANA, DESPOT, MOŢOC

MOŢOC / *D, E, F: (Moţoc [...] indignarea)* || 29 — *B: (spariată)* / *C, D, E, F: (spăriată, în parte)* || 32 — *B:* Cum? / *C, D, E, F:* Ce? [*iniţial în C:* Cum?] || **684**, 6 — *B, C: căzînd* / *D, E, F: desperată, căzînd* || 14—24 — *B:* ANA

Ah! bunul meu părinte, fii nouă cu-ndurare...

MOŢOC

Fie!... şi s-aveţi parte de / *C, D, E, F:* MOŢOC [...]

Fie!... şi [15 — *C: în* / *D, E, F: vesel, în* || 16 — *C:* îşi ie un zbor mai mare / *D, E, F:* ie <...> tare || 20 — *C:* ANA *(asemeni)* / *D, E, F:* ANA || 23 — *C: o scurtă* / *D, E, F: o]* || 27 — *B: în* / *C, D, E, F: aruncîndu-se în* || 30 — *numai în B, D, E, F: (sărutînd-o)* || **685**, 3 — *B, C, D, E, F:* scară [*iniţial în B:* treaptă] || 5 — *numai în B, D, E, F: (Anii)* || 6 — *B, C, D, E, F:* de te roagă [*iniţial în B:* în camară] || 8 — *B: sărută mîna lui Moţoc. Despot o duce pînă la uşa din stînga, îi sărută mîna şi zice* / *C, D, E, F: pleacă [...] conduce [C: duce] pînă la uşă* || 10 — *B:* bunul / *C, D, E, F:* sfîntul || 12 — *numai în D, E, F: (cu dragoste)* || *între r. 13—14 — numai în C: (Despot sărută mîna Anei.)* || 14—15 — *B, C:*

MOŢOC

(vesel, în parte[C: în parte, vesel])

A! Despot e al meu! [*iniţial în B:*

DESPOT

(vesel, în parte)

Şi la amorul meu] / *D, E, F:*

MOŢOC

(în parte)

A! Despote-al meu! [*errata îndreaptă:* A! Despot e al meu!] || 17 — *B, C:* VI / *D, E, F:* VII || 22 — *B* şi, *iniţial, în C:* pentru cel nemernic

bun pentru cel isteț / *C, D, E, F:* omului [...] iscusit || 23 — *B și, inițial, în C:* îndrăzneț / *C, D, E, F:* hotărît || 26 — *B, C:* uită-n ochii-mi, Despot! / *D, E, F:* uită [...] ochii-mi || 27 — *B, C, D, E, F:* cu gînd nestrămutat [*inițial în B:* cînd ceasul au sunat] || 32 — *B și, inițial, în C:* răpit de-un falnic vis / *C, D, E, F:* în peptul meu decis || **686**, 3 — *B, C, D, E, F:* Și de [...] smuncesc [*inițial în B:* Și să-i smuncesc din mînă; *apoi:* Și din spurcata-i gheară topuzul să smuncesc] || 10 — *B, C:* ceasul / *D, E, F:* timpul || 13 — *B: (Pe pragul ușei, în dreapta.)* / *C: (Pe pragul ușii din dreapta, despărțindu-se de Despot.)* / *D, E, F: (Îl* [...] *mîna.)* || 15—16 — *B:*

(Despot iese.)

SCENA VII

MOȚOC

(pe gînduri) / *C:* SCENA VII
MOȚOC / *D, E, F:* MOȚOC

(singur) || 18 — *B, C:* să-nfrunți a sale / *D, E, F:* să te azvîrli || 21 — *numai în D, E, F: (Stă pe gînduri.)* || 24 — *B, C:* Gîndește-te, Moțoace [*inițial în B:* Moțoace, te gîndește] / *D, E, F:* Gîndește-te, Moțoace... *(Hotărît.)* || 26 — *numai în B: (Ascultînd.)* / *D, E, F: (Ușele* [...] *deschid.)* || 29 — *B:* BARNOV, TOMȘA / *C, D, E, F:* TOMȘA, HARNOV [*C:* BARNOV] || 30—32 — *B:* BOIERI *(intră pe ușa dim dreapta, de pe planul II)* / *C: cinci boieri (intră prin fund)* / *D, E, F: cinci* [...] *dreapta)* || **687**, 3 — *B:* la faptă / *C:* în lupte / *D, E, F:* la lupte || *între r.* 4—5, *numai* || *în B: (Moțoc se pune pe un jilț, în capătul mesii. Tomșa în celalalt capăt, față cu publicul. Ceilalți boieri, între ei.)* / *C: (Moțoc se pune pe un jilț în capătul din dreapta a mesii. Tomșa în capătul din stînga. Ceilalți boieri, între dînșii.)* / *F:* [*adaos autograf Alecsandri*]: Poftim!... || 6 — *B, C:* unde-i tovarășul semeț [*inițial:* al vostru oaspe bun] / *D, E, F:* tovarășul semeț || 7 — *B, C, D, E, F:* Ce [...] călăreț [*inițial în B, C:*

Ș-al nostru scump tovarăș... din toți cel mai nebun] || 8 — *B, C, D, E, F:* pe zmeul arăpesc [*inițial în B, C:* pe iapa din Tunis] || 9 — *B, C:* din ochiul [*inițial în B:* pornit] vulturesc [*inițial în C:* pornit din ochi deschis] / *D, E, F:* din ochiul omenesc || 12 — *B:* săltînd / *C, D, E, F:* sărind || 13 — *B, C:* tigru / *D, E, F:* pardoș || 20 — *B, C, D, E, F:* dînsul de zmei [*inițial în B:* Despot de păț...] || 21 — *B:* Viteaz e din picioare [*inițial:* pe jos el este], viteaz / *C, D, E, F:* Voinic [...] voinic || 18 — *B, C, D, E, F:* pe cal e îndrăzneț [*inițial în B:* e meșter călăreț / *C:* meșter călăreț; *apoi:* e geambaș îndrăzneț] || 25 — *B, C:* BARNOV / *D, E, F:* HARNOV || 26 — *numai în B, D, E, F: (cu entuziasm comic)* || 27 — *B:*

Semeț, măreț, isteț / *C :* Semeț, isteț, măreț / *D, E, F :* Sumeț... măreț... isteț || **688**, 1—2 — *B :* SPANCIOC

Și-n momentul ista sînt sigur că sughiță.

(Boierii rîd.) / *C :* STROICI

El [*inițial :* BARNOV

Dar] e din stejar verde, e trainică mlădiță [*inițial ca în B*] / *D, E, F :* ALTUL [...] mladiță. || 9—10 — *B, C :* BARNOV / *D, E, F :* HARNOV *(lingușind)* || 11 — *B :* de minune / *C, D, E, F :* minunată || 12 — *B :* STROICI Și / *C, D, E, F :* Și || 16 — *B :* BOIERII / *C, D, E, F :* TOȚI || 19 — *B, C :* Dar / *D, E, F :* Voi || 20 — *B, C, D, E, F :* Ne-am[...] măcelarul [*inițial în B :*

Boieri!... în multe rînduri ne-am plîns de Lăpușneanul!] || 21—*B :* În / *C, D, E, F :* Și-n || 21 — *B, C, D, E, F :* revărsat amarul [*inițial în B :* răsuflat aleanul] || 24 — *B, C, D, E, F :* ba-i fiară făr' de nume [*inițial în B :* ba Lăpușneanu-i fiară] || 25 — *B :* fațarnic / *C, D, E, F :* urgelnic || 25 — *B, C, D, E, F :* lume [*inițial în B :* țară] || 19—26 — *inițial în C :*

Dar, ascultați:
Boieri, în multe rînduri ne-am plîns de Vodă Măcelarul!
În orice întîlnire ne-am revărsat [*anterior :* răsuflat] amarul
Prin vorbe și blăstemuri, întocmai ca muieri.
Ba Lăpușneanu-i aprig și rău pentru boieri,
Ba Lăpușneanu-i tiran, ba-i feară făr' de nume
[*anterior :* ba Lăpușneanu-i feară],
Ba-i hoț, calău, fațarnic, ba-i ciumă pentru lume
[*anterior :* țară]!

Așa-i? || 27 — *B, C :* TOȚI / *D, E, F :* BOIERII || 30 — *B, C, D, E, F :* Ce sîntem noi aici? [*inițial în B, C :* Ce oameni sîntem noi?] || 31 — *B, C, D, E, F :* Stăpîni pe soarta noastră [*B :* pe-a noastră soartă[[...]bici [*inițial în B, C :* Ce soi de dobitoace, boi proști ori proaste oi] || 32 — *B :* cu sînge rece-n vine [*inițial :* și fără de rușine; *inițial în C, cele două variante din B*] / *C, D, E, F :* și [...]vine || 33 — *B, C, D, E, F :* acestei țări pe [*inițial în B, C :* Moldovii] || **689**, 1 — *B :* Un / *C, D, E, F :* Pe-un || 8 — *B :* Deci, ce / *C, D, E, F :* Ce dar [*inițial în C :* Dar ce] || 9 — *B, C, D, E, F :* STROICI [*inițial în B :* BOIERII] || 14 — *B, C : întinzînd / D, E, F : se scoală și întind* || 18 — *B, C, D, E, F :* goană [*inițial în B :* luptă] || 19 — *B, D, E, F :* BOIERII / *C :* TOȚI || 22 — *numai în D, E, F : (către cer)* || 26 — *B :* pe luptă-mbărbătează / *C, D, E, F :* acum le-mbărbătează || 27 — *B, C_1, D, E, F :* BOIERII / *C :* TOȚI || 29 — *numai în C_1, D, E, F : (Se[...]lor.)* || **690**, 5 — *B :* Pe un / *C, C_1, D, E, F :* Pe-un om || 13 — *B, C : (Despot*

intră.) / C_1, *D, E, F: (Moțoc[...]Despot.)* || 16 — *B, C:* MOȚOC *(arătînd pe Despot)* / C_1, *D, E, F:* MOȚOC || 18—19 — *B, C:* TOȚI / C_1, *D, E, F:* BOIERII *(sculîndu-se)* || 22 — *B, C,* C_1, *D, E, F:* Despot! [*inițial în B:* Dar!] || 23 — *numai în* C_1, *D, E, F: (Tomșa [...]său.)* || 24 — *B:* TOMȘA *(sculîndu-se și răsturnîndu-și jilțul)* / *C:* TOMȘA *(sculîndu-se indignat)* / C_1, *D, E, F:* TOMȘA || 25 — *B, C,* C_1, *D, E, F:* bizantin [*inițial în B:* strain] || 27—28 — *inițial în B:*

Iar neamul nostru ager e în așa-njosire,

Așa ticăloșie, așa disprețuire || 29 — *B, C,* C_1, *D, E, F:* moșia noastră [*inițial în B:* pămîntul nostru] || **691**, 1 — *B, C:* noi / C_1, *D, E, F:* o! || 3 — *B, C,* C_1, *D, E, F:* C-un zvîrlurat [*inițial în B:* Cu un străin — *apoi, marginal:* C-un venetic neștiut] || 6 — *B,* C_1, *D, E, F:* MOȚOC / *C:* MOȚOC *(sculîndu-se)* || 12—17 — *inițial în B:*

Străin vrei tu-n domnie? Vrei tu țara [*anterior:* legea cu]
să pearâ?
Străin s-ajungi de lume [*anterior:* lege]! străin
s-ajungi de țară!

MOȚOC

Minți, Tomșa! Eu Moldovii n-am fost, nu sînt hain

Cînd vin azi a propune fățiș un domn străin. || 15 — *numai în C,* C_1, *D, E, F: (stăpînindu-se)* || 19 — *B, C,* C_1, *D, E, F:* cuib [*inițial în B:* cimp] || 22 — *inițial în B:* Și-n care mulți aleargă turb...; *apoi, ca în D, E, F:* Mi-e[...]lovire, *după ce mai înregistrează o mică variantă, prezentă și în C:* răsuflare, *în loc de:* grea lovire || 23 — *B, C,* C_1, *D, E, F:* jăfuire [*inițial în B:* desfrînare] || 27 — *B:* oarbă / *C,* C_1, *D, E, F:* stearpă || 36 — *B, C,* C_1, *D, E, F:* El [*inițial în B:* Cînd] || 37 — *numai în C,* C_1, *D, E, F: (Despot [...] demnitate.)* || **692**, 1—2 — *B:* DESPOT / *C:* DESPOT *(înaintînd)* / C_1, *D, E, F:* DESPOT *(grav)* || 3 — *B:* acum / *C,* C_1, *D, E, F:* aici || 15 — *B:* să zici că e / *C,* C_1, *D, E, F:* de-a zice că-i || 23 — *B:* Deci nu eu / *C:* Nu eu dar / C_1, *D, E, F:* Nu dar eu || 25, 32 — *B, C:* BARNOV / C_1, *D, E, F:* HARNOV || 34 — *B, C:* TOȚI / C_1, *D, E, F:* BOIERII || 35 — *numai în C,* C_1, *D, E, F: (afară de Tomșa)* || **693**, 2 — *B,* C_1, *D, E, F: către* / *C: la* || 9 — *B, C,* C_1, *D, E, F:* viclene [*inițial în B:* frunzoase — *apoi:* deșarte] || 10 — *B:* vărul Doamnei / *C,* C_1, *D, E, F:* văr cu Doamna || 11 — *B, C,* C_1, *D, E, F:* culme [...] pe — [*inițial în B:* tronu-i pe Domnul] || 12 — *B:* cine!... vrei să intri în peștera domnească [*inițial:* cine!... rupi cu dinții și mina stăpînească] / *C:* șerpe, cați să luneci sub purpura domnească? [*inițial:* vulpe, cați să intri în peștera domnească? — *apoi:* cați să muști tu mina ce vrea să te hrănească?]

/ C_1, *D, E, F :* șerpe, vrei să luneci sub mantia domnească || **16** — *B*: cupa-i de cinstire / *C*, C_1, *D, E, F :* cupa lui perfidă [*inițial în C :* cupa-i ospătoasă] || 26—27 — *numai în D, E, F : (Trece* [...] *fund.)* / **694**, 2 — *numai în B, D, E , F : (cu dispreț)* || 3 — *B :* Nemernic [*inițial :* Fățarnic] venetic / *C :* Mișelnic [*inițial :* Nemernic] venetic / C_1, *D, E, F :* Pribeag cu suflet mic || 7 — *D, E, F :* gîuditi [*errata îndreaptă :* gîndiți] || 8—9 — *B : (Iese.)* / *C : (Tomșa iese. Boierii rămîn nedumeriți.)* / C_1, *D, E, F : (Iese* [...] *deoparte.)* || 11 — *B : Cei dinainte* / *C, D, E, F :* TOȚI || 14—27 — *B, C :* BARNOV / *D, E, F :* HARNOV || 18 — *B :* cei buni / *C, D, E, F :* străbuni || 20 — *B :* căci e un grec [*inițial :* străin] / *C, D, E, F :* pentru că-i grec || 22—25 — *anulate în C :* Străbunii [...] lasă. [22 — *B :* soarte / *D, E, F :* timpuri || 24 — *B, D, E, F :* Să te ferești, române <*inițial în B :* Să te ferească sfîntul>] || 26 — *B, C :* zău, ca Tomșa, mă face [*în C, adăugat marginal varianta din D, E, F*] / *D, E, F :* eu ca Tomșa incep ||**695**, 3 — *B, C, D, E, F :* un grec [*inițial în B :* străin] || 4 — *B, D, E, F :* MOȚOC / *C :* MOȚOC *(indignat)* || 12 — *B :* MOȚOC *(indignat)* / *C, D, E, F :* MOȚOC || 14 — *numai în D, E, F : (Despot* [...] *boierilor.)* || 23 — *B, D, E, F :* românimea / *C :* România || 27 — *B :* Aceeași sentinclă [*inițial :* Acest neam ager, tare], în zonă-orientală [*inițial :* zodia-orientală] / *C, D, E, F :* Această [...] fală [*inițial în C :* Acest neam nobil, ag...tare, din zonă-orientală] || 28 — *B :* naltă / *C, D, E, F :* mare || 29 — *B :* înfruntă / *C, D, E, F :* oprește || 31 — **696**, 2 — *B, C :* Boieri! o cruciadă / *D, E, F : (O pauză* [...] cruciadă || 5 — *B, C :* și-un papă / *D, E, F :* și Papa || 6 — *B, C, D, E, F :* Filip, Ferdinand, Pavel [*inițial în B, C :* Carol, Ferdinand, Leon] || 7 — *B, C, D, E, F :* în hidra [*inițial în B :* Ghehena, *apoi :* în stirpa; *marginal :* urdia] || *între r.* 15—16 — *în B, patru versuri anulate :*

Gîndiți-vă cu toții, boieri, țărani, creștini,
L-acela care poartă cununa lui de spini,
L-acel ce-n răstignire ca soarele străluce
Și ziceți: Moarte nouă!... dar fie sfînta cruce! || 18 — *B, C :* STROICI *(exaltat)* / *D, E, F :* STROICI || 19 — *B :* și-n pace și-n / *C :* în pace și-n / *D, E, F :* în pace și || *între r.* 21—22, *în B, un vers anulat :*

Trăiască Despot-Vodă! || 24 — *B :* și-n[...]s-amintești [*inițial :* s-amintească] / *C, D, E, F :* în [...] s-amintești || 25—26 — *B, C :*

BARNOV

(răcnind)

Trăiască Despot-Vodă! [*inițial în B :*

BARNOV

Și cu priință in lume să domnești!] / *D, E, F:* HARNOV [...] Vodă! || 697, 1 — *B, C:* TOȚI / *D, E, F:* BOIERII || 3—5 — *B, C:* SPANCIOC Să fii român verde! [*inițial în B:* Despot... soartă bună!] *(Îi dă* [*C:* *Dă*] *mîna lui Despot.)* / *D, E, F:* SPANCIOC [...] verde! || 7 — *B, C, D, E, F:* m-oi arăta [*inițial în B:* pe tron voi sta] || 9 — *B, C:* lui / *D, E, F:* cu || 10 — *B, C:* Noroc, Despot! / *D, E, F:* Despot, noroc! || 13 — *B, C:* Mărire! / *D, E, F:* Unire! || 14 — *B, C:* BARNOV / *D, E, F:* HARNOV || 17—19 — *B:* SCENA XI

DESPOT / *C: (Boierii ies.)*

SCENA XI

DESPOT / *D, E, F: (Ceilalți* [...] *singur.)* || 22 — *B, C:* uniți, în exaltare / *D, E, F:* cu-o nobilă mișcare || 29—31 — *inițial în B:*

Cînd eram mic visat-am de-un șerpe cu limbi crunte
Ce-ncolăcindu-mi capul, mușcatu-m-au de frunte...
S-ascundă-oare corona un ghimpe-n veninat?...
O! Tomșa! -ntre noi ura [*anterior:* moartea]
cu moartea s-au legat!

SCENA XIII

DESPOT, LIMBĂ-DULCE

LIMBĂ-DULCE

(la ușă)

Pan Despot...

DESPOT

(tresărind)

Cine-i?

LIMBĂ-DULCE

Iaca!.... iar m-am schimbat la față?...
Mi-ai zis s-aștept la poartă de astăzi dimineață.
Și eu, biet Limbă-Dulce, aștept mereu, flămînd...
Îmi dai răspuns nălucă?

DESPOT

(în sine, examinînd pe Limbă-Dulce)

Îmi vine-un negru gînd.
El pare-un om de criță...

L[IMBĂ]-D[ULCE]

Aud?

DESPOT

Măi, Limbă-Dulce,
Știi tu pe-un om a face în groapă să se culce?

L[IMBĂ]-D[ULCE]

Știu.

DESPOT

Ce-ai zice de-aș cere-o?

[LIMBĂ]-D[ULCE]

Aș zice: Sînt ostaș!
Om din popor!... La naiba!... Eu nu sînt ucigaș! *(Iese.)*

DESPOT

Fuduli sînt moldovenii!... Dîrzia lor e mare!
Sînt tari!... dar astă mînă a mea e și mai tare!
Va ști din lei naprasnici să-i facă mieișori...

SCENA XIV

DESPOT, TOMA CALABAICANUL, OSTAȘI și, mai pe urmă, MOȚOC, ANA

(Toma intră pe unde au ieșit Limbă-Dulce și arată soldaților pe Despot)

TOMA

Pe dînsul, copii!

(Ostașii se reped și pun mîna pe Despot.)

DESPOT

Ce e?

TOMA

Să nu te miști că mori!

DESPOT

(zbuciumîndu-se)

Săriți, prietini!... Oameni!...

TOMA

(astupîndu-i gura)

Taci azi, vulpe [*anterior:* scorpie] grecească!

ANA

(intrînd din stînga)

Despot! [*anterior:* Ce este?

MOŢOC

(intrînd din dreapta)

Ce văd? Toma! *apoi:* Ce este?]

MOŢOC

(văzînd pe Tomșa [sic!] *legat)* [*anterior: (intrînd din dreapta):* Ah?]

Hoţi! *(Se răpede la Toma.)*

TOMA

(respingînd pe Moţoc

În lături!... Dreptatea cea domnească

Așa vrea!... *(El trage pe Despot spre ușă.)*

MOŢOC

Dar [*anterior:* Cum? Și] cu Despot ce vrea Vodă?

TOMA

(împingînd pe Despot afară)

Știu eu?

MOŢOC

(indignat)

O! crude Lăpușnene!...

ANA

(leșinînd)

A!-i mort norocul meu!

(Moţoc și maica Fevronia aleargă lîngă Ana.)

(Cortina cade.)

Altă variantă:

MOŢOC

(intrînd)

Ce-i? *(Văzînd pe Toma.)* Hoţi! *(Se răpede în ajutorul lui Despot.)*

TOMA

(respingînd pe Moțoc)

În lături!... Dreptatea cea domnească
L-au condamnat pe Despot la moarte!...

MOȚOC

O! Calău!

[*replică anulată:* TOMA

(lîngă ușă, trăgînd pe Despot)

Știu eu?]

ANA

Ce-aud? Ah! Despot!...

DESPOT

(întinzînd brațele)

Ană!... *(Toma îl împinge afară.)*

ANA

(căzînd în mijlocul scenii)

A!-i mort norocul meu!

(Cade leșinată. Moțoc și maica Fevronia aleargă lîngă ea.)

(Cortina cade.)

|| 31 — *B:* mieișori / *C, D, E, F:* mielușori || **698**, 1 — *B, C:* XII / *D, E, F:* XI || 2—3 — *B:* OSTAȘI *și, mai pe urmă,* ANA, MOȚOC / *C:* ANA, MOȚOC, OSTAȘI / *D, E, F:* ANA [...] SEIMENI || 4—5 — *B:* *(Toma se arată la ușa din dreapta, planul II, și patru ostași.)*

TOMA / *C, D, E F:* TOMA [...] *fund)* || 7 — *B, C: Ostașii se aruncă asupra lui* [*C: pe*] *Despot / D, E, F: Seimenii* [...]*prind* || 9 — *B, C: (apărîndu-se) / D, E, F: (surprins)* || 12 — *B: amenințîndu-l / C, D, E, F: amenințînd pe Despot* || 15 — *B: în luptă / C, D, E, F: zbătîndu-se* || 17 — *B, C:* TOMA *(astupîndu-i gura) / D, E, F:* TOMȘA [*errata îndreaptă:* TOMA] || 20 — *B, C: pe ușa din* [*C: prin*] *stînga și stă încremenită / D, E, F: sparietă din stînga* || 23—24 — *B: pe ușa din stînga și, văzînd ostașii, se răpede asupra lor / C, D, E, F: prin fund* [...] *Toma* || 27 — *B: respingîndu-l / C, D, E, F: respingînd pe Moțoc* || 30 — *B, C, D, E, F:* osîndit [*inițial în B:* condamnat] || 30 — *B:* moarte!... *(Trage pe Despot spre ușă.) / C, D, E, F:* moarte! || **699**, 1 — *B:* MOȚOC *(indignat) / C:* MOȚOC *(furios) / D, E, F:* MOȚOC || 6 — *B, C: (întinzînd brațele) / D, E, F: (lîngă ușa din fund)* || *între r.* 7—8, *numai în C: (Toma și ostașii îl duc pe Despot.)* || 9 — *B: (picînd leșinată) / C: (cade în lacrimi pe un scaun) / D, E, F:*

(cade [...] jilț) || 12 — 13 — *B: ce intră, aleargă spre Ana. Toma dispare cu Despot răpit de ostași / C: ce intră, aleargă lîngă Ana / D, E, F: se apropie* [...] *Despot* || 15 — *B, D, E, F:* II / *C:* III || 16 — *B, D, E, F:* II / *C:* I || 17 — 18 — *B:* O hrupă de închisoare — fereastă cu gratii — ușă în stînga — o masă de lemn cu două scaune — un fănar / *C:* Un beci de închisoare — fereastă cu gratii — ușă în stînga — o masă de lemn alb cu două scaune în dreapta — un fănar pe masă / *D, E, F:* Un [...] aprins || 21 — *B: masă, abătut* / *C, D, E, F: masă* || 27 — *B:* pe treapta / *C, D, E, F:* aproape || **700**, 6 — *B: privește împrejuru-i* / *C, D, E, F: cată împrejur* || 13 — *B, C, D, E, F:* Răsuflu-aburi de moarte [*inițial în B:* Simt moartea pe aproape; *marginal, notat:* Îmi pare că răsuflu aici aburi de moarte] || 17 — *B, C:* înălțat... [*în C, versurile următoare sînt anulate:*

O! Doamne!... gindu-mi zboară la candela cea sfîntă
Care s-a stins în ochiu-i < *C:* deodată >... Ea cugetu-mi frămîntă...
Fatală prevestire de trista soartă-a mea!
< *C:* Mă tot gîndesc la dînsa... deși mintea-mi nu vrea...;
inițial: Imagină funebră de tristă viața mea >

Menit sînt oare-n lume eu să mă sting ca ea?... / *D, E, F:* înstelat. || 21 — *B:* Ah! [...] ascuțite / *C:* Ah! [...] tocite. / *D, E, F:* O! [...] tocite || 23 — *B, C: (Lovește cu pumnii în pereți.* / *D, E, F: (Se [...] pumnii.)* || 25 — *B, C: (Desperat.)* / *D, E, F: (Căzînd pe scaun.)* || 27 — *B, C: (Cade pe un* [*C: pe*] *scaun.)* / *D, E, F: (După [...] pauză.)* || 29 — *B:* s-o / *C, D, E, F:* să || 35 — *B: (Își șterge ochii.)* Adio visuri / *C, D, E, F:* Adio planuri || 36 — *B:* Avînturi îndrăznețe! superbe / *C, D, E, F:* A lumei ideale sublime [*inițial în C:* Avînturi îndrăznețe, sublime] || 38 — *B:* viața-i / *C, D, E, F:* viața || 39 — *numai în C, D, E, F: (Privește fereasta.)* || **701**, 1 — *B și, inițial, în C:* deprinde cu-ai morței reci fiori / *C, D, E, F:* salută a veciniciei ziori || 2 — *B, C:* moartea vine / *D, E, F:* vine moartea || 3 — *numai în D, E, F: (Stă [...] lui.)* || 5 — *B, C:* VODĂ / *D, E, F:* VODĂ [...] *el)* || 7 — *B, C:* așa / *D, E, F:* așa-i || 10 — *B:* Nebunul! / *C, D, E, F:* Smintitul? || 14 — *B, C: (Intră și privește împrejurul lui* [*C: împregiur*].*)* / *D, E, F: (Privește beciul.)* || 19 — *B:* să-i / *C, D, E, F:* să || 20 — *B:* neamuri cu pompă să-i cinstești / *C:* neamuri cu drag să-i ocrotești [*inițial:* vilfă să-i cinstești] / *D, E, F:* rude cu drag s-adăpostești || 28 — *B:* nebune / *C:* smintite / *D, E, F:* năuce || 30 — *B:* Nebun / *C:* Smintit / *D, E, F:* Năuc || 31 — *B, C, D, E, F:* ce sînt eu astăzi [*inițial în B:* ce-s astăzi numai] || **702**, 3 — *B, D, E, F:* ca / *C:* cît || 4 — *B și, inițial, în C:* pe un / *C, D, E, F:* pe-acest || 5 — *B:* fruntea / *C, D, E, F:* capul || 6 — *B, C, D, E, F:* pasurile [*inițial în C:* trei pasuri de-a] || 7 — *B:* desfrînat / *C, D, E, F:* destrămat || 9 — *B:* Și tu

și eu [*inițial:* Ș-acum noi doi] / *C, D, E, F:* Și eu și tu ‖12 — *B:* stau / *C, D, E, F:* fug ‖ 13 — *numai în C: (Merge de cată pe fereastă.)* / *D, E, F: Se* [...] *fereastă.)* ‖ 15 — *B, C: parte* / *D, E, F: parte, sculîndu-se* ‖ 21 — *B:* CIUBĂR *(punînd mîna pe umărul lui Despot)* / *C:* CIUBĂR *(întorcîndu-se)* / *D, E, F:* CIUBĂR ‖ 26—27 — *B, C:* Am prins-o într-o noapte, frumoasă, albă, goală [*C:* goală, albă; *inițial:* albă, goală],

Dar hoțul Lăpușneanul mi-au șters-o ca din oală

[*C:* pe-o salbă; *inițial:* din oală] / *D, E, F:* Am [...] salbă! [*errata arată că versurile tipărite în volum pot fi înlocuite cu cele din B*] ‖ 28 — *B, C, D, E, F:* Scaraoțchi îi este lui [*inițial în B:* lui, Satana au fost **nun** și] ‖ 30 — *numai în C: (Se oprește într-o poză maiestoasă.)* / *D, E, F: (Ie o poză maiestoasă.)* ‖ **703**, 2 — *B:* eu însumi aice-n / *C:* eu însumi aici în [*inițial:* aici trimis eu însumi] / *D, E, F:* eu însumi la tine-n ‖ 6—12 — *inițial, în B, alte două variante anulate:*

1 DESPOT

Cum? Lăpușneanul însuși ți-au dat astă solie?

CIUBĂR-VODĂ

El, și cu aste scule ce le trimite ție...
(Aruncă dinaintea lui Despot ecrinul dat Doamnei.)
Șiraguri și paftale... să ai de cumpărat
Favoarea lui Satana...

2 DESPOT

(în parte)
El, nu l-au înșelat!

DESPOT

Cum? Lăpușneanul însuși ți-au dat astă solie?

CIUBĂR-VODĂ

El însuși... cu aste scule ce le trimite ție,
Șiraguri și [*anterior:* Paftale și] paftale... să ai de cumpărat
Tutun pe ceea lume...

DESPOT

(în parte) ‖ 9 — *B:* trimite-aice o-ntreagă avuție / *C:* trimite-aice un dar de berbănție [*inițial:* o-ntreagă avuție; *apoi:* un dar de mișelie] / *D, E, F:* trimite [...] berbănție ‖ 10 — *numai în C: (Aruncă pe masă ecrinul lui Despot.)* / *D, E, F: Aruncă* [...] *Ruxandrii.)* ‖ 13 — *B: (Aruncă ecrinul pe masă. Despot îl strînge. Se pune*

lîngă Despot.) / *C: (Se pune lîngă Despot.)* / *D, E, F: (Se pune* [...] *Despot.)* || 18 — *B, C, D, E, F:* pași de-abie și-n [*inițial în B:* pasuri și în] || 22 — *inițial în B, C:* E ca o muscă moartă, cum zice Solomon. || 24 — *B, C, D, E, F:* zici? [*inițial în B:* zici de viață, Despot?

CIUBĂR

(în parte)

O! ce idee! *(Tare.)* Ce zic?... că relei soarte

E drept să ne supunem... cînd altfel nu putem.] || 27 — *B:* Ce zic? *C, D, E, F:* Eu zic || 28 — *B, D, E, F:* să ne supunem / *C:* a ne supune || 33 — *B și, inițial, în C:* lungă / *C, D, E, F:* tristă || 34 — *B, C, D, E, F:* țară [*inițial în B:* lume] || **704**, 2 — *B, C:* Cum / *D, E, F:* Ce || 4 — *B:* Ciubere. [*inițial:* Ascultă.] / *C:* Ciubere [*inițial:* Ascultă.] *(În taină.)* / *D, E, F:* Ciubere! *(Tainic.)* || 7 — *B:* Te-nșeli. *(În taină.)* / *C, D, E, F:* Te-nșeli... || 8 — *B:* ca să / *C, D, E, F:* și să || 17 — *B:* Așa vrea soarta-mi crudă și n-am, ah / *C, D, E, F:* Așa-i [...] vai [*C:* ah] || 19 — *B: (Se ascunde cu mîna la ochi.)* / *C: (Își apucă capul în mîini cu desperare.)* / *D, E, F: (Face* [...] *desperare.)* || 21 — *B, C, D, E, F:* asta [*inițial în B:* soartă] || 23 — *B, C:* aș fi... / *D, E, F:* zău! || 28 — *B, C:* să fiu / *D, E, F:* a fi || **705**, 2 — *numai în D, E, F: (observînd* [...] *lui)* || 5 — *B, C:* stindardu-n / *D, E, F:* stindarde-n || 7 — *B, C:* muzica / *D, E, F:* surlele || 8 — *B:* clopotele toate în cale-mi să răsune [*inițial:* de al soartei clopot orașul să răsune.

CIUBĂR

Nu eu cînd vine slava aș zice ba!... nu eu!] / *C, D, E, F:* clopotele [...] sune [*C:* răsune] || 14 — *B, C: (îmbrățișîndu-l)* / *D, E, F: (îmbrățișînd pe Despot)* || 16 — *B, C:* slava / *D, E, F:* fala || 18—27 — *variantă inițială în B:*

DESPOT

Ai vrea?

CIUBĂR

Cum nu?

DESPOT

(în parte)

L-am prins! [*anterior:* E lesne și]

CIUBĂR

Cum?

DESPOT

Foarte lesne! || 29 — *B:* Ah / *C, D, E, F:* Dar || 33 — *B:* pe tine te-or duce / *C, D, E, F:* te-a duce pe tine || **706**, 11 — *variantă inițială în B:* Prea bine || 12 — *B: se dezbracă de hlamidă și o schimbă pe dulama lui Despot; asemine schimbă stema pe pălărie / C, D, E, F: schimbă hlamida* [*C: hlamida lui*] [...] *Despot* || 16 — *numai în D, E, F: (Schimbă* [...] *Despot.)* || 20 — *numai în B: rîzînd / D, E, F: vesel* || **707**, 4 — *B:* mă duc între / *C, D, E, F:* mă-ntorc pintre [*C:* între] || 6 — *B:* domnie, *(în parte)* / *C:* domnie,/ *D, E, F:* mărire || 7—8 — *B: (Se apropie de ușă; către public:)* / *C: (În fața scenii.)* / *D, E, F: (Îmbrăcat* [...] *scenii.)* || 12 — *B:* poate-a face pe oameni [*inițial:* lume] / *C, D, E, F:* poate [...] oameni || 17 — *B: (în culise)* / *C: (între culise)* / *D, E, F: (afară)* || 20 — *numai în D, E, F: (imitînd* [...] *Ciubăr)* || 24 — *B, C: (Hohot.)* / *D, E, F: (Hohote* [...] *afară.)* || 27 — *B, C, D, E, F:* Prost e! [*errata din D, E, F îndreaptă:* Prost!] || 29 — *B:* împărăție / *C, D, E, F:* avuție || 30 — *B, C:* măcar un domn / *D, E, F:* chiar domnitor || 32 — **708**, 6 — *B, C:* A!... Cad de somn... *(Pleacă capul pe masă* [*C: și adoarme*].*)* (*N. B.* [*numai în B: Ușa se deschide.*] *Toma Calabaicanul intră cu calăul și-i arată* [*numai în B: cu mîna*] *pe Ciubăr.)*

(Cortina cade.) / *D, E, F:* și zbor [...] *masă.)* || 7 — *B, D, E, F:* III / *C:* III — TABLOUL II || 8—12 — *B:* Un salon de castel gotic. În fund, o mare ușă, dublă. În dreapta, o ușă ascunsă. În stînga, o altă ușă mare ce duce afară. O fereastă în dreapta, pe planul I. O canape în față. Jilțuri alături. Panoplii și portreturi de palatini pe parete. / *C:* Salon în castelul lui Laski în Transilvania. În fund, uși mari, în dreapta, ușă tainică. În stînga, altă ușă mare. Fereastă în dreapta, pe planul I. Canape în față, nu departe de fereastă. Panoplii pe pereți. Portreturi de palatini etc. / *D, E, F:* Salon [...] juvaere. || 14 — *B:* CARMINA *(lungită pe canape)*, DESPOT *(lîngă dînsa, pe un taburet)* / *C, D, E, F:* CARMINA [...] *canape* || 21 — *B, C:* iluzia-mi / *D, E, F:* părerea mea || 22 — *B și, inițial, în C:* unui feeric / *C:* feericului / *D, E, F:* celui mai dulce || 23 — *B:* Ce tainic mă [...] / *C:* Ce sufletul îngină și-l duce-n paradis [*inițial:* vesel mă îngînă și raiul mi-au deschis] / *D, E, F:* El [...] deschis || 25 — *B, D, E, F: cu brațele* / *C: în brațe* || 29 — *B:* Grăiește-mi [...] în zbor / *C, D, E, F:* Vorbește-mi [...] iubit [*C:* ușor] || **709**, 1—3 — *B, C:* Să mă rentorc, răpită de jalnicul meu dor

În patria-mi cu soare, cu-amor, cu veselie [*C:* poezie]

[*B: (Plîngînd.)*] O! Magică Grenadă!... o! dulce-Andaluzie! [*C: (Plînge.)*] / *D, E, F:* Să [...] *(Plînge.)* || 8 — *B:* DESPOT

(ștergîndu-i ochii) / *C, D, E, F:* DESPOT || 10 — *B:* să / *C, D, E, F:* să-mi || 11—14 — *B:*

CARMINA

(zîmbind)

Vrei?... fie!... ah! nu pot [*inițial:* dar cîntă],
scumpul meu... *(Iar plînge.)* / *C, D, E, F:* CARMINA
[...] meu! || *între r.* 14—15, *în B, un pasaj anulat:*
Cîntarea îndulcește amara nostalgie,
Ea, ca o boare dulce, peste dureri adie.

DESPOT

Îmi dai o sărutare?

CARMINA

(sărutîndu-l pe frunte)

O!... dar!... zi... te ascult.
(Despot ie o ghitară de pe măsuța ce se găsește lîngă canapé și cîntă.)

De la Sierra Nevada
Pân' la Munții Pirenei,
Nu-i minune ca Grenada,
Nu-i cer dulce ca al ei.

Ah! Carmina mea iubită,
Viață, rai, ce n-aș da eu
Pentru-o noapte fericită
Să te-adorm pe sînul meu?

Între Sierra Nevada
Și-între Munții Pirenei,
În Alhambra, la Grenada,
Sub seninul dulce-al ei!

CARMINA

(uimită)

Ah! taci... astă cîntare... o! cît sufer de mult! *(Plînge.)* ||
16—17 — *B și, inițial, în C:* împreună-aice
În leagănul iubirei ne regăsim ferice? / *C, D, E, F:* după [...] iubire? ||
21—22 — *în B, după mai multe încercări anulate, versurile rămîn neterminate:*

Mă iartă, -s suferindă...
Mă tem să mor, iubite, de / *C, D, E, F:* Mă [...] închipuire [*inițial în C:* Mă iartă,-s suferindă... la presimțiri deodată (?)
Dar, știi, mult încă marea geme după furtună;
apoi:

Mă tem să mor, iubite, de moarte... (?)] || 25 — *B, C:* îmi ești [...] iubit [*în C, modificat apoi:* slăvit] / *D, E, F:* -mi ești tu [...] slăvit || 27 — *B, C:* să-ți cat sub ceruri [*inițial în B:* pe lume] / *D, E, F:* sub [...] caut || 28 — *B, C:* sub / *D, E, F:* în || 33 — *B, C:* suferit / *D, E, F:* pătimit || 710, 3 — *B, C, D, E, F:* Lipsită [...] străină [*inițial în B:* Străină [...] lipsită] || 11 — *B, C:* averea / *D, E, F:* avutul || *între r.* 11—12, *în B, un pasaj anulat:*

Închipuiești, iubite, un trai mai chinuit,
Mai crud pentru-o femeie cu sufletul cernit?
Zadarnic împrejuru-mi priveam pe fiecare,
Mărind cercul de oaspeți căzuți în admirare,
Făr-a-i băga de seamă, făr-a videa macar,
Gîndeam tot la Moldova, căutam spre-al ei hotar
Cu-acea sperare dulce, în veci neadormită,
De-a întîlni cu ochii ființa ta dorită [*inițial:* iubită].

DESPOT

Blînd înger!

CARMINA

Ah! ascultă... Mă lasă-a spune tot...
Acest castel... într-însul a mai ședea nu pot...
E trist ca închisoarea din care zici c-amorul
Ți-au dat aripi de vultur spre mine-a-ți lua zborul;
Toți zvînturații lumei s-au întrunit în el,
Francezi, spanioli, leși, unguri: Aval, Rozel, Villel,
Anton Secuiul, Sedleț, Luzinski, Lupul Sasul,
Și Sommer, care spune c-au părăsit Parnasul
Pentru mine... toți care în țara lor n-au loc,
Veniți pe lîngă Laski să-și cate de noroc;
Și păn' ce-a vrea norocul la dînșii ca să vie
Ei au schimbat castelul în casa de orgie...
Dar!... iată cum și iată unde neîncetat
Au viețuit Carmina de cînd te-ai depărtat.

DESPOT

O! Scumpa mea!

CARMINA

Dezgustul m-aduse-n desperare
Cît, într-o noapte neagră, pe-un cal viteaz călare,
Lasînd pe toți mesenii sub masă adormiți,
M-am rapezit nebună, prin codrii tainuiți,
Și la hotar de-a dreptul m-am dus cu o scrisoare...
Adus-o-ți-au plăiețul?... Răspunsu-mi-ai tu oare?

DESPOT

Dar!... dar, am priimit-o, și lacrimi am vărsat
Cetind-o, și-al tău nume cu drag l-am sărutat,
Și îți aduc răspunsul eu însumi, dulce zînă,
În inima-mi ferice și plină de lumină [*inițial: iubire*] . || 13—23 — *în C:* Și eu [*inițial:* O! scumpa mea] în gheara morții de două ori căzut [*inițial:* cuprins]
Am fost numai de tine în luptă susținut
[*inițial:* din încleștare-i ca prin minune din cleștetu-i desprins.
Urmează un pasaj anulat:
Prin aste talismanuri, aceste suvenire
(arată ecrinul)
De tine date mie, în ziua de pornire, ca scumpe suvenire.

CARMINA

Cum? le-ai păstrat?

DESPOT

Mai bine de foame-aș fi perit
Decît de-aceste-odoare să mă fi despărțit.
Nu! Ele-au fost pe lume unica mîngăiere
În zile de speranță ca-n zile de durere,
Căci glasul lor în taină ziceau: fii fericit!
Carmina te așteaptă! de dînsa ești iubit.

CARMINA

Ah!

DESPOT

Căci numai] [15 — *B:* talismane, aceste / *D, E, F:* talismanuri, prețioase || 16—17 — *B: ecrinul / D, E, F: ecrinul pe masă* || 18—23 — *B:*

CARMINA

Cum? le-ai păstrat?

DESPOT

Mai bine de foame-aș fi perit
Decît de-aceste scule să mă fi despărțit.
Nu! ele-au fost pe lume unica-mi mîngăiere
În zile de speranță ca-n zile de durere,
Căci glasul lor în taină < *inițial:* taină-mi > ziceau: fii fericit!
Carmina te așteaptă! de dînsa ești iubit!
Ah! Numai / *D, E, F:* Căci <...> Numai] || 25 — *B:* a-mi cerca / *C, D, E, F:* a cerca || 27 — *B, C, D, E, F:* regină [*inițial în B, C:* născută ești] || 28 — *B, C:* Carmină, în raze învăscută [*inițial:* să-ți pui coroană, frumoasa mea Carmină] / *D, E, F:* prin mine în raze învăscută || **711**, 4—5 — *B și, inițial, în C:* Ce-i place să se-nalțe deasupra omenirei
Din plaiul fericirei în plaiul nemuririi. / *C, D, E, F:* Și el [...] țara-nvecinată. || 6—9 — *B, C:*
Dar! inima-mi presimte că orișiⁱce] dorești / *D, E, F:* CARMINA [...] dorești || 16—32 — *B:*

CARMINA

Tot, tot voi face, numai să fii tu fericit,
Chiar de ți-ar fi norocul cu moartea mea plătit.

DESPOT

(strîngînd-o la pept)

O! dragă Provedință a fericirei mele!
Reversi [*inițial:* Ca tine] a tale daruri pe mine, și prin ele
Amorul nostru sacru îl îndumnezeiești!
Ce jertfe vrei?

CARMINA

Vreu numai... ah!... vreu [*inițial:* tu] să mă iubești!
(Stau în estaz, îmbrățișați.)
(Nota: Se aude în curte un tropot de cai.)

DESPOT

Carmina! întreaga-mi viață a ta-i!

CARMINA

Ce-aud afară?
(Aleargă la fereastă.)

[*Varianta inițială anulată:*
De-a vrea bătrînul Laski să-mi deie ajutor,
Eu intru în Moldova și sînt...

CARMINA

(sculîndu-se)

Ești?...

DESPOT

Domnitor!...
Bani numai, bani și oameni îmi trebuie.

CARMINA

Vinde toate a mele juvaere cît mai curînd se poate...

DESPOT

Nu e de ajuns.

CARMINA

O! Doamne!... Dar ce e de făcut?

DESPOT

De-ar vrea bogatul Laski să-mi facă-un împrumut...

CARMINA

A vrea! n-ai îndoială.

DESPOT

A vrea?... inima-mi crește.
Știu că ce vrea femeia și Dumnezeu vroiește.] / *C, D, E, F:* Pe Laski [...] afară? [16 — *C:* îi poți / *D, E, F:* de vrei a- || 18 — *C:* Spre-a dobîndi mărire și / *D, E, F:* Noi <...> ei || 20 — *numai în D, E, F: (decisă)* || 23 — *C:* Carmină / *D, E, F:* domniță || 26 — *C:* vreu tu / *D, E, F:* pe tron || 28—32 — *C:* ta-i...

CARMINA

Ce-aud afară?

(Stau îmbrățișați, în extaz. Se-aude în curte tropot de cai.)

CARMINA

Ce-aud afară? *(Merge la fereastă.)* / *D, E, F:* ta-i! <...> afară?

Varianta inițială a acestor versuri este anulată în C:

CARMINA

Tot, tot voi face numai să fii tu fericit,
Chiar de ți-ar fi norocul cu moartea mea plătit!

DESPOT

(strîngînd-o la piept)

O! dragă Providință a tinereții mele!
Reverși a tale daruri pe mine, și prin ele
Amorul nostru sacru îl îndumnezeiești...
Ce jertfe vrei?

CARMINA

(cu exaltare)

Vreu numai... ah! vreu tu să mă iubești!
(Stau îmbrățișați în extaz.)

DESPOT

Carmină,-ntreaga-mi viață a ta-i!
Și varianta a doua este anulată:
Pe Laski și-ai tăi oaspeți îți poți îndupleca
În calea-mi îndrăzneață / voia întîmplărei cu mine-a s-arunca...
Vom dobîndi împreună / în calea-mi îndrăzneață

CARMINA

De o dorești, iubite, va fi precum dorești...
Ca în lupte sîngeroase
Spre-a dobîndi mărirea și multă avuție / și fală și-avuție
Și tu

CARMINA

O vrei tu, Despot, fie!

DESPOT

O, scumpa mea Carmina, tu mă-ndumnezeiești / îmi spune ce dorești
Ce jertfe vrei de la mine?
Vreu tu să mă iubești.] || 712, 15 — *B, C:* Zay [...] pintre / *D, E, F:* *(Rîzînd.)* Zay [...] pentru || *între r.* 15—16 — *în C:* LASKI

(după ușa din stînga)

CARMINA

(mergînd spre ușă) [*inițial: vine*] || 18 — *B, D, E, F:* LASKI / *C:* LASKI *(intră prin stînga)* || 19—25 — *numai în B, D, E, F:* LASKI [...]

Vine. [22—24 — *B:* CARMINA

(mergînd spre ușa din stînga) / D, E, F: (Carmina <...> Despot.] || 27 — *B:* *îmbrățișează / C:* *îmbrățișînd / D, E, F:* *prin stînga, sărută* || 28 — *B:* frate! *(Îl îmbrățișează.) / C:* frate! *(Îmbrățișează pe Despot.) / D, E, F:* frate. || 713, 3 — *B, C:* mine / *D, E, F:* noi || 10 — *B:* Spune... am / *C:* Spune... cu *[inițial:* am] / *D, E, F:* Zi, sînt || 20—21 — *B, C:* *(Iese prin stînga.) / D, E, F:* *(Ea [...] ușă.)* || *între r.* 21—22, *în B se află un lung pasaj (f.* 67^{r} —73^{r} *) anulat:*

DESPOT

Carmină,-ntreaga-mi viață a ta-i!

CARMINA

Ce-aud afară? *(Cată pe fereastă.)*

Zay vine!

DESPOT

Zay, prefectul lui Ferdinand?

CARMINA

La scară

Au și sosit... o! Doamne, ce supărare!

DESPOT

Zay

Dispune de-o oștire cu zece mii de cai,
El poate să m-ajute.

CARMINA

Cum?

DESPOT

Luînd învoire

De la-mpăratul.

CARMINA

Bine...Azi am să-i fac priimire
Ca niciodată;... însă gelos să nu apari...
Zay crede că-i Apolon perdut pintre maghiari.

(Despot iese pe ușa din dreapta.)

SCENA II

CARMINA

Nătîngul Zay de lipsa lui Laski azi profită...
Vrea șerpele pe Eva s-o ducă în ispită,
Dar uită îngîmfatul că șerpele din rai
Era frumos și tînăr, ș-avea un dulce grai.

SCENA III

CARMINA, ZAY

ZAY

Contesă!... dați-mi voie... *(Sărută mîna Carminei.)*
Tot dulce ca o lună
Și vie ca un soare!... Ha, ha... ce festă bună!
Sărmanul Laski!

CARMINA

Laski?... Ce i s-au întîmplat?

ZAY

Nimic... Ha, ha!... Departe în urmă l-am lăsat
Cu toți ai săi prietini luîndu-se la goană
După-un șoldan nemernic, sparict de-atîta zvoană.
Iar eu... căci împreună veneam de la Muncaci,
Unde-am beut trei zile cu-episcopul Fargaci,
Eu, zic... pinteni în roibul, și fuga-ntr-o-ntinsoare
Spre luna vieții mele ce-i totodată soare...
A!... meargă-n cer șoldanul ce astăzi m-au făcut
Această mînă albă cu drag să o sărut,
În taină, fără marturi... ha, ha, ce bună festă!
Mă laud, deși firea mi-e... cum să zic...

CARMINA

Modestă?

ZAY

Dar!... tocmai!

CARMINA

Modestia-i odor foarte frumos,
Dar ea împodobește pe oamenii... de jos,

Nu pe acele vîrfuri din trîmba omenească
Menite făr' de ştire sub cer să strălucească.
Modest, cui se cuvine a fi?... lui Heroel,
Lui Sedletz, lui Luzinski, lui Sommer, lui Villel,
Şi alţi ca dînşii, oameni de proastă seminţie,
Părăie fără nume şi fără obirşie,
Nu dar pe [*iniţial:* Dar nu lui] Zay, prefectul ce tocmai din Arpad
De-a dreptul se coboară prin Bela şi...

ZAY

Huniad.

CARMINA

Dar, şi Huniad... uitasem.

ZAY

Ah! nobila mea spiţă
Mai mult se-nnobilează prin nobila-ţi guriţă.
(Sărutîndu-i mîna.) Eşti dulce ca o lună...

CARMINA

Şi ca un soare... Ştiu.

ZAY

Cînd te aud, contesă, mă-ntreb dacă sînt viu?

CARMINA

Eşti viu; n-ai îndoială, dar şi mai mult... eşti mare!
Puternic! Împăratul ca sfetnic bun te are,
Şi poţi, cu-această mînă rîvnită de eroi,
Domni să răstorni din tronuri şi să ridici alţi noi.

ZAY

Aşa-i!... Ah! de m-ai pune vrodată la cercare,
Cum ţi-aş proba, contesă, cît te iubesc de tare!

CARMINA

Hei, cine ştie dacă...

ZAY

Ah!... ce?

CARMINA

Dacă-ntr-o zi...

ZAY

(rîzînd)

Cum?... zău?... Visezi, comtesă, pe-un tron a te trezi?

CARMINA

Eu?... Nu!... dar o femeie... sînt zile, cîteodată
Ar da chiar un tron, numai să fie dezbarată...

ZAY

De cine?

CARMINA

De un oaspe... de-un martur indiscret...

ZAY

Care?

CARMINA

Cunoşti pe Despot?

ZAY

Venit-au îndărăt?
Aice-i?

CARMINA

Dar!

ZAY

(posomorîndu-se)

Nu-mi place... zău, nicidecum nu-mi place
Venirea lui.

CARMINA

Nici mie... însă ce pot face?
El e-n castel, şi Laski va fi prea încîntat
Cînd a afla că Despot la el s-au înturnat.

ZAY

Orb!... Despot te iubeşte şi Laski-l adorează!
Barbaţii totdeauna nici văd, nici vreu să creadă.

CARMINA

Ce minte ai deşteaptă! Ce ochi patrunzători!

ZAY

Dar eu, de-aș fi... pe Despot l-aș azvîrli în nori!

CARMINA

Azvîrle-l!... însă cată, de sus, pe tron să cadă.

ZAY

Pe tron?

CARMINA

De nu, aice el vecinic a să șadă.
Acest Despot e june cu suflet arzător,
Un suflet ce rivnește mărire sau amor.
Dacă-i vroi să-l sprijini, el va cata mărirea,
De nu, stînd lîngă mine, el va dori iubirea.

ZAY

Dar!... înțeleg.

CARMINA

El însuși ți-a spune-o dacă vrei...
Eu, cer ca să lipsească de-aici, din ochii mei.

ZAY

(luînd-o de mînă)

Și el lipsind... pot oare să sper?...

CARMINA

(cochetînd)

Ce?

ZAY

S-o spun?

CARMINA

Spune!

ZAY

(punînd un genunchi jos)

Ești vie ca un soare...

CARMINA

(zîmbind)

Și dulce?...

SCENA IV

CARMINA, ZAY, LASKI (se ivește la ușa din stînga)

LASKI

De minune!
A! Ciung pîrlit! A! flutur iernatic, degerat!
A! vechi strigoi!... în taină de noi te-ai furișat
Ș-ai alergat aice, cu fața ta zvîntată
S-adimenești soția-mi!... Ah! Vulpe deșalată!
Cuc răgușit! și limba și glasu-o să vă tai.
(Scoate sabia.)

ZAY

(scoțînd sabia)
Pe mine? tu!... Așteaptă.

CARMINA

(între amîndoi)
Ce faceți, Laski, Zay!
Ați nebunit?... la vrîsta voastră-o provocare!

LASKI

Cînd inima e-ntreagă, doamnă, vrîstă nu are!

CARMINA

Dar m-ofensați pe mine!... voi, un duel!
Cum? tu, iubite Laski, gelos, gelos de el!
Ești orb?... Și Zay uitat-au respectul ce convine
Unei stăpîne-a casii?... Unei femei ca mine?

ZAY

Nu, doamnă!... dar acele cuvinte ce-au rostit
Cer sînge, răzbunare...

LASKI

A! suflet pîngărit!
Cuvintele rostite sînt încă prea ușoare...
Cazi în genunchi, sărmane, cînd scapeți din picioare.
Faci grații?... Săruți mîna?... dai ochii peste cap
Zbierînd amoru-ți vested cu glasul tău de țap?
A! Ciof!

ZAY

(furios)

Pre sfîntul Ștefan!...

CARMINA

(oprindu-l)

Zay...

ZAY

Doamnă, mă desfide...

LASKI

Dar! te desfid pe moarte!

(Laski și Zay ating săbiile. Carmina începe a rîde cu hohot.)

Ce rîzi?

CARMINA

A! cum n-oi rîde?
Păreți, stînd față-n față, ca doi bătrîni cocoși
Cu penele zburlite, aprinși, cu ochii roși.

LASKI și ZAY

(atinși)

Doamnă!

CARMINA

Și care este motivul astei certe?
Un *quiproquo*... Combateți!... dar, Dumnezeu vă ierte,
Decît să faceți jertfe de nasuri și urechi,
V-ați săruta mai bine ca doi prieteni vechi.

LASKI

Acest vulpoi fățarnic de mult pe-aici vînează,
De mult pe lîngă tine se gudură ș-oftează;
Cunosc a sale pofte și vreu să mă răzbun.

CARMINA

Insulți pe-a ta soție, Laski..., și ești nebun.
Zay, adevăr e c-astăzi m-au comparat cu luna,
Dar în ce scop? Prefectul au fost ca totdeauna
Împins de un gînd nobil.

LASKI

Nobil!

ARMINA

Și generos.

ZAY

Așa-i!

LASKI

Așa?

CARMINA

Cerîndu-mi un sprijin grațios
Pentru-un străin, un oaspe, al tău prietin...

LASKI

Care?

CARMINA

Pentru Despot.

LASKI

Cum? Despot? Aice-i? Bine-mi pare!
Unde-i?... Mă duc... *(Se îndreaptă spre fund.)*

CARMINA

Așteaptă... Ai vreme ca să-l vezi.
Dar... ai avut prepusuri și-ai fost nedrept... Ce crezi,
Cînd știi tot adevărul, că se cuvine mie
Și lui Zay?

LASKI

Ah!... iertare!... au fost o gelozie...
Oarbă... Mă ierți, Carmină?

CARMINA

Nu știu de te-oi ierta...

LASKI

Zay, ți-am greșit... Mă scuză... Na mîna; dă-mi pe-a ta.
(Își dau mînele împreună.)
Unite-n veci să fie aceste mîni leale!... *(În parte.)*
Tot oi pîndi, moțpane, manoperele tale!

ZAY

Îmi place să-ți văd mintea la loc și să te văd
Barbat.

LASKI

De-acum orbește în tine mă încred.
Dar unde-i Despot?

SCENA V

CARMINA, LASKI, ZAY, DESPOT (intrînd pe ușa din dreapta) [inițial: stînga])

DESPOT

Laski!

LASKI

(aruncîndu-se în brațele lui Despot)

A!... Despot!... scumpe frate!

DESPOT

Scumpul meu Laski!...

ZAY

(încet, Carminei)

Bravo!... femeile-s șirate,
Dar le întreci pe toate... îți mulțămesc...

CARMINA

(în parte)

Ce prost!

LASKI

Ce-ai devenit? de unde vii? pe unde-ai mai fost?

DESPOT

A! Multe am a-ți spune.

CARMINA
(lui Laski)

Iubite,-o întîlnire
Își perde, cînd sînt marturi, sincera ei pornire.
Aveți, cred, multe taine... Aice vă lăsăm
Și mergem în grădină cu Zay să ne primblăm.

ZAY
(în parte)

Șirată-i!

LASKI

Foarte bine... Primblați-vă-n iveală
La soare, căci sub arbori, la umbră,-i umezeală.

CARMINA

A revedere.

DESPOT

(închinîndu-se)

Doamnă...

CARMINA

(lui Despot, trecînd)

A! Domnule, să-ți spun
O veste... Zay, prefectul, îți e prietin bun.

ZAY

(dînd mîna lui Despot)

Dar!

DESPOT

(lui Zay, închinîndu-se)

Domnul meu, sînt gata cu inimă-a răspunde
L-atîta bunătate...

(Iese Carmina și Zay pe ușa din stînga.) || 22 — *B:* VI / *C, D, E, F:* III || 25 — *B, C:* LASKI / *D, E, F:* LASKI *(întorcîndu-se răpide)* || 26 — *B:* spune-mi de unde / *C, D, E, F:* răspunde || 27—28 — *B:* Revii?... de la Moldova? / *C:* Prin ce furtuni trecut-ai de cînd te-ai dus?... de unde Revii?... de la Moldova? / *D, E, F:* Prin [...] Revii? || **714**, 2—15 — *B, C:* Dar!

LASKI

Și... ce rezultat?

DESPOT

Pe marginea Moldovii noi doi cînd am călcat
Era o zi frumoasă!... Îți mai aduci aminte?...
Tu, Laski, privind zarea, mi-ai zis aste cuvinte:
„Moldova-i [o] comoară!... ferice-ar fi de ea
Să cadă cu-a ei scule pe mîna ta, ș-a mea.
Fii om, mergi!... la Suceava găsi-vei răzvrătirea
Clocind și pregătindu-ți mărirea sau peirea!"
Am mers cu pasul sprinten, cu sufletul răpit,
Ș-acolo pe-amîndouă o dată le-am găsit.

LASKI

Cum?

DESPOT

Boierimea toată, de mine-adimenită,
În oul răzvrătirei clocind ura-ntețită,
Lui Vodă Lăpușneanul peire au jurat,
Și-n locul lui pe Despot ca domn l-au aclamat.

LASKI

Bravo!

DESPOT

Dar Lăpușneanul cu mîna-i pinditoare
Pe oul de sub cloșcă [*în C, îndreptat:* Domnul nou, în grabă]
l-au pus... la închisoare.

LASKI

Ce?... tu... Despot?

DESPOT

Eu, Despot!... sub ageru-mi picior
Simțit-am un cutremur de munți răsturnător
Și de pe treapta naltă ce duce la domnire [*C:* din
petroasa cale, ce duce la mărire <*inițial:* domnire>]
Căzut-am fără veste, cu-o tristă prăbușire.
Norocu-mi deschisese o poartă de palat,
Dar Vodă, vrăjitorul, în hrubă l-au schimbat.
Norocu-mi întinsese o cupă-mbătătoare,
Dar Vodă-n ea vărsase otrava strivitoare.
Și astfel, frînt de lupte, din iadul unde-am fost,
Revin, după îndemnu-ți, să-ți cer un adăpost.

LASKI

Te plîng, sărmane Despot!

DESPOT

Ce vrei?... fatalitate!

LASKI

Dar din a ei capcană cum ai scăpat tu, frate?

DESPOT

Ha, ha! pintr-o minune ce nu e de crezut...
Un biet nebun... sărmanul!... acum a fi perdut!

Perdut!

DESPOT

L-au dus călăul, din visu-i de splendoare,
Alături cu tronul drept în spînzurătoare,
Cum era să mă ducă pe mine, dacă eu
N-aș fi-nsemnat pe frunte de însuși Dumnezeu.

LASKI

Nu te-nțeleg.

DESPOT

Ascultă: Un om viteaz, din luptă
Nu se retrage, Laski, cînd sabia-i [*C:* arma lui] e ruptă.
Următoarele cinci versuri sînt anulate în C:
Eu, Despot, ți-am mai spus-o, născut pe-al mării mal,
Deprins sînt din pruncie să-nfrunt al mării val.
Vreu dar să mă prind iarăși [*inițial:* să reintru aprig]
la trîntă cu destinul...
Ori eu, ori el! [*C:* el, ori eu...] Mormîntul trist, negru,
sau caminul
Domnesc se vor deschide curînd sub pașii mei!
[*În C, fără a anula versurile din SCENA III, de la început pînă aici, Alecsandri le cuprinde într-o acoladă marginală (f. 72*^{r} *—74*^{r} *) și notează altele pe f. 71*^{r} *, care ar fi trebuit, pare-se, să le înlocuiască:*

Acum răspunde:
Prin mari furtuni trecut-ai... O știu!... însă de unde
Revii? <*anulat:* De la Moldova?>

DESPOT

De la Moldova, din iad <*anulat:* Dar... iadul>
unde-am fost
Zdrobit <*anulat:* M-au frînt>... și viu la tine să caut adăpost.

LASKI

Cum?... tu renunți...

DESPOT

Nu, frate! un om viteaz, din luptă,
Nu se retrage, Laski, cînd arma lui e ruptă.]

LASKI

Dar, bine [*C:* A! bravo] ! ... așa, Despot, te vreu!

DESPOT

Așa mă vrei?

(Luînd mîna lui Despot [*sic !*].) Iubite Laski, crede că-n viața-mi tulburată [*inițial în B:* că Despot niciodată] / *D, E, F:* De[...] tulburată || 17 — *B, C:* la tine / *D, E, F:* aice || 18—19 — *B:* și-s Domn pînă-ntr-un / *C:* și-s Domn în acest / *D, E, F:* sint Domn pînă-ntr-un || 28 — *B, C:* c-oi / *D, E, F:* a || **715**, 5—8 — *variantă marginală în C (f. 74[v]), anulată:*

Tu ruinat?

LASKI

Eu, Laski... Orice fîntînă seacă.

Ce vrei? Ș-a mea avere către secare pleacă. || 10 — *B:* pe lume / *C:* și falnic / *D, E. F:* tablouri || 18 — *B:* deci, ca / *C, D, E, F:* și, ca || 19 — *B:* pumnii întregul / *C:* pumnii întreg al / *D, E, F:* pumnul întregul || 20 — *B:* a sale zile să țes cu fîri de aur / *C, D, E, F:* să-ntind [...] aur [*inițial în C:* să-i fac o punte sub pașii săi, de aur; *apoi:* să-ntind sub pași-i un lung covor] || 24 — *B:* Ca dînsa, spre secare, ș-a mea avere / *C:* Ca ea, către secare, ș-a mea avere / *D, E, F:* Ce [...] secare || 25 — *B, C, D, E, F:* nu-n [*inițial în C:* ntr-un] || 27 — *inițial în C:* să fac cu tine || 29 — *B și, inițial, în C: Va bene* / *C:* Arunc / *D, E, F:* S-arunc || 31 — *B:* ți-oi da / *C, D, E, F:* îți dau || 32 — *B:* LASKI *(strîngînd mîna lui Despot)* / *C, D, E, F:* LASKI || 34 — *numai în C: (Strînge mîna lui Despot.)* / *D, E, F: (Dau mîna amîndoi.)* || **716**, 4 — *B: și, inițial, în C:* roi / *C, D, E, F:* hoit || 5 — *B:* trîntor nu e / *C, D, E, F:* corbi nu este || 7 — *B:* vor / *C:* or / *D, E, F:* va || 10 — *B:* să-ucidă / *C, D, E, F:* să taie || 12 — *B, D, E, F:* Naprasnici / *C:* Teribili [*inițial:* Naprasnici]; *la acest vers, Alecsandri notează marginal (f. 75[v]) o variantă pe care n-o anulează:*

Rozel, Anton și alții [*anterior:* Secuiul], eroici spadasini

Ce vîntură Europa cu spada vecinic goală

Catînd moarte-n războaie... ș-avînd groază de boală. || 15 — *B:* o sută de valoni / *C, D, E, F:* cincizeci de burghinioni || 16 — *B:* cincizeci de burghinioni / *C:* o sută de gasconi [*inițial:* valoni] / *D, E, F:* o sută de valoni || 17 — *B:* Legman, Heroel [*inițial:* Sedletz, Heroel]; Sedletz, fruntași de / *C, D, E, F:* Și [...] multă || 18 — *B:* Anton / *C, D, E, F:* Ș-Anton || 20 — *B, C, D, E, F:* ca să devie [*inițial în B:* de-a deveni] || 23 — *B, D, E, F:* la / *C:* în || 27 *B, C:* Căci nu / *D, E, F:* Nu || 33— **717**, 32 — *în C, prima variantă, anulată:* .

DESPOT

Ce strică o cercare?

LASKI

Hai să cercăm.

DESPOT

Deci cheamă-l aice.

Aici, Alecsandri face un semn și scrie pe verso f. 76 altă variantă decît cea care urmează, pe care mai întîi o anulează, apoi o reia. Varianta anulată:

LASKI

Ba nu. Hai
În turn. Acolo-n taină să-nchei tractat cu Zay...
[*anterior: (Strigă.)*

DESPOT

Prea bine... dă-i de știre.

LASKI

(strigînd)

Zay... Vino-n turn degrabă.
Acum... ascute-ți limba și să te văd la treabă.

DESPOT

N-ai grijă!-n trei cuvinte pe Zay l-am incurcat...
(În parte.) Prin farmecul Carminei, frumosul avocat.
Varianta neanulată:

LASKI

Ba nu. Hai
În turn. Acolo-n taină să-nchei tratat cu Zay.

DESPOT

Prea bine... dă-i de știre să vie.

LASKI

Merg degrabă.
Acum ascute-ți limba și să te văd la treabă.

(Iese.)

DESPOT

N-ai grijă,-n trei cuvinte pe Zay l-am încurcat.
(În parte.) Prin farmecul Carminei, frumosul avocat.]

LASKI

Bucuros.
(În parte.) E mult de cînd se primblă cu-a mea soție jos.
(La fereastă.) Zay!

ZAY

(din grădină)

Ce vrei, Laski?

LASKI

Vină sus în castel [*inițial:* salon] degrabă.

ZAY

Dar ce-i?

LASKI

Am să-ți comunic o taină.

DESPOT

Acum pe treabă,
Laski, totul depinde de la Zay.

SCENA IV

LASKI DESPOT ZAY (intră prin stînga)

ZAY

M-ai chemat?
Am venit... spune-mi iute secretul tău... de stat.
Contesa mă așteaptă în umbra parfumată,
De tinerii săi oaspeți cu drag încunjurată,
Și frîncul Rozel spune contesii cu glas blînd
Că de-ar fi el zefirul ce trece dismierdînd
Cosița-i de pe frunte, ar sta pe loc...

LASKI

Sfîrșește
Ș-ascultă.

ZAY

(punîndu-se pe canape)

Ascult.

LASKI

Bine. Acum, Despot, grăiește.

DESPOT

Ilustre Zay! Știi cine sînt și ce-am fost?

În continuare, variantă neanulată (f. 78r—80r):

ZAY

O știu;

Mi-au spus-o de mult Laski.

DESPOT

Dar știi ce vreu să fiu?

ZAY

Domn! Mi-au mărturisit-o contesa.

LASKI

Ce fel? Știe

Soția mea? prin cine?

DESPOT

Prin tainica magie

Ce naște cu femeia, ca dar trimis din cer,
S-o facă a patrunde curînd orice mister.
Misterul dat pe față acum, Zay, Laski, iată
Ce am de a supune l-a voastră judecată:
Moldova e o țară din cele care sînt
Podoaba și-ncîntarea întregului pămînt.
Ea are-o zestre mare de fiică de-mpărat,
Dar, vai! ea-i însoțită c-un prost și crunt barbat.

ZAY

Cu Vodă Lăpușneanul?

DESPOT

Ce este Lăpușneanul?

Rob închinat orbește lui Soliman, sultanul,

Și dușman plin de ură Cesarului august
[*inițial:* lui Ferdinand... vrajmaș].
Un om cu falca largă și spiritul îngust
[*inițial:* Creștinătății aprig, viclean, călău trufaș!]!
El au călcat Ardealul cu oastea cea turcească,
Desprețuind, nătîngul [*inițial:* nebunul], puterea-mpărătească,
Ș-au alungat armata lui Ferdinand, cu plan
Ca să aducă-n scaun pe Sigismund Ioan,
Și l-au adus!

ZAY
(oftînd)
Așa e!

DESPOT
Pe fruntea-i pîngărită
Se cade să rezide [*inițial:* lucească] corona strălucită?
Politic e ca Cesar [*inițial:* e-mpăratul] chiar la hotarul său,
El, uriaș, să lasă a-l ride un pigmeu?

LASKI
Nu.

DESPOT
Pe cînd Orientul e-n flacără și-n sînge,
Pe cînd creștinatatea, azi răstignită, plînge,
Cînd Ferdinand [*inițial:* Carol Quint] și Papa cu gînd marinimos...

ZAY
Etcaetera... La fapte; cuvîntu-i de prisos.
(În parte.) Contesa mă așteaptă și el lungește sfatul.

DESPOT
Ei bine, spune, Laski, ce-ar zice împăratul,
Cînd falnica Moldovă eu i-aș aduce-o-n dar
Ș-aș pune pe corona-i acest margaritar?

LASKI
Ar zice: Vrei un razem? puternica mea mînă
Te pune-n stăpînire pe țara cea română.

DESPOT
Aceasta vreu!

ZAY

(sculîndu-se)

Aceasta? Vrei sprijinul regal
Spre a fi Domn Moldovii?... dar vrei a fi vasal
Lui Ferdinand?

DESPOT

Eu?

ZAY

Spune: priimești cu noi a face
Tratat de închinare fie-n război sau pace?

DESPOT

Priimesc!

ZAY

Dar?... Adă mîna... Curaj! Și-ntr-un ceas bun!
Eu plec la Beci îndată, lui Cesar să supun
În taină planul nostru... și am bună sperare
Că în curînd vei face domneasca ta intrare
În Suceava! *(În parte.)* Și grabnic de-aici te-i depărta,
Să scape și contesa și eu de limba ta.
(Tare.) Hai fără-ntîrziere să încheiem tratatul
Ca să-l sancționeze cu mîna-i împăratul.
(Pleacă spre ușa din dreapta și iese.)

LASKI

Haideți în turn! *(Lui Despot.)* Degrabă pe Zay l-ai încurcat,
Bravo! *(Iese.)*

DESPOT

(în parte)

Carnlino scumpă, ești meșter avocat!
(Iese după Laski.)||

717, 2 — 32 — *în B:* Hai să cercăm.

DESPOT

Deci, cheamă-l aice...

LASKI

Bucuros.
(În parte.) E mult de cînd se primblă cu-a mea soție jos.
(La fereastă.) Zay!

ZAY

(din grădină)

Ce vrei, Laski?

LASKI

Vină sus în salon degrabă.

ZAY

Dar ce-i?

LASKI

Am să-ți comunic o taină.

DESPOT

Acum pe treabă,
Laski, totul atîrnă de la Zay.

SCENA VII

LASKI, DESPOT, ZAY (intră pe ușa din stînga)

ZAY

M-ai chemat,
Am venit... spune-mi iute secretul tău... de stat.
Contesa mă așteaptă în umbra parfumată,
De tinerii tăi oaspeți cu drag încunjurată...
Și frîncul Rozel spune contesii cu glas blînd
Că de-ar fi el Zefirul ce trece dismierdînd
Cosița-i de pe frunte, ar sta pe loc...

LASKI

Sfîrșește
Ș-ascultă...

ZAY

(punîndu-se pe un jilț)

Ascult.

LASKI

Bine... Acum, Despot, grăiește.

DESPOT

Ilustre Zay!... Știi cine sînt și ce-am fost?

ZAY

O știu.

Mi-au spus-o de mult Laski.

DESPOT

Dar știi ce vreu să fiu?

ZAY

Domn! mi-au mărturisit-o contesa...

LASKI

Ce fel?... Știe

Soția mea?... prin cine?

DESPOT

Prin tainica magie
Ce naște cu femeia, ca dar trimis din cer,
S-o facă a pătrunde curînd orice mister.
Misterul dat pe față acum, Zay, Laski, iată
Ce am de a supune l-a voastră judecată:
Moldova e o țară din cele care sînt
Podoaba și-ncîntarea întregului pămînt.
Ea are-o zestre mare de fiică de-mpărat,
Dar, vai! e însoțită c-un prost și rău barbat.
[*Urmează un pasaj anulat:*

ZAY

(în parte)

Întocmai cum e Laski.

LASKI

(în parte)

Precum e Zay.

ZAY

Urmează.

DESPOT

Sub Vodă Lăpușneanul Moldova lîncezează.
El sîngele îi suge cu gura-i de strigoi.

LASKY

(în parte)

Strigoi ca Zay.

ZAY

(în parte)

Ca Laski.

DESPOT

(în parte)

Cum ei sînt amîndoi.

LASKI

Urmează.]

DESPOT

Cu Vodă Lăpuşneanul... Ce este Lăpuşneanul?
Rob închinat orbeşte lui Soliman, sultanul,
Şi duşman plin de ură lui Ferdinand!... Vrajmaş
Creştinătăţei, aprig, viclean, calău, trufaş!
El au călcat Ardealul cu oastea păgînească,
Despreţuind, nebunul, puterea-mpărătească,
Ş-au alungat armata lui Ferdinand, cu plan
Ca să aducă rege pe Sigismund Ioan,
Şi l-au adus.

ZAY

(oftînd)

Aşa e!...

LASKI

Dar!

DESPOT

Pe fruntea-i pingărită
Se cade să lucească corona strălucită?
Politic e-mpăratul, chiar la hotarul său,
El, uriaş, să lasă a-l rîde un pigmeu?

LASKI

Nu.

DESPOT

Pe cînd Orientul e-n flacără şi-n sînge,
Pe cînd creştinătatea azi răstignită plînge,
Cînd Carol Quint şi Papa, cu gînd marinimos...

ZAY

Et caetera... La fapte; cuvîntu-i de prisos.
(În parte.) Contesa mă așteaptă și el lungește sfatul...

DESPOT

Ei bine, spune, Laski, ce-ar zice împăratul
Cînd falnica Moldovă eu i-aș aduce-o-n dar
Ș-aș pune pe corona-i acest margaritar?

LASKI

Ar zice: Vrei un razăm?... puternica mea mînă
Te pune-n stăpînire pe țara cea română.

DESPOT

Aceasta vreu!

ZAY

Aceasta!... Vrei sprijinul regal
Spre a fi domn Moldovii?... dar... vrei să fii vasal
Lui Ferdinand?

DESPOT

(îngăimînd)
Eu?

ZAY

Spune: priimești cu noi a face
Tratat de închinare fie-n război sau pace?

DESPOT

Priimesc!

ZAY

(sculîndu-se)
Deci, adă mîna... Curaj și-ntr-un ceas bun!
Eu plec la Beci îndată, lui Cesar să supun
În taină planul nostru; și am bună sperare
Că în curînd vei face domneasca ta intrare
În Suceava. *(În parte.)* Și grabnic de-aici te-i departa,
Să scape și Carmina și eu de limba ta.
(Tare.) Hai dar în turn, la Laski, să încheiem tratatul
Ca să-l sancționeze chiar însuși împăratul.
Hai. *(Pleacă spre ușele din fund.)*

LASKI

(încet lui [greșit:] LASKI)

Bravo, Despot, iute pe Zay l-ai încurcat!

Bravo! *(Pleacă spre fund după Zay.)*

DESPOT

(în parte)

Carmină dragă, ești meșter avocat.

(Iese tustrei prin fund.) / *D, E, F:* Hai [...] *după Laski.)* || **718**, 1 — *B:* VIII / *C:* V / *D, E, F:* IV || 3 — *B, C: alții* / *D, E, F: alți aventurieri* || 5 — *B:* ROZEL *(dînd brațul Carminei)* / *C, D, E, F:* ROZEL || 7 — *B, C:* tînăr / *D, E, F:* vesel || **11** — *B, C:* lauri falnici / *D, E, F:* vitejie || 13 — ***numai în*** *D, E, F: (rîzînd)* || 15 — *B, C:* De / *D, E, F:* Cînd || 17 — *B:* SECUIUL *(rîzînd)* / *C: (rîzînd)* / *D, E, F: (posomorît)* || 23 — *B, C:* Lasînd / *D, E, F: (rîzînd)* Lasînd || 26 — *B:* nebun / ***C, D,*** *E, F:* tuieș || **719**, 5 — **720**, 4 — ***în B, mai întîi un pasaj anulat:***

CARMINA

Se vede că și regii cu toată-a lor nalțare,
Supuși sînt să devie...

ANTON

(rîzînd)

O marfă de schimbare.

ROZEL

Marfă? Anton Secuiul e vesel și isteț.
Amorul pentru dînsul e simplu precupeț.
Deci mult aș vrea să aflu ideea genială
Prin care el ar drege deviza cea regală?

ANTON

Eu?... foarte lesne,-aș zice:
„Muierea este schimbătoare,
Nebun cine se-ncrede-n ea!
Și berea este-mbătătoare,
Dar cui nu-i place ca s-o bea!"

(Toți rîd.)

ROZEL

Bravo, poet secui!
Ai bosa poeziei sub formă de cucui.

ANTON

Contesă, poroncește la toți să-mprovizeze
Ca mine, și deviza lui Franț s-o completèze,
Să rîdem.

Marginal (verso f. 79), Alecsandri așterne următoarele 15 rînduri, cu puține modificări față de cele definitive:

CARMINA

A! Pentru-un galant rege ideea nu-i galantă...

ROZEL

Eu am îndeplinit-o prin astă variantă:
„Femeia des e schimbătoare,
Nebun cine se-ncrede-n ea.
Ah! deie-mi dulcea ei favoare
Și schimbă-se-apoi cît a vrea."

CARMINA

Bravo!... Bravo...

ANTON

Palavre... Mai bine-n războire
[*inițial:* aș videa azi]
Aș vrea să se schimbe această amorțire
Ce se numește pace...

Pasajul anulat continuă.

CARMINA

Minunată idee!... Sommer, pas
Pe nobila cărare ce duce la Parnas...
Începe...

SOMMER

(declamă)

„Femeia-ades e schimbătoare,
Nebun cine se-ncrede-n ea!
De-mi place-al zilei mîndru soare
Să se prefacă noaptea-n stea,
Ce-ar fi o vecinică plăcere?
Ce-ar fi un timp neschimbător?"

ANTON

Hei! ajungă-ți...

SOMMER

„Plăcerea naşte din durere,
Amorul stins din alt amor."

ANTON

Iar stele, şi tot stele!
Poeţi de meserie, ce dracu-aveţi cu ele?

CARMINA

Acum ţi-au venit rîndul, Rozel... Fii generos.

ROZEL

Iată ce-mi spune gîndul de sexul cel frumos:
„Femeia-ades e schimbătoare,
Nebun cine se-ncrede-n ea.
Ah! deie-mi dulcea ei favoare
Şi schimbă-se-apoi cît a vrea!"

CARMINA

Bravo!... deopotrivă poeţi...

ROZEL

De întîmplare.

CARMINA

Oricum... sînt mulţămită... Surprinderea-mi e mare!
Credeam că ai mei oaspeţi sînt vulturi... hrapitori,
Şi mă trezesc deodată cu trei privighitori.

SOMMER

Chiar vulturul lui Joe din zona tunătoare
În faţă cu Junona ar fi privighitoare.

ROZEL

Ş-apoi, în colivie cînd zace el închis,
Destul e să te vadă, şi cuşca-i paradis.

ANTON

Palavre-s toate-aceste... dar cine e de vină
Că paloşile noastre, contesă, -au prins rugină?

CARMINA

Eu?

ROZEL

(cu dragoste)

Dar!

ANTON

Ba nu, contesă; e timpul de ragaz
Ce schimbă-n om netrebnic pe omul cel viteaz.
A! Mult a să mai ție această amorțire
Ce se numește pace?

CARMINA

Vroiți iar războire?

ROZEL

O vrem!... toată ființa se naște pre pămînt
Cu-o tainică menire, c-un dor, cu un avînt:
Noi să ne batem, floarea să scoată dulci parfume,
Iar dumneata, contesă, să fii iubită-n lume.

CARMINA

Ei bine... fiți dar veseli!... Eu cred că nu tîrziu
Se va preface-n faptă un dor atît de viu.

ANTON

Nu ne înșeli?

CARMINA

Și-mi vine, prin astă miratoare
(scoate din buzunar o oglindă mică)
Ce-o am de la Gitana, batrîna vrăjitoare,
Să cerc de a vă spune ascunsul viitor.

ANTON

Ah! vezi dacă-n războaie voi fi învingător.

SOMMER

Vezi de-a-nflori cununa pe-a mea duioasă lîră.

ROZEL

Vezi de-a fi cu izbîndă acel ce te admiră.

CARMINA

Încet, pe rînd... tăcere!... *(Cată în oglindă.)*

Anton, oglinda mea
Au prins o ceață roșă și umedă pe ea.
Semn de război.

ANTON

No, Éllien !

CARMINA

Calare, -n mare fală,
Te văd plecînd de-aice cu-o oaste de navală,
Și cu izbinda-n față mergînd spre răsărit.

ANTON

Cum? spre Moldova.

CARMINA

Poate.

ANTON

(mulțămit)
A!

CARMINA

Ce văd? Sommer, Sommer!
Ajungi poet de curte, nemuritor ca Omer.
Îți acordează lira.

SOMMER

E gata ca să cînt.
(Declamînd:) „O, Muză-nspirătoare, coboară pre pămînt!..."

ROZEL

Și celelalte... Doamnă contesă, în oglindă
Nu vezi și pentru mine ceva să mă surprindă?

CARMINA

Ba, văd c-ajungi tovarăș de arme glorios
C-un prinț bun, june, vesel și... mult marinimos.

ROZEL

Vivat!... Mă-ncred ferice în soarta-mi viitoare
Cînd ea-mi este prezisă de-o gură zîmbitoare.
A! bine zicea-n viața-i galantul rege-al meu:
„De n-ar fi zea Venus, n-ar fi nici Empireu!"

CARMINA

Tustrei sinteți de frunte, prin calități sublime...
Ferice de eroul urmat de-așa treime!

SCENA IX

Cei dinainte, LASKI, DESPOT, ZAY (vin din fund)

LASKI

(lui Zay)

Dar!... fără-ntîrziere, Zay, trebuie să pleci
Cu Ferdinand Augustul să te-ntîlnești la Beci...
Tratatul este gata, afacerea-i grăbită [*inițial:* urgentă].

ZAY

(Carminei)

Contesă, plec... Adio! cu inima cernită
Mă depărtez de-aice... dar... știi... omul de stat
Urmează un pasaj neanulat în ms.:

SCENA IX

Cei dinainte, LASKI, DESPOT, ZAY

ZAY

Contesă, plec... Adio.

CARMINA

Pleci?... Cum? Așa grăbit?

ZAY

Am o solie mare la Beci de împlinit.
(Încet.) Lui Ferdinand Augustul îi duc azi o comoară.
(Arată tratatul.)
Și totodată nouă ne fac o trebușoară.

CARMINA

Nu te-nțeleg.

ZAY

Lui Despot îi dau un mare dar,
Domnia! Și de dînsul, contesă, te disbar.

CARMINA

Ce diplomat!

ZAY

Adio!

CARMINA

(zîmbind)

Ba, Zay, a revedere.

ZAY

(sărutîndu-i mîna)

Ah! dulce eşti...

CARMINA

Ca luna?

ZAY

Ca fagurul de miere.

Adio, Laski... Despot vină cu mine pînă jos.

Domnilor, sănătate! *(Iese.)*

LASKI

Drum bun!

CARMINA

(în parte)

Mergi sănătos! *(Se apropie de fereastă.)*

LASKI

Tovarăşi! veste bună! / *C, D, E, F:* CARMINA [...] o veste [**719**, *8 — C:* mai îndreptat-o < *iniţial:* îndeplinit-o > / *D, E, F:* completat-o || 13 — *numai în D, E, F: (Toţi rîd.)* || 24 — *C:* vrednic / *D, E, F:* nostru || 26 — *C:* Aşa-i toată fiinţa / *D, E, F:* Contesă,-orice fiinţă] || **720**, 5 — *B:* al vostru paloş / *C, D, E, F:* a voastră armă || 9 — *B: şi, iniţial, în C:* oameni sau / *C, D, E, F:* ostaşi ori || 12 — *B:* LASKI / *C, D, E, F:* CARMINA || 14 — *B:* tovarăşi / *C, D, E, F:* la soare || 15 — *B şi, iniţial, în C:* Şi suflă / *C, D, E, F:* Şi-ndeamnă || 16 — *B:* Cu mine după dînsul vroiţi / *C, D, E, F:* Vroiţi [...] toţi || 19, 23, 30 — *B:* LASKI / *C, D, E, F:* CARMINA || 26 — *B:* om / *C, D, E, F:* îţi || 27 — *B:* Ş-averea lui întreagă [*iniţial:* domnească] a noastră-a / *C, D, E, F:* Şi toată-a lui avere a voas-

tră-a || 29 — *B*: cui? / *C, D, E, F*: său? || 31 — *B şi, iniţial, în C*: domneas-că / *C, D, E, F*: regească || 32 — *B, C*: să-i / *D, E, F*: să || **721**, 3—17 — *B*:

CARMINA

Ce-aud?... Anton, Sommer, Rozel,
Eroul din oglindă crezut-aţi voi că-i el?

ROZEL

Fie! ne place Despot, de-i cu plăcerea voastră,
Căci e vîntură-lume, ca noi, de seama noastră!
Deci, *vivat* Despot!

TOŢI

Vivat Despot!

SCENA X

Cei dinainte, DESPOT (reintră tulburat)

DESPOT

Laski! semn rău!

TOŢI

Ce este?

DESPOT

Urmînd cu ochii pe Zay în drumul său,
Am auzit un tropot şi am zărit deodată
Venind despre Moldova o numeroasă ceată

De oameni pe cai sprinteni / *C, D, E, F*: ROZEL [...] Moldova [4 — *C*: îl vreu şi eu / *D, E, F*: şi eu îl vreu || 7 — *C*: SOMMER / *D, E, F*: CEILALŢI || 10 — *C*: *parte, cu bucurie* / *D, E, F*: *parte* || 12 — *C*: a ta dorinţă / *D, E, F*: dorinţa noastră || 13—17 — *în C, mai întîi un pasaj anulat*:

SCENA VI

Cei dinainte, LASKI, DESPOT

DESPOT

Semn rău, Laski, semn rău!

CARMINA
(îngrijită)

Ce este?

Urmează un pasaj neanulat, dar marcat marginal cu o acoladă:

SCENA VI

Cei dinainte, DESPOT, LASKI, ZAY (reintră din dreapta)

ZAY

Tratatul este gata... Să fii lui cu credință.

DESPOT

Credința cea mai sacră!... *(În parte.)* Cît mi-a fi cu priință.

ZAY

Contesă, plec, adio.

CARMINA

Pleci, cum? Așa grăbit?

ZAY

Am o solie mare la Beci de împlinit.
(Încet.) Lui Ferdinand Augustul îi duc azi o comoară...
Și totodată mie îmi fac o trebușoară.

CARMINA

Nu te-nțeleg.

ZAY

Lui Despot îi fac un mare dar,
Domnia!... și de dînsul, contesă, te disbar.

Ultimele 7 rînduri au o variantă marginală (f.82^{v}) anulată:

(Încet.) Lui Ferdinand Augustul îi duc spre mare fală
Moldova, însoțită cu Despot, dar vasală.

CARMINA

Cum? Despot?

ZAY

Lui, contesă, îi fac un mare dar,
Domnia!... și de dînsul, ferice, te disbar.

Textul neanulat continuă:

CARMINA

Ce diplomat!

ZAY

Adio!

CARMINA

Ba nu... la rentîlnire...

ZAY

(sărutîndu-i mîna)

Ah! astă mînă ține întreaga-mi fericire!

< *inițial*: o lună de plăcere! >

(Către toți.) Rămas bun!

ROZEL < *inițial:* TOȚI >

Mergi cu bine! < *inițial:* Cale bună! >

(Zay iese prin stînga, întovărășit de Laski și de Despot.)

SCENA VII

Cei dinainte

CARMINA

(către oaspeții săi)

Rozel!... Vă bucurați...

O veste și mai bună!... o taină!... Dar jurați

De-a o păstra în umbră pîn-a ieși-n lumină.

Zay e cu noi!... lui Despot puterea lui închină!...

El merge să-l convingă chiar pe monarcul său...

ROZEL

Și-l va convinge? < *inițial:* A! *Vivat* Despot! >

CARMINA < *inițial* : ANTON, SOMMER >

Sigur!

SCENA VIII

Cei dinainte, DESPOT și, apoi, LASKI

DESPOT

(intră tulburat)

Amici! Din turn zărit-am o numeroasă ceată

Venind despre Moldova etc.

Variantă inițială anulată:

Cei dinainte, LASKI, DESPOT

DESPOT

(intră tulburat)
Semn rău, Laski, semn rău!

CARMINA

Ce este?

DESPOT
Ah! Contesă, zării acu îndată
Altă variantă marginală (f.83^{v}) anulată:

SCENA VIII

CONTESA, ROZEL, SOMMER, ANTON SECUIUL

DESPOT
(intră)
Contesă... O ceată numeroasă
< *inițial:* Zării acum îndată o numer... >
Venind...

CARMINA
Bravo, Rozel, deviza-ți e mult mai gracioasă.

SCENA VIII
(intră Despot, tulburat)

DESPOT
Amici < *inițial:* Contesă... Seniori... > din turn zărit-am o ceată numeroasă
De oameni

Continuarea textului neanulat:
Venind despre Moldova o numeroasă ceată
De oameni, pe cai sprinteni / *D, E, F:* SCENA < ... > Moldova] || 18 — *B:* De-a fi un / *C, D, E F:* E poate-un || 19 — *B:* Să știu că Lăpușneanul mă caută pe / *C:* Trimis de Lăpușneanul... Mă caută pe / *D, E, F:* Trimis [...] după || 21 — *B, C:* Cum? / *D, E, F:* Ce? || 27 — *B:* priimit /

C, D, E, F: bun sosit || 29 — *B:* Îi [...] solie. *(Scoate spada.)* / *C:* *(Scoate spada.)* Îi [...] solie. / *D, E, F:* Îi [...] solie. || **722**, 1—21 — ***B, C t***

LASKI

Ba nu, Rozel, stăi pacinic, căci Domnul [*C:* Voivodul] moldovan
E-n strînsă legătură cu Sigismund Ioan
Și trebuie deocamdată să arătăm plecare...

CARMINA

[*C:* CARMINA *(indignată)*]

Plecare?

LASKI

Dar!... cu gîndul țintit la lupta mare [*C:* răzbunare].

CARMINA [C: CARMINA (la fereastră)]

Pisozki, capitanul curtei, din foișor
Graiește cu străinii...

LASKI

Vom ști curînd ce vor.

CARMINA

Iată-l... sus vine.

SCENA XI [*C:* IX]

Cei dinainte, PISOZKI [C: PISOZKI (pe pragul ușei din stînga]

PISOZKI

[*v.* 1—21 — *altă variantă marginală (f.83^{v}) în C:*

CARMINA

Ba nu, Rozel; stai pacinic... De-a fi sol moldovan,
Ca să scăpăm pe Despot, urmează al meu plan.
Mergi tu de pregătește capela funerară
Ca pentr-o îngropare.

(Pisozki intră.)

LASKI

(intrînd)

Ce vuiet e afară?

Ce oameni sînt la poartă?

Urmează două rînduri anulate:

CARMINA

(lui Rozel)

ANTON PISOZKI] / *D, E, F:* CARMINA [...] *intrînd)* || 22 — *B:* Venit-au / *C, D, E, F:* sosit-au || 25 — *B și, inițial, în C:* Și care-i a lui vrere? / *C, D, E, F:* Ce caută? ce cere? || 27 — *B, C:* m-au / *D, E, F:* a || 29 — *B, C:* pe urmă [*C:* urme]-mi / *D, E, F:* în urme-mi || **723**, 2 — *numai în D, E, F: (lui Pisozki)* || 4 — *B:* rînduri / *C, D, E, F:* șiruri || 25 — *B, C:* neagră / *D, E, F:* oarbă || 26—**724**, 15—*B:*

Decît trădat, pe Despot, mai bine mort îl vreu...

Veniți cu mine, Sommer, Rozel și Despot...

LASKI

Unde?

CARMINA

Onorul fără pată sau racla [*inițial:* moartea] va răspunde.

(Carmina, Despot, Rozel, Sommer iese pe ușa din dreapta.)

SCENA XII

LASKI, ANTON și alții. TOMA CALABAICANUL, PISOZKI și, mai pe urmă, CARMINA

(Fanfare în curte.)

ANTON

(la fereastă)

Iată și solul!

PISOZKI

(anunțînd)

Solul!

LASKI

(înaintînd spre Toma)

La noi bine-ai sosit!

TOMA

(pe pragul ușei din stînga) / C:

DESPOT

Mai bine moarte [*inițial:* mort] mie!

CARMINA

[*anulat: (încet lui Despot)*]
Tăcere! [*anulat:* iubite] te scăp eu.
Cu mine vină-n grabă [*inițial:* Despot, vină],
prin moarte simulată
Să te scăpăm, amice, de moarte-adevărată.

LASKI

A! planu-i de minune, mergeți! [*inițial:*
Minunat! Mergeți!]
(Carmina și Despot iese.)

PISOZKI

Solul!

LASKI

(lui Toma)
Fii bun [*inițial:* Bine-ai] venit!
[*Varianta inițială a ultimelor 10 rînduri, anulată:*
(Tare.) Veniți cu mine, Sommer, Rozel și Despot /
Cu mine, Despot, vină... vină degrabă

LASKI

Unde?

CARMINA

Onorul fără pată sau moartea-ți va răspunde.
(Carmina, Despot, Rozel și Sommer iese pin dreapta.)]
Patru replici adăugate marginal (f.85^{v}):

CARMINA

Cu mine vină-n grabă [*inițial:* Despot, vină], prin moarte simulată
Să te scăpăm, amice, de moarte-adevărată.

LASKI

A! planu-i de minune [*inițial:* Minunat! Mergeți], mergeți!
(Carmina și Despot iese.)

PISOZKI

Solul!

LASKI

(lui Toma)
Fii bun [*inițial:* Bine-ai] venit!

Urmează apoi, în continuare, pe f. 86[r]:

SCENA X

LASKI, ANTON și alții, TOMA CALABAICANUL, PISOZKI și, mai pe urmă, CARMINA

[inițial: ANTON, apoi LASKI
(la fereastă)

Iată și solul!]

PISOZKI
(la ușa din stînga)
Solul!

LASKI
(înaintînd spre Toma)
La noi bine-ai venit!

TOMA

(Pe pragul ușei din stînga; în urmă-i se zăresc ostași români) / *D, E, F:* DESPOT [...] *seimeni* || 19 — *B:* să reclam / *C, D, E, F:* ca să cer || 23 — *B, C: N.B. (Carmina intră și se oprește la [C: lîngă] ușa din dreapta)* / *D, E, F: (Carmina* [...] *stînga.)* || 26 — *B și, inițial, în C:* venit [...] Ascultă-al / *D, E, F:* intrat [...] și iată-al || 32 — 725, 1 — *B și, inițial, în C:* Și nime-n lume n-are drept, voie și dreptate,
Cerîndu-mi pe-al meu oaspe, să-mi ceară-o lașitate.
[inițial în B: Și nimănui în lume nu-i recunosc putere
De-a-mi cere-o lașitate cînd oaspele îmi cere.] / *C, D, E, F:* Și [...] trădare! || 3 — *B:* falnic / *C, D, E, F:* sacru || 12—35 — *B:*
Destule atîte vorbe late.
Nu mă înșeli pe mine cu falșa-ți demnitate.
Ți-am spus că vreu pe Despot viu... Zadarnic pe el
Tu cerci de a-l ascunde în vechiul tău castel.
Voi dărîma castelul din vîrf în temelie
De-i fi cu-mprotivire.

LASKI
Să darmi castelul? Fie!
Darmă!

TOMA
Și chiar pe tine... ie seama cum grăiești...
Te-oi pune-n lanț.

LASKI

(punînd mîna pe sabie)

Pe mine!

TOMA

(asemine)

Pe tine!

LASKI

(făcînd doi paşi, apoi oprindu-se)

Îndrăzneşti

Tu? *(După o luptă cu sine.)* Ei! fie!... Mai bine,
sub pletele-mi cărunte [*iniţial:* în voia soartei]
Cu lanţ de fer pe braţe-mi decît cu feru-n frunte!

TOMA

(către ostaşii rămaşi afară)

Copii! Naval cu toţii!... daţi foc, zdrobiţi, surpaţi
Pîn' ce-ţi găsi pe Despot în aste ziduri.
(Toma cu ostaşii pleacă spre uşele din fund.)

CARMINA

(punîndu-se înaintea lor)

Staţi!

Vroiţi pe Despot? Iată-l! *(Împinge uşele din fund.)* /
C: Destulă atîta viclenie! [*iniţial:* atîte vorbe late]
Nu mă înşeli pe mine cu-o seacă fudulie
[*iniţial:* cu falşa-ţi demnitate / cu calpa-ţi fudulie]
Ţi-am spus că vreu pe Despot viu... Zadarnic pe el
Te cerci de a-l ascunde în vechiul tău castel.

Continuarea anulată:

Voi dărîma castelul din vîrf în temelie
De-i fi cu-mprotivire.

LASKI

(uimit)

Să dărîmi castelul?... Fie!

Darmă!

TOMA

Şi chiar pe tine... Ie seama cum grăieşti...
Te-oi pune-n lanţ.

LASKI

(indignat)

Pe mine?

TOMA

Pe tine!

LASKI

(punînd mîna pe spadă)

Îndrăznești,
Tu?... *(După o luptă cu sine.)* Ei, fie... mai bine sub
pletele-mi cărunte
Cu lanț de fier pe brațe decît cu feru-n frunte!

Adăugat marginal (f.86^{v}):

CARMINA

Bine, Laski.

TOMA

Destul atîta fudulie [*inițial:* viclenie]
Nu mă înșeli pe mine cu-o seacă limbuție [*inițial:* fudulie]
Ți-am spus că vreu pe Despot viu... În zadar pe el
Tu cerci de a-l ascunde în vechiul tău castel.

CARMINA

Castelul n-are teamă de oaspeți-a răspunde:
Pe vii el nu-i trădează, pe morți el nu-i ascunde.
[*inițial:* Tăcere! nu e timpul, nici locu-aici de sfadă.
Castelul e în doliu... Nu-ascunde-a morței pradă.]

CARMINA

(înaintîndu-se)

Despot e mort!

TOMA

Mort! Despot!

CARMINA

Îl ceri tu [*inițial:* cauți] in zadar.
A fost rănit de moarte [*variante inițiale:* de moarte d-un glonte]
trecînd peste hotar,
Ș-au espirat aice în crîncenă durere...

TOMA

Nu cred!... E iscodire... palavre de muiere.
(Către ostași.) Copii! naval cu toții!... castelul cercetați
[*inițial:* dați foc, zdrobiți, surpați]
În numele lui Sigmund și Lăpușneanul.
[*inițial:* Păn' ce-ți găsi pe Despot viu sau mort.]

CARMINA

(se răpede înaintea ostașilor)

Stați! [*inițial:* Nu crezi?]
Vroiți pe Despot? Iată-l! *(Deschide ușele din fund.)*
Pasaj anulat:

TOMA

(către ostașii săi)

Copii! naval cu toții, dați foc! zdrobiți! surpați!
Păn' ce-ți găsi pe Despot în aste ziduri.
(Toma cu ostașii pleacă spre ușele din fund.)
(Carmina se răpede și se pune dinaintea lor.)

CARMINA

Stați!
Vroiți pe Despot! Iată-l! *(Deschide ușele din fund.)* / *D, E, F:* Destulă [...] *fund.)* || **726**, 1—7 — *B, C:* (Pe o masă încunjurată de călugări [*anulat în B:* capucini] cu torții în mînă, stă [*C:* se vede] lungit Despot, purtînd crucea pe pept. El e palid ca un mort. Rozel și Sommer, deguizați în capucini, cu capiușonul pe cap, stau în genunchi la picioarele lui. Se aude o slabă psalmodie de un caracter funebru [*C:* lui și psalmodiază: *Beati qui moriuntur in Domino*]. / *D, E, F:* Se [...] *Domino.* || 8—**727**, 18 — *C:*

TOMA

(ajuns lîngă prag, stă încremenit)
Mort!

CARMINA

Mort!

(Ostașii se opresc, făcîndu-și cruce.)

TOMA

(după un moment de îngăimare)

Chiar mort îl ieu!

(Vrea să se repează, însă Rozel se ridică ţinînd o cruce în mînă şi se pune pe prag dinaintea lui Toma.)

ROZEL

În lături toţi!... Cadavrul este-a lui Dumnezeu!

Urmează un pasaj anulat:

(Toma, ameninţat de cruce, începe a se retrage spre uşa din stînga.)

TOMA

E mort! mort!... Lăpuşneanul nu are-a se mai teme.

(Cătră soldaţi.) Haideţi!

(Soldaţii iese. Toma îi urmează.)

ROZEL

(urmărindu-i)

Periţi! vă calcă a morţilor blăsteme!

(După ce au ieşit Toma, Rozel scoate rasa rîzînd.)

ROZEL

Festa-i jucată! *Vivat!*

CARMINA

(veselă)

[*iniţial:* Despot!] Răsai dintre cei morţi!

Despot!

SCENA XI

Cei dinainte, DESPOT

(Despot se ridică în picioare pe masă)

DESPOT

[*Iniţial: Vivat!*] Iată-mă-s iară la ale vieţii porţi!
Revin pe lumea albă din lumea-ntunecată
Cu-ntreaga mea simţire de ură nempacată.
Din toate-aceste facle să facem un toiag
Lui Vodă Lăpuşneanu, în lume-ajuns pribeag!
Din toate-a noastre spade să facem toţi o spadă,

Pe Vodă Lăpușneanu la vulturi să-l dăm pradă!

(Scoate spada și sare pe scenă.)

Pasaj adăugat marginal (f. 87^{v}):

N.B. (Ușele se închid, după ce mai întâi iese mai mulți ostași deguizați în călugări, care se așează dinaintea ușelor.)

(Carmina vorbește încet cu Laski, arătînd pe Despot.)

TOMA

În lături tu!

ROZEL

Profane!... turbarea ți-e semeață!
Respectă macar moartea în omul fără de viață.

[*anulat:* TOMA: Fugi!]

LASKI

Stăi, Toma, Lăpușneanul au vrut pe Despot viu...

(Merge de se pune în fața lui Toma.)

Solia-ți încetează aproape de secriu...
Stăi!

TOMA

(către ostașii lui)

E mort!... pentru domnie deci teamă nu mai este
[*inițial:* Lăpușneanul nu are-a se mai teme]...
Haideți! lui Lăpușneanul să-i ducem astă veste.

(Toma iese cu soldații.)

[*anulat:* ROZEL *(urmărindu-l):* Periți! Vă calcă a morților blăsteme!]

(Carmina cată pe fereastă.)

[*anulat:* CARMINA: S-au dus! Acuma, Despot, răsai dintre cei morți!
TOȚI: Răsai!]

Adăugat marginal (f. 88^{v}):

(Carmina cată pe fereastă.)

CARMINA

S-au dus... Curtea-i deșartă... și poarta s-au închis.

(Se duce spre ușele din fund.)

Despot!

(Ușele se redeschid.)

DESPOT

(reapărînd pe prag)

Iată-mă-n lume, mai viu și mai decis...

(Se înaintează pe scenă, scoțînd spada.)

Din toate-a noastre spade să facem toți o spadă,

Pe Vodă Lăpușneanul la vulturi să-l dăm pradă. / **726**, 8—19 — *în B:*

TOMA

(pe pragul ușei)

Mort!

CARMINA

Mort!

(Ostașii se opresc, făcîndu-și cruce.)

TOMA

(după sfîrșitul psalmodiei)

Chiar mort îl ieu!

ROZEL

(cu o cruce-n mînă, se ridică în fața lui Despot și strigă) / r. 21—**727**, 18 — *în B:*

TOMA

(amenințat de cruce, se uimește și dă îndărăt pînă la ușa din stînga)

E mort!... Mort!... Lăpușneanul nu are-a se mai teme.

(Către ostași.) Haideți!... *(Iese cu ostașii.)*

ROZEL

(urmărindu-l)

Fugiți! vă calcă-a morților blăsteme!

Notă. (După ce au ieșit Toma, Rozel începe a ride cu hohot.)

Festa-i jucată!

CARMINA

Despot! răsai dintre cei morți!

SCENA XIII

Cei dinainte, DESPOT

(Despot se ridică în picioare de pe patul morții.)

DESPOT

Vivat! Iată-mă-s iară sub ale vieții porți!
Revin pe lumea albă din lumea-ntunecată
Cu-ntreaga mea simțire de ură însetată.
Din toate aceste facle să facem un toiag

Lui Vodă Lăpușneanul căzut, ajuns pribeag. / *D, E, F:* TOMA [...] pradă [**726**, 20 — *errata îndreaptă:* este-a] || **727**, 19 — *B:* *(Scoate spada și se coboară în scenă.)*

LASKI / *C:* LASKI / *D, E, F:* ROZEL || 22 — *B:* Hristos mîntuitorul / *C, D, E, F:* Norocul și izbîndă || 24 — *B: săbiile lor / C: săbiilor / D, E, F: vîrfurile spadelor* || **728**, 6, 8 — *B, C:* luptă / *D, E, F:* lupte || 7 — *B:* TOȚI *(ridicînd săbiile) / C, D, E, F:* TOȚI || 11 — *B, C:* aproape de / *D, E, F:* în codri, la || 14—22 — *B:* CARMINA [*replica ei este ștearsă ilizibil în ms.*]

TOȚI

Noroc bun [*inițial:* Adio], Despot. *(Carminei.)*
Doamnă...

DESPOT

Izbîndă [*inițial:* Adio], frații mei!
(Toți iese pe ușa din stînga.)

LASKI

(lui Despot) / C:

LASKI

Gloria vă cheamă, zburați la glasul ei! [*inițial:*

CARMINA

(dînd lui Rozel un steag)

Iată-vă și steagul: Un leu cu patru zmei!

ROZEL

(Carminei, închinîndu-se)

Contesă...]

LASKI

Hai! moarte sau izbîndă! [*inițial:*

ROZEL

(desfășurîndu-l)

Ne-a duce la izbîndă!]

DESPOT

Izbîndă, frații mei!

(Toți pleacă.)

(După ce au ieșit oaspeții, Laski se întoarce de la ușa din stînga și se apropie de Despot.)

LASKI

(lui Despot) / *D, E, F:* DESPOT [...] LASKI || 29 — *B: lui* / *C, D, E, F: lui Despot* || **729**, 2 — *B, C, D, E, F:* Al [*inițial în B, C: Vivat*!] || 5—10 — *B:* În fund, uși mari. În stînga, tronul. O masă în fața scenii. În stînga, pe planul II, ușa unui paraclis luteran. Panoplii pe pereți. / *C:* În fund, tronul, în dreapta, ușă mare și o fereastă, în stînga, două uși: una mai în față, care duce în apartamentul domnesc, și alta mai în fund, care se deschide într-un paraclis luteran. / *D, E, F:* În dreapta [...] Mare. || 12 — *B: sentinelă la ușele din fund* / *C: sentinele la ușa din dreapta* / *D E, F: sentinele lîngă arcade* || 24—26 — *B, C:*

Oricum, iată-l domn, Despot!... Ți-aduci aminte, frate,
Acum trei ani și-o lună, cînd tu, măi Jumătate,
Și eu eram de pază pe munte, la hotar,
Cum noi, ca pe un lotru, l-am înhățat și...

JUMĂTATE

Dar!

Ce vrei? Așa e lumea, și, iată, ca prin vrajă,

El domn!... și noi, plaieșii, la ușa lui de strajă / *D, E, F:* Ce vrei [...] JUMĂTATE || 28 — *B:* plopul / *C, D, E, F:* plopii || **730**, 10—12 — *B:*

Ce-o fi făcînd el oare?

LIMBĂ-DULCE [*inițial:* JUMĂTATE] / *C, D, E, F:* LIMBĂ [...] JUMĂTATE || **14** — *B:* JUMĂTATE [*inițial:* LIMBĂ-DULCE] / *C, D, E, F:* LIMBĂ-DULCE || 17 — *B:* LIMBĂ-DULCE / *C, D, E, F:* JUMĂTATE || 19 — *B, C:* și joacă calul / *D, E, F:* calu-și joacă || 21 — *B, C, D, E, F:* Nu mai avem [*inițial în B:* N-om mai găsi] || 22 — *B:* JUMĂTATE / *C, D, E, F:* LIMBĂ-DULCE || 29 — *B, C, D, E, F:* margine [*inițial în B:* groapă] || 31 — *încercări inițiale în B:* Rău! cînd; *apoi:* Cînd cel din culme / *C:* moșunoiul gros || 33 — *B:* pe mine mă frămîntă / *C, D, E, F:* în [...]-mplîntă [*inițial în C:* mă frămîntă / foc împlîntă] || **731**, 1 — *B, C, D, E, F:* simt [*inițial în B:* cîteodată] || 2 — *B:* sînu-mi și,

[*inițial:* cît], de n-aș fi ostaș / *C, D, E, F:* mine [...] plăiaș || 3 — *B, C, D, E, F:* frate [*inițial în B:* neaoș] || 9 — *B și, inițial, în C:* n-are teamă de nici o fărdelege / *C, D, E, F:* cu pacatul a dat mîna [*C:* dă mîna lui] frățească || 10 — *B și, inițial, în C:* de-a noastră sfîntă lege / *C, D, E, F:* de legea creștinească || 17 — *B:* legea lui ca-n / *C, D, E, F:* lege ca || 18 — *B:* lege / *C, D, E, F:* lege-i || 19—20 — *B: (Vuiet mare afară, de tropote, strigăte de: „Ura! Trăiască măria-sa!" / C: (Vuiet afară de tropote de cai și răcnete de: „Ura!")*

JUMĂTATE / *D, E, F: (Tropote* [...] JUMĂTATE || 22—*B:* JUMĂTATE / *C:* LIMBĂ *(la fereastă) / D, E, F:* LIMBĂ-DULCE || 24 — *B:* L[IMBĂ]-D[ULCE] / *C, D, E, F:* JUMĂTATE || 25 — *B, C:* vine oare / *D, E, F:* oare vine || 26 — *B:* JUMĂTATE / *C, D, E, F:* LIMBĂ-DULCE || 28—30 — *B: (Fiecare se întoarce la locul lui.)*

L[IMBĂ]-D[ULCE] / *C: (Amîndoi se pun de strajă la ușă. Afară se aude strigînd: „Ura!... Trăiască Vodă!")*

LIMBĂ / *D, E, F: (Se pun* [...] *Vodă!")* || 32 — *numai în D, E, F: (După* [...] *arcade.)* || **732**, 2 — *B:* LASKI, SOMMER *(intră prin fund) / C:* SOMMER, LASKI *(intră prin dreapta) / D, E, F:* LASKI, SOMMER || 4 — *B:* domnia / *C, D, E, F:* puterea [*inițial în C:* mărirea] || 5 — *B:* tronul [...] bucuria / *C, D, E, F:* Domnul [...] mîngăierea [*inițial în C:* fericirea] || 7 — *B:* Aclamă pretutindeni pe Domn și-l fericesc. / *C, D, E, F:* Cu-a [...] cale-i [*C:* cale-mi] se unesc! || 9 — *B:* mîndru, cît roiul ești de / *C:* mîndru și cît albina [*inițial:* roiul ești de] / *D, E, F:* falnic, și cît albina || 10 — *B:* și soarele de / *C, D, E, F:* îmbelșugat și [*inițial în C:* și soarele ești] || 11 — *B:* admire poporul fericit / *C, D, E, F:* aclame poporul fericit [*C:* norocit] || 14 — *B:* și ea se duce / *C, D, E, F:* iar ea dispare || 15 — *B și, inițial, în C:* Fugînd ca și Satana cînd vede sfînta cruce. / *C, D, E, F:* Ca negurile [...] răsare [*variantă în C:* apare] || 17 — *B:* Despot / *C, D, E, F:* mine || 18—19 — *B:*

Ce poate să-l viseze un om cu suflet mare:
Nalțarea prin tărie, tăria-n adorare. / *C, D, E, F:*
Și cel [...] adorare [*inițial în C:*
Ce poate să-l viseze un om cu suflet mare /
Ce pe un om îl schimbă în vultur, fiu de soare
Nalțarea prin tărie, tăria-n adorare
brațului / omului valoare-ntemeiată
pe-a lumei adorare] || *La r. 24* (munții mari doboară.) *încetează ms. 810 (B).* || 26 — *C, D, E, F:* învins, rătăcitor [*inițial în C:* acel <...> din iad] || 27 — *C, D, E, F:* la Bosfor [*inițial în C:* -n Țarigrad] || **733**, 8 — *C:* lipsit / *D, E, F:* străin || 10 — *C, D, E, F:* Ahmed

Bairactarul [*inițial în C:* aici Ilbrem <?> serdarul] || 17 — *C, D, E, F:* Dar [...] poporul? [*inițial în C:*

Dar ce-a zis poporul, căci singur el muncește
Și dajdiile toate el singur le plătește?] || 18—21 — *C:*

DESPOT
(supărat)

Poporul e din fire-i blajin și înțelept.
El dă tot pentru Vodă, cînd Vodă este drept.

Variantă marginală (f. 94^{v}):

DESPOT
(cu supărare)

Boierii n-au voință față cu domnitorul. /
Boierii toți vor zice cum zice domnitorul. / *D, E, F:* DESPOT [...] înțelept. || 23 — *C:* LASKI *(zîmbind)* / *D, E, F:* LASKI || 24 — *C:* Domnu-i drept! O știe în țară orișicine... [*inițial:* <...>-ntreagă oricine] / *D, E, F:* Vodă [...] orișicine... || 25 — *numai în D, E, F: (Apropiindu-se de Despot.)* || 30 — *C: (amenințător)* / *D, E, F: (încet și amenințător)* || **734**, 5 — *C: (încet lui Despot)* / *D, E, F: (încet)* || 9 — *C:* Barnov *D, E, F:* Harnov || 10 — *C: iese.)* / *D, E, F: iese prin fund în dreapta.)* || 16 — *C, D, E, F:* că-i jertfa nepăsărei [*inițial în C:* că eu l-am dat uitării] || 19 — *C:* mea / *D, E, F:* noastră || 21 — *C, D, E, F:* datini [*inițial în C:* drepturi] || 23 — *C: un ban* / *D, E, F: o monedă* || 27—28 — *C:*

Iacob Eraclid Despot, adevăratul moștenitor
Și domn al Moldovii, al insulelor Paros și Samos,
Palatinul Valahiei și răzbunător Patriei. /

D, E, F: „*Heraclidis. Despote Patris Patriae. Vindex et Defensor Libertatis Patriae.*" || 30—31 — *C:*

DESPOT

Ce fel?

SOMMER

Ea se oprește pe culmea carpatină
Și au uitat Ardealul. / *D, E, F:* Căci [...] Mircea. || **735**, 2 — *C:* l-am / *D, E, F:* le-am || 3 — *C:* Căci / *D, E, F:* Eu || 5—21 — *C:*

O! gîndul meu în zboru-i străbate orizonul.
Am scris lui Sigmund carte domnească-n două dăți,
Cerînd ca să-mi întoarcă anticele cetăți

Ciceiul şi Clujbarul... cu astă-adăogire
Că, de-a lua pricina în pept cu-mprotivire,
I le voi smulge însumi cu mîna mea din pept,
Ş-acum, în nerăbdare răspunsul său aştept...
Rozel s-au dus din parte-mi în ţara bulgărească
Şi-n Grecia, răscoala creştină s-o gătească...
O! Sommer, vreu... a pune, trecînd peste Balcani,
Piciorul meu în cuibul cumpliţilor sultani!

SOMMER

Sublim avînt!

DESPOT

Norocul îmi va-ntări avîntul,
Cînd spada mea vitează îşi va rosti cuvîntul.

SOMMER

Pe-a gloriei nalţime pas, zbori, măria-ta,
Şi eu, poetul Sommer, cu drag [*iniţial:* măreţ]
te voi cînta.

(Sunet de clopote.)

Dar clopotele sună! Să fie-o sărbătoare?

(Merg amîndoi la fereastă.)

Altă variantă notată marginal (f. 95^{v}):

O! gîndul meu în zboru-i străbate orizonul.
Peste Carpaţi pe Sigmund îl săp... şi în curînd
Moldova cu Ardealul vor fi tot într-un gînd.
[*iniţial:* Am scris lui Sigmund carte domnească-n două dăţi,
Cerînd să-ntoarcă ţării anticele-i cetăţi.]
Rozel s-au dus din parte-mi în ţara elinească
[*iniţial:* bulgărească]
Şi Sedletz în Serbia [*iniţial:* Şi Sedletz în / şi-n Grecia],
răscoala [*anulat:* creştină] s-o urzească.
Ah! Sommer, vreu a pune, trecînd peste Balcani,
Piciorul meu în cuibul cumpliţilor sultani.

SOMMER

Sublim avînt!... Un clopot?... Să fie-o sărbătoare / *D, E, F:* O! gîndul [...] sărbătoare? || 27 — *C:* Pe / *D, E, F:* *(rîzînd):* Pe || 28 —

C, D, E, F cortegi nenumărat [*inițial în C:* nenumărat cortej] || 29 — *C, D, E, F:* cu tonul trăgănat [*inițial în C:* de nas și de gîtleji] || *între r.* 31—32 — *numai în C:*

N. B. (Moțoc intră și se oprește în fund.) || 32 — *C:* superstițios... *(Rîde.)* / *D, E, F:* superstițios!... || 33 — *C: (Cătînd pe fereastă.)* / *D, E, F: (Privind* [...] *fereastă.)* || *Aici, între r.* 33 — **736**, 1, *în C urmează un lung pasaj anulat:*

Dar ce văd! un călugăr fanatic și bărbos?...
Să juri că-i Ciubăr însuși... [*inițial:* E Ciubăr-Vodă însuși...]
(Strigă afară.) Părinte... Mucenice!
Ce veste-n ceea lume?

CIUBĂR
(sub fereastă)
În lături, eretice!

DESPOT
(vesel)
Ha, ha!... cum e poporul, așa și clerul său!...
Se duc, sperînd să-nșele pe însuși Dumnezeu.

MOȚOC
(în fund)
Tu rîzi de o credință preasfîntă [*inițial:* serioasă] și străbună,
O! Despot... dar ie seama, ie seamă la furtună!

SOMMER
Spectacolul e straniu!... Aș vrea, dac-învoiești
Să merg, să-l văd de-aproape.

DESPOT
Ascultă [*inițial:* Sommer], Sommer, grabnic chiar azi
să te pornești
A merge la castelul lui Laski.

DESPOT
(în parte)
Carmina-n nerăbdare-i [*inițial:* depărtată —]

DESPOT

(în parte)

Carmina-n desperare mi-au scris c-aice vrea
Chiar într-ascuns să vie!... Ce-o să devin cu ea
Cînd Laski-i în Suceava? Pericolul sporește
[*anulat:* e mare / m-oprește / tot crește]
Dar știe de pericol femeia cînd iubește?

SOMMER

Măria-ta, Carmina-n ochi și-n suflet

DESPOT

Carmina-i din Grenada copilă-ncîntătoare
Cu foc de soare-n suflet și-n ochi cu foc de soare
Carmina-n desperare mi-au scris c-aice vrea
Chiar într-ascuns să vie... Ce-o să devin cu ea
Cînd Laski-i în Suceava... Pericolul sporește,
Dar știe de pericol femeia cînd iubește?
Amoru-i pune-n suflet puteri dumnezeiești...

SOMMER

Măria ta...

DESPOT

A! Sommer... Curînd să te gătești
Ca rector a te-ntoarce l-a noastră-Academie
De la Cotnar... acolo poemul meu vei scrie
etc. etc.

DESPOT

Se duc, sperînd să-nșele pe însuși Dumnezeu
De-ar fi Carmina [*loc liber în ms.*] ce-am rîde ea și eu. || 2 — *C: (Strigă.) / D, E, F: (Strigă afară.)* || 5 — *numai în D, E, F: (Întorcîndu-se către Sommer.)* || 6 — *C:* zbori în piață */ D, E, F:* te răpede || 16 — *C: iese.) / D, E, F: iese* [...] *dreapta.)* || 19 — *C, D, E, F:* din senin, din vînt [*inițial în C:* pe acest pămînt] || 23 — *numai în D, E, F: (Pe gînduri.)* || 24—27 — *C:*

Carmina-n părăsire, de-amorul ei răpită,
Aice, de opt zile, în taină e sosită.
[*inițial:* Carmina!... sînt trei zile, mi-au scris c-aice vrea
Chiar într-ascuns să vie... Ce-o să devin cu ea

Cînd Laski-i în Suceava?... Pericolul sporește...

Dar știe de pericol femeia cînd iubește?

Amoru-i pune-n suflet puteri dumnezeiești] / *D, E, F:* Carmina [...] desperată. || 28 — *C, D, E, F:* Ce-o să devin cu ea [*inițial în C:* Prezența-i mă-ngrijește] || 30 — *C:* tot crește / *D, E, F:* sporește || 31 — *C:* ce / *D, E, F:* cînd || **737**, *1 și urm., în C (Scena IV), sînt adăugate pe verso f. 97—99.* || 2—3 — *C:* CIUBĂR *(îmbrăcat călugărește)* / *D, E, F:* CIUBĂR [...] *fund)*|| 4 — *C:* CIUBĂR *(smerit)* / *D, E, F:* CIUBĂR || 7 — *numai în D, E, F: (rîzînd)* || 11 — *C, D, E, F:* stema [*inițial în C:* stema-ți] || 12 — *C:* s-apasă / *D, E, F:* crescut-au || 14 — *numai în D, E, F: (grav)*|| 15 — *C, D, E, F:* cerul [*inițial în C:* cerul! Tu-n umbră] || 21 — *C:* gheara / *D, E, F:* ura || **738**, 1 — *C:* DESPOT *(rîzînd)* / *D, E, F:* DESPOT || 9 — *C, D, E, F:* haină [*inițial în C:* ție] || 13 — *numai în D, E, F: (indignat)* || 17 — *C:* s-ademenești prostimea / *C* [*adăugat marginal*], *D, E, F:* să speculezi mulțimea || 19 — *C:* CIUBĂR *(indignat)* / *D, E, F:* CIUBĂR|| 22 — *C:* Dar, vrei să-nșeli [*inițial:* Vreți să-nșelați] poporul / *D, E, F:* Tu [...] oameni || 28 — *C:* capu-ți [*inițial:* minte-ți] [...] să-ți / *D, E, F:* tidvă-ți [...] să || **739**, 4 — *C, D, E, F:* și de crezare [*inițial în C:* de îndurare] || 6—14 — *C:*

Rămîi în întuneric... *(Iese.)*

DESPOT

Preasfinte, mergi în rai,

Condus de toți nebunii din lume cu alai. / *D, E, F:* Tu [...] *hohot.)* || 15 — *C:* IV / *D, E, F:* V || 16—17 — *numai în D, E, F: (intră* [...] *stînga)* || 19—23 — *C:* ne vii cu bune vești? [*adaos marginal (f. 99ᵛ): (rîzînd)*

<*anulat:* Ha, ha... mult oi mai rîde... Ciubăr...
el... o! misteruri!
Scăpat din știreang... se crede apropiat de ceruri...>

A! Vornice Moțoace, ce zici de-acest lunatic?

MOȚOC

Primejdios e, Doamne, căci este om < *anterior:* — acum> fanatic.

DESPOT

(rîde)

El?... fie... dar ne spune: Ne vii cu bune vești?] / *D, E, F:* ce zici [...] vești? || **740**, 4 — *C:* acum / *D, E, F:* el || *între r. 4—5, numai în C:*

Aspicul cel de Tomșa e-n urma mea, îl simt,
Și cercul său de ură se face tot mai strimt.

Mi-e dușman Tomșa, dușman neîmpacat, Moțoace.

Îl coc de mult pe dînsul... și el însă mă coace. || 10 — *C:* Sărmanul [*inițial:* Aspicul] [...] ghimpe / *D, E, F:* Sărmanul [...] suflet || 13 — *C, D, E, F:* O! [...] piciorul [*C:* călcăiul [...] șearpelui [*inițial în C:* Aș vrea să pun calcaiul pe capul șearpelui] || 14—21 — *C:* Dar șearpele-i aproape! [*inițial:* Păn'ce nu și-l...] El, sigur, au aflat / *D, E, F:* Dar [...] aflat || 22 — *C:* ostașii / *D, E, F:* oștenii || 26 — *C:* Și / *D, E, F:* Cu || 27 — *C:* Se poate-a lui dîrzie să crească / *D, E, F:* Eu[...]devine || 30 — *C:* Eu nu-l socot pe Tomșa atît de-nverșunat / *D, E, F:* Ce-ți [...] înverșunat || 31 — *C:* români / *D, E, F:* supuși || 34 — *C:* Scoțînd din a / *D, E, F:* Ș-a scos din al || 35 — *C:* oamenii / *D, E, F:* ostașii || **741**, 2 — *C:* O! dar, / *D, E, F:* Așa-i! || 6 — *C:* chemați / *D, E, F:* aduși || 10 — *C:* de viță-naltă [*inițial:* cu suflet mare] / *D, E, F:* măreț în toate || 12 — *C, D, E, F:* -mbelșugată [*inițial, în C, mai multe variante:* și domnească / regească/ și-ncarcată] || 13 — *C, D, E, F:* să verse bună plată [*inițial în C:* în plin să le plătească] || 17 — *C:* Cusute [*inițial:* brodate] împrejur / *D, E, F:* cusute pe-mprejur || 18 — *C, D, E, F:* celui lacom [*inițial în C:* nesățiosul] || 20 — *C, D, E, F:* cu care-am complotat [*inițial în C:* Ce domn m-au aclamat] || 23 — *C:* cu fală / *D, E, F:* acuma || 28 — *C, D, E, F:* achitat [*inițial în C:* achitat / cfituit] || 34 — *numai în D, E, F: (cu mirare)* || **742**, 3—11 — *numai în D, E, F:* DESPOT[...] țară. || 12 — *C:* dreptul / *D, E, F:* glasul || **743**, 2 — *C:* Ana? / *D, E, F:* Ana?... tu?... || 4 — *numai în D, E, F: (îngaimat)* || 5 — *C:* Ah! pricepe / *D, E, F:* Pricepe || **741**, 35 — **743**, 6 — *variantă anulată în C:*

DESPOT

Nu ești marele [*inițial:* ministru] vornic?...
Cum ziceți voi: os sfînt?

MOȚOC

Dar! [*inițial:* Ba sînt!] însă totodată eu și părinte sînt.
Și vin [*inițial:* Vin dar], și zic la rîndu-mi, cu
dreptul de părinte:
De Ana, de-a mea fiică îți mai aduci aminte?

DESPOT

Ah! Ana? cum? [*inițial:* De Ana? cum?] trăiește?...
Cum? Nu-i adevărat
Că au murit?

MOȚOC

Trăiește cu [*inițial:* Uitat-ai] amoru-i neuitat?
Respecți tu [*inițial:* Prin care cerul martur în taină v-au legat?
Uitat-ai] jurămîntul de-a o lua soție?

DESPOT

Trăiește încă Ana!

MOȚOC

Dar!... La călugărie
Se hotărîse-a merge din ceasul ce-au văzut
În cursa [*inițial:* gheara] lăpușneană iubitul ei căzut.
Prin mîna desperării ajunsă-n prag de moarte
Cînd au crezut pe Despot victima relei soarte,
Sărmana! -n legea sfîntă, căutînd un razem sfînt
[*inițial:* răzemint]
Au vrut să se îngroape de vie în mormînt.
Dar jertfii sale [*inițial:* astei] crude am pus împrotivire...
Ea-i soră numai!... Ana așteaptă pe-al ei mire.

DESPOT

O! Martur îmi e cerul cît încă o iubesc...
Dar nu mai pot cu dînsa acum să mă-nsoțesc /
Ea-i cerul meu... și trebuie silit să-l părăsesc /
Ea-i cerul meu, și însă — ah! trebuie s-o jertfesc.

MOȚOC

Pe cine?

[DESPOT]

Ascultă și pricepe cu agera ta minte:
Domnia cu amorul nu are legăminte...

Altă variantă a ultimelor rînduri, anulată:

DESPOT

O! Martur îmi e cerul / Domnul cît încă o iubesc!
Ea-i cerul meu... și însă... ah! trebuie s-o jertfesc /
de el mă despărțesc.

MOȚOC

De cine?

Ah! Pricepe... || 12 — *C, D, E, F:* raţiunelor [*iniţial în C:* rezoanelor] || 13 — *C:* mari principuri [*iniţial:* rezoane] / *D, E, F:* adevăruri || 17 — *C:* caut mă obligă / *D, E, F:* cat ele m-obligă || 18 — *C, D, E, F:* Pentru-ale mele [*C:* noastre] planuri... cu spiţa unui rigă [*iniţial în C:* C-un palatin puternic, avut precît / de nu chiar cu un rigă / Pentru a noastre planuri] || 21 — *numai în D, E, F: (Se* [...]*său.)* || 25 — *C: în / D, E, F: prin* || 26 — *C:* V / *D, E, F:* VI || 28 — *numai în D, E, F: (posomorît* [...] *Despot.)* || 32 — *C, D, E, F:* răzbunarea [*iniţial în C:* indignarea] || 33 — *C:* A! prost, fudul, faţarnic şi orbit!... La nevoi

Făgăduieşti tu multe şi-n urmă rîzi de noi?...

A lui / *D, E, F:* A lui || **744**, 7 — *C:* statul lui cu umbra de o lungime / *D, E, F:* umbra cu statura-i deopotrivă || 12 — *C:* VI / *D, E, F:* VII || 13 — *numai în D, E, F:* STROICI *(se arată în fund)* || 14 — *C:* SPANCIOC *(în fund)* / *D, E, F:* SPANCIOC || 21 — *C:* din sufletu-ţi / *D, E, F:* ca dînsele || 25 — *numai în D, E, F: (răpide)* || 28 — *numai în D, E, F: (zîmbind)* || **745**, 11 — *C, D, E, F:* cu preştiinţă [*iniţial în C:* de conştiinţă] || 21 — *C:* însuşi cerul astăzi / *D, E, F:* cerul, ca pămîntul || 27—28 — *C:* Ah! taci,

Nu-mi mai aduce-aminte că mult rău, vai îmi faci / *D, E, F:* Spancioc [...] foc. || 30 — *C:* Ce ne apăsa... şi totodată / *D, E, F:* Ş-aprins ca totdeauna || 31 — *C:* şiret faţarnic [*iniţial:* pui de năpîrcă] / *D, E, F:* faţarnic, Despot || 32 — *C, D, E, F:* dibaci [*iniţial în C:* cumplit] || **746**, 2 — *C:* purta / *D, E, F:* avea || 10 — *C, D, E, F:* lupul [*iniţial în C:* vulpea] || 11 — *C, D, E, F:* turbată [*iniţial în C:* -ncruntată] || *între r. 13—14, în C, patru versuri anulate:*

La gînd el e supţire ca vîrful unei spade,
Dar cine-i plin de sine mai lesne-n cursă cade...
Crezînd cu îngîmfare că El e pre pămînt

Ş-al doile în ceruri e Dumnezeul sfînt. || 20 — *C, D, E, F:* de-orice căinţă [*iniţial în C:* de conştiinţă] || 27 — *C:* În taină cu-o spanioală [*iniţial:* cu-o greacă ţiitoare] petrece / *D, E, F:* Petrece [...] ascunsă || 29—*C:* luterană. *(Arată capela.)* / *D, E, F:* luterană. || 30 — *C:* Sumeaţă-apostazie [*iniţial:* O! ce nelegiuire] / *D, E, F:* Semeaţă fărdelege || 33 — *C:* în noaptea îngrozirei? / *C* [*iniţial*], *D, E, F:* în hăul nimicirei! || **747**, 4 — *C, D, E, F:* trecînd prin iţe [*iniţial în C:* fudul, faţarnic] || 12 — *numai în D, E, F: (în taină)* || 19 — *C:* Iată vin boierii / *D, E, F:* Boierii şi breslaşii || 20—21 — *C: (N. B. Boieri, breslaşi şi ţărani intră şi se aşează în grupuri în fund.)* / *D, E, F: (Boieri* [...] *arcade.)* || 22 — *C:* VII / *D, E, F:* VIII || 23 — *C:* BARNOV, BOIERI / *D, E, F:* TOROIPAN,

HARNOV || 24—25 — *C:* oşteni, popor, CIUBĂR-VODĂ *(ascuns printre gloată)* / *D, E, F:* ŢĂRANI [...] *popor)* || 28 — *C:* faţa / *D, E, F:* fala || **748**, 1, 11, 19, 24 — *C:* BARNOV / *D, E, F:* HARNOV || 6 — *numai în D, E, F: (întorcînd spatele)* || 9 — *C: Barnov / D, E, F: Harnov* || 13 — *C:* şi-s vecinic / *D, E, F:* şi-n veci sînt || 14 — *C:* alungat / *D, E, F:* răsturnat || 25 — *C:* pricep. / *D, E, F:* pricep [...] *stînga.)* || 28 — *C:* ncălţăminte / *D, E, F:* urmă, cîne, || 29 — *C: (Barnov iese prin stînga.)* / *D, E, F: (Harnov iese.)* || 30 — *C, D, E, F:* falca [...] -n veci plecată [*iniţial în C:* burta<...>groasă, lată] || *după r. 31 în C:*

(N.B. Uşele din stînga se deschid. Doi pagi intră purtînd unul sceptru şi celalalt topuzul pe perine de catifea. După ei, trei capitani unguri în costium de gala. Pe urmă Barnov şi apoi Despot cu hlamidă şi coroană.) || **749**, 1 — *C:* VIII / *D, E, F:* IX || 2 — *C:* BARNOV / *D, E, F:* HARNOV || 3—7 — *C: (Despot calcă maiestos, trecînd pe dinaintea adunării ce se închină lui, şi merge de se suie pe tron.)* / *D, E, F:* Uşele din [...] hlamidă. || 9 — *C:* BARNOV *(strigînd)* / *D, E, F:* HARNOV *(anunţînd)* || 13—15 — *numai în D, E, F: (În sunetul* [...] *tron.)* || 26 — *C, D, E, F:* cununie [*iniţial în C:* însoţire] || 29 — *C, D, E, F:* Chiar viitorul ţării [*iniţial în C:* Al ţării echilibru.] || **750**, 1 — *iniţial în C:*

Voios să deie parte de orice bunuri are:
Vinaturi, miere, poame, vinaţe de mulţi ani

Şi pentru floarea Doamnei treizeci de pungi cu bani. || 2 — *C:* Tu, Barnov vistiere / *D, E, F:* Tu, Harnov, cu asprime || 3 — *C:* Prostimea să plătească. / *D, E, F:* La sporul visteriei. || 4 — *C:* BARNOV / *D, E, F:* HARNOV || 9 — *C:* ţara / *D, E, F:* lumea || 10 — *C:* ALTUL

Străinii fără saţiu / *D, E, F:* Străinii fără cuget || 12 — *C:* FEMEIE / *D, E, F:* ŢĂRANCĂ || 13 — *C:* Nu-ngreuia, stăpîne, a noastră grea povară [*iniţial:* Nu te-ndura, stăpîne, de oameni şi de ţară] / *D, E, F:*

Nu-ngreuia[...]povară || 15 — *C:* DESPOT / *D, E, F:* HARNOV || 17—19 — *C:* de-aici!... Barnov, să stai pe capul lor.

(Ţăranii sînt daţi afară. Barnov îi urmăreşte.) / *D, E, F:* mojici! [...] lor. || 23 — *C:* BARNOV / *D, E, F:* HARNOV || 29—31 — *C: (N. B. Intră Ekrem Serdarul, urmat de doi paşi ce aduc unul o sabie bogată şi altul un steag.)* / *D, E, F: (Fanfare* [...] *bogată.)* || **751**, 1 — *C:* IX / *D, E, F:* X || 2 — *C:* BAIRACTARUL [*iniţial:* EKREM SERDARUL] / *D, E, F:* AHMED BAIRACTARUL, HARNOV || 3 — *C, D, E, F:* BAIRACTARUL [*iniţial în C:* SERDARUL] || 8 — *C:* lui / *D, E, F:* sa || 11 — *C, D, E, F:* Vărsînd azi peste tine lumina-i [*iniţial în C:* Vroind ca să-ţi arăte clemenţa-i] || 12 — *C:* domnire / *D, E, F:* domnie || 15 — *C, D, E, F:* pală-mpărătească [*iniţial în C:* sabie domnească] || 18 — *C: (în picioare, luînd sabia*

și steagul) / D, E, F: *(sculîndu-se)* || 21 — *C, D, E, F:* BAIRACTARUL [*inițial în C:* SERDARUL] || 23 — *numai în D, E, F:* *(La cuvîntul* [...] *indignare.)* || 25 — *numai în D, E, F:* *(înaintînd)* || 28 — *C, D, E, F:* fală [*inițial în C:* pompă] || 29 — *C, D, E, F:* -nvechite [*inițial în C:* antice] || 33 — *C:* nime / *D, E, F:* mine || **752**, 11 — *numai în D, E, F:* *(înaintînd)* || 15 — *C:* *(Arată panoplia.)* / *D, E, F:* *(Adresîndu-se* [...] *Mare.)* || *între r. 15—16, un vers anulat în C:*

Ce zaceți sub a țării cumplite darmături. || 21 — *C:* de-o / *D, E, F:* pe-o || *între r. 23—24, numai în C:*

Mai mult! vreu românimea nainte mergătoare
În sfînta cruciadă lui Christ liberătoare
Ca nime-n cursul lumei, nici crai, nici împărat,
De soartă-i să dispuie cu dreptul uzurpat.
Ai zis: acest neam ager [*anulat:* în zona orientală]
la răsărit, cu fală,
Are-o menire naltă și providențială.
E zidul ce oprește potopul fanatic.
Căzut acum e zidul, eu vreu ca să-l ridic!"
[*anulat:* Așa vorbeai atunce, ș-acum?...

DESPOT
(amenințător)

Gura-ți închide,
Spancioc!... Moartea te paște!... Pre Dumnezeu...

SPANCIOC
(zîmbind)

Ucide!
Ucisul care moare zîmbind, disprețetor,
Ucide mult mai crîncen pre-al său ucigător...] || 27 — *C:* DESPOT *(înfuriindu-se)* / *D, E, F:* DESPOT || **753**, 9—10 — *C:* perzării. / *D, E, F:* perzării. *(Iese prin fund.)* || 14 — *C:* *(Moțoc, Spancioc și Stroici ies.)* / *D, E, F:* *(Iese* [...] *boieri.)* || 15 — *C:* X / *D, E, F:* XI || 16 — *C:* SPANCIOC și STROICI / *D, E, F:* *și de* SPANCIOC || 19 — *C, D, E, F:* Periți, periți din ochii-mi [*inițial în C:* Periți din ochii-mi, buhne] || 20 — *C, D, E, F:* sub buze cobitoare [*inițial în C:* în gură mușcătoare] || 22 — *C:* să / *D, E, F:* să-mi || 24 — *C, D, E, F:* Cercînd a mă atinge [*anterior în C:* să mă atingeți] cu-a voastră mușcătură. [*inițial în C:* Bravînd cu sumeție pornirea mea de ură.] || 31 — *C:* *iese.)* / *D, E, F:* *părăsesc sala.)* || 34—35 — *C:* *lumea adunată, aprins, indignat și fanatic.)* / *D, E, F:* *popor, aprins, indignat, fanatic.)* || **754**, 1 — *C:* CIUBĂR *(strigă)* / *D, E, F:* CIUBĂR-

VODĂ || 3 — *C, D, E, F:* apostasie [*inițial în C:* și fărdelege] || 5 — *C, D, E, F:* smintit [*inițial în C:* nebun] || 6 — *C, D, E, F:* Vodă? [*inițial în C:* Vodă, călugăr!] || 8 — *C, D, E, F:* însumi [*inițial în C:* Iată-mă!] || 9 — *C, D, E, F:* șerpoaică [*inițial în C:* ingrată] || *între r. 10—11, numai în C:*

O! Despot, ie aminte că-n umbră aruncat
Din ura lăpușneană prin mine ai scăpat.
Am fost eu dus la moarte în locul tău... și-n urmă,
Trimis din mila Doamnei în creștineasca turmă.
Acum eu sînt călugăr smerit, dar luminat,
De vechea-mi nebunie prin rugă vindecat,
[*anulat:* Și viu să-ți spun]O! Despot, să știi bine că cine se atinge
De cele sfinte-n lume cu briu de foc se-ncinge. || 11 — *C:* spre ele / *D, E, F:* pe scule || *între r.* 12—13, *în C, un pasaj anulat:*

Ie seama! te pîndește Satana!

DESPOT
(iritat)

Ai zis?..... Bine! spune.
S-ascult ș-a tale vorbe obraznice, nebune.

CIUBĂR

Nebuni odinioară am fost, Despot, noi doi,
Însă [*inițial:* Dar] -ai rămas tu singur nebun
dintre-amîndoi,
Căci fugi de fapta bună, de cer și de-ndurare,
Ca liliecii nopții ce fug de ziua mare. || 13 — *C:* DESPOT *(indignat)* / *D,E,F:* DESPOT || 14 — *C: parte, stăpînindu-se* / *D, E, F:* *parte.)* || 22—23 — *în C, adaos marginal ca în D, E, F (forma tipărită, nu cum îndreaptă errata); forma inițială, neanulată în ms., mai amplă, conținînd și ultimele două versuri recomandate de errata:*

Smintit, beat de putere, tu crezi că Dumnezeu
Se-nchină ție, verme, și e supusul tău!...
Tînăr de ani ești, Despot [*inițial:* însă] bătrîn de fapte rele.
Pacatul pe-a ta față [*inițial:* Și viciul
pe frunte-ți] au pus a lui zbîrcele...
Pagîne! rîzi de lege cu rîs neomenos?
Prefacă-ți-se rîsul în bocet dureros...
Și toată veselia din sînul tău să pearâ!
Străin s-ajungi de lege, străin s-ajungi de țară!
Să fugă toți de tine, toți! chiar și-ai tăi copii!

Și alungat pe lume de spectrul tău să fii! / *D, E, F: (tipărit greșit):*

Căci beat de-a ta putere, tu crezi că Dumnezeu
Se-nchină ție, verme, și e supusul tău!... || 24—26 — *inițial în C:*

DESPOT
(turbat)

A! boaită, moarte ție!... Sai, Barnov!... A! tu, cine,
Mă blăstemi chiar în față?... Pe dînsul! || 26 — *C:* Și eu îți / *D, E, F:* Eu ție-ți || 27 — *C:* XI / *D, E, F:* XII || 28 — *C:* BARNOV *(reintrînd, spariat)* / *D, E, F:* HARNOV [...] *fund)* || 29 — *C:* BARNOV / *D, E, F:* HARNOV || 30 — *inițial în C:* Oh! Stăpîne!

Boierii toți în grabă orașu-au părăsit, || 31 — *C:* zgomotul / *D, E, F:* larma || **755**, 2 — *C:* Unde? / *D, E, F:* Tomșa? || 3 — *C:* XII / *D, E, F:* XIII || 4 — *C:* LASKI / *D, E, F:* LASKI [...]*alergînd)* || 11 — *numai în D, E, F: (în picioare)* || 12 — *C:* La / *D, E, F: (Către ostași.)* La || 14 — *C:* Mă jur să nu rămîie / *D, E, F:* Să nu rămîie-n țară || 15 — *C: (Despot se coboară de pe tron, scoate sabia și pleacă. Toți se pregătesc a-l urma.)* / *D, E, F: (Face*[...]*Laski.)* || 17 — *C:* ACTUL V — Tabloul I / *D, E, F:* ACTUL V || 18—19 — *C:* Decorul din urmă. Lîngă tron o mesuță pe care se găsesc hlamida și corona lui Despot. Bubuit de tunuri. / *D, E, F:* Același [...] depărtare. || 21 — *C:* SOMMER / *D, E, F:* CARMINA 22—23 — *numai în D, E, F* || **756**, 1—2 — *C:* SOMMER / *D, E, F:* CARMINA *(în parte)* || 5—30 — *în C:*

Și Laski palatinul, ce singur au rămas
Bun credincios lui Vodă, urmat-au al său pas.

ILIAȘ

Dar unde mi-e tătuța?... Sommer, te rog, răspunde.
Trei luni sînt... Fie-ți milă... Ah! unde-i?

SOMMER
(uimit)

Nu știu unde.

Dar fii în liniștire, iubite copilaș.
Maria se-ngrijește de tine, Iliaș.

ILIAȘ
(trist)

Nu știi?... Hai dar pe ziduri ca să privim bataia.

SOMMER

Nu, Iliaş, acolo mai tare bate ploaia
De glonţi şi de ghiulele... Aici adăpostit
Eu trebuie să te apăr... Aşa sînt poroncit.

ILIAŞ

Macar în turnul mare să mergem.

SOMMER

Nu se poate.
În turn de astă-noapte bat tunurile toate.

ILIAŞ

Dar, bine, cine trage? cine-i aşa de rău?

SOMMER

(în parte)

Sărmanul!... el nu ştie că-i însuşi tatăl său. || 33 — *C*: aici / *D, E, F*: la noi || **757**, 1 — *C*: SOMMER / *D, E, F*: CARMINA || 5—17 — *în C*:

SOMMER

Nu ştiu de-i a lui fiică, dar ştiu că-n acest loc,
Pe uliţi unde zace gramadă în putrezime
De trupuri nengropate şi de raniţi mulţime,
De patru zile-o soră cu strai călugăresc
[*marginal, f. 114*^{v}: O gingaşă fiinţă cu chipul îngeresc]
Revarsă mîngăiere la cei ce pătimesc,
Şi fără de odihnă pe toţi plîngînd ajută...
Poporu-i zice sfîntă şi urmele-i sărută.
[*anulat: (Zvon afară.)*]

ILIAŞ

Aşa numea poporul pe mama... [*iniţial:*
Auzi ce zvon afară? Ce este? — *Adaos marginal (f. 114) anulat:*
O sfîntă? O fi-n asemănare cu mama...
Sommer, hai,
Hai s-o vedem.

SOMMER

Nu, dragă.] Sommer, hai,
Hai s-o vedem... *(Vrea să alerge afară.)*

SOMMER

(oprindu-l)

Nu, dragă. || 19 — *C:* SOMMER, ILIAŞ, BARNOV *(vine iute prin dreapta)* / *D, E, F:* CARMINA [...] *fund)* [*în C, o replică anulată:*

SOMMER

Ce este?] || 20 — *C:* BARNOV / *D, E, F:* HARNOV || 21 — *C:* Amar şi vai! / *D, E, F:* de noi şi voi! || 24—29 — *C:* Tata! o! dulce bucurie! / *D, E, F:* Tata?[...] bucurie! || 30—31 — *C:* fie! / *D, E, F: (Aleargă iar la fereastă.)* || 758, 2 — *C:* taci, nenorocite! [*iniţial:* limbă de năpîrcă!] Piei, fugi / *D, E, F:* taci, nenorocite! Fugi, pieri || 7—8 — *C:*

SOMMER

Dar bine, Barnov, spune / *D, E, F:* CARMINA

Învinşi, dar spune, Harnov, || 11 — *C, D, E , F:* pe loc navală [*iniţial în C:* naval de moarte] || 12 — *C, D, E, F:* toţi oameni buni de pală [*iniţial în C:* sub vîntul relei soarte] || 13 — *C:* Vai! însă s-au lovit [*iniţial:* a prinţului semeţ / slăvit] / *D, E, F:* de-odată s-a lovit || 14 — *C, D E, F:* oţelit [*iniţial în C:* îndrăzneţ] || 16 — *C:* acum cu spada / *D, E, F:* din cîmp cu arma || 17 — 759, 10 — *în C* [*două versuri anulate:*

Dar... pare că s-aude ceva... aţi auzit?
Hai!... Să nu stăm în cale-i cînd leul e rănit.]

(Ies toţi pe uşa din stînga.)

Adăugat marginal (f. 115[v]), altă variantă:
[*anulat:* *(Un tun, ferestrele se sparg.)*]
A!... tunurile-acuma chiar în palat lovesc...
[*anulat:* Degrabă... la scăpare în turnul cel domnesc...
Sîntem / Duşmanii sînt aproape...]
A! tunurile-acuma chiar în palat lovesc...
Ai noştri fug... duşmanii turbat îi urmăresc...

ILIAŞ

Priviţi!... Iaca tătuca... *(Se pleacă pe fereastă şi strigă:)* Tătucă...
(Un tun: ferestrele se strică.)

ILIAŞ

(căzut)
A!

CARMINA

(alergînd lîngă Iliaș)

Rănit!

Mort! Mort!

BARNOV

Ba nu...

CARMINA

O! Doamne! [*anulat:* e numai amețit!]

BARNOV

E numai amețit.

(Ridică copilul pe brațe.)

Ș-a fi spariat copilul...

CARMINA

E rece ca o gheață.

BARNOV

Hai în camara Doamnei să-i dăm o nouă

[*inițial:* iute ca să-l facem a reveni la] viață.

(Iese în dreapta.)

După varianta adăugată marginal, ms. continuă firul inițial cu Scena III, marcată și ea marginal cu o acoladă:

SCENA III

CARMINA

(intră răpide, ascunzîndu-și obrazul)

Nu mă urmează nime? Nu... e pustiiu palatul...

S-au dus toți să combată pe Tomșa nempăcatul...

[*inițial:* încruntatul]

Și porțile cetății deschise le-am găsit...

(Privește împrejurul ei.)

Aice... iaca tronul... domnește-al meu iubit!....

(După o scurtă tăcere.)

Trei ani acum, trei secoli, de cînd a lui domnire

Ne-au condemnat, vai mie! la trista despărțire.

Trei ani, lungi ca urîtul, de cînd peste hotar

Aștept ca să mă cheme la el... tot în zadar!...

Să fi perdut iubirea în sfera [*inițial:* pe culmea] înălțărei?...
O! nu, inima-mi saltă [*inițial:* rîde] la zîmbetul sperărei...
Pe tron el mă iubește, o simt, ca în trecut,
Căci sacru-i jurămîntul ce mie mi-au făcut.
Am să-l revăd... o! Doamne, cit tremur de uimire!...
Putea-voi răbda oare atîta fericire?...
Să-l văd pe al meu Despot, cu dînsul să grăiesc,
Să-l mai aud zicîndu-mi: Carmină, te iubesc,
Vin' de-mpărțește tronul cu mine, scumpa mea!
Ce soartă strălucită [*inițial:* Ce vis! ce soartă dulce]
după o soartă rea!...
Am fost, de el departe, am fost sclava durerei,
De-acum oi fi regina lui Despot ș-a placerei...
Ah! tot îmi pare vesel, frumos, înalt, divin;
Cînd inima-i senină și ochiul e senin...
Dar ce zic?... unde-mi zboară gîndirea fărmecată?
Poate-n momentul ista... în lupta desperată
Rănit de moarte... Despot... O! nu, el e al meu...
Îl apără și gîndu-mi, și-ntreg amorul său.
O! nu, nu moare-acela ce prin a sa iubire
Își face rai în [*inițial:* din] viață și scut de nemurire.

(Zgomot pe scări.)

Un zgomot? vine Despot cu căpitanii săi...
A!... iată o capelă... Fug la altarul ei.

(Intră în capelă.) / D, E, F: (O bombă[...] stinga.) || 11 — *C:* IV / *D, E, F:* III || 12 — *C:* LASKI / *D, E, F:* LASKI *(vin prin fund)* || *între r. 14—15, numai în C: (Rămîne încremenit.)* || 18 — *C, D, E, F:* lipsit de biruință [*inițial în C:* prietin cu credință,
Speranța de pe urmă în tine-i...

LASKI

Nu te las...
Dar dintr-ai mei tovarăși puțini au mai rămas.

Adaos marginal (f. 117^{v}), anulat și el:

DESPOT

O!... Dacă-ar fi cu mine, Moțoc, Moțoc dușmanul,
De-ar vinde el pe Tomșa ca și pe Lăpușneanul,
Atunci... dar cum să-nduplec pe crîncenul Moțoc
Cînd am respins pe Ana ș-am stins al ei noroc!...

Atît de mare-i ura ce mi-au jurat el mie
Că numai dacă Ana ar fi a mea soție *<inițial:*
Ana, poate, ar stinge-a lui mănie*>*
S-ar stinge acea ură de moarte... însă, vai!
<inițial: acum?*>*
E prea tîrziu!...

LASKI

N-ai grijă pe mine cît mă ai.
<inițial, cîteva încercări: Dar / Faci visuri / Dar!
Viața e gol și numai fum. / Nici un liman nu ai. /
Despot, liman tu nu mai ai.*>*

DESPOT

O știu. O știu... ne leagă pe amîndoi destinul...
De-oi perde eu domnia, tu, Laski, perzi Hotinul!

LASKI

Textul inițial continuă:

DESPOT

O știu... însă ne leagă pe amîndoi destinul...
De-oi perde eu domnia, tu, Laski, perzi Hotinul.

LASKI

A! merg să mor pe ziduri sau să învîng...

DESPOT

Mergi, mergi!

(Laski iese.)

Dar mult mă tem, sărmane, la moarte că alergi.] || 24 — *C:* bulgărească / *D, E, F:* elinească || 27 — *C, D, E, F:* amînată [*inițial în C:* rezervată] || 28 — *numai în D, E, F: (Se primblă tulburat.)* || 11 — *C:* domnia / *D, E, F:* Suceava || 13 — *C:* pe / *D, E, F:* sub || 17 — *C:* V / *D, E, F:* IV || 21 — *variantă inițială în C:* Și Mircea vine, și Sigmund vine || 24—25 — *variante inițiale în C:*

Ce tristă noapte după a zilelor splendoare!
O! deșteptare aspră din cel mai splendid vis /
O! cruntă deșteptare în iad, din paradis! || **761**, 1 — *C, D, E, F:* rîvnind / C_1*:* dorind || 4 — *C*, C_1*:* adîncul / *D, E, F:* abisul || 5 — *numai în D, E, F: (După o pauză.)* || 10 — *C*, C_1, *D, E, F:* pompele [*inițial în C:*

vrerile] || 12 — *C, C*$_1$ *:* Căci [...] secriul / *D, E, F :* Și [...] mormîntul || 17 — *C, D, E, F :* făr' de / *C*$_1$ *:* fără || 18 — *C, D, E, F :* pumn / *C*$_1$ *:* fum || 19—20 — *lipsesc din* *C*$_1$ || 22 — *C, C*$_1$ *:* sine / *D, E, F :* sine - și || 23 — *numai în C : cu gînd desperat / D, E, F : lui cu gînd de sinucidere* || 26 — *C, D, E, F :* pată / *C*$_1$ *:* dată || 27 — *C, C*$_1$ *:* eu / *D, E, F :* azi || 30 — *numai în D, E, F : (Stă adîncit pe gînduri.)* || 31 — *C :* VI / *D, E, F :* V || 32—35 — *C : (cu vălul pe față intră prin stînga)*

ANA

(în fund) / *D, E, F : (se arată* [...] *uimită)* || **762**, 1—3 — *C :* DESPOT O maică? / *D, E, F :* DESPOT

(tresărind) :

Ce este? || 9 — *numai în D, E, F : (în parte)* || 17 — *C :* și sub / *D, E, F :* pe sub || 27 — *C : (Ii ridică / D, E, F : (Ridicîndu-i* || 29 — **763**, 3 — *C :*

Tu, în palat aice!... [*inițial :* Nu-i vis ce m-amăgește?]
Nu ești o nălucire?
Ești tu, copilă scumpă, ființă de iubire?

ANA

(sculîndu-se)

Eu sînt, însă... / *D, E, F :* ANA *(confuză)* [...] Doamne! || 8 — *C, D, E, F :* deșertului [*inițial în C :* noroculuí] || 9 — **765**, 24 — *în C : [Pasaj anulat :*

Ah! Ană, Ană, Ană! Ah! mult duioasă Ană,
Eclipsul se întinde pe fruntea-mi suverană,
Dar tu-mi rămîi... de-acuma lărgească-se mereu
<*inițial :* de-acuma răsune ceasul meu>
Pustiul gol! <*inițial :* Renunț la tot!> Nu-mi pasă,
de am sufletul tău.
<*inițial :* Am fost odinioară om tare și domn mare,
Acum durerea-n mine mai mare-i și mai tare...
În volvura peirei cădeam, eram perdut...
Ah! mă renasc prin tine, căci iar te-am revăzut!>]

ANA

O! Despot, nu e timpul să zici aste cuvinte...
Nu!... ele pun o pată pe sacrele-mi veșminte.
Respectă-a mea solie... gîndește că eu sînt
Al cerului mireasă, străină de pămînt.

DESPOT

Străină fii de lume, de cer și de lumină,
Dar tu în veci de mine nu poți a fi străină.
Nu!... pân-a nu fi încă, legată de altar
Ai fost a mea mireasă! *(Vrea s-o prindă în brațe.*
Ana se apără.)

SCENA VII

DESPOT, ANA, CARMINA (se arată la ușa capelei)

CARMINA
(în parte)
Infamul!

DESPOT
Te aperi în zadar.
Tu, viața vieții mele, tu Ană, ești dictamul
Ce-mi vindecă durerea.

ANA
Taci, Despot, taci.

CARMINA
(în parte)
Infamul!

DESPOT
Ah! nu invoca cerul în contra-mi... te iubesc...
Cum te-au răpit el mie și eu lui te răpesc.
(O strînge în brațe.)

Variante adăugate marginal (f. 120^{v}):
[Pasaj anulat:
Ah! Ană, scumpă Ană!... Mult duioasă Ană,
Eclipsul se întinde pe fruntea-mi suverană,
Dar tu-mi rămii!... de-acuma desfid destinul rău!...
Lovească-mă!... Nu-mi pasă, de am sufletul tău...]

ANA
O! Despot, nu e timpul să zici aste cuvinte.
Nu! ele pun o pată pe sacrele-mi veșminte.

Respectă-a mea solie, gîndește că eu sînt
Al cerului mireasă, străină de pămînt.

DESPOT

Străină fii de lume, de cer și de lumină,
Dar tu în veci de mine nu poți a fi străină...
Vei fi a mea soție... [*inițial:* Nu! pân-a nu fi legată de altar /
Tu ești a mea soție / Ai fost a mea soție]

ANA

O! Doamne...

DESPOT

Te iubesc.
[*inițial:* Ai fost a mea mireasă... Te aperi în zadar]
Răpitu-mi-te-au cerul, și eu lui te răpesc /
Mi te-au răpit el, cerul, și eu lui
[*inițial:* Tu, viața vieții mele / Sîntem uniți în
lume prin sacre jurăminte.]

ANA

O! Despot...

DESPOT

Te gîndește l-a noastre jurăminte.

ANA

A! te conjur pe lege, pe darurile sfinte,
Taci, taci, iubite Despot... Simțesc la glasul tău
Că uit și-a mea ființă și chiar pe Dumnezeu!

[*Încercări anulate:*

ANA

O! Doamne! (... *să se depărteze*)

CARMINA

(în parte)

Perfidul!
Ai fost a mea mireasă.

ANA

O! Doamne!

ANA

O! Dumnezeu!

ANA

Ah! nu invoca cerul]

[*Încă un pasaj anulat din redactarea inițială:*

CARMINA

(în parte)

< *inițial:* O! Doamne > Minţitu-mi-au el mie, sau el acuma minte?

(Cade pe un scaun și se frămîntă ascultînd.)

ANA

Ah! te conjur pe lege, pe darurile-i sfinte,
Taci, taci, iubite Despot, simţesc, la glasul tău,
Că uit a mea fiinţă şi chiar pe Dumnezeu.]

Continuarea redactării inițiale:

DESPOT

Ah! uită tot pe lume [*anterior:* visul negru] în ora deșteptărei.
Cînd te trezești în brațe-mi, fii îngerul sperărei
[*anterior:* dă tot, dă tot uitărei / fii prada desfătărei]
Ca-n veci de-acu-mpreună alături să fim,
Ca umbra cu lumina, și-n veci să ne iubim.
Avut-am mir pe frunte în timpul de-nalțare?
Ah! șterge-l tu, iubito, cu-o dulce sărutare.
Să nu mai am pe mine vreun semn de domnitor
Și să rămîn eu numai al tău adorator.

ANA

O! Despot, sînt răpită de farmecul simțirei...
În iad chiar de m-aș duce, mă dau păcătuirei
[*adăugat marginal cu creion chimic:* pradă iubirei].
Iubite, din momentul fatal și desperat,
Cînd eu de-a lumei bunuri plîngînd m-am lepădat,
Ca moartă zac pe lume, în floarea tinereții,
Afară din cuprinsul ș-al inimei ș-al vieții,

Şi ochii mei, sub gene, s-au ars ca de-un pojar
Sub arşiţa cumplită al plînsului amar.
În munţi [*iniţial:* Trei ani], la monastire, perdută-ntr-o chilie,
Cercînd să scap, sărmană, de-amor şi de urgie,
Mi-am înălţat gîndirea la sfinţi [*iniţial:* în cer], la Dumnezeu...
Şi Dumnezeu şi îngeri aveau toţi chipul tău!
Eram perdută, Despot; păcatul fără milă
Se încuibase-n mine, nemernică copilă,
Cît, vrînd să fug de dînsul, aice am fugit,
Dorind să aflu moartea acelor ce-au murit.
Dar n-au vrut cerul aspru îndurător să-mi fie!
N-au vrut moartea de mine [*anulat:* nu!]

DESPOT

Nu! Te-au lasat ea mie
Ca singura speranţă a mea pe-acest pămînt,
Ca raza ce dismiardă o peatră de mormînt.
Tu eşti a mea soţie, tu eşti a mea avere.
Din braţe-mi a te smulge nu e nici o putere.
(Carmina se scoală şi se apropie nevăzută.)
O! Scumpa mea mireasă!

ANA

O! Despot, scumpul meu!
(Se îmbrăţişează cu exaltare.)

DESPOT

Ah! Cine de-acum poate să ne desparte?

CARMINA

(teribilă, îi despărţeşte)
Eu!

Variantă marginală (f. 121^{v}):

DESPOT

Ah! uită tot pe lume în ora deşteptărei...
Cînd sînt eu la peire, fii îngerul salvărei
Tu, singura-mi speranţă a mea pe-acest pămînt,
Tu, raza ce dismiardă o peatră de mormînt...
Eclipsul se întinde pe fruntea-mi suverană,
O! dragă Provedinţă, tu singură, tu, Ană,

[*inițial:* Tu singură pe lume, tu, mult duioasă Ană]
Poți să mențiii prestigiul, cu dulcele-ți amor,
Făcînd pe-al tău părinte să-mi vie-n ajutor,
Să lepede pe Tomșa și cer unit cu mine
Suceava s-o ridice din tristele-i ruine.
[*anulat:* ANA
O! Despot] El [*anulat:* astăzi] ține-n mînă
firul cumplitei mele soarte,
Tu, [*anulat:* Ană] fiica lui, poți astăzi să-mi dai viață sau moarte!

ANA

Eu?... Eu, ah! tot voi face, cu dor neobosit
[*inițial:* Eu? Alerg îndată... O! scumpul meu iubit.]
Chiar de ți-ar fi norocul cu moartea mea plătit...
[*anulat:* Mă] În lagărul lui Tomșa mă duc, alerg îndată...
Cu lacrimele mele să-nduplec pe-al meu tată...

DESPOT

O! Scumpa mea soție... azi tronul e al tău.
[*anulat:* ANA
O! Sfinte Dumnezeu!]

DESPOT

Ah! Cine de-acum poate să ne desparte...

CARMINA

Eu. / *D, E, F: (Ana* [...] Eu || **766**, 10 — *C, D, E, F:*
Astă [*inițial în C:* Cine-i] || 17—32 — *în C:*

CARMINA

Tăcerea lui grăiește.

ANA

(după o mică luptă cu sine)
Rămîi dar neiertat!...
(Cu durere, în parte.) Ah! [*anulat: (Pleacă. / Pleacă plîngînd.)*]

DESPOT

(vrînd s-o urmeze)
Ană!

ANA

[*anulat: (oprindu-l cu un gest)*]
Amar mie!... Căzută în ispită...
[*varianta inițială a acestui pasaj, anulată:*

CARMINA

Tăcerea lui grăiește.

ANA

(plecînd)
Rămîi dar neiertat!

DESPOT

O! Doamne! *(Vrea să se repeadă spre Ana. Ea-l oprește cu un gest.)*
Ană!

ANA

În lături!... căzută în ispită,]
Am meritat pedeapsa la care-s osîndită.
(Pleacă plîngînd.)

DESPOT

[*anulat:*
Ah! ultima mea rază, și tu mă părăsești?]
Adăugat marginal (f. 123^{v}):

DESPOT

Nu... Ană... stăi!...

ANA

(oprindu-l cu un gest)
Departe...

DESPOT

(desperat)
Și tu mă părăsești? / *D, E, F:* CARMINA [...] părăsești! || **767**, 1 — *C:* VIII / *D, E, F:* VII || 2 — *C:* DESPOT, CARMINA / *D, E, F:* CARMINA, DESPOT || 3 — *C:* CARMINA *(în cale-i)* / *D, E, F:* CARMINA || 4—10 — *în C:*
Infame! tu, infame! om infernal ce ești!
[*inițial:* infam nelegiuit / ateu infam ce ești]

Nimic nu-i sfînt la tine! Chiar haina monacală
O rupe a ta poftă cu mîna-i criminală,
Precum ai rupt în treacăt, sub masca de amor,
Și inima-mi răpită de glasu-ți trădător.
[*inițial:* Pe umerile mele veșmîntul de onor]
Om rău, om laș, om mîrșav!... A tale jurăminte
Ascund ipocrizia în magice cuvinte.
[*inițial:* Nu sînt decît tradarea ascunsă în cuvinte?]
O! Crudă mișelie!... Trei ani eu te aștept
Cu dorul, cu speranța, cu nerabdarea-n pept,
Și însă eu de tine eram dată uitărei,
Căci ce-am fost pentru tine?... o pradă-a desfrînărei!

Variantă marginală (f. 123[v]) a acestui monolog:

CARMINA

Infame, tu infame!... om infernal ce ești!
Nimic nu-i sacru ție [*inițial:* sfînt la tine]... și tu m-ai dat uitărei?
Ce-am fost dar pentru tine?... o pradă-a desfrînărei? / *D, E, F:* Infame [...] desfrînărei? || 16 — 18 — *inițial în C:*
Om fără de mustrare, om făr' de conștiință!
În inima-mi zdrobită ai stins orice credință.
Tu m-ai tradat!... tradarea-ți mortal m-au insultat... / *D, E, F:* Om [...] trădat?... [18 — *C:* tradat? *(Înduioșată.)* / *D, E, F:* tradat?...] || 26 — *C: (apucînd-o de mînă)* / *D, E, F: (luîndu-i mîna)* || 29 — *C, D, E, F:* om fără de simțire [*inițial în C:* nedemnă creatură] || 30 — *C:* m-insultă dispreț [*inițial:* dezgust] / *D, E, F:* insultă dezgust || **768**| 4 — *C:* IX / *D, E, F:* VIII || 5 — *C:* DESPOT, CARMINA, LASKI / *D, E, F:* CARMINA [...] *fund)* || 10 — *numai în D, E, F: (decisă)* || 21 — **772**, 7 — *în C:*
Doi tradatori!... Privește: Acest om l-ai crezut
Prietin?... E un șerpe la sînul tău crescut!

LASKI

El! Despot!

CARMINA

El!... Ascultă: Tu l-ai priimit în casă
Partaș de-a ta iubire, de bunuri și de masă
Și, ca un sclav ce-aduce stăpînului poclon,
Tu l-ai luat pe umeri de l-ai suit pe tron,

I-ai dat și al tău sînge, și fală, și domnie.
El, drept recunoștință, au vrut ș-a ta soție.
Și ți-au furat-o Laski!... Dar; lege, soț, onor,
Tot am jertfit [*anulat:* tot] lui Despot, și-n oarbă fericire
Ți-am înferat onorul cu-a mea prostituire!

LASKI

Tu?... Iadul mă cuprinde!... Cum? tu?...

CARMINA

(exaltată)

Ascultă tot:
Sînt adulteră, Laski, amanta lui Despot!...
[*anulat:* Carmina ta iubită, uitîndu-se pe sine,
S-au dismierdat cu dînsul ș-au rîs cu el de tine!]

LASKI

(furios)

Taci, taci, nenorocito!

CARMINA

Și veseli amîndoi
Stigmatul pe-a ta frunte [*inițial:* Ridicolul pe frunte-ți] l-am pus...

LASKI

(scoțînd pumnarul)

Amar de voi!
O! trădători, vreți moarte?...
[*Adaosuri marginale (f. 126[r]):*
El, drept recunoștință, au vrut ș-a ta soție...

LASKI

El? Taci, nenorocito < *inițial:* Iadul mă cuprinde>: Cum? tu?

CARMINA

El!

LASKI

(lui Despot)

Tu?

CARMINA

Ascultă tot:
Sînt adulteră, Laski, amanta lui Despot.
Jertfind onor și lege, în oarba-mi fericire,
Ți-am înferat onorul cu-a mea prostituire.

LASKI

O! tradatori! Vreți moarte?

CARMINA

Dar, pentru-acest păcat.]

CARMINA

Dar!... pentru-acest păcat
Eu cu al meu complice o moarte-am meritat.
Ucide-ne-mpreună ca pentru vecinicie
Să fim doi spectri gemeni uniți prin infamie,
Și-n iadul ce ne-așteaptă deschis să-l însoțesc...
Căci... cît e de culpabil, ah! tot, tot îl iubesc!

LASKI

(înjunghiind-o)

Mori dar, infamă!

DESPOT

(scoțînd sabia)
LASKI...

[*inițial:* CARMINA
(căzînd moartă)

DESPOT...]

LASKI

(înjunghiind pe Carmina)
Mori.

[*inițial: (lui Despot)*
Acum al tău e rîndul...

DESPOT

(scoțînd sabia)

Să nu te-atingi de mine, sărmane, nici cu gîndul,
Căci te răstorn aice mort lîngă trupul ei,

Ucigător sălbatic de gingașe femei!...
Afară! Ieși!]

Variante marginale (f. 125v):

[*anulat:* LASKI
(furios)
A! *(Amenință pe Carmina cu pumnarul.)*

CARMINA
(spariată)
Despot!... *(Fuge și urcă treptele tronului.)*

LASKI
(înjunghiind-o)
Mori!

CARMINA
(murind)
A!

DESPOT
(scoțînd spada ca să apere pe Carmina)
Laski...

LASKI
(întorcîndu-se spre Despot)
Acum al tău e rîndul...]

LASKI
Mori dar [*anulat:* nelegiuită / infamă]. Mori.

CARMINA
Despot!... [*anulat:* Ah!]

LASKI
Mori. [*anulat:* Acum al tău e rîndul!]

CARMINA
Ah!

[*anulat:* LASKI
(furios)
A! < *inițial:* Mori...> *(Scoate pumnarul și amenință pe Carmina.)*

CARMINA

(cu groază)

A! *(Fuge spre tron și urcă treptele spăimîntată.)*

LASKI

(înjunghiind pe Carmina)

Mori!

DESPOT

(scoțînd spada, amenințător)

Laski!

CARMINA

(espirînd pe tron)

Despot!

LASKI

Acum al tău e rîndul.

Variantă scrisă cu creionul:

LASKI

(furios)

Mori dar... *(O alungă, amenințînd-o cu pumnarul.)*

CARMINA

(îngrozită)

A!

DESPOT

(scoțînd spada cu amenințare)

Laski!

CARMINA

(fugind pe tron)

Despot... *(Cade înjunghiată.)*]

LASKI

Mori dar, infamă...

DESPOT

(scoțînd spada)

Laski...

LASKI

(înjunghiind pe Carmina)

Mori.

CARMINA

(murind)

A!... Despot!

DESPOT

O! barbar

Au scris astă osîndă cumplitul tău pumnar...
De moartea ce o meriți [*inițial:* te așteaptă] te apără cu spada.

LASKI

Eu să combat cu tine? Nu, te las a fi prada
Lui Tomșa — etc.

Continuarea scenei IX (f. 127[r]):

LASKI

[*anulat:* Crezut-ai că vreu antica-mi spadă
S-o spurc de al tău sînge? Te-nșeli, eu te las pradă]
Lui Tomșa ce te-așteaptă a fi răzbunător
Și mie, și Carminei [*anulat:* și bietului popor] ș-al nostrului onor.
Rămîi cu soarta-ți crudă! eu părăsesc cetatea.
Curînd te vor ajunge urgia și dreptatea. *(Iese.)*

Adaos marginal (f. 126[v]):

DESPOT

Ucigător sălbatic de gingașe femei...
În veci să porți stigmatul ce-nfeară pe mișei.
(Se apropie de tron.)
Ea moartă! ușa morții eu, Despot, i-am deschis-o...
Au înjunghiat-o Laski, dar, vai! eu am ucis-o.
Eu, căci în a mea poftă de zbor ambițios,
Priimind, fără iubire, amoru-i generos,
Am profanat, o! barbar robit de o idee,
Altarul cel mai sacru, un suflet de femeie!

Continuarea formei inițiale (f. 127[r]):

SCENA X

DESPOT

(privind trupul Carminei)

[*anulat:* Ce!... Moartă!... o! Carmină!... dar! moartă!
Ochii stinși,
Mîna de gheață, gura închisă, dinții strînși.
(Îngenunchează lîngă ea și-i pune mîna pe inimă.)
Și inima în peptu-i au încetat de-a bate...
O! M-au ajuns sorocul de zile blăstemate!
Tot moare ce s-atinge de mine!... om fatal!
< *inițial:* ce sînt eu? >
Sînt eu a lui Satana trimisul infernal?
<*inițial:* Fatalitatea cruntă? Sînt spiritul cel rău?>]
Ea moartă! ușa morții [*inițial:* ș-a ei
raclă] eu, Despot, i-am deschis-o!
Au înjunghiat-o Laski, dar, vai! eu am ucis-o.
(Îi ridică capul și-l așează pe genunchiul lui.)
Carmină, o! Carmină, [*anulat:* cerescul tău]
amorul tău ceresc,
Acea scînteie vie din ochi dumnezeiesc
[*inițial:* Au fost / Lăsînd în înfrățire cu splendidul / himericul meu dor]
Rîvnit-au [*inițial:* Dorit / Visat-au] pentru mine măriri,
pompe deșarte...
Ei bine... măcar moartă, de tron să ai tu parte.
(O ie în brațe și o depune pe tron.)
Aici îți era locul!... Pe tron să viețuiești,
Pe tron să mori... *(Înduioșîndu-se.)* Carmina!...
O! ce sublimă [*inițial:* frumoasă] ești
Sub palida, mareața și sacra maiestate
A morții, pe-acest scaun de naltă vanitate!
[*Pasaj anulat: (Ie corona de pe masă și o pune pe frunte — ie hlamida și o întinde pe trupul Carminei.)*
Na sceptrul... na-ți corona și semnile domnești...
(O admiră.)
Căci nu mai ești în viață acum să te privești.
Sub a deșertăciunei fatală avuție!... < *inițial:* Purtînd
a vanității / Vilfei lumei întreagă avuție / Purtînd a vanității >
Înșelătoare scule!... < *inițial:* Eu mă dispart de
ele... > Pe toate le dau ție.

Să te prezenți regină în naltul Empireu
< *inițial:* cerul zimbitor / cer cu vîlfa lor >
Condusă de-a mea jale și de amorul < *inițial:* al tău > tău.]
Variante adăugate marginal (f. 127[v]) și anulate:
(Ie corona de pe masă și o pune pe fruntea Carminei. [*anterior: ie apoi hlamida și o acopere.)*]
Priimește azi corona dim minele-mi domnești...
(O admiră.)
Căci nu mai ești în viață acum să te privești
Purtînd a strălucirei [*inițial:* Cu-a pompei suverane] fatală avuție!...
Amăgitoare scule!... Le dau, Carmină, ție
Să te prezinți regină în naltul Empireu,
Condusă de-a mea jale și de amorul tău...
Dar ce-ți mai folosește corona mea lumească,
Blînd suflet! tu zbori falnic [*inițial:* ce-ți iei zborul]
în lumea îngerească,
Purtînd pe a ta frunte cel mai sublim odor,
Corona de martiră al cruntului [*inițial:* sacrului] amor!
Mergi intră ca regină în naltul Empireu,
Condusă de-a mea jale și de amorul tău...
Dar ce-ți mai folosește [*inițial:* trebuie ție] podoaba-mpărătească!
Blînd suflet, tu zbori falnic în lumea îngerească,
Purtînd pe a ta frunte cel mai sublim odor...
Corona de martiră al cruntului amor!

Continuarea formei inițiale (f. 128[r]):

(Îngenunchează la picioarele tronului.)
O! dacă eu în ceruri mai pot găsi iertare,
Privește tu la mine c-un ochi de îndurare
Și lasă ca să cadă din sinul tău uimit
Un blînd cuvînt de milă pe-un biet nenorocit!
(Zgomot de glasuri afară.)
Ce este?... glasuri multe s-aud vuind afară
(Ascultă. Acopere cu hlamida capul Carminei.)

SCENA XII

DESPOT, LIMBĂ-DULCE, JUMĂTATE, POPOR, LIMBĂ-DULCE

(afară)
Hai sus, la Vodă!... -n lături străjerii de la scară...
Periți! Vine poporul!

JUMĂTATE

(afară)

Hai sus!... Ne-am săturat
De-atîte lupte oarbe, de-atît sînge vărsat.

POPORUL

Hai! hai!

(Poporul năvălește în sală.) / *D, E, F:* Doi [...] hai! || **772**, 18 — *C, D, E, F:* preda [*inițial în C:* trăda] || 29 — *C:* glas / *D, E, F:* rod || *între. 29—30, în C, patru versuri anulate:*

Sîntem sătui de rele și de jafuri!... Sătui
De leși, ai tăi prietini, de frații tăi secui
Ce sug măduva țării!... Sătui de suferinți,

Și de-al tău rîs ce rîde de sfintele credinți. || **773**, 4 — *C, D, E, F:* -nviforată [*inițial în C:* încruntată] || 7—8 — *numai în D, E, F: deși în C sînt lăsate libere două rînduri:* Și [...] micșorime?... || 10 — *C:* Eroi / *D, E, F:* Români || 11—15 — *C:* lupte, de jaf, de sărăcie?

(Aruncă un pumn de bani de aur.) / *D, E, F:* lupte? [...] *poporului.)* || 16 — *C:* mișelie. *(Mai mulți se aruncă asupra banilor.)* / *D, E, F:* mișelie. || 17 — *C:* LIMBĂ-DULCE *(oprindu-i* / *D, E, F:* LIMBĂ-DULCE || 26 — *C: (Respingînd banii* / *D, E, F: (Respinge punga* || 29 — *numai în D, E, F: (Către popor.)* || 34 — *C:* mișei / *D, E, F:* sărmani || 36 — *C: afară. Despot rămîne* / *D, E, F: să iasă, Despot rămîne în stînga* || **774**, 1 — *C:* SCENA XIII [*inițial:* (Cortina cade.)] || / *D, E, F:* SCENA XI || 2—3 — *C: (apar în față din dreapta)* / *D, E, F:* BOIERI și OSTAȘI *(vin prin fund)* || 12 — *C: prin stînga.)* / *D, E, F: în stînga* [...] *fund.)* || 13 — *C:* XIV / *D, E, F:* XII || 14 — *C:* BOIERI, CĂPITANI, OSTAȘI / *D, E, F:* CĂPITANI, SEIMENI || 15 — *C:* CIUBĂR-VODĂ și POPOR / *D, E, F:* CIUBĂR-VODĂ || 17 — *C: (apărînd în dreapta și arătînd* / *D, E, F: (arătînd* || 24 — *C:* perdut, desperător [*inițial:* cumplit, răzbunător / și desperat] / *D, E, F:* învins, desperător || 27 — *C: mică* / *D, E, F: scurtă* || **775**, 1 — *C: soldați* / *D, E, F: oșteni* || 3—9 — *C:*

(Se înaintează spre ușa din stînga. Ușa se deschide. Despot apare încoronat.)

CIUBĂR

(fanatic) / *D, E, F: Ușele* [...] *Despot)* || 15—16 — *C: și face un semn. Sommer și Iliaș intră.)* / *D, E, F: spre ușă* [...] *tată-său.)* || *În C sînt tăiate cîteva foi (după numerotarea inițială a lui Alecsandri, f. 130—155),*

iar primele opt rînduri de pe fila 156 (131 — numerotarea B.A.R.) sînt anulate:

Și însă te-arați morții fudul și triumfal?
Jos de pe cal, păgîne! [*inițial:* cadavre!] jos,
Despot, de pe cal!...
(Despot, ajungînd pe scenă, descalecă.)
În țărna ce te-așteaptă cobori din înălțime.
(Cortegiul lui Despot se găsește în față cu Tomșa. Despot în frunte. Iliaș ascuns pintre oamenii lui.)

TOMȘA
(lui Despot)

Ce mi-ai făcut copilul, calău plin de cruzime?
(Despot ie pe Ilieș de mînă și-l arată lui Tomșa.) || 18 — *numai în D, E, F: (apucînd [...] mînă)* || 20 — *C:* otagiul / zalogul / *D, E, F:* zălogul || 23—24 — *C: (Către Iliaș.)* Mergi, dragă! / *D, E, F: (Lui Iliaș.)* Mergi, Iliaș. || 26 — *C: (se aruncă* / *D, E, F: (aruncîndu-se* || 27 — *C:* Ah! tătuță! / *D, E, F:* Tătucă! || 31 — *C:* crîncen / *D, E, F:* aspru || 32 — *numai în D, E, F: (Înaintînd.)* || 776, 4 — *C:* aici / *D, E, F:* acum || 7 — *C: (Își aruncă spada jos.)* / *D, E, F: (Aruncă spada lui jos.)* || *între r. 7—8, în C, șase versuri anulate:*

Și iată-mă în față cu tine dezarmat!...
Aștept a ta sentență cu sufletul barbat,
Dar cît de crudă fie-mi, Tomșa, a ta sentență,
Eu pentru-ai mei tovarăși implor a ta clemență,
Căci de-i culpabil capul de sine stătător,
Nu se cuvine brațul a fi răspunzător. || 9—12 — *în C.:*
Despot! fatalitatea, în adevăr nedreaptă,
Sădit-au rătăcirea în mintea ta deșteaptă
[*inițial:* Ți-au așezat piciorul pe a mărirei treaptă]
Căci tu, pășind spre [*inițial:* aspirînd la]
tronul de tine uzurpat,
Pe un păcat de moarte picioru-ți au calcat!
Și purpura domnească cazînd pe-a ta privire
[*inițial:* pentru a ta gîndire]
I-au [*inițial:* Au] fost, nenorocite, o pînză de orbire
[*inițial:* un jiulji de rea orbire]...

Altă variantă marginală (f. 131^v):

Despot, pășind spre tronul de tine uzurpat,
Pe un pacat de moarte picioru-ți au calcat.
Marirea-ți atîrnat-au de-al întîmplărei [*inițial:* soartei] fir,

Dar moartea-ți pune-n frunte corona de martir!
Avut-ai planuri nalte, și visuri...

În continuarea redactării inițiale, un pasaj anulat:

Suit în vîrf prin mîna străinilor, veniți
Să rupă [*inițial:* De-a rupe] -această țară cu dinții lor cumpliți,
Le-ai dat-o-n jaf, drept plata mîrșavei lor simbrie.
Atît au fost de crudă a ta marinimie!
Boieri, frați!... Așa este?

BOIERII

Așa!

TOMȘA

Tu, domn nedemn!
Adus-ai tot românul la sapă chiar de lemn
Prin jafuri înmulțite, prin dări neomenoase,
Ca să-mplinești a tale pofti rele, rușinoase,
Și-n orice loc trecut-au mîndria ta de grec,
Ca sub un vînt de pară rămas-au locul sec,
Încît azi, și orfanul, și văduvă sărmană
Te blastemă, pre tine, căci nu mai au de hrană. / *D, E, F:* Despot [...] orbire! || 23 — *C:* c-un vis înșelător [*inițial:* cu visu-ți domnitor] / *D, E, F:* c-un vis amăgitor || 24—28 — *C:* [*pasaj anulat:*

Mai mult!... și astă faptă e crimă, fărdelege!
Ai rîs de-a țării tare, mîntuitoare lege,
Topind sfintele scule bisericești în bani,
Căci nu iubești românii, iubești pe luterani!
Voi, oameni buni, așa e?

TOȚI

Așa!

CIUBĂR

Așa!

TOMȘA]

MOȚOC

Ai rîs de toate: oaste, moșie...

CIUBĂR

Lege! / *D, E, F:*

MOŢOC [...] TOMŞA || **777**, 2 — *C:* pe orice / *D, E, F:* pe-oricare || 3 — *C:* Moartea, moartea! / *D, E, F:* moartea! || 6—**9** — *C: (Despot priveşte cu dispreţ pe Moţoc şi pe Ciubăr.)*

DESPOT / *D, E, F:* POPORUL [...] *mărire)* || 14 — *C, D, E, F:* mea regală [*iniţial în C:* mea cu fală] || 18 — *C:* lovind / *D, E, F:* frîngînd || 18—19 — *iniţial în C:*

Am vrut, lovind cu spada [*cîteva cuvinte şterse*]

Să scol creştinatatea culcată pintre morţi!...

De-mi ajuta norocul s-ating visul cu zborul. / *C, D, E, F:* Am [...] culcată... || 21 — *C, D, E, F:* erou [*iniţial în C:* ceresc] || 22 — *C:* nici / *D, E, F:* şi || 24 — *C:* dispusă / *D, E, F:* deprinsă || 26 — *numai în D, E, F: (Mică [...] bunăvoinţă.)* || 32 — *C:* mirul este-o [*iniţial:* sfîntul mir a] rouă cerească, sfinţitoare / *D, E, F:* mirul [...] sănctitoare || **778**, 4 — *C: (Azvîrlindu-şi corona şi sceptrul.)* / *D, E, F: (Scoţîndu-şi* [...] *aruncînd-o.)* || 8 — *C: impresionaţi.)* / *D, E, F: încremeniţi.)* || *între r. 11—12 — numai în C:*

(Tomşa îl ridică în braţe şi îl sărută.) || 17—**779**, 20 — *variantă marginală în C (f. 134^{v}), anulată:*

TOMŞA

O cereţi?... fie!... Despot, de moarte ai iertare,
Dar tu la monastire pe viaţă-i fi închis.

CIUBĂR

Iertare ăstui proclet!... Iertare?... Cine-au zis?
În veci nu iartă ceriul pe-acel care-l desfide
[*iniţial:* pe diavolul ce-l rîde]
Ai vrut să ucizi legea?... Mori!... legea te ucide...

(Îl înjunghie pe Despot.)

DESPOT

(căzînd mort)

A!... mor!

TOȚI

(cu groază)

A!

ANA

(ieșind dintre popor)

Despot!

TOMȘA

(lui Ciubăr)

Crunt [*inițial:* Cumplit] fanatic!... turbat ucigător!
Piei! [*inițial:* Nu] nu e sfînta cruce unealtă de omor...
[*anulat continuarea:* ANA
Mort! Despot, curînd ceriul mă va uni cu tine.]
[*Varianta inițială a ultimelor patru replici, anulată:*

DESPOT

(căzînd mort)

A!

ANA

(ieșind dintre popor)

Despot! *(Aleargă de îngenunchează lîngă Despot.)*

CIUBĂR

(între popor)

Răzbunare!

TOMȘA

(lui Ciubăr)

Turbat blasfemator!
Minți!... Nu e sfînta cruce unealtă de omor.]
(Se apropie de Despot și îngenunchează.)

ANA

Mort!... Despot, curînd ceriul mă va uni cu tine...
O! Doamne!... fie-ți milă de dînsul și de mine!
(Cade leșinată pe peptul lui Despot.)

MOȚOC

Copila mea!...

TOMȘA

Moțoace, așa vrea Dumnezeu.

Acel ce-și vinde țara își perde neamul său... [**778**, 20 — *C: (înaintînd fanatic) / D, E, F: (dînd <...> strigă:)* || 24 — *C: (Se apropie repede de Despot și-l înjunghie.) / D, E, F: (Se <...> Despot.)* || 30 — *C: îngrozire) / D, E, F: reprobare)* || **779**, 5—9 — *C: (Seimenii arestează pe Ciubăr.)*

ANA

(alergînd)

Despot!

(Îngenunchează lîngă cadavrul lui Despot, îl privește cu spaimă și zice cu desperare:) / D, E, F: (Ciubăr <...> Despot.) || 11 — *C:* Ah! / *D, E, F:* O! || 13 — *C: lîngă / D, E, F: pe peptul lui* || 15 — *numai în D, E, F: (uimit)* || 18 — *C: (apucîndu-l de braț) / D, E, F: (oprindu-l)*] || 21—22 — *numai în D, E, F:* (Cortina cade.) Fine. ||

TABLA ILUSTRAŢIILOR

Vasile Alecsandri (B.A.R. — Stampe) 96-97
Foaia de titlu: vol. III, *Opere complete.* Partea întîia. *Teatru,* Bucureşti, 1875 96-97
Costache Caragiale (reprodus după *Istoria teatrului în România,* vol. I, Bucureşti, 1965, p. 320) 96-97
Foaia de titlu: broşura C. C. *Iorgu de la Sadagura,* Iaşi, 1844 96-97
Afişul piesei *Iorgu de la Sadagura,* de Vasile Alecsandri, Braşov, 1853 96-97
Începutul piesei *Creditorii,* broşura Iaşi, 1844 (cota B.A.R. II. 538360) 96-97
Începutul piesei *Iaşii în carnaval,* broşura Iaşi, 1845 (cota B.A.R. II. 541466) 96-97
Foaia de titlu: *Cetatea Neamţului.* Ediţie a doua, Iaşi, 1857 96-97
Iancu Alecsandri, fratele poetului (B.A.R. — Stampe) 448-449
Ms. autograf: *Zgîrcitul risipitor* (ms. B.A.R. 809, f. 102^r) 448-449
Foaia de titlu: *Lipitorile satului,* Iaşi, 1863 448-449
Ms. copie: *Lipitorele satelor* (ms. B.A.R. 2856, f. 2^r) 448-449
Foaia de titlu: *Boieri şi ciocoi,* Bucureşti, 1874 736-737
Eufrosina Popescu, în rolul prinţesei Luţa din piesa *Boieri şi ciocoi* (Muzeul Teatrului Naţional Bucureşti) 736-737
Foaia de titlu: *Despot-Vodă,* Bucureşti, 1880 736-737
Ms. autograf: *Legenda lui Despot-Vodă* (ms. B.A.R. 810, f. 1^r) .. 736-737
Ms. autograf: *Legenda lui Despot* (ms. B.A.R. 811, f. 1^r) 736-737

CUPRINS

Notă cu privire la alcătuirea volumului de față 7

TEATRU

COMEDII

Iorgu de la Sadagura 13
Creditorii 67
Iașii în carnaval 91
Kir Zuliaridi 137
Concina 179
Ginerele lui Hagi Petcu 197
Nobila cerșitoare 255
Boieri și ciocoi 281

DRAME

Cetatea Neamțului 399
Lipitorile satelor 443
Zgîrcitul risipitor 519
Despot-Vodă 611

Note și variante 781
Tabla ilustrațiilor 1221

Lector CĂTĂLINA POLEACOV
Tehnoredactor AURELIA ANTON

Bun de tipar: 13 XII 1979. Coli ed.: 61,13. Coli tipar: 76,50. Planşe tipo: 8.

Tiparul executat sub comanda nr. 2591 la
Întreprinderea poligrafică „13 Decembrie 1918", str. Grigore Alexandrescu nr. 89—97 Bucureşti, Republica Socialistă România